

PS9.0.09/090

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VII
1996

COORDONATOR
Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Național al Literaturii Române, 2015

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://www.inst-calinescu.ro>

64961

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VII
1996

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești – Perioada postcomunistă/
acad. Eugen Simion - coordonator - București: Editura Muzeul
Literaturii Române, 2015

Vol. 7. - 2015. - ISBN 987-973-167-289-2

821.135.1.09

Editura Muzeul Literaturii Române
este recunoscută C.N.C.S.,
având categoria B.

Cod CNCS PN - II - ACRED - ED - 2012 - 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircia Dumitrescu

PT9.0.09/2090

Eugen SIMION (coordonator)

Oana SOARE

67961

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

VII
1996

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Național al Literaturii Române
București, 2015

IANUARIE

4 ianuarie

● În primul nr. al revistei „22”, se publică o *Retrospectivă GDS 31 decembrie '89 – 31 decembrie '95* („Din arhiva GDS”). Este reprodusă, printre altele, *Declarația de constituire a Grupului pentru Dialog Social* (datată „31 decembrie 1989, București”); avem o listă a membrilor fondatori ai GDS (din 31 decembrie 1989), a membrilor cooptați în ianuarie 1990, 1 octombrie 1990, 1 decembrie 1994 și, în fine, a celor cooptați pe 1 decembrie 1995 (aceștia sunt Mircea Martin și Adrian Marino). ■ În fine, în ședința din 29 decembrie 1995, premiul anual al GDS (300 de dolari) a fost acordat lui Ilie Ilașcu, „deputat în Parlamentul Republicii Moldova, închis în Tiraspol din 2 iunie 1992, condamnat la moarte de către Judecătoria Supremă a autointitulatei Republici Nistrene printr-un proces-farsă”; au votat pentru Ilie Ilașcu – Gabriela Adameșteanu, Liviu Antonesei, Doina Cornea, Mircea Diaconu, Ștefan Augustin Doinaș, Stere Gulea, Gabriel Liiceanu, Al. Paleologu, Victor Rebengiuc, Mihai Șora, Al. Zub etc; iar pentru Andrian Marino, celălalt nominalizat, Călin Anastasiu, Gabriel Andreescu, Sorin Antohi, Andrei Cornea, Magda Cârneci, Thomas Kleininger, Adrian Marino însuși etc. □ Ileana Mălăncioiu publică o evocare *In memoriam Ion Negoitescu* („Cronica melancoliei”); „ușor contrariată de faptul că teribilistul Nego nega antumele dinspre postume, eu mă încăpățânam să cred mai departe că tot plecând de la *Melancolie* se mai poate face un pas înainte în poezie”, scrie poemele din *Inima reginei* și, spre propria surpriză, se bucură de aprecierea criticului. Reținem și observațiile despre volumul autobiografic *Straja dragonilor* – „dacă pe marele păcătos al lui Dostoievski stilul îl trădează, făcându-l astfel să nu se poată mântui, *spovedania* de aici se salvează tocmai prin stil”.

● În nr. 1 al săptămânalului „Tribuna”, Monica Spiridon (*Un prozator neliniștit*) scrie despre Radu Țuculescu, insistând asupra volumelor *Cuptorul cu microunde*, *Romanul unui bloc în zece secvențe horror* și *Degetele lui Marsias*: „Reperete sale sunt cu totul altele: romanul de groază și mister, epicul de aventură, polițist sau S.F., aflate ce-i drept în vogă în literatura

contemporană, la noi și aiurea. *Pare* numai, fiindcă în fapt, ultimul volum desăvârșeste o mișcare deja existentă în toate cărțile sale, fie că e vorba de prozele scurte sau de romane. Substanța din care este confecționată lumea fictivă a lui Radu Țuculescu este cotidianul sufocant, banalul, marginalul, lumea lipsită de orizont, mocnind resentimente și frustrații; lumea provinciei abrutizante și a blocurilor-ghetou, a pensionarilor, a rataților, a micilor funcționari și a gospodinelor bovarice. La o privire mai atentă, este însă un cotidian luat progresiv în stăpânire, năpădit de neoplasmul *nefirescului*”.

5 ianuarie

● În nr. 1-2 din „Literatorul” sunt anunțate **Premiile Academiei Române**: **Premiul Mihai Eminescu** a mers către Nicolae Dabija (*Dreptul la eroare*, poeme, volum selectiv 1975-1992) și Ion Stratan (*Ruleta rusească*); **Premiul Ion Creangă** i-a fost oferit lui Cătălin Țirlea (pentru volumul *Povestiri cu pensionari*); **Premiul Lucian Blaga** lui Iosif Igișoreanu (*Firul Ariadnei*); **Premiul Titu Maiorescu** lui Pimen Constantinescu, pentru *Poezia friulană din Renaștere până în zilele noastre*, ediție critică, note, comentarii; traducere de Nicolae Mocanu și lui Aurel Sasu, pentru volumul *Cultura română în Statele Unite și Canada*; **Premiul Ion Luca Caragiale** i-a revenit lui Iosif Naghiu, cu *Execuția nu va fi amânată*. □ Într-un articol intitulat **Enigmele eminesciene** („Viața cărților”), Lucian Chișu comentează volumul lui N. Georgescu, *A doua viață a lui Mihai Eminescu* (Editura Europa Nova, Buc, 1994). În opinia autorului, datorită vastului material documentar pe care îl are la bază, este vorba de „cartea unor descoperiri extraordinare, prezentate într-un stil elevat”, în care sunt prezentate și descifrate „comploturi, tratate secrete, societăți francmasonice, dialoguri cifrate între publicațiile «Românul» și «Timpul», al cărui temut polemist era poetul, inexactități care dau de gândit (cum ar fi spre exemplu falsul raport al doctorului Panait Zosin asupra stării de sănătate a lui Eminescu, dar care, în realitate, nu l-a examinat pe poet), angrenarea acestuia în activitatea poetică a Partidului Conservator, o «ghiulea» pe care o va târî după el până la moarte”. □ De-a lungul întregului an, aproape număr de număr, Marin Sorescu oferă spre publicare fragmente de *Jurnal*. Sunt consemnate, de regulă, călătoriile poetului prilejuite de montările pieselor sau de diferite lansări ale volumelor sale în străinătate; uneori avem și consemnări ale unor discuții cu autori străini. Spre exemplu, în acest prim nr. dublu, avem o serie de însemnări de la sfârșitul anului 1969 (30 noiembrie-18 decembrie) despre montarea piesei *Iona* la Paris (de către Radu Penciulescu la teatrul Lucernaire din Montparnasse); aflăm totodată că Monica Lovinescu încearcă o traducere a *Paracliserului*. ■ Alte însemnări pariziene din ianuarie 1970 și în nr. 3 ale aceleiași publicații (19-26 ianuarie); în nr. 4, pagini de jurnal din mai 1979 (*Acasă la Antonio Buerro Vallejo*, incluzând și un mini-interviu cu dram spaniol; în nr. 6 (9-16 februarie, avem însemnări din călătoria

în Olanda, din 1974) etc. În Cronologia de față, vom prezenta cele mai semnificative notații diaristice ale scriitorului. □ Începând cu acest număr (și continuând în nr. 3, 4, 5, 7 etc.) Romul Munteanu este prezent și în acest an cu fragmente din scrierea autobiografică *O viață trăită, o viață visată* (sunt rememorate copilăria și anii de studiu). □ Valeriu Cristea face o serie de reflecții despre *Șovinismul unilateral dezvoltat* („Varia”). Iată o prezentare a acestei tendințe pe care criticul o depistează în discursul public al acelor ani: „Fenomenul cel mai curios îl reprezintă, astăzi, în domeniul relațiilor noastre cu ceilalți, acela al șovinilor antișovini. Aceste *struțocămile* ale ultranaționalismului antinaționalist provin dintre elitiști și «europeni». Dintre europenii noștri, care jură pe Europa ca pe Biblie și consideră obligatorie atitudinea *exclusiv* prooccidentală (dogmaticii integrării oarbe). Nu foarte de mult, într-o emisiune televizată, dl. Patapievici a declarat categoric că el este antirus. Pur și simplu. Mai curând, într-o altă emisiune televizată, dl. Andrei Cornea, după ce a ironizat pe bună dreptate antimaghiarismul, nu a uitat să se războiască, în cel mai pur limbaj extremist, cu imperialismul rus”. De aici, o serie de delimitări și precizări ale criticului de la „Literatorul”: „Nu putem măsura cu două măsuri. Nu putem avea două atitudini în două cazuri similare. Nu putem fi doar «puțin» șovini. Iar în rest «europeni». Nu putem fi când europeni, când șovini – în funcție de punctele cardinale. *Ești sau nu ești șovin*. Dacă ești șovin fie și față de cea mai mărunță seminție trăitoare azi pe glob, atunci ești pur și simplu șovin”.

8 ianuarie

● Dan Stanca revine, pe un alt ton, în chestiunea H.-R. Patapievici în nr. 1 din „LA&I” (*Exaltare și amplexare*): „Nu aș fi scris aceste rânduri care se pot subsuma cu ușurință unui «Pro-Patapievici» dacă nu aș fi reluat *Zbor în bătaia săgeții* de mai multe ori (...) am descoperit ființa profund spirituală a acestui autor care nu are nevoie de celebritate, de publicitate, pentru a urca treptele desăvârșirii”. D.S. citează notații care l-au impresionat: „«Și totuși cred în figura lui Christ și mai cred că nu putem dobândi nimic numai prin puterile noastre. Cu excepția neantului, totul e har...»”; „«Trebuie să fiu schimbat, dar integral... trebuie schimbată ontologia»”. „Ei bine, când scrii asemenea lucruri, când le scrii nu ca să te afirmi, ci ca să fii viu, ca să trăiești, nu mai poți fi superlăudatul H.-R. Patapievici, ci omul îndrăgostit de exaltare, care știe că fără exaltare nu rămâi decât un pion decorat și plimbat pe tabla de șah a unor interese perisabile” – adaugă Stanca, făcând și unele pronosticuri asupra evoluției eseistului: „Până la urmă el își va sublima cultura în rugăciune, va realiza «catastrofala» discontinuitate și va trece în celălalt tablou al omenescului, unde anonimatul înobilează și unde desăvârșirea spirituală ascultă de alte reguli și urmează alte cărări...” V. și *infra*, 13 mai („LA&I”).

9 ianuarie

● În două numere din „România liberă”, nr. 1757 și 1760 (din 12 ianuarie), Octavian Paler publică un articol intitulat *Spălarea creierelor*. În opinia eseistului, ar exista mai multe feluri de „apolitism”: ca reacție de „revoltă” la adresa politicului, sau, din contră, ca manifestare de „ipocrizie”. Despre cel dintâi scrie astfel: „Căci nu apoliticii, cum ne-am fi așteptat, ci politicienii sunt pe cale să-i scârbească pe români de politică! În caz că au obosit, apoliticii se pot retrage acum, din «luptă», în «corturi», să contemple discreditarea politicii de către politicieni, având toate motivele să le fie recunoscători acestora. Ei n-ar fi izbușit niciodată ceea ce spectacolul, demoralizant și penibil, oferit de o bună parte a clasei noastre politice, reușește, se pare: să creeze condiții excelente pentru apariția unui apolitism de masă, dezgustat, dar și (cum vom vedea) deviat într-un entuziasm bizar, în fața căruia e de-a dreptul ridicol să mai vii cu exemple ilustre, dar controversabile. Dacă zici, cumva, că Eschil a luptat, ca hoplit, la Salamina, împotriva barbariei, ți se poate atrage atenția că Goethe și-a continuat, senin, opera în larma războaielor napoleoniene, iar dacă spui că Dante a fost obsedat și în *Divina Comedie* de înfruntările dintre guelfi și ghibelini la Florența, ți se poate replica, pe bună dreptate, că îngerii lui Rafael n-au trecut prin istorie”. Iar despre al doilea tip: „Apolitismul bazat pe ipocrizie n-are în urma sa decepții. El a arborat de la început, cu dispreț, dezinteresul față de politică. A și teoretizat acest dezinteres. Și nu cu argumentul că politica pretinde, ca orice meserie, vocație. Argument căruia i se putea răspunde, evident, că «a face» politică azi, în România, nu înseamnă, neapărat, a intra în politică; înseamnă, înainte de toate, a-ți păsa de ce se întâmplă în jur. Poți să nu fii adeptul unei doctrine, să nu fii simpatizant al unui partid, și, totuși, «să faci» politică, prin simplul fapt că refuzi, detești răul și dorești binele general. Dar apolitismul bazat pe ipocrizie nu ține să opereze cu asemenea distincții. El bombăne că politica e impură, că e preferabil să te ții la distanță, să-ți vezi de treburile tale. Apoliticii din această categorie nu ne lămuresc de ce, având păreri proaste despre politică, au păreri bune despre anumiți politicieni și despre Putere. Ei se mărginesc să-și camufleze partizanatul cu vâlurile, prea transparente, ale unui apolitism mimat”.

10 ianuarie

● Începând cu nr. 1 al „Luceafărului” (și continuând în nr. 2, 17 ianuarie, și nr. 3, 24 ianuarie), Alexandru George publică, sub titlul *Necesitatea unei revizuirii* („Opinii”), un lung comentariu despre personalitatea și una dintre principalele opere a lui Petru Dumitriu, *Cronica de familie*. După Alexandru George, această scriere ar fi cea mai reușită din celebrul triumfi epic al anilor '50, comentatorul profitând de ocazie pentru a face și unele comentarii nu tocmai favorabile la adresa „conurenților”, în speță Marin Preda și Eugen Barbu: „Cartea lui Petru Dumitriu e cea mai impresionantă; este aproape neverosimilă

prin proporții și punerea în valoare a unui talent de observație, a unei capacități de o invenție ingenioasă și diversă și a unei perspective vaste. Autorul era o achiziție strălucită a noului regim, fără să-i aparțină propriu-zis; nu era un «tovarăș ridicat» de comuniști, ci doar o aderență realizată prin corupere și specularea unei ambiții de afirmare. Nu era un semidoct ca Preda sau un autodidact nebulos și plin de pretenții ca Barbu; era un tânăr care primise o educație de familie foarte îngrijită, bazată în special pe cunoașterea limbilor străine (...). Astfel, „*Cronica sa de familie* este o realizare remarcabilă, rezistentă, înfrângând spiritul negativist în care e concepută, o construcție haotică, dar cu multe lucruri autentice, chiar și în decor, dar mai ales în ceea ce «observatorul» a putut vedea, atașat de ea și trădându-și naiv ura. (...) Așa cum e, demodat, șubred în toate articulațiile lui, viciat de spiritul nefast al momentului în care s-a născut, valoros nu totdeauna prin rezultate, romanul acesta, dacă e să-l numim așa, este un miracol în literatura noastră, operă de extremă maturitate a unui scriitor care nu împlinise treizeci de ani și care ambiciona prin cartea sa să contrazică tot ceea ce-și reprezentaseră alți autori în ultimul nostru veac de libertate și de idealuri libertare”. De altfel, în opinia lui Alexandru George, romanul ar fi superior nu numai ciclului Comăneștenilor și romanului lui C. Stere, *În preajma revoluției*, dar chiar și ciclului Halippilor al Hortensiei Papadat-Bengescu. Reținem și alte comentarii despre roman, măcar pentru acea *pointe* ironică: „Ai senzația când citești aceste proze (...) că ai de-a face cu relatarea unui lacheu de casă mare care a trăit în intimitatea unei lumi pe care a detestat-o și a iubit-o, doar cu contrarietatea că nu a făcut parte din ea în adevăratul sens al cuvântului”. Nu în ultimul rând, autorul ține să se delimiteze de alte opinii critice defavorabile scrierii, în speță cea a lui Ion Negoițescu: „Țin să mă diferențiez net în acest punct de osândirea totală a prozei lui Petru Dumitriu făcută de Ion Negoițescu în *Istoria... sa* (II), victimă a ororii sale la adresa realismului, ceea ce-i anihilează înțelegerea unei bune părți din literatura română, după cum se vede și în cazul analizei altor autori”. Opinia favorabilă este drastic revizuită spre sfârșitul acestui an (după episodul electoral în care se va implica prozatorul); astfel, acest articol ar trebui citit în paralel cu cel din nr. 12 al revistei „Cuvântul”; v. *infra*, decembrie. □ În nr. 1 din „Luceafărul” sunt comunicate și Premiile Uniunii Scriitorilor din Moldova: Nicolae Popa pentru vol. de poezii *Lunaticul nopții scitice*; Serafim Saka pentru volumul de publicistică *Basarabia în Gulag*; Nicolae Esinencu pentru vol. de poezii *Disciplina mondială*; Ioan Mânăscuță, cu volumul de proză *Tăierea capului*; Laurențiu Ulici pentru *Literatura română contemporană (I)*; Andrei Ciurunga pentru vol. de poezii *Lacrimi pentru Basarabia*; Cezar Baltag pentru versurile din *Chemarea numelui*; Marius Tupan pentru romanul *Rezervația de lux*. Premiul **Opera omnia** este acordat lui Matei Vișniec, iar **Premii speciale** primesc Iurie Grecov pentru vol. *Dioptrii pentru ochelari de cai*; Efim Tarlapan pentru vol. de poezii *Eterna Danemarcă*; Fidel pentru

debutul cu *Vânat interzis*; Georgeta și Ioan Adam pentru vol. de publicistică *Clopotele bat pentru Basarabia*; Mircea Radu Iacoban, pentru seria de articole publicistice din săptămânalul „Românul” și din volumul *O cronică a Basarabiei*.

● Din nr. 1 al „României literare” reținem, între altele, cronica lui Alex Ștefănescu, *D.R. Popescu și fenomenele particulare*, despre volumul *Truman Capote și Nicolae Țic, romantz*, București, Eminescu, 1995. Criticul se delimitează de „genul de subiecte care îl preocupă în momentul de față” pe autor: „Ele au ceva pueril și par desprinse din filmele *horror* sau din *thriller*-urile difuzate la posturile t.v. la miezul nopții. Sau par preluate din sutele de cărți – publicate în ultimii ani – despre așa-numitele «fenomene paranormale» (...). Sunt și unele excepții – de pildă *Truman Capote și Nicolae Țic* face parte din altă serie, aceea a narațiunilor polițiste onirice, inaugurată de D.R. Popescu cu *Dumnezeu în bucătărie* – însă, în general, preferința scriitorului se îndreaptă în prezent spre un ocultism ieftin, din categoria celui fabricat pe bandă rulantă de cultura pe care francezii o numesc ironic «Coca-Cola»”. □ Nemulțumit de comentariile lui Alex. Ștefănescu („România literară”), Dan C. Mihăilescu („22”), George Pruteanu („Dilema”) despre cartea lui M. Nițescu – acestea îi reproșau, în esență, absolutizarea perspectivei „colaboraționismului”, sub care erau puși sub același semn Ion Vitner și Nicolae Manolescu sau Eugen Simion – Laszlo Alexandru le răspunde tuturor, punct cu punct, într-o intervenție intitulată *Semnul adevărului* („Polemici”). Acolo unde Alex Ștefănescu observa că accentele puse de Nițescu devin tendențioase prin amestecarea numelor și vinilor de diferite calibre, Laszlo Alexandru propune un „egalitarism” radical, corelând o valoare scriitoricească mai mare cu o culpă mai mare: „1) Așa cum, în fața legii, suntem cu toții egali, la fel ar trebui să fie judecați și scriitorii, în principiu, cu aceeași unitate de măsură morală. 2) Dar dacă, totuși, ar exista circumstanțe agravante, apoi acestea ar trebui să li se aplice tocmai personalităților culturale, care, prin prestigiul lor, au avut un rol mai însemnat în acreditarea minciunii”. Acolo unde Dan C. Mihăilescu observă că este vorba, la Nițescu, de un „discurs resentimentar” – Laszlo Alexandru precizează: „De ce trebuie recuperată mereu și aplicată această etichetă de *resentimentar* (prima dată când cineva se referă critic la realitățile culturale și sociale de sub comunism?” În fine, lui George Pruteanu, care despărțea biografia de operă, i se dau cele mai multe contraargumente: „2. Într-adevăr, nu contează monarhismul sau reacționarismul lui Balzac, atâta timp cât discuția noastră are loc la nivelul *eticii sociale*, și nu al *opțiunii politice*. 3) Mai mult: nu contează că Villon a fost un bandit, iar Verlaine și Rimbaud au avut o anumită slăbiciune sexuală (...). Problema discutată de M. Nițescu, și care a stârnit nu puține controverse, în acești ultimi ani, se referă la *atitudinea publică* a unui artist, la mesajul pe care acesta îl transmite admiratorilor săi, în fața cărora se bucură de credibilitate. După opinia mea,

este mult mai grav să abuzezi de ascendența propriei personalități pentru a induce în eroare ideologică și morală mii sau zeci de mii de oameni, decât să ai o conduită individuală maculată” etc. ■ După toate aparențele, doar Alex. Ștefănescu îi dă replica lui Laszlo Alexandru în nr. 3 (24-30 ianuarie), tot în „România literară” (***Forța persuasiunii și forța***). Observând că distincțiile comentatorului se referă, mai ales, la unele norme instituite de o „societate liberă, în vremuri normale”, Ștefănescu insistă asupra faptului că, în epocile totalitare, nu intelectualii, ci virulența ideologică a sistemului au generat teroarea; exemplul dat este G. Călinescu: „În România aflată sub ocupație sovietică minciuna a fost impusă *prin forță*, iar oameni ca G. Călinescu n-au avut practic nicio contribuție la acreditarea ei. Teroarea exercitantă de ocupanți – și de complicii lor din România, grupați în PCR și în Securitate – și nu elocvența propagandistică a unor mari scriitori lipsiți de curaj au instaurat comunismul. Pe G. Călinescu – ca să revenim la exemplul lui – cunosătorii de literatură îl priveau la vremea respectivă cu inima strânsă, ca pe un aristocrat la spiritului obligat să se umilească, iar oamenii simpli oricum nu-l citeau, astfel încât nici unii, nici alții nu pot pretinde că influențați de el au aderat la noul regim. De altfel, foarte puțini au aderat cu adevărat, doar s-au supus, de frică.” ■ Laszlo Alexandru nu se lasă convins de argumentele lui Alex. Ștefănescu și revine, în nr. 6, tot al „României literare” (14-20 februarie), cu o replică intitulată ***Forța și persuasiunea*** („Actualitatea”). Un regim totalitar s-ar instaura atât prin forță, cât și ajutat de efortul „persuasiv” depus de marii scriitori. Iată argumentele sale: „Iar dacă libertatea cuvântului le era retezată, puteau măcar opta să nu servească, să nu contribuie la răspândirea minciunii, să lucreze, în tăcere, la perpetuarea propriei opere (ceea ce unii au și făcut. ...) Regimul politic a înțeles perfect că cea mai bună armă în procesul *persuasiunii* sunt intelectualii înșiși. (...) Deci, să nu ni se spună că marii scriitori, în general, nu pot fi vinovați de nimic. Dacă n-au făcut nimic, în favoarea noului regim, de ce *unii* (Călinescu, Arghezi etc. – vezi lista, în cartea lui M. Nițescu) au fost răsplătiți regește? De ce alții (Blaa, Voiculescu etc. – această listă, mai puțin spectaculoasă, dar mai impresionantă, așteaptă încă să fie întocmită) au trăit în mizerie – sau au murit la închisoare?” □ Revenind la nr. 1 al revistei, reținem și colaborarea lui Ion Stratan cu poemul ***Același altceva*** și a lui Z. Ornea, cu articolul ***În spațiul germanic*** („Cronica edițiilor”), despre lucrarea lui Klaus Heitmann, ***Imaginea românilor în spațiul lingvistic german. 1775-1918. Un studiu imagologic***, în românește și introducere de Dumitru Hîncu, Editura Univers, 1995.

● În editorialul său din nr. 2 al revistei „22”, ***Ambiguități monotone***, Gabriela Adameșteanu face o retrospectivă a anului care tocmai s-a încheiat: „Anul 1995 a oferit permanent opiniei publice semne ambigue – dar de o monotonă ambiguitate – despre luptele dintre servicii secrete: nu doar cazul căpitanului Soare sau «Tereza Anda», ci și mici «pastile biografice», cu date precise,

târâte de apele presei, de la fief-ul «României mari» până la «Ziua» ori «Academia Cașavencu». (...) Decesele ciudate, alianțele provizorii și, bineînțeles, dosarele de colaborare cu Securitatea oferă o rezervă substanțială pentru șantaj, numai bune de operat în perioada electorală. Din păcate, precum în tragediile clasice, cetatea a plătit crimele neștiute și alianțele murdare: imobilismul, inerția, proasta imagine a României în lume au fost costurile exorbitante ale complicității taberelor oculte încleștate în decembrie 1989”. □ Tot Gabriela Adameșteanu realizează un interviu cu Ion Diaconescu, ***Generația vârstnică asigură continuitatea și legitimitatea PNT***, cu date importante despre istoria acestui partid și represiunile suferite de membrii săi după 1944. (În nr. următor, 3, din 17-23 ianuarie, scriitoarea realizează un interviu cu Ion Rațiu, ***Candidatura mea nu este adversitate, ci exercițiu democratic***). □ Gabriel Dimisianu comentează volumul reeditat lui S. Damian, ***Fals tratat despre psihologia succesului*** (Ed. DU Style) într-un articol intitulat ***Critica de moravuri literare*** („Cultură”). Criticul se referă și la unele idei discutabile ale lui Damian, cum ar fi „acea respingere repetată, adevărată obsesie, a «mitului arhaic», a viziunilor «împietrite», «anistorice» și, prin revers, mitizarea «progresului», a «civilizației moderne», a «revoluției tehnico-științifice», care prin simpla pătrundere în universul poeziei ar garanta primenirea ei estetică”. Mai semnificative pentru problematica acestei *Cronologii* sunt referirile la polemica lui S. Damian cu Andrei Pleșu, în chestiunea comparării culpelor intelectualilor care au optat pentru diferite ideologii. Mai exact, Pleșu se referea la cazurile Sartre și Aragon, acuzându-l pe primul de „«imbecilitate politică»”, pe al doilea de „«mizerie morală»”; chestiunea, reglată de Dimisianu via Damian, ar fi următoarea: „Învinuirea adusă [de S. Damian lui Pleșu, n.n.] este de unilateralitate, de partizanat, de «fixație» anti-stânga: «Recapitulând sumarele execuții la care Pleșu se dedă cu delicii, vom observa iute un soi de preferință. Victimele sunt culese dintr-o mereu aceeași parte a baricadei. Greșelile incriminate sunt comise de ceea ce el numește stânga intelectuală. (...) De ce să fie oare erorile legate de năvala fascismului mai puțin grave decât cele născute din cochetarea cu comunismul? (...)». (...) Ierarhizarea vinovățiilor o găsim și noi fără sens – și chiar mai mult, o găsim imorală, dacă prin ea se urmărește absolvirea unora în detrimentul celorlalți, prin puneri părținutoare în ecuație. Iar argumente de a arăta acuzator numai într-o direcție într-adevăr nu există, în afară totuși de unul: acela că unii au plătit pentru vina lor, iar alții încă nu. De ce n-am crede că și Andrei Pleșu a avut în vedere acest argument, în atacurile sale invariabil îndreptate, cum observă, dezaprobandu-l, S. Damian, spre stânga intelectuală și politică?”.

11 ianuarie

● Dorin Popa realizează un interviu cu Liviu Leonte, publicat în nr. 1-2 al revistei „Contemporanul”: ***„O dragoste determină forma iubirilor care îi***

urmează". Principalul subiect al discuției este lectoratul criticului și profesorului ieșean în Franța și, legat de acesta, diferite chestiuni de receptare a literaturii române în străinătate. Reținem două scurte observații ale lui Liviu Leonte: „Am testat la seminariile de civilizație românească receptivitatea la romanul românesc și rezultatele au fost excelente. *Madame T (Patul lui Procust)* și *Le Hachereau (Baltașul)* au intrat în materia de examen.” Sau: „aștept ziua în care Marin Preda va dobândi locul pe care îl merită și în conștiința literară a Occidentului”. □ Și în acest an „Contemporanul” continuă publicarea jurnalului lui Petru Comarnescu și a însemnărilor lui Ilie Constantin, *Anul copilului (jurnal de zi la 30 de ani)*.

12 ianuarie

● **Procesul lui Ceaușescu** îi ridică o serie de întrebări lui Octavian Paler, într-un articol din nr. 1760 din „România liberă”: „Scriu aceste rânduri înainte să începă rejudecarea procesului lui Ceaușescu, anunțată, cu oarecare tam-tam, de ziarul «Ziua» dinainte de Anul Nou. Și, așteptând să văd cum va arăta ea, constat că nu reușesc să găsesc răspunsuri satisfăcătoare la multe întrebări. Pot fi judecate, oare, cu seriozitate, niște fantome? Cât de reală e o apărare, după ce inculpaților li s-a închis gura? Cât de legal e un rechizitoriu pronunțat după ce plutonul de execuție a tras? Și ce-ar trebui să fie, la urma urmei, procesul de-acum? Un proces penal? Sau un proces politic? Un proces în care să se judece săptămâna dintre 16-22 decembrie '89? Sau un proces în care să se judece un sfert de veac de dictatură? (...) Apoi: câtă vreme nu ne-am dumirit dacă în decembrie '89 a existat o revoluție sau o revoluție amestecată cu o lovitură de stat, în ce perspectivă istorică e rejudecat acest proces? Apoi: câtă vreme nu e dezlegat misterul teroriștilor, cum ar putea fi acceptată sau respinsă, peremptoriu, teoria că procesul de la Târgoviște, a cărui replică se vrea procesul actual, s-a judecat sub presiunea vărsărilor de sânge din stradă?”. „Decât să se facă un proces care riscă să semene cu înmormântările în care sicriu nu mai conține decât o fotografie, nu era mai bine, oare, să se judece ceea ce *e viu* din Ceaușescu?” – se mai întreabă Paler, în finalul intervenției sale. □ În acest nr. al ziarului, este publicată și partea a doua a editorialului lui Paler, *Spălarea creierelor*; v. *supra*, 9 ianuarie.

● Din nr. 2-3 al „Tribunei” semnalăm interviul lui Ion Cristofor cu Ștefan Borbély: „**Sunt, esențial, un solitar**”. Criticul face referiri la debutul său întârziat, la climatul din jurul revistei „Echinox”, la unii dintre profesorii săi, cum ar fi Ioana Em. Petrescu („Se detașa pentru noi, excepțional, Ioana Petrescu, a cărei ființă iradia inteligență, intransigență intelectuală și personalitate. Fiecare seminar cu ea însemna o elevație: aveam realmente impresia că ne ridica alături de ea, scoțând din noi mai mult decât ceea ce puteam da în realitate. Era un model uman și pedagogic, întrupa un principiu de lucru pe care l-am păstrat pentru timpul când am revenit în universitate,

ceea ce mă face să nu înțeleg apatia uneori resentimentară a unora dintre studenții mei. Ioana Petrescu ne-a învățat că disciplina intelectuală începe, ca în muzică, cu executarea partiturilor obligatorii: originalitatea începe *după* ce știi precis ce înseamnă *Principiul poetic* al lui Poe sau *greața* lui Sartre”).

13 ianuarie

● Ca urmare a unei intervenții din ziarul „Curierul național”, Corina Popescu publică, în nr. 1765 din „Adevărul”, articolul ***Fiul meu, Cristian Popescu...***, în care oferă unele detalii despre ultimii ani ai scriitorului: „Cristian Popescu a fost angajat de revista amintită [este vorba de «Adevărul», n.n.] (când rămăsese fără slujbă) aproape un an și a demisionat din propria lui voință. După demisie, el a continuat să publice în «Adevărul literar și artistic» atâta timp cât i-a permis sănătatea, în această redacție el a găsit un cerc de prieteni care l-au înțeles și l-au ajutat să treacă peste momente grele. Ultima lui carte, *Arta Popescu*, a apărut la Editura Societății «Adevărul» sub îngrijirea d-lui Cristian Tudor Popescu, eveniment care l-a făcut pe fiul meu să iasă, pentru o vreme, din universul suferinței sale”.

14 ianuarie

● În cadrul rubricii „Paralele inegale” din nr. 301 al „Adevărului literar și artistic”, Constantin Coroiu are o convorbire cu Liviu Antonesei: ***„Începând de la 31 decembrie 1995, nu mai sunt membru al Uniunii Scriitorilor”***. Publicistul ieșean este contrariat, printre altele, de hotărârea Uniunii Scriitorilor de a oferi o bucată de pământ pentru înmormântarea lui Eugen Barbu: „Dl. Ulici a luat, în acest caz, o decizie care încalcă legea, adică statutul US (...) În cazul lui Eugen Barbu, să nu se ascundă în spatele așa-zisului *creștinism*. În calitate de creștin, el putea să dea foarte bine din pământul lui, nu al US din România.” Iar, la observația lui Coroiu că statutul lui Eugen Barbu este unul de scriitor, Antonesei dă următoarea replică: „Da, dar nu uita că nu mai era membru al US. Și, la urma urmei, eu nu contest dreptul lui Eugen Barbu de a fi înmormântat oriunde, inclusiv la picioarele lui Eminescu, contest dreptul d-lui Ulici de a lua decizii de unul singur, în numele Consiliului Uniunii”. Antonesei se referă și la cazul Paul Goma: „Cred că este unul dintre cei mai mari [scriitori români, n.n.]. Și când spun asta nu o leg de activitatea sa politică. (...) Când fac afirmația, am în vedere romanele din ciclul BASARABIA. Un experiment literar interesant pentru epoca în care a fost scris este și *Ostinato*, scriitură joyceană bine asimilată, dincolo de povestea politică și polițienească de acolo. Oricum, Goma intră în primul raft. Ca și Preda, ca și Breban”. Nu în ultimul rând, Antonesei demonstrează și de ce Uniunea Scriitorilor condusă de Laurențiu Ulici ar fi o instituție de tip stalinist: „După cum știi, Partidul Bolșevic al Uniunii Sovietice a mers așa: mai întâi partidul a pus mâna pe societate, după aceea Comitetul Central pe partid, apoi

Biroul Politic pe C.C., după care Stalin a pus mâna pe B.P., de fapt pe tot. Exact așa s-a întâmplat în U.S. pe timpul lui D.R. Popescu, când consiliul nici nu putea să se mai întrunească, și același lucru se întâmplă de când dl. Ulici este președinte. Consiliul nu prea este convocat sau nu sunt convocați toți membrii acestuia, Comitetul director ia decizii ce sunt de competența consiliului”.

17 ianuarie

● Comentând poezia lui Dumitru Crudu în nr. 2 din „Luceafărul”, Al. Cistelecan face și unele obiecții (*Falsul și adevăratul Dimitrie*, „Despre”): „Poet de doctrină, dar amenințat de fascinații centrifugale, Dumitru Crudu bate adesea apa în piuă, așteptând agregarea limbajului în configurații lirice. Atunci însă când ia inițiativa unei sensibilizări a banalului și când îi strămută hotarele în melancolie și miraj el iese din rețetă, trăind într-o tandrețe insolvabilă. Disimulat sub ostentații, arpegiul afectiv al poeziei sale sună, totuși, limpede”.

□ Detalii despre starea materială precară a revistelor literare și bugetul publicațiilor aflăm dintr-o notiță nesemnată, intitulată *Mila publică* („Lumea literară”): „A avut loc la Casa Monteoru o întâlnire cu toți conducătorii de reviste literare, pentru a se stabili o nouă strategie de înfruntare a acestor neplăceri guvernamentale. În anul recent încheiat, s-au alocat de la bugetul Uniunii nu mai puțin de 187 milioane lei, insuficiente însă pentru nevoile scriitorilor care scriu și lucrează la aceste reviste. Astfel spus, cam o treime din fondurile Uniunii, exact cum a fost promisiunea la Conferința Națională a scriitorilor, în februarie anul trecut. Există posibilitatea ca sponsorizarea să crească, numai dacă datornicii către instituția noastră își vor respecta promisiunile, prin contracte. ■ Preocupări și căutări intense există, fiecare conducere încearcă să depisteze sponsori, instituții care să ajute (...). ■ Spre exemplu, în cazul revistei „România literară”, „revenirea la formatul inițial al costa-o, în momentul de față, pentru un an (deci, neținând cont de inflație!), cam vreo 40 de milioane.” (revista fusese nevoită să-și reducă numărul de pagini de la 32 la 16). Cât despre „Luceafărul”, „redacția e compusă din 3 (trei) salariați, iar subvențiile de la stat se înscriu în dreptul 0 (zero). Trăim de azi pe mâine, cu mâna întinsă în dreptul podului, adică la mila publică, și dacă n-ar fi Uniunea Scriitorilor, Fundația Soros și alte instituții (numim aici unele bănci) care să ne ajute, am fi închis de mult ușile redacției”.

● În nr. 2 al „României literare”, Gheorghe Grigurcu publică un articol intitulat *Considerații asupra lui E. Lovinescu*. Sunt expuse o serie de date de ordin temperamental sau spiritual, corelate cu unele opțiuni estetice ale criticului. Pe larg, se vorbește despre „sacrificiul” lui Lovinescu, prilej cu care, în mod polemic-acuzator, se fac o serie de comparații de ordin preponderent „etic” cu G. Călinescu: „Ni se poate răspunde: dar și G. Călinescu a suferit, și el întrupează un moment «sacrificial» ca victimă a orânduirii comuniste. Cum

să-l opunem lui E. Lovinescu? Simplu. E. Lovinescu a suportat, în viață și după moarte, consecințele unei statornicii, pe când Divinul a suferit urmările inconsecvenței sale (...). Dorindu-se un factor important al regimului totalitar (modelele nesăbuitei sale ambiții erau Sadoveanu și Parhon), s-a văzut în impasul avansării, pe un drum ce reprezenta, din capul locului, o abjurare. Partidul uzurpator, pe ale cărui favoruri a mizat încă din 1944, când făcea apologia lui Stalin, când îmbina nonșalant persiflarea partidelor istorice cu colportarea funestelor teze ale lui Andrei Alexandrovici Jdanov, nu l-a «înțeles» și nu i-a «apreciat» suficient meritele. Autorul lui *Șun* a avut o conștiință de *mal-aimé*, în tovărășia altor scriitori decepționați ai realismului socialist, de la Maria Banuș și Nina Cassian la Paul Georgescu și Ov. S. Crohmălniceanu. Iată categoria în care s-a înscris Divinul!”

● Într-un articol intitulat *Două măsuri și un morman de cadavre* publicat în nr. 3 din revista „22”, H.-R. Patapievici se referă la discrepanța existentă în maniera de raportare și de condamnare a atrocităților provocate de cele două extremisme de semn opus ale secolului XX. □ Ileana Mălăncioiu se detașează ironic de *Alternativa Petru Popescu* („Cronica melancoliei”); scriitorul, care „a reușit să scape de îngustimile limbii române și să cucerească America”, „lucrează contra cost la imaginea d-lui Iliescu”, parcurgând „un alt fel de *drum fără pulbere*”: „Nu sunt în măsură să apreciez dacă mult discutatul preț de ’80.000 de dolari oferit pentru serviciile aduse e mare sau mic. Știu însă că pensia pe care o acordă regimul Iliescu celui mai mare scriitor român nu depășește suma de ’60 de dolari pe lună. Că, prin urmare, lobby-ul prozatorului Petru Popescu a fost retribuit cu o sumă egală cu pensiile pe un an ale tuturor scriitorilor din România”. Poeta face și o propunere, sfătuindu-l pe Petru Popescu să candideze la prezidențiale: „am economisi în mod sigur cel puțin ’80.000 de dolari pe care îi plătim pentru lobby” și „am fi mai bine înțeleși” la Casa Albă, pentru că „vorbește engleza altfel decât actualul președinte”. ■ Ileana Mălăncioiu este câștigătoarea, pentru anul 1995, a premiului național pentru poezie „Mihai Eminescu”, în valoare de 1 milion de lei (premiu decernat pe 15 ianuarie 1996, de un juriu alcătuit din Mircea Martin, Laurențiu Ulici, Daniel Dimitriu, Marian Papahagi, Cornel Ungureanu: au mai fost propuși Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Dan Laurențiu și Cezar Ivănescu). Premiul se acordă de 5 ani și printre câștigători se numără Mihai Ursachi, Gellu Naum, Cezar Baltag și Petre Stoica (cf. „Actualitate culturală”, semnat I.A.). □ Gabriel Dimisianu comentează *Noile „Unde scurte”* („Cultură”), respectiv vol. V, apărut la Editura Humanitas în 1995. Este discutată chestiunea rezistenței și a opoziției poporului român în fața dictaturii, Dimisianu delimitându-se prin nuanțe fine de intransigența eseistei: „Există, atrage atenția Monica Lovinescu, din păcate pentru noi, comparația cu felul în care au reacționat, în aceleași condiții, ceilalți «intelectuali ai Răsăritului (de la polonezi la unguri, de la cehoslovaci la ruși),

cu toții pe baricada contestației». Aici se poate doar adăuga, nu ca o scuză, dar ca o explicație, că represiunea fusese încă de la început la noi deosebit de dură, că pușcăriile înghițiseră încă din primii ani postbelici zeci de mii de intelectuali opozanți, precum și faptul că în munții României s-a rezistat împotriva comunismului cu arma în mână, caz unic, până la începutul anilor '60". ■ O altă chestiune este cea a raportului est-etic, marotă a eseistei: „Și tocmai pentru că esteticul nu este un element derizoriu în viziunea Monicăi Lovinescu, sancționarea etică este mai drastică și mai insistentă în cazul scriitorilor de talent care au dezamăgit-o civic, astfel explicându-se, de pildă, frecvența «atacurilor» sale la adresa unor scriitori ca D.R. Popescu sau Constantin Țoiu. (...) Dar «surprize» etice, așa-zicând, îi vor face Monicăi Lovinescu nu doar generația astăzi vârstnică (exponenți ai ei), dar și aceea, vai, crezută «a intransigenței – cel puțin literare», adică a optzeciștilor. (...) «Febra teoretizantă» ce bântuise la noi la începutul anilor '80 îi stârnește și ei «admirația pentru rapiditatea punerii la zi și a gimnasticii intelectuale», dar nu mai puțin o și nemulțumește prin mandarinatul ei contrastant cu ceea ce se întâmpla în «restul Răsăritului»". „Fără a recurge la discriminări tematiche, Monica Lovinescu e totuși cu precădere interesată, în comentariile sale, de literatura conținătoare de «mesaje», îmbibată de trimiteri directe sau aluzive, parabolice la spiritul societății totalitare”, conchide Dimisianu.

19 ianuarie

● În editorialul său din nr. 1766 al „României libere”, Octavian Paler face *Recurs la memorie* pentru a descrie o acțiune „de comando terorist împotriva intelectualității”, socotită unică în fostele țări comuniste din Europa de Est: „«Săptămâna», mai exact un grup de acolo, cu C.V. Tudor ca vârf de lance, demasca orice act de rezistență intelectuală pe care Securitatea nu reușea să-l observe ori căruia nu-i dădea importanță, reproșa aparatului represiv că era prea «îngăduitor», îi denunța pe cei care «aveau legături» cu Europa liberă, acuzație forte, pe atunci, împotriva oricui. În acele împrejurări, C.V. Tudor s-a folosit cu o patimă patologică, mai mare decât a patronilor săi, de relațiile cu Securitatea pentru a-și servi propriile interese, făcând din delațiune o armă da plătit polițe. Cum am aflat din *Cartea Albă a Securității*, într-o convorbire, din multe avute cu ofițerii care întocmeau «note informative», el a cerut scoaterea lui George Ivașcu de la România literară, a lui Dan Hăulică de la «Secolul 20» și a mea de la «România liberă», zicând că desfășuram cu toții «o subtilă activitate de subminare ideologică», și i-a denunțat ca «rezistenți» pe Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, Horia Bernea, Andrei Pleșu și alții”.

● Tema nr. 158 din „Dilema” este „Legea electorală”; semnalăm intervenția lui Z. Ornea, *Sistemul electoral perfectibil (de la 1866 la 1938)*. □ Începând cu acest nr. (și continuând în nr. 159, 26 ianuarie – 1 februarie) este publicat interviul lui Petre Răileanu cu Catherine Durandin, difuzat la Radio France

Internationale, „*Estul nu a găsit încă o nouă concepție a politicului*”. Autoarea analizează situația specială a țărilor Europei de Est, plasabile mai degrabă fie în zona Rusiei, fie în cea a Europei Centrale: „Cred că nu le putem încă situa în istoria unei Europe de cultură occidentală. Pentru mai multe motive. Primul ține de existența unei fracturi religioase care are importanța ei, pentru că este în același timp religioasă și culturală. Ea este dată de raportul între catolicism, biserica reformată și ortodoxie. Această fractură este echivalentul unei frontiere care delimitează specificități diferite și divergente. (...) Aș spune că unele țări ale acestei părți a Europei se situează la periferia Rusiei, altele, la periferia Europei Centrale. Țin să precizez că această situație nu are pentru mine nicio conotație negativă”. Sunt menționate și o serie de deficiențe ale acestei părți a Europei: „Estul nu a găsit încă o nouă concepție a politicului. Eu nu spun că aceea a Europei Occidentale ar fi strălucită, dar a Estului este inexistentă la ora actuală. Aici, cum spuneam, mi se pare a fi marea diferență”. În partea a doua a interviului, Catherine Durandin se referă la temele care au făcut-o celebră în România (printre care și protocronismul, inclus în categoria unor „*naționalisme ale frustrării*”). În opinia autoarei, o notă definitorie a specificului românesc (și nu numai) ar fi cea „extraordinară capacitate de suferință care mie mi se pare legată cu o formă de identitate națională care înglobează postura de victimă – o formă de lipsă de speranță sau de ură de sine, o cultură a urii de sine”.

• Eugen Simion comentează *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* de Jeni Acterian (Editura Humanitas, 1991) în nr. 3 al „*Literatorului*” (*Jurnalul unei femei culturale*, „Cronica literară”). □ Valeriu Cristea face unele reflecții *De pe margine...*: „Nici vorbă să fiu împotriva Occidentului. Sunt împotriva temenelor de rit oriental pe care unii le fac de zor Occidentului. E, totuși, altceva. / «Cântarea României» a fost înlocuită în ultimii ani cu «Cântarea integrării europene», la fel de stupidă ca prima. Căci nu de *cântări* avem nevoie, ci de *cântare*, ca să măsurăm cât mai exact cu puțință avantajele și dezavantajele opțiunilor noastre./ (...)/ Ilustrând ofensiva tendințelor de extremă dreaptă, unii încearcă să impună ideea că nazismul a fost superior comunismului deoarece a conservat proprietatea privată. Dar i-a exterminat pe proprietari! Cripto-fasciștii «uită» însă să adauge acest amănunt: că nazismul nu i-a «conservat» la fel de bine pe posesorii de proprietăți, ucigând cu sânge rece, planificat, milioane de oameni nevinovați și dezarmați, dintre care cei mai mulți erau proprietari, mari sau mici. Curat superioritate!/? Zice unul, altul: Gabriel Liiceanu era un copil când l-a lăudat pe Marx, Ana Blandiana era o copilă când l-a lăudat pe Lenin (sau Partidul)... Oare de la ce vârstă începe responsabilitatea cuvântului scris? De la 20, 30, 40 de ani? Oare responsabilitatea cuvântului scris nu începe chiar din momentul scrierii lui, oricum din momentul publicării lui?” □ Ion Stratan este prezent cu poemul *Cimitirul de mașini* („Versuri”). □ În cadrul rubricii „Document”, sunt publicate o serie de

9 scrisori ale lui Alexandru Rosetti către Liviu Rebreanu, din perioada 1929-1941 (cu o prezentare de Iordan Datcu). □ În urma lecturii amplului interviu cu Gheorghe Grigurcu publicat de-a lungul anului 1995 în revista „Calende” (interviu care va continua și în 1996), L.C.[hișu] se întreabă dacă nu cumva înțelegerea dintre scriitori va fi dispărut și în urma „revizuirilor” sau intransigenței acestui critic: „Punem o floare la căpătâiul defunctei întrebându-ne dacă nu cumva răzmerița dintre scriitori, care i-a aruncat pe unii împotriva celorlalți, ura patologică a câtorva împotriva tuturor fiindcă ei nu s-au realizat, stabilirea a tot felul de clasamente și competiții (de parcă asta ar fi... literatura) în care își arogă locul privilegiat, egolatria, megalomania și, în sfârșit, apariția demolatorului de profesie, au contribuit, mai mult decât oricare dintre motivele invocate, la destrămarea presei literare. Acum, când necesitatea unui pact literar este tot mai evidentă, așezăm floarea funebră chiar pe textul din pagina dialogului realizat de Octavian Soviany cu Gheorghe Grigurcu, partea a XII-a”.

20 ianuarie

● În nr. 1771 din „Adevărul”, C. Stănescu demonstrează că *Greutatea umbrei* eminesciene i-ar fi apăsât de regulă pe liberali, inclusiv pe aceia postdecembriști: „Trecând la doctrina eminesciană, intelectualii cu vederi liberale cred a descoperi în ea izvoarele extremismelor contemporane. Teoria aceasta reducăționistă a fost reluată recent într-o emisiune ce l-a avut ca invitat pe un distins intelectual, senator într-un partid de orientare liberală. *Mistica socială și patriotică* a lui Eminescu, exaltată de un Nicolae Iorga, cel ucis de legionari, ar sta la baza tuturor mișcărilor extremiste, de «dreapta» din veacul douăzeci, inclusiv a «recrudescențelor» ce-și scot iar capul în viața noastră politică din acest ceas (...). Ca dovadă, era citat G. Călinescu, potrivit căruia încă din 1937 Eminescu slujește ca «ferment de agitațiuni și intoleranță». Însă marele critic nu susținea ce susține azi senatorul, ci atrăgea atenția asupra *manipulării* lui Eminescu, de care nu poetul poate fi făcut responsabil, tot așa cum Nietzsche nu este vinovat de nazism sau Wagner de lagărele de concentrare. (...) Răstălmăcit în spiritul, dar și în litera operei lui, Eminescu a devenit, sub pana unui eminent exeget al liricii sale, «strămoșul» Gărzii de Fier, un «proto-legionar». Aberațiile de acest fel merg până acolo încât alt critic important al nostru a putut eticheta, anul trecut, drept «retrograd» cunoscutul vers eminescian: «Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul!»! Iată, zice criticul, ce ne învață «progresistul» Eminescu: să ținem cu dinții de «sărăcia» noastră, să nu intrăm în Europa și să nu ne îmbogățim, căci «bogăția» ar fi, în mentalitatea poetului, izvorul corupției! (...) În fond, consecința acestor restrictive vederi «liberale» despre o parte tot atât de însemnată cât și poezia a operei lui Eminescu este că ele reabilitează «croșetele» teoriei «valorificării critice a moștenirii literare», aplicată vârtos de proletcultismul anilor '50 și după

aceea”. □ Același C.S.[tănescu] prezintă, la rubrica „Semnal”, volumul Marianei Șora, *Despre, despre, despre...* (Nemira, 1995), insistând asupra eseului polemic din 1977, *Ne despărțim de Goethe*, generat de binecunoscutul volum al lui Noica („*Despărțirea de Goethe, despărțirea de Noica*). Dacă, în cazul lui Noica, „despărțirea de Goethe», despărțirea de un mare maestru sau model este, într-o cultură vie, o fericită fatalitate spre a deveni tu însuși”, „nu însă înainte de a fi asimilat modelul «repudiat»”, „pentru cultura română, însă, «despărțirea» propusă de C. Noica era prematură – este de părere d-na Mariana Șora în eseul său prin care se «desparte» cu asprime, la rândul-i, de Constantin Noica”. „Rămâne de văzut dacă și cum vor reacționa la acest «atac» discipolii filosofului de la Păltiniș, dacă nu cumva și ei înșiși nu se vor fi «despărțit» între timp de Constantin Noica...”, mai notează C.S. □ Semnalăm și intervenția Savianei Stănescu, *Cine deține copyrightul disperării? Cioran – Între Humanitas și „Apostrof”*, litigiul fiind provocat de apariția în cadrul colecției „Apostrof” a corespondenței cu Bucur Țincu: „Există în acest sens și un contract (vezi imaginea alăturată) cu d-na Simone Boué, legatar universal al operei lui Cioran – editura Gallimard deținând drepturile pentru scrierile în limba franceză, iar Humanitas pentru cele în limba română. De aceea Humanitas consideră că volumul apărut la Cluj este unul «pirat». Îngrijitorii ediției clujene au cumpărat totuși scrisorile către Bucur Țincu de la un urmaș al acestuia, iar originalele epistolelor există la Muzeul Literaturii Române din București. care le-a cumpărat la rândul său. În acest context, problema corespondenței diverșilor scriitori devine nuanțabilă: cine este proprietarul acestora, destinatarul sau semnatarul lor și implicit deținătorii drepturilor de autor ale operei respectivului?” □ Ca reacție la editorialul lui Andrei Pleșu (*Neașteptata apariție a căpitanului Soare*, „Dilema”, nr. 151/1995) despre „cazul” Patapievici, Cristian Tudor Popescu publică un articol intitulat *De la pata pe Patapievici la pete-n soare*; pentru schimbul de replici, v. *supra*, 1-7 decembrie 1995, „Dilema”.

21 ianuarie

● C. Stănescu inventariază, în nr. 302 din „Adevărul literar și artistic”, *Metamorfozele criticii „gheriste”* („Cronică literară”), pornind de la volumul și antologia lui M. Ungheanu, *Adio, domnule Maiorescu*, recent apărută. Urmărind „procesul alungării lui Titu Maiorescu din cultura română”, care se desfășoară concomitent cu „declanșarea lucrărilor la Canalul Dunăre-Marea Neagră, primul «gulag» românesc căruia îi erau destinați *recalcitranții, disidenții și opozanții* noului regim comunist”, volumul îngrijit de Ungheanu este o apariție care se reține: „*Adio, domnule Maiorescu!* reprezintă o primă încercare, de anvergură indiscutabilă, de a fixa *izvoarele autohtone* ale dogmatismului și proletcultismului postbelic, prea adesea pus pe seama «importului» de ideologie sovietică. Aceasta nu înseamnă cătuși de puțin o

exonerare de la răspundere a marilor scriitori care, după război, au «asistat» mai mult sau mai puțin impasibili, «sadovenian», la *alienarea literaturii* și, prin ea, a spiritualității românești, ci doar curățirea terenului de «lăstărișul» sub care mereu s-au putut ascunde exponenții criticii ideologice de tip neogherist și la adăpostul căruia și-au proiectat deseale lor metamorfoze». În acest sens, se dă și un exemplu: „Este notoriu cazul unui critic, precum Ileana Vrancea care, după ce a aplicat din plin principiul luptei de clasă la revista cu același nume, l-a îmbrățișat strâns pe exponentul «autonomismului estetic» E. Lovinescu pentru a «lovi» cu el în capul celui alt mare critic al nostru, G. Călinescu”.

22 ianuarie

● În încercarea de a încropi un „Bucharest Review of Books”, Dan C. Mihăilescu face, în nr. 3 din „LA&I”, o *Călătorie cu biblioplanul* (continuarea: în nr. 4, 29 ianuarie). Printre altele, sunt menționate următoarele volume: Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică. Rapoarte, articole, scrisori, cereri*, ed. de Pavel Țugui, Editura Eminescu, 3 vol.; *De amicitia. Corespondență Lucian Blaga – Ion Breazu*, ediție gândită de Mircea Curticeanu, „Biblioteca Apostrof”; Dan Botta, *Unduire și moarte*, ediție de Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, Editura Institutului European Iași (conține și polemica cu Blaga); Ioan Petru Culianu, *Gnozele dualiste ale Occidentului*, Nemira, postfață de H.-R. Patapievici; *Din călătoriile lui Don Miguel. Corespondență Ion Barbu-Al. Rosetti*, ediție de Simona Cioculescu, Cartea Românească; Cornel Regman, *Ion Creangă. O biografie a operei*, Ed. Demiurg); Dan Mănuță, *Liviu Rebreanu sau lumea prezumtivului*, Editura Moldova; *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Junimea; Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării* etc. □ Tania Radu comentează volumul V, *Pragul*, din seria de *Unde scurte* a Monicăi Lovinescu (*Sfârșit de capitol*). Cum volumul radiografiază peisajul anilor 1988 și 1989, sunt observate unele „strategii de ocrotire” adoptate de comentatoarea de la Europa Liberă: „cărțile sunt disecate cumva «pe mutește». (...) Suntem departe de strălucitoarele demonstrații critice din anii șaptezeci, de stilistica lor elegantă, deși virilă prin sagacitate. Acum atingem mai degrabă performanța perversă a dialogurilor *cu ochii și cu perna pe telefon*, pe care le cunoaștem cu toții, în care jumătățile de înțelesuri articular coduri stabilite ad-hoc, probând o stranie deșteptare a instinctului de subtilitate al nației”. Pe de altă parte, acest volum „reface scurta și uneori tulburătoarea istorie a disidenței anticeaușiste a anilor 1988 și 1989”: astfel, sunt trecute în revistă protestul Doinei Cornea, protestul muncitorilor de la Brașov din 1987, „cazurile” Dan Petrescu și Mircea Dinescu, „scandalul «Arpagic»”, „protestele unor Mihai Stănescu, Dan Deșliu, Stelian Tănase, Mariana Marin, Liviu Ioan Stoiciu” etc. Așa cum au făcut și vor face și ceilalți comentatori, și Tania Radu consemnează notațiile (nefavorabile) despre D.R.

Popescu, Constantin Țoiu, Valeriu Cristea, Constantin Noica, dar și delimitarea Monicăi Lovinescu de apetitul teoretic al optzeciștilor (echivalat cu o dezertare civică și politică).

24 ianuarie

● În cronică sa *Fața și reversul*, din nr. 3 al „Luceafărului”, Dan Cristea socotește scrierea lui Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea* (Ed. Amarcord, Timișoara, 1995), „o lucrare serioasă, de ținută și cercetare academică și nu doar de pură intuiție, intuiție care, de altfel, nu-i lipsește autorului, spirit nonconformist, alert și iscoditor până-n pânzele albe când vine vorba de analiză conceptuală”. □ Monica Spiridon comentează elogios, în două texte intitulate *Dincoace și dincolo de prag* și *Destinul adevărilor*, *Pragul* Monicăi Lovinescu și volumul lui Virgil Ierunca *Sub semnul mirării*. În cazul Monicăi Lovinescu este subliniată angajarea etică: „Într-o anume latură a sa, cartea Monicăi Lovinescu se cere citită ca o lecție de profesionalism – adică de competență tehnică, dar și de morală practică. Fără false atitudini pontificale, ea atinge chestiuni fierbinți: buna credință a criticului și rostul lui în cetate, dezideratul revizuirilor, sau raportul între etic și estetic. Pentru Monica Lovinescu opera e indisociabilă de (s)căderile omului; eticul e suportul esteticului, într-o impuritate fertilă, apărată consecvent pe unde scurte, cu fermitate nelipsită de nuanțe”. La fel, în cazul lui Virgil Ierunca, preferința autorului s-ar îndrepta spre „creatori care au suportat istoria, refuzând orice complicitate cu ea”, în a căror operă „rădăcinile sensului plonjează într-o zonă a trăirii, pentru care numele cu adevărat potrivit e *suferința demnă*”. □ Aflăm că Marin Mincu ar fi obținut premiul Herder pe 1996; cu acest prilej, „Luceafărul” reproduce din volumul lui Ulici *Literatura română contemporană* un text despre acest autor. □ În numărul acesta (și în numărul următor), un „Avertisment” privitor la distribuirea publicațiilor: „Ceea ce bănuiam s-a întâmplat. O instituție haotică și discreționară, RODIPET (sub supraveghere electorală – deh, suntem doar în an electoral!), refuză să mai distribuie unele reviste literare, sub pretexte pur pecuniare”; „*O consolare tot avem: politicienii trec, cultura rămâne!*”.

● Din nr. 1 al revistei „Orizont”, consemnăm un dialog al lui Victor Neumann cu Ion Vianu, „*Despre Cioran sau crepusculul imperiilor și subiectivitatea scriitorului*”; sunt rediscutate elemente ale biografiei și ale mediului de formare al scriitorului și sunt trecute în revistă unele etape ale gândirii cioraniene etc. □ Numărul cuprinde și o serie de materiale dedicate lui Ion D. Sîrbu. Astfel, Virgil Nemoianu comentează romanul *Lupul și catedrala* (Ion D. Sîrbu – *dimensiunea romantică*, „Interval”); este publicată și o scrisoare (inedită) trimisă de Sîrbu, în decembrie 1949, lui Deliu Petroniu (însoțită de unele referiri ale destinatarului despre contextul în care a fost concepută). Sunt reproduse și o serie de aforisme ale lui Ion D. Sîrbu, *Despre proști și prostie*. □

Un grupaj intitulat „Iarna avangardei noastre” este dedicat lui Fernando Arrabal, venit să conferențeze la Timișoara (cu sprijinul Centrului Cultural Francez). Grupajul include și fragmente dintr-o conferință a lui Arrabal susținută cu acest prilej (publicate sub titlul *Diavolul, uneori, autor dramatic*); reținem referirile la Ionesco: „Vi l-aș aminti pe compatriotul dv. Eugen Ionescu, care își începea conversațiile cu mine din ultimul său an de viață spunându-mi că e agnostic. Totuși el spunea întotdeauna: «Doamne, cum poate să existe Dumnezeu cu toate nefericirile și crimele! E sigur însă că Diavolul există cu tot răul lumii». Vorbea despre diavol și dintr-o dată fața i se luminează. Era cu puțin înaintea morții sale. Mi-a spus: «Iată, înțeleg. Diavolul îmi răsucesce degetele prin reumatism, îmi martirizează corpul prin durere. Cunosce și motivul! Diavolul mă invidiază!»» În acel moment Rodica, exact ca un cor antic, i-a răspuns: «Dar, Eugen, diavolul nu este un autor dramatic!» Cum de nu și-a dat seama ea, o femeie atât de inteligentă, că, uneori, diavolul este și autor dramatic!”. ■ Este publicat și un avangardist „Comunicat de presă”, pentru a marca, probabil, vizita lui Arrabal: „La 16 decembrie 1996, timp de șapte ani, zi de zi după declanșarea revoluției de la Timișoara, șapte elicoptere reprezentând cele șapte genii românești, Mihai Eminescu, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Brâncuși, Mircea Eliade, George Enescu și Tristan Tzara, vor bombarda cu lichid roșu Casa Poporului”.

● O radiografie sceptică a peisajului literar (editorial) face, în nr. 18 din „Cotidianul”, Vasile Baghiu (*Poezie, tranziție, iluzii*): „Puzderia de edituri particulare este o adevărată mană cerească pentru gustul comun căci ele permit, pe lângă foarte rarele isprăvi culturale onorabile, proliferarea unui tip de autor (nu spun scriitor) profund detestabil, de o agresivitate anticulturală extrem de periculoasă. Posibilitățile particulare de finanțare a cărții, pe lângă avantajele incontestabile pe care le aduc, îngăduie eludarea instanțelor de selecție axiologică, mai ales când, așa cum lesne se poate observa, marea majoritate a editorilor sunt numai niște oameni de afaceri care nu au absolut nicio legătură cu cultura. Și apoi la această tristă situație se mai adaugă și faptul îngrijorător că din cauza disfuncționalităților grave în apariția revistelor literare (dar și din alte motive) criticii literari, cu câteva excepții demne de toată admirația, au abandonat așa-numita critică de întâmpinare, totul fiind lăsat în seama unui viitor ipotetic în care hazardul stăpânește, ca astăzi, nestingherit. Însă toate au drept cauză vădita politică anticulturală a guvernanților care găsesc bani pentru orice acțiune de genul celor pe care dictatorul le promova sub titlul «Cântarea României», dar nu găsesc pentru publicarea cărților de literatură adevărată”.

● Din nr. 3 al „României literare” menționăm comentariul lui Alex. Ștefănescu, *Teme și teze*, („Cronica literară”), despre volumul lui Nicolae Manolescu, *Cărțile au suflet*, Ed. Moldova, 1995; reținem un fragment: „De fapt, însăși aparența de manifestare capricioasă a unui critic literar pe care o

întreține stilul dezinvolt al «temelor» reprezintă o polemică implicită cu articolele scrise dintr-un «înalt simț al datoriei» de către criticii oficiali. Și atitudinea față de cititor este nouă în epocă: Nicolae Manolescu propune o lectură facultativă în locul celei obligatorii”. □ Tot în acest nr., criticul îi dă o replică lui Lazlo Alexandru, pentru acuzele pe care i le aducea în articolul său **Semnul adevărului** (despre modul în care a fost recenzat volumul lui M. Nițescu de critica românească); pentru întreaga discuție, v. *supra*, 10-16 ianuarie.

● Scriind, în nr. 4 din „22”, despre Congresul PNȚCD, Gabriela Adameșteanu crede în **Victoria alternativei**. Nicolae Manolescu, prezent și el la Congres, profită de prilej pentru a adresa, în numele PAC, o invitație de colaborare: „Am mandat să vă spun că P.A.C. consideră potrivită orice formă de colaborare, de înțelegere, cu P.N.Ț.C.D., care ar contribui la reușita actualei opoziții în alegeri”. □ Publicația îl sprijină pe Gabriel Liiceanu în încercarea sa pentru a fi admis în Consiliul Televiziunii; în acest nr. 4 găsim o **Cronologie** a întregului proces, precum și un interviu cu G.L. pe această temă. □ Reținem și meditația sceptică a Ilenei Mălăncioiu, despre **Procesul procesului** („Cronica melancoliei”) și enigmele lăsate de Revoluția din 1989: „Faptul că, după 6 ani, cei care și-au riscat viața ca să nu mai fie ce-a fost au ajuns să ceară recursul la procesul dictatorului, în speranța că pe calea aceasta poate vom reuși să aflăm și cine a tras în noi după 22, nu este de râs, ci de plâns”. □ Dan C. Mihăilescu are o cronică **Alte leacuri împotriva uitării** despre volumul lui Virgil Ierunca, **Semnul mirării**, Humanitas, 1995. Criticul inventariază sumarul scrierii (sunt tratați autori care au suferit „«marginalizarea rodnică»”, de tipul Luca Ion Caragiale; „evocați, într-un fel sau altul” sunt și Pompiliu Constantinescu, Horia Stamatu, Octav Șuluțiu, Mircea Streinul, Dragoș Protopopescu, Constantin Fântâneru etc. sau „poetți de azi față de care critica literară are încă datorii serioase”, precum Vasile Vlad, Florența Albu, Emil Brumaru, Marius Robescu, Dan Ion Nasta, Daniel Turcea etc.). Cu unele precauții, Mihăilescu formulează o obiecție: „o exagerațiune, pe care-o semnez cu tot riscul, chit că politicește Virgil Ierunca avea dreptate la vremea aceea (1982), când îi reproșează lui Mihai Zamfir (într-o cronică, de altminteri, elogioasă la *Poemul românesc în proză*) că a citat și din *Princepele* lui Eugen Barbu. Oricine ar fi... scris *Princepele*, ca text literar subsumabil inclusiv poemului în proză, el există, se susține și nu poate fi eliminat estetic din rațiuni extraestetice”.

25 ianuarie

● Începând cu nr. 4 și continuând în nr. 5 (1 februarie) și 6 (8 februarie), „Contemporanul” găzduiește o masă rotundă despre volumul de convorbiri al lui Nicolae Breban: **Tonul polemicii: o carte în dezbatere – „Confesiuni violente” de Nicolae Breban**. Participă, alături de autor, diferiți critici literari și scriitori, printre care Gabriel Dimisianu, Alex. Ștefănescu, Nicolae Bârna,

Florin Sicoie. Până să intre în subiectul propriu-zis al dezbaterii, Nicolae Breban simte nevoia să facă următoarea precizare: „Aș mai vrea să mai spun ceva, apropo de Monica Lovinescu. Tot o ceartă a mea cu Nego (Ion Negoîtescu), când am vrut să facem cu Țepeneag Asociația Scriitorilor la Paris, în 1988, și când Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Marie-France Ionesco și cu Goma ne-au mitraliat, spre bucuria Securității și a Partidului Comunist de aici. Eu am făcut atunci o mică greșală; Nego m-a întrebat: «De ce nu-i acceptați voi pe Monica Loviencsu și pe Virgil ierunca în asociația voastră?» Și eu am spus: «Pentru că nu au cărți». Și Nego a spus: «Nu, te înșeli, Monica a publicat două cărți». I-am răspuns: «Te-nșeli, Nego, tu nu cunoști bine limba română, Monica *a tipărit* două cărți la Paris, în limba română, la un offset public, pe banii ei. Tu, zic, nu știi ce înseamnă a *publica*.» De altfel, văd că această confuzie continuă și la mai tineri. Monica Lovinescu și Ierunca au debutat în România, acum cinci ani. Ei n-au fost scriitori la Paris. La Paris nu-i cunoaște nimeni.” Alex. Ștefănescu: „Eu cred că activitatea Monicăi la Radio, deci o formă specifică de manifestare literară, a fost și este foarte prețioasă”. Gabriel Dimisianu: „Ce să fi publicat la Paris? Toată preocuparea lor a fost literatura română, literatura la zi, pe care au urmărit-o pas cu pas, asemeni celorlalți critici români contemporani, numai că de la distanță. (...) Nu spun că ader la tot ce-au spus, dar, global privind, activitatea lor legată de literatura română este impresionantă”. ■ Breban reamintește: „Sorin Alexandrescu și alți critici au publicat în țările unde au fost”; apoi face următoarea precizare: „Nu, discuția e puțin fantezistă; noi nu putem să zicem ce-ar fi fost Rafael fără picturile sale”. În fapt, scriitorul este nemulțumit de statutul pe care l-ar atribui optzeciștii celor doi critici din exil: „Există unii tineri, din generația '80, și aici vreau să mă delimitez, care vor să facă din ei creatorii culturii românești de după război. Un punct de vedere excesiv: fără ei nu am fi fost noi posibili. Nu este adevărat. Viața mea ar fi fost posibilă fără ei. Viața mea a fost posibilă – și am spus asta de curând – datorită criticii interne, datorită faptului că critica internă a fost prima care s-a liberalizat la începutul anilor '60, când Matei Călinescu a ținut cronică la «Gazeta literară», în '61-'62, și a făcut prima cronică pozitivă mare despre Bacovia, numindu-l pentru prima oară mare poet – până atunci fusese considerat poet minor – prima cronică despre Blaga, când era vorba să fie dat afară, să fie pus în discuție dosarul lui Matei Călinescu. Și apoi, Matei Călinescu, Ion Negoîtescu, Eugen Simion, revistele din provincie, «Steaua», nu știu dacă în zona criticii... (...) Deci nu putem spune că Monica Lovinescu și Virgil Ierunca au făcut posibilă explozia literară din anii '60-'70”. ■ Apoi discuția pare a se concentra, pentru scurt timp, asupra volumului lui Breban. După Alex. Ștefănescu, reușita acestuia ar fi certă, date fiind diverse calități ale autorului: „Îmi place pur și simplu să-l ascult [pe Breban, n.n.], e ca un viciu. Mi-e teamă să nu devin dependent, ca de-un drog, de monologul său.” ■ Breban dorește să își

precizeze opinia și într-o altă chestiune, intens discutată în acești ani, aceea a viabilității literaturii române; scriitorul crede că, în viitor, cel care va contempla acest peisaj va avea o stare de „perplexitate” (în bine): „Și eu vă dau un nume – în cazul lui Nichita Stănescu vom asista la această uimire, la această perplexitate – cum a fost posibil să avem un atât de mare poet, mondial, Nichita a greșit neumblând în lume, neafirmându-și talentul, și el și cultura română au pierdut imens, noi am pierdut un Brâncuși posibil, un Eliade posibil, așa cum și Blaga, dacă ar fi plecat, ar fi câștigat mai mult, cultura română și el însuși, Blaga a greșit că n-a fugit, așa cum alții au greșit fugind – Petru Dumitriu a greșit fugind, cred. Deci, s-ar putea ca peste zece-cincisprezece ani unii foarte tineri să se uimească cum a fost posibilă, nu sub comunism, literatura care a existat, ci, în general literatura română, o asemenea literatură. Și Nichita Stănescu este argumentul de o greutate enormă, eu mizez enorm pe el”. ■ Se rețin și unele referiri la propria operă: spre exemplu, romanul *Francisca* s-ar fi născut în urma unui pariu cu Matei Călinescu, prin care autorul își propunea să transpună tema bovarismului într-o scriere realist-socialistă: „La care i-am spus: «Nu numai că am s-o public – *Madame Bovary* a mea este *Bunavestire*, vă fac această confesiune – dar am s-o fac chiar un roman de uzină». La care Matei a zâmbit relaxat și a zis către Nichita: «Prietenul tău e nebun»”. ■ Discuția revine la tema ei centrală, comentarea volumului de convorbiri al lui Breban; Nicolae Bârna se referă la specificul acestei scrieri: „*Confesiunile* nu mi se par violente, nu sunt revelații picante, ci o «înșiruire de banalități», cu mare virtute literară, pe de o parte, adică această carte se citește cu plăcere, deși este o carte-convorbire, dv. sunteți în dialog; este, în același timp, și o carte de Nicolae Breban, adică poartă pecetea inconfundabilă. Și un eseu de ideologie culturală (...)”. ■ Sicoie consideră că scrierea ar putea contraria prin modul de abordare al regimului Ceaușescu: „cred că deranjați foarte multă lume prin nuanțarea pe care o faceți la regimul Ceaușescu. Adică, pentru generația mea, eu fiind născut în '56, care n-a trăit perioada '65-'71, și care a trăit-o, în schimb, din plin pe aceasta din '75-'80 încoace, când comunismul intrase într-o fază aproape de nesuportat, și nuanțele d-lui Breban par puțin exotice, deci generația mea nu le poate înțelege. Bineînțeles că un om care se duce în bibliotecă și recitește ziarele o înțelege. Din punctul acesta de vedere, cartea vine puțin prea repede pentru cei cinci ani și ceva care au trecut de la căderea regimului comunist”. ■ Discuția se îndreaptă spre chestiunea „revizuirilor”, așa cum o înțeleg scriitorii optzeciști; se exemplifică (în momente diferite ale discuției) prin cazul lui Nichita Stănescu. Redăm în continuare principalele intervenții pe această temă. Alex. Ștefănescu: „Și o altă greșală pe care o fac unii scriitori din generația '80: ei spun așa: «Da, dar programul estetic al generației noastre este superior celui al lui Nichita Stănescu, noi am progresat, Nichita Stănescu este un precursor al nostru, a rămas în urmă față de vederile noastre estetice». Și asta este iarăși o

greșeală, pentru că, după opinia mea, foarte puțin contează progresul concepției estetice. Contează mult mai mult personalitățile; o personalitate ca Nichita Stănescu se naște foarte rar.”; Nicolae Breban: „Ei sunt postmoderniști, asta e platforma lor”; Alex. Ștefănescu: „Trebuie folosit cuvântul «*deși*»: *deși* a fost comunism, scriitori cu personalitate foarte puternică au reușit să se exprime”; Breban: „Când Grigurcu spune că a fost poet oficial din prima clipă, e denigrare. Nu-i adevărat. Nichita a fost un timp de ani contestat și chiar umilit, adeseori”; Alex. Ștefănescu: „Cred că în cazul lui e vorba și de o gelozie literară.”; Breban: „El îl propune pe Mugur în loc de... Asta și Manolescu a făcut pe vremuri, dar poți să propui pe Mugur, poți să ai o opțiune pentru Mugur în loc de Nichita, dar nu poți să spui că Nichita și Cezar Baltag au fost poeți oficiali ai partidului comunist. E o denigrare, o minciună”; Alex. Ștefănescu: „Corect”; Aura Christi: „După ce am citit în *Confesiuni violente* că Nichita în volumul așa-zis compromis *Roșu vertical* are un poem *Către Hypnos*, care este uriaș, este genial, am citit *Roșu vertical*. Acest poem este uriaș, este cu adevărat genial. Și e publicat într-un volum care e considerat compromis. (...) Nu știu cum trec criticii peste asemenea lucruri, peste asemenea poeme. În *Roșu vertical* există multe poeme de mâna a doua, care sunt visate de mulți poeți de mâna a doua, a treia să le scrie”. ■ De aici se trece la chestiunea reprezentativității literaturii române sub comunism; Breban îi invocă din nou pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, dar și pe Eugen Ionescu, exemplul fiind tot Nichita Stănescu: „Că Nichita Stănescu s-a vândut comunismului, că tot ce-am făcut noi în România n-a fost decât o vitrină a Securității și a comunismului, adică punctul de vedere extrem al imigrației, punct de vedere inițiat de Ionescu și de grupul Monica Lovinescu. Ce contestă ei de fapt? Că noi am luptat pentru o literatură mare aici. Ei spun că nu a fost literatură majoră aici, în primul rând Ionescu contesta că a existat cultură majoră în țările din Est sub comunism (...) Ionescu a declarat – și de altfel acest lucru era teoretizat și de grupul Monica Lovinescu – Ionescu a spus că, avea și o metaforă, a ajuns odată la Berlin, în Berlinul de Vest, și a ajuns la granița către Berlinul de Est și a spus că dincolo nu era decât schizofrenie. În plus, Monica Lovinescu și alții contestau cultura majoră din România și din țările din est (...) pe motivul, motiv de altfel insidios, că aceste țări nu au creat literatură sub comunism: 1. nu puteau s-o facă; 2. editurile mari din străinătate nu au publicat-o. Or, evident, spuneau Monica Lovinescu, Ionescu și ceilalți, că literatura mare s-a făcut în exil, dovadă că au apărut aceste personalități – Cioran, Eliade etc. care au fost publicați și legitimați de presa occidentală, în timp ce aceeași presă nu a selectat, nu a publicat din literatura țărilor din Est aproape pe nimeni, nici din România”. ■ Pe de altă parte, în opinia aceluiași Breban, o vină pentru faptul că importanți scriitori români nu sunt cunoscuți peste hotare poartă și unii critici literari stabiliți în Occident (sau în America), cum ar fi, spre exemplu, Matei Călinescu: „Omul ăsta, care a strigat *sur tous*

les toits, pe toate acoperișurile, că Nichita e mare poet, mergând în America, timp de 20 de ani, n-a scris, n-a publicat, n-a menționat în niciun ziar, în nicio carte – a publicat vreo două-trei – numele Nichita Stănescu. (...) Dacă aveau ungurii o jumătate de Nichita, era deja cunoscut în Europa, iar dacă evreii aveau așa ceva...”; Alex Ștefănescu: „Eu zic c-aveți dreptate”; Breban: „când l-am întrebat: «De ce-l ataci pe Nichita?» – m-am ridicat, am luat volumul *Roșu vertical*, i-am citit *Către Hypnos*, Matei s-a făcut alb, i-am spus: «Matei, dacă ne mai naștem o dată, n-o să scriem niciodată acest poem.» Și a zis: «Am uitat de acest poem.» «Vezi cum uităm noi!»”. ■ Înșă problema este mai complexă; Breban mai adaugă: „Eu spun așa: sunt două modele de adaptare culturală românească: modelul Tzara-Ionescu și modelul Brâncuși. Modelul Tzara-Ionescu este mimetism superior la formele occidentale, făcute sculptor de tipul Tzara și Ionescu. (...) noi nu ne dăm seama încă ce mare e Brâncuși – poartă valoarea cu sine, indiferent de ambientul socio-cultural-istoric. Brâncuși e atât de orgolios, de arogant, încât eu, pe lângă el, sunt un călugăr umil, de la o mănăstire. Brâncuși merge la Paris, acest copil de țăran de la Hobița, se îngroapă într-o mahala, Montparnasse, Impasse Ronsin (...) și spunea: «Adevărul este în mine și nu în contextul enorm francez, cultural, de-o aroganță»”. ■ „La baza slăbiciunii, la baza complexului ăsta de inferioritate, uneori isteric, la baza a ceea ce numim chiar sindromul de identitate națională, care trece prin cultură, la friabilitatea acestui fundament st[au] (...) două elemente: unu, noi nu credem că putem produce aceste valori și, doi, nu credem că au viabilitate universală. Și asta ar fi o gravă acuză la geniul acestui popor și la capacitatea lui de creație – eu nu cred asta –, incapacitatea noastră de universalitate. (...) Or, dacă ei, schimbând doar un meridian cultural și geografic, trecând de Nădlac, dacă noi nu mai credem că acest pământ poate produce valori majore, atunci de ce să fim noi supărați că evreii, ungurii, polonezii, suedezii, norvegienii își apără valorile cu toate posibilitățile, adică de ce să fim noi supărați că aceia cred în valorile lor ca valori majore și de ce să ne mai uimim noi că România trece, apropo de imagine etc., prin avatarurile prin care trece, când noi înșine ne lepădăm de capacitatea acestui teren cultural de a produce valori mari”, mai precizează Breban. ■ Unele lucruri le știe și din proprie experiență: „Familia Ionescu mi-a pus piedici la lansarea *Bunevestiri*, pe care Flammarion a vrut s-o lanseze cu mare forță pe piața franceză, familia Ionescu s-a opus.”

26 ianuarie

- Ca în fiecare an la această dată (când ar fi fost aniversarea fostului dictator), pe prima pagină a revistei „Vremea” (aici, nr. 834) este menționat cu majuscule: „Noapte bună, tovarășe Nicolae Ceaușescu!”. Este publicat și un poem de Adrian Păunescu, *Voievozi fără morminte*, datat „25 ianuarie 1996, prin fax de la Strasbourg”.

● Tema nr. 159 din „Dilema” este „Cosmopolitism și... autohtonism” (responsabil de număr: Alex. Leo Șerban). Într-un articol intitulat **Constructe, cosmopolitism, autohtonism**, Constantin Pricop observă cât sunt de relative aceste concepte antinomice: „Caracterul arbitrar al operației apare la lumină de îndată ce examinăm situații concrete. Pentru că poți să fii «deschis» (și să faci caz de această «deschidere») spre cele mai «progresiste» mișcări din lume dovedindu-te însă, în actele tale, un spirit mărginit; poți să fii un bun cunoscător al culturii occidentale și să fii în spirit conservator (interesându-te, de pildă, doar clasicismul sau barocul); poți să te proclami (cu vehemență) european, iar prin manifestările tale să trădezi un mod de a vedea lucrurile tipic... bolșevic; cum poți foarte bine să-ți repești identitatea națională și să fii democrat; să fii patriot și asta să nu te împiedice să rămâi deschis spre modernitate; să prețuiești valorile românești și să aperciezi în aceeași măsură valorile universale; îți poți accepta identitatea națională fiind, totodată, tolerant față de celelalte națiuni”. □ Reținem și modul dilematic în care Neagu M. Djuvara discută raportul autohton-universal în cazul lui Eminescu (într-un interviu de Tita Chiper, **Brațele balanței**): „Ar trebui, totodată, să ne întrebăm de ce ar fi Eminescu mai aproape de prototipul românului autentic – dacă-l reducem numai la izvoarele de inspirație strict locale (puține, de fapt) și la cunoașterea profundă a bucoavelor cronicărești – dar nu amintim totdeauna îndeajuns că era atras de mari filosofi ai lumii, citiți în bibliotecile din Viena și Berlin în câteva limbi, că se preocupa de indianistică, de brahmanism, deschis spre experiențe extraeuropene? Spre a semnală numai un amănunt, castelele din poezia lui nu seamănă cu acele curți domnești ale noastre din vechime, ci aduc mai degrabă imaginea fastului apusean, în viziuni grandioase”. Istoricul își expune și propriile idei despre dubletul conceptual propus de tema acestui nr.: „Eu cred că a fi european cu tot sufletul nu strică absolut cu nimic autohtonismului nostru. În acest timp, însă, lupta de ariergardă a unui autohtonism subliniat are ceva artificial”. □ După Z. Ornea, tema acestui nr. marchează **O dispută cu stagi**; istoricul își permite o reverie în sensul istoriei contrafactice: „Ceea ce se cuvine remarcat e faptul că de ar fi învins, în această dezbatere, autohtonistii, nu numai cultura română, dar întreg organismul românesc ar fi rămas pironite în arhăitate, refuzând îndărătnic modernitatea și înnoirea. Astfel încât dreptate au avut întotdeauna, și au și astăzi, adepții modernității și înnoirii, chiar dacă au fost și mai sunt stigmatizați drept cosmopoliți”. □ Cristian Preda se pronunță despre **Unirea cu Ungaria și Basarabia**. Ar fi vorba de „două naționalisme românești”, ambele „dezolante, ca orice spectacol politic în care sentimentele contează mai mult decât rațiunea”: „Unul are ca fundament ura, celălalt o iubire perversă. E vorba, în primul caz, de ura față de unguri și, prin ei, față de europeni și civilizația europeană. Cel de-al doilea naționalism e centrat pe amorul față de moldoveni și e la fel de antieuropean ca și primul”. Cel de-al doilea caz este

prezentat astfel: „A-i iubi înseamnă a participa la această duplicitate [a faptului că s-au numit moldoveni, nu români, n.n.]. A voi unirea cu ei, în numele unui drept istoric, înseamnă a adăuga duplicității lor o iluzie, aceea că îi poți convinge că nu sunt ceea ce ei declară că sunt, moldoveni și nu români. Mai fac parte duplicitatea și iluzia din uneltele politice mânuite de europeni?”. Ca soluție, este propusă „ideea europeană, care înseamnă astăzi, înainte de toate, distrugerea frontierelor. Circulația liberă a persoanelor, a capitalurilor și a bunurilor”. ■ În nr. 175 al revistei (17-23 mai), vine și replica lui Eugen Holban, membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova: **Naționalismul și conceptul național** (text datat „Paris, 22 martie 1996”). În opinia lui Holban, „în diabolizarea naționalismului cu atâta forță se poate întrevedea influența antinaționalismului propagat cu fervoare în Occident, trecându-se ușor peste faptul că țările occidentale și cele răsăritene au trăit două istorii diferite” (în Occident sunt încă vii amintirile despre experiența holocaustului, existența partidelor naționaliste și a ideologiei de extrema dreaptă, iar Estul este încă sensibil la mișcările de eliberare națională). Însă o chestiune ca unirea cu Basarabia depășește logica strict naționalistă: „A propaga unirea Basarabiei cu România (indiferent de ce parte a Prutului te afli) nu presupune că aparții, implicit, unei grupări naționaliste. A dori și a lupta pentru unirea tuturor românilor constituie un ideal național în împlinirea unui destin național. Atât unirea Basarabiei în 1918 cât și dezavuarea actului de la 28 iunie 1940 au fost susținute de toate partidele, indiferent de culoarea lor, în afara comuniștilor, care au aplaudat raptul din 1940 al Basarabiei și Bucovinei de Nord. Apoi, cunoaștem că majoritatea partidelor de azi consideră unirea ca un fapt istoric, care mai devreme sau mai târziu se va împlini”. ■ La remarcile lui Cristian Preda despre mai marea rezistență a românilor din Ardeal față de cei din Basarabia, se răspunde astfel: „Aici se face eroarea – credem noi – că se judecă cu aceeași unitate de măsură două feluri de asupritori: Genghis-Han cu Stalin la unii, – Habsburgii cu Franz Joseph la ceilalți. De asemenea, se omite factorul cultural, care, după cum știm, este esențial în dezvoltarea conștiinței naționale. În Ardeal, la începutul secolului 18, legăturile cu Apusul (Viena, Roma etc.) au permis înființarea de școli cu toate binefacerile care vor rezulta. În anul reîntregirii României (deci două veacuri mai târziu), în Ardeal aproape 70% din români erau știutori de carte, în timp ce în Basarabia doar 10% din bărbați și 1,8% din femei știau carte. Acești doi factori sunt suficienți pentru a fi obligați să judecăm fiecare din cele două provincii românești în spiritul realităților istorice”. ■ Într-un răspuns din nr. 189 al aceleiași publicații (23-29 august), Cristian Preda își menține argumentele: „(...) unirea cu Ungaria și Basarabia este probabil singura politică rezonabilă de azi. Ideea acestei politici e, recunosc, vagă, iar formula care o rezumă, ironică. Dar ce anume se află dincolo de acestea? Doar sentimente, adică materie primă pentru poduri de flori, imnuri din registrul cenaclului *Flacăra*, discursuri despre simțirea

românească (E. Holban). Nu știu dacă astăzi mai există ceva ce poate fi numit poporul român. În orice caz, dacă el ar trebui să existe doar pentru a înălța poduri de flori, pentru a îngâna triluri de gust îndoielnic sau discursuri fără sens, atunci prefer ca acest popor, cu sau fără basarabeni, să nu existe. A avea în comun doar asemenea lucruri înseamnă a trăi într-un mediu irespirabil. Mă opresc, pentru că de aici încolo încep sentimentele”. □ Revenim la nr. 159 al „Dilemei”, din care reținem și exercițiul de comparativă al lui George Pruteanu, care observă influențele (sau analogiile, raporturile intertextuale) dintre Cioran și Baudelaire (*Cioran, între Liiceanu și Baudelaire, I*, „Cronica literară de tranziție”; continuare în nr. 161, 2-8 februarie): „BAUDELAIRE: «Nu am convingeri, așa cum înțeleg oamenii secolului meu, pentru că nu am ambiții» (*Inima mea așa cum este*). / CIORAN: «Priviți în jurul vostru: pretutindeni, larve care propovăduiesc... Mi-e de ajuns să-l aud pe careva vorbind sincer de ideal, de viitor, de filosofie... ca să-l socotesc dușmanul meu» (*Précis de décomposition*, Gallimard, 1989)”; „BAUD.: «Să fii un om util mi s-a părut întotdeauna ceva hidos»./ CIORAN: «...idealul de a trăi ca parazit... ca om care nu muncește în sensul obișnuit al cuvântului»” etc. ■ Asemenea reflecții sunt suscitade criticului de lectura volumului de convorbiri Cioran-Liiceanu. În partea a doua a cronicii sale, Pruteanu analizează unele resorturi ale lui Cioran de a ieși din condiția de „marginal”, pornind de la refuzul lui Camus de a-i publica manuscrisul: „«Mi-a spus următorul lucru: *Maintenant il faut que vous entriez dans la circulation des idées*». – A, zic, f. mama mă-tii! (...) A fost foarte umilitor pentru mine să-mi spună să intru în circulația ideilor, ca și cum aș fi fost un debutant de provincie. Dar știi, așa, cu un aer superior. (...) Un tip cu o cultură de institutor...»”. Concluzia lui Pruteanu este următoarea: „Terapia prin scris a lui Cioran a avut și rolul de a-l mântui de condiția precară de *provincial al Europei*; lupta sa, vizibilă sau invizibilă, cu complexul de reprezentant al unei «culturi mici», amintește de îndârjirile altui mare ardelean: Titu Maiorescu”.

● Nr. 4 din „Literatorul” este ilustrat cu imagini de la repetiții și din spectacolul *Danaidele*, iar Marin Sorescu scrie un text (laudatio) intitulat *Purcărete dincolo* (de text, de granițe etc.). □ Adrian Dinu Rachieru scrie despre *Un (alt) sceptic mântuit* (Eugen Simion): „Aș zice că Eugen Simion este acum, într-un context lămuritor și răvășit, o *instituție*. Criticul ne înlesnește o «lectură» nu doar a ultimelor decenii literare, descoperind istoricitatea și continuitatea. El are sentimentul valorilor și este atent la context. Propune rezumate în stil călinescian (de finețe analitică, fără imaginația fugoasă și furibundă a «divinului critic»), grefată însă pe un temperament lovinescian (bine observa cel care scria că «scepticul mântuit» era o descoperire de sine!). *Lecția lui Lovinescu* lucrează. Ea este, înainte de orice, o lecție morală”.

28 ianuarie

● În cadrul rubricii „Paralele inegale” din nr. 303 al „Adevărului literar și artistic” citim un interviu al Vioricăi Rusu cu Mircea Nedelciu: **„A fost un moment dificil, în care am avut de ales între viață personală și viață, pur și simplu”**. Reținem referirile scriitorului la propria sa boală și la modul în care a decis să o abordeze: „Unu: conștientizarea faptului că nimeni nu-și cunoaște destinul și că trebuie să-l iei ca atare – să nu faci o dramă din apropierea sfârșitului. Doi: este o ocazie extraordinară de a te cunoaște. Sau, mai exact, este circumstanța care te ajută să cobori mai mult în profunzimi. Scrisul îți impune, prin el însuși, autocunoașterea. Dar e un nivel mai mare de cunoaștere de sine, într-o suferință. (...) Și mai e o raportare diferită față de elementele metafizice. Eu nu sunt un tip religios și nu am devenit nici în urma acestei experiențe. Dar mi s-a revelat utilitatea rugăciunilor spuse în gând.” Nu în ultimul rând, confruntarea cu boala l-a condus și la următorul calcul: „În timpul colectării fondurilor, când atâția oameni încercau să strângă 70.000 de dolari, eu aveam cam 70 de kg. Asta înseamnă că fiecare filogram al meu avea nevoie de o investiție de 1.000 de dolari”. □ Constantin Coroiu salută antologia *Romanul românesc în interviuri*, cu 8 volume realizate în 7 ani de Aurel Sasu și Mariana Vartic, comentând, printre altele, și un interviu al lui Dimisianu cu Augustin Buzura („**Nu poți fi neimplicat și în același timp moral**”, „Eseu”), □ Într-o intervenție intitulată *Vremea dosarelor* („Fe-reastră”), Costache Olăreanu își imaginează posibile efecte perfide ale consultării documentelor de la Securitate: „Nu cumva printre ele [printre „surse”, n.n.] se află și vreo rudă apropiată, vreun prieten, nu cumva tocmai femeia pe care o iubeai și căreia îi făceai confidențe te-a turnat binișor, din cine știe ce motive? Dar dacă ai surpriza să constăți că însuși colegul de celulă care nu precupețea o clipă să te aline și să te încurajeze se ocupa de cu totul alte treburile? Ei bine, această ignoranță totală a noastră face și tăria indestructibilă a dosarului. Ca un șarpe căruia nu-i poți prevedea mișcările, el poate mușca când nici nu te aștepti, iar veninul lui îți poate mortifica pentru tot restul vieții ființa”.

31 ianuarie

● În articolul său din nr. 4 al „Luceafărului”, Marius Tupan se revoltă din cauza distribuirii revistelor literare prin RODIPET (***Staliniști și mercenari***): „Acum, sub tutelă guvernamentală, domnii de la Rodipet nu numai că nu ne mai virează niciun ban, dar ne declară și datori (iată și motivul refuzului de a ne difuza!), căci, nu-i așa, revistele literare trebuie să le umfle visteria. Unde-s exemplarele care nu s-au vândut? Care-s orașele care refuză tirajul? De ce atâtea localități sunt vitregite de revistele literare? Dacă o singură persoană, la Blaj, dorește «Luceafărul», Rodipetul are obligația morală, spirituală și patriotică (iertăți-mi patetismele!) să-i satisfacă dorința”. □ Într-un editorial

semnat „L”, *Scriitorii și Parlamentul*, se ridică unele suspiciuni în privința prestației scriitorilor implicați în viața civică sau politică: „Dacă tot se sacrifică, în numele nostru și al breslei noastre, scriitorii-parlamentari n-ar trebui să se teamă de microfoane și circuitele acestora. Uneori cuvintele, așa cum știe să le aleagă orice mare scriitor, pot destrăma coaliții, fie ele și monstruoase, fiindcă nu există arme mai nimicitoare decât acestea. Numai să le folosească și să le înalțe colegii noștri, altfel, toți niște oameni minunați!”.

● Plasat, într-o emisiune TV, de Mihai Ungheanu și Ilie Bădescu în categoria celor care l-ar contesta pe Eminescu, Nicolae Manolescu răspunde acestei acuze, în nr. 4 al „României literare”, într-un editorial intitulat *Detractorii lui Eminescu*. Criticul face distincție între recitirea critică lucidă (nu neapărat în sens „revizionist”), abordarea de tip hagiografic și semantica noțiunii de „detractor”: „Mi-am explicat și în alte împrejurări ideea, de altfel, banală, despre scopul criticii: ea nu se poate referi la marii autori ca la sfintele moaște; trebuie, din contră, să-i recitească permanent, cu discernământ și sinceritate, fără a-i transforma în obiect de cult. Unde începe cultul, sfârșește cultura. A lipsi critica de gust critic este un nonsens. Dacă sunt făcute cu bună credință și obiectivitate, aprecierile, fie și negative, sunt absolut normale în critică. Noțiunea de detractor are un singur înțeles în critică: detractorul este acel comentator care urmărește să nege o operă sau un autor prin abordarea lor dintr-un unghi greșit, neadecvat, de obicei extraliterar. E cazul lui Nicolae Davidescu susținând că I.L. Caragiale este, moralmente, un fanariot, în satira lui politică și socială”. Această „teamă de detractori” ar proveni, în opinia criticului, „din acea mentalitate național comunistă care s-a dezvoltat spre mijlocul deceniului 8 și care a transformat încet-încet cultura română clasică într-un soi de fetiș”, când „singurul tratament admis al marilor valori din trecut ar fi fost unul encomiastic”. □ Gheorghe Grigurcu vorbește *Iarăși despre exilul intern*, al său personal, dar, mai ales, al publicațiilor literare. Este evocată soarta nefericită a multor reviste din provincie înainte de 1989, unele încredințate unor literați cu funcții politice, atenți să cultive linia ideologică; prilej de a se referi, o dată în plus, la îndepărtarea sa (alături de un Balotă, Ovidiu Cotruș) din redacția revistei „Familia”. Nu cu mult diferită ar fi și soarta revistelor după 1989: „Sunt deajuns de cunoscute persecuțiile, nu funambulești, ci *funarbulești*, îndreptate împotriva revistei «Apostrof», dislocată din sediul său, expediată în niște atenanse... romantice, din iluzia că va fi marginalizată și în semnificația sa intrinsecă. (...) «Familia» își vede existența amenințată de la o lună la alta. Și nu reprezintă o excepție. «Calendele» au fost nevoite pur și simplu a-și anunța dispariția”. Concluzia pare a nu se încadra în logica de până acum a discursului: „Cine sunt, la urma urmei, exilații interni? Nu cumva s-ar putea socoti astfel și autorul *Morții ceasului*, care n-a șovăit a-și publica un ciclu amplu de «poezii cenzurate», atât de... păunescian în arogarea feluritelor sale merite din trecut, prezent și viitor?”

N-a deținut d-sa un post de redactor șef *doar* la o revistă din Craiova?” Alte precizări, probabil gustate în epocă, coboară destul de discuția – aflăm, spre exemplu, că Marin Sorescu ar fi avut și o casă (în calitate de redactor-șef), asemenea lui Alexandru Andrițoiu de la Oradea. □ În cadrul grupajului „O carte în dezbatere”, se discută antologia lui Eugen Negrici, *Poezia unei religii politice*, București, Editura PRO, 1995; scriu: Andreea Deciu, *Între comedie și tragedie*; Gabriel Dimisianu, *Patologia literară*, Cezar Tabarcea, *Marginalii la o antologie*, Alex. Ștefănescu, *O idee care explică aproape totul*. Dimisianu formulează o serie de obiecții care vizează criteriul de selecție după care este alcătuită antologia: „Din faptul că nu se acordă atenție *numelor* selectate decurge și aspectul lacunar al culegerii întocmite de Eugen Negrici. Lipsesc din ea, ori sunt reprezentați palid, clasici ai genului, în timp ce unii mărunți protagoniști sunt răsfățați în toate compartimentele. Doi sunt, în orice caz, marii nedreptățiți ai culegerii: A. Toma pentru epoca Dej, inclus doar cu un scurt fragment din *Silvester Andrei salvează abatajul*, și C. V. Tudor pentru epoca Ceaușescu, din care, tocmai din el, nu s-a reținut nimic. În schimb veșnicului rival, Adrian Păunescu, i s-au dat toate cele cuvenite”. Pe de altă parte, Dimisianu încearcă să își explice de ce scriitori meritarii, ca Maria Banuș, Eugen Jebeleanu sau Nina Cassian au acceptat nu să colaboreze, ci să colaboreze cu „monstruoziități de factură clinică”: „Cum au semnat cu numele lor acești scriitori asemenea lucruri? (...) Numai convingerile politice, antifascismul, persecuțiile dinainte, atâtea câte vor fi fost, nu puteau duce până acolo, cum nici nu au dus prin alte părți. Ne rămâne ca explicație plauzibilă cinismul acestor oameni ce nu mai puneau niciun preț pe onorabilitate, sentimentul lor că, în condițiile de atunci, nimic altceva nu conta decât interesul imediat”. ■ Andreea Deciu apreciază prefața lui Eugen Negrici, reținând în special analogiile stabilite de critic și modul în care sunt tratate cazurile înfățișate: „În locul paravanului «umorului involuntar», Eugen Negrici propune un model sumbru, chiar înspăimântător, cel al unei secte religioase. Simpaticele bălbâieli peltice devin elemente clar articulate ale unui ceremonial macabru, compus din ceea ce criticul numește cultul întemeietorului, cel al instituției ocrotitoare, al eroului și al Mântuitorului. Modelul e șocant la prima vedere, analogia e cu totul neașteptată, profund originală. (...) Criticul nu acuză înșii în sine, nu condamnă pe nimeni, nu jubilează răutăcios descoperind texte blamabile în bibliografia unor scriitori mari, ci dimpotrivă, pare să evite asemenea revelații, pomeneste de șantaj și alte asemenea circumstanțe atenuante, într-un cuvânt, mimează o bunăvoință foarte confortabilă”. □ Unele precizări ale lui G. Dimisianu stârnesc reacții polemice în lanț. Pentru început, Maria Banuș, în nr. 17 al „României literare” (1-7 mai), îi adresează criticului o *Scrisoare deschisă. Tentativă de clarificare și de mărturisire*, în care îi reamintește următoarele: „Tocmai d-ta să nu știi că, din devoțiune quasireligioasă față de Idee și de Ideal, mulți intelectuali cinstiți, printre care

scriitori de marcă, din toată lumea, au scris texte exaltate, incompatibile cu rațiunea lucidă? (...) D-ta să uiți că o lume întreagă avea memoria obnubilată de victoria Uniunii Sovietice împotriva Germaniei hitleriste și identifica izbânzile armatei sovietice cu personalitatea lui Stalin și cu presupusul lui geniu? E de neconceput să nu realizezi că, scoasă din epocă, din curentul acesta de exaltare, o asemenea poezie, «descoperită» acum, poate ușor trece drept orbire politică, dar nu drept model de idioțenie și de necinste?” În ceea ce o privește, Maria Banuș declară că de-abia în 1956, când „Uniunea Sovietică devenise odioasă întregii lumi prin invazia armată a Ungariei”, ar fi avut adevărata revelație în privința politicii comuniste. Semnificativă este apoi, pentru o istorie a realismului socialist românesc, reconstituirea din perspectivă subiectivă a „cazului Jar”, pe care, însărcinată de Gheorghiu-Dej în persoană, îl denunțase public: „Nu știu cum am ajuns pe estradă. Mi-e frig. Hârtia îmi tremură-n mână. De-abia mă țin pe picioare. O să spun ca Jar: mă tem de partid? Toți ne temem... Ce-o să urmeze? Afară din partid. Afară din reviste. Și copiii? Cum or să se uite la ei colegii, profesorii? Și el? Fără slujbă. Și eu, ciumată. Singură. Toți se feresc de mine. Un corp străin. Aruncat în gol. Negru înaintea ochilor. O veșnicie? O clipă. Deschid ochii. Citesc. Îl demasc. Antipartinic. Înapoi la locul meu. Am ajuns. Mă așez”. □ La întrebarea adresată de poetă lui Gabriel Dimisianu răspunde Nicolae Manolescu, în editorialul său din același nr. 17 al „României literare”, intitulat **Patologie**; criticul se arată foarte sceptic în privința sincerității poetei: „Oare să nu fi știut un om inteligent, în acel început de epocă proletcultistă, că nu Uniunea Sovietică a înfrânt hitlerismul, ci țările Occidentului civilizat? Sau că pericolul imperialist era un slogan comunist, menit să întrețină flacăra războiului rece? (...) Problemele de conștiință nu se discută. Dar să-mi permită dna Banuș să mă îndoiesc de autenticitatea lor, câtă vreme sursa lor legitimă ar fi trebuit să fie închisorile din timpul lui Dej, deportările din Bărăgan sau asasinatele în masă, nicidecum pericolul imperialist și aura de învingător a soldaților sovietici. Nu cred că niciuna din crimele comunismului nu trecuse pe la urechile delicate ale poeților noștri. Nu cred că Hiroshima era mai vie în memoria lor, un deceniu după evenimente, decât numele apropiaților care se aflau la Canal sau ale numeroaselor personalități din viața intelectuală și politică epurate, întemnițate sau ucise. Abia în 1956 să se fi trezit la realitate poezia? Dacă lucrurile au stat precum spune dna Banuș, atunci chiar acesta e argumentul decisiv că ne-am aflat în plină patologie – și morală, și literară”. □ Editorialul lui Nicolae Manolescu este comentat polemic în nr. 318 (12 mai) al „Adevărului literar și artistic”. În opinia lui Cristian Tudor Popescu (**Cine apără oportunismul roșu**), Maria Banuș ar reprezenta un caz aparte, deoarece „D-na Banuș nu face parte dintre acei, deloc puțini, care și în ziua de azi spun că «au fost și greșeli», dar că «s-a construit mult». Nu încearcă să-și salveze trecutul mințind sau mințindu-se”. (Să adăugăm că, în general, în intervențiile

sale, publicistul se dovedise inflexibil în chestiunea „colaboraționismului”). Editorialistul pune față în față cazurile Manolescu și Banuș, pentru ca apoi să se refere la toți cei care l-au acuzat că ar avea o atitudine neavenită în chestiunea mai sus menționată: „Carevasăzică, Mariei Banuș, luptătoare antifascistă, nu i se poate acorda prezumția de convingere greșită, dar sincer exprimată într-un poem scris în 1950, în vreme ce dl. Manolescu este absolvit din start pentru dezgustătoarele rânduri de glorificare a colectivizării scrise în anii '60, când, vorba aceluiași domn Manolescu din editorialul numărului în chestie, «tocmai devoțiunea față de ideal mi se pare a nu putea fi invocată» și când, într-adevăr, apud. G. Dimisianu, numai oligofrenia literară (sau cinismul) mai putea justifica adeziunea la un comunism care avea în spate lagărele, Ungaria '56 și zidul Berlinului. Tot personajele de tipul d-lui Dimisianu au fost primele care au sărit în apărarea (morală) a lui Sadoveanu, Arghezi sau Călinescu, când cu un articol care m-a costat o ploaie de lături primite în cap. În apărarea (morală) a unor oameni a căror credință a rămas până la moarte nu comunismul, ci fructurismul, care i-a îndemnat pe unul să semneze în clar condamnarea la moarte a lui Lucrețiu Pătrășcanu, pe altul să numere foaie cu foaie onorariul ce-i venea acasă pentru ce publica în «Scânteia», iar pe ultimul să-l califice pe Brâncuși drept un fel de idiot exotic și pe Eugen Ionescu drept transfug. Ceea ce demonstrează cu limpezime două lucruri: – că înși ca dl. Dimisianu sau dl. Manolescu nici măcar nu concep ideea de a se dedica unui ideal până la capăt (...); – că, pe cale de consecință, domniile-lor, demni reprezentai ai așa-zisei «drepte», sunt mai apropiați sufletește, fie și subconștient, de oportuniștii perversi ai comunismului, decât de «orbii» săi sinceri». □ Editorialul lui Nicolae Manolescu este comentat și de „Interim”, în același nr. 318 al „Adevărului literar și artistic” („Revista revistelor culturale”). „Că numai oamenii foarte inteligenți sunt capabili de enormități se știe de mult”, observă recenzentul, care se referă, printre altele, la „o frază(sentință) nu mai puțin stupefiantă”: „Cu vechea ușurință a inteligențelor vicioase, dl. Manolescu întoarce pe dos vechiul slogan bolșevic, «răpindu-i» Uniunii Sovietice meritul de a fi contribuit, totuși (!) la înfrângerea hitlerismului și «dăruindu-l» cu amândouă mâinile «Occidentului civilizat»”.

● Într-un interviu acordat Gabrielei Adameșteanu în nr. 5 din revista „22”, Nicolae Manolescu se referă strict la realitatea politică (*Este absolut necesar să facem din alianța Opoziției o alianță de partide*). Reținem referirile la doctrina partidului pe care îl conduce: „P.A.C. este un partid de centru-dreapta care a încercat, cu oarecare succes, să ofere o alternativă, atât la tendințele de extremă stângă, cât și la tendințele de extremă dreaptă. Am pornit de la premisa că o societate cum este cea românească, una dintre cele mai autoritare, și chiar totalitare, nu poate să treacă într-un interval relativ scurt de timp la structuri absolut liberale. Pornim de la o industrie etatizată în proporție de sută

la sută, de la o agricultură etatizată în cea mai mare parte, de la absența sectorului de servicii ceea ce nu e cazul și pentru alte regimuri comuniste din Europa. Credem că, pe lângă toate măsurile de restructurare și de reformă menite să creeze societatea liberală pe care o dorim, este nevoie și de micșorarea costurilor sociale, de garantarea unei anumite protecții a oamenilor, care, după 40 de ani de șocuri permanente, nu pot fi încă o dată șocați. (...) Sigur, s-a spus uneori, cu o intenție peiorativă, că suntem un partid al elitelor. Eu îmi asum acest cuvânt. Asta nu înseamnă un partid făcut numai pentru câțiva intelectuali sau pentru câteva personalități culturale, ci un partid care se adresează vârfurilor din toate sectoarele. Așadar, celor mai buni din toate profesiile și din toate categoriile socio-profesionale. Există o elită a satului românesc pe care comunismul a distrus-o, există o elită a muncitorilor, există o elită a intelectualilor, există o elită a scriitorilor ș.a. Nu vrem să fim un partid de mase și nici n-ar fi bine să ne adresăm în egală măsură tuturor categoriilor”. Scriitorul încă nu intenționează să candideze la prezidențiale: „Sigur, eu pot să-mi imaginez, de exemplu, o asemenea criză a ofertei în materie de candidaturi prezidențiale, încât fără mine alegerile să nu se poată desfășura. (...) Nu vreau în niciun fel ca dorința mea de a candida sau de a nu candida să fie legată de ambiții personale. Nu am nicio ambiție personală. Problema este legată de contextul politic în care ne găsim. Or, la sfârșitul lui ianuarie 1996, când vorbim, nu cred că ar fi utilă candidatura mea la prezidențiale – nici pentru mine, nici pentru Partidul Alianței Civice, nici pentru Opoziția din România”. □ O amănunțită trecere în revistă a elementelor „dosarului” Dinu Pillat face Cornelia Pillat (*Un destin împlinit. Dinu Pillat*). Intervenția, incontestabilă în vederea realizării unei biografii a scriitorului, oferă numeroase date, de la „preliminariile condamnării”, la probele de la proces și anii de detenție, până la reacceptarea în Institutul de Istorie și Teorie literară și ultimii ani din viață. Cornelia Pillat oferă date și despre romanul, pe atunci inedit, *Așteptând ceasul de apoi*, „inspirat de mișcarea legionară, roman care continua într-un fel *Tinerețe ciudată*”, conceput în perioada 1944-1948. Scrierea, pentru care Dinu Pillat s-ar fi documentat și la Biblioteca Academiei, a fost citită, în manuscris, de Călinescu, Vianu și Streinu. □ În acest nr. 5 sunt publicate și discuțiile în jurul unei mese rotunde la GDS, despre *Rostul și posibilitatea revizuirii în spațiul cultural*, pornind de la reeditările volumelor lui S. Damian, *Fals tratat de psihologia succesului* și *La ora 12 ziua* (în transcrierea lui Iulian Anghel). La discuție participă, alături de autor, Mihai Șora, Octavian Paler și Cristian Tudor Popescu. ■ S. Damian deschide discuția, referindu-se la cazul atipic al lui Călinescu (subiectul celui de-al doilea volum): „Însuși Călinescu a fost interzis, *Istoria literaturii*... nu a mai apărut decenii de-a rândul, Călinescu nu a putut să-și păstreze catedra. În ultimul an când a predat, ținea cursurile nu de la catedră, ci de pe un scaun așezat între catedră și studenți, neavând permisiunea să vorbească decât despre date de arhivă,

interzicându-i-se să pătrundă în intimitatea operei sau a evoluției unui scriitor anume. Era un fel de prizonier de lux, într-o lume care nu ținea cont de opreliști. I se dădeau în schimb roluri decorative – ținea rapoarte festive la Academie, era trimis peste hotare. (...) În cazul lui Călinescu, el a început probabil prin a fi convins de necesitatea unei schimbări a societății. Era antifascist, avea idei democratice. Probabil că, treptat, a fost șocat de cursa în care a intrat și din care nu a mai putut ieși. Apoi a fost atras de anumite privilegii – era un om orgolios – și a acceptat o situație numai pentru a-și juca rolul pe scenă. În «Cronica optimistului» el publică texte de o umilință strigătoare la cer. A lăudat oameni care erau versificatori mediocri – sau nici măcar atât. Numai că, față de ce era în jur, această rubrică era scrisă cu vervă, cu o erudiție care contrazicea total indicațiile limbii de lemn.” S. Damian ridică apoi problema care pare a măcina această epocă, pronunțându-se în favoarea „stângii”: „Există și o altă atitudine, tentantă astăzi, care afirmă că totul trebuie eliminat. (...) Ce să facem cu Ezra Pound, care a schimbat fața poeziei moderne? Sau cu Céline, fără de care nu se poate concepe limba franceză contemporană? Îi aruncăm, îi considerăm total descalificați? Nu pledez pentru ascunderea adevărului. Susțin că adevărul trebuie spus până la capăt. Dar pe versantul celălalt, unii din marii intelectuali ai secolului au trecut prin baia comunismului. Malraux, care în mod ciudat îl admira pe Stalin, Aragon care a rămas până la sfârșitul zilelor în Partidul Comunist. Ei au făcut afirmații oribile, dar au rămas totuși, până la sfârșitul vieții, mari scriitori. Nu am întâlnit în critica franceză pe cineva care să susțină că Aragon ar fi degenerat din punct de vedere literar”. ■ Mihai Șora vine cu unele precizări: „Există totuși și *pseudo-angajament* – scriitorul care își trădează propriul destin cu bună știință pentru un interes personal. Este un caz care nu trebuie judecat cu aceeași măsură ca în cazul celui angajat cu bună-credință – în cazul în care revizuirile au un aspect moral. (...) Un scriitor este valabil doar atât timp cât vorbește celui care îl citește. În momentul în care, pentru masa de cititori sau pentru o epocă culturală, un scriitor nu mai are nimic de spus, înseamnă că el a fost revizuit. Un scriitor ca Eminescu nu spune mai puțin la o sută de ani după, ci spune chiar mai mult decât spunea atunci. Astfel privesc eu problema revizuirii”. ■ Paler adoptă o poziție superior etică: „Punem încă patimă – și în justificări, și în scuze, și în incriminări. Important mi se pare nu a condamna, ci a înțelege. Iar pentru a înțelege, nu trebuie să umblăm cu tertipuri de felul «Călinescu a vrut să-și bată joc, prin histrionismul lui, de niște lucruri pe care le judeca de fapt». Nu-l obliga nimeni să-și bată joc de Ionescu sau de Brâncuși. Și dacă nu se pricepea la politică, oricum la artă se pricepea. Iar faptul că și-a bătut joc de mari valori artistice în care nu era un diletant este o dovadă de rea-credință. Nu trebuie să ne speriem de vorbe. Ar fi un dezastru dacă am pune în paralel o istorie a artei cu una a caracterelor. (...) Numai că inacceptabilă mi se pare isteria frivolă de a scuza, de a justifica.

Orice. Prin operă, de pildă. A fost un mare scriitor; și dacă a fost? Asta nu-i permitea să fie un ticălos. Faptul că Sadoveanu a scris *Frații Jderi* nu-i permitea să fie surd la rugămințile de a interveni pentru Păstorel Teodoreanu. (...) Opera este una – nu poate fi negată, denaturată, bănuită din pricina ticăloșiei, lichelismelor biografiei, după cum nici viața nu poate fi iertată, ticăloșia nu poate fi scuzată prin operă. Problema este de a nu pune patimă în acest lucru – nici într-un fel, nici în altul. Altfel spus, de a nu fi nici procurori din oficiu, dar nici avocați din oficiu. Vital ar fi astăzi să avem forța sincerității interioare de a înțelege ce s-a petrecut cu noi”. Astfel că eseistul mărturisește că și-ar dori „o revizuire făcută fără frivolitate”. ■ Cristian Tudor Popescu are aceeași poziție tranșant etică: „Este imposibil ca eu, un mare scriitor, să stau în boxă alături de un necunoscut și să-l trimit pe acel individ la moarte pentru că eu sunt Călinescu și eu trebuie să trăiesc pentru că am talent, am ceva de oferit în plan cultural, iar el nu. (...) De ce avea nevoie poporul acesta mai mult: de încă niște cărți bune, sau de modele morale? (...) Puteau măcar să aleagă tăcerea și tot era ceva. Poate că acum nu ne-am fi simțit fără o bază, suspendați în acest vid moral în care trăim”. În schimb, pare a respinge „revizuirea”, optând pentru judecata globală asupra unui scriitor: „În ce privește revizuirea, cred că termenul nu este adecvat. Din punct de vedere estetic, nu are niciun rost să eliminăm o poezie sau o proză pentru conținutul ideologic. Dacă pe această temă s-au putut scrie lucruri deosebite, ce să revizuiești? Cât despre revizuirea morală – a te întreba cât menții de la Călinescu și cât arunci –, cred că nu trebuie să menținem și să aruncăm nimic. Totul trebuie lăsat așa: a fost o viață. S-a trăit. Iar ei au fost așa cum au fost. Dacă acești oameni au fost vârfurile literaturii noastre în materie de proză, de critică, de poezie, înseamnă că sunt reprezentativi pentru poporul român. Putem să revizuim poporul român?” ■ Gabriel Dimisianu simte nevoia să introducă unele nuanțe: „Totul trebuie privit contextual, pentru a nu greși în aprecierile asupra activității unor oameni care, cu toții suntem de acord, nu au de ce să fie scoși din cultura română și din literatură. Chiar și oamenii care au fost amintiți aici trebuie judecați diferit. Eu nu l-aș pune pe Vianu pe aceeași poziție cu Călinescu. Vianu a avut un rol esențial – ar fi fost jale dacă el nu ar fi fost la Facultatea de Filologie. Articolele lui nu au avut nici pe departe un caracter compromițător, nu au atacat în mod demagogic vechea societate, așa cum a făcut Călinescu, cu atacurile la adresa lui Maniu, și asta într-o perioadă cumplită, când se juca soarta acestui om și a democrației în România. Astfel de oameni trebuie judecați diferit. (...) Blaga câștigă acum. Tot ce a scris el interesează. Dar din tot ce a apărut cu prețul compromisului, în acea epocă, la scriitorii amintiți [Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, n.n.], nu s-a păstrat aproape nimic”. □ Din acest nr. al revistei, semnalăm și cronica lui Dan C. Mihăilescu, *Trăitul departe* („Cultură”), despre volumul autobiografic al Sandei Galopenția, *Cartea plecării*.

[IANUARIE]

● În nr. 1 din „Cuvântul”, sunt comunicate distincțiile acordate de această publicație unor scriitori, artiști și intelectuali (*Superlativele anului 1995*, „RED.”). Astfel, H.-R. Patapievici a fost desemnat „omul anului”; iar ceilalți laureați sunt: Cezar Baltag (poezie), Nicolae Breban (proză), Mircea Zăciu (istorie literară), Vladimir Pasti (ideologie), Mihai Brediceanu (muzică), Dan Perjovschi (arte plastice), Alexandru Darie (teatru). □ O caracteristică a epocii este și aceea că literații (fie ei poeți, prozatori, critici literari etc.) se exersează și în domeniul publicisticii politice. Spre exemplu, tânărul critic Tudorel Urian susține, în „Cuvântul”, pe lângă rubrica sa de critică de proză, și o rubrică de publicistică politică. Astfel, în acest nr. are o intervenție intitulată *Sondaje pentru uzul cetățeanului turmentat*, „Eu cu cine votez?”. □ Într-un text intitulat *Unii lași, alții profeți. Caragiale contra lui Stalin* („Revizuiuri”), Ioan Buduca salută apariția cărții lui M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, pe care o socotește un preambul al unui „proces moral al proletcultismului românesc”, „tot ce a produs mai lucid opoziția secretă a scriitorimii române”, „un act de rememorare și o bancă de date utile noilor generații”. Eseul final, *Dialectica puterii*, este socotit „excepțional” (se dau ample citate din acest studiu). Pe nedrept, autorul ar fi „considerat de unii un Don Quijote, de alții un cap pătrat”, când, de fapt, el este „un profet realist”. ■ Încă din titlu, se anunța un rechizitoriu, în care „profetul” este pus față în față cu tot felul de „lași”: „De ce, la noi, nu a scris nimeni o istorie a perioadei de așa-zis proletcultism cultural? Nu avem, probabil, un răspuns mai puțin rușinos decât acesta: din lașitate și din oportunism. Cine să o fi scris? Eugen Simion? Nicolae Manolescu? Gheorghe Grigurcu? Cornel Regman? Fiecare din cei numiți în această înșiruire, ca și o mulțime de alți critici nenumiți aici, a dat proletcultului omagiul său scris. N-au mai avut apoi curajul (ori interesul) de a arăta publicului păcatele tinereții lor. (...) Pur și simplu, au crezut că toată lumea știe prea bine că nu pe ei se exprimau atunci când făceau propagandă proletcultă, ci niște interese de partid și de stat. Pur și simplu, adică, lăsau pe seama istoriei literare judecata. Ea vine, azi, și întreabă: ați fost oportuniști, dar de ce trebuia să fiți și lași atunci când oportunismul n-a mai fost necesar?” □ Comentând volumele Monicăi Lovinescu și ale lui Virgil Ierunca, *Pragul și Semnul mirării*, Mircea Mihăieș pătrunde în *Grădina mirărilor* („Idei”), propunând unele dintre cele mai flatante, dar și mai nepotrivite analogii cu două figuri tutelare ale criticii românești: „La Monica Lovinescu e vizibilă dorința continuității, aspirația rotundului, a întregului. Volumele poartă un supratitlu comun, *Unde scurte*, pentru a sugera că emblema unică face trimiteri la una și aceeași realitate. Acestei obsesii formale îi corespunde, în textele propriu-zise, un interes permanent pentru câteva domenii: exilul, atitudinea scriitorului față de putere, omul și istoria etc. De cealaltă parte, Virgil Ierunca e adeptul unui discurs *fracturat*. Din nou, titlurile cărților par să spună totul:

Românește, *Fenomenul Pitești, Subiect și predicat, Dimpotrivă* și, acum, *Semnul mirării*. Continuitatea e vizibilă doar în subsolul textului, în zonele de adâncime. Dacă Monica Lovinescu e un infatigabil, agitat prospector al realității imediate, Virgil Ierunca e un contemplativ. Un contemplativ nervos, așa spune, parafrazându-l pe Baudelaire. Autoarea *Undelor scurte* e, prin neastâmpărul și grația detectivistică, o călinesciană, în timp ce olimpiantul Virgil Ierunca e mai degrabă un lovinescian.(...) Orice subiect, fie el cât de îndepărtat de sfera politicului, devine la Monica Lovinescu un manifest măcar cu substrat politic, dacă nu explicit politic. La Virgil Ierunca, până și cele mai arzătoare chestiuni sociale se decolorează și prind o consistență estetică. Criticul respinge intruziunea politicului în numele unei etici superioare. Politica nu miroase frumos și, prin urmare, ea nu capătă drept de azil în grădina mirărilor în care Virgil Ierunca își proiectează fantasmalele”. □ Tudorel Urian comentează „o carte șoc”, romanul lui Petre Barbu, *Dumnezeu binecuvântează America* (Ed. Nemira) (***America din noi. Tranziția spre un alt fel de noroi***): „Prin problematica sa, cartea lui Petre Barbu seamănă într-un fel cu filmele rusești din perioada glasnostului, gen *Micuța Vera*. Este greu de spus dacă simpatia autorului se îndreaptă spre bătrânul alcoolic ce își vede făcute țândări idealurile vieții sau către progeniturile care se scufundă în alt fel de noroi, cu tot elanul și lipsa de complexe specifice adolescenței. Petre Barbu se mărginește să descrie cu cinism subînțeleș acest conflict între generații în care mizeria trecutului prefigurează mizeria care va urma”. Din topul criticului mai fac parte: 2. Costache Olăreanu, *Lupul și chitanța*, Ed. Albatros, București, 1995; 3. Nicolae Neagu, *Iubirea ca o mână neagră*, Ed. Eminescu, București, 1995; 4. Darie Magheru, *Nemuritorul în solitudine și durere*, Ed. Arania, Brașov, 1995. □ Radu G. Țeposu, în articolul intitulat ***Exerciții de singurătate. Despărțirea de Dumnezeu*** („Biografii”), comentează „o tulburătoare convorbire despre nesfârșitele dezabuzări cioraniene” (este vorba despre cartea lui Gabriel Liiceanu, *Itinerariile unei vieți: E. M. Cioran. Apocalipsa după Cioran*, Humanitas, 1995). În topul criticului mai intră: 2. Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării, însoțite de 12 scrisori de bătrânețe și alte texte*, prefață și postfață de Ion Vartic, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj, 1995; 3. Adrian Dinu Rachieru, *Scritorul și umbra. Eseu despre proza lui Sorin Titel*, Editura Timpul, Iași, 1995; 4. Gheorghe Eminescu, *Amintiri*, ed. critică de Gabriel Gheorghe, Ed. Floare Albastră, București, 1995. □ Teodor Baconsky colaborează la acest număr cu un eseu intitulat ***Pe vremea când Occidentul era în Răsărit. Imaginarul deriziunii***, fragment din teza sa de doctorat *Răsul la Sfinții Părinți*. □ Pentru o bună hartă a peisajului literar, reținem și topul traducerilor realizat de Octavian Soviany: 1. Robert Musil, *Omul fără însușiri*, traducere de Mircea Ivănescu, Editura Univers, București, 1995; 2. A.P. Cehov, *Opere*, IV, traducere de Otilia Cazimir, Nicolae Gumă, Xenia Stroe și Alexandru Calais, Univers, București,

1995; 3. Samuel Beckett, *Malone murind*, traducere de Constantin Abăluță, Editura Est, București, 1995; 4. Michel Tournier, *Meteorii*, trad și postfață de Irina Bădescu, Univers, București, 1995; 5. Jean d'Ormesson, *Povestea Jidovului răătăcitor*, trad și postfață de Toader Saulea, Editura Univers, București, 1995.

● Romanul hibrid *Adameva* de Paul Goma (conținând un jurnal din martie-iunie 1994 care dublează memoriile din timpul domiciliului forțat de la Lățești, dintre 1958 și 1963) este comentat, în nr. 1 al revistei „Vatra”, de Virgil Podoabă (*Adamevele*, „Ars legendi”); articolul are două subcapitole: „Cititorul nesigur” și „În căutarea formei”. □ Într-o cronică intitulată *Farmecul și rigoarea lecturii* („Cu cărțile pe masă”), Cornel Moraru comentează volumul lui Cornel Regman, *Ion Creangă. O biografie a operei*; ar fi vorba despre un studiu „asupra genezei scriitorului și totodată, asupra filiaților, de text și semnificație, ca (auto)modelare și succesiune”. □ În acest prim număr al revistei, sunt puși „Față-n față” tinerii poeți Romulus Bucur și Rodica Draghicescu. Comentând volumul lui Romulus Bucur, *Dragoste și bravură*, Ion Pop (*Dragoste și bravură*, „Transfocator Romulus Bucur”) observă că „poetul înțelegea să câștige prin coborârea versului în cotidianul nespectaculos, redus la mici-mari întâmplări personale, prin care se asuma condiția omului comun și concret, debarasat de solemnități inutile”. Poezia Rodicăi Draghicescu din volumul *Fiecare avem sub pat niște fotografii de care ne e rușine* este plasată de Al. Cistelean în categoria *Junimea antiargheziană* („Transfocator Rodica Drăghicescu”), deoarece poemele scrise cu o „cerneală violentă, riguros sarcastică și grotescă” și incluse într-un grupaj „coerent până la monotonie în decupajul unui real fie caricat, fie de-a dreptul grobianizat” s-ar plasa în răspăr „cu viziunea argheziană a sublimării estetice”. Reținem și unele considerații ale criticului asupra specificului „școlii de la Brașov”: „Intrate în agonie odată cu apariția scriiturii acide a optzeciștilor, sensibilitatea și viziunea miracolistice ale șaizeciștilor se văd acum întoarce cu totul pe dos, într-o viziune mizerabilistică și într-o insensibilitate ce mimează cinismul, de către tinerii care vin să radicalizeze opțiunea pentru poezia realistă. (...) Sarcina de a goli eul și de sensibilitate, după ce fusese deja golit de emfaza centralității sale, și de a pune stenograma corosivă a realului în locul confesiunii a revenit mai întâi grupului de la Brașov, primii acționari ai unui poem monomorf în care compatibilitatea dintre deriziunea lăuntrică și cea exterioară e dusă până la beatitudinea lipsei de iluzii”. □ Conform „Algoritm”-ului lui Gheorghe Grigurcu, „iconoclaștii” ar fi, de fapt, „iconoduli”; și de astă dată exemplele sunt Marin Preda și Nichita Stănescu, „autori-mit, ce au colaborat suficient de temeinic cu regimul totalitar”. Iată cum: „Bunăoară Preda era directorul celei mai mari edituri literare din țară, încercând a manipula conștiințele, pretinzând chiar, fătîș, tributul scriptic al criticilor pe care-i publica; în realitate, între autorul *Moromeților* și cel al *Principelui* există

nu doar o relație antinomică, ci și una de similitudine, sub egida comună a voinței de dominare, a prea puținei toleranțe, a avidității de avantaje materiale și morale și, nu în ultimul rând, a oportunistului divers gradat. În ce-l privește pe autorul *Necuvintelor*, tot mai multe mărturii concură la a-i reduce serafismul decorativ la imaginea mai puțin măgulitoare a versatilității, a adaptărilor la vremi. «Îngerul», cum îl numește extatic o poetă, era slab de înger (v. Mircea Zăciu, Nicolae Breban, D. Țepeneag ș.a.)”. „Cum să trecem sub tăcere asemenea lucruri?”, se întreabă criticul. (*Iconoduli și iconoclaști*, „Algoritm”). □ Și în acest an Livius Cicocârlie își publică în paginile revistei *Jurnal-ul de lăsare la... vatră* („Memoria activă”); la fel procedează Mircea Zăciu, cu ale sale *Exerciții de despărțire*, ajunse acum la episodul LVIII, „*Liviucă (Rebreanu) a făcut ceva, nu mare lucru*” – această remarcă i-ar aparține lui Nicolae Breban (în nr. 2, „*Se dă drept sigură numirea lui I. Iliescu la Editura Tehnică*”; nr. 3, „*Criticii, nefiind femei, se pot înșela*”; nr. 4, *Ardealul plânjeros*; în nr. 5, *30.X – 5.XI. 1984, „Subversiune la adresa realității*”, este consemnată una dintre ședințele cu dicționarul etc.). Nu poate lipsi Paul Goma, cu un *Jurnal pe sărite*, ajuns la episodul (XIII), *Noua Caledonie românească* (însemnările continuă și în celelalte numere ale revistei, în același stil contondent. Spre exemplu, însemnările din nr. 2 – „*Țiganul sau țigănitul nu are curajul să-și exprime opinia despre cineva sau ceva, direct*” – merg de la Marin Preda, „care, vai!, și el avea toate trăsăturile regăteanului, ale lui Mitică în special (la care se adăuga acea «șmecherie» curat-țărănească)”, la Nicolae Balotă, „ colegul meu de celulă de la Jilava”, care „odată liber, a început să scrie și prea-mult și prea-despre-oricine – mai ales despre «ștabi»” sau Adrian Marino, care „«face» revista aflată sub conducerea lui Dumitru Popescu-Dumnezeu, în colaborare cu Mihnea Gheorghiu. Și cu Madam Zoe (altă creatură perfect românească)”, și până la Ileana Mălăncioiu, care, deși „contează ca cel mai violent dintre scriitori – la ședințe”, „parcă ar privi printr-un ecran găurit ici-colo, care-i dă o parțială, chiar falsă, chiar detrunată optică” etc. În nr. 3 (*Unde am greșit?*), sunt consemnate, încă o dată, dificultățile de apariție ale romanului *Ostinato*, prilej de a se război, postum, cu Ivăsiuc. Etc.

● O secțiune „Eminescu” ne întâmpină (și) în nr. 1 din „Familia”, unde este publicat un text al lui Ioan Petru Culianu, *Fantasmele nihilismului la M. Eminescu*, în traducerea lui Ion Simuț. □ Un alt grupaj, „Regăsiri”, este dedicat Ioanei Em. Petrescu, cuprinzând o evocare de Irina Petraș, *Întâmplare cu Ioana Em. Petrescu* și o analiză a operei criticului, datorată Ioanei Bot (*Împotriva cuvintelor*). □ Și în paginile acestei reviste îl regăsim pe Gheorghe Grigurcu într-un amplu dialog cu Grigore Scarlat (publicat în primele 9 numere ale publicației din acest an, cu titlul „*Literatura complică, viața simplifică*”). Selectăm câteva fragmente din cele nouă părți ale interviului. Spre exemplu, în acest nr. 1 nu lipsesc delimitările de (contestările lui) Nichita

Stănescu și Marin Sorescu, ultimul socotit „un Topîrceanu evoluat, trecut prin absurd, pus în abis, cum se cade în acest «sfârșit de veac la București»”, și afirmările orgolioase ale unei asumate condiții de marginalitate: „Sunt mândru că, aflându-mă în eșalonul doi, îi am drept «colegi» pe unii dintre cei mai importanți poeți români din perioada postbelică, nentrați în manuale, situați, din punctul de vedere al marelui public, pe o orbită periferică. Când mentalitatea «consacrării» unilaterale va ceda, când conștiințele critice libere vor avea raporturi cu valorile libere, aș vrea să cred că se va produce o schimbare de perspectivă, o revizuire (cât de înspăimântător e, pentru unii mandari culturali de azi, acest cuvânt!) în beneficiarul celor încă pe nedrept tratați ca niște rude sărace.” ■ În cel de-al treilea episod al interviului (nr. 4-5), întrebat de Grigore Scarlat de ce „respingeți poeți socotiți importanți, precum Nichita Stănescu și Marin Sorescu, și lăudați în schimb poeți mai puțin însemnați”, Grigurcu răspunde: „Am impresia – și nu pot a o comunica cu sinceritate – că ne găsim în fața unei iluzionări colective. (...) Dacă Nichita Stănescu e în opinia mea dezavantajat pentru că a fost așezat prea sus (ca și Marin Sorescu, ca și câteva poete șaizeciste), alți autori despre care am scris cu prețuire n-au cunoscut acest handicap. N-au fost, din fericire, confrunțați cu impostura unei poziții superlative, cu aerul de «nu sunt ce par a fi», păstrând avantajul de a părea ceea ce sunt. Adică niște poeți între poeți, dintre cei ce dau trup unei literaturi, nefiind neapărat capul ei «aureolat». Cu toate că, probabil, tocmai asta sunt!” Nu e exclus să fi fost vorba și de simpla generozitate: „s-a întâmplat să încerc un grad de compasiune în fața câtorva poeți nu chiar străluciți, însă «necăjiți», luptând nu numai cu exigențele scrisului, ci și cu nevoile existenței, de regulă tineri ori vârstnici, în legătură cu care m-am pronunțat cu un dram de bunăvoință morală pentru ceea ce – strict estetic – socoteam că li s-ar cuveni. E un păcat al criticului? Probabil că da”.

■ Și dacă Marin Sorescu era asemănat lui Topîrceanu în primul episod, în cel de-al treilea lirica lui Nichita Stănescu i se pare „comparabilă, probabil, cu cea, de exemplu, a lui Ion Minulescu în cadrele modernismului românesc de la începutul veacului”. ■ În cel de-al patrulea episod al interviului (în „Familia”, nr. 6), criticul se referă și la „spiritele conservatoare” care se opun „recitirilor” celor doi poeți (dar nu numai); în acțiunile lor observă „un incontestabil pattern ceaușist”: „Astfel spus, se încearcă jugularea spiritului critic, în numele unui conservatorism care apără, în mod străveziu, interesele personale ale exponenților săi, fiind corelat cu politica puterii postdecembriste, ce-i răsplătește în văzul lumii. (...) Astfel restaurația își trasează o aripă «estetică» și «apolitică», urmărind devierea interesului autorilor de la temele vieții civice, neutralizarea lor în maniera vicleană în care o făcea, în decursul «epocii de aur», și PCR-ul. Noua clasă de politicieni își satisface ambiția unui mecenat a cărui natură meschină, puțin viabilă, are un incontestabil pattern ceaușist”.

■ Cu toate acestea, criticul înțelege să se abată, în unele cazuri, de la

inflexibilul criteriu etic – „Cine ar putea să-l condamne pe Blaga pentru cele câteva articole convenționale din «Contemporanul» sau pe Ion Barbu pentru poezia închinată Republicii Populare române din «Viața românească»? Cine l-ar putea blama pe Gellu Naum pentru un silnic volum «roșu», pe fondul impunătoare sale opere inaderente la comunism, a existenței sale modeste și marginalizate?” În această serie, următorul exemplu invocat este chiar cel personal: „Eu însumi am avut slăbiciunea de-a scrie, în anii '50, câteva versificații pe temă dată, de care era condiționată publicarea mea în revista «Steaua»”. ■ În următorul episod al interviului (nr. 7-8), Grigurcu propune, indirect, o reconfigurare a generației '60: „Am vorbit cel dintâi despre supraevaluarea lui Nichita Stănescu, proclamat un geniu național, un soi de Eminescu al socialismului, nu fără dedesubturile de megalomanie ale unei propagande ce poftea a-și înscrie, la toate rubricile, un bilanț victorios. (...) Am scris prima cronică literară despre Leonid Dimov. La fel unele dintre primele comentarii asupra lui Mircea Ivănescu, pe care, cel dintâi, l-am propus, în «România literară», pentru un premiu al Uniunii Scriitorilor. În mai mare măsură decât alți confrăți, m-am ocupat de Emil Brumaru, Aurel Rău, Petre Stoica, Florin Mugur, Cezar Ivănescu, Șerban Foarță, Constantin Abăluță ș.a. De asemenea, am fost printre primii comentatori ai unor talentați optzeciști”. Și, nu în ultimul rând, criticul se referă la poziția sa în anii dictaturii comuniste: „Dați-mi voie să afirm, fără falsă modestie, că am reprezentat, în viața literară din România, unul din punctele cele mai avansate la regimul totalitar. Ar hărțuit toate înfățișările aberante ale acestuia în domeniul meu de activitate și nu numai, până la ultimele limite pe care le îngăduia cenzura, profitând uneori, am impresia, de momentele de defecțiune «tehnică» ori de somnolență...” În urma lecturii acestei părți din interviu (din nr. 7-8), „Interim” („Revista revistelor culturale”, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 348, 8 decembrie) se întreabă „în contul cărui fenomen psihologic poate fi trecut acest *delir al întâietății*”.

● Reapare, sub egida Uniunii Scriitorilor, noua serie a revistei „Convorbiri literare”; redactor-șef este poetul Cassian Maria Spiridon, iar colegiul editorial este alcătuit din: Sergiu Adam, Ion Beldeanu, Gellu Dorian, Adrian Alui Gheorghe, Ioan Holban, Grigore Ilisei, Liviu Leonte, Cristian Livescu, Aurel Ștefanachi, Lucian Vasiliu; redacția: Emil Brumaru, Nichita Danilov, Nicolae Ionel, Emil Iordache (secretar general de redacție), Nicolae Panaite. □ Această nouă serie se revendică de la celebrul program maiorescian, propunându-și să contribuie și la revirimentul criticii literare, gen oarecum abandonat sau mai slab ilustrat după 1989; astfel, redactorul șef Cassian Maria Spiridon face următoarele precizări în editorialul său din nr. 1, intitulat *Un alt început*: „Critica, la această oră, în revistele literare și de cultură ale țării, strălucește printr-o relativă absență; de aceea, pe cât ne va sta în puteri, prin revista noastră vrem a da sama asupra peisajului variat, numeros și destul de inegal

valoric, al aparițiilor editoriale, cu prioritate a celor din spațiul național. (...) După șase ani de agitație a spiritelor, când pasiunile politice au avut întâietate, încât aproape întreaga scriitorime a dezertat în tabăra publiciștilor, observăm o oarecare revenire la normalitate și statornicie, ce face posibilă întoarcerea la ocupațiunile perene ale literaturii”. □ Noua serie a revistei propune numere consistente, remarcându-se o serie de rubrici (fixe) și de intervenții, pe care le prezentăm în continuare. □ Gellu Dorian are o rubrică intitulată „În același raft”, în care își propune „analiza succintă a câte două cărți de poezie care pot fi găsite, indiferent de anul apariției, în același raft: una va fi o carte ce reprezintă o valoare reală, iar cealaltă va fi o carte ce reprezintă un eșec din toate punctele de vedere. (...) Pentru distincție, cărțile bune vor fi așezate sub sigla PLUS, iar cele proaste sub sigla MINUS”. În acest număr, sub semnul „Plus” este plasat volumul lui Horațiu Ioan Lașcu, **„Înălțarea”**, iar sub semnul „Minus” cel al lui Valerian Țopa, ***Oul cu înger***. În general, alegerile lui Dorin pentru această rubrică se vor dovedi neconcludente. □ O istorie a revistei propune, de-a lungul acestui an, Liviu Papuc, într-o rubrică intitulată „Convorbiri retrospective”. În acest număr, avem o introducere în subiect, intitulată **„Convorbirile” de-a lungul timpului**; serialul continuă cu următoarele episoade: în nr. 2, ***Începutul (I)***; nr. 3, ***Începuturi (II)***; nr. 4 și 5, ***Tipografia [I] și [II]*** etc. □ Este publicat un interviu inedit cu Nichifor Crainic (**„Gândirea” e imaginea spirituală a României Mari**) realizat de Pan M. Vizirescu în 1969 și confiscat de Securitate în 1977. Complezent, Crainic își revendică ideologia din principiile revoluționare (ignorete atât de „legionari, fiindcă i-am dezavuat”, dar și de „presa de azi, în desăvârșită necunoaștere a scrisului meu, fiindcă nu știe că în opera aceea eu am fost singurul publicist care, încercând o sinteză între tradiționalism și socialism, am admis toate principiile revoluționare, fără de marxo-socialismul exclusivist”), dar se referă și la experiența de detenție: „Trupul meu era aproape desființat printr-o disciplină ascetică, făcând din mine un strigoi, care n-a umblat o singură dată în patru labe. Mi s-au luat ochii, mi s-au luat urechile, mi s-a interzis pipăitul, mi s-a interzis gustul, mi s-a lăsat numai mirosul pentru conținutul perpetuu al tinetei. În aceste condiții n-am crezut nicio clipă că voi muri în acest infern. Unii, săracii, sperau că germanii îi vor elibera, alții că americanii, și au murit cu toții”. □ Rubrica de „Critica criticii” este susținută de Cristian Livescu; în acest prim număr, este discutată problema revizuirilor, pornind de la volumele lui M. Nițescu, ***Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*** și Ion Simuț, ***Revizuri*** (în articolele...***A sosit un revizor: M. Nițescu și Ion Simuț sau critica nuanțelor***. „Dacă se va scrie cândva – și se va scrie, mai devreme sau mai târziu, o Istorie a imoralităților literaturii române (unii îi spun: Istoria morală a literaturii române (...)) cartea lui M. Nițescu, ***Sub zodia proletcultismului*** (Humanitas, 1995) va reprezenta un reper și un posibil model, prin felul în care se ambiționează să analizeze cu obiectivitate, cu

documentele pe masă, aberațiile la care s-a putut ajunge, datorită dictaturii ideologice.” – consideră criticul, remarcând totuși, „în mod surprinzător”, lipsa unor autori ca Dan Deșliu, Nina Cassian, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, A. Toma, E. Frunză etc., dar și „surprizele” (scuzabile) ale prezenței unor Cornel Regman, Nicolae Manolescu sau Eugen Simion. Cristian Livescu încheie comentariul acestei cărți printr-un avertisment: „Fie și ca exercițiu de memorie, cartea regretatului M. Nițescu este o reconstituire necesară prin asprimea fișelor conținute. Pentru însănătoșirea morală a literaturii noastre, e bine de știut că, într-un colț de bibliotecă, stă un M. Nițescu discret care consemnează toate compromisurile și prostiile, cazurile de corupție a opiniei, erorile conjuncturale și bastarzii obsecviozității în umbra oricărei puteri. Și acest «revizor» e neînduplecat și neiertător”. ■ Cât despre profilul lui Ion Simuț, acesta ar fi următorul: „Nu are orgoliul de a aduce neapărat ceva nou, ci doar să consolideze, să dea pregnantă evidențelor și cursivitate unui material luxuriant supus eroziunii și, în unele situații, uitării. Lasă senzația unui edecar laborios, care trage împotriva curentului o povară impresionantă și o face cu atâta convingere și răbdare, încât întregul efort pare de domeniul firescului”. Este remarcat în mod deosebit capitolul despre Liviu Rebreanu, „probabil cel mai aplicat și consistent al cărții de față”. Livescu formulează și unele obiecții: „Cât privește «lista» lui Ion Simuț cu modele pentru criticul de azi aflat în «competiția ideilor», ea este ciudat de măr-nimoasă, când îi include, alături de Matei Călinescu, N. Manolescu sau Adrian Marino pe Edgar Papu (acribia sa protocronistă produce și azi frisoane), Valeriu Cristea (ale cărui tumbe post-decembriste derutează) și Paul Cornea (istoric literar onorabil, dar fără anvergură)”. „Ce facem deci, îl părăsim pe Maiorescu, ne «despărțim» de el și îl îmbrățișăm pe Valeriu Cristea?” – se mai întreabă criticul. □ Rubricile de „Critica poeziei” și de „Critica prozei” sunt susținute de Adrian Alui Gheorghe, respectiv de Constantin Dram. □ Anunțată, indirect, prin comentariile lui Cristian Livescu, tema acestui număr pare a fi cea a „revizuirilor”. Astfel, în acest prim număr există analize sau recitiri ale scrierilor unor Nicolae Labiș (Dan Mănuță, *Iluminările unui poet*), G. Călinescu (Elvira Sorohan, *Călinescu se amuză*), Camil Petrescu (Alex. Ștefănescu, *Un spirit autarhic*) sau Petru Dumitriu (Emil Iordache, *Opera colectivă*). ■ Aceste comentarii (inteligente) sunt precedate de o serie de considerații generale formulate de Val Condurache, într-un articol intitulat *În umbra iluziei* („Scriitori în mărime naturală”). Criticul este mai degrabă sceptic în chestiunea viabilității literaturii române postbelice: „nu am fost contemporani cu o mare literatură, care ar putea fi salvată, acum, din naufragiul istoriei, ci doar cu niște scriitori, unii mari, care au încercat, ca niște martiri ai literaturii, să salveze ceea ce ar mai putea fi salvat din paginile pe care ar fi putut, cu adevărat, să le scrie. Geniul lor se citește printre rânduri, în foarte puține cazuri poate fi regăsit în pagina tipărită, dar ar trebui s-o

recunoaștem cu toții, cu prețul de a ne devora iluziile de altădată, aproape nimeni nu a scris ceea ce ar fi putut să scrie, ci numai ceea ce se putea. Până la un punct, publica”. În aceste condiții, chestiunea recitărilor este imperativă: „Până acum nu s-a făcut nicio «revizuire» adevărată. Scriitorii nu au niciun interes să fie văzuți în mărime naturală, iar criticii au orgoliul de a se crede infailibili. Cum să recunoască ei că au mințit sau au greșit, în judecățile lor? «Minciuna» era «benignă», sunt de acord: am pleca dintr-o solidaritate intelectuală cu scriitorul, din sentimentul confuz că literatura trebuie să însemne mai mult decât ficțiune. Ficțiunea era îmbibată, esopic, de istorie și de politică, mesajul ei civic era în afară de orice discuție. Dar dacă cerem politiciii să-și recunoască trecutul, să și-l asume și să-l exorcizeze, de ce nu am face aceeași operațiune și în cazul literaturii?” ■ În comentariul său despre Labiș, Dan Mănuță este interesat să observe de unde încep *Iluminările unui poet*: „De aici începe însă diferențierea poeziei lui N. Labiș de a celor mai mulți contemporani. Înzestrat cu un talent incontestabil, el a încercat să depășească tiparele lirice ale conjuncturii. Desprinderea nu a avut loc însă niciodată, timpul neîngăduindu-i poetului răgazul necesar. Dar tentativa, mai mult decât vizibilă, rămâne mărturia unei conștiințe artifice dacă nu torturate, cel puțin preocupate, de propria artă”. ■ În articolele și intervențiile sale din deceniul V, suspectate de „colaboraționism”, *Călinescu se amuză*, consideră Elvira Sorohan, într-o intervenție polemică: „Cert, Călinescu nu a avut și nu are întotdeauna cititorii pe care îi merita. Ceea ce el scria, foarte adesea, în cheia șarjei spirituale și ironice, spre a proteja sau salva pe sine, e citit cu suficiență, cu naivitate sau rea credință, în cheie gravă și acuzatoare. Dar eroarea nu e, vai, a scriitorului care întinde, amuzat, o cursă, știind, cu anticipație, că vor exista felurite victime.” Una dintre ele este M. Nițescu, „îndrumător cultural (1955-1958), referent (citește cenzor) la Centrala cărții (1964-1969)”: „Însăși exagerarea lui M. Nițescu de a-l face pe Călinescu principalul vinovat de instalarea proletcultismului în cultura română, pentru că a scris – nu contează ce – și n-a tăcut, îl acuză pe autorul pledoariei lipsită de elocvență și umor. Lui N. Moraru, I. Vitner sau Beniuc li se consacră, respectiv, cinci, șase și două pagini, iar lui Călinescu douăzeci, scrise cu parapon”. ■ În continuare, Elvira Sorohan demonstrează că unele intervenții conjuncturale sau atitudini ale lui Călinescu ar trebui citite în cheie parodică: „Oricând vom citi, cu profit, întru înțelegere, textul alegoric, plin de tâlc, ce deschide *Cronicile optimistului*, intitulat *Memoriile unei broaște țestoase*. Pentru cei care i-au înțeles temperamentul și discursul, necesar ambiguu, Călinescu salva ce mai era de salvat, încercând o formă *sui-generis* de amuzament: șarja. Între arme, singură muza ironiei mai poate înșela, răscumpărând spiritul, ajutându-l să trăiască, totuși”. În aceeași categorie s-ar încadra și intervenția criticului cu prilejul sărbătorii lui A. Toma, care ar fi „de un efect absolut ilariant”: „Cine poate lua în serios autoflagelarea generației proprii, închinătoare la Poe și Baudelaire, formată în

spirit estetizant, pricină din care A. Toma n-a fost la timp înțeles?” ■ „Dacă nu putem să-l repetăm, măcar să știm a-l citi pe Călinescu, așa cum se cuvine” – își încheie Elvira Sorohan intervenția. (Autoarea revine asupra cazului Călinescu și în nr. 3 al revistei, v. *infra*, martie.) ■ Din articolul lui Alex. Ștefănescu (*Un spirit autarhic*), reținem unele caracterizări ale lui Camil Petrescu: „Deși nu poate fi definit ca avangardist, Camil Petrescu a dinamitat integral conceptul de literatură. L-a dinamitat dar apoi l-a reconstruit, într-o manieră care, culmea, nu se îndepărtează prea mult de tradiție. Este evident că a vrut să știe ce face. Contribuția lui nu constă în gradul de noutate adus în plus în literatura română, ci în gradul de luciditate”. Aproape nimic despre „colaboraționismul” lui Camil Petrescu, cu excepția unei notații marginale, care pare a schimba cu totul datele problemei: „a început să reflecteze asupra romanului istoric ca gen, descoperind precaritatea formulei tradiționale, care presupunea o exhibare a pitorescului și o exploatare a atmosferei de legendă, și propunând o nouă formulă bazată pe competență istoriografică și luciditate romanească.” ■ Emil Iordache propune o abordare ingenioasă a romanului lui Petru Dumitriu, *Pasărea furtunii*, citit prin variantele sale succesive, la care au contribuit și indicațiile formulate de criticii din epocă (*Opera colectivă*, „Literatura orizontală”): „Am văzut că critica literară și-a dat tot concursul să facă această «varză» cât mai roșie. Firește, acceptarea criticii de către autor denotă fie o lehamite conformistă, fie conștiința faptului că oricum nu făcea literatură. (...) Deci, situația literară specifică modului cultural totalitar îl deposează oarecum pe autor de calitatea de unic responsabil asupra operei, aceasta constituindu-se în varianta finală cu «contribuția» unui cititor care are pretenția și reușește să scrie din interiorul autorului. Este vorba, cu alte cuvinte, de o operă colectivă”. □ Din acest prim număr al revistei, reținem și alte intervenții. Astfel, Dan-Silviu Boerescu scrie despre volumul lui Ion Ianoși, *Idei inoportune. Moralități* (Cartea Românească, 1995) o cronică intitulată *Alegorii contemporane ale blestematelor idei vechi*, din care selectăm un portret al autorului: „Fost evreu, fost ungar, fost stalinist, fost marxist – a putut fi acuzat, din toate direcțiile, de renegare și de abjurare. Rănit, n-a dat cu piatra. A citit, a scris, a încercat să (se) înțeleagă. Modelul său este, nu știu dacă în egală măsură, și de urmat, și de contestat. De urmat, fiindcă, în definitiv, nu substituie urii celorlalți propriile sale sentimente vindicative și revendicative. Sau o face atât de subtil, încât polemica subiacentă nu mai e luată decât ca o inofensivă figură de stil. De contestat, poate, întrucât nu este întotdeauna suficient să (te) explici pentru a putea, concomitent, să ierți și să fii iertat. Abilitatea morală nu e, practic, sinonimă cu abilitatea retorică, indiferent de scopul pedagogic-imunitar urmărit.” În fine, o altă observație: „Spre deosebire de Ovid S. Crohmălniceanu, ale cărui *Amintiri deghizate* poartă pecetea provocatoare a unui cinism jovial, exegetul *Idei-lor inoportune* nu sfidează, ci se expune conștient sfidărilor de tot felul”.

□ Reparația revistei nu trece neobservată în presa literară. Astfel, cel dintâi, Nicolae Manolescu salută, în editorialul său din nr. 5 al „României literare” (7-13 februarie), *Un alt început* al acestei publicații: „Cam tot ce are mai valoros Iașul literar e prezent în pagini. Și, desigur, nu numai Iașul. Recunosc, printre semnatori, scriitori și critici de toate vârstele, publiciști, universitari, poeți, artiști și alții. (...) Serialul d-lui Val Condurache despre necesitatea «revizuirilor» va fi, cu siguranță, un punct forte. Ca și cronicile literare (pe genuri) semnate de Adrian Alui Gheorghe, Constantin Dram și Cristian Livescu. Polemice, incitante, articolele d-nei Elvira Sorohan și ale d-lui Florin Faifer și Emil Iordache. Trecutul apropiat devine obiect de istorie literară. Și e normal să devină”. □ Apoi, „Interim”, în nr. 305 (11 februarie) al „Adevărului literar și artistic” („Revista revistelor culturale”), se referă în special la articolele pe tema revizuirilor din acest prim număr. Spre exemplu, „analiza lui Dan Mănucă este pe deplin convingătoare și ea are semnificația unei *revizui*, nu demolatoare, ci *restauratoare*”, iar Elvira Sorohan a scris „un excelent articol” („Ironia și anti-fraza din textele lui Călinescu îi aruncă în ridicol pe «omagiați», dar și pe «detractorii» criticului ce-i reproșează astfel de texte, văzând în ele «demisii» de la demnitate...”). În schimb, Cristian Livescu are „un comentariu plin de «răutăți», cu „un nesuferit aer de atotștiutor împărțind etichete în toate părțile”: „Despre E. Papu nu pot spune decât că e unul din marii cărturari ai acestui secol de cultură românească de la care chiar și un Cristian Livescu ar mai avea câte ceva de învățat. Cât despre «disprețul» față de ceilalți doi reputați critici și istorici literari, ce să mai spunem?! Neplăcerile pe care ei i le vor fi provocat, pe alte planuri decât literare, bătăiosului inutil Cr. Livescu nu-l absolvă de impolitețe sau, ca să fim mai «duri», de ceea ce M. Preda numea «spiritul primar agresiv»”. Din categoria textelor mai puțin reușite face parte și intervenția lui Gellu Dorian, „școlărească, total neinspirată” – „Cu astfel de texte este greu de crezut că lupta «pentru reafirmarea spiritului critic junimist» promisă în editorialul redactorului-șef are mari șorți de izbândă”, observă, ironic, „Interim”. ■ În replică, publicistul este admonestat în nr. 3 al „Convorbirilor literare” de Cristian Livescu însuși (într-un PS care însoțește cronică sa din acest nr.): „Îl sfătuiesc pe cel ce se ascunde sub pseudonimul ce(ce) stănescovid de la o *foaie culturală veristă* să renunțe la numele lui Marin Preda, ca argument la ineptiile sale agramate. Astfel voi fi nevoit să-i aduc aminte fostului scânteist fruntaș al revoluției culturale de misiunea pe care o avea în anturajul autorului *Moromeților* și o vorbă a acestuia despre un lingău care îl spiona sub pretext că scrie o carte despre el”.

● Grigore Șoitu realizează un interviu cu Virgil Tănase, publicat în nr. 1 al revistei „Tomis”: „*Un scriitor e ca un animal sălbatic*”. Printre altele, referiri la condiția scriitorului din exil: „Cred că un scriitor e ca un animal sălbatic, el trebuie să trăiască în condiții naturale, trebuie să fie în pădure, să fie fugărit de unii, să fugărească pe alții, să se adăpostească de ploaie, să sufere de foame.

Nu credeam în această grădină zoologică a exilului, a scriitorilor care continuă să scrie în limba română fără să publice, neavând un public autentic, citindu-se între ei la diferite cenecluri și cum nu credeam că lucrurile se vor schimba vreodată în România am trecut la limba franceză și am mai publicat 9-10 cărți”. V.T. se referă și la onirici (îndeosebi la Țepeneag și la diferențele de scriitură dintre ei doi): „Țepeneag a fost primul care a apreciat ce-am scris. M-a legat de el o prietenie foarte trainică. A încercat să mă publice în România, n-a reușit, s-a zbatut și m-a publicat la Paris. Tot o prietenie m-a legat și de Leonid Dimov în ultimii ani ai vieții lui, iar mai departe legătura este teoretică pentru că într-adevăr grupul oniric a avut o ideologie literară și cred că modul meu de scriitură, cel puțin pentru o jumătate din cărțile pe care le-am scris, se leagă de un anumit mod de îmbinare a elementelor narative care este acela al grupului oniric. (...) de la un moment dat eu am mers pe un alt drum care este din punctul meu de vedere o adunare logică a ceea ce se întâmpla în literatura onirică. (...) Cred că am ajuns la ceea ce eu numesc acum *metafora narativă*. Adică am bucăți de proză care sunt foarte, foarte realiste și din îmbinarea a două istorii fiecare foarte verosimilă în substanța ei, prin alăturarea lor, asta produce un sens nou, așa cum două cuvinte, fiecare cu sens propriu în momentul în care sunt puse alături, produc o metaforă și dau un al treilea sens. Senzația mea este că Țepeneag a avut curajul și forța să rămână mai aproape de ceea ce a fost onirismul în substanța lui la început și eu am luat-o pe un alt drum. La fel s-a întâmplat și la Paris, drumurile noastre n-au mai coincis, dar Țepeneag e un moment important pentru literatura română și cred că și pentru prezența românească în Franța și nu neapărat onirică. Cred că Țepeneag a făcut foarte mult”. Reținem și diferențele dintre Noul Roman Francez și onirism: „Nu, onirismul nu are nimic comun cu Noul Roman Francez. Noul Roman era o reducere a intervenției scriitorului în text, pe când onirismul era o intervenție puternică a scriitorului în organizarea diferitelor elemente literare, demersul era total diferit. Chiar dacă aparent ele apăreau unui cititor neatent ca înrudite, demersul din start era foarte diferit. Noul Roman Francez este searbăd, uscat, este o chestie goală, este cuvânt subțiat, atrofiat, scheletizat, onirismul este de o forță poetică fără precedent, este Dimov sau este Titel, este de un foarte mare lirism. Noul Roman excludea și condamna lirismul. Onirismul din contră este putere emotivă deosebită”.

● Din nr. 1 al revistei „Contrapunct” (Ion Stratan este acum redactor-șef adjunct), reținem, pentru început, editorialul lui Ioan Vieru, *Unde duce noua Propagandă*, despre acțiunile RODIPET: „Că RODIPET-ul este o instituție pur guvernamentală, opacă tuturor criticilor, având o discutabilă înțelegere a statutului de funcționare, nu se mai îndoiește nimeni de foarte multă vreme. Ultimul semn: refuză să mai difuzeze revistele literare. De ce? Evident, pentru că nu sunt rentabile. Pe deasupra, unele dintre ele, dacă nu cumva toate, au datorii. Dar RODIPET-ul uită două aspecte: revistele literare nu reprezintă

nicio afacere (nici măcar un real pericol politic) și faptul că este o rețea națională care, cu toată trâmbițata privatizare, nu poate fi transformată în agenție de publicitate a unei anumite coaliții politice. (...) Oricât de politizate ar fi revistele de cultură, și nu e rău să fie, nimeni nu are dreptul să împiedice ajungerea lor la cititorii din întreaga țară românească. În situația când sunt editate de asociații profesionale recunoscute, ele fac parte din structurile oficiale ale statului. Despre obligațiile pe care le are RODIPET-ul, ca instituție strategică doar în sensul difuzării publicațiilor, nu e cazul să mai insistăm”. □

Acest nr. 1 îi este dedicat lui Alex. Ștefănescu, în sensul că sunt publicate o serie de texte, croniche, evocări aparținând celui invitat. Astfel, într-o secțiune intitulată „Alex. Ștefănescu despre...”, avem publicate o serie de texte, majoritatea cu miză anecdotică: *Anul literar 1995, Profesia de scriitor; O întâmplare cu Ion Cristoiu, Stânga; Nicolae Manolescu răsfoind o carte, Îngâmfarea mea, Am fost iradiat, Către Parlamentul României, Grafomania la români*. Singurul hilar în chip ingenuu este cel intitulat *Stânga*, unde citim, printre altele: „Unii văd în tot mai probabila înmormântare a stângii o gravă pierdere, o dezechilibrare a vieții politice. Ei gândesc așa pentru că nu știu ce este stânga. (...) În realitate dispariția stângii ar reprezenta o regăsire a normalității, după zeci de ani de existență aberantă. Stânga este o rușinoasă boală a societății omenesti și o boală nu poate beneficia de sprijinul nostru la paritate cu starea de sănătate. (...) În secolul douăzeci s-a întâmplat ceva fără precedent în istorie: complotul oamenilor de nimic, al neisprăviților, al păgubașilor a reușit, și încă pe o suprafață destul de mare a globului pământesc (în Rusia, reușita a fost favorizată de quasiinexistența unei clase de mijloc, iar în Europa de Est a fost asigurată cu ajutorul tancurilor). Urmarea a fost înspăimântătoare, o adevărată catastrofă antropologică. Învinșii au exterminat elita și s-au instalat în locul ei, făcându-și un stil din maimuțărirea ei grotescă. Totodată, printr-o campanie de lungă durată, inchizitorială, ei i-au obligat pe oamenii obișnuiți să-și inhibe pornirile nobile și să scoată la iveală tot ce are mai josnic ființa umană. Dovedind o putere de regenerare aproape miraculoasă, omenirea se vindecă sub ochii noștri de această boală foarte gravă, care, ca și tuberculoza sau sifilisul, este legată de sărăcie și ignoranță. Urmează, bineînțeles, o lungă convalescență. Dar, poate, și o perioadă de imunitate”.

■ În nr. 306 din „Adevărul literar și artistic” (18 februarie, „Revista revistelor culturale”), „Interim” ironizează „bătrânul «darwinism» social, colorat cu un «nietzsche»-anism cam simplu” din intervenția lui Alex. Ștefănescu: „«Stânga» ar trebui, deci, *interzisă*, ca în cea mai democratică lume cu putință! Dacă ne referim la dispariția stângii din viața politică, așa cum crede Alex. Ștefănescu, să ne amintim de acea «regăsire a normalității» echivalentă cu instaurarea dictaturilor de dreapta dintr-o bună parte a Europei, inclusiv în România: unii politologi și sociologi pun ascensiunea la putere a extremei drepte totalitare în România pe seama slăbiciunii stângii democratice și nu o

privesc nicidecum ca pe o «regăsire a normalității»: au fost așa ceva regimurile din Europa dinainte de război?» □ Ne întoarcem la nr. 1 din „Contrapunct” pentru a semna interviul lui Cassian Maria Spiridon cu Luca Pițu („*Universitatea amenință cu retragerea dreptului de a ține antena pe clădirea Centrului de Calcul*”); L.P. se referă mai ales la neînțelegerile cu lumea universitarilor ieșeni.

● Din nr. 1 al revistei „Ateneu”, reținem interviul lui Vasile Ciobanu cu Mircea Dinescu, „*Suntem poluați de politică*”. În opinia poetului, deghizarea benevolă sau forțată a oamenilor ar fi principalul fenomen neliniștitor al epocii: „*Noi am fost nevoiți, într-un fel, să fim altceva decât suntem. Și nu numai noi, scriitorii. În general, marea majoritate a populației României încearcă să fie altceva decât are vocație sau decât ceea ce îi place să facă, și asta e, poate, drama noastră. Există în București un balerin care nu mai face balet, dar care și-a deschis o cofetărie; scriitori care au devenit oameni de afaceri, negustori; ingineri care sunt vânzători la un magazin de produse alimentare... Cred că și Bacăul posedă asemenea personaje care sunt altceva decât ceea ce ar fi trebuit să fie și acesta este, poate, lucrul cel mai trist care se întâmplă în țara asta!*” În continuare, Dinescu aruncă unele săgeți spre Academia Română: „Din păcate, Academia Română nici nu trebuia să fie ironizată de noi, fiindcă se ironizează singură. Premiile Academiei Române!... S-au dat '50 de premii, fiecare de treizeci de mii de lei; prin valoarea lor, mi s-a părut a fi una dintre cele mai groțesti premii din România. Cu treizeci de mii de lei la ora asta, poți să iei taxiul de la capătul Bucureștiului, dacă locuiești acolo, și să te duci să-ți ridici premiul, și să fii nevoit să ceri cuiva împrumut ca să te întorci acasă... Apoi, Academia Română încă nu și-a exclus președintele de onoare, pe Ceaușescu; n-a avut loc, încă, o ședință oficială unde să se spună: «Domnilor, pe președintele de onoare al Academiei Române îl dăm afară post-mortem!» Nu, nu s-a întâmplat acest lucru! Ceaușescu este încă președinte de onoare la Academia Română!...” Creșterea prețului hârtiei ar fi un alt inconvenient al perioadei: „Acestă dramă cu prețul cărții e marea greșală a celor care sunt la conducerea României! Scumpind, artificial, hârtia de ziar, începând din 1991-1992, în speranța că presa de opoziție se va prăbuși crescând prețul ziarului foarte mult, de fapt, prin ricoșeu, s-au scumpit cărțile de literatură. Și acuma, într-adevăr, nu văd un elev dintr-o familie modestă, cum au fost părinții mei, care să-și permită să intre în librărie de două ori pe săptămână, cum puteam să-mi permit eu, băiat sărac, să-și cumpere o carte care-i place!... E clar că generația dumneavoastră și a celor mai mici ca dumneavoastră este obsedată de computer, de cele șapte posturi de televiziune, de video-casetofon, e normal, dar cartea, cum să spun?, e mijlocul, medicamentul cel mai important dintr-o țară unde și medicamentele sunt scumpe. Și e salvatoare pentru formarea unui om”.

● În nr. 1 din „Timpul”, avem un grupaj despre *Dicționarul Scriitorilor Români*; scriu: Gabriel Dimisianu, „*Un motiv de mare satisfacție pentru toți*”

iubitorii literaturii române”; Doina Uricariu, „*Literatura exilului a beneficiat de o creștere a cotei*”; Nicolae Breban, „*Sunt o grămadă de minciuni în ce privește biografia mea*”, Ioan Buduca, „*Este o instituție care se poate dezvolta*”. Ne oprim doar la observațiile lui Nicolae Breban, care, cu un plus de sinceritate, dezvăluie unele detalii mai puțin cunoscute despre modalitatea de lucru a volumului. Spre exemplu, DSR „a fost publicat așa cum era și s-a refăcut în parte”, adică unele comentarii ar fi rămas, în bună parte, la nivelul cenzurii anilor '80, după 1990 nemaigăsindu-se timpul necesar pentru rescriere; în acest sens, romancierul este nemulțumit de comentariul romanului *Bunavestire*, a cărui miză reactivă este redusă la o simplă răfuială personală. Comentariile lui Breban vor fi completate, în nr. următor al revistei (2) de unele observații ale lui R.G. Țeposu, colaborator la dicționar („*Literatura română circulă în Occident fără buletin de identitate*”) – astfel, în unele cazuri, vechii autori nefiind dispuși să mai revină asupra materialelor, coordonatorii ar fi operat, tacit, asupra textelor, pentru ca subiectele să fie aduse la zi, de aici rezultând, uneori, „o mică discordanță stilistică a articolelor”.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● Nr. 1-2 ale revistei „Caiete critice” este dedicat lui Ion Caraion. Pentru început, avem o *Bio-bibliografie Ion Caraion*, datorată lui Emil Manu. □ În articolul său *Ion Caraion și experiența limitelor* („Cronici literare”), Eugen Simion inserează o serie de comentarii necuprinse în *Scriitori români de azi*; reținem un pasaj despre poziționarea scriitorului în poezia românească: „Încerc să-i găsesc lui Ion Caraion un loc în poezia românească. El vine, în mod sigur, așa cum au observat toți comentatorii săi, în descendența lui Tudor Arghezi. Cel din *Flori de mucigai* golit de metafizică (de o metafizică explicită). Caraion nu este străin, apoi, de experiența suprarealistă. Modul de a-și construi imaginea lirică și preferința lui pentru insolit trădează o iubire secretă pentru metoda dicteului automat. O iubire, în mod sigur, trădată, ceea ce nu înseamnă o experiență anulată. (...) Poeți din care Ion Caraion a tradus și cu care, cum mărturisește singur, se înrudește. Legătura cu Celan este menționată în chip expres. (...) Îi unește, am precizat deja, refuzul retoricii (și, deci, refuzul purității discursului liric) și totodată un viu sentiment al vidului existențial, al ororii și al urâtului. Nihilismul, în sfera gândirii, este susținut de o imaginație în stare de ebuliție”. □ În cronica sa intitulată „...doar cu mine și doar eu”, Valeriu Cristea creionează o biografie a poetului, pornind de la interviurile acordate în primele luni de exil (reunite în volumul *Insectele tovarășului Hitler*, München, 1982): militant antifascist, urmărit de Gestapo, Caraion este unul dintre fondatorii ziarului *Scânteia*, de la care apoi va demisiona; plasat în poziția incomodă a „crizștilor” în celebra dezbateră din 1946, va fi apoi închis între 1950-1955 și 1958-1964, de unde iese pentru a se angaja muncitor la o fabrică de brăgă; în fine, este reconstituită și relația tensionată cu Eugen

Barbu de la revista *Luceafărul*. □ Nr. cuprinde mai multe evocări („Ion Caraion în zece oglinzi”), dintre care reținem câteva: Emil Manu, *Împărăția de seară a Poesiei* (amănunte despre generația pierdută); Gabriel Dimisianu, *Un destin tragic* (detalii din perioada în care au fost colegi la „România literară”, după 1968); Ion Negoitescu, *Luminoasa și îndărătnica inteligență* (printre altele, evocarea ultimului an de viață; sunt reproduse și fragmente din scrisorile pe care i le-a trimis Caraion spre sfârșitul vieții); Valentin Silvestru, *Gazetarul, poetul, cărturarul* (detalii din anii '40, când Caraion scria la „Timpul” și „Ecolul” și scoatea excelenta revistă „Agora”, unde se publica poezie europeană și americană); Valeriu Cristea, *Demnitatea scriitorului* (evocată, printre altele, întâlnirea poetului cu Ceușescu în martie 1981; „conducătorului” i-ar fi fost făcută, pe un volum, dedicația atipică „«Tovarășe Ceaușescu,/ Ne cunoaștem din timpul războiului»”). □ Despre poet scriu, printre alții: Alexandra Crăciun, *Palmele lui Tiresias*; Ilie Constantin, *Trib*; Andrei Grigor, *Prin noapte, spre capătul ei*; Lucian Chișu, *Poezii în spiritul vremii*, Ion Stratan, *Dubla plecare și visul babilonic*; Ioana Pârvulescu, *Ultima încercare*; Ion Negoitescu, *Fermierul de imagini* etc. ■ Comentând în special volumul *Dragostea e pseudonimul morții* (1980, Cartea Românească), Andrei Grigor propune o comparație cu lirica bacoviană: „La Bacovia domeniul referențial e cel sufletesc. În lumea lui interioară dorm sicrie de plumb, în acest univers lăuntric zboară corbii diametral, acolo putrezesc cadavrele pe catafalc și răsună marșuri funebre. Bacovia e agresat de propriile sale spaime și neliniști pe care le proiectează metaforic în realitatea exterioară. Nu el e oglinda lumii, ci lumea îi reflectă ființa. Prin contrast, universul poeziei lui Ion caraion e de o tragică materialitate obiectuală și evenimentială. (...) Dacă Bacovia e sensibilitatea rănită de propriile sale angoase, poezia lui Caraion pune în dureroasă vibrație o sensibilitate chinuită de timpuri și fenomene. Caraion e un poet terorizat de starea de beligeranță a lumii, peste ale cărei elemente pacea întârzie să se așeze, chiar și în timp de pace. Nu atât agitația lor e agresivă, cât degradarea lucrurilor și a oamenilor. Ion Caraion e mai degrabă un Céline al Poeziei”. ■ Subtile observațiile lui Ion Stratan, despre ediția franceză *La terre a mangé ses fontaines* (poeme alese și adaptate de Vahé Godel, Maison International (sic) de la Poésie, 1985): „De exemplu, în românește «pământul și-a mâncat fântânile» se înscrie într-o întreagă istorie a anti-poeticului, pornind evident de la «seceta a ucis orice boare de vânt/soarele s-a topit și s-a scurs pe pământ». Verbul este extrem de marcat poetic în românește, el «povestește» despre istoria unei reducții metaforice, în timp ce «a mangé» nu are nici măcar dinamismul dramatic din «avaler», de exemplu. Anti-poeticul nu este tot una cu gradul zero al scriiturii, mai ales involuntare... Așadar despre zona «argheziană» de care Ion Caraion poate fi legat în tensiune (sic) termenilor nu putem avea cunoștință în această carte nobilă ca întreprindere, dar «trădătoare» dincolo de limitele admise. «Vina» este a

nimănu, dar și Hermes al transmutărilor lingvistice mai doarme câteodată, nu numai Homer al cărui somn este acela al viziunilor interioare...”. □ Despre eseist se pronunță, printre alții: Sanda Galopenția, *Teritoriile erorii*, „Province, iulie 1987” (text reprodus din revista „Dialog”, „Caietele Ion Caraion”, Germania); Răzvan Voncu, *Un discurs despre Text ca amânare a Morții*; Daniela Zeca, *Exegeză și confesiune: George Bacovia despre Ion Caraion*; Alunița Cofan, *Bacovia citit de Caraion*; Florin Mihăilescu, *Experiențe, revolte, lecturi* etc. ■ Comentând unele portrete ale lui G. Călinescu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu din *Jurnal I* (1944-1947, 1968-1975, 1977-1979), Sanda Galopenția descoperă în Ion Caraion unul dintre primii „revizionisti”: „se produce în poezia românească un proces curios de demobilizare, de substituție și ocultare, în care poeții de departe mai modești ca valoare decât sunt proclamați, cum ar fi Adrian Păunescu, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Ion Alexandru îi înlocuiesc în conștiința cititorilor apatizați pe cu adevărat semnificativii E. Botta, Dimitrie Stelaru, Ștefan Augustin Doinaș, așa cum, cu un număr de ani înainte, tonurile proletcultiste ale lui Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Zaharia Stancu, Miron Radu Paraschivescu prevalaseră în raport cu Alexandru Philippide (...) Greșiseră în interpretarea prezentului lor și poeți ca Serghei Esenin și Vladimir Maiakovski. Și își plătiseră și ei, prin sinucidere, eroarea. Ceea ce pare a sugera Ion Caraion alăturând în același fagure paginile dedicate lui George Călinescu, Adrian Păunescu, Nichita Stănescu și pe cele despre Esenin sau Maiakovski este că autoanularea «profesională» ca poet și auto-suprimarea sunt în fond două fețe, ale unor evenimente istorice similare (...)”. ■ Și Răzvan Voncu este interesat de influențele liricii lui Bacovia asupra comentatorului său: „Între descrierea poeticii (și poeticii) bacoviene și cele ale «generației pierdute» (mă refer, în special, la Constant Tonegaru, D. Stelaru și Ion Caraion însuși, Geo Dumitrescu având mai adânc încrustată pecetea revoltei, a *contestăției*, atitudinii nu tocmai bacoviene) este o identitate structurală frapantă, ceea ce îl ispitește pe critic să practice un discurs fenomenologic. «Primele 17», asupra cărora Caraion revine o dată și încă o dată, sunt o monadă generativă, în egală măsură inventar, tezaur și cheie a labirintului poetic (...)”. ■ Alunița Cofan apreciază grila modernă de lectură din studiul despre Bacovia: „Grilele antropologice și simbolice ale lui Bachelard sunt folosite din abundență și îl ajută să dea sens unor imagini și reprezentări absurde, aberante. Descifrarea psiho-mitologică reunește aspecte incompatibile la prima vedere și evidențiază, prin confirmare, stilul de lucru al exegetului: scormonirea în lăuntru imaginărilor, în acel teritoriu abscons al obsesiilor psihice (apa, focul, căderea) și al complexelor (complexul Ofeliei, al lui Iona...), rezultate din refularea afectivă și sentimentală”. □ Într-o rubrică intitulată „Anotimpuri în infern”, este publicat un interviu realizat de Vahé Godel, *De la o literatură fără degete la șansa de a remania neșansele omului*

(după «Tribune de Genève», 19 febr. 1982). Poetul propune filiații spirituale cu Paul Celan, cu poezii pe care i-a tradus, referindu-se și la relația dintre experiența de poet și cea de traducător sau eseist. Tot în cadrul acestei rubrici, este publicat și un text redactat după Tezele din Iulie (Ion Caraion, **Explicație către Conducerea de Partid**, 1971), în care poetul se referă, printre altele, la proiectele sale literare și greutățile întâmpinate pentru a publica, la teama criticilor de a scrie despre el etc. □ În cadrul rubricii „Cuvintele în exil”, o serie de texte semnate de Ion Caraion: **Moartea rămâne în urmă** (din volumul *Insectele tovarășului Hitler*, München, 1982 – notații eseistice și diaristice despre diferite probleme scriitoricești); **Cuvintele în exil** (text preluat din *Tristețe și cărți*, ed. întocmită și prefată de Emil Manu, FCR, 1995); evocări, articole memorialistice (**Mircea Vulcănescu, Câteva detalii despre uciderea lui Marin Preda, „Seringa”, Ion Antonescu** – toate acestea reproduse din revista „Dialog”; **Despre începuturile poetului Paul Celan** sau din publicația *2PLUS* 2, nr. 1, toamna 1983; trad. de Nicolae Bârna). □ Celălalt pol de interes al acestui număr dublu îl constituie dezbateră cu tema „Generația '80: o «generație pierdută»?”, organizată la sfârșitul anului 1995 de către Grupul Interdisciplinar de Reflecție în colaborare cu revista „Caiete critice”. Printre participanți: Eugen Simion, Z. Ornea, Gh. Mihăilă, Gh. Iova, George Cușnarencu, Tudor Dumitru Savu, Augustin Frățilă, Nicolae Iliescu, Cătălin Țirlea, Răzvan Voncu, Mihai Cochinescu, Ion Stratan, Magdalena Popescu Bedrosian, Ioan Lăcustă (cu „un punct de vedere adăugat ulterior, pe 14.I. 1996). George Cușnarencu începe prin a remarca spiritul de solidaritate care ar fi caracterizat, inițial, generația, estompat până la dispariție în ultima vreme: „Dacă, de exemplu, ați citit cartea lui Gheorghe Crăciun, *Generația '80 în texte*, veți vedea acolo o tulburătoare solidaritate între criticii, poezii, prozatorii generației '80. Fiecare scria despre colegul lui, că era poet sau că era un tânăr critic, un șir întreg de reviste literare la care ei scriau atunci, publicau poezie, proză, iar dacă citiți această carte veți vedea un lucru care nu mai există. Astăzi s-a atomizat totul, fiecare este cu felia lui, din păcate”. Dificultatea de a vorbi de generația '80 ar avea și cauze economice, mai precis editorial-economice: „Și acest volum stă din '90, s-a cules în '91, a avut bun de tipar în '93 și nu a apărut nici în ziua de astăzi. Deci nu se poate spune unde sunt cărțile generației '80”. ■ După Tudor Dumitru Savu, nimic nu este pierdut atâta timp cât optzeciștii își scriu cărțile și nu se implică în treburile politice (socotite cronofage): „Generația este puternică în măsura în care reușește ca an de an să scrie cărțile, nu să le publice, să le scrie. Noi nu vom fi niciodată importanți decât după ce vom fi morți. Să fie limpede chestia asta cu «domnule, să fii important în viață» etc. nu merge. Să fii ce? Să fii ministru? Dar este groaznic, să mă ierte Dumnezeu, să ajungi ministru astăzi sau mâine, este pur și simplu o nebunie. Nu-i mai bine să stăm puțin și să ne scriem cărțile? Eu zic că suntem mai fericiți...”. ■ O politizare a generației remarcă

Augustin Frătilă; tot el îi numără criticii: „Nu cred că generația '80 a fost o generație «politică». Ea a devenit politică. E o coincidență că s-a schimbat regimul exact când generația '80 era în plenitudinea forțelor. Dar ea este o generație în primul rând fiindcă și-a generat criticii. Ion Simuț numărase, la un moment dat, în 1983, douăzeci și trei de critici ai generației. Sigur, au mai rămas doi-trei... (*Rîsete*). Este, totuși, Radu G. Țeposu... Este Ioan Buduca – acum se ocupă de altceva, a dat-o pe *Biblie*, dar când o să termine cu *Biblia*...”.

■ Reținem că pe Tudor Dumitru Savu l-a ajutat să debuteze D.R. Popescu, iar Eugen Simion a scris despre el când încă nu îl cunoștea personal. ■ Țirlea oferă pasaje dintr-un text intitulat *O generație irosită*, publicat în 1992 în revista „Nouăzeci”: „În vremea asta, în „România literară”, revistă condusă de mentorul spiritual al generației '80, în locul lui Ion Bogdan Lefter scrie Andreea Deciu; în locul lui Țeposu, Romanița Constantinescu, în locul lui Radu Călin Cristea sau Cristian Moraru – Mihai Iacob și Bogdan Dumitrescu”; „«N-aș vrea să fiu înțeles greșit: aplaud cu toată dragostea implicarea socială și politică a generației '80. Eu însumi, dacă... mai sar peste ceva, aș proceda la fel și de aceeași parte a baricadei. Sunt de altfel convins de eficiența acestei implicări oricât ar zice unii că este futilă. Dar mult nu pot să nu regret îndepărtarea de literatură a uneia dintre cele mai bune generații literare postbelice românești”; „Eu îi condamn pe scriitorii din generația '80 care au abandonat literatura nu pentru că, așa cum se spune, cărțile lor, mult așteptatele lor cărți nu vor mai veni niciodată pentru că ei nu le vor mai scrie... Nu. Nu pentru asta! Ci pentru că au profitat și au folosit literatura ca pe un mijloc de promovare socială și politică în anii '80”.

■ Până la urmă, din disputele generaționiste, rămân doar scriitorii talentați, constată Răzvan Voncu: „Eu nu «mă lupt» cu nicio generație, ci doar nu mă recunosc ca făcând parte din vreo generație, iar asta nu atât biologic, cât, în primul rând, ca apartenență la un program literar, la o doctrină estetică. Și asta pentru că îmi plac operele de valoare, atât ale generației '60, cât și cele ale optzeciștilor. După cum nu-mi plac operele proaste ale niciunei generații”. Tot Voncu socotește că înseși mizele optzeciștilor le-ar bloca accesul în canon: „Scriitorii generației '80 nu au intrat, de fapt, în canon. Nu au intrat decât întâmplător în programele școlare, și anume în programa universitară: în programele preuniversitare nu au intrat nici măcar la «și alții...», cred. Nu au intrat deci în niciun fel în atenția învățământului. Sunt nevalidați. Din mai multe motive. Ei s-au definit, de la bun început, ca și reprezentanții Noului Roman Francez, drept o generație care scrie în primul rând pentru profesioniștii scrisului. Ei n-au avut o ofertă publică foarte vastă, nu au aspirat să mute din loc o societate, așa cum au aspirat scriitorii generației '60, să spună totul despre niște timpuri. Nu și-au dorit să fie niște clasici în viață la 30 de ani așa cum au fost scriitorii generației '60. Ei au dorit să miște din loc conștiința despre sine a unei literaturi, de fapt a unor profesioniști ai scrisului. Neavând un public foarte

vast această rezistență psihologică a canonului, a factorilor de canonizare – profesorii, inspectorii școlari, ministerul, în cele din urmă – a fost foarte mare, în cele din urmă. Generația a fost oarecum respinsă. (...) Programul lor estetic cred că este depășit, și cred că se vor salva din această generație numai acei scriitori care își vor înțelege individualitatea”. Sub acest din urmă aspect, generația „va rezista exact cum a rezistat și generația '60 după anii '70: va rezista biologic, printr-un număr de scriitori de valoare pe care i-a impus”.

■ Mihai Cochinescu și-ar dori ca scriitorii să fie susținuți prin diferite programe: „Eu vorbesc de ceva instituționalizat, de un fel de PHARE, așa, un fel de program de susținere, de inițiativă, de finanțare, în cele din urmă, la nivel guvernamental, pentru că există convenții”. Reținem ca specifice epocii și dificultățile întâmpinate de acest prozator la publicarea volumului *Visul de iarnă al Isabellei*: „A murit, acest volumaș. A fost propus după revoluție la Junimea, acolo, undeva, în '91, chiar la BT, în faza de «Bun de tipar», el a murit la Junimea. Și acuma, pesemne, el decedează în acea colecție de cărți de autori contemporani, nu știu cum să le spun, care se propun la RAO. Nu știu dacă se va întâmpla miracolul!”. Tot de la Cochinescu, și alte detalii despre furcile caudine prin care trec, în această perioadă, scriitorii: „Toate titlurile care sunt scoase prin bunăvoința Ministerului Culturii chipurile la concurs, sunt de fapt manevre mai mult sau mai puțin abile de a subvenționa planul editorial și de a ajuta ca editurile de stat să mai reziste. În realitate, nu există la ora actuală niciun concurs foarte serios pentru debut, lucru care ar putea într-adevăr fi subvenționat de Minister, Academia – dacă nu mă înșel – nu face nimic în direcția aceasta (...)”.

■ Eugen Simion mărturisește că așteaptă de la generația '80 un proiect cultural consistent: „Problema este ce faceți astăzi? E bine că n-ați intrat în politică, că n-ați devenit deputați. Ați fi avut un salariu de un milion de lei pe lună și ați fi fost pierduți pentru literatură. Ați rămas – iertați-mi vorba neacademică – niște pârlâți, în continuare, dar asta poate să fie foarte important pentru literatura dumneavoastră, pentru spiritul dvs. în genere. Eu cred că este momentul să propuneți ceva literaturii române. Într-o piață literară unde nu există niciun proiect serios. Există doar cărți, există scriitori buni, dar niciun program, niciun proiect de anvergură. Sunteți la vârsta când vă puteți gândi nu numai la cărțile dvs., ci la destinul literaturii române. Așteptăm de la generația '80 ceva substanțial, o inițiativă culturală majoră. N-ați făcut-o”. Referitor la cele spuse de Cochinescu, Eugen Simion propune o altă abordare: „Discursul d-lui Cochinescu este foarte mioritic. Plin de savoare și de renunțări. Este clar pentru noi că nu putem aștepta nimic de la nimeni. Nici de la Ministerul Culturii, nici de la Guvernul României, nimeni nu are insomnii din pricina literaturii române. Scriitorul român trebuie să se ocupe de literatura lui”.

■ Ion Stratan se referă la o atipică exercitare a „cenzurii” după 1989: „*Ruleta rusească* a apărut la Cartea Românească, a fost inspirată după Revoluție (...). Așadar, am scris *Ruleta rusească* și prietenul meu Florin Iaru

mi-a scos ciclul astfel intitulat *Ruleta rusească* din volum, și de atunci lumea mă întreabă: de ce se numește *Ruleta rusească*? Și eu dau telefon lui Iaru, 111148... cât e! Așa! El mi-a scos ciclul *Ruleta rusească*! Erau crimele acelea îngrozitoare, în camioane când îi spânzurau, știți, trăgeau camionul și îi spânzurau. .. Stalin... Ei, acele documentare mi-au inspirat *Ruleta rusească*. Dar din volum lipsește tocmai ciclul care dădea titlul”. Mai reținem că acest volum ar fi structurat, în opinia autorului, după două teme: a apei și a luminii.

□ Magdalena Popescu Bedrosian vine cu alte detalii, de natură politică, despre dificultatea optzeciștilor de a publica, înainte de 1989: „Odată cu Desantul, care a provocat un mare zbucium, a fost din ce în ce mai greu să debuteze și le-a fost din ce în ce mai greu să debuteze optzeciștilor. Și fenomenul nu a fost atât politic, cât, la început, cultural. A fost vorba despre o gelozie intelectuală, între diferite grupuri literare care vroiau să păstorească ele debuturile și tinerele generații. Și pentru că aceste tinere generații nu se orientaseră, de exemplu, spre «Săptămâna» sau către «Luceafărul», al cărui program era tocmai păstorirea tinerei generații, au declanșat un fenomen de deconspirare, de demascare, și au transformat fenomenul desantist în fenomen politic, antistatal, antiguvernamental ș.a.m.d. Din clipa aceea nu s-a mai putut; noi scoatem zece cărți de debut pe an până în '83 și după asta nu s-au mai putut decât două, trei. În '87, '88, '89 noi nu am mai avut debuturi de proză, pentru că erau extrem de controlate. Planurile editoriale, știți bine, erau controlate și vizate la Biroul 2”. Pe de altă parte, în opinia Magdalenei Bedrosian, generația nu poate trăi decât prin individualitățile ei, independent de un program colectiv; reținem și ultima întrebare a editoarei, tulburătoare prin sensul ei dilematic: „Nu generația a dispărut, Doamne ferește, ci programul. Programul nu mai există la ora actuală, pentru că el și-a trăit traiul. Acest program textualist dovedise că își trăise traiul, că ajunsese la ultima limită a exploatarii posibilităților lui, încă din anii '80. Oamenii cei mai importanți ai generației se detașau de program; scriau deja altfel decât teoretizaseră ei înșiși cu 5-6 ani înainte. Pe mine ce m-ar interesa acum, în anii '90, este dacă vitalitatea programului s-ar putea dovedi prin adaptabilitatea la situația de astăzi. Se poate sau nu? Se poate scrie despre vremea de astăzi sau despre faza literară întoarsă asupra ei însăși printr-un program textualist?” □ Și acest nr. al „Caietelor critice” este receptat favorabil în epocă. Spre exemplu, în opinia „Cronicar”-ului „României literare” (nr. 19, din 15-21 mai), este vorba de „un număr consistent, în care prietenii poetului din – se poate spune fără emfază – toată lumea, critici din generații diferite scriu despre omul, poetul, eseistul Ion Caraion”.

● Adrian Marino comentează, în nr. 1-2 din „Apostrof” (*O carte dificilă și foarte utilă*), studiul Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, volum „despre care n-am citit nicio recenzie cu adevărat obiectivă”. „Cineva, din tabăra opusă, ne-a întrebat odată ironic: «Dintre cei doi... Z. Ornea și

N. Steinhardt, pe cine preferi?» I-am răspuns fără nicio ezitare: «Pe Z. Ornea». Demonstrația, pe larg, eventual cu alt prilej. Mistici plini de citate livrești și convertiți am mai avut, și, probabil, vom mai avea. Cercetări de acest tip, aride sau nu, însă nu», declară Marino. În ciuda acuzelor de subiectivism și parti-pris ideologic care i s-au adus, teoreticianul constată că Z. Ornea și-a luat „toate precauțiile posibile” în abordarea subiectului: „Tonul său este cât se poate de reținut. Uneori, chiar surprinzător de timid, când vine vorba de sinistrele asasinate legionare. Citează abundant, lăsând ca textele să vorbească singure. Stilul său descriptiv, strict obiectiv, este destinat să dezarmeze, în principiu, toate obiecțiile. (...) Când discută ideile lui Nae Ionescu, E.M. Cioran, M. Eliade, C. Noica și alții, Z. Ornea pare de-a dreptul intimidat. Își pune, în orice caz, nu una, ci chiar două perechi de mănuși de protecție. Adoptă (prudent, ca întotdeauna), doar judecățile tăioase ale lui E. Ionescu despre confrății săi de generație. Nu face, în niciun caz, niciun fel de «proces»”. ■ „Dacă aceste idei au avut, în epocă, un imens succes, și au și azi o largă audiență, faptul se explică, mai întâi, printr-o carență profundă a culturii și ideologiei românești: replica gândirii noastre liberale a fost și continuă să fie slabă și insuficientă”, constată Marino, semnalând, o dată în plus, „latura vulnerabilă a acestor ideologii (și chiar filosofii) subit «reactivate»”: „Este, probabil, singura idee încă fecundă, în esență, a unor exponenți ai ideologiei de extremă dreaptă [apologia lui Cioran pentru mediul citadin ca pepinieră a modernității, n.n.]. Căci, în rest, această ideologie rămâne iremediabil ruralistă și etnicistă. Cu tot ce decurge din această condiție minoră și concepție retrogradă. Inclusiv șovină, xenofobă, antisemită”. Printre altele, Marino mai notează: „În treacăt fie spus, într-o cultură precum cea actuală, dominată de poeți și publiciști, această muncă obscură, tenace, sistematică, obositoare, fără glorie și publicitate, dar fundamentală și de o mare utilitate, are toată adevărul noastră”. □ Această ultimă observație a lui Marino, împreună cu aceea în care își exprima preferința pentru Z. Ornea în locul lui Steinhardt, sunt comentate de „Utahave” în cadrul rubricii „Din valurile presei” din nr. 3 al revistei „Convorbiri literare”: „Înainte de a pune punctul pe «i», cu toată umilința, trebuie să-i amintim domnului Adrian Marino, nu neapărat pentru a-l contrazice, că totuși o cultură e făcută din producătorii direcți, adică de poeți și scriitori. Fără ei «munca tenace, sistematică, obositoare și fără glorie» a criticilor și eseistilor n-ar avea obiect. O cultură e vie atâta timp cât e dominată de aceștia, nu de ultimii. (...) În ceea ce-l privește pe N. Steinhardt, îl socotim un spirit deosebit. (...) el este mai mult poet decât filosof și de aceea, probabil, dl. Marino îl alungă din cetatea criticilor. De fapt nu îl alungă, ci îl trimite într-un con de umbră. Nu știe însă dl. Marino că, punându-l în contrast și într-o paranteză obscură, îi face părintelui N. Steinhardt o favoare, umilindu-l în eternitate, acolo unde nu e decât pace și împăcare”. „Utahave” revine și în nr. 4 al aceleiași reviste, pentru a contracara acuzele de „legionarism” lansate de Marino despre „politica” publicației

ieșene: „Dl. Marino ca și părintele Steinhardt au făcut pușcărie politică. Au fost într-un fel frați de suferință. De ce-l reneagă pe acesta? De ce-i reneagă și pe poeții Radu Gyr, Nichifor Crainic și pe alții care nu s-au putut detașa de trecutul lor? De ce crede dl. Marino că publicarea unui interviu inedit al lui Nichifor Crainic în paginile revistei noastre [în nr. 1 al C.L., n.n.] constituie o gravă eroare? De ce neapărat un astfel de interviu ar fi trebuit să fie găzduit de o publicație de dreapta? De ce ne acuză de naționalism și de iraționalism? Unde vede în revista noastră misticism?” V. și *infra*, 10 martie, pentru comentariul lui „Interim” la articolul lui Marino („Adevărul literar și artistic”). □ Revenim la prezentarea nr. 1-2 din „Apostrof”. Într-un „Dosar” îngrijit de Ion Vartic este reconstituită, pe cale epistolară, o „Poveste cu doi necunoscuți: Constantin Noica și Ion Ianoși”; sunt publicate 20 scrisori adresate în anii 1980-1987 de către C.N. lui I.I. (cu o prezentare de Ion Vartic și un comentariu de I. I.). De regulă, sunt discutate o serie de studii și de articole ale lui I.I. Redăm un fragment din scrisoarea („30.VII.1987 Păltiniș”), unde C.N. formulează o serie de observații pornind de la volumul *Literatură și filosofie. Interacțiuni în cultura română* (Minerva, 1986): „Dar aceasta vă și reproșez: că luați în serios operele și spusele româneși, în loc să admiteți că – până acum cel puțin – noi n-am avut decât destine culturale mari (intradictibile ca atare), nu și opere. Păreți a o simți abia cu Camil Petrescu. De la Cantemir până la Mircea Eliade, nu operele conving (primul a interesat Apusul doar prin golul umplut în cunoașterea imperiului otoman și prin *Descriptio*). Caracteristic e cazul Hasdeu, care nu lasă nimic decât totul; sau este Iorga, din care nicio operă nu cucerește, dar fluxul creator e extraordinar. (...) După ce am fost de câteva ori în străinătate, îmi dau seama ce puțin însemnăm în lume și cum ne-am putea chiar surpa cu totul, dacă nu facem o ispravă deosebită. Dar singura ispravă a unui stat care nu mai interesează nici geografic, nici economic, nici politic, este cultura”. □ Este publicat, de asemenea, n interviu *Ion Pop de vorbă cu Jean Starobinski*. □ Reținem un fragment din interviul Dorei Pavel cu Nicolae Balotă („În anii cei mai siniștri, am răs mult și bine cu Negoțescu...”), în care N.B. răstoamnă, indirect, ideea „Siberiei spirituale”: „Aș spune, cu un orgoliu de fapt deosebit, că, acolo unde eram, era, întrucâtva, și literatura română. Nu vreau să spun că era numai acolo, pentru că, în fond, literatura română se făcea, chiar și-n anii cei mai siniștri, cei mai sumbri, ai iernii comuniste, se făcea, întâi de toate, aici, în țară. O spuneam aceasta și acolo, la Paris, unde, în cenacuri, cenaclul lui Mămăligă, de pildă, unde ne întâlneam, printre altele, cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și cu alții, le spuneam că, de fapt, literatura română nu o facem noi, așa cum afirmam poate unii dintre noi acolo, cu un anumit orgoliu, repudiind tot ce se făcea în țară în anii aceia, literatura română nu se făcea de fapt acolo, ci, înainte de toate, se făcea în țară. Se făcea și acolo, dar ca un fel de continuare, ca un fel de extensiune spirituală, intelectuală a unei Românie, a unei României literare, artistice și dincolo de fruntariile țării”.

● În nr. 1-2 al „Vieții românești”, Mircea Horia Simionescu publică *Ultimul inventar*, un fragment din romanul *Paltonul de primăvară*, iar Matei Călinescu, un alt capitol din *Relectura* (cap. 10, „Note pentru o poetică a lecturii. Este posibilă o poetică a lecturii?”, traducere de Lidia Vianu; capitole din acest studiu vor fi publicate și în nr. 3-4, 5-6, 7-8 din acest an). □ În serialul său despre „Scriitori din exil”, Mircea Popa scrie despre *George Uscătescu – poetul*. □ Se continuă, și în acest an, publicarea textelor inedite ale lui Mircea Vulcănescu și Nae Ionescu (îngrijite de Marin Diaconu, singur sau în colaborare). Astfel, în seria „Restituiri”, este reprodus studiul lui Mircea Vulcănescu, *Spre un nou medievalism economic – II.*, text îngrijit și note de Marin Diaconu (urmare din 11-12/1995, continuare: nr. 3-4/1996 și 5-6/1996); iar în seria „Documente”, avem o *Corespondență Nae Ionescu – Margareta Fotino* (scrisori din perioada 1914-1916, text îngrijit de Tatiana Constantinescu, traduceri de Anca Irina Ionescu, note de Marin Diaconu; continuare în nr. 3-4, 5-6 și 7-8). □ Semnalăm publicarea, în traducerea și prezentarea lui Aurel Sasu, a prefeței lui Susan Sontag, *Emil Cioran – o conștiință*, care însoțea ediția americană a eseului *The Temptation to Exist (La tentation d'exister)*, New York, 1968.

● În revista „Steaua” (nr. 1-2), Barbu T. Arghezi este prezent, număr de număr, cu evocări despre tatăl său. Astfel, în acest prim nr. 1-2, are o intervenție intitulată *Dincolo de microfon*, în care se referă la colaborarea lui Arghezi la Radiodifuziunea Română, încă de la întemeierea acesteia, în perioada 1929-1937, cu rubrici precum „Cronica model”, „Portrete”, „Cronici”, „Portrete radio”, „Caleidoscop”. □ Lui Petre Stoica, sărbătorit în această perioadă, îi sunt dedicate două articole: Aurel Rău, *Pendantiv de aniversară* și Adrian Popescu, *Un citadin crescând iepuri*. □ Un alt scriitor sărbătorit este Marin Sorescu, prezent cu o serie de poeme: *Supraveghetorii*, *Lectură*, *Mumia astenică*, *Cine poartă Nilul pe umeri?*, *În geamul meu*. Despre opera și personalitatea autorului scriu Virgil Mihaiu (*Etern tânărul Quijote*), Irina Petraș, (*Marin Sorescu*), Viorel Cacoveanu (*Unic printre dramaturgi*), Aurel Rău (*Strofe sau din mers*). Virgil Mihaiu se referă la subversivitatea operei soresciene: „Când s-a trecut la nord-coreenizarea țărâmului mioritic, paginile cărților lui Sorescu au devenit un refugiu pentru generațiile succesive, tot mai frustrate, de tineri. Nu singularizez, fiindcă sunt conștient de valoarea în ansamblu a tuturor gesturilor de rezistență prin cultură. Însă nici nu se poate nega statura și ținuta de nivel internațional, după cum foarte curând avea să se demonstreze, prin care se distingea acest autor total. Faptul nu putea rămâne fără repercusiuni: pe de o parte, o prezență activă în viața literară mondială, culminând cu ghinionul de a se număra printre românii (mai puțini decât degetele de la o mână) intrați în vederile juriului de la Stockholm. Pe de alta, reacția tipic balcanică de contestare a oricărei reușite din partea vreunui conațional”. Pentru Irina Petraș, Sorescu rămâne o apariție

singulară în peisajul poeziei postbelice: „«Singur printre poeți» la intrarea în arenă, Marin Sorescu își păstrează intactă singurătatea acum, când împlinește '60 de ani. Poezia, proza, teatrul, chiar și desenele și pictura sa – ale Poetului, toate, disponibilitățile uriașe ale expresiei ținând de o *stare poetică* excepțională – sunt din rasa marilor singurătăți, cele care așează repere, impun răscruci și obligă la o reevaluare a itinerarelor generale fără a îngădui însoțiri ori grupări în coloană. (...) Sub înfățișarea înșelătoare a simplității și a concretului, se desfășoară complicate forări în adânc, migăloase șlefuiuri de pietre brute. Mitologia individuală dimpreună cu cea națională sunt angajate într-o neobosită, copleșitoare, uneori, demonstrație de virtuozitate, *Trecutul* ca singur timp «real» dobândindu-și profunzimea și forța prospectivă. Ființa, cuvântul, lumea își rememorează Istoria în spațiul privilegiat al poemului”. □ Un amplu grupaj îi este dedicat, în acest nr. 1-2 din „Steaua”, poetului național; scriu: Ioana Bot, *Publicistica eminesciană într-o nouă ediție*; D. Vatamaniuc, *În spațiul literaturii germane*; Călin Manilici, *Politică și poezie*; Constantin Cubleşan, *1. I. Negoieșcu: „Poezia lui Eminescu”; 2. Ioana Em. Petrescu: „Mihai Eminescu – poet tragic”* („Reeditări”); Nicolae Liu, *Liviu Rebreanu și sacralizarea mesajului eminescian* etc. În articolul menționat, Ioana Bot salută apariția volumului Monicăi Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenței* (Ed. Minerva, 1994): „el este semnul unei intrări în normalitate, pe care o așteptam de foarte mult timp: un critic literar de o seriozitate aparte, dublat de un teoretician cum nu sunt mulți astăzi în ideile literare românești, analizează publicistica eminesciană din unica perspectivă care poate fi viabilă – aceea a retoricii textelor, a scriiturii lor, singura pecetluită cu adevărat de talentul lui Eminescu” ■ Deosebit de interesant pentru istoria literară este articolul lui Nicolae Liu, în care avem referiri la raportarea lui Rebreanu la Eminescu: existența unor poeme de inspirație eminesciană printre manuscrisele de tinerețe ale lui Rebreanu; conspecte despre poezia lui Eminescu (după studiile lui Ibrăileanu); considerații proprii despre ideea de naționalism, în descendență eminesciană; participarea la ședințele conduse de Mihail Dragomirescu și delimitarea de accentele contestatare la adresa poetului (articolele *Modernismul* și *Despre Eminescu*, ultimul din 1914); pledoariile din interbelic pentru Eminescu, poet național și universal; referiri la discursul de intrare în Academie, cu o comunicare inițială (la care a renunțat) *Eminescu, Creangă, Caragiale care au lipsit din Academie*; salutarea primului volum al ediției Perpessicius.

● Din nr. 1-2 din „Bucovina literară”, semnalăm cronică la Mircea A. Diaconu, *Spre un nou Eminescu?!* (despre volumul Rosei del Conte, *Eminescu sau despre absolut*) și serialul lui Eugen Dimitriu, *Lovineștii*, ajuns la episodul al doilea din *Eugen [sic!] Lovinescu*; partea a III-a, în nr. 3-6; partea a IV, în nr. 7-12.

● Nr. 1-2-3 din „Paradigma” („revistă lunară multilingvă de cultură și literatură” apărută la Constanța, avându-l ca director pe criticul Marin Mincu; din colegiul consultant al publicației fac parte Enrique Badosa, Spania; Catherine Durandin, Franța; Alfredo Giuliani, Italia; Adam Puslojic, Iugoslavia; Manuel Simoes, Portugalia; iar colectivul de redacție este alcătuit din Mihai Cimpoi, Ion Dan Nasta, Ștefania Plopeanu, George Popescu, Monica Spiridon) este dedicat lui Nichita Stănescu, deschizându-se cu evocarea dublu subiectivă a lui Marin Mincu (*Despre Nichita*): o dată, din cauza afilierei criticului la „*filonul afectiv*, reprezentat de linia lui Labiș”, a doua oară din cauza sentimentelor platonice față de Gabriela Melinescu. Criticul, pe atunci student, l-a ascultat pe scriitor citind poemul *Quadriga*: „M-a uimit frisonul abstract și pur al tonului; da, am înregistrat efectiv această *schimbare de ton* ca pe ceva cu totul nou, o tăietură puternică în mantră poeziei cu mesaj social ce se scria la comandă. O citise cu detașare, sec, fără implicarea patetică a celorlalți, ca și cum ar fi citit textul altcuiva; se observa chiar o tentă ironică în actul lecturii, ceea ce-i scotea în evidență și mai mult originalitatea”. Portretul fizic contrazice în bună parte imaginea intermediată livresc, care s-a transmis posterității: „m-a izbit din nou figura ștearsă, sugerată de blondul spălăcit al părului, umerii largi de pescar lipovean și mâinile butucănoase”; „bărbatul acesta era prea viguros; mi-a venit brusc în imagine figura aceluia tractorist sovietic, Jenea sau Serioja (din filmele rusești (...)) și această imagine mi-a fost imediat întărită de privirea albastră, de oțel, a unor ochi abstracți, indiferenți”. De aici, asta, „în cel mai clar *spirit ionescian*”, ar fi rezultat „*raporturile cele mai secrete* ce s-au declanșat în subconștientul” său atunci când viitorul monograf a scris, în 1966, o recenzie despre *11 elegii*, „textul cel mai important al poetului” („a fost prima luare de *poziție critică nefavorabilă*, după care, la un interval de un an sau doi, a urmat aceea a lui Grigurcu”). □ Sunt publicate versiunile în italiană (Claudio Parenti) și franceză (Mariela Rotaru) ale *Elegiei I, a IV-a și a IX-a*. □ Reținem câteva pasaje din confesiunile poetului dintr-o inedită *Didactica nova*, mai exact dintr-o convorbire cu Marin Mincu de la Belgrad, din 1982: „Călinescu a apărut, arăta ca un cap de leu pe un trup de găină. Eram îngrozitor de provincial: când a început să urle în stilul călinescian, am crezut că e nebun și m-am ascuns sub bancă. Ceilalți nu s-au mirat. Tot atunci am văzut că a scos o batistă care s-a umplut de sânge când Profesorul a dus-o la gură: era condamnat, ca și mine acum, când pe-atunci nu știam ce înseamnă. Ești dat la rescris: ți se umple trupul de alte semne”; „Eu, citindu-l pe Topîrceanu, l-am cunoscut pe Arghezi. Când l-am citit, l-am cunoscut pe Arghezi”; „Suprarealiștii au făcut din expresie un *modus vivendi*: refuzându-și metafizica, au rămas la fel cum ai zis tu, un accident lingvistic al limbajului poetic. Astăzi «fizicul» este o formă de evazionism, nu metafizicul. E cea mai mare evadare din Dumnezeu – în

opозиție cu «somnul rațiunii naște monștri»... Uite un vers bun: Somnul îngerilor e lacrima ochilor. Eu sunt pentru o antimetafizică: doar pe mine și pe tine”; „Când vorbeam înainte să învăț să scriu, credeam că orice obiect de pe lume vorbește. Când am învățat să scriu, a fost cel mai mare dezastru al vieții mele. Curva de natură a lucrurilor fugise cu altul care nu știa să scrie”; „La urma urmei, cuvintele sunt haremul meu personal; fac ce vreau cu ele; când mă satur de câte un substantiv, îl trimit la plimbare prin lume. Cu verbele sunt însă ceva mai înghețat, pentru că eu, de unul singur, sunt haremul tuturor verbelor.”; „[Coșbuc] a dezbarbarizat limba română, schimbând-o din arsenic în dantelă. La urma urmelor, domnule Marin Mincu, dumitale nu-ți plac femeile în malacof de epocă sau porțelanurile de Sèvres? O *idilă* de Coșbuc e mai de preț decât un porțelan de Sèvres; de aceea e și mai fragilă, și mai ușor de spart” etc. □ Într-o convorbire cu Marin Mincu, Mihai Șora se referă și la Nichita Stănescu: „Într-adevăr, nu-l văd pe Nichita putând scrie în altă limbă decât limba română că «iarba ar înflori/ și florile s-ar ierbi...» Singură limba asta a lui, de care – ca poet – s-a legat pe viață și pe moarte, îi permitea într-adevăr să verbalizeze *ad libitum* substantive sau să substantivizeze, nu doar verbe (trăiască infinitivul lung!), ci și orice altă parte de cuvânt – fără a bloca iremediabil prin asta accesul la sens”; „Marii poeți n-au urmași. Singurele rude de sânge ale unui mare poet sunt ceilalți (toți ceilalți) mari poeți; înțeleg: toți marii poeți ai aceleiași limbi. (Epigonii nu sunt decât vagi rude prin alianță: «a puiat pisica ta în căpița mea de fân».) Un mare poet nu e un model de imitat. E un model de punere foarte sus a ștachetei”. □ Nr. cuprinde și o serie de studii: Marian Victor Buciu, *Poetica originarității*; Ion Buzerea, *Ultimul Nichita*; Giovanni Rotiroli, *L'Angelo, la voce. Scolii tra gli intervalli di Nodi e Segni*; Mariela Rotaru, *Despre traducerea elegiilor stănesciene. Schiță pentru o traducere-interpretare a discursului poetic* etc.

● Tema nr. 1-2-3 din revista „Echinox” este „Jung și arhetipologia”. Semnalăm următoarele articole sau traduceri: Ștefan Borbély, *De la Freud la Jung*; Andrew Samuels, Bani Shorter, Fred Plaut, *Mic dicționar al arhetipurilor jungiene* (în românește de Corin Braga); Lionel Roșca, *C.G. Jung și M. Eliade. Arhetipul omenescului între „selbst” și „sein” sau aspirația către totalitate*; Corin Braga, *Oedip. O mit-analiză jungiană* etc.

● În nr. 1-2-3 din revista „Arca” sunt anunțate premiile literare pe anul 1995 acordate de Filiala Arad a U.S.; juriul este format din Vasile Dan, Gheorghe Mocuța, Dorel Sibii și Gheorghe Schwartz. Câștigătorii sunt Romulus Bucur, *Dragoste&bravură*, Ed. Marineasa, Timișoara și Ondrej Stefanko, *Apocalipsa lui Ioan* (versuri în limba slovacă), Ed. Ivan Krasko, Nădlac.

[NEDATAT, probabil ianuarie-martie]

● Apare, la Pitești, nr. 1 din „Paralela 45”, „revistă de avangardă culturală”, editată de ASPRO și avându-i ca redactori principali pe Călin Vlasie și

Gheorghe Crăciun. Apariția publicației ar avea următorul *Argument*, justificat poate și de afilierea „avangardistă”: „Trăim vremuri amorfe, entropice. Literatura noastră se sufocă, dând tot mai multe semne că nu se poate elibera de propriul ei trecut termodinamic închis. Un fel de etuvă. În orice caz, un spațiu etanș, aseptice, abulic. (...) Dar există astăzi vreo direcție în cultura română? Și dacă nu există, de ce să fie situația asta așa de gravă? Ar fi oare cu puțință ca tocmai generațiile obișnuite până mai ieri cu toate privilegiile și care acum se pregătesc să îmbătrânească urât și confortabil să mai aibă vreo preocupare pentru viitorul literaturii române? Tot ceea ce e amorf, static, comod, conservant, normativ, triumfal, stereotip e în același timp și reacționar. Trăim vremuri de reacțiune literară. (...) Unii se grăbesc să îngroape și ceea ce încă există. Spiritul optzecist, de pildă. De unde atâta ranchiună, de unde atâta gelozie literară, de unde atâta lipsă de responsabilitate? Cât despre «noua generație» ('90 sau 2000 – nu se știe încă bine), ea are un comportament regresiv și metafizicoid de-a dreptul stupefiant. Cu ce apă chioară să te îmbeți? Ar fi acum de-a dreptul suspect să visezi la o nouă avangardă într-un orizont de minime valori atât de mioritic și ortodoxist, într-o cultură materială atât de mioritică și sub limita sărăciei, într-un moment de istorie literară atât de miticist și Eugen Simion sau Laurențiu Ulici?” □ Din acest prim nr. se reține îndeosebi articolul lui Caius Dobrescu, *Povestea celor trei triburi* („Noua paradigmă”). Primul „trib” ar fi cel al „revoluționarilor” (din care ar face parte scriitori și intelectuali ca Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Marin Preda, Virgil Ierunca, Bellu Silber, Paul Georgescu, avangardiștii Geo Bogza, Sașa Pană și Virgil Teodorescu), reprezentând „o tendință spontană de promovare a unei direcții stângiste în înțelegerea și producerea literaturii”, repede confiscată de ideologii perioadei: „Poezia lui Geo Dumitrescu sau prozele de început ale lui Marin Preda demonstrează că existau premisele unei estetici noi și incitante, asocierea sau identificarea de profunzime între revoluția poetică și cea socială își avea ideologul ei deloc lipsit de personalitate în Miron Radu Paraschivescu, să spunem, cât despre exaltarea progresului ce să mai vorbim. Totuși nu a devenit o direcție, datorită politicii culturale a partidului căruia toți aceștia i se supuneau. Ca peste tot unde s-a instalat, comunismul sovietic a eliminat sau sterilizat stângismul tradițional ori de inspirație apuseană. Stângiștilor locali li s-au preferat cei importați de la Moscova. Direcția culturii a fost preluată de Leonte Răutu”. Al doilea trib ar fi fost cel al „apașilor”, a cărui figură tutelară este Arghezi (care, într-o tabletă din februarie 1947 din „Viața literară”, prezenta camuflat afirmații explozive de tipul: „Pentru că ne displace să spunem că viața e o porcărie, ne flatăm a prefera să spunem că viața e o luptă”): „Arghezi mi se pare a fi arhetipul, strămoșul mitic al unui întreg trib de scriitori afirmați sub comunism. Este vorba de cei ce ilustrează spiritul declasării de cei ce fac din propria lor marginalitate, din complexe și frustrările lor sociale, valori ostentative. De cei ce aleg stilul pegrei al apașilor. Necrezând în nimic,

reducând cu obstinație viața la aspectele ei viscereale, grotești, ei se simt liberi de orice responsabilitate. Deși promovează ideea că nu există conștiință, faptul îi înfurie și îi umple de resentimente. Resentimentele lor față de specia umană pot consuna perfect cu cele ale ideologilor de partid, dar partitura lor este diferită. (...) Reprezentanți exemplari ai tipului resentimentar sunt Zaharia Stancu și Eugen Barbu. În mod paradoxal, expresia cea mai intensă a acestei mentalități a exprimat-o un scriitor care, deși apropiat ca factură, diferă fundamental, din toate punctele de vedere, de cei amintiți: Marin Preda. Romanul său *Viața ca o pradă* explică într-un mod extrem de puternic acest tip de destin și de alegere existențială. Stilul apaș a revenit la viață odată cu primele semne de dezgheț. A fost instinctul politic al stalinistului Dej cel ce l-a făcut să mizeze pe reprezentanții spiritului lumpen împotriva marxiștilor reformatori. Să nu uităm că publicarea romanului *Groapa* este considerată unul din semnalele liberalizării. (...) Pe de altă parte, orizontul mental și existențial despre care discutăm și-a avut și filozofii lui. Oameni care, pe modelul interbelic, ridicau «golănia» la rang de metafizică. Poate că Petru Dumitriu nu este un exemplu perfect, dar, în generația următoare, îl găsim pe Nicolae Breban. Opera sa dă prestigiu dramei dostoevskiene și filozofiei nietzscheene sensibilități apașe. (...) Ar trebui spus că resuscitarea naționalismului însuși își află originea în mentalitatea «viața e o porcărie». Declasații noștri care nu reprezintă nimic decât propriile lor interese, campionii singurătății metafizice, cred în fantasma eternității care s-a născut la sat. Rudimentele lor de moralitate, ale lumpenilor desprinși totuși de curând de civilizația tradițională, se regăsesc în sfera gurii satului. Ei împărtășesc fantasma pură a unui popor rămas undeva în urmă, dar plin de atribute excepționale. O vârstă de aur, un oțiu, o Arcadie românească din care s-a decăzut. Și nu din cauze inteligibile politic, ci pentru că lumea este guvernată de principiul răului. Țăranul deplasat din lumea lui nu mai are repere. Cultura rușinii nu mai funcționează. În lumea cea nouă totul este permis, pentru că «toți mint», «toți sunt ticăloși». În fine, cel de al treilea „trib” este al catarilor: „Un alt mod de supraviețuire culturală se leagă de lumea universitară. (...) Este vorba despre credința în Cultură ca într-o universalie cu totul și cu totul reală (...) prin raport cu care o viață se justifică la modul absolut, indiferent de contingentele sociale și politice. (...) Strămoșii mitici ai acestui trib sunt George Călinescu și Tudor Vianu. Vianu pentru că a reușit să creeze imaginea rectitudinii morale, a detașării superioare (nu întru totul reală, e drept), iar Călinescu pentru că a inițiat în chip strălucit procedura de parazitare sofistică a limbii de lemn. Vianu a imprimat credința într-o Literatură Universală, europeană, de fapt, căreia poți să i te adaugi și în care poți să trăiești indiferent la vuietele democrației populare. Călinescu a indicat modalitatea practică prin care un asemenea ochi al ciclopului poate fi găsit. Călinescu a avut ideea de a invoca pe Dante, Shakespeare sau Balzac în sprijinul socialismului. (...) Titlul uneia din cărțile d-lui Virgil Nemoianu este revelator: *Calmul valorilor*. Alte

nume care trebuie citate sunt: Nicolae Manolescu, Mircea Martin, Mircea Zăciu, Matei Călinescu, Eugen Simion, Alexandru George, Gheorghe Grigurcu. La care se vor adăuga: Laurențiu Ulici, Lucian Raicu, Florin Manolescu, Mircea Iorgulescu. Modelul presupune nu doar o percepție metafizică a culturii, ci și o atitudine aristocratică și epicureică față de viață. O valoare salvată simbolic este cea a bucuriei de a trăi. Cultura, ca o Știință Supremă, împrumută și un *savoir vivre*. Sinteza de gravitate și ironie voluptoasă este ilustrată de prozatorii școlii de la Târgoviște (M. H. Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa), de unii dintre oniriști (Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Emil Brumaru, Virgil Mazilescu) și se va transmite apoi generației '80". Dintre toate cele trei triburi, doar catarii ar fi reușit să întrupeze o direcție în cadrul câmpului literar postbelic. □ Carmen Matei Mușat colaborează cu studiul *Statutul autorului în proza postmodernistă*. □ Tema abordată în cadrul rubricii „Discuții publice” este *La ce bun spiritul critic?*; în fapt, este vorba de formele, direcțiile și deruta criticii literare după 1989. Sunt prezenți Virgil Podoabă, Al. Cistelean, sociologul Gheorghe Onuț, Alexandru Mușina, Andrei Bodiu, artistul plastic Adrian Timar și Gheorghe Crăciun. După un început general și relativ trenant, discuția începe să prindă contur cu intervenția lui Andrei Bodiu; tânărul se referă la revistele literare din București, care „nu mai propun de foarte multă vreme nimic” și exemplifică prin „România literară” și „22”, „care la nivelul analizei politice, la nivelul disertației sunt superficiale și mediocre”. În special „22” „suferă clar de lipsă de spirit critic și, aș zice, și de prea puțin bun simț”: „De cinci ani de zile există o serie de teme extrem de restrânse, care sunt una sau două, trei maximum, care se reiau și se discută la nesfârșit. De pildă, (...) eterna problemă a minorităților”. Al. Cistelean consideră această „incisivitate” „nedreaptă”, deoarece „revistele amintite aici au propuneri, dacă nu de programe, măcar de nume noi”. „După principiul cadrelor, și anume ca secretarul cu propaganda să fie mai prost decât primul secretar, iar adjunctul secretarului cu propaganda... deci, dacă eu sunt critic literar, aduc întotdeauna la revista mea critici literari mai slabi decât mine. Asta e creativitate, deschidere spre tineri?”, ricanează Al. Mușina, pentru a adăuga: „Dacă un critic care până în '89 se ocupa cu critica literară, acum consideră că e mai important să fie director la Praga, cum este Radu Călin Cristea, sau Bogdan Lefter la Europa Liberă, sau Mircea Țicudean care era o speranță și care a ajuns tot acolo, înseamnă că critica literară nu era pentru ei o vocație. La fel cum, în ultimă instanță, chiar pentru Nicolae Manolescu, faptul că a renunțat la critica literară ne arată că el a spus ce a avut de spus. Nu că nu era o vocație, aș fi exagerat...”. „Uite, eu sunt fraierul care face în continuare cronică literară...”, îi răspunde Cistelean. ■ Dar cum mai este plătită cronică literară? „În fond, a duce azi o viață de critic literar înseamnă a găsi vreo două slujbe prost plătite, a trăi pe seama lor mizerabil, a munci la un articol de critică literară o seară, două, o săptămână și a-l vedea plătit cu jumătate din banii cu

care ți-ai fi putut cumpăra cartea respectivă. Eu cred că e mai de invidiat situația în care scrii o filă – o filă și jumătate – de articole mai politice, mai sociale, și pe banii aceia poți, totuși, să iei o masă”, aduce lămuriri Cistelean.

■ Astfel discuția ajunge la orientarea civică a scriitorului. „Este un pas înainte spre acel tip de intelectual care trebuie să devenim cu toții, indiferent că suntem prozatori, poeți, critici sau sociologi, profesori de sociologie la universitate. Există o dimensiune publică în fiecare dintre noi pe care nici acum nu ne-o asumăm cu suficientă hotărâre și suficient de decis”, observă Gheorghe Crăciun, referindu-se cu admirație și la exemplul lui Nicolae Manolescu. „*Trebuie!* Am mai auzit lozinca asta. L-am auzit, de pildă, pe Stelian Tănase spunând că toți trebuie să facem politică. De ce *trebuie*? Avem reprezentanți care o fac, nu? Le dăm votul să o facă. *E nevoie, trebuie*, aceștia sunt termeni care atentează la libertatea individuală”, se revoltă Cistelean.

■ Poate cele mai semnificative observații, din această discuție, sunt cele care vizează resurecția sau reinventarea unui alt spirit sau discurs pașoptist. La el se referă Virgil Podoabă: „Lucrul acesta l-a mai propus Ion Negoitescu nu cu mult înainte de a muri; a spus că adevăratul model de comportament intelectual în România a fost cel pașoptist, adică acela al unui intelectual implicat... (...) și civic și politic, evident: dar, în orice caz, pe mai multe planuri ale existenței sociale, nu numai culturale. Cred eu, care m-am implicat până la un punct și în politică – am contribuit la înființarea Alianței Civice și a PAC-ului în Oradea, de exemplu – cred că acest punct de vedere era bun pentru momentul istoric pe care îl trăia. Or, neexistând «cadre» mai bune decât noi, să zicem din punct de vedere moral, trebuia să ne implicăm în acest act. (...) Să vedem cu ce ne sincronizăm și cu ce nu. Noi, cu toții, suntem occidentalști, aici. Nu toate elementele care vin din Occident (de cultură, politică, sau de altă natură) e neapărat obligatoriu să le preluăm și noi, după cum nu tot ce e oriental este cu totul rău.” Apoi, observă același V.P., „*ar trebui chiar să ne impunem să fim mai radicali*”: „De pildă, eu am o părere foarte proastă despre Nicolae Breban, dar o spun doar așa, în împrejurări oarecare. N-o spun până la capăt. Și mai ales nu am scris-o, ca să nu supăr. Să nu șochez inerțiile. Alexandru Mușina a încercat de câteva ori să se exprime cât se poate de nemilos, și Gheorghe Crăciun și Al. Cistelean, dar numai uneori și punctual”. În fine, o confesiune neașteptată: „Generația '80, ea însăși, e foarte obosită. Ea este mai plină de energie doar în comparație cu vechile generații”. □ Dumitru Crudu este prezent cu o serie de poeme: *După miezul nopții, Scopurile pentru care ați putea scutura un copac de frunze, Fii veselă Maria, Mi, O roabă, Poem*. □ Este publicat un lung interviu cu Nicolae Breban, realizat de Dorin Popa („*După literatură, am vocația prieteniei*”), cu numeroase referiri generale la viața intimă (la dragoste și prietenie, spre exemplu). □ Revista propune și o rubrică intitulată „Sertare deschise”, cu tema *Generația '80 în epistolă*. Printre altele, scrisori de la Mircea Nedelciu („Orlando”) către Gheorghe Crăciun (24 august 1973); Crăciun către Gheorghe Ene (24

octombrie 1973), Ene către Crăciun (24 ianuarie 1974); Nedelciu către Crăciun (10 martie 1977) etc. □ Odille Serre oferă mostre din *Bacovia în franceză* („Traduceri”). □ În cadrul rubricii despre „Cărți esențiale”, Sanda Cordoș scrie despre volumul Ioanei Em. Petrescu, *Ion Barbu și poetica postmodernismului* (Cartea Românească, 1993) („*O artă fără spaimă, fără tragism*”). □ Din volumul lui Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, în curs de apariție la editura Paralela 45, sunt publicate *Argument*-ul și capitolul *Coiful Minervei*. □ Apariția noii reviste nu trece neobservată pe piața literară. Acest prim număr este prezentat pe larg de „Interim”, în cadrul „Revistei revistelor literare” („Adevărul literar și artistic”, nr. 320, 26 mai). Publicistul atrage atenția asupra articolului „cu adevărat original și incitant” al lui Caius Dobrescu, socotind că „descrierea celor trei «triburi» este lucrul cel mai ingenios, dar și plauzibil ce s-a scris în ultimii ani despre strategiile de supraviețuire a literaturii române în epoca totalitarismului”. În schimb, „Interim” sancționează *Argumentul* de publicare al revistei: „Micul teribilism al acestor rânduri dubioase face casă bună cu filistinismul: de ce «polemici pe (sic!) convingeri, principii și concepte» (oho!), și nu «polemici» pur și simplu?! Și de ce să visăm, oximoronic, o «nebulie lucidă», și nu una singură, o «curată» nebulie?! Crezând că «Nimeni n-are nici cheful, nici curajul să scrie «în contra direcției de astăzi în cultura română», autorul agitatului editorial – manifest?! – e un romantic întârziat – sau un soi de psalmist care plânge pe ruinele mai mult sau mai puțin imaginare ale falnicei vieți de odinioară. (...) Retorica acestor jelalnice interogații «avangardist» epigonic și limfatic din modelul cultural al unei alte generații: nici junimistă, nici lovinesciană, nici vlahuțiană («unde ni sunt visătorii?»), ci aceea «cioraniană», a anilor «'27», însă fără forța negației și geniul expresiei aceleia. Încât, citind editorialul «apocaliptic» din «Paralela 45» îți vine în minte versul arghezian: «Să vrei pân' la mie, să poți pân' la sută...»”. Însă „utila – deși cam dezlănătă și, pe alocuri, arțăgoasă – dezbateră despre «spiritul critic»”, scrisorile lui Nedelciu, interviul cu Nicolae Breban), astfel de texte fac din revistă „o apariție incolită și provocatoare în peisajul cam apos al publicisticii literare actuale”. □ În nr. 6 (iunie) din „Tomis” (notiță în cadrul rubricii „Puls”, semnat „S.F”), doar o semnalare ironică: „«Paralela 45» se vrea o revistă de avangardă culturală. Nu prea izbutește. Pe nu mai puțin de 15 pagini este publicat un lung și anost interviu cu Nicolae Breban. Pe alte 15 o discuție despre spiritul critic din care nu aflăm mai nimic nou”.

[IANUARIE-IUNIE]

● Nr. 1-2 din „Manuscriptum” este dedicat lui Mircea Vulcănescu. Editorialul este semnat de Mihai Șora, *Despre Mircea Vulcănescu, câteva cuvinte...* Este un număr consistent, de colecție, punând în circulație, prima oară după 1990, diferite articole, scrieri și fragmente din operalui Mircea Vulcănescu. Reținem, în continuare, materialele care ni se par mai speciale. Spre exemplu, un

Curriculum vitae, redactat de Vulcănescu în 1942, alături de un **[Autochip spiritual]**. **Mircea M. Vulcănescu**; câteva (surprinzătoare) versuri și proze; apoi un mic studiu despre **Sistemul meu filosofic: existentismul**; câteva proiecte sau eboșe (**Introducere în fenomenologia teoriei cunoștinței**; **Gândirea filosofică a d-lui Nae Ionescu – note pentru un comentariu**; **Gândirea filosofică a domnului Nae Ionescu**). Urmează un plan pentru **Volumul închinat lui Nae Ionescu de elevii săi** (Mircea Eliade urma să redacteze capitolul „Filosofia religiei”; Mircea Vulcănescu, pe acela despre „Filosofia politică”; apoi, despre „Omul” N.I. urmau să scrie tot Eliade și Vulcănescu; despre „Ziarist” I. Călugăru; despre „Criticul” N.I.: M. Sebastian etc.). Sunt reproduse, de asemenea, fragmente de **Jurnal** (datate octombrie 1924). Deosebit de importantă, pentru istoria literară, este publicarea conferințelor „Criterion”, din seria „Idolii”: **Idolul „Lenin”**; **Mussolini** (este reprodus și programul de conferințe al Asociației). Nu în ultimul rând, nr. conține și un consistent sector de corespondență: de la N. Bagdasar, Vasile Băncilă, Lucian Blaga, Șerban Cioculescu, Cioran, Comarnescu, Ionescu, Noica; Bellu Silber; Elena Văcărescu. □ Nr. este bine primit în presa literară. Spre exemplu, în nr. 40 din „Literatorul” (4-11 octombrie), Lucian Chișu notează următoarele în cadrul rubricii „Cronica ideilor culturale”: „Sumarul depășește aria filologică, deci tematică, dar autorii și-au luat această permisiune pentru a recupera, în fața posterității, numeroasele proiecte curmate prematur de o moarte pe cât de tragică, pe atât de nemeritată. Preocupărilor literare ale lui Mircea Vulcănescu le sunt adăugate subiecte de filosofie, religie, etică, sociologie, economie. Mă opresc fugitiv asupra experienței spirituale și a momentului cultural de la Criterion, anume asupra ciclului de conferințe *Idolii*, conținând remarci extrem de interesante asupra unor persoane care, traversând veacul, au stârnit în jur mari furtuni sociale (*Lenin, Stalin*)”.

[NEDATAT, probabil ianuarie-iunie]

● Amplul interviu cu Gheorghe Grigurcu continuă și pe parcursul acestui an în revista „Calende” (partea XIII în nr. 1-2; XIV, în nr. 3; XV, nr. 4). Reținem alte observații sau obiecții ale acestui critic: „N-a fost oare umflată excesiv importanța unor Eugen Jebeleanu sau Geo Bogza, în condițiile în care un Ion Caraion, un Leonid Dimov, un Mircea Ivănescu, un Emil Brumaru erau marginalizați? Dar valoarea lui Preda n-a beneficiat oare de trecerea în penumbră a lui Radu Petrescu și de interzicerea lui Petru Dumitriu, care, în exil, a rupt zgomotos pactul cu Diavolul? De persecuțiile la care a fost supus Nicolae Breban, cel dintâi disident anticeaușist? De neglijarea masivă a unui mare talent și a unei neiertătoare conștiințe precum Ion D. Sîrbu? Într-un fel asemănător s-a procedat cu o parte din șaizeciști, constituiți într-o «listă de protocol», protejați, popularizați și manipulați, chiar dacă nu totdeauna pe față. Gloria lui Nichita a strălucit cu atât mai orbitor, cu cât alți poeți – în primul

rând cei menționați mai sus – au fost intenționat eclipsați. Au avut parte de o atenție excepțională Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ioan Gheorghe etc. Oare un Petre Stoica, un Cezar Ivănescu, un Florin Mugur, un Șerban Foartă, un Mircea Ciobanu, un Sorin Mărculescu le sunt inferiori? Dar câtă deosebire de audiență și colportare! (...) S-a înălțat, altfel un templu al valorilor sacrosancte, cu paznicii respectivi, pe cât de bine răsplătiți, pe atât de plini de morgă. În capul corpului de paznici s-a instalat, confortabil, acad. Eugen Simion. În jurul d-sale numai academicieni de nădejde: Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Augustin Buzura, Dan Berindei, Grigore Vieru. Ne mirăm doar că nu o academician și Adrian Păunescu, dar timpul încă nu e pierdut...”; „Bântuie un soi de restauraționism în cultură, care, bineînțeles, s-a aliat cu cel politic, cotrocenist. Dacă n-ar avea privirea împăienjenită de resentiment, literatorii care mă denunță drept «demolator» ar putea constata un lucru și anume acela că, în realitate, m-am manifestat, în primul rând, ca un apărător al unor valori neglijate, subestimate, ignorate. Încercând a reduce importanța ce mi se înfățișează exagerată, pur conjunctuală, care s-a acordat unor autori, mă străduiesc a degaja o perspectivă mai dreaptă asupra celor aflați în umbra lor. Sper că pentru un cititor obiectiv rezultă clar sensul general pozitiv al demersului meu”; „(...) din G. Călinescu, aş respinge o parte din publicistica sa de după 1944, o seamă de pagini din *Scrinul negru*, ca nereprezentative (ceea ce nu înseamnă, Doamne ferește, că le-am arunca la coș, oprind republicarea și examinarea lor cât de atentă, din varii puncte de vedere!), păstrându-mi intactă admirația pentru restul operei. Din Mihail Sadoveanu, aş refuza *Mitrea Cocor*, *Păuna Mică*, *Lumina vine de la Răsărit*, *Caleidoscop* și aş citi cu încântare întreaga sa creație de maturitate. Din Arghezi, aş pune în paranteză 1907, *Cântare omului*, precum și tabletele, reportajele și cuvântările sale de tristă închinăciune în fața regimului comunist și a ocupantului strain, pentru a mă lăsa fermecat de prodigiile neîntrecutului faur al unei limbi române proprii. Din Camil Petrescu aş ocoli trilogia *Un om între oameni*, ca și piesa *Bălcescu*, și aş reveni la cele două romane anterioare, la celelalte piese de teatru, ca și la briantele eseuri și articole ale scriitorului. În legătură cu Nichita Stănescu, aş opta pentru o antologie severă, care să respingă efectele enormei inflații, să elimine aspectele de «vizionarism» prolix și de prestație propagandistică ale producției poetului, apreciat, după cum sunt convins, mult peste măsura staturii sale reale. Pe A.E. Baconsky l-aș dori abordat, mai curând decât ca pe un mare poet, în calitate de personalitate culturală: eseist, traducător, prozator, animator etc. și fără a se evita, cu pudibonderie, prezentarea compromisurilor și ambiguităților care i-au pecetluit cea mai întinsă parte din carieră. Marin Preda se cade și el rediscutat, fără dispoziția de-a subsuma toate scrierile sale unui calificativ superlativ, de-a le egaliza în virtutea unei priviri extatice, și mai cu seamă fără intenția de a-l menține ca pe un «exemplu moral», ca pe un prapure al «demnității» și «curajului» civic.” □

În același nr. 1-2 din „Calende”, Petru Creția enumeră *Câteva datorii față de Eminescu*: „De câte ori îl sărbătorim pe Eminescu, o seamă de nechemăți în extaz rostesc discursuri extatice și găunoase, actori de toată mâna, amatori, elevi recită poezii, aproape mereu aceleași, răsună glas de coruri. Uneori e naiv-mișcător, de cele mai multe ori dezolant. Întristător prin ignoranță și stereotipie, prin sentimentul că la temperatura aceea înaltă se restituie în flăcări niște palate de carton. Mai bine ne-am îndeplini câteva datorii: 1. Reeditarea volumelor I – VI (Perpessicius) din ediția națională, deficitare ca principii, metodă și organizare, cu destule lecțiuni greșite și depășite de noile cercetări, așa cum rezultă din volumul XV al aceleiași ediții naționale. Din păcate aceste șase volume se bucură de o venerație necritică menită să blocheze orice inițiativă. 2. Alcătuirea unui volum cuprinzând totalitatea amintirilor contemporanilor privitoare la Eminescu, de la memorii mai dezvoltate până la notițe risipite prin volume. Volumul ar avea o valoare neprețuită atât pentru cercetător, cât și pentru publicul larg. Materialul este mai bogat decât s-ar crede și imaginea de ansamblu mult mai unitară decât și-ar putea închipui cineva. Și nespus de vie. Volumul ar trebui alcătuit după cele mai severe principii științifice: completitudine, eliminarea erorilor, încadrarea istoric-contextuală, inclusiv prezentări ale autorilor și a relației lor cu Eminescu. 3. Așa cum toți marii autori ai lumii beneficiază de un glosar complet al cuvintelor folosite de ei, i se cuvine unul și lui Eminescu. Mai vechiul glosar existent este făcut, de mult, pe o suprafață restrânsă a operei poetice și suferă de erori de metodă. Existența întregii opere eminesciene în cele XVI volume ale ediției naționale și disponibilitatea mijloacelor tehnice moderne fac ca o asemenea lucrare, indispensabilă, să poată fi realizată fără prea mari dificultăți. 4. Alcătuirea unui amănunțit indice tematic al publicisticii eminesciene, astfel ca oricine dorește să poată citi ce îl interesează în mod special, să nu fie silit să citească tot. 5. Facsimilarea integrală cu mijloace moderne a tuturor manuscriselor eminesciene existente și în principal a celor din custodia Bibliotecii Academiei Române și distribuirea câte unei serii complete la fiecare dintre marile centre universitare din țară, precum și la institutele de cercetare interesate. În felul acesta se asigură protecție manuscriselor fără a afecta cu nimic cercetarea lor. 6. Este imperios necesar ca revizuirile la biografia lui Eminescu, inițiate cu un prim volum de Ion Roșu, cel mai bun cercetător în domeniu, să fie continuate și încheiate. 7. Este vremea ca exegeza eminesciană să profite de stadiul în care se află acum editarea operei. Existența tipărită a operei *complete* permite studii exhaustive de adâncime pe cele mai diferite direcții de cercetare. E drept că pentru asta se cere competență, pasiune și har, și, îndeobște, o cultură temeinică, o bună cunoaștere a metodelor critice mai noi, lipsă de prejudecăți și de spirit idolatru. Maiorescu a dăruit Academiei Române manuscrisele lui Eminescu la 25 ianuarie 1902, deci acum 94 de ani, aproape un secol. Nu

credeți că, față de timpul hărăzit, lucrurile au mers excesiv de încet? Acum, după ani de familiarizare și cu această operă și cu această inerție îmi spun: fie și încet, dar să ne împlinim măcar aceste datorii pe care le-am înșirat mai sus”.

FEBRUARIE

1 februarie

● În nr. 5 al „Contemporanului”, Mihai Cimpoi continuă să publice în revistă „fragmente din istoria literaturii române din Basarabia”; aici, despre **Generația „ochiului al treilea”** (Leonida Lari, Vasile Romanciuc, Nicolae Vieru, Arcadie Suceveanu etc.). □ Sunt publicate, tot aici, poeme de Leo Butnaru. □ Începând cu acest nr., Gheorghe Grigurcu publică un serial despre E. Lovinescu (observații despre profilul critic și moral al scriitorului interbelic, despre notațiile din *Memorii*, despre configurația „spiritului lovinescian” etc.), ferindu-se, de regulă, să decontextualizeze mesajul criticului pentru a-l încadra unor demersuri ale acestei perioade (spre exemplu, în cazul revizuirilor). Alte părți din serial în nr. 6, 8, 14, 16, 23 (aici, discutând receptarea lui Lovinescu, notații indirecte despre unii „lovinescieni dezertori” în „oportunism”) sau 26 ale revistei.

● În nr. 5-6 din „Tribuna”, într/un comentariu la volumul lui Ion Ianoși *Ideii inoportune*, Adrian Țion se referă, printre altele, la prezența autorului la emisiunea moderată de Iosif Sava (**Definirea unei atitudini**, „Cartea”). Iosif Sava l-ar fi invitat „nu să dialogheze subtil despre ultima sa apariție editorială, ci mai mult pentru a se război cu o atitudine”: „E la modă acum să te dezici de slugărnicii mai vechi. Puterea instrumentează tacit astfel de opinii. E la modă acum să descalificăm opțiuni din trecut, orientări și pactizări devenite compromițătoare și când exemplarul pus sub obiectiv se întâmplă să se fi situat prin natura formației sale și prin simpatii de stânga pe poziții filoruse spectacolul se anunță total. Pe asta a mizat și Iosif Sava. Dacă îmi este permis să transfer pentru sugestivitate confruntarea televizată într-un plan comparativ-alegoric nu i-aș găsi o imagine mai plastică decât aceea în care un elefant ajuns într-un loc arid se repede cu trompa-i nesățioasă și viguroasă spre unica pădure din zonă pentru a o smulge. Iertată să-mi fie comparația, dar dacă tot m-am apucat să radiografiez atitudini, aceasta a fost atitudinea lui Iosif Sava. (...) Rămâne de constatat dacă povara de a fi singur azi nu se va transforma cu timpul în beneficiul de a fi rămas același. Oricum, nerăbdarea elefanțelului poznaș de a împrășca cu noroi gongoric fragilele licăriri de marxism sau rusofilism cultural reprezintă poziția de principiu, expandată de ură la nivel național, a oricăror forme de grobianism intelectual care freamătă gregar și bufnește organizat în neorânduială liberă”. □ Mircea Popa scrie despre **Klaus Heitmann și imaginea românilor în Germania**, pornind de la volumul *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german*: „Este cel mai serios studiu

despre imaginea *celuilalt* care privește poporul și cultura română de până acum. Pentru realizarea lui, cercetătorul german a investigat o literatură istorică, geografică, etnologică și etnografică sau culturală dintre cele mai impresionante, lista sa cuprinzând zeci și sute de manuale școlare, amintiri de război, biografii, ghiduri de călătorie, memorii, folclor, enciclopedii și dicționare. (...) Dar nu e vorba pur și simplu de un inventar de imagini, o listă de clișee și stereotipii, ci mai degrabă de o percepție spirituală, de surprinderea unei *psihologii a națiunii noastre*, a acelor *modele de gândire și comportament care se răsfrâng ca niște constante* într-o mare diversitate de înfățișări și care unifică atât *heterostereotipiile* cât și *autostereotipiile*".

2 februarie

● Un cititor îi trimite lui Andrei Pleșu o scrisoare în care îl roagă să-l convingă pe Gabriel Liiceanu să candideze la alegerile prezidențiale. Eseistul îi răspunde în nr. 160 al „Dilemei”, într-un articol intitulat ***Soluția eroului salvator***. Precizând de la bun început că o asemenea decizie îi aparține exclusiv lui Liiceanu, Pleșu are îndoieli în privința reprezentativității unei asemenea opțiuni: „Or, dacă vrem să fim realiști, trebuie să ne întrebăm ce se întâmplă în «România profundă», dincolo de «consensul» oamenilor «de bine». Câți îl vor pe Gabriel Liiceanu la Tecuci și la Prundul Bârgăului, la Adunații Copăcenii și la Bulbucata, la Beclean, Ucea și Simeria”. Astfel că eseistul își exprimă „dezacordul meu cu dumneavoastră” [cu cititorul respectiv, n.n.], delimitându-se de orice soluție de tip providențialist: „Fiindcă eu cred că nu ne vom salva niciodată, câtă vreme vom conta, numai și numai, pe apariția unui salvator. Nu ne vom salva, câtă vreme vom delega toată răspunderea salvării pe umerii unui erou providențial care să ne ducă de mână în Paradis”. □ H.-R. Patapievici răspunde negativ la întrebarea ***Este etnicul o substanță?***, deoarece „orice «esență» (...) a etniei este un catalog de comparații *polemice* (când raportul față de oglinda-referent este de tip contestare/înfundare) sau *aprobatoare* (când raportul este de emulație)” față de un element alogen conținut explicit sau implicit. Prin urmare, românitatea nu reprezintă „o *essentia*”, ci o „*existență*”; în plus, „sensul argumentului antisubstanțialist este că piramida lumii trebuie să aibă vârful orientat în sus, spre Dumnezeu”; dacă etnicul ar fi realmente o substanță, atunci Dumnezeu ar trebui redus la o existență de „simplu particular”.

● Eugen Simion comentează, în nr. 5 și 6 (9-16 februarie) din „Literatorul”, romanul lui Ion D. Sîrbu *Lupul și catedrala* (Ed. Casa Școalelor, 1995). Încă din titlu, criticul observă că este vorba de un ***Roman politic, roman inițiativ***, articulate într-o parabolă cu inserții mitice. Totodată, scrierea ar fi sub nivelul „jurnalelor”, proza fiind una „prolixă și hibridă”, cu unele „denivelări epice”. □ Traian T. Coșovei este prezent cu o serie de poeme din ciclul *Paradise de mucava* (***Câini și pisici, Paradise de mucava, Vis somalez, Graffiti, Ioana, Ultima noapte pe Capitoliu***).

4 februarie

• Începând cu nr. 304 al revistei „Adevărul literar și artistic”, Alexandru Condeescu inițiază o rubrică de „Cronică literară”, în care își propune să prezinte o serie de scriitori din ultima generație, sub titlul general *Apocalips '90*. În opinia criticului, „opera acestei ultime generații literare va fi una apocaliptică sau nu va fi deloc. Ea consemnează prăbușirea anunțată a unei lumi și încearcă să prevadă paradigma unei estetici viitoare. Vom încerca și noi să descoperim reperele acestei sensibilități creatoare «postmoderniste și preapocaliptice» din poetica tinerilor aflați la primele lor cărți (...)”. □ Emil Manu propune o cale de acces spre *Necunoscutul Maiorescu* („Documente”): un album descoperit în arhiva Titu Maiorescu de la Biblioteca Academiei Române. Acesta conține cromolitografii și caricaturi despre critic, bilete sau afișe de teatru și operă din epocă (folosite de Maiorescu), fotografiile ale lui Eminescu (oferite de poet cu semnătură), diferite pagini din reviste satirice, meniurile de la banchetul Conferinței păcii balcanice din 1913, necrologul lui Creangă, cărțile de vizită ale lui Eminescu și Caragiale etc. □ În două numere succesive ale revistei (304 și 305, din 11 februarie), Costache Olăreanu formulează o serie de reflecții în mult discutata chestiune a revizuirilor (*Recitirea*, „Fereastră”; respectiv *Jumătățile de adevăr*, aceeași rubrică și pagină). În prima intervenție, se întreabă dacă nu cumva o serie de documente istorice nou apărute ar anula sau ar demonta pretenția de verosimilitate a unora dintre romanele obsedantului deceniu (exemplul la care se oprește scriitorul este cel al lui Marin Preda): „Cu toții *recitim* societatea românească din ultimele decenii și ne dăm seama care e adevărata situație. Mai poți admira, ca cititor, pe un Marin Preda (nu întâmplător am ales exemplul cel mai băttor la ochi și cel mai controversat) când el falsifică istoria în *Delirul* sau mistifică relațiile sociale în alte cărți, precum în *Cel mai iubit dintre pământeni* sau în *Marele singuratic*, creând iluzia unor raporturi inexistente în plan real, numai pentru a face pe plac unor «reprezentanți» ce ajunseseră în fruntea bucatelor și simțeau nevoia unui trecut istoric și unor ascendențe care să le ofere o cât mai mică legitimitate? Cum mai apar astăzi acele cărți recitite, dar nu numai prin grila gusturilor noastre din prezent, ci și prin cea a duminării noastre de pe urma «recitirii» vremurilor de atunci?” ■ În cea de a doua intervenție din această serie (din nr. 305 al revistei), scriitorul deplânge, pe de altă parte, *Jumătățile de adevăr* pe care le constată în sectorul literaturii „evazioniste”, onirice sau parabolice (sector în care își încadrează și opera proprie): „Nu cumva «apolitismul» unor cărți, imageria consumată pe atâtea pagini, stilul frumos (nimic de zis!), dar și gratuit, pentru că se exersa la o înălțime amețitoare față de contingentul istoric, umoristicile întorsături de frază nu făceau decât să[-l] păcălească pe cititor, îl forțau să fie vesel când lui îi venea să plângă și îl îndemnau să tacă și să îndure când simțea mai degrabă nevoia urletului? Dacă cititorul de ieri se împăca și cu jumătățile de măsură, cel de

măine, cel de care ne temem cu toții, se va mulțumi el doar cu acele simulacre numai pentru că au fost bine scrise, pline de subînțelesuri pe care, însă, după scurgerea atâtor ani, nimeni nu se va mai obosi să le priceapă? Sau va arunca volumul cât colo, după doar două pagini?” ■ „Iată câteva întrebări la care mi-e și frică să răspund”, mărturisește autorul în finalul intervenției sale.

5 februarie

● În nr. 5 din „LA&I” (continuare în nr. 6, 12 februarie), este publicat un amplu studiu al Ilenei Vrancea, *Destinul maioreșcianului Ion Negoieșcu* (text datat „Ierusalim, septembrie 1993”). În linii mari, „maioreșcianismul” lui Negoieșcu s-ar fi manifestat în două moduri: o dată, sub forma aceluia „«sentiment al conștiinței naționale» amenințate de «falsul patriotism»” (referiri la contextul în care a fost lansat *Manifestul Cercului literar de la Sibiu*, la pledoaria pentru reeditarea *Istoriei călinesciene*, legitimând „specificul național” prin modalități superior estetice) și, apoi, printr-o necurmată „campanie” Eminescu (realizarea monografiei cunoscute, apelurile pentru scoaterea de sub interdicție a publicisticii eminesciene). În acest ultim sens, I.V. propune și o analiză a contextului anilor '90-'91, când, speriat de posibilitățile de resuscitare prin preluare necritică a filosofiei sau modelului năist și criterionist, criticul indică publicistica eminesciană ca punct de pornire al acestei ideologii: „În acest context (...) insistă Negoieșcu asupra «confuziei primejdioase care se face acum, probabil bine gândită, între genialul poet Eminescu și omul politic și gazetarul Eminescu» (...) «Ideile lui Eminescu stau la baza programelor politice ale lui Cuza, Codreanu și Sima. Dorește Marian Munteanu să continue 'opera' lui Sima?» (...) *Încurajarea acțiunii gardiste* – iată, așadar, ce a provocat «pesimismul de antracit» al «ticălosului de român» Ion Negoieșcu și optimismul roz al patrioților care mimează «apărarea» lui Eminescu”. Citatele sunt dintr-un interviu cu Negoieșcu publicat, în 1991, în ziarul „Baricada”. ■ Articolul Ilenei Vrancea va fi publicat și în „România literară”, nr. 12-15 din acest an.

6 februarie

● În nr. 5 din „Academia Cațavencu”, publicistul Cornel Ivanciuc dezvăluie *Nerușinatele aventuri ale premiului Herder, în Carpați și la mare*, respectiv ale lui Marin Mincu, decan al Universității din Constanța. Acesta ar insulta și ar nedreptăți membri corpului didactic și, în plus, ar fi „încremenit”, „platrograf”, „mitoman” etc.

7 februarie

● În nr. 5 al „Luceafărului”, este publicat următorul anunț: în condițiile în care RODIPET nu distribuie publicațiile, se recomandă abonamentul la oficiul poștal; sunt indicate și punctele de unde bucureștenii își pot cumpăra revista (librăriile de la Muzeul Literaturii Române și de la Cartea Românească etc.

● Adrian Păunescu figurează pe post de personaj în *Casa cu stafii* comuniste, într-o intervenție a lui Gheorghe Grigurcu din nr. 30 al ziarului „Cotidianul”: „Compromis în ultimul hal prin trecutul său de servilism față de regimul comunist și, în speță, prin rolul de poet number one – purtând fără jenă tichia bufonului – al lui Nicolae Ceaușescu, prin reputația sa de ins corupt și de condei disponibil până la treapta simbolului grotesc, bardul de la Bârca n-a avut altă soluție decât a se pune în slujba actualei Puteri. Orientarea restauraționistă a acesteia a reprezentat pentru domnia sa o mană cerească. Strivit între indignarea unei populații ce era gata să-l linșeze în zilele fierbinți din decembrie și principiul unei purificări morale a societății românești, ce altceva ar fi putut face?” În opinia criticului, Păunescu ar încerca „o mișcare de reabilitare” prin interesul pentru cauza Basarabiei, și acesta obstruat de faptul că la revista „Totuși iubirea” colaborează atât poeții basarabeni, cât și personaje ca Dumitru Popescu sau Ștefan Andrei: „Cum ar putea fi implicat comunismul cel mai cras cu «ajutorul» acordat uneia dintre victimele sale cele mai crunt lovite, Basarabia noastră, care așteaptă nu doar mântuitorul moment al îmbrățișării românești, dar și pe cel, la fel de mântuitor, inseparabil de primul, al revenirii la o existență democratică?”

● Ion Manolescu propune, în nr. 5 al „României literare”, *Un manifest postmodernist* („Actualitatea literară”). Atât proza șaizeciștilor, cât și cea a optzeciștilor, socotite anacronice și impuse în mare parte printr-un soi de cabală a criticii, sunt înghesuite într-o debara deloc onorabilă a istoriei literare. Iată argumentele autorului (o precizare: termenul de „postmodernism”, utilizat de critic, este aplicat doar celei mai noi literaturi, aflată *in statu nascendi*): „(...) funcțiile și actualitatea prozei șaizeciste și optzeciste s-ar fi cuvenit chestionate, raportul dintre autori perioade rediscutat, iar viitorul romanului anticipat cu mai mult curaj, în spiritul noii sensibilități pe care numai cei privați de televiziune, cinematograful și computerul o pot ignora. (...) în plină glorie, postmodernismului i se proclamă criza și i se anunță moartea, iar literatura, cu puține excepții, este aproximată cu aceleași instrumente critice ale impresionismului strămoșesc. Este inacceptabil ca, sub presiunea unei astfel de metode, etalonul prozei românești actuale să fie declarat o carte publicată... acum patru decenii. A raporta romanul nostru de astăzi la *Moromeții I*, pentru a-i stabili acestuia superioritatea zdrobitoare, e la fel de ridicol ca a-i compara pe Anton Holban cu Ion Creangă sau pe Eliade cu Slavici, pentru a demonstra «insuficiențele» literaturii interbelice în raport cu predecesorul ei clasic. (...) Opacitatea critică și inexistența unor metode satisfăcătoare de istorie literară constituie obstacole severe în drumul postmodernismului autohton spre validare estetică; lor li se adaugă o serie de prejudecăți ce deformează pe termen lung înțelegerea fenomenului. Între ele, cea mai acută se dovedește prejudecata *modelului unic*, întărită inconștient de reflexele politice ale vechiului sistem piramidal de tip paternalist. (...) A fost

cazul lui Heliade-Rădulescu (până în perioada «furioasă» a exilului) și Alecsandri, în secolul 19; este cazul lui Marin Preda și Nichita Stănescu, în zilele noastre. (...) A doua prejudecată semnificativă apare ca o consecință a celei dintâi: prejudecata *modelului în dispersie*. Ea relativizează într-atât criteriile axiologice, încât percepția diacronică își pierde în întregime utilitatea, iar sincronia devine un principiu liniar. Toți prozatorii optzeciști, spun susținătorii modelului dispersiv, ar fi la fel de importanți – și s-ar constitui în propriul lor model – pentru simplul fapt că aparțin postmodernismului, iar literatura lor ar trebui înțeleasă ca un conglomerat supra-textual *Desantist* sau de tip *OULIPO* (...) ierarhiile sunt sacrificate indulgent pe altarul partizanului teoretic, iar autorii sunt încolonați sub drapelul triumfător al curentului”. ■ Și încă: „În era ciberneticii nu se mai poate face literatură ca acum douăzeci de ani, cu doctori care își analizează neîmplinirile sufletului în fraze aluzive, cu mitocani care se îmbată de trupul femeilor iubite pe câte șase sute de pagini, cu luptători pentru dreptate socială care se ascund sub nume simbolice în ținuturi parabolice sau cu activiști omenoși, care țin discursuri progresiste din două în două capitole. Ce impact mai poate avea asupra cititorului postmodern, care obține simultaneitatea printr-un simplu *zapping* pe tastatura telecomenzii, un roman care începe într-un hambar și se încheie într-o șură? Cine mai pierde timpul citind fel de fel de tragedii shakespeariene strămutate în gospodăriile dintr-un sat obscur, când mijloacele multimedia îi oferă experiența virtuală a celor mai sofisticate decoruri? (...) În același timp, nu se mai poate scrie literatură nici ca acum zece ani: micile drame cotidiene ale optzecismului nu mai interesează pe nimeni, cum nu mai interesează nici tribulațiile sale textuate textuant într-o textură a textului care ar scoate din sărite până și pe cel mai entuziast *fan* postmodern”. În plus, proza șaizecistă și șaptezecistă ar mai avea, în opinia lui Ion Manolescu, și alte păcate: ar fi vorba de „niște cărți infirme, ce rosteau adevărul numai pe jumătate”, iar „stilistica eschivei practică de romancierii șaptezeciști e imposibil de acceptat ca argument documentar: actualitatea ei pălește în fața ororilor pe care memorialistica de detenție sau proza protestatară gen Paul Goma le dezvăluie astăzi”. ■ Proza mai nouă (nouăzecistă) ar trebui să se deschidă către un „*textualism mediatic*”, ce „reunește, în tabloul virtual al romanului postmodern, sinesteziiile simboliste, onirismul suprarealist și fantezmele *Pop-Art*”: „*Textualismul mediatic* folosește în proză mijloacele artei cibernetice (imagerie virtuală, simulări tri-dimensionale, ilustrație fractală, jocuri interactive, compresie digitală etc. uneori prin intermediul unei colaborări directe cu computerul, ca în cazul prozei electronice *E-fiction*), pentru a recompune universul într-o totalizare vizuală hipnotică”. Modele sunt de găsit la Pynchon, Barth, Rushdie, Kundera. Reprezentativi, pentru noua direcție, ar fi Mircea Cărtărescu (acesta, în fragmentele publicate din viitorul roman *Orbitor*, „în spiritul celui mai rafinat postmodernism mediatic, jonglează cu imageria

virtuală tot atât de ușor ca Stanley Ipkiiss, alias *The Mask*, cu fizionomia sa verzuie”) și Sebastian A. Corn, autor de SF, „adeptul necon condiționat al literaturii mediatice de inspirație *fantasy* și *cyberpunk*”. „Cel de-al treilea autor rămâne necunoscuta acestui manifest și a anului literar 1996, iar alegerea lui se va face dintr-un grup de prozatori tineri, susceptibili de a schimba fața romanului postmodern”. □ „Manifestul” lui Ion Manolescu stârnește numeroase reacții polemice, cele mai multe publicate tot în „România literară”, în nr. 9, din 6-12 martie. Însuși Nicolae Manolescu, într-un editorial intitulat *Cearta modernilor cu postmodernii*, se desparte de viziunea radicală a tânărului scriitor: „Cum explică autorul manifestului faptul că lasă a se înțelege o anumită *superioritate* a romanului de la sfârșitul acestui secol față de romanul din 1965 și 1980? Lipsa de nuanțe nu e potrivită nici chiar în cel mai radical manifest. Mi-e greu să accept fraze categorice de felul: «... În era ciberneticii, nu se mai poate face literatură ca acum douăzeci de ani». Trec peste faptul că era ciberneticii nu începe astăzi, ca să-mi exprim mirarea că întreaga tematică (îndeosebi aceea rurală) a romanului de până acum două sau trei decenii este considerată nu doar perimată, dar, laolaltă cu formulele narative, aruncată la coșul de gunoi. «Micile drame ale optzecistului nu mai interesează pe nimeni», scrie mai la vale Ion Manolescu. Să aibă judecata valoare generală? Să fie vorba de toți optzeciștii? Sau, și mai grav, să conștie proza optzecistă doar în exploatarea derizoriului existențial? Problema «minciunii», apoi, care ar roade, ca viermele din măr, întreaga literatură din era comunistă nu era, vorba lui Maiorescu, în *chestie* într-un manifest ca acesta care se referă la arta prozatorilor. În plan moral, noi putem constata o diferență între tendința romancierilor de ieri de a-și justifica criticile curajoase făcute unor laturi ale sistemului prin îmbrățișarea unei perspective care părea a justifica regimul ca atare. E o nuanță, chiar și în reformularea aceasta a problemei «minciunii»! În planul artei, acest aspect al lucrurilor nu are însă nicio relevanță”. □ Alte patru intervenții, pro sau contra, sunt publicate în același nr. 9 într-un grupaj intitulat ca și editorialul lui Nicolae Manolescu, „Cearta dintre moderni și postmoderni” (un cuvânt de prezentare al dezbaterii este scris de Ioana Părvulescu). Intervin: Mircea Nedelciu, *Un manifest postmodernist – între ridicol și superb*, O. Nimigean, *Un manifest postmodernist?!*, Caius Dobrescu, *Exerciții de precauțiune comprehensivă sau Acrobații ale aprobățiunii*, Ara Șeptilici, *Argument pentru noua sensibilitate*. Pentru Nedelciu, articolul lui Ion Manolescu ar reprezenta „un cocktail de confuzii”, iar „teza” sa ar fi „susținută doar de inexplicabilul entuziasm al autorului”: „E drept că nici «imagerie virtuală, simulări tri-dimensionale sau ilustrație fractală» n-am prea văzut la ei [la Pynchon, Barth, Rushdie etc. exemple date de Ion Manolescu, n.n.], dar aștept să văd cum arată chestiile astea la Ion Manolescu. Sigur, după ce depășim suportul hârtie și ne bazăm pe ecranul calculatorului branșat la Internet, interactivitatea și simulările tri-

dimensionale sunt posibile chiar și în texte de Cervantes, Lawrence Sterne, Shakespeare, «Pynchon, Barth, Rushdie sau Kundera», adaptate pentru acest nou suport. Dar asta nu schimbă cu nimic esența acelor texte și nici nu dovedește că niște noi texte elaborate numai pentru acest suport ar avea ceva nou în esență”. În altă ordine de idei, reținem că, pentru Mircea Nedelciu, termenul de „textualism” (folosit de Ion Manolescu în „manifest”) ar fi „preluat de la cei care au *etichetat* optzecismul drept textualism” și, cu excepția lui Gheorghe Iova, nu ar fi operabil în cazul prozei optzeciste românești, care nu se revendică de la textualismul (sau noul roman) francez. □ „Pretinsul postmodernist ne vorbește ca un modernist. Ca un procuror și ca un ideolog”, observă și O. Nimigean, în opinia căruia această „încercare brutală de mutație paradigmatică” „perpetuează «păcatul» cunoscut al manifestelor: neagă fără a pune mai nimic în loc”. Este subliniată carența principală a viziunii, și anume progresismul programatic: „Promisiunile au, însă, în această fază, un ton cam demagogic, de discurs electoral. Ieri întuneric («Cine mai pierde timpul citind fel de fel de tragedii shakespeariene strămutate în gospodăriile dintr-un sat obscur...»), azi lumină («... când mijloacele multi-media îi oferă experiența virtuală a celor mai sofisticate decoruri»). Ieri autohtonism, ruralism, metafizică de legumicultor sau snobism citadin – aruncate, azi, la coșul de gunoi al istoriei (...) Apreciez dorința de sincronizare (veșnica dorință românească de sincronizare), «visul planetar» al d-lui Ion Manolescu, dar nu cred că «literatura InterNet» cu Disneyland-ul său perpetuu (...) înseamnă mai mult decât o simpatică, *teen-ager-ească* întrupare a proteicului postmodernism”. □ O altă perspectivă avem la Caius Dobrescu (***Exerciții de precauție comprehensivă sau Acrobații ale aprobațiunii***), care apreciază, în bună parte, miza manifestului: „mă opresc asupra meritului principal al textului *Un manifest postmodernist*: acela de a propune un concept: *textualismul mediatic*. (...) Nimeni însă nu a făcut din relația literaturii cu televiziunea, cinematograful, computerul, tema *centrală* a preocupărilor sale, nimeni nu a pus semnul egalității între revoluția mediatică și schimbarea sensibilității literare. Ideea plutea în aerul unor excelente eseuri ale lui Alexandru Mușina, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Mircea Nedelciu, dar Ion Manolescu îi aduce un plus de pasiune și de «fanatism», obligându-ne să reconsiderăm lucrurile cu toată seriozitatea. (...) Pentru literatura mea, filme ca *Planeta maimuțelor*, *Apocalypse now*, *Tommy*, *Jurassic Park*, *Blade Runner*, *Star Wars*, *Brasil*, *Alien I* au contat mult mai mult decât cutare clasici pe care nu-i mai numesc acum... Tolkien, Michael Ende și mai ales Phillip K. Dick sunt niște mari scriitori, pe care merită să-i imiți, cred eu, și care au ridicat genurile *fantasy* și *Sci-Fi* la o demnitate fără fisură (...)”. Totuși, Dobrescu formulează și unele obiecții (chestiunea mediatică nu trebuie absolutizată, computerele ar fi „*false friends* ale imaginarului literar” etc.), cea mai semnificativă fiind aceasta: „Mă gândesc că Dos Passos este un scriitor extrem

de interesant, fascinant în futurismul său, arhetipal, aproape, pentru tot ce ar putea să fie «proză mediatică» și, cu toate acestea, nu mai stringent, nu mai apropiat de spiritul propriei sale epoci decât «nostalgicul», «greoiul», «conservatorul» Faulkner, ale cărui romane, culmea, încep uneori într-un hambar și se termină într-o șură...». □ Ara Șeptilici este aproape cu totul de acord cu Ion Manolescu, empatizând cu motivația profundă a intervenției acestuia din urmă, care „nu este un manifest, ci mai curând un protest”: „Este aberant ca instrumentele criticului (și nu cele ale istoricului literar) să se raporteze astăzi la Marin Preda și Hortensia Papadat-Bengescu. De ce nu s-ar raporta la Beckett sau la Proust (fiindcă de Pynchon sau Barth nici nu poate fi vorba, cu toate că sunt contemporanii glorificatului Marin Preda). În plus, acest tip de raportare critică cuprinde în sine un pericol real, fiindcă, la nivelele inferioare părerea criticului *face literatura*”. □ Alte reacții suscitade de „manifestul” lui Ion Manolescu, în nr. 16, din 24-30 aprilie, într-un grupaj intitulat *Cearta dintre moderni și postmoderni. „Bătălia cărților” continuă*: Romulus Bucur, *Bieți (post?) moderni*, Alexandru Sfârlea (poet, Oradea), *Prefer „Star-Trek”-ul*, George Sipoș (student la Facultatea de limbi străine, an III), *Postmodernism? Da, dar...*, Aurel Buzincu, lector la Facultatea de Litere, Suceava, *Manifestul literar*. □ Concluziile dezbaterii (cele mai multe derutante) sunt trase de Andreea Deciu într-un articol din nr. 18 (8-14 mai) al „României literare” (*Peisaj după bătălie*). Astfel, în opinia comentatoarei, cu excepția lui Nicolae Manolescu, „nici unul dintre preopinenții lui Ion Manolescu nu a înțeles exact care e adevărata miză a manifestului”: „Nu cu prozatorul Mircea Nedelciu se răfuiește Ion Manolescu, și nici măcar cu Augustin Buzura ori Nicolae Breban, ci cu o serie întreagă de critici și cronicari pe care îi vede incapabili să înțeleagă și să sprijine apariția unui nou gen de literatură. Cea mai mare parte a articolului său este dedicată acestei chestiuni, căci să ne amintim, I. Manolescu e îngrijorat de faptul că un Marin Preda ori un Nichita Stănescu au devenit etaloanele literaturii românești contemporane”. Comentatoarea este indignată de „ignoranța unor critici care nu l-au citit pe Pynchon ori Barth”, „care îl tratează pe Derrida drept modă trecătoare” și care ar paria doar pe „autohtonii Lovinescu și Călinescu”.

9 februarie

● În nr. 161 al „Dilemei”, Andrei Pleșu revine asupra chestiunii implicării politice a intelectualilor într-un editorial intitulat *Intelectuali și partide*. În paralel cu refuzul politic al unora ar exista și fenomenul „angajărilor compensatoare” ale altora, acesta din urmă fiind descris astfel: „Cei care n-au avut curajul *dizidenței* pre-revoluționare au avut – am mai spus-o – «curajul secund» al *opoziției* post-revoluționare”. ■ În fapt, Pleșu nu pariază pe astfel de angajări, în primul rând din cauza statutului specific al intelectualului: „Când prea acomodant, când prea ironic, când cinic, când patetic, când prea

radical, când prea nuanțat, intelectualul face greu echipă cu alții, fie ei intelectuali, semi-, sfero-, sau non-intelectuali. (...) Ei bine, în lumea românească de după revoluție, partidele nu s-au arătat în mod special preocupate de asemenea «achiziții». Iar când asemenea personalități au avut o tentativă de afiliere, reacția «profesioniștilor» a fost moderată, dacă nu ostilă. N-am sentimentul, de pildă, că P.N.Ț.C.D. a profitat îndeajuns de pe urma prestigiului și oratoriei lui Ioan Alexandru, sau de pe urma experienței și masivității intelectuale a lui Adrian Marino. Mă întreb câte partide politice i-au făcut, la timpul cuvenit, propuneri de colaborare lui Gabriel Liiceanu, lui Marian Papahagi, lui Petru Creția și atâtor altora”.

● În nr. 6 din „Literatorul”, Răzvan Voncu pătrunde în *Cimitirul elefanților* („Viața cărților”) prin intermediul antologiei lui Eugen Negrici *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă* (Editura Pro, București, 1995). Tânărul critic salută originalitatea studiului introductiv semnat de Negrici și face unele mici obiecții în privința „distribuțiilor”: „Eu însumi sunt nedumerit de poziția aproape onorabilă pe care reiese că ar fi ocupat-o A. Toma, selectat cu o singură «poezie» (celebra *Silvester Andrei salvează abatajul*), când, în realitate, el a fost de departe cea mai odioasă figură din viața literară a acelei perioade, și, probabil, din întreaga istorie a literaturii române. Prezența sa cu un singur op în corpusul antologiei surprinde, cu atât mai mult cu cât Eugen Jebeleanu nu este «iertat» de aproape niciunul din compromisiurile sale, apărând, prin comparație, un proletcultist mult mai fecund decât A. Toma”. □ În cadrul aceleiași rubrici, Sorin Preda descoperă *Gramatica tranziției* pornind de la volumul lui Nicolae Iliescu, *Distribuția a fost următoarea* („nici roman, nici jurnal de memorii”), iar Lucian Chișu stabilește *Legături de rudenie... postmoderniste* pentru scrierea lui Géza Szávai *Promenadă cu femei și tapi* (Pont Publishers, Budapesta, 1995, traducere în limba română de Corneliu Balla). □ Sunt publicate o proză de Fănuș Neagu, *Polița cu mesteceni*, și poeme de Adam Puslojić și Srba Ignatović.

14 februarie

● Începând cu nr. 6 al „Luceafărului”, Marius Tupan publică un pamflet la adresa lui Adrian Păunescu (*Gongoriada*, „Acolade”; continuarea: în nr. 7, 21 febr.); reproducem un fragment: „Cine-i cunoaște bine biografia știe că trecutul său e un lanț de suplicii, lingușiri și trădări succesive, o baltă putredă în care tot ce cade se înnegrește rapid, o cavernă burdușită de vântejuri pestilențiale condamnată să anunțe, la acest sfârșit de mileniu, degradarea spre care nici cei programați nu mai pot ajunge. Cine mai crede că Adrian Păunescu e un amestec de ridicol și sublim, un nufăr în noroi, un grăunte strălucitor într-un minereu abject sau, mai simplu spus, brânză bună în burduf de câine, se înșeală amarnic. Nu-ți trebuie prea multe antene să capeți exact imaginea ivită

din paraziți, chipul din (sau de sub) măști. Omul nu mai e de mult un scamator pentru vreme rea, nici măcar un clovn care să-i înveselească pe handicapați, ci impertinența însăși, oricând gata să intre în acțiune”. □ Alexandru George comentează drastic eseuul lui Mircea Iorgulescu, *Marea trăncăneală*, reeditat recent (*Atentat împotriva lui Caragiale*). Cronica fiind împânzită de citate, redăm sintetizat obiecțiile. Astfel, ar fi vorba de „o simplă improvizație, a unui om care nu a mai scris despre marele scriitor” și, în plus, marcată de o viziune conjuncturală; scrierea ar păcătui, mai cu seamă, prin „simplificarea grosolană a concepției de abordare a lumii lui Caragiale”; concluzia (sau premisa) că „poliția este omniprezentă în universul caragialian” ar fi excesivă, cum tot o exagerare interpretativă ar fi însuși titlul; în opera clasicului nu s-ar descrie o lume dominată de violență și frică, în care să fie evidente „spiritul militar, cultul uniforme și al mentalității de acest tip” etc. ■ În nr. 164 din „Dilema” (1-7 martie), George Pruteanu consideră tendențioasă interpretarea lui Alexandru George despre volumul lui Mircea Iorgulescu, *Marea trăncăneală. Eseu despre lumea lui Caragiale*, din nr. 6 al revistei „Luceafărul” (*Carența de umor, excesul de umoare*, „Cronica literară de tranziție”): „E momentul să spun, net, că libelul lui Alexandru George țâșnește dintr-o poziție de vădită inadecvare alimentată și de un dram de rea-credință. (...) rea-credință emană leit-motivul interogației (retorice?) dacă «a citit, într-adevăr, M.I. opera lui Caragiale?», repetat de vreo patru ori. Multiplele referințe și citate din eseuul lui Iorgulescu pun întrebarea sub semnul maliției veninoase. În fine, ce altceva decât rea-credință sunt enunțuri de genul: «Iorgulescu constată, *întâmplător just*» (s. GP). Chiar așa, *întâmplător?*” etc.

● Tema nr. 2 din „Orizont” este „Identitate, memorie. Un topos: Banatul”; este publicată dezbateră pe această temă de la Asociația Scriitorilor din Timișoara (continuare în nr. 3, 15 martie), la care au participat, printre alții, Cornel Ungureanu, Adriana Babeți, Livius Ciocârlie, Mircea Mihăieș, Lucian Alexiu, Smaranda Vultur etc. După Livius Ciocârlie, astfel de dezbateri ar fi cu atât mai necesare în contextul globalizării: „(...) există o reacție firească a fiecărei zone a Europei în parte, care nu e neapărat antieuropeană, dar este o instinctivă dorință de a face în așa fel încât să nu se piardă culorile locale, pentru ca, până la urmă, Europa să nu fie una lipsită de parfum, să nu fie o Europă creată la Bruxelles”. Se reține în special intervenția Adrianei Babeți, care propune o fișă spirituală a culturii bănățene: „O civilizație a tihnei, a bunei așezări, netensionate, coerente, a unui soi de hedonism minor, casnic, molcom, transparent în ritualul cotidian al dejunului, prânzului, cinei, siestei, în reveriile liliputane transpuse în ambient, de un kitsch perfect, dar blând, neagresiv, într-un gust operetistic ș.a.m.d. Pentru «nervii» și agerimea «brici» a muntenilor, pentru gustul metafizic al moldovenilor, poveștile noastre par de un ridicol perfect”. ■ Semnalăm, pe aceeași temă, și articolul lui Victor Neumann, *Banatul, o identitate multiplă*. □ În interviul pe care i-l acordă

Adrianei Babeți, Luca Pițu oferă, printre altele, detalii despre propria-biografie și despre rivalitățile care îl despart de o serie de personalități de la Iași (Al. Călinescu, Cassian Maria Spiridon, Silviu Lupescu). La acuzele eseistului va răspunde Silviu Lupescu, într-o scrisoare publicată tot în revista „Orizont”, în nr. următor, 3, din 15 martie.

● Din nr. 6 al „României literare” reținem cronica lui Alex. Ștefănescu, *O carte pe care o răsfoiește vântul*, dedicată recentei scrieri a lui Livius Ciocârlie, *Viața în paranteză (Jurnal 1965-1977)*, Ed. Amarcord, 1995. Jurnalul ar constitui, în opinia comentatorului, „o prețioasă sursă de informare pentru istoricii care ar scrie *Viața de fiecare zi în România lui Ceaușescu* și ar ajunge la redactarea capitolului «Intellectualii»”. □ Mircea Horia Simionescu publică proza *Inventar de carapace*, fragment „din volumul *Paltonul de vară* în curs de apariție la Editura Universal-Dalsi). □ La rubrica „Simulacrele normalității”, Eugen Negrici rediscută, de câteva numere, cazul literaturii vechi; aici, este publicat episodul intitulat *Medievalitatea noastră târzie*.

● În nr. 7 al revistei „22”, H-R. Patapievici publică un articol intitulat *Secretul de stat* („Idei în libertate”), în care ia atitudine împotriva legii cu același nume, votate de Senat pe 6 februarie. „Noțiunea de secret de stat este o consecință a politicii guvernului”, prin care s-ar legifera „ceva tentacular, indefinit, imprevizibil, animat, care nu se mai termină”, „iar SRI și toate instituțiile potențial represive supraveghează ca acesta să devină și să rămână secret”. Patapievici revine pe aceeași temă în nr. 10 (6-12 martie) al revistei (*Ce se întâmplă?*): „Prin reintroducerea secretomaniei și a spionitei în societate, sub îndrumarea și sub beneficiul politic al S.R.I (dar și al tuturor instituțiilor potențial represive: M.Ap.N, M.I., S.I.E., S.P.P., Direcția Penitenciarelor din M.J.), se favorizează din nou delațiunea și suspiciunea ca relații publice dominante între cetățenii României”. □ Este salutată apariția, la Paris, a unui volum al lui Virgil Ierunca (*A apărut la Paris „Fenomenul Pitești” de Virgil Ierunca*, nesemnat). Reținem un pasaj din prefața lui François Furet: „Fenomenul Pitești aparține aceluiași repertoriu la care se adaugă, însă, o trăsătură particulară: utilizarea sistematică a torturii prizonierilor de către tovarășii lor de celulă. Ideea aparține pedagogului sovietic Makarenko (1888-1939), specialist în delincvența juvenilă și partizan al unei reeducări a tinerilor deținuți de către alți deținuți, de aceeași vârstă și clasă socială, dar care erau mai demult încarcerați și avuseseră timp să se căiască. (...) Deținuții torturați cu un sadism aproape extravagant, dacă sadismului i se poate atribui acest calificativ, trebuiau să sfârșească prin a tortura ei înșiși alți deținuți, negându-și prin aceasta calitatea lor de victime. În ultima fază a ciclului, nenorociții erau constrânși să-și tortureze cei mai buni prieteni, ca probă a convertirii lor interioare.” □ Adrian Marino publică un amplu articol despre *Cultura oficială, cultura alternativă* (studiu în cinci părți, în nr. 8-12 inclusiv, intervalul 14 februarie-26 martie; începând cu nr. 8, titlul devine *Cultura oficială*). Studiul

este însoțit de precizarea „capitol din *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, în pregătire la Editura Polirom din Iași”). În definiția lui A.M., „cultura oficială” (singura analizată în studiul din „22”) presupune „un sistem de valori oficiale, de stat, și ierarhizarea strict oficială a acestor valori”, sprijinindu-se pe „un număr de instituții tipice statului centralizat” (Ministerul Culturii, Academia, Uniunile de creație etc.) și pe măsuri administrative specifice acestuia. Este schițată și o „mică tipologie culturală oficială”, de la ideologul de serviciu până la funcționarul instituțiilor culturale (minister, ambasade) etc. V. *infra*, martie (*Românul liber*) pentru continuarea studiului.

□ Gabriel Dimisianu descoperă *Eposul autobiografic* în volumul lui Livius Ciocârlie, *Viața în paranteză* („Cronică de carte”), subliniind caracterul de frescă al reconstituirii temporale.

15 februarie

• În nr. 7 din „Contemporanul”, Ioan Stanomir simte nevoia unor *Clarificări necesare* în privința felului în care M. Nițescu abordează chestiunea „colaboraționismului” în volumul său *Dialectica puterii*: „Imaginea ce s-ar putea contura, a unui cronicar părtinitor, se cuvine corectată; întregul eșafodaj elaborat de M. Nițescu se bazează pe realitatea textelor epocii asupra cărora autorul nu a intervenit. M. Nițescu nu a falsificat, nu a adăugat nimic – schimbând ceea ce e de schimbat, el are față de eroii epocii realismului socialist atitudinea unui judecător din infernul dantesc”. Așadar, se întreabă Stanomir, „îl vom anatemiza *ab initio* ca pe un semiratat intelectual dornic să aducă în noroiul istoriei comuniste spirite alese sau vom reflecta, evitând erorile autorului, asupra unei epoci din toate punctele de vedere tragice?” Pentru că: „Un G. Călinescu, M. Sadoveanu, Tudor Arghezi își merită locul în loja celebrităților epocii: indiscutabil, ei au cucerit statutul de neînvidiat de cititori intelectuali și nu numai ai societății comuniste”. ■ Pe de altă parte, comentatorul este de acord cu ceilalți exegeți că ar exista și unele derapaje asociative: „Geneza cărții, caracterul autorului și destinul ei postum explică în parte exagerările evidente și aberațiile de judecată. Alăturarea unor Eugen Simion, Gh., Grigurcu, N. Manolescu de Ion Vitner sau N. Moraru nu se justifică”. Apoi, ar exista un partizanat al selecției: „este aproape inexplicabilă lipsa secțiunii dedicată fenomenului literar (dramatic) al deceniilor proletcultiste; în acest fel riscă să fie uitate o serie de *opere* ale căror valențe estetice le plasează acum în domeniul umorului involuntar sau al grotescului ionescian” (se exemplifică prin operele unor Aurel Baranga, Paul Everac sau M. Davidoglu).

16 februarie

• Într-un editorial din nr. 162 al „Dilemei”, Andrei Pleșu încearcă să depisteze argumentele celor care cred că „*Era mai bine înainte*”...: în primul rând,

„prostia” – „Sfânta prostie – «prostia omenească» pentru care lucrul cunoscut, chiar dacă rău, e mai confortabil decât aventura de a reîncepe”; apoi „reaua credință” – „pofta dezământată de a aduna capital politic, măsliind faptele și conștiințele, pofta de a recupera privilegiile pierdute” și, nu în ultimul rând, „demonul nostalgiei” – „Instinctul general uman de a recupera trecutul, orice trecut, ca pe o valoare tezaurizabilă”.

• Valerian Sava consideră că peisajul societății postdecembriste ar fi agitat și de *Spiritul primar repulsiv* („Literatorul”, nr. 7): „Mediocritatea ce-l inspiră se vrea instituționalizată și e atât de solidară cu ea însăși, încât îi contaminează cu programu-i nescris pe superdotații de alură subțire pentru care exclusivismele anticulturale sunt o chestiune de gust rafinat, o licență legitimă într-o proză intertextualist-speculativă. Cum ar fi, invers, în critică, prezentarea otova a peisajului literar o rigoare deontologică. Unele peste altele, răsturnarea scării de valori și punerea la index a performerilor anului sunt astfel tacite, implicite, justificate nostim în particular prin câte o vocabulă stigmatizantă de o plasticitate infailibilă; în timp ce, în public, scoaterea din circuit a concurenților se rezolvă prin impresariatul rezervat exclusiv congenerilor de calibru variabil și a suspușilor influenți – mereu sub diriguirea unei gândiri care trece discret prin ombilic”.

18 februarie

• La un an de la dispariția sa, poetul Cristian Popescu este comemorat în „Adevărul literar și artistic”; astfel, în nr. 306, este publicat un fragment inedit din creația poetului, *„De-aici vă scriu scrisoare: din lasvegasul suspinului meu, din capriul deznădejdi, din acapulcoul paharului gol”*. Într-un articol intitulat *Par délicatesse, j'ai gagné ma mort*, Cristian Tudor Popescu analizează și resorturile thanatice ale operei scriitorului dispărut prematur: „El se considera, în modul cel mai sincer, doar o slugă, un depozitar al mesajului dumnezeiesc, o păpușă de cârpe mânuită de sfori venind de sus. De aici izvorăa cea extraordinară comuniune cu moartea, care nu-și are înruderile în literatura română decât în Bacovia și Ileana Mălăncioiu”. □ În cadrul unei rubrici intitulate „Dialoguri” este publicată o dezbatere cu tema „Romanul postmodernist și preapocaliptic” (organizată de Muzeul Literaturii Române și „Adevărul literar și artistic”; consemnarea intervențiilor este făcută de Saviana Stănescu; partea a doua a dezbaterii, în nr. 307, 25 februarie). Manifestarea, care analizează situația romanului și a pieței de carte după 1989, este inițiată de Alexandru Condeescu și îi are ca invitați pe Valentin Nicolau (reprezentant al editurii „Nemira”), Magdalena Bedrosian, Mircea Nedelciu, Caius Dobrescu, Dan-Silviu Boerescu, Cătălin Țirlea și Paul Dugneanu. ■ În cuvântul său de început, Condeescu se arată interesat de „configurația acestui alt tip de literatură de sfârșit de secol și mileniu”, urmărindu-se ca în urma discuțiilor să se contureze „nu o judecată de valoare”, ci „o încercare de situare a

fenomenului, o încercare de a-i găsi coordonatele”. ■ Totuși, invitații nu se vor referi la „romanul postmodernist și preapocaliptic”, ci la criza sistemului editorial de după 1990. Astfel, Valentin Nicolau aduce o serie de informații despre tânăra generație din sectorul editorial pe care îl reprezintă. Spre exemplu, la concursul inițiat de editura „Nemira” în 1995, s-ar fi depus în total 40.000 pagini de roman, din care se vor selecta 2 scrieri pentru a fi publicate în 1996. Raportul literatură română/literatură universală pentru aparițiile de la „Nemira” ar fi următorul: „cam 40 de cărți de scriitori români din trei sute”. La nivel editorial și de difuzare a cărții, ar fi vorba de o neîncredere în scriitorul român, sesizabilă și nivelul rețelelor de librării, „care, dacă n-au comandă de la cititori, refuză să ia cărțile de autori români și să le pună în librării și pe tarabe”. Pe de altă parte, situația romanului ar fi periclitată, momentan, și de raportul ficțiune-nonficțiune, ultimul element fiind preferat după 1990. Nu în ultimul rând, Nicolau se referă la „răul pe care și-l fac unii scriitori singuri prin împrumutarea numelui lor sau suprapunerea numelui lor cu cel de politicieni, ziariști sau oameni de afaceri, ori din zona administrației”, fapt care „a făcut să se erodeze figura scriitorului român în fața publicului”. ■ Magdalena Bedrosian afirmă tranșant: „Nu avem subvenții, să se știe foarte bine”. Spre exemplu, editura Cartea Românească, pe care o reprezintă, publica înainte de 1989 între 150 și 200 titluri pe an, dintre care 30-40 romane; or, în ultimii 5 ani, doar ’50 de romane. Astfel că „suntem acum într-o criză a culturii române, indiferent că industria de carte merge foarte bine. Asta-i uriașă confuzie în care trăim”. ■ Și pentru Caius Dobrescu situația este dramatică: „Suntem pe dinafară. Suntem prostu’ trupe. Trăim un fenomen de izolare culturală la nivel instituțional. Scriitorii bulgari și editurile bulgare au, de exemplu, contacte mult mai bune cu ce se întâmplă în lumea occidentală. Toată apa asta chioră cu care ne îmbătăm noi, cu relațiile frățești cu Franța – nu face două parale, pentru că în Ungaria sau, iar, Bulgaria, lumea culturală are relații infinit mai bune și mai de calitate cu lumea intelectuală și culturală franceză”. Pe de altă parte, observă Dobrescu, „însuși statutul scriitorului trece printr-o criză accentuată”, atât la „nivel simbolic”, cât și cultural. ■ Pentru Mircea Nedelciu, o soluție de reglementare a vieții literare și editoriale ar fi promulgarea legii dreptului de autor: „Vor avea loc transformări atât economice, cât și relaționale la nivelul editorilor. Cred că vom asista la dispariția posibilității de piratare, la apariția unor prețuri noi pe piața de copy-right, la o transformare deci a structurării planului editorial.” Pe de altă parte, prin controlarea pieții editoriale, „vom descoperi ce cărți au apărut între ’89 și ’96 și n-am știut de ele”, dar și „care [scrieri, n.n.] au fost umflate datorită unei conjuncturi mediatice”. ■ Paul Dugneanu pune sub semnul întrebării însăși miza discuției, deoarece, în opinia sa, 1989 ar fi fost mai ales „un eveniment politic”: „De ce discutăm de o altă față a romanului după 1989? S-a întâmplat ceva literar, a apărut vreun curent literar în anul acela, vreun scriitor genial care a transformat, care a revoluționat romanul universal sau european?” Pe de altă

parte, unele romane apărute înainte de 1989 nu ar risca să fie surclasate de documentele istorice nou apărute; criticul dă ca exemplu romanul *Delirul*: „Ei bine am citit *Delirul* cu satisfacția valorii intrinseci a romanului. (...) constat că nu istoria m-a interesat în acel roman –asta poate în primă instanță, dar în postura de critic m-a interesat calitatea romanului. Și-acum *Delirul* îl citesc mai avizat și cu ochi de critic, nu de cititor care aștepta mici dezvăluiri ale istoriei. Pot să spun că este un roman în toată puterea cuvântului; este întreg Marin Preda abordând un subiect dificil și într-o formă de zile mari”. □ În același nr. 306 din „Adevărul literar și artistic”, Alexandru Condeescu analizează volumul *Evenimentul zilei. Un poem văzut de* Lucian Vasilescu (Nemira, 1995), într-o cronică intitulată *Textul și sexul* (în cadrul seriei „Apocalips ’90”). Influențele poetului sunt ilustre: „Știința epică a acestui fel de poveste realisto-fantastică a tuturor posibilităților intertextuale (ambiguități, alternanță vers, verset, proză, asociații insolite, logică anapoda, onirică, dar consecventă cu premisele poetice ale întâmplărilor narate) este însoțită de Lucian Vasilescu la școala *Paginilor bizare* urmuziene, cu ore suplimentare la cursul special de demitizare *Prometeu rău înălțat* al lui Gide, și cu practică a ironiei crude (...) în laboratoarele utopiei negre swiftiene. Volumul scris astfel devine o sumă de balade fantast-balcanice ale personajelor «faptului divers» puse pe o muzică trecută prin experiența «beat» și «metal». O poveste rock a exasperării”. Reținem și unele observații despre specificul noii generații literare și a poeziei pe care aceasta o propune: „De la refugiul în imaginar al *generației de la 68*, noua paradigmă literară a generației milenariste, «generația în blugi», generația «Apocalipsului ’90», a trecut în anii ’80 la refugiul în realitatea textului («realismul textual-ist»). Anul 1989 a făcut inutile refugiile. (...) Poeții acestei paradigme ies ușor din laborator și intră în «pădurea de obiecte» a realității. «Ingineria textuală» a momentului anterior se transformă însă la poezii tineri, după ’89, în «vivisecție textuală». Avem aici una din principalele trăsături ale noii poezii apocaliptice: «existențialitatea textului», antropomorfismul lui”.

19 februarie

- În nr. 7 din „LA&I”, Andrei Nestorescu prezintă și oferă spre publicare fragmente din *Două jurnale intime de la jumătatea secolului al XIX-lea*. Este vorba de *Mon journal* (pentru anii 1854-1855) al Zoei Cantacuzino (publicat în revistă cu titlul *Jurnalul unei fete cumini*, în traducerea Anei Mihăilescu) și de însemnările diaristice ale lui Gheorghe M. Ghica (1854-1856) (*Între inimă și rațiune*, traducere de Tania Radu; continuare în nr. 8, 26 februarie).

21 februarie

- Nr. 7 din „Luceafărul” îi este dedicat lui Cristian Popescu. Dan-Silviu Boerescu adresează *O întrebare deloc retorică adresată criticilor și congenerilor: Care este locul lui Cristian Popescu în poezia postbelică?*. Răspund

Alexandru Dan Condeescu, Rodica Draghinescu, Mihail Gălățanu, Horia Gârbea, Mircea Martin, Ioan Es. Pop, Cristian Tudor Popescu, Radu G. Țeposu, Laurențiu Ulici. Redăm mici fragmente din răspunsurile lor. Condeescu: „Cristian Popescu nu și-a găsit locul în literatura noastră. Mai bine zis ea, literatura postbelică (nu-i cam mult spus?) nu are locuri în ierarhiile ei deja constituite pentru un scriitor atât de insolit, incomod, tragic și pur ca acest autor cu nume generic pentru cuminența tradițională și prenume predestinat insuportabilului sacrificiu al mântuirii celorlalți. El este unul din rarii răzvrățiți ai unei literaturi în general tranzacționale cu tragicul”. ■ Rodica Draghinescu: „Cristian Popescu a instituit un concept nou în poezia ultimelor decenii: *poezia-eseu*, de legitimare a discursului liric, manifestând o certă prețuire pentru psihanaliză descriptivă”; Mihail Gălățanu: „Este un poet care nu va lăsa epigoni în literatura română, pentru că este în postura performantă de a deschide un nou curent literar și de a fi, în același timp, în contra curentului”; Horia Gârbea: „Mie mi se pare că opera lui Cristian Popescu n-a schimbat și n-a constituit nimic radical în evoluția artelor și literelor române și că nici nu era de așteptat să facă lucrul ăsta, pentru că există mulți scriitori foarte buni care n-au modificat nimic esențial în literatura țării lor, ceea ce nu-i împiedică de la stima publicului și a criticii”. ■ Reținem, în special, opinia lui Mircea Martin, unul dintre criticii care l-au descoperit și susținut pe acest poet: „Descoperitor al unor teritorii necălcate până acum de poeții români, Cristian Popescu este și deținătorul unui ton inconfundabil în care ironia, autoironia și sentimentalismul se suprapun fără să pară incompatibile. În ciuda exiguității operei, locul lui în istoria poeziei noastre postbelice este indiscutabil și de primă însemnătate”. ■ Continuăm cu Ioan Es. Pop: „El este cel mai mare poet din generația noastră”; Cristian Tudor Popescu: „Cristian Popescu alcătuiește împreună cu George Bacovia și Ileana Mălăncioiu treimea marilor poeți ai morții din literatura română. El este un uriaș poet al morții vii”; Radu G. Țeposu: „Cristian Popescu este poetul care a redat melancoliei dimensiunea măreției. El este printre puținii care au scris o poezie de un tragism feeric”; Laurențiu Ulici: „Poezia lui Cristian Popescu este prima și, până acum, cea mai convingătoare încercare de înnoire nu doar a limbajului poetic, dar și a conținutului, ideii de literatură, de poezie, de la Nichita Stănescu încoa”. ■ Savuroase și unele „Amintiri” despre poet, reunite într-un grupaj intitulat *Popescu în câteva legende (adevărâte)*: Mircea Martin răspunde unor întrebări puse de Dan-Silviu Boerescu (aflăm că l-ar fi sprijinit pe poet să dea o nouă admitere la Universitatea din București, de unde fusese exmatriculat din cauza absențelor, ceea ce nu l-a împiedicat de a nu-i acorda nota de trecere la cursul de Teoria literaturii); Cătălin Țirlea își reamintește *Un an* în care au fost colegi de cameră și când descopereau „cu delicii enorme *Cazul d-lui Pavlowski de Caragiale*”, sau „fericirea lui, tot cam din anii ăia, 87-88, când îmi citea din poemele extrem de vii, de el descoperite, ale lui Luca Ion (Lucki) Caragiale”

etc.; Cristian Tudor Popescu scrie despre *Cristian Popescu, banii și Cristian Popescu*. □ Comentând volumul de convorbiri al lui Al. Paleologu cu Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei* (ed. DU Style, 1996), Dan Cristea se referă, prin altele, la mărturisirea despre colaborarea cu Securitatea, recomandând-o ca model de urmat și pentru alte persoane „vizate” („*Cu Montaigne în suflet*”, „Cronica literară”): „Prin forța mărturisirii de a face public «pactul cu diavolul», Paleologu dă un exemplu în primul rând de respect de sine. Iar dacă lașitatea în fața consecințelor e, după același Nietzsche, o pildă de viciu modern, respectul față de sine însuși e mai mult decât acțiunile, adesea ambigui ori impenetrabile, un semn neîndoielnic de adevărat suflet nobil”. □ Mircea Horia Simionescu publică *Modulațiuni de frecvență*, fragment din romanul *Paltonul de vară*, în curs de apariție la Universal Dalsi.

● Nicolae Manolescu, în editorialul său *Ce nu știe Akaki Akakievici*, din nr. 7 al „României literare”, comentează jurnalul lui Livius Ciocârlie *Viața în paranteză*. Comparabil cu cele ale lui Radu Petrescu, ar exista, în jurnalul lui Ciocârlie, „trei straturi”: unul al notelor zilnice, dintre 1965-1977, „întâmplătoare, fără șir, nesituate totdeauna precis în timp și spațiu și nu foarte «lizibile» din pricina acestui aspect, aș zice, brut al materiei”, un altul, la „dactilografierea paginilor regăsite”, când autorul „stăruie asupra lor, cu adaosuri și explicații” și, în fine, un al treilea, la comentariilor de după un deceniu și jumătate, „dintr-o perspectivă ulterioară deseori ironică, neconținut critică”. Ultima voce, „de departe cea mai limpede și, de ce n-aș spune-o, cea mai simpatcă – este chiar aceea care-i permite lui Livius Ciocârlie să scoată la iveală din sterilul multiform filonul aurifer”. □ Cu prilejul aniversării, Marin Sorescu este sărbătorit și în „România literară”. Gabriel Dimisianu scrie un articol intitulat *Gesturi de cutezanță*, în care „cazul Sorescu” este prezentat destul de nuanțat: „El reprezintă în lumea noastră cazul îndeajuns de rar al unui scriitor care, după 1989, nu le-a întors spatele vechilor prieteni orientați politic altfel decât el. Mă număr printre aceștia și pot să depun mărturie că Sorescu este, nu doar în vorbe, un adept al pluralismului. Admite că «situațiunea» poate fi văzută în fel și chip, și, în orice caz, nu-i urăște, ca alții, pe aceia care o văd altfel decât o vede el. (...) Mai ales nefericitul ministeriat al culturii, nu mai lung, parcă, de un an și jumătate, i-a adus lui Marin Sorescu multe adversități, înghionțiri din toate părțile, și de la amici și de la inamici. Dar la ce să se fi așteptat? El a vrut-o, mi-am zis, o încasează pentru că a acceptat să participe la o guvernare precum aceasta de care avem parte de patru ani. Dacă atacarea lui ca ministru o socotesc firească, nu același lucru îl pot spune despre minimalizarea literară a lui Marin Sorescu, pornită din evidente rațiuni ne-estetice. Simplu anecdotist, autor de glume cu olteni, s-a scris despre el, în texte pamfletare, ce e drept, dar luate în seamă, tocmai pentru că sunt astfel, de multă lume. Este cazul să mai spunem o dată, de aceea, că vedem în Marin Sorescu un important scriitor al literaturii noastre

postbelice (...). În poezie a dinamitat clișeele solemnităților imnice, la început prin parodie iar apoi fructificând liric substanța limbajului cotidian, oralismele străzii, reintroducând «proza» în discursul poetic și de asemeni ironia și autoironia, butadele, calambururile, făcând legătura cu spiritul frondeur al post-avangardei (Geo Dumitrescu, Tonegaru) și deschizând drum inițiativelor optzeciste de structurante, oricât nu ar voi să o recunoască orgolioșii protagoniști ai acestora”. Nu în ultimul rând, lui Marin Sorescu i s-ar fi datorat și gestul de a scoate la iveală plagiatul lui Eugen Barbu. □ Pentru Alex. Ștefănescu, Marin Sorescu ar fi **Omul surprizelor**: de la evoluția sa poetică, la aceea în dramaturgie și, nu în ultimul rând, în cadre ministeriale. Dar și „om al surprizelor” în tratarea și selectarea materialului poetic: „Marin Sorescu face literatură bună dintr-un material lingvistic ieftin. (...) La fel de spectaculoasă este alchimia practică în ciclul *La liliaci*. Din regionalisme – și din regionalism, în general – pe care nimeni nu mai dă azi doi bani, poetul a obținut o substanță literară strălucitoare și inoxidabilă”. Reținem și un portret al scriitorului: „Sfios, paralizat de emoție ca un adolescent în prezența unui interlocutor, incapabil să țină un discurs mai mare de o propoziție (cu condiția ca propoziția să fie eliptică de predicat, iar subiectul – exprimat printr-un cuvânt monosilabic), a străbătut totuși întreaga lume, ca impresar eficient al propriei sale opere”. □ Comentând *Dicționarul personajelor lui Dostoievski* (vol. 2, Cartea Românească, 1995), Alex. Ștefănescu observă că Valeriu Cristea ar fi adus la apogeu critica de identificare (**Monument critic**, „Cronica literară”): „Ca un călugăr care, cu slabele lui puteri, urcă pe muntele Athos pentru a-l slăvi în felul lui pe Dumnezeu, criticul a făcut un efort uriaș, de care nu părea capabil, și a reușit, iată, să-și *dovedească* admirația aproape religioasă față de opera dostoievskiană. (...) Valeriu Cristea se regăsește în lumea dostoievskiană. El ar fi capabil să *rescrie* opera marelui scriitor rus din secolul trecut în registrul stilistic al unui literat de azi. De altfel, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski* este, de fapt, opera lui Dostoievski, sistematizată și rescrisă (...) o operă critică *monumentală*. Prin anvergură, poate fi așezat fără reținere în succesiunea celor mai impozante creații critice din istoria literaturii noastre. Dar dicționarul nu are doar un caracter monumental. Este, dacă se poate spune așa, și o operă critică *înfrigurată*, ca faimoasa carte a lui I. Negoïtescu despre opera lui Eminescu. Într-o epocă dominată de «simțiri reci, harfe zdrobite», Valeriu Cristea pune în circulație un text care îl angajează existențial pe cititor. Sau, în orice caz, care tinde să-l angajeze existențial. Criticul cere explicit lectorilor săi să cunoască opera lui Dostoievski dacă vor să înțeleagă dicționarul. Dar le mai cere ceva, implicit: să aibă suflet”.

● În nr. 8 din revista „22”, Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui Al. Paleologu și Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei (convorbiri, aprilie 1988-octombrie 1989)* (Editura DU Style, 1996): **Din respect pentru plăcere** (continuare în nr. 9, 28 februarie-5 martie). O precizare: cum opiniile lui

Paleologu, pe subiecte „tari” (precum colaborarea cu Securitatea, viața în comunism, ideea rezistenței etc.) sunt în general neconvenționale, autorul părănd destul de puțin dispus să preia clișeele sau raportările „politic corecte” la acestea, comentariul lui Dan C. Mihăilescu, de multe ori indirect sau direct polemic, este elocvent pentru tensiunile psiho-ideologice din epocă. Oferim câteva pasaje elocvente: „ (...) să afirmi că pur și simplu, legionarii «cântau splendid» («acționau asupra unor receptivități viscerele foarte sensibile») și că «aveam prieteni printre legionari, ce erau foarte mulți băieți deștepți și foarte bine, oameni moralmente stimabili, care, din diverse motive, ce trebuie analizate, că analiza nu s-a făcut, au aderat la mișcare». Dar să-l taxezi necruțător pe Noica pentru «obsesia reducăției la unitate», fiindcă «dacă reduci totul la UNU comanzi ușor și dirijezi ușor. Toate acestea țin de un spirit totalitar. Dictatura totdeauna se sprijină pe filosofie, democrația niciodată». (...) Ludic, permeabil, flotant, multicolor și elastic, punctul său existențial de vedere aliază pragmatismul saxon cu dibăcia pehlivanului levantin și ipocrizia salonardă franceză”. ■ O afirmație a lui Paleologu, „Intransigența nu e o calitate niciodată”, ca și alte observații ale autorului despre „oportunism” și „inoportunism” îl derutează suficient pe comentator, care le citează doar pentru a se disocia de ele (parantezele rotunde sunt ale autorului): „Se vorbește foarte mult și întotdeauna cu o conotație exclusiv negativă de oportunism. Evident, e flagrant și ridicul sau dezgustător oportunismul acesta al interesului personal. Dar tot atât de ridicul și stupid e să fii inoportun. Nu condamn oportunismul, depinde care este calitatea, finalitatea lui (...) mă gândesc la cazul Vianu (...) Mulți au jucat roluri duble, benefice în ultimă instanță». Ce perspectivă oribilă de spălare a conștiințelor ambigue, teleghidate sau de-a dreptul murdare, deschide această afirmație, grație căreia Miron Radu Paraschivescu, să zicem, «iese-n câștig» față de V. Voiculescu, precum Victor Eftimiu față de Blaga etc. Tot mergând așa pe firul apei, urmează ca Dumitru Popescu, D.R. Popescu, Radu Beligan, Alexandru Balaci, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Valeriu Râpeanu ș.a.m.d. să apară ca adevărații martiri ai anilor trecuți, față de care... inoportunii gen Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Dorin Tudoran, Vasile Vlad și câți alții fac figură de «piedici în calea normalității»! (...) Poftim: să punem față-n față cazurile de mare oportunism citate de Al. Paleologu (Ralea, Mihail Jora, Stoilov, Al. Rosetti) cu cazul Magda Tzicu, cea care, acceptând de frică să semneze pactul cu Securitatea, a venit acasă și s-a sinucis îngrozită de ce făcuse. Oricât ți-ar șopti, cinic și pragmatic, luciditatea că preferabilă e soluția celor dintâi, respectul total nu-l poți dăruia decât celei din urmă. Or, aici, verdictul lui Al. Paleologu sună urât, indecent de urât: «Sper că Dumnezeu e clement cu astfel de sinucigași»...” ■ Este comentată și chestiunea colaborării cu Securitatea: „Destulă inconștiență definește și circumstanțele colaborării lui Al. Paleologu cu Securitatea. Sigur, închisoarea de la 1963 nu mai era cea de la 1950; nu se mai extermina: se macula și se

racola. (...) «La un moment dat sunt chemat de ofițerul politic (...) Mi s-a cerut de asemenea să scriu pentru «Glasul Patriei» două articole demascatoare, hotărâte. Mi-au propus de asemenea să fiu președintele Clubului penitenciarului. Am acceptat. (...) Am ales să scriu un articol împotriva lui Mihai Fărcășanu, cu care fusesem prieten și altul împotriva lui Cioran. Cele două articole le-am scris cu o plăcere enormă, cu senzația că-mi reiau meseria. Erau foarte violente și brutale. Puțin apoi mi s-a dat și drumul. Dumnezeu m-a iubit și m-a protejat și a făcut ca articolele să nu apară (...) Am fost dezamăgit că n-au apărut. Am simțit-o ca pe o jignire». Dezarmant prin fișcul trăirii și redării nefișcului, autorechizitoriul se dorește adâncit cu program («lucrurile au fost ceva mai complexe și de-aia vreau să mă culpabilizez mai mult»), este desprins de aleatoriul impulsului visceral («se întâmplă că te prinde într-un moment de minimă rezistență») și atașat la sistemul convingerilor demonizate: «Pentru că eu am ieșit din închisoare foarte procomunist. Procomunismul meu venise din colonia de muncă unde simțisem pe pielea mea cum se muncea la muncile agricole din care eu și generațiile care m-au precedat am tras foloase (...) totul era foarte sincer – sincer, dar idiot (...) Nu am o explicație. Decât că intrase în mine diavolul. Intrase în mine un soi de duh al prostiei, pentru că diavolul e mai ales un duh al prostiei»". ■ Dan C. Mihăilescu simte nevoia să facă și alt gen de comentarii: „Idea că noi îl mursecăm pe Paleologu în timp ce sute și sute de scriitori, artiști, ziariști din categoria Teofil Bălaj, Ilie Purcaru, Vasile Băran ș.c.l. își iau zilnic doza de onorabilitate e o culme a grotescului. Și totuși trebuie să mergi înainte pe terenul pus gratuit la dispoziție și să te întrebi ce urmări concrete a avut pactul din 1964 până în 1990. Pentru că aici se oprește franchețea mărturisirilor, lăsând loc infinit speculațiilor”.

22 februarie

● Se inaugurează, la Petrila, casa memorială I.D. Sîrbu (pe str. Zorilor, fostă Malinovski, fostă Ferdinand, nr. 6) în prezența a numeroși scriitori și ziariști, între care menționăm pe: Mircea Dinescu, Florin Iaru, Tudor Octavian, Bedros Horasangian, Aurel Pantea, George Vulturescu ș.a (cf. „România liberă”, nr. 1802, 1 martie).

● În nr. 8 din „Tribuna”, Ioana Bot comentează un volum mai vechi al lui Traian T. Coșovei, *Bătrânețile unui băiat cuminte* (Ed. Pontica, 1994), într-o cronică intitulată *Romantismul – o formă de cuminenie?*: „Soluția eului (din nou, de sorginte romantică) e revolta. Ceea ce fascinează în poezia lui Traian T. Coșovei (mai puțin ludică, mai puțin vedetă, mai puțin frizând «răsu-plânsu», decât a celorlalți luniști) este violența accentelor ei (...) când devine din platoșă – armă, urlat al opoziției la real. Căci față de real eul se simte desincronizat, iar cuvintele nescrise îl ard ca o cămașă a torturilor lui Hercule (sau... aceasta e o metaforă din poemul unui alt romantic?)”. □ Ion Mureșan se întreabă *Cine votează cu scriitorul român?* („Ex abrupto”). Răspunsul,

sceptic, ar fi că nimeni: „E limpede pentru toată lumea că scriitorul nu poate trăi din scris. Lucrează, are o slujbă, dintr-o muncă sau alta se întreține pe sine (uneori și familia) și totuși, scrie. Pe ce altar își arde el nopțile, cărei «zeițe» își jertfește somnul și vederea? Lucrează uneori ani de zile la un studiu meticulos ori la un mare roman. Într-un fel sau altul (subvenționat sau ba) cartea multvisată apare pe piață. În cazul cel fericit, are și succes, este citită și comentată chiar. Atunci, scriitorul are buna ocazie să se vadă «exclus din popor». Banii pe care marea majoritate a editurilor îi vor plăti pentru doi-trei ani de muncă profesionistă, nu fac mai mult decât salariul pe care scriitorul îl câștigă la serviciu în două, uneori trei luni”.

23 februarie

● Apare un consistent nr. 8-9 din „Literatorul”, dedicat lui Marin Sorescu, cu prilejul aniversării a ’60 de ani. □ Între altele, este publicată o amplă **Biobibliografie**. □ Se publică, de asemenea, mesaje de felicitare ale principalilor săi colegi de redacție, Eugen Simion (*O operă și un stil*) și Valeriu Cristea (*Un scriitor european*). Reținem în special articolul acestuia din urmă, în care avem și o serie de observații despre șansa scriitorilor români de a fi remarcați prin traduceri ale operelor lor în străinătate. Nedispus să acorde prea mare credit afirmațiilor despre nereprezentativitatea literaturii române la nivel internațional, Valeriu Cristea afirmă tranșant: „Exceptându-i pe prozatorii și dramaturgii intraductibili [exemplele propuse de critic sunt Creangă și Caragiale, n.n.] (...), toți ceilalți scriitori, o dată traduși, intră în marea competiție. Fără nicio scuză dacă o pierd”. Rebreanu și Sadoveanu, spre exemplu, au pierdut competiția; redăm un fragment în care este analizat cazul celui dintâi: „Cred că aici, în fond, nu e vorba de *mărime* (în unele romane și nuvele, dintre care se detașează *Proștii*, Rebreanu e un mare, foarte mare prozator), ci de *originalitate*. Dacă Eugen Ionescu dramaturgul și-ar fi scris piesele în românește și apoi și le-ar fi tradus, sau i-ar fi fost traduse în franțuzește, statutul său de scriitor european ar fi fost același (deși ar fi fost, poate, dobândit cu o anumită întârziere)”. ■ Or, Marin Sorescu ar fi reușit din plin la testul străinătății: „Nu numai talentat, ci și inteligent și cultivat, Marin Sorescu a găsit, a inventat combinând, aș zice, un tradiționalism subtil cu un modernism nedeșezădăcinat, o modalitate artistică, în poezie și teatru, capabilă să penetreze dincolo de granițele țării și ale limbii române și să facă din el un autor foarte tradus și jucat în aproape toate țările europene (și nu numai). Nu l-a ajutat nimeni: nici potențații trecutului regim, nici francmasonii, nici legionarii. Și-a făcut, singur, relațiile pe care orice scriitor e liber să și le facă, dacă poate”. □ Cuvinte de felicitare transmit și: Teohar Mihadaș, **Poetul de pe Alutus**, Gheorghe Tomozei, **Odă**, Grigore Vieru, **La o aniversare**, D. R. Popescu, **În mileniul III**, Eugen Negrici, **6 noiembrie 1978, Craiova**, etc; Aurel Rău, **Strofe sau din mers**, Laurențiu Ulici, **Potențial „Nobel”**, George

Bălăiță, *Un cetățean al Universului*, Cezar Baltag, *Severe ludit...*. Teohar Mihadaș, spre exemplu, vede în formula artistică soresciană „o îmbinare straniu de fericită dintre fantastic și concret; dintre fabulos și convențional; dintre platitudine și sublim; dintre gravitate și zeflema”. ■ Printr-un calcul matematic, D. R. Popescu demonstrează că autorul sărbătorit se află deja în mileniul III: „Poetul Marin Sorescu împlinește ’60 de ani. Dramaturgul Marin Sorescu a împlinit ’60 de ani. Prozatorul Marin Sorescu a împlinit ’60 de ani. Criticul și eseistul Marin Sorescu a împlinit ’60 de ani. Dacă adunăm toți acești ani, vedem că scriitorul Marin Sorescu a împlinit 240 de ani. Deci el se află departe, foarte departe, în mileniul III”. ■ Reținem și schița de portret făcută de George Bălăiță: „Cu aerul lui de Păcală stabilit în comuna Lilieci și îmbrăcat nemțește, Sorescu este un cetățean al Universului”. □ Cuvintele de mulțumire ale lui Marin Sorescu (*Mă las aniversat...*) neliniștesc, prin aspectul lor parcă premonitor: „Meritată sau nu, orice aniversare a bine venită câtă vreme nu e postumă”; sau: „Câștigi experiență, dar îți omori și timpul – la propriu.” □ Sunt publicate și o serie de studii despre Marin Sorescu, dintre care le menționăm aici pe cele mai semnificative. Spre exemplu, Constantin Ciopraga are o intervenție intitulată *Scriitorul total*, unde, printre altele, se analizează în paralel două scrieri înrudite: poemul lui Robert Frost, *Drumul pe care nu l-am ales*, cu concluzia sa „aproape plată”, și poemul lui Sorescu *Simetrie*, care propune o „viziune cu ample deschideri spre transcendent”. ■ Semnalăm și studiul Gabrielei Dragnea, *Original și universal*, în care este prezentată receptarea operei lui Marin Sorescu în spațiul anglofon; reținem, spre exemplu, că George Steiner a ținut o conferință la Cambridge despre poezia lui Marin Sorescu; de altfel, criticul i-a reprodus poemul *Retroversiune în După Babel* (considerându-l o replică modernă a poemului *Défense et illustration de la langue française* al lui Du Bellay). ■ Dumitru Micu publică *Meditație și dramă*, un fragment din *Scurtă istorie a literaturii române*, II (Editura Iriana, 1995), referitor la opera soresciană. ■ Daniel Cristea-Enache scrie o cronică despre volumul lui Marin Sorescu, *Lulu și Gulu-Gulu* (Creuzet, 1995) (*Resursele limbajului*). ■ Reținem și articolul lui Răzvan Voncu, *Contrapunctul și nevoia de cercuri*, unde aflăm, printre altele, prin ce se diferențiază Cartea a V-a a *Lilieciilor* de celelalte 4 anterioare: „Lirismul exilat se întoarce în poezie sub o altă formă, ludicul este abandonat în fața gravității dominante, iar parabola închide cercul interogației filosofice printr-o mișcare contrapunctică. Toate acestea readuc ciclul la punctul de plecare: *La lilieci*, numele cimitirului din Bulzești, un topos simbolic și tragic prin excelență. Îndepărtarea de el, vizibilă în cărțile a III-a și a IV-a, dominate de parabole și de imaginația ludic combinativă și lingvistică a poetului, nu a fost decât mișcarea pregătitoare care urmează punctului în orice lucrare simfonică de mari dimensiuni”. □ Numărul aniversar cuprinde și o serie de intervenții ale unor scriitori străini. Astfel, sunt publicate două poeme inedite ale lui Octavio

Paz, dedicate lui Marin Sorescu. Sub titlul *Un romantic târziu* („Nobel 95”), este publicată, în traducerea Sandei Apostolescu, introducerea lui Seamus Heaney la volumul *Hands behind my back*, o antologie din poezia Marin Sorescu, publicată de Oberlin College Press (SUA), în 1995. ■ De asemenea, este publicată, în traducerea Marianeî Stoican, și postfața lui Oskar Pastior (*Despre carte și despre autor*) la volumul *Der Fakir als Anfänger*, Carl Hanser Verlag, München, Wien, 1992. □ Deosebit de important, din punct de vedere documentar, grupajul *Mircea Eliade și Emil Cioran în scrisori* (adresate lui Marin Sorescu, în anii 1972, respectiv 1985 și 1986). □ Semnalăm și intervențiile din rubrica „Pro amicitia”: Romul Munteanu, *Un spirit barochizant*, Marin Mincu, *Invidia și clasicizarea*, Dumitru Solomon, *O împărțire meticuloasă a regatului*, Iosif Naghiu, *Rar un pescar mai norocos*, Mihai Ispirescu, *Molipsitoare doar bucuria...*, George Cușnarencu, „...cel mai frumos oraș din lume”, Nicolae Iliescu, *De la Iope la Ninive, prin Tars*, Andrei Grigor, *Fără vârstă*, Călin Căliman, *Craiova din car*. Reținem mai ales intervenția celui din urmă, care prezintă realizările cinematografice bazate pe opera lui Sorescu, printre care și *Craiova văzută din car*, „un superb filmuleț de «fotografii mișcate», realizat de Titus Mesaroș. □ Nu în ultimul rând, despre opera dramatică a lui Sorescu se pronunță și actorii, regizorii sau criticii de teatru. Astfel, Leopoldina Bălănuță (*Întâlnire cu „Matca”*) își amintește cum a ales să abordeze rolul personajului Irina: „nu am tratat rolul ca pe o eroină, ci ca pe un om, «o creatură întreagă», cum spune Eliade, care oricând poate exista printre noi”. ■ Ileana Berlogea analizează diferitele montări ale pieselor soresciene (*Fascinație și teamă*), iar Mircea Cornișteanu își prezintă considerațiile de regizor (*Ziua cea mare*) etc. □ Sunt reproduse, de asemenea, o serie de „Repere critice” din presa occidentală.

24 februarie

● În nr. 1801 din „Adevărul”, C. S.[tănescu] meditează la modul în care a fost aniversat Marin Sorescu, cu prilejul împlinirii a '60 de ani, de diferite instituții, de la Academie, la Parlament, Președinție și Televiziune (*Incoruptibili și corupători...*): „Este înduioșător să constai veșnica înclinație a puterii goale de conținut și înecate în corupția zilei de a se agăța de iluzia eternității. Nu-i însă mai puțin emoționantă și dătătoare de fiori melancolici nici puterea poetului de a uita, omenește, și de a ierta, creștinește, lăsându-se iarăși scos din «turn», la puțină vreme după ce el fusese demis – ca să nu spun dat afară – fără scrupule de la festinul Puterii ce azi îl omagiază, sărutându-i obrazul pe care l-a palmuit”. Publicistul nu uită să facă referiri la ministeriatul poetului, încheiat anul trecut, în 1995: „sub ministeriatul său au decedat organisme culturale fundamentale, actorii au ieșit în stradă, revistele au intrat în colaps, instituțiile din țară au fost «confiscate», cu funcții cu tot, de Ministerul Central, iar solitarele excursii pentru «imagine» în străinătate s-au ținut lanț”.

25 februarie

● Într-un „pseudo-jurnal” intitulat *Germenii ciumei au ieșit iarăși la lumină* („Adevărul literar și artistic”, nr. 307), Augustin Buzura rememorează avaturile publicării unor romane ale sale (în special *Refugii*, *Absenții* și *Drumul cenușii*), insistând asupra confruntărilor cu cenzura (sunt publicate referate și scrisori adresate forurilor editoriale). Din acest punct de vedere, textul este o referință obligatorie pentru biografia acestui scriitor. În *Cronologia* de față, reținem în special mobilurile care stau la baza acestei lungi confesiuni: „Din păcate, în aceste momente, când ar trebui să se despartă apele de uscat, când încearcă să se contureze o direcție, constat cu durere că avertismentul lui Camus rămâne foarte actual, alarmant chiar: germenii ciumei nu numai că nu dorm și nu așteaptă cu răbdare «în odăi, în pivnițe, în batiste și în hârtoage», ei au ieșit la lumină și, cu obraznicie, și-au chiar trimis șobolanii să moară într-o cetate, tocmai cetatea noastră – sau, mai exact: și în cetatea noastră – care ar mai putea fi fericită. (...) Fusesem pregătit pentru un nesfârșit război de gherilă: m-am străduit să-mi cunosc adversarii, să le știu psihologia, modul de atac și de apărare; înainte de '89 mă obișnuisem să fiu sărutat în public de către ofițerul de serviciu, să mi se ofere, tot în public, salam ori cafea, să fiu fotografiat lângă persoane importante pe care de fapt nu le cunoșteam; învățasem să nu mă las compromis și să mă descurc în condiții imposibile, mă străduisem să mă simt liber și să mă port astfel în cea mai absurdă și mai neliberă dintre lumi, dar, spre rușinea mea, n-am încercat să-mi imaginez cum vor reacționa victimele și călăii în libertate, deoarece n-am crezut că pe parcursul vieții noastre comunismul ar putea să se prăbușească. Trebuia să rezist, să scriu, și nimeni nu va ști vreodată din câte surse îmi alimentam speranța atunci când marea majoritate și-o pierduse, când mentalitatea de lagăr pune stăpânire pe oameni: un cântec aproape subversiv auzit întâmplător într-un tren sau în vreo cârciumă de periferie, vestea unei posibile greve, câteva fraze dintr-un ziar, un om mai inteligent care folosea un vocabular diferit de cel oficial, o înjurătură cu adresă auzită în autobuz și alte asemenea nimicuri erau argumente pentru a-mi putea întreține încrederea, neașteptate lumini în cea mai nedreaptă noapte. Abia când am văzut cu ochii mei cum se desprind primele pietre din zidul Berlinului am fost sigur că mi-e dat să trăiesc cea mai teribilă bucurie a vieții, dar, firește, mi-a fost imposibil să-mi imaginez că revenirea din boală va fi atât grea și mai ales că vechii și cunoscuții «călăi» nu vor face nici măcar efortul de ași cosmetiza cât de cât chipul și metodele. Mi-a fost, deci, necesar destul timp pentru a descoperi că cei mai mulți oameni n-au știut ce-i libertatea, n-au fost pregătiți pentru ea, ba a început să-i chiar înspăimânte, după cum nu puțini n-au dorit-o și, cu trecerea vremii, libertatea le-a devenit dușmanul cel mai periculos. Acum, când lucrurile par limpezi, știu că adversarii au rămas aceiași (doar aliații – mai puțini), deci și obligația mea, și nu numai, de a nu-i scăpa din vedere și de a

depune mărturie despre ceea ce a fost și ceea ce văd azi, cât mai am timp și energie încă nealterată de inconveniente la vârstă”.

27 februarie

- Octavian Paler observă că românii li se face, din când în când, ***Dor de Țepeș*** în fața tabloului politic al momentului („România liberă”, nr. 1799, și nr. 1802, 1 martie): „Nu e vorba doar de demnitari corupți și de averi făcute cu mijloace murdare într-o țară sărăcită, umilită, învrăjbită, împinsă spre ruină în larma chiotelor «patriotice», gen Funar. De fapt, întreg regimul Iliescu e putred. Născut fraudulos și legitimat democratic de ușurința noastră la urne, acest regim, tipic clientelar, și-a arătat repede bolile, când încă mai era susținut de o parte a celor ce suspină azi după Țepeș. Acum, însă, numai cei care stau cu ochii închiși nu văd că infecția e generalizată”.

- În nr. 856 din „Vremea”, Adrian Păunescu se înscrie în cursa pentru Cotroceni (***Alternativa iubirii: candidat la președinție***): „Mă simt ca un glonte, care a intrat pe țevă: *sunt candidat la președinție*. (...) Mă întreabă tot felul de ziariști ce șanse cred eu că am, în fața rivalilor mei. Răspund cinstit: întrebați-mă, mai degrabă, ce șanse are fiecare dintre ei în fața mea! Așa cum am avut tăria să afirm, îmi iubesc adversarii. Iar dacă pe unii nu reușesc să-i iubesc, oricum nu-i urăsc. Lansez, în deplină cunoștință de cauză, *alternativa iubirii*. (...) am insistat, în discursul meu, pe nevoia de a ne prezenta cu toții, în fața poporului român, nu numai cu proiectele noastre de viitor, ci și cu trecutul nostru. Ca să zic așa, cu *proiectele noastre de trecut*. Și asta nu pentru că aș vrea să oficializez cine știe ce nostalgie, ci pentru că *refugiul în viitor, de frica trecutului, nu poate inspira nicio încredere electoratului*. (...) În ceea ce mă privește, sunt călit în bătălia pentru punerea în relief a trecutului meu. Mi s-au inventat atâtea împrejurări de viață, încât *tot ce ar putea urma, este sărac, în raport cu bogăția imaginației colegiale, care m-a trecut prin toate mocirlele veacului*. Nici după anunțarea candidaturii mele, lucrurile n-au stat altfel, la unele posturi de televiziune. La aproape toate televiziunile particulare, s-a considerat necesar să se lanseze, din nou, ideea că am cântat familia Ceaușescu (...)”.
- Pentru reacțiile stârnite de hotărârea lui Păunescu, v. printre altele, 8-14 martie, comentariul lui Mircea Iorgulescu, în nr. 165 din „Dilema”; 13-19 martie, Mircea Mihăieș în nr. 10 al „României literare”; 29 martie-4 aprilie, Șt. Aug. Doinaș, în nr. 168, 29 martie-4 aprilie al „Dilemei” etc.

- Incitat de înscrierea lui Adrian Păunescu în cursa prezidențială, Mircea Dinescu publică, în nr. 8 al revistei „Academia Cațavencu”, pamfletul ***Un Havel de cocină în fruntea României***; reținem un fragment: „Din bișnița naționalist-comunistă a lui Adrian ne-am firitisit cu un Havel de cocină și cu o slavă stătătoare de cârmaci deasupra stadioanelor, a cărei putoare o resimțim și astăzi”.

28 februarie

● În nr. 8 din „Luceafărul”, volumul lui M. Nițescu *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii* (1995, Humanitas) este comentată de Carmen Matei Mușat (*O zodie nefastă*) și de Alexandru George (*O vâlvă într-un pahar cu apă*). Carmen Matei Mușat așează volumul pe un raft superior al scrierilor de gen (chiar străine): „O importantă demonstrație de rigoare și spirit nonconformist, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii* poate sta alături de oricare dintre eseurile politologice ale unor autori ca Alain Besançon, Françoise Thom sau Vaclav Havel. Fără să fie resentimentară sau vindicativă, cartea lui Marin Nițescu este o răzbunare postumă a quasianonimatului asumat ca un exil de acest autor despre care, înainte de 1989, au scris elogios Virgil Ierunca și Ion Negoieșcu, dar nici unul dintre criticii importanți din țară, deși volumul său din 1983, *Atitudini critice*, fusese premiat de Uniunea Scriitorilor”. Schimbând ceea ce e de schimbat, în opinia comentatoarei demersul criticului ar fi asemănător celui al lui Julien Benda: „Efortul depus de acești intelectuali pentru a justifica agresivitatea irațională a regimului împotriva culturii și istoriei românești nu poate fi minimalizat și privit ca un capriciu inofensiv al unor scriitori cărora incontestabila valoare estetică le asigură automat imunitate etică; vinovăția lor este direct proporțională cu prestigiul și autoritatea lor în viața publică, iar consecințele atitudinii lor se resimt încă și astăzi”. □ Cu totul diferită este părerea lui Alexandru George, după care ar fi vorba de o scriere tendențioasă în interpretări și concluzii, atitudine explicabilă prin considerente de tip psihologic. Am avea, astfel, următorul portret al lui Nițescu: „Era un tip țepos și rigid, de o inteligență frustă, afirmând o poziție fermă; când l-am cunoscut, eu am crezut că vine din silvicultură, dintr-o meserie care-l ținuse departe de oameni, în zona vânătorii de animale fioroase. (...) Debutând la peste 40 de ani, el își aroga dreptul de a urmări și plezni cu nuiaua pe Nichita Stănescu, Ion Gheorghe și Marin Sorescu sau să dea accolade lui Ioan Alexandru, fără să-și dea seama de situația de clasici în viață a celor pe care el îi trata ca pe niște copii. (...) Era un otrăvit lăuntric, de același tip cu I. Caraion, Paul Goma, I.D. Sîrbu, Modest Morariu și, bineînțeles, Ion Maxim. Numai că aceștia s-au revanșat în scris, publicând enorm sau măcar pregătind pentru publicare altceva decât «răzbunările» deviate ale lui M. Nițescu”. În volumul de față, criticului i-ar lipsi „elementara justă orientare” și „instrumentarul științific elementar” pentru a aborda o perioadă de complexitatea celei de după 1944; de altfel, nici Alexandru George, în comentariul său, nu pare a da dovadă de o deplină obiectivitate: „El nu deosebește, de pildă, o afirmație ocazională, oportunistă a cuiva, de poziția acesteia și de momentul istoric. În loc să distingă un articol de directivă (de obicei cu caracter de editorial normativ) de altul iscălit de câte un slujbaș al regimului (de tip Crohmălniceanu sau S. Damian) care face aplicația cuvenită, sau de altul al unui publicist tânăr, la care începutul printr-un citat «de autoritate» era

obligatoriu, autorul cărții amestecă nume și situații sau le ordonează într-o perspectivă falsă, numele lui C. Regman fiind «înălțat» lângă cel al lui Leonte Răutu, iar cel al lui Cezar Baltag concurează cu cel al lui Beniuc. Truda lui pare a fi fost să dezvăluie texte compromițătoare la tineri fără a ține seama că mulți dintre ei, de la N. Manolescu la Ana Blandiana, au evoluat mult dincolo de începuturile lor oportuniste. Asta într-un tablou în care nu apare nici A. Toma, nici Maria Banuș, nici Nina Cassian, nici măcar Marin Preda! Și apoi tocmai el, care se afirma ca un adept intransigent al «autonomiei esteticului», nu face o constatare elementară, decisivă și absolut surprinzătoare pentru cei care au trăit acele situații: că o parte dintre scriitorii aserviți regimului, de la Dan Deșliu și A.E. Baconsky, la Florin Mugur și Nichita Stănescu, au știut să-și depășească maniera inițială, să-și afirme adevărata personalitate, apoi să constituie momente definitorii ale noii lirici. Alții au dispărut (Șt. Iureș, Eugen Frunză, Victor Tulbure, Nicuță Tănase, G.T. Maiorescu) incapabili de a evolua, iar concesiile grave comise de unii scriitori nu au anulat opera lor, cu unele realizări chiar în regimul «proletcultismului» (M. Sadoveanu, G. Călinescu, T. Arghezi, Camil Petrescu)”. □ Merită consemnat, din acest nr. (continuare în nr. 9, 6 martie), un excelent interviu pe tema diplomației culturale cu Gabriel Gafița (consilier cultural la Ambasada României din Londra) („**Valoarea unei literaturi rezidă în unicitatea, în specificitatea ei distinctivă**”, dialog realizat de Marius Tupan). Se discută, printre altele, despre vizibilitatea scriitorilor români în spațiul britanic. G.G.: „Probabil că scriitorul român cel mai cunoscut, în Marea Britanie cel puțin, este Marin Sorescu. I s-au tradus și publicat două volume de versuri și piesa *A treia țepă*, aceeași piesă a fost dramatizată radiofonic și transmisă în 1993 la Radio BBC, într-o distribuție de vârf (cu marele actor John Hurt în rolul lui Țepeș), poetul a participat la câteva festivaluri importante de poezie. La unul din acestea l-am văzut pe Marin Sorescu, în 1995, la Londra, citind din versurile proprii unei săli pline (circa 500 de persoane) și declanșând aplauze spontane, entuziaste pe parcursul lecturii. Marin Sorescu are o știință admirabilă de a se juca realmente cu publicul, de a-l implica în spectacolul poeziei sale. De aceea și este invitat relativ frecvent în Marea Britanie și Irlanda”. Aceeași priză la public ar avea-o și Nina Cassian: aceasta „susține lecturi din propriile versuri și o face de o manieră ironică și autoironică, romantică și lucidă, glumeată și solemnă, în orice caz extrem de captivantă”. Cunoscute în Marea Britanie și Irlanda ar fi și poetele Ana Blandiana, Daniela Crăsnaru și Denisa Comănescu. □ Pentru o cât mai exactă radiografie a peisajului literar al epocii, semnalăm, din acest nr. 8 al „Luceafărului”, și cronica lui Dan-Silviu Boerescu, „**În căutarea poeziei**” (XIX), „**S-ar fi putut și scrie dar se putea și (...), putea să intre mutul în curte printre mute**”, în care sunt analizate (succint) volume de: Ioan Flora, *Discurs asupra struțocămilei*, Cartea Românească, 1995; Aura Christi, *Împotriva mea*, DU Style, 1995; Costel Stancu, *Terapia căderii în gol*;

Dominic sau despre imitația umbrei (ambele Ed. Hestia, Timișoara, 1995); Marin Ifrim, *Alfabet de tranziție*, Biblioteca județeană „V. Voiculescu”, Buzău, 1996; Emil Niculescu, *Birja cu crai* (idem Ifrim), Dania Dorin, *Mi-e nervul aprins*, Satya, Iași, 1995. ■ Ne referim în continuare numai la comentariul despre Ioan Flora. Sunt apreciate „recuperările palinodice, drapate în faldurile înșelătoare ale encomionului”, prin care scrierea s-ar înscrie în același registru cu *Levantul* lui Mircea Cărtărescu și cu *Moșii. Tablă de materii* de Caragiale. Este remarcată și grafica volumului, care surprinde bine autoreferențialitatea livrescă a scrierii: „Nu întâmplător, într-un inspirat colaj de Donca Teodorescu (autoarea excepționalei ilustrații a volumului), însuși Ioan Flora surâde mefistofelic, cu țigara în colțul gurii, din celebrul portret cu percucă voltairiană a ilustrului prinț moldav, membru al Academiei berlineze, consilier al novatorului Petru cel Mare și, înainte de toate, autor al primului roman în limba română”.

● Destule întrebări și dileme se ridică în des invocatul proces al revizuirilor, observă Mircea A. Diaconu în intervenția sa din nr. 8 al „României literare” (*Tranziție și revizuire*, „Actualitatea”): „Câteva întrebări des întâlnite pulverizează sensul revizuirilor: Cine e, din punct de vedere moral și profesional, chemat să se angajeze într-o acțiune de stabilire a... adevărului și ce înseamnă, în această situație, adevăr? Ce trebuie făcut pentru ca acțiunea, credibilă deja, să nu rămână fapt izolat și să fie acceptată prin consecințele ei, oficializată, intrată în manualele școlare, iar orizontul de așteptare al cititorului să fie modificat? Ce se înțelege prin revizuire? Este sensul lovinescian al cuvântului, este relectură și reinterpretare prin prisma unui nou context cultural ori estetic, este reordonare pe scara valorilor?”. □ Alex. Ștefănescu scrie despre *Un dizident de azi* („Cronica literară”) cu prilejul reeditării scrierii intitulate *Apel către lichele*: „Regăsim aici și faimosul *Apel către lichele*, citit la televizor în ziua de 30 decembrie 1990, și pledoaria de un emoționant cavalerism în favoarea renegatei Doina Cornea, pledoarie publicată în «România liberă» din 6 iunie 1990 cu titlul *Silueta unei doamne*, și atât de mult controversatul articol *Despre vină*, apărut în revista «22» din 7 iunie 1991, în care filosoful, pentru a se face util, coboară din sferele sale înalte și propune o ierarhizare clară, operativă a vinovăției susținătorilor comunismului (...) și replica zdrobitoare – *Prostia ca încremenire în proiect*, revista «22», din 31 ianuarie 1992 și 8 februarie 1992 – dată lui Silviu Brucan, care tocmai lansase, cu suficiența unui fost ziarist de la «Scânteia», ideea falsă, dar seducătoare pentru semidocti că România trece «de la socialismul înapoiat la capitalismul înapoiat» (...). Cum intransigența, dar și valoarea literară a textelor ar fi, în opinia lui Alex. Ștefănescu, „remarcabil[e]”, „Gabriel Liiceanu tinde să devină gânditorul nostru de serviciu, așa cum a fost Emerson pentru americani sau așa cum este Soljenițin pentru ruși”. □ Colaboratoare (sporadic) a „României literare” (scrie, în special, despre cărți de politologie

franceză), Monica Lovinescu are, în acest număr, o intervenție intitulată *Istoria cu arhive sau fără* („Diagonale”), pornind de la cartea lui Vladimir Bukovski, *Jugement à Moscou* (Ed. Robert Laffont, 1995). Prilej pentru a face un apel pentru punerea arhivelor Securității la dispoziția publicului: „Nu se va înfăptui nici în România o reală tranziție atâta vreme cât, interzise publicului, arhivele, machiate sau nu, în orice caz incontrollabile, slujesc ca armă de șantaj sau de dezinformare, amestecând adevărul cu minciuna, și până la sfârșit încălcându-le inextricabil”. Ar trebui să existe, apoi, și un proces al comunismului: „Fără această condamnare generală, fără procesul de la Nürnberg, insistă Bukovski, democrația n-ar fi putut triumfa în Germania și peste un an-doi ar fi revenit la putere, mascați în democrați, foști colaboratori, ca azi în Polonia, Ungaria sau chiar Lituania. Fără a-i mai număra pe cei care nici n-au plecat cu totul, ca în România. Absurditatea e totală, comunismul dispare fără urme, dar cei care-l serviseră păstrează mai departe puterea”. □ Z. Ornea scrie articolul aniversar *Viața Românească – '90 de ani de la întemeiere*. □ *O dilemă, una veritabilă* o constituie, pentru Eugen Negrici, motivația profundă a abordării de tip hagiografic a poetului național („Simulacrele normalității”). În general, de regulă la ceas aniversar sau comemorativ – observă criticul – „grupul compact al idolatriilor basarabeni, patrioții loco, semidoctii de toate culorile politice grăbiți să confişte idei, neajutoratii din grupa mare a săracilor cu duhul”, ca și „scântiții întru Eminescu” s-ar exersa, cu toții, într-un discurs tip: „nimeni nu mai știe să vorbească omeneste, tonul înalt al discursurilor e gata să plesnească membranele microfoanelor, vechile animozități culturale se reîncarcă de sânge și fac să curgă râuri de injurii, simpla aluzie la o posibilă nouă lectură și la o altă situație axiologică declanșează isteria gălăgioasă a apărătorilor valorilor patriei, de gardă, cu schimbul, la statuia poetului național”. Motivația ar ține de cadrele psihologiei abisale, activate într-un context istoric nefavorabil: „În istoria lui, acest biet popor nu a avut parte de prea multe personaje care să nu-i fi înșelat speranțele, în care să creadă cu adevărat și care, mai ales, să-i reprezinte integral până și năzuințele inavuabile”.

● În nr. 9 din revista „22”, Horațiu Pepine îi trece în revistă pe, deocamdată, *Cei șapte candidați* la prezidențiale: Emil Constantinescu, Gheorghe Funar, Petre Roman, C.V. Tudor, Tudor Mohora, Adrian Păunescu, Paul Goma, la care se adaugă președintele în funcție, Ion Iliescu. □ Cei interesați de viața politică a epocii pot găsi aici detalii despre Congresul Alianței Civice (într-un grupaj de Virgil Marinescu); în *Cronologia* de față, reținem câteva date: evenimentul a avut lor pe 24 și 25 februarie; noul președinte al formațiunii este Petre Mihai Băcanu, iar cei cinci vicepreședinți sunt Romulus Rusan, Ana Blandiana, Valerian Stan, Nicolae Noica, Gheorghe Ceaușescu. Alături de aceștia, din Consiliul Național Director ai A.C. mai fac parte Nicolae Prelipceanu, Șerban Rădulescu-Zoner, Victor Ciorbea și Traian Orban. Într-un

interviu acordat revistei („*Pentru ca politica să nu însemne doar politicantism*”), Ana Blandiana explică în ce constă „Contractul cu România”, propus de AC: „*Contractul* este un text în care un grup de intelectuali a încercat să selecteze problemele stringente ale populației și să le pună într-o ecuație coerentă și ușor de înțeles. El va deveni o realitate politică în măsura în care va putea să ajungă până în ultimul sat, acolo unde nu pătrund nici ziarele, nici televiziunile alternative; important este ca mai ales țăranii să-l citească și să descopere în el răspunsul la nevoile lor”. □ De semnalat, de asemenea, o notiță despre *Alegeri la GDS* (semnată R.[odica] P.[alade]). Propunerile pentru Consiliul Administrativ al GDS au fost următoarele: Mariana Celac, Magda Cârneci, H.-R. Patapievici, Călin Anastasiu (care s-a recuzat), Rodica Palade, Radu Filipescu, Sorin Antohi, Stere Gulea (s-a recuzat), Andrei Cornea, Mircea Diaconu și Mihai Șora. Dintre aceștia, au fost aleși Radu Filipescu, H.-R. Patapievici, Rodica Palade, Mihai Șora, Sorin Antohi; primul, care a primit cele mai multe voturi (17), este și președintele Consiliului. În aceeași ședință, Cristian Preda a fost acceptat ca nou membru în GDS. □ În acest nr. 9 din „22”, Gabriela Adameșteanu realizează un interviu cu Petre Roman, *Convingerea mea este că în acest an votul popular poate fi acordat unui alt candidat decât Ion Iliescu*.

29 februarie

● Din nr. 9 al revistei „Tribuna” reținem interviul lui Mircea Popa cu Dan Mănuță, „*Cultura generației mele a fost făcută pe sub bancă*”. Printre altele, Mănuță face referiri la propria sa generație: „Cultura generației mele, cea a șaizeciștilor, a fost făcută pe sub bancă. Nu aveam voie să-i citim pe Arghezi, Barbu, Blaga, chiar pe Călinescu. Pot fi înțelese mult mai bine, prin această prismă, eforturile lui Marin Sorescu sau ale lui Nichita Stănescu, poeți care au avut de surmontat obstacole care, azi le par unora neînsemnate. Atunci însă, în acei ani, trebuia o forță deosebită pentru a rezista bombardamentului politico-ideologic”.

[FEBRUARIE]

● În editorialul său din nr. 2 al „Cuvântului”, *Unde e locul intelectualilor?*, Ioan Buduca proclamă „urgența unui *brain-storming* național pentru salvarea culturii și creativității românești”. Vizată este Academia Română: „Iată ce se întâmplă chiar sub ochii noștri tâmpi. Academia României comuniste nu va fi fost o rușine mai mare decât această Academie a României postcomuniste – țară a minților eliberate, nu? – care de șase ani doarme pe ea. Ce autoritate academică a României postcomuniste și-a ridicat glasul pentru a trage semnalul de alarmă: «Domnilor, trenul acesta ne duce la pieire! Pier învățământul, cercetarea, cultura!» (...) Cu banii pe care îi toacă degeaba trei mamuți industriali ceaușiști s-ar putea finanța toată cercetarea teoretică și

creația culturală românească. Cu alți bani care sunt aruncați pentru politica de promovare a României în lume (propagandă în stil vechi al cărei efect este zero, dacă nu invers scopului ei) ar putea fi promovată arta românească în lume (muzica, sculptura și pictura, mai ales)". □ Tot Ioan Buduca stă „de vorbă cu scriitorul Marin Mincu, laureat al premiului Herder, 1996” (***Dracula și obscenitatea adevărului***) despre activitatea sa, diferitele domenii de interes (semnologia) și, nu în ultimul rând, despre romanul acestuia *Il diario di Dracula* publicat de editura Bompiani în 1992. □ Într-o cronică intitulată ***Contrabanda cu angoase. Principiul Dimov*** („Literatură”), Al. Cistelean comentează volumul de versuri al lui Octavian Soviany, *Cântecele desăvârșirii interioare* (Ed. Albatros, București, 1995). Criticul remarcă „poziția sa cam în răspăr cu grosul generației” (departe de – ceea ce se înțelege deocamdată prin – postmodernism, dar și de poezia cotidianului), printr-o formulă care proclamă „necesitatea ficțiunii lirice”, autorul fiind „conștient, totodată, de riscul de anacronism la care se expunea în plină ofensivă a stenografiei”. Deocamdată, Soviany ar evolua sub semnul lui Dimov: „*Cântecele...* de acum se trag, aproape integral, din principiul dimovian al ludotecii. Nu e vorba de o resuscitare a scriiturii ludice, euforice și debordante, ci în primul rând de reîntoarcerea principiului fantezist și de renașterea unei viziuni care ingenuizează lumea. Rafinamentul lui Soviany a atins, din nou, starea de candoare, răsfățul în inocență prin saturație livrescă. (...) Umbra lui Dimov e o umbră prea groasă spre a nu fi luată ca reper polemic premeditat și pentru ca Soviany să nu încerce o emancipare pe calea mai ascunsă a chiar fidelității”. ■ Din topul criticului mai fac parte: 2. Cristian Simionescu, *Maratonul*, Ed. Timpul, Iași, 1995; 3. Gellu Dorian, *În căutarea poemului pierdut*, Editura Axa, Botoșani, 1996; 4. Constantin Abăluță, *Aceleași nisipuri*, CR, București, 1995; 5. Ioan Vieru, *Zidul din turn*, Ed. Moldova, Iași, 1996; 6. Victor Nistea, *Țestoasă și inger*, Ed. Transpres, Sibiu, 1995. □ „O încercare indiferent-obstinată de a submina ideea de jurnal” consideră Mircea Mihăieș (***Proiecte în trecut. Artă îndoielii***, „Literatură”) că ar fi scrierea lui Livius Ciocârlie, *Viața în paranteze* (Ed. Amarcord, Timișoara, 1995): „Cu alte cuvinte, nici *jurnalul* nu e jurnal (sau, mai corect spus, nu e *doar* jurnal), iar *comentariul* nu e nici el o simplă parafrază rece, detașată. Între acești doi poli, între ceea ce scriitorul vrea să dezvăluie iar criticul vrea să ascundă, se află *viața* spre și de care fuge Livius Ciocârlie. Metafora *parantezei* e locul preferat al aspirației de azi a autorului, așa cum interlock-ul fusese un loc spre care tindeau *sensurile* în vremea *Burgtheater-ului provincial*”. Altfel, ar fi vorba de „o carte balzaciană”, adică „o carte a unei lumi, a unui timp și a unor personaje”. ■ În top mai figurează: 2. Eugen Negrici, *Poezia unei religii politice*, Ed. Pro, București, 1995; 3. Iosif Sava, *Muzica în zgometul lumii*, Ed. DU Style, Buc, 1995; 4. Stelian Bălănescu, Ion Solacolu, *Inconsistența miturilor. Cazul Mișcării Legionare*, Polirom, Iași, 1995; 5. Mircea Popa,

Convergențe europene, Ed. Cogito, Oradea, 1995. □ Tot asupra mărturisirii de a fi colaborat cu Securitatea insistă și Ioan Buduca în cronică sa ***Cel mai drept dintre păcătoși. Spovedania unui gentleman*** („Literatură”), prilejuită de reeditarea convorbirilor lui Alexandru Paleologu și Stelian Tănase, *Sfidarea memoriei* (Ed. DU Style, București, 1996). Redăm, în acest sens, un fragment din cronică: „În afara lui Alexandru Paleologu, nimeni în România nu a mărturisit oroarea și dezonoarea acestui păcat. Rămânem în gunoiul confuziei morale. Rămânem în așteptarea generației celor care n-aveau cum să fi pățit asemenea cădere. Exemplul personal al căinței ispășite în public de Alexandru Paleologu pentru această generație va lucra și pactul cu diavolul nu va mai fi posibil. Acesta e și rostul para-duhovnicesc al mărturisirii pe care o face în *Sfidarea memoriei* singurul drept din păcătoșii noștri”. ■ Din top mai fac parte: 2. Corneliu Coposu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Anastasia, București, 1996; 3. Corneliu Coposu, *Mărturisiri (Dialog cu Vartan Arachelian)*, Humanitas, București, 1996; 4. Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în țara mea*, Ed. DU Style, București, 1996; 5. Mircea Georgescu, *Locuitori pe aceeași planetă (interviuri cu ambasadori)*, Ed. Metropol, București, 1995. □ Tudorel Urian comentează romanul lui Alexandru Ciorănescu, *Care Daniel?* (Cartea Românească, 1995) (***Joacă de erudit. O feerie postmodernă***, „Literatură”). Ar fi vorba de „o feerie estivală mustind de tinerețe și senzualitate”, „o fermecătoare carte de vacanță, cu o intrigă aproape polițistă”, dar și o „construcție epică subtilă, capabilă să lase gura apă naratologilor”, în bună tradiție postmodernă. Din top mai fac parte: 2. Stelian Gruia, *Prințul Constantin*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995; 3. Stelian Țurlea, *Iubire interzisă*, Ed. Intact, București, 1995; 4. Dumitru Radu Popescu, *Truman Capote și Nicolae Țic*, Ed. Eminescu, 1995. □ Un dialog în patru – Ioan Buduca, Radu G. Țeposu, Andrei Cornea, Doreș Șandor – este publicat sub titlul ***Politica struțului și tranziția racului. România pe aripile stagnării***. Câteva subiecte: politica guvernului Roman, ultimele alegeri (1992), oferta Opoziției etc. Mai semnificativ ni se pare *chapeau*-ul, unde este descrisă în termeni sceptici starea intelectualității românești: „Noua mentalitate intelectuală românească este în întregime dominată de dinamica perversă a jurnalisticii cotidiene ori de veleitarismul apariției televizate. Cea mai mare dezamăgire intelectuală a acestor ani este eșecul total al grupurilor de dialog social (GDS, «Dilema», grupul Un viitor pentru România etc). Au trecut anii și nu a fost depășit impasul dezbaterilor de micro-conjunctură, iar nivelul celor cu pretenții conjuncturale depășește prin intimism, ineficacitate mediatică și totală lipsă de rentabilitate intelectuală”. □ Alexandru George comentează recente studii apărute pe tema realismului socialist (în epocă se vorbea însă mai mult de „proletcultism”), referindu-se, în afară de volumul lui M. Nițescu, și la cele, mai solide, ale Anei Selejan (***Procesul moral al proletcultismului. Obsedantele decenii***). Acestor scrieri, dar mai ales celei a lui Nițescu,

Alexandru George le descoperă un viciu structural și de perspectivă: „Trebuie semnalată o deficiență comună ambelor lucrări: ele nu fac distincția între adevărații inițiatori ai politicii culturale comuniste (eventual, adăugându-li-se aderenții de primă oră de tip Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Vitner, Paul Georgescu, puși în posturi importante de execuție) și cei racolați ulterior, aderenți din oportunism sau numai ocazional. Mai ales M. Nițescu trasează un tablou fără nuanțe, osândind categoric și definitiv și amestecând pe Leonte Răutu și Beniuc cu Ioanichie Olteanu și Cornel Regman. (...) Se cere oarecare spirit de finețe și o anumită subtilitate pentru a face nu doar simple dezvăluiri și denunțuri, așa cum se găsesc din păcate mai ales în lucrarea lui M. Nițescu, un critic lipsit de suplețe și de simț al proporției, în fond de simțul realității efective, el ocupându-se doar de suprafața vizibilă a fenomenelor și luând de bune cele ce i se ofereau privirii doar ca urmare a unui joc măsluit”. □ Interesante observațiile lui Octavian Soviany despre tomul lui Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității* (traducere de Tatiana Pătrulescu și Radu Turcanu, postfață de Mircea Martin, Univers, 1995), dezvoltate într-un articol intitulat *Cinci fețe ale unui concept. Radiografia modernității*. Prin însăși structurarea volumului său, Matei Călinescu ar pleda pentru „atomizarea ideii de modernitate”, reactivând un gest eminent modern; altfel spus, comentariul modernității este făcut din însăși perspectiva modernității, și cu unelte din același angrenaj; de aici ar veni și delimitarea autorului față de postmodernism: „Și tocmai o asemenea fragmentare, disoluție, dezagregare a demersului teoretic (care nu mai are ca obiect modernitatea, ci doar fețele sau ipostazele ei) este semnul marcant al unei anumite «decadențe» prin care tipul de interpretare practicat de Matei Călinescu se integrează aproape paradigmatic în constelația modernismului. Iar rezervele domniei sale față de postmodernism devin complet justificate”.

● Din nr. 2 al revistei „Vatra” semnalăm un fragment din viitorul roman al lui Horia Ursu, *Asediul Vienei (Farmecul autohton al interpretării)* și traducerea Rosei del Conte din Lucian Blaga („*La cumpăna apelor*”) în limba italiană („Universalii”). □ Acest nr. 2 îi este dedicat poetului Ilie Constantin; ne oprim mai întâi asupra interviului pe care poetul i-l oferă lui Al. Cistelean (Poate cea mai compactă generație a literaturii române, datat „noiembrie 1995”) și în care se referă la proiectele sale literare și la anii exilului parizian. Ilie Constantin privește cu detașare luptele între generații, în speță recitirile polemice ale șaizeciștilor de către optzeciști: „Când citesc unele cugetări unde șaizeciștii sunt puși la îndoială, judecați cu programatică asprime, reacția mea nu e cătuși de puțin ostilă – ar fi o nerozie! Am, dimpotrivă, un elan de respect și de admirație pentru «echipa» literară extraordinară în care divinitatea a îngăduit să fie rostit și numele meu. Acum (și în viitor) vom vedea dacă am trăit cu toții o vastă amăgire sau dacă, așa cum cred, e vorba de un capitol de istorie literară. (...) Dacă optzeciștii au avut dreptate să se ridice împotriva

noastră, a «șazeceștiilor»? De o mie de ori, da! Ei au crezut că se cuvenea s-o facă, *deci* aveau toată dreptatea. Important e ca «sfășietorii» și «sfășiații» să fie conștienți că înfruntările țin de programe diferite și de recunoașterea (afirmarea voluntară) de grup”. ■ Mai semnalăm un fragment din jurnalul *Anul copilului*, cu însemnări din 1969, ca și un set de 12 *Scrisori ale lui Miron Radu Paraschivescu (adresate lui Ilie Constantin)*, dintre anii 1957-1968, pline de sfaturi literare. ■ Despre opera lui Ilie Constantin scriu: Ion Pop, *Desprinderi și întoarceri la țarm* (despre *Desprinderea de țarm*, titlul celui de-al doilea volum al poetului, din 1964, dar și titlul unei antologii ulterioare); Mihai Zamfir, *O prefață* (despre volumul de proză *Înainte de plecare*), Iulian Boldea, *Geometria Cuvântului* (o analiză generală a liricii acestuia) etc. ■ Este transcrisă *O emisiune la „Europa liberă” (1986)* în care Virgil Ierunca și Alain Paruit comentează volumul lui Ilie Constantin *Lecturi și impresii (1967-1975)*.

● Cassian Maria Spiridon își continuă observațiile despre *Spiritul critic în absența criticilor* și în nr. 2 din „Convorbiri literare” (v. *supra*, nr. 1, ianuarie): „Voci autorizate până în 1989, care au dat direcția, stabilind valorile și etichetând mediocritățile, s-au retras, după, în publicistică și chiar în politică, părăsind vocația lor inițială, lăsând aproape pustii spațiile de analiză critică a literaturii. (...) iar în lipsa unei critici de direcție, ce dirigue și, nu în ultimul rând, educă gustul publicului, ne vom trezi în scurt timp cu o producție editorială în care cartea românească va fi de tot disprețul și autorul român își va pierde cititorul autohton. (...) Dezertarea criticilor de la uneltele lor a provocat o situație mai puțin obișnuită în orice literatură sănătoasă. La fel cum se întâmplă într-un organism viu, privat de una din funcțiuni, aceasta va fi preluată de o alta mai puțin specializată, dar care să suplinească această lipsă și în acest caz autorii (poeti, prozatori etc.) s-au apucat la rândul-le să scrie critică încercând să acopere acest gol din publicistica literară”. Pe de altă parte, „în cei 6 ani posttotalitari se observă și un refuz cvasigeneralizat al criticilor de revizuire a ierarhiilor stabilite înainte de '89, de recitare a operelor autorilor postbelici prin noua grilă axiologică, eliberată de «comandamentele» vremilor de tristă amintire”. Un alt motiv de nemulțumire a editorialistului este următorul: „Trist e că n-au apărut critici, cu adevărat noi, după '89 – tineri dornici de a se implica, cu talent și pricepere, în străbaterea reliefului atât de variat și fascinant al literaturii noastre. (...) Această nouă serie a revistei va fi, asigurăm încă o dată, deschisă cu generozitate tinerilor, inclusiv critici”. □ Chestiunea criticii literare revine și în interviul lui Cassian Maria Spiridon cu Laurențiu Ulici, *Mare parte din criticii literari de azi scriu tot pentru cititorii de ieri*. Câte opere de dinainte de 1989 mai rezistă la o nouă lectură? – se întreabă Spiridon. „Nu știu – răspunde Ulici – O vom putea ști numai după ce vom cunoaște care este noul orizont de așteptare al cititorului. Sunt semne că acest orizont e în schimbare, dar nu cred că sunt, deocamdată, suficiente semne

pentru ca o nouă lectură a ceea ce a fost considerat ca valoros în literatura ante-decembristă să infirme în chip semnificativ judecățile de atunci ale criticii. Mă refer numai la cărțile care au fost dovedite valoroase în urma unei examinări estetice drepte, iar nu la cele ridicate pe soclu din considerente extraestetice. Acestea din urmă n-au avut nici atunci și nu vor avea nici de acum încolo credibilitate literară”. Ulici știe însă de ce nu poate lua Sorescu premiul Nobel, deși l-ar merita: „Firește, cred în continuare că literatura lui Marin Sorescu ne-ar putea aduce un atât de dorit și meritat premiul Nobel. Din păcate, cunoscând eu bine mecanismul interior al atribuirii acestui premiu, consider că principalul obstacol în calea apropierei lui de către Marin Sorescu a fost, în vremea din urmă, chiar Marin Sorescu...” ■ Ulici nu este de aceeași părere cu Spiridon în privința unei „dezertări” a criticilor literari: „Întrebarea asta mă surprinde, pentru că eu nu cunosc niciun critic important care să fi dezertat din câmpul criticii literare, necum cvasitotalitatea lor. Hai să vedem. Lipsesc oare din câmpul criticii de astăzi Eugen Simion, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Dan Cristea, Gh. Grigurcu, Dan C. Mihăilescu, Alex. Ștefănescu, Eugen Negrici, Marian Papahagi, Mircea Zăciu, Cornel Moraru, Al. Cistelean, Ion Vartic (...)? Nici vorbă. Și atunci? Nu cumva prezența mai rară a lui Nicolae Manolescu – ce-i drept, cel mai talentat critic postbelic de la noi – v-a făcut pe dumneata, ca și pe mulți alții, să vedeți lucrurile în acest fel? Dar e complet neadevărat. Un neadevăr din care însă unii, și anume propagandiștii apolitismului, fac un fel de cal troian în curtea literaturii contemporane”. În fine, criticul își exprimă și punctul de vedere în privința ultimei chestiuni: „E adevărat, am intrat în politică. Din disperare în fața incompetenței și a lipsei de bun simț care prezidează cel puțin politica așa-zicând culturală a celor care, vrând să-și facă o carieră, au devenit mai an politicieni ad-hoc și au ajuns astăzi să creadă că puterea pe care o au e de la Dumnezeu și să se comporte ca atare”. □ Așa cum ne-a obișnuit din nr. 1 al revistei, Val Condurache își continuă observațiile despre chestiunea revizuirilor și în acest nr. 2, într-o intervenție intitulată *Plictisul de a sta între proști* („La umbra iluziei”). Nu abordările de tip radical (cum ar fi „incursiunile justițiare ale lui Gheorghe Grigurcu”) ar fi cele mai indicate: „Toate aceste încercări au stat mai mult sub semnul moralei: cu excepția lui Alex. Ștefănescu, ceilalți critici au lăsat la o parte opera scrisă de parcă o nouă lectură a ei nu ar mai fi fost necesară și au revizuit biografia scriitorilor. Îndreptățit, procesul moral făcut comunismului nu a adus mai multă lumină în privința operelor publicate din 1945 și până în 1989”. Astfel că, în cadrul rubricii sale, criticul își propune să aibă următoarea poziție: „Aspectele legate de istoria literară mă vor interesa mai puțin. Biografia autorilor, momentele care o marchează, de la sublim la grotesc, nu intră decât incidental în vederile mele. Voi face referire la contextul politic doar când acesta trece în operă, ca să dicteze metoda ori să determine cursul ficțiunii. (...) Adversarilor mei le

răspund cu o întrebare: s-a apucat cineva să recitească literatura română contemporană? Mai are cineva timp pentru clasicii de abia trecuți în neființă sau pentru clasicii în viață? (...) ați citit, vreodată, una după alta, o pagină de Dostoievski și una de Rebreanu? Una de Faulkner și una de D.R. Popescu? Revizuirile mele nu pleacă de la comparația între Marin Preda și Ion Lăncrănjan, ci dintre Marin Preda și contemporanii săi, Gabriel Garcia Marquez, John Fawles, Mario Vargas Llosa și ceilalți”. □ G. Dimisianu demonstrează, prin exemple din propria biografie, tendențiozitatea unui celebru motiv literar al anilor '60 (*Copilărie furată?*): „Falsul sta în aceea că se atribuia copilului felul de a reacționa față de război al omului matur, sentimentul acestuia că războiul este o nenorocire cumplită, o grozăvie, o revărsare a infernului pe pământ, cum și este. Or copilul percepe altfel decât omul matur ce i se întâmplă, cu o accentuată disponibilitate de a-și reprezenta existența feeric”. Savuroase relatările despre peripețiile copilului Dimisianu din ultimele zile ale lui august 1944. □ În comentariul său despre volumul lui Nicolae Manolescu *Cărțile au suflet*, Codrin Liviu Cuțitaru (*Zoon aisthetikon și zoon politikon sau Despre creșterea și descreșterea criticii literare*) exprimă, la un moment dat, o nostalgie a mai multora: „Cel mai important foiletonist al literaturii române postbelice depunea armele”. Revenirea criticului cu un volum despre literatură ar avea, în aceste condiții, o importanță specială. □ Reținem câteva dintre incitantele observații ale lui O. Nimigean pornind de la volumul lui Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității (Fețe-fețele modernității)*: „În fond, despre ce «tradiție» e vorba? Tradiția literară? Tradiția religioasă? Tradiția esoterică? Din comentariile lui Matei Călinescu, abia dacă putem deduce, în funcție de context, ce se ascunde sub misteriosul cuvânt”; în funcție de fiecare răspuns în parte, ar exista o serie de afilieri și poziționări diferite „Informațiile extrase din studiul lui Matei ar favoriza anumite speculații: 1. în privința tradiției literare: modernitatea o respinge; avangarda o respinge; decadența o respinge; postmodernismul o include, demonstrându-i, marcându-i anacronismul; 2. în privința tradiției evanghelice: modernitatea o evită sau o respinge (...); avangarda o respinge violent; decadența și-o asumă ca pe o criză profundă (...); postmodernismul nu-i acordă poziția centrală, «dezamorsând-o»; 3. în privința tradiției esoterice: modernitatea o caută (așa numitul «modernism-antimodernism» de care am amintit); avangarda o respinge; decadența o ignoră; postmodernismul o «dezamorsează» și pe aceasta, clasând-o ca «metanarațiune mistică». Apoi, diferită este și raportarea fiecărei „fețe” a modernității la diferite aspecte ale realității, cum ar fi, spre exemplu, cel al temporalității: „1. modernitatea – temporalitate mitică, verticală; 2. avangarda – antitemporalitate, prezent distructiv; 3. decadența – nontemporalitate, cu nostalgia temporalității evanghelice, liniare; 4. postmodernismul – atemporalitate, «stază», «sfârșit al istoriei»”. □ Ca reacție la articolul lui Z. Ornea *Un studiu despre proletcultism* (din nr. '50/1995 al

„României literare”), Gheorghe Grigurcu publică în acest nr. 2 al „Convorbirilor literare” un articol intitulat ***Pe un motiv al d-lui Z. Ornea***; pentru schimbul de replici, v. *supra*, 20-26 decembrie 1995, „România literară”.

● În nr. 2 din revista „Tomis”, Ana Maria Munteanu publică un scurt interviu cu Marin Sorescu (***La Constanța am descoperit o tensiune spirituală adevărată***): „*Ați scris și ați avut succes în «obsedantele decenii» și totuși raporturile contextuale ale literaturii dvs. sunt nule. Cărțile dvs. se citesc acum fără a putea găsi semnele unui compromis, un pact cu diavolul. Există răzvrătire în poezia dvs., dar și o asumare a miturilor, a circulației între poezie și teatru, iar poezia dvs. este un joc paradoxal cu lumea. În ce măsură ați fost marcat de perioada 68?/ Și eu cred că poezia mea nu este o poezie de conjunctură. Dacă vreți este o poezie de conjunctură eternă care ne leagă de întâmplările fundamentale și sentimentele fundamentale de moarte, naștere, iubire ș.a.m.d. Acestea ca repere magice. Răzvrătirea de care pomeneți este și ea o conjunctură dincolo de conjunctură. Este o răzvrătire metafizică. Eu mă simt atât de puternic când scriu încât mă gândesc de ce trebuie să-mi pun eu mintea cu lucrurile mici? Lupta mea se dă cu forțe mult mai demne de a intra în poezie. În orice caz ceea ce mă inspiră este aluviunea aceasta a fiecărei clipe./ Existența dvs. în real? Cum se împacă aceasta cu filosofia dvs. politică, cea din teatrul dvs., și de ce nu, din poezie?/Aș spune ca pentru mine realul este cu atât mai magic și cu atât mai poetic cu cât este mai real. Vorbeați de «Lilieci». Acele întâmplări, acele cuvinte, acea realitate este chiar... reală. Realul pentru mine este cu atât mai magic cu cât este mai real. Important este desigur și fătul pe care scriitorul îl pune realului, realul trebuie incendiat cumva. Este o tehnică, dar nu numai, este o asumare. Eu sunt cel care mă implic. Mă vâr sub roatele istoriei, în locurile de catastrofă, poate tocmai de aici pleacă senzația de universalitate, aș spune de anonim al creației mele. (...) Mă consider un modernist dar n-am nevoie de accesoriul scandalului. Nu mi-am lăsat mustață ca să mă țină lumea minte pe vremea când purtam mustață. Eu aș vrea să mă detașez de operă, să fie ea cea care vorbește, eu sunt un accident pe lângă această operă”.*

● Nr. 2 din revista „Contrapunct” este dedicat lui Liviu Antonesei. Sunt publicate o serie de texte ale acestuia („Liviu Antonesei despre...”): ***Puterea politică și „crimele” televiziunii*** (TVR ar fi în slujba Puterii politice a perioadei); ***Singurătatea scriitorului***; ***Fascinații de ieri și azi***; ***O paralelă...***; ***Un eseist pentru neliniștea noastră*** (este vorba de Luca Pițu); ***O cafea la domnul Zub, Amintiri și speranțe universitare***.

● Din nr. 2 al revistei „Ateneu” semnalăm studiul lui Constantin Trandafir, ***Mateiu I. Caragiale. Spațiul și Timpul din vis*** (o analiză din această perspectivă a romanului *Craii de Curtea-Veche*), fragment din *Mateiu I. Caragiale comentat de...*, în curs de apariție la editura RECIF.

● Dezbaterea despre DSR continuă și în nr. 2 din „Timpul” cu următoarele intervenții: Mircea Anghelescu, „***Îl putem considera acum ca măcar la a doua***

ediție”; Traian T. Coșovei, „*Avem adesea ambiții foarte mari, dar rareori le ducem până la capăt*”; Val Condurache, „*În ce mă privește, mă socotesc un privilegiat*”.

[FEBRUARIE-MARTIE]

● În nr. 2-3 din revista „Familia”, într-o cronică intitulată *Pentru o istorie a opoziției și cedărilor*, („Cronica literară”), Traian Ștef comentează volumul Monicăi Lovinescu *Unde scurte. V* (Humanitas, 1995) (reamintim că anii radiografați de eseistă în acest volum sunt 1988 și 1989). Redăm un fragment care sintetizează conținutul scrierii: „Dacă are de dat exemple, acestea sunt: Doina Cornea, Dan Petrescu, Mircea Dinescu, pentru curajul lor, Mircea Zăciu, pentru probitatea morală, Ileana Mălăncioiu pentru anticonformismul ei. Pe lângă mecanismele despre care am vorbit, Monica Lovinescu surprinde și câteva «tactici existențiale»: incantația laudei și sfidarea adevărului la D.R.P., elogiul minciunii care se confundă cu libertatea gândirii la *Însoțitorul* lui Constantin Țoiu, «lăăturișul» lui Noica și mulțumirea lui cu ce ne este dat, camuflajele lui Vladimir Streinu, concesia și punerea în slujba autorităților (Șerban Cioculescu), preocuparea pentru «libertatea putredă» din America, trecerea sub tăcere a memoriei colective și evocarea fericirii personale (Valeriu Cristea)”. O altă „cedare” ar fi cea a lui Augustin Buzura, comentată de Traian Ștef (via Monica Lovinescu) astfel: „Se bate cu cenzura pentru cărțile lui, îi place să fie pomenit la Europa Liberă, Monica Lovinescu apreciază, pentru sine, că *Drumul cenușii* este «cea mai intensă carte a fricii publicată în vremea din urmă», în timp ce autorul îi cere să scrie despre roman «atenuat», «estetizant». Buzura nu se voia disident. De altfel, în octombrie 1989, când alții erau dați afară din slujbe, închiși, cu domiciliu forțat, în greva foamei, Buzura suna la München și anunța o vizită la Paris. Notația Monicăi Lovinescu este scurtă și lapidară pentru această zi, 5 octombrie, fără nicio judecată, fără niciun reproș. Cititorul poate compara, însă, comentariile din zilele de 4 și 6, privindu-i pe alții”. ■ Comentariul lui Traian Ștef stârnește reacția lui Valeriu Cristea, în două notițe apărute în cadrul rubricii „Cu și fără comentarii” din nr. 8 (august) al revistei „Caiete critice”. „Deci Buzura nu se voia disident”, scrie Valeriu Cristea, adăugând: „Se voia, te pomenești, doar scriitor. Deci în octombrie 1989 Buzura suna de la München și anunța o vizită la Paris. Anunța o vizită cui? D-nei Monica Lovinescu, evident. Dar ce mai căuta d-na Monica Lovinescu la Paris, «când alții erau dați afară din slujbe, închiși, cu domiciliu forțat, în greva foamei», «când alții (alții decât alții de mai sus, n.n. V. Cr.) ardeau „Scânțea” cu discursul lui Ceaușescu, alții (mereu alții, n.n. V.Cr.) afumau statuia lui Lenin, iar la Brașov muncitorii se răsculaseră». Desigur, e foarte trist că Buzura nu s-a voit disident. Și mai trist e însă că nici doamna Monica Lovinescu nu s-a voit disidentă. A preferat să rămână pe mal și să ne certe că fugim de rechini”. În privința notațiilor Monicăi Lovinescu despre el însuși, Valeriu Cristea aduce „precizările strict

necesare”: „Este vorba de cartea mea de *amintiri* (mai ales din copilărie) și de reflecții *După-amiaza de sâmbătă* (CR, 1988) și de cronică literar-politică (sau mai exact politic-literară) pe care d-na Monica Lovinescu i-a dedicat-o, pe unde scurte firește, în *ianuarie 1989*. O cronică tendențioasă, la limita denunțului și încă o dată lașă prin faptul că autoarea ei știa foarte bine că nu-i voi putea răspunde atâta vreme cât Ceaușescu se afla la putere. Iar în ianuarie 1989 nimeni – dintre muritorii de rând cel puțin- nu putea ști cât timp se va mai menține dictatorul. Nu i-am răspuns d-nei Monica Lovinescu *decât după* răsturnarea din decembrie 1989, în 1992”. „În anii '50 era interzisă evocarea tristeții personale. Noii politrucii, postrevoluționari, interzis evocarea fericirii personale”, mai remarcă Valeriu Cristea, adăugând: „În ce privește «trecerea sub tăcere a memoriei colective» obiecția e absurdă în cazul unei cărți care prin chiar specificul ei apelează în primul rând la memoria personală (să notez însă că nici memoria colectivă – atâta câtă mi-a fost accesibilă mie- nu lipsește de fapt din carte, după cum se poate convinge oricine o citește atent și fără rea credință)”. □ Revenim la nr. 2-3 din „Familia”, dar tot cu... Valeriu Cristea, mai exact cu semnalarea unei cronici pe care i-o dedică Doina Curticăpeanu (*Arborele lumii Amintirilor. Valeriu Cristea, „Dicționarul personajelor lui Creangă”*). Comentatoarea sesizează unele influențe dostoevskiene care s-ar fi strecurat, între două dicționare, în discursul criticului: „Etalarea pe masa de scris a tuturor documentelor (să ne amintim de specimenele caligrafice expuse în elegantul cabinet al lui Epancin), dar transpunerea lor în «caligrafia» propriului discurs eseistic, prin îngroșarea liniilor sau modificarea proporțiilor de lumină (fantezia ornamentelor din variantele alfabetice compuse de Mișkin), astfel încât să nu le resimțim ca străine ori stridente («parafa reclamă multă finețe și gust extraordinar», ne previne prințul) reprezintă performanța ingenioaselor «ore de caligrafie» ale criticului.” □ Într-o secțiune intitulată „Idea”, este publicat eseul lui Raymond Federman, *Postmodernismul – înainte și după*. □ În cadrul rubricii „Criterion”, Laszlo Alexandru publică articolul *Nicolae Manolescu – istoric literar* (partea a doua, în nr. 4-5).

MARTIE

1 martie

- În nr. 1802 din „România liberă”, Tudor Octavian consideră că *Jurnalul* lui I.D. Sîrbu ar fi similar, dintr-un motiv special, marilor realizări ale genului (cum ar fi scrierile diaristice ale lui Camus, Julien Green, Jules Renard): „Acesta e secretul literaturii lui I. D. Sîrbu: aduce a mare literatură tradusă în românește! Cred că așa ar trebui să definim originalitatea, ca pe ceva nou, care vine pe un fond de sublimă așteptare”.
- Nr. 164 din „Dilema” propune o anchetă pe tema: „Lideri ai opoziției față în față cu alegerile” (autori: Sabina Fati, Romulus C. Georgescu, Petru Ionescu, Andrei Manolescu, Delia Verdeș). Întrebările vizează: 1. situația opoziției în

cazul pierderii alegerilor; 2. crearea unui „executiv eficient” în cazul câștigării alegerilor; 3. numirea câtorva „greșeli făcute în ultimii ani de opoziție”. Răspund, printre alții: Emil Constantinescu (președinte CDR), Sergiu Cunescu (președinte PDSR), Nicolae Manolescu (președinte PAC), Petre Roman (președinte PD), Radu Vasile (vicepreședinte PNȚCD), Varujan Vosganian (vicepreședinte al Comitetului de organizare a partidului Alternativa României). ■ Nicolae Manolescu declară: „Pentru interesul național victoria opoziției ar fi de dorit. S-ar crea astfel condiții pentru o democratizare reală a României. Opoziția democratică poate produce schimbarea necesară a echipei de guvernare”. Una dintre greșelile opoziției ar fi aceea că „nu a analizat cu luciditate rezultatele alegerilor locale din februarie 1992”; pe de altă parte, nici „încercarea de a acționa în mod unitar în cadrul Convenției Democratice nu a reușit”: „Din CDR s-au desprins mai multe partide, inclusiv PAC-ul. Așa cum era organizată, Convenția nu mai corespundea unei anumite realități politice. Punând ambițiile și veleitățile personale mai presus de interesele tuturor, CDR a dat adeseori impresia că este singura forță de opoziție”. □ George Pruteanu reacționează față de cronica lui Alexandru George despre volumul lui Mircea Iorgulescu, *Marea trâncăneală. Eseu despre lumea lui Caragiale*, publicată în nr. 6 al revistei „Luceafărul” (*Carența de umor, excesul de umoare*, „Cronica literară de tranziție”); pentru prezentarea celor două intervenții, v. *supra*, 14 februarie. □ Începând cu acest număr (și continuând în nr. 166, 15-21 martie), Alexandru George comentează antologia reunind texte legionare și de extrema dreaptă *Ideea care ucide*, într-un articol intitulat *În profunzimea unor extreme*. Criticul observă că volumul ar oferi „pagini nu din adevărații legionari, ci din M. Manoilescu, C. Noica, Mircea Eliade etc., subliniindu-se pe cât posibil aderența la Mișcare a unor intelectuali care se bucură de un mare prestigiu acum”: „M. Eliade, E. Cioran, Horia Stamatu, Vintilă Horia, M. Polihroniade sunt descoperiți a fi aderat la un moment dat la «extremismul de dreapta». Or, în epocă lucrurile au stat altfel (așa cum nu conțin să arăt) și ei, dar și Dan Botta, M. Vulcănescu etc. mai târziu, în modul cel mai paradoxal, P.P. Panaitescu, s-au apropiat de legionarism, dar nu au fost geniile constitutive ale acesteia și nici cele tutelare. (...) Nu de la Eliade, Noica, Cioran află ce a fost Mișcarea legionară, ci pătrunzându-i spiritul în acțiune. (...) Până pe la sfârșitul anilor 30, Noica era un oarecare tinerel, ca și M. Vulcănescu, speranță în câmpul foarte special al filosofiei, scriind fără niciun ecou în publicul larg. Iar Oct. Onicescu și Tr. Herseni, niște oameni de știință în domenii diferite, practic vorbind în afara politicului. Cât despre Petre Țuțea, gazetar efemer și risipit, ce să mai spunem! Răsturnând situația istorică în funcție de anumite interese actuale și falsificând realitatea, autorii îi impun pe niște tineri exaltați în fruntea unei mișcări, la care ei au aderat (păstrându-și propriul bagaj de idei) și numai subordonându-i-se”. Spre exemplu, în opinia lui Alexandru George, Nae Ionescu (prezent în această culegere) ar fi

vehiculat, în textele sale, „o doctrină personală, în paralel, dar fără să se întâlnească cu aceasta” (cu ideologia legionară, n.n.). „Când Nae Ionescu a fost acceptat de Legiune, din motive de prestigiu, Codreanu avea în urmă aproape două decenii de activitate politică!” – mai observă criticul. ■ Adevărații legionari ar fi doar Corneliu Zelea Codreanu, Ion Moța, Vasile Marin, Ilie Gârneață, Nicu Caranica, Doru Belimace etc. ■ Reținem și opinia autorului, conform căreia „*legionarii au fost bolșevicii noștri*”: „Au fost expresia tipic românească și profundă a extremismului politic în condițiile crizei statului românesc interbelic, a României Mari, instituită pe baze liberale și mai larg democratice decât multe țări din Europa. Caracterul antiburghez al legionarismului, oroarea lui față de parlamentarism, de sistemul multipartid, față de economia liberă și societatea deschisă apropie până la confuzie pe legionari de comuniști” (diferența principală vine din prezența nucleului religios în doctrina de dreapta). Pe de altă parte, în opinia lui Alexandru George, „extremismul de dreapta (nu de stânga) este forma specifică a devierii politice românești, chiar dacă ea se îngemănează cu elemente de «stânga» ori stabilește în final cu aceasta o formulă de conviețuire”.

4 martie

● Din suplimentul „Fețele culturii” care însoțește ziarul „Azi” reținem câteva opinii ale lui Răzvan Voncu despre roman (***Cert este că romanul există!***): „Ca atare, pot doar să certific, pentru intervalul 1989-1996, decesul literar al romanului politic (din care rezistă – strălucit! – doar Preda, deoarece romanul său politic nu este numai politic) și al celui «disident» (scris, evident, *post festum*, vezi *Sertarul cu aplauze* al Anei Blandiana). Ca și scăderea interesului pentru proza confesivă. Nici încercările de revitalizare a romanului țărănesc – au fost câteva, ale lui Dinu Săraru și ale unor minori – nu au dat rezultatele așteptate. În ciuda reactualizării eternei probleme a satului românesc, pământul, romanul țărănesc este o formulă epuizată, la noi, după *Moromeții*”.

6 martie

● Marius Tupan trage un semnal de alarmă în nr. 9 al „Luceafărului” (***Spre un genocid cultural***): „Apoi, nu mai e nici o noutate că-n cultura anexată de guvern acționează rețele de tip mafiot, tolerate, firește, de un minister al culturii care gestionează catastrofal un fond ce nu i se cuvine, nici măcar parțial. Această instituție capătă acum un rol de strangulare a culturii române, ci nu (sic) de stimulare. Or, de aici și până la genocidul cultural nu mai este decât un pas”.

● În nr. 10 al revistei „22”, Gabriel Liiceanu scrie despre *Arheul Pruteanu* („Mass media”): „Eu susțin că domnul Pruteanu ne pune în fiecare seară, vreme de cinci minute, față în față cu imaginea noastră arhetipală. Domnul Pruteanu întruchipează *arheul* poporului român, prototipul, adică, a celor mai

mulți dintre noi, icoana vie a vieților noastre. (...) Construit pe goliciunea craniului și pe exaltarea cavităților orbitare, chipul acesta este altceva. Este tristețea cu ochi mari și cu zâmbetul pe buze, tristețea nepleoștită, care a devenit o specialitate a locului acestuia și despre care ar trebui să știm că vine *de departe*, din istoria unui popor care nu a aflat niciodată cum se scapă definitiv de o mână de lichele lățite peste trupul lui. (...) Cinci minute în fiecare seară (contra a ore și ore, zi de zi, vreme de decenii), domnul Pruteanu face gimnastică de recuperare cu poporul meu. (...) Domnul Pruteanu nu își ia, asudat, auditoriul în brațe, nu îl pupă slinos și nu-l împoașcă cu saliva sforăitului național așa cum fac patrioții noștri de serviciu. Domnul Pruteanu se mulțumește să ne zâmbească fără un dinte din partea dreaptă a ecranului. Dacă și-ar pune acest dinte, ar greși. Ar uita că în fiecare seară el este distribuit, de către zeul care îi stă în preajmă, în rolul poporului roman”. De ce, totuși, tocmai Pruteanu? Pentru că poporului „îi vine tot mai greu să se identifice cu voievozi călare” sau „cu chipurile bucălate, cu accente de amorași răsfățați glucidic, ale domnilor Năstase, Coșea sau Hrebenciuc”. ■ Articolul stârnește dubla reacție a lui C. Stănescu. Astfel, în nr. 1819 (16, 17 martie) din „Adevărul” (*Vrem licitație legală pentru postul de arheu!*), publicistul notează: „Ceea ce constat ca mă nedumerește până la neliniște, și-mi dă chiar un fior de gheață pe șira spinării, constă în *lipsa de speranță* în care ne aruncă filozoful atunci când fixează, fără putința *alternativei, prototipul, arheul, icoana* poporului român (...) Însă gheața de pe șina spinării am început s-o simt când mi s-a părut că observ în mecanismul de fabricație mentală a «arheului» d-lui Liiceanu o vagă (?) *urmă* a unui prea cunoscut mod de a născoci «arhei» în *carne și oase*, capabili să *întruchipeze*, dintr-un foc, și pe bază de mandat mistic, «cele mai înalte și mai alese însușiri ale minunatului nostru popor»...”. Sub pseudonimul „Interim”, articolul este ironizat și în nr. 310 (17 martie) din „Adevărul literar și artistic” („Revista revistelor culturale”) („grea, nobilă misiune i-a dat eminentul nostru filosof arheului de la Pro TV”). □ În suplimentul „22 plus” care însoțește acest nr. 10 al revistei „22” sunt publicate discuțiile de la masa rotundă cu tema „Modalități de menținere a independenței politice și financiare a presei” (*„Libertatea presei ne-am luat-o singuri”*; participă Petre Mihai Băcanu, Mihai Șora, Ana Șincai, Gálfalvi Zsolt, iar moderator este Gabriela Adameșteanu). Din afirmațiile lui Mihai Șora, reținem că în anii 1990-1991 ar fi fost „o cenzură prin *difuzare*” („returnarea pachetelor de publicații nedesfăcute, după ce zăcuseră timp de o lună, două, în oficiile poștale”), iar „de-a lungul întregii perioade”, „un fel de cenzură prin *aprovizionarea cu hârtie*” („de câte ori se apropia un moment critic din punct de vedere politic”), dar și o „*autocenzură de fond*” (o anumită informație „să fie sau să nu fie difuzată”) sau o binevenită „*autocenzură de ton*” (dată de „ținuta interioară a ziaristului”). Gabriela Adameșteanu explică de ce a ales această temă: „În tot anul 1990, revista «22» a fost una dintre

primele ținte ale atacurilor: întâi în presă, pe urmă în timpul mineriadei, chiar aici, la sediu. Două zile, între 13 și 15 iunie 1990, «22» a fost interzis, un număr s-a lucrat în casa Rodicăi Palade, pentru că a trebuit să evacuăm sediul. Pentru dl. Mihai Șora e data când a plecat din guvernul Roman. După ce am scăpat de această perioadă mai «spectaculoasă», mai «aventuroasă», am intrat într-o perioadă de supraviețuire lentă. În jurul nostru, pe rând, frații noștri – celelalte săptămânale – s-au înecat sub dificultăți economice sau și-au schimbat formula. Deci, așa cum s-a și discutat ieri, suntem ultimul săptămânal înființat în 1990 și nu avem de gând să pierim prea curând. Seminarul acesta a fost pentru noi o formă de a lupta, dar și o încercare de a crea o solidaritate de breaslă”. □ Sunt publicate discuțiile de la o altă masă rotundă, pe o temă oarecum similară: „Libertatea presei: independența ziaristului, independența publicației, cenzură și autocenzură. Reușita economică – condiție a libertății presei”. Participă Gabriela Adameșteanu, Mihai Coman, Mihai Creangă, Valentin Marcu, Ionuț Popescu, Gabriel Dimisianu, iar moderator este Andrei Cornea. Discuțiile rămân, în bună parte, generale.

8 martie

● În editorialul său din nr. 1808 al „României libere”, intitulat *Politica și cultura*, Octavian Paler le reamintește politicienilor că „grija pentru cultură s-ar cuveni să figureze, în buget, la capitolul consacrat apărării naționale. De dușmanii imediați, o țară se apără cu pușca. De dușmânia timpului se apără prin cărți și prin monumente. De inamicii care-i amenință teritoriul, se apără cu avioane de luptă și tancuri. De inamicii care-i amenință sufletul, se apără prin muzee și vestigii istorice. Cine înțelege asta, înțelege că un prim ministru își poate permite să fie incult, dar nu-și poate permite să nu-i pese de cultură. Lecțiile istoriei sunt foarte limpezi în această privință”.

● Mircea Iorgulescu ironizează, în nr. 165 al „Dilemei”, înscirerea lui Adrian Păunescu în cursa prezidențială și mai ales auspiciile sub care este plasată (*Încă un „Havel al nostru”*): „Ca și cum Adrian Păunescu ar fi fost un nume interzis în România din 1969 până în 1989. Sau ca și cum Vaclav Havel ar fi condus cenecluri la care să fi scandal, bubuitor și răscolind mulțimile, «Eu cânt Conducătorul» – conducătorul cântat fiind ori Gustav Husak, ori Milos Jakes, ori și unul și celălalt. Ca și cum Adrian Păunescu ar fi fost închis ani de-a rândul pentru că s-a împotrivit regimului comunist. Sau ca și cum Vaclav Havel s-ar fi dus, împreună cu alți scriitori de partid, la șeful Cehoslovaciei comuniste pentru a-i cere să dizolve Uniunea Scriitorilor pentru a înființa Uniunea scriitorilor comuniști”. □ Acest nr. 165 al revistei se reține în special prin dosarul pe care îl conține, despre „Cazul Ion Antonescu” (responsabil Elena Ștefoi). ■ Menționăm câteva dintre intervenții: Neagu Djuvara, *Dosarul apărării, dosarul acuzării*; Andrei Pippidi, *Antonescu: vocabularul unui dictator*; Florin Constantiniu, *Nici inger, nici demon*; Alexandru George, *O*

importantă problemă a istoriei noastre...; Victor Neumann, *Ambiguitățile regimului antonescian și problema evreiască*; Tita Chiper, interviu cu publicistul Ernest Verzea, *Viața de fiecare zi din „Vremea” Mareșalului* etc.

■ Reținem în special articolul lui Mihai Zamfir, *La marginea ficțiunii*, în care sunt analizate modalitățile în care acest personaj istoric a devenit unul de ficțiune. În opinia lui Mihai Zamfir, „într-o operă de valoare, figura Mareșalului nu va putea fi proiectată decât în registrul tragic-dilematic, de succesiune shakespeariană. Va ilustra, probabil, drama celui care nu a reușit să întoarcă istoria în favoarea lui, ajungând, până la urmă, să fie strivit de istorie: în fond, drama tuturor personajelor istorice memorabile, înfrânate în destinul individual, și cu atât mai emoționante, de la Eschil la Giraudoux”. Acest lucru și l-ar fi propus și Marin Preda, fără să izbutească, însă, în încercarea sa: „*Delirul* este, însă, unul dintre cele mai slabe romane ale prozatorului. De altfel, el a și fost receptat, în momentul apariției, drept scriere mai degrabă paraliterară, drept reabilitare tardivă și cu sens exclusiv politic, antisovietic, a Mareșalului. Ca în orice scriere unde nu arta, ci demonstrația politică primează, personajul aflat în centrul narațiunii politice apare palid și neconvingător, strivit sub documentația istorică și sub demonstrația tezistă orientată. Resorturile psihologice intime nu sunt explorate pe măsură, iar *Delirul* rămâne, mai degrabă, un document al istoriei noastre contemporane, al jocurilor oculte, decât un document literar”. Cât despre Eugen Barbu, acesta ar fi scris „pagini absolut lamentabile despre personajul istoric propriu-zis, făcând apologia procesului de factură stalinistă căruia Conducătorul îi căzuse victimă”. □ Pornind de la reeditarea volumului lui Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele* (Humanitas, 1995), George Pruteanu spune câteva **Propoziții simple despre un „Candide”** („Cronica literară de tranziție”): „Vrea G. Liiceanu decapitarea lichelelor și arderea pe rug a cadavrelor, în Piața Romană? Nicidecum. El le cere să își facă *mea culpa*. Să fie «stingheri». (...) Mă frământă, totuși, un gând. Lichele în stare pură sunt puține. Mulți au făcut bine răul și binișor binele. Ei se prevalează de bine. Li-l contestăm? Li-l scădem?”

● Eugen Simion comentează cele două volume ale Anei Selejan *Literatură și totalitarism*, I, II, 1949-1953 (Editura Thausib, Sibiu, 1995) în nr. 10-11 și 12-13 (22 martie-5 aprilie) din „*Literatorul*” (***Literatură și politică***, „Cronica literară”). Criticul propune o radiografie a peisajului literar imediat după instalarea realismului socialist: „Ce remarc, întâi, citind studiile doamnei Ana Selejan, este rapida instalare a noului mecanism cultural. În 1948 el era deja pus pe picioare și funcționa din plin. Revistele, Uniunea Scriitorilor, Fondul Literar, presa de partid, secția de agitație și propagandă, sistemul premiilor de stat, Academia Română, totul era restructurat, în funcție de ideologia dominantă și pus în slujba proletariatului român. Intelectualii semnează adeziuni, se duc în fabrici, își iau angajamente solemne și promit să țină pasul cu istoria năvalnică. (...) A doua remarcă pe care o fac, văzând aceste declarații

solemne, articole de atitudine, angajamente etc., este că toată lumea folosește cam același limbaj, indiferent de talentul și gradul de cultură ale individului. Parcă toate propozițiile au fost băgate într-o mașină de tocat și la urmă ies numai fraze incolore și improprii din care nu lipsește un număr de cuvinte obligatorii. Ana Selejan a notat câteva: *fasciști, legionari, colaboraționiști, tagmă, burghezie reacționară, putrefacție, a demasca, a urî, a lupta, a înșiera, a cimenta, a mobiliza, potăi, descătușare...* Un veritabil delir verbal. Sunt, apoi, câteva fantasme care neliniștesc pe ideologii epocii. De exemplu *estetismul* (inclusiv varianta *autonomiei esteticului*), apoi *apolitismul* cu inevitabilul lui *turn de fildeș, naturalismul, intimismul, ermetismul, evazionismul, cosmopolitismul, absența spiritului de partid* în critică și a *emoției partinice* (chiar în această formulare) în poezie (...). A treia observație pe care o pot face este că, o dată cu instalarea noului sistem cultural comunist (în variantă bolșevică), nu mai există practic nicio ierarhie literară. Sau este instalată o ierarhie, dar nu pe baze estetice, ci politice. A. Toma stă pe un scaun alături de M. Sadoveanu la congresul intelectualilor din 1949. Iar raportul prezentat de Zaharia Stancu, președintele de atunci al scriitorilor, începe cu (...) elogiuri jenante la adresa celui care luase locul, în manualele școlare, lui Tudor Arghezi”.

10 martie

● Pornind de la unele distincții (între „*arta curajului și curajul artei*”) făcute de Magdalena Bedrosian în cadrul emisiunii „Cu cărțile pe față” (moderator Cătălin Țîrlea), C. Stănescu propune și alte exemple care să invalideze prima noțiune (*Arta fluieratului în biserică?*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 309). ■ Din editorialul lui C. Stănescu aflăm că observațiile Magdalenei Bedrosian se refereau la un roman al lui Dragomir Horomnea, *Drumul cavalerilor*, care „a enervat oficialitatea comunistă de dinainte de '89”, cu „scene care arată cum mureau vitele din lipsa «nutrețului combinat» în plină «revoluție agrară»”. ■ Or, în opinia publicistului de la „Adevărul literar și artistic”, ar trebui făcută o distincție între „calitatea literară a curajului girat de talentul unui Augustin Buzura și făcătura curajoasă a cutărui veleitar pus pe «dezvăluiri» fără pic de talent”: „Numeroși epigoni ai curajului artistic ilustrat de Marin Preda în *Moromeții* sau *Cel mai iubit dintre pământeni* intră azi într-o ceață din ce în ce mai groasă din care, probabil, nici nu vor mai ieși. Majoritar, fiindcă e lesnicios și mult profitabil, punctul de vedere al susținătorilor curajului ca rampă de lansare în ierarhia literară este, pe termen lung, perdant, deși, conjunctural, el poate ieși «învingător», provocând chiar și valuri, cum s-a și întâmplat, de câteva ori, în trecutul regim.” ■ Printre scrierile cu adevărat „curajoase”, și în plus valide din punct de vedere estetic este menționat volumul Ilenei Mălăncioiu, *Urcarea muntelui*, o „carte mare, carte incendiară, al cărei curaj a «scos-o» de pe piață, iar pe sprijinatorii lui (editori,

redactori) i-a expus pedepsei administrative”. „În fine, *curajul artistic* al unui Marin Preda a fost atât de mare, încât el a influențat, ne place sau nu să o recunoaștem, o întreagă literatură”, notează C. Stănescu la sfârșitul intervenției sale. □ Sub pseudonimul „Interim”, același C. Stănescu se referă, în cadrul rubricii „Revista revistelor culturale” la două cronici, a lui Valeriu Cristea („Caiete critice”, nr. 8-9/1995) și a lui Adrian Marino („Apostrof”, nr. 1-2/1996) despre cartea lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*: „Deși e greu de prevăzut în viitorul apropiat apariția unui nou «convertit» de valoarea lui N. Steinhardt și nu chiar imposibilă ivirea unui cercetător harnic și sistematic precum Z. Ornea, dl. Adrian Marino omite, în ce-l privește pe eminentul istoric al doctrinelor politice, o nuanță ce-i apropie întrucâtva pe cei doi: dacă nu este chiar un «convertit» ca N. Steinhardt, dl. Z. Ornea este cel puțin un «răzgândit», așa cum îl vede Valeriu Cristea într-o cronică din „Caiete critice” (nr. 8-9/1995). (...) Chiar pentru un răzgândit care acum refuză hotărât utopiile și himerele în numele realismului cuminte, al capitalismului real, multilateral dezvoltat și veșnic – arată același critic – «diferența între poziția de ieri și cea de azi a d-lui Z. Ornea înmărmurește». Fără îndoială este că, peste un număr de ani, cititorul cărții nu va mai «înmărmuri», mai puțin interesat de coeficientul de «răzgândire» al autorului, și mai mult de conținutul, valoarea și adevărul studiului”.

11 martie

● În nr. 10 din „LA&I”, Radu Portocală comentează volumul lui Virgil Ierunca și unele detalii ale receptării sale (*Pitești: fragment al ororii*). Astfel, R.P. observă că „Occidentul acceptă pomenirea grozăviilor cu două condiții: să nu se afirme voința sistematică de exterminare a unei categorii sociale și umane; să nu se afirme caracterul criminal al sistemului.”. Astfel, „cronica pe care i-o consacră filozoful Roger-Pol Droit în «Le Monde des livres» din 16 februarie 1996 – membru al grupului *Les vigilants*, care nu e altceva decât un comitet de cenzori de stânga, menit să vâneze și să excludă pe cei care gândesc și scriu «altfel»”. □ Sub titlul *Vin premiile ASPRO*, sunt publicate nominalizările pentru aceste distincții (este vorba de cărți apărute în perioada iulie 1994-decembrie 1995). Mai exact, este vorba de trei premii, „premiul pentru cea mai bună carte a anului”, „premiul pentru cea mai populară carte a anului” și „premiul pentru experiment”; primul este desemnat de către juriu, indiferent de gen; al doilea, „se va acorda pe categorii de cărți și va iustra popularitatea lor în rândurile membrilor ASPRO, care vor vota cu toții pentru stabilirea lor”; al treilea, decis tot de juriu, „va onora *experimentalismele* cele mai îndrăznețe, ilustrând totodată orientarea general-novatoare a Asociației”. Astfel, pentru cea mai populară carte a anului (și probabil și pentru celelalte premii), concurează: *Poezie*: Andrei Bodiu, *Poezii patriotice* (Editura Marineasa, Timișoara); Romulus Bucur, *Dragoste & bravuri* (Editura Marineasa,

Timișoara); Gheorghe Ene, *Starea de dizgrație* (Editura Și, Buzău); Emilian Galaicu-Păun, *Cel bătut îl duce pe cel nebătut* (Editura Dacia, Cluj); Alexandru Mușina, *Tomografia* (Editura Marineasa, Timișoara)./ *Proză scurtă*: Bedros Horasangian, *Enciclopedia armenilor* (Editura Kadet, București); Viorel Marineasa, *Dicasterial* (Editura Arhipelag, Târgu-Mureș); Radu Sergiu Ruba, *La Zodiac, birjar!* (Editura Phoenix, București); Radu Țuculescu, *Cuptorul cu microunde* (Editura Dacia, Cluj); Alexandru Vlad, *Atena, Atena* (Editura Dacia, Cluj)./ *Roman*: Mircea Cărtărescu, *Travesti* (Editura Humanitas, București); George Cușnarencu, *Ultimul Isus, magnificul* (Editura Scrisul Românesc, Craiova); Caius Dobrescu, *Balamuc sau pionierii spațiului* (Editura Nemira, București); Alex. Mihai Stoenescu, *Patimile după Sfântul Thomas d'Aquino* (Editura Humanitas, București); Stelian Tănase, *Play-back* (Editura Fundației Culturale Române, București)./ *Critică, eseu*: Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas* (Editura Didactică și Pedagogică, București); Gheorghe Crăciun, *Competiția continuă* (Editura Vlasie, Pitești); Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, vol. III (Editura Dacia, Cluj); Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea* (Editura Amarcord, Timișoara); H.-R. Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții* (Editura Humanitas, București)./ *Debut*: Dumitru Crudu, *Falsul Dimitrie* (Editura Arhipelag, Târgu-Mureș); Caius Dobrescu, *Efebia* (Editura Marineasa, Timișoara); H.-R. Patapievici, *Cerul văzut prin lentilă* (Editura Nemira, București); Ioan Es. Pop, *Ieudul fără ieșire* (Editura Cartea Românească, București); Sorin Gherguț, Svetlana Cârsteian, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe – *Tablou de familie* (Editura Leka-Brâncuș, București).

13 martie

● În cronică sa din nr. 10 al revistei „Luceafărul”, Dan Cristea comentează romanul lui Alexandru Ecovoiu, *Saludos* (EST, 1995) (***Creație și tehnologie***), salutând mai degrabă fantezia epică decât parabola din final: „În toate acestea, Alexandru Ecovoiu caligrafiiază evident, ironic și autoironic, pe palimpsestul scenariului cinematografic de aventuri sau pe acela al cărții de călătorie. Peripețiile nu au adâncime, iar decorurile se schimbă ca într-un studio de filmare. Finețea migăloasă a retranscrierii e însă remarcabilă. Fantasmagoricul, incredibilul, kitsch-ul aventuros, melo sau retro, compun o pastişă savuroasă a tehnicii de a crea încurcături. Romancierul nu se confundă niciun moment cu această parodie a vagabondajului filosofic și a «ocolului pământului» la o scară super-jules-verniană, marcând în repetate rânduri lucrul procedelor ficțiunii ca și dubiul la adresa verosimilului”.

13 martie

● Destule intervenții și în nr. 10 al „României literare”. Iritat de candidatura lui Adrian Păunescu la președinția României, Mircea Mihăieș publică un

pamflet intitulat *Împăratul rufelor murdare* („Contrafort”): „Tragi-comedia vieții publice românești a mai atins o culme a coșmarescului: Păunescu candidează la președinția României! A unei Românie care se pretinde democratică. A unei Românie în care comunismul a fost scos din scenă cu picioare în fund. (...) Va să zică, unul dintre lătrătorii cei mai fără perdea, unul dintre cele mai respingătoare produse ale bolșevismului, unul dintre scuturile la adăpostul cărora Geniul Carpaților își desfășura în liniște opera de distrugere națională, candidează, după moartea stăpânului, la scaunul acestuia! (...) monstrul moral care nu s-a sfiit să se autocalifice în fața concetățenilor drept un porc național, s-a metamorfozat dintr-o dată în simbol al onorabilității.” □ Volumul *Mirele orb* al lui Nichita Danilov, în care ar respira „o mentalitate arhaică”, este comentat de Gheorghe Grigurcu (*Îngerul narcisiac*, „Cronica literară”). □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea salută apariția volumului Lucian Blaga, Ion Breazu, *De amicitia. Lucian Blaga – Ion Breazu – corespondență*, carte gândită și alcătuită de Mircea Curticeanu, Biblioteca Apostrof, 1995 (*Blaga în corespondență*). □ Alex. Ștefănescu reacționează față de unele afirmații făcute de Valeriu Cristea în convorbirea cu Eugen Simion și Marin Sorescu, publicată, integral, în nr. 3 al „Caietelor critice” și parțial în nr. 8-9 al „Literaturii”; pentru prezentarea discuțiilor, v. *infra*, martie, „Caiete critice”. □ Reținem lectura polemică a operei și a generației lui Cristian Popescu făcută de Ion Bogdan Lefter (*Un poet fără noroc*; textul nu fusese publicat în nr. 7 din „Luceafărul”, căruia îi fusese destinat). Este vorba de un poet „foarte promițător”, care „găsise o formulă personală de poem serial în proză, pe de-o parte biografist, pe de alta fantezist, împins când înspre ambiguități onirice, când către stranieități urmuziene”, însă care ar fi eșuat, apoi, în manierism: „N-a mai putut căuta «altceva», nu s-a mai putut întoarce din acel drum închis, gata-manierizat. A adoptat o păguboasă poză de autor obsedat de propria-i identitate și de familia lui, din care a încercat să facă o «imagine a lumii». (...) Din obsesia de a se arăta obsedat a făcut o fixație care l-a adus la limita rizibilului. Avea destulă luciditate pentru a înțelege că singura șansă era să răstoarne totul în farsă, în parodie, însă, ambițios, a îngroșat și sugestiile tragice, greșind dozajul”. Nici acum Ion Bogdan Lefter nu pierde ocazia de a contesta existența unei promoții nouăzeciste: „Își va fi dat sau nu seama că nimic din structura retorică a textelor lui și ale celorlalți colegi ai noștri cu câțiva ani mai tineri nu justifică inventarea unei «generații '90»? Va fi simțit sau nu cum prinde încet-încet contur proiectul de dispersare a unei adevărate generații literare, cea care de la sfârșitul anilor '70 încoace s-a înfățișat prea programatic-omogenă, prea ofensivă, prea reformatoare, prea «postmodernă» pentru ca să nu deranjeze autori și instituții?... Va fi înțeles sau nu că cei care inventau o serie «nouăzecistă» din nimic o făceau fie din ingenuă neînțelegere, fie din mai mici ori mai mari – și în niciun caz curate – interese?” ■ Caracterizarea făcută lui Cristian Popescu îl nemulțumește pe cel care ține revista

presei în „Convorbiri literare” sub pseudonimul „Utahave”; astfel, în nr. 4 (aprilie) al revistei, îl taxează pe „tânărul Ion Bogdan Lefter, care, deși a fost pe vremuri purificat de focul irațional al poeziei, scriind celebrul *Glob de cristal*, nu cunoaște îndoiala și iertarea”: „Atitudinea aceasta e specifică spiritelor raționale, cărora orice-i ieșit din comun li se pare indecent. Cu privire la poeți, Ion Bogdan Lefter are un singur tipar. Poeții trebuie să fie disciplinați, să posede, dacă e posibil, nu codiță, ci mustăcioară à la Mircea Cărtărescu și să nu fie lenți, ci vioi. Tot ce se află în afara acestui tipar e taxat ca nontalent”. □ Începând cu acest număr 10 al „României literare”, și continuând până la nr. 13 inclusiv, cu o ultimă revenire în nr. 17, Eugen Negrici publică mai multe articole despre Mihai Eminescu, încercând recuperarea altor valențe ale operei. Interesează îndeosebi episodul din acest număr și din cel următor, 11, în care criticul face și unele sugestii viitorilor eminescologi. Astfel, în nr. 10, într-un articol intitulat „*Cine caută la ele?*” („Simulacrele normalității”), Eugen Negrici pornește în căutarea unui alt Eminescu – preocupat de travaliul poetic, luptându-se cu deja spusul și, nu în ultimul rând, atent la receptare – pe care îl descoperă în postume precum *Cum negustorii din Constantinopol* (1874), *Cu gândiri și cu imagini* (1876). În poezia eminesciană sunt găsite chiar și unele detalii care i-ar prefigura pe optzeciști: „Compuse parcă în joacă și pe un ton glumeț și autopersiflant, nu cu mult diferit de cel al urmașilor de peste un secol, ele îl eliberează de povara responsabilității spuselor, dar izbutesc să creeze o cu totul altă imagine, cea a creatorului scutit de asaltul dubiilor. Jucând cu cărțile pe față cu o nepăsare demitizantă proprie contemporanilor noștri optzeciști, conștient de astă dată de puterea transfiguratoare a artei sale, poetul îi trădează cu degajare trucurile și se arată el însuși mirat de cât de puține mijloace e nevoie pentru a se naște fantasmеle, miracolele ei.” ■ Se propune și un alt motiv pentru care poezia lui Eminescu – pe care o consideră, într-o anumită parte a ei, perimată – îi tulbură estetic chiar și pe cunoscătorii „cârtitori”: „În nu puține dintre versurile de dragoste ale lui Eminescu tinerii își vor recunoaște reveriile, senzațiile, dorurile «multe-ndefinite» și vor închea o pasiune trainică pentru ele. Și cum se întâmplă cu amintirea primei iubiri, ea continuă să ne tulbure toată viața. Ecoul poeziilor care ne-au învolburat adolescența fiindcă ne șopteau despre stări și sentimente cu care ne identificam va face ca mai târziu spiritul critic să amuțească și demonul nostru cârtitor să dea un pas înapoi, rușinat”. ■ În articolul din nr. 11 (*Eminescu: valorile expresivității*, „Simulacrele normalității”), după o analiză a receptării eminesciene din ultimii '50 de ani (pe care o socotește încremenită, cu excepția studiului Monicăi Spiridon, la G. Călinescu și Ion Negoitescu), se oferă câteva sugestii și piste pentru o nouă abordare a operei poetului: „Avem un surplus de cunoștințe teoretice, am învățat să privim literatura din unghiuri noi, știm astăzi o mulțime de lucruri despre *procesul facerii* și mai știm că nimeni nu poate face

abstracție de celălalt proces – *cel al receptării* ca și de consecințele schimbării orizontului de așteptări. O viitoare carte despre Eminescu va fi obligată să explice puterea misterioasă de reverberație în timp a poeziei, cauzele efectului ei persistent. (...) Nu cumva, în timp ce valoarea artistică (cea raportabilă) a pălit în destule privințe, au rămas să ne vorbească – neasemuit de pătrunzător – valorile expresivității? De pildă, neîncetând să ne uimească, puritatea mistică a simțirii, adevărul sentimentelor, trăirea arzătoare a ideilor nu contribuie ele oare la complexitatea efectului, refăcând în alt plan terenul pierdut?” ■ Mai puțin convingătoare ne apar interpretările propuse de Eugen Negrici însuși. Astfel, în nr. 12, avem o interpretare în cheie hipnagogică a poemului *Diana* (unde, în locul visului de care vorbesc, de regulă, eminoscologii, am avea, de fapt, o „rever[e] în stare hipovigilă”) (*Alter-ego*, „Simulacrele normalității”). ■ În serialul său despre Eminescu, Eugen Negrici inserează, în nr. 17 al „României literare” (1-7 mai) și un text mai vechi (datat „1981, Craiova), intitulat *Resursele populiste ale „Luceafărului”*. Împingerea poemului spre prozaic, anecdotic, alegoric ar avea ca efect o anume accesibilitate a mesajului liric, ale cărei resorturi sunt comentate de critic: „Începând cu «povestea» însăși, *Luceafărul* are toate elementele care pot capta. Nu preget să afirm că are o atracțiozitate plebee. Accesibilitatea, popularitatea lui sunt consecința posedării unor atribute care vor avea totdeauna darul de a impresiona. (...) Mișcător, înduioșător mai ales pentru sufletele sensibile – care nu vor fi niciodată în minoritate – este ceea ce ține chiar de anecdota biografică repudiată de Negoîtescu. De ce? Pur și simplu pentru că – fiind mai umană, mai la-ndemână, pe aceasta o poți despica și pune în ecuație dilematică, o poți preschimba în spectacol, ți-o poți «înfățișa». Din diverse motive, ce țin de istoria poeziei, există și va exista mereu o confuzie între *eul empiric* și *eul poetic* și «protagonistul» poematic va coincide de regulă în mintea cititorului cu persoana autorului. Și, orice am face, nu vom putea interzice acestui tip comun de cititor să și-l închipuie pe însuși Eminescu străduindu-se, demn și palid, să-și povestească drama”. ■ Altfel, în opinia criticului, „de pierderile de substanță” ale celebrului poem „se fac vinovate” și „conceptualizarea prea marcată, subțierea lirismului prin împingerea lui în filosofie și în morala practică schopenhaueriană, formularea aproape doctrinară, preschimbarea treptată a sentimentelor în idei și a plasmei poetice tulburi a mitului în alegorie lesne descifrabilă”.

● În două numere din revista „22”, nr. 11 și 12 (20-26 martie) este publicat un material intitulat *Emil Constantinescu față în față cu presa* (moderator Thomas Kleininge, pagini realizate de Gabriela Adameșteanu). Este vorba de o întâlnire patronată de GDS (la care au participat, așa cum se explică într-o notiță, puțini membri ai grupării, printre care Mihai Șora, Radu Filipescu, Călin Anastasiu, Gabriel Liiceanu, Mariana Celac, Sorin Antohi, Thomas Kleining, Ana Șincai, Cristian Preda, Gabriela Adameșteanu). Candidatul

CDR face referiri la viața politică a epocii și la înscrierea sa în cursa prezidențială. Oferim câteva fragmente: „Ce credeți că făcea lumea? Se duceau nehotărâții la PDSR. Așa, nu mai există acel singur pol, al președintelui Iliescu, ci există și Convenția Democratică și oamenii o vor vota ca să nu risipească voturile”; „Primul de la care am învățat politica mare a fost președintele Iliescu. A trebuit s-o fac în câteva ore, fiindcă aveam în față un aparat, un profesionist al politicii (chiar dacă făcuse politică comunistă)”. □ În nr. 11 al revistei Gabriel Dimisianu scrie despre volumul lui Ion Simuț, *Revizuri* (Editura Fundației Culturale Române, 1995) (*Critica criticii*, „Cronică de carte”). Criticul observă că autorul operează revizuirile după două criterii diferite, în funcție de perioadă: „Această poziție [împietirea criteriului estetic cu cel politic și etic, n.n.] este valabilă, repet, în concepția lui Ion Simuț, pentru literatura perioadei comuniste, cu nenumăratele și nefastele injoncțiuni ale politicului în literatură, în viața literară, cu veleitățile îndrumătoare ale activistului politic și cu încercările lui neobosite, de o diabolică perseverență, de a-și aservi arta țelurilor proprii, propagandistice. Când Simuț se ocupă însă de literatura anterioară epocii comuniste, ca în volumul *Revizuri*, criteriul estetic devine din nou de primă importanță, cel moral și politic fiind numai în subsidiar invocat sau în destule cazuri deloc. De unde scoatem concluzia că scriitorii «vechi» pot fi considerați numai estetic, pe când contemporanii pun, vrând-nevrând, cercetătorului operei lor și probleme etice sau de alt ordin – și cu atât mai mult le pun când este vorba de o perioadă în care esteticul a fost agresat până la anulare”. Lui G.D. îi rețin atenția mai ales capitole despre Macedonski („al cărui rol în literatura română i se pare supralicitat (după subestimarea de odinioară), în poetul *Noptilor* și al *Rondelurilor* văzându-se, fals, un deschizător de orizonturi către modernism, când el nu a ieșit niciodată, de fapt, din terenul neoclasicismului”), Bacovia (citit prin Cioran) sau despre Rebreanu (citit prin Charles Mauron). În schimb, în capitolul care analizează „«caragialescul după Caragiale» (descoperit în operele lui Rebreanu, Sadoveanu, Marin Preda, Paul Georgescu, Mircea Cărtărescu, Ioan Lăcustă, sau a unor critici precum Radu G. Țeposu, Al. Cistelean, Virgil Podoabă etc.), „Simuț uită însă, pe nedrept, un șaizecist: Marin Sorescu. Un alt uitat, și tot pe nedrept: Teodor Mazilu”.

14 martie

- Și în acest an, poetul Liviu Ioan Stoiciu scrie articole pe teme politice în „Cotidianul”; menționăm câteva dintre ele: *A sosit scadența incalificabilei gestionări PDSR-PUNR- a țării* (în nr. 61, apărut la data de mai sus); *PDSR încearcă să cumpere pe nimic votul celor defavorizați* (nr. 88, 17 aprilie); *Să trecem, totuși, la treabă, stimați aleși de la Putere!* (nr. 286, 6 decembrie) etc.
- Din nr. 11 al revistei „Tribuna” reținem interviul lui Sabin Gherman cu Vasile Fanache, *Dincolo de normalitate*. V.F.: „După părerea mea, caragia-

lismul, ca fenomen socio-politic, se află peste tot în lumea românească și vreau să subliniez că astăzi o sumă de forme balcanice care țin de latura primară a caragialismului – sau sesizate de Caragiale – se afirmă câteodată mai puternic în Transilvania decât dincolo; pentru că, se poate spune, și aici se întâlnește o lume veroasă, care curge la culise pentru a se institui în grupuri de putere, în inamici ai unor indivizi de certă valoare ș.a.m.d. Nu putem spune că Transilvania este scutită de microbul caragialismului; el se află pretutindeni, chiar dacă uneori, se poate constata aici un oarecare rafinament, dar este vorba de un rafinament perfid”.

15 martie

● Cu ocazia împlinirii a 65 de ani, „un poet pentru toate anotimpurile: Petre Stoica” este sărbătorit în nr. 3 al revistei „Orizont” (printr-un text nesemnlat). □ Două lucrări ale lui Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej și Noaptea totalitară. Crepusculul ideologiilor totalitare în secolul 20* (aceasta din urmă conținând eseuri rostite la Europa Liberă în deceniul 9 și în primii ani postrevoluționari) sunt comentate, în paginile acestui nr. 3, de Victor Neumann (*Tragicomedia comunismului românesc*), respectiv Doru Branea (*Diminețile intelectualilor. Note pe marginea unei cărți a trezirii*). În opinia lui Victor Neumann, autorul oferă, în cel dintâi volum, „o viziune echilibrată asupra mecanismului de funcționare a puterii politice staliniste”: „Interesul politologului este să facă accesibilă cititorului tragicomedia comunismului balcanic, să prezinte personalitățile PCR, să descrie labirintul de intrigi al liderilor staliniști români, să arate grotescul cultului puterii personale, să ilustreze criza de conștiință și criza politică a României în deceniile de după marea conflagrație mondială”.

17 martie

● Viorica Rusu îl intervieuează pe Romul Munteanu în nr. 310 din „Adevărul literar și artistic” („*Uneori se compromitea prefațatorul, dar trecea cartea...*”, „Paralele inegale”). Se rețin în special detaliile despre activitatea de director al editurii Univers, perioadă în care au fost traduse și publicate titluri importante, unele nu foarte confortabile pentru instituția cenzurii (criticul menționează romanul lui De Quincey, *Confesiunile unui opiomani englez* și unele titluri din romanul sud-american – *Toamna patriarhului, Recurs la metodă* etc.). Sunt prezentate și câteva dintre strategiile folosite: „Uneori, e drept, trebuia să se compromită puțin prefațatorul, dar scăpa textul. Câteodată erau scoase mici pasaje, poate prea erotizate, din unele cărți în proză”.

19 martie

● În editorialul său din nr. 1817 și 1820 (ultimul din 22 martie), intitulat *Lecturi deschise*, Octavian Paler comentează volumul lui Vladimir Volkoff,

Treimea răului – rechizitoriu în procesul postum al lui Lenin, Troțki și Stalin, apărut la Ed. Anastasia. În opinia sa, această scriere ar interesa trei categorii de cititori. Prima ar fi „a celor ce încearcă să ne facă să credem că între crimele comise cu mâna stângă, adică de comunism, și crimele comise cu mâna dreaptă, adică de fascism, ar exista o mare deosebire”: „Comunismul a ucis mai mulți oameni decât fascismul. Între 100 și 200 de milioane de oameni, după o aproximare grosolană. Aceasta nu înseamnă că fascismul a fost mai puțin criminal. Înseamnă, doar, că răul întruchipat de comunism merită aceeași repulsie. Și comunismul și fascismul au teoretizat ura. Amândouă au produs călăi și victime. Amândouă au tăvălit prin bălți de sânge secolul care se sfârșește acum. Față de ororile lor, Nero pare un biet diletant, iar teribila Inchiziție, o organizație inefficientă. Fiecărei pagini din Capitalul lui Marx îi corespund câteva sute de mii de cadavre. Și unde, din locurile unde a fost pusă în practică, ideologia comunistă nu s-a folosit de frică, de teroare, de pușcării, n-a creat un coșmar?” Cea de a doua categorie ar fi „a celor ce-l fac responsabil exclusiv pe Stalin de satanizarea comunismului” (vinovați fiind și Lenin sau Troțki). În fine, a treia categorie este a celor care „cred – ori se prefac a crede – într-un comunism reformabil, eventual fără «luptă de clasă» și fără teroare, cu nume schimbat”. „Dar ce-ar mai rămâne din comunism fără «luptă de clasă» și fără teroare?” Răspuns: „Niște coji ale unei utopii”.

20 martie

- Moare poetul Ioanid Romanescu. În nr. 313 al „Adevărului literar și artistic” (7 aprilie), Daniel Dumitriu publică necrologul *Bietul Ioanid*, din care reținem un fragment: „Poezia nu a fost pentru el o îndeletnicire agreabilă, precum șahul și pescuitul, n-a fost nici meserie a cărei practică se încadra într-un program care alterna cu timpul liber, cu odihna de după muncă. A fost pur și simplu o lume în care a trăit marele visător, a fost vis și coșmar, a fost existență în paradis și pedeapsă brutală, a fost, ca orice mare iubire, jubilație și suferință. Fie că-i citeai cărțile, fie că-l auzai recitând, fie că stăteai de vorbă cu el într-un birou sau pe stradă, acasă la el sau acasă la tine, aveai în preajma ta visătorul poet. Nu era un lunatic, pentru că nici în poezie nu era un lunatic. Nu era nici insul cu picioarele pe pământ, adaptat întru totul la condițiile vieții terestre, nici poezia lui nu ni-l arăta astfel”. □ În amintirea poetului, în nr. 4 (aprilie) al revistei „Convorbiri literare”, sunt publicate o serie de poeme (*Testament*, text inedit, comunicat de Dionisie Duma, poet; *Ave Maria*; *A doua zi*; *Fum*), împreună cu necroloage semnate de Lucian Vasiliu, *Ioanid Romanescu*, „piratul”, Florin Faifer, *O fantezie neobișnuită*, Ioan Holban, *Apărarea poeziei*, Val Condurache, *Cine știe viața asta pe de rost?*, Emil Brumaru, *Plecare* (poem).

- Comentând scrierea lui Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului* (Ed. Amarcord, Timișoara, 1995) în nr. 11 al „Lucea-

fărului” (*Literatura exilului*, „Cronica literară”), Dan Cristea se arată încântat mai ales de analizele propriu-zise ale autorilor, și nu de teoria discutabilă asupra exilului (ca eden): „Este un evocator exact și informat al climatului intelectual (România anilor '30 sau Imperiul austro-ungar în disoluție), ca și al sociologiei mișcărilor literare (literatura proletcultistă sau «onirismul»). Este avizat în tabloul comparatist european, balcanic sau est-european, cu afinitățile dintre scriitori și temele operante. Știe, de asemenea, cum să citească «spiritul» textului și cum să decupeze textul cu folos”. □ Pe ultima pagină, cititorii sunt anunțați că problema distribuirii revistei prin Rodipet a fost remediată.

● Comentând, în nr. 11 al „României literare” volumul lui Ion Ianoși *Idei inoportune* (Cartea Românească, 1995), Gheorghe Grigurcu analizează îndeosebi *Dificultatea desprinderii de idee* a autorului, socotit „un propagandist de lux al doctrinei marxist-leniniste”, și aflat în prezent, ni se spune, „în derută”. În principal, Grigurcu nu este de acord cu una dintre ideile din volum, aceea că doctrina comunistă, datorită pretenției ei umanitare, nu ar fi fost la fel de periculoasă precum cea nazistă: „În ce ar consta, în acest caz, «superioritatea» comunismului? Pe când fascismul, afirmă Ion Ianoși, posedă «un bagaj mult mai sărac, mai neconvingător și mai puțin ispititor în plan spiritual», «comunismul vehiculează în schimb o idee mare, întrucât urmărește eliberarea imensei majorități a omenirii, finalmente a întregii omeniri, de vreme ce, în programul original, până și fosta minoritate privilegiată și expropriată de privilegii e sortită înfrățirii cu majoritarii victorioși». Deci, la un concurs de «programe originare», totalitarismul roșu ar ieși câștigător! Aferim! Nu cumva tocmai aci rezidă un plus de ticăloșie a comunismului? În marea sa demagogie mistificatoare, în maniera sa, de-o amploare fără egal în istorie, de-a înșela masele?” ■ De altfel, această tendință a comparării nocivității celor două doctrine este frecventă în epocă, putând fi manipulată în funcție de profilul „ideologic” al comentatorului. □ Semnalăm și alte cronici sau articole din acest număr. Astfel, Alex. Ștefănescu analizează cartea de convorbiri a lui Geo Bogza cu Diana Turconi, *Eu sunt țința (18 iunie 1992, Snagov – 14 septembrie 1993, Spitalul Elias)*, apărută în acest an la editura bucureșteană DU Style, socotind-o „mai frumoasă și mai tulburătoare decât toate cărțile” autorului (*Ultimul Geo Bogza*, „Cronica literară”), Virgil Ierunca scrie un articol despre *Emmanuel Lévinas* („Diagonale”; continuare în nr. 12), iar Z. Ornea descoperă *Un Cioran necunoscut* („Cronica edițiilor”) în volumul *Scrisori către cei de-acasă* (stabilirea și transcrierea textului de Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu, traduceri din franceză de Tania Radu, ediție, note și indice de Dan C. Mihăilescu, Humanistas, 1995).

● În nr. 12 din revista „22”, sunt comunicate Premiile ASPRO (în valoare de 1 milion de lei fiecare, acordate pe 17 martie; dacă înțelegem bine din notița de prezentare, distincțiile s-ar fi acordat în funcție de popularitatea volumelor): **poezie** – Alexandru Mușina, *Tomografia și alte explorări* (Editura Marineasa,

Timișoara); **proză scurtă** – Viorel Marineasa, *Dicasterial* (Editura Arhipelag, Târgu-Mureș); **roman** – Mircea Cărtărescu, *Travesti* (Editura Humanitas, București); **critică și eseu** – Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, vol. 3 (Editura Dacia, Cluj-Napoca); **carte de debut** – Caius Dobrescu, *Efebia* (Editura Marineasa, Timișoara); **premiul pentru experiment** – Anton Sebastian Florațiu, *Novele filoneze. Dictando dictanda & Nopti triumphiulare* (Editura Vlasie, Pitești). Premiul pentru cea mai bună carte a anului a fost câștigat de volumul lui Andrei Cornea, *Platon – filosofie și cenzură* (Humanitas, București).

21 martie

● Ileana Petraș-Voicu prezintă volumul lui Andrei Marga, *Filosofia unificării europene*, în nr. 12 al revistei „Tribuna” (***Europa, casa noastră cea de toate zilele***): „(...) ea cuprinde o introducere intitulată «O schimbare de paradigmă», Partea I «Specificul Europei», Partea a II-a «Unificarea europeană», Partea a III-a «Rezistențe» și «Încheiere. Limitele și dilemele tranziției răsăritene». Fiecare parte are un număr de patru capitole, cantitativ și calitativ armonizate. (...) Ceea ce distinge cartea semnată de Andrei Marga este caracterul ei de sinteză, de întemeiere conceptuală. Cu alte cuvinte, natura ei filosofică, îndreptată spre aspectele fundamentale ale studiilor europene: specificul Europei și criza europeană; unificarea europeană; probleme filosofice cardinale ale unificării europene și rezistențele pe care ea le întâmpină”. □ Ion Cristofor îl interviuează pe poetul Christian W. Schenk („***Sunt mândru a fi un poet ce scrie în limbile a două culturi***”). Reținem programul cultural de promovare a literaturii române propus de scriitorul bilingv: „1. Trezirea conștiinței culturilor vestice, a ideii că și dincolo de Viena se mai face literatură. Ceea ce nu este atât de la sine înțeles precum mulți confrăți români mai cred printr-o inocentă naivitate. 2. Penetrarea în universități cu lucrări de interes universitar (lucrări de specialitate, antologii de poezie, de proză scurtă, povestiri, biografii, monografii etc.), toate lucrări cu mare grijă alese, documentate și bine fondate. 3. Acostarea mai multor reviste literare pentru posibilitatea publicării unor recenzii și publicitate. 4. Intensificarea legăturilor cu diversele organizații existente printr-un mandat al organizațiilor din țară ca de exemplu: Uniunea Scriitorilor, Academia Română, Fundațiile Culturale sau Ministerele de Externe și de Cultură. Aici nu există aproape nimic concret, global ci doar individual. Nu trebuie să ne pună pe gânduri. 5. Nu în cele din urmă trezirea interesului colegilor de breaslă de peste hotare prin publicarea lor în revistele din România și astfel apariția în bibliografiile lor a limbii în care au fost traduși. Numele de România, Român sau Românesc trebuie să apară cât mai des în publicațiile care vor urma. Astfel, în ultimii ani am tradus și publicat mai mulți poeți germani în România. În ultimele lor cărți stă scris: versurile lui (sau ale ei) au fost traduse și publicate în limba română”.

□ Eugen Simion comentează jurnalul lui Musil („*Eu*” este în mod fictiv „*altul*”), iar Marin Sorescu este prezent cu o serie de poeme din volumul *Efectul de piramidă*.

22 martie

● Începând cu nr. 167 din „Dilema” (și continuând până la nr. 170 inclusiv), Andrei Pleșu publică un serial în patru părți, cu titlul ***Păcatele și inocența intelectualilor***. Intervenția sa despre implicațiile civice ale intelighenției, ca și despre prestația și profilul acesteia în diferite perioade turbulente din punct de vedere socio-politic, este una dintre cele mai consistente din anii post-revoluționari. ■ Iată premisele discuției, dar și prejudecățile care bruiază această chestiune mult discutată în acea vreme: „Ideea că un scriitor genial poate fi o lepră, sau un papă-lapte, ideea că un matematician de anvergură poate fi idiot în materie de politică, sau că un om de mare curaj poate fi subdezvoltat în plan administrativ – nu intră în mințile noastre însetate de geometrie și de consecvență. Intelectualul e cineva care știe anumite lucruri, multe lucruri. Înseamnă că e cineva care le știe *pe toate*. Intelectualul vorbește frumos – deci are soluții. Intelectualul *înțelege* orice – deci *poate* totul. (...) Se pune întrebarea între ce limite o asemenea misiune este rezonabilă și legitimă. Ce se poate aștepta de la intelectuali și ce nu? Și cum trebuie să se poarte un intelectual adevărat (?) pentru a păstra echilibrul între riscul activismului inadecvat și acela al absenteismului culpabil?” ■ În partea a doua a serialului său (nr. 168, 29 martie-4 aprilie), eseistul inventariază diferitele poziționări față de această chestiune – mergând de la completa neimplicare (ilustrată prin cazurile unor Goethe sau Benda, în această categorie fiind inclus și Noica) până la implicare (Havel; dar și intelectualii care au sprijinit nazismul sau comunismul). Ar mai exista o a treia categorie, preferată de eseist, cea a „intelectualului[ui] care influențează mersul lucrurilor *din afara vârtejului lor*”; prototipul ei ar fi Timothy Garton Ash: „Momentul angajării totale a trecut. Nu mai e nevoie ca intelectualii să devină miniștri, prim-miniștri sau președinți. Dacă vor să-și păstreze puterea de intervenție, ei trebuie mai curând să evite asemenea posturi. Li se cere doar să comenteze critic faptele guvernanților, să devină «polul social» al lucidității”. ■ În cea de-a treia parte a serialului (nr. 169, 5-11 aprilie), Pleșu observă că „istoria politică a intelectualității românești” după al Doilea Război Mondial este totodată „istoria unui eșec”, intelectualii aflându-se mereu într-o situație de „inadecvare”. Eseistul depistează patru etape ale acestei istorii: cea de la sfârșitul anilor ’40- ’50 („supliciu” intelectualilor, dar și „superstiția unei mântuitoare invazii justițiare” din partea americanilor); cea din perioada dezechelului, după 1965 (aducând „crența că *se poate Dialoga* cu regimul”); cea de după 1971 („politica neutralității”, ca armă de luptă „împotriva unui sistem opresiv atât de solid alcătuit *nu se poate face nimic*”; principala formă de manifestare fiind

„rezistența prin cultură”) și, în fine, după 1989 („reajustarea propriei imagini”, respectiv „curajul de compensație, opoziția motivată cosmetic, ca terapie de recuperare a unui portret pasabil”). ■ „Politica neutralității”, respectiv ideea „rezistenței prin cultură” sunt comentate astfel: „Moralmente, teoria non-participării, a sabotajului tacit, a neutralității invulnerabile e cât se poate de discutabilă. Practic vorbind, ea s-a dovedit o «politichie» utilă: în plin dezastru, intelectualii au învățat să mimeze normalitatea și au găsit argumente estetice, istorice și religioase pentru a nu risca nimic. Absenteismul civic s-a putut justifica prin retorica subversiunii subtile, care pierde în imediat, dar câștigă pe termen lung. Comunismul trece, capodoperele rămân...”. ■ Eseistul insistă asupra ultimei etape, cea de după 1989: „Nemulțumiți, în adânc, de stingheritoarea lor prestație publică, iritați, retrospectiv, că n-au avut mai mult curaj, intelectualii s-au mobilizat împotriva comunismului *postum* cu o furie care ar fi fost mai la locul ei în războiul – infinit mai periculos – cu oștirile comunismului *real*. Pentru a șterge urmele micilor complicități vinovate din perioada totalitară, intelectualitatea a adoptat, după 1989, poza verticalității inflexibile, a purității morale, care nu știe să negocieze. (...) Animați de o secretă răfuială lăuntrică mai mult decât de luciditatea contextuală, ei n-au oferit societății civice idei, soluții de echilibru, criterii pozitive, ci pațimi impure, lozinci, histrionisme. Cu alte cuvinte, intelectualii au pus în joc tocmai ce nu era intelectualitate în ființa lor. A spus-o Michnik încă din 1990: intelectualii au făcut politică (de acomodare) pe vremea când trebuiau să se comporte corect moralmente și au ales eticismul intransigent, când ar fi fost cazul să facă politică”. De aici ar rezulta, în opinia lui Andrei Pleșu, o „*criză de identitate*” a intelectualității care ar trebui neapărat rezolvată. ■ În fine, în ultima parte a serialului său (nr. 170, 12-18 aprilie), eseistul de la „Dilema” arată care ar fi riscurile implicării politice ale inteligenței: „Intelectualul – împreună cu suporterii săi – speră ca participarea sa la sfera politicului să aibă drept rezultat «spiritualizarea» puterii. Dar există un revers al acestei speranțe: politizarea excesivă a vieții intelectuale. Cel care vrea să provoace invazia valorilor asupra mecanismelor promiscui ale lumii politice e pândit, la fiecare pas, de riscul unei contagiuni inverse: deprinderile și tematica puterii infectează, insidios, metabolismul spiritului. (...) Politicianul are competența valorilor utile ale comunității, intelectualul are competența singurătăților. Politicianul nu poate acționa decât ofensiv, dinamic, manufacturier, intelectualul acționează mai degrabă prin prestigiul prezenței sale, prin iradiere statică, prin postură. Intelectualul poate – și trebuie uneori – să intre în politică, dar o va face întotdeauna cu sentimentul că «angajarea» sa e un exil și că, mai devreme și mai târziu, va trebui să se întoarcă «acasă». Fără nostalgia perpetuă a ceea ce îi e propriu, intelectualul activ politic cade *sub* condiția sa de intelectual, după cum fără obsesia Ithacai, Ulysse nu e decât un aventurier de rând, sortit tuturor naufragiilor...”

● În paginile nr. 12-13 din „Literatorul” este sărbătorit Romul Munteanu, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani. Reținem două intervenții în acest sens: un interviu realizat de Lucian Chișu, *Romul Munteanu: „Am crezut în datoria mea de misionar în cultură”* și un articol al lui Andrei Grigor, *Romul Munteanu – 70. O catedră pentru profesor*. Iată câteva dintre temele discutate cu Lucian Chișu: problema senectuții, considerații despre școala filologică clujeană al cărei absolvent este criticul, despre „rigorile comparatismului” și unele dintre cele mai importante cărți ale sale (*Farsa tragică* și *Metamorfozele criticii europene moderne*; cea mai puțin izbutită ar fi, în opinia autorului, cea despre *Școala ardeleană*) etc. Criticul pune în treacăt sub lupă și literatura postbelică: „În epoca totalitară a rezistat foarte onorabil o bună parte a poeziei; proza și teatrul au fost mai mult afectate. În mod paradoxal, până și romanele de critică a sistemului, cum sunt cele ale lui A. Buzura, nu se mai citesc acum cu interes. Preferăm literatura evazionistă-fabuloasă a lui F. Neagu și Șt. Bănulescu. Exotismul lor balcanic ar putea stârni interesul străinilor, la fel ca proza lui Panait Istrati, pe vremuri. Dar să nu disperăm. De la proza lui Iliescu, Cușnarencu, Sorescu până la romancierii mult mai tineri, începe să se configureze o literatură a micului fapt trăit... Este vorba de romane de mici dimensiuni, contemporane cu mentalitatea oamenilor de azi”.

24 martie

● Începând cu nr. 311 din „Adevărul literar și artistic” este publicat un interviu al lui Costin Tuchilă cu Geo Dumitrescu, *„Interzisă ca fiind «bolșevică» de regimul Antonescu, „Libertatea de a trage cu pușca” a fost considerată «decadentă» de regimul comunist”*; în următoarele două numere ale publicației, 312 (31 martie) și 313 (7 aprilie), apar alte două fragmente, cu titlurile *„Despărțirea de o pseudo-stângă de tip sovietic, de un regim de dictatură și teroare...”*, respectiv *„Această social-democrație să pună mai presus decât orice omul și buna lui stare”*. Prin detaliile biografice oferite, ca și prin referirile la propria-i operă, interviul este incontestabil pentru biografia acestui scriitor. Reținem, spre exemplu, subtila analiză a contextului în care a fost publicat volumul *Libertatea de a trage cu pușca*, precum și deconspirarea codului în care și-ar fi scris Călinescu textul de întâmpinare (subversiv și aluziv, în opinia poetului, și nu „alinat” ideologic, cum au fost tentați să creadă unii istorici literari): „La această inactualitate, ca să zic așa, cronologică, se va adăuga curând, și una de ordin ideologic, «estetic», politic. (Tovarășul Moraru m-a privit cu muștrare și mi-a făcut «na-na» cu degetul!...). Astfel că, abia ajunsă prin librării, cartea (interzisă, din manuscris, sub regimul anterior, ca fiind «bolșevică») este înscrisă, acum, în marea condică (peste o mie de pagini, cu literă mărunță!) a cărților interzise, fiind considerată (pe bună dreptate, în raport cu noile criterii) «decadentă». (...) E semnificativă, într-un fel, cronica lui G. Călinescu (...), pe care nu poți s-o consideri negativă

(decât dacă ești o mărginită bibliotecară de provincie, neobișnuită cu cititul cărților, ci doar cu așezarea lor în rafturi), dar care are nu numai unele rezerve și interpretări specifice, ci și, mai în glumă, mai în serios, un soi de «demascare», destul de subtilă și insidioasă: «Acum – spune Călinescu – în treacăt fie zis, punându-ne din unghiul de vedere teoretic în care se așază poetul însuși, care e un progresist, trebuie să observăm că poezia aceasta e încă de mentalitate 'burgheză'» (...) în ce mă privește, nu prea mă văd grăbit să deslușesc, în acel «încă» din textul călinescian vreo acută nerăbdare a marelui cărturar de a avea de a face, *în fine*, cu ceea ce începea, previzibil, să urmeze după infama poezie «de mentalitate încă burgheză!» ■ Reținem și confesiunea acestui om de stânga în privința evoluției sale ideologice, între interviul nonconformist acordat lui Biberi pentru volumul *Lumea de mâine* și scrisoarea trimisă lui Păunescu (și publicată de acesta în 1992, în «Totuși iubirea»): „În interviul amintit, afirmam, cu aceeași naivă și categorică exaltare juvenilă (ca și în chestia cu «dascălii și părinții»), că lumea de mâine «va fi o lume comunistă», nu fără a observa, totuși, că «astăzi (adică în '45-'46) nu există nicăieri un comunism propriu», că «ideea de comunism este în mod esențial planetară» și că argumentul «hotărâtor și final al victoriei comuniste» ar fi chiar enegia atomică! (...) Firește că, într-un asemenea context, URSS este «un uriaș șantier și o tabără de regenerare și elan», întreținând tonusul și avântul constructiv «pe întreg globul». Dar finalul acestei spovedanii devine brusc contradictoriu, când înflăcărantul aderent declară limpede: «refuz să scriu poezii cu temă» (răbufnire de-a dreptul «estetizantă» cu care, de altfel, s-a străduit, de bine de rău, să rămână consecvent de-a lungul anilor) (...) Exclus din partid în '54, el consideră faptul [în scrisoarea trimisă lui Adrian Păunescu, n.n.] drept «prima mea despărțire de stânga»; demisia de la «România literară», din '74 (când, după o amăgitoare «primăvară de la București» – ecou al celei de la Praga – începuse o nouă «strângere a șurubului») fiind considerată, răspicat, «a doua și definitivă despărțire și, apoi, neconținută distanțare de stânga». (...) așa-zisa mea despărțire, categorică și fără întoarcere, era de fapt, de bună seamă, despărțirea de o pseudo-stânga de tip sovietic, de un regim de dictatură și teroare, fără ideologie, fără un partid adevărat, fără o reală conducere colectivă. (Nu discut acum, la amănunt, ce s-a putut face, rău sau bun, sub acel regim). Scrisoarea mea era, de altfel, cam prea patetică și exagerat penitentă (prea multă «cenușă-n cap» pentru distanța imensă, fatală, dintre opțiunea teoretică, ideală, și întruchiparea ei practică, reală, de care nu eu și alții ca mine eram vinovați)».

27 martie

● În nr. 12 al „Luceafărului”, Marius Tupan se referă din nou la o anumită criză a culturii (*Gardienii culturali*, „Acolade”): „Actul cultural românesc nu

mai e protejat, instituții dubioase îi scot în față pe Săraru și Păunescu, premiindu-i chiar, așa, să ne facă în ciudă, timbrul literar și drepturile de autor devin himere și gardienii culturali, învârtind hârtii și rapoarte, zac în fotolii înalte, când nu dau câte o raită prin străinătate, să ne reprezinte!” □ Dan Cristea comentează volumul *Eu sunt ființa* – Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi („*Amurgul ultimului uriaș blând*”, „Cronica literară”): „În stilul său «concis și amar», Geo Bogza este un excepțional portretist și moralist deopotrivă al oamenilor, al cărților, ca și al mediilor diverse pe care le-a cunoscut, de la Avangardă la Academie. (...) Din păcate întrebările sunt uneori prea lungi, prea elaborate și prea «deștepte», nealiniindu-se astfel la stilul «concis și amar» al celui întrebant. Cartea însă, în întregul ei, ne pune față-n față cu confesiunile, într-un fel testamentare, ale unui mare scriitor, Geo Bogza, de care ar fi bine să ne amintim cât mai des”.

● În editorialul său din nr. 13 al revistei „22”, Gabriela Adameșteanu observă că România se află deocamdată în *Camera de așteptare* în privința aderării la UE și NATO. Faptul că Eurobarometrul ar fi indicat o proporție de 97, respectiv 95% a celor doritori de a intra în ambele formațiuni ar putea fi interpretat „și ca o probă a anxietăților față de riscul de se trezi în aceeași sferă de influență din care au sperat să-i fi scos sacrificiul din Decembrie 1989”. Declarațiile unor jurnaliști străini, conform cărora România s-ar afla încă printre outsiders, „alături de Bulgaria sau Țările Baltice”, este pusă pe seama înapoierii României, blocată deocamdată de mecanismele celor aflați la putere: „Înapoiere pentru care, cel puțin în ceea ce privește România, responsabili sunt cei care au guvernat-o în ultimii 6 ani și au adus-o în stadiul în care este azi: convulsionată de mișcări sociale prin care irumpe permanent sărăcia în care trăiește cea mai mare parte a locuitorilor țării, împotmolită în corupție”. □ Este transcrisă o discuție despre *Accesul la arhive – la fel de importante ca libertatea presei* (desfășurată în cadrul unei întruniri GDS din 8 martie, moderator Sorin Antohi, „pagini realizate de Rodica Palade”). Reținem un fragment din textul de prezentare al lui Sorin Antohi: „În România anilor '90, arhivele și imaginea lor sunt un bun indicator al câtorva fenomene de societate și al câtorva presupoziiții metodologice. Mai întâi, la multe arhive se stă la coadă, pentru reconstituirea unor drepturi afectate de comunism: drepturi de proprietate, drepturi la palide compensații pentru ani de tranșee sau de celulă; puține scene sunt mai grăitoare în acest sens decât grupul de țărani bătrâni, cu căciula în mână, care așteaptă din zori bunăvoința (uneori plătită) a unor funcționari brusc importanți. Apoi, luptând cu dezinteresul unui public aflat în derivă spre autism și resentimente prost plasate, persoane și grupuri înzestrate cu o viziune etică asupra istoriei încearcă să salveze de la uitare, dezordine și chiar distrugere urmele documentare ale ultimelor decenii, făcând din memorie principiul unei terapii colective și forma unică a justiției absolute; emisiuni de televiziune, reviste, filme, cărți (multe bazate pe documente din arhive și

străine), cercetări de istorie orală și proiecte comemorative alternative activează o mitologie publică a neuitării, permanent erodată de presiunile mizeriei cotidiene și de uzura criteriilor de valoare”. □ Gabriel Dimisianu face o lectură polemică volumului lui Ion Ianoși, *Idei inoportune (Inoportunități actuale*, „Cronică de carte”, continuare în nr. 14, 3-9 aprilie). Cum chestiunile puse în discuție sunt elocvente pentru profilul perioadei, iar cele două puncte de vedere (al lui Ianoși și al lui Dimisianu) sunt elocvente, în acești ani, pentru o scindare a câmpului cultural, vom acorda un spațiu mai amplu acestei cronici.

■ De la bun început, Dimisianu precizează că nu este vorba de „o replică de felul acelor care țin să închidă gura preopinentului” și că luarea sa de poziție „nu provine din neclintita încredințare că dețin eu adevărata cheie a cutărei probleme”, deoarece „am propriile nedumeriri și dubii și nu fac, adesea, decât să pun la rândul meu întrebări”. ■ Prima chestiune adusă în discuție – „ideea atașamentului față de carte ca întâia probă a moralității cărțurarului” – trebuie descifrată în cheia perioadei (care pune accentul pe implicarea civică); or, în opinia lui Dimisianu, Ianoși nu s-ar putea „scutura» de noul oportunism”: „Le sună bine în urechi, în orice caz, acelor care își argumentează cu ea «cumințenia», în fapt obediența față de Putere, plierea pe interesele acesteia, îndemnând viclean la «apolitism», la întoarcerea la unelte a scriitorului, la revenirea intelectualului în bibliotecă. «Și totuși, scrie Ion Ianoși, întâia probă a moralității cărțurarului o constituie atașamentul față de carte, nu neapărat în răspăr cu viața, ci, dacă se poate, în echilibru cu ea». De acord, dar dacă nu se poate, dacă «viața» nu acceptă «echilibrul» și dă năvală, agresează, maculează, distruge, ca în iunie 1990? Ce să facă atunci omul atașat cărții, intelectualul, să se supună, să rabde, să accepte violențele «vieții»? Și până când, și cât? În ce ungher al bibliotecii să se ascundă cărțurarul spre a-și feri fruntea de lovitura bătei ce o ațintește?” ■ Tot în grila epocii – rusofobă – ar trebui privită și discuția în jurul culturii și literaturii ruse, a căror dezavuare îl mânănește pe Ianoși: „Și totuși experiența istorică, adunată prin secole de popoare, își pune pecetea pe felul lor de a gândi «sintetic» unele despre altele. Acest lucru nu poate fi evitat. Și ce-i spune «românului» (ca de altfel și «polonezului», «letonului», «finlandezului» etc.) experiența istorică despre «ruși»: că de la ei nu le-a venit niciodată binele, chiar și atunci când se părea că ar putea veni, ca în 1878, în cazul nostru, când aliați prețioși fiindu-le, în războiul cu turcii, ne-au mulțumit răpindu-ne județele din sudul Basarabiei. Acestea sunt realități palpabile, astfel zicând, iar nu inefabile, de luat în seamă când se caută explicația conotațiilor negative de care vorbește Ion Ianoși”. ■ Reținem butada lui Ianoși despre legăturilor din evrei și comunism: „«mulți comuniști au fost evrei – mulți evrei n-au fost comuniști»; «au fost mulți evrei – între puținii comuniști»; «au fost mulți comuniști-evrei, dar de fapt mult mai mulți evrei necomuniști». ■ Ion Ianoși este unul dintre cei care, în epocă, nu acceptă echivalarea comunismului cu fascismul, socotind că prima ideologie nu ar fi

fost atât de nocivă precum a doua și că, în plus, însăși această echivalare ar fi o tentativă de manipulare (nu ar urmări „punerea pe același plan al totalitarismelor, ci este o formă nouă de anticomunism”). De această idee Dimisianu se desparte complet: „Nuanțând, cum își propune, Ion Ianoși va distinge un plan care îndreptățește echivalarea fascism-comunismului și altul care nu o îndreptățește. Primul are în vedere efectele: «Teroarea în masă», «ororile comuniste», fie de sorginte fascistă, fie comunistă, sunt comparabile. Necomparabile (sau «neechivalente») sunt, după Ion Ianoși, premisele, punctele de pornire. Astfel, în timp ce «fascismul se blochează într-o idee la propriu mică», pentru că exclude de la «mântuire» tot soiul de categorii neprivilegiate (națiuni, etnii, rase), comunismul «vehiculează în schimb o idee mare, întrucât urmărește eliberarea imensei majorități a omenirii». Chiar dacă în practică trădate, premisele nobile (să notăm, în treacăt, că în acest punct susținerile lui Ianoși sunt mai degrabă «oportune» decât «inoportune», consumând perfect cu teza înaltelor idealuri întinate de ceaușism a știm cui...), deci, chiar dacă trădate, premisele nobile dau alt gir moral, mai înalt, opțiunilor sincere pentru comunism decât acelora, tot sincere, pentru fascism. Astfel s-ar explica, după Ianoși, forța fascinatoare a ideilor comuniste, «de ce au aderat la programul comunist milioane de oameni bine intenționați», precum și «atașamentul atâtor scriitori și artiști față de noua orânduire». Și pentru a întări încă mai mult certificatul de noblețe acordat izvoarelor comunismului, Ion Ianoși reamintește tangențele acestuia cu creștinismul timpuriu și, de asemenea, prodigioasa carieră a «utopiei sociale» care traversează «fără exagerare, întreaga istorie a umanității civilizate». Concluzie: «Fascismul are un bagaj mult mai sărac, mai neconvingător și mai puțin ispititor în plan spiritual». Avem unele observații de făcut. Milioane de aderenți sinceri a avut și fascismul, atât de mulți aderenți încât a reușit să ajungă la putere, ca în Germania, în temeiul votului popular. Oriunde a luat puterea, comunismul a făcut-o prin forță (lovituri de stat, export de revoluție etc.), cu toate că se revendică de la cele mai generoase idei. Parcă o revoluționară spusese, madame Roland, înainte de a fi fost dusă la eșafod: libertate, câte crime s-au făcut în numele tău! Cât privește aderarea la comunism a atâtor mari intelectuali ai veacului, artiști, scriitori, atrași de idealurile înalte, este cazul să vedem lucrurile, cum însuși Ion Ianoși îndeamnă, mai nuanțat. Unii au fost într-adevăr atrași de idealuri – iluzionați de ele, mai bine zis –, ca ulterior dezmeticitul Panait Istrati, dar câți nu au făcut din oportunism pasul apropierii și câți dintre ei, dintre occidentali mai ales, nu au fost manipulați de serviciile secrete comuniste, prin mijloacele cele mai abile și mai perfide, îmbinând seducția cu șantajul, atrăgându-i în complicități de care unii nu și-au dat seama până la sfârșitul vieții? Multe astfel de lucruri deja se știu (în legătură cu Romain Rolland, cu Aragon și cu alții), iar altele continuă să iasă la iveală și acum. (...) Dar adepți printre marii intelectuali nu a avut și fascismul, la noi

mișcarea legionară? Pe câțiva chiar Ianoși îi numește – Cioran, Eliade, Noica – și atunci unde sunt diferențele? (...) a vorbi de o «cultură comunistă» în acești '70 sau '50 de ani este impropriu, pentru că, în fond, tot ce a fost valoare semnificativă în producția culturală din timpul comunismului s-a născut prin *opunere* față de constrângerile acestuia, fătîșă sau disimulată, prin sustragere de la comandamentele ideologiei totalitare, prin evitare, ocolire, subminare sau împotrivire directă la unele cazuri”. □ Volumul de interviuri al Gabrielei Adameșteanu, *Obsesia politiciii* (Editura Clavis) este comentat de Dan C. Mihăilescu (*Curat obsesie!*, „Cronică de carte”). Volumul are trei secțiuni: „Istoria apropiată” (convorbiri cu Regele Mihai, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, Paul Goma, Gabriel Liiceanu, Matei Călinescu, Mihnea Berindei, Vladimir Tismăneanu, Alexandru Paleologu); „Descoperirea politiciii” (Corneliu Coposu, Andrei Pleșu, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu, Emil Constantinescu, Ion Rațiu, Victor Babiuc, Mihai Botez) și „Cultura politiciii” (Ioan Petru Culianu, Dorin Tudoran, Sorin Alexandrescu, Emil Hurezeanu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Martin).

29 martie

● În nr. 168 din „Dilema”, Ștefan Aug. Doinaș publică textul unei intervenții pe care a avut-o în Senat, pe 18 martie, în chestiunea candidaturii lui Adrian Păunescu la alegerile din acest an. În opinia lui Șt. Aug. Doinaș, Păunescu ar fi „corigent la materia prezidențială”, iar acțiunea sa complet neavenită: „A salva cu adevărat România de azi, bântuită încă de fantome comuniste, înseamnă a curăța conștiința civică tocmai de asemenea idei care au distrus timp de câteva decenii societatea românească, ne-au expulzat din Istorie și ne-au mutilat sufletește. Momentul politic actual, atât de grav, ar trebui să fie scutit de apariții pseudo-politice pe cât de pernicioase, pe atât de grotești”. □ În acest nr. 168 tema în discuție este fenomenul rus, receptat subiectiv în această perioadă (mai degrabă în sens negativ, din pricina asocierii sale abuzive cu ideologia comunistă). Dintre diferitele intervenții, le menționăm aici pe următoarele: Mihai Răzvan Ungureanu, *Rusia, mamă bună...* (consultând diferite documente din sec. XVIII-XIX, se poate observa că referirile la Rusia sunt, de multe ori, pozitive); Ion Vianu (*Teribilul, fascinantul nostru vecin...* – modelul este immortalizat în imaginarul cult prin imaginea lui Ivan Turbincă, iar confruntarea cu el înseamnă și confruntarea cu „moderația noastră constituțională”); Alexandru A. Popovici, *Soljenișin – artistul* Teodor Baconsky, *Ortodoxia și ideea rusă*, Silviu Brucan, *Este Rusia problema nr. 1?* etc. ■ Semnificative sunt mai ales intervențiile lui Z. Ornea (*Modelul european*) și Ion Ianoși („*Cunosc, deci judec*”). Z. Ornea se delimitează de acest fenomen, observând că impunerea modernității românești a coincis cu desprinderea de modelul rus: „Acum, ca și în secolul al XIX-lea, modelul nostru civilizatoriu și cultural nu e răsăritul rusesc, ci Apusul Europei. Prevalează, în acest plan, nu

ortodoxia, comună cu Biserica Rusiei, ci componenta latinătăii din structurile etnogenetice ale poporului român. Ea, latinitatea, și necesitatea evoluției spre structurile euro-atlantice ne apropie de Apusul european, distanțându-ne decis de năuceala Rusiei de astăzi. Aceasta nu justifică însă deloc rusofobia, primitivă ca orice xenofobie. Nu oamenii de rând și cei de cultură, ci conducătorii Țes planuri anexioniste. Poporul rus, admirabil, e demn de stimă prin tot ce a zămislit, extraordinar, în planul culturii și al artei”. ■ Ion Ianoși, în schimb, consideră că prejudecățile despre Rusia și URSS nu ar trebui să se extindă și asupra culturii ruse, reticenta în fața acestui model fiind și efect al provincialismului („*Cunosc, deci judec*”): „În privința culturii ruse judecata schițată e mai gravă, și nu de azi, de ieri. Cauza e un set de idei fixe de ordin politic, care și ele ar mai merita nuanțate, dar care deseori se suprapun receptării culturale și o bruiază până la anihilare. (...) N-aș pretinde ca la noi să apară, precum în lumea anglo-saxonă, monografii savante despre Mihail Bahtin; nici să concurăm edițiile franceze după Lev Șestov și atâtea alți gânditori ruși de marcă. Dar a ne mulțumi cu starea în care mai nimeni nu învață limba rusă, la antipodul universităților vest-europene și nord-americane, și aproape nimeni nu mai publică autori ruși de primă mărime, iar când apare romanul *Maestrul și Margareta* al lui Mihail Bulgakov, excelent comentat de Ion Vartic, el trece aproape neobservat – îmi pare nu doar o comoditate negospodărească, dar chiar o situație culturală pernicioasă”. Reținem și judecata nuanțată a lui Ianoși despre câțiva importanți scriitori ruși, atât în sine, cât și ca model de analiză ale unor scriitori „colaboraționiști”, disidenți sau rezistenți (categoriile nefiind, în realitate, atât de ferm delimitate): „Maiakovski e redus la sinuciderea lui, din motive politice, fapt adevărat dar numai pe jumătate, căci a fost în joc și Lili Brik. Dar mult mai importantă ar fi interogația privitoare la valoarea poeziei sale, nu doar în etapa futuristă, ci și în cea comunistă, ceea ce ar infirma simplista ipoteză după care politicul amendabil (ulterior și retroactiv) ar fi degradat totdeauna, inevitabil, calitatea estetică. (...) Tănărul Fadeev este extrem de talentat în romanul său ultraiacobin *Înfrângerea*. Șolohov continuă să se impună cu *Povestirile de pe Don* și cu tetralogia *Pe Donul liniștit*, pe care, spre a scăpa de contradicții pentru ei insolubile și insuportabile, unii au declarat-o furată de la un alt autor, fără să-și poată dovedi prezumția. Pasternak a fost un mare poet, deși, până la romanul *Doctor Jivago*, a făcut destule concesii – refuzate de Mandelștam. Chiar și Ahmatova, artistic și civic exemplară în multe poeme, mai ales în minunatul *Recviem*, nu a fost chiar atât de dărză după eliminarea ei odioasă din viața literară de către Jdanov, pe cât de inflexibil s-a dovedit a fi Zoscenko, confratele întru umilire și suferință, autor bun dar de departe nu atât de mare ca ea”. ■ Alte materiale pe aceeași temă sunt publicate și în nr. 169 (5-11 aprilie): Alexandru George, *Victoria lui Hitler în Rusia* (unde este analizată, printre altele, „revizuirea” lui Lovinescu în privința sancționării pledoariei

junimiștilor pentru alianța cu Puterile Centrale, revizuire provocată și de conștientizarea, în anii '40, a pericolului rus); Gabriel Andreescu, *O politică inteligentă față de Rusia*; Ștefan Aug. Doinaș, *Complexul românilor sinucigași*. Pentru cel din urmă, în contextul socio-politic actual, rusofilia ar trebui evitată: „Atunci, îmi spun eu cu amărăciune, poate că blestemul nostru al românilor este tocmai acela de a nu ne putea bucura pe deplin de adâncimea și farmecul acestei arte rusești, atât de extraordinare și de reprezentative pentru o parte a umanității, fără a vedea mereu, cu ochii holbați și lucizi, pericolul permanent pe care-l înalță în fața noastră o Rusie, bântuită de comunismul ei rezidual, care vrea, de pildă, acuma să ne împiedice a ne integra structurilor europene. (...) În aceste momente de cumpănă ale societății noastre, mă tem că rusofilia este un complex al unor Români sinucigași”. (Cu un plus de patos, aceeași opinie este susținută și de Dan C. Mihăilescu, într-un text apărut în nr. anterior – 168 – al publicației, *Pretext pentru netrebnicie*). În nr. 169 este publicat și un text al lui Arthur Koestler, *Sfârșitul unei iluzii*, tradus și prezentat de Alexandru A. Popovici.

● Începând cu nr. 289 din revista „Totuși iubirea”, Adrian Păunescu publică un serial autobiografic intitulat *Povestea vieții mele* (continuare de-a lungul întregului an). Episodul din nr. 290 (din 5-12 aprilie), născut din dorința de „restaurare a demnității scriitoricești, literare, culturale, spirituale, în ochii unui popor ieșit din teroarea unei singure informații și intrat sub dictatura tuturor informațiilor” se numește „*Zaharia Stancu, ultimul boier al literaturii române*”; Z.S. s-ar fi alăturat campaniei pentru filmul lui Lucian Pintilie, *Reconstituirea*; de asemenea, sunt rememorate și alte gesturi de solidaritate ale acestuia cu diferiți scriitori. În nr. 293, din 29 aprilie-3 mai, este publicată o *Notă privind comentariile ce se fac în legătură cu difuzarea în rețeaua cinematografică a filmului „Reconstituirea”*, datată „13 ianuarie 1970”, semnată de președintele „Consiliului Securității Statului”, Ion Stănescu. Episodul din nr. 295 (10-17 mai) este dedicat lui Ioan Alexandru. În nr. 304-305 (august), o istorie subiectivă a revistei „Flacăra”. ■ În nr. 306-308 (septembrie), avem o evocare a lui Marin Preda: *De ce nu voia Marin Preda să fie șef?*. „*Marin Preda simțea că e mai puternic dacă rămâne vicepreședinte neplătit al Uniunii Scriitorilor, ca independent, decât președinte atârnat al breslei*”, scrie Păunescu, oferind și unele explicații ale prozatorului: „Monșer, sunt 100 de Laurențiu Fulga, zis și Laurențiu Profeta, 100 de Titus Popovici, 1000 de Zăricuță, care pot fi oricând mai buni decât mine. Și domnul Macovescu, cât o fi el de ministru de externe, poate fi mai bun decât mine. Nu mai vorbesc de prietenul dumitale, Eugen Barbu, care abia așteaptă să ne ia privilegiile, să murim de foame. Ce pot face eu într-o funcție ca asta? (...) Dragă, îți spun și ultimul motiv și probabil cel mai serios. Nu pot eu să apar în public și să țin discursuri proaste. «Dragi tovarăși, stimați tovarăși, vă rog să-mi permiteți...» Nu pot. Mi-au mai cerut pe la «Scânteia», pe la «România

liberă» articole cu alegerile, cu realizările. N-am fost în stare. Mi le-au făcut ei și am acceptat să mi le semneze cu numele meu. Eu nu sunt capabil de atâta inteligență încât să spun o asemenea prostie. «Dragi tovarăși, toată stima...» (...) Ca să poți ține un discurs idiot la fiecare ocazie, același discurs idiot, trebuie să ai un talent înăscut. Găsiți-vă pe altul. Uite Ivasiuc, uite Breban, uite Titus. Titus e cel mai bun. Dacă n-o fi plecat la vânatoare. He, he he”.

31 martie

● În nr. 312 al „Adevărului literar și artistic”, Costache Olăreanu rememorează un curs despre Mihail Kogălniceanu, ținut de G. Călinescu în 1949 (*Călinescu '49*, „Fereastră”): „A început prin a-i face biografia, o biografie atât de plină de neprevăzut că aveai impresia că ascuți rezumatul unui roman de aventuri. Plecările la studii, în Franța și Germania, însoțitor al celor două beizadele ale domnitorului Sturdza, schimbarea hainelor orientale cu cele «nemțești», corespondența cu «babaca», tipicar și legitimist, apoi tipărirea primelor reviste și almanahuri, călătoriile prin Spania și Italia, arestările și prigoana, închiderea lui într-o clopotniță de mănăstire, totul se transforma, prin vocea inimitabilă a magistrului, într-o povestire, pe cât de neașteptată, pe atât de palpitantă. (...) «Kogălniceanu avea flotă!», țipa Călinescu spre sala arhiplină, făcându-ne pe toți să ne mișcăm de pe locurile noastre, aproape gata să sărim în aplauze prelungite. (...) La alte ore avea să ne vorbească despre Sion și Gr. Pleșoianu, despre C. Stamati și Costache Făca, autori despre care mulți dintre noi nu-și aminteau ca cineva să le fi vorbit, dar care căpătau în acele clipe dimensiuni urieșesti, tocmai datorită pateticelor fraze. Spectacolul era desăvârșit. Deși afară ne așteptau mizerii de tot felul, cozile pe la economate pentru a-ți cumpăra o bucată de săpun sau a-ți lua rația de pâine pe cartelă, acolo, în acea sală ticsită de lume, cu audienți stând în picioare înghesuiți, cu paltoanele ude strânse la piept și neputând să se miște niciun centimetru, mulți sprijinindu-se cu palmele de catedră ca să nu cadă, noi trăiam un miracol: miracolul existenței unei oaze, oricât de mici și trecătoare, în care uitai de toate și de toți, de Roller și de Dej, de *Ana Roșculeț* și de *Lazăr de la Rusca*. (...) Ce legătură putea avea Asachi cu Petrarca și de unde și până unde să pomenesci de Marmontel și La Harpe, de *Cinquecento* și de Leopardi când vorbești de Heliade Rădulescu!?”

[MARTIE]

● Revista „Caiete critice” ajunge, odată cu cea de-a treia apariție pe acest an, la numărul 100. Într-un articol aniversar intitulat *Numărul 100*, Eugen Simion face un scurt istoric al publicației, referindu-se și la dificultățile de diferite feluri întâmpinate după 1990: „În 1990, revista noastră intră, ca să spunem astfel, în legalitate. Are o redacție (la vechiul sediu al Uniunii Scriitorilor de pe Calea Victoriei 115), are câțiva redactori și are, mai ales, proiecte mari.

Euforia n-a ținut mult. Conducerea Uniunii Scriitorilor ne-a mutat, după câteva luni, într-o cameră din aripa nouă a clădirii din Calea Victoriei 133, apoi în alta – și mai prăpădită – și, după o nouă mutare, Uniunea Scriitorilor s-a lepădat fără regrete de noi. După un stagiul de o iarnă la Cartea Românească, am ajuns unde ne aflăm și azi, la Casa Academiei... Cine știe ce ne mai așteaptă. Oricum, geamantanul nostru este pregătit. Suntem oricând gata de o nouă mutare, ca personajul lui Topîrceanu...” □ Avem, în continuare, și o mini-antologie alcătuită din texte publicate de-a lungul vremii în revistă; se aleg fragmente din eseuri sau articole ale lui N. Steinhardt, Cioran, Șerban Cioculescu, Ana Blandiana, Anton Dumitriu, Nicolae Breban, Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Cărtărescu, Augustin Buzura, Eugen Ionescu, Mircea Zăciu, Florin Mugur, Liviu Petrescu, D. Țepeneag, Mircea Nedelciu, M. H. Simionescu, Fănuș Neagu, Petru Dumitriu, Geo Dumitrescu, Edgar Papu, Dorin Tudoran, Vasile Lovinescu etc. □ Totodată, se realizează și o anchetă privind relieful publicației în peisajul actuale, dar și șansele supraviețuirii unei reviste de cultură în această epocă de tranziție. Răspund, printre alții, Marin Sorescu, Nicolae Cajal, Leonida Gherasim, Geo Dumitrescu, Ovid S. Crohmălniceanu, Ștefan Aug. Doinaș, Serge Fauchereau, Fănuș Neagu, D. Țepeneag, Magdalena Popescu Bedrosian, Dan Horia Mazilu, Ion Coja, Ana Selejan, Ioan Lăcustă, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Dan Grădinaru, Lucian Chișu, Dan Stanca etc. □ Spre exemplu, pentru Marin Sorescu, meritul revistei este de a se fi plasat în permanență – în pofida „„justițiarilor”” – de partea adevăratei literaturi: „Manifestând grijă pentru autor, a luat apărarea celor care, plecați dintre noi, nu au mai putut s-o facă ei înșiși. A dat posibilitatea să se exprime celor care, pe nedrept, au fost puși la colț de „justițieri» apăruiți ca ciupercile. A apărut obrazul literaturii”. ■ Geo Dumitrescu socotește publicația „un tezaur neprețuit de istorie literară”; poetul se referă, printre altele, și la nr. dedicat lui Ion D. Sîrbu (v. *infra*, octombrie-decembrie 1995). Și Crohmălniceanu mărturisește că a apreciat nr. Ion D. Sîrbu, dar și pe cele dedicate lui Marin Preda, E. Lovinescu, Ion Caraion, sau discutării conceptelor de „Stînga și dreapta”. „Orice travaliu serios de istorie literară contemporană va rămâne în viitor considerabil îndatorat „Caietelor critice” și nu-l pot imagina realizându-se fără consultarea lor”, mai notează criticul. ■ D. Țepeneag observă că, spre deosebire de alte publicații, în cazul „Caietelor critice” nu a fost nevoie de o „schimbare la față” postrevoluționară: „Nu s-a dat peste cap ca «Scânteia» și «Contemporanul» ca să se prefacă din porc în privighetoare. Nu urlase cu lupii, n-a avut nevoie să se transforme în vânător de lupi. Nu-l înjurase pe Paul Goma, nu s-a simțit obligată să-i înalțe osanale. Lui sau altor exilați puri și duri care își închipuie în continuare că salvează țărișoara fără să se miște din Paris” etc. □ Într-o altă rubrică, diferiți colaboratori ai revistei realizează o „cronică subiectivă” a „Caietelor” (Valeriu Cristea, *Satisfacția cea mai mare*, Andrei Grigor, *Noi, discipolii de ieri...*;

Bogdan Popescu, *Cu plecăciune*; Călin Căliman, *Trei ani dintr-o viață*, Daniel Cristea-Enache, „*Situația e sub control!*” etc.). Valeriu Cristea, spre exemplu, se referă la alt gen de dificultăți decât cele editoriale întâmpinate de revistă în anii postdecembriști: „(...) «Caiete critice» trebuie să suporte și o – nu ezit s-o numesc astfel – *blocadă* colegială (necolegială!). Mulți, din păcate, scriitori și critici refuză să colaboreze la «Caiete critice», din considerente extraliterare, civice să zicem, sau de teama de a nu fi catalogați colaboraționiști”. Criticul face încă o dată referiri la peripecțiile sale postdecembriste (printre altele, plecarea de la „România literară”) și își fixează un profil ideologic (deontologic): „Am fost nevoit să plec de la «România literară». Ceea ce n-au reușit de-a lungul anilor unii activiști (sau mai rău) din conducerea revistei, în ciuda dovezilor de ostilitate, a presiunilor, a măsurilor administrative, au reușit, în numai câteva luni, bunii mei colegi. Care au sărit cu toții, ca la comandă, din organizația *lor* de partid (comunist) direct pe pozițiile celui mai turbat anticomunism (și de atunci, până în ziua de azi – ca să citez o vorbă de spirit genială a lui Fănuș Neagu – *turbează conștiința*). (...) Cu riscul de a-mi supăra *și* colegii [e vorba, de astă dată, de cei de la «Caiete critice», n.n.], mărturisesc că nu mă aflu cu niciunul din ei pe aceleași poziții în toate problemele importante, eu fiind singurul om de stânga din redacție ca atare și care ține să declare aici – încă o dată – că prin stânga înțelege altruism, bunătate, toleranță, nonviolență, refuzul cultului banului, repudierea oricărei forme de opresiune și de xenofobie (nu există totalitarism sau șovinism scuizabil), libertate fără omiterea celorlalte două imperative ale conviețuirii umane demne: egalitate și fraternitate...”.

■ Andrei Grigor așează publicația sub semnul prieteniei: „Au fost ani frumoși și plini (1990-1994) de alcătuire a unei calde (și durabile) prietenii în patru – Eugen Simion, Valeriu Cristea, Sebastian Vlad Popa și eu (pe atunci *toată* redacția) – înțeleasă de ultimii și ca benefic și necesar discipolat, niciodată gândită de primii ca o autoritară magistratură. E drept că transportul hârtiei la tipografie, al tirajului la redacție și, de acolo, pe la centrele de difuzare se făcea exclusiv cu spinările discipolilor, dar se putea astfel?”. ■ Prozatorul Bogdan Popescu își amintește cum a fost descoperit cu prilejul unui examen de licență (cu o lucrare despre Bănuțescu): „Atunci, domnul profesor Eugen Simion a avut o tresărire, m-a fixat cu indignare și m-a întrebat cu un fel de supărare în glas: «Cine ești dumneata, domnule?» «Hait!», îmi zic în gând, am feștelit-o... Ca să nu rămân dator, totuși, cu răspunsul, am îngăimat, pe jumătate împăcat cu ideea că peste câteva luni urma să susțin alt examen, cu o lucrare scrisă cu mai mult simț de răspundere: «Popescu...» «Nu, domnule, eu te întreb ce e cu dumneata?»”.

■ În fine, Daniel Cristea-Enache se referă la criticul de film Călin Căliman, redactor-șef adjunct al publicației: „Frazele par goale când vrei să scrii despre dl. Căliman, căci dânsul este o *prezență*, un continuu spectacol al clipei – care e irepetabilă. Pe poteca spre «Caiete critice», prin «catacombele» de la Casa

Presei, la «subredacție», în tramvaiele și autobuzele cu care circulă, «brăzdând» orașul în lung și-n lat, în birouri și în lifturi (în care, uneori, mai rămâne blocat...), acest om minunat (să nu ne ferim de vorbe mari!) lasă ceva din propria ființă, dăruiește celorlalți momente memorabile ale existenței”. □ Însă acest nr. 100 găzduiește o dublă aniversare. Cea de a doua este a lui Marin Sorescu, la împlinirea vârstei de '60 de ani. Astfel, citim un amplu interviu, **Marin Sorescu în discuție cu Eugen Simion și Valeriu Cristea**, semnificativ pentru viitorii comentatori ai scriitorului sau ai perioadei postdecembriste în literatură. Marin Sorescu este mai degrabă sceptic în privința raportării lumii literare la aniversarea sa: „Va primi exact cum a primit și întâmplarea ta [a lui Eugen Simion, n.n.] cu '60 de ani și cum o să fie primită și a lui Valeriu Cristea: în cel mai bun caz, cu indiferență și tăcere. Și, ca un condiment la asta, nu strică o mică înjurătură, o cronică în doi, trei peri”. ■ Valeriu Cristea îl completează: „de ce am devenit noi, ziceam, adversarii – ca să folosesc un eufemism – acelor colegi de-ai noștri care s-au grăbit să se proclame peste noapte mari anticomuniști? (...) până în '89, marea majoritate a scriitorilor era – în mod clar – împotriva fostului regim, și mă gândesc că a trebuit inventată la iuteală o nouă modalitate de departajare, care să le permită eternilor oportuniști să treacă în tabăra victorioasă: ca Alex Ștefănescu să devină «curat» trebuia calomniat – iertați-mi lipsa de modestie – Valeriu Cristea; în așa fel încât, după câte îmi amintesc, la sfârșitul lui ianuarie '90 cine nu opta clar pentru o anumită înregimentare era declarat inamic”. (Aceste afirmații vor stârni reacția lui celui dat ca exemplu, v. *infra*) Intervine și Eugen Simion: „De ce un om care publica la începutul lui decembrie pe pagina a treia a «României literare» articole despre ultimul Congres al Partidului Comunist și-l lăuda pe Ceaușescu se simte acum îndreptățit să atace totul și să judece moralmente pe toți scriitorii, de la Sadoveanu până la Marin Sorescu? Acesta este unul dintre misterele și, aș spune, una dintre rușinile acestei epoci”. ■ Interesează în chip deosebit detaliile biografice sau cele vizând elemente ale istoriei sale creatoare, comunicate de Sorescu. Reproducem, mai întâi, reflecțiile sale referitoare la lumea satului, din care se revendică, în absolut: „Nu am niciun fel de complexe în ce privește originea mea țărănească. Faptul că m-am născut într-un sat din Oltenia îl consider un noroc. Un semn de seriozitate a destinului. (...). În vacanțe, când ne strângeam toți, eu improvizam seara mici scenete din viața satului, pe care le și interpretam. Toată lumea se amuza. Foloseam personaje reale, cunoscute. (...) Într-un sat găsești tot ce ține de cultură, ca într-o cetate antică”. Avem, apoi, amănunte despre anii petrecuți la liceul „Frații Buzești” din Craiova, apoi la un liceu militar, unde a descoperit o „bibliotecă neepurată”. ■ Poetul mai explică și de ce metafizica se combină de minune cu ironia: „Luată ca stare de contemplație a ceea ce este *dincolo*, [metafizica, n.n.] ar pierde dacă nu s-ar conjuga, nu s-ar ciocni din când în când cu starea de ironie sau autoironie. Aceasta face misterul să cristalizeze și altfel, tot în

adâncime. Ironia este o trăsătură arhaică, rurală, la noi, pentru că n-am avut orașe; și așa zice că și ironia s-a născut în sate, ca și filosofia”. ■ Apoi, vorbește despre propriul succes în străinătate: „Unii cred că talentul e un fel de truc. O șmecherie. Cum să faci să pună și ei mâna pe așa ceva, se gândesc... Unii m-au și întrebat: *Spune, dom'le, cum faci de ți se traduc cărțile?* Lucrurile sunt foarte simple, spun: nu fac nimic. Nici măcar nu răspund la scrisori, la solicitări. (...) Cea mai mare nefericire a mea este că am avut succes. Românii nu iartă nici cel mai mic succes. Dacă le-ăș spune că am fost înjurat în toate țările, le-ăș crea o bucurie enormă. Cum să zic, m-ar răsplăti în toate revistele... M-ar consola: lasă, că nu-i chiar așa...”. ■ În privința modelelor și influențelor literare, poetul declară: „Am primit influențe din foarte multe direcții. Și așa pune în primul rând influențe din literatura populară românească. După aceea, o primă sinteză a acestora a fost sinteza Anton Pann, care dintr-o dată lărgeste aria și devine literatură populară balcanică. Apoi felul de simțire reprezentat de poezia lui Eminescu, a lui Arghezi, Goga (...) Din poezia universală am scris despre Baudelaire, despre Saint-John Perse, despre Michaux, T.S. Eliot, Pasternak, Whitmann”. ■ Valeriu Cristea și Eugen Simion discută despre generația '60 și ajung și la chestiunea revizuirilor: *Valeriu Cristea*: „Acum se încearcă răsturnarea lor, tot după criterii extraliterare. Sigur, ierarhiile se vor modifica, prin literatura exilului, prin cea de sertar... Steinhardt sau Ion D. Sîrbu vor ocupa alte locuri. Totuși, nu știu... Alex. Ștefănescu chiar nutrește iluzia că dacă se vor schimba ierarhiile pentru el va fi mai bine, i se va oferi un loc mai în față? Nu cred, el tot acolo unde îl știm va rămâne. Dar, mă rog... Poate nu e cazul acum... Am fost înjurat sistematic în «România literară», ca pe vremuri în «Săptămâna»; am fost numit în toate felurile. Să zicem, prin absurd, că au dreptate; dar îmi apare o carte și cartea e imediat făcută praf; ce s-o fi întâmplat cu talentul, cât îl am – recunoscut chiar de Dimisianu, de Manolescu, de însuși Alex. Ștefănescu...?»; *Eugen Simion*: „Toată lumea se repede asupra marilor scriitori, îi revizuieste cu feroare. Vorba vine. Îi insultă... Nu mă miră că tipi ca Grigurcu, Cristian Livescu, Bedros Horasangian sau mai știu eu cine fac acest lucru, este în logica lucrurilor, ei vor să iasă în față, acum ori niciodată. (...) mă miră doar că sunt critici literari, cum sunt cei citați mai înainte de Valeriu Cristea, care publică și încurajează, ani în șir, aceste insanități”. ■ De aici, se trece la chestiunea raportării la putere (reproșată cu insistență poetului, de când cu episodul ministerial); Marin Sorescu mărturisește: „Eu nu mă consider un om al puterii... Poate al puterii scrisului. Adevărata putere politică o dețin acum atât cei care guvernează, cât și cei care sunt în opoziție și, în general, boicotează absolut toate proiectele. (...) Politica este și ea o vocație. Politica, în adevăratul sens al cuvântului, este o vocație, și cere un anumit antrenament. Cred că, într-un anumit fel, nu trebuie să te sustragi gestului politic. Însă, nu înțeleg politica în modul în care se *practică* ea. Sunt împotriva acestui fel de

politică, de grup, politică agresivă”. ■ Fără nicio intenție din partea criticului, ultima întrebare, adresată de Eugen Simion, capătă un ecou special, dacă ne gândim la faptul că, spre sfârșitul anului, Sorescu se va duce „să moară puțin”: „Da, ultima întrebare, de fapt, la care nu știu dacă vrei să răspunzi acum; poate răspunzi după ce plecăm de aici... Cu ce sentiment te apropii de sfârșitul acestui secol? Poate că meditezi la asta...” □ În replică, unul dintre cei invocați în acest interviu, Alex. Ștefănescu îi explică lui Valeriu Cristea de ce se simte marginalizat, oferind astfel o radiografie prin ricoșeu a epocii („România literară”, nr. 10, 13-19 martie; reacția de dinainte de apariția „Caietelor” se explică prin faptul că o parte a acestui interviu apăruse și în nr. 8-9 din „Literatorul”, din 23 februarie-1 martie): „Cine a apărut la televizor și l-a ridicat în slăvi pe Ion Iliescu? Cine i-a admonestat pe bucureștenii îngroziți de brutalitatea mineriadelor întrebându-i batjocoritor dacă nu cumva s-au așteptat ca minerii să le facă semne duioase cu batistele? Cine a denigrat-o pe Ana Blandiana în stilul lui C.V. Tudor?” □ Revenim la nr. 3 din „Caiete critice”. În secțiunea de cronici literare, Valeriu Cristea comentează scrierea lui Nicolae Iliescu, *Distribuția a fost următoarea* (Eminescu, 1995) („*Iată cartea care îmi place*”), pe care o socotește „una din cele mai *tari* cărți de literatură apărute după 1989”: „Aș zice că nimeni și nimic nu scapă ochiului scrutător al acestui prozator cu limba scuțită, care mărturișește într-un loc că «nu pot a scrie decât despre evenimentele trăite de mine pe care le pun unele lângă altele în subconștientul meu primitiv, așa cum mă taie capul»: noile clișee, noul limbaj de lemn, serialul «Memorialul durerii», noul oportunism, care trebuia să urmeze și, evident, legic, a urmat, «păduchii ieșind în frunte», noul dogmatism (inversarea perfectă a celui anterior), revoluția (a fost, n-a fost?), diverși, «mici securache», partidele postrevoluționare, ziarele și ziariștii («toate dejecțiile astea de gazete sunt pline de deșeuri genetice ce-și zic ziariști»), elita («elita nu-i elitistă și lucrul nu se pricepe») (...), cultura («Toți cred că se poate face ceva fără cultură. Ei bine, nu se poate face nimic. Nici ziaristică, nici politică»), destinul scriitorilor după 1989: «... scriitorii nu sunt cine știe ce în societatea 'de dincolo' (trebuie s-o numim astfel, n-avem încotro). La noi se consideră toți un fel de feldmareșali. Și nu sunt decât niște amărăți»...” □ Răzvan Voncu are un comentariu negativ despre mult discutata (și contestata) scriere a lui M. Nițescu, *Dialectica puterii* (***Puncte de vedere: O bizarerie editorială***, „Comentarii”): „În sfârșit, cartea, un inventar al chipurile, compromisurilor unor scriitori cu puterea stalinistă și dejistă, era un denunț cu voie de la poliție, înscriindu-se în cunoscuta campanie de înfierare a regimului Dej, din care Ceaușescu spera să sublinieze meritele regimului său. Evident, volumul a fost respins de editură în 1987, pe câteva considerente foarte serioase. Nefiind decât o biată înșiruire de nume, titluri și citate, uneori extrase din articole cu subiecte deloc legate de chestiuni politice, volumul era de o inutilitate totală”. □ Bogdan Popescu scrie despre romanul *Cantacuzina* al lui

Tudor Dumitru Savu (ed. Mesagerul, 1995) (*O pasăre rară*): „Scriitorul Tudor Dumitru Savu simte bine atmosfera în care își pune personajele să evolueze. Deși romanul său este mic ca întindere, cuprinde o mulțime de povești amănunțite, narate cu o tehnică subtilă și bine stăpânită a amănării. Personajele sale încep cu o poveste, pe urmă dau în alta, altcineva intervine și continuă cu propria variantă nelăsând, însă, niciun fir important suspendat. (...) Trei sunt temele romanului: iubirea, bătrânețea, moartea(...) Cartea lui Tudor Dumitru Savu? O fină bijuterie contemporană. O pasăre rară. Un vis”. □ În secțiunea „Epistolar”, este publicată o *Corespondență Mircea Eliade – Alain Paruit*, dintre anii 1979-1985. Se discută despre traducerea nuvelor lui Eliade în franceză, și de publicarea unui volum, *Brâncuși et la mythologie* (care ar fi trebuit să includă articole despre sculptor, dar și informații de cultură română, istoria religiilor) etc.

● Apare nr. 3 al revistei „Cuvântul”. În cadrul rubricii „Dialog” sunt publicate, sub titlul *Libertatea s-a născut în cetate*, „fragmente dintr-un dialog realizat de Iosif Sava cu H.-R. Patapievici” (este vorba de emisiunea TV). Patapievici se referă la legăturile lui Nietzsche cu Wagner, dar și la riscurile imitației în cultură. În acest ultim sens, explică etimologia cuvântului „mitocan” (o mai făcuse într-un articol din volumul său, *Cerul văzut prin lentilă*): „Mitocan vine de la *metocan*. Acesta era un călugăr care locuia într-un metoc, un loc foarte stimabil, o sucursală a unei mănăstiri centrale. Ei bine, la periferie se imita – imitația nu este rea, este un principiu sociologic pe care Tarde, unul dintre maeștrii lui Lovinescu, l-a aplicat scânteietor. Cine spune că imitația e proastă este el însuși prost. Or, în metoc se imitau regulile de la centru, numai că uneori această imitație era proastă. De aceea erau numiți în deriziune mitocani. Pentru că nu reușeau să imite bine centralitatea din mănăstirea de care țineau. Și atunci, contrariul mitocanului nu este, cum ar crede țoapa, cel cu maniere distinse, ci este acela care nu ratează centralitatea. Adică, cel autentic.” Fragmente de convorbire sunt însoțite de o notiță redacțională, din care reproducem un scurt pasaj: „Rareori TVR a reușit în emisiunile sale culturale o autentică performanță. Excepția cea mai memorabilă s-a întâmplat în primăvara anului trecut, când Seratele Muzicale, realizate de Iosif Sava, l-au avut ca invitat pe tânărul eseist și publicist Horia-Roman Patapievici”. □ În cadrul rubricii de „Literatură”, Mircea Mihăieș comentează volumul lui Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele*, republicat în acest an într-o ediție adăugită (*Lichele vechi și noi. Vin gunoaiere!*). Ar fi vorba de „unul dintre cele mai puternice manifeste morale scrise vreodată în România”, de un proiect tragic și totodată ironic („Ironia ar consta în construirea unei posibile fenomenologii a lichelei de ieri și de azi, tragedia în persistența acestui fenomen”). Se exemplifică afirmația prin referiri la unul dintre articolele din volum: „Dacă un capitol precum *Porcul nostru de serviciu* putea să treacă, în 1992, drept un excepțional studiu polemic, același articol e în 1996 o

confirmare tragică a impasului, a decăderii, a mizeriei care s-a înstăpânit asupra României. În 1992, Gabriel Liiceanu radiografia imaginea porcului care o tullește lacom spre porumbiște. În 1996, aceleași cuvinte descriu realitatea scroafei urcate în copac. În 1992, Adrian Păunescu, porcul de serviciu al națiunii, se înfățișa ca proaspăt beneficiar al grației publice, dispusă, cu mărinimie, să-l ajute să se curețe de scuipatul celor care erau cât pe ce să-l linșeze în spatele hotelului Intercontinental. Astăzi, același porc a decis să transporte flegmele, deja transformate în solzi, în imagine-simbol a României”. În topul criticului, volumul lui Emil Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării* (Editura Apostrof, Cluj, 1995), plasat pe locul 3, este devansat nu numai de volumul lui Liiceanu, dar și de scrierea lui Stelian Tănase, *Ora oficială de iarnă* (Institutul European, Iași, 1996); pe locul 4 se află Dumitru Popescu, cu *Eclipsă în cetatea soarelui* (Ed. Globus, București, 1995). □ Al. Cistelean comentează volumul de poeme al lui Nicolae Popa, *Lunaticul nopții scitice* (Editura Cartier, Chișinău, 1995), într-o cronică intitulată ***Optzecismul cu măsură. Sarcasme voluntare și defensive***: „Penița lui Popa e sarcastică, deformatoare, și se complăce în desenul grotesc al anxietăților ori al frisonului etc. Un nerv de pamflet, transpunând decepțiile în irascibilități, violentează predispozițiile lirice, împingându-le în grotesca brutală, caricaturală”. Pe de altă parte, poetul ar trece „de la notația imediată la autospecular și de la confesiunea biografică la parabolă”. Topul realizat de critic nu este prea concludent; îl transcriem pentru a prinde temperatura epocii: 2. Viorel Paraschivoiu, *Înfățișările*, Ed. George Coșbuc, Bistrița, 1995; 3. Virgil Leon, *Unu*, Ed. Apostrof, Cluj, 1996; 4. Ion Tudor Iovian, *După-amiază cu scaun gol*; 5. Ioan Milea, *Seară cu Dante și alte poeme*, Ed. Arhipelag, Tg. Mureș, 1996; 6. Alexandru Cristian Miloș, *Nume din cer*, Tipomur, Tg. Mureș, 1996. □ Comentând volumul de convorbiri al lui Geo Bogza, *Eu sunt ținta*, Ioan Buduca regretă faptul că nu a existat și în România o opoziție anticomunistă mai bine conturată, reproșându-i scriitorului avangardist poziția ideologică și unele compromisuri: „Geo Bogza a fost un om al stângii, fără să fie și un militant politic al ei. Și, totuși, iată ce epitaf propune el la moartea comunismului: «Aici zace Antihrist.» Tare mi-e teamă că acest epitaf este numai o răzbunare în contra faptului că acel comunism nu s-a dovedit nemuritor, căci, altminteri, nimeni nu mai poate opri întrebarea: «Și de ce ați răbdad până în ultima zi a Antihristului fără să vă revoltați, domnule Geo Bogza, dumneavoastră, care vă socotiți Răzvrătitul, Rebelul, Revoltatul *par excellence?*»”. De altfel, probabil că și titlul cronicii, ***Revizuirii. Un om de caracter*** avea o tușă ironică. În rest, ar fi vorba de niște „dialoguri îndrăgostite și respectuoase, la limita cultului hagiografic, dar (...) deloc problematizante”. □ Reținem și eseul Ruxandrei Cesereanu, ***Amintiri din casa morților. Lupta cu diavolul*** (cu subtitlul „Rezistența înlăuntrul Gulagului. Mistici, misionari, luptători ludici și esteți”, „Arhive”), în care sunt comentate diferite jurnale de

detenție (Steinhardt cu „christomorfoza” din *Jurnalul fericirii*; oameni ai Bisericii, precum Ioan Ploscaru și Richard Wurmbrand; înși aparținând altor categorii, precum Ion Ioanid și Oana Orlea; Anița Nandriș-Cudla, Elisabeta Rizea; Lena Constante, aceasta din urmă „esteta”, care „își construiește compensatoriu o lume imaginară minuțioasă”).

● **„Demisia morală a unui scriitor are efect negativ asupra creației”**, declară Mihai Zamfir într-un interviu realizat de Angela Marinescu, apărut în nr. 3 al revistei „Vatra”, prin vehicularea ideii că n-ar exista nicio legătură între viață și operă alimentându-se „o iluzie periculoasă”: „De la submediocrele însăilări purtând titlul de *Mitrea Cocor* și *Cântare omului* (iscălite, totuși, Sadoveanu și Arghezi) și până la plagiatele lui Eugen Barbu ori odele găunoase ale lui Adrian Păunescu, demisiile s-au ținut lanț, arătând că eșuarea morală nu rămâne, în cazul scriitorului, nesancționată în plan literar. E de ajuns să comparăm – sub raport pur estetic, fără nicio altă implicație – valoarea poeziilor scrise de Tudor Arghezi pentru a intra în grațiile puterii politice, poezii răsplătite regește, cu sume astronomice, și valoarea poeziilor scrise în aceeași perioadă, în întuneric, izolare și cu riscul vieții, de către Blaga ori Voiculescu, pentru a vedea că relația intimă etic-estetic nu e o simplă vorbă în vânt”. □ Cu prilejul centenarului Tristan Tzara, Ion Pop publică și în această revistă o serie de texte ale scriitorului avangardist: *Manifest Dada 1918* și câteva fragmente din poemul *Omul aproximativ* („Eveniment”; traducerea îi aparține criticului). □ Sanda Cordoș publică un articol intitulat *Limitele și privilegiile prozei rurale postbelice* („Ars legendi”), în care demonstrează, la modul general, caracterul eminent subversiv, în contextul sistemului totalitar, al unui segment al „literaturii rurale” române (ilustrat de scrierile lui Marin Preda sau D.R.Popescu) sau ruse (F. Abramov, V. Rasputin, V. Astafiev, C. Aitmatov etc.) e: „Scriitorul nu (mai) pleacă spre sat spre a afla tihna în natură sau promițându-și șansa unor reverii campestre. Dimpotrivă, îl cheamă aici o urgență existențială deprim ordin, agonia și sfârșitul lumii țărănești. Istoria pătrunde în hotarele satului nu numai pentru a-l face părtașul unui progres economic economic și social inevitabil, ci și cu intenția declarată de a-i «schimba din temelii» (o expresie favorită a documentelor de partid), pe lângă modul de organizare economică, structura și conținutul mentalității. (...) Departe de a resimți această transformare (ce îi solicită, imperativ, și fără răgazul discernământului, acte de supunere totală) ca pe o etapă benefică, mentalitatea rurală o va primi mai degrabă ca pe o vârstă a apocalipsei, în care individul e blestemat să-și piardă identitatea economică, morală, culturală. În condițiile în care, la acea vreme, atât pentru cultura rusă, cât și pentru cea românească, satul era încă înțeles ca o matrice spirituală întemeietoare, ca o garanție solidă pentru echilibrul civilizației naționale, mutațiile suferite sub presiunea totalitară capătă dimensiunile unei tragedii. (...) Toposul rural (tocmai prin privilegiile căpătate în ordinea libertății de expresie) îi servește

prozatorului să-și adăpostească aici, poate cu mai multă acuitate și abilitate, decât în altă parte, interogațiile și, uneori, panoplia cu arme, într-o confruntare permanentă, ambiguu susținută, cu regimul; nu o dată, scriitorul pune la cale în paginile sale un (mic) teatru de luptă, în care cu o vigoare ce ține de știuta și temuta autoritate a cuvântului, dar și cu un camuflaj pe care îl reclamă preafragila sa putere liliputană, *discursul epic încearcă să înfrunte Puterea (...)*”. Totodată, la începutul intervenției sale, Sanda Cordoș trece în revistă și un anumit set de prejudecăți minimalizatoare care planează până astăzi asupra „literaturii rurale”: „Categorica ca atare a prozei rurale pare să trezească nu puține rezerve. În ordinea acestora (și într-o descendență în care autoritatea lui E. Lovinescu este hotărâtoare), proza rurală e identificată cu o literatură tradiționalistă, stagnantă, clișeistică, ce, din rațiuni minor sentimentale și regionale, se opune, din principiu, spiritului novator în literatură. Incapabilă să ofere teme strălucitoare, «înalte», reducăționistă cât privește subiectele și tipologia personajelor, neprimitoare cu scriitorul deschis spre finețe și subtilitate psihologică, proza rurală este considerată o convenție a criticii (ceea ce și este), atinsă de vetustețe ori poate chiar de anacronism, într-un timp în care adevărata cadență, cea înnoitoare, se măsoară după pasul alert al postmodernismului”. □ În cadrul rubricii „Eveniment editorial”, este comentat volumul lui Livius Ciocârlie, *Viața în paranteză* (Editura Amarcord, Timișoara, 1995); scriu, printre alții, Ion Pop, *Viața din paranteze* și Andrei Bodiu, *Discurs împotriva alienării*. □ În paginile revistei, sunt puse „Față-n față” antologiile realizate de Eugen Lungu și Alexandru Mușina, ambele incluzând creații poetice ale optzeciștilor (basarabeni sau români). Cea propusă de Mușina (în care figurează texte de Ion Mureșan, Liviu Ioan Stoiciu, Caius Dobrescu, Mariana Marin, Simona Popescu, Marta Petru, Mircea Cărtărescu, Călin Vlasie, Viorel Padina, Romulus Bucur, Marcel Tolcea etc.) este comentată de Cornel Moraru (*Poezia unei generații*). Reținem un citat din prefața semnată de Alexandru Mușina, în care este schițat un profil al generației și al mizelor acesteia: „Poezia generației '80 reprezintă fenomenul major produs în literatura română postbelică; poate că, individual, nu toți poeții din generația '80 sunt de anvergura unui Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu, Emil Brumaru sau Gellu Naum, dar antologia pe care o aveți în față e, sper, dovada cea mai convingătoare că avem de-a face cu cea mai bogată și valoroasă generație poetică apărută în ultimii 45 de ani. Mai mult, din punctul de vedere al retoricii, viziunii, atitudinii față de poezie, marii poeți ai anilor '60 și '70 închid (strălucitor) ciclul poetic deschis de Arghezi, Blaga, Bacovia, în timp ce poeții generației '80 deschid un nou ciclu poetic”. ■ În textele din antologia lui Eugen Lungu, Caius Dobrescu (*Într-o lume a viitorului*) observă destule corespondențe între poetica basarabenilor și cea a optzeciștilor din țară: „Constat cu ușurință afinitățile dintre Florin Iaru și Arcadie Suceveanu (a cărui *Mașină apocaliptică*

mi se pare absolut antologică), dintre, să spunem, subtilitatea lui Leo Bordeianu, cu al său naturism sofisticat, și chinezăriile lui Romulus Bucur, dintre mecanica lirică buf-filosofică a lui Teo Chiriac și procedeele similare folosite de Matei Vișniec și Nichita Danilov din prima etapă de creație, dintre Nicolae Popa, cu spiritul său gnostic-oniric și înclinațiile similare ale primului Alexandru Mușina, sau dintre Alexandru Mușina, poetul realității și responsabilității față de propria identitate și discipolul său basarabean Dumitru Crudu, dintre caligrafiile hipnotice ale Irinei Nechit și cele ale Mariane Codruț, dintre patetismul acuzat cerebral al Aurei Christi și feminitatea exasperat-lucidă a celebrei Marta Petreu sau a Ruxandrei Cesereanu”. Pe de altă parte, adaugă criticul, „ar fi ipocrit, totuși, să nu recunoaștem și sunetele amintind de Nichita Stănescu, Marin Sorescu ori Adrian Păunescu, din poezia basarabenilor, care, în linii mari, o disting de optzecismul românesc”. Deși, observă Dobrescu, chiar în poetica optzeciștilor români se pot depista influențe ale unor înaintași șaizeciști: „în ciuda afirmațiilor publice, a unei poziții de refuz tranșant față de acești poeți, afișată și ea numai de un grup restrâns de radicali, urmele cel puțin ale lui Nichita Stănescu se regăsesc acolo unde te aștepti mai puțin...”. ■ Criticul are unele dubii și în privința plasării creației (și implicit a poeziei) optzeciste (în special a celei din țară) sub umbrela conceptului de „postmodernism”: „Au auzit despre postmodernism și au început să privească lumea din jurul lor prin ochelarii de cal ai unor modele teoretice extrem de inteligente și de elegante, dar păstrând o doză constantă de inadecvare. Cu alte cuvinte, conceptul care încearcă să descrie mutațiile în ordinea conștiinței de sine suferite de aceste generații postbelice a fost importat, nu a fost generat cu efort și răbdare, prin explorarea extensivă și intensivă a lumii în care poeții trăiau cu adevărat. Un concept care exprimă ceva esențial, dar nu poate da seamă de profilul special al estului. Prin postmodernism, această generație și-a descoperit genul proxim, dar nu și diferența specifică”. □ În două „Scrisori din Paris” (una în acest nr. 3, o alta în nr. 4) Lucian Raicu observă contradicțiile (mai exact „o continuă «duplicitate») din fișa modernului Barthes, care trece de la „arogantul structuralism” la „literatură și religia ei”: „Începuse prin a fi un «cititor» îndrăgostit, un amator, un clasic «comentator» al literaturii și tot așa, tot prin «asta» va sfârși... În însemnările din ultimii ani ai vieții, îl observăm în postura –acum preferată – de «simplu cititor», adâncit în literatură, cum spune, ca într-o religie... Începuse cu Gide – «termina» – noapte de noapte – cu Proust și Chateaubriand”; „E cazul să fie scos din această zonă [a structuralismului, n.n.]; el, cel dintâi, în timpul vieții, a făcut tot ce-i era în putință spre a se sustrage, a se «extrage» din ea, deloc nu se simțea bine «acolo», a făcut-o intrigându-și adesea discipolii, derutându-și «fanii»” etc. □ Precizând că nu a înțeles exact despre ce e vorba, Al. Vlad își retrage numele de pe lista celor care au semnat apelul adresat lui Gabriel Liiceanu în chestiunea drepturilor de

autor pentru traducerea lui Blaga în franceză (*Din Apel, apel se face...*, „Talmeș-Balmeș”).

● Nr. 3 al revistei „Ateneu” are ca temă „Avangarda românească și Tzara”. Constantin Ciopraga scrie despre *Răzvrătitul Tristan Tzara*, Vasile Spiridon prezintă nr. 1-2/1994 al revistei „Euresis”, dedicat avangardei (*O nouă carieră critică*, „Cronica literară”); sunt publicate două fragmente din opera lui Tzara, *Omul aproximativ (VII)* (prezentare și traducere de Ion Pop) și *Fuga*, un „poem dramatic în patru acte și un epilog” din 1940 (traducere de Calistrat Costin). Cu mențiunea „Inedit”, este publicată o *Correspondență Tzara-Picabia-Breton-Tzara* (în românește de Vasile Robciuc). Reproducem și noi un fragment dintr-o scrisoare pe care i-a adresează Breton lui T.T. (datată „miercuri, 22 ianuarie 1919”): „Manifestul dumneavoastră m-a entuziasmat realmente; nu mai știam de la cine să aștept curajul pe care mi-l arătați. Spre dumneavoastră se îndreaptă azi întreaga mea atenție (nu știți bine cine sunt). Am 20 de ani, cred în geniul lui Rimbaud, Lautréamont și Jarry; l-am iubit mult de tot pe Apollinaire; păstrez o adâncă dragoste lui Reverdy. Pictorii mei favoriți sunt: Ingres și Derain. Arta lui Chirico mă sensibilizează. Nu sunt atât de credul, după cum par a fi. Alții ca și mine mă urmează cu încredere; am vorbit îndelung despre dumneavoastră cu Braque, Derain, Reverdy, Soupault, Aragon”. □ Nu în ultimul rând, semnalăm din acest nr. și studiul lui Mircea Popa, *Constantin Brâncuși și avangarda românească*.

● Revista „Convorbiri literare” propune un bogat nr. 3. Adrian Marino publică studiul *Rezistența culturală, o problemă deschisă*, capitol din volumul *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, în pregătire la Editura Polirom. Sunt inventariate diferite forme de manifestare a acestui fenomen: „ignorarea, eludarea, uneori contestarea indirectă a normelor, dogmelor, directivelor, ierarhiilor oficiale; omisiunea lor sistematică; refuzul tacit al pseudo-valorilor oficiale”; „folosirea unui alt limbaj decât cel de lemn (...) un limbaj critic independent, personalizat și, în unele cazuri, cu inflexiuni originale”; publicarea autorilor occidentali, fie numai și în reviste; „introducerea în discuție a cât mai multor teme literare marginale, necanonice sub niciun aspect” (se exemplifică prin redescoperirea literaturii de avangardă), în fine, sunt notate cazurile de „transgresare” sau „eludare” a directivelor oficiale („cărți destinate «topirii», ascunse sau salvate într-un fel sau altul, capitole cenzurate din unele cărți, publicate fragmentar sau cu titluri schimbate în reviste din afara razei vizuale vigilente (...) tranzacții, la mica învoială, între anumite redacții și autori”). Dintre ilustrările concrete ale fenomenului, A.M. se referă doar la cele mai vizibile: existența literaturii de sertar, scoaterea unor texte peste graniță pentru a putea fi publicate în libertate (cazurile Paul Goma și Bujor Nedelcovici), colaborarea sub pseudonim la „Europa Liberă” (nu ar exista încă o evidență oficială în acest sens); constituirea Asociației de rezistență culturală Mihai Eminescu, activă între

1945-1949 (ai cărei singuri supraviețuitori sunt Iordan Chimet și Pavel Chihaia). □ Într-un articol intitulat „*Titu Maiorescu a pierit...*”, Petru Ursache urmărește etapele contestării criticului junimist prin traseul parcurs, după 1944, de statuia care îl reprezenta: „A început prigoana operei, dar și a statuii, ea însăși operă de artă: din holul de la intrarea în Universitate a fost izgonită la subsol, printre exponatele abandonate ale Muzeului Facultății de Științe Naturale; mai târziu, a fost zărită într-o curte de pe strada Sărării, unde Primăria depozita trăsuri, lăzi și butoaie. Legenda spune că statuia a fost, în sfârșit, topită, în preajma centenarului (1959), și transformată în clampe pentru ușile rectoratului”. □ Într-un interviu cu redactorul-șef al revistei, Cassian Maria Spiridon, scriitorul Corneliu Ștefanache rememorează, printre altele, perioada de dinainte de 1989 în care a condus revistele ieșene „Convorbiri literare” și „Cronica” („*Sub noua grilă de lectură, poate să nu rămână nimic, numai acea judecată să fie dreaptă, spre binele literaturii noastre*). □ Din articolul lui Val Condurache despre necesitatea revizuirilor (*Dincolo de bine și de rău*, „În umbra iluziei”), reținem delimitarea de Eugen Simion, confundat în această perioadă cu un spirit „retrograd”: „Cei conformiști, precum Eugen Simion, rămân în «tranșee». Despre ei se va putea spune, ca altădată despre Iorga, că au avut glisaje de gust, că nu au fost contemporani cu «modernitatea» care li se prelingea printre degete. «Retrograzi», «conservatori», străini în mersul istoriei, ei se pot salva chiar prin eroarea care-i face, la un moment dat, marginali”. □ Tânărul prozator Dan Lungu este prezent în paginile acestui nr. cu o proză, *Spre cimitir*. □ Într-o intervenție intitulată *Pasărea ștampilată*, Alex. Ștefănescu observă că noțiunea de „naționalism” are accepțiuni diferite, în funcție de epocă. Astfel, în perioada interbelică, „naționalismul a reprezentat o bucurie a românilor de-a se regăsi într-o țară întregită, o comuniune sufletească bazată pe stenic că a venit și rândul României să se afirme ca o țară civilizată. Nu întâmplător, atâta timp cât nu a luat forme autohtoniste și xenofobe, naționalismul românesc a fost perfect compatibil cu europenismul”. Campania protocronistă ar fi corupt acest concept, una dintre consecințe fiind și demonetizarea acestuia după 1989: „În momentul de față, naționalismul este practicat de cei care l-au practicat și în timpul lui Ceaușescu și exact în aceleași forme jalnice de atunci. Adevărata intelectualitate și tânăra generație îl resimt ca pe o ideologie de stat, opresivă, pe care n-o primesc în conștiința lor și care, din cauza aceasta, n-are nicio șansă să devină o infuzie regeneratoare pentru literatură. Ideal ar fi ca oamenii care reprezintă conștiințele acestei perioade să opună dezgustătorului patriotism socialist un naționalism lucid, demn, comparabil cu europenismul. Numai că realitatea nu este ideală. Parodiarea grotescă a naționalismului de către comuniștii de ieri și de azi a produs, în spațiul existenței românești, o imensă oboseală. Nimeni nu mai are, deocamdată, răbdarea să redescopere o valoare pe care comunismul a compromis-o”. □ Între filele unui „Calendar cu poeți”, Lucian Vasiliu îl

include și pe „**Optzecistul**” **Geo Dumitrescu**: „De ce «optzecistul» Geo Dumitrescu? Pe de o parte, prin fervoarea, rară, cu care poetul a cultivat autori tineri, serioși, neconjuncturali, iar, pe de altă parte, prin formula lirică pe care a practicat-o, aceasta fiind un adevărat «precursor» a ceea ce înseamnă, din perspectiva mea, optzecism: abordare piezisă, subversivă, a realității, limbaj frust, aparent prozaic, demitizare cu folos estetic, demolarea totalitarismelor, rezistența, prin spirit (folosind arsenalul aluziilor, al «șopârlelor», umorul, calamburul, luciditatea, continuitatea de atitudine (cu insignifiante «șovăieli»), fronda, într-un cuvânt”. □ În continuarea intervenției sale din nr. 1 al revistei (v. *infra*, ianuarie), Elvira Sorohan publică un articol intitulat **Călinescu se apără**. Criticul o face fie folosind „arma parabolei literare, inteligent mascată prin plasare în alt timp sau în construcții dramatice care au avut efectul scontat de autor”, fie prin „stilul coborârii în scenă, unde își exprima poziția, prin confruntare, în scris, cu Marele Cenzor, acela care avea chip și nume”. Cea de-a doua modalitate de apărare este ilustrată prin exemple din ediția G. Călinescu, *Scrisori și documente*: „Sunt aceste scrisori documente ale unui război intelectual dus, cu dramatice sacrificii, din partea unui temperamental extrovertit, cum era Călinescu. Iar noi astăzi, neștiind ce să facem cu libertatea ce ni s-a dat, îl condamnăm, numărându-i meschin pașii de dans făcuți alături de ideologii epocii, ca ursul forțat să joace pe jar. (...) Așa, în 1951, când Novicov «dirija Școala de Literatură 'Mihai Eminescu'», Călinescu îl «ruga stăruitor» să fie scuzat pentru imposibilitatea de a răspunde invitației. Nu putea conferența pe tema «limbii scriitorilor», pentru că în convingerile sale estetice nu o putea separa de fondul literaturii. Vorbind «fără convingere pot produce o 'senzație' care nu e pedagogică», afirma el cu maliție. În aceeași scrisoare și-a luat îndrăzneala de a ataca manualul lui Timofeev de *Teoria literaturii*, acuzându-i «retorica veche», după ce-și tradusese singur câteva capitole» etc.

■ Cine sunt însă acuzatorii? – se mai întreabă E. Sorohan: „Nu cumva voci care acum trei decenii, aflându-se aici, îi acuzau de idealism pe cei mai notabili intelectuali, striviți și împinși spre compromis, sub eticheta de «cosmopoliți» (pentru că își făcuseră studiile în Germania sau Franța)? (...) Iar acum, aceleași voci, unele autoplasate de mult în afară, sugerează să se redeschidă procesul împotriva aceluiași victime. Dar acuzatorii să fim noi, care nu știm sau ocultăm motivele compromisului. Complicat, foarte complicat, dar nu imposibil de înțeles”. □ Ca reacție la articolul lui Z. Ornea **Între arcalele maniheismului** (din nr. 155/1995 al „Dilemei”), Gheorghe Grigurcu publică, în acest nr. 3, o intervenție intitulată **Fobia baricadelor**; pentru schimbul de replici, v. *supra*, 29 decembrie 1995-4 ianuarie 1996, „Dilema”.

● Nr. 3 din „Steaua” se deschide cu o cronică a lui Florin Mihăilescu despre volumul lui Dumitru Micu *Scurtă istorie a literaturii române (Istorie și clasificare)*. □ Constantin Trandafir conspectează volumul lui Adrian Marino,

Pentru Europa. Integrarea României. Aspecte ideologice și culturale, delimitându-se uneori de opiniile autorului (Din nou, „ideea europeană”): „«A fi în același timp român și european»! Cine ar putea să conteste noblețea și valabilitatea acestui deziderat? Este vorba, cum se vede, de militantism (publicistic), de o «luptă de idei», iar aceste idei recurente, simple și esențiale, nu întotdeauna înțelese cum trebuie, ba chiar suspectate și negate, sunt iarăși clar formulate: «1) Ieșirea definitivă din izolare pe toate planurile, a României; 2) Orientarea decisivă spre Vest și spre toate structurile euro-atlantice; 3) Integrarea europeană progresivă și ieșirea bine calculată din sfera de influență rusă, profund negativă; 4) formarea unei pătri mijlocii urbane și rurale...» cu aspirații și convingeri europene. O obiecție, sau, dacă vreți, o opinie personală, care s-ar putea să fie o neînțelegere din parte-mi: societățile «rurale» nu sunt neapărat exclusiv naționaliste, nici «latent xenofobe». Și nu cred că societatea românească este «mai închisă», mai «etnicistă» decât oricare altele din Europa. Într-adevăr, idealul european este, în România (dar nu numai aici), asimilat din plin, deocamdată, de o pătură intelectuală, însă nu numai citadină și «subțire». Și apoi, ce înseamnă «destul de subțire»? O fi vorba de elita autoproclamată, de vreo grupare plutocrată și socială? Cred, mai degrabă, că «idealul european» este împărțit de mai multă lume românească (...) Dacă problema se pune de pe pozițiile unui partizanat mărginit, cu discriminările de rigoare, «ideea europeană» nu are decât «șansa» de a deveni o deplorabilă acțiune propagandistică, demagogie fumigenă, inevitabil prinsă în logoree «lemnoasă»...” □ Vlaicu Bârna este prezent cu o evocare intitulată **Imprevizibilul Ion Barbu**. □ În rubrica sa, Barbu T. Arghezi oferă spre publicare un text inedit al lui Arghezi, scris în perioada anilor 1958-1960, în care scriitorul se delimitează de sensul istoriei recente: „«Atâta moarte și atâta suferință care l-au împresurat ani de zile – atâta gol cât s-a făcut în jurul lui o întreagă vreme, îi dă dreptul să se simtă flămând de dreptate și adevăr – și sarcina să nu ierte. Nu mai e timpul de a plăcea. Românii [*Poporul românesc* – șters în manuscris de autor, desigur la recitirea textului, n. Barbu T. Arghezi] au îndurat prea mult pentru ca răul lui (Ior) să mai slujească de podoabă celor ce se pregătesc să-l mai asuprească odată, socotind că totul s-a isprăvit și că puroiul de ieri va fi laptele zilelor de mâine»” („**O pagină de istorie**”, „Tudor Arghezi inedit”). După spusele lui Barbu, ar fi existat mai multe manuscrise de acest fel, însă Arghezi, amenințat cu evacuarea, le-ar fi ars: „Din păcate, dar datorită evenimentelor care au urmat, și alte pagini de însemnări sau versuri din același teanc de manuscrise au fost încredințate focului făcut în soba de teracotă din camera de lucru unde, personal, Tata asista la incinerarea lor...”. ■ Cartea de evocări a lui Barbu T. Arghezi, *Povestiri din Mărțișor* (Editura „Mihai Eminescu”, Oradea, 1995) este prezentată de Negoită Irmiie: „**Mărțișor**” – **o geografie literară**. În nr. 6, Mitzura Arghezi trimite redacției un text intitulat **Scrisori în probleme argheziene**, în care se disociază de însemnările fratelui

ei, unele inexacte (articolul apare însoțit de o precizare a lui Aurel Rău, despre obligația de a oferi publicității orice text, fie al Mitzurei, fie al lui Barbu, despre Arghezi). □ Revenim la nr. 3 al revistei „Steaua”; Victor Felea este prezent cu *Pagini din „Jurnalul unui poet lenez”*, din perioada ianuarie – aprilie 1971. □ Observând că „punctul nostru de vedere asupra fenomenului optzecist se apropie destul de mult, pe alocuri, de cel al autoarei, dar că, de cele mai multe ori, el se desparte în chipul cel mai tranșant de acesta”, Liviu Petrescu polemizează, indirect, cu afirmațiile Monicăi Lovinescu din volumul *Pragul/ Unde scurte V*, Humanitas, 1995 (*Optzecism, textualism, postmodernism*, „Cronica literară”). Spre exemplu, generația n-ar fi una fără înaintași (dovadă chiar manifestele optzeciștilor, în poezie sau proză, din antologia *Competiția continuă* – care prin autenticism se revendică din interbelic, prin căutarea prozei artistice de la târgovișteni etc.). ■ „D-na Monica Lovinescu are însă perfectă dreptate (este punctul în care ne apropiem cel mai mult de poziția D-sale) să amendeze tezele optzeciste în privința bătăliei pentru proza scurtă” (în defavoarea romanului); doar că, socotește Liviu Petrescu, „forma romanului a devenit, de-a lungul istoriei sale mai recente, perfect compatibilă, la rândul ei, cu un model fragmentarist și, în consecință, cu obiectivele unei poetici postmoderne. Astfel încât inaderența scriitorilor optzeciști față de forma romanului nu mai are, din punct de vedere teoretic, niciun fel de justificare”. Apoi, noțiunile de textualism și de postmodernism nu se exclud (așa cum crede Monica Lovinescu, plasând-o pe cea dintâi în sfera modernismului, optzeciștii fiind astfel anacronici): „textualismul structuralist al anilor '60 (care a fost, într-adevăr, lovit de vetustețe și care se cere raportat la vechea epistemă, modernistă) s-a prelungit într-un textualism de tip post-structuralist, al anilor '70 (și care îl are principal promotor pe Jacques Derrida), pentru a se dezvolta, mai apoi, într-un textualism de tip deconstructivist (care domină scena critică americană pe toată întinderea anilor '80)”. Mai mult, textualismul optzeciștilor este fundamental ironic, bazându-se pe „denaturalizarea» reprezentării”.

● În nr. 3 al revistei „Tomis”, Ion Deaconescu (director al Editurii Europa din Craiova) furnizează *Cioran – documente inedite*. Este vorba despre o scrisoare adresată de Bucur Țincu lui Aurel Cioran (datată „Buzău 20 mai 1941”), cu detalii despre chemarea fratelui său Emil în România: „Cineva din Franța a făcut împotriva lui Luț o reclamație cuprinzând diferite afirmații și aprecieri defavorabile. Nu știu precis ceea ce a scris, dar am auzit despre existența acestei reclamații defăimătoare. La vreo 10 zile după aceasta, s-a luat deciziunea rechemării lui Luț. Ieri 19 mai, mă aflu chiar la Direcția Presei când am văzut o telegramă pentru Vichy, aproximativ cu următorul cuprins: Din ordinul d-lui gen. Antonescu, Conducătorul Statului, sunteți desărcinat de funcțiunea pe care o îndepliniți. Deoarece salariul pe luna mai vi s-a trimis, nu veți mai primi cheltuieli de deplasare”. Din evocarea lui Ion Diaconescu,

reținem o mărturisire care i- ar aparține lui Cioran: „«M-am văzut aici la Paris, cu Lucrețiu Pătrășcanu. Mi-a făcut, ca intelectual, o impresie excelentă. Un tip foarte subțire. La un moment dat mi-a spus că pentru mine, ca scriitor, ar fi mult mai bine să rămân aici, căci România va fi sub cizma rusească nu se știe până când și că, în general, comuniștii nu-i vor ierta pe intelectuali, mai ales pe cei care au deținut anumite poziții înainte. Afirmatiile lui Pătrășcanu m-au speriat pur și simplu. Întăreau toate ecurile venite din țară despre noua putere instaurată la București. Nu știu dacă am greșit ori nu rămânând la Paris. De fapt, nu l-am înțeles nici pe Dinu Noica atunci când a decis să nu plece din țară. A și suferit atâta pentru că a rămas»”. ■ Diaconescu reproduce și două scrisori de la Cioran („**Paris 22 septembrie 1988**” și „**Paris 9 decembrie 1989**”), în privința publicării operei sale în România: despre *Schimbarea la față* – „Precizez încă o dată că această ediție nu va trebui să apară fără supresiunile de care am vorbit înainte”; despre antologia și traducerea făcută de Modest Morariu – „i-a plăcut foarte mult echivalentul românesc *Manual de descompunere*, pe care-l considera mult mai sugestiv decât *Précis de décomposition*. «Auzi, *Manual de descompunere*, ce formidabil sună”. I.D., care intenționează să reediteze scrierile românești ale lui Cioran într-o ediție de lux (o parte din tiraj ar urma să fie distribuită gratuit în Basarabia, Bucovina și Voivodina), se teme de reacția lui Gabriel Liiceanu: „Ne așteptăm ca directorul editurii Humanitas să reacționeze calm la demersul nostru. (Noica spunea că nu e important cine face un lucru, important e ca acel lucru să fie mai bine făcut)”. □ Începând cu acest nr., Victor Corcheș publică, până la sfârșitul anului, fragmente inedite din opera lui Dimitrie Stelaru, mai exact dintr-un roman al acestuia, intitulat *Doi lei planeta* (în cadrul unei rubrici intitulate „Stelariana”. În ultimul nr. al revistei, 12 – numerotat 4 – avem însemnări ale editorului despre manuscrise).

● Nr. 3 din „Contrapunct” îi este dedicat lui Luca Pițu, care trimite spre publicare, printre altele, două eseuri, *Insul cogitant, filosofia și curtezana* și *Tribulațiile florentine*. □ Reținem și interviul lui Ioan Vieru cu Marin Mincu, „**Sunt un scriitor care nu poate lucra decât provocat**”, pretextul dialogului fiind distincția criticului cu premiul Herder. M.M. se referă la experiența sa de scriitor și profesor, oferă detalii despre propria-i editură, Pontica etc. Vine vorba și despre „revizuirii”: „«Revizuirile» ce se propun acum trebuie făcute de o critică responsabilă și obiectivă, care să mențină o linie de exigență și rigoare estetică. Un scriitor (oricare) nu poate fi revizuit prin smulgere din contextul în care a scris: el nu putea să fi scris chiar așa cum am dori noi acum, după '89; ar fi o revizuire politizantă, nu estetică; aceasta devine o polemică gratuită așa cum o practică Grigurcu, în loc să fie o preocupare gravă. Marile figuri nu pot fi ocolite, pentru că ele au susținut această literatură, oricâte «scăderi» le-am putea găsi: Marin Preda, D. R. Popescu, N. Breban, Fănuș Neagu, Eugen Barbu (chiar dacă e inegal) și alții – nu pot fi îndepărtați. Ei rezistă și ar trebui,

în primul rând, recitiți; e o primă datorie a «revizorului» sau a «revizionistului». Unele lucruri pe care ei le-au spus cu curaj cu mult înainte ca ele să fie clamate extraliterar și fără grijă, cum se face azi. Fiecare a avut de cedat o cotă-parte nu atât din etică, ci din procedură. Ar trebui să învățăm de la ei cum se rezistă (...). Tabloul postbelic se cere nu atât revizuit, cât întregit: a existat o literatură «la vedere» și una subterană; una între granițele țării și alta în afara ei. Strict literar vorbind, ar trebui remarcate scăderile fiecărei din aceste părți, fiindcă niciuna nu a fost scutită de subiectivism, de exagerări și de resentimente”.

● În nr. 3 din revista „Românul liber” este publicat articolul lui Adrian Marino, *Cultura alternativă și democrația* (continuare în nr. 4, aprilie). „Cultura alternativă” este cultura „independentă, paralelă, autonomă, neconvențională (chiar *underground*), pluralistă, particulară, privatizată etc.”, în care teoreticianul include și fenomenul rezistenței culturale din anii dictaturii, exemplificând (fără a insista) prin „cazul Noica” și referindu-se la ambiguitatea cu intenții subversive și în același timp aparent acomodante a literaturii (este menționată comunicarea lui Breban, *Contractul scriitorului cu Puterea*, de la Conferința națională PEN, Neptun, 20-25 septembrie 1995, v. *supra*) sau a criticii și teoriei literare (ilustrată prin propria revistă, „Cahiers roumains d’études littéraires”). □ În acest nr. este transcrisă, după casetă, convorbirea dintre Iosif Sava și Nicolae Manolescu, invitat la „Seratele muzicale”. Discuția începe cu referiri la un aspect al biografiei criticului, imputat acestuia înainte de 1989, privind orientarea politică a tatălui său (suspectat de a fi făcut politică legionară). Manolescu demontează zvonul, referindu-se la circumstanțele în care acesta s-a născut, adăugând: „Vedeți, eu cred că fiecare dintre noi își poartă în spate mai multe biografii: una reală, altele fictive, inventate de unii, de alții, cu diferite ocazii și le ducem pe toate în spate până la moarte și cei dintre noi care au șansa aceasta le duc și după moarte. (...) m-a apucat un fel de lehamite de a încerca să schimbăm ceea ce nu putem schimba, adică biografiile acestea suprapuse, successive, alăturate, paralele pe care ni le fabrică alții.” Criticul coboară pe panta melancoliei: „Mă gândesc și eu la moarte, cum se gândește tot omul și mă gândesc mai ales de la o vârstă încoace. (...) Pentru că moartea privește în primul rând corpul și simți cum moare încet-încet corpul tău, te uiți în oglindă în fiecare zi și vezi cum mori, puțin câte puțin... cum îți moare corpul puțin câte puțin și atunci sigur că asta devine o obsesie. Și – vorbeați mai înainte de zâmbetul meu sau de optimismul meu – trebuie să mă apăr cumva. Încerc să pozez, domnule Sava, încerc să fac față”. ■ La sugestia lui Virgil Nemoianu de a rămâne în America (în perioada „afacerii transcendente”), N.M. refuză: „«La urma urmelor, cred că am să mă duc [în România, n.n.], pentru că nu vreau să pierd spectacolul».” ■ Iosif Sava îl îndeamnă să se refere la relațiile cu foștii săi colegi de redacție, Valeriu Cristea și Eugen Simion: „I.S.: (...) Dar auziți ce spune Valeriu Cristea:

«Domnul Manolescu în 1991 face politică, ba chiar conduce, din vara acestui an, un partid – PAC- ul. Însă a fi șeful unui partid politic, și în același timp, directorul principalului periodic al uniunii apolitice a scriitorilor reprezintă – nu văd cine ar putea dovedi contrariul – incompatibilitatea balcanică și distractivă, e adevărat dar, chiar și în aceste condiții, absolută». Vă mai citesc, da? Tot Valeriu Cristea: «(...) Când Ceaușescu l-a numit pe acest om [Ivașcu, n.n.] la „România literară” în 1971, Nicolae Manolescu l-a urmat prompt, preluând apoi fără jenă cronica literară a revistei, ca și cum în redacția ei nu s-ar fi aflat țipenie de critic. Marea personalitate nu putea exista neprotejată. În fine! A crede însă că el mai poate scrie și astăzi critică literară e o iluzie sau, mai rău o încercare de a-și înșela publicul. Ca om politic, ca șef de partid etc., Nicolae Manolescu nu mai prezintă – n-are cum – minime garanții de obiectivitate. Ce-i drept, obiectivitatea nu a reprezentat niciodată punctul său forte». (...) «(...) De când s-a apucat de politică, de politice, Nicolae Manolescu nu se mai poate controla, s-a înrăit și s-a – când scrii trebuie să folosești cuvântul cel mai exact – s-a prostit». Auziți... N.M.: Vă fac cu impresia unui om prost, domnule Sava? I.S.: Dar trebuie să răspundeți într-un fel... N.M.: Păi chiar mă gândeam... Și venind de la Valeriu Cristea, care este un om pe care îl stimez și unul din criticii importanți ai literaturii contemporane, ce pot eu să-i fac decât să-i aduc aminte că în această situație s-au găsit – înaintea mea, vai! – o mulțime de critici literari cu mult mai importanți decât mine în istoria acestei țări. De n-ar fi decât Titu Maiorescu. Oare Titu Maiorescu, intrând în 1870 (deci la 30 de ani, mult mai devreme decât mine) în politică, să se fi înrăit, să se fi prostit? Îl întreb și eu pe Valeriu Cristea acum. Oare Iorga, intrând în politică și fiind ministru și prim-ministru (și, tot așa, la o vârstă...), să se fi înrăit, să se fi prostit? (...) Dar așa aș spune că prefer să fiu în compania «răilor» și «proștilor» pe care i-am numit, decât în compania altora mult mai blânzi la suflet și care nici nu s-au prostit, dar care cârăie de pe margine și așteaptă, cum au așteptat și altădată, să vină cineva și să facă ceea ce ar fi trebuit să facem cu toții. Ceea ce mă deranjează mai tare în ce spune Valeriu Cristea este referința la Ivașcu. Cu alte cuvinte, Ivașcu este stalinistul de acolo, dacă eu am înțeles bine. Adică omul care a făcut, probabil, cele mai bune două gazete culturale ale României de la mijlocul anilor '50 și până la sfârșitul anilor '80 este un stalinist! Ivașcu, stalinist, făcând două gazete atât de bune, în care a publicat pe toți scriitorii care mai erau în viață din generațiile de dinainte (Călinescu, Arghezi, Bogza, Sadoveanu) și până la tineri ca mine!”. În continuare, N.M. face referiri la biografia lui Ivașcu și la rolul acestuia în cariera sa. ■ Urmează referirile la Eugen Simion, stărnite tot de amfizion: „I.S.: (...) Auziți-o pe Monica Lovinescu: «Nicolae Manolescu, Ion Negoitescu, Eugen Simion, Adrian Marino, Matei Călinescu sunt atâtea nume care asigură scriitorului român o lectură și o privire de calitate, dezbărată de ochelarii ideologiei și în care se oglindește, în schimb, o problematică în

sfârșit contemporană». (...) Înainte de cântă prietenii noștri, domnule profesor, datoria mea este să-l prețuiesc în aceeași măsură pe Nicolae Manolescu ca și pe Eugen Simion. Așa cum o fac cu Brahms și Wagner, ca să rămân la altă altitudine. (...) I.S.: (...) Deci, de unde disjunctia asta dintre dumneavoastră și Eugen Simion? N.M.: Nu e nicio disjunctie. (...) Are fiecare dintre noi personalitatea pe care o are, fiecare este pe drumul lui, am fost și prieteni, suntem în relații normale, avem opțiuni diferite (eu fac politică, Eugen Simion este apolitic), dar asta nu înseamnă absolut nimic. I.S.: Domnule profesor, de ce nu sunteți membru al Academiei? N.M.: Întâi că nu mi s-a propus și, în al doilea rând... (...) Vă rog să mă credeți că nu e o problemă foarte importantă pentru mine de ce nu sunt academician. I.S.: Argumentul principal, pe care mi l-a spus – iertare că fac o asemenea confidență! – domnul Eugen Simion când i-am pus această întrebare, este că un om politic și un vârf al unui partid nu are «dreptul», statutar vorbind, la un fotoliu academic. N.M.: Acum dați-mi voie să mă întorc la argumentul pe care l-am mai folosit odată în legătură cu ce spunea Valeriu Cristea: atunci trebuiau dați afară din Academie și Maiorescu (care participase la apariția ei), și Iorga, și – Dumnezeu! – foarte mulți alții. (...) I.S.: Dar vă supărați dacă vă întreb ce gândiți despre opera domniei sale, în planul criticii, din trecut și în prezent? N.M.: Este, fără îndoială, unul dintre cei mai însemnați critici ai literaturii contemporane. I.S.: Monica Lovinescu are dreptate. N.M.: Fără îndoială, *Scriitorii români de azi*, tomurile acelea, conțin câteva dintre lucrurile cele mai serioase care s-au spus despre scriitorii români din ultimii 40 de ani. I.S.: De asta presa de acum 25 de ani vă ataca în aceeași măsură pe amândoi? N.M.: Da, în aceeași măsură. I.S.: E foarte interesant! Accentuați-mi ideea asta. Vă ataca în aceeași măsură. Erați... N.M.: Eram de aceeași parte a baricadei. Și când se trăgea în unul, se trăgea și în celălalt. I.S.: Domnul Eugen Simion mai ține minte, credeți, asta? N.M.: Fără îndoială! Doar că acum vorbim de alte baricade. Atunci era o baricadă pur culturală. Acum baricada este puțin diferită, dar nu cred că Eugen Simion se află în cu totul altă parte decât mine.” ■ În manieră indirectă, I.S. îi face un reproș: „I.S.: (...) Domnule profesor, dar dacă în ultimii 3-4 ani de zile vă continuați activitatea și pe lângă aceste 20 de cărți pe care le am aici, aș fi avut acum încă 20? Sau în perspectiva următorilor 2-3 ani. Nu era mai bine pentru Nicolae Manolescu? N.M.: Să spunem că n-a fost să fie așa, a fost să fie altfel. Este ca și cum l-ați întreba pe Maiorescu de ce, după o anumită dată, intrând în politică – iertați comparația; păstrăm proporțiile –, ce-ar fi făcut Maiorescu dacă, după cele câteva articole fundamentale pentru critica românească, în loc să facă politică ar fi scris în continuare? Nu știu. E o întrebare fără răspuns. Pot să vă spun însă că, în noua lui calitate de om politic, Maiorescu a fost primul șef de guvern român care a patronat primul congres internațional la București, în 1913, după războiul balcanic.” ■ N.M. pledează pentru o minimă recunoaștere a culpei de a fi „colaborat”: „Dacă am cerut ceva, am cerut o minimă

decență și nimic mai mult. Decența ca, dacă au greșit... (...) Iată, n-am spus, de pildă: «Domnilor, eu am fost unul din marii disidenți». Puteam s-o spun fără multe riscuri, că lumea tot uită aceste lucruri – deci am cerut celor care au greșit într-un fel sau altul să aibă minima decență și să spună: «Domnilor, din lașitate, din frică, din tinerețe, din stupiditate, am spus, am făcut, am colaborat, am greșit, nu trebuia s-o facem. Ne pare rău că am făcut-o și n-o s-o mai facem». Era de ajuns. Și în acel moment puteam să discutăm cu seninătate despre noua viață postrevoluționară a tuturor acestor oameni. Dan Deșliu a avut curajul s-a facă acum 30 și ceva de ani – nu mai știu exact câți sunt –, într-un moment în care a riscat totul. Poetul lui *Lazăr de la Rusca și al Minerilor din Maramureș* (...) Din acel moment Dan Deșliu e iertat. De ce n-au avut curajul să facă acest lucru după '89 niște oameni care nu mai riscau nimic?"

■ Discuția ajunge la Ion Iliescu: „M-ați întrebat – am fost în călătorie cu domnul Iliescu, sigur că da, pentru că am făcut parte dintr-o delegație parlamentară care l-a însoțit. N-am căzut cu avionul, n-am căzut din avion, nu m-am îmbolnăvit de nicio boală, dar asta nu înseamnă că, între cei care au greșit și cei care au suferit din cauza lor, împăcarea se poate face fără măcar acea minimă decență de a veni să spună: «Oameni buni, am greșit, iertați-ne!»”.

■ Și în privința referirii la raporturile cu Ana Blandiana N.M. preferă să rămână rezervat: „(...) opțiunile mele politice și cele ale Anei Blandiana cred că sunt și în ziua de astăzi aceleași, sunt comune. Altele sunt problemele: cum facem dacă vrem ca aceste opțiuni politice să se traducă în realitate? Eu am ales o cale, Ana Blandiana a ales alta. Eu am crezut că trebuie să fac un partid, ea a crezut că nu trebuie făcut acest partid. (...) Partea bună, aș spune, a lucrurilor este că Blandiana și cu mine nu ne-am despărțit din punctul de vedere al credinței noastre în civilizație, în democrație, în... Nu ne-am despărțit. Că nu ne înțelegem în privința tacticii de moment, asta este cu totul altceva.”

■ N.M. se referă din nou la Valeriu Cristea: „Eu continui să cred că este un critic foarte bun și îmi pare foarte rău că nu mai suntem împreună, în aceeași redacție, dar ce spune el despre mine este dreptul lui. (...) Știți cum e, pe lumea cealaltă, la Judecata de Apoi, fiecare merge cu ce-a făcut el. Eu nu voi fi întrebat acolo decât ce-am spus *eu* despre Valeriu Cristea, nu ce-a spus Valeriu Cristea despre mine. Asta este întrebarea care i se adresează lui.” ■ La un moment dat discuția ajunge la Patapievici: „Patapievici este, poate, cel mai strălucit reprezentant al generației care a intrat în plin după '89. Indiferent de vârstă și de moment. Interesant la Patapievici e că, pe o formație pozitivă de om de știință și pe o cunoaștere, aș spune enciclopedică, extraordinară, rigoarea omului de știință și varietatea de cunoștințe fac o sinteză pe care eu am întâlnit-o foarte rar la intelectualul român. Noi suntem sau umaniști sau ingineri, sau șamanii tribului sau vânătorii lui, cum spune un sociolog american. Patapievici este și șaman și vânător în același timp, ceea ce este un

caz exceptional, și eu cred că el este, într-un fel, purtătorul de drapel al generației acesteia. Acum, nu pot să-l compar cu Liiceanu. Liiceanu are totuși în spate o operă, este altceva Liiceanu”.

[MARTIE-APRILIE]

● Revista „Viața românească” sărbătorește, odată cu apariția nr. dublu 3-4, '90 de ani de la apariție. Colaboratorii evocă diferite etape din lunga istorie a acestei vechi și importante publicații literare: Cornel Regman se referă la diferite *Epoci, perioade, etape*, Alexandru Paleologu face *O istorie personală a „Vieții românești”*; Mihai Cimpoi scrie despre *Constantin Stere, omul întregurilor*, Ioan Holban analizează cazul lui Ibrăileanu în *Dimensiunile spiritului critic*, iar Florin Mihăilescu studiază *Critica literară în opera lui Mihai Ralea* (continuarea în nr. 5-6). La rândul său, Virgil Ierunca publică *Fragmente de jurnal*, în care surprinde perioada anilor 1979 și 1980 din viața publicației, iar Florența Albu evocă unii *Ani la „Viața românească”*. □ Sunt publicate poeme de Mircea Ciobanu. □ În cadrul anchetei inițiate de această publicație, despre *Starea de azi a literaturii române* (reamintim că întrebările erau referitoare la problema revizuirilor, relația dintre etic și estetic, implicarea socială a scriitorului, situația literelor postdecembriste), avem în acest nr. răspunsurile lui Ioan Buduca și Iosif Naghiu. □ În chestiunea revizuirilor, Buduca socotește că ele vor veni gata făcute, odată cu apariția *Dicționarului Scriitorilor Români*: „În fapt, drama noastră nu e chiar atât de mare pe cât o arată teama nu știu cui de eventuale revizuiori ori graba nu știu cui ca ele să fie făcute mâine. Dacă avem răbdare să apară întreg *Dicționarul Scriitorilor Români*, vom descoperi că revizuirile necesare s-au făcut înainte ca ele să fie cerute de noile noastre scrupule morale. Și au fost făcute numai din rațiuni estetice”. Cât despre raportul etic-estetic, „moralul Goma nu e un scriitor mai bun decât ticălosul Eugen Barbu”; pe de altă parte, criticul regretă „că am fost în stare să admirăm, azi, nu ieri, o carte mincinoasă, *Sub zodia prolet-cultismului*, numai pentru că ea dădea apă la moară noilor noastre idiosincrazii. Ne satisfacea să vedem că și Ana Blandiana, și Nicolae Manolescu și alții ca ei au scris cândva texte din ceea ce suntem dispuși să considerăm a fi antologia cenzurii”. □ Radu G. Țeposu publică un *Jurnal de zvonuri (1979-1989)*, cu întâmplări din respectivul deceniu. □ Nichita Danilov este prezent cu o serie de poeme, iar Ion Stratan, cu fragmente din ciclul *Apa moale: Posadă*.

[MARTIE-IUNIE]

● În nr. 3-6 din „Bucovina literară”, „M.M.” (Marcel Mureșeanu, redactorul-șef al publicației), îi scrie *Domnului Președinte Laurențiu Ulici, cu dragoste*: „N-ai mai fost de mult prin Bucovina! E de urcat până aici, energiile se scurg spre sud, drumurile-s rele, asinele slabe, ramuri verzi de așternut în cale de unde?, toropeala-i mare. Am așteptat, am adăstat, ne-am gândit noi cum să nu

vină păstorul nostru sa-și caute și să-și vadă oile, chiar rătăcite fiind ele, mai ales dacă sunt rătăcite și mai puține, dar sunt ale lui, nu?!”

APRILIE

1 aprilie

În nr. 76 din „Cotidianul”, Doru Mareș anunță că *Opera lui Witold Gombrowicz apare integral la Univers*, în traducerea lui Ion Petrică.

3 aprilie

● În nr. 13 al „Luceafărului”, Dan Cristea scrie despre poezia lui Dimov (*Mărturia lui Dimov*, „Cronica literară”; cronică la volumul *Baia*, selecție de Mariana Dimov, Editura Eminescu, 1995); poetul s-ar situa mai aproape de Tudor Arghezi și Ion Barbu decât de șaizeciști; este menționată în treacăt și recuperarea lui de către optzeciști; este consemnată importanța traducerii studiului *Sufletul romantic și visul* în conturarea ideilor sale poetice etc. □ Bogdan Suceavă publică proza *Am vrut să știu de unde-i lumina*. □ Semnalăm și eseul lui Radu Cernătescu, *Sadoveanu și Kabbala. Adevăratul Nechifor Lipan*. □ Dan-Silviu Boerescu exclamă: *Nasc și la Moldova poeți* („În căutarea poeziei” – XXIV). Sunt prezentate (cu numeroase citate), volumele lui Aurel Dumitrașcu, *Tratatul de eretică*, Timpul, Iași, (selecție și îngrijirea ediției Adrian Alui Gheorghe); Nichita Danilov, *Mirele orb*, Junimea, Iași, 1995 și Cassian Maria Spiridon, *Piatră de încercare*, Junimea, 1995. Reținem un pasaj referitor la locul lui Danilov în poezia contemporană: „Contemporan optzeciștilor bucureșteni, dar profund neasemănător lor în efortul său de identificare a rupturii cu sacrul într-un peisaj mai degrabă oniric-expresionist decât dedus brutal din cotidianul biografic, Nichita Danilov este cel mai important poet venit din Iași direct în linia întâi a literaturii, de la Emil Brumaru și Mihai Ursachi”.

● În nr. 976 din cotidianul „Cronica română” apare un interviu al Marceliei Zamfir cu Nicolae Breban: „*Vreau să înțeleg această boală a lumii, cinismul, nu numai politic, ci și moral*”. Faptul că romanul *Bunavestire* nu a putut apărea la editura Cartea Românească, în timpul directoratului lui Marin Preda, este prezentat astfel: „Stătuse doi ani, fără ca nimeni să vrea sp-l publice. Am fost refuzat de două edituri, inclusiv de Cartea Românească. Marin Preda, directorul editurii, în acel moment, după ce a citit-o, a calomniat-o până la forurile înalte de partid. (...) Unii spun că din invidie, probabil”. ■ Reținem și considerațiile prozatorului despre modelele și arta sa românească: „Eugen Simion m-a încadrat în proza psihologică, ceea ce este fals. Sunt de partea analiștilor, de partea școlii europene a lui Lovinescu. Probabil că știți toate legende referitoare la orgoliul meu. Sunt prea mândru ca să dau un verdict asupra operei mele. Pot vorbi de filiații și de maeștrii mei – Nietzsche și Dostoievski. În cultura română nu mi-am găsit modele, la noi proza analitică

fiind minoră, înăbușită de marele naturalism. Mă înscriu în formidabila aripă a creatorilor de mari opusuri, care au populat anii '20, '30 – Joyce, Musil, Thomas Mann. Tind spre un sistem, asemeni scriitorilor nemți. Numai arta de a scrie roman am învățat-o de la ruși. Ei au fost marii maștri ai genului”. □ Eugen Simion îi răspunde prozatorului în nr. 15 (12-19 aprilie) din „Literatorul”, într-o intervenție intitulată *Felurite* („Cronica literară”). Pentru început, criticul reproduce pagina cu sumarul volumului *Scriitori români de azi*, unde Nicolae Breban era încadrat, totuși, într-un capitol intitulat „Proza de analiză”. Prilej de a medita asupra moravurilor literare postdecembriste, delimitându-se totodată de afirmațiile lui Breban despre Marin Preda: „Dar ceva grav se întâmplă atunci când delațiunea devine o regulă și calomnia se generalizează. Este ceea ce se petrece, am impresia, azi în presa noastră culturală. *O păruială* generală, cum am scris la începutul epocii postrevoluționare... (...) Procesul culpabilizărilor continuă și el ia, uneori, forme degradante pentru spirit. Și ce este mai grav este faptul că nimeni nu se arată îngrijorat de ceea ce se spune despre alt scriitor... (...) Mă gândesc acum la scriitorii autentici care pun în circulație fel de fel de fantasmе despre confrății lor (mai ales când aceștia nu mai sunt în viață și dau despre ei judecăți incredibil de false...(…) Nicolae Breban aduce și el o mărturie despre autorul *Moromeților* (în interviul citat la început) și anume: când el, N. Breban, a publicat *Bunavestire*, Marin Preda l-a reclamat la conducerea de stat și de partid... Marin Preda ar fi făcut, dar, o delațiune... Dacă este așa, este foarte grav. Dar este? Nicolae Breban nu aduce nicio dovadă, el lansează o propoziție care condamnă moral un mare scriitor, fără a ne spune pe ce se bazează. Eu cred că această dovadă nu există. Cine l-a cunoscut pe Marin Preda știe că marele prozator era incapabil să facă așa ceva și mă mir că N. Breban care a trăit, totuși, o vreme în preajma lui, poate să-l acuze cu atâta ușurință de un păcat, într-adevăr, capital pentru un scriitor... *Marin Preda delator*... este o sinistă absurditate. O primesc tot așa cum am primit altă veste adusă, cu câțiva ani în urmă, de „Contemporanul” și anume că Marin Preda a fost un nomenclaturist pentru că a acceptat să fie director la Cartea Românească!...”. □ În replică, Nicolae Breban publică, în nr. 18 al revistei „Contemporanul” (2 mai), o scrisoare deschisă adresată criticului. Scriitorul rămâne convins de faptul că a scris „proză abisală”, nu proză de analiză psihologică (așa cum crede criticul): „Odată cu Proust și Joyce, odată cu epocala descoperire *de la psychologie de profondeur* a marelui clinician C.G. Jung, în ce mă privește, nu mai e posibilă întoarcerea la cumintea și puțin «literară» înlănțuire de gânduri. Personajele – personajele mele cel puțin – au altfel de logică mentală decât cea din manualele de psihologie sau din romanele burgheze de mâna a doua.” ■ Nu astfel de precizări sunt miza intervenției lui Breban, ci o dispută cu interlocutorul său și, prin el, și cu alți reprezentanți ai criticii românești: „Ei bine, dacă noi, *creatorii*, și în primul rând poeții, mai avem dreptul – sub

apăsarea nesiguranței proprii originalității, în scurta beție a unei metafore, a unei încercări de viziune, la vanitate, hybris, superbie, voi, comentatorii, criticii, hermeneuții, nu aveți în niciun caz dreptul la aceasta. Orice vanitate, orice gesticulație aprinsă pe trupul vostru rațional va sta precum costumul unui arlechin pe trupul unui arhivar sentimental. Or, observ (...) că voi, criticii, mă refer, bineînțeles, la criticii de anvergură!, v-ați cam pierdut răbdarea, frumoasa modestie și chiar nobilul simț al riscului cu care ați pregătit în deceniul șapte re-deșteptarea literelor române. (...) N. Manolescu, după ce a fost timp de peste două decenii plantonul neobosit, lucid, întreprid al literaturii române vii și a fost chiar mai mult decât atât – spiritul director (estetic și chiar politic!) în lunga și nivelatoarea noastră dictatură, la nici un an după revoluție s-a pierdut printre grupările mărunte ale opoziției. O nesiguranță de destin? (...) Oare ce l-a făcut pe Nicolae Manolescu să ne părăsească, să lase corabia literaturii române fără unul dintre cârmacii ei cei mai prestigioși, cei mai pricepuți? (...) Sigur, dumneata, Eugen Simion, ca și Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Gheorghe Grigurcu, ca și încă alții, din promoții mai tinere, pe care îi voi cita cu respect altă dată, ai rămas credincios literaturii vii, ca și istoriei literare. Cu un plus însă, nu de superbie, ci de aroganță, care nu-ți vine bine. (...) Evident, eu n-am să-ți reproșez ceea ce unii numesc apolitism, deși orice tinerel debutant va înțelege că așa cum nici înainte de '89 nu puteai rămâne străin politicii, nici după '89, un critic de vârf cum ești tu, nu poate rămâne dator la starea dramatică a națiunii. Între politica mărunță și ineficiență a dlui N. Manolescu și așa-zisul tău apolitism – ce-i, de fapt, o indiferență crispată la mersul societății românești, – există, te asigur, o cale de mijloc (...) modestia, dle Eugen Simion, mai presus de orice, modestia față de textul de valoare interpretat și față de autorul său. Nu fac parte dintre cei care îi exclud pe critici din tagma scriitorilor, a creatorilor”. ■ Prozatorul îi reproșează criticului și maniera în care reacționează la diferitele atacuri la adresa lui Marin Preda: „Nu, Eugen Simion, nu-l «atacă» nimeni pe Marin Preda, unul din cei mai originali creatori epici de după război, cel care, cum o spun și în *Confesiuni violente*, era posesorul unui stil de o rară cristalinătate și pertință, «descoperitorul» celei de a treia fețe a țaranului român, după Rebreanu și Sadoveanu. Nu, nici Rebreanu și nici Marin Preda nu se vor clătina la o analiză critică. Tresărind la cea mai ușoară aluzie negativă la adresa operei autorului *Moromeților*, nu faci decât să dai, iartă-mă, un prost exemplu de receptare critică a unui scriitor important”. ■ Nu în ultimul rând, Breban se referă și la dificultățile de apariție ale romanului *Bunavestire* (aducând „probe” orale pentru activitatea de „delator” a lui Marin Preda): „- Ieri a fost la noi [la Consiliul Culturii, n.n.] Marin Preda, ne-a comunicat D. Ghișe, și tov. Dumitru Popescu l-a întrebat despre ce e vorba în manuscrisul romanului *Bunavestire*: « – Un viol în baie și o organizație contra statului», a răspuns atunci Marin Preda. D. Ghișe și Al. Ivăsiuc nu mai sunt printre noi, dar Dumitru Popescu

poate să infirme sau să confirme cele de mai sus. Eu însumi l-am întrebat pe Marin Preda dacă e adevărat ceea ce mi-a comunicat ministrul Ghișe – un om care nu obișnuia să mintă în astfel de cazuri. Iar «marele nostru prozator» a recunoscut că: – Ei și ce, *mon cher*, nu-i adevărat?!... (...) Așa că, după cum vezi, «vina» lui M. Preda, în acest caz, nu e dintre cele mai grave. A aruncat și el o vorbă acolo!”.

● Din nr. 13 al „României literare” reținem evocarea lui Nicolae Velea făcută de Gabriel Dimisianu (*Nicolae Velea, „60 de ani de la naștere”*); avem numeroase date biografice (începând cu perioada comună de studenție și trecând prin perioada „Gazetei literare”), reținem că debutul publicistic absolut ar fi fost în 1957 în „Viața românească”; ca trăsătură psihologică, este amintită înclinarea spre farsă a prozatorului. □ Comentând romanul lui Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* (Cartea Românească, 1996), pe care îl și propusese spre publicare, Alex. Ștefănescu descoperă un **Debut strălucit** („Cronica literară”): „După primele pagini însă m-am trezit. Textul era o revelație (și în sensul etimologic al cuvântului). Nu mai citisem de mult – de la *Ulise* al lui Joyce – o scriere atât de amplu orchestrată – fastuoasă paradă de stiluri și spectaculoasă demonstrație de virtuozitate scriitoricească, desfășurate însă nu numai din dorința de spectacol, ci și din necesitatea de a reprezenta (stereoscopic, stereofonic, multilingvistic) lumea contemporană. (...) Actul narativ *alunecă* frecvent în parodiarea unor stiluri, care nu sunt doar livrești. Romancierul valorifică fugitiv, cu abilitatea și repeziciunea unui prestidigitator, toate *mesajele* care îndrumă, bruiază și stresează existența unui om de azi: informațiile transmise prin mass-media, instrucțiunile de folosire a diverse aparate, textele reclamelor (...). Obișnuiți până acum să citim cărți cu una, două sau maximum trei voci narrative, avem impresia, parcurgând romanul lui Adrian Oțoiu, că ni s-au desfundat brusc urechile și auzim, în sfârșit, întreg vacarmul lumii care ne înconjoară”.

● În nr. 14 din revista „22” este publicat un interviu al Gabrielei Adameșteanu cu Lazăr Vlăsceanu, ***De ce ne e teamă de informații?***; printre subiecte: chestiuni legate sociologia educației (disciplină în care dorea să se specializeze, în urma doctoratului în Anglia din anii ’70) și mineriadele de la începutul anilor ’90. Profesorul încearcă să salveze un student, bătut de mineri: „Însă n-am avut timp ca să mai argumentez în acest sens, pentru că am început să fiu pământ. A intervenit unul dintre mineri, care a oprit loviturile date cu o rangă și cu pumnul. Doi mineri m-au însoțit în arestul Poliției. Mi-amintesc că se formase un culoar viu de la fosta librărie a Academiei, eram flancat de doi mineri și, în spate, o bătrână îmi da cu umbrela în cap, strigând: «Omorâți-i pe acești intelectuali!» «Nu-i iertați, nu-i iertați!», strigau alții”.

4 aprilie

● Comentând volumul lui Claude Kamoouh *Adio diferenței. Eseu asupra modernității târzii* (Ed. Dacia, 1994) în nr. 14 din „Tribuna”, Aurel Codoban descoperă, în țările din estul continentului, „**Europe triste**” ale modernității târzii: „El are curajul destul de rar astăzi de a afirma că societățile comuniste totalitare din Europa centrală și răsăriteană au aparținut modernității și, mai mult chiar, că au adus spre postmodernitate – spre modernitatea târzie – mase mari de oameni. Această convingere și concluzie s-au format chiar în investigarea problemelor culturale «survenite în urma mutațiilor politice și economice care zdruncinau Europa centrală și orientală». Aici Claude Kamoouh descoperă hiatusul unui joc dublu, «de pendulare între fascinație și repulsie», care generează incertitudinea apartenenței sale la cultura europeană și «o ucigătoare miopie în privința însăși esenței acestei Europe». Aparent, țările comuniste ale Europei centrale și orientale constituiau o altă societate decât cea a Europei occidentale. Dar astăzi apare clar faptul că după anii '60 țările comuniste, marcate mai mult sau mai puțin de naționalism, au produs și ele, fără să o știe, societatea postmodernă, datorită interesului vital pentru progresul tehnico-științific și cultului bunăstării materiale. Facilitând unor mase de oameni dominați de cultura tradițională orală accesul la cultura modernității, societățile comuniste din Europa centrală și orientală au produs în acest context clasa mijlocie, care, ca forță, socială le-a și delegitimat”. □ Volumul lui Dan Mănuță, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești* (cuprinzând studii de istorie literară de la Miron Costin, Varlaam, Costache Negruzzi la Sadoveanu, Călinescu, Petru Dumitriu sau A.E. Baconsky etc.) este comentat de Mircea Popa (*Virtuțile istoricului literar*). □ Tot Mircea Popa scrie și despre ultimul volum al lui Eugen Simion (*Un alt Mircea Eliade*): „Eugen Simion scoate subiectul din letargia sa opacă, diurnă, aducându-l în momentul sărbătoresc al *stării de grație*. Arta lui constă din a spune lucruri complicate și grave cu o naturalețe și o simplitate cuceritoare, operând o seducție care paralizează mișcările proprii, lăsându-te ademenit și purtat de fluxul acestui stil agreabil și plin de neobișnuite surprize de la o pagină la alta. El repune în discuție raportul dintre scriitor și epocă, dintre autor și propria sa creație, impunând o nouă ierarhie, un nou traseu ideatic, un nou sistem al valorilor. (...) Cum procedează Eugen Simion față în față cu epica lui Mircea Eliade? Care este strategia sa de lectură? În primul rând el recurge la o grupare a romanelor în funcție de câțiva topoi fundamentali: *Isabel și apele diavolului* ca și *Maitreyi* stau sub zodia unei «mitologii a seducției», făcând trecerea de la erotica europeană la cea asiatică. Vom avea apoi roman existențialist (*Întoarcerea din rai*), unul joycian (*Lumina ce se stinge*) sau o «mică și grațioasă capodoperă», *Nuntă-n cer*. Un domeniu vast îl constituie întâlnirea cu fantasticul, care poate fi de factură mitică, magică sau soteriologică, analizând rând pe rând *Domnișoara Christina*, *Șarpele*, *Noaptea de sânziene*, *Pe strada Mântuleasa*, *În curte la Dionis*. Tehnicile românești

variază de la un roman la altul, folosindu-se din plin metode dintre cele mai rafinate, care vorbesc de mesagerul malefic, proba labirintului, hierofanizarea materiei, amneziile, tema lumilor paralele, epifaniile și structurile polițiste. El reia și modernizează mituri străvechi ca Tristan și Isolda, Orfeu și Euridice și altele. Apropieri și comparații cu proza lui Eminescu, cu ideile lui Brâncuși, Cioran sau Eugen Ionescu oferă demersului lui Eugen Simion o latură de inedit specific național, neobservată până acum transpusă într-un adamism sui generis”. □ Începând cu acest nr., Constantin Cubleşan propune o serie de portrete ale liderilor sau ideologilor comuniști (în nr. de față, **Mărturisiri de tranziție. Un om „dezinteresat” – Ion Gheorghe Maurer**; continuare în 15, 11-17 aprilie). În principal, în acest episod, Cubleşan se sprijină pe volumul *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, convorbiri cu Lavinia Betea, Fundația Culturală „Ioan Slavici” din Arad, 1995.

5 aprilie

● Reținem unele dintre considerațiile lui Eugen Simion din articolul **Romanul, azi**, publicat în nr. 14 din „Literatorul”: „Romanul a tins să se transforme, în ultimele decenii, dintr-o *scriitură a aventurii*, cum era în epoca lui Balzac, într-o *aventură a scriiturii*. Asta înseamnă că *flaubertianii* din timpul nostru își iau revanșa față de *stendhalieni*, teoria pătrunde în forță în roman și *autoreferențialitatea* vine la putere; romanul începe să se povestească pe sine... (...) romanul renunță la *personajul central*, personajul structurant și, în genere, romanul european (cu precădere cel vestic) renunță la tipologie... Locul personajului este luat de naratorul care este tot una cu *scriptorul* care notează modul în care se organizează discursul românesc...” ■ Criticul discută și problema postmodernismului românesc (în roman): „El a intrat sub forma, întâi, a romanului *autoreferențial* (Școala de la Târgoviște) și, apoi, a ceea ce s-a numit, cu o formulă pe care n-o acceptă toată lumea, *textualismul*. Amândouă aceste direcții (să le numim astfel) sunt precedate de experiența onirismului care, în proză, a fost susținută de două talente remarcabile: D. Țepeneag și Sorin Titel. Aceștia citiseră pe la sfârșitul anilor '60 pe *noii romancieri francezi* și încercaseră să le aplice metoda în sensul *aventurii scriiturii* de care am vorbit mai înainte. D. Țepeneag și-a descoperit un concept propriu (*onirismul estetic*) și a făcut și face o proză care funcționează după un mecanism propriu. El este și în acest plan un postmodernist eretic, traduce miturile celebre (mitul mioritic, de pildă) în fantasmale scriiturii... Sorin Titel a evoluat spre un roman de tip baroc, cu punct de plecare în Musil și Broch, foarte personal și foarte complex. *Textualiștii* din anii '80 (Mircea Nedelciu, N. Iliescu, G. Cușnarencu) au recuperat, în fapt, narațiunea (istoria) și au construit un tip de ficțiune în care pătrunde masiv *autoficțiunea* (ficțiunea biografică). Reapare, astfel, jurnalul intim și narațiunea și sunt reciclate ironia epică, parabolicul, parafraza, livrescul, ludicul... Nu întâmplător, I. L. Cara-

giale revine, prin optzeciști, în forță într-o proză copleșită de dramele obsedantului deceniu”. ■ În fine, criticul încearcă să își imagineze cum va arăta romanul de mâine: „romancierul de la sfârșitul acestui secol va redescoperi, cred, *personajul* în alți termeni și cu alte date decât acelea oferite de romanul tradițional. (...) Cred și azi că romanul trebuie să redescopere *povestea* (istoria) și că nu trebuie să-i fie rușine să nareze ce s-a întâmplat cu marchiza care a ieșit la orele cinci în oraș... (...) Romancierul postmodern (în ipoteza că postmodernismul n-a trecut) trebuie să reînvețe, după ce a ieșit din biblioteca secolului XX, să reinventeze povestirea și să aducă omul la putere. La puterea imaginației românești, se înțelege...”

● În nr. 290 din „Totuși iubirea”, din serialul „Povestea vieții mele”, Adrian Păunescu publică episodul intitulat (din 5-12 aprilie), **„Zaharia Stancu, ultimul boier al literaturii române”**; pentru prezentarea celor mai semnificative intervenții, v. *supra*, 29 martie-5 aprilie.

7 aprilie

● Din nr. 313 al „Adevărului literar și artistic”, menționăm publicarea unor documente din volumul al doilea din ***Cartea albă a Securității Scriitorilor***: este vorba de o Notă despre Petre Țutea (în legătură cu o eventuală vizită a lui Mircea Eliade în România) și câteva Note despre „Cazul Incognito” (suspiciunile de plagiat). □ Este publicată ultima parte a interviului cu Geo Dumitrescu: **„Această social-democrație să pună mai presus decât orice omul și buna lui stare”**; pentru întreaga intervenție, v. *supra*, 24 martie.

8 aprilie

● În nr. 1834 din „România liberă” este publicat următorul ***Apel către Gabriel Liiceanu***: „În anii '50, Lucian Blaga a fost propus de către italieni pentru premiul Nobel, iar autoritățile comuniste au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica realizarea acestei propuneri. Acum, după schimbarea regimului, un poet și un traducător renumit, Serge Fauchereau, a tălmăcit în franceză câteva zeci de poeme, a găsit un editor și vi s-a adresat dumneavoastră, cerându-vă, așa cum se cuvine, dreptul de a le publica, pe care îl dețineți de la urmașii marelui poet. Dumneavoastră, domnule Liiceanu, l-ați refuzat, împiedicând astfel apariția și difuzarea poemelor în Franța. Nu înțelegem atitudinea Dumneavoastră și am vrea să știm care sunt rațiunile acestui refuz prin care vă așezați, fără să vreți, alături de acele cercuri autarhizante și antieuropene pe care le-ați dezavuat în repetate rânduri”. Inițiativa *Apelului* i-ar fi aparținut lui Dumitru Țepeneag, iar lista semnatarilor este următoarea: Nicolae Balotă, Nicolae Breban, Ioan Buduca, Gabriel Dimisianu, V. Fanache, Florin Iaru, Adrian Marino, Ioan Moldovan, Costache Olăreanu, Z. Ornea, Marta Petreu, Adrian Popescu, Ion Pop, Florin Sicoie, Traian Ștef, Dumitru Țepeneag, Laurențiu Ulici, Ion Vartic, Alexandru Vlad,

George Vulturescu, Mircea Zăciu. Apelul va fi publicat și în nr. 15 din „Contemporanul” (11 aprilie). □ Reacția lui Gabriel Liiceanu (*Răspuns la un apel*) apare în nr. 1840 al „României libere”, din 17 aprilie: „Acuză deloc ușoară: iată-mă în postura de persecutor al destinului internațional al operei lui Blaga. De altfel același Apel lasă de înțeles că refuzul meu mă apropie de autoritățile comuniste din anii '50, care îi închideau lui Blaga drumul spre premiul Nobel, iar astăzi, de «cercurile autarhizante și antieuropene». Pentru buna știință a domnilor care, cu voie sau de nevoie, s-au lăsat antrenati într-o calomnie fără să cunoască faptele, fac următoarea precizare: nici domnul Fauchereau și nici vreun editor francez nu mi s-au adresat vreodată și, în consecință, nu mi-au cerut niciodată nimic. De vreme ce nu mi s-au adresat niciodată și de vreme ce nu mi-au cerut nimic, nu aveam cum să-i refuz. Și de vreme ce nu mi-au cerut nimic și, deci, nu i-am refuzat, nu aveam nici cum să împiedic «apariția și difuzarea poemelor lui Blaga în Franța». De altfel, Liiceanu observă că „grija” pentru Blaga îl leagă de semnatarii apelului: „ei au produs un Apel care este expresia însăși a acestei griji; eu, la rândul meu, ca editor, am publicat în ultimii 6 ani 143.000 de exemplare purtând pe copertă numele lui Blaga. (...) Dar, desigur, nu am pretenția că toate acestea fac cât Apelul cutremurat al celor 21”. Liiceanu se referă și la emisiunea Tv moderată de Cătălin Țirlea, care l-a avut pe Dumitru Țepeneag ca invitat pentru a discuta tocmai acest caz (convorbirea va fi reprodusă în „Adevărul literar și artistic”, v. *infra*, 14 aprilie): „În aceeași emisiune a TVR s-au mai făcut câteva afirmații fără acoperire la adresa mea. Nu am fost niciodată membru al vreunui partid, deci nici al PCR. Nu am cerut niciodată să fac parte din Consiliul de Administrație al TVR, ci am fost propus de către Sindicatul Liber al acestei instituții. Precizez că acceptând propunerea m-am legat prin cuvânt față de membrii acestui sindicat și că voi rămâne candidatul lor atâta vreme cât ei mi-o vor cere”. □ Atât apelul celor 21, cât și reacția lui Liiceanu, vor stârni o serie de comentarii: v. *infra*, 17 aprilie (Cristian Tudor Popescu în „Adevărul”), 22 aprilie (Mircea Iorgulescu în „Adevărul”, intervenție care, la rândul ei, stârnește comentariile lui Gabriel Dimisianu și Paul Goma; reacțiile ultimilor doi sunt consemnate în continuarea articolului lui Iorgulescu), 3-9 mai (Andrei Pleșu în „Dilema”). Pentru emisiunea televizată, v. *infra*, 14 aprilie. Pentru alte explicații ale lui Dumitru Țepeneag, v. *infra*, 11-18 octombrie („Literatorul”).

● În nr. 14 din „LA&I” sunt publicate, cu titlul „*Multe sunt căile iubirii; eu am ales-o pe cea care pedepsește*”, trei scrisori de la Cioran: două către Ion Caraion (posibil neexpediate) și una către Arșavir Acterian (cu un cuvânt de prezentare al lui Dan C. Mihăilescu). În cea dintâi scrisoare (mai degrabă o eboșă) către Ion Caraion („Paris, 10 mai 1957”), Cioran se referă la campania de contestare a operei sale din România acelei perioade (în mod special, la articolul scris de Caraion): „Ca să nu vorbim decât despre pasaje referitoare la România: cum oare se poate crede că au fost scrise doar din dorința de

scandal? Știți la fel de bine ca mine că o iubire se poate exprima și în termeni negativi și chiar că, de regulă, se procedează astfel *din putoare*. Dar mai mult: susțineți ca atacurile la care singur m-am supus n-ar fi decât deghizări ale infatuării. De ce să nu vedem în atacurile la adresa țării mele mai degrabă expresia unui atașament care nu îndrăznește să se mărturisească? Agresivitatea n-a fost niciodată semn de indiferență și nici de ură. Știți desigur că România m-a obsedat dintotdeauna; dacă n-ar fi fost așa, aș mai fi ponegriț-o oare cu atâta încrâncenare și tristețe? Multe sunt caile iubirii; eu am ales-o pe cea care pedepsește; dar biciuindu-i pe ai mei și originile mele, m-am pedepsit pe mine însumi. (...) Să nu cumva să credeți că vă port pică. Vă înțeleg singurătatea și vă plâng la fel de mult cum mă plângeți și dvs.” □ Mihaela Irimia realizează un interviu cu Terry Eagleton (*Cuvântul „ideologie” are o mie de sensuri...!*, „Oxford, 12 ianuarie 1996”).

10 aprilie

● În nr. 14 al „Luceafărului”, Dan-Silviu Boerescu scrie despre romanul lui Adrian Oțoiu *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita* (Cartea Românească, 1996): *Rookie of the year! Imprimanta divină apocrifă sau carna(j)valul (t) existenței*. Criticul apreciază în mod deosebit acest roman eclectic, „un extraordinar *Finnegan's Wake* autohton”, în care sunt depistate și influențe din mari scriitori postmoderni precum Pynchon, Barth sau Barthelme. Ineditul compoziției și performanța naratologică sunt laudate: „La o primă privire, deconectează proliferarea metastatică a corpurilor și caracterelor de literă (cele tipografice clasice, dar și cele ordonate de tastatura mașinii de scris electronice, ale cărei posibilități grafice sunt exploatate euristic). Nu lipsesc nici formulele și simbolurile matematice, semnele (pseudo)cabalistice, citatele în chirilică și greacă veche, notele de subsol, graficele (între care, antologic, cel care descrie «nivelul rahatului în colectivitate»). Ca ingrediente ale năucitorului sos narativ mai apar citate în engleză, germană sau franceză, (unele inventate, altele deformate caricatural), prospecte de băuturi și cafea în vid, sondaje de opinie și elemente de bibliografie științifică și artistică exploatate copios prin juxtapunere, parafrazăre ori recontextualizare. Eclectismul lor savuros trimite la autori americani precum Pynchon, Barth și Barthelme (...). Scormonind astfel cu delectare pe sub *coaja lucrurilor* (aparența lumii sensibile), se evocă un spectacol de medicină legală a textului disecat de bisturiul cu repetiție al unui deconstructivist acționând mecanic. Atitudinea fundamentală a scriitorului ce smulge din carcasa realității mușchii, cartilagiile, carnea și se adapă vampiric din sângele și celelalte fluide ale trupului în curs de descărnare este, totuși, una senzual-lirică, ea prilejuind contrapunctic și mici empatii tactilo-epifanice”.

● Revista „România literară” (care, din iunie 1995, își redusese nr. de pagini – de la 32 la 16), reușește să apară, începând cu această dată, într-un format de

24 pagini. „Grație Uniunii Scriitorilor, care ne-a alocat suma necesară pentru paginile în plus, putem respira acum ceva mai în voie”, se bucură N. Manolescu (24, nr. 14, „Editorial”). □ „La o nouă lectură”, realizată de Alex. Ștefănescu, opera lui Gheorghe Grigurcu se prezintă mai mult decât favorabil. În poezie, autorul ar scoate bune afecte din aplicarea „modelului japonez”: „La naivitatea rafinată a poeziei japoneze poetul român adaugă un pervers gust al paradoxului și o predilecție – europeană – pentru alcoolurile lirice tari. Lectura versurilor lui Gheorghe Grigurcu creează o senzație de *plăcere vinovată*”. Principala trăsătură a criticii practicate de autor ar fi „identificarea cu textul comentat”, raportabilă, în opinia lui Alex. Ștefănescu, la practicile ezoterice: „Fiecare comentariu al său reprezintă o aventură spirituală, consumată cu o ardoare costisitoare, cu o evidentă *pierdere de ființă*. Criticul se angajează integral și riscant în întreprinderea sa, ca un medium care cade în transă și se trezește istovit, dacă nu chiar îmbătrânit, după ședința de spiritism”. ■ Nu în ultimul rând, Grigurcu ar fi și „un Don Quijote al polemicii”, însă unul victorios, spre deosebire de celebrul personaj al lui Cervantes: „Cine îi urmărește demersul îl poate considera lipsit de șansă, donquijotesc. Și totuși, odată cu trecerea anilor, se vede tot mai clar că Gheorghe Grigurcu, himericul Gheorghe Grigurcu, și nu «realiștii», adepții «compromisului necesar» etc., este cel care are dreptate. Autenticitatea acțiunii sale, valoare supremă în literatură, îi dă câștig de cauză.” „Inculpați în procesul moral intentat de Gheorghe Grigurcu tuturor trădătorilor cauzei literaturii” ar fi Eugen Barbu, Paul Anghel, Dumitru Popescu, Corneliu Vadim Tudor, Adrian Păunescu, nume alături de care sunt menționate, tendențios, și cele ale lui Eugen Simion, Dumitru Radu Popescu sau Valeriu Cristea. □ În cadrul acestui număr, este celebrat Tristan Tzara; sunt publicate un fragment din *Dada manifest despre dragostea slabă și dragostea amară* și un altul din *Omul aproximativ* (cu o prezentare și în traducerea Gabrielei Duda). Despre poet scrie Ion Pop, *Un dadaist, o sută de ani*, iar Radu Bogdan scrie despre relațiile dintre *Tristan Tzara și Pablo Picasso*.

● Conferința de presă susținută de Ion Iliescu (interpretată ca înscrisoare indirectă în campania electorală) este comentată de Gabriela Adameșteanu în nr. 15 din revista „22” (*Săptămâna politică văzută mai de aproape*, „Cronică politică”): „A amestecat frânturi de adevăr cu neadevăruri, urmând unica rețetă de discurs politic pe care o deține din vremea când era lider comunist, dar pe care o aplică impecabil, cu o incontestabilă forță de convingere, în ciuda monotoniei atroce, a limbajului de lemn fără fisură etc”. □ Dan C. Mihăilescu scrie despre romanul lui Dan Stanca, *Aripile arhanghelului Mihail (Realismul apocaliptic*, „Cronică de carte”): „*Aripile arhanghelului Mihail* (nici cea mai mică legătură cu legionarismul!) putea fi un roman mare, însă a rămas descentrat, indecis între teza morală, fabulosul metaforic și jocul de malefic, angelism și morbidețe al personajelor. Între eseistica psiho-socială și epicul

pur spectaculos. S-a împiedicat singur, ca să nu-și ia zborul. (...) Dar faptul că te bulversează seducător prima sută de pagini, pentru a te dezumfla după aceea, nu-l face mai puțin interesant. Este cartea unui prozator de-a binelea, cu mari virtualități, inseriabil «realismului apocaliptic» (...). ■ Vorbind de „adânca, sincera, structurala lui înclinație spre dreapta, în sensul conservatorismului religios”, Dan C. Mihăilescu se referă și la eseu *Anti-Patapievici*, publicat de scriitor anul trecut (1995): „Eseul lui *Anti-Patapievici* a devenit deja faimos (salutat de posacii fundamentalști ori de invidioșii incapabili, dar oripilând întreaga suflare liberalistă și estetic-europenizantă), fiind, orice s-ar zice, o patetică și onorabilă amendare din admirație, infinit preferabilă atât elogiului sterp, cât și loviturii sub centură (lasă că următorul eseu, «Pro-Patapievici», n-a mai fost băgat în seamă...)”. (Dan C. Mihăilescu deconspiră și cine se afla sub pseudonimul „Cronicar”-ului din nr. „României literare” unde era comentat negativ textul lui Dan Stanca: ar fi fost vorba de Adriana Bittel).

12 aprilie

● În nr. 15 din „Literatorul”, Marin Sorescu publică un articol despre sculptura lui Brâncuși, cu prilejul vizitării atelierului parizian al acestuia (*Jurnal*. 1974): „Treptele creației: în general, fotografia desenele făcute de el, apoi, pornind de la fotografii, își regândea sculptura. Deci asalta materialul din două părți: cu mâna omului, ce poate ea să «vadă» într-un model, apoi cu ochiul rece al aparatului de fotografiat (probabil unul vechi, dar bun). Tehnica stilizării. Niciodată de la prima realitate – ci de la a doua, a treia, îndepărtări succesive de motiv, spre metafora lui. Îndepărtarea de «biftec», cum numea el sculptura tip Rodin, spre esență. De aceea, spunea Brâncuși, «sculptura se face pe dinăuntru». Altă cale: găsea câte o piatră culcată și parcă nici n-o mișca din loc. Îi sugera ușor, cu dalta, ochii, gura, așa cum ar fi făcut stihiiile înseși, apele, vântul, dacă ar fi avut vreme, dacă ar fi fost lăsate să lucreze și n-ar fi fost întrerupte”. □ Un comentariu al lui Valeriu Cristea – în fapt, o replică dată lui Bedros Horasangian (care făcuse unele remarci la un post de radio particular) – ne aduce în realitatea postdecembristă: „Zicea domnia sa că eu și Eugen Simion am fi niște «fosile staliniste». Nici măcar ceaușiste sau pur și simplu comuniste; neapărat staliniste. De obicei substratul dușmăniilor scriitoricești ante și post revoluționare și probabil veșnice este vizibil cu ochiul liber și este de ordin *literar*. D-lui Bedros Horasangian nu i-am făcut însă decât «răul» de a-l fi citit și de a-l fi voit să scriu despre el. Dacă nu am scris e numai pentru că «n-am avut loc», pentru că alții mi-au luat-o înainte. Printre aceștia – și Eugen Simion. Deci Eugen Simion i-a făcut pe deasupra d-lui Bedros Horasangian și «răul» de a-l fi recenzat extrem de favorabil. De unde atunci această explozie de ură nagorno-karabahiană? Să fim cumva nu doar «fosile staliniste», ci și cripto-azeri?” (*O, tempora...*) □ Tânăra scriitoare Ioana

Drăgan este prezentă cu o proză intitulată *Mobile și dureri*. □ Reținem o observație a lui Răzvan Voncu dintr-o cronică despre volumul lui Romul Munteanu, *Preludii la o poetică a antiromanului. Noul roman francez* (Editura Eminescu, București, 1996): „Spre deosebire de monografiile franceze consacrate fenomenului, studiul lui Romul Munteanu elucidează adevăratele motivații teoretice ale mutațiilor narative structurale pe care le operează romanul experimental. (...) *noul roman francez* este rezultatul uzurii tehnicilor narative obișnuite. Dar, după cum demonstrează Romul Munteanu, de această uzură nu mai sunt responsabili scriitorii care au practicat romanul modern (Proust, Joyce, Gide, V. Woolf), cei cărora li se opune noua poetică. Mai degrabă metamorfoza noțiunii de credibilitate, produsă pe fondul revoluției tehnico-științifice și a impactului epistemologiei asupra disciplinelor filosofice, impune înlocuirea *scriiturii autentice* cu *autenticitatea scriiturii*”.

● În nr. 291 din revista „Totuși iubirea”, Eugen Florescu publică articolul *Cazul Dorin Tudoran (Minciuni pentru platforme de „dincolo”)*: „Tehnicile bulversării adversarului – în speță Nicolae Ceaușescu – folosite de grupurile occidentale prin instrumentul Dorin Tudoran au fost dintre cele mai banale. Schema clasică: era pus cineva să exprime o pretenție sub o formă nu tocmai exactă în raport cu birocrăția tipică statului totalitar, se pedala pe cât posibil pe orice amănunt rezultat respectivele neconcordanțe, apoi sub pretextul lipsei de receptivitate și, în cele din urmă, al privării de anumite drepturi, totul fiind îngroșat până la refuz, se sconta pe provocarea unui scandal pe care alții, sau chiar insul în cauză, îl comunica în «exterior» și cetățenii țării se trezeau invadați cu știri și comentarii ce vorbeau despre barbaria celor ce conduceau România, fiind îndemnați să «judece singuri», adică să ia atitudine”. ■ E.F. evocă un episod din anii '80, când Dorin Tudoran intenționa să realizeze o călătorie de studii în Germania, pentru care ar fi cerut aprobare la Secția Presă CC (deși nu acesteia ar fi trebuit să i se adreseze); în tot cazul, cererea i-ar fi fost tergiversată și apoi abandonată nu de el, E.F. (așa cum crede Tudoran), ci de Dumitru Popescu. Este reprodus și un fragment dintr-o scrisoare adresată de Dorin Tudoran redacției „Europei Libere”, în care acesta preciza: „Tovarășul secretar Dumitru Popescu (...) și-a dat acordul și (...) a rugat să mi se transmită că era pentru prima oară în atâtea și atâtea luni când avusese pe masa domniei sale documentele privind călătoria mea de studii! Nici că se putea mai limpede! Între Uniunea Scriitorilor și biroul tovarășului secretar, acele hârtii se împotmoliseră într-un... filtru. Nu altul decât biroul binevoitorului de ultim moment, tovarășul Eugen Florescu”. □ Intervenția lui Eugen Florescu va stârni un întreg val de reacții. Pentru început, Adrian Păunescu, directorul publicației, dă *O lămurire* în nr. 292 (19-29 aprilie) din aceeași revistă, „Totuși iubirea”: „Păreră mea personală despre Dorin Tudoran este cu totul alta decât părerile, în genere nu prea entuziaste astăzi, din spațiul public românesc, despre acest valoros și curajos intelectual și creator. (...) Dorin

Tudoran a fost un contestatar autentic a lui Nicolae Ceaușescu. Nu am nici azi aceleași păreri cu ale lui Dorin Tudoran. În alte chestiuni, am aceleași păreri cu Dorin Tudoran, mai important decât orice altceva e să lăsăm istoria să scrie prin dialog prin publicația noastră. Și nici nu cred că totul se explică prin așa-zisul spionaj rusesc sau american. Cred despre Dorin Tudoran altceva, decât crede Eugen Florescu. Nu e singura situație în care nu mă obsedează similitudinea cu opiniile lui Eugen Florescu sau Dorin Tudoran. În această gazetă, Eugen Florescu scrie despre Dumitru Popescu și Dorin Tudoran. E dreptul lui Dumitru Popescu și al lui Dorin Tudoran să răspundă așa cum cred că e necesar. Dialogul se poate extinde.” ■ În fapt, observă Păunescu, Dumitru Popescu ar fi atacat de „mai multe feluri de binevoitori”: „anticomuniștii” („Regret doar că revolta lor e atât de tardivă față de momentul în care autorul romanului *Pumnul și palma* merita o palmă și un pumn de la un adversar ireconciliabil de idei”), apoi cei din „categoria comuniștilor fundamentalști” („cea mai răspândită categorie de antipopești e formată din foști cronicari triumfaliști ai cărților omului pe care azi îl înjură”) sau „oamenii care au lucrat direct cu Dumitru Popescu” (cum ar fi și Eugen Florescu). „Cineva mă întreabă de ce mă port atât de corect și de atent cu Dumitru Popescu și cu textele sale, când D. Popescu m-a cenzurat în toate situațiile în care a avut răspunderea ultimă în domeniul presei și culturii. Răspund public: îl prețuiesc pe omul de creație Dumitru Popescu în care văd un scriitor valoros, consider că el ar trebui grațiat și amnistiat întrucât faptele lui bune depășesc sensibil erorile lui, erori care au ținut și de sistem. (...) De ce? Pentru că omul dramatic Dumitru Popescu există lângă noi”. □ Eugen Florescu își continuă serialul în nr. următor, 293 (26 aprilie-3 mai, *Lupte prin scandaluri*). Sunt lansate, fără probe, numeroase afirmații, cea mai gravă (sau hilară) fiind aceea că Marin Preda l-ar fi rugat pe Vasile Băran să scrie el, într-un an, Plugușorul pentru conducător. Urmează manevre retorice de tipul; „Erau, de asemenea, obedienții despre care se vorbea: un Eugen Barbu, un Mihai Ungheanu, un Vadim Tudor? Eroare absolută! Cu Paul Anghel, acasă la el (Malvina Urșianu e martor) câte lucruri absurde ale acelor zile nu le luam în răspăr! Ieșeam cu Lăncrănjan de la Marea Adunare Națională și, coborând Dealul Mitropoliei, ce analize făceam! Dar Adrian Păunescu? Dorin Tudoran opozant? Iertat să fiu, da, dar unul mic în comparație cu puternicul și nestăvilitul Păunescu”. „În comparație cu Soljenișin, Nekrasov, Pasternak, Zinoviev, Havel etc. «gândirea» opoziționiștilor români travestiți în disidenți apăr[ea] de o puerilitate împinsă până la penibil, fiind de fapt o simplă șmecherie de sorginte fanariotă bazată pe înșelătorii de bălci”, mai scrie E.F. □ Este rândul lui Dorin Tudoran să reacționeze. Astfel, în nr. 21 din „România literară” (29 mai-4 iunie), se poate citi o intervenție concepută în antifrază – (*Eu*)**Geniu Heliade Florescu – Jurnalul unui muștiuc**: „Ce va fi fost în capul meu când l-am

numit pe EL «om de la partid», când EL era un umil călugăr la o mănăstire uitată de lume? Secu, pare-mi-se. Ori Rohia? Cum de-am putut insinua că EL era adjunctul șefului Secției de Presă a C.C. al P.C.R., când funcția respectivă era ocupată de nimeni altul decât de zbirul I.D. Sîrbu? (...) EL tunând și fulgerând împotriva fiecărei virgule ce-l rănea ideologic, când toate aceste hărțuieli ni le aplicau înalții comisari cu propaganda Nicolae Carandino și Eta Boeriu, Gheorghe Grigurcu și Eugen Simion, Sonia Larian și Dana Dumitriu, Cornel Regman și Valeriu Cristea? EL să fi vorbit în termeni violenți, la ședința de analiză a «României literare», din 1982, despre *Vocile nopții*, când tocmai EL fusese acel ce venise să-l apere pe autorul romanului de un aparatcic ca Lucian Raicu și de un demolator precum Gabriel Dimisianu, atrăgând atenția redacției respective că dedicase insuficient spațiu comentării acelei cărți pe care EL personal o pusese pe noptiera Cabinetului 1 și sub perna Cabinetului 2 însoțită cu mici și dioase note de lectură scrise pe foi de levănțică? (...) Dar nimic din cele recunoscute până acum nu întrece în mizerie mârșavia de a-i fi considerat pe alții bătându-se să smulgă de la EL onoarea dezinteresată de a scrie Plugușoarele pentru conducerea de stat și de partid, când știam atât de bine că marele campion la cerșitul acestei îndeletniciri de insalubrizare a vieții românilor a fost Marin Preda? Cum mai pot eu ascunde adevărul, când EL, în «Totuși iubirea», nr. 292, ni-l pune pe masă cu tot curajul și smerenia de care-l știm capabil?» □ Intervenția lui Dorin Tudoran îi suscită și lui Nicolae Manolescu o reacție de solidarizare; astfel, acesta publică în următorul nr. al „României literare”, 22 (5-11 iunie) un editorial intitulat *Lumea pe dos*, în care analizează fenomenul falsei disidențe (să-l numim astfel): „Ce doresc în definitiv acești oameni? În absența unui proces al comunismului și a unei condamnări deschise a crimelor pe care le-au săvârșit (crime împotriva umanității și a culturii), ei se cred îndreptățiți să-și afirme, fără rușine, punctul de vedere asupra regimului dispărut în decembrie 1989. (...) Colaboraționistii își compun o imagine de disidenți, transformându-i pe disidenții reali în colaboraționisti. Securiștii se prezintă ca oameni cinstiți și-i prezintă pe oamenii cinstiți drept securiști. (...) Nu Paul Goma ori Dorin Tudoran au fost adversarii comunismului, ci Adrian Păunescu, a cărui statură impunătoare îi copleșea și ale cărui bătălii cu clanul Ceaușescu erau cu mult mai mărețe!”. □ În semn de solidaritate cu Dorin Tudoran, Mircea Mihăieș va publica, în nr. 23 al „României literare” (12-18 iunie) un pamflet despre Eugen Florescu, intitulat *Scatofagia militans*. □ Serialul continuă însă, cu alte intervenții ale lui Florescu (spre exemplu, în „Totuși iubirea”, nr. 295, 10-17 mai), urmate de răspunsurile lui Dorin Tudoran (*Biletul la control! – magica țidulă*, „Totuși iubirea”, nr. 300-303, iulie). În nr. 300-303 din „Totuși iubirea”, D.T. oferă spre publicare și câteva poeme respinse de cenzură (măsură de care E.F. n-ar fi străin, crede poetul).

13 aprilie

● C. Stănescu își expune punctul de vedere asupra unei emisiuni a lui Cătălin Țirlea în care a avut loc un schimb polemic între Dumitru Țepeneag și Gabriel Liiceanu în chestiunea acordării dreptului de autor pentru publicarea traducerilor din Blaga (*Lucian Blaga în Consiliul de Administrație al TVR?*, „Adevărul”, nr. 1843) (pentru transcrierea discuțiilor de la respectiva emisiune, v. *infra*, 14 aprilie, „Adevărul literar și artistic”). „Fără să mă fac avocatul nimănui, înclin să cred că Humanitas a avut în toată această afacere un comportament normal, salubru”, scrie publicistul, socotind că discuția ar fi avut și alte mize: „Peste imaginea candidatului a fost astfel proiectată – cu abilitate, recunosc, «umbra» editorului «refractor» la difuzarea culturii române în lume: este imaginea în care se reflectă atitudinea «unei anumite părți» din TVR – al cărei excelent exponent și interpret s-a făcut dl. Țirlea – față de un candidat pentru viitorul consiliu de administrație”.

14 aprilie

● În nr. 314 și nr. 315 (21 aprilie) din „Adevărul literar și artistic” sunt publicate alte documente din *Cartea albă a Securității Scriitorilor*, vol. 2 („Paralele inegale”), referitoare la o încercare eșuată a unui grup de scriitori, în frunte cu Mircea Dinescu și Dan Deșliu, de a redacta o scrisoare de protest (destinată, inițial, celor mai înalte foruri de conducere). La „acțiunea” conspirativă din 7 octombrie 1988 erau prezenți și Alexandru Paleologu, Aurel Dragoș Munteanu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Mircea Iorgulescu, Gabriel Dimisianu. Protestul ar fi urmat să fie semnat de numeroși scriitori: Șt. Aug. Doinaș, Geo Bogza, Augustin Buzura, Mircea Zăciu, Marian Papahagi, N. Steinhardt, Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Ștefan Bănuțescu, Gabriela Adameșteanu, Alexandru Călinescu etc. ■ În nr. indicate din „Adevărul literar și artistic” sunt publicate, sub titlul „*Să ieșim din somnolență, din starea asta de letargie a conștiinței*”, nota ofițerului de Securitate care se ocupa de caz, textul scrisorii de protest și o dactilogramă a discuțiilor (în încăperea din apartamentul lui Mircea Dinescu erau montate microfoane). ■ Redăm un fragment din textul scrisorii: „Adânc preocupați de situația gravă a țării noastre, considerăm că tăcerea este în acest moment un act de demisie morală. (...) Societatea românească cunoaște un moment de paralizie generală, care pune în discuție însuși destinul național, capacitatea de supraviețuire a poporului român. protestăm împotriva amplului program de distrugere a localităților satești, a coșmarului demolărilor lăcașelor de cult și a centrelor istorice, acte de vandalism capabile să arunce realitatea românească într-un neant istoric (...). Suntem hotărâți să apărăm dreptul de expresie liberă a conștiinței artistice, protestând împotriva încălcării libertății de creație, a cenzurii reactivate în ultimii ani și a mijloacelor de intimidare practice pe scară largă în toate instituțiile culturale (...) A rămâne impasibil la spiritul de libertate care animă eforturile sociale, politice și culturale din

celelalte țări socialiste înseamnă să ratăm o mare șansă, pe care istoria ne-o oferă la acest sfârșit de secol.” ■ În continuare, fragmente din discuțiile de la întâlnirea conspirativă și din prezentările rezumative ale colonelului de Securitate: „*Dinescu*: D-lor, vreau să dau citire întocmitului text. Împreună cu Aurel am stat la o aia mică, să avem o bază de pornire și până la urmă văd că s-a rotunjit destul de bine, dar tocmai d’aia v-am... (nu termină). Problema era cum să ne adresăm, erau mai multe chipuri, la început la tovarășul. *Deșliu*: Aoleu, Doamne ferește! *Dinescu*: Pe urmă, la comitete, pe urmă ne gândeam noi, pentru oamenii de bine, dar sună din România noastră. Am spus, către Marea Adunare Națională a R.S.R., Consiliului de Miniștri și C.C. al P.C.R., către tot ce e oficial, așa. Țasta-i un pretext de fapt. Trebuie să avem... (e întrerupt). *Munteanu*: Marea Adunare Națională? *Deșliu*: Consiliul de Stat? *Dinescu*: Da. Marea Adunare Națională, Consiliul de Stat și C.C. al P.C.R. *Liiceanu*: Nu, guvernului! Consiliul de Stat este el. Și Marea Adunare Națională, a cărei emanație este Consiliul de Stat. *Deșliu*: Ce înseamnă că este el? E un consiliu! *Liiceanu*: Mă rog, e un consiliu, care nu prea este! *Deșliu*: Nu-i nimic, ideea mea este că trebuie undeva specificat, la început, că ne adresăm unor organisme, nu? *Dinescu*: Dar noi nu am, în text n-am băgat nimic cui ne adresăm, fiindcă aia e un pretext. *Deșliu*: Trebuie dat peste nas de la început, după părerea mea. *Dinescu*: Mă rog! *Deșliu*: Adică, anunțată culoarea. Anunțată culoarea! (...) *Paleologu*: Eu mă gândeam, dar nu încap în asta, mă gândeam la câteva chestii concrete, care ne interesează pe noi ca scriitori. Deci nu probleme din astea care nu se schimbă, drepturi și astea, dar mi se pare că nu putem să rămânem muți la cazul Anei Blandiana. (...) *Dinescu*: Chiar azi am avut ședință de partid și-am zis: «cer lămuriri în legătură cu situația colegei noastre Ana Blandiana». Zic, am auzit că din cauza unui pisoi pe care-l cheamă Arpagic, d-le, nu știu cum de destinul unui scriitor e în funcție de un animal d-ăsta, dar eu, dacă Ana Blandiana ar fi scris o poezie despre mine, în care mă făcea «cotoiul Dinescu», eu îi mulțumeam public, d-le. E un compliment, o felină, e un lucru minunat și părerea mea, aceste chestii panicarde ale cenzurii, de a face un act din ăsta politic, dintr-o poezie pentru copii”; *Deșliu*: „(...) Eu cred că e bine ca acest demers al nostru să se conjuge cumva cu conjunctura, adică cu chestia principală de conjunctură, anume cu urecheala de la Moscova.(...)”; „*Dinescu*: Deci am vorbit așa, cu Paleologu, Manolescu, Pleșu, Liiceanu, Domokos, Galfalvi, Paler, Tcaciuc, Al Călinescu, Iorgulescu, Doinaș, Bănulescu, Aurel Dragoș Munteanu, Deșliu, Gabriela Adameșteanu, Wald. *Deșliu*: Pe Tcaciuc l-ai pus ca să fie și un ucrainean? *Dinescu*: Da! Prezumptivi de semnătură: Steinhardt, Blandiana, Zăciu, Papahagi, Buzura, Simion. Am vorbit la telefon cu Buzura, a zis că vine la început săptămânii, deși o să cam pierdem vremea, că luni trebuie (lipsă în text – n.n.).”; *Munteanu*: „problema este să subsumăm toate aceste aspecte particulare, care sunt absolut reale și grave, pe care le-ați menționat dvs., unui

apel la conștiința dezastrului în care ne aflăm. Acesta trebuie să fie un text scurt, care să enunțe grava problemă...”; *Deșliu*: „eu sunt înclinat, acum mai mult, către un text care să ridice problemele așa, adică în mare, în general, să izbească, să supere foarte tare. (...) noi trebuie să folosim această umbrelă frumos colorată, a ceea ce s-a petrecut la Moscova, această avertizare destul de puternică, *«nu mergi pe drumul cel bun, mergi pe un drum prost»*, ceea ce noi spunem de foarte multă vreme...”; *Pleșu*: „aș fi invocat mereu *«legalități care se încalcă»*, se calcă statute, se calcă articole, toate principiile, Constituția, democrația...”; *„Dimisianu*: Eu sunt pe cultură. Pe situația dezastruoasă a culturii; impactul e la fel de puternic pentru că... (nu termină). *Dinescu*: Și nu ne referim la nimic din mizeria interioară, nu facem nicio legătură? *Dimisianu*: Se poate face. Intră și sat, intră și... (întrerupt) (...) *Paler*: (...) Nu aș fi pentru un text făcut de politicieni, de oameni politici, ci aș fi pentru... [lipsă în text, n.n.] care nu ține să facă politică și care sunt obligate să vadă niște lucruri. Sigur că fondul e politic, adică, cu alte cuvinte, uite, eu vreau să vin cu o propunere de text, prin care, prin această prismă a conștiinței scriitoricești, continuă să transpară dacă vreți toate tradițiile naturale, totul, și istorie, și demolările, și satele, totul. (...) *Pleșu consideră că în problema satelor ar trebui făcut un text serios, de către o echipă de etnografi, istorici, arhitecți, care pot și în măsură să scrie ceva serios și util. Intervine Dinescu, care repetă că problema satelor reprezintă doar un punct, dar aici este vorba de o atitudine în această perioadă, să nu stea «ca niște viermi ai pământului», să nu se spună despre ei că sunt «niște artiști acolo», care nu iau atitudine. El, personal, și-a spus cuvântul, scârba lui față de ceea ce se întâmplă aici (...) Iorgulescu susține ideea întocmirii unui text ideologic, nu politic și nici literar, care să sugereze o problematică”*; *„Iorgulescu*: S-ar putea ca Manolescu să nu semneze! *Dinescu*: Am vorbit cu el. Semnează! *Paler*: Bun! Să vină atunci miercurea viitoare! *Iorgulescu*: Eu cu Manolescu am discutat de mai multe ori și pentru el chestiunea se pune în felul următor: ieșirea la o acțiune implică riscul de a fi scos din viața publică. *Dimisianu*: Dar numai el are riscul ăsta? Toți avem! *Iorgulescu*: Stai să vezi: el a zis că poate nu cumva este mai importantă prezența lui în viață? ăsta este punctul lui de vedere! *Dinescu*: Nu va fi dat afară! În momentul ăla... *Paleologu*: Ba da! Dar eu nu mă gândesc la asta! *Dinescu*: De aia nu face nimeni nimic, pentru că se teme de consecințele unei chestii! *Paleologu*: Tocmai vroiam să pun în discuție acest lucru! *Paler*: Vă spun eu dinainte: în primul rând, toți, toți care au serviciu vor fi dați afară! *Dinescu*: Fii serios, d-le *Paler*! Măcar să fie chestia asta! *Paler*: D-le, eu sunt la pensie, eu nu pledez cauza mea, eu semnez, dar să nu ne jucăm cu vorbele! *Deșliu*: Nici pensia nu e sigură! *Paler*: Toți care vor semna vor fi interziși, nu vor mai putea publica nimic, numele lor nu va mai fi pomenit în niciun fel, ce puțin o bună perioadă de timp. Fiecare în parte va fi hărțuit, chemat la Securitate și se va discuta cu el, cu mai multă sau mai puțină brutalitate. *Pleșu*:

Simpatic!"; „*Liiceanu*: Așa cum ați pus problema, e cazul să ne gândim ce-i mai eficace! Și am să vă dau un exemplu, în ce mă privește pe mine, eu spun așa: luni sau marți îmi apare o carte la care lucrez de 10 ani. Înainte de a apărea, vineri, eu semnez asta și cartea mea nu mai apare. Ce este mai important? Ca dovadă că am tranșat, sunt aici! E un exemplu și fiecare are un exempludin aceasta în fața lui! Haideți să ne gândim! Și eu spun așa: ce este mai important, să apară cartea, care înseamnă ceva pentru acest popor și pentru spiritualitatea lui, deci noi avem datoria să facem lucruri care atârnă greu în istoria neconjuncturală a unui popor, sau aceste gesturi de acum sunt mai importante și nu mai pun în discuție pietrele noastre de marcaj, fiecare cum poate să le facă, în domeniul lui? Deci, înțeleg că Manolescu problema asta și-o pune! *Dinescu*: Nu, d-le, nu a pus-o, eu ieri am discutat cu el!"; *Deșliu*: „Există un context favorabil, care nu trebuie neglijat și subestimat! Nu putem să ratăm acest moment! Acum trebuie făcut! (...) Mai este ceva: nimeni nu a evocat acest lucru! Domnilor, nu uitați că și lor le este destul de frică! Nu râdeți de asta!"; „*Paler*: Buzura nu va semna deloc! Clar! Vă spun dinainte! *Dinescu*: Nu facem noi în funcție de Buzura! *Paler*: Dar Manolescu trebuie să semneze! *Dinescu*: Și ce să le fac dacă nu semnează?! *Dimisianu*: Și cine semnează atunci?! *Dinescu*: Cum cine? Eu semnez! *Paler*: Dacă nu semnează Manolescu, nu semnez nici eu! *Dinescu*: Chiar așa?! Ia uite, domnule! Manolescu a spus că semnează! Printre altele. Simion, nu știi. *Paler*: Simion știi dinainte că nu semnează! (...) *Dinescu*: Buzura semnează, Manolescu semnează. Ieri am vorbit cu el! De ce să ne cramponăm de această chestie?! Și chiar dacă nu semnează, mie nu mi se pare, ce, eu semnez în funcție de Manolescu sau Buzura?! (...) *În continuare, vine vorba despre faptul că Ileana Mălăncioiu nu semnează un text dacă nu este invitată la elaborarea lui și cei prezenți cad de acord să o invite și pe ea, data viitoare, pentru a se asigura și de semnătura ei. (...) pleacă și Deșliu și Iorgulescu, rămânând doar Pleșu, Liiceanu, Dinescu și Paleologu. Cei patru comentează comportarea lui Paler, schimbă ideea de mai sus, că lui Paler îi este frică. (...) Dinescu spune că el merge sigur pe mâna lui Manolescu, că acesta l-a asigurat că va semna și îi va spune și lui Simion că a semnat, pentru a-l determina și pe el să semneze (...) Pleșu continuă, afirmând că dacă Dimisianu îi spune Getei va afla toată lumea ce s-a discutat aici (...) La ora 22.00, pleacă și Pleșu, Liiceanu și Paleologu și în încăperea se face liniște".* ■ Pentru comentariile lui Cristian Tudor Popescu și pentru comentariile celor prezenți atunci la întâlnire, v. *infra*, 5 mai. □ În același nr. 314, avem transcrierea unei alte convorbiri, de astă dată televizate, între Dumitru Țepeneag și Cătălin Țîrlea (cu intervențiile lui Gabriel Liiceanu, Mircea Tomuș și Serge Fauchereau) în chestiunea publicării volumului de poeme din opera lui Blaga și a protestului la adresa lui Liiceanu (*O „demascare” avortată sceptic – Țepeneag contra Liiceanu, în emisiunea „Cu cărțile pe față”, TVR, 2 aprilie a.c., ora 20.00, „Dosarele TV”*). O

prezentare a situației face Țepeneag: „*Dumitru Țepeneag*: N-am venit pentru asta în România, însă venind în România, și cu puține zile înainte de a veni primind un telefon de la Serge Fauchereau cu care sunt prieten de mai mulți ani, el mi s-a plâns că nu poate să-și publice poemele lui Blaga – în paranteză, din ele am publicat chiar eu în revista unde lucrez și eu, din cauză că Editura Humanitas nu-i dă drepturile. Eu nu i-am cerut amănunte atunci, el nu mi le-a dat, deci nu știu exact cum s-au întâmplat lucrurile. După aia, punând întrebări în periplul meu transilvănean, pentru că am fost la Timișoara, pe urmă la Cluj și Oradea, am început să aflu cum stau lucrurile și în ce măsură a fost malentendu, în ce măsură a fost o voință de respingere din partea Editurii Humanitas. Cel mai bine ar fi, și de aia am făcut apelul ăsta, carei foarte politicos și nu face decât să solicite explicații din partea Editurii Humanitas. Cum spunea Fauchereau la telefon zilele acestea, nu le-a cerut el personal, că nu se face așa, nu autorul unui volum vorbește cu directorul editurii. Aceste drepturi s-au cerut, dar amănuntele trebuie să le aflăm. *C.Ț.*: Avem la dispoziție aicea o scrisoare trimisă de Serge Fauchereau în care acesta spune că «fiind cunoscut interesul meu pentru literatura română și pentru Blaga în special, prieteni români mi-au cerut să traduc în franceză un mic număr de poeme de Blaga pentru sărbătorirea centenarului său. Mi-ar fi plăcut ca, cu acordul editorului român Humanitas, să se poată publica în România un mic volum bilingv și cred că însăși o difuzare în Franța ar fi putut fi proiectată. Și așa fi făcut cu plăcere pe gratis traducerile. Mi s-a spus că editorul Humanitas refuză. Dar, cum n-am avut posibilitatea să vorbesc eu însumi cu acest editor, mi s-a părut greu de crezut, pentru că ar fi fost cu totul în avantajul său», scrie Serge Fauchereau într-o scrisoare trimisă forurilor care s-au ocupat la vremea respectivă cu centenarul Blaga”. ■ Intervine, telefonic, Gabriel Liiceanu, precizând că ar fi dat drept de publicare unei traduceri din Blaga pentru revista franceză „Sud” (cu alte cuvinte, nu are nimic împotriva acestor schimburi culturale). Totodată, Liiceanu lansează și o serie de întrebări: „Domnule Țepeneag, aveți un act prin care mie mi s-au cerut de către domnul Fauchereau publicarea acestor poeme și eu am refuzat? (...) m-ați așezat alături de autoritățile comuniste care l-au împiedicat pe Blaga să ia premiul Nobel, asta faceți în apelul către mine, care parafrazează titlul cărții mele, dv. nu faceți decât să aduceți o acuză, ați manipulat o seamă de scriitori numindu-i, cerându-le pe cuvântul dv. să semneze o stare despre care nu aveau nicio dovadă, și eu vă întreb încă o dată unde este refuzul meu, negru pe alb, și unde este cererea lui Fauchereau negru pe alb”. ■ În timpul emisiunii, Cătălin Țirlea îi comunică lui Țepeneag că Liiceanu dorește să facă parte din Consiliul de conducere al Televiziunii. Reacția lui Țepeneag este următoarea: „Vrea să devină, să intre în consiliul de conducere al Televiziunii? (...) Adică, fiind în același timp directorul Editurii Humanitas? Ei, asta-i ca și cum, domnu’ Liiceanu, e ca și cum Gallimard ar vrea să conducă și Televiziunea Franceză!

Eu nu știu, democrația dv. aici e foarte originală. Însă să știți că asta nu-i democrație, să se îmbine puterea economică, pentru că prin Humanitas aveți putere economică, cu puterea mass mediei. Așa ceva nu există, și nu e acceptabil”. ■ Intervine în discuție, telefonic, și Mircea Tomuș, care face următoarele precizări: „În ianuarie '94 am vorbit cu d-na Dorly Blaga, care mi-a spus că domnia sa a vândut toate drepturile de autor ale lui Lucian Blaga editurii Humanitas și să mă adresez d-lui Liiceanu. Astfel că, în februarie, după ce mi-a venit prin poștă volumul tradus de Fauchereau, 40 de poeme, l-am sunat pe dl. Liiceanu și i-am spus că există această traducere, făcută de un cunoscut om de cultură francez, i-am spus numele, Serge Fauchereau, care este cunoscut la noi în țară prin faptul că i-au apărut cu ani în urmă antologia poeziei americane și prin alte apariții, și că cei de la Alba Iulia ar dori să închine acest volum bilingv centenarului Blaga. Dl. Liiceanu a răspuns că nu poate să dea dreptul de copyright pentru editura din Alba Iulia, întrucât domnia sa nu are încredere în prestația editurilor provinciale și în special a oamenilor de la Alba Iulia”. ■ Țepeneag adaugă: „mi-a spus [Fauchereau, *n.n.*]: nu pot să-l public pe Blaga, din care tu ai publicat în revistă, nu pot să-l public în volum, pentru că nu mi se dau drepturile de la Humanitas, și atunci sunt obligat să-l public *hors commerce* în '50 de exemplare, la un editor din Belgia”. ■ Intervine telefonic și Serge Fauchereau: „Pot să fac repede o scurtă istorie. Am tradus câteva poeme de Blaga, în 1994; senatorul de Alba Iulia, Mircea Tomuș, pentru Editura Libra, mi-a propus să mai continui traducerea, pentru un mic volum bilingv. Pentru sărbătorirea lui Blaga, în 1995. (...) Am tradus 40 de poeme, și am sugerat că s-ar putea face o coeditare între Libra și o editură pariziană. (...) Acest editor, primul la care am apelat, este Somogi (aprox. – n. red.). Dar acest lucru nu s-ar putea face decât dacă acest editor ar avea acordul Editurii Humanitas. Țin să spun că în Franța nu autorii discută cu editorii, ci editorii între ei. *Deci eu nu am vorbit cu editura Humanitas.* (sublinierea redacției)”. ■ O a doua intervenție a lui Liiceanu; urmat de un schimb de replici cu Țepeneag: „Liiceanu: În clipa în care Mircea Tomuș mi s-a adresat, mi s-a adresat din partea unei edituri din Alba Iulia... nu am reținut nicio clipă că este vorba de un traducător francez, repet, numele Fauchereau a apărut pe creierul meu prima oară ieri, când l-am întâlnit în ziar, din apelul scris de dl. Țepeneag și semnat de cielalți, rezultă că Fauchereau găsise o editură pariziană, acum aflăm că este vorba de Alba Iulia. Cum vă imaginați că eu pot să pun piedică apariției lui Blaga în Franța, când eu am făcut tot ce mi-a stat în putere în acești ani ca să fac cultura română să ajungă într-un stadiu în care n-a fost până acum? (...) D.T.: Vreți să ne scoatem decorațiile, d-le Liiceanu? Sunteți ridicol, d-le Liiceanu. G.L.: Este o mârșăvie, repet. D.T.: Sunteți mai rău decât mârșav, sunteți ridicol. (...) G.L.: Este ciudat cum pe dl. Țepeneag îl apucă brusc o nespusă îngrijorare pentru soarta lui Blaga, trecută tocmai prin editura Humanitas. Singura persoană căreia am refuzat

ceva nu este Fauchereau de a cărei existență nu știam și traducerea căruia nu știam, singura persoană pe care am refuzat-o cu adevărat în ultimii doi-trei ani au fost niște nuvele ale d-lui Țepeneag. Asta este de spus. *D.T.*: E o minciună, e o minciună. N-a refuzat nicio nuvelă. Nici nu știe despre ce-i vorba”. Pentru comentariul lui Cristian Tudor Popescu, v. *infra*, 17 aprilie („Adevărul”). Pentru alte explicații ale lui Țepeneag și Țîrlea, v. *infra*, 11-18 octombrie („Literatorul”). ■ În încheiere, întrebat de Cătălin Țîrlea, Liiceanu este de acord să dea drepturile de autor pentru traducerea lui Serge Fauchereau.

17 Aprilie

● Cristian Tudor Popescu este revoltat din pricina prestației lui Dumitru Țepeneag la emisiunea lui Cătălin Țîrlea, dar și de *Scrisoarea celor 21*, prin care Gabriel Liiceanu era acuzat că refuză să ofere drepturile de autor pentru publicarea lui Blaga, în traducerea lui Serge Fauchereau, (și) la o editură din Franța. Comentând, în nr. 1844 din „Adevărul”, emisiunea lui Țîrlea, C.T.P. îi face următorul portret lui Țepeneag: „Iar pe ecranul televizorului, pe măsură ce lucrurile se limpezeau, în sensul că nici vorbă de vreo editură din Franța, ci de una din... Alba Iulia, de care n-a auzit nimeni, adică nu era tanc, ci bicicletă, și nu i s-a dat, ci i s-a luat, dl. Țepeneag se contura ca un personaj fascinant. Un soi de cinovnic gogolian, cu ochi lichizi și foarte mobili, ca la rozătoarele încolțite, o iudă fleșcăită, marinată în veninul propriu, rânțezit de scurgerea timpului. Din când în când, gelatina cu arțag se umpla în gușă și expectora, pe un ton agreisv-speriat, tot soiul de amenințări și insulte de puțoi care se înghiontește în scara blocului”. Despre *Apel* se pronunță astfel: „Toți acești 21 de intelectuali români, repet, au semnat, fără să aibă minima decență sau curiozitate de a vedea cum stau exact lucrurile, un text în care un alt intelectual român, autorul unei incontestabile performanțe în cultura cărții în România, este comparat cu autoritățile comuniste care l-au împiedicat pe Blaga să ia Premiul Nobil! (...) Nicio deosebire între această punere la cale și procesele instrumentate de comuniști în cultură. Nicio deosebire între morala celor 21 și morala unor Leonte Răutu, N. Moraru sau I. Vitner, pentru care orice denunț era egal cu o sentință”. Totuși, avertizează publicistul, nu trebuie să se înțeleagă că „dl. Liiceanu ar fi o zambilă”: „D-sa este o specie mai aparte de filosof, înzestrat cu sânge rece și reflexe extrem de bine adaptate pieței și concurenței dure, sub lumina reflectoarelor mediatice – cazul Patapievici-Soare rămâne un exemplu de promovare agresivă, prin ricoșeu, a unui produs editorial”. V. *supra*, 8 aprilie (pentru *Apelul* din „România liberă”) și 14 aprilie (pentru publicarea convorbirii de la emisiunea lui Țîrlea, în „Adevărul literar și artistic”).

● În nr. 15 din „Luceafărul”, Marius Tupan inventariază și alte *Anomalii victoriene* („Acolade”). În chestiune este, de astă dată, bugetul alocat revistelor de cultură. Astfel, ar primi bani mai ales revistele scose sub egida Ministerului

Culturii, „care, cu prețul ploconelii, capătă prețul pentru apariție”, în timp ce alte publicații (sunt menționate „România literară”, „Luceafărul”, „Orizont”, „Ramuri”) „sunt lăsate la voia întâmplării, fără să li se repartizeze vreo lețcaie, în speranța că-și vor înceta definitiv apariția”. □ Din acest nr. se reține și studiul Roxanei Sorescu, dedicat poeziei lui Mircea Ivănescu (*Despre irealitatea existenței*, „Cronica literară”). Moartea ar fi supratema creației ivănesciene: „A tinde spre marele adevăr al morții, al spaimei, al neantului din centrul universului vizibil – aceasta este tema fundamentală a poemelor lui Mircea Ivănescu, pusă în evidență clar de felul în care s-a alcătuit recenta selecție. Despre moartea din viață și despre golul din noi scrie poetul. Cine îi cunoaște evoluția va observa că, pe măsură ce timpul a trecut, el a fost tot mai tentat a acoperi sentimentul tragic al azvârlirii în lume cu un discurs tot mai intelectualizat și mai abstract, ce își dezvăluie caracterul patetic numai prin comparație cu discursul anterior: tot îmbătrânind, nu se mai întâmpla aproape nimic demn de a fi narat, existența era împinsă pe planul simbolic și apărea tentația confesiunii, atât de abil evitată cu ani în urmă”. De asemenea, în lirica ivănesciană ar mai fi evidente teme și simboluri precum: „viața ca vis, amintirea”, motivele oglinzii, ale umbrei și somnului. ■ Criticul observă și diferențele dintre poetica generației '80 și cea ivănesciană, de la care se revendică, în parte: „Generația '80, ca și individualitățile din generația '90 care l-au recuperat pe Mircea Ivănescu recurg la descrierea concretului cotidian, la detașarea ironică, la fantastic inserat în banal. Dar pentru toți tinerii aceștia lumea există. Nu au sentimentul golului primordial care organizează la Mircea Ivănescu percepțiile”. □ Nichita Danilov este prezent în sumar cu mai multe poeme. La rândul său, Mircea A. Diaconu scrie un articol intitulat *Apocalipsa după Nichita* (Danilov), pornind de la volumul *Mirele orb*: „Poeziile din ultimul volum al lui Nichita Danilov par fragmente din cântecele ritualice ale primitivilor, în care se ascund misterioase cosmogonii. Scenariile dramatice pline de încifrate sensuri, dialogurile misterioase ori «propozițiile» sibilnice și oraculare maschează o mitologie păgână care nu-și refuză imaginarul creștin, al cărei scop pare să fie inițierea în lucrurile esențiale, dar a cărei cauză este o ciudată melancolie. Din această întâlnire între un eu mitic și unul liric se nasc câteva dintre constantele poeziei lui Nichita Danilov: și vizionarismul pliat pe o criză a ființei, și narcisismul aproape manierist, teatralitatea cam afectată ascunzând o percepere mistică a realului”. □ Sunt publicate o serie de proze scrise de Tzara între 1917-1922 (apărute în volum – în franceză – în 1963), precedate de cele *Șapte manifeste Dada* (Tristan Tzara, *Lampisterii*, prezentare și traducerea textelor de Ion Pop). □ Semnalăm și confesiunea lui Emil Wittner (fratele lui Ion Vitner), *Cum am devenit dadaist* („Istorie literară”): totul ar fi pornit de la strada Suter, unde locuia împreună cu familia sa; aici i-ar fi avut vecini pe Miron Radu Paraschivescu, Paul Păun, Gherasim Luca și pe frații Brauner; de aici și întâlnirea cu Geo Bogza, Stephan Roll,

Sașa Pană, Gellu Naum etc. □ Dan-Silviu Boerescu publică articolul **Prietenii mei scriu versuri** („În căutarea poeziei”); sunt discutate volumele lui Daniel Corbu, *Spre fericitul Nicăieri* (Casa de Editură Panteon, Piatra Neamț, 1995); Stan V. Cristea, *Străluminări* (Ed. „Teleormanul liber”, Alexandria, 1996); Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă* (Eminescu, 1996); Petru Dincă, *Apus de sori/Soleils couchants* (ed. în regie proprie, Plopeni, 1995). Selectăm doar opiniile despre Liviu Ioan Stoiciu; acesta este „un autor dificil, care frânge deliberat secvențele discursului, recurge la complicate enjambamente și scurtcircuitează textul cu propoziții eliptice de predicat”. „În fond, hirsutul Liviu Ioan Stoiciu, încrâncenat în expresionismul său nervos, dezabuzat, este un mare poet... romantic”, își încheie criticul caracterizarea.

● De la nr. 15 al „României literare”, Ioana Pârvulescu începe un serial despre premiile literare. Astfel, aproape număr de număr, sunt prezentate, cronologic, premiile acordate de Uniunea Scriitorilor începând cu 1963; criticul își selectează apoi un volum din lista respectivului an pe care îl comentează, radiografiind modelele literare, dar și prejudecățile câmpului literar al respectivei epoci. ■ Articolele Ioanei Pârvulescu intră în categoria „revizuirilor”, grila autoarei rămânând cea estetică. În acest număr, episodul se intitulează **Premiile literare. După cataclism** și se oprește asupra anului 1963, atunci când premiul de poezie l-a câștigat Geo Dumitrescu, cu volumul *Aventuri lirice*, pe cel de proză Ion Lăncrănjan (*Cordovanii*), iar pe acela de critică și istorie literară, Ion Ianoși, cu *Romanul monumental și secolul XX* (nu s-au acordat premii pentru critică, dramaturgie, publicistică, debut). Premiera lui Geo Dumitrescu ar fi „o primă încercare a Uniunii Scriitorilor de a scăpa de cătușe. Între valoarea politică și valoarea literară a unui premiu lupta abia începe”, volumul *Aventuri lirice* ascultând de ambele: „Totuși titlul, care nici azi nu și-a pierdut o anume prospețime, calcă două interdicții ale deceniului precedent, căci proletcultismul se temea deopotrivă de *aventuri* și de sentiment, ca de tot ceea ce era imprevizibil, așadar primejdios. Din nefericire, titlul *Aventuri lirice* înșală: nu e nicio primejdie aici, aventura și lirismul sunt doar simulări de laborator, încercările unui poet de a revalorifica rebuturile *versificatorilor* din anii '50. Un singur poem, *Căinele de lângă drum*, face legătura cu poezia tânărului Geo Dumitrescu, un singur poem, *Intrare în atelier*, e deschis spre viitoare arte poetice, un singur poem, *Treptele iertării*, iese din «actualitatea imediată»”. □ Tot Ioana Pârvulescu realizează și un chestionar despre premiile literare, în care diferiți scriitori – poeți, prozatori, critici literari, esești etc – sunt invitați să-și povestească experiențele personale, prezența în jurii, întâmplări notabile de la respectivul eveniment; în acest număr, avem răspunsul lui Dan C. Mihăilescu. □ Alex. Ștefănescu scrie entuziast despre volumul Gabrielei Adameșteanu, *Obsesia politicii. Interviuuri* (București, Ed. Clavis, 1995) (**O admirabilă și tragică operă de educație**). În volum sunt incluse interviuri cu Regele Mihai, Corneliu Coposu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Emil Constantinescu, Nicolae

Manolescu, Ana Blandiana, Matei Călinescu, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, Vladimir Tismăneanu, Mihai Botez, Ioan Petru Culianu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Martin, Sorin Alexandrescu etc.

● În nr. 16 din revista „22”, într-un editorial intitulat *Sfârșit de partidă*, Gabriela Adameșteanu se pronunță (favorabil) în chestiunea ridicării imunității parlamentare a lui C.V. Tudor (la data la care este scris textul, Biroul Permanent al Senatului ar fi amânat decizia pentru 22 aprilie). În editorial sunt reproduse și fragmente din scrisoarea trimisă de Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor lui Ion Iliescu, pe 2 martie 1990 (i se solicitau acordarea unei reviste și a unei edituri, cu o promisiune: „până la Crăciun vom face liniște mai bine decât o armată de mineri”); mici pasaje dintr-un interviu pe care i l-ar fi luat lui Andrei Pleșu (publicat în revista „22” în decembrie 1993), în care eseistul mărturisea că l-ar fi sfătuit pe Petre Roman să respingă propunerea. Părerea Gabrielei Adameșteanu despre politica revistei „România mare” este următoarea: „Alături de minerii invocați, săptămânalul celor doi a împins România în izolaționismul din care n-apucase bine să iasă, i-a micșorat dramatic șansele de integrare în structurile europene, creând imaginea unui spațiu instabil și a unei populații xenofobe, rasiste, antiintelectuale, antiliberală etc. A profanat sacrificiul tinerilor morți în Decembrie ’89, încercând să restaureze cultul lui Nicolae Ceaușescu. (...) A discreditat pentru totdeauna sintagma «România Mare», care definea până la apariția revistei lui C.V. Tudor un moment plenar al istoriei moderne românești”. □ Andrei Cornea realizează un interviu cu Nicolae Manolescu, președintele PAC: *„Dacă d-l Constantinescu vrea să câștige cursa prezidențială, trebuie să se gândească și la foștii aliați”*. Criticul politician mărturisește că și-ar fi dorit și o alianță cu CDR (PAC făcuse deja una cu PD, pentru alegerile locale), însă „nu am primit decât răspunsuri malițioase”: „Deci dorința, aș spune didactică, a d-lui Constantinescu & Comp. de a îi «pedepsi» pe recalcitranți se dovedește mai puternică decât răspunderea politică. Eu cred că dacă d-l Constantinescu vrea să câștige cursa prezidențială, trebuie să se gândească, totuși, și la foștii aliați din Convenție care l-ar putea sprijini”. ■ PAC nu are încă un candidat pentru prezidențiale (Manolescu își menține, deocamdată, declarațiile mai vechi). ■ Criticul se referă la conflictele cu UDMR: „Noi am contestat Recomandarea 1.201, care ni s-a părut și ni se pare și astăzi inacceptabilă, în măsura în care dublează criteriul administrativ de acela etnic în alcătuirea organizațiilor locale, la nivel de județe și de comune. Rămânem la ideea că nu se poate vorbi de autonomie etnică și de autonomie administrativă în același timp”. Pe de altă parte, Manolescu este de părere că pericolul resurecției extremei stângi nu prea ar exista în România, „deoarece la noi dreapta nu a guvernat” (pericolul ar exista însă în Rusia, Polonia, Cehia). □ Sub titlul *Ultima carte a lui Geo Bogza, „Eu sunt ținta”*, sunt publicate intervențiile de la lansarea volumului, pe 4 aprilie, la Casa Americii Latine (într-un grupaj

realizat de Gabriela Adameșteanu). Volumul ar conține și *Poemul invectivă*, și „fotografii, desene inedite ale lui Geo Bogza, M. Blecher, Brâncuși, S. Perahim, Chagall, precum și corespondența cu Noica” (Doina Uricariu, directoarea ed. DU Style, unde a apărut scrierea). ■ Redăm câteva fragmente din intervenții. *Ana Blandiana*: „a visat, înainte de război, o lume care apoi nu a avut nicio legătură cu ceea ce visase el. De-a lungul ultimilor ani a visat ciudat de frumos la propria lui posteritate. S-a înșelat, de la felul cum visa ca cenușa să-i fie răspândită pe mare până la felul cum este receptat astăzi de unii critici...” ■ *Al. Paleologu*: „Mulți l-au contestat pe ideea că nu e decât reporter și nu are operă. Asta înseamnă că nu știi ce este o operă. Bogza plimba asupra lumii o lentilă imens măritoare, capabilă să reveleze cele mai infime amănunte din care se întrețese existența. Privirea lui dilata orice detaliu la scara Universului. Pentru mine, Bogza era un amiral. Și pentru că a fost marinăr în tinerețe, și pentru că *Poemul invectivă* îmi apare ca o escadră biruitoare. Și de asemenea și *Cartea Oltului*”. ■ *G. Bălăiță*: „Este unul din marii titulari de la Theatrum Mundi. Pe când noi duceam tava sau răcneam cine știe ce, o voce din mulțime, el juca Hamlet sau Raskolnikov. Și-a asumat vremurile, a scăpat viu și nevătămat și neticăloșit. *Ecce homo!*” ■ Puțin sensibil la proza lui Bogza (care i se pare „cam patetică, fastidioasă”), Augustin Buzura admiră poziția scriitorului după 1971 și se referă și la receptarea sa de după 1990: „I-am prețuit însă publicistica ultimilor ani, faptul că s-a impus drept unul din importante repere morale ale complicatei perioade de după mini-revoluția culturală, ceea ce a însemnat foarte mult. După revoluție, lui Bogza, Preda și altor nume de referință au început să li se contabilizeze păcatele; mai ales păcatele. Sigur, nu există om fără pată, fără greșală. Cine ar avea curajul să ridice piatra? Da, Bogza l-a cântat pe Stalin, a patetizat pe diverse meridiane sovietice, dar după aceea, atâția ani, a fost un extrem de important reper moral”. ■ *Stelian Tănase* (parantezele rotunde sunt marcate în textul din revistă): „Geo Bogza traversează o dată cu generația sa trei sau patru perioade distincte. În anii '30 este un poet avangardist, un om de stânga, conectat cu Partidul Comunist în clandestinitate. Afirm acest lucru deoarece am citit un document, un raport al PCR către Comintern, trimis în 1938, unde, făcându-se o listă a oamenilor de care Partidul dispunea atunci (...), două nume sunt pomenite ca oameni de presă ai Partidului: Alexandru Sahia și George Bogza. (...) Problema este de ce s-a făcut el soldatul acestei minciuni. Într-adevăr, așa cum a arătat în anii '70, '80, '90, Bogza nu era lipsit de curaj (...); este unul din oamenii cei mai vitali și cei mai rezistenți la toate aceste contorsiuni ale epocii (...) Poate că era și conformismul unui om care la 40 de ani ajunge academician și, într-o lume în care totul se prăbușește, el reușește să se mențină, împreună cu câțiva – cu Jebeleanu, cu Sadoveanu”. ■ Costache Olăreanu îl evocă astfel: „Pe cât de falnic era, pe atât de fragile îi erau încheieturile sufletești și mereu te întrebai ce forțe oculte fac să nu se destrame părțile

acelea urieșești, unite absolut întâmplător, doar cu singura grijă de a semăna pe ici pe colo cu un om în toată firea. Era deseori extrem de serios și povestea lucruri grave, chiar cutremurătoare, din propria-i experiență sau a altora. Dar imediat venea cu câte o vorbă care desființa cele spuse cu o clipă înainte, jucându-se, întocmai unui copil, cu faptele, umbrele și luminile acestei lumi. (...) atât muncea la cuvinte că nu mai știai ce să admiri: lucrătura ca de bijutier sau încăpățânarea de a crede neștrămutat în splendorile limbii în care scria”.

■ Cuvântul Dianeî Turconi pare cel mai dramatic: „Timp de câteva decenii, Bogza a fost elogios recenzat de critici, iubit – sau invidiat – de confrăți, căutat de tinerii poeți, căutat de mulți oameni aflați în nevoie. Decembrie 1989 l-a găsit bătrân și bolnav; a murit în destulă singurătate și destule lipsuri”.

18 aprilie

● Gheorghe Glodeanu publică un studiu intitulat *Vintilă Horia și romanele exilului* în nr. 16 din revista „Tribuna” (partea a doua, în nr. 18, 2-8 mai); sunt comentate următoarele cărți: *Dumnezeu s-a născut în exil*, *Cavalerul resemnării* și *Salvarea de ostrogoți*. □ Reținem câteva observații despre „Condiția romanului” formulate de Tudor Dumitru Savu (*Proza românească – încotro?*), Ovidiu Pecican (*A doua naștere*) și Adrian Țion (*Sub spectrul unei „deschideri care închide”*). T.D. Savu: „Prozatorii români de anvergură, cei care și-au ocupat locurile în băncile istoriei literare, au știut bine că cine amestecă arta cu ideologia nu numai că greșește fundamental, dar și trădează arta. Cine a trădat, va mai trăda, să nu ne facem iluzii. Cine a politizat literatura o politizează și în continuare din lipsă de talent și de caracter. Cazul nostim al unui să zicem – Alex Ștefănescu este revelator. Dar câteva alte cazuri nu sufocă paginile gazetelor literare. La aceste fugare observații nu pot să nu mai adaug încă una: cine a scris romane gen proces verbal în care a strecurat «fitile» spre deliciul galeriei de cititori mediocri a sucombat rapid ca scriitor după 1989, ca dovadă că «literatura» lor era concepută pentru maximum un deceniu, fie el și obsedant”. Prozatorii pe care mizează, și după 1989, sunt Fănuș Neagu, D. R. Popescu, George Bălăiță, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Gheorghe Crăciun și Florin Șlapac. ■ Ovidiu Pecican propune o altfel de istorie a marelui roman: „Un nobil rus scăpătat, proaspăt eliberat de la ocnă, unde ispășise simpatii anarhiste, a inventat, între două crize de epilepsie, marile probleme ale secolului nostru, exprimându-le cu atâta har, încât stilul lui neglijent a putut părea – și chiar este! – semnul geniului. Tot cam pe atunci, alt nobil rus, înlesnit, însă cu nas de boxeur și tenul invadat mereu de acnee, a dat la iveală una din operele romanești cele mai curate și limpezi stilistic. Pe urmă, un ins subțire și cu mustața în furculiță, atent la farmecul feminin mai cu seamă atunci când îl descoperea la bărbați, a întors pe dos, într-o carte unică și încăpătoare, tot ceea ce părusem să știm că ar fi romanul”. ■ Adrian Țion se teme de invazia cărții de consum și de efectele ei

asupra scrisului românesc: „Mai întâi că e puțin probabil ca romancierii noștri să se angajeze cu fișe de pontaj în producția de *best-seller*-uri. Apoi, chiar făcând concesii vandabilității, ei nu vor putea concura succesele internaționale difuzate prompt prin traduceri, atâta vreme cât cosmopolitismul cititorilor noștri se menține încă la cote atât de ridicate. Rămâne ca și romanul să ia drumul pe care a pornit cartea de poezie: tiraj minim, familial; cartea nu se găsește în librării, dar a ajuns la cine trebuie ca să se scrie în presa literară despre ea, autorul se împăunează cu laurii unei mult râvnite genialități, înglobată în anonim. Cărțile unor autori importanți, despre care se vorbește, nu ajung efectiv în mâna confrăților din altă zonă geografică. Iată «descentralizarea!»”.

19 aprilie

- Sub titlul *Centenar Tristan Tzara*, N. Prelipceanu semnalează în „România liberă” (nr. 1842) apariția, la Editura Univers, a volumului *Omul aproximativ. Șapte manifeste DADA și lampisterii* (îngrijit de Ion Pop), precum și a unei ediții bibliofile a manuscriselor lui Tzara, *Litanii avantdada*, realizate de Al. Condeescu în cadrul Muzeului Literaturii Române pe baza pieselor păstrate în Fondul Ion Vinea.

- În nr. 302 din „România mare” se poate citi următorul titlu: *Mafia internă și externă încearcă lichidarea senatorului justițiar Corneliu Vadim Tudor!* („mesaje recepționate de Cristina Ciobanu, Aurel Tolescu, Maria Steriade”).

- În nr. 292 din revista „Totuși iubirea”, Adrian Păunescu dă *O lămurire* în chestiunea acuzelor lui Eugen Florescu la adresa lui Dorin Tudoran (v. *supra*, 12-19 aprilie, unde am prezentat intervențiile).

- Nr. 16-17 și 20 (18-25 mai) din „Literatorul” sunt dedicate centenarului Tristan Tzara. Semnalăm câteva dintre intervenții: Marin Sorescu, *Da da adică Nu Nu – despre Nu-ul românesc afirmativ*; Dumitru Țepeneag, *Visul ca paradigmă* (articol mai degrabă despre onirism decât despre scriitorul avangardist); Eugen Simion, *Tzara la Academia Română* („Cronica literară”).

- Este publicată și piesa lui Tom Stoppard, *Travestiuri* (traducere de Radu Băieșu), care îi are ca protagoniști pe Tzara și pe Joyce. ■ Un articol documentat despre avangardă, în general, publică Petre Răileanu (*Europa la ora capitalelor sale*). Reținem un fragment: „Una din trăsăturile specifice ale avangardei românești este eterna reîntoarcere, prin intermediul multiplelor manifeste, în punctul de plecare. Cu fiecare nou manifest, cu fiecare nouă revistă, spiritul avangardei este reiterat. Această stare aurorală este, fără îndoială, un fapt remarcabil, dar ea nu poate ascunde impresia de rotire în cerc. Prin această constatare ne aflăm în chiar inima avangardei și a unuia din paradoxurile ei: nu există progresie în avangardă. Tonul este găsit de la început și este cel just. Ceea ce urmează sunt ilustrații și variații. În ciuda declarațiilor repetate de schimbare continuă, o anume *etanșeitate* caracterizează avangarda. Un tip de manierism pe care Gherasim Luca și D. Trost îl vor semnala mișcării

suprerealiste internaționale în manifestul lor din 1945, *Dialectique de la dialectique*. Această constatare poate de asemenea explica – chiar dacă numai în parte – multiplicarea isme-lor, certurile, excluderile, rupturile. *Metamorfozele*.” □ Din nr. 20 (18-25 mai) al aceleiași reviste, reținem o convorbire despre Tzara, purtată de Maurice Nadeau, Eugen Simion, Serge Fauchereau și Louis Simpson („moderator” este Ioana Drăgan) (se discută, printre altele, de despărțirea lui Tzara de Breton, provocată, printre altele, de „Manuscrisul suprarealismului” din 1924 și de refuzul lui Tzara de a face proces de intenție lui Maurice Barrès). □ În fine, pe același subiect, reținem și articolul lui Marin Sorescu („Literatorul”, nr. 21-22, 24 mai-6 iunie) despre **Primul Tristan Tzara**. În opinia lui Sorescu, „o conștiință persiflantă, autoironică” ar sta la pândă în poezia inițial tradițională a acestuia: „În aceste poezii de junețe *dada* absentează – și îndrăznim a zice că bine face – pentru că îl lasă pe adevăratul poet Tristan Tzara să scrie. (...) Tânărul învață regulile jocului, mai trage cu ochiul la confrăți, și ei puși pe înnoiri – un Adrian Maniu, de pildă – și, ca într-o vrăjitorie, își cheamă demonii personali, care se arată timid, la început. Demonul ironiei, cel al parodiei, al persiflării... Apoi apar dracii cei mari, talpa iadului în persoană – cerându-i să-și prezinte pandaliile, – în loc de scrisoare de acreditare; îl iau pe sus și îl mută în altă țară. Spre folosul nostru, căci a internaționalizat dorința noastră de înnoire – starea de efervescentă a poeziei române moderne.”

20 aprilie

● Într-un grupaj de **Polemici întâmplătoare**, Saviana Stănescu publică, în nr. 1847 din „Adevărul”, câteva fragmente din intervențiile lui Eugen Simion și Octavian Paler de la o dezbatere cu titlul „Democrație și cultură”, care a avut loc în Rotonda Muzeului Literaturii Române. Eugen Simion: „Cred de multă vreme – și probabil nu sunt singurul în această țară – că intelectualii români s-au certat, s-au despărțit într-un moment în care țara aceasta avea mai multă nevoie de ei. Dar ei au găsit de cuviință, după ce s-au ținut bine în anii '60 – '80, ca în '90 – am asistat siderat la acest proces – să se certe, să-și politizeze toate resentimentele, toate frustrările, toate deosebirile și să renunțe la principiul toleranței fără de care nu există democrație. Eu m-am mirat că Octavian Paler a început prin a fi total nedemocratic în discursul său, spunând că apolitismul este de fapt un lucru foarte grav și că știm și cine vrea să fie apolitic și în slujba cui e. Această frază am auzit-o de-o mie de ori, este falsă și închide orice posibilitate de discuție. Dacă pornim de la ideea că de la început celălalt nu are dreptate, sigur că nu putem discuta. (...) M-am uitat așa la noi patru care suntem aici, ce destine curioase avem și noi: am aici, lângă mine, doi foști membri ai Comitetului Central care au avut destinul lor și care au părăsit acest C.C. în circumstanțele știute. Cel de-al treilea este un scriitor căruia i s-a luat cetățenia fără ca să o ceară și de șase ani de zile se luptă să

devină român. Cel mai prost plasat în aceasta sunt eu fiindcă, nedevenind un activist de partid, din '90 am acceptat un principiu, care deseori este înjurat, este anatemizat, este calomniat și anume că politica cea mai bună a scriitorului este literatura lui. Vreau să fac următoarea precizare: nu mă consider un om apolitic, nu mizez pe cărțile apolitismului, nici nu mă interesează ca atare această variantă. Nu mizez decât pe destinul meu și înțeleg că fiecare are dreptul să-și rateze destinul lui sau să și-l facă așa cum crede. Nu cred în dreapta, în stânga, pentru că aceste două noțiuni nu mai înseamnă ceea ce însemnau în anii '30. (...) Nu cred decât într-un singur lucru: cred în spiritul democrației. Dacă vrei să-mi spui cine ești, trebuie să-mi spui dacă accepți principiul toleranței, dacă respecți valorile spiritului, dacă-l respecți pe celălalt, dacă iubești într-adevăr valorile poporului tău..." ■ Octavian Paler: „Dumneata ai zis că toleranța înseamnă a accepta că și celălalt are dreptate și eu zic că nu-i adevărat. Eu zic că toleranța înseamnă a accepta ca și celălalt să aibă opinia lui și să și-o spună. Nu înseamnă obligația mea de a crede că dumneata ai dreptate. Eu nu am nicio clipă trufia prezumțioasă de a crede că adevărurile mele sunt mai adevărate decât ale dumitale, dar dă-mi voie să cred în adevărurile mele câtă vreme sunt convins de ele, câtă vreme pot. Câtă vreme mi le apar asta nu înseamnă, cred eu, că sunt intolerant. De pildă, dumneata nu m-ai convins nici acum, nici altădată, (și nu mă va convinge nimeni) că apolitismul este inocent în România astăzi și dă-mi voie să-ți explic de ce: Cum a spus și dl. Buduca, apolitismul este o opțiune, așa cum orice altă opțiune este posibilă într-o democrație și într-o stare de libertate. Problema este alta: de ce apoliticii nu sunt cinstiți și nu spun că sunt apolitici, de ce își camuflează apolitismul în altceva? Eu spre deosebire de dumneata, d-le Eugen Simion, n-am venit să fac afirmații colaterale de genul «aici lângă mine, doi membri ai fostului C.C.». Dumneata știi foarte bine în ce condiții a plecat din Comitetul Central Nicolae Breban și știi foarte bine în ce condiții am fost eu membru supleant al C.C. Ne-am plimbat de atâtea ori de-a lungul Dâmboviței și știi foarte bine care a fost statutul meu timp de 20 de ani, încât nu cred că era normal să vii să-mi spui astăzi această treabă. Nu cred că este antidemocratic să nu fiu de acord cu niște puncte de vedere care contravin unei credințe intime ale mele. Eu cred – și pot să argumentez asta – că orice în Estul Europei la această oră este politică, mizeria este politică, disperarea este politică, tristețea este politică, speranța este politică, orice se transformă în politică. (...) Încât eu cred că apolitismul este – atunci când e sincer – o eroare, iar atunci când e teoretizat, o diversiune”. Parantezele rotunde sunt marcate în revistă. ■ La dezbatere au mai participat (fără a le fi publicate intervențiile) și scriitorii Nicolae Breban și Dumitru Țepeneag.

21 aprilie

● În nr. 315 din „Adevărul literar și artistic”, se continuă publicarea înregistrării (de către Securitate) a discuțiilor de la întâlnirea conspirativă a

unor scriitori în octombrie 1988. V. supra, 14 aprilie. □ Una dintre temele acestui nr. este „cafeneaua literară”. Emil Manu are o intervenție intitulată *Cafeneaua literară – un mit simbolist*; sunt reproduse articole ale lui Pompiliu Constantinescu, *Bohema de altădată*, Joachim Botez, *Cafeneaua*, T. Arghezi, *Momentul lui Iosif*; totodată, este publicat un ultim interviu al lui N. Carandino (acordat lui Florentin Popescu), „*Capșa? Un «centru intelectual!»*”.

22 aprilie

● Moare Mircea Ciobanu. Chiar în aceeași zi, în suplimentul „Fețele culturii” care însoțește nr. 1163 din ziarul „Azi” apărea un ultim interviu cu Mircea Ciobanu: „*Scriitorul a uitat ce puteri deține*”. Scriitorul se referea la proiectele pe care le avea la editura „Vitruviu”. □ *S-a stins din viață un mare scriitor: Mircea Ciobanu*, anunță revista „22” (nr. 17, 24-30 aprilie); sunt reproduse mesaje din partea PNL (prin Mircea Ionescu-Quintus; Ciobanu era „membru de frunte” al acestui partid) și a Colegiului Director al PAC. ■ În nr. 17 al „României literare” (1-7 mai), publică necroloage Ștefan Aug. Doinaș, *Mircea Ciobanu* („Modest până la uitarea de sine, Mircea Ciobanu rămâne exemplar și prin discreția ce nu exclude fermitatea opiniilor bine întemeiate, prin farmecul dulce al omului care – în prietenie, ca și în iubire – se dăruiește cu generozitate. Dumnezeu să-l odihnească!”) și Mihai Șora, *Un Poet ne-a părăsit...* ■ În nr. 19 al „României literare” (15-21 mai) Eugen Negrici îi dedică episodul său de la rubrica „Simulacrele normalității” (*Mircea*). În fapt, criticul pledează pentru recitirea scriitorului dispărut, susceptibilă a da naștere unor reconsiderări canonice: „A venit, cred, momentul ca inductorii de opinie, criticii și istoricii literari de prestigiu să aibă curajul să-l așeze acolo unde îi este locul pe acest mare scriitor care a avut ghinionul să nu se afle în plutonul celor ce au devenit celebri și au intrat în manuale și pentru că aveau în spate golul istoric proletcultist”. Este apreciată îndeosebi opera poetică a lui Mircea Ciobanu, care îi stârnește, de regulă scepticului Negrici, observații precum aceasta: „afirm că M. Ciobanu – poet profund religios și fără nicio legătură cu valul de descoperitori recent ai credinței – este cel mai mare creator de mit din literatura noastră, posesorul unei adevărate științe a producerii mitului”. ■ În nr. 20 din „Literatorul” (18-25 mai), Andrei Grigor fixează un profil al celui care a fost Mircea Ciobanu: „Miza cu convingere pe șansa literaturii atunci și a continuat să mizeze cu egală intensitate și în anii din urmă când aberante pasiuni politice au trasat perfide și artificiale granițe în interiorul literelor românești. El însuși și-a situat convingerile într-un timp întrerupt de istorie în 1947, dar nu a aderat nicio clipă la tendințele de secesionare a republicii literelor. Un luptător în arena ideologiilor, un pacifist în universul literaturii” (*Dincolo de cuvântul definitiv*). ■ Mai scriu necroloage: Nicolae Prelipceanu („România liberă”), Aurel Rău („Steaua”, nr. 4-5), Ștefan Agopian („Cuvântul”, nr. 5) etc.

● Dan C. Mihăilescu îl intervievează pe Vladimir Tismăneanu în nr. 15 din „LA&I” (*Cea mai adâncă problemă rămâne cea a identității*). V.T. se referă la volumele sale, insistând asupra celui recent, *Noaptea totalitară*, care include intervențiile sale de la radio Europa Liberă, mărturisind că intenționează să realizeze „istoria comunismului român”, sau, mai exact, „o istorie politică a comunismului român” (în care să surprindă „facțiunile, luptele din interiorul acestui partid, cotiturile, atâtea câte au fost, rolul comunismului român în ansamblul comunismului balcanic și est-european”). La apariția volumului *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, s-a confruntat cu anumite reacții: „o serie de amici ai tatălui meu (...) au ajuns să-mi spună că parte din resurecția antisemitismului în România postcomunistă se datorează faptului că am scris o serie de studii în care am pus în paranteză numele reale ale unora dintre activiștii comuniști mai mult sau mai puțin importanți. (...) Este relația dintre emanciparea evreilor și avansul mișcărilor radicale”, înscriindu-se în modernitatea derivată din filosofia Luminilor). Multiple referiri la spațiul american: V.T. semnalează resurecția marxismului în America, provocată și de plurivalența modelului postmodern și se detașează de ideea corectitudinii politice. Totodată, politologul pledează pentru o mai bună cunoaștere și, implicit, traducere a literaturii și eseisticii din Europa de Est. ■ Cei interesați de diferite „reglări de conturi” din epocă pot citi, în nr. 25 al suplimentului „LA&I”, o scrisoare (concepută sub forma unui mesaj încifrat) a lui Paul Caravia adresată lui „Volodea (Tismăneanu)” (numele lui Caravia fusese menționat în treacăt de V.T., acesta referindu-se și la simpatiile de dreapta ale lui P.C.). Printre altele, și după toate aparențele, referiri la o „demascare” a opiniilor sale de către Tismăneanu, în 1974, pe când erau colegi la Laboratorul de Sociologie Urbană din București. □ Revenim la nr. 15, unde Tania Radu comentează volumul Irinei Petraș *Știința morții. Înfățișări ale morții în literatura română (Bătălia proiectelor, „Cronica literară”)*: „Eseul care-i compară pe Caragiale cu Creangă rămâne piesa de rezistență. Condensat, el alătură idei ingenioase, formulate fericit, amintind uneori cascada de sentințe memorabile a cărții lui Mircea Iorgulescu *Marea trâncăneală* (pe care n-o citează!). Dacă la Caragiale moartea e simplu tic verbal («să mor, țațo»), Creangă pur și simplu nu vorbește despre moarte pentru că, asemeni celor care ilustrează paradigma «morții domesticite», el «știe» că va muri. Comparația merge mai departe, sesizând funcția diferită a enumerării: la Caragiale, omul e copleșit de obiecte pe care le enumeră abulic, în timp ce la Creangă enumerarea e voluptuoasă, marcând inserarea solidă a omului în rânduiala lumii. Bun material de analiză îi furnizează Irinei Petraș și nuvelistica lui Caragiale. În *O făclie de Paști*, descoperă incapacitatea personajelor de a-și scruta și stăpâni lăuntrul, față de Creangă, la care armonia întregului individual nu e tulburată major niciodată”.

● Comentând *Apelul* adresat lui Gabriel Liiceanu (v. *supra*, 8 aprilie, „România liberă”) într-un text difuzat la Radio „Europa liberă” și reprodus în nr. 1848 din „Adevărul”, Mircea Iorgulescu socotește că ar fi vorba de *Un deces penibil* al protestelor colective: „Încercarea de a-l compromite pe Gabriel Liiceanu, prin demascarea lui ca dușman al publicării și difuzării în Franța a poeziei lui Lucian Blaga, a eșuat. (...) Cât despre boicotarea de către Gabriel Liiceanu a publicării poeziei lui Lucian Blaga în Franța, din bâiguilele acuzatorului parizian s-a putut totuși deduce că fusese vorba de o șusanea mizeră. Nu în Franța ar fi urmat să apară traducerile în chestiune, ci la o editură obscură de prin Ardeal. Și nu era vorba de opera poetică a lui Lucian Blaga, ci de o biată plachetă, de o broșură conținând câteva zeci de poeme. În a cărei eventuală apariție la dubioasa editură transilvană, al cărei nume nici nu a putut fi, de altfel, stabilit cu precizie, fusese implicat și un senator, un senator PDSR, fost și secretar de stat la Cultură. Manevra începe să capete un iz de politică subțire. «Demascarea» lui Gabriel Liiceanu ca sabotor al marilor valori culturale naționale se produce, fabuloasă coincidență!, exact în momentul în care criza cronică a consiliului de administrație de la Televiziune s-a reacutizat. Cauza fiind chiar împotrivirea la candidatura lui Gabriel Liiceanu”. □ O reacție vine din partea unuia dintre semnatori; este vorba de Gabriel Dimisianu, care, în nr. 18 al „României literare” (8-14 mai), publică un articol intitulat „*Modelul Iorgulescu*” revizuit („Actualitatea”; precizăm că *Modelul Iorgulescu* fusese titlul unui articol publicat de Dimisianu în anul 1993, tot în „România literară”). Dimisianu este profund contrariat de luarea de poziție a lui Iorgulescu: „Imi pare a fi Iorgulescu cel pe care îl citesc în „Dilema” sau îl ascult (mai rar decât altădată) la *Europa liberă*, dar câteodată îmi pare a nu mai fi chiar el. (...) În numele acestei europenități dispensate de complexe intervine el în sărmănele, în provinciile noastre dispute, atâtea câte mai sunt, intervine pentru a le arbitra cu severitate, împărțind uneori și mici recompense pentru buna purtare, dar mai cu seamă împărțind sancțiuni (morale, evident). (...) În mod sigur Mircea Iorgulescu îl cunoaște pe Țepeneag, i-a citit scrierile, îi știe rolul public ș.a.m.d., dar atunci, cunoscându-l, se pune întrebarea: chiar crede că el a venit de la Paris pentru a manevra împotriva d-lui Liiceanu «exact în momentul în care criza cronică a Consiliului de administrație de la Televiziune s-a reacutizat»? Sau a fost Țepeneag însuși manevrat? Dar este el, după cât îl cunoaște M. Iorgulescu, o persoană manevrabilă, și de către cine? Dar cei 21? Sunt și ei manevrabili, au fost puși toți la cale pentru a-i bloca d-lui Liiceanu accesul la acel consiliu al T.V.? Nu e prea mult, nu e chiar neverosimil?” ■ Dimisianu își expune în continuare motivele pentru care el însuși a semnat Protestul, trăgând, totodată, un semnal de alarmă: „Nu s-a observat fenomenul? Căci de un fenomen este vorba și nu de un caz. Blaga nu se mai poate tipări decât cu avizul Editurii Humanitas care

a cumpărat drepturile. Ce se întâmplă atunci cu ediția Gană, începută la Minerva și încă neisprăvită? Dar aflu că nici Hortensia Papadat-Bengescu nu se mai poate tipări decât cu avizul Editurii Gramar, care a cumpărat drepturile. Vin și aici și întreb: ce se întâmplă cu ediția în curs, tot de la Minerva, îngrijită de Eugenia Tudor Anton? Ce se întâmplă cu Marin Preda din care vreo câțiva ani după '89 nu s-a retipărit nimic fiindcă trustul Expres cumpărase și el drepturile?" □ Poate și pentru că în articolul lui Dimisianu descoperă „ezitări-aproximări (păcat vechi, obișnuință devenită a doua natură) și mai ales nespunerea a ceea ce se află pe toate buzele”, Paul Goma profită de prilej pentru a se răfui încă o dată cu Mircea Iorgulescu și intervine în discuție, aducând argumente despre „labilitatea profesională” și „labilitatea etică” a acestui „model” într-o intervenție din nr. 7 (iulie) al „Convorbirilor literare” („*Modele*”, text datat „Paris, 2 iunie 1996”). Despre „labilitatea profesională”: „atâta vreme cât Breban i-a fost șef, Iorgulescu a scris despre el ca despre un clasic în viață; de cum a fost debarcat (pentru declarația curajoasă din 1971 – de niciun CC-ist imitată), sub pana Modelului Breban și-a pierdut, fulgerător, nu doar geniul, dar și talentul.../-sub directoratul lui Ivașcu, Modelescu Mircea a scris multe articole de fond la „România literară” – câte, domnule? Foarte multe! Nu mai multe decât Dimisianu (însă nu Dimisianu ține cursuri de etică de la tribuna „Dilemei”, departamentul american); (...) – nici înainte, nici în ultimul ceas (1989) nu i s-a întâlnit iscălitura pe vreun text de solidarizare ori de protest individual – fie dat... anonim” etc. Iorgulescu s-ar fi putut angaja la „Europa liberă” deoarece acest post „nu angajează «persoane care să fi făcut politică, deci scandal în România» – vezi Tănase, Țepeneag, Goma – ci numai «tovarăși cuminiți, care nu ne-au creat probleme în țară – dimpotrivă»: Gelu Ionescu, Hurezeanu, Papilian”. Și despre cea de-a doua, „labilitatea etică”: „după alungarea guvernului Roman de către aceiași mineri ca și în 13-15 iunie 1990 (când ministrul Pleșu *nu* demisionase în semn de protest împotriva barbariei organizate de puterea neovetero-comunistă), Iorgulescu a făcut, la microfonul Europei Libere, elogiul demisiei-la-intelectualul-român, pornind de la...*demisia lui Pleșu* – sublimă, dar... neadevărată: ministrul Culturii lui Iliescu plecase dimpreună cu Roman, ca să zicem așa, prin dare-afar’ și nu prin demnă și protestatară... demisie”. Etc.

23 aprilie

● Cu ocazia împlinirii a '70 de ani, Ovidiu Cotruș este sărbătorit în paginile nr. 4 al revistei „Orizont” (**Ovidiu Cotruș – '70**). □ Mariana Șora este prezentă cu unele fragmente de *Jurnal* (din iunie 1987) („Tabuurile confesiunii”). □ Cornel Ungureanu relatează o *Dimineață cu Sorana Țopa* (datat „aprilie 1981”, fragment din volumul *Șantier II. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade*). □ Cornel Ungureanu comentează și volumul Gabrielei Adameșteanu, *Obsesia*

politicii. *Interviuri (Gabriela Adameșteanu și redimensionarea politicului, „Cronica literară”)*: „*Obsesia politicii* e o ars amandi a anilor nouăzeci (...) De la un capăt la altul, *Obsesia politicii* este o carte gândită și construită nu de un jurnalist, ci de un romancier”. În opinia lui Ungureanu, „substanțiale și greu de depășit” ar fi conversațiile cu Liiceanu și Paleologu, iar interviul cu Ioan Petru Culianu (ultimul interviu acordat de acesta) este „un extraordinar text despre imaginarul politic, dar și un text lămuritor în privința relațiilor Eliade-Culianu”.

● În editorialul său *Formele fără fond, azi* („România liberă”, nr. 1845), Octavian Paler recitește în mod original celebra teorie, încercând să îmbine soluțiile oferite de cele două părți „belligerante”: „În ce mă privește nu văd de ce ar fi dăunător să adoptăm anumite «forme» ce ar urma să fie umplute, treptat, cu un «fond» pe măsură. Cu două condiții. Să fim serioși când ne fângăduim să le «umplem» și să alegem aceste «forme» cu cap. Căci nu e totuna dacă Bucureștiul va fi, iarăși, un «mic Paris» sau va deveni, cum are tendința să devină, un «Stambul». Și nu e totuna dacă ne modernizăm pe fondul nostru tradițional sau adoptăm «forme» care să camufleze «fondul» importat și impus de regimul comunist. De fapt, întrebarea pe care mi-o pun e: ce mai e «formă» și ce mai e «fond» în promiscuitatea de azi? Poate că de aici ar trebui să plecăm”. Or, pornind din punctul indicat, Paler consideră că ultimele „forme fără fond” ale unei (totuși) modernități avortate ar fi fost cele aduse de totalitarismul roșu și realismul socialist, a căror moștenire este încă necontorizată, de unde și înscrierea cazului românesc actual dincolo de celebra dihotomie tradiție-modernitate: „Prima chestiune pe care ar fi trebuit să și-o pună o clasă politică inteligentă și responsabilă, interesată de regăsirea simultană a României și a Europei, după decembrie ’89, ar fi fost aceasta: ce facem cu «formele» importate din Rusia sovietică, în timpul regimului comunist, fie ele cu sau fără «fond»? ce facem cu acele «forme» a căror proveniență sovietică nu mai bate la ochi, deoarece, în timpul lui Ceaușescu, li s-a dat un lustru naționalist? le păstrăm și le schimbăm conținutul? le adaptăm cerințelor democratice? sau le înlăturăm? Din nenorocire, nu s-a găsit nimeni, la nivelul autorităților post-decembriste, care să-și pună asemenea întrebări. (...) Ideea că o parte, măcar, din ceea ce a fost stricat poate fi îndreptat, repus în rosturile anterioare comunismului, n-a tulburat, nici unuia dintre el, somnul. Astfel, s-a turnat ciment peste nodul gordian ce trebuia dezlegat. Am început să vorbim despre «ce va fi» fără să fi clarificat nimic din «ce a fost». Ne-am pornit să ținem discursuri despre regăsirea Europei, lăsând deoparte regăsirea României. Ne-am grăbit să facem caz de «normalitate» instalați, liniștiți, pe resturile unei jumătăți de veac de «anormalitate». Iar rezultatele se văd. La această oră, nu suntem nici «tradiționaliști», nici «moderniști», nici în Europa, nici în afara ei. Răcnetele neaoșe, despre cât de grozavi suntem noi, se încrucișează cu serenade servile pe la diverse Porți. Țăranul nu e nici colhoznic, nici fermier. Justiția nu mai e, explicit, aservită, dar

nu e nici cu adevărat independentă. Poliția nu e chiar Miliție, dar n-a devenit încă (însuși ministrul de Interne a recunoscut-o) Poliție”.

24 aprilie

● În editorialul său din nr. 16 al „României literare”, Nicolae Manolescu se referă la **Greva bibliotecarilor**, o grevă de tip japonez care durează de câteva săptămâni: „Presa a scris prea puțin despre greva bibliotecarilor. Televiziunea națională a trecut-o sub tăcere. Oamenii cărții nu au cum să sperie guvernul. Chiar dacă ar închide bibliotecile și ar picheta guvernul, nu s-ar întâmpla nimic. Ei nu sunt nici mineri, nici mecanici de locomotivă. Fără bibliotecari, țara nu stă pe loc”. □ Virgil Ierunca scrie un articol intitulat **Anotimpurile lui Dinu Pillat** („Diagonale”), iar Nicolae Balotă publică un fragment din *Caietul albastru*, intitulat **Elenistul și cocheta** (datat 16 decembrie 1964, ianuarie 1996) (fragmentul este însoțit de o prezentare a lui Alex. Ștefănescu, **Nicolae Balotă, memorialist**). □ Constantin Țoiu (**Opera magna**, „Prepeleac”) îi face un expresiv portret lui Petru Dumitriu: „Bărbatul acela ostentativ de elegant avea dantele la încheieturi, straie nemaivăzute, un aer feroce de sigur pe el, de îmbuibare barbară, în felul în care un tigru ar înghiți o bucată de realitate și pe care ar preface-o într-o energie de neînchipuit nici în planurile totuși atât de minuțioase sau de complete ale Creației... (...) Personajul semăna cu unul din acei dandy faimoși de după Revoluția Franceză din timpul Directoratului, cărora li se spunea *Les Incroyables*”. În epocă, ar fi publicat un articol cu titlul **L’Incroyable** în „Gazeta literară”, fapt ce ar fi stârnit mânia prozatorului și ar fi avut drept consecință ruperea contractului pentru o traducere. □ Sunt publicate și alte reacții suscitade de „manifestul” lui Ion Manolescu, într-un grupaj intitulat **Cearta dintre moderni și postmoderni. „Bătălia cărților” continuă**; au intervenții Romulus Bucur, Alexandru Sfârlea (poet, Oradea), George Sipoș (student la Facultatea de limbi străine, an III) și Aurel Buzincu, lector la Facultatea de Litere, Suceava; pentru întreaga discuție, v. *supra*, „România literară”, 7-13 februarie.

● **S-a stins din viață un mare scriitor: Mircea Ciobanu**, anunță revista „22” (nr. 17); v. *supra*, 22 aprilie. □ Pornind de la Apelul delor 21 de intelectuali, de la prezența lui Țepeneag la emisiunea lui Cătălin Țirlea și reacțiile din diferite publicații (din care citează), Oana Armeanu se întreabă **Pe cine deranjează Gabriel Liiceanu?** („Revista presei”). „De ce a fost nevoie ca directorul editurii Humanitas să se justifice, fără ca acuzatorii săi să aducă vreo probă a pretensei sale vini, iată o întrebare la care nu putem răspunde” – observă autoarea, spre finalul intervenției sale.

26 aprilie

● Pe tema nr. 172 al „Dilemei” – „Consum și consumatori”; responsabil de nr. Iaromira Popovici – reținem intervențiile lui Z. Ornea, **Piața cărții de consum**

și Carmen Matei Mușat, *Literatură și supermarket*. Din istoria literaturii de gen românești, cel dintâi reține numele unor Petre Bellu, Cezar Petrescu și Ionel Teodoreanu. ■ În intervenția sa, Carmen Matei Mușat observă că literatura postmodernă ar fi caracterizată și de migrația unor formule din „low” spre „high literature”: „Și nu anularea diferențelor esențiale dintre «low art» și «high art» este semnul distinctiv al paradigmei postmoderniste, ci *amplificarea ofertei de participare* prin asimilarea unor modalități de expresie diferite și prin recuperarea unor locuri comune. Supermarket sau «old curiosity shop», literatura postmodernă, în ciuda ambiguității termenului prea des invocat, regăsește indiferența literaturii medievale față de originalitate și unicitate, într-un timp al «inocenței pierdute»”. □ După 40 de ani, Radu Cosașu rememorează un eveniment special din biografia sa scriitoricească: *Câteva adevăruri precise despre un „adevăr integral”* („Din viața unui extremist de centru...”). Redăm sintetizat această odisee a anului 1956: pusă pe seama lui Cosașu și a altor reporteri din epocă (aceștia doreau numai o prezentare mai nuanțată și mai complexă a realității, prin grila unui „adevăr integral), teoria (inclusiv termenii în care este formulată) ar fi fost produsul forurilor ideologice. Reprimarea și interdicția de semnătură s-ar fi petrecut de-abia spre sfârșitul anului, fiind grăbită de Revoluția din Ungaria. În ciuda aparențelor, măsura ar fi fost una blândă – „«N-au operă – de ce să-i facem martiri literari?»”, ar fi decis forurile ideologice (dovedind, cum observă cu unor autorul, că aveau simț estetic). □ Într-un articol intitulat *Polemicile unui european ponderat* („Cronica literară de tranziție”), George Pruteanu inventariază unele dintre opiniile expuse de S. Damian în două dintre cărțile sale – *Scufița Roșie nu mai merge în pădure*, Ed. Seara, București, 1994; *Fals tratat despre psihologia succesului* (ed. rev. a celei din 1972): „Sunt amendate în mai multe rânduri tezele lui Eugen Simion, că n-ar fi nimic de revizuit, că n-a fost împiedicată critica literară să definească și să evalueze corect operele literare, că dezvăluirile și incriminările concesiilor sau ale părților caduce, alterate de factorul politic, din operele marilor scriitori, ar fi doar deplorabile denigrări, că în fine, stindardul potrivit artistului ar fi cel al apolitismului”; „La Alexandru George este blamată atitudinea (...) zeflemitoare, minimalizantă față de disidenții și opoziții comunismului, priviți ca niște agitatori ai unei furtuni într-un pahar cu apă”. Uneori, Pruteanu face și unele comentarii: „Păcatul lui A.P.[aleologu] ar deriva din «disprețul său elitist față de plebe». Același e certat pentru formularea «imbecilități politice» apropo de Sartre. Nu pot să înțeleg: oare S. Damian chiar nu vede, în atitudinile pro-sovietice, pro-violență și pro-anarhie ale lui Sartre (indiscutabil, o mare minte a secolului) niște momente de «imbecilitate» politică? Cum să le numești altfel?”.

28 aprilie

● Semnalăm documentele publicate în nr. 316 al „Adevărului literar și artistic” sub titlul *Nicolae Steinhardt în viziunea Securității...*. Este vorba de o notă informativă din mai 1982, semnată de „Adrian Cozmescu”, în care sunt furnizate informații despre corespondența „obiectivului” cu Cioran sau Ionesco, despre opiniile acestuia în privința motivelor exilării lui Ion Caraion (unul ar fi debusularea trăită după moartea lui Marin Preda). □ Reținem și răspunsurile la o „Anchetă” realizată de Saviana Stănescu și Viorica Rusu, cu și despre *Debutanții tranziției*. ■ Dan-Silviu Boerescu intenționează să scrie un „Dicționar al debutanților. 1990-1995”. ■ Valentin Nicolau se referă la debuturile de la editura Nemira, în urma concursurilor de creație: este vorba de scrieri ale lui Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, H.-R. Patapievici, Petre Barbu, Sebastian A. Corn. ■ Cușnarencu este mai degrabă spectic în această privință: „Debutanți? zice Uniunea. N-avem dom’le timp de prostii, pe noi ne cheamă țara, poporul, România. Așa că acum debutează, într-un anonim pe măsură, oricine vreți, numai oameni talentați nu.” Astfel că ar fi proliferat grafomanii: „câte un patronaș de butic”, un altul „care și-a făcut editură personală” sau „grafomanii din diasporă” etc.

29 aprilie

● Nr. 16 al suplimentului „LA&I” este dedicat Rusiei. Este publicat un fragment din Nina Berberova, *Acompaniatoarea*, în curs de apariție la Editura Humanitas (traducere de Irina Mavrodin); semnalăm și articolul lui Bogdan George Rădulescu, *Occident versus Europa integrală. Cazul Rusiei* (este vizată rusofobia unei părți a presei românești; expansionismul rusesc este văzut ca fiind „consecința occidentalizării cu forță”; sunt prezentate reacțiile anti-occidentale ale unor scriitori sau filosofi ruși ca Șestov, Soloviov sau Blok).

[APRILIE]

● Din nr. 4 al revistei „Cuvântul” semnalăm un text al lui Tudorel Urian, *Ce-i al nostru e pus deoparte. România poate pierde primul tren spre NATO* („Actualitatea”). □ Al. Cistelean, într-un articol intitulat *De la Cantemir la Kavafis. Struțocămila intertextualistă* („Literatură”), comentează volumul de poeme al lui Ioan Flora (*Discurs asupra Struțocămilei*, CR, 1996) remarcând caracterul său eminent intertextual: „*Discurs asupra Struțocămilei* vine, ca formulă, în descendența directă a *Bufulței...* [*O bufulță tânără pe patul morții*, 1988], exhibând un intertextualism ce sare de la himericul popular și de la emblemele sale la himera livrescă, de la Cantemir până la Kavafis. (...) Alternanța limbajului intens, vizionar, cu cel destins, caricatural, ori a celui referențial cu cel direct, premeditează o tensiune ondulatorie a discursului, mizând când pe retractilitatea livrescă, rafinată, când pe participarea brutală laangoasa cotidiană”. ■ Din topul realizat de critic mai fac parte: 2. Horia

Stamatu, *Kairos*, Albatros, București, 1995; 3. Alexandru Dohi, *Calul de febră*, Ed. Dacia, 1995; 4. Nicolae Coande, *În margine*, Ed. Ramuri, 1995; 5. Vasile Baghiu, *Rătăcirile doamnei Bovary*, Ed. Eminescu, 1996; 6. Vasile Mocaviciuc, *Raft cu insomnii*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1995; 7. Horațiu Baci, *Dilema unui fruct*, Ed. Euphorion, Sibiu, 1996. □ Din topul aparițiilor din seria „Publicistică, politologie, interviuri” realizat de Mircea Mihăieș fac parte: 1. Vladimir Tismăneanu, *Noaptea totalitară*, Ed. Athena, București, 1995; 2. Mircea Zăciu, *Ca o imensă scenă, Transilvania*, Ed. FCR, București, 1996; 3. Tudor Octavian, *Tratat de înjurături*, Ed. Oscar Print, București, 1996; 4. Gabriela Adameșteanu, *Obsesia politicii*, Ed. Clavis, Buc, 1995; 5. Victor Surdu, *România – al patrulea război mondial*, Ed. Carte interzisă, București, 1996. Cât despre cartea analizată (prima din top), opinia lui Mihăieș (*Crepusculul ideologiilor. Cartea despărțirii*) este mai mult decât elogioasă: „Fiecare pagină a lui Vladimir Tismăneanu e un unicat, un vârtej încremenit (ca să folosesc o sintagmă a lui Gérard Genette), un bombardament de cuvinte rostite cu un amestec de patetism și extremă rigoare științifică”. □ Redăm și topul de proză realizat de Tudorel Urian: 1. Géza Szávai, *Promenadă cu femei și țapi*, trad. de Corneliu Balla, Ed. Pont Publishers, Budapesta, 1996; 2. Sanda Galopenția, *Cartea plecării*, Ed. Univers, 1996; 3. Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor sau dansând cu Jupuita*, CR, 1996; 4. Niadi Cernica, *Indiile greșite*, Ed. Arania, București, 1996; 5. Gabriel Gafița, *Schiță de portret pentru cap de familie*, Ed. Eminescu, București, 1995; 6. Constantin Arcu, *Omul și fiara*, Ed. Junimea, Iași, 1996. Cât despre romanul comentat de critic (prima poziție din top), ar fi vorba de o scriere care l-ar fi entuziasmat și pe Mircea Nedelciu, și care ar reda „saga unei familii din secuime, scrisă de un prozator familiarizat cu tehnicile post-modernismului”. Prin varietatea de stiluri și registre narative folosite, romanul ar reflecta chiar „o istorie a evoluției prozei acestui secol” (*Optzeciștii de lângă noi. Imperiul de hârtie al familiei Benedek*). □ În cadrul rubricii intitulată „Cei care vin”, Doru Branea îl prezintă pe **Andrei Bodi**. Acesta, după un debut în volumul colectiv *Pauză de respirație* (alături de Simona Popescu, Marius Oprea, Caius Dobrescu, Ed. Litera, 1991), mai publicase două plachete, *Cursa de 24 de ore*, 1994 și *Poezii patriotice*, 1995 (ambele la Editura Marineasa).

● Începând cu nr. 4, revista „Vatra” inițiază o amplă anchetă, „*Greco-catolicismul – de la tradiție, prin prezent, spre viitor*”, ordonată în jurul unei întrebări principale: „Care credeți că este contribuția Bisericii Române Unite cu Roma la spiritualitatea, cultura, politica și istoria României”. Cum această chestiune vizează aspecte ale spiritualității și culturii române, dar are puține tangențe cu problematica sau profilul tematic al acestei *Cronologii*, ne vom mărgini, în cele ce urmează, doar la a semna principalele intervenții (în principal, ale oamenilor de literă). Astfel, în acest nr. 4 răspund, printre alții: Dorin Tudoran, *Cum am rămas fără două biserici...*; Sorin Antohi, *Româ-*

nitatea a fost inventată de uniți; Adrian Marino, *Schiță pentru o „apologie”*; Alexandru George, *Biserica Greco-catolică rămâne, până azi, un semn de întrebare*; Pavel Chihaia, *Spiritualitatea românească nu poate avea un singur aspect*.

● Începând cu această lună, de la cea de-a patra apariție, revista „Convorbiri literare” își mărește nr. de pagini de la 16 la 20. □ Temele prin care Gheorghe Grigurcu s-a făcut remarcat după 1989 (pledoaria pentru unii șaizeciști socotiți marginalizați, contestarea lui Marin Preda, referirile la propria biografie, ironiile la adresa „apoliticilor” etc.) sunt reluate și într-un interviu publicat în acest nr. 4 al revistei ieșene. □ Gellu Dorian îi așază „În același raft” pe poeții **Eugen Bunaru** (la polul „Plus”) și **Ion Dragomir** („Minus”). □ Dan-Silviu Boerescu lansează un apel pentru **Dicționarul debutanților 1990-1995**: scriitorii sunt invitați să-i aducă volumul de debut și o prezentare bibliografică. □ Volumul reeditat al lui Gabriel Liiceanu este comentat de Cristian Livescu (**Gabriel Liiceanu sau narativul precarității ființei**, „Critica criticii”): „*Apelul către lichele*, împreună cu eseurile și interviurile care îl însoțesc, reprezintă cea mai severă și cea mai necruțătoare critică adusă, la noi, regimului comunist și reziduurilor acestuia, prin vehemența tonului – tăios-defăimător, fără să cadă nicio clipă în libelism de tip dâmbovițean, dar mai ales prin invitația la limpezire morală adresată societății românești, singura cale care i-ar putea opri criza acută în care se zbate”.

● Pornind de la seria de evenimente din postumitatea lui I.D. Sîrbu, Dan Perșa vede **Un scriitor ivindu-se din vălurile totalitarismului** („Tomis”). Mai exact, este vorba de Colocviile „I.D. Sîrbu” din cadrul Festivalului de Literatură de la Petroșani (ajuns la a patra ediție). Cu acest prilej, ar fi fost inaugurată și casa memorială de la Petrila. Printre participanții la festival se numără: Ion Mureșan, Bedros Horasangian, Florin Iaru, Alexandru Vlad, Vasile Gogea, Mihai Dragolea, Mircea Dinescu, Nicolae Oprea, Aurel Pantea, George Vulturescu, Liviu Antonesei, Tudor Octavian, Alexandru Mușina, Viorel Marineasa, Romulus Bucur, Dumitru Crudu etc. În acest nr. 4 sunt reproduse unele fragmente din intervențiile acestora. Spre exemplu, Vasile Gogea consideră că Sîrbu ar fi fost, ca personalitate, opus lui Noica: „În aceeași perioadă cu el trăia Noica – și de aceea a avut acea intervenție dură împotriva acestuia: trăim într-un lagăr de exterminare și tu îmi organizezi olimpiade. Programul de performanță intelectuală de la Păltiniș. Tu vrei să organizezi alergări și competiții într-un loc în care se organizează moartea. Tot din Școala de la Păltiniș cineva scoate un tratat, *Minima moralia*, în care dezvoltă o întreagă critică a intervalului. I. D. Sîrbu a fost împotriva locuirii în interval. Pentru el etica nu a fost a alege între un rău mai mare și un rău mai mic. El a știut exact să aleagă de la început între rău și bine”.

● După Liviu Ioan Stoiciu („Contrapunct”), scriitorul este pândit de **Pericolul de a rămâne fără posteritate sufletească** într-o lume dominată de „pecinginea

«democratică» a mediocrității”: „Lăsat muritor de foame prin destin într-o asemenea societate de consum, poetul care se respectă, de valoare, se mai reprofilează, obligat de viața cotidiană, dacă nu în altă meserie, atunci în alt gen creator pe placul editorilor (proză sau publicistică de conjunctură) și rămâne neîmplinit, ne-devenit ca profesionist! Poet rupt de propriul sine, astfel... Profesionalismul în poezie se va lăfăi mai curând decât ne închipuim azi, în amintiri rememorate mâine, neremunerate...” Referiri ironice la ASPRO, socotit „o alternativă postmodernă, viabilă, la Uniunea Scriitorilor („prin statutul ASPRO, poți fi membru al ASPRO și dacă n-ai publicată nicio carte, dacă ești recomandat doar de un amic, doi amici, acolo, membri ai ASPRO...”), dar și la U.S. („cel puțin jumătate din membrii săi sunt complet deprofesionalizați, «pensionari ai literaturii române», trecuți pe linie moartă, sterili, care n-au lăsat în urmă decât o bibliotecă personală a eșecurilor [și] sensibilităților mai vechi sau mai noi ale acestor «meleaguri mioritice», autori de cărți demult casate de la sine”). □ Semnalăm, din paginile acestui nr. 4 din „Contrapunct”, și interviul lui Petre Răileanu cu Maurice Nadeau: „**Suprarealiștii au trăit cu voința de a schimba viața**”. M.N. se referă, printre altele, la unii dintre autorii pe care i-a descoperit și editat (Henry Miller, Lawrence Durrell, Malcolm Lowry) și la vizita în Cuba din anul 1967.

● În „Ateneu”, Pavel Țugui oferă spre publicare o scrisoare adresată de Ion Vinea lui Mihai Beniuc în chestiunea similitudinilor dintre romanul său *Lunatecii* și *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu (*Ion Vinea despre „Cronică de familie”, „Mărturii”*); o reproducem în continuare: „„Iubite maestre Beniuc,/Îmi cer mai întâi iertare pentru întârziere. În continuarea ultimei noastre convorbiri despre *Cronica de familie* pe care nici până azi nu am citit-o decât în diagonală, precizez: niciun rând din acest roman nu a fost scris de mine. I-am procurat însă autorului datele generale, amănuntele și atmosfera cu privire la perioada 1907-1944, anecdotică inclusiv. În afară de aceasta, din povestirile mele orale și din manuscrisul lucrării mele *Lunatecii*, autorul a luat, fără autorizație și fără a mă preveni (bazat poate pe certitudinea psihologică pe care o avea că nu-l vei ceti niciodată) multe alte anecdote și întâmplări. A luat personajul „profesorului Rădescu” arivist, snob, teoretician reacționar, conspirator și intrigant. În legătură cu aceasta a mai luat: epizodul cu vizita celor trei asasini la profesor, înainte de comiterea atentatului și de asasinarea primului ministru.../ epizodul, foarte caracteristic, cu Manreza Sfântului Ignatius.../ istoria complotului de la Iași, locotenentul Fridman, apoi Camera Leoparzilor apărută fragmentar în revista mea „Contemporanul” prin 1925.../ tot ce e în legătură cu d-na Elena Lupescu, mediul în care trăia, decorul și atmosfera din casă, epizodul cu jocul de cărți.../ rolul secretarului regal în casa Lupeaschii, raporturile dintre ei, mesajul etc... Lista acestor prădăciuni e incompletă dar și așa ea explică de ce a trebuit să renunț la vreo 300 de pagini din *Lunatecii* și să fiu silit să remaniez *à fond* toată lucrarea,

suprimând capitole și schimbându-i orientarea. Cu cele mai bune și devotate sentimente, Ion Vinea»”. Reținem și observațiile lui Pavel Țugui: „Este limpede că cele afirmate de Ion Vinea obligă pe viitorul alcătuitor al ediției critice *Lunatecii* să dezvăluie, pas cu pas, autenticitatea observațiilor și să restabilească raporturile exacte între textele celor două opere. Acuzația de «prădăciuni» reflectă supărarea și indignarea «prințului poeziei moderne» față de un scriitor pe care l-a iubit și apreciat, dar care în funcția lui de director al ESPLA n-a manifestat grija colegială de a-i edita *versurile* și romanul *Lunatecii*, în plus a ignorat obligația de restabilire a traducătorului adevărat al capodoperei *Hamlet*. Indiscutabil d-l Petru Dumitriu este răspunzător de aceste nedreptăți și nu se poate disculpa sub nicio formă și niciodată. (...) Și acum unele nedumeriri. De ce M. Beniuc n-a întreprins nimic în anii 1960-1963 în vederea limpezirii situației manuscrisului *Lunatecii*? Normal ar fi fost ca ESPLA să editeze manuscrisul *Lunatecii* în prima lui variantă, în anii 1961-1962, chiar dacă părți din cele două romane au aceleași personaje. În fond, pe cititor îl interesează talentul și măiestria artistică a fiecărui autor. De ce redactorii de la ESPLA care, eventual, știau câte ceva despre manuscrisul *Lunatecii*, n-au informat pe cei în drept pentru a asigura tipărirea lucrării? În sfârșit, vina capitală o are Mihai Beniuc. Prim-secretarul Uniunii era obligat de funcție ca, în anul 1960, să prezinte scrisoarea lui I. Vinea membrilor biroului Uniunii Scriitorilor, apoi să ceară direcției ESPLA tipărirea romanului *Lunatecii*. Grav este că nici în 1965, când Editura a decis să tipărească romanul, M. Beniuc n-a dezvăluit conținutul *Scrisorii*, pentru ca editorii să facă investigații, să publice ultima variantă semnată de autor, dar și paginile pe care el le-a dat la o parte”. „Citite în paralel, cele două romane consacră doi mari prozatori, temperamental deosebiți, similitudinile în narațiuni sunt episodice, pentru că orientarea, opțiunile estetice și modalitățile de narare și construire a personajelor sunt diametral opuse, de unde și originalitatea indiscutabilă a operei fiecăruia”, concluzionează comentatorul.

● Apar nr. 1-4 din „Jurnalul literar”, dedicat lui Constantin Brâncuși. Cornelia Ștefănescu scrie despre romanul lui Peter Neagoe, *Sfântul din Montparnasse* („*O armonie care capăt n-are*”), Marin Diaconu despre *Noica și „modelul” Brâncuși* („modelul” ar fi sesizabil mai ales în sondarea specificului național din *Sentimentul românesc al ființei* sau *Rostirea filosofică românească*), Eugen Drăguțescu evocă *Patru întâlniri cu Brâncuși*. Este publicat și un fragment din piesa de teatru a lui Mircea Eliade, *Coloana nesfârșită*. □ Serialul lui Nicolae Florescu, *Literatura română în exil – instituții, publicații, personalități* („Fișe de dicționar”) continuă cu un episod despre Asociația Culturală „Mihai Eminescu”, înființată la Paris în 1948. □ Ca reacție la articolul Ilenei Mălăncioiu (*Complexitatea și complexele tranziției*) din revista „22”, Gheorghe Grigurcu publică în acest nr. 1-4 al „Jurnalului literar” un

articol intitulat „*Complexul Goma*” și *supărarea poetei*; pentru prezentarea disputei, v. *supra*, 1-7 noiembrie 1995.

● În nr. 4 din „Apostrof”, într-un „Dosar Constantin Noica”, sunt publicate 13 scrisori ale filosofului adresate psihologului și profesorului universitar Nicolae Mărgineanu, în perioada 1967-1976. □ Arșavir Acterian este prezent cu evocarea *Emil Botta în amintire*, iar Octavian Soviany, cu o serie de poeme din „Terfeloaga cu cântece a motanului Murr”. □ Ion Bălu comentează *Cinci fețe ale modernității (Fețele modernității)*, iar Aurel Pantea volumul lui Emilian Galaicu Păun *Cel bătut îl duce pe cel nebătut* (Editura Dacia, 1994) (*Viziuni și sarcasme*). □ În cadrul rubricii „Biblioteci în aer liber”, sunt publicate o *Conferință despre dada* a lui Tristan Tzara, „rostită la Weimar, la 23 și 25 septembrie 1922” și un *Cântec dada* al aceluiași (ambele în traducerea lui Ion Pop). □ V. Fanache încearcă să descopere ce se află în spatele replicii „*Să nu se schimbe nimica*” (*Farfuridi*) („Caragiale, «alesul nostru»”).

● Reținem câteva intervenții din nr. 4 al revistei „Timpul”. Este publicat un interviu cu Alexandru Paleologu, „*Aristocrația nu e niciodată crepusculară*” (continuare în nr. 5: „*Nu este posibil să fii ceva dacă nu știi ce-ai fost*”). Observații din prima parte a dialogului: aristocrația nu ar trebui înțeleasă doar în sensul standard genealogic, ci într-unul elitist mai larg, incluzând vârfurile unei categorii profesionale sau umane (clasa țărănească, despre care eseistul nu ezită să afirme că a fost „*asasinată*” după 1944; sau adevărata și pitoreasca mahala, reprezentată de o Maria Tănase, spre exemplu) etc. Interesante, dar deloc convenționale sunt unele afirmații făcute de Paleologu în partea a doua a convorbirii. Eseistul nu este deloc încântat de ideea unei Uniuni Europene: „O Europă unită nu se poate face. Statele Unite ale Americii au mers pe un destin care nu are nimic comun cu Europa. Europa este o țară cu mai multe limbi, în aceste limbi există capodopere și nu se pot unifica limbile, ar fi o catastrofă. (...) Ideea unei Europe unite este stupidă și anticivilizatorie. Civilizația în Europa înseamnă națiune. Națiune înseamnă istorie, civilizație, cultură. Cine crede altfel este un incult. Occidentul vrea să-și impună propriile standarde în estul Europei, nouă, care venim după aproape cinci decenii de falsificare a conștiinței, de extirpare a memoriei colective, pe care trebuie s-o recuperăm și nu se poate recupera în doi timpi și trei mișcări – e o problemă lentă de reeducare și asta implică niște crize de creștere care pot să fie violente, pot fi de mari tensiuni, de mari excese. Nu ne putem purta liniștiți, calmi, cum se poartă occidentalii, care au avut planul Marshall și n-au trecut prin aceste decenii de teroare. Noi ca să devenim români, adică europeni, trebuie să traversăm o criză de creștere. Și asta implică niște crize numite naționalism, eventual rasism, xenofobie, fel de fel de diformități din acestea, fel de fel de aberații din acestea imanente crizei de creștere ca acnea pe obrazul unui adolescent. Și cine ne impută asta? Ne-o impută niște sălbatici din Occident care și-au uitat propria lor istorie și propria lor cultură. Pentru că în Europa,

azi, Occidentul e la noi, în Est. Noi am făcut închisoare și ne-am riscat viața pentru limba franceză, pentru Dante, pentru Platon, pentru că ei erau gata să-i abandoneze. Noi n-am spus niciodată: «Mai bine roșu decât mort.»; la noi s-a strigat: «Mai bine mort decât communist.» Mă uit cu o oarecare privire sfidătoare la occidentali, fiindcă lecții noi trebuie să le dăm lor, nu ei nouă.” Despre mișcarea legionară: „Legionarismul a fost un fenomen generat de nevoia de a ieși din pragmatismul grosolan pur și simplu al unui politicianism fără perspective și fără idealuri și de nevoia de a regăsi o ordine morală într-o anumită educație de tip eroic și cavaleresc. Asta la modul ideal. Sigur că au fost niște diformități enorme și foarte sandaloase în această poveste, este adevărat: au fost toate relele și toate aberațiile și toate diformitățile și sălbăticiile pe care le-a comportat această mișcare.” □ Cu destule citate, unele din celebrul apel rostit la 30 decembrie 1989, Val Condurache salută reeditarea volumului lui Gabriel Liiceanu (*Un nou apel către lichele*). □ Sunt publicate fragmente dintr-un dialog Vladimir Tismănenanu – Mircea Mihăieș (*Balul mascal...*): discuții despre situația politică a României și a țărilor din Est; handicapul opoziției („o supraestimare a acceptării de către populație a unui hiatus între 1947 și 1990”; „neînțelegerea faptului că în persoana lui Nicolae Manolescu exista un candidat viabil, credibil și legitim care să poată atinge o cotă de performanțialitate cu adevărat impresionantă în competiție cu Ion Iliescu”) etc. Dialogul continuă și în nr. următor.

[APRILIE-MAI]

● Nr. 4-5 al revistei „Caiete critice” este dedicat centenarului Tristan Tzara. Menționăm, în continuare, doar unele dintre intervențiile de aici. În secțiunea de „Cronici literare”, Eugen Simion scrie despre *Primul Tzara*, iar Ov. S. Crohmălniceanu despre *Primii dadaști și Tristan Tzara* (un bun portret de grup al tinerilor de la Cabaretul Voltaire, cu surprinderea prietenilor sau a animozităților dintre aceștia). ■ O mențiune specială merită studiul lui Valeriu Cristea, *Note (scoase dintr-o pălărie) despre mișcarea Dada* (cu subcapitolele: „Enigma Tzara”, „Bomba dadaistă”, „Dictatura nonconformismului”, „Copilării și blasfemii”, „Autoironia și autocritica Dada”, „Celebritate și valoare”, „O revoluție apolitică”, „Un umanism cu față neumană” etc.) □ Este publicat și eseuul lui Tristan Tzara, *Gesturi, punctuație și limbaj poetic* (text apărut inițial în revista „Europe”, nr. 85, ianuarie 1953; „Tzara, teoretician”) □ În cadrul secțiunii „Tzara prin veac”, sunt publicate: un fragment din Maurice Nadeau, *Histoire du surréalisme*; Al. Piru, *Dimensiunea Tristan Tzara*, text din 1992; Ion Caraion, *Ce a rămas din dadaism?*; Irina Mavrodin, *Tristan Tzara, „littéralement et dans tous les sens” (un paradox al traducerii)*; Barbu Brezianu, *Da-da, Tzara, Brâncuși*, Andrei Grigor, *Țara lui Tzara*, Dominique Combe, *Tristan Tzara și „epopeea antiumană” din „Omul aproximativ”*, trad. de Nicolae Bârna, Henry Béhar, *Tristan Tzara și invenția grafică*:

secretul lui Villon, trad. de Nicolae Bârna. □ La „Afinități electice”, avem o intervenție a lui Serge Fauchereau, *Gânduri despre Tristan Tzara – note dintr-un carnet*, însoțite *După douăzeci de ani*; ele deschid un *Epistolar*, cu scrisori trimise eseistului francez de Colomba Voronca, Cristophe Tzara (fiul poetului), Sașa Pană. Sunt publicate o serie de poeme românești ale lui Tzara în traducerea lui Fauchereau. □ Interesante sunt și intervențiile din rubrica intitulată „Reverberații” – despre onirism se pronunță, în cunoștință de cauză, Dumitru Țepeneag (*Tentativa onirică, după război*), despre *Onirism și hipnagogie* de I.P. Culianu și despre ecourile poeziei de avangardă în cinematograful francez de aceeași categorie Călin Căliman (*Războiul cel urât*).

● Revista „Familia” lansează, prin editorialul lui Florin Ardelean, *Bograci, clisă și căpiță. Onest, despre faliment*, un semnal de alarmă în privința dificultăților editoriale ale acestei publicații: „Cine spune că starea financiară a revistelor de cultură din România este «dificilă», «precară», «gravă» nu e alarmist, ci de-a dreptul mincinos. Nici pomeneală de așa ceva; în mod real, starea actuală este aceea de *Faliment*. Economicește, nu suntem la zero, ci mult la minus, într-un proces de afundare continuă”. □ Sanda Cordoș publică studiul *Despre posibila întoarcere* („Interpretări”, în care este analizată tensionata relație dintre Ilie și Niculae Moromete, cu cele două borne ale sale (despărțirea ideologică din *Moromeții II* și reîmpăcarea, însoțită de reacordarea fiului la lumea tatălui din *Marele singuratic*). □ În cadrul rubricii „Dialoguri”, apare, consemnată de Traian Ștef, intervenția lui Dumitru Țepeneag din fața publicului orădean, din 22-23 martie (*Dumitru Țepeneag la Oradea*).

■ Prozatorul oferă multe detalii de ordin biografic și editorial (date despre părinți, despre debut, despre activitatea de promovare a onirismului, dar și despre o bursă pusă la dispoziție de Gabriel Marcel, la sfatul lui Cioran, pe care a împărțit-o cu Toma Pavel). ■ În intervenția sa, Țepeneag precizează, printre altele, diferențele dintre cele 3 categorii ale contracurentului politico-ideologic – opozanți, disidenți, rezistenți, insistând asupra ultimei categorii: „Opozanții au fost aceia care s-au bătut și în munți. Ultimul a fost inginerul Ursu. Disidentul e cel care a trecut prin partid. Breban a trecut prin C.C., a demisionat și a devenit la sfârșit rezistent. Din această categorie fac parte majoritatea scriitorilor români care «au târât picioarele», nu știu cum să spun altfel. Aici intervin tot felul de nunațări. Dar dacă realul ăsta a devenit cât de cât rațional, a fost nu grație opozanților care au pierit prin munți ori s-au pierdut prin străinătate, nu grație disidenților care se depărtau atât de mult și ajungeau în exil, ca Paul Goma, ci grație rezistenților, adică aceluia care au rămas aici. Când aud că literatura română nu se face în România mi se pare o aberație absolută, o tâmpenie. Ori pe asta au călărit cei de la Europa liberă și alte posturi din străinătate. (...) Vreau să spun că cultura română a fost salvată de dumneavoastră, care ați rămas aici. Eu n-am făcut nicio brânză cât am fost în exil”. ■ Și în alte privințe realitatea are mai multe aspecte: „Jurnaliștii de la

Europa liberă și de la alte posturi din străinătate erau ei înșiși proveniți din comuniști. Virgil Ierunca a fost secretar de stat în 1947. Că după asta s-a schimbat, e altă treabă. Toată lumea a alunecat spre dreapta și nu se mai oprește din alunecarea asta”. ■ În fine, prozatorul se referă pe scurt și la propriul caz: „Mi s-a luat cetățenia de către Ceaușescu, prin decret, acum am cerut-o, dar nu am mai primit-o. Aștept să nu mai fie Ion Iliescu președinte, să vină altul să-mi recapăt și eu cetățenia română”. □ O reacție oarecum întârziată vine din partea lui Laszlo Alexandru, care publică în nr. 9 din „Convorbiri literare” un răspuns intitulat *Toate-s vechi și nouă toate*. Laszlo Alexandru se desparte de Țepeneag în chestiunea rezistenței prin cultură: „În ceea ce mă privește, sunt mai puțin exigent decât Paul Goma, de pildă, și pot accepta varianta «rezistenței prin cultură», dar numai ca pe o soluție extremă, de refugiu individual, și nu ca pe un motiv de trufie retroactivă. Puțină umilință nu este niciodată de prisos. Când vom recunoaște oare sincer că rezistența prin cultură presupunea două aspecte: grija față de *operă* și grija față de *propria persoană*? Pe cât de laudabilă e prima, pe atât de discutabilă e a doua. Atâta vreme cât vom fi conștienți de această duplicitate, nu ne vom aroga false eroisme *post factum*”. Autorul notiței se pronunță, apoi, și în chestiunea polemicii Liiceanu-Țepeneag (v. *supra*, 8, 14 aprilie): „Căci ce altceva a fost prelungita campanie antiexil purtată de N. Breban și D. Țepeneag, la începutul anilor '90, decât dorința de a disloca prestigiul Monicăi Lovinescu? Ce altceva este recentul atac nemotivat împotriva lui G. Liiceanu decât, printre altele implicit, dorința de a-l submina pe editorul român al Monicăi Lovinescu? (...) Să mai adăugam, la acestea, faptul ca nici Gabriel Liiceanu nu e tocmai un editor neprihănit – că doar cine a sabotat în mod abuziv distribuția și a trimis apoi la topit cartea lui Paul Goma, *Culorile curcubeului*?”.

● Nr. 4-5 al revistei „Steaua” este dedicat lui Tristan Tzara. Merită semnalată, în primul rând, publicarea unor documente importante pentru istoria mișcării dadaiste. De exemplu, un text intitulat *Guillaume Apollinaire, Scrisoare lui Tristan Tzara* (datată „Paris, 14 ianuarie 1917”); epistola, neajunsă la destinatar, a fost descoperită în Argentina; poetul francez îi mulțumește pentru un articol publicat în revista „Cabaret Voltaire” și pentru un poem, *La nuit d'avril 1914* în revista „Dada”. Din notița semnată de Vasile Robciuc mai aflăm că cei doi nu s-au întâlnit niciodată. Este publicat și poemul lui Tzara *Moartea lui Guillaume Apollinaire* (trad de I. Panait). ■ Este publicat și facsimilul scrisorii din 3 februarie 1922, adresată lui André Breton, în care Tzara refuză să participe la Congresul organizat de acesta, delimitându-se de ideea de congres în sine, nepotrivită unei mișcări de avangardă: „J'ai le grand regret de vous dire que les réserves que j'avais faites sur l'idée même du congrès ne change pas de fait j'y participe, et qu'il m'est assez désagréable de devoir refuser l'offre que vous m'avez faite. (...) Mais je considère que le marasme actuel, résultat du mélange des tendances, de la confusion des genres

et de la substitution des groupes aux individualités, est plus dangereux que la réaction. (...) Je préfère donc me tenir tranquille plutôt que d'encourager une action que je considère comme nuisible à cette *recherche du nouveau*, que j'aime trop, même si elle prend les formes de l'indifférence". ■ Este publicată piesa *Inima de gaz*, în traducerea lui Vasile Robciuc. ■ Din intervenția lui George Astaloș, *Consecințe locale pariziene*, aflăm că Tzara ar fi locuit într-o vreme, într-o clădire care se numea, „spre 1865”, Hotel du Haricot: „De ce a fasolii? Simplu. «Hotelul» de la numărul 13, din Rue de Boulainvilliers era arestul Gărzii Franceze, unde, evident, ca în orice pușcărie cu profil cazon, fasolea era la loc de cinste în marmitele bucătăriei stabilimentului”. Printre deținuții din „Casa fasolii” s-ar fi numărat și Jules Goncourt sau Leconte de Lisle. ■ Este publicată o convorbire Petre Răileanu-Maurice Nadeau (din aprilie, la Radio France Internationale), *Tristan Tzara și avangardele secolului XX*. Două precizări ale lui Nadeau merită consemnate: „Și aici este o contradicție a lui Tristan Tzara, pentru că el aderă la Partidul Comunist fără să fie un om al mulțimilor, al mitingurilor. Și atunci el încearcă prin textele lui să atingă o audiență pe care n-o putem numi populară, dar o audiență, pentru a spune astfel, revoluționară”; „Începutul rupturii dintre ei [dintre Breton și Tzara, n.n.] s-a produs în momentul așa-zisului proces înscenat de Breton lui Maurice Barrès, acuzat de patriotism ipocrit. În timpul războiului, Barrès îi îndemnase pe tinerii francezi să meargă pe front, în timp ce el însuși rămânea în confortul casei lui de la Neuilly. Pentru Breton, Eluard, Soupault, Benjamin Péret, acest proces avea semnificația punerii sub acuzare a ceea ce ei numeau «exploatarea patriotică» a poeziei și în general a literaturii. În timp ce Tzara, mai nihilist decât ceilalți, a dat o turnură derizorie întregii istorii. El a afirmat, chiar, în cadrul acestui așa-zis proces, «Noi toți suntem la fel de ticăloși ca Barrès», ceea ce nu a fost deloc pe placul lui Breton”. □ Reținem și articolele lui Florin Mihăilescu, *Paradoxul avangardei* și Adrian Popescu, *Voronca – fiul prodigios al poeziei*, Mircea Popa, *Scriitorul avangardist Grigore Cugler-Apunake*. □ Într-o epocă în care personalitatea acestuia este pusă, tacit sau explicit, sub semnul întrebării, merită semnalată evocarea lui Teohar Mhadaș, *Profesorul Mihai Ralea*: „După 23 August ne îndemna să ne înscriem în partidul comunist, căci, zicea domnia-sa, «e nevoie de oameni demni și cinstiți, căci altfel vor da buzna impostorii isteți și va fi vai și-amar de țara asta». Cât adevăr! (...) Dacă eu trăiesc astăzi și n-am murit la canal ori în închisori, acest miracol se datorează magnificului om și profesor mie, și părinte, Mihai Ralea. Pentru că, în toți acești ani – șapte la număr – îndurați la munci forțate și-ntemnițați, profesorul meu, care m-a iubit și prețuit, împreună cu celălalt, care iarăși m-a iubit și prețuit, Tudor Vianu, s-au interesat mereu de mine și de soarta mea, salvându-mă de la moarte. Conducerea gulagurilor nu putea să nu țină seama de faptul că se interesau de mine personalități de excepție. Când, la închisoarea de la Mărgineni a dat peste deținuți o epidemie de dizenterie groaznică, murind toți cei atacați de ucigașul moribund, numai eu am scăpat cu viață, pentru că numai mie mi s-a administrat

penicilină, și această favoare se datora numai și numai faptului că se interesau de soarta mea cei doi profesori-părinți, Mihai Ralea și Tudor Vianu, crucișătorul cum îl poreclisem noi, studenții lui admiratori”.

[APRILIE-IUNIE]

● Nr. 4-5-6 ale revistei „Paradigma” cuprinde bună parte din lucrările prezentate la cel de-al III-lea Colocviu Interdisciplinar Internațional de la Facultatea de Litere a Universității „Ovidius” din Constanța dedicat lui Lucian Blaga: Marin Mincu, *Modelul Blaga*; Vasile Morar, *Problema valorii religioase la Blaga și Vianu*; Eugen Coșeriu, *Estetica lui Blaga în perspectivă europeană*; Zina Molcuț, *Revalorizarea conceptului „minus-cunoașterii” în filosofia și în poezia lui Lucian Blaga*; Eugen Todoran, *Geografia sacră și spațiul poeziei* etc.

● „În centrul atenției”, în nr. 4-5-6 din „Ramuri”, se află Șt. Aug. Doinaș, intervievat de Romulus Diaconescu („*M-am născut de două ori*”). Ca în aproape toate intervențiile sale de acest fel, Doinaș oferă detalii despre Cercul literar de la Sibiu și Lucian Blaga. Poetul se referă, printre altele, și la activitatea sa de senator, pledând pentru implicarea intelectualilor în viața politică: „Am intrat în politică perfect conștient că un intelectual e mereu dator societății în care trăiește, dar mai ales obligat față de un chip ideal al țării sale. Fiind plasat pe locul 6 din lista candidaților Convenției Democratice, în 1992 n-am întrunit destule voturi pentru a intra în Senat. Am devenit totuși senator, un an mai târziu, prin plecarea dintre noi a unui bărbat politic liberal. Ajuns odată aici, am devenit fatalmente coleg cu o seamă de intelectuali, ei înșiși scriitori, care înainte de '89 s-au «întrecut a ridica osanale dictatorului», așa cum spuneți. Am colaborat cu ei, în cadru oficial, când a fost cazul: i-am combătut când a fost nevoie. Este de înțeles o asemenea atitudine? Pentru un adevărat democrat, da: este singura conduită care atestă vocația mea pentru dialog, toleranța până la o anumită limită, fermitatea unor opinii, capacitatea de a-l contacta pe Celălalt. Alteritatea e una din legile democrației: ea trebuie respectată. Consider politica un pariu pe care-l faci cu țara: acela de a face ca idealul tău să se identifice în mod apreciabil cu interesele ei. A nu face politică, într-o vreme ca a noastră, înseamnă dezertăune civică. Cultura nu poate fi concepută ca un teritoriu de exil al civismului, ci ca o sumă de valori care-l servesc”. ■ Sunt publicați o serie de *Psalmi* ai scriitorului. □ Tot Romulus Diaconescu realizează și un interviu cu Nicolae Breban, „*Perso-najele mele nu sunt alter-ego-urile mele*”; reținem unele dintre afirmațiile criticului: „Dacă aș vrea să vă șochez, aș vorbi despre «monstrul» ce a fost copilul Breban, strigat de bunicile sale germane Goldi sau Nicu, Nicușor. Un monstru al sensibilității, se înțelege, și al imaginației, al puterii de imaginație, a ceea ce numesc eu astăzi: capacitatea de a crea mister”; „Romanul e stigmatul destinului meu, formă aproape mitică în care trebuie să se verse și să

se închege totul, singura formă capabilă de a-mi salva, de a-mi coagula, de a-mi structura, de a-mi semnifica energia, energiile mele dispartate și inegale, nivelurile mele contradictorii, spirituale și morale”; „Personajele mele sunt, bineînțeles, invenții, într-un sens mai ciudat al cuvântului: ele sunt «personaje-idee», dar nu pentru că semnifică ceva. Nu, ele pur și simplu se opun realității și în acest sens literatura mea este antinaturalistă. Ele sunt proiecții ale unor stări mentale posibile, nu ale autorului însă”; „Când eram tânăr, foarte tânăr, în scrierile mele, pe atunci plate, naive, nu întâlneam decât un singur personaj, pe mine însumi. De aceea rareori îmi terminam schițele, nuvelele, de aceea nu-i înțeleg azi pe cei care scriu jurnale”; „eu am stil și sunt printre puținii scriitori care «posedă» așa ceva: ca un faraon eu mă îngrop în frazele, istoriile, dialogurile și personajele mele cu tot ce sunt, cu tot ce am”; „La dreapta [despre plasarea sa politică, n.n.], când mediocritatea se înregimentează la stânga – la stânga când proștii se buluceau la dreapta. *Dincolo* când *dincoace* tronează vulgaritatea. *Aici*, când *dincolo-ul* e lipsit de speranță”; „Geniu înseamnă păstrarea Tradiției, legătura vie cu marii străbuni, cu marii Întemeitori, Tradiție înseamnă Legătura cu zeii”.

MAI

1 mai

● În nr. 17 al „Luceafărului”, criticul Marian Barbu prezintă „*Cinci fețe ale modernității*” de Matei Călinescu („Repere”): „Pentru termenul de *modernitate*, Matei Călinescu face incursiuni nu numai în plan literar și deductibil, estetic, ci și în conexe spații ale culturalului și socialului – de la sociologie, la politic, diplomatic și filosofic. Cititorul român are astfel ocazia să înțeleagă nu numai istoria termenului, ci și valorizarea lui în diferite puncte ale globului, ca și pe cei care, nu o dată, de-a lungul secolelor, și-au încrucișat opiniile *pro* și *contra*”.

● În nr. 17 al „României literare”, publică necroloage despre Mircea Ciobanu Ștefan Aug. Doinaș (*Mircea Ciobanu*) și Mihai Șora (*Un Poet ne-a părăsit...*); v. supra, 22 aprilie. □ Pornind de la comentarea volumului lui S. Damian, *La ora 12 ziua* (Editura DU Style, 1995), Gheorghe Grigurcu se oprește în special asupra cazului G. Călinescu, într-un articol intitulat *G. Călinescu, o pasăre împăiată?* („Cronica literară”). Sunt comentate, pe un ton în bună parte vitriolant, „cedările” făcute de marele critic după 1944, la care ar fi contribuit, în opinia lui Grigurcu, „ambitiția, firea orgolioasă, narcisiacă, predispoziția histrionică, mirajul posturii de tribun în arena publică”. Celebre intervenții ale lui Călinescu, unele interpretate de diferiți istorici literari în cheia ambiguității subversive, sunt considerate simple acte de „lașitate” sau „genuflexiuni” ideologice: „Nevoind a-și recunoaște lașitatea, genuflexiunea în fața forței brute, atitudinea de ingenuă capitulare, mima o continuitate cu opera sa

anterioară, cu atitudinile sale mai vechi. Scotocea în trecutul său teze precum cea referitoare la «sărăcia sufletească» și «puternica inteligență mediocră» a lui Titu Maiorescu sau la robustețea telurică, la sănătatea comună, incompatibilă cu ascensiunea metafizică ce l-ar caracteriza pe Eminescu, spre a veni în întâmpinarea sloganelor partidului. Firește, era un gest de automutilare. Aidoma unui recrut ce-și produce o mică infirmitate pentru a scăpa de război, Divinul vroia să pară proletcultist *avant la lettre*. (...) Probabil că această înclinare către formalizare și ritual, această deprindere de-a trata opera ca pe-o jucărie ce poate fi desfăcută, l-au determinat a fi mai receptiv față de doctrina realismului socialist, mergând până la colportarea nefastului program al lui A.A. Jdanov, chintesență a dogmatismului sugrumator de artă”. □ Într-o cronică intitulată *Sociogonie*, Alex. Ștefănescu prezintă volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă* (RAO International Publishing Company, 1996): „Foștii activiști ai PCR care se lansează în afaceri, boxerii care se angajează ca bodyguarzi, preoții care îi îndrumă spiritual pe homosexuali, bețivii care își bat nevestele așa cum au văzut la televizor că îi bat polițiștii pe manifestanți ș.a.m.d. compun o lume nebună, nebună, nebună, dar nu și dezolantă”. Pentru formula lor „specială”, sunt remarcate prozele *Fetele lui Taflan* și *Cum se iese din afaceri*. □ Pentru anul 1964, Ioana Pârvulescu a selectat volumul lui Paul Georgescu, *Păreri literare (Mefisto-Vals, „Neconvenționale”)*, decriptat chiar prin grila epocii în care a apărut; comentariul se detașează net de viziunea de regulă maniheistă, sesizabilă în anii '90 față de autori de tipul celui analizat aici: „Prin venele lui Paul Georgescu trece acel sânge estetic care-l leagă de o întreagă serie de *personaje mefistofelice*, de la cel al lui Marlowe (scriitorul, nu detectivul) până la Woland al lui Bulgakov, de la personajul închegat din acordurile muzicii lui Wagner sau Schumann până la cel din amețitorul vals ori cel din simfonia lui Liszt: adică personajul care nu poate face cu adevărat rău decât celui care și-l face cu mâna lui, cu mâna care semnează. Într-o bună parte din *Păreri literare* Paul Georgescu nu face decât să transcrie sânguincios și la culoare tot ce e roșu în poeziile, prozele ori articolele pe care le discută. Imoralitatea constă în faptul că, deși știe că aceste părți sunt tocmai cele lipsite de valoare, le scoate în evidență și le laudă din motive extraestetice. Pe moment, în epocă, gestul său pare un ajutor, un dar (recunoașterea oficială, facilitatea publicării ulterioare, obținerea unui post comod etc.). În timp, darul se transformă în nimic (ca în scena reprezentației lui Woland), iar norocoșii de odinioară sunt pândiți de ridicol (...)”. Cel mai important este faptul că „un autor inteligent putea, citind pe dos, să tragă foloase din aprecierile lui”; așa ar fi procedat Nichita Stănescu, spre exemplu, premiat și el pentru volumul *O viziune a sentimentelor* în același an 1964: „Nici unul dintre poemele elogiante și exemplificate în textul lui Paul Georgescu nu e reținut de poet în antologiile ulterioare și toate sugestiile pe care criticul nu se sfiește să le facă mai

tânărului poet sunt contrazise de volumele imediat următoare (anul și volumul). Și nici nu era greu să răstorni sensul unor fraze ca acestea: «Ca poet reprezentativ, ca exponent al gândirii și sentimentelor înaintate ale maselor, Nichita Stănescu mai are mult de realizat. Există, mai întâi, încă în acest volum și mai ales în publicații, poezii nesemnificative; preocuparea pentru prezentul de luptă și efort e încă insuficientă, figura constructorului comunist e încă vagă (...)» (211). Îmi place să cred că, în imoralitatea lui, Paul Georgescu urmărirea cu discursul său critic să-i arate poetului ce risca să devină, să-l pună în gardă împotriva unui asemenea risc. Oricum, efectul a fost benefic și Nichita Stănescu a scăpat de valoarea exponențială pentru a intra cu ochii închiși în capcanele altor «valori». ■ La ancheta despre premiile literare răspunde Gabriel Dimisianu. □ Magda Cârneci traduce o proză a lui Celan, *Conversație în munți* și, totodată, publică un studiu despre *Paul Celan și poezia anilor '80*. □ Tot nuanțat este descrisă, de către Z. Ornea, și activitatea lui Mihail Ralea (*Centenarul Mihail Ralea*): „Acceptând colaboraționismul, Ralea a încercat să salveze, în acel dezastru generalizat, ceea ce se mai putea salva. Era un efort compensatoriu, atunci, binefăcător. A ajutat, repet, enorm de multă lume în nevoie disperată și a întreținut, printre studenți și tineri intelectuali, lumina științei și a culturii adevărate. A însemnat, pentru vremea aceea, imens. Cei ce, azi, nu folosesc decât sudalma și oprobriul pentru Mihail Ralea s-ar cuveni să judece lucrurile în contextul istoric și numai după aceea să se rostească. Și, oricum, întotdeauna în cunoștință de cauză”. □ Unele precizări ale lui G. Dimisianu din cronica despre antologia lui Eugen Negrici (de poezie realist-socialistă) stârnesc reacția Mariei Banuș: *Scrisoare deschisă. Tentativă de clarificare și de mărturisire*, căreia îi va răspunde, tot în acest nr. 17, Nicolae Manolescu, în editorialul său, intitulat *Patologie*; v. *supra*, 31ianuarie-6 februarie, „România literară”, unde am prezentat diferitele intervenții stârnite de cronica lui Dimisianu. □ Ca încheiere a serialului său despre Eminescu, Eugen Negrici inserează, în acest nr. și un text mai vechi (datat „1981, Craiova), intitulat *Resursele populiste ale „Luceafărului”*; v. *supra*, „România literară”, 13-19 martie.

● În nr. 18 al revistei „22”, Ion Bogdan Lefter scrie o „cronică politică”, intitulată *Alegerile: trecut, prezent, viitor...*, notând, printre altele, că „eroarea opoziționiștilor celor mai radicali vine dintr-o rea punere a problemei”: „Ei compară ce este nu cu ce a fost, ci cu ce au visat «la revoluție» că va fi. Cu alte cuvinte, ritmul mai lent decât l-am fi dorit al transformărilor post-comuniste, plus mizeriile mai mult ori mai puțin inerente ale tranziției către o lume mai bună îi fac pe dezamăgiții cei mai vehemenți să nege evidența însăși a schimbării. Psihologic acceptabilă, căci cât-se-poate de umană, atare atitudine e – electoral vorbind – nocivă. Votând azi pe baza unui trecut pe care nu-l înțelegem, riscăm să ne compromitem viitorul, chiar dacă ni-l dorim cu toții... «de aur»!” □ Virgil Nemoianu încearcă să demonteze resorturile care activează

Dialectica autocriticii naționale („Eseu”; text datat „Bethesda, MD, ianuarie 1996”): „De unde poate porni o solidă autocritică națională? Mi se pare că am putea alege drept convenabil început o categorie a istoriei românești: o anume încetineală (să nu-i spun trândăvie) istorică, aparenta lipsă de apetit a unei comunități de a se insera cu vigoare în mișcările de amploare ale lumii înconjurătoare, ale dinamicii istorice de ansamblu a omenirii. (...) Care sunt rădăcinile acestor stagnări și recalcitrante? Eu caut răspunsul în direcția unei «ideologii existențiale». Mă refer la acel «refuz al lumii», minimalizarea, sau deprecierea, existenței seculare, a istoriei, până și a lumii naturale – din nou o analogie (pe care de astă dată îmi vine mai greu s-o înțeleg sau s-o explic) cu universul multor societăți extraoccidentale. Altfel spus, ar fi vorba de o neîncredere (împinsă uneori până la dispreț!) în existența terestră și o înclinație încăpățânată spre utopic și paradisiac. (...) La nivel practic, jindul acesta paradisiac a putut avea drept consecință (cum altfel?) mai cu seamă un lung șir de dezamăgiri, de refuzuri ale realităților vădite și fuga înspre alibiuri istorice. Resentimentul și mânia (de regulă o mânie autodistructivă) nu au întârziat să devină trăsături recurente ale istoriei românilor. (...) Nu mai puțin frecventă este mila de sine, tânguitoarea jale (hai să nu-i spunem văicăreală!) – ton general (*basso continuo*) al reflexiei politice românești, convingerea unei depline neputințe în fața istoriei, simțul abandonului (de către Apus, de bună seamă), sindromul orfanului părăsit și năpăstuit”. ■ Inventariind unele date ale imaginarului colectiv, Nemoianu încearcă să creioneze un profil al spiritua- lității românești, cu aspectele ei pozitive sau negative; sunt astfel notate: „înclinația atât de înfricoșătoare spre eliticid în istoria românească” („executarea lui Miron Costin”, ostilitatea față de Dimitrie Cantemir, uciderea lui Iorga sau Madgearu, mișcarea legionară, exterminările puse la cale de comuniști); dar și posibilitatea de a crea „o ambianță de toleranță și de compatibilitate cu fenomenele multiplicității” (cazul Transilvaniei – unde unitarismul, „un curent important al hasidismului” sau greco-catoliscismul coexistă „pe fondul unei continuități ortodoxe a românilor” și unde se poate remarca „coerența unei culturi Biedermeier în secolul 19, care cuprindea toate straturile burgheziei (și *toate* etniile)”), pledoaria, intermitentă, pentru constituționalism timp de un secol (1848-1948). ■ Dincolo de formele extreme ale dialecticii autocriticii și autoexaltării naționale, concluzia lui Nemoianu este următoarea: „Spre deosebire de alții (poate de cei mai mulți), nu mă simt deloc stingherit de caracterul de discontinuitate care marchează neîncetat istoria românilor și nici nu simt nevoia să propun mituri compensatorii, macronarațiuni care să înlocuiască textul fragmentat. Dimpotrivă, găsesc oarecare motiv de mândrie în caracterul sisific (mereu reluat) al istoriei locale. Mă delectez cu digresionile abile ale acestei istorii. Imperfecția ei nu o ignor, nici nu o laud, ci o văd cu melancolie liniștită ca pe o imagine a condiției umane însăși. Înăfptuirile ei mi se par mai remarcabile pe fondul de

întunecoasă adversitate (autoconstruită) a locurilor și oamenilor. Și-apoi, nimic nu e mai interesant de urmărit decât balanța incertă dintre constructiv și deconstructiv în această istorie, trecută sau prezentă”. □ Este publicat un grupaj „In Memoriam”: *Mircea Eliade – zece ani de la moarte*; scriu Radu Bercea, *Mircea Eliade și India* (sunt inventariate unele influențe ale spiritualității indiene în opera lui Eliade, de la o anumită „concepție a gândirii simbolice” până la sursele operelor savantului), Mircea Angheliescu, *Cele două timpuri* (articol despre proza fantastică a lui Eliade, în care se topesc influențe ale gândirii indiene, dar și ale folcloristicii românești) și Cezar Baltag, *Eliade-Culianu sau punctul de întâlnire* (în timp ce Eliade îmbină „fenomenologia cu istoria în studierea religiilor și caută să descifreze sensul ideilor și reprezentărilor religioase în cadrul unei *hermeneutici* creatoare”, la Culianu ar prevala „aspectul pur *cognitiv*, mai puțin cel *axiologic* sau cel de *realitate*”, reducând orice fenomen spiritual la „un *set de reguli* și un *mecanism de generare*”). Primele două intervenții sunt, la bază, comunicări la un colocviu organizat, pe 20 aprilie 1996, de Catedra de Limbi și literaturi orientale, Institutul de studii orientale „Sergiu-Al George” și Centrul Român de Cercetări din Paris, iar ultima o luare de cuvânt la o comemorare organizată de Muzeul Literaturii Române, pe 25 aprilie.

2 mai

- Schimbul de replici dintre Nicolae Breban și Eugen Simion continuă cu publicarea, de către prozator, a unei scrisori deschise adresate criticului (*Epistolar Nicolae Breban-Eugen Simion*, în „Contemporanul”, nr. 18). Pentru întreaga discuție, v. *supra*, 3 aprilie.

- În nr. 18 al „Tribunei”, Constantin Cubleșan surprinde profilul unor lideri comuniști (Lucrețiu Pătrășcanu, Ana Pauker sau Gheorghiu-Dej) prin intermediul impresiilor lui Corneliu Coposu (*Mărturisiri de tranziție. Corneliu Coposu – de la „comunismul de salon” la postcomunism*; continuarea: în nr. 19, 9-15 mai, *Corneliu Coposu și „complexul relei credințe”*). Reținem, în transcrierea lui Cubleșan, portretul lui Pătrășcanu: „Lucrețiu Pătrășcanu făcea parte dintre aceștia («Era un comunist convins, nu unul de teapa lui Luca (Laszlo) sau a lui Rangheț, un intelectual care căuta în comunism soluționarea unor racile sociale pe care burghezia nu le putea vindeca»), dar după intrarea lui în guvernul de după 23 August '44 a fost între primii care a sesizat fața adevărată a comunismului impus de sovietici («împrejurarea care l-a determinat pe Pătrășcanu să mi se confieze a fost întoarcerea lui de la Moskova, după semnarea Armistițiului din 12 septembrie (...) Am luat cunoștință prin el de pericolul pe care-l reprezenta comunismul pentru viitorul României. Până atunci consideram comunismul ca o idee politică <inexpresivă>»)” (paranteza rotundă există în textul din periodic).

● Din nr. 173 al „Dilemei” reținem intervenția lui Andrei Pleșu, *Semnătura la români*. Această practică (considerată și o măsură a implicării civice) nu ar fi avut mare trecere înainte de 1989: „Marea performanță – modestă totuși – rămân cele câteva zeci de nume solidarizate în jurul lui Goma. În jurul lui Dinescu, abia dacă s-au putut încropi șapte semnături. «Abținerile» erau motivate prin argumente minuțioase, mergând de la dubiul estetic cu privire la opera poetului, până la incriminarea temperamentului său incomod, sau a prietenilor sale literare. Mai exista și «tocmai trebuie să-mi apară o carte», sau «abia am cerut pașaport», «am copii», «am o criză de ulcer» ș.a.m.d. Inteligența românească s-a istovit ani de-a rândul în consolidarea sofistică a dreptului de a nu iscăli. Câte semnături s-au strâns pentru muncitorii brașoveni în 1987? Câte pentru Radu Filipescu, pentru Gabriel Andreescu, pentru Doina Cornea? Câți dintre noi am protestat, sub semnătură, când a fost asasinat Gheorghe Ursu?”. Cu totul alta este situația după 1989: „Ni s-a spus să ne deșteptăm și ne-am deșteptat. Ne e sete de martiriu! A venit momentul să dăm cu pumnul în masă, să arătăm noi dumnealor cu cine au de-a face! Sufletele noastre de voluntari intră în ebulițiune, ne pierdem uzul rațiunii, suntem ca turbați! Nu mai iscălim *decât* lucruri tari! Brânzovenească e transfigurat! Din spinarea lui scofălcită cresc aripi de înger exterminator. Luați presa post-decembristă și veți vedea că n-am pierdut timpul. Lista de semnături a devenit un reflex cotidian, expresia cea mai la îndemână a vigilenței civice. Veghez, deci semnez. Semnătura întrușipează, azi, gloria de a te arăta vertical, fără risc și fără eficacitate. E un soi de combativitate care te scutește de luptă, un soi de faptă care eludează înfăptuirea reală”. ■ Una dintre mizele intervenției lui Pleșu este solidarizarea cu Gabriel Liiceanu, căruia un grup de intelectuali i-a trimis o scrisoare publică în chestiunea cedării drepturilor de autor pentru publicarea unei traduceri din Blaga în franceză (v. *supra*, „România liberă”, 8 aprilie): „În definitiv, cine e dumnealui [Liiceanu, n.n.]? Cine se crede? Ia să-l lucrăm nițeluș pe onorabilul... Să spunem că ce-a vorbit cu Tomuș a vorbit, de fapt, cu Fauchereau, că o editură din Alba Iulia e o editură din Franța, și că dorința cea mai limpede a lui Liiceanu e să saboteze pătrunderea lui Blaga în Europa. Să-l comparăm apoi cu cenzorii comuniști, cu autohtoniștii isterici și cu teroarea stalinistă. Să intitulăm totul «Apel» și apoi să iscălim, ah, să iscălim voluptuos, lăbărțat, cu îngrijorare, ca niște adevărați literați patrioți și patrioți literați”. □ Din acest nr. 173, semnalăm și un dialog Anca Manolescu – Virgil Cândea, despre *René Guénon sau informarea Occidentului modern despre propria tradiție*. Din această substanțială intervenție, îi reținem doar pe discipolii români ai eseistului francez: Vasile Lovinescu, Mihai-Marcel Avramescu, Mihai Vâlsan (ultimul, „un soi de executor testamentar” al filosofului, director al revistei „Etudes traditionnelles” și editor al unor volume ale lui Guénon). □ În două numere succesive ale revistei, nr. 173 și 174 (10-16

mai), George Pruteanu comentează *Eseurile împotrivirii* lui H.-R. Patapievici (este vorba de volumul *Politice*, Humanitas, 1996). ■ Cele două intervenții ale criticului sunt subintitulate: „1. Un dușman al poporului?” și „2. Un dușman al regimului”. ■ Criticul începe printr-un „avertisment” dat eventualilor cititori: „Naționaliștii cardiaci ar face bine să nu citească nici cartea, nici această cronică. De la Cioran încoace, nu s-a mai scris la noi eseistică politică atât de dură, de aspră, de nemiloasă la adresa feldeinței românești. Radicalismul inconcesivității lui H.-R. Patapievici îl depășește, atât în violența diagnosticeleor cât și în cea, elementară, a limbajului, și pe cel al lui G. Liiceanu. Prima treime a cărții, care dă sumbre și măhnite târcoale întrebării *Cum suntem?* (noi,ăștia, carpato-danubiano-ponticii) și ce hram purtăm, e înspăimântătoare. Oroarea vehementă a autorului se așează cu obstinație sub metafora cea mai infamantă, cea a excremențialului”. Pruteanu citează abundent pentru a contura „epo-/*«melo-peeă fecală»*” pe care pariază autorul comentat. ■ Apoi sunt inventariate temele volumului: „naționalismul”, „regimul Iliescu”, „casta aparatului de stat”; „omul nou”, „discriminarea nazism/comunism”, „Biserica ortodoxă” (instituția) etc. ■ Cheia în care ar trebui citit volumul ar fi, în opinia lui Pruteanu, următoarea: „Patapievici deplânge transformarea sentimentului național în naționalism găunos, preocupat nu de ameliorarea prezentului, cât de glorificarea trâmbițatei măreții a trecutului (depărtat și apropiat). (...) Motivul funciar al «catastrofei identitare» de pe plaiurile noastre este, după H.-R. Patapievici (și aici îl aprob fără rezerve) «proliferarea vicioasă a unui tip uman respingător», omul nou, produs al unor tare istorice exacerbate de anii totalitari. Trăsăturile acestuia, în rezumat, ar fi: – nepăsarea de ansamblu; – admirația «patriotică» pentru Casa Poporului, că e măreață; – oroarea de concurență, apetența izolaționistă; – complacerea în derizoriu; – sindromul «să moară și capra vecinului»; – *«urăște capitalismul și detestă proprietatea privată a altuia»* [subliniere în text G.P., n.n.]; – complexul persecuției; – cultul locurilor comune melodramatice; – obsesia comploturilor anti-; – sensibilitate la lozinci și muzică țigănească; – scârba de elite; – fascinația violenței; – antipatia față de idealism; – credința în Stat ca sponsor universal și al fiecăruia; – idealul voievodului dur și luminat; – neîncrederea în munca intelectuală”. ■ În chip de concluzie, Pruteanu schițează și un portret al tânărului autor, cu o neașteptată întorsătură de frază la final: „Raisonneur îndârjit al vremii sale, candid și feroce, dedat cu, surprinzător, egală patimă, colcăielilor clipei ca și absolutului ideii, trecut cu aceeași atenție prin sursele originare ale filosofiei ca și prin cotloanele Jilavei și ale «tranziției», aristocrat al stilului pe care însă nu ezită să-l ancanaieze când materia o cere, iubitor de Dumnezeu, dar inamic al birocratizării Lui, propovăduitor al liberalismului democratic și nesulemenit, partizan al elitelor și al votului cențitar, trist meditativ în fața românității, dar oripilat de rromânism, adversar al oricărui principiu (roșu sau brun) de degradare a omului – H.-R.P e o întruchipare a

maniheismului subtil și profitabil”. □ Pentru răspunsurile date de Patapievicu „criticilor săi”, v. mai jos, 7-13 august (revista „22”).

● Cu ocazia împlinirii vârstei de ’60 de ani, poetul Gheorghe Tomozei este sărbătorit în nr. 18 din „Literatorul”. În acest sens, este publicat un poem inedit al lui Nichita Stănescu, intitulat *Cu gândul la Gheorghe Tomozei*. ■ Într-un articol intitulat *Parabola mandarinului îndrăgostit* („Cronica literară”), Eugen Simion îl consideră un poet al „iubovștei”, dar și al „melancoliilor autumnale, caligraful bizantin trecut prin școala lui Anton Pann, Pillat și Urmuz” fiind „un sentimental, un poet de inimă, înduioșat de trecerile și petrecerile lumii”. □ La rândul său, Valeriu Cristea analizează un volum de publicistică, intitulat *Ospăț cu păsări colibri*, depus de Tomozei la editura Cartea Românească (*Un ospăț aniversar*, „Eseu”); criticul remarcă, printre altele, paginile în care sunt urmărite, în paralel, viețile lui Hemingway și Bacovia, „prima bogată în evenimente senzaționale, a doua foarte săracă, banală, cu «evenimente ce-ar umple viața unui fluture»”. □ Despre personalitatea sau opera poetului mai scriu Fănuș Neagu, *Grădinile secrete* („Pro amicitia”), Andrei Grigor, *Identitatea poetului*, Răzvan Voncu, *Toamna prințului Tom* etc. □ Gheorghe Tomozei este prezent în paginile acestui nr. 18 cu o serie de *Zece poeme* și cu un interviu acordat lui Ion Cocora („*Poetul investește timpul*”. *Convorbire de april cu Gheorghe Tomozei*). Poetul se referă, prin altele, la relațiile sale de prietenie cu Nicolae Labiș și Nichita Stănescu: „Cu Labiș am fost contemporan o secundă. Cu Nichita o oră. Mai tânăr ca ei, paradoxal, am devenit în acest triumphi «bătrânul». Generația ștampilată de Labiș-Nichita rămâne fără rival în poezia de după Arghezi-Bloga-Bacovia. Am fost o prelungire a vieților *încetate* prematur. Le-am fost, lui Labiș și lui Nichita, editor, biograf, arhivar, colecționar de relicve, avocat, caligraf, dactilograf, servitor. (...) Ca Labiș s-a scris mult după Labiș. Ca Nichita n-aș fi vrut să scriu. Am fost prea «deștept» spre a nu simți primejdia absorbției *întru* Nichita”.

5 mai

● În nr. 317 (5 mai) al „Adevărului literar și artistic”, într-un editorial intitulat *Din viața intrauterină a Opoziției române*, Cristian Tudor Popescu face unele comentarii despre datele oferite de documentele publicate în nr. 314 și 315 (v. *supra*). În opinia sa, s-ar remarca următoarele tipologii: cea a „radicalilor” (Dan Deșliu, Mircea Dinescu, Aurel Dragoș Munteanu), a „scepticilor” (Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu); ar mai exista „lucidul” (Mircea Iorgulescu), „confuzul” (Alexandru Paleologu); „musca în lapte” (Gabriel Dimisianu), „ceață și fum” (Octavian Paler). ■ În opinia comentatorului, discuția de atunci ar semăna cu „o piesă istorică postrevoluționară, scrisă de un dramaturg de mână a doua”, pentru că poartă „clar, chiar îngroșat marcate toate trăsăturile inteligenței oppositorum românești de după ’89”. ■ Redăm,

în continuare, caracterizările fiecărui participant în parte, în decriptarea psihologică a lui Cristian Tudor Popescu. Iată profilul lui *Dan Deșliu*: „Consideră că acțiunea trebuie pusă sub semnul urgenței. Îi este teamă – și, cum se vede, nu degeaba – să nu «răsufle» ceva. Are o splendidă intuiție când spune: «Domnilor, nu uitați că și *lor* le este destul de frică!». Crede că protestul scriitorilor poate avea eficiență în mase, dacă va fi un strigăt, nu o disertație”; *Gabriel Liiceanu*: „Din disprețul pentru vulg, refuză să atribuie gestului de protest altă ținută decât salvarea moralei personale, refacerea imaginii sale în propriii ochi. «Deci, acest gest pe care-l facem, îl facem pentru ce? Pentru a ne salva în ochii Europei, pentru a ne salva fața în ochii noștri? (...) Da, o facem numai pentru noi! Să fie clar!»”; *Andrei Pleșu*: „Este un «legalist», consideră că textul trebuie axat pe încălcările Constituției, statutelor, democrației etc. Îi e teamă «să nu cădem în gesticulație». Recomandă să se stea două săptămâni și să se cumpănească bine. Nu îi e indiferent alături de cine semnează”; *Mircea Iorgulescu*: „Cunoaște bine punctele psihologice ale Securității și modul în care aceasta poate fi făcută să se crispeze și să greșească. (...) Consideră că textul protestului nu trebuie să fie nici politic, nici literar, ci ideologic-problematizant, opțiune cel puțin ciudată pentru un gazetar experimentat, care știe căile de impact ale informației în mase”; *Alexandru Paleologu*: „Păstrează o anume seninătate în tot ce spune, deși nu prizează «apolitismul» și restrângerea protestului la chestiuni profesionale ale breslei scriitoricești. (...) Pare cel mai puțin informat dintre toți. Se bâlbâie și adesea este confuz.”; *Gabriel Dimisianu*: „Omul pare nimerit în adunare mai degrabă trimis de acasă ca să vadă ce se întâmplă pe-acolo. Tot timpul pare că vorbește pentru microfoanele ascunse și cu teama că a doua zi își va pierde slujba. Bâiguie că el e pentru un text despre starea culturii. Despre starea culturii! când oamenii crăpau de foame și mureau cu zile în spital!”. *Octavian Paler*, care propunea să se redacteze „un text despre starea culturii, fără pretenții la chestiunea politică”, ar fi „personajul cel mai șocant”, „în contradicție cu radicalii Deșliu și Dinescu, în contradicție cu sine cel de-atunci, în contradicție cu sine cel de astăzi”: „Astăzi, dl. Paler este un înfocat adversar al «apolitismului» în cultură (vezi recenta polemică deschisă cu Eugen Simion la Muzeul Literaturii). Prin urmare, este uluitor să descoperi în paginile Securității un Octavian Paler «apolitic» la sânge. De 5-6 ori el repetă că «scriitorii nu fac politică»”.

■ Concluzia lui Cristian Tudor Popescu este următoarea: „Și totuși, de-a lungul a patru ore și mai bine de discuții, ditamai poezii, criticii, filosofii, eseistii nu sunt în stare să se înțeleagă asupra felului în care ar trebui să arate protestul lor scris”. □ Sunt publicate și opiniile actuale ale participanților la întâlnirea de atunci. Citind stenograma, și mai ales finalul ei, M. Iorgulescu socotește că asistă la *Triumful ficțiunii*: „Un prozator adevărat s-ar fi chinuit îndelung pentru a găsi, într-o fericită clipă de inspirație, un asemenea sfârșit. «... și în încăpere se face liniște.» Aproape genial!”. „Această a doua întâlnire

nu a mai avut loc, punerea unora dintre noi sub urmărire făcând-o imposibilă” – precizează criticul. ■ Liiceanu își amintește: „Îmi era tare greu atunci să-mi imaginez cum anume un mănunchi de voci și un pumn de cuvinte ar fi urmat să clatine unul dintre cele mai polițienești state ale lumii”; cu toții erau stăpâniți de „o frică neomogenă, evoluând de la veselia isterică a lui Mircea Dinescu până la mustața tremurândă a lui Gabriel Dimisianu”. „A fost *mai mult* decât nimic, dar într-o tristă vecinătate, totuși, cu nimicul”, conchide filosoful („*A fost mai mult decât nimic*”). ■ Dimisianu crede că au avut noroc: „Mă gândesc totuși că în epoca Dej «acțiunea» de la Dinescu s-ar fi lăsat cu mulți ani de pușcărie și poate și cu execuții, pentru că acuzația de complot împotriva statului socialist a fost adusă în anii '50, pe temeuri mult mai firave”. ■ Paleologu (într-un interviu realizat de C. Stănescu, „*Singura carte pe care o puteam juca era «cartea» lui Gorbaciov*”), își face *mea culpa*: „Totul venea dintr-o *rușine* pe care o aveam deja de 10-11 ani, rușine ce izvora și din faptul că l-am lăsat singur pe Goma, un radical căruia ar fi trebuit să ne raliem la momentul respectiv”; „ea [Ana Blandiana] și Doina Cornea – două femei – au avut acest curaj, iar noi, bărbații, scriitori care ar trebui să avem o conștiință clară și explicită... Ne mulțumeam cu șopârle și aluzii în articolele ingenios scrise.” Reținem și o altă precizare a lui Paleologu – tot o femeie, redactorul de carte Georgeta Dimisianu, ar fi fost singura persoană căreia i-a încredințat secretul colaborării sale cu Securitatea și misiunea de a avea grijă de valorosul manuscris al jurnalului lui Steinhardt. ■ În următorul nr. al „Adevărului literar și artistic” (nr. 318, 12 mai), sunt prezentate și opiniile lui Andrei Pleșu și Octavian Paler („Addenda la Cartea Albă a Securității”); Pleșu: „Eram niște bieți oameni, aflați în criză civică și morală. (...) Bineînțeles că ne era frică! Dar pentru o clipă a învins în noi conștiința vinovăției și nevoia de a acționa”; „Personajele cele mai consecvente, mai respectabile, mai verticale, ale întregului «spectacol» sunt, cred, Mircea Dinescu și Dan Deșliu”; „Stenograma e plină de momente ridicole, bâlbâieli, eschive și sofisme. Pasajele sublime sunt rare, posturile eroice lipsesc”; „Tragi-comică e discuția survenită spre final în legătură cu semnăturile” (*Curajul și frica*); Paler: „te pomenești în fața unor adevăruri cadaverice care-ți reflectă un chip străin”, „plus tristețea de a-mi reaminti că n-am fost la înălțimea disperării, dând o prea mare importanță riscurilor”. □ Revenim la nr. 317 al „Adevărului literar și artistic”, din care reținem și o „Anchetă” (realizată de Saviana Stănescu și Viorica Rusu) cu și despre *Debutanții tranziției*. Răspund Ioan Holban, Mihai Ursachi, Alexandru Condeescu, Traian T. Coșovei, Mihail Gălățanu. ■ Spi- cuim din răspunsul lui Mihai Ursachi: evenimentele din 1989 „nu au deter- minat, cred eu, o mutație de esență în literatura română, și nici chiar în materie de debuturi”; „multe debuturi de după '89 sunt, de fapt, cărți scrise înainte de 1989, în buna (sau reaua) manieră la modă”; „lipsa unei critici de întâmpinare fac[e] ca la ora actuală o carte de debut, fie ea chiar foarte promițătoare, să nu

mai poată lansa definitiv sau cât de cât afirmativ un autor”, „povestea cu «postmodernismul» e un vântej într-un pahar cu apă (nici măcar de vin), căci nimic nou nu poate începe cu «post»”; „e bun Cristian Popescu, dar chiar dacă ar fi trăit, cum ar fi continuat ceea ce pare de necontinuat?” ■ Condeescu indică și vina criticilor în această chestiune a debuturilor: „criticii ori nu mai scriu despre debuturi, ori scriu cu egală umoare despre orice fel de carte fie bună, fie rea, contribuind prin harnica lor îndeletnicire săptămânală la întreținerea confuziei valorice”. ■ Coșovei se referă la cronica de întâmpinare pe care a ținut-o timp de patru ani în „Contemporanul”: „Încercam să-mi caut eu însumi o identitate în oglinda noilor apariții de poezie. Am avut această speranță, am locuit această naivitate”. ■ În fine, în opinia lui Mihail Gălățanu, „*generația '90 a avut două segmente distincte de afirmare: înainte de '89 și după '89*”; după '89, „debuturile au devenit mai «regionale» decât erau înainte”, cărțile având un „circuit mai mult local” (în bună parte, și din cauza proliferării editurilor de provincie).

6 mai

● Intervievat de Viorel Sâmpetean, Laurențiu Ulici declară în „Fețele culturii”, supliment care însoțește nr. 1174 din „Azi”: „*Apolitismul spre care ne îndeamnă câțiva oameni «de bine» de azi, printre care, din păcate, și scriitorii, este o impostură, câtă vreme scriitorul nu este un Daniil Sihastrul*”. Ulici demonstrează de ce scriitorii ar trebui să se implice în viața politică (de altfel, Ulici însuși se înscrisese în partidul „Alternativa României”): „Mai întâi, pentru că scriitorul (intelectualul, în general) e mai predispus, prin chiar natura sa, spre o înțelegere mai largă, mai limpede și mai acută a existenței sociale, condiție fără de care un om politic e cel mult un fripturist. (...) Apoi, iarăși prin propria-i natură, scriitorul e mai al cetății decât alții, vreau să spun mai preocupat de existența grupurilor sociale care constituie chiar adresantul său, mai apt deci pentru comunicarea cu acesta, fără de care, din nou, actul politic e de neconceput într-o democrație. (...) În al treilea rând, tradiția românească spune că, în marile momente politice ale României, scriitorul a fost nu numai prezent, dar chiar în primul plan al evenimentelor. Cel puțin, de la 1848 așa s-a întâmplat. Apolitismul spre care ne îndeamnă câțiva oameni «de bine» de azi, printre care, din păcate, și scriitorii, este o impostură, atâta vreme cât scriitorul nu este un Daniil Sihastrul. În genere însă, lucru semnificativ, îndemnul spre apolitism e adresat scriitorilor care se afirmă politic în opoziție de către scriitori – sau alte persoane – care stau, bine mersi, în brațele Puterii. În totul, consider grija manifestată de unii pentru abstragerea scriitorului din mizeria vieții politice drept o ipocrizie absolută!”.

8 mai

● Dan Stanca se delimitează, în nr. 18 al revistei „Luceafărul”, de viziunea (ficțiunea) lui Alex. Mihai Stoenescu despre Toma d'Aquino (*Despre Evul*

Mediu, „Cronica literară”): „Dacă Alex. Mihai Stoenescu l-a falsificat pe Toma d’Aquino colorându-l în mazăga prezentului, în schimb i-a dat o dimensiune stupefiantă prin aceea că a oferit prin el o cheie pentru înțelegerea viitorului. Toma d’Aquino, prin caracterul său teologic-totalitar, poate fi reflexul viitorului prinț al acestei lumi care va pune stăpânire pe eterogenitatea și alexandrinismul actualei civilizații și le va turna în tiparul unei sinteze absolute. (...) Tocmai de aceea, Toma d’Aquino, așa cum îl prezintă autorul cărții, este mai degrabă o hieroglifă cu menire profetică decât personajul ca atare care a trăit în secolul XIII”. □ Florența Albu este prezentă cu o serie de poeme: *La cântatul cocoșului, Ochi galben, Evenimente, Muze, Pământescă, Somnii de amiază, Erezii, Amintire, Crepuscul*. □ Un amplu „documentar” (sau tabel cronologic) *Mihai Ralea – 100 de ani de la naștere. O existență pas cu pas* alcătuiește Geo Șerban. □ Liviu Grăsoiu comentează *Proza tânărului Eliade* („Repere”), pornind de la nuvelele reunite în volumul *Maddalena* (Ed. Jurnalul literar, 1996); astfel, Eliade se prezintă „ca un copil teribil, deloc cuminte pe drumurile încă dibuite, ca un cititor asiduă al lui Nietzsche, Dostoievski, Maupassant (cum remarcă și Mircea Handoca), dar și al lui Gib Mihăescu și Anton Holban. Înclinat spre subiecte șocante, dornic să se mărturisească fără rezerve, plătește tribut adesea romantismului grandilocvent și retoric care, ciudat, coexistă cu notația seacă, obiectivă, supusă observației neiertătoare. Predilecția către fantastic este abia anunțată, în schimb obsesia analizei psihologice puse în slujba autenticismului și exprimată în forma monologului interior abundă”.

● Reținem, din nr. 18 al „României literare”, cronică de Alex. Ștefănescu *Prima istorie completă a literaturii române din Basarabia* (despre Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Chișinău, 1996), interviul acordat de Maurice Naudeau, în exclusivitate pentru „România literară”, Ioanei Pârvulescu (publicat în traducerea autoarei) și fragmentul de proză *Alexandru* al lui Ion Manolescu. □ Concluziile dezbaterii generate de „manifestul postmodern” al lui Ion Manolescu sunt trase de Andreea Deciu într-un articol intitulat *Peisaj după bătălie*, pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, 7-13 februarie. □ Gabriel Dimisianu reacționează la afirmațiile făcute de Mircea Iorgulescu în chestiunea Apelului adresat lui Gabriel Liiceanu („*Modelul Iorgulescu*” revizuit); v. *supra*, 22 aprilie.

● Prezența lui Ion Iliescu la emisiunea lui Iosif Sava (din 4 mai) nemulțumește o parte a presei românești. Spre exemplu, Andrei Cornea, în nr. 19 a revistei „22”, consideră că este vorba despre *La moartea unei emisiuni*. În general, în ipostaza autoimpusă de „*etern oponent*” al invitatului, Iosif Sava „dădea ființă unui joc dialectic, unei antiteze deliberate și, în definitiv, fertile”; nimic din toate acestea în emisiunea din 4 mai: „Contradictorul prin ipoteză a devenit

deodată edificator de mitologii prezidențiale, adversarul din oficiu s-a prefăcut în lăudător, cel care, în mod obișnuit, își șicana serios invitații a început, brusc, să-i șicaneze, de la distanță, pe criticii președintelui din presă sau din stradă. Ba chiar să-l întrebe, retoric, pe acesta, cum de tolerează atâta libertate la noi, ce, pare-se, că ar fi un unicat în lume! Deodată, masivul moderator, oponentul cu rol asumat, cel care își oprea fără menajamente interlocutorii, asprul inchișitor din alte seri a devenit moale, dulceag, zâmbind servil. Cred că, dacă ar fi putut, și-ar fi subțiat până și tonitruanta voce de bas la torsul mieros de pisoai calin". □ Ion Vianu scrie *Despre intrarea României în NATO* (text datat „Geneva, aprilie 1996”), indicând două posibile soluții pentru ameliorarea imaginii țării: în primul rând, „relațiile cu Ungaria ar trebui să se îmbunătățească substanțial”; în al doilea, „ar trebui ca România să facă dovada că s-a schimbat cu adevărat pe plan intern. Semnul cel mai bun al schimbării ar fi o reînnoire totală a clasei politice. Ar trebui să nu mai dețină poziții oficiale persoane compromise, cu ani în urmă, prin prietenii mai mult decât suspecte cu nostalgicii național-bolșevismului”. □ Discuțiile din jurul mesei rotunde organizate de GDS în 26 aprilie, pe tema *Societatea civilă împotriva TVR* sunt publicate în acest nr. 19 (rezumat de Iulian Anghel). Reținem că Alianța Civică a inițiat o acțiune „privind chemarea în judecată a Societății Române de Televiziune pentru încălcarea flagrantă a Legii nr. 41/1994 privind organizarea și funcționarea Societății Române de Radiodifuziune și a Societății Române de Televiziune”; dar și a art. 49, care prevedea ca în termen de '60 de zile să se constituie Consiliile de Administrație ale Societății Române de Radiodifuziune și de Televiziune pentru a fi numiți președinții. Romulus Rusan este nemulțumit că „au fost votați până acum doar reprezentanții partidelor din arcu guvernamental, nu și cei din opoziție”; iar Ana Blandiana observă că „sunt persoane neagreate de Putere – și toate dintre cele care au prezentat un program foarte profesional, cum este d-l Liiceanu”, or, „în acest an electoral, cine domină Televiziunea, cine o folosește, o manipulează, acela domină viața politică din România, acela domină jumătate din electoratul românesc, care nu are acces decât la această televiziune”. Gabriel Liiceanu face unele obiecții în legătură cu această inițiativă: „Eu nu înțeleg de ce a fost dată în judecată Televiziunea și nu cei care sunt responsabili de neaplicarea legii în vigoare acum (votată în vara lui '94). Cine răspunde: Televiziunea, Comisia Parlamentară, Parlamentul? Cine trebuia să vegheze? Televiziunea, care e dată în judecată, va spune că răspunderea aparține Parlamentului și nu ei. Există o formă juridică, Alianța Civică putea da în judecată Parlamentul pentru neaplicarea legii audiovizualului? Dacă știm că Parlamentul este vinovat, logic era să-l dăm pe el în judecată”. □ Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui Arșavir Acterian *Portrete și trei amintiri de pușcăriaș* (Editura Ararat, 1996), conținând evocări ale anilor de închisoare (1949-1953; 1959-1964) și portrete

ale lui Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu și Eugen Ionescu (*Îmblânzirea memoriei*).

9 mai

● Adrian Păunescu ia atitudine, în nr. '906 din „Vreamea”, față de un articol din săptămânalul budapestan „Magyar Forum” (18 aprilie) (așadar de un mesaj transmis „nu pe un perete de peșteră”, „nu într-un copac din Africa nedefrișată”), scris de un poet și ziarist pe nume Czego Zoltan (adică: „*cineva a scris iar altcineva a secretizat și a tehnoredactat, pentru ca altcineva să dea viza de tipar acestei chemări la răzbunare: AFARĂ CU EMINESCU!*”). Redăm un fragment din articolul publicistului maghiar: „«Primarul general al capitalei Budapesta, Demsky Gabor, trebuie să demoleze placa comemorativă pe care scrie că la Budapesta s-au întâlnit Eminescu cu Iosif Vulcan, pentru că Eminescu a fost cel mai mare antimaghiar și șovin...»”. „Autorul abominabilei propuneri, care-l somează pe primarul general al Budapestei să dea placa jos, uită împrejurarea că nu pe Eminescu vrea să-l onoreze respectiva instituție, ci marele oraș al Ungariei, centru de cultură și de educație, în care *la 1866 Vulcan se mai putea întâlni cu Eminescu*, dar *ÎN 1996, în gazeta domnului Czurka, vine umanistul Czego și le interzice să se mai vadă*”, adaugă Păunescu în editorialul său intitulat *Afară cu Eminescu*, neuitând să se refere și la intervențiile lui Eugen Negrici din „România literară” (v. *supra*, 13-19 martie, „România literară”).

● Nr. 19 din revista „Tribuna” îi este dedicat lui Ion D. Sîrbu. Etapele biografiei scriitorului sunt reconstituite de Ioan Mușlea într-un articol intitulat „*Decameroanele*” lui Gary. Partea caducă a operei scriitorului este prezentată de Monica Gheț: *Între nostalgia mitului și angoasă. Teatrul lui I. D. Sîrbu*. Într-un dialog cu Ioan Mușlea, Viorica Guy Marica se referă, printre altele, la ideologia acestui autor (*I.D. Sîrbu sau natura unei izbânzii*): „Situția lui a fost paradoxală, oarecum bizară. Îl citise pe Marx fără doar și poate, dar era mai permeabil la un Blaga, la un D.D. Roșca. Deși – repet – om de stânga până în vârful unghiilor, structural de stânga. (...) Era ilegalist, comunist ilegalist; asta înseamnă că, în mod cât se poate de firesc, a avut tot felul de relații. În momentul când au intrat rușii în țară, Gary a fost interpretul unui colonel sau poate chiar general rus; a recunoscut-o el însuși și a scris pe larg despre acest episod. (...) În anii 46 sau 47, Gary a început să se îndepărteze de linia oficială. Publicând la niște gazete care se opuneau liniei oficiale, ceea ce i-a atras unele sancțiuni”. Liana Marta Rusu prezintă legăturile dintre *Liviu Rusu și Ion D. Sîrbu*: „Ceea ce i-a unit pe acești doi intelectuali din generații diferite, și în unele privințe, atât de deosebiți ca temperament, este dragostea de oameni și caracterul. Au fost amândoi ceea ce se poate numi niște *caractere* cum numai la acele generații de dascăli ardeleni se puteau întâlni. Au dăruit în jurul lor o iubire neдрămuată, fără a aștepta ceva în schimb”. Pornind de la scrierile

autorului, Ion Mureșan reconstituie subiectiv *Biografia de sertar sau Gary și Bunul Dumnezeu*: „În acest moment Gary învinge. Acceptă posibilitatea de a învinge printr-o *biografie de sertar*. Asemeni personajului său *Ursa* din *Lupul și catedrala* care era mereu uimit că i se cere o nouă, a șasea biografie, dar una scrisă pe loc, în anticameră, una nebruiată de *Autor*, *Gary* se pune la masa de lucru și-și scrie ultima biografie, cea de sertar, cea netrufașă. Își scrie romanele, își revede jurnalele, scrie și iar scrie lungi scrisori. Își dă seama, are o iluminare, că toată viața și-a căutat propria-i viață și că *Autorul* nu a putut să-l înfrângă deoarece viața lui era la el. Tot ce mai poate face *Autorul* este să-i trimită un cancer, o boală. Nu oriunde: în cer, în cerul gurii. Gary moare. Și învinge. Îi face *Autorului* «Săc!». Îi zice: «... prietenii mei plecați mai demult, Blaga Ghibu, Roșca, Stanca, Cotruș, Eta Boieriu, pe Otopenii de dincolo, mă așteaptă agitănd stegulețe»”.

10 mai

- În nr. 174 din „Dilema”, George Pruteanu publică a doua parte a cronicii sale *Eseurile împotrivirii*, despre volumul *Politice* publicat în acest an de H.-R. Patapievici; pentru întreaga intervenție, v. *supra*, 3-9 mai.

- Eugen Simion („Literatorul”, nr. 19, „Cronica literară”) observă *Despărțirea de postmodernism* a lui Nicolae Iliescu din ultimul său volum, *Discheta de demaraj*, unde diferite tehnici narrative sau discursive (intertextualitatea, parantezele autorefențiale) ar fi abordate „din unghi accentuat ironic”, efectul fiind „mai degrabă satiric”. □ Din același nr. 19 al revistei „Literatorul” mai semnalăm o proză inedită de Dimitrie Stelaru, *Camera nupțială*, cu o prezentare de Victor Corcheș și articolul lui Ovid S. Crohmălniceanu, *Din roadele literaturii exilului* (despre romanul Marianeî Șora, *Rătăcire*).

12 mai

- În nr. 318 al „Adevărului literar și artistic”, într-un articol intitulat *Cine apără oportunismul roșu*, Cristian Tudor Popescu ia atitudine împotriva editorialului lui N. Manolescu, *Patologie* (în chestiunea Maria Banuș), comentat și de „Interim” în rubrica sa „Revista revistelor culturale”; pentru întreaga dispută, v. *supra*, 31 ianuarie-6 februarie. □ Din acest nr. 318 al revistei mai reținem dialogul dintre Constantin Coroiu și Constantin Ciopraga: „*L-am aprofundat pe Baudelaire în lagăr*” („Paralele inegale”). Criticul ieșean rememorează perioada sa de detenție: „Acolo l-am aprofundat pe Baudelaire. Este aproape neverosimil să spui că l-ai aprofundat pe Baudelaire într-un lagăr de prizonieri, la mii de kilometri de țară, aproape de Volga. (...) Unul dintre ei avea opera completă a lui Baudelaire în ediția Pléiade, frumos legată în piele de culoare verde. Am desfăcut-o în fascicule de câte ’50 de pagini și astfel circula din mână în mână. (...) M-am îndeletnicit apoi tot acolo cu învățarea limbii germane. Împreună cu un camarad de arme, (...) făceam

traduceri din Heine, Schiller, Goethe etc". Ciopraga nu este de acord cu unele acțiuni de *tabula rasa*, mascate sub anumite inițiative „revizioniste”: „Unii cred că trebuie demolat tot ce a fost înainte. Așa s-a întâmplat și după război, în perioada proletcultismului. Fenomenul este similar, dar este trecător. Valorile nu se sinchiesc, până la urmă, de detractări și procese ideologice sau așa-zis morale”. □ Un articol laudativ al lui Costică Brădățan, „*Politicile*” lui **H.-R. Patapievici și nesfârșita nesimțire românească**, („Efectul cel mai resimțit al lecturii ei este o veritabilă și completă *catharsis*, o zguduire viscerală și epuizantă a întregii tale ființe” etc.), este însoțit de o notiță prin care redacția se delimitează de conținutul și de tonul apologetic al cronicii.

13 mai

● Radu Voinescu publică în nr. 18 din „LA&I” un articol intitulat ***O nouă dilemă veche sau Dan Stanca și H.-R. Patapievici***, în care observă că în discursurile celor doi s-ar confrunta „două tendințe fundamentale ale oricărui timp: *modernitatea și tradiția*”: „Punând atât de radical de fiecare dată problema înnoirii, a adoptării unui mod de viață occidental și a unei opțiuni capitaliste pentru România, domnia sa [Patapievici, n.n.] nu făcea decât sa mai dea o lovitură (...) acelei mentalități pentru care important este să nu ne pierdem specificitatea, să nu renunțăm la un mod de a fi, socotit mai aproape de maturitatea originară. Firește că tradiționalismul a ripostat. (...) Era denunțat cu vehemență pericolul căderii «sub savuroasa (sic!) stăpânire a lumii moderne», vina lui H.-R. Patapievici fiind aceea de a fi un «fervent susținător» al acesteia. Păcat capital. Furia atacului semnat Dan Stanca nu e alta decât aceea a tradiționalismului care-și simte poziția amenințată de inovație. (...) Deși se prezintă în subtext, ca și în text, ca apărător al Tradiției, nu este așa. Pentru că (...) în timpuri ca acestea Tradiția se ocultează. Nu țipă, nu dă din mâini. Trece, regal, dincolo de manifestările lumești – și peste ele – conservându-și atributele sub înfățișări pe care numai cei investiți cu o anumită inițiere le recunosc. (...) Tradiția nu s-ar expune ridicolului unor luări de poziție în piața publică. (...) Tradiției nu-i pasă de modernitate, tradiționalismului da. Să mă ierte, așadar, Dan Stanca, dar îl cred situat, din motivele de mai sus, de partea tradiționalismului”.

● În nr. 109 din „Cotidianul”, Tia Șerbănescu se referă, pe scurt, la serata lui Iosif Sava care i-a avut ca oaspeți pe Monica Lovinescu și Virgil Ierunca („*Est-etice*”): „Începutul a fost furtunos. Dl. Liiceanu i-a reproșat dlui Sava «emisiunea în genunchi» realizată cu președintele Iliescu până când dl Sava a admis că a exagerat «cu politețea». După care, întrucât dl Liiceanu a apreciat «acum aveți cel mai prestigios invitat al Seratelor, pe dna Monica Lovinescu» dl Sava a replicat: «Nu vă temeti că o să fiți acuzat de bizantinism?» E bizar că dl Sava n-a înțeles că nu de refuzul admirației era vorba ci de direcția ei. (...). «Dar știți, doamnă, cu ce pietre aruncăm noi în Sadoveanu și Călinescu?» a întrebat-o dl Sava. «Dar toate culturile trăiesc din revizuiuri» a fost răspunsul.

«Sadoveanu a făcut ceva incalificabil iar criticarea omului nu înseamnă alungarea operelor din literatură»”.

15 mai

● Reproșul făcut de Gabriel Liiceanu lui Iosif Sava, în privința comportamentului (socotit obedient) față de Ion Iliescu, invitat la „Serata muzicală” din 4 mai, este comentat de Mircea Vlad, în nr. 111 din „Cotidianul” (*Artă compromisului sau o emisiune „în genunchi”*). „Personal, apreciez gestul d-lui Liiceanu ca fiind absolut firesc și demn de tot respectul”, un gest „normal al intelectualului autentic”, declară publicistul, dezvoltând și reproșul făcut de filosof: „Dl. Iosif Sava a înțeles foarte bine tot ce i se reproșa, dar s-a făcut că nu pricepe. Mai mult, nu a lăsat nicio clipă impresia că ar avea intenția de a-și însuși, fie chiar și parțial, reproșurile ce i s-au adus. Nu a admis că a fost într-adevăr dezgustător de obedient față de dl. Ion Iliescu, că a căutat tot timpul să nu-l supere cumva cu ceva, cu vreo aluzie deplasată sau cu vreo întrebare incomodă (deși, inițial, s-a lăudat că va face acest lucru!), că prosternarea sa în fața președintelui a atins limite de-a dreptul jenante”.

● Retrospectiv, în nr. 19 al „României literare”, Gheorghe Grigurcu își analizează cazul propriu într-un text intitulat *Cronica unui cronicar* („Cronica literară”). Articolul, cu destule inserții biografice, poate fi consultat de cei interesați de anumite inefabile psihologice ale acestui critic puternic implicat în chestiunea revizuirilor. Spre exemplu, referindu-se la „campaniile” sale din ultimii șase ani, criticul este ferm încredințat că istoria literară viitoare îi va da dreptate: „Cei ce-i exaltă pe Marin Preda sau pe Nichita Stănescu sau pe Marin Sorescu, tratându-i hagiografic, minimalizează concomitent pe Radu Petrescu, pe Ion D. Sîrbu, pe Leonid Dimov, pe Mircea Ivănescu, pe Emil Brumaru, pe Șerban Foarță, pe Florin Mugur, ca și pe alții (...) stimați interlocutori, n-are rost să vă grăbiți a pune punct unei dezbateri ce abia a început. Pentru a trage, într-un chip mai limpede, concluziile ei, n-ar fi mai bine să ne întâlnim... peste un veac?”. Ca posibilă dovadă că „judecata” deja a început, Grigurcu se referă, în finalul intervenției sale, la un articol al lui Caius Dobrescu din nr. 1/1996 al revistei „Vatra” (un comentariu despre poezia lui Romulus Bucur, intitulat *Cum se ratează o scrisoare deschisă*), în care acesta scria, printre altele (cităm în continuare după articolul lui Dobrescu): „Mersul sinuos al istoriei literaturii pare să ducă de răpă încet-încet templul ridicat «energeticului», «oracularului», «orficului» Nichita Stănescu, în timp ce un fantezist și un ironist «obscur», marginalizat, printr-un consens spontan, de criticii «tenebros-metafizici» ai generației '60, ca Mircea Ivănescu, se dezvoltă tot mai mult drept o personalitate de o forță și de o complexitate ce vor reclama, fără îndoială, tomuri și tomuri de exegeză”. □ În acest nr. 19 al „României literare”, episodul Ioanei Pârvulescu despre premiile literare este dedicat lui Marin Sorescu, distins în anul 1965 pentru volumul său de *Poeme (Un tânăr poet)*.

La succesul scriitorului, socotește criticul, vor fi contribuit, probabil, și cronica lui Călinescu, dar și un naționalism soft din anumite poeme (*Munții, Bărbații, Ctitorie, Trebuiau să poarte un nume*). Însă, în primul rând, Marin Sorescu propunea, inovator, o altă formulă lirică, găsită în alte locuri decât cele sondate de poezia epocii sale: „În ce consta schimbarea? Dilema la începutul deceniului șapte era să alegi între sonoritatea lozincii care dominase zece ani poezia românească și solemnitatea prea-plină a metaforei regăsite, ocrotitor spațiu de evaziune. Marin Sorescu alege cu totul altă soluție: își pune poemele în tiparul unui limbaj prim (prin opoziție la cel de «joc secund»), adică plin de impuritățile discuțiilor cotidiene, înțeles de toată lumea. Nu reînnoadă firul cu poezia interbelică, ci caută, pe cont propriu, un început, printre banalitățile spuse toată ziua de toată lumea. (...) Incipientă la Geo Dumitrescu, naturalitatea limbajului poetic, altfel spus discursivitatea, e impusă de *Poemele* lui Marin Sorescu, pentru a fi apoi valorificată în fel și chip de optzeciști. Desolemnizarea poeziei e dată în 1965 și de îndrăzneala tânărului autor de a desfășura în spații sobre coordonatele umoristice ale fiecărui poem: în cel filosofic (*Drum*), în cel religios (*Rame, Imn*), în cel istoric ori în cel artistic. Anxietatea (*Pașii, Cearcăn*), teama (*Fluierul, Developare*), dezabuzarea (*Printr-un ochi de sticlă*) sunt și ele potențate prin răs”. ■ În cadrul rubricii „Afinități electivă” (despre premiile literare), răspund Adrian Marino și G. Dimisianu. □ Alex. Ștefănescu îi dedică „o nouă lectură” lui A.E. Baconsky; concluziile sunt intransigente: „Lui A.E. Baconsky i-a lipsit înzestrarea pentru poezie. Versurile lui sunt confecționate. Cu competență, uneori chiar cu eleganță, dar niciodată cu grație. În timp ce le citim avem – chiar dacă nu știm să ne explicăm de ce – sentimentul că ele nu-l exprimă pe autor. Între poet și poezie există o desincronizare. Este ca și cum cineva ar avea amândouă mâinile în ghips și ar cânta totuși la pian”. Asemenea observații nu se referă numai la acele „istorioare pedagogice versificate” din anii '50, ci și la poemele din *Fluxul memoriei* și, în genere, la creația de până în 1961, pecetluită, în opinia criticului, de un „kitsch straniu, rezultat din combinarea forțată a poeziei secolului nouăsprezece și a unor sugestii folclorice cu ideologia oficială”. În schimb, este remarcat „farmecul livresc al prozei” din „*Echinoxul nebunilor*”. Pe de altă parte, renunțarea la livresc și lipsa de referințe concrete ar prejudicia romanul *Biserica neagră*. □ În cadrul unei rubrici intitulate „Document”, semnalăm memoriul *Nichifor Crainic și P.E.N.-Clubul român*; este vorba de un text din arhiva Nichifor Crainic, cuprinzând raportul despre Congresul Mondial al scriitorilor de la Bruxelles, din 1927, unde el reprezentase, printre alții, PEN-Clubul român (textul este însoțit de o prezentare aparținând Simonei Cioculescu).

● Fragmente din emisiunea despre anul electoral 1946, realizată pe 7 mai la TELE 7abc de Gabriela Adameșteanu și Radu Nicolau, avându-i ca invitați pe Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și Șerban Papacostea, sunt publicate în nr.

20 al revistei „22” (*Anul electoral 1946*). Se discută, la un moment dat, despre „trecutul de stânga” al lui Ierunca: „*Virgil Ierunca*: Cu trecutul meu de «stânga», eram, pe vremea aceea, directorul Presei în Ministerul Artelor. Ipocrit și impertinent cum eram pe atunci – astăzi sunt mai înțelept l-am întrebat pe profesorul meu, ministrul Mihai Ralea: «Domnule profesor, e o nenorocire, toată lumea o să voteze cu Opoziția, cu Maniu, cu național – țărăniștii, cu național-liberalii, cu social-democrații lui Titel Petrescu. Ce ne facem?» «Nu-ți face probleme de rezultatul alegerilor», mi-a răspuns. «Am văzut-o aseară pe Ana Pauker. O să vezi și dumneata adevărata față a alegerilor când o să se dea rezultatele»”; *Monica Lovinescu*: „Ai lansat totuși în «România liberă» un articol care a pus toată stânga într-o foarte mare emoție, intitulat *Există o criză a culturii românești*, din care s-a născut «crizismul». Acel articol nu a fost cenzurat, a fost însă un scandal imens! Pentru că l-a reluat Caraion în «Jurnalul de dimineață», după aceea «crizismul» era învățat la Școala de literatură...”. ■ Se evocă personalitatea lui Lucrețiu Pătrășcanu. *Virgil Ierunca*: „Pătrășcanu era o personalitate ambiguă. Întâmplarea face ca eu să fi fost alături de el. Probabil că foarte puțini i-au spus lui Lucrețiu Pătrășcanu ce i-am spus eu în ceea ce privește Justiția, în ceea ce privește cartea lui *Sub trei dictaturi*, și mai ales într-un domeniu care mă privea direct, istoria filosofiei: «Istoria filosofiei prezentată de dumneata, domnule Pătrășcanu, este, iertați-mă, de o falsitate așa de evidentă, așa de transparentă, încât atributul pe care-l aveți de a fi singurul și autenticul intelectual comunist din România e pus la grele încercări». Însă omul nu se limita numai la aceste reduccionisme politice. În momentul în care propagandiștii comuniști puneau mâna pe toate publicațiile în care se mai făcea literatură, artă, eseu filosofic, Pătrășcanu ne-a implorat: «Nu părăsiți Fundațiile Regale. Esențial este ca tu, Geo Dumitrescu și Caraion să rămâneți în câteva posturi, pentru a face față acestor propagandiști mediocri». Era deci mai bine să rezisti propagandiștilor, pentru a nu distruge pur și simplu tot, așa cum cerea Partidul Comunist”; „Întorcându-se de la Conferința de pace de la Paris, mi-a adus cadou o carte, *Zero și infinitul*, de Koestler. Eu nu citisem, din păcate, nimic de Koestler înainte. Și l-am întrebat: «Domnule Pătrășcanu, ce este asta? Un tratat de filosofie, un tratat de matematici? Știți că eu sunt nul în matematici. De ce mi-ați adus această carte?» «Citește atent», mi-a spus el cu premoniție, «vor exista și în România Rubașovi»”. Gabriela Adameșteanu ridică o obiecție: „Totuși, ca ministru al Justiției a patronat atâtea procese”. ■ *Virgil Ierunca* își amintește un episod din procesul Mareșalului Antonescu: „Martorul prim a fost Iuliu Maniu. În momentul când președintele Tribunalului întreabă pe Maniu: «Domnule Iuliu Maniu, sunteți de acord cu acțiunea Mareșalului Antonescu în declanșarea războiului?», Maniu a răspuns: «Sunt de acord cu ceea ce făcut Mareșalul Antonescu, pentru că Basarabia a fost și este pământ românesc!» În momentul acela, o rumoare a acoperit cuvintele lui

Maniu. «Cred că nu am spus suficient de tare, și să-mi dați voie să repet, ca să înțeleagă toată lumea: Basarabia a fost și este pământ românesc!», a repetat Maniu". ■ Un „telespectator” o invită pe Monica Lovinescu să-și spună impresiile despre lumea literară, „de la Manolescu la Valeriu Cristea”; aceasta răspunde: „Literatura poate să aștepte, așa că sacrificiul pe care îl face Nicolae Manolescu mi se pare foarte semnificativ – și îl apreciez la o înaltă valoare, pentru că e un sacrificiu. Cred că un intelectual care intră în politică în clipa de față face un sacrificiu util, necesar, pentru care trebuie să-i mulțumim. Pentru tipul celălalt de scriitor, pe care nu-l mai numesc, pentru că el adoră să intre în polemică, și eu m-am săturat de ea, faptul că face o alegere politică de partea Puterii îl privește, alegerea politică poate fi de orice parte. Faptul că o numește apolitică este un nonsens, un abuz și o mică impostură. Nu sunt decepționată de lumea literară. O avem la această masă rotundă pe Gabriela Adameșteanu, care a oprit activitatea ei de scriitor pentru a se dedica unui săptămânal al ideilor politice. Nu zic că e perfect, dar e singurul pe care-l avem în acest sens”. □ Din acest nr. al revistei, reținem și cronica lui Dan C. Mihăilescu, *Sfântă bătrânețe revoluționară!*, despre volumul *Eu sunt ținta. Geo Bogza în dialog cu Diana Turconi* (Ed. DU Style). Articolul este extrem de semnificativ pentru clișeele, prejudecățile și tabuurile care plutesc în aerul epocii, sesizabile în raportarea la un caz de complexitatea celui de față. ■ „Pentru mine Geo Bogza însemna trei lucruri mari și late: trista și irecuperabila rată a ziaristului de la „Vremea” anilor '30, care avea să dea în 1939 acel volum de singulară forță de impact *Țări de piatră, de foc și de pământ*, la antipodul impulsului pur frondin din *Poemul invectivă*; omul de stânga, insurgentul avangardist cu legături cominterniste, vajnic tovarăș de drum al bolșevismului românesc, rătăcindu-și de bunăvoie idealurile sociale într-o junglă de oportunism autoprofitabil, nici măcar cinic, necum doctrinar, ci învăluind mereu actul conformist (la 1948, ca și la 1968 sau 1988) în falduri oraculare, facondă patriarhală și fumigații de bătălii tactic reușite, dar cu falsă miză strategică. În fine, «al treilea» Geo Bogza era scriitorul atins de ceea ce se poate numi «pacostea manualului». «Clasic în viață» va să zică (și) mort viu, relicvă, un balon mare și gol”. ■ „Își recitește oare Geo Bogza critic trecutul? (...) Să fi deprins el în cele din urmă perfectă echivalență dintre nazism și bolșevism, cu tot ce rezultă din această acceptare?”; răspunsul e „Nu”: „Deși, cum spuneam, multe idealuri i s-au spulberat, deși adaptabilitatea și răbdarea cu mai multe fețe i-au înmuiat serios vechile inflexibilități, «paznicul de far» privește, uneori chiar fără s-o știe, către meridianele dintâi. Chiar dacă ne-spună pe șleau, convingerea în întâietatea, în superioritatea Rusiei palpită interstițial la tot pasul. «Pe mine mă interesa ca Hitler să piardă războiul. Stalin – așa mi se părea atunci – era undeva, departe», spune Geo Bogza. Îi putem face credit, cu toate că în materie de apropiere realitatea era taman invers. Dar imediat el adaugă: «Romain Rolland, pe care eu îl iubesc mult, spunea: mai

bine panslavismul decât pangermanismul». În fața enormității, Diana Turconi intervine iute: «Spusese acestea prin 1916. Dar când l-ați simțit pe Stalin pe pielea dumneavoastră?». Atent, Geo Bogza simte zborul mingei ridicate elegant de partenera de dialog și-i vine, oportun ca întotdeauna, în întâmpinare: «A fost mai îngrozitor decât Hitler!» Numai că drăcușorul sovietizant din el nu se astâmpără, drept care paragraful se încheie apoteotic: «Însă Dumnezeu m-a ajutat să trăiesc până ce în istoria Rusiei – și a lumii – a apărut Gorbaciov». ■ Dan C. Mihăilescu este iritat și de prețuirea scriitorului pentru Regele Mihai, pe care o bănuiește de ipocrizie: „Ce-i mai rămâne nebifat? Ați ghicit: monarhismul. Geo Bogza îl salută cu venerație și pe regele Mihai! Ai zice că bătrânul revoluționar a luat punct cu punct noul «decalog» post '89, noile cerințe de *political correctness*», pentru a fi, pe mai departe, în pas cu vremea. Nu degeaba i-a fost atât de apropiat lui Zaharia Stancu, crezând chiar și în chestia cu botnița la culesul viei, nu degeaba este îngăduitor cu Petru Groza («cred că a ajutat mulți oameni»)» etc. ■ Totuși, în opinia criticului, Bogza face o „analiză, pe cât de succintă, pe atât de corectă conflictului dintre dreapta legionară și stânga evreiască”: „«Marii intelectuali care au aderat la extrema dreaptă ascundeau în ei, pe lângă agresivitatea latentă a omului foarte cultivat, și o notă de parvenitism: credeau că dreapta va veni la putere. Apoi, în mișcarea de stânga fiind adunați foarte mulți evrei exasperați de prigoana hitleristă – evreii aderaseră în masă la stânga pentru că ea le promitea o societate egalitară și fără ură între rase»». Judecata asupra lui Geo Bogza, socotită reducionista, stârnește reacția (tangențială) a lui Gheorghe Grigurcu însuși (exprimată într-o intervenție mai amplă și pe un subiect mai general) (v. *infra*, 14 noiembrie, „Contemporanul”).

17 mai

● În nr. 1869 din ziarul „Adevărul”, Cristian Tudor Popescu publică unul dintre cele mai virulente comentarii ale volumului lui Patapievici, *Politice (Cum să ne descotorosim de poporul român)*: „«Privit la raze X, trupul poporului român abia dacă este o umbră: el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei: o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării». Citiți încă o dată. (...) Faptul că astfel de fantasme oribile iau naștere în creierul uman, nu înseamnă că trebuie considerate altceva decât sunt: niște furuncule pe scoarță, o acnee juvenilă psihică. Se întâmplă uneori ca ele să fie și puse pe hârtie. Încă nu e grav, atâta vreme cât această hârtie este o scrisoare închisă, fie ea și adresată unui ambasador al României la Paris. Însă din clipa în care zisele rânduri, precum și altele de acest fel, văd lumina tiparului, sub semnul prestigios al unei edituri ca Humanitas, se transformă în cu totul altceva. În ce? Sunt posibile două clasificări, derivând din întrebarea: autorul chiar crede în ce scrie? (...) Dacă da, și cred că *Politicele* d-lui H.R. Patapievici se înscriu în această situație, atunci ne aflăm în fața unui caz patologic. Mai

întâi, logicul. Dl. Patapievici afirmă că poporul român are «inima ca un cur». Pe cale de consecință, rezultă că mama și soția d-lui Patapievici au inimile ca niște cururi; în ce-l privește pe tatăl său, întrucât zace în pământ de câțeva vreme, e greu de spus dacă din inima lui a mai rămas ceva care să semene a cur.” ■ Publicistul a găsit și o tipologie (teoretizată de Noica) în care poate fi inclus H.-R.P.: „Constantin Noica numea această maladie a spiritului *acatholie* (de la katholou: «în general»), *fobia de general*. Bolnavul respinge cu obstinație și furie orice categorisire, orice înregimentare, ține cu dinții în orice situație de *individualitatea* sa. Sunt semnificative în acest sens paginile de-o agresivitate pătimașă, amorfă, la adresa armatei, prilejuite d-lui H.-R.P. de satisfacerea stagiului militar (*Zbor în bătaia săgeții*). Pasul următor, de la armată la popor, «Eu m-am desolidarizat complet de poporul meu», scrie Patapievici. Antiromânismul profesat astfel se subsumează unei obsesii cu grad și mai mare de generalitate, refuzul încadrării în uman: «... sentimentul de solidaritate cu semenii nu îl am». Deci, dl. H.R.P. respinge militarul-categorie, românul-categorie, omul-categorie. Cred că și față de Dumnezeu va reacționa dur dacă intră la bănuială că acesta s-ar putea să aibă niscăi puncte comune cu H.R. Patapievici.” ■ Nu în ultimul rând, C.T.P. este revoltat și de ideea votului cenșitar: „Antiromânismul costeliv Patapievici crede că trebuie să voteze numai elitele, «proștii» trebuie doar să se supună. (...) Eroarea este atât de grosieră încât consternează: concepția elitară nu operează decât *în cultură*, nu și în materie de *civilizație*. Construirea unei civilizații, în condițiile de libertate la care dl. H.R.P. afirmă că ține atât de mult, nu e posibilă decât prin antrenarea – da, nu ezit să folosesc această sintagmă – întregului popor. (...) Dacă pe plan cultural România nu are a se rușina în fața Occidentului, pe planul civilizației lucrurile stau într-adevăr rău. Or, a suprapune acestui handicap istoric un mecanism politic în care marea masă să fie exclusă din procesul decizional și lipsită astfel de *șansa de a învăța prin propria experiență* – cu erori oricât de scump plătite – înseamnă a condamna România la un viitor cu adevărat bananier”. ■ Intervenția lui C.T.P. va stârni o serie de reacții. În opinia lui Horațiu Pepine (*Poporul lui Patapievici*, în nr. 21, 22-28 mai, din revista „22”), ar fi vorba de o „replică cu totul surprinzătoare prin vulgaritate, dar previzibilă prin atitudine”: „Într-un mod cu totul neîntâmplător, mi se pare acum, retrospectiv, semnatarul textului de pe prima pagină din «Adevărul» face parte dintre aceia care n-au ezitat să-i ocărăască în chip brutal și nesimțitor pe cei care încercaseră să se opună noului regim. Face parte dintre aceia care au construit voluntar și zgomotos consensul trist din jurul lui Iliescu. Arțagul lui de acum mă face să cred că nu are nici măcar presimțirea vagă a propriei vinovății, cu atât mai mult cu cât încearcă mereu să se facă remarcat printr-un discurs moralizator de o suspectă vehemență”. ■ Reacționează, în nr. 20 din „LA&I” (27 mai) și Dan Stanca (*Până unde merge negația?*), deși, în opinia sa, reacția lui C.T.P. este oarecum îndreptățită: „Articolul violent al lui

Cristian Tudor Popescu din „Adevărul” (17 mai) m-a pus pe gânduri. E drept că nu e mai puțin violent decât scrisorile trimise de H.-R.P dlui Paleologu când era ambasador la Paris, scrisori de la care a pornit tot scandalul. (...) Negația, corosivitatea reprezintă *Calea Măinii stângi, vamacara tantra*, cum se spune în Orient, cale extrem de riscantă și periculoasă; cei care-o folosesc trebuie s-o abordeze cu maximă prudență pentru a nu se expune unor nedorite accidente. (...) Violența naște violență. Din păcate. Cine scoate sabia de sabie va pieri. Tocmai de aceea calea mâinii stângi este o cale care nu este la dispoziția oricui, de care nu oricine poate abuza”. Dan Stanca nu crede că vituperarea ar fi cea mai potrivită cale de a vindeca „răul românesc”: „Patapievici și-a asumat ipostaza zeului Shiva care arde, trece prin foc și sabie toată mediocritatea și gregaritatea ce-l înconjoară. Riscul pe care și l-a asumat prin această investiție este teribil și, într-un fel, s-a întors împotriva lui. Este sau nu este spațiul mioritic un morman de fecale? De aici pleacă toată furia celor care l-au atacat pe Horia Patapievici. (...) Jumătatea de secol de comunism, industrializarea forțată, urbanizarea nefiresc de rapidă ne-au adus în fața unei populații hibride, de-a dreptul respingătoare. Cât timp va mai trece, câte generații de mârłani vor trebui spălate pentru a edifica civilizația bunului simț, a umorului fin, a relaxării intelectuale care nu are nicio legătură cu diploma de facultate – asta ține numai de cifrul secret al destinului poporului român. Poate suntem condamnați să rămânem așa până la sfârșitul lumii. Nu se știe. Dar dacă suntem damnați – să presupunem – atunci cum putem răscumpăra damnarea? Eu cred că aceasta este o întrebare-cheie în absența căreia orice discurs asupra României și românilor își pierde relevanța. (...) Categoric, nu putem fi uniți prin prezentul sordid, nu putem fi o societate civilă cum scrie la carte, putem fi însă împreună printr-o asemenea credință în spațiul mioritic, în protoistorie, în liturghia cosmică, în arhetipurile angelice. Dar dacă afirmăm că acest spațiu mioritic trecut prin raze X arată ca un rahat, atunci distrugem cât zece mineriade la un loc. (...) Mi se pare de aceea mai înțelept, chiar dacă ridicol din perspectiva fără speranță a prezentului, să crezi în spiritualizarea mârłanului decât să jupoi spațiul mioritic – comoară în fond a memoriei noastre – pentru a găsi în dosul lui munți de fecale”. □ Pentru reacțiile lui Patapievici față de ambele puncte de vedere (ale lui C.T. Popescu și Dan Stanca), v. *infra*, 7-13 august.

● Un grup de critici de la Timișoara (Cornel Ungureanu, Crișu Dascălu, Adriana Babeți, Doru Branea, Mircea Șerbănescu, Alexandru Ruja) îl invită pe Crișu Dascălu pentru a le vorbi despre viitorul Dicționar al scriitorilor realizat sub egida Academiei Române; dezbaterea va fi publicată în nr. 5 din revista „Orizont” (*Cine intră în dicționare?*, „Nacelă”). În continuare, redăm sintetizat discuția: principala diferență față de *DSR*, spune Crișu Dascălu, vine dintr-o plajă tematică lărgită: pe lângă scriitori, vor fi incluse și publicațiile, curente, manifestările, conceptele literare; va fi urmărită, apoi, și dinamica

instituțiilor culturale (editurile). Criteriile de includere a scriitorilor în Dicționar sunt date de „valoarea și notorietatea” lor. ■ Cele mai multe discuții le stârnesc criteriile după care este stabilită notorietatea. ■ O sugestie din partea gazdelor: nu ar trebui uitați autorii din provincie, cu atât mai mult cu cât circuitul cărților este mult îngreunat în perioada postdecembristă. □ În paginile acestui nr. 5 Livius Ciocârlie este prezent cu fragmente de *Jurnal* (continuare în nr. 6, 26 iunie).

● Un comentariu despre chestiunea integrării europene a fostelor țări comuniste, cu riscurile și beneficiile ei, propune Andrei Pleșu, în nr. 175 din „Dilema” (*Ziua Europei*; textul reprezintă intervenția eseistului cu prilejul aniversării de la Sala Palatului, din 9 mai): „Fostelor țări comuniste li se cere să adopte prompt o sumedenie de sincronizări legislative și monetare, de natură să niveleze cât mai rapid ruptura de sistem dintre est și vest. Nu contest urgența unei asemenea evoluții. Dar ea face din Europa o schemă, o strictă performanță tehnică, un simplu rețetar managerial. Ea capătă aspectul sărăcăcios al unui *barem* care trebuie trecut și pierde aura *modelului* atrăgător, a proiectului născător de emulație. (...) Pentru a fi consecventă cu sine, ea [Europa, n.n.] ar trebui, de aceea, să fie dispusă a integra nu numai ce *seamănă* cu dexteritățile ei de ultimă oră, ci și ceea ce le poate îmbogăți prin *diferență*. Ea ar trebui, de asemenea, să acorde mai multă atenție culorii locale, cu traumele ei greu de vindecat peste noapte, cu tradițiile ei de neabolit. (...) În definitiv, nu ni se propune un maraton epuizant, ci o cură de însănătoșire. (...) Europa nu e o Ghionoaie hapsână care vrea să ne înghită. E portretul nostru restaurat, curățat de zgura conjuncturilor. E ceea ce am fi putut fi noi înșine, dacă Dumnezeu nu ne-ar fi întors, o clipă, spatele și dacă nu ne-am fi complăcut prea ușor în această uitare”.

18 mai

● C. Stănescu găsește o explicație pentru acuzele primite de Iosif Sava, în urma emisiunii în care l-a avut ca invitat pe Ion Iliescu (*Dracul în biserică*, „Adevărul”, nr. 1870, „Accente”): „Așa îmi explic, parțial, ploaia de critici «virulente» cu care a fost primită «serata» din Cotrocenii televiziunii: împinsă către granița lingușirii, politețea realizatorului ne-a evocat multora propriul detestabil comportament anterior. Din acest punct de vedere, dl. I. Sava să stea liniștit: criticile la adresa lui sunt, de fapt, autocritici. Dar subiectul atât de criticatei «serate» nu era Pivotalul nostru, ci președintele și am rămas uimit să constat cum dl. Sava a «încasat» lovituri în contul invitatului său, a cărui «victimă» s-ar putea spune că a fost”.

19 mai

● În două numere din „Adevărul literar și artistic”, nr. 319 și 320 (ultimul din 26 mai), apare un interviu cu Nicolae Manolescu, realizat de Carmen Chihaia

(„După '89 am predat ștafeta criticilor tineri”, respectiv „Noi, spre deosebire de ceilalți, am spus tot ce era de spus despre regimul comunist”, „Paralele inegale”). Criticul distinge între „disidenți” (Dorin Tudoran, Paul Goma) și „rezistenți”, incluzându-se în această ultimă categorie, căreia îi oferă o altă interpretare decât cea curentă în epocă: „Da, mă pot socoti un «rezistent». Mi-ar fi plăcut să fac disidență, dar așa a fost să fie. (...) Fără îndoială că, dacă ești scriitor adevărat, ești «rezistent» valoric indiferent de trecerea timpului. Talentul unora dintre disidenții noștri face ca operele lor să fie, în continuare, lizibile. (...) Sigur că au fost și disidenți care nu erau scriitori și, deci, problema valorii literare nu se punea. Dar, în general, scriitorii români care au fost disidenți au fost și buni scriitori”. ■ Criticul explică și de ce s-a implicat în viața civică și politică după 1989: „Sperând să nu-mi mai reproșez, în viitor, că n-am făcut, acum, ceea ce depinde de mine. Așa cum îmi reproșez în prezent că n-am fost disident înainte de '89. (...) Este în orice caz un sentiment de răspundere. Deși aș pune problema în termeni mai simpli: m-am ocupat până pe la '50 de ani de literatură și critică literară și, de atunci încolo, mă ocup de politică. Sigur, există și anumite compatibilități între cele două domenii. Dovadă că, atâția alții, mai iluștri decât mine în istoria națională, au trecut de la una la alta – de n-ar fi decât Titu Maiorescu. Există totodată și niște incompatibilități. În primul rând de timp, să zicem. Nu poți, în același timp, să le faci pe amândouă. Trebuie să sacrifici ceva. Mereu.” ■ Cât despre retragerea sa de la pupitrul criticii de întâmpinare, Manolescu face următoarele precizări: „Dar vreau să spun că, la urma urmelor, și în critică există o ștafetă care se predă. Eu am predat ștafeta, după '89, generației mai tinere. Ce va face cu ea, rămâne de văzut. Dacă va merge pe drumul pe care am mers eu, dacă va inventa altceva, asta n-am de unde să știu. Tot ce pot spune e că sper să existe (și) în generațiile viitoare critici pe care să-i citească lumea. Și pe care să-i considere mentori, așa cum ziceți că mă consideră ei pe mine”. ■ Criticul se referă și la problemele pe care le întâmpină revista „România literară” în perioada postdecembristă: „Ne zbatem în dificultăți foarte mari. Avem 7.000 – 10.000 de exemplare tiraj, dar, la un moment dat, am fost nevoiți să reducem numărul de pagini, de la 24 la 16. Am reușit acum să revenim la 24. (...) Noi vindem acum între o treime și jumătate din tirajul obișnuit înainte de '89. Este cu neputință ca din 7.000 – 8.000 de exemplare – chiar cu 1.000 lei exemplarul – să acoperi toate necesitățile revistei (tiparul, salariile și celelalte)”. Revista beneficiază și de sprijinul unor sponsori (Octavian Mitu, Ion Rațiu), de acela al Uniunii Scriitorilor, prin care sunt plătite colaborările externe, „onorariile nescritice” și este suportată diferența de la 16 la 24 pag. Criticul pare împăcat cu situația vitregă a culturii din această perioadă: „Acuma, dacă tot suntem într-o epocă a privatizării, și cultura trebuie să se privatizeze! E obligatoriu să apară sponsorii sau donatorii, oamenii generoși, Statul s-a retras din jocul acesta. Și bine a făcut. (...) Sigur că statul comunist sprijinea cultura. Dar în ce

condiții? Prețul principal era exercitarea cenzurii de către stat”. ■ De o importanță deosebită pentru controversele din epocă (despre inexistența literaturii de sertar, veridicitatea literaturii publicate în condiții de cenzură editorială și despre revizui) sunt precizările pe care criticul le face în partea a doua a interviului său (în nr. 320, 26 mai, „*Noi, spre deosebire de ceilalți, am spus tot ce era de spus despre regimul comunist*”): „La noi n-a existat niciodată o literatură de sertar în adevăratul înțeles al cuvântului, au existat doar câteva cărți de memorii sau de corespondență privată, precum și, ca să spunem așa, tipul acesta de paraliteratură nedestinată, de la bun început, publicării. Și n-a existat, pentru că toată literatura română din deceniile 7-8 și bună parte din 9, a fost o literatură cu un foarte pronunțat spirit critic. În care aproape tot ce era de spus despre regimul comunist s-a spus. În privința asta, România nu seamănă cu celelalte țări socialiste. Unde, nefiind publicată, această literatură critică a înflorit în «Samizdat». Noi n-am avut un Samizdat: ceea ce a fost de spus, s-a spus pe față. Pentru asta creându-se chiar un fel de genuri și coduri artistice speciale. Noi învățasem să citim printre rânduri. Știam, dintr-o clipire complice din ochi, la ce se gândește autorul atunci când ne spune o poveste. Existau toate datele unei înțelegeri destul de temeinice a mesajului anticomunist al unor cărți. Care apăreau și erau plătite... chiar din banii partidului comunist! (...) Problema aceasta, a revizuirilor, e preocupantă pentru toată lumea. Cum știți, unii sunt de părere că totul ar trebui revizuit. Alții spun că e o exagerare, că aruncăm, odată cu apa din copaie și copilul. Părerea mea este că, deși n-a venit încă timpul, într-o bună zi această literatură va fi recitită fără niciun fel de *parti pris* și descoperită în valorile ei care au depășit epoca în care a fost scrisă. Ce anume va fi redescoperit, ce anume va dispărea la coșul de gunoi, cum se vor așeza valorile, asta nu pot să vă spun. (...) Unii critici și-au permis acum să spună, cu voce ceva mai tare decât înainte, că există zone de umbră în creația și biografia acestor scriitori. Că Sadoveanu, după ce a scris o capodoperă cum e *Baltagul* – a scris o stupiditate cum este *Mitrea Cocor*, sau că George Călinescu – după *Istoria literaturii* a publicat prin anii '50 articole în care făcea compromisuri. Articole lamentabile din punct de vedere moral și politic. Aceste lucruri e bine să fie spuse. Nici Sadoveanu, nici Călinescu, nu ies știrbiți în geniul lor, cu nimic, prin asta. Adevărul nu omoară decât operele care n-au nicio valoare. (...) Sunt pentru o preluare critică a operei. Asta înseamnă în funcție de valoare; înseamnă totodată spunerea adevărului fără niciun fel de menajamente retrospective sau prospective. Înseamnă pur și simplu a citi cu ochii de astăzi o operă și un autor și a spune ce gândești despre ei”. ■ Amânarea scrierii *Istoriei critice* ar fi „frustrantă”: „Dar ce pot să fac? Am încotro? Mai pot da eu înapoi? Mergând la o întrunire electorală la Hârșova pot să spun: «Domnule Dragomir, întoarceți mașina la București, că eu vreau să scriu *Istoria literaturii române*»?” □ Prin exprimarea opiniilor sale despre existența unei literaturi postbelice nealterate, în fibra ei

estetică, de imixtiunea cenzurii, Nicolae Manolescu ar fi făcut, în opinia lui Radu Cosașu („Dilema”, nr. 178, 7-13 iunie, „Din viața unui extremist de centru”), ***O importantă declarație de politică literară:*** „E, desigur, declarația de politică literară cea mai tare și de cea mai autoritară competență, din câte s-au făcut după căderea tiranului. Ea răstoarnă și așa scrie – dus de elanul adevărului – că spulberă judecata trivial-masochistă, tipică pentru spiritul locului, care a redus, mai ales în acești 6 ani, literatura română la un pustiu în care alergau și foșgăiau câteva «șopârle» scăpate de Cenzură. De 6 ani, literatura română, scrisă sub dictatură și pază, e bagatelizată, cu o bolnavă voluptate, proprie maniheismelor de dreapta și de stânga, prin celebra expresie: «o literatură care doar făcea cu ochiul»; subversivitatea ei a fost sistematic disprețuită cu minimalizatoarea imagine a «pilei»; forța ei artistică a fost calomniată până la ridicol prin intensă propagandă a ideii de «literatură cu viză de la poliție». Ani de zile s-a dovedit inutil să le spui acestor noi comisari politico-literari că a folosi pila pentru a tăia cu obstinație gratiile nu e un nimic, ci uneori e chiar «totul», vorba răposatului; ani de zile riscai să fii luat drept neo-comunist dacă susțineai că subversivitatea, aceea evidentă «printre rânduri», expresivă în «făcutul cu ochiul», e de aceeași intensitate și pe aceeași lungime de undă cu ce se producea mai viguros «în zonă»”. ■ Nu fără umor, Cosașu îi dă și un sfat criticului: „Într-o lume mai bună, cu o asemenea privire s-ar putea candida la președinția unei republici a poeziei. Aici, în lumea lui Gaiță, ar fi suficient dacă această viziune ar sta la baza volumului al 5-lea, perioada contemporană din *Istoria literaturii române*. Știu că dlui Manolescu nu-i place, acum, acest subiect de la care se derobează și în acest interviu, apelând la bunăvoința Celui de Sus. Dar rămân la părerea că «șara n-ar arde» dacă dl. Manolescu s-ar duce la coafor după ce și-ar încheia *Istoria*. Dimov era și mai crud: el susținea – inadmisibil pentru automatismele noastre tragice și tralice – că toate coafezele trebuie să lucreze, în orice condiții”. □ Ideea exprimată de Manolescu „plutea în aer, mulți alții apropiindu-se de ea”, îi atrage atenția lui Radu Cosașu „Interim”, în nr. 325 din 30 iunie al „Adevărului literar și artistic”. Teoriile contrare (a „«deșertului» siberian și a «șopârlei») ar fi fost preluate de pe malurile „unui fluviu european” de „noi «comisari politico-literari»” (este menționat Grigurcu) „în numele unei intransigențe de care pe vremuri nici ei înșiși n-au fost în stare. Cu alte cuvinte, ei confirmă trănicia indestructibilă a zicalei potrivit căreia «după război mulți viteji se arată...»”. □ „Literatorul” (nr. 27, 5-12 iulie, „Revista revistelor”, notiță semnată de I.[on] C.[ocora]) se simte cu atât mai îndreptățit să își revendice pionieratul în acest sens: „Se știe că «Literatorul», și încă de la apariție, și-a făcut un adevărat program estetic și moral din apărarea operelor de valoare din deceniile 7, 8 și 9 și implicit a autorilor lor de furia oarbă a «noilor comisari politico-literari». Drept urmare, Eugen Simion, Marin Sorescu, Valeriu Cristea au devenit ei înșiși ținta aceleiași furii oarbe”. □

Opiniile lui Nicolae Manolescu în chestiunea literaturii sub comunism (reluat și în editorialul din nr. 25 al „României literare”, v. *infra*, 26 iunie-2 iulie) vor fi contestate cu vehemență de Gelu Ionescu, într-o intervenție în care sunt abordate mai multe subiecte (motiv pentru care n-o reproducem în continuare) (v. *infra*, „Vatra”, noiembrie-decembrie).

20 mai

● Pentru a comemora cinci ani de la moartea prin asasinare, nr. 19 al suplimentului „LA&I” îi este dedicat lui Ioan Petru Culianu. Sunt publicate, „în ordine cronologică, toate prozele publicate de Culianu în anii debutului”, adică texte din „Cronica” (1967, 1968, 1969), „Luceafărul” (1968 și 1969). Ileana Mihăilă publică un studiu despre opera și personalitatea lui I.P.C., **Literatură și esoterism: o nouă perspectivă**. □ În nr. 321 din „Adevărul literar și artistic” (din 2 iunie), „Interim” reamintește colaboratorilor „LA&I” că I.P.C. ar fi debutat la 17 ani, cu ajutorul „Poștei redacției” ținută de Geo Dumitrescu la „Contemporanul”. De altfel, în nr. 199, din 9 ianuarie 1994, „Adevărul literar și artistic” ar fi publicat două fragmente din scrisorile trimise de Culianu lui Geo Dumitrescu în acest sens, în care îi mulțumea pentru prezența sa în „clinica poetică” a celui din urmă.

22 mai

● În nr. 20 din „Luceafărul”, Dan-Silviu Boerescu scrie despre recentul volum al lui H.-R. Patapievici, *Politice („Doamne, iartă-i pe români”...? – patafizica amorului, „Istoria unei priviri”)*. Mai întâi, o prezentare a autorului, așa cum a fost prezentat de alții: „... Și fiindcă toate acestea trebuiau să poarte un nume, li s-a spus – deloc simplu, ba chiar complicat de rostit – *Patapievici*. Kierkegaard care ne lipsea sau Cioran pe care l-am ratat (de nu ne-o fi ratat el pe noi, cinic) (...) Lumea se îmbulzește la lansările Patapievici, cartea sa cea mai recentă – *Politice*, Ed. Humanitas, 1996 – se vinde în 15.000 de exemplare la prețul de 9900 lei, (...), Liiceanu vede în el «spiritul lucid al contemporaneității», într-o conversație particulară încă tânărul gânditor (n. 1957) declară că «toate astea fac parte din destinul meu» – *matricea «ignară» a românismului rămâne neschimbată*, ba chiar cu atât mai mult inatacabilă. Mă tem de clipa în care – în numele necesarei reforme a sufletului românesc – H.-R. Patapievici va fi împins în politică și proclamat un simbol al purității, pe care, desigur, o încarnează genuin, dar pe care n-o va putea impune nimănui, nici măcar sponsorilor săi ideologici și electorali”. Criticul pare a se îndoi de miza scrierii, suspectând și o eventuală propulsare politică a autorului: „«Bolnav de România» asemenea unui canceros, el își administrează porția de eseu ca pe morfină, refuzând – în același timp – citostaticele. La ce bun încremenirea în proiectul van al r(r)omânismului când, oricum, tot nu se schimbă nimic? La ce bun contestarea acestui proiect de pe reduta sublimă a «marginalului

creator», a elitistului luminat? (...) Mă tem în clipa în care – în numele necesarei reforme a sufletului românesc – H.-R. Patapievici va fi împins în politică și proclamat un simbol al purității, pe care, desigur, o încarnează genuin, dar n-o va putea impune nimănui, nici măcar sponsorilor săi ideologici și electorali”. □ Semnalăm și articolul lui Ion Pop, *Ilarie Voronca – '50 de ani de la moarte. Un mesaj pentru oamenii viitorului* – o prezentare sintetică a creației poetului și „teoreticianului”.

● Sesizabilă și în articolul dedicat lui Cristian Popescu (v. *supra*, „România literară”, nr. 10, 13-19 martie), contestarea existenței unei noi generații literare este chiar miza articolului aceluiași Ion Bogdan Lefter, *Anti-«'90»*, publicat în nr. 20 al „României literare” („Actualitatea”). La începutul comentariului său, autorul precizează că intervenția sa este stimulată, printre altele, și de nr. 6-7-8-9/1995 din „Echinox” (v. *supra*), iar argumentele expuse în acest articol ar relua două intervenții mai vechi, din 1988 și 1991. ■ În opinia lui I.B. Lefter, nu ar fi vorba de o nouă generație '90, ci de o prelungire firească a poeziei și a promoției optzeciste: „Două – și nu foarte complicate – cred că sunt explicațiile relativei răspândiri în ultimii ani a ideii «nouăzeciste». Prima ține de voga prelungită a unei anumite mentalități «decenale» în spațiul artistic românesc (...) dacă tot traversăm anii '90, e musai să avem și o nouă «generație». A doua explicație vine dinspre contextul socio-politic: s-a produs în 1989 o schimbare de sistem, încât, dacă totul e altfel în post-comunism, trebuie că se vor fi schimbat și literatura, pictura și celelalte. Așa să fie, oare?! Dar dacă aceste două criterii sunt de fapt înșelătoare? Dacă deceniul nu e chiar cea mai bună unitate de măsură a evoluțiilor culturale? Și poate că marile evenimente politice nu influențează creativitatea artistică atât de rapid și de direct pe cât cred teoreticienii determinismelor și materialismelor istorice... (...) Abia pus pe picioare, acesta [modelul postmodern, *n.n.*] e încă, la mijlocul anilor '90, în faza căutărilor, a decantărilor, a «maturizării». Tranziția unei întregi culturi către o nouă «epistemă» e un proces vast, care angrenează mari energii și mari mișcări «tectonice», și care are nevoie de timp, de o durată de desfășurare. Conform logicii așa-zicând «obiective» a istoriei creativității, încă o restructurare de proporții a câmpului artistic autohton e în acești ani imposibilă: ea se va putea produce doar după rularea și «epuizarea» modelului tocmai inaugurat (...) Nu putem – apoi- ignora proba textelor propriu-zise: analiza poeziei sau a prozei cu adevărat valoroase publicate de autori tineri în ultimii ani nu detectează apariția vreunor limbaje literare noi ci – dimpotrivă – asimilarea celor lansate în deceniul trecut și aflate acum în faza decantărilor, a «maturizării». □ Intervenția lui Ion Bogdan Lefter generează o serie de polemici, exact din partea echinoxistilor, deși autorul nu comenta propriu-zis nr. din revistă, ci rearticula observații mai vechi. Primul care intervine în dezbatere este Ștefan Borbély, unul dintre coordonatorii nr. respectiv; astfel, în nr. 25 al „României literare”, acesta publică un răspuns intitulat *Pro – „'90”*

(„Polemici”). Deși, încă de la început, Borbély pare a pune sub semnul dilemei existența unei noi generații literare, nouăzeciste („reprezintă aceste volume o prelungire a sensibilității optzeciste, o disoluție alexandrină a acesteia, sau ele configurează un nou tip de aventură intelectuală, o deschidere spre un alt tip de identitate?”), argumentele propuse de Ion Bogdan Lefter sunt contestate unul câte unul: „De pildă, autorul susține că, odată cu intrarea în anii '90, cronologizarea scriitorilor pe decenii devine automat desuetă. Altfel spus, că un eveniment istoric – revoluția din decembrie '89 – «atemporalizează» subit ceea ce până atunci fusese perceput ca o realitate rostuită cronologic. Formal, aceasta înseamnă că pulovărul lui Petre Roman și, «cu voia Dumneavoastră, ultimul de pe listă» ne-au săltat, odată stins ecoul gloanțelor de la Târgoviște, în «post-istorie». Pe de altă parte, pentru a deveni operantă la nivelul literaturii române, ecuația secvenței lungi trebuie să demonstreze că structurarea decenală a literaturii române de dinainte de 1990 este artificială, că termeni ca «generația '60, '70 sau '80» sunt clișee conjuncturale, care nu-și mai au deloc rostul acum. S-ar putea să greșesc, dar personal cred că o asemenea eliminare nu se poate face”. Aceasta și pentru că, adaugă autorul, toate celelalte generații, de la cea șaiszecistă până la cea optzecistă și, apoi, nouăzecistă, s-au articulat și în funcție de fenomenul sau contextul politic (spre exemplu, nouăzecismul ar fi și el „marcat temporal, prin dispariția esopicului, a cenzurii după 1989”). ■ Și dacă generațiile ar asculta și ele de principiul postmodern de ordonare? „Istoria postbelică a literaturii române înregistrează și fenomenul ciudat al unor replieri din mers, prin care generațiile mai vechi au preluat febril accesorii din recuzita generațiilor ulterioare, în încercarea de a ține – uneori gâfâind strident – pasul. În curând noi, optzeciști, s-ar putea să devenim protagoniștii atletici ai unei ecuații similare”. ■ Pe de altă parte, autorul polemizează și cu teza lui I.B. Lefter despre postmodernismul românesc (întrupat în special în scrierile optzeciștilor), exprimată de acesta în numeroase intervenții înainte și după 1989: „Nu cred că postmodernismul a atins în profunzime cultura română – și cu atât mai puțin postmodernismul major, filosofic. Prin urmare, sunt de părere că o istorie literară viitoare, obiectivă, nepărtinitoare va înregistra cel mult incidente, dar nu o mentalitate principală, care să acționeze cu forța de profunzime a unei amprente stilistice generale, formative. (...) Înainte de a deveni postmodern (sau de a afla că este...), optzecistul mediu e caragialian, fiindcă spectacolul din jur – insuportabil – e irezistibil. E și perioada în care se insinuează în textele optzeciștilor ideea unui levantism funciar, dizolvant, spectacular. Așa se face că postmodernismul – atunci când pătrunde prin surse de a doua mână, nu prin Foucault, Deleuze sau Guattari, ca să nu trecem Oceanul... – merge la noi într-o direcție superestetizantă, pitorescă, autohtonizantă (formidabilul *Levant* al lui Cărtărescu), și nu înspre una filosofică, a ideilor de anvergură”. □ O replică virulentă primește însă Ion Bogdan Lefter de la Corin Braga, în nr. 26 (3-9 iulie) al „României

literare”, sub titlul, simetric, *Anti-„ ’80’?* („Polemici”). În esență, în opinia lui Braga, optzeciștii ar fi programați să fie striviți de criteriul decenal pe care ei înșiși, în scop polemic, l-ar fi introdus: „Dacă nu mă înșel, ideea de generație decenală a fost introdusă de optzeciști, care, în dorința de autoafirmare și delimitare, au pus noua paradigmă poetică sub sintagma neinspirată de *generație ’80* (...). Ideea de generație ’60 și de promoție ’70 a apărut oarecum retroactiv, ca efect și reacție a mai vârstnicilor la spiritul de concurență și la dorința de ruptură a mai tinerilor scriitori. La rândul ei, apariția ideii de generație ’90 vine și ea dintr-un reflex previzibil: odată declanșat metronomul decenal, acesta începe să scandeze generațiile, spre spaima de ucenic vrăjitor a optzeciștilor: mașina infernală prin care i-au înlăturat pe înaintași riscă să-i înlătore acum și pe ei”. ■ Avem, apoi, în articolul lui Corin Braga, o interesantă interpretare a succesiunii și a problemei generaționiste prin grila psihanalitică a lui Lacan. O redăm pe scurt: văduvită, prin cenzura drastică, de memorie, generația anilor ’50 ar fi creat o „cultură forclusă”; în anii ’60, avem o reactivare a memoriei traumatizate (cel mai bine sesizabilă în dorința de racordare la tradiția interbelică, dar evidentă și în caracterul esopic, subversiv al scrierilor perioadei); în anii ’80 intervine din nou cenzura, însă în formă atenuată, aducând cu sine nu o nouă forcludere, ci o refulare. Astfel, în ambiția și în „mașina infernală” generaționistă a optzeciștilor am avea reflectări ale unei conștiințe literare colective marcate de complexe refulatului, și în special de dorința de paricid a „tatălui castrator” șaizecist: „ieșirea ei [a generației ’80] la lumină are caracteristicile unei întoarceri a refulatului. Or, această irupție a inconștientului cultural a fost îndreptată nu doar împotriva supraeului ideologic al societății comuniste, ci și împotriva a tot ceea ce ține de un imago patern. Oarecum împotriva voinței lor, scriitorii mai mari au jucat față de tinerii optzeciști rolul unui tată concurent, castrator, care le interzice fiilor locul pe care aceștia îl doresc în cultură. (...) Dorința de ruptură, de schimbare a paradigmei culturale nu este, după mine, un fenomen absolut spontan de evoluție a formelor culturale, ci transfigurează un previzibil impuls paricid. (...) Arma fiului nu mai este o spadă, ci un concept: postmodernismul. Oricâtă justificare ar avea acest model în evoluția internă a culturii noastre, în adoptarea lui vehementă de către optzeciști se întrezărește dorința de punere a pietrei tombale peste literatura înaintașilor. Altfel nu îmi explic de ce acest curent, unul dintre cele mai permissive și integratoare din istoria universală, a fost înțeles de optzeciști ca un mijloc de negare a «neomodernismului» șaizecist. Sigur că scara de valori a deceniilor comuniste trebuie revizuită, firește că sensibilitatea deceniului șase a fost în bună măsură depășită, dar aceasta nu înseamnă că literatura șaizecistă nu mai are nimic de spus. Nu mai scriem nici ca interbelicii și nici ca marii clasici, dar aceasta nu înseamnă că i-am scos din istoria literaturii, așa cum tinde să facă postmodernismul optzecist cu modernismul postbelic. Această incomunicabilitate este la antipodul ideii

de revizitare a trecutului practică de postmodernismul occidental, fiind un simptom al pulsionii concurențiale”. De altfel, în opinia lui Corin Braga, aceeași conștiință a refulatului ar fi evidentă și nevoia permanentă de omologare a generației prin studii, anchete, antologii. ■ „Adevăratul armistițiu” s-ar produce atunci când optzeciștii, „fără spaima de a fi concurați, ar recunoaște posibilitatea unor poetici ne-optzeciste, a unor valori care nu se înscriu neapărat în linia mutației provocate de ei, ci evoluează pe alte coordonate”. □ Revenind la nr. 20 al „României literare”, în cronică sa intitulată **Clasicizarea lui Matei Vișniec**, Alex. Ștefănescu comentează cele două volume de teatru ale autorului recent apărute (*Teatru*, vol. I, *Păianjenul în rană*, vol. II, *Groapa din tavan*, Cartea Românească, 1996). Văzută dinspre postmodernism („chiar dacă n-ar fi existat, postmodernismul ar fi fost inventat de Matei Vișniec ca singurul său mod de exprimare convenabil”), avangarda se îmblânzește; o comparație a formulei lui Vișniec cu aceea a lui Ionesco sau Beckett este, astfel, elocventă: „Teatrul lui Matei Vișniec s-a clasicizat. El nu mai este susceptibil să provoace acel scandal artistic pe care încă îl provoacă dramaturgia lui Ionesco și a lui Beckett. Nu are nimic agresiv, nu miroase a dinamită ca literatura avangardistă. Lumea imaginară a lui Matei Vișniec seamănă cu lumea celor mai nesupuși și sfidători artiști (onirici, suprarealiști, adepți ai absurdului ș.a.m.d.), dar nu ni se înfățișează ca un act de nesupunere sau de sfidare. Ea se desfășoară în fața noastră calm, civilizat. Este ca și cum am asista la un concert din muzică stelară interpretat la pian, într-un salon, de un muzician timid și respectuos, îmbrăcat în frac”. □ O cronică elogioasă dedică Gheorghe Grigurcu volumului de poeme al Aurei Christi (*Împotriva mea*, DU Style, 1995) – **Demonului, cu recunoștință**. Autoarea este socotită (în acord cu Nicolae Breban, citat de critic) „marea promisiune a liricii tinere feminine” și chiar „un Bacovia feminin”, cultivând, în același timp, o formulă de un „rafinament deghizat”, prin care „simțurile se rostesc printr-un carnaval de imagini impetuos subtile”, iar „extatic iresponsabila Maria Banuș se întâlnește aci cu ironic sentimentalul Geo Dumitrescu” etc. □ Semnalăm și comentariul lui Virgil Ierunca despre jurnalul Florenței Albu („*Zidul mator*”, „Diagonale”); ar fi vorba de „un Jurnal al conștiinței”, în care s-ar simți „osatura transparentă a propriei sale poezii”.

● În nr. 21 din revista „22” este prezentată o nouă organizație nonguvernamentală, „EuroRomânia”, întemeiată pentru a oferi „un punct de contact între organismele continentale, structurile politice și societatea civilă românești, pregătind, în primul rând prin vehicularea informației, aderarea avizată la Europa unită”. Formațiunea reține atenția și prin membri ei fondatori: acad. Virgiliu N. Constantinescu, președintele Academiei Române și preș al asociației; acad Constantin Bălăceanu-Stolnici, Nicolae Cajal, Eugen Simion, Răzvan Theodorescu, senatorii Radu Vasile și Florin Rădulescu-Botică, Mișu Negrițoiu, Ioan Mircea Pașcu etc. Reținem și opinia lui Karen Fogg, șefa

delegației Comisiei Europene la București, despre această organizație: „Față de alte ONG-uri, «EuroRomânia» a implicat *establishment*-ul, atât din partea Puterii, cât și a Opoziției. Deci există o componentă politică mai accentuată decât la alte organizații, iar rolul ei va fi diferit din acest punct de vedere”. (C.I., *EuroRomânia și „activismul european”*). □ Sunt publicate două comunicate de protest, din partea editurii Humanitas și din partea PEN Clubului Român (semnat Ana Blandiana), în privința unei condiții (de a nu discuta politică) puse de Universitatea din Iași lui Virgil Ierunca și Monica Lovinescu la întâlnirea acestora cu studenții. Redăm un fragment din comunicatul Humanitas, datat „București, 14 mai 1996”: „În urma acestui răspuns, care dovedește în ce măsură spiritul cenzurii continuă să facă ravagii în mintea unora, întâlnirea de la universitatea din Iași a fost contramandată. (...) Este îndreptățit moral un om care ocupă o funcție administrativă tercioare să nu ofere studenților ieșeni șansa de a comunica direct cu două personalități ale exilului românesc, bine cunoscute pentru convingerile lor anticomuniste?” Aceleași acuze, și în comunicatul PEN-Clubului: „Considerând aceste manifestări ca forme implicite sau explicite de cenzură, Pen Clubul Român protestează împotriva reluării unor practici, prea cunoscute în deceniile de dictatură comunistă”. (Comunicatul PEN-Clubului mai fusese publicat și în ziarul „Adevărul” din 18-19 mai).

24 mai

● În nr. 176 din „Dilema”, Gabriel Andreescu redeschide polemica din anul anterior cu Octavian Paler și Alexandru Paleologu, publicând prima parte a unui serial intitulat *Interes național, profil intelectual*; pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996. □ În același nr. din „Dilema”, George Pruteanu scoate câteva citate din volumul Monicăi Lovinescu, *Insula șerpilor. Unde scurte VI*, ordonându-le sub forma unui *Dicționar* („Cronica literară de tranziție”); redăm și noi câteva: „*Apel către lichele*: una din cărțile cele mai importante de la revoluție încoace”; Breban Nicolae: „Un scriitor cu «operă»... ne oferise în revista unde a fost numit director de Ministerul Culturii niște excitant de actuale seriale din Nietzsche și Bergson. ■ De atâta opoziție, era singurul scriitor cu reședință în străinătate și pașapoarte la discreție”; Buzura Augustin: „Brusca împlânzire a autorului unora dintre romanele cele mai explozive ale «erei Ceaușescu». ■ Președinte de Fundație oficială și acompaniator *en titre* al lui Ion Iliescu prin străinătăți. ■ «Echidistantul» cu post și patalama”; Petru Creția: „Unul dintre disidenții de frunte ai unei țări unde specia asta aparte n-a fost prea numeroasă”; Valeriu Cristea: „Se discreditează gratuit, neacceptând onoruri”; Paul Goma: „Joacă primul rol întru această neuitare (efortul de a reconstitui adevărata memorie colectivă)”; „Morală scriitorului: Prea puțin ne interesează că Villon a furat sau poate chiar a ucis: doar pata de sânge intelectual atârână greu în această balanță a

conștiinței, în care un talger aparține esteticului, altul eticului”; *Moromeții*: „Rezistă la orice atac, carte inexpugnabilă”; „Procesul comunismului: Nu se poate înfăptui decât pe plan intelectual și moral, de la mărturie și studiu istoric până la ridicarea de monumente..., dar asta nu înseamnă în niciun fel ca marii poruncitori ai crimei și executorii cei mai feroși să nu fie judecați”; „Revizuire esențiale: Protagonistul cel mai de văză, mai temerar, mai îndreptățit în această acțiune este, fără îndoială, Gheorghe Grigurcu” etc. ■ Într-un „adaos la cronica din nr. trecut” – publicat în nr. următor, 177, 31 mai-6 iunie, la finalul articolului *Jurnalul apatiei eficace (plus o precizare)* – George Pruteanu își recunoaște „o inabilitate vecină cu gafa”, prin faptul de a fi redat, fără alte comentarii, opiniile Monicăi Lovinescu despre doi prozatori contemporani, Augustin Buzura și Nicolae Breban: „Acele aserțiuni sarcastice nu coincid cu vederile mele asupra figurii actuale a lui Augustin Buzura. Le-am citat ca pe un exces care alunecă în eroare. Nu împărtășesc scepticismul acuzator, aici, al d-nei Monica Lovinescu și mi-e imposibil să văd, în acțiunea amplă și ardelenescă de calmă a președintelui unei Fundații Culturale benefice în lumea quasi-istică de *hic et nunc* un oportunism și cu atât mai puțin o trepădușie”. În același timp, „nici insinuarea cu «pașapoartele la discreție» pe care le-ar fi avut Breban nu mi se pare deloc fericită față de un scriitor a cărui atitudine literară până în 1989 a fost consecvent *nealinată*, până la frondă și scandal”.

● În nr. 21-22 din „Literatorul”, Eugen Simion publică *Despre „ruralismul” lui Maiorescu*, „fragment din volumul în pregătire *Jurnalul intim ca ficțiune*” („Cronica literară”). □ În continuarea intervențiilor de la centenarul Tzara, Marin Sorescu publică un articol intitulat *Primul Tristan Tzara*; v. *supra*, 19 aprilie-3 mai. □ Despre volumul Simonei Grazia Dima, *Scara lui Iacob* (Ed. Hestia, Timișoara, 1995) scrie Lucian Chișu (*Peisaje interiorizate*, „Viața cărților”); criticul observă o „remarcabilă perfecțiune formală (și eufonică)” a poemelor și „subtilul dialog al sentimentelor implicate în tabloul liric”. □ Răzvan Voncu scrie *Tot despre Preda. Receptare și ocultare* („Eseuri”; continuarea, în nr. 23, 7-13 iunie). Criticul observă trei direcții ale receptării postdecembriste care distorsionează semnificația și mizele operei prediste: „negarea valorii scriitorului în totalitatea sa”, „*minimalizarea binevoitoare*” și „*minimalizarea răuvoitoare*”. ■ Prima ar fi „cea mai radicală și cea mai agresivă în anii de după 1989”, evoluând „dinspre o inventată culpă politică înspre o și mai discutabilă culpă literară”: „Concret, scriitorul care fusese suspectat înainte de neadeziune la idealurile partinice este acum confundat cu ele și etichetat drept «colaboraționist». Pe «baza» acestei acuzații, se trage concluzia că Preda a uzurpat poziția pe care o ocupă în canon, și ca atare trebuie coborât de pe soclu. Se observă lesne factorul de continuitate între cele două variante ale negației absolute, cea stalinistă și cea contemporană: ignorarea, deliberată sau nu, a criteriului autonomiei esteticului, ca și o concepție conflictuală asupra instituției literare și a canonului.(...) Negația

absolută nu are, în mod evident, niciun fel de șansă de a fi luată în serios. Ignorarea criteriului autonomiei esteticului, la sfârșitul secolului al XX-lea și după decesul (sperăm) ultimei ideologii totalitare, e de natură să penalizeze orice teorie sau judecată axiologică. Buna și bătrâna istorie literară ne poate furniza zeci de exemple de scriitori care, eliminați din literatură pe criterii politice, au revenit irevocabil acolo unde le era locul”. ■ A doua direcție, a „minimalizării binevoitoare”, sesizabilă mai ales în transpunerile cinematografice postdecembriste, este „destul de interesantă prin paradoxul conținut”: „În comparație cu negația absolută, această direcție de ocultare este una evident favorabilă din punct de vedere politic, văzând în persoana scriitorului pe cel care s-a opus, prin opera sa, spiritului și sistemului totalitar. Scenele crimelor comise în perioada colectivizării forțate (din *Moromeții* II), critica din interior a mecanismelor partidului unic (prin destinul lui Niculae Moromete, din *Marele singuratic*) sau palierul politic al romanului *Cel mai iubit dintre pământeni* fac deliciul unor astfel de cititori, exemplul cel mai grăitor constituindu-l lectura cinematografică a acestui din urmă roman, realizată de Șerban Marinescu (...). Binevoitoare, acest tip de receptare a lui Marin Preda este, totuși, minimalizatoare, pentru că opera scriitorului, deși are o tentă politică de netăgăduit, este mult mai complexă decât un discurs ideologic, fie el și anticomunist. (...) Preda nu a fost un disident în sensul obișnuit al termenului, iar romanele sale conțin meditații *românești* (Kundera) și nu filosofico-politice. (...) Pe măsură ce mentalul colectiv se va îndepărta de o epocă revolută, lectura în cheie politică a prozatorului va pierde din relevanță prin îndepărtarea referențială. Treptat, va crește, în interpretare, ponderea calităților scriitoricești cu care este constituit *tragicul* scenelor crimelor din perioada colectivizării, în detrimentul statutului lor de informație istorică”. ■ Ultima tendință, a „*minimalizării răuvoitoare*” (prin care opera lui Marin Preda este redusă la două cărți, *Moromeții I* și *Întâlnirea din Pământuri*) ar fi cea mai nocivă: „Minimalizarea răuvoitoare poate aduce mult mai multe prejudicii pentru că «exigența» față de scriitor se ascunde sub masca admirației și aprecierii valorii acestuia. Se oferă un Marin Preda unilateral și comod, închis în universul satului, din care nu iese decât pentru a se rata ca prozator citadin. Ceea ce, în lipsa argumentelor critice, e cel puțin discutabil, dacă ne gândim doar că ieșirea din tehnica prozei țărănești era obligatorie, întrucât, după cum a demonstrat Andrei Grigor în teza sa de doctorat, *Marin Preda incomodul*, ciclul *Moromeților* epuizează și incheie definitiv capitolul prozei țărănești în literatura română. (...) Șansele minimalizării răuvoitoare sunt, din păcate, sporite de programa școlară. În afară de *Moromeții I*, doar *Cel mai iubit dintre pământeni* a intrat în atenția ei. Or, se știe, cititorul mediu rareori citește opera completă a unui autor, orizontul lui de așteptare fiind satisfăcut de lectura a una-două cărți. Această reacție de lectură poate fi benefică unor scriitori de factura lui Ștefan Bănuțescu, dar ea îngreunează extrem de mult

misiunea criticului care se luptă să convingă că tot Preda a scris și *Moromeții II, Imposibila întoarcere* sau *Intrusul* și că există, cu alte cuvinte, alte câteva metafore obsedante («tema prozatorului») în discursul predist”.

26 mai

● Virgil Tănase îi acordă un interviu lui Constantin Coroiu în nr. 320 din „Adevărul literar și artistic”: **„Presa franceză are un complex față de România”** („Paralele inegale”). Situația românească ar fi, în opinia lui Virgil Tănase, deformată și de percepțiile diasporei: „Diaspora românească s-a divizat, nu întotdeauna din motive politice, între cei care acceptă să vadă schimbările profunde ce se petrec în România și cei, mai puțini, și vă dați seama că-i cunosc pentru că mă aflu de 20 de ani la Paris, care din motive personale și foarte meschine, se autoorbec, refuză să vadă realitatea. (...) La imaginea falsă a României în mass media a contribuit apoi și acea parte a exilului rău și prost, care înainte de '89 era singura sursă de informații privind ceea ce se întâmpla în România. Această parte a exilului a rămas încremenită, din motive personale, în realitatea de atunci, refuzând să vadă realitățile prezente”. Pe de altă parte, și presa franceză ar fi făcut „o greșeală profesională gravă”: „În decembrie '89, a dat foarte multe informații false, unele din nevoia de spectacular, de sânge și deci de cititori, adică de bani. Iar informațiile false au fost publicate și difuzate conștient, împotriva a ceea ce corespondenții francezi relatau de la fața locului. (...) corespondenții aflați la Timișoara au relatat că sunt câteva sute de morți, iar presa pariziană a vorbit de câteva zeci de mii. După aceea, aceeași reporteri au simțit nevoia să scrie că autoritățile române au trișat, vrând astfel să-și justifice propria lor greșeală profesională”.

■ În opinia lui Virgil Tănase, și în România ar fi existat un episod al „rezistenței”: „Mulți au spus că ungurii au avut un '56, cehii – un '68, polonezii – Solidaritatea, dar s-a uitat lunga rezistență armată a românilor din perioada '45-'55. Acum, istorii francezi studiază, în fine, acest fenomen de ceea ce mai târziu s-a numit gherilă, iar unii își dau doctorate cu acest subiect. Au fost 10 ani de luptă inutilă care explică oarecum fatalismul ce a urmat, cu care am privit istoria”. ■ Tănase se referă și la un eveniment din propria biografie (cel al colaborării cu Securitatea) pe care are surpriza de a-l vedea interpretat după grile diferite: „Există un episod în viața mea când am fost strâns cu ușa și, timp de trei luni de zile, a trebuit să colaborez cu Securitatea. Ceea ce n-am ascuns niciodată. Dacă și oameni ca mine, a căror activitate antitotalitară a fost puternică, au trebuit să plece, la un moment dat, fruntea, am considerat că este foarte important să se știe, ca să nu existe culpe false. O spun deschis că, dacă Securitatea s-ar fi legat de copiii mei, nu sunt sigur că aș fi rezistat. Ceea ce mă surprinde este că, deși eu am povestit acel episod din biografia mea la Europa Liberă, prin '85-'86, atunci nimeni n-a strigat, nu mi-a reproșat”. Nu în ultimul rând, scriitorul oferă și unele detalii despre activitatea

sa la Centrul Cultural din Paris. □ La rubrica „Revistei revistelor literare”, „Interim” comentează primul nr. al revistei „Paralela 45”, remarcând intervenția lui Caius Dobrescu și delimitându-se de profilul „avangardist” al publicației (pentru observații, v. *supra*, ianuarie-martie).

27 mai

● Dan C. Mihăilescu prezintă, în nr. 20 din suplimentul „LA&I”, volumul bilingv *Mon pays/Tara mea* al lui Cioran („**Eram o adunătură de disperați în inima Balcanilor...**”), referindu-se și la polemica Pierre-Yves Boisseau–Gabriel Liiceanu din cadrul emisiunii de pe 18 noiembrie de la postul France Culture (moderator Alain Finkielkraut): „«Păcatul de tinerețe al lui Cioran s-a născut prin exces de iubire; dezabuzarea care a urmat a fost la nivelul acestei patimi dezamăgite. Cioran a văzut în mod esențial în România o țară care nu era la înălțimea tragediei sale. (...) Teza nesincerității totale a lui Cioran mi se pare pe de-a-ntregul scandalosă. În fond, dumneavoastră îi retrageți lui Cioran dreptul de a regreta. Ceea ce este un abuz și o monstruozitate. Oricine are dreptul la regret. (...) Cioran a practicat în tinerețea lui *excesul generalizat*. Ar fi fost antisemit dacă spiritul negației din el i-ar fi vizat doar pe evrei. Dar Cioran era 'antisemit' așa cum era antiromân, cum era împotriva bunului Dumnezeu, contra sfinților, contra condiției umane, contra a toți și a toate»”, spunea Liiceanu. □ Dan Emanoil Dobreanu comentează volumul *Politice* al lui H.-R. Patapievici, socotind atitudinea autorului dovadă de **Snobism intelectual**: „Aceste reacții [de snobism, n.n.] se manifestă în general cu ajutorul unor generalizări abuzive și al exteriorizării unui dispreț suveran pentru societatea în care se simt obligați a trăi. (...) Textele publicate în volumul *Politice* au fost redactate cu un venin ce transformă o analiză pertinentă asupra unei perioade de tristă amintire într-un pamflet regretabil. Astăzi, după șase ani de la redactarea unora dintre aceste texte, era poate mai bine ca autorul, identificând momentul de iritare isteroidă explicabil și comun unui mare număr ai supraviețuitorilor gulagului comunist, să abandoneze judecata instinctivă în favoarea celei obiective. Nu cred ca dl. H.-R. Patapievici a vrut să obțină avantajele unei originalități, extinzând o analiză istorică la nivelul unui moment de nervi. Nu întotdeauna senzaționalul depășește barierele timpului și ale bunului gust”.

29 mai

● În nr. 21 din „Luceafărul” este publicat un poem inedit de Nichita Stănescu, *Cântec*, dedicat „Lui Adam”, datat „1976, doi aprilie, București”; cel căruia îi este dedicat poemul, Adam Puslojić, publică un text de evocare intitulat *Sfânta pomenire fratelui nostru pre nume Nichita Hristea Stănescu (1933-1983)* (text însoțit de un desen de Mircea Dumitrescu, trad. Ioan Flora). □ Dincolo de diferite acuze de abdicare de la criteriul moral, Mircea A. Diaconu observă că

Sensul etic al creației stănesciene („Eseu”) este dat de însăși configurația și amploarea operei sale: „Nu avem deloc în vedere situația conjuncturală a colaborării poetului, prin biete compromisuri, cu un regim politic, căci, să nu uităm, asupra lui Nichita persistă o astfel de neadecvată acuzație, poate neformulată direct, dar care lasă loc condescendenței. (...) Arta este, în viziunea lui, o *culme a moralei*, dar cuvântul din urmă are la el o semnificație ontologică. (...) Dar, mai mult decât atât, e implicată acestei viziuni ontologice asupra moralei ființei concepția grecilor despre tragic și katharsis: «zona estetică am considerat-o întotdeauna – spune poetul – ca pe o parte a zonei etice. Ca partea cea mai împlinită a eticului. În această fază, putem vorbi de un etic al poeziei. Și el constă în sentimentul măreției pe care dimensiunea tragică, cantitativă, îl emană». De aici, nostalgia lui Nichita Stănescu față de timpul antichității grecești. (...) Așadar, poetul, ca și soldatul, ajută poezia să se nască antropomorfizând cosmicul și cosmicizând ființa, suprapunând jubilația sublimului tragic. De aici responsabilitatea sa morală, de aici și căutările la nivelul limbajului poetic, înțelese de unii drept manierism, de aici funcția sa în păstrarea echilibrului între absolut și formă. Mesajul lui Nichita Stănescu este mesajul lui Hyperion”. □ Reținem și un fragment din interviul acordat de Paul Cornea Roxanei Sorescu (***„Spiritul Europei? O combinație inanalizabilă de căutare de sine, memorie culturală, raționalitate și individualism, provocare adresată viitorului”***; continuarea în nr. 22, 5 iunie) despre șansele de impunere a culturii române în Occident: „Oricum, personal sunt gata să accept că în poezie, în critica literară, mai recent în memorialistică, o comparație cu ceea ce cunosc din alte literaturi (occidentale) nu ne situează într-o poziție dezavantajoasă. Din păcate însă, lirica e greu traductibilă și cu un ecou public limitat, critica e legată de circumstanțe locale, memorialistica la fel. Nicio literatură de periferie nu se impune prin poezie, critică ori memorii ale unor necunoscuți. Cucerirea pieței, cu atât mai mult dobândirea unui succes de prestigiu, e posibilă doar prin roman sau eseu. Și anume nu prin apariții episodice, izolate – azi o carte, peste doi ani încă una, ci printr-o serie, prin declanșarea unei mișcări masive, prin lansarea unei «școli». Așa a biruit romanul american comportamentist interbelic (pe vremea când Statele Unite erau încă o periferie a Europei și nu invers, cum se întâmplă acum). Așa a biruit romanul sud-american în anii '60 și '70”.

● În editorialul său din nr. 21 al „României literare”, ***Apolitismul ca lașitate***, Nicolae Manolescu se delimitează, încă o dată, la modul general, de această categorie (ne)„ideologică” postdecembristă. Redăm un fragment din articol: „Ar fi desigur absurd să ceri tuturor intelectualilor să facă politică militantă, de partid. Numai că mulți intelectuali refuză să facă politică pur și simplu. După ce au fost membri PCR și au scris despre Ceaușescu, pe unii dintre ei i-a apucat o asemenea lehamite de politică, încât se țin departe de orice fel de atitudine civică. Puterea n-o suportă, fiindcă îi apasă, opoziția o desconsideră,

fiindcă nu-i destul de apăsătoare. Intelectualul român postdecembrist cârtește. Este îndeletnicirea cea mai răspândită. Stă pe margine și strâmbă din nas. Nu-i place că lucrurile merg prost, dar așteaptă ca ele să meargă bine de la sine. Față de cei care, cum se zice, pun umărul, are o atitudine arogantă. Mizeriile tranziției, primejdia restaurației comuniste, ruinarea patrimoniului, toate acestea nu sunt treaba lui. El creează opere. A abandonat clipa în favoarea eternității. Înțeles astfel, apolitismul e o formă de lașitate”. Nicolae Manolescu își încheie editorialul cu următoarea frază: „Țara arde și intelectualul român se piaptână”. ■ O observație: după toate aparențele (referirile la apartenența la PCR, la comentariile despre Nicolae Ceaușescu), s-ar părea că Manolescu are în vedere alți „apolitici” decât cei invocați de regulă sub acest apelativ (Eugen Simion, Valeriu Cristea, Marin Sorescu). □ Acțiunea de contestare a canonului șaizecist se îmbină, la Gheorghe Grigurcu, cu propunerea altor nume din cadrul aceleiași generații (de regulă, marginale, în sensul exercitării unei influențe asupra câmpului literar), susceptibile, în opinia criticului, de a contura o paradigmă poetică diferită. Un astfel de exemplu ar fi și *Antimodernistul Abăluță* („Cronica literară”), aflat, cumva, „în contratimp” în raport cu „cele două modele productive în lirica românească a ultimelor decenii: neoexpresionismul patetic, încleștat, grandilocvent, cu o metafizică deliberativă, «la vedere», și ironia «demistificatoare», ce dizolvă precum un acid cămurile lirice, lăsând osul gol”. Sunt subliniate diferențele față de celelalte formule poetice utilizate de șaizeciști: „Spre deosebire însă de Nichita, Alexandru, Ion Gheorghe, Pituș, care se postau de la început în perspectiva cosmosului, monologând și gesticulând în contul unei ambiții de gesticulare uranică, Abăluță pornește de la condiția lui singulară, claustrată, umilă, deschizându-se spre nemărginire într-un soi de reflectare modestă, ce nu-și risipește ultrasensibila substanță individuală (...) Dacă la șaizecisti amintiți cosmosul umplea vijelios ființa precum un lichid îmbelșugat ar umple un recipient, aci eul poetic, «plăpând» și «firav», rămâne la margine (...)”. □ Romanul lui Constantin Chiriță, *Trandafirul alb*, distins în 1966 cu premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor, este comentat de Ioana Pârvulescu în acest nr. al „României literare”, într-un articol intitulat *Genii în cizme*. La ancheta despre premiile literare răspunde, în acest număr, Livius Ciocârlie. □ Dorin Tudoran reacționează la afirmațiile lui Eugen Florescu din „Totuși iubirea”, publicând un articol intitulat *(Eu)Geniu Heliade Florescu – Jurnalul unui muștiuc*; pentru prezentarea intervențiilor, v. *supra*, 12-19 aprilie. □ Dan Laurențiu este prezent cu o serie de poeme – toate din volumul *Sodoma și Gomora*, în curs de apariție la Ed. DU Style, iar Mircea Zăciu, cu un fragment de *Jurnal 1986* (vol. III, în curs de apariție la Ed. Albatros). □ În cadrul rubricii „Document”, D. Țepeneag oferă spre publicare un *Referat de literatură pentru Editura Suhrkamp la romanul lui Paul Goma, „Ostinato”*.

● O serie de nereguli ale companiei RODIPET sunt semnalate și în nr. 22 (datat greșit 22 mai-4 iunie) din revista cu același nume: „RODIPET încalcă contractul semnat cu revista «22» prin care se stipulează expres că numai revista «22» are drept de difuzare în străinătate. RODIPET, difuzarea de stat, încasează astfel venituri care nu i se cuvin, sfidând înțelegerile contractuale. (...) Revista «22» este o publicație obligată să trăiască din propriile venituri, astfel încât hoția la care se pretează statul prin RODIPET nu ne poate lăsa indiferenți”. Cititorii din străinătate, care își procură revista „altfel decât prin redacție”, sunt rugați „să ne scrie, precizând modul în care ajung în posesia ei”. □ În acest nr. 22 al revistei, sunt publicate și intervențiile lui Gabriel Liiceanu, Al. Paleologu, Alexandru Athanasiu, H.-R. Patapievici de la lansarea volumului *Politice* al celui din urmă („*Politice*”, *un nou volum de H.-R. Patapievici*). *Paleologu*: „Nu vreau să repet una din prostiile care s-au spus după '89: că toți suntem vinovați, deși nu e nimeni vinovat – pentru a scăpa de orice răspundere. Nu suntem toți vinovați, dar suntem toți nesimțiți. Ceea ce este o mare vină”. Ar fi vorba de „cartea cea mai curajoasă” a eseistului: „Curajul de a risca neapărat, curajul ca virtute a inteligenței”; *Alexandru Athanasiu*: „În fața unei capodopere sau a unei cărți de mare valoare, cum e cartea lui Patapievici, cuvintele pălesc”; „în România, în lipsa unor cure balneoclimaterice oferite de guvern, cura intelectuală pe care ne-o oferă cartea lui Patapievici este singurul lucru bun pe care îl putem primi”; *G. Liiceanu*: „Horia Patapievici va fi contestat de foarte mulți – și este deja contestat de foarte mulți –, dar acest lucru este un argument al vieții enorme care se află în el. Nu sunt contestați decât oamenii care pot stârni. Cei care nu stârnesc sunt morții”. ■ H.-R. Patapievici își mărturișește intențiile din care s-a născut acest volum: „cad oare primele capitole din *Politice*, care sunt necruțătoare cu caricatura de spirit comunitar în care trăim, sub incidența delictului hilar numit «defăimarea națiunii și a poporului român»? Dacă da, pot atunci să vă spun că scopul cărții mele este de a fi o săgeată îndreptată spre voi toți. (...) Soluția la drama noastră identitară este simplă: trebuie reinventat un mod de a fi împreună. În *Politice* am folosit cruzimea și exasperarea ca instrumente de analiză politică (cu siguranța nu este cartea unui «politolog»!) tocmai pentru a forța în cititorii mei conștiința că noi, împreună, avem o problemă de rezolvat”. □ Cum unele afirmații despre spiritul național (specificul românesc), făcute de eseist îndeosebi în scrisorile adresate lui Al. Paleologu în anul 1990 (aceste epistole fiind incluse la începutul volumului) au stârnit în epocă destule controverse, care continuă până astăzi, socotim necesar a reproduce în continuare câteva pasaje, aluziile la unele dintre ele fiind vizibile în comentariile unor publiciști din epocă: „Excelență, sunt bolnav de România așa cum canceroșii sunt incurabili de cancerul lor: aproape în continuu îmi e rușine că sunt român și asta mă înfurie, pentru că, deși e nedemn, nu e totuși drept. Când spun că îmi este rușine, trebuie să înțelegeți că, în momentul de

față, prețuiesc mai mult România decât pe români, care mă exasperează. Știu bine că sunt la fel de aservit deraierii bovarice ca oricare alt (inept) român. Uneori sunt străbătut de o fibrilație nervoasă, gândindu-mă disperat că România se pregătește iar să reentre în măruntaiele tăcerii, tăcere care mă va strivi dimpreună cu cele câteva mii de tineri care sunt azi taxați drept huligani de muncitorii care «nu vor să își vândă țara» (ați fost oare informat că muncitorii de la nu știu care fabrică au defilat pe Mihai Bravu cu o pancartă pe care scria «Jos Coposu!», «Moarte intelectualilor!»?). Ne îndreptăm lent spre dezastru. Când îl văd pe Iliescu bine dispus, sunt sigur că tocmai a pregătit o porcărie. Nu sunt sigur că îl uram pe Ceaușescu: dar pe Iliescu îl detest neputincios și cu disperarea că îmi rățăcește semenii iar ei se gudură și îl adoră. Ce nu îi pot ierta este că e iubit pentru că îi aservește.”; „Cât despre figurile care ne înconjoară, Dumnzeule! Face să-i privești pe românii care alcătuiesc «adevăratul bobor» al oamenilor de bine având îngrămădite în minte toate pioasele aberații despre spiritualitatea românească, din care ne-am construit vulgata națională și istoria postișă. Toate ies acum la iveală, ca excrementele. Hasdeu spunea că numai într-un pamflet se poate vorbi despre Dumnezeu românilor”; „Revelația așa-zisei revoluții din Decembrie este că tot ceea ce am îndurat a fost meritat. Suntem un popor cu substanța tarată. Oriunde te uiți, vezi fețe patibulare, ochi mohorâți, maxilare încrâncenate, fețe urâte, guri vulgare, trăsături rudimentare, o vorbire agramată și bolovănoasă. Moralmente, tonul general este dat de lașitate și ticăloșie, de vanitate și egoism meschin, de invidie joasă și delațiune lipsită de remușcări, de îngâmfare și bârfă: toți suntem mânjiți de sângele celor în care ne-am înmuiat limbile. Un neam flecar și lipsit de Dumnezeu, nerăvnitor în sfințenie și agramat în grandoare, ahtiat de măririi calpe și înjosit de vanități pe care, sclavi și servili, nu le-am putut legitima decât prin atentat, ultragiu și minciună. Un astfel de popor, urgisit nu prin soartă, ci prin mediocritatea sa, ce semn mai poate aștepta, decât poate doar semnul infamant al lui Iuda, ca diferență specifică, și semnul unanim al lui Iona, ca gen proxim? Ce vamă poate exista pentru cei care se cațără spre putere agățându-se de cheaguri de sânge, ce instanță poate exista pentru cei care văd blasfemia, o înțeleg și, cu înconștientă veselie, o aprobă? Cât de minimală este morala în numele căreia proaspăt convertiții la credința în Iliescu, deveniți aulici și distanți, disprețuitori pentru «controversele străzii» (dar care, oricâte defecte ar avea, sunt singurele în care disperarea de cursul prost în care a fost angajată România mai poate căpăta glas), își permit să cauționeze cu numele lor un guvern pe care, vicios și complice, întârzie să îl găsească nerușinat și antipatriotic, și unde, deși țara este măcinată de ură de sine, abia fardații comuniști își întăresc puterea din ce în ce mai deschis, văzuți de toți, înțeleși de puțini, și prostind pe toată lumea?”; „Poporul român se îndreaptă spre noua dictatură cântând voios și aclamând-o. Victimele își aclamă cu sinceritate călăii și îi aleg prin vot liber.”; „Melopecta

fecală întovărășește cu un ton just revelația demisiunilor ireparabile. Intelectualii, poltroni și becisnici, asistă belferi la angoasele străzii. Niciun scriitor nu a vorbit până acum în favoarea tinerilor golani care strigă și avertizează împotriva restaurației comuniste în România. Aliatul cel mai puternic al comunismului este lenea, pentru că în comunism două instincte au fost cele mai cultivate și mai măgulite: puturoșenia și josnicia. Or, josnicia, prin pandantul ei, demisiunea timorată și lingușitoare, este spațiul în care intelectualul român își dezvoltă neîntrecut virtuozitatea. Nimeni nu se simte vinovat pentru ce s-a întâmplat în România. Intelectualul român continuă imperturbabil să își scrie cărțile.”; „Ce este aceea «românul» e o chestiune mai degrabă tenebroasă. Ea nu poate fi rezolvată elegant, pentru că problema însăși este dizgrațioasă. Ce este aceea «românul» e o întrebare la care se răspunde prin violență, ură, sânge și șuturi în cur. Vă amintiți că Montherlant spunea despre morala popoarelor că se face cu șuturi în fund. «Românul» se face în contra diagnosticelor prin care a fost caracterizat până acum. Blîndețe, toleranță, spirit receptiv, curaj, patriotism – haida-de! Eu nu am văzut nicăieri așa ceva, la «români». Spațiul mioritic, unduire și moarte, dimensiunea românescă a existenței? Acestea sunt formule ale sufletului românesc? Să fim serioși! Există probe foarte concludente care atestă că românul este intolerant, xenofob, violent-și-lăș, retractil, agitat-și-abulic (termenii legați prin copulă formează o trăsătură unică). Astfel, fiecare dintre aceste cinci «însușiri» a fost copios etalată de evenimentele anului de grație 1990, an radiografie pentru puturoșenia abisală a stăutului nostru suflet românesc. Excelență, trăiesc ca un relegat; mă simt părtaș la enormul ocean de prostie care pe neamul meu nu îl sufocă (semne că îi este mediu adecvat); văd mediocritatea din jurul meu, văd agresivitatea îngâmfată a prostului gust și știu, fără întoarcere, că acesta este poporul în mijlocul căruia m-am născut, din sămânța căruia am luat ființă și din substanța căruia sunt la rândul meu plămădit.”; „Căci nu există *un* popor după cum nu există *popor* și asta pentru că, pe de o parte, românii nu mai formează o comunitate, ei sunt azi fracturați, ruți, șterși, *neidentificați* și, pe de alta, pentru că nu există colectivități cu trăsături epistemologice de individ. Fenomenul Pitești nu a încetat în 1952, el a continuat prin mijloace sociale, nu penitenciar-sadice, până după 1989. Ceea ce numim azi «poporul român» este rezultatul experimentului Pitești aplicat întregii României de după 1946. Acest experiment de inginerie socială, din nefericire, a reușit. Nu Stalin & Caragiale sunt tutelarii, ci Țurcanu & Nicolski”. □ Revenim la nr. 22 al revistei cu același nume, unde volumul *Politice* este comentat și în cadrul rubricii „O carte în dezbatere”. Gabriel Andreescu parcurge empatic scrisorile către Paleologu, din care citează copios, descoperind o *Guernica, desenată în cuvinte*; la finalul intervenției sale, eseistul exclamă: „Iată povestea unei conștiințe ultragiutate; iată cum arată, cu sângele încă pulsând, o conștiință traumatizată! (...) avem în mână pagini din

care se va cita, sunt sigur, decenii la rând. Să le merităm!” □ Dan C. Mihăilescu se întreabă *Ce ne-am face fără Patapievici?* („Cronică de carte”; continuarea în nr. 23, 5-11 iunie). Pentru început, criticul inventariază reacțiile pe care le-a stârnit volumul: „sfânta groază” a lui Cristian Tudor Popescu față de „«antiromânistul costeliv»” (v. *supra*, „Adevărul”, 17 mai); „atacul studentului teolog” Daniel Paltin îl duce pe autor „în pragul satanismului” (într-un comentariu pe teme religioase din nr. 1849, 27 aprilie, al „României libere”); apoi, „un lung și negricios eseu semnat Ileana Ioanid îl acuză că ar practica „*jdanovismul pe invers*” (în „Societate și cultură”, nr. 1, reprodus și în „Caiete critice”, nr. 6-7, v. *supra*, iunie-iulie) ■ De altfel, observă criticul, este vorba de o carte prin excelență provocatoare și incomodă: „(...) pe bisericoși îi cutremură anticlericalismul aproape visceral. Pe oamenii de stânga – elitismul și liberalismul lui, iar pe cei de dreapta – europenismul antiizolaționist, ieremiadele anti-«carpatine», modernismul antipășunist. Pe democrați îi turbează cu pledoaria pentru reinstaurarea votului cenșitar (la drept vorbind, convingerea intimă – dar nemărturisită – dintotdeauna a oricărui intelectual autentic). Pe unii îi stânjenește echivalarea comunismului cu nazismul. Alții, mai modești la doctrină, se mulțumesc să-i atace snobismul (Patapievici e un mixaj fermecător, riscant și nu o dată insuportabil, de genialitate și infantilism ridicol, de dandysm și absolutism, un fanatic al revitalizării democrației, aristocrat cu accente plebeiene etc.), lecturile-n derivă, franțuzismele când epatante, când imposibile ș.a.m.d. Dar ce tulbură până la preinfarct lectura acestui volum de *Politice* este perspectiva scatofilă asupra românismului”.

■ Dan C. Mihăilescu propune „o lectură în triunghi” a volumului (care începe cu „evocarea celor 26 de ore petrecute la închisoarea Jilava în 21/22 decembrie 1989, când arestații nu știau ce le vor aduce zorii: împușcarea sau eliberarea!”), continuă cu incendiarele scrisori către Paleologu, reprezentând „suma dezamăgirii furioase, devenite cinism, resemnare, imprecăție, mesianism pe dos” și se încheie cu o serie de articole pe teme politice, publicate între 1995-1996): „Orice scoatere din context falsifică sensul. Fără noaptea de la Jilava – cu perspectiva morții în față – nu e de înțeles oroarea iscată de barbaria aplaudării minerilor. Fără obsesia pozitivă a românității, fără această hohotitoare etnofascinație frizând uneori maladivul (Patapievici declară că are în manuscris un volum întreg numit *În chestiunea unei aberații: patriotismul românesc*) nu pot fi înțelese vituperările ultracioraniene la adresa României («iubirea pățimașă» duce, cum știm, la o ură totală, devastatoare, nu?). În fine, fără evaluarea exactă a calmului analitic din textele socio-economice, fără aprecierea preciziei diabolice cu care se fac de obicei textele lui Patapievici inciziile politice – riscăm să rămânem exclusiv cu imaginea de Iov sulfuros, absolutist nedrept și fără scăpare, din epistole. Obligatorie, această lectură în triunghi nu e deloc ușoară. Pe cât de dăruit ieși din textul liminar («în preajma ștreangului»), pe atât de revoltat parcurgi coridoarele cu fecale

antimioritice, urină a istoriei și inima României «ca un cur»! (...) Dacă, măcar, scrisorile către Paleologu ar fi fost puse nu în deschiderea cărții, ci în addenda! Am fi ajuns acolo deja copleșiți de dulcea oboesală a inițierii, permeabili, îngăduitori. Dar așa...” ■ Vituperăția lui Patapievici i-l aduce în minte pe profetul biblic Ieremia: „Țineți minte? «Stricăciunea se întinde peste tot regatul lui Iuda». Idolatria și desfrâu, răutatea, îndărătnicia, necredința au smintit poporul, «prăpăd peste prăpăd vestește»”. ■ În ceea ce-l privește, Dan C. Mihăilescu îi reproșează „jocul acesta între adevăr și contradicție, ghidat de ispita absolutizării și reducionismului”; un exemplu: „Vezi bine că «o parte din România o urăște pe cealaltă», că multe aparențe ne indică precum «o societate spălată pe creier, și voioasă să fie așa», sau că foarte mulți sunt «hipnotizați de Iliescu, ca porumbeii de cobră». Dar nu e adevărat că «în esența lui poporul român s-a simțit bine sub Ceaușescu». De simțit s-au simțit bine incompetența și mediocritatea, pungășia, cameleonismul și prostia agresivă, necum *esența* românească”. Una peste alta, „provocările lui Patapievici *prind bine* chiar și când (sau: mai ales) *ne prind rău*”. □ Acest volum va stârni numeroase comentarii, pro sau contra, în presa acestui an. Le menționăm în continuare doar pe cele scrise de: George Pruteanu („Dilema”, 3-9 mai), Cristian Tudor Popescu („Adevărul”, 17 mai), Ioan Buduca („Cuvântul”, mai; august), Nicolae Manolescu („România literară”, 12-18 iunie), Traian Ungureanu („Cuvântul”, august), S. Damian („22”, 28 august-4 septembrie), Vasile Spiridon („Ateneu”, august), Cristian Livescu („Convorbiri literare”, august) etc. Pentru răspunsurile date de Patapievici unora dintre „criticii săi”, v. *infra*, 7-13 august.

- Un ipotetic „Aristotel (Telu) Sofocläu”, mimând agramatismul („singurul cu zece clase terminate care n-am apucat să dau treapta”), îi trimite „o scrisoare” Zoei Dumitrescu-Bușulenga, în nr. 21 al revistei „Academia Cațavencu” (*Colentina în epoca lui Pericle*). Mesajul ar fi acesta: cum „în magazin istoric sau în «Secolul XX» nu mai rețin minte că scriați matală că iepoca lu’ tiranu’ Ceaușescu ie un fel de Epoca lui Pericle”, „noi vă rugăm în consecință respectuos: Să mai scriți matală că și dl. Iliescu Ion este Pericle”, ca „să ne dea măcar butelie cum lea dat la alții fabrici și hoteluri că doar nu le dă de la el”.

31 mai

- În nr. 922 din „Vremea”, Geta Negrișanu publică un interviu cu Adrian Păunescu (*Nu toate romanțele sunt ale lui Eminescu, nu toate păcatele sunt ale lui Păunescu*, continuare în nr. 923, 1, 2 iunie). Scriitorul este întrebat despre relația cu familia Ceaușescu (un subiect de acuzare în această epocă): „Nicio relație specială. A fost relația dintre un cetățean român și președintele statului român. Ce relații să am cu familia? Nicidecum. Am mai auzit tot felul de chestii în epocă, că sunt însurat cu Zoe, de altfel Zoe e o femeie foarte la locul ei și foarte inteligentă. Am colaborat cu Nicu Ceaușescu când conducea

organizația de tineret comunistă, în care mulți dintre cei care pun întrebarea erau, în sensul că eu făceam Cenaclul «Flacăra» și cei de la UTC se ocupau de organizare. Nicu Ceaușescu n-a intervenit niciodată cu niciun fel de cenzură asupra Cenaclului. A făcut un alt lucru. A încurajat o manifestare numită «Serbările „Scântei Tineretului”» și mi-a mărturisit că o face pentru a nu fi la mâna mea, pentru a crea o alternativă în situația că eu nu mai colaborez cu nimeni sau devin imprevizibil”. Pe Ceaușescu, declară poetul, „l-am convins să nu dărâme satele din zona Bucovinei (...) dacă vrem să avem în zona de munte, într-adevăr, echilibru, dacă vrem să avem animale, dacă vrem să avem civilizație montană, nu trebuie să-i strângem pe munteni în Vatra Dornei sau în Câmpulung, ci trebuie să-i lăsăm risipiți”. ■ O schiță de autoportret: „Îmi place să pot schimba măcar starea de spirit a oamenilor, dacă nu chiar starea lor socială. Îmi place să exercit un anumit fel de forță interioară în exteriorul meu. Îmi place să sparg lemne, îmi place să forțez uși închise, îmi place să scot pe oamenii nedreptățiți din pușcării, îmi place să pun în operă idei interesante. Îmi place puterea. Nu sunt un modest, nu sunt un smerit, din acest punct de vedere nu sunt prea conform cu idealul creștin al smereniei. Îmi place să mă laud cu faptele bune pe care le-am făcut și nu suport să fiu lăudat pentru ce n-am făcut”. ■ În a doua parte a interviului, detalii despre Cenaclurile „Flacăra” și „Totuși iubirea” ■ Cum interviul are și o miză electorală, reținem unele dintre observațiile și precizările candidatului la prezidențiale: „Dacă ar fi să mă conformez imaginilor care circulă despre mine, că sunt nostalgic communist și alte tâmpenii de-astea, ar trebui să văd lumina din spatele tunelului, aia veche. Nu! În tunelul acesta nu există lumină. Alta este reforma care se cuvine acestei țări. Asta e o reformă moartă de la început. Nu are nicio legătură cu aspirațiile poporului roman. Aceasta e o reformă menită să distrugă industriile țărilor din Răsăritul Europei. Țările din Răsăritul Europei trebuie transformate în clienți ai marilor puteri economice. Eu nu cred că asta e soluția! Am spus de mai multe ori că, din moment ce această economie națională a putut plăti miliarde și miliarde de dolari, cât reprezenta datoria noastră externă, și a putut lăsa Puterea din 1990 în posesia a 13, nu a 3, a 13 miliarde de dolari, asta e suma completă, eu întreb: dacă s-au putut rezolva toate, unde a dispărut economia care producea toate astea? Unde?! Economia națională românească nu este o entitate fără legătură cu piețele. Unde sunt piețele pe care mergeau produsele noastre? (...) Unde sunt, de exemplu, banii care se iau de la posesorii de automobile, ca taxe. Unde sunt? Unde se regăsesc banii aceștia în șoselele de azi?”

● Apare nr. 177 al revistei „Dilema”, care dezbate „Cazul Lucrețiu Pătrășcanu” (responsabil Tita Chiper). Consemnăm principalele intervenții: Florian Tănăsescu, *L. Pătrășcanu – Repere biografice*; Florin Constantiniu, *Decepție și frustrare*; Ion Ianoși, *Vae victoribus!*; Stelian Tănase, *O victimă neinocentă*; Marius Oprea, *Cum a întinat Pătrășcanu valorile comunismului*; Z. Ornea, *Cunoscător al fenomenului românesc* (spre deosebire de ceilalți

lideri comuniști, la Pătrășcanu putea fi remarcată existența „unei profunderi cunoașteri intelectuale a problemelor fundamentale ale organismului românesc, în toate ale sale alcătuiri”) etc. Pentru decriptarea cazului, Tita Chiper realizează și două interviuri: cu Lena Constante, *Riscul maxim al utopiei*, și cu Nicolae Fotino, *Figuri politice de epocă, privite de aproape*; este consemnată „o relatare” a Dinei Cocea etc. ■ Tot Tita Chiper este și realizatoarea unui elocvent colaj *Trecut și posteritate în documente*: sunt reproduse fragmente din plenarele C.C. din 1945 și 1961, „ultimul cuvânt al acuzatului” Belu Zilber, „ultimul cuvânt al acuzatului Lucrețiu Pătrășcanu”, intervențiile lui Bodnăraș și Maurer, din „Scânteia” 1968 etc. ■ Ca „efect de ecou”, semnalăm și intervenția lui Adrian Cioroianu, *Lucrețiu Pătrășcanu: omul din umbra propriului mit*, din următorul număr, 178, al revistei. □ După lectura unor texte (un interviu cu Vladimir Tismăneanu din „Timpul” și câteva dintre observațiile lui Patapievici din scrisorile către Paleologu), Radu Cosașu se simte încurajat să creadă că ar fi trecut *Orele urii și cenzurii* din primii ani ai epocii postdecembriste („Din viața unui extremist de centru”): „Citez în acest sens [din interviul cu Tismăneanu, n.n.]: «Faptul că cei mai vocali (foști disidenți – n.R.C.) erau și cei mai radicali anticomuniști nu a fost dător de măsură pentru realitatea acelui moment în care ansamblul populației române, indiferent ce au crezut autorii Proclamației de la Timișoara, indiferent de ce credeam eu însumi, susținând în scrierile mele acest document, nu era total sedus de acest discurs. A existat o tendință de supraestimare a orizontului de așteptare al românului mediu». Sau: «În realitate, marea majoritate, așa-numita majoritate tăcută din perioada marelui tumult, a convulsiei revoluționare din decembrie-ianuarie, se uită îngrozită, neînțelegând prea bine ce vor acești dizidenți și foști deținuți politici, cine sunt, în fond, purtătorii de cuvânt ai opoziției. Pentru destulă lume, ei apăreau ca niște apostoli autodesemnați ai idealurilor de purificare națională». (...) m-am trezit luat de un vârtej epic care mi-a destabilizat mulțumirea, aducându-mi «orizontul» acela sub pleoape: am văzut nu atât idei, cât scene precise de ură și ruptură între prieteni, divorțuri, denunțuri, care purificau impurificând, răbind, împuțind, otrăvind; țâșnind de SUS și până jos, rotindu-se amețitor, precum culorile discului arhetipal, ele produceau lumina cea mai sumbră, a cenzurii. A cenzurii și a autocenzurii nu în presă – care, nebunie curată, era liberă! – ci «de la om la om, de la suflet la suflet», dacă nu s-au uitat aceste expresii ale propagandei de partid când se dorea tandră. Horia-Roman Patapievici, în scrisorile sale către Al. Paleologu, descrie foarte bine sentimentul pe care politologul l-ar putea numi «cenzura dialogului social». H.-R.P. recunoaște «apartenența sa la această trăsătură a românului, lașitatea»: «Spre pildă, ar trebui să vorbesc cum vorbesc cu Dumneavoastră și între fesenști, dar nu o fac. E drept că sunt agresivi, ilogici și autodezinformați (ei vor să adore, nu să judece), însă asta nu mă scuză». În fulgerul scenei, instinctul epic descoperă imediat pe cei câțiva oameni liberi –

la fel de liberi ca H.-R.P. sau ca «zona liberă de comunism» – care, la rândul lor, se considerau lași fiindcă-și cenzurau ceea ce vroiau să le spună «lui Horia, lui Volo», înfricoșați să nu fie luați, automat, drept «fesenști». Spre pildă: că Piața nu se poate autoconsacra ca «parlamentul cel mai onest» atâta timp cât nimeni nu era lăsat, la microfon, să ridice vreo obiecție la politica șefilor ei. Adoratorii Pieței erau dispuși să (o) judece? Logica antifesenistă nu se conforma celei feseniste? Politologul o spune, azi, calm și precis: «Faza a implicat, ca tip de logică leninistă, sau bolșevică, ambele părți. Pe de o parte bolșevicii-bolșevici, pe de alta, bolșevicii anti-bolșevici». Michnik o formulase însă chiar atunci: topica urii anticomuniste are toate semnele celei comuniste, a luptei de clasă. Îmi aduc aminte – aș zice, cu drag – că singurul articol pe care mi l-am văzut cenzurat după '89 este din '91 și avea ca titlu: «Comunista ură anticomunistă». Mai importantă decât ideea, mi se pare și azi scena, epicul: directorul „României literare” a avut grijă să mă cheme și să-mi comunice la telefon: «Radu, te rog, înțelege-mă, nu merge... Dă-ne altceva săptămâna viitoare»... Era exact într-o zi de miercuri. Și exact la prânz, celebra noastră «Zi de miercuri, la prânz» când «Secția» îi transmitea lui Roger «ce merge și ce nu» din Bogza, Manolescu, Blandiana... Nu numai ideile, dar până și orele cenzurilor deveniseră fixe? Era prea rotund și aproape frumos. O intuiție de prozator îmi spune că au apărut deja nostalgici și ai acestei «belle époque», ai acestui «temps du mépris» din primele ore ale post-comunismului”. □ Gabriel Andreescu publică a doua parte din serialul său *Interes național, profil intelectual* (în schimbul polemic cu Paler și Paleologu); pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

[MAI]

● În nr. 5 al revistei „Cuvântul”, Alexandru George are o intervenție intitulată *Obsedanta complicitate. Colaboraționism?*. În fapt, observă George, termenul de „colaboraționism” (împrumutat pe „filieră” franceză) nu ar fi tocmai adecvat cazului românesc; dacă totuși continuă să se folosească, ar trebui oarecum retrans la prima etapă a realismului socialist, vizându-i pe cei formați în „vechiul regim”. În rest, „colaboraționism” sau „complicitate”, faptele unor mari intelectuali, artiști sau scriitori rămân, criticul negăsindu-le nicio circumstanță atenuantă: „G. Călinescu și Mihai Halea erau oameni care se apropiau de cincizeci de ani, nu mai erau niște copii! Sadoveanu și Arghezi erau la sfârșitul vieții, pe cale de a împlini șaptezeci de ani. Gala Galaction și I. Agârbiceanu erau niște onorabile fețe bisericești, Al. Rosetti și Valentin Lipatti, descendenți ai unor familii în care comunismul și idealurile acestuia nu se practicaseră. A invoca în favoarea și spre scuza lor naivitatea idealistă este a-ți bate joc de cuvinte... (...) Toți acești oameni au făcut un calcul oportun, bine inspirat pentru situația lor personală de moment, dar cu scadență fatală pe termen lung, și care a constituit pentru câte un intelectual mai tânăr, cum eram

eu pe atunci, un lamentabil subiect de scandal”. Criticul nu se lasă convins nici de argumentul că prezența unor intelectuali de calibru ar fi fost o supapă pentru climatul intelectual al epocii: „Mă grăbesc însă să adaug că «beneficiul» social al trădării intelectualilor din câmpul literar și ideologic (drept, filosofie, istorie) a fost ca și inexistent. Marile nume au rămas, când au rămas, în anii următori, de pur decor; marile decizii din câmpul culturii erau luate cu mult peste capetele lor plecate, niciunul nu s-a sumețit într-o atitudine de protest, toți au aprobat fără crâcnire, dându-și concursul exact în sensul dorit de stăpâni. Nicio acțiune, cât de cât curajoasă, nu a pornit de la ei, totul se făcea prin ucazuri emise la nivel politic ocult; chiar și atunci când, după moartea lui Stalin, s-a produs un oarecare dezgheț, schimbarea de politică a pornit tot de sus, cu oameni verificați, cu activiști de partid. Nici măcar unui aderent de primă oră și plin de zel, precum Călinescu, nu i se îngăduiau decât mici fițe și ieftine inconformisme, dar asta nu pentru că omul ar fi fost pus pe fapte mai mari. Să nu uităm că divinul critic, care a făcut în comunism figură de «original», a murit în extaz, fericit că în ajun primise un buchet de garoafe de la Gh. Gheorghiu-Dej, la care și-a fixat privirea din urmă”. □ Pe prima poziție în topul de poezie realizat de Al. Cistelean se află Augustin Frățilă, cu volumul *Gramatica morții* (Cartea Românească, 1995); scriitorul ar fi „un sensibil și un delicat”, care „mizează pe panica suavităților, pe tensionarea spasmatică a delicateții” (*Poeemele unui trubadur de lux. Delicateți panicate*). □ În topul alcătuit de Mircea Mihăieș (în care figurează cărți de factură diversă) intră: 1. Daniel Vighi, *Valahia de mucava*, Ed. Amarcord, Timișora, 1996; 2. Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Ed. ARC, Chișinău, 1996; 3. Henri Wald, *Înțelesuri iudaice*, Ed. Hasefer, București, 1996; 4. Adrian Popescu, *Lancea frântă. Lirica lui Radu Gyr*, Ed. Didactică și Pedagogică, 1995; 5. Victor Kernbach, *Mit, mitogeneză, mitosferă*, Editura Casa Școalelor, București, 1995; 6. S. Damian, *Duelul invizibil*, DU Style, București, 1996; 7. Ion Istrate, *Romanul obsedantului deceniu (1945-1964)*, Ed. Diamondia, Cluj-Napoca, 1995. □ Ioan Buduca scrie despre volumul lui H.-R. Patapievici *Politice* (Humanitas, 1996) o cronică intitulată, cioranian, *Inconvenientul de a fi român născut. Articole politice* („Literatură”). Autorul este inclus și acum într-o serie celebră a culturii române, alcătuită din Eminescu, Iorga, Nae Ionescu, cu toate că, autorul ar fi, de fapt, „un liberal”: „În publicistica românească n-au fost numeroase momentele de reală însemnătate politică a unor articlieri. Eminescu a fost primul. Conservatorismul său ne apare azi într-o altă lumină. E un conservatorism clar și distinct. (...) Nicolae Iorga a fost următorul moment. Gloria lui a fost întreagă până la evenimentul Unirii din 1918. Apoi a început să devină din ce în ce mai palidă. Nae Ionescu este al treilea în această scurtă serie. Actualitatea sa este încă viabilă, într-un sens. (...) Avem, azi, un al patrulea moment în această serie. Este momentul Horia-Roman Patapievici. În expresiile cele mai

clare cu puțință și cu argumentul teologic cel mai tare, Horia-Roman Patapievici este un liberal. El derivă importanța și necesitatea liberalismului dintr-un fapt metafizic: acela potrivit căruia Dumnezeu ne-a dat suflet individual, personal și nemuritor. Restul e actualitate vie, gândire dramatică pe temele acestei actualități și sensibilitate etică neprihănită”. „Rămâne să vedem ce legătură e între H.-R. Patapievici și seria lui Ioan Buduca: Eminescu, Iorga, Nae Ionescu...”, comentează ironic „Interim” observațiile lui Buduca, în nr. 321 din „Adevărul literar și artistic”. În intervenția sa, Buduca se referea, printre altele, și la acuza de erezie dată de Biserica Ortodoxă Română. ■ Câteva amănunte în acest sens, nu foarte concludente, aflăm dintr-un articol al lui Dan Ciachir, *Fundamentalismul mitocăniei. Nu mai sus de ciubote!*, apărut tot în acest nr. 5 al revistei („Cronica ortodoxă”); ar fi vorba de revolta unui preot (Ioanichie Bălan) față de afirmațiile autorului despre instituția Bisericii. Chiachir se referă și la lecturile teologice ale lui H.-R.P. (incluzând *Patericul* și *Filocalia* pe lângă „multă lemnoasă teologie scolastică”, *Dogmatica* Sf. Ioan Damaschin). ■ Revenim la topul realizat de Ioan Buduca: 2. Dimitrie Gusti, *Sociologia națiunii și a războiului*, Ed. Floare albastră, București, 1995; 3. Silviu Brucan, *Lumea după războiul rece. Locul României și viitorul ei*, Ed. România liberă, București, 1996; 4. Gabriela Adameșteanu, *Obsesia politicii*, Ed. Clavis, București, 1995; 5. Ion Nicolae Anghel, *Cartea cu Pamfil*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1996; 6. Arșavir Acterian, *Portrete și trei amintiri de pușcăriaș*, Ed. Ararat, București, 1996. □ În cadrul rubricii sale de critică a prozei, Tudorel Urian comentează volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă*, RAO, 1996 (*Vremurile sunt sub om. Orbecăiala tranziției*). Astfel, ar fi vorba de „cea mai completă radiografie literară a perioadei de tranziție”, în care nu apelează nici la „ingineria textuală” a optzeciștilor, nici „nu [se] acordă o atenție specială valențelor stilistice”. □ Este publicat un text memorialistic al lui H.-R. Patapievici, *Viața la 17 ani* („Meseria de a trăi”, „Avanpremieră”).

● Angela Marinescu publică o serie de poeme în nr. 5 al revistei „Vatra”. □ În acest nr. al revistei stau „Față-n față” Viorel Marineasa și Daniel Vighi; despre cel dintâi scriu Cornel Moraru (*Rădăcinile realului*) și Caius Dobrescu (*O Românie care nu a fost niciodată caragialescă*), despre al doilea Andrei Bodiu (*Un moralist la sfârșit de secol*) și Mihai Dragolea (*Exerciții epice în anii din urmă*). □ Ancheta „*Greco-catolicismul – de la tradiție, prin prezent, spre viitor*” continuă cu următoarele intervenții: Dan Horia Mazilu, „*Această biserică greco-catolică... a cam încetat să fie greco-catolică*”; Alexandru Mușina, *Politichie și iar politichie!*; Gheorghe Perian, „*O solidarizare a celor ce au fost marginalizați*”; Mihai Ursachi, „*Regimul instaurat după 1989 întreține în mod deliberat aceste nefericite animozități*”; Petru Cimpoeșu, „*Rolul Bisericii este dincolo de istorie*”; Caius Dobrescu, *Cultura politică a greco-catolicismului. Moștenire „moartă” și moștenire „vie”. Reconcilierea*

ortodoxiei cu catholicismul; Dumitru Micu, „*Din perspectiva intereselor naționale majore, cele două biserici apar ca fiind una singură*” etc. □ Comentând romane precum *Moromeții*, *Cronică de familie*, *Bietul Ioanide*, *Groapa*, *Desculț*, Gheorghe Crăciun vede **Realismul ca pericol** („La periferie”): „Las deoparte faptul că în perioada mai sus amintită impersonala viziune realistă, cu sfătoasa ei omnisciență *terre-à-terre*, și stereotipa ei schemă fabulatorie era deja o valoare perimată care, prin repetare, anula toate achizițiile prozei noastre de factură psihologică și subiectivă (Camil Petrescu, Anton Holban, Hortensia Papadat-Bengescu, Mircea Eliade, Gib Mihăescu). Mai grav mi se pare faptul că Marin Preda, Petru Dumitriu, G. Călinescu, Eugen Barbu și Zaharia Stancu reduc, printr-o simplă tăietură epistemologică, realitatea și umanul la o singură dimensiune, esențială, cu toate că nu și unică. Viața, lumea sunt rezumate la social, individul uman e un prizonier al mediului său contingent. Până la urmă totul este supus determinismului existenței materiale. (...) Din ființă el [personajul, n.n.] a devenit ins. Apartenența lui la modelul atemporal, mitic și mistic al omului din totdeauna nici nu poate intra în discuție. Moromete nu e un Don Quijote, Ioanide nu e un Faust. Tipicitatea realistă, câtă există, nu are nimic comun cu metafizica naturii umane eterne. Ea, această tipicitate, aparține temporalului și nu simbolicului”. În aceste condiții, în opinia lui Gheorghe Crăciun, singura direcție viabilă din proza românească ar fi cea reprezentată de Școala de la Târgoviște: „Ei sunt aceia care, în plină acțiune de reeducare proletcultistă, au opus cu nonșalanță realismului «evazionismul», alternativa unor lumi epice construite numai aparent pe modelul evenimențialității cronologice, dar de fapt cu totul imaginare, livrești, și uneori – ceea ce era la fel de grav din punct de vedere partinic – biografice, strict personalizate. Nefiind implicați în lumea literară, trăind într-un anonim incitant și protector, în contact continuu cu marea bibliotecă a literaturii europene, târgoviștenii au fost de fapt aceia care au dus mai departe spiritul prozei noastre interbelice, fără să-i trădeze, să-i minimalizeze sau să-i glorifice inutil importanța”. □ Situându-se **Tot pe panta mărturisirilor...**, Alexandru George vine cu unele date elocvente pentru mica istorie din anii comunismului: „Rarissime erau cazurile de distrugere completă; de cele mai multe ori, în aceeași familie găseai un deținut sau un persecutat politic, un academician (dacă nu un om al regimului) și un fugit peste graniță. (...) măcar un membru al familiei scăpa turma, fiind bine situat în noul regim și aducea măcar o cartelă alimentară pentru el și soartă, dar izbutind și să vâre «în câmpul muncii» pe câte o rudă mai defavorizată.”; „Tot un ex-moșier ca Al. Rosetti devenise prin adeziune un om al noului regim (ca și soarta sa) în timp ce majoritatea membrilor voivodalei sale familii erau excluși, chiar prin pușcării (asemeni cu propriul său frate) iar alții (nepoți, dar și propriul său fiu) se salvară sau se vor salva în lumea liberă. Sau: în timp ce bravul ing. Gh. Boldur-Lătescu săpa la Canalul Dunăre-Marea Neagră în regim de

exterminare, sora sa, scriitoarea Ana Boldur, una dintre cele mai mari afaceriste literare în breasla traducerilor, salvase restul familiei prin căsătoria sa cu tânărul revoluționar Mihnea Gheorghiu”; „Și să nu se creadă că evreii erau exceptați, că aveau alt regim, așa cum susțin, mecanic, antisemiții de azi. Familia Brauner de pildă număra un prof. universitar (Rudolf), un «transfug» (Victor, pictorul), un deținut politic (Harry, folcloristul). Sau, în timp ce înflăcărata Maria Banuș apostrofa în versuri incendiere pe imperiaștii americani, vărul său Max era deținut politic și se va salva în SUA numai printr-un miracol”.

● În editorialul său din nr. 5 al „Convorbirilor literare”, Cassian Maria Spiridon pledează, indirect, pentru **Reabilitarea spiritualității**, pomind de la contestațiile lui Mircea Eliade din presa occidentală și nu numai: „Sunt zece ani de când Mircea Eliade a murit. Un autor *monstruos*, cum au fost atâtea în literatura română: Cantemir, Hasdeu, Iorga și lista ar putea continua. La atâtea ani după moarte sunt destui gata a-l bate în cuie pe motive ideologice, chiar și astăzi și tot la fel de dispuși a-l cenzura, precum fostul Consiliu al Culturii socialiste și, nu în ultimul rând, a-i imputa scrierile din tinerețe, cât și admirația sa față de spiritualitatea românească, față de Eminescu, Iorga, Pârvan, Nae Ionescu etc. (...) Și dacă, funcție de ideologia la modă, Eminescu a putut fi considerat de unii protolegionar, iar de alții socialist sadea, nici Eliade nu a fost scutit, încă în viață fiind, dar mai ales după, de etichetări dintre cele mai aberante, dintre care la loc de frunte se află antisemitismul (?), iar afirmarea tradițiilor spirituale și naționale îi sunt imputate ca propagandă extremistă ce nu îndeamnă, nici mai mult nici mai puțin, decât la asasinat (a se vedea *Felix culpa*, articol scris de Norman Manea)”. □ Din aceeași serie „criterionistă”, semnalăm și articolul lui Gabriel Stănescu, **Cazul Nae Ionescu și triumful spiritului socratic în cultura română**, cu referiri la activitatea didactică și publicistică, la receptarea în epocă (G. Călinescu, Mircea Vulcănescu) sau la impactul asupra elevilor sau adversarilor de idei (H.H. Stahl). □ Începând cu acest nr. 5 (și continuând până la nr. 11, noiembrie, inclusiv), Gheorghe Grigurcu publică un serial intitulat **Însemnări despre G. Călinescu** („Polemos”). Principala segment al contestării îl reprezintă publicistica criticului din anii '40-'60, care „e străbătută de *firul roșu* al intenției agitatorice a celui ce anunța, asemenea unui elev conștiincios ce ridică două degete, că și-a «făcut lecția de istoria partidului»”: „Susțin unii admiratori ai lui G. Călinescu că textele sale de compromis ar fi legate de anume circumstanțe ce le-ar neutraliza. Bunăoară că au fost citite cu o intonație persiflatoare, însoțite de o mimica bufă. Tot ce se poate. Dar aceasta nu schimbă lucrurile. Dacă omagiul rostit, sub cupola Academiei, la adresa lui A. Toma a fost perceput de auditoriu ca o reprezentație mai mult sau mai puțin ilariantă, noi avem la îndemână doar textul desprins de vocea și de figura autorului, text în care găsim propoziții similare cu altele, numeroase, din

Cronicile optimistului (...) Deșănțata supraevaluare a modestului bard proletcultist apare în accentele unei solemnități imperturbabile: «Spre deosebire de Petrarca bătrân, primul 'uomo finito' al mileniului, care se socotea 'zdrobit de ani și ostenit de drum', dumneata, la o vârstă înaintată, te-ai simțit deodată tânăr și ai început să te pui în slujba Partidului, să denunți șomajul din societatea capitalistă, să dai un exemplu de vitalitate și de combativitate (...). Cititor al lui Goethe, n-ai devenit un mizerabil homunculus, ci un om titanic, un conducător de gloate». Lui A. Toma i se mai spune că procedează, în versurile sale, «ca Goya și Paciurea». ■ Relația destul de complicată a criticului cu oficialii anilor '50 și meandrele biografiei sale profesionale sunt prezentate astfel: „După ce acceptase compromisul cu puterea, printre primii scriitori, aceasta, consolidându-se și sporindu-și cu impertinență «exigența revoluționară», nu s-a sfiit a-l probozi pentru concepțiile «burgheze», «idealiste», «reacționare» de care nu s-ar fi lepădat îndeajuns. Textele stomatologului Ion Vitner care i-a preluat catedra sunt edificatoare. După acest ritual de penitență, menit a intimida, a înfricoșa, lui G. Călinescu i s-a acordat, e drept, ceva mai multă credibilitate. Nu atât însă încât să nu fie cenzurat, ținut departe de catedră, împiedicat a călători în străinătate când s-a îmbolnăvit și ar fi avut nevoie de un tratament de înaltă clasă. Dar suficient pentru a fi asimilat micii nomenclaturi (deputat M.A.N., alături de sute de figuranți fără nicio personalitate). Deoarece deținea și funcția de director al Institutului de literatură, titlul de academician etc., a fost proiectat asupra lui, printr-un gest aproape automat în acele circumstanțe, un fascicoul al fetișizării. Puricat la sânge în manuscrisele romanelor sale, ce au apărut cu mare greutate (la publicarea *Bietului Ioanide* s-a produs și ultimul atac oficial, sub semnătura unui oarecare N. Popescu-Doreanu, investit cu funcția de inchișitor de partid), nu mai putea fi, în schimb, criticat public. Nu era de conceput să se iște vreo discuție cât de cât liberă asupra opiniilor sale. Regimul i-a dăruit astfel statutul de protejat al său.” ■ Se discută și despre posteritatea critică a lui G. Călinescu, care ar fi „îndeajuns de tulbure”, „spre deosebire de Titu Maiorescu și de E. Lovinescu, care au avut serii de continuatori bine marcate”: „Cine sunt, în definitiv, urmașii Divinului? Cercetătorii de la Institutul ce l-a condus, pe care-i trata, după toane, magnanim ori malițios, ca pe un soi de soldați de plumb ai companiilor sale de Napoleon de cabinet? Cei pe care-i indică la finele istoriei și anume Al. Piru, Adrian Marino, G. Ivașcu, G. Mărgărit? Puțin probabil, Piru s-a remarcat printr-o obediență rigidă, printr-o pasișă a literei maestrului, străin de duhul poeziei acestuia, precum un contabil ambițios al prodigioasei moșteniri, reduse la cifre (cifruiri). Printr-însul figura călinesciană și-a dezvăluit fața automată, caricaturală. Doar versatilitatea și oportunismul modelului au pulsă mai viu în făptura sa solemnă, de manechin oficial. Adrian Marino, repudiat, de altfel, de fostul său profesor, s-a îndreptat pe cu totul alte căi, ajungând la altitudini teoretice de unde peisajul artist al Călinescului se

răsfrânge, în ochiul său nu mai puțin prezumțios, ca un obicei foarte îndepărtat, demult «depășit». G. Ivașcu n-a fost decât un publicist conjunctural, un «diplomat» gata de toate temenele și trucurile de adaptare fanariote, salvând, e drept, câte ceva din valorile amenințate, dar mai cu seamă salvându-și barca proprie, mereu legănată de marea instabilă a ideologiei de partid. G. Mărgărit s-a dizolvat prematur într-o sumbră boemă, în subsidiar protestatară, care i-a nutrit abulia și i-a accentuat vulnerabilitatea până la dezastru”. „Dar, cu toate acestea, n-am putea spune că G. Călinescu a rămas fără posteritate” – precizează Grigurcu; dacă „Paul Georgescu e un mic G. Călinescu al realismului socialist”, „abia mai târziu s-au impus succesorii substanțiali”; pe listă sunt trecuți... Ion Negoitescu, Alexandru Paleologu și Andrei Pleșu. Despre Ion Negoitescu: „Autorul *Engramelor* e, din punct de vedere etic, un lovinescian tipic, ergo un... anticălinescian. Însă în creuzetul scriiturii sale se amestecă atitudinea de calm sensibil și resignat a lui E. Lovinescu cu demonia neliniștită, insurgentă (iconoclastă) a lui G. Călinescu. Elanul romantic al ultimului irumpe în pagină sub forma grafiei copios metamorfozante, fosforescente, nesătule de sine. Arhitecturile himerice, extra-ordinarul, exhibiționismul îl atrag ireprimabil. (...) Ambii s-au născut sub zodia luxoasă a barocului”. Despre Alexandru Paleologu: „Speculația sa abundentă, paradoxal livrească, nu o dată teatrală, vine, în fond, din aceeași intuiție a inteligenței ca labilitate. Aspectul d-sale de personaj occidental-balcanic, doct și alert, subtil și înclinat către extravagante (un nastratinism goliardic), îl încadrează în familia caragialescă (Zarifopol, Ion Barbu, Eugen Ionescu, Miron Radu Paraschivescu etc.)”. Înscrierea lui Pleșu pe listă nu este decât un prilej de contestare și polemică indirectă cu acest eseist: „Ultimul ei vlăstar de viță e, indiscutabil, Andrei Pleșu. Dacă «ambasadorul golanilor» se menține, măcar în termeni generali, într-o postură a opoziției democratice și monarhice care-l cinstește, directorul «Dilemei» se apropie de G. Călinescu prin agravarea instabilității ce rezultă din demersul oportunist. Strălucirea sa intelectuală nu ascunde mecanismul lăuntric, acea «minte dialectică» à la conu Leonida, care, «sare iute peste contradicții». (...) Fascinant om al zilei, adică al tranziției (sociale, intelectuale, morale etc.), al unei tranziții *ad infinitum*, Andrei Pleșu realizează acele «mari senzații ideologice», care decurg din *curgerea* conștiinței, din primenirea iute a vorbelor și atitudinilor. Adică din «incoerență» antijunimistă, ce, în cazul de față, intenționează a consolida un «al treilea pol», al angajării neangajate, rod al prestidigitației amoraliste. E aci o coincidență de fluidități. Tranziției din afară îi corespunde cea mentală și temperamentală a fostului ministru al culturii, care, în temeiul ei, s-a văzut «selectat». Un timp baroc cere o conștiință barocă. Transizată prin unele laturi ale lui C. Noica, sofistica filozofantă, pliabilă și scânteietor stilistică a lui G. Călinescu reînvie astfel printr-un exemplar de excepție”. ■ Reținem și câteva dintre sugestiile sau observațiile lui Grigurcu: „De cercetat, de către un

italienist, relația dintre fraza copios-exactă, de o intelectualitate volubilă, în liniile, totuși, ale unui desen precis, de o sonoritate romanică mată, strălucitoare însă pe dinăuntru, prin victoria sensului concentrat, a lui G. Călinescu, și fraza lui Giovanni Papini, în destule privințe asemănătoare.”; „I. Negoitescu remarcă «vocația fundamentală a lui G. Călinescu de-a considera lumea (în care include însăși persoana sa) sub specia comicului». Iar S. Damian înregistra, în consens, că: «Trecerea de la tragic la nepăsare voioasă se petrece pe toate versantele». N-ar fi vorba mai curând de un proces invers? Întrucât «comicul», «nepăsarea voioasă» ni se par a alcătui un prim strat protector, care permite trecerea ochiului critic în adâncime, către firea reală a personalității creatoare călinesciene, sumbră și iremediabil dezolată. Prin comic, Divinul fuge de sine și totodată ne introduce în universul său real, noptos, lipsit de speranțe. (...) Nu numai comicul constituie instrumentul prin care G. Călinescu s-a împotrivit infrastructurii sale nocturne și tumultuoase, domptând-o și totodată revelând-o. În această ordine, trebuie să vorbim neapărat și despre clasicismul său. Clasicism înseamnă ordine, claritate, formă, simetrie etc. Deci o antiteză la informalul haotic, amenințător. Înseamnă autoritate, deopotrivă de ordinul poeziei și al psihologiei, capacitatea și dreptul auctorial de-a modela personajele, de-a le citi gândurile și afectele, de-a prevedea reacțiile, într-un scenariu omniscient, demiurgic, de dominare a lumii în efigie. Înseamnă și un statut al impersonalității, care se dispensează de confesiuni, de introspecții mai mult ori mai puțin stingheritoare («notația la modul subiectiv o consider un abuz»). Clasicismul reprezintă astfel, pentru G. Călinescu, o mască de efect, un travesti desăvârșit.”; „Să nu ne surprindă figura de funambul trist, măcinat de angoase, de un profund dezechilibru mascat, de o cronică dezadaptare disimulată, prin contrariile lor, pe care o face G. Călinescu. E figura caracteristică a marilor comici, care cu un ochi râd și cu altul plâng. E o imagine ce-l leagă pe critic de un mare contemporan pe care nu l-a înțeles: Eugen Ionescu.” ■ Opiniile despre „colaboraționismul” călinescian (exprimate mai ales în primele episoade ale acestui lung serial) nu scapă netaxate. Astfel, „Interim”, în „Adevărul literar și artistic” din 30 iunie, contestă „viziunea critică și discriminatorie – în stilul obișnuit – a lui Gh. Grigurcu despre G. Călinescu, din intervențiile publicistice ale căruia sunt selectate exclusiv genuflexiunile marelui critic față de «imperativele» ideologice ale epocii proletcultiste. Fără să acordăm acestor «oscilații» acomodate proporții catastrofale, nu putem să nu fim de acord cu raționamentul lui Gheorghe Grigurcu: «Cum l-am putea blama doar pe N. Moraru sau I. Vitner și J. Popper, făcându-ne a uita ce a scris G. Călinescu?» Întrebare legitimă, atâta doar că nu «blamarea» ar putea fi chiar scopul ultim al unei atare întreprinderi critice, cât restituirea unui portret în marginile adevărului despre «divinul critic». Care nu va scădea în ochii noștri și nici nu va face necesară «apărarea» prea zeloșilor săi admiratori: se «apără» singur, prin impresionanta

lui operă”. ■ În nr. 35 din „Literatorul” (30 august-6 septembrie), Valerian Sava demontează această modalitate de lectură: „Când G. Călinescu elogiază sibilinic «prezența omului iscusit. Pot zice că nu există decât un erou al artei, aume *eroul*», G.G. ne îndrumă și mai intensiv lectura: «Desigur, eroul socialismului, pururi victorios, erou ale cărui tipare semizeiești sunt date de figuri precum cele ale lui Lenin, Stalin, Gheroghiu-Dej, cântați ca atare de lira multicoloră a lui G. Călinescu». Nu știam că acesta ar fi scris poeme cu asemenea eroi și ne-am fi așteptat aici la un asterisc bibliografic. Știam însă și i am mai dovedit-o («Literatorul», nr. 29 crt.) că Gh. Grigurcu păcătuiește nu numai prin accente deformatoare, ci și prin malversația frauduloasă a proporțiilor, prin falsificarea infamantă a faptelor și perspectivei, prin asociații punitive iresponsabile. Acum în delir (după Lenin, Stalin și Gheorghiu-Dej): «Ceea ce nu ne oprește (într-adevăr, cine să-l oprească pe G.G.?!) a face legăturile cu tezele celui alt totalitarism, de dreapta, în speță cu propaganda goebbelsiană...»”. Valerian Sava se referă și la repetatele acuze adresate de Grigurcu criticilor de la „Literatorul”: „Acestea sunt tehnicile prin care G.G. își fabrică în serie și inamicii «apolitici», care ar fi adversari periculoși și oricărei *revizuirii*, nu doar ai tezelor și tehnicilor sale. Tehnicile au însă puterea lor autonomă incontrollabilă. Duse la extrem, se întorc împotriva mânuitorilor (...)”. □ Revenim la nr. 5 din „Convorbiri literare”, în care Ioan Holban răspunde afirmativ la întrebarea ***Sunt necesare reeditările?*** („Critica prozei”), exemplificând prin romanele *Dimineață pierdută* de Gabriela Adameșteanu și *Ruptura* de Corneliu Ștefanache. □ Cristian Livescu scrie despre volumul *Semnul mirării* (Humanitas, 1995) al lui Virgil Ierunca (***Virgil Ierunca sau de veghe la ne-uitare***, „Critica criticii”): „Cuvântul *etică* apare din ce în ce mai frecvent evocat în discursul critic al lui Virgil Ierunca, cu sensul de onestitate morală, dar și de veghe la «ne-uitare», la ipostazele conștiinței otrăvite de istorie, ca prim și decisiv criteriu de reevaluare a literaturii postbelice în funcție de distanța față de comunismul bizantin de tip dâmbovițean, care a știut ca nimeni altul să-și fabrice curteni din rândul poezilor”. „Efectul Ierunca” ar însemna și luarea în considerație a unora „autorii marginalizați, neglijați sau proscrși de putere”; sunt menționați „Dumitru Stăniloae (marele autor al *Dogmaticii ortodoxe* ales pe merit membru al Academiei Române, din păcate încă insuficient cunoscut în dimensiunea operei sale și doar ocazional adus în linia întâi a rezistenței spiritual-filosofice), Alexandru Busuioceanu, Vlad Georgescu, Sergiu Alexandru George, Marcel Gafton, M. Nițescu, N. Steinhardt, Ion Biberi, Bazil Munteanu, Pericle Martinescu, apoi, pe Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Cristian Moraru, Daniel Barbu, H. R. Patapievic, Alexandru George, Mihai Zamfir, Marin Mincu, Stela Vinițchi (!!), Dorin Tudoran, Grete Tartler, Elena Ștefci, Marta Petreu, Liviu Ioan Stoiciu, Dan Ion Nasta, Constantin Abăluță, Mircea Dinescu, Al. Monciu-Sudinski (...)”. Totuși, transformarea lui Cristian Moraru în „model de conștiință critică” doar

pentru faptul de a fi demonstrat tendențiozitatea ideologică a *Cronicii de familie* sau supralicitarea lui Mihai Zamfir i se par criticului exagerate (fapt salutat de „Interim”, în „Adevărul literar și artistic” din 30 iunie, publicistul remarcând că, „spre deosebire de alți comentatori, criticul «îndrăznește» să formuleze și câteva rezerve față de unele opinii ale lui Virgil Ierunca”)

■ Finalul cronicii lui Livescu este următorul: „«Generalul» poate fi acum mulțumit, deși operațiunea nu s-a încheiat. Să nu uităm, să nu uităm împreună!...” □ Începând cu acest nr. 5 (și continuând până la nr. 7, inclusiv) Emil Iordache analizează *Mutația Sadoveanu* („Literatura orizontală”), comentând pe larg *Păuna mică* și *Mitrea Cocor*. Criticul arată că, în 1944, Sadoveanu era cât se poate de lucid în privința pericolului bolșevic: „Mimetismul politic poate fi observat și într-o carte scrisă în perioada 1919-1920, când «exploratorul de realități» Mihail Sadoveanu obținuse, prin intervenția lui C. Stere, «o vagă și nu mai puțin confortabilă misiune culturală în Basarabia». Revoluția bolșevică, atât de preamărită mai târziu, este, în această carte, calificată negru pe alb astfel: «O nebunie roșie bântuie fără stavilă prin țara stepelor, și parcă bate dintr-acolo un vânt de nenorocire și de nemărginită tristețe. Fără îndoială, în om trăiește o fiară. Vai de el când gratiile au fost rupte și bestia adulmecă sânge!»”. ■ Emil Iordache se arată destul de sever și în privința unui roman precum *Nicoară Potcoavă*: „Acest roman încununează stupid lunga activitate scriitoricească a lui Sadoveanu, deoarece *Nicoară Potcoavă* nu este, de fapt, o scriere, ci o rescriere, în care sunt utilizate pentru ultima dată toate ingredientele arhaicizante din operele de dinainte de război. Totuși, descoperind că lumina vine de la răsărit, Sadoveanu descoperă și un fel de înrudire între români și ucraineni. «Apropierea dintre cele două popoare care trăiesc astăzi în vecinătate, noi și ucrainenii, și care au trăit odinioară într-un fel de comunitate, după cum ne arată toponimia ținuturilor românești și cuvintele slave ale vorbirii noastre, care mărturisesc o *conviețuire blândă* (s.n.), se dovedește și prin faptul că noi, mai bine și mai ușor decât alte neamuri putem înțelege acest umor (al lui Gogol – n.n.) izvorât din adâncul amărât al sufletului omenesc.» (Mihail Sadoveanu, *N. Gogol*, în *Mărturisiri*, ESPLA, 1960). Față de această afirmație, mai ales în ce privește segmentul «conviețuirii blânde», gândul ne duce fără voie la romanul *Nunta domniței Roxanda* scris în 1932, când, sigur că da, încă nu se știa respectivul amănunt. Se știa, însă, tocmai de la Miron Costin, de isprăvile căzăcești, de rolul nefast jucat de aceștia în istoria românilor. Constrâns, probabil, de ideologia burghezo-moșierească, Sadoveanu dezvoltă pasaje respective din Miron Costin, nu ideea «conviețuirii blânde»; ucrainenii din *Nunta domniței Ruxandra* sunt: «fiare din pustie», «fiare cu chip de om», «viermii pământului», «varvarii», «venetici nespălați de la ucraină». Iar Timuș Hmelnițki, mirele, e mai mult decât toate acestea la un loc. De un sarcasm zdrobitor este scena în care acesta, refuzând baia, «a tras din cingătoare un junghi subțire cu

plăsele de fildeș și a găsit de cuviință să-și taie și să-și lepede arcurile negre de la unghii». (Mihail Sadoveanu, *Vremuri de bejenie. Nunta domniței Ruxandra*, ed. Minerva, București, 1977). Citit prin contrast cu acest roman, până și Nicoară Potcoavă dezvăluie un... ajutor sovietic acordat domnului moldovean.” □ La ceas aniversar, Dan Mănuță publică articolul **Constantin Ciopraga – '80. Sensul vieții**. □ În cadrul rubricii „Din valurile presei”, o „răfuială” locală: „Utahave” descoperă că **Falsul Liviu și adevăratul Antonesei bântuie prin Iași**. • Nr. 5 al revistei „Contrapunct” este dedicat lui Tristan Tzara. Este publicat un interviu acordat de Eugen Ionescu lui Claude Bonnefoy (**Despre Tristan Tzara și preliminarii românești la Dada**), în care celebrul dramaturg insistă mai degrabă asupra rolului lui Urmuz ca precursor al avangardei și suprarealismului: „S-ar putea spune că Urmuz și amicii *avant la lettre* sau că cel mai vechi suprarealism a fost cel de sorginte românească. Însă în anii douăzeci, semi-dadaismul românesc de tip Urmuz a fost copleșit, sufocat de suprarealismul franțuzesc. Revistele de avangardă n-au fost «urmuziene», nici chiar «tzariene», ci direct suprarealiste. Se cunoaște că exista un filon specific românesc al poeziei de avangardă, pentru că Sașa Pană, animator al suprarealismului român, îl publica pe Urmuz, dar fără înrâurire. Numai după ce a trecut valul suprarealist, scriitori ca Gh. Dinu, Jonathan Uranus și mai ales Cugler au regăsit și explorat calea deschisă de Urmuz”; „În textele mele de tinerețe, publicate în România, influența scrierilor lui Urmuz este nulă, cu toate acestea exista în acele texte o voință deliberată de provocare și de farsă. Iar întâiul text scris în Franța, în 1948, înainte de *Cântăreața cheală*, era un studiu asupra lui Urmuz. Numai că editorii nu l-au vrut. Gândeau că n-ar interesa pe nimeni...” □ Nicolae Țone scrie un articol **Tristan Tzara, licean la București**, iar Geo Șerban, folosind și nr. omagial al lunarului „Europe”, iulie-august 1975, dar și ediția franceză a *Operei* lui Tzara, realizează o amplă și minuțioasă cronologie (**Treptele devenirii**), în care contextul artistic occidental în care evolua scriitorul este foarte bine reprezentat. Sunt publicate și două subcapitole dintr-un roman autobiografic al lui Tzara (**Jocul a început**, „Memoria profesională. VII. Cum m-am hotărât să povestesc unele amintiri” și „Zâmbetul sexual. VIII. Debutul amoros al unui băiat timid”, traducere și prezentare de Irina Eliade). Nu în ultimul rând, semnalăm și articolul lui Radu Bogdan, **Tristan Tzara și arta neagră**.

• Din nr. 5 al revistei „Apostrof”, semnalăm, între altele, cronica lui Ion Bălu despre volumul lui Emil Hurezeanu, *Între câine și lup*, Biblioteca Apostrof, 1996 (**Adevărata imagine a României de azi**, „Cronica literară”): „*Între câine și lup* oferă o imagine lucidă a României de azi, o viziune subordonată unor norme de fidelitate reproductivă, ce reflectă adevărul necosmetizat al «tranziției»: sărăcia generală, corupția înspăimântătoare, oboseala oamenilor, lehamitea, lipsa speranței, teama constantă a intelectualității că țara va reintra în sfera de influență a Rusiei. (...) *Între câine și lup* rămâne o carte tulbu-

rătoare, ce dezvăluie tot răul material, etic și spiritual adus României de actuala conducere a țării, dar sugerează și puțința eliberării de sub povara malefică a unei ideologii străine de spiritualitatea românească”. □ Ion Vartic publică un eseu despre *Cioran, prințul obosit și Caligula* (continuare în nr. următor). □ În cadrul unui „Dosar Mircea Eliade-Lucian Boz”, sunt publicate epistolele primite de savant de la Boz, între anii 1981-1984 (cu o prezentare de Mircea Popa). □ Dora Pavel îl interviuează pe Adrian Popescu; referiri biografice și bibliografice, plus o urmărire a traseelor spirituale ale poetului („*Credința trebuie trăită în cotidian*”). □ Florența Albu este prezentă cu unele *Pagini de jurnal* (notații din 1992), iar Nicolae Balotă cu însemnări *Din „Caietul albastru”* pentru anul 1954 (continuarea, în nr. următor).

● În nr. 5 din „Timpul”, Val Condurache crede că scindarea lumii scriitoricești ar avea și cauze financiare (*Pe banii noștri*): „Pe de o parte, ei acuză prelungirea sistemului comunist în agonia pe care o trăim și se declară a fi în opoziție. Pe de altă parte, ei știu că, fără subvenții de stat, cărțile lor nu ar putea fi tipărite. Din această ambiguitate, care este una morală, se nasc cele mai mari și mai primejdioase ambiguități și n-ar trebui să ne mire faptul că scriitorii din opoziție vor trece, cu arme și bagaje, în tabăra puterii. Cu banii noștri, ai tuturor, guvernul își poate permite orice, cu instrumentele de care dispune. Distribuie premii literare, împarte avantaje, tipărește cărți. Scriitorul, orgolios ca orice creator, își pune și el problema: opoziția nu tipărește cărțile mele, atunci la ce e bună? Întrebarea pe care vreau s-o pun e, de fapt, și mai gravă: scriitorii aflați în opoziție se bazează pe o credință, ori caută, în alt partid, un coordonator de credite? Se așteaptă, ei, ca venind CDR și PD, cu alianțele pe care le-a făcut în ultima vreme, la mai mulți bani din buzunarul contribuabilului? Distribuiți de-o altă guvernare? Încep să mă tem că scriitorii, care s-au grupat în opoziție îndată după evenimentele din decembrie, sunt mai revendicativi decât lucrătorii de la Metrou și mai ușor de cumpărat decât oamenii politici”. Sunt publicate părțile a doua a interviului cu Alexandru Paleologu și a convorbirii Mihăieș-Tismăneanu, v. *supra*, aprilie.

[MAI-IUNIE]

● Două jurnale ne rețin atenția în nr. 5-6 ale „Vieții românești”: un fragment, *Oameni și monștri*, din *Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă, cu însemnări din anii 1954 și 1955, și un altul din *Jurnalul* lui Radu Petrescu, 1965 („Inedit”).

● În nr. 5-8 din „Jurnalul literar”, Gheorghe Grigurcu rememorează câteva întâmplări din *Epoca de platină*, pentru a ironiza prezența unui „foarte impunător savant în ale literaturii” (probabil Adrian Marino) în paginile revistei „Ramuri”, deși, odinioară, Marin Sorescu (fostul director al revistei) îl atacase „fără argumente, doar cu ghionturi și cu lovituri fără stil”: „Savantul bine burdușit de pumni s-a gândit însă că ar fi util să facă pace cu influentul

autor năbădăios. (...) Nu că s-ar fi terminat revistele din țară. Nici măcar autorii ambițioși și cu multe relații. Morala? Firește e o antimorală: unde doi se ceartă al treilea pierde”.

IUNIE

2 iunie

● Un amplu interviu cu Monica Lovinescu poate fi citit în două nr. din „Adevărul literar și artistic”, intervenția fiind publicată sub două titluri diferite: **„Presa românească este una dintre destul de rarele izbânzi ale revoluției din decembrie”** (nr. 321, 2 iunie) și **„În general, oamenii vor intens să uite”** (nr. 322, 9 iunie; interviu realizat de Saviana Stănescu). Pentru început, Monica Lovinescu se referă la procesul pe care l-a demarat pentru recuperarea casei lui E. Lovinescu, din care nu lipsesc detaliile sordide: „Biroul lui E. Lovinescu a fost întrebuințat de chiriașii care au urmat plecării mele pentru a se tăia porcul pe el. Cărțile din biblioteca lui E. Lovinescu au fost arse, iar biblioteca servea ca dulap de bucătărie – erau puse acolo uleiul, sarea, oțetul etc.” Monica Lovinescu lansează și un anunț pentru a recupera „penița de argint a lui E. Lovinescu, peniță cu care și-a scris toată opera și care a dispărut odată cu biblioteca și tot restul”. Fiica marelui critic se referă și la calvarul prin care a trecut mama sa, rămasă în țară (arestul, privarea de îngrijire medicală). ■ În continuare, Monica Lovinescu se referă la evenimentele din 1989 (pe care nu le consideră a fi fost o revoluție): „Cred totuși că a fost o revoltă de stradă care, chiar dacă a fost provocată, a depășit scopul provocatorilor și care a fost apoi confiscată cu mijloacele pe care le știm. Puterea s-a transformat nu în neocomunism – formula e greșită pentru că nu se mai face acum comunism – dar în fotolii pentru neocomuniști”. ■ Oricum, „presa românească este una dintre destul de rarele izbânzi ale revoluției din decembrie”, iar „această conversiune a intelectualilor la politic este una din cheazășile seriozității acestei presei”. ■ De o deosebită importanță pentru controversile acestei epoci sunt precizările, de pe poziții radicale, în chestiunea „deșertului cultural” postbelic sau în cea a „revizuirilor”: „Cred în teoria deșertului cultural de-a lungul realismului socialist, deci din 1948, să spunem, până la începutul anilor ’60. Deșertul cultural a fost punctat de mici oaze, două-trei apariții: *Moromeții* lui Preda, câteva romane care atunci au părut senzaționale în acest vid (*Groapa* lui Eugen Barbu ș.a.) numai pentru că nu era vorba de Partidul Comunist; cele două romane ale lui Călinescu – totuși extrem de tributare timpului – cu impresia de libertate pe care o dădea Călinescu răsfrățându-se pe sine însuși. Pentru că *Bietul Ioanide* este propria lui statuie ridicată la X, Y, Z. Deci în acest deșert, mici apariții au putut părea mari apariții, care recitite acum nu mai rezistă. După ceea ce s-a numit liberalizare, și în parte a și fost, după anii ’65, s-au acordat anumite libertăți formale (luate înapoi după ’71, la Tezele din

ilule), libertăți care au fost adâncite de scriitori și a existat astfel ceea ce s-a numit «rezistența prin cultură», cu toate limitele și ghilimelele posibile. Primele mari ghilimele stau în faptul că n-a fost suficient. Simplul fapt de a evada în estetic nu era de ajuns pentru a crea o societate civilă. În celelalte țări s-a produs un fel de literatură angajată pe motivele esențiale. Noi nu am avut o astfel de literatură. Oricum, nu se poate vorbi, totuși, de deșert cultural. Această literatură cu mari reușite în epocă ar trebui revizitată pentru a vedea ce va rămâne din ea în momentul în care complicitatea cititorului cu scriitorul care-i făcea cu ochiul nu mai rezistă în timp. Eu cred că sunt câteva cărți care în orice caz vor rezista, dar trebuie o reasezare a lucrurilor. De pildă, **Marin Preda** are destul talent și *Moromeții* e o carte destul de importantă ca să nu ni se impună, de pildă, *Delirul* ca un roman de prim-plan. Și dacă spun că *Delirul* este mai puțin important și concesiv – atât etic, cât și estetic – să nu fiu acuzată că sfărâm statuia lui Marin Preda. În ceea ce privește marii colaboraționiști – Sadoveanu, Călinescu, Arghezi (care a rezistat la început, apoi a trecut la o colaborare totală, el care mai înainte, într-o prefață la o carte a lui, scrisese către Regele Carol al II-lea: «Nu mâna mea a scris aceste poeme, ci mâna domnitorului...») – cred că rămâne opera lor de dinainte și că ceea ce au scris după nu distruge această operă. Ar mai fi romanul **Gabrielei Adameșteanu** – *Dimineață pierdută* care rămâne în picioare, iar coana Vica s-a impus ca un personaj memorabil al literaturii române”. ■ În fragmentul de interviu publicat în nr. următor (322, 9 iunie), Monica Lovinescu se referă și la unele strategii de impunere a literaturii române în străinătate: „Trebuie să fie atrasă atenția prin ceva extraliterar. După Revoluția maghiară, s-a tradus masiv din literatura maghiară; după Carta de la Praga, cehii au fost traduși masiv în Franța. (...) Noi am stat cumiți și n-am tras atenția prin nimic special. (...) acest tip de literatură a «făcutului cu ochiul»; un fel de prudență care intra în cuvânt și-l năclăia; faptul că poezia, care era fenomenul cel mai important, rămâne intraductibilă la limită”. ■ Se discută și despre volumul *Politice* al lui H.-R. Patapievici; Monica Lovinescu nu a citit în întregime cartea; a observat că aceasta conține „niște termeni pe care eu nu-i întrebunțez, care nu-mi sunt curenți și care, la limită, pot să nu-mi placă”, însă, pe de altă parte, „este absolut indecent să faci un catalog de termeni, să-i iei din fraza în care au fost inserați și din contextul cărții”. Cartea ar trebui socotită, în opinia criticului, o „reacție radicală de iubire rănită”, provocată de contextul românesc postdecembrist (în special de fenomenul mineriadelor): „Chiar dacă nu ești de acord cu punerea în chestiune radicală a firii românului – eu cred că trebuie pusă în discuție firea omului, nu a românului (iar ne luăm drept prototipul omului) – punerea în chestiune a unor adevăruri admise sau a unor clișee este sănătoasă pentru spiritul critic și pentru spirit, pur și simplu. Patapievici, spunând adevăruri nu pentru gustul provocării, ne provoacă. Dar, la această provocare, nu putem răspunde cu un catalog de sintagme neplăcute. Cred că Patapievici e

o apariție mai mult decât salutară în eseistica românească și că avem nevoie de spirite radicale pentru că ne-am obișnuit să aplaudăm”. ■ Sunt discutate și cazurile (fenomenele) de rezistență și de disidență: „Nu, am avut o Rezistență foarte importantă la venirea rușilor, cum nu au avut celelalte țări – mă refer la Rezistența din munți, asupra căreia nu se va insista niciodată îndeajuns. Cea mai îndelungată din Europa de Est ocupată. Am avut o opoziție și o rezistență a elitelor, să spunem. (...) noi am avut un singur disident total, care a fost **Paul Goma**. Total în sensul că nu a oprit această disidență la limitele esteticului și ale cererilor de breaslă, chiar dacă acestea erau foarte justificate. Paul Goma a fost izolat. Nu l-a avut alături de el decât pe Negoitescu. Nu numai că a fost izolat, dar s-a spus că are curaj, pentru că nu are talent și aproape toată scriitorimea s-a mulțumit cu această explicație, altfel ar fi trebuit să se gândească la propria-i lașitate.” În rest, disidența a numărat unele „cazuri izolate”: Dan Deșliu, Doina Cornea, Mircea Dinescu. ■ Nu în ultimul rând, Monica Lovinescu se referă și la situația criticii și a criticilor literari: „Să spunem înainte că noi am avut o școală critică de prima mână, mai avem și astăzi, dar s-a cam dispersat. Unii critici s-au «convertit» la apolitism și n-au mai reușit să facă critică. Apolitismul cu critica nu merg deloc. Dar nici politicul cu critica nu merge prea bine, pentru că alții fac politică, cum este Nicolae Manolescu, care e complet absorbit. Avem tineri critici, care încă n-au dat tot ceea ce pot. Cred că lipsa nu este de critici, ci este vorba de o lipsă a privirii critice radicale. Trebuie neapărat să ne revedem literatura, nu pentru a arunca afară din literatură pe cineva, dar trebuie să dobândim acea priviri liberă de care e nevoie”.

5 iunie

● Semnatarul notei de la rubrica „Bursa cărților” („Luceafărul”, nr. 22) se raportează polemic la volumul lui H.-R. Patapievici *Politice* (Humanitas, 1996): „Și pentru că veni vorba despre acest popor, să fie chiar adevărat că «el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca o fecală; o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării»?! Drăghicescu nu cruțase psihologia poporului român, dar o făcuse cu solide argumente, acuzațiile sale purtau un mesaj constructiv, pe când Patapievici... Oricum, puțin mai mult respect față de limbaj (doar față de limbaj, ca să nu spun mai multe) se impune!” □ Dan Cristea prezintă volumul lui Laurențiu Ulici, *Dubla impostură. Eseuri* (C.R.; 1995) („*Zodia gemenilor*”, „Cronica literară”): „Articolele și eseurile pe teme literare și culturale aduc în centrul atenției problematici de interes stringent cu care domeniile respective se confruntă în clipa de față și în aceea de perspectivă. Situația literaturii române în lume, reconsiderarea literaturii dintre '48-'90, tendințe care se manifestă acum în spațiul nostru literar (cultural), starea și perspectivele criticii și cărții de critică literară, «elită» și «consum», instituții literare și culturale, precum și modul lor de funcționare actual sunt

printre subiectele abordate cu preeminență în această secțiune. Laurențiu Ulici se află aici cu adevărat în «centru», cu alte cuvinte este bine avizat de mecanismele existente în domeniu, de felul cum merg ele (de obicei dezastruos, în frunte cu Ministerul Culturii, «dinozaurul» dirijismului cultural) și, mai ales, capabil de a produce diagnostice exacte și propuneri valabile de remediu”.

● În nr. 22 al „României literare” este consemnată *Vizita neoficială la „România literară”* (semnat „R.L.”) a Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca din data de 21 mai; cei doi sunt prezenți în țară pentru lansarea volumului *Unde scurte VI* și pentru a participa la o serie de evenimente: o discuție la Grupul pentru Dialog Social, moderată de H-R.Patapeivici (21 mai); alte două la Cafeneaua critică de la Facultatea de Litere, pe 22 mai și la Europa Liberă București, pe 24 mai, unde sunt însoțiți de Ion Bogdan Lefter.

● Într-un articol din nr. 23 al revistei „22”, Cristian Preda consideră că viața politică românească ar oscila între Lenin (opозиția) și Stalin (puterea) (*Lenin și Stalin au fost pe liste?*, „Accente”): „O frază precum «chestiunea fundamentală a revoluției este chestiunea puterii» a fost semnată mai întâi de către Lenin, dar ea a fost și refrenul teribil al celor șapte ani din viața Opoziției românești. Cuvintele «Luarea puterii nu e decât începutul. (...) Lucrul de căpetenie constă în a păstra puterea, în a o consolida, în a o face de neînvins» aparțin lui Stalin, dar ele puteau fi certamente rostite de toți guvernării din anii 1989-96. În acest sens, conflictul dintre actuala Opoziție și actuala Putere s-a desfășurat în limitele unei confruntări între gândirea leninistă și cea stalinistă”. „Contractul cu România”, propus de CDR, nu ar avea mize; în opinia lui Cristian Preda, ar trebui „o reformă a Constituției, conținut esențial al unui veritabil contract politic, este în acest sens indispensabilă”.

7 iunie

● Octavian Paler se întreabă, în editorialul din nr. 1883 al „României libere”, care pot fi motivele pentru care a fost ales Gheorghe Funar primar al Clujului (*Nu înțeleg...*): „Oricât de subtile ar fi analizele care încearcă să dezlege acest mister, eu, unul, nu-mi pot lămuri satisfăcător de ce un oraș serios, precum Clujul, a consimțit să voteze, în libertate, neterorizat, un personaj care-și permite necuviința de a coborî un erou tragic, ca Avram Iancu, la condiția de mascotă electorală. Nimic nu mă revoltă mai mult ca transformarea simbolurilor naționale în gălăgie, în ifose, în discurs destrăbălat, de cârciumă. Mi-aș fi putut da o explicație, dacă ar fi fost ales, ca primar la Cluj, un naționalist autentic. Dar Funar? Poate fi ceva mai antinațional decât reducerea iubirii de țară la ură morbidă? O mai gravă înjosire a patriotismului îmi e greu să-mi imaginez”. ■ Fey László încearcă să îi răspundă în nr. 27 al revistei „22” (3-9 iulie, *Nedumerire și explicații*, „Administrație locală”); iată câteva motive ale alegerii, reproduse din colajul redacțional care însoțește articolul: „Gheorghe Funar nu a fost votat pentru calitățile sale de gospodar, ci pentru

imaginea sa de cel mai înverșunat dușman al maghiarilor. ■ Ideologiile extremiste au priză mai ales în rândul populației defavorizate, cu nivel cultural mai scăzut. ■ La Cluj, locuințele din blocurile cartierelor noi au fost repartizate în era ceaușistă muncitorilor aduși din alte părți, conform politicii de omogenizare. ■ Acești oameni constituie baza electorală a PUNR”.

● Nicolae Iliescu sancționează, în nr. 23 din „Literatorul”, volumul de convorbiri al lui Geo Bogza cu Diana Turconi *Eu sunt țința* (DU Style, 1996): „Copertă kitsch (mai ales ultima), o spovedanie lungă și anostă, întrebări răutăcios infantile, răspunsuri plate și date mai mult în silă, iată pe scurt prezentarea cărții *Eu sunt țința*. (...) Din păcate, volumul *Eu sunt țința* nu spune nimic. Nu se pot reține nici măcar niscaiva pagini de literatură sau vreo două, trei ziceri memorabile. Spovedanii? Nicidecum. Comentarii și autopastișe la cărțile deja scrise”. Vina ar fi atât a Dianei Turconi, care pune întrebări „tembele și confuze”, dar și a lui Bogza, „un moșneag viclean ce evită răspunsurile directe, susține că a scris înadins ode echivoce, se dezice prin tăcere de stalinism (...)” (*Un clovn echivoc*, „Viața cărților”). □ Marin Sorescu este prezent în paginile acestui nr. cu trei poeme. □ Valeriu Cristea propune un *Exercițiu de suferință*, comentând scrierea omonimă a Valeriei Căliman, un roman pe alocuri biografic, aparținând „așa numitei literaturi despre gulagul românesc” și, nu în ultimul rând, „o carte scrisă cinstit, cu nepărtinire, cu înaltă obiectivitate, o carte care depune mărturie despre o *conștiință morală exemplară*, o carte care demonstrează încă o dată că, fără a altera memoria justițiară, suferința îndurată de firile nobile și alese nu înrăiește, nu secretă ură”. □ Consemnăm și o „propunere de sitcom românesc” a lui George Cușnarencu, Nicolae Iliescu: *Familia mea se mută*, „propunere de sitcom românesc”.

9 iunie

● O radiografiere a situației filosofiei românești propune Ion Ianoși, în nr. 322 din „Adevărul literar și artistic” (*Filosofia românească, încotro?*; continuare în nr. 323, 16 iunie). □ Tot în nr. 322 din „Adevărul literar și artistic”, Costache Olăreanu are o altă intervenție pe tema *Revizuirii și nominalizării* („Fereastră”): „Nu scapă de revizuirii nici autorii cu adevărat talentați, care au lăsat opere cel puțin plauzibile și au avut un oarecare succes la vremea lor. Deși au scădat-o în fel și chip, când cu cenzura, când cu oficialitățile de rang mai înalt, mai lăsând de la ei, după zicala: mai dă românul, mai lasă jupânul!, fără a face însă compromisuri prea evidente ce le-ar fi periclitat cariera și renumele, aceștia intră și ei în colimatorul atât de sensibil al contemporaneității. Cazurile lui Marin Preda și Nichita Stănescu sunt poate cele mai edificatoare. (...) Toate ar fi bune dacă aceste operații de reajustare și reevaluare s-ar opri la calitățile și defectele scrierilor lor, la lacunele de strategie artistică și de construcție ale operelor respective. Dar ele capătă,

invariabil, o turnură așa-zis recuperatoare, în ultimă instanță, *vindictivă*. (...) Ca urmare însă a acestor acțiuni «revizioniste», se observă însă și un alt fenomen, pe care l-aș numi al *nominalizărilor*. Locurile pe scările ierarhice fiind eliberate de «foști», dar și de unii care, deși merituosi, nu prea trebuiau cocoțați prea sus, iată că acestea devin terenul de luptă al noilor veniți. Nu mă gândesc, bineînțeles, la tineri, cei mai îndreptățiți să aspire la renume, ci la acei vechi și îndărătnici condeieri ce-și închipuie că, în fine, sosind ora libertății, a sosit și timpul lor. Ei nu prețuiesc să se considere nominalizați din oficiu pentru o postumitate care, evacuată de fostele glorii, le-ar putea fi mult mai favorabilă”. □ Este publicată a doua parte a interviului Saviane Stănescu / Monica Lovinescu: „*În general, oamenii vor intens să uite*”; pentru prezentarea discuției, v. *supra*, 2 iunie.

10 iunie

● În nr. 22 din suplimentul „LA&I”, Tania Radu comentează romanul lui Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita (Lumea la procesor, „Cronica literară”)*: „Cât Joyce este în această formulă absolut dezinhibată, cât George Bălăiță (căci *Coaja lucrurilor* este și un fel de... «lume într-o zi»), cât joc cu dezinvolturile calculate ale textualismului sau cu kitsch-ul superior al arhitecturilor de tip postmodern – rămâne de văzut. Sigur este deocamdată doar faptul că debutul lui Adrian Oțoiu izbește prin siguranță și originalitate chiar și acolo unde pastșează prea insistent, cu lungimi și răsfături exagerate”. □ Alex Mihai Stoenescu publică *Noaptea incendiului*, fragment din al treilea volum al „Trilogiei creștine”, începute cu *Patimile sfântului Tommaso D’Aquino*.

● Într-o intervenție din nr. 134 al „Cotidianului”, Liviu Ioan Stoiciu se arată derutat de opțiunile electorale ale românilor (*Rămân nerezolvate de electorat cererile „Pieței Universității”*): „Atunci, în 13 iunie 1990, după ce pe 20 mai au fost aleși liber majoritar în Parlament și numiți în noul Guvern, rinocerii reformați au învins încă o dată prin minciună și forță... Sigur, ne merităm soarta, în 1992 ei au fost realeși liber majoritar, blocând toate funcțiile cheie ale statului – că mereu «ne-o facem cu mâna noastră», de altfel, votându-i pe neocomuniști? Deși e ciudat că ne comportăm așa la urnă, o dată ce ne plângem că o ducem mai prost ca niciodată... E ciudat că după șase ani de sărăcie și debusolare pe plan național, la alegerile locale îi votăm și în 1996 majoritar tot pe cei ce ne chinuie de ’50 de ani – când o să ne trezim oare cu adevărat la realitate? Poate «sfârșitul lumii» (în anul 2000 vom avea noi alegeri) o să ne scape de neocomuniști, poate atunci memoria ne va răzbuna...”.

12 iunie

● Redactori și colaboratori ai „Luceafărului” comentează, în nr. 23 al revistei, volumele premiate de Uniunea Scriitorilor (v. *supra*, 12 iunie) ■ Geo Șerban scrie despre vol. I al *Dicționarului Scriitorilor Români (Blazonul Zăciu)*,

socotindu-l, prin „acribia filologică”, un exemplu de „seriozitate ardelenască tipică” (printre altele, este semnalată și lipsa lui Jacques Costin). □ Roxana Sorescu scrie despre volumul lui Constantin Abăluță *Aceleași nisipuri*, (*Ta twam asi*): „Descriptivismul, care fusese întotdeauna o caracteristică a gândirii poetului, înconjurat de mari zone de gândire sugestivă, se modelează după tiparele budismului zen situându-se într-o familie de spirite pentru care simultaneitatea, coexistența în timp și spațiu a obiectelor nu are nicio importanță. (...) Dacă tiparul ideatic este peren, modalitatea de exprimare este modernă: o notare de gesturi cotidiene, fără prejudecăți în utilizarea limbajului științific, cu salt imperceptibil din real în posibil și din concret în imaginarul filosofic, din fizic în metafizic”. □ Tatiana Rădulescu prezintă volumul lui Cezar Baltag, *Chemarea numelui (Sigilii ale prezenței)*: „O postură hamletiană adoptă Cezar Baltag, liric de sorginte romantică și totodată un teoretician care și-a construit o lume de noțiuni abstracte despre poezie”. □ Din articolul lui Dan-Silviu Boerescu despre volumul premiat al lui Iustin Panța (*O nuntă grea – contractul matrimonial al genurilor*, reținem un portret al poetului: „Văd în Iustin Panța un Miciurin post-modern, gata oricând să încrucișeze poemul cu nuvela și fabula cu schița de situație, dublat de un voyeurism hermeneutic, care nu lipsește de la niciun topless al ideilor”. □ În volumul lui Nicolae Popa, *Lunaticul nopții scitice* (Ed. Cartier, Chișinău), Dan Cristea (într-o prezentare intitulată *Ca un semn de carte*) remarcă diferite influențe (sau afinități): „monotonia bacoviană, cu viziunea vieții care «este un dizolvant puternic» și unde imaginația și nu existența este pusă să restabilească într-un fel sentimentul realului” sau „tinerescul viu, trecut prin retortele dorinței, din primele culegeri ale lui Nichita”. □ Pentru Geo Vasile (*Arta de a disloca locul comun&comunitar*, „Proză”), personajul principal din romanul premiat al lui Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, „un modernissim globe-trotter metafizic”, ar fi „asemenea protagonistului din *Moartea lângă cer* de Ben Corlaciuc” sau a „unor personaje «fără busolă» din proza lui Ștefan Bănuțescu, A. Robbe-Grillet sau Sorin Titel”. „O febră de origine borgesiană adie în lunga mărturie a Povestitorului, de unde și impresia de stranie cosmopolită a narațiunii”, observă, de astă mai în temă, autorul. □ Apelând la mitocritică, opera lui Dante și Böhme, Radu Cernătescu analizează romanul premiat al lui Marius Tupan (*Invitație la un purgatoriu de lux*). □ Alexandru Spănu scrie despre *Un studiu incitant* („Critică și istorie literară”), mai exact despre volumul lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Carmen Ligia-Rădulescu despre volumul lui Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Ed. Viitorul Românesc (*Silogisme exilului*), iar Eugenia Tudor Anton despre Dan Laurențiu, *Privirea lui Orfeu. Jurnal metafizic*, Ed. Enciclopedică, București (*În „labirintul” ideilor și al cuvintelor*, „Eseu-publicistică”). □ Carmen Mușat pornește *În căutarea identității*, comentând eseul lui Mircea Mihăieș *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea* (Ed.

Amarcord, Timișoara): „Fără să aducă ceva substanțial inedit față de perspectiva propusă în volumul anterior (*De veghe în oglindă, n.n.*), volumul lui Mircea Mihăieș este o captivantă varațiune pe tema jurnalului (...)”. □ Iulian Boldea (*Eseul ca provocare și seducție*, „Debut”) se declară încântat de volumul lui Ștefan Borbely, *Grădina magistrului Thomas*, Ed Didactică și pedagogică: „Fascinat mai curând de «faliile» ori zonele de umbră ale textului și ale experienței scripturale, eseistul exclude din interpretările sale orice poncif, orice «idee primită», înțelegând demersul creator într-un mod nuanțat”. □ Ioan Buduca este surprins de reacțiile optzeciștilor la apariția volumului lui H.-R. Patapievici (*„Cerule văzut prin lentilă”*): „Vreau să mărturisesc că am fost dezamăgit de reacția colegilor mei, scriitorii optzeciști, dar nu numai ei, în fața acestei cărți. Parcă n-ar fi simțit importanța evenimentului. Parcă n-ar mai fi fost capabili să se bucure de apariția unui nou scriitor însemnat. Parcă n-ar mai fi capabili să suporte împreună – lucrare a scriitorului și a gânditorului, ceea ce – să recunoaștem – n-a fost cazul nici unuia dintre optzeciști. (...) Nu-mi face nicio plăcere să scriu ceea ce voi scrie acum, dar acesta este tristul adevăr: la ora actuală, Horia-Roman Patapievici este singura instanță culturală și etică neprihănită la care se va putea apela dacă și când se va fi trezit în noi simțul autenticului discernământ ori dacă dorim să provocăm această trezire”.

● În editorialul său din nr. 23 al „României literare”, Nicolae Manolescu polemizează cu H.-R. Patapievici în chestiunea votului cenșitar (recomandat de autor în volumul său *Politice*) (*Votul universal*): „Aș atrage, mai întâi, atenția asupra faptului că iresponsabilitatea nu este caracteristica exclusivă a votului universal: și acela cenșitar ne oferă destule exemple. Dl. Patapievici menționează *Istoria contimporană* a lui Maiorescu. După cum rezultă din ea, capriciile electorale, ale celor care aleg și ale celor care se vor alege, sunt aceleași în epoca votului cenșitar ca și în epoca votului universal. (...) În al doilea rând, progresul amintit de dl. Patapievici nu poate fi legat de un regres: renunțarea la universalitatea votului ar fi tocmai o astfel de întoarcere pe scară istorică. În plus, dacă acum o sută de ani *cenșurile* erau bazate pe avere, pe ce ar trebui bazate ele astăzi? Pe gradul de școlarizare? Nu s-ar rezolva multe lucruri: nu prea mai există azi analfabeți care să nu fi trecut prin școală. În fine, datoria oricărei clase politice este să-și lumineze electoratul, să-l educe și, la limită, să-l creeze. *Votul cenșitar* este o discriminare inacceptabilă în condițiile libertăților și drepturilor omului în societatea modernă.” Cât despre propriile-i opinii în privința scrisorilor adresate lui Paleologu, criticul amână, deocamdată, să se pronunțe și în scris: „Într-un oraș din sud, la o reuniune electorală, între alte întrebări referitoare la mizeriile cotidiene ale administrației locale, mi s-a cerut părerea despre punctul de vedere asupra poporului român conținut în scrisori. Dacă voi fi în stare, voi reveni la fondul problemei, detaliind răspunsul pe care l-am dat cu acel prilej”. □ Alex. Ștefănescu urmărește carierele politice și culturale ale colaboratorilor de la

Noua revistă veche („Actualitatea”), adică de la „România Mare”: „A revenit în centrul atenției și Corneliu Vadim Tudor, îmbrăcat în alb și obraznic ca un chelner de la restaurantele de stat. Nicolae Dan Fruntelată a ajuns nici mai mult, nici mai puțin decât membru al Guvernului. Îl vedem adesea la televizor nemișcat și grav, cu binecunoscuta lui privire placidă, remegându-și satisfacția de a-și fi valorificat într-un mod extrem de rentabil mediocritatea. Mihai Ungheanu, la rândul lui, este ministru secretar de stat la Ministerul Culturii. Această propoziție trebuie repetată. Mihai Ungheanu este ministru secretar de stat la Ministerul Culturii. Cel care a promovat cu exces de zel politica lui Ceaușescu în cultura română conduce cultura română *după* ce sute de tineri și-au sacrificat viața pentru a determina căderea de la putere a lui Ceaușescu!”. □ Sunt date publicității, în acest nr. 23 din „România literară”, și premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1995: **Poezie** – Constantin Abăluță, *Aceleași nisipuri*, Cartea Românească; Cezar Baltag, *Chemarea numelui*, Editura Eminescu; Iulian Panța, *Familia și Echilibrul indiferent*, Ed. Arhipelag; Nicolae Popa, *Lunaticul nopții scitice*, Ed. Cartier, Chișinău; **Proză** – Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, Ed. EST; Marius Tupan, *Rezervația de lux*, Editura „Fundatia Luceafărul”; **Dramaturgie** – Radu F. Alexandru, *Nimic despre Hamlet*, Cartea Românească, Răzvan Petrescu, *Primăvara la bufet*, Ed. Expansion – Armonia; **Critică și istorie literară**: Z. Ornea, *Anii 30. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române; Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului*, Ed. „Viitorul Românesc”; **Ediții critice**: Al. A. Andriescu, *Gib Mihăescu – Opere*, vol. III, (*Rusoaica*), Editura Minerva; Simona Cioculescu, *Domnița nebănuitelor trepte. Epistolar* – Lucian Blaga – *Domnița Gherghinescu Vanea*, Editura Muzeului Literaturii Române; **Eseu-publicistică**: Dan Laurențiu, *Privirea lui Orfeu. Jurnal metafizic*, Ed. Enciclopedică; Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea*, Ed. Amarcord; **Traduceri din literatura universală**: Jean Grosu, Milan Kundera, *Viața e în altă parte*, Univers; Mircea Ivănescu, *Omul fără însușiri*, vol. I-III și *Opera postumă*, vol. IV-V, Univers; **Debut**: Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, ed. Didactică și Pedagogică; Nicolae Coande, *În margine*, Ed. Ramuri; Augustin Frățilă, *Gramatica morții*, CR, H.-R. Patapievic, *Cerul văzut prin lentilă*, Nemira. **Premiul Național de Literatură** este acordat lui Gellu Naum, iar **Premiul „Opera Magna”**, coordonatorilor volumului I din *Dicționarul scriitorilor români, A-C*. □ Tot din categoria premiilor literare, în episodul său intitulat *Singurătate și cazuistică* („Neconvenționale”), Ioana Pârvulescu recitește romanul câștigător în 1967, *Vestibul* de Alexandru Ivasiuc. La ancheta despre premiile literare răspunde Florin Manolescu. □ Înregistrăm și prezența lui Emilian Galaicu-Păun, cu *Poem psihedelic*.

● Fenomenul mineriadei este rememorat de Mihai Șora într-un interviu luat de Iulian Anghel, și publicat, cu titlul *13-15 iunie 1990: o diversiune de proporții* („Actualitate”) în nr. 24 din revista „22”.

14 iunie

● Semnalăm, în nr. 1889 din „România liberă”, o altă intervenție a „reacționarului” Octavian Paler în chestiunea spiritului rural, situată, în mod programatic, în răspăr cu „tendința europeanistă” sau „elitistă” a epocii. Pretextul este decernarea trofeului „Muzeul European al anului 1996” pentru Muzeul Țăranului Român (*Melancolia unui triumf*): „(...) adevărata aristocrație românească a reprezentat-o țărănimea. Căci nu mă pot alătura celor care traduc «țărănesc» prin «rudimentar», «frust». Eu, unul, prefer să cred că am avut o rafinată, o savantă estetică populară mult înainte de a avea catedre universitare de estetică și profesori de estetică. Și că, în ce ne privește, primele mărturii de sensibilitate metafizică vin tot din lumea satului. Pe de altă parte, însă, nu m-am putut opri să-mi pun niște întrebări, nu tocmai senine. Oare, pentru a regăsi satul românesc, va trebui, de-acum încolo, să ne ducem la Muzeul Țăranului Român? Oare «eternitatea născută la sat» a devenit piesă de muzeu, căpătând paloarea plantelor presate și uscate dintr-un ierbar? (...) Mi-am adus aminte de satele care se golesc sau au devenit dormitoare pentru navetiști, de satele pe care Ceaușescu a vrut să le transforme în cazărmi agricole. Mi-am adus aminte că, luându-i-se, la colectivizare, pământul, vitele și uneltele, țăranului român i-au fost tăiate legăturile cu istoria națională și cu Dumnezeu. Mi-am adus aminte că, după decembrie '89, nu s-a găsit nimeni, absolut nimeni, la nivelele de decizie, care să priceapă că problema țărănească nu se reduce la repunerea agriculturii pe picioare, la implicațiile economice”. ■ „A fost forma noastră de a fi subtili, de a atinge, cu modestie, grandoarea. Mai știu că, inevitabil, modernitatea ar fi spart tiparele tradiționale ale civilizației noastre agrare. Nu ne putem instala în utopia unui stat țărănesc, fără a ne condamna să devenim o parte stranie a continentului european, împietrită undeva în afara timpului. De altfel, sămănătorismul și alte curente care aveau oroare de orice atingere adusă tradițiilor au plătit tribut unor naivități periculoase ce confundau patriotismul cu chiotul bucolic și cu refuzul de a purta bocanci în locul opincilor. Chiar născute din bune intenții, ele propuneau mumificarea tradițiilor. Dar una ar fi fost o modernizare firească și altceva e o istorie deraiată” – mai reflectează Paler asupra acestui fenomen, moartea satului românesc, pe care îl echivalează cu o „tragedie națională”.

● În nr. 24 din revista „Literaturul” (cu ilustrații de Val Munteanu), Eugen Simion scrie despre *Șansele literaturii române* („Cronica literară”): „Să pornim, mai întâi, de la ideea că literatura română există și că, trecând printr-o istorie care nu i-a fost totdeauna favorabilă, ea a a învins handicapurile istoriei și și-a impus valorile. Care nu sunt puține și nu trebuie să se rușineze că nu

sunt cunoscute cum trebuie. Nu trebuie să ne simțim complexați de faptul că limba română nu este prea răspândită... Să primim condiția noastră și să nu cădem pradă celor două *complexe* care agită, de regulă, pe intelectualii români: a) complexul preeminenței (noi suntem centrul lumii spirituale, la întâlnirea dintre două zone de cultură, suntem buricul pământului, să vină alții să ne descopere, noi am ținut calea hoardelor, am apărut Occidentul etc.) și b) complexul de *disperare* (suntem uitați, marginalizați..., nu ne știe nimeni, suntem pierduți...). O literatură există, întâi și întâi, prin ea însăși, adică prin valorile ei, chiar dacă nu le este remarcată universalitatea, chiar dacă traducerea nu repară prea mult lucrurile. Literatura română și-a format o tradiție și are vocația înnoirii tradiției. Nu-i o literatură închisă”. ■ Propunerile criticului pentru relansarea literaturii române în străinătate sunt următoarele: „a) deschiderea de agenții literare în marile centre de cultură. Traduceri sistematice, coeditări profitabile; b) pregătirea de tineri traducători prin burse, cursuri de specializare etc.; c) publicarea de lucrări informative despre literatura română – o istorie a românilor; o istorie a literaturii și a limbii române; dicționare”; iar pentru o mai bună organizare a vieții literare din țară s-ar recomanda: „a) înființarea unui Centru Național al Cărții care să sprijine cărțile importante, nerentabile; b) fundații culturale care să-și asume responsabilitatea literaturii române; c) un sistem valabil de premii naționale”; scriitorul român „trebuie să iasă în lume mai mult, cu curaj, fără complexe; să circule, să descopere, să creeze alianțe spirituale, să le întrețină... – să publice în editurile străine”. □ Răzvan Voncu scrie *Cu sentimente împărțite* („Viața cărților”) despre volumul lui Alexandru George, *Caragiale* (FCR, București, 1996): „Din nefericire însă, ceea ce minează discursul său este detestabilul gust pentru fleacuri literare (a fost Caragiale inteligent?, angel radios, partidul Coanei Joițichii etc.). Comentatorul își suspendă interpretarea la nivelul primei fraze, cea de dezambiguizare a sensurilor literale ale textului caragialean. Cititorul care așteaptă o interpretare, fie și parțială, a marelui clasic va fi dezamăgit de discursul acestui critic, care, iată, pare a nu avea acces la sensurile opereii”. Concluzia ar fi următoarea: „Când nu ai umor și imaginație ludic-combinatorie, nu scrii despre un geniu comic cum a fost Caragiale”. □ Marin Sorescu este prezent, în paginile acestui nr. 24, cu două poeme din ciclul *La liliaci*, VI, iar Virgil Tănase, cu *Salve Regina, muzică de Pergolese*, „monolog pentru o femeie”. □ În cadrul rubricii de „Istorie literară”, avem *O carte în dezbatere*: Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*; scriu: Al. Hanță, *Document, biografie, reconstituire*, Andrei Grigor, *Interferențe pe un poligon literar*, Lucian Chișu, *Conjuncția literaturii cu știința*; Nicolae Iliescu, *Ion Creangă de aur*; Răzvan Voncu, *Dicționarul ca monografie*; Gabriel Chelaru, *Carte de învățătură*. ■ Grigor observă unele similitudini în statutul autorului și cel al comentatorului său: „«Ce de dușmani pe capul lui Creangă!» se miră Valeriu Cristea. Sub asaltul lor susținut, scriitorul se întoarce în copilărie pentru a-și înțelege, poate, matricea existențială. Sub

agresiunea vremurilor care îl sinonimează, într-un fel, cu humuleșteanul, criticul pătrunde în spațiul *Amintirilor* pentru a descoperi, în convergență, sensurile mari ale unei vieți și ale unei literaturi. Le află și le așază într-o demonstrație fără cusur”. ■ Lucian Chișu notează: „Depistăm cel puțin cinci tipuri de lecturi care concurează la crearea a acestora [a fișelor fiecărui personaj, n.n.]: a) textul *Amintirilor*, b) exegeza la opera lui Creangă, c) punctele de vedere istorico-literare asupra subiectului, d) elementele de arhivistică și e) propria lectură, extrem de atentă, fișată și adâncită în opinii personale, care toate împreună sunt strânse, selectate, organizate exhaustiv într-un comentariu de o complexitate ce amintește și în modul acesta de proteismul universului biografic crengist”. „«Lectura» lui Valeriu Cristea mi se pare una dintre cele mai atente făcute vreodată asupra unei opere și a unui autor” – adaugă Lucian Chișu. ■ După Nicolae Iliescu, „nu-i un dicționar de consultat, ci un roman, de citit. În același timp, e și o biografie vocalizată și focalizată prin operă”. ■ Reținem și un fragment din comentariul lui Răzvan Voncu: „Ca orice critic de rasă, Valeriu Cristea convinge nu numai prin argumente, ci și prin scriitură. Din acest motiv, aş plasa *Dicționarul personajelor lui Creangă* pe primul loc în «clasamentul» cărților sale. Cititorul resimte adevărate delicii estetice urmând traseul scriiturii criticului, acordată în mod misterios la scriitura crengistă, uneori spumoasă, insinuantă și ironică – în articolele dedicate personajelor mici, adevărate bijuterii critice –, alteori gravă, tragică, întunecată de umbre de moarte, în articolele dedicate membrilor familiei lui Nic-a lui Ștefan a Petrei, al cărui destin real îl înfioară pe exegat. Valeriu Cristea recurge la o adevărată hermeneutică biografică sui-generis și transferă rezultatele acesteia într-o foarte originală mitografie a personajului, sugerată de însuși textul crengist. Încercarea este singulară în critica românească și chiar în cea europeană, singurul nume care-mi vine în minte într-o relativă apropiere de metoda lui Valeriu Cristea fiind cel al lui Maurice Blanchot”.

● Andrei Pleșu este preocupat, în editorialul său din nr. 179 al „Dilemei”, de *Singurătatea lui Nicolae Manolescu* în arena politicii românești postdecembriste: „Rezultatele n-au fost nici la înălțimea eforturilor, nici pe măsura jertfei. Mi-l pot imagina pe Nicolae Manolescu obosit, descumpănit, temporar demobilizat. Și mă simt solidar cu înfrângerea lui și, totodată, responsabil pentru cursa lui solitară. (...) A fost singurul intelectual autentic care s-a livrat experimentului politic până la abandonul de sine. Cu ce efect? Deocamdată, bilanțul se reduce (cu marea excepție a Iașului) la amărăciunea unei uzuri enorme în vacarmul unui război inechitabil. Iar nouă, celor care am urmărit lupta de la oarecare distanță, ne rămâne culpa de a fi adoptat, mai curând decât ar fi fost cazul, postura spectatorului sceptic și obosit, incapabil să-și convertească afinitățile în solidaritate. Ne rămâne, totuși, și speranță că, într-o altă Românie, «categoria Manolescu» va avea un rol de jucat și un cuvânt de spus. Până atunci va trebui să ne mulțumim cu persoane mai fruste și cu o

gândire politică mai de cartier. În acest răstimp, Nicolae Manolescu – spre deosebire de alți politicieni – are ce face: va scrie volumul următor din *Istoria literaturii române...* ■ O reacție vine din nr. 6 (din 26 iunie) al revistei „Orizont” (sub semnătura unei „Anemone Popescu”, **Manolescu și urmașii săi**, „Cronica mărunță”). Andrei Pleșu „pare a uita un lucru: că Manolescu are, în jurul lui, totuși, o echipă. (...) Din punct de vedere politic, Pleșu e mult mai singur decât Manolescu • Din punct de vedere literar-artistic, lucrurile stau invers”. □ Nu în ultimul rând, în acest nr. 179 din „Dilema”, a patra parte a serialului lui Gabriel Andreescu, **Interes național, profil intelectual**; pentru întreaga dezbatere, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

19 iunie

● La „Bursa cărților” din nr. 24 al „Luceafărului” este prezentată, printre altele, lucrarea lui Mihai Cimpoi *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Ed. ARC, Chișinău, 1996. □ Alexandru George explică de ce, dintre scriitorii socotiți „colaboraționiști”, singur Arghezi ar fi reușit să publice, după 1944, și volume necontaminate ideologic și valabile estetic (cum ar fi *Frunze*): „Or, tocmai cel mai bătrân dintre «colaboraționiști», T. Arghezi, izbutise; tot scrisul său din ultimul deceniu de viață o dovedește. Lirica lui de sfârșit nu este un capitol neglijabil într-o carieră creatoare de șapte decenii. De ce? Cum să ne explicăm acest succes? Desigur că însuși poetul avea un exercițiu prealabil și foarte semnificativ al scrisului pe mai multe planuri, chiar «pe dedesubt». Omul era scindat și s-a simțit dintotdeauna așa; structura lui mentală corespundea unei morale foarte laxe, aproape lipsită de răspundere. Afară de aceasta, arta sau măcar meșteșugul artistic se structuraseră demult, era cu neputință a mai fi schimbate și se impuneau subiectului, nu erau determinate de acesta” (**Ca să-ți salvezi condeiul**, „Opinii”).

● Despre cea de-a doua vizită în România a lui Umberto Eco (prima: întreprinsă înainte de 1989, la invitația lui Solomon Marcus; a doua, în 1996, la inițiativa lui Marin Mincu) scrie Nicolae Manolescu în editorialul său din nr. 24 al „României literare”, **Eco la București**. □ Semnalăm și interviul acordat de Umberto Eco Sandei Anghelescu, **„Eu cred că și Kant a scris... ca să se distreze”**, punctul principal de discuție fiind romanul *Numele trandafirului*.

● În cadrul rubricii „Curier «22»”, cu opinii de la cititori, sunt publicate, în nr. 25, o serie de reacții la volumul *Politice* al lui H.-R. Patapievici. Spre exemplu, după Laurențiu T. Constantiniu, „*Politice* este mai mult decât strigătul unui om care a perceput colapsul socio-moral căruia România și poporul său i-au căzut pradă. *Politice* este rezultatul unui examen psihologic, executat cu minuție și irecuzabil. Și nu în ultimul rând, *Politice* este un semnal de alarmă îndreptat către conștiințe care, prin pasivitatea și lașitatea lor, au făcut un deserviciu nației”. ■ Alt ton la Alex. Talașman, fost deținut la Canal, nemulțumit că Patapievici ar minimaliza rezistența românească în anii

dictaturii: „Nu credeam ca după '50 de ani de suferințe de tot felul să fim batjocoriți de copiii noștri. (...) am să vă rog să-mi ascultați o sugestie. Cred că v-ar folosi. Să mergeți descoperit, și nu musai în picioarele goale, la toate închisorile din țara asta. (...) Dormind, cum spuneam, câte o noapte la fiecare din ele, veți auzi măcar în somn gemetele celor ce-au murit ca să vă fie dv. mai bine. Și după ce au stat ceva mai mult de 26 de ore. (...) Nutresc nădejdea că după acest pelerinaj făcut cu tot spiritul dv. de sacrificiu pentru cauză vă veți întoarce mai bun, mai îmbogățit pe dinăuntru – și, de ce nu? – veți mai scrie o carte”. □ Este publicat un interviu al Rodicăi Palade cu Ana Blandiana, pornind de la simpozionul „Anul 1946, începutul sfârșitului” din cadrul Memorialului Sighet (*O rimă istorică sau Ion Iliescu între Sighet și Washington*). În opinia Rodicăi Palade, între 1946 și 1996, „lucrurile par extrem de asemănătoare”, în timp ce Ana Blandiana speră „din toată inima să nu fie asemănătoare, ci complementare...”: „În '46, în mod evident, nu a depins de poporul român ceea ce s-a întâmplat. Părerea mea este că în '96 depinde. În toate țările din jurul nostru, comuniștii s-au reîntors la putere, dar abia după ce au pierdut luptele democratice, din cauza greutăților procesului de tranziție. Această întoarcere a comuniștilor la putere, chiar dacă unii dintre ei sunt mai declarat comuniști decât actuala putere din România, are consecințe mult mai puțin grave pentru țările respective decât încremenirea de la noi, pentru că ei au plecat de la putere și au revenit la putere și vor pleca de la putere pe baza funcționării jocului liber al forțelor politice”. Observând că, recent, la Washington, Memorialul Comunismului s-a desfășurat în paralel cu Memorialul Holocaustului, Ana Blandiana regretă că s-a făcut încă un proces al comunismului: „Nu se poate să condamni după '50 de ani pe ultimul vinovat de crimele naziste și să nu te intereseze crimele ale căror cadavre, uneori, nici nu s-au răcit încă”. La Memorialul de la Washington, România a fost reprezentată de șeful statului, Ion Iliescu: „Nu cunosc procedura și nu cred că a fost transparentă, de natură publică”, adaugă Blandiana. □ Gabriel Dimisianu comentează volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă* (Editura Rao) (*Proza actualității*, „Cronică de carte”).

20 iunie

● Nicolae Breban este invitatul lui Iosif Sava la serata muzicală din 18 mai. Stenograma convorbirii este publicată în nr. 25 din „Contemporanul” (apărut la data mai sus menționată), cu titlul *„Regăsind demnitatea persoanei, demnitatea polemicii, înălțimea ei, imaginea României se va ameliora”*. Prozatorul se referă, printre altele, și la cazul lui Constantin Noica: „A fost dramatică rezistența acestor doi tineri și a nucleului lui Noica. Eu, să știți că deși nu eram de acord cu Noica, cu felul în care el disprețuia Occidentul – știți, teoria lui Noica: cultura occidentală a ajuns o cultură, o civilizație a băcanului, a untului. Eu suspectam acest lucru de conformism involuntar. Și el, în vremea

dictaturii, ultimii ani ai dictaturii, de naționalism deșănțat și naționalism criminal, pentru că folosea naționalismul românesc, adică tema națională – cea mai sfântă temă a românilor –, o folosea în scopuri de autoritarism și de dictatură și de fapt de demolare. Marile paradoxuri, marea ticăloșie a lui Ceaușescu a fost că folosea naționalismul pentru a distruge satul românesc, care este baza naționalismului și a națiunii române. Deci, iată o contradicție fundamentală pe care un om ca Noica n-a văzut-o, sau chiar și Nichita a greșit aici, și când Nichita îmi spunea «Bine, dar astea sunt ideile mele din tinerețe...», am spus «Dacă poliția, dacă statul polițist își asumă aceste idei, noi trebuie să ne dezicem de ele, chiar dacă sunt ideile noastre din tinerețe»”.

■ Unuia dintre discipolii lui Noica, lui Gabriel Liiceanu, i se adresează următorul reproș: „Dânsul avea dreptate, poate – deși a fost puțin cam aspru să vă spună de nenumărate ori că ați făcut o emisiune în genunchi [emisiunea unde a fost invitat Ion Iliescu, n.n.], dar eu l-aș întreba pe Gabriel Liiceanu, oare dânsul nu cumva stă prea plecat în fața emigrației politice de la Paris? Când Gabriel Liiceanu ne sfătuiește să ne scoatem din mentalul nostru civic imaginea dictatorului, cum de dânsul încă folosește un superlativ absolut, care e tot o proiecție a acestui tip de mental, a acestei nevoi de un șef suprem, de un superior?” ■ Se discută și despre condiția criticii literare din anii comunismului; după Breban, meritul impunerii adevăratelor valori le-ar reveni mai ales criticilor din țară, și nu celor aflați în exil: „Monica Lovinescu este fiica unui mare intelectual român, creator de mare școală modernă literară, dânsa, împreună cu soțul dânsului, a făcut o excelentă emisiune radiofonică, o spun și în *Confesiuni*, spărgând adeseori embargoul informațional și critic în România, dar de aici să spunem ca Liiceanu sau ca unii tineri puțin exaltați, că toată renașterea literară română din anii '60-70 e datorată Europei Libere este mai mult decât excesiv, e fals, e o minciună. (...) Am să citez doar câțiva dintre criticii care au făcut acest lucru de avangardă, eroic, riscând foarte mult – una dintre posturile cele mai nobile ale criticului e atunci când riscă: Ion Negoitescu, Matei Călinescu, care a scris prima cronică pozitivă despre Blaga – era să zboare de la «România literară», se cerea dosarul lui Matei Călinescu, care a îndrăznit să îl laude pe fascistul Blaga – Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Șt. Aug. Doinaș, care a făcut și critică literară și de întâmpinare, Eugen Simion, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Gheorghe Grigurcu, Gelu Ionescu, Mircea Martin, Adrian Marino, Cornel Regman, Dan Cristea și încă alții”. ■ Prozatorul se referă și la situația sa după întoarcerea de la Paris, în anii '70: „în '72, când m-am întors, Partidul și Securitatea (... – întrerupere de text în original, n.n.) au aruncat zvonuri cumplite pe piață... că sunt colonel de securitate, că sunt securist etc. etc. Spre uimirea mea, unii colegi de-ai mei au preluat cu bucurie aceste zvonuri, unii le perpetuează până astăzi, pentru că era mult mai comod să crezi nu știu ce despre Breban, decât să te aliezi poziției lui, care era atunci foarte tranșantă, într-un moment foarte dificil”. ■ Clasa

politică nu îi inspiră prozatorului încredere: „Dreapta și stânga nici nu există în România. Ca să vedeți cât de false sunt aceste aripi, gândiți-vă că extrema dreaptă politică – nu vreau să spun nume acum, știți revistele – vine dintr-o stângă a lui Ceaușescu, deci e o falsă extremă dreaptă, așa cum stânga lui Ceaușescu era falsă. (...) întreaga zonă politică românească este încă o zonă nestructurată foarte bine. De aia mă miră că unii dintre colegii mei au intrat în politică, fiind mai puțin prudenți decât mine. (...) De aceea e fals să se vorbească și de programe, pentru că la ora asta politicienii au un singur program: ori să păstreze puterea, ori să ajungă la putere”. ■ Reținem și motivul pentru care scriitorul nu a ales să se exileze: „nu regret deși poate aș fi fost scriitorul unei culturi enorme, nu regret pentru că, în felul acesta, rămânând sub comuniști, trăind tot comunismul, trăind toate spaimile enorme și umilințele – ale unui întreg popor și ale mele, am ajuns la fundul puterii mele de creație. Și poate tratam în America aceleași teme pe care le-am tratat în România, dar nu cu atâta profunzime și atâta curățenie”. ■ În fine, „revizuiților” li se arată locul: „Apar o serie de spirite mici, mijlocii, care până în '89 au stat tupilate prin colțuri și acum se arată mari, mari cavaleri ai luptelor de cafenea și care vor să ne învețe pe noi, pe mine și pe Buzura, de exemplu, și pe alții care am rezistat și am riscat sub dictatură și am renunțat la foarte multe lucruri. Noi nu vrem să luăm locul lor, îi invităm să-și ocupe locurile pe care le merită – da, pe care le merită și pe care pot să le reprezinte”. □ Convorbirea îi reține atenția lui V. Cr.[istea] („Caiete critice”, nr. 6-7, „Cu și fără comentarii”): „Dând dovadă de onestitate intelectuală, luciditate și simț al măsurii, unul dintre cei mai importanți romancieri români de după război operează câteva puneri la punct deosebit de necesare pentru o mai corectă înțelegere a literaturii și a vieții noastre literare de dinainte și de după Revoluție”.

● Reținem un fragment dintr-un *Jurământ de credință* făcut de candidatul la prezidențiale Adrian Păunescu în nr. 960 din „Vremea”: „Jur să nu pun niciodată vreo idee de partid, de castă, de familie, de clasă, mai presus decât interesul național!.../Jur să respect și să promovez, să apăr și să dezvolt istoria națională, cultura națională, educația națională!//Jur ca dreapta și stânga să aibă îndreptățire egală în trupul țării!//Jur să lupt pentru a se da locul meritat gândirii originale românești, științei și inventivității proprii întotdeauna românului, dar să insuflu și un alt sentiment decât cel, prea multă vreme dominant prin părțile noastre, sun forma sa intolerabilă, de risipire a ideilor și inițiativelor și neducerea lor la bun sfârșit!.../ Jur să nu ostenesc străduindu-mă ca, în locul insuficienței ideii de protecție socială, în România să se practice o adevărată politică socială, deschisă generos către cei mulți și buni, printr-o accelerare a competiției valorilor și printr-o politică economică a performanței și eficienței, în slujba tuturor!.../Jur credință statului național unitar român, stat social, stat de drept, stat al Europei democratice! JUR iubire Basarabiei și Bucovinei de nord!”.

● Într-o pledoarie pentru schimbarea mentalității și accentuarea laturii civice din nr. 25 al „Tribunei”, Gheorghe Crăciun observă că românii se zbat între două tendințe contrare (**Pesimism și nerăbdare**): „Pe de-o parte, noi suntem locuitorii cei mai îndreptățiți ai fatalului plai mioritic, iar pe de alta ne place să trăim în lumea lui Caragiale, în berărie și la colț de stradă, la obișnuita tacla. Între mioritism și miticism evantaiul nostru de posibilități identitare pare foarte larg, când de fapt nu e vorba decât de o combinare, și sublimă și ridicolă, în doze dintre cele mai diferite ale acestor două «titluri de noblețe» pe care ne-am resemnat să le purtăm. Noi, românii, suntem resemnați dar ironici, metafizici dar șmecheri, defetiști dar răi de gură. Totul se poate schimba în noi în funcție de situație și de umor, ceea ce demonstrează o alarmantă lipsă de consecință în tot ceea ce facem. E mult mai simplu să te retragi în fața halbei de bere și să înjuri guvernul sau să te împaci cu condiția ta de om aflat la limita subzistenței, mințindu-te cu adevărul că în lumea asta și așa nu se poate face nimic și că jocurile tranziției sunt de mult aranjate. Capacitatea noastră de autocompătimitate sau înclinația noastră spre bășcălie și banc sunt atât de naturale, că lipsa de inițiativă, nepăsarea și pasivitatea opiniei devin urmări firești. Însă de aici și până la blocarea noastră colectivă într-o perpetuă stare de așteptare frustrată, în care întotdeauna altcineva trebuie să facă totul pentru noi e parcă prea mult. (...) Polarizarea interesului public exclusiv asupra domeniului puterii e nefirească și, social vorbind, încă o dată inhibantă. Lipsa preocupării față de societatea civilă și încercările ei de a-și construi structurile, de la cele economice la cele plaiseriste, să spunem, ne poate oferi surprize neplăcute. Interesul omului de rând pentru jocul politic e o dimensiune creată artificial, atâta vreme cât ea nu trece prin conștiința sa de cetățean care a învățat ce înseamnă să trăiești într-o societate normală”.

21 iunie

● Apare nr. 25 din „Literatorul”, dedicat, în bună parte, lui Eminescu. Semnalăm, pentru început, o serie de inedite sau de texte readuse în circuitul public: din prima categorie fac parte notațiile din manuscrisul 2258, filele 163-165, neincluse în edițiile eminesciene („Fragmentarium”) și un comentariu inedit al lui Edgar Papu despre *Odă (în metru antic)* (**Eminescu**); din cea de-a doua, o serie de **Amintiri despre Eminescu**, nesemnate, reproduse din *Fântâna Blanduziei*, 15 iunie 1889, republicate, după 10 ani, și de revista „Floare albastră” („Istorie literară”). □ Cu același prilej, Răzvan Voncu scrie despre volumul lui N. Georgescu, *Cercul strămt. Arta de a trăi pe vremea lui Eminescu* (Ed. Floare Albastră, 1995), care ar fi realizat „o revoluție coperniciană în eminescologie”: „Ideile poetului se constituie în polemica pe care o poartă, aproape zi de zi, cu cei de la «Românul». De asemeni, ideile eminesciene nu au fost create într-un timp neprecizat, ci în vremea sa. Cum presa este martora unei stări de spirit colective, N. Georgescu înregistrează reacții ale altor ziare

ale vremii la disputa dintre oficiosul liberal și cel conservator, condus de Mihai Eminescu” (*Eminescu și vremea sa*). □ De la rubrica „Viața cărților”, reținem două comentarii despre Gheorghe Pituț: Lucian Chișu, *Amintiri coborâtoare din cuvânt* (o analiză a volumului *Sonete*, Ed. Albatros) și Andrei Grigor, *Rămâne poezia* (despre volumul *Stelele fixe*). □ Marin Sorescu este prezent cu *Trei poeme*, iar D.R. Popescu publică un fragment din romanul *Paolo și Francesca*.

● Sever Voinescu se solidarizează cu apelul celor 11 intelectuali în privința retrocedării imobilului în care a locuit E. Lovinescu (*În sprijinul unui apel*, „Statul de drept”, în „Dilema”, nr. 180).

26 iunie

● La „Bursa cărților” din nr. 25 al „Luceafărului” este prezentat romanul lui Adrian Oțoiu *Coaja lucrurilor sau dansând cu Jupuita* (Cartea Românească). □ Alexandru George analizează poziția lui Sadoveanu *Față cu puterea*: „Ei, ce facem acum cu Sadoveanu, îl scoatem din literatură pentru că a comis atâtea acte reprobabile, s-a dezis de la idealurile sale, care erau și cele naționale, și-a terfelit numele și demnitatea? În realitate, nimeni nu pune așa problema; scriitorul și opera sa rămân a fi judecați în viitor după ceea ce e realizare sau eșec, ambele la fel de misterioase, nu după comportamentul său moral. Totuși, trebuie precizat că nu gurile răuvoitoare, mergând până la diabolism, îi cer socoteală pentru ceea ce a făcut; Sadoveanu s-a propus judecății ca om politic, el a căutat anume și a ocupat posturi înalte în sistemul totalitar, după cum nu le disprețuise nici în regimul burghez. (...) Sadoveanu s-a pus în fruntea unor acțiuni ca executor solemn măcar și a aprobat și ilustrat toate infamiile săvârșite de noul regim”. În acest sens, criticul aduce o serie de argumente, cele mai multe anecdotice (spre exemplu, pretenția lui Sadoveanu de a fi plătit de „Gazeta literară” pentru un text pe care nu îl scrisese etc.). George nu uită să furnizeze „date” de tipul: „A obținut niște recompense exorbitante, care i-au îngăduit o viață seniorială (vila Franasovici în București, apoi ferma lui Pamfil Șeicar de la Ciorogârla, în fine palatul patriarhului de la mănăstirea Neamțului, ca să nu mai pun la socoteală gloria și tămâierea zilnică”. □ Răzvan Petrescu este prezent cu proza *Mici schimbări de atitudine*, iar Adrian Dinu Rachieru publică studiul *Ibrăileanu: „omul de noapte” și romantismul tardiv*.

● Alexandru Ruja oferă spre publicare, în nr. 6 din „Orizont”, un set de scrisori adresate de Aron Cotruș familiei în perioada exilului american (anii 1959-1960) (*Aron Cotruș, epistolar*). □ Semnalăm și cronica lui Cornel Ungureanu *Negrici ca Narcis și Goldmund* – despre volumele *Poezia medievală în limba română* și *Poezia unei religii politice*.

● Deși, într-o intervenție din anul anterior, Nicolae Manolescu se arăta relativ sceptic în privința rezistenței estetice a literaturii scrise într-un regim totalitar

(mergând până la a pune sub semnul întrebării propria activitate), criticul revine asupra chestiunii, schimbându-și destul de mult punctul de vedere. Astfel, în editorialul său din nr. 25 al „României literare”, **Literatura în comunism**, Manolescu subliniază singularitatea literaturii postbelice în peisajul literar românesc. Astfel, creația deceniilor '60-'80 s-ar distinge datorită reactivității și subversivității sale latente: „După un deceniu de comunism, în care n-a găsit nicio cale de a se opune cenzurii, literatura română a renăscut din propria cenușă în următoarele trei decenii, izbutind să fie și o oglindă necruțătoare a vremilor. Cauzele acestui fenomen sunt multiple. Prima este chiar ruptura pe care Ceaușescu a produs-o în 1965, când s-a despărțit pe față de epoca Dej. Un rol de seamă l-a jucat și dsprinderea, începută de Dej însuși și continuată de Ceaușescu, din sfera de influență a Uniunii Sovietice. O a treia cauză este spiritul triumfalist care s-a instalat o dată cu paranoicul cult al personalității. Ceaușescu a înțeles să fie până la capăt solidar cu acea literatură care s-a încheat în primii ani ai «domniei» sale, pe un fond de mică liberalizare artistică, atunci când «obsedantul deceniu» a putut fi privit cu spirit critic de către scriitori”. Datorită faptului că literatura s-ar fi autoinventat ca produs al cenzurii, s-ar explica și lipsa literaturii de sertar, printre altele: „În România, artiștii s-au sustras în alt mod cenzurii, construind un limbaj esopic, genuri și forme literare specifice, care le-au permis să spună aproape totul despre societatea oribilă în care trăiau. Nici literatura de sertar, cu minime excepții, nici aceea tipărită clandestin nu s-au remarcat în România. (...) Prejudicata comună este că scriitorii români au fost privilegiați de un regim pe care la-u slujit în față și l-au bârfit pe ascuns. Este absolut fals. Scriitorii au profitat de paranoia dictatorului pentru a-și consolida un anumit prestigiu social. Ei au creat o literatură care n-a fost pur și simplu una cenzurată. Literatura dintre 1965 și 1989 a fost *produsul cenzurii* – de la teme la limbaj – în sensul că s-a autoinventat pe sine ca să reziste cenzurii, în conținut, ca și în forme (...)”. Pentru comentariul de disociere al lui Gelu Ionescu, v. *infra*, „Vatra”, noiembrie-decembrie. □ Alex. Ștefănescu prezintă recentul volum al lui Alexandru George despre I.L. Caragiale („Cronica literară”; Alexandru George, *Caragiale, glose-dispute-analize*, Ed. FCR, 1996), remarcând în special abilitatea cu care sunt făcute „evocările vieții politice de altădată”, dar și existența unui „fel de instinct de conservare” care „îl ajută pe Alexandru George să discute aproape mereu despre altceva decât despre valoarea estetică a textelor comentate”: „Argumentația sa, de natură avocătească, nu are priză la ceea ce este literar în literatură. Când totuși riscă și se pronunță în legătură cu individualitatea artistică a unei creații literare, criticul nimerește departe de țintă. Așa se întâmplă, de exemplu, în eseu *Genius loci*, unde Alexandru George încearcă să-l definească pe Caragiale comparându-l direct cu Socrate”. □ Ajunsă, cu recitirea operelor premiate de Uniunea Scriitorilor, la anul 1968, Ioana Pârvulescu analizează volumul lui Fănuș Neagu *Îngerul a strigat*

(**Premiile literare. Îngeri cu sex**). Judecata este una negativă, comentatoarea socotind că punctul nevralgic al cărții îl constituie excesul de pitoresc: „Culoarea este în exces, punând două decenii (1934-1954) sub semnul egalizator al pitorescului, alunecând adesea în kitsch. Războiul își pune numai mărci pitorești pe viața țăranilor din Plătărești, după cum pitorească era și viața din anii de dinainte de război, după cum pitorească reușește să fie și viața de după alungarea regelui. (...) Tăvălugul gustului îndoienic dă ceva de bâlci întregii cărți, care pare făcută din carton vopsit”. În opinia Ioanei Pârvulescu, „salvarea” scrierii „ar fi putut fi redimensionarea lumii de bâlci datorită deschiderii mistice”. □ În cadrul anchetei despre premiile literare răspunde, în acest număr, Alex. Ștefănescu. □ Ca avanpremieră editorială (apariția volumul 2), Gabriela Omăt publică o serie de fragmente (9 sept 1926-31 dec 1927) din **Agendele lui E. Lovinescu**, însoțite de o prezentare intitulată „Din istoria «Sburătorului»”. □ Ca reacție la articolul lui I.B. Lefter **Anti-«'90»** din nr. 20 al revistei, Ștefan Borbély publică, în acest nr. 25, unul intitulat **Pro „'90”**; pentru intervenția lui I.B. Lefter și replicile provocate, v. *supra*, „România literară”, 22-28 mai. □ În paginile nr. 25 este publicat și **Regulamentul premiilor SOROS pentru literatură ale Uniunii Scriitorilor din România** („Actualitatea culturală”): acestea sunt acordate pentru volume de poezie, proză, critică-istorie literară, teatru, „care reprezintă o contribuție la realizarea unei societăți democratice, deschise în România”, „fără a ține cont de poziția și convingerile politice ale autorilor”. În fiecare an ar fi acordate trei premii, fiecare în valoare 5000 dolari în monedă românească (valoare netă). Juriul este alcătuit din: Cornel Ungureanu (Timișoara), Daniel Dimitriu (Iași), Eugen Negrici (București), Cornel Regman (București), Ioana Pârvulescu (București), Dan Silviu Boerescu (București), Ion Pop (Cluj), Alex. Ștefănescu (București), Alex. Ruja (Timișoara), G. Dimisianu (București), L. Alexiu (Timișoara), Cristian Livescu (Piatra-Neamț), M. Zăciu (Cluj), Dan Cristea (București), Cornel Moraru (Tg. Mureș).

● În nr. 26 din revista „22” (continuând în nr. 28, 10-16 iulie), este publicată, cu titlul **Intellectualii la răscruce – răscrucea intelectualilor**, o dezbatere de la GDS, moderată de Mihai Șora, în care Sorin Alexandrescu a susținut comunicarea omonimă, însoțită de comentariile celor prezenți. Ideea de bază a intervenției lui S.A. ar fi aceea că „sporirea, chiar «inflația» prezenței publice a intelectualilor după după decembrie 1989 nu a dus la întărirea rolului lor în noua societate românească, dimpotrivă, la micșorarea lui”: „Teza pe care v-o supun astăzi spre discuție este atunci următoarea: intelectualitatea se află în acest an de grație 1996 la o răscruce, aceea dintre a mai juca un rol public sau de a se complăce într-o nouă marginalitate. Ea este la o răscruce din care se desfac mai multe drumuri, dar răscrucea este o cruce, drumul pe care-l va alege intelectualitatea va fi crucea pe care ea o va purta, de voie sau de nevoie. (...) Integrați FSN-ului în primele zile ale revoluției, repede înecați în masa

zilnic crescândă a acestuia, ocupând unele poziții culturale cheie, dar pierzându-le pe altele, devenind rapid un grup critic în sânul FSN-ului și părăsindu-l în ianuarie-februarie 1990 pentru o nouă disidență, unii rezistând încă în CPUN, dar pierzând ultima șansă de angajare politică prin eșecul candidaților independenți în alegerile din mai 1990, tribunii intelectuali s-au trezit eliminați din jocul politic post-revoluționar în numai cinci luni! Victoria electorală a Frontului în 1990, mineriada, reatragera tinerilor, ca și atitudinile anti-intelectuale ale unor pături sociale descurajează intelectualitatea, dar o face și să se regrupeze în 1990-1991 în Alianța Civică și apoi în partidul acesteia, PAC, un partid care se va autonomiza rapid de alianța inițială. (...) Întrebarea ar fi de ce a mizat intelectualitatea, în linii generale, pe un singur partid politic. (...) PAC reprezintă o elită intelectuală și nu o elită politică, motiv pentru care nu este acceptat nici de establishmentul actual, nici de anti-establishmentul Opoziției. Rezerva electoratului se situează cred pe aceeași linie.” De aici derivă unele concluzii și se prefigurează unele soluții: „1. Intelectualitatea este *incompatibilă* cu politicul (și viceversa); 2. intelectualii, jucând rolul tribunului, ocupă spațiul politic într-un moment de criză, de prăbușire a unui vechi regim, ca un fel de *ersatz* al unei noi elite politice și numai atât timp cât nu s-a constituit o nouă elită politică; îndată constituită, aceasta îi elimină pe intelectuali și ocupă locul lor, fără scrupule, fără milă și, desigur, fără recunoștință; 3. după ieșirea din jocul politic, intelectualii (re)cad în cealaltă strategie, cea numită aici a *filtrului*, și acceptă marginalizarea politică. (...) Aș dori să pledez însă în concluziile acesteia, pentru două atitudini care ar putea evita drumul greșit al răscrucii politice: 1. angajarea, chiar de ultimă oră, francă, pentru succesul în alegerile generale al *întregii* Opoziții, nu numai al PAC-ului; 2. un *moratoriu* de 6 luni al luptelor intestinale din Opoziție, alimentate mai ales de intelectuali aflați într-o poziție de adâncă nemulțumire față de (mai ales) CDR. Moratoriul nu înseamnă schimbarea judecății critice, ci doar suspendarea ei temporară. Un *cartel* vremelnic nu este o dovadă de oportunism, ci de maturitate politică într-un moment istoric crucial”. În intervenția sa, S.A. făcea și o serie de precizări terminologice (prin intelectual „nu înțeleg activitatea profesională a unui intelectual, ci angajarea lui *publică și independentă*, în agora, în probleme generale ale societății”), propunând și o clasificare a acestora în interiorul sistemului totalitar (ar exista 3 categorii: activistul, disidentul și al treilea tip, „Paznicul Templului, ținându-l ascuns vederii barbarilor, sau Maestrul Esopic, transmitând adevăruri prin filtrul fabulei și urzind «cuvinte potrivite» al căror ecou real îl putea doar bănuși, sau Negustorul «abil» negociind avantaje și dezavantaje”). ■ În comentariul său, Mircea Martin, prezent la discuție, simte nevoia să aducă unele completări definiției (restrânse) a intelectualului, echivalându-l, pentru perioada totalitară, îndeosebi cu „Paznicul Templului”: „În accepția pe care ai dat-o, intelectualul este activistul social, nu profesionistul. Dar aș vrea să

introduc o nuanță în orice regim totalitar, menținerea sau înscrierea fermă în regimul de intelectual autentic (adică de bun profesionist) însemna, de fapt, câștigarea unei demnități care se răsfrângea și social. Din cauza tuturor frustrărilor, a tuturor interdicțiilor pe care le cunoaștem, a rămâne intelectual sub regimul totalitar (cu atât mai mult într-un domeniu umanist) însemna deja să îndeplinești un rol socialmente necesar și să câștigi treptat chiar o anume rezonanță publică. S-a petrecut o răsturnare semnificativă a valorilor: cu cât era mai neangajat politic, cu atât intelectualul era mai respectat. Cu cât devenea mai dură dictatura, cu atât păstrarea demnității intelectuale căpăta o rezonanță socială. Asta cred că explică ezitarea multor intelectuali după revoluție — sau, în orice caz, lipsa lor de experiență în asumarea unor funcții sociale imediate, directe ș.a.m.d. Noi n-am fost cătuși de puțin pregătiți pentru asta, pentru că, dincolo de lipsa de experiență ca atare, mai exista și un dispreț pe care recunosc că eu încă nu mi-l pot eradica: disprețul față de ceea ce, timp de decenii, am știut că este *activismul politic*. Orice activism politic (fie el de cea mai bună intenție) presupune întotdeauna, printre altele, cel puțin sacrificarea nuanțelor și sacrificarea unor persoane pentru o anumită direcție a unei lupte politice, a unei campanii ș.a.m.d. În această luptă politică, un intelectual este lipsit de antenă, nu este bine pregătit. El trebuie să-și sacrifice opțiunile proprii, nuanțele, poate chiar și convingerile, uneori cele mai intime, pentru a se supune cauzei. Toate acestea sunt explicații personale, dar și istorice, ale *neangajării* politice directe (partinice).” Sunt prezenți la discuții și Magda Cârneci, Mihai Zamfir, Mircea Diaconu, Ana Șincai, Gabriela Adameșteanu, Gabriel Dimisianu, Andrei Oișteanu. □ Începând cu acest nr. 26 (și continuând în nr. 27, 3-9 iulie) sunt publicate, în consemnarea lui Iulian Anghel, și lucrările unui colocviu, pe tema ***Cultura română în universitățile lumii*** (Sibiu, 19-23 iunie). La acest eveniment, organizat de Fundația Culturală Română, au participat, printre alții, Virgil Nemoianu (SUA), Sorin Alexandrescu (Olanda), Roberto Scanio (Italia), Michael Impey (SUA), Sanda Galopenția (SUA), Alexandru Ciorănescu (Spania), Alain Vuillemin (Franța); Mircea Anghelescu, Mircea Martin, Paul Cornea, Mihai Zamfir, Rodica Zafiu, Dan Mănuță etc. ■ În comunicarea sa din cadrul colocviului, ***Prin cultură, spre o schimbare a mentalităților*** (publicată în nr. 27), Mircea Martin propune „câteva teme și întrebări posibile”: „1) Ce căi noi (netraditionale) de abordare a *specificului național românesc* pot fi închipuite astăzi? 2) Problema *identității naționale* este la noi doar o maladie postcomunistă? 3) *Europeitatea culturii române*, văzută în cadrul mai larg al identității europene – dacă aceasta există și cum o definim. Suntem europeni prin simplul fapt că suntem români – cu alte cuvinte, cu cât mai români, cu atât mai europeni, cu atât mai universal – sau pot fi descoperite trăsături ce compun o identitate comună, europeană, pe deasupra specificului național? 4) Ce contribuție a adus cultura română la cultura universală? Probleme mai speciale și mai delicate în același

timp: 1) Problema culpabilității românești în Holocaust (crimele și deportările din Basarabia și Transnistria) – dimensiuni, circumstanțe istorice, asumare. 2) Genocidul comunist în România, în cadrul genocidului global intercontinental, aș spune chiar cosmic, dacă ne gândim la Pol Pot, la revoluția culturală din China sau la Tien-An-Men (...). În sfârșit, o altă întrebare: am trăit jumătate de secol sub dictatura comunistă. Experiența aceasta a fost una integral negativă? Nu e nimic de recuperat, de ajustat, de transplantat?” ■ Virgil Nemoianu (în nr. 26) recapitulează unele elemente despre percepția României în străinătate: „«Cel care citește romane populare sau vizionează filme americane de consum poate observa că, ori de câte ori apare un personaj secundar și întotdeauna negativ, el este român» (...) O dovadă de realism ar fi acceptarea elementelor negative, a unora din aceste critici, acceptare urmată de o încercare de a arăta că există și părți pozitive și că, oricum, lucrurile sunt mult mai complexe decât se vede la nivelul clișeeilor”. Nemoianu indică și unele soluții pentru schimbarea acestei imagini: „*propagandă la nivel oficial*”, „*studiile erudite, de specialitate, de ceea ce ne-am obișnuit să numim românistică*” și „o ultimă cale, dar cea mai importantă, constând în *inserarea lentă, dar neîntreruptă de elemente ale culturii române în domenii ample ale culturii universale*, de o comparativă în sensul cel mai larg al cuvântului, care să cuprindă în sfera sa elemente de comparație istorico-politice, de istorie a ideilor etc” ■ Sorin Alexandrescu (nr. 26) este de părere că: „«Româniștii sunt oameni de știință care trebuie să spună adevărul. Rolul lor nu este să facă lobby pentru imaginea României. Dar, prin cercetările lor, ei trebuie să pună la dispoziție informații care să fie folosite în mecanismele de lobby. Prin ei, trebuie să se știe că în România există filosofie, există pictură, există muzică”». ■ După Stephen Fischer-Galați (nr. 26), handicapul culturii româniei ar fi dat și de marginalizarea suferită în anii comunismului. ■ În opinia lui Michel Impey (University of Kentucky) (nr. 26), este vorba de „sentimentul mai general, nutrit de Occident, potrivit căruia cultura română este o cultură periferică, iar limba română un fel de a cincea roată la căruță, o limbă marginală, poate puțin exotica, dar care nu merită, oricum, pusă alături de celelalte limbi romanice. Pe de altă parte, tradiția folclorică cu care România se mândrește atât are în Occident un statut incert, «fiind resimțită ca net înfrioară oricărei alte forme de cultură»”. □ În acest nr. 26 sunt comunicate și **Premiile Fundației Culturale Române pe anul 1996** (le notăm pe cele cu relevanță pentru lumea culturală și artistică): **premiul de excelență** a fost acordat lui Liviu Ciulei; **premiul pentru contribuția la mai buna cunoaștere a culturii și civilizației române**: Eminența Sa, Cardinalul Luigi Poggi, responsabilul Bibliotecii Apostolice și al Arhivei Secrete Vaticane și Adolf Armbruster, istoric (Germania); **premiul pentru literatură și eseu**: Andrei Codrescu (SUA); **premiul pentru contribuția la afirmarea identității culturale românești**: I.P.S. Petru (Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolit al Basarabiei și Exarh al

Plaiurilor); **premiul pentru întreaga carieră artistică:** Vasile Kazar (grafician); **premiul pentru integrarea valorilor culturii românești în lume:** Editura Humanitas (Gabriel Liiceanu) și Silviu Purcărete (regizor). □ Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul de convorbiri al lui Mircea Mihăieș și Vladimir Tismăneanu, *Balul mascat* (Ed. Polirom) (*România-n carnaval*, „Cronică de carte”).

27 iunie

● Într-un dialog cu Ilie Radu-Nandra, publicat în nr. 26 din „Tribuna” (***M-a posedat de timpuriu înscrierea fenomenului creativ românesc într-o durată a noastră***), Constantin Ciopraga prezintă unele elemente ale propriei biografii, referindu-se la profesorii de facultate (G. Călinescu, în etapa ieșeană), la colegi (precum Magda Isanos) și la perioada în care era prizonier de război (alături de alți poeți, ca Emil Gulian sau Haralambie Țugu). □ Într-un comentariu despre romanul lui Gheorghe Crăciun, *Frumoasa fără corp*, Radu Mareș pare a se teme de perimarea metodei „textualismului” (***Textualismul, zonă crepusculară***): „Editat la Cartea Românească în 1993, romanul *Frumoasa fără corp* de Gheorghe Crăciun invită la câteva observații preliminare. Prima îl vizează pe autor, nume de primă importanță în proza noastră de azi, dar și lider al grupării numite «textualiste» și, mai cu seamă, reductibil teoretician al acesteia. A doua privește anul apariției. Chiar dacă, așa cum merg treburile azi, editarea unei cărți ține de noroc și de alte asemenea imponderabile, 1993 e un an din perspectiva căruia se vede clar, cu ochiul liber, că actuala criză a textualismului se desfășoară pe un interval de timp semnificativ. Sigur e în fine că, prin singularitatea sa, *Frumoasa fără corp* nu o dezmințe, criza cu pricina. O însemnare de pe ultima pagină arată că romanul a fost scris între 1987 și 1991. Îl putem considera astfel, chiar dacă forțând un pic nota, ca un fel de «plută a Meduzei», o probă de supraviețuire în pofida condițiilor de naufragiu. Lectura din perspectiva momentului actual devine deci cum nu se poate mai incitantă. (...) Construcția romanului *Frumoasa fără corp* reproduce în linii mari și oarecum simbolic traseul labirintic al cunoașterii: personajele, printre care se află sub mască sau la vedere și autorul, îl parcurg invitându-l și pe cititor să-i urmeze. Problema e dacă invitația e acceptată; dacă acesta, sedus, se supune sau dacă nu cumva dezertează lăsându-l pe autor să-și trăiască autist iluzia de a fi călăuză. Ca să fiu și mai explicit, pentru mine lectura unui text de Gheorghe Crăciun, proză sau eseu, a fost și este o încântare. Numai că eu nu reprezint deloc un etalon și nici nu cred că reprezint cât de cât semnificativ o categorie. Cât privește cititorul mediu la care se fac referințele obișnuite, am impresia că abia din 1990 încoace am început să-l evaluăm fără iluzii. Fapt e că orizontul exigențelor s-a schimbat și încă se va schimba în anii ce vin. De asta îl și aștept pe Gheorghe Crăciun cu o nouă carte, scrisă de la un cap la altul după 1990”.

28 iunie

● George Pruteanu face unele comentarii pe marginea recentului volum al lui Ion Simuț, *Confesiunile unui opinioman* (Editura Cogito, Oradea, 1996): „Un articol din august 1986 vede, după părerea mea, în proza lui D.R. Popescu mult mai mult decât se află acolo, uitând să spună că, dincolo de toate temele subtile și simbolistica întortocheată, DRP-ul a fost și este un autor câlțos. În 1993, criticul crede, grandilocvent, că «Nichita Stănescu rămâne unul dintre marii poeți ai secolului», ceea ce mi se pare greu de demonstrat, dacă ieșim din spațiul euforic al supralicitării mitizante. (...) Ion Simuț e un critic cu bun discernământ axiologic; mărturie stă, spre pildă, o altă listă, cea a lucrărilor durabile, în proză, publicate între 1945 și 1989, la care, în ce mă privește, aș subscrie aproape integral: Voiculescu, Blaga, Călinescu, Petru Dumitriu, Bănulescu, Buzura, Breban, Preda, M.H.Simionescu, Goma, Radu Petrescu, I.D.Sîrbu...” (*Jurnale: 4. Ion Simuț*, în „Dilema”, nr. 181, „Cronica literară de tranziție”).

● În nr. 26 din „Literatorul” sunt comunicate Premiile Asociației Scriitorilor din București, acordate de un juriu condus de Barbu Cioculescu, și avându-i ca membri pe Florența Albu, Cezar Baltag, George Bălăiță, Dan Silviu Boerescu, Magdalena Bedrosian, Radu Lupan, Valentin Silvestru, Eugenia Ziamu; iată câștigătorii, pe secțiuni: **Poezie**: Ioan Flora, *Discurs asupra struțocămilei*, CR; Octavian Soviany, *Cântecele desăvârșirii interioare*, Albatros; **Proză**: Costache Olăreanu, *Lupul și chitanța*, Albatros; Nicolae Neagu, *Iubirea ca o mână neagră*, Eminescu; **Teatru**: Marin Sorescu, *Desfacerea gunoaielor*, Expansion Armonia; Paul Ioachim, *Carlo contra Carlo*, ed. Expansion Armonia; **Premiul Special al juriului**: Valeriu Cristea, *Dicționarul personajelor lui Creangă*, I, ed. Viitorul românesc și *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, vol. II, Cartea Românească. □ Într-un *Jurnal din timpul căldurii*, Eugen Simion consemnează unele intervenții de la întâlnirea de la Sibiu despre predarea culturii române în universitățile străine (criticul, neinvitat de FCR la respectivul eveniment, a urmărit o dezbatere televizată): „Profesorul Sorin Alexandrescu de la Universitatea din Amsterdam, un eminent comparatist din generația mea, a pus, cred, corect problema raporturilor dintre culturi și a respins ideea marginalizării fatale... Gândesc în același fel și mă plictisesc și pe mine enorm publiciștii care nu fac decât să reproșeze culturii române faptul că este ortodoxă și nu catolică sau protestantă sau că este... central europeană... Cultura română este, într-adevăr, ortodoxă și va rămâne în chip fatal o cultură central europeană, dar aceste determinante nu spun nimic despre calitatea ei și nici despre șansele ei viitoare. Regretatul Ion Negoitescu avea această falsă idee că, rămânând în ortodoxie, noi am ratat un mare destin cultural. Am argumente să susțin că nu nuanța creștinismului contează când este vorba de destinul unei culturi, dar nu aceasta este tema cronicii de față. Mă limitez să spun că acest complex al marginalizării sau al «uitării» noastre în istorie nu-i

deloc productiv și nici nu ajută în vreun fel oarecare integrarea noastră europeană. (...) Profesorul Virgil Nemoianu, reputat comparatist american pe care am avut plăcerea să-l văd la București, după colocviul de la Sibiu, remarcă bine, cred, că o cultură zisă «marginală» poate să se impună și să fie la un moment dat în avangarda culturii universale. Exemplul romanului sud-american este elocvent”. În continuare, criticul propune și propriul său punct de vedere: „Problema este, după mine, nu a lichida generațiile anterioare, ci a continua o experiență literară și a pregăti apariția marilor cărți... Fără ele, inutil să mai precizez, literatura română nu poate concura cu nimeni și nu se poate impune nici măcar în propria-i limbă. Unde-i marele roman apărut după 1990? Care-i poetul care a țâșnit într-o superbă libertate a spiritului, într-o epocă în care libertatea de expresie nu mai cunoaște nicio stavilă?... Acestea ar trebui să ne preocupe și să ne neliniștească, nu modul cum trebuie să-l lichidăm mai bine și mai durabil pe Preda sau pe Nichita Stănescu și Sorescu...” □ Răzvan Voncu scrie despre volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă* (Editura Eminescu, București, 1996) (*Întoarcerea la poezie*, „Viața cărților”): „Liviu Ioan Stoiciu se desparte de poetica optzecismului pe o cale firească. Anti-metafizica și poezia realului sunt prelungite și, finalmente, substituite de o poezie a sensibilității și de un lirism al stărilor de conștiință. Vocea, vocea adâncă a sufletului, contează acum mai mult decât tehnicile de descompunere a realității. Poetul este un *vates*, o conștiință ultragiată de contingent (vezi ciclul *Aparat de filmat sufletul cu încetinitorul*), de care se apără printr-o resemnare obosită (*Va mai trece o zi*), sau printr-un *exhortatio* patetic (*Destin, unitate, cosmos: întâmplări sângeroase*) ori dezabuzat (*De la haos la cosmos*)”. □ Valeriu Cristea încearcă să dezamorseze unele zvonuri și acuze false care ar circula despre propria sa persoană, vehiculate, se pare, de *Amicii domnului Pătulea*: „«Valeriu Cristea a fost informatorul Securității, a turnat întreaga redacție a „României literare”; de aceea, în primăvara lui 1990, Nicolae Manolescu l-a concediat...»; „«Iar Lucian Raicu, mai susțin amicii d-lui Pătulea, a fost colonel de securitate: astfel se explică fuga lui din țară»” etc. ■ „Lucian Raicu – un fel de al doilea Pacea!!” – exclamă Valeriu Cristea, adăugând: „Repet: niciodată, nimeni din lumea literară, după câte știu, nu a încercat să mă înjosească într-un chip atât de încrâncenat și de veninos. Mi s-a spus că sunt criptocomunist, comunist, stalinist, nebun, am fost învinuit că am aplaudat bâtele minerești, și multe altele. Dar așa ceva nu mi s-a mai spus. Credeam că există, totuși, o limită. Mi se dovedește că nu există niciun fel de limite, că, în confuzia mocirloasă, profitabilă adevăraților vinovați, pe care îi acoperă, creată cu bună știință prin substituirea criteriului poelitic criteriului moral, totul este posibil și permis”. Criticul simte nevoia să ofere unele informații biografice: „În perioada în care am lucrat la «Gazeta literară» (1964-1968) iar apoi, în continuare, la «România literară» (1968 – iulie 1990), am încercat să fiu, și cred că în parte am reușit, un bun coleg și un critic corect.

Mi-am manifestat nu o dată solidaritatea cu scriitorii nedreptățiți și jigniți, ca autori sau ca oameni. Pe foștii colegi îi rog să-și amintească de exemplu de ședința de prin 1984-1985 de la «România literară», cu toată redacția în păr, ședință în care G. Dimisianu a fost înlocuit în funcția de redactor-șef adjunct, și de *atitudinea* pe care am avut-o cu acel prilej. (...) În vremuri cât de cât normale, conduita mea etică și profesională de o viață mi-ar fi adus, poate, o bună faimă; în mod sigur m-ar fi pus la adăpost de asemenea monstruoase minciuni, precum cele proferate la adresa mea și a altora – din motive obscure, de ordin literar, bănuiesc- de amicii d-lui Pățulea. Trăim însă din nou în plin delir, într-o epocă de dezlănțuită anormalitate, fatală discernământului elementar și minimei judecăți obiective. Dar chiar în aceste condiții resemnarea ar fi o eroare”. □ În acest nr. 26 din „Literatorul”, Traian T. Coșovei este prezent cu o serie de poeme, publicate sub titlul general *Iubito, pune puțină muzică în mâncarea asta*. □ Interesat *Cum ne vedeau germanii?* („Istorie literară”), Dumitru Micu observă că lucrarea de imagologie a lui Klaus Heitmann, *Imaginea românilor în spațiul lingvistic german*, este „un model de cercetare vastă, laborioasă, de analiză aprofundată și construcție riguroasă, solid fundamentată”.

29 iunie

● Într-un articol din nr. 1906 al ziarului „Adevărul”, C. Stănescu regretă că a scris negativ, la cerere, despre antologia poeziei moderne alcătuită de Nicolae Manolescu: „Nu-mi pot ierta că, fără nic io «poliță» de plătit, am dat eu însumi curs indicației lui Dumitru Popescu scriind, în «Scânteia tineretului», despre ideologia și politica de dreapta ale unor poeți din antologie: Gyr, Crainic, Cotruș etc. (...) Fiindcă «obținusem» ca articolul, început la pagina I, să fie semnat doar (!) la continuare, în interiorul ziarului. N. Manolescu m-a laudat malițios: «Bravo, curajul tău e remarcabil, un curaj de pagina a treia»”. Titlul confesiunii lui C.S. este „*Scrie, că rezistă!*” – acesta ar fi fost chiar sfatul pe care, solicitat, i l-ar fi dat G. Ivașcu.

30 iunie

● Într-un text intitulat *Satira a II-a. Despre cojonitatea și inefabilul ridicol al scrisului* („Adevărul literar și artistic”, nr. 325), George Cușnarencu propune, după toate aparențele, o rescriere parodică a celebrelor epistole trimise de Patapievicii lui Paleologu: „Excelență, Am primit scrisoarea dumneavoastră și am rămas impresionat de mulțimea cuvintelor calde a căror adresă o găsiți în persoana mea. De ce scrisul nu mă mai atrage, ca altădată, cu ispita lui obsecvioasă și agresivă, cu magnetismul lui melifluu, pe mine o simplă bucată de metal? mă întrebați, de parcă dumneavoastră, acolo, departe, nu ați cunoaște răspunsul. De ce nu ies cu gândurile mele pe tavă, cu sufletul meu pe scut, mort de nefericire în fața națiunii? O să încerc să vă răspund, răpindu-vă din

timpul prețios de care, știu, ați ajuns să nu mai dispuneți. Am crezut în cărți și în cei care le scriu uneori mai mult decât în mine, vreau să spun că puteam să mor crezând în ei, dar de-abia în ultimii ani, o mare parte din aceste cărți în care credeam îmi apar astăzi doar ca niște «soap opera», iar autorii lor doar niște sancho panza de cartier, fără șira spinării, versatili și constanți în lipsa lor de caracter, orgolioși și nerușinați ca o damă stând la colțul străzii, sulemenită gros și goală pe sub o haină de blană de vulpe, și aia doar o imitație ieftină, prost recondiționată. Aceștia au ajuns să ne spună nouă astăzi cum să scriem, ce teme să abordăm, în ce cantitate de cuvinte, cu care ton, alături munca noastră, opera noastră, atâta câtă este, e lipsită de viitor, e destinată gunoiului și niciodată eternității. Acești arbitri ai culturii, cu gesturi tâmpo și schizoide, echipați cu bastoane de cuvinte, cuprinși de furor și vicii de acomodare, ne prezintă nouă seturi de bun comportament și note de bună purtare, pe care, dacă nu le urmăm, putem să ne luăm adio de la recunoștința acestei nații. (...) Fiecare lacrimă, fiecare sfânt, fiecare sfâșiere, orice nefericire, orice hohot de râs, mi-am înțeles părinții chiar și în cel mai nedeliberat gest al lor, am înțeles lășitatea, am înțeles concupiscenta faptelor, fragranța unei mârșăvii, efectul pesticid al unui zâmbet, pestilența unei îmbrățișări. Totul este impur pentru că nu este perfect, și de aici toată această diversitate a lumii, unicitatea fiecărui exemplar al ei. De aceea când scriam, în condițiile grele și adverse ale dictaturii, pe care le cunoașteți și dumneavoastră atât de bine, simțeam nu repulsie, ci redempțiunea suferinței, resimțeam nu tentația regurgitării, ci endorfina înțelepciunii. A înțelepciunii, și nu a filosofiei, care încearcă să explice în prea multe cuvinte ceea ce nu poate fi explicat. Am trăit până la 23 de ani în cartiere mărginașe, printre vatmani de tramvaie, profesori de liceu, florărese și croitorese care își așteptau soții să se întoarcă acasă de la «Vulcan», după istovitoare ore de muncă, printre copii care ridicau smeie cu cozi și zbârnâitoare pe tăpșane chele, am furat cireșe de la Mărțișor și am văzut cum se ridică primele blocuri cu cofraj glisant. Acesta a fost lungul meu studiu epistemologic. Aceasta a fost vulgata mea (...). Astăzi, pentru unii, toate acestea pot să pară niște excremente care ies la suprafață. Dar numai pentru niște scatofagi triști. (...) Cum să mai scriu, astăzi, și să mai public, alături de băieții care au descoperit buna purtare și că dacă sunt *comme il faut* li se deschid porțile consacrării, ei cred definitive, dar care nu sunt decât îndoielnice ca orice bijuterie de aur vândută prin târguri, care au descoperit că alcătuiind două-trei imprecații, nici măcar către Divinitate, pentru asta e nevoie de cojonitate, și trei înjurături bine țintite se poate alcătui o carte, despre care un grupuscul extaziat la ordinele oculte nu întârzie a-i scrie necrologul despre care ei cred că este immortalizare? (...) Nu consider cenzura de sub dictatură cel mai bun lucru (...) Cenzura a împiedicat multe, dar i-a și împiedicat pe unii să debiteze prostii cu ștaif, să afișeze în scris acea emfază de fante de cartier, pe unii să publice mai mult decât scriau, pe alții mai mult decât citeau, pe unii să

se hazardeze în sentințe generalizatoare care nu erau acoperite de nicio realitate, de genul «Românii au devenit un popor de oameni urâți» sau «Românii au acceptat minciuna», sentințe scoase ca oasele de pește, din gât, care au ceva în comun cu realitatea, fie și cu aceea fictivă în care trăim, tot atât de mult cum are metroul cu patriarhia, pe grafomani să-și părăsească locul de muncă.” □ În cadrul rubricii sale de revistă a presei, „Interim” se delimitează de „viziunea critică și discriminatorie – în stilul obișnuit – a lui Gh. Grigurcu”, din serialul *Însemnări despre G. Călinescu*, v. *supra*, mai, „Convorbiri literare”.

● Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova organizează, la Chișinău, o serie de „întâlniri literare” ale scriitorilor basarabeni cu cei români. În nr. 28 (17-23 iulie) al „României literare”, aflăm programul și participanții la eveniment. În afară de un colocvii pe teme de actualitate literară, ar fi avut loc și un festival Eminesciana, mai multe ceremonii de descoperire a unor plăci comemorative (acțiunile ar aminti – ni se precizează în acest comunicat redacțional – de Cântarea României). Printre participanți veniți din România, s-ar fi numărat – în ordine alfabetică – Florența Albu, Vasile Andru, Adriana Bittel, Dan-Silviu Boerescu, Aura Christi, G. Dimisianu, Bogdan Ghiu, Angela Martin, Liviu Ioan Stoiciu, Marius Tupan, Laurențiu Ulici și Lucian Vasiliu. □ Într-o intervenție intitulată *Exigențele integrării* („Actualitatea”) și publicată în același nr. 28 al „României literare”, Gabriel Dimisianu încearcă să prindă pulsul evenimentului prin comentarea unora dintre dezbaterile de la simpozion, cum ar fi cea dintre Laurențiu Ulici și Nicolae Dabija, în privința sincronizării și a unora dintre simbolurile istoriei naționale. „Ulici pronunță nume sacre: Eminescu și Ștefan cel Mare. Lăsați-i în pace, ce mai vreți de la ei, de ce îi purtați ca pe moaște?”, iar Nicolae Dabija îi reamintește că „anumite figuri ale trecutului sunt încrustate adânc în memoria colectivă, de unde ar fi dureros și nedrept să fie smulse”. ■ Un alt subiect l-ar fi constituit „cearta dintre vechi și moderni, dintre «populiști» și «elitiști»”, avându-i ca protagoniști (din ambele tabere) pe Nicolae Dabija, Searfim Saka, Vasile Vasilache, Vitalie Ciobanu, Iulian Ciocan, Dumitru Matcovschi, Nicolae Popa, Valeria Grosu, Emil Galaicu-Păun, Leo Butnaru, P. Balmuş, V. Levițchi, Iulian Filip, Arcadie Suceveanu, Mihai Cimpoi. (*Întâlniri literare la Chișinău*, semnat „A.B.”).

[IUNIE]

● În nr. 6 din „Cuvântul”, Ioan Buduca are o intervenție intitulată *Biblioteca arestată*, care tratează subiectul manuscriselor literare aflate în arhivele Securității. Astfel, nu ar exista o lege clară în privința restituirilor acestora autorilor în cauză sau moștenitorilor (Petru Dumitriu le-ar fi primit, cele ale lui Crainic s-au putut publica, nu însă și cele ale lui Noica). Buduca face o sugestie: ar fi fost bine ca SRI să facă public un inventar al textelor pe care le posedă (sunt date ca exemplu jurnalul lui Marin Preda, jurnalul lui Ion Caraion, confiscat din sertarul lui Preda de la Cartea Românească, scrisorile

schimbate între Constantin Noica și N. Steinhardt etc.). ■ Ioan Buduca revine pe larg asupra acestui subiect și în nr. 7 al revistei, unde are următoarea intervenție: ***Biblioteca arestată și, probabil, incendiată. Ce se întâmplă cu manuscrisele confiscate de Securitate. Scrisoare deschisă domnului Virgil Măgureanu*** (cu o prezentare a problemei de Radu G. Țeposu). Cum faptele și sugestiile rămân cele expuse în nr. anterior (v. *supra*), reținem doar despre ce documente ar fi vorba: manuscrisele lui Noica, solicitate de Liiceanu („Un jurnal de idei – caietele scrise înainte de arestarea celor ce aveau să fie cunoscuți apoi sub denumirea de «lotul Noica»”). Corespondența lui Cioran către Noica (despre care autorul *Exercițiilor de admirație* afirma, într-o convorbire cu Liiceanu, că ar fi cele mai spectaculoase pagini ale sale). Prima redactare a eseului *Anti-Goethe*), „Radu Gyr, memorii; Ioan Mocsonyi-Stârcea, memorii; Petre Țuțea, studii filosofice; Lucian Blaga, poezii; Papa Pius al XII-lea, scrisoare către episcopul Frențiu Traian; Ion Caraion, poezii, eseuri, traduceri, corespondență, memorii către Nicolae Ceaușescu; generalul Ioan Cantacuzino, corespondență, documente legionare, însemnări etc.” (listă predată, la cerere, Muzeului Literaturii Române); dosarul Nichifor Crainic (articole, corespondență, versuri publicate în „Manuscriptum”, nr. 1-4/1995, v. *supra*). □ În nr. 9 (septembrie) al publicației, Nicolae Ulieru, șeful Biroului de Presă al SRI, cere ***Dreptul la replică*** în chestiunea înapoierii dosarelor de securitate; de aici culegem alte informații: „Către sfârșitul anului 1991 au fost predate d-lor Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, la solicitarea lor, *nouă volume* cu manuscrise (studii, articole, scrisori și memorii) aparținând lui Constantin Noica, SRI considerându-i pe aceștia moștenitorii spirituali ai marelui filosof”. „Contrar intențiilor declarate ale instituției noastre, de a reda circuitului cultural manuscrisele identificate”, Guvernul României ar fi decis ca, până la abrogarea unei legi în acest sens, până atunci, Serviciile pe care le reprezintă „«au obligația de a le păstra și conserva»”. Chiar și în aceste condiții, ar fi fost predate manuscrisele lui Nichifor Crainic, manuscrise din fondurile Lucian Blaga, Ion Caraion, Grigore Popa, Vintilă V. Brătianu. ■ Totodată, SRI ar fi convocat atât Ministerul Culturii, cât și Academia Română, pentru a găsi o soluție. Academia Română ar fi recomandat „«returnarea (manuscriselor) direct autorilor în viață sau familiilor acestora»”, ceea ce s-ar fi și pus în practică. ■ Așa ar fi intrat Petru Dumitriu în posesia propriilor manuscrise, pe care le-ar fi predat spre păstrare Academiei Române. □ Revenind la nr. 6 al publicației, reținem și articolele lui Alexandru Paleologu, ***Amurgul boierimii românești. Lucrețiu Pătrășcanu era descendentul postelnicului Veveriță*** (o intervenție despre unele familii aristocratice românești, în care informația din titlu este doar un amănunt printre altele), Mihai Sorin Rădulescu, ***Amurgul boierimii române. Bastarzi politici, mitocani, uzurpatorii vechilor elite*** și Barbu Brezianu, ***Amurgul boierimii române. La Canal sau în exil***. □ Al. Cisteleanu dedică o cronică intitulată ***Accionarii textului. Stoicisme cu două***

viteze („Literatură”) lui Liviu Ioan Stoiciu, cu al său volum *Singurătatea colectivă* (Ed. Eminescu, 1996). Cele „două viteze” sunt una mitică, iar alta biografică. Memoria nu mai este acum „principiul catalitic al imaginarului”, ci radiografiază „starea clinică a prezentului”: „Făcând conspectul clinic al actualității, Stoiciu e, de fapt, un poet politic, cu o nervură trasă direct din satira eminesciană. În locul fulminanței el pune, însă, cultura rece a grotescului, lăsând realului nu atât șansa hidoșeniei, cât pe cea a atrocității degajate din cinism. (...) Stoiciu scrie acum pe nervii surescitați, gata să plenească. Consemnările lui, luând-o întotdeauna glacial, se învâpăiază la flacăra mocnită a irascibilității și poemele fac salturi bruște în stilistica expresionistă a angoasei”. ■ Din topul criticului mai fac parte: 2. Robert Șerban, *Odysses*, Ed. Marineasa, Timișora, 1996; 3. Grigore Șoitu, *Anticulinare*, Ed. Arhipelag, Tg-Mureș, 1996; 4. Iulian Frunțașu, *Beata în marsupiu*, Ed. Cartier, Chișinău, 1996; 5. Petru Ilieșu, *România*, Ed. Marineasa & Planetarium, Timișoara, 1996. □ Volumul VI din *Unde scurte, Insula șerpilor* (Humanitas, 1996) este comentat de Mircea Mihăieș sub titlul **Far de veghe. Prelungile unde scurte**: „S-a tot spus, însă e bine s-o repetăm: e greu de imaginat cum ar fi arătat cultura română a ultimei jumătăți de veac fără contribuția Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca. Adevărate faruri de veghe, repere luminoase într-o ceață sulfuroasă în care ne-au închis tovarășii de idealuri ai lui Eugen Florescu și Vadim Tudor, vocile lor au avut, în cultura română, rolul baghetelor de magician din basmele cu zâne și vrăjitori. Surpriza enormă furnizată de volumele de la Humanitas a fost să descoperim alături de doi magiștri ai eticii și doi foarte mari critici literari”. „O enormă cultură, o enormă muncă și un enorm talent” i-ar caracteriza pe ambii. Din acest volum al Monicăi Lovinescu, sunt reținute intervențiile despre Caragiale, Mircea Cărtărescu, „câțiva scriitori din exil” și „câțiva martori ai Gulagului românesc”. ■ În ceea ce privește delimitarea Monicăi Lovinescu de atitudinea lui Noica din volumul *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, Mihăieș transcrie un pasaj din „comentariul întristat” al autoarei, pe care îl reproducem și noi: „«Se vor găsi comentatori – s-au găsit, de fapt – care să admire filosofica detașare de propria-i soartă a lui Noica (el suporta cu o indiferență rară mizeriile impuse propriului trup), cât și mărinimia sa. Într-o lume a ideilor pure nu e loc pentru emoție, sânge, lacrimi. Numai că ideile acestea se nasc din confuzia planurilor și nu sunt pure. Numai că lacrimile lui Noica curg, dar numai pentru călăi, justificați în deplinătatea ororii lor, numai că astfel de rânduri nu pot rămâne în raiul teoriilor abstracte, de vreme ce atâtea morminte și gropi comune îi mai așteaptă încă pe cei care să se roage pentru ‘frații victime’, pentru ‘frații nevinovați’, pentru ‘frații sacrificați’. Sofismul se coboară, aici, din litera de carte, pângărind o suferință precisă. Noica avea tot dreptul să facă din suferința lui ce voia, s-o transforme chiar în rugă pentru cei care i-o impuneau. Suferința colectivă însă nu-i aparținea»”. ■ În topul lui Mihăieș mai

intră: 2. Haig Acterian, *Molière*, Ed. Ararat, 1996; 3. Marian Victor Buciu, *Ionesco. Eseu despre onto-retorica literaturii*, Ed. Sitech, Craiova, 1996; 4. Andrei Țurcanu, *Bunul simț*, Ed. Cartier, Chișinău, 1996; 5. Marian Victor Buciu, *Breban. Eseu despre strategemele supraviețuirii narative*, Ed. Sitech, Craiova, 1996. □ Tudorel Urian comentează volumul lui Vladimir Tismăneanu *Balul mascat. Un dialog cu Mircea Mihăieș* (Polirom, Iași, 1996): *Un guru al opoziției române. Politichie românească pe malul Potomacului* („Literatură”). Ar fi vorba, în opinia criticului, de o „apariție editorială de excepție”; cât despre politologii postdecembriști, aceștia ar putea parafraza o formulă celebră: „«Noi toți am ieșit din mantia lui Tismăneanu»”. Oricum, scrierile sale ar constitui „punctul de referință al gânditorilor politici din spațiul Opoziției”. Formula dialogată a cărții de față „nu permite dezvoltarea exhaustivă a anumitor idei, fapt ce i-ar putea nemulțumi pe specialiști”; însă accentul ar trebui să cadă „pe spectacolul oferit de formidabila sa personalitate”. ■ În topul alcătuit de Urian mai figurează: 2. Nae Ionescu, *Între ziaristică și filosofie*, Ed. Timpul, Iași, 1996; 3. Aurel Sergiu Marinescu, *Prizonier în țara mea*, DU Style, 1996; 4. Ion Simuț, *Confesiunile unui opinioman*, Ed. Cogito, Oradea, 1996; 5. Alex. Ștefănescu, *Gheața din calorifere și gheața din whisky*, Ed. Institutul European, Iași, 1996. Corneliu Leu, *Fii risipitori ai Europei*, Ed. Realitatea, București, 1996. □ Într-o cronică intitulată *Nastîhoavne și pricesne. Pătăranii pre versuri tocmite* („Literatură”), Radu G. Țeposu comentează volumul lui Eugen Negrici *Poezia medievală în limba română* (Ed. Vlad&Vlad, Craiova, 1996). Din topul criticului mai fac parte: 2. Nae Ionescu, *Problema mântuirii în „Faust” al lui Goethe*, Anastasia, București, 1996; 3. Marcel Petrișor, *N.V. Gogol sau paradoxurile literaturii moderne*, Ed. Institutul European, Iași, 1996; 4. Daniel Barbu, *Timpul și privirea în civilizația românească a secolului al XVIII-lea*, Ed. Antet, București, 1996; 5. Costel Petcu, *Introducere în filosofia și simbolistica inițierii*, Ed. Eminescu, 1996. □ În cadrul rubricii „Cea mai tânără generație”, este prezent Dan Lungu, cu un eseu intitulat *Postmodernismul și modelul universului expansionist* (cu o notiță semnată I.B.). □ Semnalăm și memorialul de călătorie al lui Adrian Marino, *Pe urmele calului troian. Glorificarea și bagatelizarea istoriei*. • În nr. 6 al revistei „Vatra”, ancheta „*Greco-catolicismul – de la tradiție, prin prezent, spre viitor*” continuă cu intervențiile lui Teodor Mihadaș, „*A dat mai multă demnitate și o ținută mai înaltă ideii de credință*”; Ana Blandiana, „*Desființarea Bisericii greco-catolice nu folosește decât comuniștilor*”; Ion Pop, „*A însemnat ceva esențial, emblematic pentru toți românii*”; Al. Zub, „*Dimensiunea etică și culturală e desigur cea care interesează acum mai mult*”; Adrian Popescu, *Racordarea la Europa modernă* etc. □ Într-o intervenție intitulată *Mancurtizarea prin pedeserizare – note de telespectator* („Zig-Zag”), Dorin Tudoran comentează o emisiune a TVR despre starea culturii, la care au participat Magdalena Bedrosian, Petre Sălcudeanu, Andrei

Blaier, Alex Ștefănescu și Radu F. Alexandru. Opiniile exprimate de Magdalena Bedrosian, directoarea editurii Cartea Românească, sunt discutate pe larg: „Dna Bedrosian s-a săturat de luptele între oamenii de cultură. Nu este singura. Numai că a culpabiliza fără nuanță mi se pare cam mult. Programatic cam mult. A avea aceeași înțelegere ori lipsă de așa ceva față de oameni ca, să spunem, Mihai Ungheanu, Sergiu Nicolaescu, Nicolae Dan Frunteletă și Sabin Bălașa, pe de-o parte, și, să zicem, oameni ca Nicolae Manolescu, Mircea Danieliuc, Dan Grigore și Mihai Stănescu, pe de altă parte, mi se pare cam mult. Programatic cam mult. În sfârșit, Domnia sa este în profund dezacord cu ideea mancurtizării la români. Pe noi nu ne-ar fi atins sistemul comunist, nu ne-ar fi slăbit reflexele, n-ar fi lăsat urme asupra mentalității noastre, nu ne-ar fi aruncat într-o cumplită amnezie. Am rezistat cu brio. Nici nenorocitul proiect al Omului Nou n-a avut asupra noastră o geană de efect, proiect care, ne amintește cu bună dreptate dna Bedrosian, a fost lansat din vremuri biblice. Și relansat, am adăuga noi, periodic de cei nemulțumiți că omul este om și atât. N-ar fi rău ca lucrurile să stea astfel. Dar nu stau. De stat, stau mărturie pentru mancurtizarea noastră țatele din Piața Universității care-i îndemnau pe mineri să lovească sănătos, cât mai sănătos, votul dat astăzi manipulatorilor și informatorilor Securității de ieri (...) Tot ce o interesează pe directoarea *Cărții Românești* este cine poate oferi soluții pentru rezolvarea situației în care se zbat instituțiile culturale – de la edituri la teatre, de la reviste la studiouri de film. (...) *Humanitas*-ul – ale cărei cărți doamna Bedrosian mărturisește că nu-și poate permite să le cumpere – este un excelent exemplu”. □ Liviu Ioan Stoiciu ia atitudine în privința modul în care s-ar fi acordat, în acest an, premiile Uniunii Scriitorilor (*Nu avem o strategie a valorizării cărții originale românești*). Cu Dan Cristea președinte al juriului și Alexandru George în juriu, ar fi fost favorizată echipa de la „Luceafărul” sau simpatizanți ai revistei (Marius Tupan, Constantin Abăluță, Radu F. Alexandru, Dan Laurențiu, Răzvan Petrescu, Alexandru Ecovoiu și Augustin Frățilă); Cornel Ungureanu și Mircea Mihăieș și-ar datora premiile prezenței în comisie a lui Lucian Alexiu; Nicolae Coande lui Marius Ghica (acesta și-ar fi premiat, în plus, propria editură) etc.

● În nr. 6 al revistei „Familia”, Gheorghe Glodeanu comentează volumul lui Eugen Simion despre Mircea Eliade (*Un spirit al amplitudinii*, „Cronica literară”): „Meritul lui Eugen Simion constă în faptul că relevă contribuția esențială a lui Mircea Eliade la înnoirea literaturii române, fără a menține însă discuția pe teren autohton, ci făcând întotdeauna trimitere la ceea ce se întâmplă în literatura occidentală. (...) E. Simion observă că M. Eliade descoperă o formulă de roman care va fi reinventată de prozatorii români (M.H. Simionescu, Costache Olăreanu) la o jumătate de veac. Criticul nu se lasă copleșit de «mitul» Eliade și nu supralicitează scrierile prozatorului, dar nici nu le minimizează importanța. Ca urmare, aceste pagini nu se transformă

într-un «exercițiu de admirație», ci păstrează un ton obiectiv, menținându-se în spiritul textului. Eugen Simion este impresionat de efortul de creație neobișnuit al tânărului scriitor, de deschiderea spirituală și de tentativa sa excepțională de a înnoi stilul și tematica prozei românești interbelice. Spiritul critic al exegetului rămâne însă mereu treaz, scopul fiind acela de a releva în ce măsură ambițioasele proiecte epice ale autorului au și o acoperire estetică”.

□ Despre diferite volume ale lui H.-R. Patapievici scriu Florin Ardelean (*Patapievici – fișă de identitate*) și Vasile Spiridon (*Discurs pe lentila ideii*). Reținem un fragment din „fișă de identitate” realizată de F.A.: „aș spune mai întâi că Horia Patapievici e *omul deplin al tranziției românești*. Îl califică astfel scrierile către Al. Paleologu, într-un mod dramatic, prin asumarea cu vehemență și luciditate, cu intransigență chiar și cu durere a unui rol deloc comoc și nicidecum facil, acela de conștiință critică până în pânzele albmurdaie ale acelei mulțimi de inși ce populează ambientul național. (...) a doua modalitate de identificare se fixează oarecum într-un sens nu atât abscons mesianic, cât vaticinar-probabilist, afirmând că autorul nostru este, sau, oricum, pare a fi *aproductul mult așteptat al dimineții regăsite*. În fine, pentru ca procesul identificării să fie complet, perspectiva etnică, atât de familiară modernității și explozivă acum când pare a-și fi terminat combustibilul ce împingea Dumnezeu știe încotro istoria, H.-R. Patapievici, ca personalitate culturală românească, *este produsul nespecific, aberant din perspectivă matriceală, a unei substanțe etnice marcată idiomatice de mitosofisme adăstării în perifrază*”. Cum „cel așteptat a sosit”, „noi ce avem de făcut?” – se întreabă F.A., pentru a răspunde: „Poate să-l venerăm, să-i dăm dreptate când, am mai spus, chestiunea nu se pune în a-i da sau nu dreptate (ar fi mult prea facil), să-l cităm până la apoplexie? Ori – mai firesc – să-l urmărim, asemeni apostolilor, să-i păstrăm cu evlavie învățătura, să-i convertim sentințele în porunci și ideile în pilde, doar, doar s-o găsi cineva care să se îndure a-l răstigni... Ar fi bune, oare, toate acestea? Am fi, prin toate acestea, ca să-i folosesc propriile cuvinte, mai puțin *crapuloși*, am stopa astfel *pululația* nevolnică și tâmpă? Nicidecum. Nu-i cătorăm nimic și nu avem unde-l urma. Spre care cruce?”. ■ Vasile Spiridon comentează eseurile despre „specificul național” sau patriotism din volumul anterior, *Cerul văzut prin lentilă*: „Eseistul expune un contradiscurs național fără a utiliza preceptele istoriosofiei în sens tradițional; faptele invocate și puse sub zodia cancerului nu sunt privite cu un ochi de istoric, ci constituie doar un prilej de reflecție cioraniană cu finalitate eseistică saturniană. Însă, în orice caz, se dă o replică viguroasă celor care astăzi s-au fixat mistic în analiza fonologică aplicată a behăiturilor miorițarde și care glorifică veșnicia mitului cultural al țărăneității, crezând că lumea mai este încă acel cosmos etanș a cărui axă împunge negreșit doar vatra satului. H.-R. Patapievici este adeptul unei definiții funcționale a specificului național, cu identitate și viabilitate mereu verificabile prin acte responsabile în fața

experiențelor cruciale. Se reproșează purtătorilor de însemne patriotice lipsa consecvenței logice, a eficacității în valorificarea conjuncturilor istorice și geografice și a pragmatismului în orientarea prospectivă”.

● Din editorialul lui Cassian Maria Spiridon, apărut nr. 6 al „Convorbirilor literare” (*Eminescu și telegramele Havas*), reținem următoarea comparație, de un comic involuntar: „Eminescu nu a amestecat nicicând planurile. Nu și-a pus creația în slujba politicii și nici politica în slujba creației. N-a scris, precum Alecsandri, *Ostașii noștri*. Și-a pus condeiul de jurnalist în slujba țării și a momentului prin care trecea țara”. □ Într-un grupaj tematic, sunt publicate o intervenție a lui Mihai Ursachi (*Eminescu și noi. Conferință de deschidere la cel de-al XII-lea Colocviu național studentesc „Mihai Eminescu”, Iași, 30 mai 1996*) și două studii ale lui Cristian Livescu (*Mihai Eminescu sau despre sentimentul de irealitate*) și Gh. Badea, *Destine paralele: Eminescu – Keller – Drosinis* (Gotffried Keller (1819-1890) este „cel mai mare scriitor elvețian de limbă germană din secolul al XIX-lea”, iar Gheorghios Drosinis (1859-1951), un poet, prozator, romancier grec contemporan cu poetul român). ■ Mihai Ursachi trece în revistă receptarea poetului după 1944, selectând, nu fără tendențiozitate, câteva aspecte: „G. Călinescu, devenit el însuși propagandist plătit al realismului socialist, după ce la moartea sângerosului opresor clama «Stalin a murit, învățătura sa trăiește», eminescologul Călinescu, autor al unor cărți nu lipsite de merit asupra vieții și operei poetului, scria: «Noi extragem din opera eminesciană acele rânduri și versuri ce par mai violent combatante și mai apropiate de concepția noastră de viață de azi»”; mai târziu, „ineptul text care debutează cu «Eminescu n-a existat» sau așa ceva” și, în fine, publicistica folosită „demagoric” de C.V. Tudor și Adrian Păunescu. ■ Definindu-și poetica proprie, care își propunea reîntoarcerea la Eminescu, Mihai Ursachi prezintă, tot subiectiv, și peisajul liric al epocii: „Regimul comunist ce se pretindea acum reformat și aspira la legitimitate politică și culturală, încuraja un modernism răsuflat, surrealismul redescoperit după un sfert de secol, tocmai fusese inventat și onirismul, regimul încuraja asemenea direcții în măsura în care distrăgeau atenția de la tragedia reală a spiritualității românești. Se producea astfel, pe bandă rulantă, o poezie de consum, facilă, frivolă și desigur evazivă, în sensul că evita orice subiect esențial, o poezie acceptabilă atât pentru ideologii regimului cât și pentru majoritatea cititorilor formați sub lumina torțelor roșii ale proletcultismului, cititori care vedeau acum în acest evazionism de consum și de comandă o veritabilă emancipare (...) asemenea subterfugii ni s-au părut suspecte și în orice caz lipsite de perspective poetice durabile. De aceea noi am revenit la originile autentice ale lirismului, cea mai apropiată fiind lirica lui Eminescu. Pornind de aici, unii dintre noi au acces către sfere mai profunde, ca melosul incantatoriu al unor invocații religioase arhaice, hermetismul orfic sau esoterismul de diferite nuanțe, cum ar fi cel rosacrucian de exemplu. (...) Pe de altă parte, nici poziția teoretică a grupului

nostru nu era unitară decât în două puncte: 1. singura cale viabilă în lirica românească este continuitatea cu lirica eminesciană, 2. epigonismul este tot atât de pernicios ca și refuzul punctului 1. În rest, fiecare avea libertatea de a alege în acord cu firea, gustul și capacitățile sale.” Din grupul său (menționat mai sus de poet) făceau parte Cezar Ivănescu și Dan Laurențiu. □ Horia Gârbea este prezent cu proza *Iluzia colectivă* (prezentare de Dan-Silviu Boerescu). □ Comentând volumul lui Liviu Antonesei *Jurnal în anii ciumei: 1987-1989. Încercări de sociologie spontană* (Polirom, Iași, 1995) și cu intenția de a propune un contrast pentru grupul de la Iași, Dan C. Badea face observații de genul: „În schimb, în deceniul trecut literații melancolizau (cu adresă, ce-i drept), precum Alexandru Paleologu sau Valeriu Cristea, pe marginea copilăriei, sau scrutau, asemeni lui Livius Ciocârlie, «sentimentul vidului» și «exuberanța nefericirii». Rare au fost spațiile culturale, precum Iașul, în care să se manifeste simultan contra puterii comuniste mai mulți intelectuali de marcă, niște conștiințe civice neliniștite, lideri de opinie unii dintre ei, însă toți cunoscători în ale politologiei, sociologiei politice și psihologiei sociale. Dan Petrescu, Liviu Cangeopol, Luca Pițu, Mihai Dinu Gheorghiu, Liviu Antonesei sunt printre cei mai cunoscuți, și îmi cer scuze că nu-i pot aminti pe toți” (*Cine are nevoie de jurnal?*).

● Volumul lui Matei Călinescu *Cinci fețe ale modernității* este analizat de Florin Mihăilescu în nr. 6 al revistei „Steaua” (*Fețele inflaționismului hermeneutic*). În primul rând, autorul studiului este „un exeget superior și obiectiv”, care a știut să îmbine „lecția de probitate, erudiție și acribie a lui Tudor Vianu cu implicațiile spiritului de plăcută sobrietate și aplicație pragmatică a școlii americane”. În continuare, Florin Mihăilescu semnalează „trei subiecte pe care cu un mare interes le-am fi dorit prezente în discursul criticului”: „Întâi de toate, ipoteza Curtius și Hocke cu privire la manierism ca totalitate a tendințelor și manifestărilor anticlasice, prin extensie antitraditionale. Problema nu-i scapă lui Matei Călinescu (...), dar el o menționează în treacăt fără a-i acorda discuția pe care, după opinia noastră, ar fi meritat-o pe deplin. (...) ne-ar fi plăcut să-l fi găsit citat pe Lovinescu și e curios, ba chiar deprimant că tocmai un critic român nu exploatează ocazia de a-l înscrie în circuitul internațional de referințe. Or gestul n-ar fi fost de complezență, pentru că teoreticianul sincronismului are o concepție personală și coerentă cu privire la modernism, incluzând în el etape și manifestări diverse, de la moderație până la extremism, toate unificate însă de voința și putința de modernitate”. De același tratament ar beneficia și G. Lukács: „Matei Călinescu îl citează fără prea mare insistență într-o notă (...), în timp ce contrazicătorului său, Th. W. Adorno, îi consacră câteva pagini, fără a evoca însă polemica importantă, de profunde ecouri, care i-a opus în această problemă pe cei doi mari gânditori ai secolului nostru”. Nu în ultimul rând, în chestiunea postmodernismului, „dacă nu ni se va fi părut nouă cumva, atitudinea lui Matei

Călinescu nu s-a clarificat pe deplin și nu s-a fixat într-un principiu ferm și univoc”. □ Este publicat și un grupaj *Emil Cioran – Corespondență inedită*, cu scrisorile dintre Cioran și Lucian Boz, din perioada 1979-1984 (cu o prezentare de Mircea Popa).

● La rubrica sa din nr. 6 al revistei „Apostrof”, unde este invitat să răspundă la o întrebare, Gheorghe Grigurcu se pronunță în chestiunea „oportunismului” lui Arghezi: „Oportunismul marelui Arghezi e, din nefericire, un fapt de domeniul evidenței. Manifestat pe o respectabilă arie temporală, de la colaborarea cu ocupantul german, în anii Primului Război Mondial, care i-a adus condamnarea la închisoare, până la colaborarea cu ocupantul sovietic, în urma celui de-Al Doilea Război Mondial, care ia- adus condamnarea la o compromițătoare glorie de partid și de stat, acesta constituie un fenomen ce nu se mai cere dovedit, ci explicat. De unde să începem explicația? Poate însăși terestritatea lacomă și impie a autorului *Cuvintelor potrivite*, aflată în relații bănuitoare, pânditoare cu transcendența, să-și fi spus, mai din adânc, cuvântul. Acea fibră de țaran valah, ager și adaptabil, care i-a dat, deopotrivă, tăria și slăbiciunea. Preeminența lui a avea față de a fi. Genialul făurar de combinații verbale se arăta dublat de un ins doritor de agoniseală întru materie și slavă în imediat, un soi de negustor oltean (Marin Sorescu e una din replicile lui), bucuros de câte ori pică sinecura, darul, atenția, chilipirul”. „Eminescu, Iorga și E. Lovinescu au avut convingeri și credințe statornice. Arghezi nu”, conchide Grigurcu (*O întrebare*). Așa cum va remarca unul dintre comentatori (v. mai jos), din răspunsul criticului lipsește orice referire la perioada anilor 1944 (1947)-1951, când scriitorul era marginalizat aproape complet. □ Astfel de opinii stârnesc reacția lui Răzvan Voncu (în nr. 6-7 din „Caiete critice”, „Cu și fără comentarii”): „Impostură, numele tău este Grigurcu. Deci, interzis între 1948-1954, obligat să vândă cireșe pentru a supraviețui, după ce, în 1943 trecuse pe la Văcărești pentru pamfletul *Baroane!*, Arghezi a fost un perpetuu colaboraționist. Musiu Grigurcu, care, ca o coincidență, absolvea Școala de literatură (cu adevărat de partid și de stat!) «M. Eminescu» exact în anii interdicției lui Arghezi, încasa sume colosale publicând în aceiași ani zeci de poeme, ode etc. dedicate sirenei lui Vasile Roaită (ăsta da, colaboraționist!), tancurilor sovietice, soldatului eliberator ș.a.m.d, era, încă de pe atunci, opozant, disident și mare, absolut reper moral”. „Neobișnuit este doar că există în continuare redactori-șefi care își fac un titlu de glorie din a găzdui furiile demolatoare ale Grigurcului, nesusținute, ca de obicei, de niciun fel de probe”, adaugă tânărul critic. Voncu revine în nr. 8, tot din „Caiete critice”, comparând răspunsul lui G.G. cu un pasaj din volumul lui Ion Vitner, *Pasiunea lui Pavel Korceaghin* (1949), unde era denunțat același oportunism arghegian (I.V.: „Tudor Arghezi și-a încordat lira pentru Malaxa, cinicul explorator a mii de oameni, pentru Carol al II-lea, exploatatorul unei țări întregi, pentru legionari, pentru Antonescu și chiar pentru ultimul dintre călăii poporului român, pentru

Rădescu” etc.). □ Și Valerian Sava comentează intervenția criticului în nr. 29 din „Literatorul” (19-26 iulie, „Cronica ideilor literare”): „Greșeala recidivistă a lui Gheorghe Grigurcu („Apostrof”, VII, nr. 6/1996) e că nu sesizează funcția accentului în formulările sale justițiare. (...) Primează pornirea punitivă și injurioasă (...) La care se adaugă malversația directă a faptelor și impunitatea termenilor: a invoca «o compromițătoare glorie de partid și de stat» fără a pomeni anii de interdicție ș.a.m.d. Distincția pe care G.G. o recomandă în opera lui Arghezi i se protrivește, modificată, sieși: fără a fi un «formidabil pamfletar», nu va fi «niciodată un polemist»”.

● Apare nr. 2 (64, 65, 66) din revista „Euphorion”, cu tema „București”. Din sumar: Alex. Leo Șerban, *Ruleta rusească și grădina de-alături*; Cătălin Țirlea, *Subteranele Bucureștiului*, Mircea Ivănescu, „...viziunea lui Camil Petrescu de a muta capitala țării, nu numai din cauză că e prea aproape de bulgari...”. □ Dumitru Chioaru decodează volumul *Politice* al lui H.-R. Patapievici în cheie cioraniană, dar și prin prisma viziunii lui D. Drăghinescu (*Un profet în pustiu sau Cui îi pasă de Patapievici*), pentru a ajunge la următoarea concluzie: „De la cartea lui D. Drăghinescu, *Din psihologia poporului român* (1907), trecând prin cărțile lui Cioran, nu s-a mai scris până în prezent portretul, fizic și moral, al unui personaj colectiv, poporul român, într-un limbaj atât de vehement pamfletar, în linii îngroșate și culori sumbre, lipsite de nuanțe (...) Descriind tarele actualului regim (naționalismul, colectivismul, birocratismul, centralismul, clientelismul, corupția, violența etc.), Patapievici prezintă o țară adusă în stare de «paragină», încât concluzia care rezultă este că: «Boala României nu este tranziția, ci regimul Iliescu»”.

[IUNIE-IULIE]

● Nr. 6-7 al revistei „Caiete critice” este dedicat literaturii subiective. Eugen Simion și Valeriu Cristea scriu despre două cărți de convorbiri, primul despre *Sfidarea memoriei*, avându-i ca protagoniști pe Paleologu și Stelian Tănase (*Despre „proba failibilității”*), al doilea despre Geo Bogza, *Eu sunt ținta, în dialog cu Diana Turconi. 18 iulie 1992 (Snagov) – 14 septembrie 1993 (Spitalul Elias) (Apropiat ca întotdeauna, depărtat ca niciodată)*. □ Comentând cartea lui Paleologu, Eugen Simion se oprește asupra mărturisirii acestuia că ar fi colaborat cu Securitatea: „Îmi amintesc de Ion Caraion care spunea că numai cine a trecut prin infern are dreptul să judece comportamentul în infern... Al. Paleologu nu dă o explicație coerentă actului pe care l-a făcut, zicând doar că «răul este o taină care nu absolvă pe nimeni, nici măcar pe Dumnezeu»... Are scuza sau își găsește scuza că acceptând pactul cu diavolul, el n-a făcut rău nimănui. A descoperit doar că omul este un animal failibil și că este condamnat de istorie să treacă prin «proba failibilității» (...) Este, totuși, important c-o mărturisește. A făcut-o și Soljenițan și, în spațiul nostru, Lucian Pintilie și Virgil Tănase... Alții, adevărații informatori, n-o fac. Se mulțumesc,

probabil, să-i judece pe ceilalți după ideea că este mai bine să fii procuror decât victimă perpetuă...”. ■ Din cronica lui Simion, reținem și o serie de observații despre statutul cărții și al scriitorului în perioada postdecembristă: „Circuitul autor – cronicar literar este foarte complicat în vremuri de tranziție confuză și, dacă nu dai din întâmplare peste o carte, întâlnirea (citește receptarea) este ratată. S-a modificat ceva și în mentalitatea autorului. El nu mai are un atât de mare interes să afle opinia criticului literar. El se luptă să fie dat la televizor, își concentrează toate energiile și își mobilizează toate relațiile pentru a apărea la TV la o oră convenabilă. (...) Socoteală, totuși, proastă pentru că reclama cărților, cel puțin la televiziunea română (de stat sau privată) este ca reclama detergentilor: ne mișcăm numai printre produse sublime, performante, absolute, în stare să scoată toate petele de pe țesătura fină. Inconveninetul este că, a doua zi, apare un alt produs (o altă carte) și sarabanda adjectivelor continuă. Valoarea reală se pierde în acest joc al publicității...”. □ Valeriu Cristea acuză, printre altele, lipsa de autenticitate a convorbirilor cu Geo Bogza (din varii motive, mergând de la imposibilitatea autorului, aflat în ultimul an de viață, de a-și mai corecta confesiunea, până la lipsa de profesionalism a interlocutoarei sale): „Rămâne totuși bizar faptul că Geo Bogza, care și-a rescris de nenumărate ori *Cartea Oltului*, care și-a cizelat până la orbire frazele, care nu dădea interviuri, unul din cei mai fanatici scriitori (de la a scrie, și mai ales de la a scrie *flaubertian*) ai literaturii române a putut accepta să facă o carte bazată în întregime pe *oralitate* și pe încredere. (...) N-ar fi fost mai indicat, mă întreb, ca d-na Turconi, în loc să recurgă la procedeul consemnării, să fi înregistrat dialogul cu Geo Bogza? Suspiciunile, în condițiile date de neevitat, ar fi putut fi înlăturate. Evident, noi nu ne îndoim de autenticitatea textului bogzian. Dar istoria literară s-ar putea să se îndoiască...”. Apoi, în opinia criticului, Geo Bogza ar fi fost „turconizat din punct de vedere politic” (neașteptatul participiu vine de la numele interlocutoarei), ajungând să susțină idei contrare mai vechilor sale convingeri: „Repet: când vine vorba despre *trecutul* lui Geo Bogza, autoarea închide un ochi, lasă să treacă de la ea. Dar nu pe degeaba! Ci ca să obțină în schimb de la scriitor exact ceea ce și-a dorit: marele succes al d-nei Diana Turconi, succes personal și deopotrivă ca redactor al revistei «22», este de a fi știut să «scoată» de la interlocutorul ei cam toate opiniile convenabile opoziției, Convenției democratice. Rezultă un Geo Bogza – C.D., un Geo Bogza (ultra)monarhist! Să vezi și să nu crezi... De fapt, d-na Diana Turconi aplică marelui scriitor principiul, verificat încă de pe vremea Anei Pauker, al primirii legionarilor în partidul comunist, principiu răspunzător în mare măsură de uriașa confuzie morală din societatea românească de astăzi, conform căruia *nu contează ce ai făcut (spus) ieri, contează ce faci (spui) astăzi*. Nu contează că ceea ce afirmă în cartea de față Geo Bogza cu privire la trecutul său îi face pe mulți să se încrunte – se vor încrunta și le va trece –, contează ca el să susțină, în paralel,

aproape punct cu punct, ideile opoziției. Nu contează că scriitorul a fost antifascist, de stânga, procomunist și chiar prosovietic (lucruri privite altfel cu suspiciune, chiorăș, cu indignare, cu urlete de indignare); contează că în 1992-1993, chiar în anul morții (niciodată nu e prea târziu) el să aducă, de pildă, mari elogii tuturor regilor României și să *pledeze cauza monarhiei*". □ Colaboratorii revistei scriu despre alte apariții din zona literaturii subiective: Călin Căliman despre volumul lui Matei Călinescu și Ion Vianu, *Amintiri în dialog (Monologuri la distanță)*, Nicolae Bârna despre unele *Banalități interesante* din volumul *Confesiuni violente* al lui Nicolae Breban, Ileana Ioanid despre cele trei dintre cărțile lui H.-R. Patapievici (*H.-R. Patapievici față în față cu... H.-R. Patapievici*; versiune adăugită a articolului apărut inițial în revista „Societate & Cultură. Noua alternativă”, nr. 1/1996), iar Ioan Lăcustă oferă un fragment memorialistic intitulat *De la țară...* ■ Polemizând indirect cu cei care contestă mai mult sau mai puțin vehement punctul de vedere și poziția lui Ion Ianoși, N. Bârna socotește necesare unele precizări: „Toată lumea se pronunță despre pluralism, dar, când e vorba de mediile intelectuale și nu de sfera politicii propriu-zise, nu se admite că se poate ca totuși cineva să nutrească sincer convingeri de stânga fără să fie ori alienat mintal, ori agent ocult al vreunei malefice conspirații de continuatori ai stalinismului (din afara țării, de predilecție). (...) Polemicile – violente, uneori – vizează – și opun – de obicei nu idei, ci persoane, grupuri. Iar dacă ele vizează efectiv crezuri sau orientări, tehnica folosită e identificarea caricaturală, forțată, a adversarului cu avatarul cel mai crunt al orientării căruia îi este afiliat, cu alcătuirile politico-statale, dictatoriale sau totalitare care s-au revendicat din orientarea respectivă (stalinism, hitlerism, ceaușism).” □ Ileana Ioanid se desparte de întreg setul de idei exprimate de Patapievici, socotindu-le emanația unui „jdanovism invers”: „În fond, anumite cercuri intelectuale, în frunte cu Gabriel Liiceanu, mă fac să-mi aduc aminte de comenzile culturale a căror esență a fost *jdanovismul*. Ele nu vor decât să *comande*, pur și simplu, să *timoreze* cultura, intelectualitatea acestei țări. Până când? (Pe termen lung, ne-a declarat Gabriel Liiceanu!). Exhalând mai departe intoleranță și ură. Un fel de *jdanovism invers*. Practicat de pe *celălalt versant al intoleranței*. Desigur, în condiții noi... Visând o democrație cu o singură aripă. Nici aceasta întreagă. O democrație infirmă. Până la autonegare. Spre ruina colectivităților și a individului. (...) Folosind *aceeași metodă, a absolutizării* unor trăsături subiectiv pescuite din tumultul istoriei, Patapievici *diabolizează* întregul popor român. Îl azvârle din paradis direct în infern. Românul astfel lingușit, sau înjuriat nu află nimic despre *reală sa identitate națională*. Cu atât mai puțin despre devenirea sa istorică. În schimb, este cert că diabolizarea poporului român re-/încită *naționalismul* extremist. Cum acesta din urmă, dincolo de reacția bunului simț, împinge spre patapievicisme diabolizante. Adică la o *pedagogie socială* ca expresie a furiei neputincioase și totuși arogante.

Patapievici nu a impus ficțiunii «bunului român» decât ficțiunea – replică. După chipul celei dintâi. Răsturnată doar. Supralicitării calităților naționale, ca într-o oglindă inversă, îi corespunde subaprecierea injurioasă a acestora. Ambele poziții fals-contrare, teoretic-științific sunt neîntemeiate. Nu sunt decât ideologie pură. Și totuși unora li se pare că este vorba de un afront sever la adresa naționalismului românesc extrem. (...) Campionul liberalismului conservator, de fapt și acesta caricatural, conform propriei logici, este un *antidemocrat*. Care îndrăznește să recomande în România, în anul 1996, deci șase ani după 1989, în locul votului universal... *votul censitar*. Ca să excludă pe cine – prin acest vot limitativ? Cu siguranță poporul român, pentru ca acesta să nu mai gafeze... Ca să nu-i mai fie rușine de el lui H.-R. Patapievici. Cercul s-a închis. Să ne oprim. Tabloul este complet.” □ În cadrul rubricii „Comentarii”, avem un studiu al lui Petre Solomon, *Melancolia traducătorului – Gânduri la centenarul morții lui Eminescu*. Petre Solomon publică, de asemenea, și traducerea în engleză a unor poeme eminesciene. □ Elisabeta Lăsconi scrie despre *Începuturile literare ale lui Sorin Titel*. □ Răzvan Voncu analizează volumul lui Andrei Grigor, *Marin Preda, incomodul* (Ed. Porto Franco, Galați, 1996) (*Fals jurnal critic. Un alt Preda*, „Lecturi”), plasându-l sub semnul polemicii: „Polemica lui Andrei Grigor este atât explicită, desființând punct cu punct aberantele acuzații lansate de un Gh. Grigurcu sau Alexandru George, culminând cu magistrala punere la punct în chestiunea «marilor concesi» prediste (*Ana Roșculeț, Desfășurarea, Delirul*), cât și implicită, deoarece, la sfârșitul lecturii, imaginea care rămâne este cea a unui *alt Preda*. Dacă polemica explicită este tăioasă și implacabilă prin apelul la cele două instrumente «uite» de exponenții noului brigandaj cultural, anume *logica* și *textul*, polemica implicită este cât se poate de calmă și de senină. Criticul nu își construiește discursul din negații. El obține din recitirea operei o imagine primordială a scriitorului pe care o pune apoi în evidență sub forma unei figuri polimorfe, reușind îmbinările aparent imposibile între opere de facturi atât de diferite ca *Întâlnirea din Pământuri, Imposibila întoarcere, Risipitorii, Moromeții* sau *Intrusul*. Cartea sa este o carte despre *spiritul predist*, astăzi și în timp, un eseu monografic polemic, și nu un comentariu bio-bibliografic ordonat cronologic”. □ În rubrica intitulată „Cu și fără comentarii”, Daniel Cristea-Enache ironizează unele accente exaltate din receptarea lui H.-R. Patapievici din această perioadă: „Regula pare să fie – în ultima vreme – o laudă deșănțată la adresa lui H.-R. Patapievici. Inaugurată de Gabriel Liiceanu, pentru care Patapievici e un Kierkegaard român (reciproca fiind – în concepția filosofului «limitei» – la fel de adevărată: Kierkegaard e un Patapievici danez!), această interesantă campanie e continuată de jurnaliștii de la «Cuvântul», pentru care același Horia-Roman Patapievici e un «spirit renașcentist în vremuri postmoderne» (nu cumva, oarecum, pe undeva Leonardo da Vinci e, la rândul lui...?)...”. La aceeași rubrică, V. Cr[istea]

apreciază unele observații formulate de Nicolae Breban în convorbirea cu Iosif Sava, v. *supra*, 20 iunie; Răzvan Voncu se delimitează de ecuația colaboraționismului arghezian stabilită de Gh. Grigurcu în nr. 6 din „Apostrof”, v. *supra*, iunie.

● Nr. 6-7 din „Contrapunct” este dedicat Norei Iuga. Este publicat un interviu al scriitoarei cu Ioan Vieru, cu detalii despre biografia sa literară, perioada de opt ani în care a fost interzisă, cărțile scrise după 1990 și experiența de traducătoare. Nora Iuga încearcă să explice schimbarea peisajului literar de după Revoluție: „Poate vina dezbinării noastre o poartă și situația politică. Înainte aveam în față un dușman comun, angrenați în această luptă eram cu toți un suflet și un gând. Nu pot uita intervențiile unor scriitori la Adunările generale, majoritatea ne făceau să fim mândri că aparținem acestei nobile bresle. Ce desfășurare de inteligență, ce demonstrații de curaj civic! Acum avem invitați, organizăm festivaluri cu participare internațională, aflăm sau nu aflăm de ele. Acum ne hrănim resentimentele, suntem uitați, ne acuzăm de monarhism, de antiromânism, de colaboraționism, trecem unii pe lângă alții fără să ne mai oprim... dar cel mai trist lucru este că suntem atât de bătrâni. Faptul că ne-am pierdut tinerii este un lucru grav și de neiertat. Fără îndoială că vina este de ambele părți. Fără tineri ne împotmolim, fără bătrâni putem cădea victimă unui exces de viteză”. □ Aceeași Nora Iuga publică eseu *Scurt interludiu cu joben și mănuiși galbene*: „Când ești refuzat vreme de opt ani în șir, nu poți să nu începi să te îndoiești că mai ești poet. Abia în 1979, când i-a apărut, prin strădania lui Florin Mugur, alt dispărut, lui Nino, al doilea volum, *«Nisipuri mișcătoare»*, și i l-am dus la spital – făcuse primul accident vascular cerebral – a reînceput să scrie. Poezia l-a salvat. Pentru Daniel Turcea, al doilea volum, *«Epifania»*, a venit prea târziu. După ani de zile de foame și frig – umbla iarna într-un sacou și mânca pâine goală – a murit de leucemie la câteva zile după ce i-a apărut volumul; avea treizeci și trei de ani. Ce înseamnă opt ani de tăcere pentru un poet. Să fii aruncat, scos din arenă, doar după un singur volum, când abia prindeai aripi, când numele tău abia începea să se contureze în conștiința celorlalți. Opt ani de tăcere pentru un poet este o crimă. Și parcă și Virgil Mazilescu – pe care reflectorul a stăruit cel mai mult cu dragoste și abjecție – cât a mai trăit după aceea? A murit și el la patruzeci și unu de ani. Soarta oniricilor a fost, în ciuda excentricității lor, a larmei pe care au stârnit-o încă de la debut, una tragică”. □ Sunt publicate și fragmente din traduceri ale Norei Iuga: din Günter Grass, *Toba de tinichea*, și din Franz Kafka, *Scrisori către Felice*. Nu lipsește un grupaj de versuri proprii. □ Acest nr. dublu este semnalat de „Cronicar”-ul „României literare” (nr. 34, 28 august-3 septembrie), care consideră că meritul îi aparține exclusiv Norei Iuga, nefiind deloc favorizat de formatul și maniera redacțională: „(...) concepția publicistică a acestor pagini se potrivește prea puțin tinereții spirituale, frumuseții morale și inteligenței artistice vii și nonconformiste a scriitoarei, Ioan Vieru

alegând formula pentru el cea mai comodă, fără niciun efort de imaginație gazetărească, a interviului cu întrebări convenționale *scrise* (o falsă convorbire, lipsită de spontaneitate, de comunicare, un soi de chestionar-tip, în care doar micile eseuri pe teme date ale Norei Iuga sunt interesante) și a publicării unor mostre din cărțile în lucru ale autoarei, poeme originale, traduceri... Deci toate aceste zece pagini sunt scrise sau traduse de Nora Iuga și interesul cu care se citesc e exclusiv meritul ei. (...) dacă redactorii «Contrapunctului» ar fi fost mai puțin comozi, ar fi trebuit să solicite unul sau mai mulți critici să recitească chiar opera Norei Iuga cu ochi proaspăt și s-o așeze la locul cuvenit în ierarhia valorică, un loc, după părerea noastră, de frunte”. Eseul *Scurt interludiu cu joben și mănuși glacé* are parte de o mențiune specială din partea „Cronicar”-ului.

● În nr. 6-7 din revista „Poesis”, la rubrica intitulată „Confesiuni «Poesis»”, Ioan Romeo Roșianu publică un interviu cu Paul Daian, „**Cărțile mele sunt niște tatuaje pe pielea sufletului meu**”. □ Sub genericul „Poemul contemporan”, Saviana Stănescu este prezentă cu versuri din volumul în curs de apariție *Sfaturi pentru gospodine și muze*.

IULIE

2 iulie

● În editorialul din nr. 1904 al ziarului „România liberă”, Octavian Paler, care a regăsit numele unui strămoș al său consemnat într-o intervenție a lui Mihai Sorin Rădulescu despre aristocrația română, mărturisește: „Prefer să fiu mândru de ceea ce nu-mi poate contesta nimeni. Și anume că provin din cea mai veche și cea mai înaltă noblețe de la noi. Cea țărănească. Numai cine nu s-a întrebat niciodată cum de exista la noi o capodoperă, *Miorița*, ce ar anora orice cultură din lume, în timp ce poeții Văcărești bolboroseau, la începutul secolului trecut, niște versuri puerile, poate socoti obârșia țărănească umilă”. Cu toate acestea, comparându-i pe reprezentanții vechii aristocrații române cu cohorte de „mitocani prosperi, fuduli, nesimțiți și plini de tupeu”, eseistul se simte invadat de *Melancolie inutile*: „Nu-i idealizez pe boieri, dar, când îi compar, îmi apar idilici. Și, brusc, devin reacționar”.

3 iulie

● Alexandru George pune în balanță, într-un articol din nr. 26 al „Luceafărului”, intitulat *Opera și salvarea ei* („Opinii”) situația scriitorilor ziși „colaboraționiști” cu aceea a unor filosofi importanți trecuți prin închisorile comuniste, recomandând al doilea exemplu: „Ceea ce e sigur și am accentuat mereu în articole publicate pe această temă în «Luceafărul» este că scriitorii, onorați și răsplătiți regește, și-au făcut cea mai catastrofală socoteală, căci unii își puteau încheia onorabil existența, fără a fi prea deranjați de solicitările

«comenzii sociale» sau cedând doar atât cât să pară că e vorba de o obligație. Sadoveanu, Arghezi aveau 70 de ani când li s-a pus această problemă; dar M. Ralea, Camil Petrescu, G. Călinescu abia trecuseră de 50 de ani, soarta le va îngădui 10-15 ani de existență și de activitate, în condiții de nababi. Ce au făcut ei și ce s-a ales din tot ce au scris în acest timp? Mă gândesc în special la primii doi, oameni care și-au păstrat inteligența intactă, după ce trecuseră de 60 de ani. Nu era desigur vorba de vârsta lui Matusalem, dar ultimul lor deceniu de activitate cu ce s-a soldat? Amândoi au fost surprinși de comunism în plin proces de elaborare a unei opere filosofice majore pe care și-au abandonat-o. *Explicația omului* (1946) a lui Ralea e o carte de maximă importanță pentru filosofia românească; ce ar fi devenit *Doctrina substanței* de Camil Petrescu, dacă el ar fi desăvârșit-o și și-ar fi făcut-o cunoscută mai devreme de sfârșitul anilor 50 se poate doar bănuși. Nu a fost cumva mai în avantajul lor ceea ce au făcut colegii lor întru filosofie, mai vârstnicul Mircea Florian (care, după ieșirea din închisoare, a găsit puteri să elaboreze o operă de gândire majoră) sau mai tinerii Anton Dumitriu și C. Noica, ieșiți și ei din temnițele comuniste și sfârșindu-și viața în plin elan creator, încă nu totalmente satisfăcut?” Aflăm și unele informații despre Camil Petrescu: „Asemeni multor observatori, era înclinat să vadă lucrurile mult mai în negru; credea, în speță, că poporul român nu va rezista experienței totalitare impuse și nu se va adapta, izbutind astfel să se salveze”. ■ Nu în ultimul rând, eseistul se desparte de o idee a Ion Ianoși, conform căreia, dintre două rele, al dictaturii de stânga și al celei de dreapta, mai periculos ar fi al doilea: „(...) în primul rând, regimul hitlerist n-a însemnat deloc moartea culturii, ci o schimbare în rău față de liberalismul burghez. În Germania au continuat să fie cultivate științele tehnice, chiar filosofia, cu rezultate demne de admirat, mai ales muzica (interpretarea ei și educația muzicală atingând cote unice în lume). Numai artele plastice și gândirea politică au fost sugrumate efectiv. (...) Regimul nazist a fost mult mai liberal decât cel bolșevic. Să ne gândim la felul cum a dus-o un artist rezervat față de regim ca Richard Strauss în Germania și umilintele prin care a trecut în Rusia cel mai mare compozitor al ei, Șostakovici, creație a bolșevismului. Sau cum s-a putut dezvolta și și-a putut afirma teoriile un Heisenberg, față de felul în care l-au tratat bolșevici pe marele lor Landau!” ■ Ultimele reflecții ale lui Alexandru George provoacă ironia lui Răzvan Voncu („Caiete critice”, nr. 8, august, „Cu și fără comentarii”: „Necazul e că logoreea sa depășește în viteză cugetarea și, dorind cu tot dinadinsul să stârpească marxismul, ajunge să facă apologia... nazismului! Câteva afirmații cel puțin bizare merită toată atenția: «în primul rând, regimul hitlerist n-a însemnat deloc moartea culturii» (doar a oamenilor de cultură, am zice noi, vezi cazul lui Benjamin Fundoianu, gazat la Auschwitz); «naziștii au avut un adevărat geniu în exploatarea culturii de masă» (eu aș zice a unei anumite culturi de masă, care a avut ca rezultat exterminarea a șase milioane

de evrei, cinci milioane de polonezi, șaptesprezece de ruși, plus alte câteva de francezi, belgieni, olandezi, norvegieni, sârbi, greci, cehi etc.); «regimul nazist a fost *mult mai liberal* decât cel bolșevic» ș.a. Dacă nu l-am cunoaște pe Alexandru George, l-am crede un fascist *pur et dur*. Cred însă că e vorba doar de efectele nefaste ale caniculei...» □ Revenim la nr. 26 din „Luceafărul”. Leo Butnaru este prezent cu două proze, *O mie de cuvinte sau viața lui Flu și Orfeu*. □ Comentând poezia lui Liviu Ioan Stoiciu din volumul *Singurătatea colectivă* (Eminescu, 1996), Dan Stanca o corelează experienței biografice postdecembriste a autorului (*Furia delicată*, „Interpretări”): „(...) eu fac permanent legătura între actuala poezie a lui Liviu Ioan Stoiciu, din acest volum pe care-l editează trecut fiind de jumătatea vieții, și tot ce a făcut el, riscul pe care și l-a asumat ca disident într-o perioadă când tuturor ne era frică să spunem măcar o anecdotă politică, riscul pe care și l-a asumat în iunie 1990, când a umblat pe străzi, când a fost în Piața Universității, când a văzut autobuzele arzând, când i-a văzut pe mineri în acțiune, când a văzut asediul asupra sediului Poliției și Ministerului de Interne, când a văzut toate acestea și în același timp a înțeles ce se ascunde în spatele lor. (...) Poezia lui Liviu Ioan Stoiciu s-a născut din consecința unor asemenea experiențe, prin aceste experiențe el a recuperat poezia și i-a dat o dimensiune «activă», întipărând verbului acea calitate a nemulțumirii, a frustrării, a eului revoltat, neconsolat, implantat într-o colectivitate care trebuie să vibreze pe lungimea de frecvență pe care el i-o cere”. □ Semnalăm și eseuul lui Cornel Ungureanu, *Mephistowalzer*, în care celebrul simbol demonic este căutat în piese de teatru (*Zamolxe*) și eseuri ale lui Blaga, în volume ale lui Nae Ionescu (*Problema salvării în „Faust” al lui Goethe*) și în romanul lui Mircea Eliade *Lumina ce se stinge*.

● În editorialul său din nr. 26 al „României literare”, Nicolae Manolescu prezintă, comparativ, înainte și după 1989, *Drepturile de autor*: „Statul comunist refuza ideea de piață liberă. El dădea drepturilor de autor un înțeles diferit de acela din societățile liberale: nu autorii aveau dreptul de a fi plătiți, ci statul avea dreptul de a-i plăti. Și statul se folosea de acest drept pentru a controla publicațiile. Era o formă de cenzură economică, suprapusă peste cenzura ideologică. În anumite perioade, cenzura economică a funcționat chiar mai eficient decât aceea ideologică. Prin anii '80, tarifele oficiale erau interpretate tot mai restrictiv. Numai 20% din banii editurii puteau fi dirijați spre tariful maxim. În acest timp, 30% onorau tariful mediu și 50% pe cel minim. Nu exista o lege. Indicația secției de presă a C.C. al P.C.R. era de ajuns. Sistemul își avea o rațiune economică precisă: editurile sau revistele nu plăteau din ceea ce vindeau, ele fiind subvenționate parțial sau total. Cărțile se plăteau înainte de a fi vândute și, uneori, indiferent de succesul de librărie. Era, pentru scriitori, un anumit avantaj. Dar și o permanentă incertitudine. În ultima decadă a lunii iunie a intrat în vigoare noua lege a drepturilor de autor. De șase

luni aceste drepturi n-au mai fost, propriu vorbind, reglementate în România. Anumite principii ale economiei de piață au funcționat, în sensul, de pildă, că editorii au încheiat contracte cu autorii, plătind în raport cu numărul de exemplare vândute. Dar a înflorit pirateria. Zeci de cărți au fost retipărite (și deseori traduse) fără încuviințarea autorului (respectiv, a traducătorului) și fără respectarea *copy-right*-ului. În alte cazuri, editorul a dispărut pur și simplu după ce a încasat banii și autorul a rămas cu buza umflată. Urmărirea timbrului literar nu s-a putut face decât cu greutate. Radiourile și televiziunile n-au onorat decât rareori (și sumele au fost modice) colaborările. Sute de emisiuni și de programe trebuie considerate, în definitiv, ca fiind furate”. □ Cu prilejul unui moment aniversar Octavian Paler, scriu Alex. Ștefănescu, **Portretul scriitorului la '70 de ani** („Cronica literară”, despre volumul *Aventuri solitare. Două jurnale și un contrajurnal*, București, Albatros, 1996), și Gheorghe Grigurcu, **Glose la Octavian Paler** („Cronica literară”). Portretele propuse de cei doi critici sunt contrastante. Astfel, pentru Alex. Ștefănescu, Paler s-ar apropia de personajul pe care l-a comentat scriitorul: „El suferă de un fel de hipermetropie. Îi vede vag, ca prin ceață, pe semenii din imediata lui apropiere și, în schimb, distinge foarte clar tot felul de himere, la care nimeni n-a ajuns cu adevărat vreodată. (...) refuzul vieții imediate asigură textelor scriitorului o remarcabilă ținută intelectuală, atât de rară și de prețioasă azi”. Pentru Gheorghe Grigurcu, în schimb, două dintre trăsăturile scrisului lui Paler ar fi „patriotismul civic” și „supunerea la prezent”. Reținem portretul fizic și spiritual: „O frunte amplă, boltită, ce dă tonul întregii fizionomii, parcă luminate (albite) de pleșuvia ei selenară, precum au avut Paul Zarifopol și, de la un timp, André Gide. Sprâncene stufoase, mediteraneene, desenate cu o eleganță virilă, de sub care pleacă o privire pătrunzătoare, dar și reținută, cu o sclipire aburos-limpede, aidoma unei băuturi în care se dizolvă așchii de gheață. O privire orgolioasă ce face doar *concesii* lumii pe care o măsoară, păstrând în străfundul său o rezervă, dreptul la o ultimă evaluare proprie. Astfel țeasta prelungă și himerică e corectată de ochiul ce-l adăpostește, realist, ager, dominator, legat de gustul făptuirii. (...) Clădit pe rațiune, Octavian Paler ni se înfățișează mai puțin compatibil cu faimosul erou al himerei, Don Quijote, fie acesta și transplantat, circumstanțial, în Est”. □ Articolul **Anti-«90»** al lui Ion Bogdan Lefter primește replica virulentă a lui Corin Braga, în acest nr. 26: **Anti-„80”?** („Polemici”). Pentru întreaga discuție, v. *supra*, 22-28 mai. □ În rubrica sa de „Diagonale” (nr. 26), Virgil Ierunca publică un rechizitoriu, scris în 1975, „pentru a servi – poate – la o istorie a nomenclaturii și a non-nomenclaturii la noi”; este vorba de un text intitulat **Din arheologia „omului nou”: Zoe Dumitrescu-Bușulenga**. Cazul Zoei Dumitrescu-Bușulenga ar fi ilustrativ pentru categoria „nomenclaturii” comuniste, personalitatea sa, „multilateral-dezvoltată”, făcând-o ubicuă: „dânsa e prezentă în mai toate sectoarele vieții publice și culturale: în filosofia culturii, în «parlament», în

filosofia istoriei, în relațiile internaționale, ca să nu mai pomenim de un album de competențe nu mai puțin importante: catedra Eminescu, președinția femeilor democrate (sau așa ceva), socioloagă a «omului nou», expertă în prestigiul României peste hotare, apărătoare a moralei publice, morală amenințată – după cum știe toată lumea – de promiscuitatea romanelor lui Paul Goma”. Se exemplifică printr-un articol conjunctural din «Era socialistă», *Critica literară și importanța ei socială*, în care autoarea „se face eco-ul documentelor de partid spre a trage la răspundere pe acei critici care întârzie să înțeleagă cotitura ideologică intervenită după anumite Teze, dintr-un anumit Iulie”. □ Gabriela Omăt publică fragmente *Din jurnalul lui Mihail Sebastian* (16 mai 1940-17 iunie 1940).

● În editorialul din nr. 27 al revistei „22”, Gabriela Adameșteanu arată care ar fi *Ultima șansă* pentru România: „A doua țară ca mărime după Polonia în Europa Centrală și de Est, România, care și-a gestionat atât de prost șansele economice și politice prin regimul Iliescu, are încă în următoarele luni posibilitatea să recupereze ce mai este de recuperat. O schimbare esențială ca urmare a alegerilor parlamentare și prezidențiale ar putea-o readuce într-un nou start”. □ În acest nr. 27 din revista „22” este reprodus și discursul de înscriere al lui Emil Constantinescu în campania pentru președinție (*A venit momentul să ne luăm țara înapoi*): „Cu fiecare zi care trece ne dăm seama că România se află pe un drum greșit. Cu fiecare zi care trece România în care trăim se îndepărtează tot mai mult de imaginea României pe care ne-o dorim. (...) După șase ani de dezordine postcomunistă, de balansare ezitantă între Est și Vest, de discursuri despre forța legii pe fondul unui fenomen general și erodant de corupție, de social-democrație care nu ține cont de interesele celor care muncesc, produs și suferă în România, a venit momentul să ne luăm țara înapoi”. Emil Constantinescu indică „10 seturi de principii și de soluții”: „îndepărtarea de oameni” (adică de presiunile grupurilor de interese); „o președinție care să fie principalul garant al legalității și al ordinii”; măsuri împotriva „corupției”; „un loc aparte corectitudinii și dreptății”; „întărirea capacității de apărare a României” (armata), „o reprezentare internațională perfect relaționată cu interesele ei naționale” (tratate de bază cu Ungaria și Ucraina); „a venit vremea să investim în poporul român” (remunerarea muncii), „un președinte împotriva sărăciei” (în acest sens se fac referiri la Contractul cu România); „noi raporturi între cei ce conduc și societate”, „un președinte pentru fiecare român”; „o țară a solidarității umane”.

4 iulie

● Scriitorul Robert Șerban pășește pe „Aleea nouăzeciștilor”, în nr. 27 al „Contemporanului”, cu un fragment de proză, *Extensie, valuri, abdomen...* (redactor de rubrică Aura Christi; prezentarea autorului îi aparține lui Mircea Mihăieș).

● Într-o intervenție din nr. 27 al revistei „Tribuna” (*Scușița Roșie și istoria literaturii*, „Ex abrupto”), Ion Mureșan observă că, pe lângă literatura de sertar și literatura din exil, ar mai exista și „literatura arestată” (literatura confiscată de Securitate): „Cărți încheiate, corespondențe, jurnale etc., ajunse în mâna anchetatorilor, se transformau în capete de acuzare, în simulacre de procese, ori dispăreau în fișete fără fund și fără ieșire. Sunt de amintit apoi poeziile și însemnările scrise în închisori și care, în măsura mică în care au existat, au fost înghițite de «dosarele reeducării», clasate cu grijă de ofițerii politici, nu prea sensibili la poezie. Toate acestea odihnesc undeva aproape de noi. Odihnesc o odihnă stearpă, vegheate de noii patrioți. Și nimeni nu le revendică. Deși e limpede că a le ține în cine știe ce prăfuite arhive nu este un gest care să aibă ceva de a face cu patriotismul. Mai ales că nu văd cu ce ar putea fi *literatura arestată* periculoasă pentru vremelnicele stăpâniri politice. Însă, dacă nici Uniunea Scriitorilor, nici ASPRO, nici Muzeul Literaturii nu se străduiesc să miște întepenitul car funcționăresc, nu mă aștept ca SRI-ul ori Armata să înființeze un compartiment de arhivistică literară”. □ În acest nr., sunt publicate mai multe comentarii din presa străină (mai exact din nr. 327, decembrie 1994, din „Magazine littéraire”) despre opera lui Cioran: Jean-Noël Vuarnet, *Școala ameteții. Înainte de a deveni un dandy al depresiei mizantropice, Cioran a trăit în umbra sfinților și a misticilor. Istoria unei iubiri*; Bruno de Cessole, *De la admirație la blesteme. Cioran a relevat în două cărți autorii care compun biblioteca sa familiară, dacă nu ideală. Dar admirația sa este adesea amestecată cu o imprezizibilă exasperare*, Patrice Bollon, *Principiul stilului* (traduceri de Ion Vezeanu). Bruno de Cessole (în al cărui roman *Ora închiderii în grădina Occidentului* Cioran figura ca personaj) observă că eseistul, „ultimul european în sensul în care îl înțelegea Nietzsche”, se oprește, în *Exercices d'admiration* sau în *Aveux et anathèmes*, fie asupra unor spirite similare („barbări dezinteresați și suferinzi, extremiști ai verbului, căutători ai paradoxului, nostalgici ai neantului, critici ai progresului și ai modernității, refractari față de act, adepți ai umanității fără dogme și fără sisteme”, ca Maistre, Michaux, Beckett, Caillois, Borges), fie asupra unor „moștri pozitivi”, „demni de o admirație stupefiantă”, întrucât fundamental diferiți (Valéry, Mircea Eliade, Saint-John Perse, Fitzgerald). În schimb, cei care l-au influențat efectiv (Nietzsche, Chestov) nu ar beneficia de portrete sau comentarii. În acest excelent articol, sunt urmărite și similitudinile sau diferențele dintre Cioran și „subiectele” sale. J.-N. Vuarnet comentează aspectul religios în opera acestui eseist „estethagiograf”, pornind de la volumul *Lacrimi și sfinți*.

5 iulie

● Eugen Simion oferă detalii despre geneza, contextul epocii și receptarea monografiei sale despre Lovinescu (la origine teză de doctorat) într-un articol

intitulat *E. Lovinescu, scepticul mântuit și contestat* („Literatorul”, nr. 27, „Cronica literară”; continuare în nr. 28, 12-19 iulie). Reținem doar referirea la reacția coordonatorului tezei: „Șerban Cioculescu a ieșit din biroul său cu imensul pachet de foi mângălite în brațe (pachetul era chiar *teza mea!*) și, fără multe vorbe, le-a depus pe biroul din secretariat și s-a apropiat de mine pentru a mă îmbrățișa. Un neașteptat semn de afecțiune care m-a tulburat enorm... Neașteptat pentru că marele critic avea reputația de a fi un om «rău» (i s-a zis doar «Șerban cel Rău»!) și, tot așa, imprevizibil pentru că relațiile mele cu el nu depășeau o anumită limită respectuoasă de colegialitate...” □ Citind romanul lui Paul Goma, *Justa* (Nemira, București, 1995), Andrei Grigor constată că *Marin Preda avea dreptate* („Viața cărților”): „O carte care ar fi putut să fie bun(ică), din moment ce intenția unei abile puneri epice în scenă nu lipsește, părăsește încă de la primele pagini spațiul literaturii, abandonează frâiele limbajului și ale direcționării narative și deraiază implacabil într-o sală de ședințe demascatoare (...) mitraliind tot ce mișcă prin literatura română. La sfârșit rămâne singur și impunător autorul-erou care suflă westernal în țevile încă fumegânde ale pistoalelor. Nu mai are gloanțe, dar nu mai are nici cuvinte. Puținele pe care le-a avut le-a improșcat prin toate g(ă)urile de foc spre scriitorii ultimelor decenii: asupra «jebelitelui» de Jebeleanu, a «lașului» de Nichita, a «jivinei, jigodiei, javrei» de Gafița, gratulat și cu frumosul epitet «căcățiș»; când Ion Diaconescu e un troglodit (lasă că autorul o știe foarte bine!), când Victor Eftimiu e o «jigodie» de arnăut, iar Arghezi «se străduia să mănânce tot rahatul pe care nu-l mâncase», singur Paul Goma rămâne «un mare scriitor», cum atât de frumos se exprimă personajul feminin Justa, autonomizându-și astfel înțelesul numelui. Cel mai inspirat și mai izbutit pasaj din carte este cel despre Marin Preda, acuzat de autor că îi caută motive pentru a-i respinge un roman. Răspunsul predist merită citat și pentru că reprezintă una dintre puținele fraze coerente ale cărții: «Ce motiv să mai caut monșer? Motivul principal e că n-are pic de talent».

● Tema nr. 182 din „Dilema” este „Starea poeziei” (responsabil Cezar Paul-Bădescu). Redăm câteva din opiniile poeților și criticilor invitați să colaboreze. Astfel, Mariana Codruț se întreabă *Cine mai are nevoie de poeți?*: „Consecințele abandonării poeziei de către analiștii profesioniști se văd în totala harababură din curtea genului. (...) Poezia a ajuns (era deja) un gen inflaționist. Văzând-o curtată de te-miri-cine, îți vine lehamite s-o mai citești și chiar s-o mai scrii.” Observațiile lui Călin Vlasie (*Poezii în tranziție*) par a merge în aceeași direcție: „Situația existentă s-a fisurat brusc în '89- '90 și cred că acest fapt a afectat întreaga poezie românească actuală. Problema se pune cel mai acut la poezii optzeciști, pentru că ei erau cu toate motoarele aprinse în anii '80- '90. (...) Această izbitură în conștiința noastră, în ființa noastră socială nu poate să fie fără urmări. Trăim o criză de mentalitate, o vreme a reaşezării valorilor morale și estetice”). ■ Dan C. Mihăilescu remarcă o inflație a poeziei

după 1989 („Și prea ne-au invadat versificatorii de ocazie, veleitarii, impositorii și grafomanii după '90! O armată de inși dubioși, paranoici, dipsomani, oligofreni dar ambițioși, cu sponsorizări de te miri unde, respinși ca non-valori înainte de '89 și ieșiți acum ca poeți-revoluționari-de-sertar”), dar și dificultățile cu care se confruntă un poet în condiții de libertate: „În sfârșit, cine-și mai permite astăzi să fie poet pur și simplu? Numai excepțiile *născute* excepții și cu *destin* pe potrivă, precum Cristian Popescu. Încolo – nedublat de prozator, gazetar, traducător și profesor, de omul de idei, ferment cultural sau prezență mediatică – poetul e ca și când n-ar fi”). ■ Magda Cârneci (*Poezia românească de tranziție*) este mai degrabă optimistă: după ce „au fost tribuni, animatori și agitatori sociali”, „poeții s-au cumințit și s-au întors la uneltele lor tradiționale”; „editurile au început din nou să publice firave sau somptuoase volume de poezie”; există, apoi, „reviste dedicate în întregime poeziei”, ca „Poesis” sau „Poezia”. Scriitoarea se referă și la principalele tendințe din lirica perioadei: „Ca într-o arcă a lui Noe încăpătoare, continuă să coexiste în el [în peisajul poeziei actuale, n.n], ignorându-se pașnic, eternul nostru (și autohton) filon tradiționalist, alături de un deja clasic, înalt, stilat și manierizat filon modernist (de factură ante- și post-belică), pe lângă care direcția postmodernistă, deși cu state de vechime de vreo două decenii, continuă să facă dpdv cantitativ figură de (încă?) excepție. Deja, chiar înăluntrul acesteia, în ultimii 3-4 ani, au început să apară semnele unei alte varietăți de sensibilitate poetică, care reia non-conformismul poetic avangardist într-o cheie pronunțat nihilistă, semnal că cea mai tânără promoție literară care mijește acum se regăsește ludic-entropic mai degrabă în anarhismul istoric dada și suprealist din anii '20- '30”). ■ Delia Verdeș realizează un interviu cu Adam Sorkin (traducător american de poezie românească): *Un yankeu la curțile dorului*. Reținem că Sorkin ar fi tradus din 11 poeți români, printre care Marin Sorescu, Mircea Cărtărescu, Mihai Ursachi, Liliana Ursu, Marta Petreu, Mariana Marin, Magda Cârneci etc. ■ Cezar Paul-Bădescu realizează un interviu cu Mircea Cărtărescu: *„Renunțarea la iluzii e o șansă, probabil singura”*. Mircea Cărtărescu explică de ce nu a mai putut scrie poezie după o anumită vârstă: „Am scris tot mai puțin poezie, nu atât după '89, cât după vârsta de 30 de ani. În istoria mea personală, cunoscuta *revoluție* n-a însemnat mare lucru. Nu pot să cred că un eveniment exterior, social, a modificat vreodată scrisul cuiva: cel mult l-a făcut să se lase de scris. (...) Poezia este o activitate care cere un creier tânăr, nu pentru că acesta ar fi mai puternic, ci pentru că e mai prostuț, mai naiv, mai intuitiv, mai puțin dominat de emisfera stângă. Numai în tinerețe, când viața nu ți-a lovit încă viscerele și iluziile, poți scrie cu adevărat liber. (...) Astăzi mă ignor ca poet. De la *Dragostea* n-am mai scris decât un volum de versuri, unele dintre ele îmbucurător de proaste (căci ce a devenit cu adevărat insuportabil în poezie sunt poemele bune), volum care poartă binemeritul nume *Nimic*”. Avem și unele referiri la geneza

Levantului: „Am scris *levănțica* mea în momentul în care mă săturasem cu desăvârșire de propria mea poezie, ca și de cea a *contimpuranilor* mei. Când mă reciteam mă apuca o scârbă, cum se zice, organică. Dumnezeu, atâtea imagini, atâtea rime, atâtea nobile simțiri... Un maaare pochet mi se revela pe fiecare vers și mă soma să-l respect. Și brusc mi-am dat seama că individul acela mă-ncălecuse, că nu mai puteam respira din cauza lui. Trebuia să scap de el, să fac un lucru atât de pervers și de stupid, până la urmă, încât să-l anihilez cu totul. Și cea mai trăznită idee care mi-a venit în legătură cu asta a fost să scriu o epopee! Chiar una națională! Să dau, ceara mă-sii, un Budai-Deleanu... (...) E singura carte a mea pe care-o recitesc din când în când fără să-mi fie rușine că am scris-o și fără să-mi pară rău că nu mai pot s-o scriu încă o dată. Îmi place, îmi place cu adevărat!” ■ Cât despre proză, „cel mai bun text scris de mine vreodată” ar fi *REM*, în rest, ar fi avut „mai multe eșecuri”, pe care a renunțat să le publice, excepția fiind *Travesti* – „acesta cred că e doar un semi-eșec, sau măcar un eșec important, care mi-a dat curaj să intru într-o zonă la care nu credeam să am acces vreodată”: „Fără experiența *Travesti*-ului, așa imperfectă cum a fost ea, nu m-aș fi apucat niciodată de *Orbitor*, primul meu roman”. ■ Nu în ultimul rând, Mircea Cărtărescu se delimitează de colegii săi de generație și de ideea unui partizanat optzecist: „Mi-e odioasă tendința de instituționalizare a optzecismului. Nu-nțeleg de ce colegii mei, cu care am croit atâtea planuri literare din cuțite și pahară, cu care m-am vânzolit prin oraș și am băut bere pe terase prăfuite, s-au apucat acum să se poarte ca oamenii mari. Nu pricep de ce scot reviste, fondează societăți și se-ntâlnesc anual în meciuri de old-boys. Oare nu asta au făcut și cei dinainte? Și mai ales, de ce-și fac un titlu de glorie din a fi (fost) optzeciști? OK, am fost și eu optzecist, dar îmi place să cred că am mers mai departe. Nu vreau să încremenesc în proiect, nici măcar într-un proiect grandios. Prefer, sincer, să fiu omul neînsemnat de azi, fără apartenența (politică!) la vreun grup literar, decât să fiu la fel de optzecist ca unul și ca altul din maaarii poheți de provincie, fiindcă și noi, nu doar alții, *pușini am fost, mulți am rămas*...Nu, de mai bine de zece ani nu mă mai consider, categoric, nici prin scrisul meu, nici prin legături sentimentale, un optzecist”.

7 iulie

● Saviana Stănescu și Ionela Liță realizează un interviu cu Alexandru Ciorănescu, publicat în nr. 326 al „Adevărului literar și artistic”: „***Statului nu-i place literatura. Îi place după aceea, când moare scriitorul***” („Paralele inegale”). Al. C. face referiri, între altele, la „colaboraționismul” scriitorilor (considerat numai sub forma înscrierii în Partid): „Dacă s-a înscris fiindcă moare de foame sau că îi moare de foame copilul, eu nu pot să-l judec. Dacă s-a înscris ca să trăiească mai bine sau ca să fie mai mare decât cutare, atunci e cu totul altceva. Asta e trădare de țară. Și atunci nu pot să-i judec cu o măsură

justă pe toți. Dar scriitorii au fost foarte chinuți”. ■ Aflăm și cum s-a comportat Cioran când armata germană a intrat în Paris: „A plecat toată școala ca să evităm forntul. Și atunci i s-a propus și lui să vină cu noi. Și el mi-a spus așa: «Eu nu vin. Eu vreau să rămân aici să văd cum moare Atena»”. □ În același nr. 326 din „Adevărul literar și artistic” Vera Călin este prezentă cu un fragment memorialistic, *California, 96 (Jurnal de lecturi și idei)* (continuare în nr. 327, 14 iulie).

10 iulie

● Volumul lui Alexandru George *Caragiale* este comentat de Dan Cristea în nr. 27 al revistei „Luceafărul” (*Caragiale în ultimul sfert de veac*, „Cronica literară”): „Alexandru George, stăruind a crede în «rigoarea criticii intuitive și a demersurilor ei» e, pe de altă parte, un interpret care trece dincolo de stadiul strict al literaturii, spre zonele mentalităților și structurilor social-istorice, iar mozaicul său de texte gravitând în jurul lui Caragiale reprezintă realmente o etapă pentru mai buna așezare în cultura noastră a acestui «geniu constitutiv», cum scrie autorul, a «ceea ce am putea numi suflet național»”. □ Pentru a comemora 10 ani de la moartea scriitorului, sunt publicate o serie de poeme de detenție (inedite) aparținând lui Ion Caraion (cu o prezentare de Emil Manu), sub titlul generic *Fragmentarium*. □ Reținem și comentariul lui Alexandru George, *Cioran în mai mulți timpi* („Opinii”; partea a doua, în nr. 28, 17 iulie, *Cioran și mai mult decât Cioran*, „Opinii”). Comentând, printre altele, ideologia cioraniană din *Schimbarea la față a României*, refractară dihotomiei stânga-dreapta, criticul observă că ea s-ar putea încadra, parțial, în „bolșevismul alb”: „Eu am numit-o (preluând o sugestie din Spengler) *bolșevismul alb*, o combinație de personalism egotic, de superioritate intelectuală afișată și de dorință de maculare, de anarhism și dispreț la adresa oricărei societăți, nu doar față de aceea care îi dăduse naștere, totul fără o orientare de «clasă», în afara oricărui profit, a oricărei recunoștințe sau dorințe practice de schimbare. Anarhismul lui îl făcea neîncadrabil: era un ins care nu se putea înregimenta în nicio armată, în niciun partid. Victoria legionară i-a pus pentru moment o bâta în mână, cu care și el și Noica au lovit dar mai mult în vânt”. În rest, liberalul Alexandru George se delimitează de excesele ideologice ale tânărului Cioran: „Să mai spui că partidul și oamenii care au făcut România Mare n-au fost ultimii ticăloși, că fără ei familia Cioran ar fi fost cel mult una de slujbași și de dascăleți prin vreo officină ungurească? Sau că geniul eseistului Cioran nu ar fi ajuns să se exprime liber, așa cum i-a îngăduit blestematul regim de la București? (...) Societatea ticăloasă de la București îi îngăduia unui tânăr fără niciun merit și fără nicio situație precisă, cum era Cioran, să publice cărți în cascadă, la edituri de primă mână, premiat chiar de rege. El nu știa ce este un regim autoritar, necum unul totalitar și își îngăduia să facă cele mai dinamitarde propuneri și să osândească absurd.” etc. ■ „Mai rămâne de văzut

dacă «nihilismul» tânărului Cioran lovea într-o Românie atât de fericită, aproape idilic percepută azi de dl. Alexandru George, căruia epoca în care a trăit Cioran în România i se pare «paradisiacă», se întreabă „Interim” în nr. 328 (21 iulie) al „Adevărului literar și artistic” („Revista revistelor culturale”).

● În nr. 27 al „României literare” Alex. Ștefănescu (*Un timbru unic, ultimativ și penetrant*) și Gheorghe Grigurcu (*Memoria ca „obsesie” benefică*) comentează volumul Monicăi Lovinescu, *Unde scurte VI – Insula Șerpilor* (Humanitas, 1996). Felicitând-o pe autoare pentru atitudinea sa civică și militantă, Alex. Ștefănescu se referă, printre altele, și la unele dintre „țintele” postdecembriste ale acesteia, Valeriu Cristea: „(...) Monica Lovinescu dezaprobă în cuvinte severe trădarea unor intelectuali, care minimalizează semnificația represaliilor sângeroase din Piața Universității sau chiar le justifică. Printre avocații lui Ion Iliescu și ai acoliților săi se numără, de exemplu, Valeriu Cristea. Textul referitor la el este antologic: «Valeriu Cristea, în loc să analizeze astfel de orbitoare evidențe, contribuie la răspândirea veninului, situându-se, e drept, într-un limbaj civilizat, dar cu atât mai insinuant, printre intelectualii cei mai anti-intelectuali. Contribuția sa la eufemizarea acțiunii minerilor, pe de o parte, și la teza conform căreia 'opozanții itineranți' ar fi vinovați de atitudinea Occidentului față de regimul actual este masivă și, în cazul unui autor, de-a dreptul iresponsabilă». Alex. Ștefănescu citează și alte nume de pe lista „est-etică” a Monicăi Lovinescu: „Seninătatea vinovată și inacceptabilă cu care Constantin Noica îi absolvă pe proprii săi călăi (pusă în contrast cu bunătatea lucidă a lui Mircea Vulcănescu, care îi rugase pe tovarășii săi de suferință să nu-l răzbune, dar nu și să uite cele întâmplare), pledoaria ipocrită a celor de la «Literatorul» pentru apolitism (adică pentru abținerea de la luarea unei atitudini față de politica funestă a partidului de guvernământ), prejudiciile aduse României de activitatea unei reviste imunde ca «România mare» (sub privirea încurajatoare a președintelui țării, iritat în schimb, permanent, de presa independentă), convertirea dezamăgitoare a rafinatlui și eruditului Romulus Vulpescu într-un colaborator al acestei publicații compromițătoare, toate aceste dovezi – și multe altele – de degradare a vieții publice din România sunt identificate și incriminate fără ezitare. În același timp, Monica Lovinescu susține activ pe cei care reprezintă reperele unei conștiințe morale a epocii – de la Ana Blandiana la Lucia Hossu-Longin, de la Octavian Paler la Gabriel Liiceanu, de la Alexandru Paleologu la Nicolae Manolescu – oferindu-le un înduioșător azil politic în spațiul emisiunilor sale radiofonice, atunci când atacurile huliganico-securistice împotriva lor se întetesc și aerul devine irespirabil în România”. □ Gheorghe Grigurcu își începe comentariul cu un regret personal: „Monica Lovinescu este expulzată dintr-un manual de istorie a literaturii, cu toate că d-sa se situează în fruntea conștiințelor literare care fac istorie”. Observând unele idei comune cu ale sale (delimitarea Monicăi Lovinescu de formula esopică a unora dintre romanele

obsedantului deceniu), Gheorghe Grigurcu revine pe tema „revizuirilor”, confruntând operele de ficțiune cu depozițiile de tip memorialistic (în speță, în cazul romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*; tendința de a citi ficțiunea prin genurile autobiograficului pentru a-i testa veridicitatea revine în mai multe comentarii din acești ani): „Nu trebuie oare recitite cu alți ochi și apreciate în consecință, așadar revizuite, atâtea scrieri semiinconformiste, de la Ivăsiuc, Buzura, D. R. Popescu la Marin Preda? În legătură cu *Cel mai iubit dintre pământeni*, Monica Lovinescu constată că pasajele despre închisoarea lui Petrini, care păreau o cotă a curajului, puse față în față cu mărturiile recente ale universului concentraționar, se înfățișează «umilitor de defazate». Timpul a erodat aura acestor romane «port-stindard» și, prin urmare, se cuvin stabilite nu doar deosebiri, ci și similitudinile lor cu cele semnate de Eugen Barbu, Dinu Săraru, Platon Pardău, Corneliu Leu. «Consacrații» trebuie să suporte o câtime de... «desacrare»”. ■ La fel, ar trebui „revizuite” și „legende” despre disidența internă a unor autori; cazul dat (de autoare și de comentatorul său) este tot cel al lui Marin Preda: „Pilda de care face uz e una frapantă: Marin Preda. «Nimănui nu-i slujește [...; întrerupere citat în original, n.n.] transformarea lui Marin Preda în statuie, deoarece oricând i se pot opune sanctificării în bloc cărți ca *Desfășurarea* sau un capitol din *Delirul*». Statutul său real e ambivalent, ceea ce ar trebui să ne oprească a-l preface «într-un exemplu absolut de rezistență». Când «intransigent», când «pactizând cu vremurile», creatorul *Moromeților* s-ar afla la mijloc de drum între «marii compromiși» și cei ce n-au cedat, plătind uneori cu libertatea și viața: «Prin el, putem măsura chiar limitele opoziției scriitorului român la comunism și putem desluși, cel mai clar poate, motivele pentru care ea n-a fost dusă până la capăt». Vederi mult apropiate de ale subsemnatului”. □ Sunt publicate, în secțiunea „Inedit”, șase „scrisori din exil”, trimise de Vintilă Horia lui D. Țepeneag, în anii 1970-1971.

● Începând cu acest nr. 28 (și continuând în nr. 29-32, 34 și 36, în intervalul 10 iulie-11 septembrie), Adrian Marino publică un serial despre memorialistica de detenție sau despre scrierile de sertar, intitulat **Represiune și confesiune**. Sunt comentate volumele Elisabetei Rizea din Nucșoara; jurnalul „foarte puțin cunoscut” al unei deportate în Bărăgan, Elena Spijajva (reprodus în culegerea *Rusali 51. Fragmente din deportarea pe Bărăgan*, Viorel Marineasa și Daniel Vighi, Amarcord, 1994); din categoria „textelor care sunt sau se doresc simple documente, fără calități și veleități literare, analitice sau ideologice” este prezentat volumul lui Vladimir Dumitrescu, *Închisorile mele*, Albatros, 1994, dar și scrierile lui D.C. Danielopol („diplomat și expert financiar” în perioada 1939-1947), *Jurnal parizian. Documente confidențiale*, ed. îngr. de Valeriu Florin Dobrinescu și Nicolae Niculescu, Institutul European, 1995 („Un moment de luciditate, totuși, al lui Ion Gheorghe Maurer merită reprodus. Exprimă o stare de spirit generalizată: «Rușii sunt în țară și americanii departe. Noi trebuie să trăim cu rușii. Țsta e adevărul. Pentru voi

este ușor să criticați... Dar pentru cei ce stau acasă ce vrei să faci». Și mai direct este Belu Zilber, care «informează pe americani și pe alții, că dacă aceștia ne lasă en tête-à-tête cu rușii, România este sortită pierii»; «Sunt evreu și comunist». Și urmează un S.O.S. la fel de sincer: «Nu ne lăsați complet în mâinile rușilor, căci nu numai că dispărem complet ca națiune, va fi și în detrimentul vostru până la urmă»”) și *Jurnal londonez*, ed. îngr de Valeriu Florin Dobrinescu și Valeria Dumistrăchel (Iași, Institutul European, 1995).

■ Episodul V este dedicat analizei volumului lui Liviu Ioan Stoiciu, *Jurnalul unui martor, 13-15 iunie 1990, București* (Humanitas, 1992): „Textul lui Liviu Ioan Stoiciu rămâne, oricum, un document de indignare și efervescență lirică, de sarcasme («o, mult iubită și stimată Democrație Românească»), de derută interioară adesea: «Îmi vine să urlu! Suflăt românesc, încotro?») El ilustrează modul în care un poet indiscutabil onest, încă insuficient clarificat ideologic, reflectă și interpretează evenimentele din 13-15 iunie 1990. Și astfel de mărturii profund subiective – dacă sunt citite cu răbdare și înțelegere – au semnificația lor”. ■ Cel mai mult interesează, din întreg serialul, comentariul volumului lui Ion D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (episoadele V, VI, în nr. 32 și 34 ale revistei). În opinia lui Marino, „trei aspecte irită, s-o spunem deschis, spiritul critic”: „Mai întâi, persistența tenace, invincibilă a mitului comunist. Nu-l putem acuza pe Ion D. Sîrbu că a fost, în tinerețe, ilegalist, că a fost și a rămas în esență, orice s-ar spune, un comunist. Este dreptul său. Inalienabil. Se repetă însă și cu acest comunist, să-i spunem... «naiv», de bună credință, profunda autoamăgire cu care se salvează și azi comuniștii de pretutindeni, după prăbușirea și eșecul evident al comunismului real. Da, comunismul a eșuat. Dar numai fiindcă a fost greșit aplicat, corupt, viciat de calitatea morală a materialului uman. În esență, el este și rămâne inatacabil. (...) Față de această profundă eroare, de esență, alte două «defecte» par de mai mică importanță. Ion D. Sîrbu este – și rămâne până la capăt – și nu pentru buna sa organizare intelectuală, doar un autodidact. Citește avid, dar la întâmplare, fără niciun plan, lipsit de un centru de interes specific. (...) În sfârșit, scriitorul este și un definitiv om de litere, vizibil obsedat că nu este jucat, editat și recenzat. Este, la drept vorbind, din nou, dreptul său. Legitimitatea sa psihologică nu poate fi pusă în discuție. Dar, în perioada de atunci, a urmărit succesul – la Târgu-Jiu, Petroșani sau chiar la Craiova – ce importanță mai avea, în plin proletcultism, în afara satisfacerii imediate, imperioase, a egolatriei literare?” ■ Totuși, „din fericire, latura pozitivă a *Jurnalului unui jurnalist fără jurnal* întrece cu mult aceste umbre”, dar și de astă dată până la apariția acelorași simpatii pentru ideologia de stânga: „Este un foarte bun document – dacă nu chiar cel mai bun publicat până acum – despre modul cum represiunea comunistă modifică o stare de spirit inițial favorabilă, împinsă treptat spre critică, apoi spre rezistența culturală de un anumit tip. Cu multe insistențe și adesea acute reflexii pe această temă

centră, scriitorul devine un antitotalitar radical, aproape singurul de acest nivel. Ideologia este contrazisă de realitate, de bunul simț natural și, mai ales, de o foarte dureroasă percepție a viciilor naționale. (...) Și totuși, «rezistența» autorului nu ne satisface, deoarece punctul său de plecare este și rămâne până la capăt «comunist». Idealizat, naiv, romantic, de perfectă bună credință, cum vrem să-i spunem. Dar communist, iremediabil communist. Deci viciat în esență.” În opinia lui Marino, „cea mai radicală confesiune antirepresivă radicală a autorului” ar fi aceasta: „Sunt de naționalitate Ialta, de religie Ialta, de ideologie Ialta, de morală Ialta». Un român european trădat de Ialta”. ■ În această serie a „literaturii represiunii” este inclus și volumul lui Livius Ciocârlie, *Paradisul derizoriu. Jurnal despre indiferență* (Humanitas, 1993), căruia îi este dedicat episodul VII (ultimul) din serial (*Imposibila indiferență*, cu precizarea „fragment din ciclul *Represiune și confesiune*”). Autorul, sau mai exact cititorul „avid (și avizat) de lecturi strict francofone de critici (foști) la modă, pe care-i conspectează, citează, parafrazează cu pasiune”, este oarecum ironizat: „Mărturisim deschis: nu avem pasiuni cu acest «Livius Ciocârlie», autor de altfel stimabil, dar pe care-l pândeste riscul, probabil involuntar, al «clasicizării» provinciale, puțin cam premature. Va ști, fără îndoială, să-l evite”. Despre apolitismul mărturisit de Livius Ciocârlie, Marino notează următoarele: „Este ca și cum l-am fi obligat să fie tenor (când nu este), că nu are ochi verzi (pe care nu-i are) etc. De fapt, acest apolitism rămâne doar pur social, strict exterior. Dacă n-ai vocație politică, într-adevăr «nu poți să trăiești împotriva ta». Ceea ce nu-l împiedică totuși să observe, să evalueze și să judece unele situații”.

11 iulie

- Pe „Aleea nouăzeciștilor” este prezent, în nr. 28 din „Contemporanul”, Horia Gârbea, cu piesa de teatru *Noaptea magicienilor* (prezentare de Dan-Silviu Boerescu). □ Semnalăm și intervenția lui Iosif Sava, *Bach – Dumnezeuul lui Cioran* („Game”; în nr. 30, din 25 iulie, *Cioran și eroismul beethovenian*).
- Radu Mareș comentează, în nr. 28 din „Tribuna”, volumul lui Ion Simuț *Confesiunile unui opinioman* (Ed. Cogito, Oradea, 1994) (*Criticul studiat la „egograf”, „Cartea*”), iar Gheorghe Glodeanu publică un studiu cu titlul *Octavian Paler sau tentația romanului parabolic* (continuare în nr. 29, 18-24 iulie). □ Olimpiu Nușfelean se gândește cum ar afecta „dezertarea” criticilor de după 1990 *Instituția lecturii*: „Acesta [cititorul, n.n.] optează în mare parte pentru o lectură mai mult informativă decât «formativă», ce își întinde obiectul de la informațiile deținute/deconspirate de Securitate, până la știrea mărunță, de ultimă oră. În vâltoarea clarificării unor situații sau conturi, cel care produce lectura nu mai este un individ ingenuu, nici pasional într-un sens romantic al termenului, ci unul culpabilizant sau, mai mult, culpabilizat. (...) Literatura perioadei – ficțională sau nonficțională- va tinde, prin practica

editorilor, să satisfacă apetitul de lectură al unui spirit slăbit și derutat, convențional, agresat de confuzia valorilor, mai întâi politice și morale și mai apoi și estetice. Această literatură – câtă e tipărită, deocamdată – nu înregistrează cote valorice prea înalte, care să incite și să fascineze, prin asta, cititorul.” În aceste condiții, ar putea apărea „o literatură a bătăniei – autohtonă sau tradusă- realizată de autori certați cu convenția estetică înaltă și care, în loc să vindece un viciu de lectură efectiv (...) îl întărește, propunând și fortificând o maculatură în continuare alienantă”.

12 iulie

● Pornind de la un articol al lui Andrei Pleșu, *Singurătatea lui Nicolae Manolescu* (v. *supra*, 14-20 iunie) și de la unele afirmații generale ale lui Gabriel Andreescu din serialul său despre europenism și naționalism (v. *supra*, iunie 1995-iulie 1996), Mircea Iorgulescu scrie, în nr. 183 al „Dilemei”, un articol intitulat *Dispariția unei specii* (adică a unui anumit tip de intelectual): „Ceea ce lui Andrei Pleșu i se pare o corvoadă ori un supliciu este de fapt un admirabil exemplu de profesionalism. Puțini șefi de partide au bătut țara în lung și în lat cum a făcut-o Nicolae Manolescu – iar pentru asta nu trebuie compătimit, ci elogiât. (...) Într-unul din cele mai crude episoade, Gabriel Andreescu avea să noteze că, din perspectiva lui, intelectualii cu care s-a confruntat sunt defazați, «nu au, practic, acces la principalele idei care se confruntă pe mapamond». Dincolo de duritatea observației, explicabilă, poate, și prin caracterul polemic al discuției, Gabriel Andreescu remarcă în fond perimarea unei anumite specii de intelectual. Fenomenul nu există doar în România. Cu vreo două luni în urmă, fostul disident rus Vladimir Bukowski, care trăiește în Marea Britanie, se întreba, dramatic, dacă disidenții au devenit «oameni de prisos»; în perioada alegerilor prezidențiale din Polonia, despre fostul disident Bronisław Geremek (...), mulți polonezi credeau că ar fi... mort demult; or, «omul de prisos» este (a fost) o realitate, o invenție cultural-psihologică specifică Rusiei secolului al XIX-lea și altor câtorva țări din Est, iar această formulă era parțial sinonimă cu termenul «intelectual». (...) Însă atât «omul de prisos» cât și o anumită specie de intelectual aparțin din ce în ce mai mult istoriei. Dispare, sub ochii noștri, o specie de intelectual. Nu însă și intelectualii”. □ La „ancheta” propusă de acest nr. 183, pe tema „Ce poate și ce nu poate face intelectualul român din diaspora pentru evoluția vieții politice din România?” răspund: Vladimir Tismăneanu, Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu. În opinia lui Tismăneanu, diaspora ar avea *Avantajul distanței* („ca partener capabil să propună repere comparative, puncte de referință pentru eliberarea de complexe de tot soiul”), însă și unele limitări: „Ce nu poate face acest intelectual din exil este să schimbe radical anumite mentalități, să se situeze pe poziția de actor în confruntările și conflictele din țară. Este însă dreptul său să se pronunțe asupra situației din țară. Spun îndeosebi acest lucru

în legătură cu tendința de a contesta valoarea unor accente critice formulate de asemenea voci precum Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Emil Hurezeanu, Paul Goma, Dorin Tudoran sau Liviu Cangeopol. Insistența lor asupra necesității de a nu uita trecutul dictatorial mi se pare cât se poate de legitimă, chiar dacă pentru unii deranjantă”. ■ Sorin Alexandrescu își pune întrebarea *De ce diaspora? Pentru depășirea unui (prim?) eșec?*: „Diaspora a avut ceva de spus la început, adică imediat după revoluție, din cauza eradicării de către regimul Ceaușescu a unei *opoziiți instituționalizate* în România. Până ce s-a constituit această instituție, și toate ar trebui să acceptăm tristul adevăr că ea s-a constituit ca instituție *după* decembrie 1989 – deci nu ca indivizi: disidenți de mare curaj au fost destui, dar strict individuali, și deci izolați – diaspora a avut un rol de jucat pur și simplu din lipsă de concurență. Când s-a (re)constituit opoziția din țară, ca partide, grupuri de discuții (de exemplu GDS), presa, edituri, televiziune, forțele intelectuale locale de mare valoare – și s-au dovedit, trebuie spus, de-o excepțională valoare – au învins pur și simplu în competiția cu diaspora. (...) rămâne deci stăruitoarea, dureroasa întrebare: cine are din diaspora intelectuală actuală o asemenea credibilitate și autoritate încât să poată influența realmente mersul lucrurilor în țară?” ■ În opinia lui Virgil Nemoianu, diaspora ar fi un fel de „*Coloana a cincea*”, „o creatură himerică și atâtă tot”, care poate fi însă folosită ca sursă de informație: „Acești intelectuali nu sunt numai o avangardă socio-istorică ci și, metaforic vorbind, o «coloana a cincea». (...) Categoria aceasta mare de intelectuali, buni-răi, isteți sau nătângi, fericiți sau ba, reprezintă *prin ei înșiși* răspunsul la întrebările cu pricina: îl poartă în ei înșiși. Și-au internalizat o puzderie de lucruri, le știu (fără să vrea, fără să-și dea seama): modurile de a judeca, de a reacționa, de a simți ale apusenilor, adică tocmai ce e esențial, iar nu cutare mărunțică dată informativă despre vreo mașinărie militară”.

● Doi scriitori importanți sunt prezenți cu versuri în nr. 28 din „Literatorul”: Marin Sorescu, cu două poeme din *La liliaci*, VI și Ștefan Aug. Doinaș, cu *Psalmi* (LXXIV – LXXXIV). □ Eugen Simion publică a doua parte a articolului său, *E. Lovinescu, scepticul mântuit și contestat* („Cronica literară”); v. *supra*, 5-12 iulie, „Literatorul”.

14 iulie

● În nr. 327 (continuare în nr. 328, 21 iulie) din „Adevărul literar și artistic” sunt publicate documente din dosarul procesului Noica-Pillat, cu o serie de precizări semnate, în nr. 327, de Stelian Tănase: *Mari intelectuali în boxa acuzaților. Constantin Noica și Dinu Pillat*. □ Începând cu acest nr. 327, în trei numere din „Adevărul literar și artistic”, C. Stănescu publică un amplu interviu cu Alexandru George, ale cărui părți vor fi publicate cu următoarele titluri: „*Partizanatul practicat de «România literară» m-a făcut să părăsesc colaborarea după 25 de ani de prietenie...*” (nr. 327, „Paralele inegale”);

„Nichita Stănescu este, fără voia lui, produsul unei fraude istorice...” (nr. 328, 21 iulie) și **„În societatea românească lipsește spiritul critic și nu doar comunismul este vinovat de această carență”** (nr. 332, 18 august). Criticul își reafirmă poziția în chestiunea așa-zisului colaboraționism al marilor scriitori interbelici: „Faptul că am putut să scriu despre Arghezi – care probabil că a fost una dintre cele mai proeminente figuri al «colaboraționismului» din perioada comunistă; că am scris despre Călinescu; că am scris admirativ, de câte ori am putut, asupra lui Sadoveanu – aceasta dovedește că știu să fac distincția între valoarea etică și valoarea estetică. (...) Pentru mine însă, care am trăit momentul acesta al instaurării comunismului și am considerat cu groază și consternare ceea ce au făcut acești scriitori – pe rând, nu toți odată, dar mai ales cel pe care-l iubeam și admiram cel mai mult, Camil Petrescu, pentru mine, deci, a fost o consternare și o decepție pe care e greu să le evaluez acum. (...) au abdicat de la idealurile lor și n-au mai putut să facă nimic, cu excepția lui Arghezi, un scriitor obișnuit cu subterana și cu scrisul pe mai multe planuri și care s-a salvat într-un mod miraculos, dând, după anii '60 – sau publicând atunci – texte absolut extraordinare, între care multe poezii pe care eu le consider și acum niște capodopere”. Pe de altă parte, în opinia lui George, implicarea intelectualilor interbelici în ideologia de dreapta „este cu totul altceva decât «colaboraționismul» de stânga, comunist”: „Mișcarea legionară era o mișcare marginală, aproape subversivă, angajând niște oameni care, indiferent de erorile lor, erau niște oameni de curaj, de bună credință, pe când a te da cu comuniștii în anii '50 sau după 23 august, când țara noastră era ocupată de ruși și orientarea spre stânga era forțată, nedeterminată de opțiunea reală a omului, mi se pare că ar fi cu totul altceva. (...) La unii vocațiile sunt foarte apropiate sau chiar se suprapun. Ce-ar fi fost Iorga fără politică?! Ce-ar fi fost Goga fără politică?! ce-ar fi fost Aron Cotruș fără politică?!”. ■ Criticul discută și despre implicarea intelectualilor în viața civică și politică după 1989, insistând asupra unui exemplu, cel al lui Nicolae Manolescu, ale cărui acțiuni le consideră un „eșec”: „A fondat un partid care nu-și are absolut niciun rost, Partidul Alianței Civice, care este o formație hibridă, un fel de «takism» fără Take Ionescu. El a crezut că, după înfrângerea partidelor istorice din mai '90, soarta acestora e pecetluită. Și atunci trebuie să vină o formație nouă care să strângă inteligența liberală și să-i dea un sens mai dinamic și corespunzător experienței generațiilor mai recente. Or, în primul rând el nu este un om tânăr, n-a reușit ce-și propusese, și așa cum i-am prezis eu de la început, a intrat exact în papucii domnului Radu Câmpeanu, iar eu i-am recomandat să-i citească «operele complete» înainte de a se apuca de politică, pentru ca să nu-i repete greșelile. Ei bine, i le-a repetat până la virgulă, și acum se află în situația în care cel mai bun lucru ar fi să se retragă (...)”. În opinia lui Alexandru George, acțiunea lui Manolescu nu s-ar fi limitat la atât: „a transformat «România literară» într-un organ al partidului său. Să ne gândim

numai la pamfletele pe care dl. Mihăieș le publică săptămânal împotriva adversarilor dlui Manolescu și, în general, *partizanatul* acestei reviste, care bineînțeles m-a făcut și pe mine să părăsesc colaborarea”. De atunci, în revistă ar fi publicate „tot soiul de atacuri mărunte” în care ar fi prezentat drept „un tip «curios», dacă nu chiar puțin «nebun»”. ■ În a doua parte a interviului său (nr. 328), Alexandru George se lansează într-o teorie conform căreia impunerea lui Nichita Stănescu ar fi „produsul unei fraude istorice”: „În primul rând când el a debutat, în anii '50, n-aveau voie să scrie o mulțime de scriitori: Blaga, Voiculescu (de Aron Cotruș nici nu se știa). Generația anterioară lui, Doinaș, Caraion, Tonegaru, Geo Dumitrescu, Alexandru Lungu, dispăruse în închisori sau era amuțită. Deci el a beneficiat de un gol când a apărut. În al doilea rând, a beneficiat de ceva care nu exista în vechea cultură românească: sprijinul oficial Comuniștii au vrut să arate că și ei sunt în stare să producă și să sprijine o literatură, ceea ce, de fapt, au și realizat, chiar dacă nu pe baza programelor lor. Or, Nichita Stănescu, împreună cu toată generația lui, a fost luat în brațe și propulsat, beneficiind de această «catapultă», care înainte, în regimul burghezo-moșieresc, cum îi spuneau comuniștii, nu exista. La sfârșitul anilor '60 și la începutul anilor '70, el a beneficiat iarăși de un mijloc fals de impunere: a devenit un «clasic în viață». A fi scris împotriva lui era un act de vinovăție politică: oficialitățile îl considerau unul de-al lor și-l apărau pe baza sistemului cadrelor și a sistemului nomenclaturist. Cei care articulau critici contra lui – vezi Grigurcu și alții – erau certați pentru că dădămă un idol și o valoare care se impusese în literatura nouă. (...) la ora actuală, o analiză foarte serioasă a poeziei lui Nichita Stănescu rămâne de așteptat și poate că ea-l va confirma ca pe un geniu, dar operația trebuie făcută. Nu trebuie amânată sau înlocuită cu agresiunea la adresa criticii pe care o practică un Eugen Simion sau alții, care s-au blocat în spiritul nomenclaturist”. ■ Apologia liberalismului este dublată de contestarea doctrinei țărăniste: „Ce rost are «țărănismul» acum?! Mai există partide agrariene în Europa?! Partidul Național Țărănesc de pe vremuri a fost din capul locului un partid «încurcă-lume»: a fost un partid foarte mare și cu aderențe la mase, dar era mai mult un partid anti-liberal, decât un partid țărănesc”. ■ „Teoria” despre Nichita Stănescu și mai ales calificarea sa drept „spirit nomenclaturist” stârnesc reacția criticului vizat, Eugen Simion (în „Literatorul”, nr. 30, 26 iulie- 2 august): „(...) el [Alexandru George, *n.n.*] consideră că, refuzând pe cei care refuză în termeni de mahala poezia lui Nichita Stănescu, eu nu fac altceva decât să dovedesc lumii întregi că m-am «blocat», – atenție mare! – «în spiritul nomenclaturist». Cauzalitate aiuritoare. N-am fost, după câte știu, niciodată nomenclaturist, n-am exercitat înainte de 1989 nici o funcție, nu m-am bucurat de niciun privilegiu... Aș zice că dimpotrivă, dar toate acestea nu mai au nicio însemnătate, azi. Azi, apărând literatura lui Nichita Stănescu și a altor scriitori postbelici, nu fac altceva decât să acționez în numele «spiritului nomenclaturist»... Iarăși, dacă așa stau

lucrurile, n-am încotro, primesc și această lovitură și mă consolez cu ideea de a rămâne, în veci în ochii d-lui Alexandru George, un apărător al odiosului spirit nomenclaturist. Cât despre faptul că Nichita Stănescu este produsul unei «fraude istorice», cum crede Alexandru George cu atâta lărgime de spirit, nu pot să spun decât că, judecând astfel cauzalitățile poeziei nichitiene, Alexandru George cade într-o veche și puternică tradiție a mahalagismului literar bazat, cum se știe, pe spiritul primar agresiv și ranchiunos”. (Menționat în treacăt de Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu îi va răspunde „Aristarcului de la «Literatorul»” în nr. 34 (28 august-3 septembrie) al „României literare”, într-o notiță intitulată **Dl. Eugen Simion și baronul Münchhausen**, „Polemici”) □ Și Nicolae Manolescu își publică **Dreptul la replică** („Editorial”) în nr. 29 (24-30 iulie) al „României literare”. Criticul respinge acuzațiile lui Alexandru George despre „politizarea” revistei pe care o conduce: „Îl rog pentru început să-mi arate un singur text pro-PAC, o singură frază propagandistică, o singură citare a PAC-ului. Îl rog să-mi spună fie și numai de câte ori a fost menționată în revistă calitatea mea de președinte de partid sau de om politic. Dl. George incriminează pamfletele d-lui Mihăieș ca fiind îndreptate contra adversarilor mei politici. Ar însemna că eu n-am decât adversari politici, fiindcă dl. Mihăieș nu cruță pe nimeni. Să nu știe dl. George ce vrea să zică un pamflet? Să nu-și dea seama că, dacă aș dori să mă folosesc de un colaborator pentru a mă răfui cu politicienii români, dl. Mihăieș ar fi cel din urmă la care aș apela?” Nu în ultimul rând, ca invitație indirectă la toleranță reciprocă, dar și pentru că „noi îl socotim un eseist excepțional a cărui valoare ne onorează”, Alexandru George este invitat să-și reia colaborarea la „România literară”. ■ Și Mircea Mihăieș respinge acuzațiile lui George, în același nr. 29 al „României literare” (**Pythia crede în fantome**, „Contrafort”): „Ideea e cel puțin șocantă. Pentru oricine a avut curiozitatea să-și arunce privirile pe articolele pe care le public în «România literară» e aproape axiomatic faptul că principalii mei adversari au fost nu liberalii, ci comuniștii de toate spețele. Am scris până la sațietate despre demențele lui Vadim și ticăloșiile lui Păunescu, despre aberațiile lui Funar și manevrele odioase ale lui Adrian Năstase. Și am scris, mai ales, despre mult prea obsedantul Ion Iliescu. Dacă aceste atacuri neconținute împotriva unor dușmani înrăiți ai liberalismului l-au îndepărtat pe liberalul Alexandru George de «România literară», nu pot decât să adopt strategiile perplexității ale atât de metafizicului Voican-Voiculescu”. □ La rândul său, „Interim” comentează aceste reacții în rubrica sa din „Adevărul literar și artistic” (nr. 330, 4 august). Pentru început, reformulează (de fapt, reface complet) „teoria” minimalizatoare despre impunerea lui Nichita Stănescu: „Probabil că «spiritul nomenclaturist» introdus în discuție de Alexandru George ar mai comporta explicații. (...) În realitate, vorbind despre acea «fraudă istorică», Alexandru George nu-l pune în cauză pe Nichita Stănescu însuși, ci un context istoric mai larg, pe care Eugen Simion, ca istoric literar,

nu se poate să nu-l priceapă (...) e acolo o judecată de constatare care, privită cu calm, poate fi admisă fără ca memoria marelui poet să fie jignită, cum i se pare lui Eugen Simion, căci vinovat de «fraudă» nu e poetul. S-ar putea ca, din contră, echipa de critici importanți care l-au susținut pe Nichita Stănescu și pe ceilalți a izbutit, spre cinstea ei, să deturneze mobilurile «fraudei istorice» reinstaurând lirismul și marile lui valori pe firul tradiției temporar abolite. Ca membru marcant al acestei «echipe», Eugen Simion însuși și-a adus propria contribuție la dejucarea «fraudei istorice» care a făcut ca o vreme marii «interbelici» să devină «muți ca o lebădă». Să fi uitat criticul că, de fapt, tocmai pe umerii acestei generații a lui Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Grigore Hagiu și ceilalți s-au «întors» în literatura română Blaga, Bacovia, Barbu și Arghezi?!". În opinia comentatorului, „teoria” lui George ar reprezenta „o ipoteză incitantă și fertilă de istorie și sociologie literară ce merită să fie discutată fără prejudecăți sau orgolii inoportune, dincolo de subiect”. „Interim” se referă și la reacțiile “României literare” în chestiunea „dezvăluirilor” făcute de Alexandru George. Astfel, „hebdomadarul Uniunii Scriitorilor se întrece în laude” la adresa fostului colaborator; „în orice caz, sunt de apreciat eforturile conjugate ale revistei de a-l înregimenta pe «rebel», adunându-l din foile publicațiilor obscure. Ca să nu se mai obosească «răscolind», îl informăm pe publicistul de la «contrafort» că Alexandru George publică săptămânal la *Luceafărul*, revistă a Uniunii Scriitorilor”, mai notează, ironic, „Interim”. □ După intervenția lui Eugen Simion, Alexandru George (în cea de-a treia parte a interviului, din nr. 332 al „Adevărului literar și artistic”) își menține acuza de „spirit nomenclaturist”, dar pare a-și tempera poziția în chestiunea „fraudei istorice” săvârșite de Nichita Stănescu și generația sa; de astă dată, „teoria” seamănă mai degrabă cu cea reformulată de „Interim” (v. mai sus): „Ei s-au ridicat brusc și au avut o acțiune benefică, dintre cele mai pline de consecințe pentru literatura română pe la mijlocul anilor '60, când s-a produs o răsturnare tot atât de mare sau poate chiar mai mare decât cea din '89. (...) Or, la această *recuperare* [a poezilor interbelici, n.n.] și-a dat și Eugen Simion, ca și alții, Matei Călinescu, Manolescu, Raicu, Grigurcu, Dimisianu, S. Damian, concursul. (...) această răsturnare a anulat de la sine, fără să mai fie nevoie să dai o lovitură de copită sau de iatagan, o întreagă literatură: cine l-a mai citit pe Galan, pe Ghilia sau poeți ca Frunză, Toma George Maiorescu, Ștefan Iureș, V. Tulbure ș.a.m.d?! Și chiar lirica celor care au supraviețuit a trebuit să sufere o prefacere: cazul cel mai elocvent e al lui Jebeleanu. Alții și-au redescoperit vechile lor surse suprarealiste, de tipul lui Virgil Teodorescu etc. S-a produs atunci o bulversare pe care momentul '89 o repetă și o duce, ca să spun așa, la capăt sau în adânc”. Mai mult decât atât, în această privință, George se simte mai aproape de Eugen Simion decât de optzeciști: „recent am stat de vorbă cu un critic foarte atașat generației «optzeciste», care mi-a spus că toată literatura «șaizecistă» – nu mai

vorbesc de cealaltă, dinaintea ei! – este pur și simplu anulată și că nu se mai poate citi. Or, eu nici în cele mai negre momente ale considerării literaturii n-aș zice asta, din contră, eu sunt mai aproape de Eugen Simion în ciuda faptului că el nu crede asta, nu numai în considerarea diferențiată și atentă, cu foarte multe valențe pozitive, a literaturii anilor '60".

15 iulie

● În nr. 27 din „LA&I”, Mihaela Irimia publică un interviu cu Sorin Alexandrescu: ***Avem nevoie de atitudine***. Discuții generale despre critica și teoria literară, experiența olandeză, studenții din România. Sau despre raportarea lui Patapievici la chestiunea românească: „[S.A.] Cred că Patapievici își iubește țara la același mod disperat la care o iubea Cioran. / [M.I.] *Sau Caragiale.* / [S.A.] Caragiale în exil. 1907 ce înseamnă? Că-și iubește țara sfâșietor. (...) Mi se pare absurd să-l judeci pe Patapievici după cuvinte, în loc să-l judeci după atitudine și fapte. Eu nu-l cunosc personal decât foarte puțin, dar *Politicele* e o carte uluitoare, mai ales scrisorile către Paleologu. De la *Schimbarea la față a României* n-am mai citit atâta dragoste disperată și pătimașă de țară. Mi se pare un model. Măcar dacă ar fi mai mulți ca el, chiar înjurând din când în când, pe românește. Pe stradă auzi numai înjurături. Or, noi avem nevoie de atitudine.”

17 iulie

● Din nr. 28 al „Luceafărului” reținem un eseu al lui Vlaicu Bârna, ***Pornind tot de la liniștita stradă a Modei*** („Istorie literară”), cu referiri la lectura în manuscris a romanului *Bietul Ioanide*, la prototipurile unor personaje etc.

● În nr. 7 al revistei „Orizont” sunt anunțate Premiile filialei Timișoara a Uniunii Scriitorilor, acordate de un juriu prezidat de G. I. Tohăneanu; le menționăm în continuare, pe secțiuni: **Proză**: Paul Eugen Banciu, *Casa de pânză*, Ed. Excelsior; **Poezie**: Gheorghe Azap, *Tereremul ocarinei*, Editura de Vest; **Critică literară**: Corina Ciocârlie, *Fals tratat de disperare*, Ed. Hestia; **Premiul pentru naționalități conlocuitoare**: Anavi Adam, *Kepler*, ed. Hestia; **Debut**: Crișu Bogdan Dascălu, *Opus nr. 1 pentru hârtie și creion*, Ed. Hestia, Costel Stancu, *Dominic*, Ed. Hestia; **Premiul „Ion Monoran” pentru debut acordat de ziarul Timișoara**: Laura Gheorghiu, *Antifetișism*, Ed. Hestia. □ În cadrul rubricii „Dialog” (transcriere de Robert Șerban) sunt publicate, cu titlul „La ce bun poezii în vremuri de criză?”, fragmente din discuțiile de la „Întâlnirile de poezie de la Sighișoara”, din 24-26 mai. Printre vorbitori: Gheorghe Isbășescu, Petru Ilieșu; Andrei Bodiș, Alexandru Mușina, Cezar Paul Bădescu, Virgil Podoabă, Răzvan Rădulescu. Redăm câteva pasaje: **Andrei Bodiș**: „Mie nu mi se par distincții nete între generația '80 și generația '90. Termenul de generație '90 este ușor forțat, fabricat. Eu nu văd diferențe între poetica pe care o propune majoritatea noilor poeți și poezii din generația

'80. În general, generația nouă nu face decât să continue ce a făcut generația '80, eu nu văd o ruptură fundamentală. Ba mai mult, cred că există grupuri de un conservatorism sinistru pe care cineva le-a amintit aicea, ca neoortodoxismul, mai ales pe la Cluj, pe la Iași, sunt tot felul de poeți neoortodocși, misticoizi, care scriu cu ritm, cu rimă valabilă, ștampilată. Deci, există această diversitate pe care generația '80 nu și-a permis să o aibă. Eu nu văd într-un spirit retrograd, un spirit avangardist. Să fim serioși, există o parte din așa-zisa generație '90 care propune ceva nou, și sunt foarte puțini acești poeți, putem să-i numărăm pe degetele de la mână pe cei autentici, și ceilalți, fie sunt niște umili epigoni ai generației anterioare, fie sunt niște poeți care se revendică de la Blaga, deci se duc așa... înapoi, foarte mult. Nu văd de unde acest spirit de revoltă, prin ce să fie el exprimat, eu nu am văzut o teorie concretă"; *Alexandru Mușina*: „Cred că ce a spus Andrei Bodiș este un lucru de bun simț. Nu putem din 10 în 10 ani să tot inventăm chipul unei noi sensibilități. Eu cred că generația '80 este o generație care nu a realizat ce ar fi trebuit, până la capăt. Dar a merge împotriva ei, mi se pare (...). Deci eu văd aceste discuții ca fiind produsul unei mentalități comuniste. Adică numai comuniștii, din cinci în cinci ani, schimbau direcția. Dacă o să continuăm să discutăm așa, pierdem din vedere subiectul, pierdem din vedere subiectul acestei crize, care este a lumii în care trăim. Și dacă există o criză a poeziei și a receptării, este datorită, în primul rând, lășităților poezilor. Este o lășitate a poezilor, indiferent de generație. Eu cred că poezii au dovedit o lășitate fundamentală neasumându-și vina tragică care se chema 1989 și ce s-a întâmplat după aceea. Până când poezii nu o să-și asume această criză, ca o criză care să fie a lor, toate crizele lor nu vor fi niște crize, ci vor fi niște boli personale pe care le tratăm, mai mult sau mai puțin. Eu nu vreau să spun că poezii care scriu în continuare despre propriile lor probleme și angoase, nu pot să facă o poezie mare. Dar cred că totuși, dacă poezia vrea să se raporteze din nou și să însemne foarte mult, trebuie să își asume această vină pe care o ocolim cu tot felul de mijloace, dintre cele mai subtile: de la a spune că pe mine nu mă interesează ce fac ceilalți, eu îmi văd de treaba mea, până la a spune, domne', eu am universul meu interior și pe el îl explorez. (...) Noi ne-am născut în anii '50. Totul era bine. Ni s-a explicat că este frumos, lumea se stabilizase, profesorii noștri nici măcar nu știau de Paul Goma, deși el exista printre noi. Deci am trăit într-o lume în care vinovăția era foarte discretă. Eram vinovați ca toți ceilalți, iar vina nu prea mai exista. Oamenii ieșiseră din pușcării, fuseseră iertați, ei nu spuneau nimic. Evident că ne simțeam frustrați. Evident că ceilalți erau vinovați. Odată cu decembrie '89, după părerea mea, este evident că nu ceilalți sunt vinovați, ci suntem și noi. Ori de la a scrie o poezie, cum a spus Vlasie, în care celălalt este dușmanul, deși și tu participi la sistem, în care cineva din afară încearcă să te formeze și să-ți facă rău și tu rezisti, la o poezie a asumării vinei, este o mare diferență. De aceea, eu cred că poezii generației '80 fie continuă vechile lor romane

(cuvânt probabil. n.red.), fie publică ceea ce au scris înainte. Această problemă a vinei nu este numai a poezilor, este a tuturor.”; *Robert Șerban*: „am luat cărțile care ne-au apărut și le-am împărțit la câțiva optzeciști care nici măcar nu le-au citit. Ei, dacă pe ei nu-i interesează ce facem noi, atunci nici pe noi nu ne interesează ce fac ei. Nu este o mare diferență stilistică între noi, într-adevăr suntem continuatorii optzeciștilor, dar dacă dumneavoastră nu vă pasă de ce facem, nici nouă nu ne pasă de ce faceți”; *Alexandru Mușina*: „Dacă, să zicem, eu nu am dat cărțile mele celor din generația '60, dar dacă i-aș fi dat o carte lui Nichita Stănescu și n-ar fi citit-o, asta nu m-ar fi determinat pe mine să nu-l citesc pe Nichita Stănescu”. Nici *Virgil Podoabă* nu vede mari diferențe între spiritul optzecist și cel post-optzecist; notăm o intuiție a criticului: „O schimbare, după părerea mea, radicală în poezia română nu o vor produce nici optzeciștii, nici nouăzeciștii, nici cei mai vechi, ceilalți de dinaintea lor, ci o vor produce cei care vor veni, cei care în '89 nu aveau mai mult de cinci-șase ani. (...) Percepțiile noastre, atât ale unora, cât și ale altora, sunt marcate de ceea ce am trăit înainte. Mi se pare că acesta este de fapt planul de discuție, să zic, cel mai profund și în același timp și cel mai elementar”. *Răzvan Rădulescu* are o altă raportare decât Alexandru Mușina la copilăria și adolescența petrecute în comunism (în discuție se precizează faptul că cel dintâi este născut în 1969, cel de-al doilea în 1954): „Eu cred că acum, de-abia acum îmi asum propria copilărie, și o asum ca fiind foarte fericită. (...) Eu sunt foarte mândru de pionierat. Îmi amintesc momentul când am fost făcut comandant de detașament și când dădeam colțul cu mare aplomb, tocmai ca să văd cum șnururile zboară, așa, în aer. (...) Asta cred că ține de o sensibilitate, dacă doriți, afiliată celor de o vârstă un pic mai mare decât mine, dar pe de altă parte, și de o diferență fundamentală”; *Sorin Gherguț*: „Ceea ce a spus Răzvan Rădulescu în legătură cu experiența lui de comandant de detașament dovedește că problema participării, chiar și printr-o manipulare, la comunism, se pune, la limită, chiar și pentru cei care nu aveau mai mult de 14 ani”. *Aurel Pantea* schimbă cu totul sensul discuției: „Ce-s alea vremuri de criză? Adică la ce vremuri de criză ne referim? Și ce înțelegem prin vremuri de criză? A cui criză? A poeziei? A poetului? O criză a concepției despre poezie... O criză a viziunii poetice... O criză a limbajului poetic... Ce criză? (...) O criză a poeticului nu există. N-a existat o criză a poeticului de când s-a făcut poezie și nici nu va exista o criză a poeticului (...). Nimeni nu-i interesat de condiția poetului. Este treaba poetului cum funcționează conștiința poetică, ce conștiință poetică există, dacă există poeticitate foarte bună sau nu există. În mometul în care, de pe poziții utilitare sau poziții morale sau poziții politice, te întrebi la ce bun poetul în vremuri de criză, de bună seamă, fie că ești interesat de puterea de influență în zona literară, fie că ești interesat de cultivarea propriei tale vanități (...). Toată lumea, toate epocile istorice, au fost indiferente față de condiția poetului. Pe mine nu mă interesează, ca practician

al acestei, cu totul ignorate profesii, nu mă interesează ce atitudine are față de poeticitate politicianul, sociologul, psihologul și așa mai departe. Pe mine mă interesează ca practician al acestei profesii, exercitarea deplină a profesiei pe care o practic. Dacă această exercitare se produce, înseamnă că nu există o criză a poeticității. Or, cum spuneam mai devreme, criza poeticului nu a existat, și n-a existat în nicio epocă istorică. Există o criză a percepției poetice și această criză a percepției poeticității, într-adevăr, se produce în vremurile imediate, care trec. Ori, această criză a percepției poeticității nu se datorează exercițiului propriu-zis al practicienilor, care sunt poeții. Această criză a poeticității, sau eventualele disfuncționalități ale crizei poeticității, se datorează spiritului critic. Pentru că noi toți care suntem aici nu avem o imagine unii despre alții în funcție de percepția noastră directă, a cărților pe care le-am citit, a cărților mele pe care le-a citit un alt poet. Nu am o percepție directă. Eu îmi mărturisesc neputința în sensul acesta, nu am percepția directă a unui poet decât bruiată, parazitată de spiritul critic. Or, disfuncționalitățile imaginii așa-zisei generații se datorează disfuncționalităților spiritului critic. Spiritul critic trebuie să fie o instanță morală sau instanță valorică de la care trebuie să pornească toate culpabilitățile de după '90. El însuși, acest spirit critic, nu s-a interogat. Limbajul de lemn, limbajul esopic, limbajul perifrastic, toate aceste limbaje au fost puse pe seama artiștilor, pe seama artiștilor care au practicat profesia de scriitor. Spiritul critic nu s-a interogat asupra propriilor sale culpabilități. Or, ordinea valorică a generației '80, eu nu mă recunosc un reprezentant al generației '80, eu n-am făcut parte din generația '80... Stimez individualitatea. Imaginea acestei generații a fost extrem de nuanțată, de la an la an, dacă nu de la lună la lună. Cum apare o carte nouă de critică, cum ierarhia valorilor în această generație se schimbă. Avem critici semnificativi ai acestei generații, avem critici foarte importanți ai literaturii române contemporane... să discute ei, criticii, spiritul critic care este prezent aici, imaginile, particularitățile acestei generații". (Parantezele rotunde sunt marcate în textul din revistă, cele drepte ne aparțin).

- Virgil Nemoianu îi acordă Ioanei Pârvulescu un interviu, publicat în nr. 28 al „României literare”: „*Mi-ar fi plăcut să trăiesc în secolul al XIX-lea*”. Printre altele, criticul mărturisește că și-ar dori traduse în limbă română studii precum *O teorie a secundarului* sau *Îmblânzirea romantismului* etc.

- Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul *Insula șerpilor. Unde scurte VI* în nr. 29 din revista „22” (*Anii decepției*), referindu-se și la „critica vehementă [făcută de Monica Lovinescu, n.n.] a incapacității inteligenței occidentale de stânga de a accepta (măcar) *echivalența totalitarismelor*”: „Lupta (...) cu sechelele sartrianismului, cu socialismul occidental, devine cu atât mai înverșunată: «În Occident, a mărturisi c-ai fost comunist sau chiar stalinist nu aduce niciun prejudiciu, dimpotrivă, ești destul de bine văzut; în schimb, a fi aderat la o formă sau alta de fascism, oricât de tranzitoriu, reprezintă o pată de

neșters, în stare să curme orice carieră intelectuală (...) păcatele unui Brasillach n-au fost șterse nici prin prețul pe care l-a plătit pentru ele. E singurul scriitor francez condamnat la moarte și executat în Franța pentru colaboraționism; ceea ce nu împiedică presa franceză să atace pe un tânăr scriitor francez care l-a transformat, recent, într-un personaj de roman, chiar dacă acestui personaj i-a dăruit toate notele abjecțiunii». (...) În fine, Monica Lovinescu pune punctul pe i într-o chestiune care a șocat multă lume după '90 și încă șochează (cu destule șanse de orbire generală): marea, fatala diversiune a *fugii în interbelic*, ca să-i zic așa, prin care ceea ce trebuia să fie procesul comunismului a ajuns un perpetuu proces al... anticomunismului! «Așa încât, *conchide Monica Lovinescu*, îți vine să te întrebi dacă nu cumva ești victima unei halucinații. Nu cumva România a stat ea jumătate de veac sub o stăpânire legionară iar comuniștii sunt aceia care au deținut puterea doar vreo câteva luni de zile și apoi, băgați în închisoare de Antonescu, n-au mai ieșit decât prin 1964 din temnițe? Nu cumva am visat, și tot Estul european a scăpat, din 1989 încoace, nu de teroarea comunistă, ci de cea... fascistă? Atunci, și numai atunci, totul ar fi normal»”.

19 iulie

● Într-un articol din nr. 184 al revistei „Dilema”, Claude Karnoouh indică unele dintre viciile societății postdecembriste: „Cel care, înainte de 1989, profesa socialismul științific în versiunea sa ceaușistă, astăzi militează pentru un hiperliberalism care l-ar putea speria și pe un înalt funcționar al Comunității Europene. Cel care, înainte de 1989, se temea mai mult de umbra lui decât de Securitate, își construiește astăzi imaginea de «disident». Cel care, înainte de 1989 făcea cenzură în numele moralei socialiste, astăzi nu ezită să participe fără rușine la jaful bunului public” (*O societate bolnavă de ea însăși*, „Dușmanii noștri cei iubiți”). În treacăt, autorul propune și unele analogii pentru volumul *Politice*: „Cartea lui H.-R. Patapievici, *Politice*, nu este lipsită de o forță stenică. Imprecațiile sale îmi amintesc de marii polemisti francezi, desigur mă gândesc la Céline, dar mai intens la Léon Bloy, cel din *Exegeza locurilor comune* sau din *Pal*. O asemenea vervă poate duce uneori la excese ale judecății, dar diagnosticul simptomelor care macină societatea românească este corect”.

● În nr. 29 al revistei „Literatorul”, Eugen Simion publică articolul „*Țara*” lui Cioran („Cronica literară”; continuare în nr. 30, 26 iulie-2 august); comentariul se sprijină pe două volume recente ale eseistului, *Țara mea/Mon pays* și *Scrisori către cei de-acasă*. □ Marin Sorescu este prezent cu fragmente de *Jurnal american*. *Floarea de cui* (continuare în nr. 31 și 32, *Stațiunea de poștă*). Scriitorul se referă, printre altele, la perioada în care a fost bursier în Iowa City și la întâlnirea cu Mircea Eliade (al cărui profil este prins într-o anecdotă despre „cea mai frumoasă indiancă” văzută nu în India, ci în America).

22 iulie

● Detalii despre colocviul Mircea Eliade desfășurat la Paris în zilele de 17 și 18 mai ale acestui an oferă, în nr. 28 din „LA&I”, Cristian Bădiliță (**Întoarcerea lui Eliade la Paris**). Evenimentul ar fi fost organizat de Cicerone Poghiric și i-ar fi reunit, printre alții, pe Paul Ricoeur (care va evoca prietenia pariziană și americană cu Eliade), Claude-Henry Rocquet (autorul volumului de convorbiri *Proba labirintului*), Nicolae Balotă, Julien Ries (cu o intervenție în care sancționează interpretarea lui Daniel Dubuisson), Natale Spineto (care discută despre utilizarea simbolului în opera științifică a lui M.E.), Alexandru Călinescu (o lectură în cheie hermeneutică a prozei *Pe strada Mântuleasa*) etc.

□ Semnalăm și interviul realizat de Cristian Bădiliță, **Cu Natale Spineto despre Eliade și Pettazzoni** (C.B. a îngrijit volumul de coresp Eliade-Raffaelle Pettazzoni). Din observațiile lui Spineto, reținem că în Italia „se folosesc foarte mult eseurile și studiile lui Eliade, dar ideile sale filosofice generale precum și metoda pe care o folosește sunt adesea puse în discuție”.

24 iulie

● Câteva intervenții din nr. 29 al „Luceafărului” merită semnalate. Astfel, Monica Spiridon scrie despre volumul lui Eugen Negrici *Poezia medievală în limba română* (Ed. Vlad&Vlad, Craiova, 1996) (**Teoria vocațiilor și vocația teoriei**, „Cronica literară”). □ Roxana Sorescu salută un volum al marginalului Sebastian A. Corn, întâlnindu-se în preferințe cu unii dintre criticii generației 2000 (**Altă regulă a jocului**, „Stop cadru”; este vorba despre romanul 2484 *Quirinal Ave*, apărut la editura Nemira, 1996): „Sebastian A. Corn scrie la nivel internațional, așa încât și succesul lui rapid și promovarea premială se justifică. În domeniul științifico-fantastic, avem și noi americanii noștri”. Scriitorul ar inova în acest gen al SF-ului: „Pentru cunoscători însă, scriitorul propune un joc mai subtil și mai riscant: să schimbăm una din regulile de bază ale genului: să nu mai imaginăm, în funcție de un anume nivel al științei, un viitor care să o utilizeze eficient, ci să rescriem prezentul în funcție de un alt trecut. Să reimaginăm trecutul, nu dăruindu-i, precum viitorului utopic, posibilitățile de realizare conținute de prezent, ci retrăgându-i facilități ale civilizației astăzi curente”. □ Volumul lui Mihai Cimpoi *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (Ed. Arc, Chișinău) este comentat de George Munteanu (**O scriere fundamentală**) și Mircea Anghelescu (**Ieșirea din „provincie”**). Probabil din punct de vedere strict cantitativ, George Munteanu o compară cu *Istoria* călinesciană: „E, pentru o zonă literară restrânsă prin natura lucrurilor, singura «replică» serioasă în privința *completitudinii* la călinesciana *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent*. Adică: începând de pe la *Costachi Stamati*, «românul înstrăinat» (cu care se deschide capitolul liminar, *Pionieri și clasici*) și terminând cu *Optzeciștii*, inclusiv un subcapitol vizând *Prezențe basarabene în literatura română postbelică* (unde

figurează scriitori ca A.E. Baconsky, Leonid Dimov, Cezar Baltag etc. dar și cei «de exil dublu, interior și exterior, ca în cazul lui Paul Goma»)). La rândul său, Mircea Anghelescu formulează, printre altele, mici observații critice (legate îndeosebi de spațiul acordat unor scriitori în raport cu alții, corectări ale unor informații etc.)

● În nr. 29 din „România literară”, N. Manolescu, în editorialul său, secondat de M. Mihăieș (în cadrul rubricii „Contrafort”), reacționează la acuzele lansate de Alexandru George în interviul său din „Adevărul literar și artistic”; pentru întreaga discuție, v. *supra*, 14 iulie. □ În acest nr. 29 din „România literară”, Z. Ornea comentează volumul lui Emil Cioran, *Țara mea/Mon pays* (Humanitas, 1996) într-un articol intitulat **Șocul**, reamintind, o dată în plus, cu referire la ediția postdecembristă din *Schimbarea la față a României*, de riscurile derivate din „cosmetizările” edițiilor. □ Mihai Zamfir salută apariția versiunii românești a lucrării lui Michel Foucault, *Cuvintele și lucrurile* (traducere de Bogdan Ghiu și Mircea Vasilescu, prefată de Mircea Martin, Univers) (**Arheologia structuralismului**, „Cronica traducerilor”).

● În nr. 30 din revista „22”, Cristian Preda consideră că Ion Iliescu ar candida, de fapt, pentru **Al treilea mandat** (autorul revine asupra acestui subiect în nr. 32, 7-13 august, într-un articol intitulat **Ion Iliescu nu va candida**). □ La rubrica „Eveniment” se consemnează: **Scriitorii l-au aniversat pe Octavian Paler**. Au fost prezenți Laurențiu Ulici, Mircea Martin, Nicolae Prelipceanu și sărbătoritul. Reținem un fragment din confesiunea lui Paler: „Eu sunt un *solitar ratat* și un *solidar ratat*. Deși mi-am dorit foarte tare, n-am reușit niciodată să-mi asum până la capăt singurătatea, să-mi ajung mie însumi, n-am reușit niciodată să nu am nostalgia celorlalți, a altuia, a lumii. Nu pentru că m-aș fi plictisit de mine, ci pentru că nu mi-am fost de-ajuns. (...) Am fost un solidar ratat pentru că nu am reușit niciodată să fiu ceea ce mi-am dorit enorm: un animal social până la capăt”. □ Dan Oprescu intervine în polemica Andreescu vs. Paler și Paleologu (**Despre „multipla polemică”**); pentru prezentarea dezbaterii și a reacțiilor suscitată, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

25 iulie

● Într-un editorial din nr. 30 al revistei „Tribuna”, Tudor Vlad se teme ca presa culturală să nu fie silită să facă **Un nou pariu** pentru a putea supraviețui: „Revistele de acest fel nu mai ajung decât prin miracol în chioșcuri, pitite după magazine ilustrate pline de poze care nu mai necesită niciun comentariu. (...) S-a încercat – cu o lipsă uimitoare de convingere – constituirea unei rețele de difuzare patronată de Ministerul Culturii: bănuiesc că nu s-a ajuns nici măcar la faza de proiect detaliat, după vreo patru ani de dezbateri. O modalitate de supraviețuire ar fi schimbarea profilului, încercarea de a pătrunde printre publicațiile de mare tiraj, cele cerute de difuzori. O asemenea opțiune ar

implica însă găsirea oamenilor care să și-o asume, adică a unor jurnaliști fără complexe și, eventual, fără cultură; aceștia nu și-ar mai pune întrebarea ce se va întâmpla cu scriitorii ori graficienii care au alcătuit vechile echipe redacționale.” □ Diana Adamek scrie despre romanul lui Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita (În arcanele majore)*.

29 iulie

● Din suplimentul „Fețele culturii” care însoțește nr. 1246 al ziarului „Ziua” reținem o **Correspondență inedită Noica-Cioran** (pagină realizată de Mariana Criș); sunt publicate cinci scrisori către Cioran, din 1933 (două), 1934, 1939, 1940. Iată un fragment din epistola din 1939: „Mă întrebam uneori dacă alexandrinismul de acolo [de la Paris, n.n] te satisface mai mult decât rafinamentele tale și dacă nu cumva aci, printre atâtea dezastre, e cazul să satisfaci duritățile tale. Într-un sens Parisul tău risca să te efemineze și în orice caz să te îmblânzească prin literatură și expresie”. Și din cea din 1940, în care îl anunță de moartea lui Nae Ionescu: „E singurul om a cărui mască mortuară aș voi-o. E singurul om care mi-a dat, din viață, sentimentul legendarului”.

31 iulie

● Comentând, în nr. 30 al revistei „Luceafărul”, volumele lui Matei Vișniec, I, *Păianjenul în rană*; II, *Groapa din tavan*, Cartea Românească, 1996, Mircea A. Diaconu se delimitează de afirmația lui Alex Ștefănescu, conform căreia ar fi vorba de niște piese destinate mai degrabă lecturii decât montării (**Teatru sau literatură?**, „Cronica literară”): „Citite doar, ele sunt meditații pe teme adânci, prinse în cleștele logicii și, de aceea, uneori forțate, alteori facile. Aglomerarea și suprapunerea de semnificații fac ca totul să fie o «mare trâncăneală» hibridă. Sensul realizat în planul artei teatrale nu poate eluda total semnificațiile pe care textul le conține. Dar jucate cu inteligență și de o echipă...postmodernă, piesele prind spectatorul în vertijul unei mișcări copleșitoare ori în impasul anxietăților adânci, lăsându-i permanent libertatea de a ști că totul e un joc”. □ Ion Stratan publică amplul poem **Preziceri**. □ Observând că operele unor scriitori importanți ar fi inegale între ele (Eugen Barbu cu *Incognito* și *Caietele principelui*; opera lui Eliade care conține și scrieri mai puțin reușite; Ionescu, al cărui *Nu...* nu este „o capodoperă a spiritului critic românesc” etc.), Alexandru George propune o serie de **Disocieri** („Opinii”). Reținem două – cea dintre poetul și gazetarul Eminescu, și cea dintre poetul și filosoful Blaga (aceasta din urmă, de un umor involuntar): „Marele nostru poet, a cărui genialitate ne încântă și va încânta probabil veacurile, a fost un rău analist al situației politice a țării, un pamfletar reprobabil, un gazetar care din cauza partizanatului său îngust a minimalizat sau trecut cu vederea cele mai importante realizări ale epocii (printre care cucerirea Independenței, exact așa cum urmașii săi ideologici vor bagateliza

realizarea României Mari) sau a atacat de-a dreptul toată politica de deschidere a țării noastre (patronată ocult de rege), inclusiv acoperirea țării cu căi ferate, pe care le-ar fi dorit desființate, în același spirit în care a ironizat în final un proiect «nebunesc» al vremii: construirea unui pod peste Dunăre. Iar mai aproape de noi, un alt poet, poate la fel de genial ca și Eminescu, l-am numit pe Lucian Blaga, a construit pe baza unei ignorări scandaloase a ceea ce e Țara Românească, o teorie a spațiului național și a descoperit niște determinări «abisale» pe care le-a numit ale *Spațiului mioritic* în totală contrazicere cu cele mai simple constatări ce se pot face asupra istoriei și mentalității poporului nostru. Ei, bine, grav nu e acest lucru, ci faptul că succesul acestei metafore și al unei gândiri fără niciun suport în realitate a fost atât de mare încât acum în largi medii de cultură se vorbește de ele ca de o certitudine; de aceea, țin să mă disociez de această nebulă și afirm că eu consider o insultă definirea sau apartenența mea la o cultură care-și poate lua numele de la o oaie!”.

● Volumul Ilenei Mălăncioiu *Poezii*, o antologie cuprinzând și câteva poeme inedite (apărut în acest an la editura bucureșteană Vitruviu, în cadrul colecției de poezie românească îngrijită de Mircea Ciobanu) este comentat de Alex. Ștefănescu în nr. 30 al „României literare” (*Mesaj existențial*, „Cronica literară”). Analiza nu este întotdeauna convingătoare: „Situția descrisă este de cele mai multe ori situația în care se află poeta însăși. Nu este vorba, deci, doar de folosirea peroanei întâi – mod gramatical de autentificare a poeziei – ci de prezența «fizică» a artistei, ca la dans. Asemenea unei dansatoare, Ileana Mălăncioiu face din propria sa ființă un mijloc de comunicare artistică. Impresia de angajare integrală a ei în actul creației este copleșitoare. Poeta, apare, de pildă, pe scenă ținând într-o mână capul, iar în cealaltă corpul unei păsări tăiate, pentru a reface legătura dintre cele două părți. Gestul exprimă nu numai duioșia, ci și senzualitatea (...)”. □ *Un prinț din Levant îndrăgind vânătoarea* („Cronica literară”) ar fi, în opinia lui Gheorghe Grigurcu, Al. Paleologu, redescoperit o dată cu apariția ediției a doua a volumului *Sfidarea memoriei (convorbiri)* cu Stelian Tănase: „Neîndoios, Alexandru Paleologu e un aristocrat. Dar nu unul conservator, imobil, ci adaptabil, fluctuant, de nuanță bizantină. Un prinț al Levantului, încins de febra voluptuoasă a tranzițiilor. (...) E un sofist de rasă, un *graeculus*, înrudit, la noi, cu Nae Ionescu și Zarifopol, cu G. Călinescu și Ralea. Dată fiind altitudinea intelectuală și darul expresiv al discursului său, nu l-am putea alătura oportuniștilor vulgari, și de fapt, nici profitorilor «elevați», întrucât... n-a profitat. E vorba de categorii distincte. Oare am putea egala juvenilul, fantasmagoricul entuziasm de dreapta al lui Cioran cu cinicul oportunism, copios tarifat, al bătrânului Sadoveanu? Al. Paleologu aparține negreșit unei spontaneități în planul căreia greșeala nu e produsul unui calcul lucrativ, al unui carierism ideologic. (...) Un amoralism intră în compoziția mărturisirilor ca un factor stilistic acut, ca o crispă de desen expresionist”. □ Ioan Es. Pop

publică fragmente din poemul *Toamnă la Capri*. □ În paginile acestui nr. este publicat un document „Ion Caraion – inedit”, cu titlul „*Mi-au luat tinerețea, iubirea și mii de pagini scrise în 17 ani*”. Așa cum precizează Emil Manu în notița de prezentare, ar fi vorba de „texte din arhivă, restituite de SRI”, cu însemnări ale scriitorului din noiembrie 1971 (despre viața literară, în general). Reținem un fragment despre peripețiile prin care a trecut un eseu despre *Imposibila întoarcere*: „Aseară mi-a telefonat poetul V.N. Cincisprezece minute de elogii, ca să-mi spună la sfârșit că mi-a oprit articolul despre Marin Preda: n-ar fi trebuit să citez o pagină din *Imposibila întoarcere* care n-ar fi trebuit la rândul ei să apară în carte, pentru că n-ar fi trebuit ca Direcția Presei (cenzura) să-i dea «bun de tipar», așa cum n-ar fi trebuit să se supere autorul când a încercat să publice aceeași pagină în paginile revistei «Luceafărul» n-ar fi trebuit să i-o primească să i-o publice, fiindcă... Dar ar fi trebuit ca eu în articolul meu să nu las posibilitatea de a crede că de anumite întâmplări ale lui Moromete e vinovată societatea, când de fapt el e vinovat față de societate, el care ar fi trebuit... fiindcă ar fi trebuit... fiindcă... O abominabilă crimă împotriva spiritului, tradiției, viitorului și măduvei acestei țări, care este țărâniea, s-a săvârșit cu cele mai ticăloase arme... Și mai avem curajul să pledăm această mișelie care nu privește doar un om sau doar o colectivitate oarecare, ci însuși neamul acesta! Mi s-au interzis patru cărți. Mi s-a interzis acum eseu despre Marin Preda. Și sunt lăudat, periat, servit 15' la telefon cu somnifere de V.N., ca să mi se comunice până la urmă isprava asta. Ca să mi se vorbească de vinovăția lui Moromete! E vinovat Moromete care n-avea decât două mâini și doi cai, în afară de mîntea lui mai multă decât a nu știu câtor comitete centrale, că a ajuns ca să n-aibă ce mânca și să fie cărat acasă cu roata... V.N. e copil de țăran și cenzor”.

● „Un grup de Români revoltați” trimite redacției „22”, „pentru informare”, „o copie a scrisorii adresate domnului ministru Gafița”, în care protestează împotriva conducerii Centrului Cultural Român din Paris (textul va fi publicat în nr. 31, „Curier «22»”): „Cui și cu ce îi este utilă așa-zisa instituție culturală, care în realitate este un han (ca să nu spunem o casă de prostituție și de orgii bețiviste) cu funcționari afaceriști, care aleargă numai pentru aprovizionarea magazinelor ce le posedă în România. Sala de spectacole este în permanență plină cu... 5-10 spectatori, și aceia prietenii funcționarilor, persoane care vin numai pentru chiolhanurile nocturne ce urmează după spectacole și care se termină în zori și în aburi de țuică. Virgil Tănase, directorul cu un trecut dubios cunoscut de toată lumea, își menține această bandă de funcționari netrebniți, semianalfabeți și total incompetenți, uitați în Franța de mai mult de șase ani. Cei patru hoți, în frunte cu directorul Tănase, aleargă care încotro pentru afacerile lor, el lipsește în permanență, fiind mai mult în România pentru a-și pune în scenă piesele sale de o nulitate pe care nu o egalează decât... romanele lui, este arogant și bețiv. (...) Horia Bădescu își vede numai

de interesele personale de pseudopoet și a instaurat clica ardeleană în apartamentul de la Paris, plătit din truda poporului român, căruia îi lipsesc atâtea.” etc. În nr. următor al publicației (nr. 32, 7-13 august), avem reacția lui Virgil Tănase (în cadrul aceleiași rubrici, „Curier «22»”): „Publicarea scrisorii consacrată personalității celor care au în grijă Centrul cultural român de la Paris, de care mă ocup, și semnată «Un grup de Români revoltați» dovedește grija redacției pentru soarta culturii române în străinătate. Cauza e nobilă și cei care o apără merită recunoștința noastră. Mai mult decât atât, redacția revistei «22» dovedește curaj preluând un mesaj anonim, dând o identitate juridică celor care preferă să n-o aibă. Este un act de curaj să asumi, ca redactor-șef, afirmații pe care orice tribunal riscă să le sancționeze chiar atunci când cei care le fac, în slujba ideii de «dialog social», bag seamă, nu par dispuși să se prezinte la bară pentru a le susține cu argumente. Cultura română merită asemenea riscuri și cei care și le iau au toată considerația mea. Am fost întotdeauna sensibil la actele de curaj și am știut dintotdeauna că în sinea lor, discreți și neștiuți de nimeni, acești «Români revoltați» au fost alături de mine și atunci când am fost exclus din UTC (într-o ședință celebră în marea aulă a Facultății de Drept), și atunci când, exmatriculat din facultate, am lucrat ca betonist pe un șantier, și atunci când, fiind încă în țară, am publicat în străinătate un roman interzis de cenzură, dând apoi, de la București, revistei „Les Nouvelles littéraires” interviul în urma căruia am fost rugat să părăsesc România, etc. «Românii revoltați» au fost sprijinul meu moral și atunci când am refuzat să cer azil politic, și când am publicat *Dosarul Goma* (o carte pe nedrept uitată de redacția voastră), și când eram să-mi pierd viața pentru pamfletul *Ceaușescu I-ul, rege comunist*, chiar și atunci când am ajuns în țară pe 25 decembrie '89. Cine nu are un «Român revoltat» să-și cumpere căci fără el viața pare o zadarnică zvârcolire solitară. (...) Sunt un autor nul (românii au dreptate să fie revoltați) și numai eu știu câtă nemulțumire am măcinat de fiecare dată când am terminat vreuna din cele vreo cincisprezece cărți pe care editorii le-au publicat nici eu nu știu de ce, mai ales că aici, într-o societate de piață, o fac pe banii lor, probabil din plăcerea de a-i arunca pe fereastră. Sunt, este adevărat, în sinea mea bețiv și sufăr enorm că, obligat să-mi câștig viața zi de zi într-o societate care nu face cadouri și nu a inventat încă un Fond literar, trebuie, de vreo 20 de ani, să-mi văd de treabă zi de zi fără a mă putea deda viciului meu refutat (de altfel nu singurul: fumez, beau cafea, îmi rod unghiile și semnez de obicei cu numele întreg, ca la școală). Cât privește aroganța, este destul să citești această scrisoare ca să-ți dai seama că trebuie să fie ceva adevărat la mijloc. Este, se pare, dacă mi s-a relatat corect, calificativul pe care mi l-a aplicat D-na Ceaușescu însăși după lectura pamfletului mai sus amintit. Ei, dacă aș fi putut avea modestia de a semna atunci articolul incriminat cu un pseudonim (cum mi-a sugerat redacția, conștientă de riscul pe care mi-l luam), sau nici măcar..., ceva și mai demn, și mai ponderat: «Un Român revoltat», să

zicem...! Dar toate acestea trec, dragă Gabriela, și vor rămâne, cred, peste ani, atunci când marile cauze se vor fi spulberat, doar textele noastre literare – eu mai modest, mai ca o curiozitate, tu însă, ți-o spun cu toată sinceritatea, cu câteva proze care vor îndemna, probabil, vreun sânguincios universitar să caute complexitatea activității tale. Și va găsi ultimul număr al revistei pe care o conduci, sau îl va căuta pentru că va găsi, fără îndoială, scrisoarea mea de azi, și, peste ani, va roși el pentru tine și-n inima lui te va rândui printre Beniuci și alți Sorin Toma, luptători pe un alt front dar cu aceleași mijloace.” ■ Reacția lui V.T. este însoțită de răspunsul Gabrielei Adameșteanu (pe aceeași pagină 2): „Așa cum am mai spus și în alte ocazii, rubrica noastră «Curier „22”» nu exprimă opiniile redacției. Semnăturile nu constituie nici ele un criteriu de publicare, întrucât nu avem, oricum, posibilitatea de a verifica identitatea celor ce ne scriu. Publicăm chiar scrisorile nedrepte, inclusiv cele de amenințări (în trecut), inclusiv cele agresive la adresa corpului redacțional (o dovadă chiar în acest număr). (...) Cu excepția Centrului cultural de la New York (când se aflau acolo Ioan Aurel Pop și Al. Grigorescu), a celui de la Viena (când Grete Tartler a fost atașat cultural) și a celui de la Paris (când la Centrul cultural s-a aflat criticul Ion Pop) nu ne-au parvenit vești bune despre activitatea acestor centre culturale. (...) Nu am avut cum să apreciem activitatea Centrului cultural de la Paris până acum, întrucât nu ni s-a oferit niciodată posibilitatea concretă să aflăm ce se petrece acolo. Nu am primit corespondențe, nu am fost invitați nici ca ziariști, nici ca scriitori. (...) Dar pentru a oferi de acum înainte informații exacte asupra subiectului în discuție, așteptăm pentru unul din numerele viitoare ale revistei «22», din partea MAE, o listă a centrelor culturale românești, a celor ce le-au condus și le conduc, a celor ce au lucrat și lucrează în cadrul lor, a sumelor de care pot dispune, a succeselor pe care le-au înregistrat din ianuarie 1990 și până azi”. Nu în ultimul rând, Adameșteanu mai precizează: „D-l Virgil Tănase a omis din lista sa bio-bibliografică de gesturi curajoase apărarea președintelui Ion Iliescu după mineriada din 13-15 iunie 1990. Ca și lobby-ul pe care l-a făcut și îl face pentru acesta”. □ Revenim la prezentarea nr. 31 din revista „22”. Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă*” (**Brave OLD world!**, „Cronică de carte”). □ Gabriela Adameșteanu publică un serial intitulat **Europa de Sud**, în care analizează provocările de ordin politic, social, economic și cultural a acestei părți a continentului (continuare în nr. 32, 33 și 34). Reținem un pasaj în care este prezentată situația culturală din România, după 1989: „Valorile culturale au deja altă așezare, deși nu s-au scris noile sinteze, iar propunerile recente de ierarhii n-au prea convins. Un prim semn al schimbării este interesul post-decembrist al pieței (scuzați cuvântul) pentru «grupul de la Păltiniș», cu cei doi reprezentanți majori ai săi, Andrei Pleșu și Gabriel Liiceanu, care țin în continuare afișul marelui public (...). Din generațiile următoare, toată lumea va fi de acord să semnaleze maxima

celebritate a lui H.-R. Patapievici, valorizat în plus de un context politic accidentat. Tinerețea sufletească, «implicarea», au permis unora dintre intelectuali să-și construiască alte identități, care pe drept sau nu, au prevalat în piața literară nouă. Nicolae Manolescu este măsurat azi mai mult în calitatea lui de om politic, iar cariera sa literară este amintită doar ca un titlu aristocratic, într-o lume cu performanțe burghize. Ana Blandiana e și ea receptată public prin implicarea civică și politică, ceea ce nu-i neapărat un avantaj. Jurnalele lor despre experiențele din acești ani (dacă vor fi scrise) vor fi însă *best-seller-uri*». □ În acest nr. 31, doi protagoniști ai polemicii începute în 1995 în jurul naționalismului și europenismului revin asupra discuției: Gabriel Andreescu lansează o *Scrisoare deschisă domnului Octavian Paler*; iar Paler, *Un răspuns, tot deschis, domnului Gabriel Andreescu*; pentru întreaga dezbateră, v. *supra*, iunie 1995-noiembrie 1996.

[IULIE]

● Semnalăm, în nr. 7 al revistei „Cuvântul”, articolul lui Filip Florian *Examen de maturitate. Vârstele alianței politice* („Strategii”). □ Ion Vianu trimite o *Correspondență din Elveția. Șansele unei revoluții pașnice*, în care se referă la alegerile din acest an. □ Comentându-i volumul *Aventuri solitare* (Ed. Albatros, București, 1996, unde sunt reunite editorialele din „România liberă”), Ioan Buduca îi reproșează lui Paler „generalitatea” luărilor de poziție: „De ce nu intră Octavian Paler în jocul unei propagande active, explicite? De ce rămâne în jocul paradoxal al unei intimități cu fața către public? (...) Meritul principal al publicisticii lui Octavian Paler în acești ultimi șase ani (cea din articole și cea din cărți precum aceste *Aventuri solitare*) este și slăbiciunea ei cea mai evidentă: generalitatea maximă. Dacă privim lucrurile dinspre potențialul de capital politic acumulat, această slăbiciune gazetărească apare ca un merit. Vrând-nevrând – cine știe? – Octavian Paler scrie ca unul care ar candida la o președinție ideală. Una mai degrabă simbolică, cu puteri limitate. Cum ar trebui să fie, dacă am fi deja într-o democrație. Dar cum nu suntem într-o democrație efectivă, care și-ar putea permite un președinte simbolic, Octavian Paler se expune riscului de a fi judecat ca un moralist anacronic într-o lume de pragmatici și de pramatii. Risc asumat, de altminteri, cu o melancolică ironie” (*Un moralist în vreme de tranziție. Retorica prezidențială*, „Literatură”). ■ Din topul alcătuit de Buduca mai fac parte: 2. Cornelia Pillat, *Eterna întoarcere*, Ed. DU Style; 3. Ion Juvara, *Așa a fost. Amintirile unui chirurg*, DU Style, 1996; 4. Dumitru Danielopol, *Jurnal londonez*, Ed. Institutul European, Iași; 5. Nicolae Lupu, *Jurnal american*, Institutul European, Iași. □ Mircea Mihăieș scrie despre volumul lui Alex. Ștefănescu, *Gheața din calorifere și gheața din whisky*, care reunea editorialele acestuia din *Zig-Zag* (*Lecturi suplimentare. Editoriale cu răspundere nelimitată*, „Cap de afiș”). „Acumularea vioaie de mici scene aparent banale reușește să se

constituie într-o viziune coșmarească și grotescă, paralizantă și înfrîșătoare”, scrie Mihăieș, Alex. Ștefănescu fiind „gogolian în această latură a creației sale”; aceasta în timp ce „evidentul talent de a crea micro-lumi, de a dramatiza secvențe și întâmplări din realitatea imediată vorbesc de o posibilă afiliere la modelul caragialian de publicistică”. □ Romanul lui Dumitru Țepeneag *Hotel Europa* (Ed. Albatros, 1996) este comentat de Tudorel Urian într-o cronică intitulată *Boare de Maastricht. Casa noastră comună, textul* („Literatură”). Scrierea, „unul dintre cele mai importante romane apărute la noi în ultimii ani”, ar fi „mai degrabă o delicată pentru naratologi decât o carte pentru uzul comun”, în care „proza face casă bună cu publicistica și cu critica, ficțiunea cu realitatea, filosofia cu jurnalele de actualități și visul cu politica”, metaromanul cu romanul realist: „Autorul metaromanului pune parcă întregul proces românesc într-un aparat cu raze Roentgen. Tot ceea ce în mod obișnuit este ascuns privirilor cititorului iese la suprafață. Creația nu mai apare ca un dar divin, ci ca o muncă aproape anostă de recuperare a realității din amintiri, tăieturi din ziare, vise și imaginație. (...) În mod paradoxal, chiar dacă textul este un soi de colaj făcut din lipirea uneori grosieră și ostentativă de elemente reale, fictive și chiar onirice, după tehnica *romanului reportaj*, profesat de prozatorii americani ai deceniului al treilea, impresia ultimă este aceea de roman cât se poate de realist”. ■ Din topul lui Urian mai fac parte: 2. Damian Necula, *Sărbătoare continuă*, RAO; 3. Rodica Draghinescu, *Distanța dintre un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e*, Ed. Marineasa, Timișoara, 1996; 4. Emil Mladin, *Părintele Mavrodin*, DU Style, 1996; 5. Emilian Galaicu-Păun, *Gesturi*, Ed. Cartier, Chișinău, 1996; 6. Corin Braga, *Hidra*, Ed. Imago, Sibiu, 1996. □ Despre volumul lui Dan Damaschin, *Cartea expierilor. Poeme (1975-1995)* (Ed. Didactică și Pedagogică, 1996,) scrie Al. Cistelean (*Discursul iluminat. Apocalipsa, după Damaschin*, „Literatură”): „Exclus din nomenclatorul optzecist, poetul mai apare, unde și unde, în cataloagele șaptezeciste, dar mai degrabă cu sentimentul unei addende decât cu acela al unei reale apartenențe. (...) Riscul de a folosi un limbaj ardent în plină hegemonie a lehamitei și de a juca pe vehemență oraculară în vremuri ironice, sastisite, trebuia plătit într-un fel, măcar în moneda notorietății imediate. Dan Damaschin a avut, în fond, ce și-a dorit: o ostentativă, marcată singularizare. El este propria sa generație – fără vecini, fără neamuri, fără căzuși, în disprețul oricărei gregarități a poetului”. Din topul criticului mai fac parte: 2. George Vulturescu, *Tratat despre ochiul orb*, Editura Libra, București, 1996; 3. Marian Drăghici, *Lunetistul*, Ed. Pontica, Constanța, 1996; 4. Irina Nechit, *Cartea rece*, Cartier, Chișinău, 1996; 5. Andrei Țurcanu, *Cămașa lui Ressos*, Cartier, Chișinău, 1996; 6. Valentin Iacob, *Petrogradul într-un pahar de șampanie*, Ed. Integral, București, 1996; 7. Grigore Scarlat, *Rouă medievală*, Biblioteca Apostrof, Cluj, 1996. □ Octavian Soviany scrie despre studiul lui Virgil Nemoianu *Micro-Armonia. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în*

literatură (traducere de Manuela Cazan și Gabriela Gavril, Polirom, Iași, 1996) (*Nostalgia idilei. Povestea unui model literar*, „Literatură”). Astfel, „strălucirea și suferințele idilei, despre care vorbește admirabilul eseu al lui Virgil Nemoianu” devin „cu adevărat semnificative mai ales în măsura în care schițează drumul de la o viziune a lumii întemeiată pe coerență și armonie spre alta, marcată de contradicții și antagonisme și pusă sub semnul distinctiv al modernității”. □ Radu G. Țeposu publică *Bizara aventură de a fi om. Călătoriile săracului*, „fragment din volumul *Suferințele tânărului Blecher*, în curs de apariție la Editura Minerva”. □ Tudorel Urian realizează un dialog cu Alexandru Paleologu despre aristocrația românească și vicisitudinile prin care a trecut aceasta în anii comunismului (*Trecute vieți de doamne și domnițe. „Pentru o lady, pielea delicată era un semn de mârłănie”*, „Radiografii”). □ Un soi de „evocare” despre Geo Bogza face publicistul Cezar Andreescu (*Un om cu maniere. „Sărut mâna, tovarășe secretar general!”*). Tonul este anecdotic, iar intenția, probabil demascatoare: la banchetul oferit de Ceaușescu după Conferința națională a scriitorilor din 1968, Geo Bogza i-ar fi sărutat mâna; pe de altă parte, tot poetul avangardist l-ar fi împins și pe Nichita Stănescu să facă același gest cu Arghezi în 1965, când marele poet împlinise 85 de ani.

● În deschiderea nr. 7 din „Vatra”, este publicat un fragment din romanul *Povestea marelui brigand* al lui Petru Cimpoeșu (*Drumul spre Emaus*). □ La rubrica „Vatra-Dialog”, Adriana Bîrsan inițiază un dialog cu Gheorghe Crăciun: „*Azi cititorii sunt din ce în ce mai fascinați de literatura ușoară, digestivă*”. Prozatorul și teoreticianul optzecist regretă lipsa „conștiinței civice” în regimul trecut și cvasi-inexistența fenomenului disidenței: „Mă îndoiesc că a existat. Dacă ar fi existat, în România ar fi trebuit să fie ca în Cehoslovacia, o Carta 77, ar fi trebuit să apară un Havel, ar fi trebuit să se nască niște forme de organizare civică foarte puternice, așa ca-n Polonia și Ungaria. Or știm că dincolo de această împăcare cu răul și de această rezistență de grup la ideologia comunistă la noi nu au existat decât forme de revoltă și opoziție individuală. Aceste forme nu au reușit, din păcate, să provoace coagulări. (...) Mă gândesc la acțiunile lui Goma, la acțiunea lui Dorin Tudoran sau Mircea Dinescu. Au fost niște forme de radicalizare a conștiinței scriitorului, care, totuși, nu au reușit să-i adune pe cei care scriau în jurul unei idei de opoziție, în jurul unei ideologii anticomuniste. Faptul că rezistența la comunism nu a condus la afirmarea unei identități intelectuale și scriitoricești distincte îi dă astăzi scriitorului un sentiment de culpă”. Cât despre „conștiința civică” postdecembristă, ea s-ar manifesta fie într-un „discurs prea liric, prea metafizic chiar dacă există în el și o certă luciditate a ideilor” (precum cel al Anei Blandiana sau al lui Octavian Paler), fie într-unul „prea elitist, prea speculativ” (vizibil la Andrei Pleșu sau în articolele publicate în revista „22” – „cea mai bună revistă de atitudine civică”- deși evoluează

„într-un cerc închis”, cu „cititori gata câștigați”); în fine, „un discurs public mai eficient” ar fi de găsit în tabletele politice ale lui Nicolae Manolescu, Stelian Tănase sau Alexandru Vlad). „«Inteligenția»” („o categorie de intelectuali care să nu fie neapărat scriitori, dar să fie oameni ai reflecției libere, care să gândească problemele mari ale omului, ale istoriei, ale societății, ale organizării statale, politice”), ea ar fi reprezentată Adrian Marino, H.-R. Patapievici, Emil Hurezeanu, Andrei Cornea și Alina Mungiu. Crăciun își continuă reflecțiile asupra „conștiinței civice”, referindu-se la propriul caz și disociindu-se de categoria „apoliticilor”: „Eu ca scriitor nu sunt un obsedat al socialului, nu țin de comportamentul meu de scriitor această deschidere directă spre social. Dar conștiința civică nu se impune. Dacă scriitorul este azi în România o conștiință civică, asta se întâmplă nu datorită faptului că această dimensiune intră în definiția atemporală a scriitorului, ci pentru că viața de azi obligă la așa ceva. (...) Am impresia că activitatea civică a scriitorului e mai degrabă rău decât bine percepută. Și faptul acesta se vede foarte clar chiar în spațiul literaturii din poziția unor critici și «oameni de bine» care cer scriitorilor să nu se implice politic, să nu ia atitudine. Ei s-au declarat apolitici, dar pe de altă parte fac o foarte fină și eficientă politică a actualei puteri...” □ În acest nr, stau „Față-n față” Ioan Groșan și Radu Țuculescu. Pentru Ioan Groșan, Radu Țuculescu este *Vânzătorul de aripi*, iar pentru Țuculescu, Groșan l-ar întrupa pe *Homo ludens*. Despre Ioan Groșan scriu: Iulian Boldea, *Proza ludică*, Al. Cistelean, *Parabola Groșan*, iar despre Radu Țuculescu, Cornel Moraru, *Povestiri realist-macabre* și Mihai Dragolea, *Viața cotidiană și (h)ororile ei*. În opinia lui Al. Cistelean, „prima doctrină pusă la încercare este cea a mimesis-ului, a realismului ce înhamă direct literatura la realitate, făcând din ea o reflectare, o copie” (*O dimineată minunată pentru proza scurtă*); în plus, „la faliment ajunge și doctrina contrară, mult mai emfatică, a preeminenței scrisului asupra realității, doctrină pusă în arme parodice în *Marea amărăciune*” (*Caravana cinematografică*). La rândul său, Cornel Moraru descoperă în volumul *Cuptorul cu microunde* al lui Țuculescu (Dacia, 1995) „povestiri realist-macabre, cu accente adesea de comedie neagră, împinsă până la tragism, unde absurdul și parodicul însoțesc prezentarea, de un brutal cinism auctorial, a existenței noastre obișnuite, însă deja puternic demonizată”. □ Din ancheta *Greco-catolicismul – de la tradiție, prin prezent, spre viitor* reținem răspunsul lui Gabriel Țepelea, *Blajul în viața politică și culturală a țării*. □ În cadrul rubricii „Convergențe-divergențe”, este publicată o discuție cu Vladimir Tismăneanu de la Radio Cluj, din 27 mai 1996, discuție moderată de Octavian Hoandră și avându-i ca invitați și pe Alexandru Vlad și Dan Pavel. Dacă ar fi rămas în România, Tismăneanu crede că „cea mai normală evoluție ar fi fost: sociolog, probabil după revoluția din '89 profesor la Universitatea din București și, fără îndoială, intrat din primele zile în GDS. Ce aș fi făcut în GDS? Cred că aș fi luptat din primele zile fără reticență în

favoarea transformării GDS în partid politic. Aceasta este, cred, marea eroare care s-a produs din punctul de vedere al intelectualității critice în România”. Reținem și opiniile politologului despre Revoluția din 1989 și despre necesitatea unui proces al comunismului: „Revoluția română a existat – și sunt cu totul de acord cu cei care susțin că nu a fost lovitură de stat, o combinație a KGB-ului cu Mossadul sau cu altcineva, asta este o fantasmagorie, nu neg că serviciile secrete aveau un interes. Serviciile secrete au interese în toată lumea întotdeauna, dar nu asta este important. Revoluția română era răspunsul la o stare de disperare națională, o stare de refuz al unui sistem politic și avea cauze structurale iar nu cauze accidentale – nicidecum rolul unui serviciu secret sau al altuia. (...) Deci revoluția română nu pleacă de la conspirație, dar ea sfârșește în conspirație. Pentru că pornește absolut spontan, din cauze pe care nu le așteptaseră mulți dintre ei, cei care aveau să fie beneficiarii în fond ai masacrelor de la Timișoara, Cluj, Sibiu și evident, de la București. Aceste persoane folosesc vidul de putere, care era în același timp și un vid de aspirații politice. De fapt, distincția între vidul de putere și cel de aspirații politice. S-a folosit astfel vidul de putere pentru a se substitui, de fapt, un tip de aspirații politice cu alte. Un fel de neo-gorbaciovism sau neo-leninism, care, nu-i așa, ulterior se schimbă treptat, ca un șarpe care își schimbă pieile tot timpul (...) Deci cine sunt beneficiarii? Sunt (...) cele două forțe politice, politico-instituționalizate, care au avut un rol important în România de dinainte de '89 și de după, adică forțele politice din armată și cele din Securitate, un aparat întotdeauna adjuvant și parazitar.” Despre procesul comunismului: „Răspunsul e categoric da! Sunt absolut în favoarea a ceea ce face Alianța Civică cu Memorialul de la Sighet. Sunt lucruri fundamentale și singurele lucruri care pot să se constituie într-o minimă terapie a acestei societăți care este profund traumatizată, oricât s-ar crede că nu este. Am studiat prea mult – Alexandru Vlad îmi spunea înainte de această discuție că mă ocup de istoria comunismului din perspectivă psihoistorică – psihanaliza și ca pe oricine care a studiat psihanaliza nu se poate să nu te intereseze acest subiect, fenomenul numit *return of the repressed*, o revenire a ceea ce a fost refutat. Ceea ce ni se propune acum este o refulare. Cine a studiat teoria psihanalitică a societății își va da seama că întotdeauna ceea ce este refutat de fapt tinde să se întoarcă. Dar nu se întoarce în formele benigne, de obicei se întoarce în formele deosebit de violente și extrem de pervertite. Aceste *retour du refulee*, cum ar spune francezii.” □ Dintr-un *Dialog monologat* al lui Paul Goma cu dublul său (numit „Celălalt”) reținem că prozele *Ferestre întunecate*, *Ana Roșculeț* și *Desfășurarea* ar reprezenta dovadă că Marin Preda ar fi fost un spirit „bolșevic”, iar romanul *Delirul* l-ar fi instituit ca „prinț comunist”. Publicarea unor texte ale lui Blaga în presa anilor '60 este socotită „murdărirea la care au lucrat, pe după cap, Dorli cu Ivașcu – «întru salvarea culturii»”. □ Din paginile acestui nr. 7, semnalăm și dialogul lui Ion Crețu cu Grigore Bostan *Despre*

literatura română din Bucovina. „O forță eficientă de menținere a identității naționale”.

● O relectură a romanului lui Augustin Buzura *Refugii* propune Ioan Holban în nr. 7 din revista „Convorbiri literare” (*Viața mea se consumă în imaginație*). „Pierde ceva cartea o dată cu trecerea timpului (sunt, iată, 12 ani de la prima ediție)? Mesajul romanului mai este astăzi actual?”, se întreabă criticul, pentru a răspunde: „Să spun de la început că, la o nouă lectură, *Refugii* (primul volum din ciclul epic *Zidul morții*) își dovedește indiscutabil rezistența tocmai pentru că valoarea textelor lui Augustin Buzura nu rezidă atât în «fabula» lor, cât în problematica vizată. În cazul acestor romane, cu o pronunțată componentă psihologică, nu interesează subiectul, ci temele abordate de narator prin intermediul unor personaje dilematice ale căror gânduri, sentimente, senzații, obsesii și convingeri sunt expuse și analizate în clipa rostirii memoriei. Teme fundamentale care rezultă din acest moment al confruntării ființei cu sine însuși constituie elementul esențial care conferă unitatea scriiturii lui Buzura, precizând astfel locul important pe care-l ocupă proza sa analitică în spațiul romanului românesc contemporan”. □ În acest nr. 7 din „Convorbiri literare” sunt publicate și o serie de poeme de Mihai Ursachi. □ Cristian Livescu scrie despre volumul *Insula șerpilor* din seria de *Unde scurte* (**Monica Lovinescu sau memorialul unei răni necicatrizate**, „Critica criticii”): „«Războiul rece» al Monicăi Lovinescu a fost, cred, unul mai mult personal, înverșunarea împotriva regimului de tristă persistență având – ca la mulți dintre noi (fiecare și-a avut nepacea sa cu totalitarismul!) – resorturi particulare și ele se referă neîndoielnic la sacrificiul martiric îndurat de mama sa în beciurile securității, ca urmare a exilului fiicei, un exil ce se anunță încă din anii '50 lipsit de «cumințenie». Prin scris și transmisia herțiană a scrisului, a încercat și a reușit să-și răzbune mama și să-și continue tatăl, ilustrul critic E. Lovinescu (...). Pe mulți din cei dezapropați pentru *Est-Etica* lor – adică o etică sui generis, cum numai estul relativizării oricărui patos o poate avea – cred că vocea Monicăi Lovinescu îi urmărește și acum. O voce a spusei pe șleau, gravă, severă, cu asprimi vituperante, de procuror obișnuit cu rechizitorii certe, rămase în suspendare, acuzația rămâne impregnată în urechea «împricinatului» și o duce cu el ca pe un stigmat imposibil de înlăturat, oricât de generoasă ar fi sunat grațierea. Incisivitatea acestei «doamne de fier» a exilului românesc are o răceală tonală grea, apăsătoare, dublată însă de o ironie caustică și o vervă tăioasă (...). □ Paul Goma intervine în polemica dintre Mircea Iorgulescu și Gabriel Dimisianu în chestiunea „Apelului” adresat lui Gabriel Liiceanu; v. *supra*, 22 aprilie.

● La rubrica „Document” din nr. 7 al revistei „Ateneu”, Pavel Țugui publică un studiu intitulat *Mircea Eliade și „The Oxford Group Movement” (1936)*; sunt reproduse și o serie de scrisori (printre care și una trimisă de Eliade lui Dimitrie Gusti, care îi facilitase deplasarea, în care îi oferă detalii despre

întâlnirea cu acest grup și ideologia lui). Eliade fusese însoțit la Oxford de Alice Voinescu.

● În nr. 7 din „Timpul”, Val Condurache aduce în discuție, cu destul scepticism, **Mesianismul lui Patapievici**, pornind de la ultimul volum al acestuia: „Acoperit de o glorie meritată, original prin capacitatea de a aduna într-un discurs coerent informații din mai toate domeniile și extrem de spectaculos în genul lui G. Călinescu, în exprimarea sintetică, Horia Radu Patapievici (*sic!*) a început să devină din ce în ce mai incisiv, a căpătat un aplomb pe care nu-l avea în textele de început și, din fericire pentru scriitorul Patapievici, din nefericire pentru omul de atitudine Patapievici, s-a lăsat tentat de aventura sentențiozității. Devenit «instituție națională», Patapievici a început să se pronunțe sentențios în toate problemele naționale, cu o trufie care nu stă bine niciunui spirit ales. Aplauzele l-au copleșit într-o asemenea măsură, încât Patapievici a început să transforme fiecare eseu într-un show cultural cu o tot mai apăsătoare notă cabotină. Presa conservatoare de la noi a sancționat ieșirile anti-culturale ale eseistului, negându-i și calitățile speculative, indiscutabile. În ce mă privește, sunt în acord cu poziția lui Patapievici, care privește cu necruțare spiritul românesc în fața vremii, dar mă despart de el în ce privește limbajul. Și Cioran a simțit nevoia să-și găsească identitatea prin raportare la o majoritate informă, dar nu și-a căutat identitatea în alt popor. Patapievici a început să disprețuiască înainte de a se afirma ca port-drapel, fie și al unei minorități și, purtat de glorie, s-a însingurat într-un dispreț care nu privește condiția umană (precum la Cioran, lucru de înțeles), ci condiția națională. Fără să fiu un naționalist, fără să fiu orb la defectele noastre de caracter, fără să le accept ca pe oricare altă fatalitate, nu mă pot dezice de substanța din care sunt făcut, ca și cum providența m-ar lua de guler și m-ar scoate în afara istoriei. Gloria, fără îndoială meritată, l-ar putea împinge pe dl. Patapievici la o singularitate sinucigașă”. □ Într-un interviu acordat revistei, Stelian Tănase se referă, printre altele, și la dificultatea condițiilor de trai ale scriitorilor, de unde și unele afiliieri sau abandonuri profesionale: „Mulți dintre ei preferă să intre în grațiile statului, să devină scriitori de curte mai mult sau mai puțin mascați; sprijinind puterea, obțin privilegii: ambasade, academie, reviste, ministere, teatre, edituri și așa mai departe. Aș putea da exemple de cel puțin douăzeci de intelectuali importanți care gravitează în jurul puterii și care au asemenea avantaje. Bineînțeles, când va veni opoziția la putere, alți intelectuali, și ei dedați la politică, se vor bucura de anumite avantaje. În principal posturi bine plătite, acces la mass-media – deci influență ș.a.m.d. (...) Situația scriitorilor astăzi este foarte dificilă. Ei nu sunt plătiți de edituri, iar atunci când sunt «plătiți» cu câteva sute de mii de lei primesc cam un salariu, două pe care le ia un muncitor sau un funcționar mediu. O carte îți ia doi-trei ani ca s-o scrii. Toți scriitorii sunt siliți să aibă alte ocupații din care își câștigă pâinea cea de toate zilele, ca să-și plătească chiria, să-și țină copiii în școli etc.

Ideea pe care am auzit-o la mulți că scriitorul e privilegiat, că are condiții de trai bune, mașină și lux, e falsă. Uitați-vă, eu sunt parlamentar, am scos câteva cărți după revoluție, mi se pare că șase cărți – nu pot să le număr acum –, și locuiesc în două camere, vedeți?, un apartament foarte modest și nu pot să-mi permit mai mult. Și sunt și parlamentar, deci câștig de-acolo un salariu consistent care-mi asigură liniștea. Și am o situație materială foarte modestă. Deci gândiți-vă ce se întâmplă cu un tânăr scriitor. Această condiționare foarte concretă, foarte dură a vieții determină adesea și opțiuni politice și culturale, chiar de creație în scrisul unora. Sunt scriitori foarte talentați care, nerezistând la 30 de ani acestor presiuni, se apucă de altceva. Dacă aș face o listă, de pildă, câți scriitori din fabuloasa generație '80 au renunțat să mai scrie, să știți că sunt '80%. Și care se mai consideră scriitori, încă vorbesc prin gazete ca scriitori, dar n-au scris nimic sau aproape nimic după revoluție. Și eu îi știu. Unii sunt chiar lideri ai acestei generații. Fie prozatori, fie critici, fie poeți. Nu mai sunt activi în domeniul vieții culturale. Sigur că ei dau interviuri, mai publică câte ceva, un text de atitudine undeva, dar în fapt au renunțat să scrie poezie, romane și lucrări de teorie și istorie literară. *Din secătuire interioară sau din motive materiale?* Amândouă. În primul rând este o presiune a mediului extraordinar de puternică. În al doilea rând, ei au fost crescuți, educați în lumea care a existat până în 1989 și nu mai pot avea o reacție reală, concretă față de lumea care se dezvoltă acum”.

[IULIE-AUGUST]

● Menționăm din sumarul numărului 7-8 al „Vieții românești”: Traian T. Coșovei publică poeme, Horia Gârbea, o proză intitulată *Sentimentul timpului*, iar Octavian Soviany, o alta, *Aventuri în Rue Morgue*. □ Gheorghe Grigurcu scrie despre cartea de convorbiri a lui Nicolae Breban *Confesiuni violente (Singurătatea lui Nicolae Breban, „Comentarii critice”)*. □ Florin Mihăilescu analizează două volume ale lui Cornel Ungureanu, *Mircea Eliade și literatura exilului* (Ed. Viitorul românesc) și *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului* (Ed. Amarcord) (*Un paradox al exilului*): „Amândouă sunt scrise cu un condei de fină ironie ludică și cu o stăpânire dezinvoltă a subiectului, chiar dacă nu toate soluțiile și interpretările pe care ni le oferă pot fi împărtășite. Cornel Ungureanu practică mai puțin, în aceste volume, o critică analitică a operelor, cât mai cu seamă una a vieții literare, mai puțin una a valorilor estetice, cât a situației lor istorice. Dintr-o asemenea particularitate a demersului vine de altfel și farmecul ei de lectură, ca și epicul evocator sau aplombul polemic, nu lipsit câteodată de stridențe și exagerări, al autorului lor”. Criticul o reține mai degrabă pe cea de a doua (în care sunt prezenți, printre alții, Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Petru Dumitriu, Virgil Ierunca, D. Țepeneag), obiectând că nu este analizat și cazul lui Ion Caraion sau invocând unele „supralicitări” (în observațiile despre curentul

oniric, spre exemplu). De asemenea, ar fi vorba de o lucrare despre exil în care nu se pune și „problema publicului” sau a limbii în care a fost scrisă opera acestor autori.

- Din nr. 7-8 al revistei „Familia” menționăm studiul lui Mircea Popa *Începuturile literare ale lui I. D. Sîrbu* („Criterion”; partea a doua, în nr. 9, septembrie). □ Semnalăm și cronica lui Radu G. Țeposu despre volumul lui Ion Simuț *Confesiunile unui opinioman* (Editura Cogito, Oradea, 1996) (*Farmecele maligne ale provinciei*). □ Este publicat și un „Dicționar de vară – Proza”, cu beletristică de Petre Barbu (*Musafirii*), Traian Ștef (*Strania*), Daniel Vighi (*Petcu cel Mare*), Alexandru Vlad (*Amintirea clară și precisă a zilei de 7 septembrie 1968*) etc.

- În nr. 7-8 din revista „Steaua”, Florin Mihăilescu scrie despre istoria lui Mihai Cimpoi (*Semnificația apartenenței*): „Mihai Cimpoi revine de atâtea ori în cartea sa asupra acestui specific, construind în unele pagini o adevărată ontologie și chiar metafizică a modului basarabean de a privi și înțelege lumea și de a-și afirma în consecință potențele și caracterele stilistice ale unui anume tip de creativitate. Condiția existențială a spiritului românesc basarabean a fost condiția unui exil particular și straniu. Spre deosebire de exilatul apusean care trebuia să-și părăsească îndeobște limba și să devină astfel un «cavaler al resemnării», «exilatul din Est a fost un cavaler al rezistenței. Al rezistenței și prin limbă, bineînțeles, căci limba pentru acesta din urmă este Casă a ființei, rostire esențială (nu joc secund al poetului, spectacol filologic, textualist sau intertextualist, hazard dadaist)». Limba devine astfel, după cum se înțelege, fundamentul ontologic al apartenenței naționale, încât «bătălia pentru limba românească» este echivalentă cu bătălia pentru recunoașterea identității etnice și, în ultimă instanță, a unei existențe libere, de sine stătătoare: «Lupta pentru limba română cu intensități remarcabile a însemnat, în definitiv, lupta pentru ființa românească». Pe drept cuvânt, conchide M. Cimpoi, cu referire expresă tocmai la perioada cea mai cruntă presiunii totalitare în vederea desăvârșirii procesului de dezintegrare națională: «De aici primele caractere învederate ale literaturii basarabene postbelice consunătoare cu particularitățile ei observate și în secolul XIX: conservatorismul funciar, subtextualismul, polemismul esopic camuflat, ruralismul și 'regionalismul' ei învederat care mai continuă vechiul pașoptism sau sămănătorism, luate în sensul lor programatic al promovării ideii naționale și al punerii în prim-plan al omului pământului, al omului naturii, al omului lui Dumnezeu». Așa se explică, după cum completează M. Cimpoi în numeroasele sale reveniri asupra problemei, mioritismul, tradiționalismul, organicismul, dar și ecletismul, folclorismul și misticismul creștin, iar pe deasupra tuturor și însumându-le pe toate – aceeași identificare totală, absolută cu limba ca loc al ființei, în sens heideggerian. În aceste condiții, scrisul devine pentru basarabeni «un act existențial»: «A crea o operă literară presupune, la ei, o *bucurie de a scrie românește*, stimulatoare de elan

creativ specific»". □ La ceas aniversar, Ioan Mușlea îl felicită pe Octavian Paler, comentându-i totodată și ultima carte (*Strigătele Cassandrei*): „Dintre ultimele cărți publicate de Octavian Paler, cea mai importantă îmi pare a fi aceea «Cronică morală a unui timp plictisit de morală», intitulată *Vremea întrebărilor* și stând sub semnul unui *motto* înfiorător: «Ascultați de porcii voștri care există. Eu mă supun zeilor mei care nu există» (René Char). Construcția, curajul și sinceritatea «jupuită» a acestei «vremi a întrebărilor» sunt teribile, iar mărturia pe care o constituie este grozavă. Oricine ar dori să înțeleagă ce se petrece cu adevărat în România zilelor noastre ar trebui să parcurgă cu multă luare aminte aceste texte cumplite. Meritul extraordinar al textului lui Paler este «de a fi repus în regim de analiză vie, de controversă, prezentul»". □ În paginile acestui nr. avem și un grupaj aniversar Norman Manea; scriu: Liviu Petrescu, *Norman Manea la '60 de ani*; Virgil Nemoianu, *[Profil]*, datat „Bethesda, MD iunie 1996”; Lucian Raicu, *Câteva gânduri*, datat „iunie 96”; Matei Călinescu, *Plicul negru* (text publicat în „Boston Sunday Globe”, 11 iunie 1995, trad. de Liviu Petrescu). Autorul însuși furnizează un *[Curriculum vitae (1983-1994)]* („New York, martie 1994”). După Lucian Raicu, „Norman Manea, ca să inventeze un alt fel de a scrie (caracteristaica mai tuturor marilor scriitori), s-a inventat mai întâi pe sine însuși și continuă de fapt să se inventeze cu fiecare frază, nu să se reproducă, ar fi mai simplu, i-ar veni mai ușor. Nimic din ce a scris nu-i vine în ajutor. Nimic din ce a trăit și a trăit multe. Nimic din ce a citit și a citit ca puțini alții, a citit tot timpul”. ■ Referindu-se la romanul *Plicul negru*, pe care Manea l-a republicat în engleză introducând pasaje eliminate de cenzură și eliminând o serie de pagini care dădeau senzația de „criptic”, Matei Călinescu optează, indirect, pentru versiunea românească a scrierii: „Nu mă îndoiesc de sinceritatea insatisfacției sale, așa cum a fost ea exprimată în *Referatul cenzurii*. Dar sunt convins că, probabil fără să-și dea seama, Manea s-a dovedit capabil să transforme constrângerea într-o virtute (Nu a spus, oare, Borges, în glumă și cu profunzime, că «Cenzura este mama metaforei»?). Mai mult, «scrierea criptică», principala trăsătură stilistică a *Plicului Negru*, nu este în sine însăși nici bună, nici rea. Este o tehnică literară absolut legitimă, ce a fost adeseori folosită de-a lungul vastei istorii a cenzurii și a persecuției intelectuale, dar a fost și continuă să fie folosită și în mod independent, în diferite scopuri estetice. Ceea ce contează cu adevărat este forța cu care acest procedeu este mânuit, bogăția înțelesurilor de adâncime și de suprafață pe care el le dezvoltă, precum și puterea de a ilumina anumite zone obscure sau ambigue ale intenționalității umane. Obscuritatea, golurile distribuite cu îndemănare în informația epică, duplicarea alegorică a înțelesurilor, metaforele enigmatice pot, de fapt, să facă lectura unui roman ca *Plicul Negru* cu mult mai bogată și mai captivantă”. □ Două apariții din zona biograficului sunt comentate de Constantin Cubleşan (*Straja dragonilor*) și Ruxandra Cesereanu

(*Cazul Pătrășcanu*, pornind de la volumul *Principiul bumerangului. Documente ale procesului Lucrețiu Pătrășcanu* (București, Ed. Vremea, redactori Nicolae Henegariu, Angela Dumitru, Cristina Cantacuzino și Silvia Colfescu; redactor coordonator Mihai Giugariu).

● Revista „Tomis” împlinește 30 de ani de apariție. Nr. 7-8 este dedicat acestei aniversări. O retrospectivă a istoricului și mizelor publicației face Constantin Novac, observând că *Problema supraviețuirii* se pune și după 1989: „Prin program și ținută, revista «Tomis» s-a dovedit a fi, o *prezență necesară* în peisajul cultural național. Din păcate, tocmai acum când zărilor conștiințelor tind spre limpezire, când, iată, împlinim o vârstă rotundă de viziune și demnitate, nori negri bugetari ne amenință alcătuirea. Nu-mi rămâne decât să sper că responsabilii cu bunul mers al treburilor cetății se vor teme de dojana Posterității gâlcevitoare, condamnându-ne, prin măsuri judicioase, la existență veșnică”. □ Sunt publicate diverse *Opinii despre „Tomis”*, exprimate de-a lungul timpului (de regulă, la ceas aniversar) de Cornel Regman, Gabriel Dimisianu, Pavel Chihaia, Petre Diaconu (arheolog, colaborator al publicației) etc. □ Este publicat un grupaj „Redactorii revistei răspund: Constantin Novac, Nicolae Motoc, Florin Șlapac”, în care sunt reproduse „fragmente din interviuri realizate de Ovidiu Dunăreanu” de-a lungul vremii. Reținem, din interviul cu C. Novac, alte detalii despre istoria revistei în epoca totalitară: „Nicio revistă n-a pierit dintre cele înființate în epoca de tristă amintire. *Odiosul* sistem, în anumite puncte ale infrastructurii lui active era reprezentat și de oameni cu care se putea discuta și chiar te puteau ajuta la nevoie. Le puteai exploata dacă nu propensiunea spre cultură, măcar orgoliul, patriotismul local, sentimentul confuz al unei datorii față de colectivitate”. Nicolae Motoc se referă la redactorii, redactorii asociați și colaboratori ai revistei: Alex. Ștefănescu, Al. Protopopescu, Mirela Roznoveanu etc.; Cornel Regman, Marin Mincu etc; au publicat și: Șerban Cioculescu, Ion Negoitescu, Lucian Raicu, Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu, Valeriu Cristea etc. În 1972, redacția și-ar fi unit forțele (fără prea mare succes) în lupta cu Ion Bădică, redactor-șef impus pe linie ideologică; revista ar fi trecut, în curând, de la bilunar la trimestrial, pentru ca între 1974-1981 să se asiste la „decăderea totală” a revistei. □ Dan Perșa scrie despre unele *Campanii ale „Tomis”-ului* (cea mai importantă pare a fi fost intervenția pentru reconstruirea monumentului *Trophaeum Traiani* de la Adamclisi din nr. 9/1967 și nr. 3/1968 ale revistei). □ Evelina Cârligeanu scrie despre cărțile redactorilor revistei (*Timpul regăsit*): Nicolae Motoc (volumele de poeme *Dimineața nuanțelor* și *Anamorfoze*), Al. Protopopescu (*Romanul psihologic românesc*, 1978), Constantin Novac (*Vara nebună cu bărci albastre*), Florin Șlapac (*Jucăria*, 1989, *La inima fermecată*, 1995), Ovidiu Dunăreanu (*Cu bucuria în suflet*, 1995). □ Reținem și precizările lui Sorin Roșca despre *Poșta redacției... peste ani*; rubrica ar fi fost susținută de Alexandru Protopopescu, Romulus Vulpescu, Ioanichie Olteanu,

Eugen Lumezianu, Nicolae Motoc; spre exemplu, Liviu Ioan Stoiciu ar fi fost descoperit, în decembrie 1967, de Romulus Vulpescu.

● În nr. 7-8 din „Apostrof”, Ion Bălu comentează două volume de convorbiri, *Sfidarea memoriei* și *Eu sunt ținta*, considerând că, astfel, stau față în față **Avocatul și proletarul** („Cronica literară”), respectiv Al. Paleologu și Geo Bogza. Despre prima scriere: „Confesiunea începe abrupt, ca într-un roman de Balzac, și relatarea nu este numai interesantă, ci de-a dreptul pasionantă, pentru că textul relevă implicarea permanentă în evenimentele evocate. Amintirile despre scriitorii cunoscuți, opiniile referitoare la viața politică și problemele sociale, comentariile despre literatura română și străină, concepția despre artă și existență au o accentuată relevanță, dezvăluind o adâncă intelectualitate, reliefată printr-un câmp semantic denotativ și o sintaxă individualizată, în timp ce alunecarea ireversibilă a timpului învâluie textul într-o constantă melancolie”. A doua este, în schimb, „dezamăgitoare”: „Geo Bogza rămâne reporterul incisiv de la săptămânalul «Vremea» și ziarul «Tempo», autorul volumelor *Țara de piatră, de foc și de pământ* și *Cartea Oltului*, dar locul său valoric în literatura română a secolului nostru este periferic. În comparație cu Petru Dumitriu, să zicem, care și-a acuzat cu vehemență propriul trecut, Geo Bogza nu-și recitește critic ultimele decenii de activitate literară. El face abstracție de volumele *Porțile marelui*, *Tablou geografic*, *Meridiane sovietice* ș.a., transferând asupra contemporaneității atitudinea de frondă din perioada apropierea de mișcarea de avangardă autohtonă. «Semănând simultan a revoluționar și a deținut», cum îl caracteriza, cândva, Ion Caraion, Geo Bogza a fost și deținut și a rămas și revoluționar, păstrând întreaga viață o neascunsă simpatie față de comunism, după cum o dovedesc opiniile sale politice, exprimate confuz, cu intenție, în cartea de față”. ■ În ***Călătorie în jurul unui număr din „Apostrof”*** („România literară”, nr. 39, 2-8 octombrie, „Cronica melancoliei”), Ileana Mălăncioiu se oprește la articolul **Artistul și proletarul**: „Autorului *Poemei invectivă* nu i se lăsa nici cea mai mică șansă (pe motiv că ar fi fost un foarte simplu proletar), iar aristocratului Alexandru Paleologu i se trecea total sub tăcere drama asupra căreia a făcut riscantă confesiune din *Sfidarea memoriei*, anulându-i-se practic cartea recenzată cu atâta entuziasm. Nu știu dacă mă înșel, dar tare mă tem că, înainte de 1989, o pagină despre cei doi autori, semnată de același critic, nu s-ar fi intitulat *Aristocratul și proletarul*, ci *Proletarul și aristocratul*, și ar fi pedalat cât cuprinde pe păcatele (mărturisite ori nu) ale aristocratului”. □ Revenim la prezentarea nr. din „Apostrof”. Aurel Pantea comentează volumul lui Octavian Soviany, *Cântecele desăvârșirii interioare* (Albatros, 1995), fixând și unul dintre profilurile poetului: „Venit din același arhipelag poetic din care se naște și spiritul dimovian, poemul lui Octavian Soviany, aliindu-se și distanțându-se de poeticile manieriste, creditează ironic, cum altfel, și absolut liber ineputabila fantezie asianică” (***Un lux poetic asianic***).

[IULIE-SEPTEMBRIE]

● Nr. triplu 7-8-9 din revista „Paradigma” îi este dedicat lui Umberto Eco; sunt publicate, printre altele, un fragment din volumul *Şase incursiuni în hăţişurile narrative*, în curs de apariţie la Editura Pontica (în traducerea Ştefaniei Mincu) şi un studiu al lui Marin Mincu, *Romanul postmodern sau Golemul textului* etc. □ La ceas aniversar, Mihai Şora este intervievat de Marin Mincu; reţinem o anecdotă despre un iaurgiu pe care Nae Ionescu o spunea la cursuri: „Dar în ce anume era meşter acel «mare meşter»? Să fi fost cumva în *fabricarea* (evident, subînţeleg: a iaurtului)?; nu, căci fabricarea presupune seria, iar seria la rândul ei presupune o reţetă-standard – sustrasă circumstanţelor –, al cărei efect aşadar, în întregime automat, să fie inevitabilă reiterare tautologică a identicului, prevăzut din bun început. Să fi fost atunci meşter în *producerea* aceleia (de fiecare dată unică şi nerepetabilă întocmai, deşi profund asemănătoare)?; nici asta nu, căci, producerii aceleia, nu el îi era cu adevărat autorul!; hai să spunem deci: mare meşter în *asistarea* atentă – empatic implicată în auto-producerea iaurtului aşa zicând din propria-i intimitate iaurgogenă (scuzată fie-mi inevitabila siluire a limbii noastre dulci ca mierea) – trebuind doar să prindă din zbor (chiar aşa: din zbor, *comme si de rien n'était*) clipa cea repede (şi neiertătoare: ACUM!) în care urma să intervină punctual, aruncând în masa lichidă, tocmai atunci aptă de a prinde cheag, plămădeala care s-o închege. (...) «Păi, vezi dumneata, când începe vântul să adie dintr-acolo (şi arăta şi el, într-o doară, cam din ce direcţie urma să vină adierea), iar vremea nu-i nici caldă nici rece şi e aşa ca un fel de abureală prin preajma ta, *atunci* trebuie să arunci plămada; da' vezi să nu fie nici prea mare, nici prea mică...»”.

● La rubrica „Viaticum” din nr. 9-24 ale „Jurnalului literar”, L. M. Arcade este prezent cu o serie de „mărturisiri nedeghizate”, „fragmente dintr-o amplă convorbire realizată de Nicolae Florescu în 31 mai” („*Sub foc de zăpadă şi-o rouă de stea*”); printre altele, este evocată întâlnirea cu scriitorul Camil Petrescu. La rândul său, Cornel Regman scrie despre volumul lui *L.M. Arcade, „Poveste cu ȱigani”, Editura Cartea Românească, 1996* („Cronica literară”). □ Comentând un studiu recent (*Reconstructing Eliade: Making Sense of Religion*) al profesorului Bryan S. Rennie (care predă istoria religiilor la Westminster College în New Wilmington, Pennsylvania, USA), Marc Linscott Ricketts insistă şi asupra unor comentarii denigratoare la adresa savantului (*Explicându-l pe Eliade*): „Studiul lui Dubuisson despre Eliade din volumul *Mithologies de XX e siècle* este complet discreditat de Rennie. El arată că Dubuisson răstălmăceşte şi trage concluzii false din ceea ce spune Eliade despre responsabilitatea evreilor şi demonstrează că autorul francez comite o gravă eroare când îl consideră pe Eliade adept al «neopăgânismului» şi capabil să cultive violenţa religioasă, orgia şi vărsarea de sânge (cu toate că savantul român nu le condamnă când scrie despre ele). «Întregul stil de critică

al lui Dubuissou este deranjant de neștiințific» (...), declară pe bună dreptate Rennie și concluzionează: «... argumentele sale pentru vina prin complicitate, prin inacțiune, prin proximitate (asociere) și învinuirile sale a priori au un iz de vânatoare de naziști plină de senzațional, mai degrabă decât de obiectivitate științifică». Pornind de la studiul de mai sus, „Aristarc” notează în ***Reechilibrarea balanței***: „Vă mai aduceți, desigur, aminte de grija cu care revistele «22» și «Contrapunct» în aplauzele «Dilemei» și ale «Luceafărului» – ca să rămânem doar la periodicele literare bucureștene – au preluat acum câțiva ani, din presa americană, bine cunoscutul articol infamant, cu citate trunchiate și chiar trucate, al lui Norman Manea la adresa celui care a semnat ampla *Istoria credințelor și ideilor religioase*. Mai mult decât atât, în entuziasmul lor nețărmit, redacțiile unor asemenea publicații («22» în speță) au refuzat chiar replicile stărnite de violentul atac al «reputatului exeget» ivit peste noapte și peste ocean. Când cartea, să spunem discutabilă dacă nu chiar răuvoitoare, a provincialului – în înțelesul francez al termenului – Dubuissou a văzut lumina tiparului, cu o impresionantă promptitudine publicistica românească i-a semnalat apariția înainte ca abonații librăriei franceze să fi apucat măcar a lua bine cunoștință de ea. Curat europeni, am spune, în stilul lui Nenea Iancu”. □ Este publicată și o ***Corespondență din Budapesta. I. Negoșescu în documente literare inedite***; este vorba de câteva scrisori către Jenő Farkas, din perioada 1989-1991. Reproducem un fragment dintr-o scrisoare datată „München, 1 aprilie 1989”: „Îmi închipui că prin libertățile cele mari, *euro-pene*, pe care voi le câștigați cu o rapiditate și cu o forță de neînfrânt, voi trăiți în Ungaria un adevărat delir revoluționar, de astă dată fără sânge. Nenorocita România e încă pierdută undeva prin Asia și Africa... Ceea ce se întâmplă în Ungaria se explică prin marea tradiție europeană a ungarilor, tocmai ceea ce românii nu au. Întrucât Ungaria a încetat să mai fie o țară comunistă polițistă, cred că pot face o vizită la Budapesta”. Este publicat eseu ***Maghiarii*** de Ion Negoșescu.

[AUGUST

1 august

● Din nr. 31 al revistei „Contemporanul” semnalăm, între altele, articolul lui Dorin Popa ***Politologia – provocare continuă***: „Dacă recitim presa românească din anii 1990-1991, putem constata ușor că, din articolele acelor ani, lipsesc aproape complet discuțiile serioase și solide pe marginea evenimentelor care tocmai năvăliseră peste noi. Revăzând, acum, ziarele și revistele anilor 1990-1991, ai impresia că românii au fost aruncați într-o istorie pe care nu aveau instrumentele necesare ca s-o interpreteze. Este, de la un punct încolo, înduioșătoare toată acea vânzoleală publicistică în care se promovau doar *atitudini* și meditații pe teme morale (și moralizatoare), în absența unui

element cheie al vieții moderne – *cultura politică*. În absența culturii politice, s-a pus mereu în discuție (s-a ironizat, persiflat, contestat) Revoluția anului 1989. Întreaga intelectualitate occidentală a fost de acord că în Europa de est au avut loc adevărate revoluții, în vreme ce în România confuzia și lipsa posibilităților minime de interpretare au pus în paranteză însăși ideea de revoluție, care este, cu siguranță, momentul istoric cel mai important al ultimilor '50 de ani". Pentru perioada 1990-1991, „și Nicolae Manolescu și Ion Cristoiu și mulți alți «eseiști» politici și-au fixat destulă vreme drept țintă decodarea mișcărilor echipei de la conducerea României și decriptarea tuturor scenariilor secrete care dirijau, din umbră, viața noastră politică". De „politologie" se ocupă, în anii de față, Vladimir Tismăneanu, Andrei Cornea, Alina Mungiu, H.-R. Patapievi, Dan Pavel, Stelian Tănase, Călin Anastasiu, Aurelian Crăiutu etc. S-au întemeiat și publicații de profil: «Sfera politicii» (din 1992) și «Polis» (din 1994), iar Humanitas traduce aproape în fiecare lună câte o carte de politologie (colecția „Societatea civilă"). „Dilema", „Contemporanul", „România literară" fac loc, în continuare, în spațiul lor politicului.

■ Tocmai de aceea ar fi cazul să se renunțe la unele *Diagnostiche superficiale* (intervenție din nr. 32, 8 august), pentru a se evita „o mistificare importantă": „De aceea, cred că ar trebui să se spună mai apăsător, în mass-media, că da, în România a fost (este) o revoluție! Nu-i păcat ca românii să fi participat (sau să fi asistat) la o revoluție fără a fi capabili să-i dea numele ei adevărat? Chiar dacă se vorbește inspirat, în bună tradiție oriental-balcanică, despre «aglomerația din decembrie» (Mircea Dinescu) ori despre «evenimentele din decembrie» (Ion Caramitru), e bine ca românii să știe că au trăit (trăiesc) totuși un eveniment istoric de importanța capitală a unei revoluții! Se vorbește despre revoluție în special prin formulări persiflante ori îmbufnat frustrante: «revoluția furată», «revoluția deturnată» etc. Ni s-a întâmplat, iată, în viața aceasta atât de puțin roză, un lucru nemaipomenit și noi îl etichetăm cu nonșalanță superficială cu formule care îi diminuează prestigiul și, mai grav, importanța". (A doua parte a articolului poate fi citită în nr. 33, din 15 august, sub titlul „*Proiecte iluzorii-forme fără fond*"). □ Revenim la nr. 31 din „Contemporanul". Într-un articol intitulat *Cele patru literaturi* („Jurnalul lui Alceste"), Gheorghe Grigurcu analizează volumul lui Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*. Acuză de politizare a demersului critic, reproșată lui Simuț de unii dintre comentatori, nu ar fi fondată, în opinia lui Grigurcu: „Nu e vorba, așa cum cred unii, de o politizare deliberată, de un soi de partidă a politicului contra politicului, ci de o adecvare intelectuală și morală la un fenomen existent în realitate, în așa proporție încât a afectat profund obiectul criticii literare. (...) Nu e cumva prea aspră această metodologie aparent extraestetică? Credem că nu, deoarece e nevoie, mai întâi, de o deparazitare, de o înlăturare decisă a aspectelor imposturii totalitare, pentru a obține un obiect de cercetare demn de a fi analizat în calitatea sa axiologică". ■ Grigurcu

nu e de acord cu tipologia – „Cum pot fi delimitate *practic* literaturile subversivă, disidentă, evazionistă?": „Totuși, sub semnul *formal* al gravității protestatare maxime (subversivii) apar grupați o serie de autori foarte diferiți. Sunt oare la fel de... subversivi N. Steinhardt și Marin Preda (autorul *Desfășurării* și al *Delirului*), Ion Caraion și D.R. Popescu (președintele de rușinoasă amintire al Uniunii Scriitorilor, impus de Ceaușescu, un prototip al carierismului în «epoca de aur»), Mircea Dinescu și Marin Sorescu (al cărui conjuncturalism e deja consacrat), Norman Manea și George Bălăiță (adjunctul lui D.R. Popescu, ins receptiv la toate «comenzile» oficiale)? Cum s-ar putea justifica asemenea vecinătăți în temeiul criteriilor politic-moral-estetice invocate?" ■ Apoi: „nu cred că mă pot recunoaște sub indicativul de «evazionist», obiectează Grigurcu: „Faptul că am luat poziție, în decursul perioadei Ceaușescu, împotriva oficializării literaturii, a tabuizării unor autori, a subestimării și persecutării altora, a jugulării spiritului critic (...), ca și cutezanța de a polemiza cu câteva vârfuri ale nomenclaturii literare și de-a adresa memorii inconformiste nomenclaturii politice, au lăsat urme în scrisul și în biografia subsemnatului. (...) Până una alta, mă văd disociat de Mircea Iorgulescu (cu care mă socoteam afin până în 1989 (atitudinea sa de după această dată e o altă poveste), și împins politicos către... Maria Banuș, Nina Cassian, Tiberiu Utan!" ■ V.Cr.[istea] se referă la această intervenție în nr. 8 (august) din revista „Caiete critice” („Cu și fără comentarii”): „Printr-o ironie de zile mari a destinului, lupta în perimetrul criticii literare românești din ultimii ani se dă, prin intermediul discipolilor, între *Eugen Lovinescu* și *Monica Lovinescu*. Principiului autonomiei esteticului proclamat suveran de primul, fiica marelui critic îi opune politizarea până la mutilare a judecății de valoare. Nicio comparație între cei doi adversari ireductibil opuși nefiind posibilă (din perspectiva judecății de valoare *nepolitizate*, căci altfel, mai știi?), ultima este totuși pentru moment în ofensivă datorită puzderiei de adepți mai mult sau mai puțin sinceri, dar foarte gălăgioși”. „Nu e cumva prea aspră această metodologie aparent extraestetică” – se întreabă Valeriu Cristea, pentru a adăuga: „Credem că nu, deoarece e nevoie, mai întâi, de o *deparazitare*, de o înlăturare decisă a aspectelor imposturii totalitare, pentru a *obține un obiect de cercetare demn de a fi analizat* în calitatea sa axiologică. Ne dăm astfel seama că, după cum observă Ion Simuț, o istorie a literaturii române contemporane *nu s-ar putea înfăptui dintr-un unghi tradițional estetic*: «ar rezulta nu numai un dezastru (un vas cimitir de eșecuri), lipsit de explicații necesare, ci și o falsificare a epocii» (toate sublinierile ne aparțin, n. V. Cr.). Un *dezastru*, o *falsificare a epocii* ar rezulta, credem noi, abia dacă am proceda cum ne recomandă cei doi zeloși discipoli ai d-nei Monica Lovinescu". □ În acest nr. 31 din „Contemporanul”, pe „Aleea nouăzeciștilor” este prezentă și Ioana Drăgan, cu un fragment din proza *Grasa* (prezentare de Dan-Silviu Boerescu, rubrică de Aura Christi).

● Este publicat volumul *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, Al. Paleologu, A. Acterian, S. Alexandru George, Al. O. Teodoreanu* etc., cu o prefață de Florin Constantiniu. Împrejurările care au dus la judecarea și condamnarea acestor filosofi și scriitori sunt înfățișate succint de Nicolae Prelipceanu în cronica **Procesul intelectualilor** din nr. 1930 al „României libere”: „Profitând de faptul că, datorită unei călătorii a Marietei Sadova la Paris, în 1956, au pătruns în țară o serie de lucrări ale lui E. Cioran (*Ispita de a exista*, precum și *Scrisori către un prieten de departe*) ori Mircea Eliade (*Pădurea interzisă* – titlu premonitoriu?, *Mituri și simboluri*), adică tocmai unele din acele cărți care fac astăzi gloria oricărei edituri, și că aceste cărți au circulat la cei de mai sus, precum și la alte persoane, Securitatea se pune în mișcare, urmărește grupurile de intelectuali cu vederi libere care se întâlneau și discutau despre filosofie, literatură, politică, fără nici o reținere, cu aplombul și, mai ales, competența unor adevărați europeni, și montează un proces, care se declanșează în 1959 și în urma căruia multe dintre mințile strălucite ale României de după război ajung după gratii”. Pe 24 februarie 1960 sunt judecați pentru „crimă de uneltire contra ordinii sociale”: Constantin Noica, Constantin Pillat (Dinu Pillat), Sandu Lăzărescu, Gheorghe Florian, Arșavir Acterian, Constantin Ranetti, Nicolae Radian, Aurelian Vlad, Constantin Răileanu, Nicolae Iordache (Vladimir Streinu), Ion Mitucă, Emanoil Vidrașcu, Maria Sadova Acterian (Marieta Sadova), Alexandru Paleologu, Nicu Aurelian Steinhardt, Beatrice Strelisker, Theodor Enescu, Remus Niculescu, Iacob Noica, Sergiu Al-George, Alexandru Teodoreanu (Păstorel Teodoreanu), Anca Ionescu, Sanda Simina Mironescu (Simina Mezincescu). Sentința este: 25 de ani de muncă silnică pentru Noica și Dinu Pillat, 14 ani pentru Alexandru Paleologu; 7 ani pentru Al. O. Teodoreanu și N. Steinhardt etc.

2 august

● Monica Lovinescu îi acordă un interviu lui Eugen Șerbănescu; acesta va fi publicat în nr. 1931 din „România liberă” (**Conștiința adevărului, adevărul conștiinței. „Nu există propriu-zis un exil existențial”**). M.L. se referă la ultimul volum din *Unde scurte*: „«Insula șerpilor» este evident o metaforă, înseamnă o dublă izolare a României: în contextul est-european și în contextul comunist. O izolare prin faptul că la noi nu s-au putut întâmpla schimbări ca în celelalte țări, n-am avut alții care să vină la putere să ne guverneze, să facă reformele la noi au rămas, *grosso modo*, cam aceiași. (...) Să luăm Cehia cu lustrația și s-au făcut lucruri spectaculoase în Albania și Bulgaria, adică au fost votate legi punctuale în care nu ai dreptul cinci ani să ocupi o funcție de răspundere dacă ai fost în nomenclatură. Dați-vă seama ce ar însemna punctul 8 de la Timișoara aplicat în România. Deci n-au revenit reformiștii înșiși după reformele făcute, ceea ce înseamnă că suntem o insulă. De ce o insulă, aici

cred că nu este cazul să vă mai descriu șerpăriile...” ■ Comentatoarea de la „Europa Liberă” se referă și la rezistența și disidența românească: „Au existat, în primii ani de instaurare a comunismului, rezistențe de tipul integral și de caracter împotriva legii. Da, aceia au fost rezistenți. Pe urmă a venit culmea acestei rezistențe în '56, la Revoluția de la Budapesta, unde s-a văzut că Occidentul nu intervine în niciun fel și tipul acesta de rezistență s-a cam încheiat. După 1964 au ieșit din închisori supraviețuitorii care nu puteau nici ei să facă o rezistență pe față și a urmat ceea ce s-a numit în Est o disidență. Ce era disidența? Înseamnă că nu îți pui în chestiune fundamental, fătîș, drepturile și te legi de funcții sau de constituții pentru a-ți reclama în fond aceleași drepturi. Deci disidența era o poveste de tactică. Disidența cuprinde o poveste de tactică. Acum, dacă mă întrebați dacă a existat o disidență... A existat în '89 destul de tardiv, o scrisoare a celor șase foști demnitari care anunțau probabil că în loc de o posibilă democrație nu se afla la orizont decât o ferăstruică. De fapt, ei erau oamenii unei perestroici”. ■ În fine, M.L. comentează și unele aspecte ale peisajului politic contemporan: „E foarte ușor să critici opoziția. Într-un regim de democrație nu trebuie să stăm în genunchi în fața opoziției, cu toate că e singura speranță. Trebuie să fie criticată în momentele criticabile. (...) În orice caz opoziția este preferabilă, pentru acest enorm avantaj: *nu are reflexe comuniste*”.

● Eugen Simion comentează romanul lui Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa* (Ed. Albatros, 1996) în nr. 31 din „Literatorul” (***Personajele realiste în căutarea autorului oniric***, „Cronica literară”). În opinia lui E.S., D. Țepeneag ar fi scris „un roman pirandellian în stil textualizant”, în care „și-a adaptat până la un punct stilul epic oniric la rigorile romanului realist”: „Romanul de acum este un proiect ambițios, relativ nou ca tehnică românească, nu lipsit de o notă senzațională și cu un scenariu în care intră multe elemente de roman polițist, dar și altele care aparțin defunctului roman politic. defunct în maniera în care a fost cultivat de o bună parte a literaturii române în deceniile opt și nouă... Că el poate fi reinventat într-o zi, asta rămâne o posibilitate a viitorului... D. Țepeneag reia cu ironia de rigoare unele teme și chiar procedee (dialogul ideologic, confruntarea politică, introduce personajele istoriei actuale printre ficțiunile epice propriu-zise!) din romanul realist într-un scenariu realist-oniric (să acceptăm acest oximoron) cu toate trucurile la vedere. Nou ar fi, aici, faptul că prozatorul nu se mai ascunde în culisele scriiturii și nu-și mai pune cititorul să organizeze singur textul epic și să-i descopere, la urmă, semnificațiile. Terorismul textual al lui Jean Ricardou este total depășit. Autorul face, azi, din aventura scriiturii o temă de reflecție, pe față, cum am zis, și, totodată, un subiect de roman de actualitate în care intră biografia prozatorului, reportajul politic, kitschul est-european și vest-european, cronica vieții sexuale în toate ipostazele, în fine, mai toate fantasmale lumii europene în tranziție”.

5 august

● Cu prilejul apariției ultimei sale cărți, *Politică și cultură*, Adrian Marino îi acordă un interviu lui Virgil Lazăr, pentru nr. 1933 al ziarului „România liberă” („*Partea cea mai originală a culturii române, după 1989, este incipienta politologie românească*”). A.M.declară că se simte ispitit să lărgască sfera semantică a noțiunii de „cultură”, înțelegând prin aceasta „nu numai creația beletristică, dar și analiza și reflecția ideologică și politică”, deoarece „partea cea mai originală a culturii române, după 1989, este incipienta politologie românească; apar cărți de politologie, de reflecție politică, cărți scrise de politologi tineri, în general cu studii în străinătate, mai precis în SUA, care fac un lucru extrem de original: anume, ei încep să realizeze o sinteză între marile concepte și metode occidentale cu realitățile românești”. Referindu-se apoi la structura propriu-zisă a lucrării (cap. I, problema rezistenței în cultură și problema conformismului; cap. II cazurile C. Noica și Mircea Eliade; cap. III-IV, noua cultură politică), autorul își expune mai vechiul program: „Cred că ar trebui să facem saltul de la excesul de poezie și publicistică, la idei, sisteme și construcții, inclusiv enciclopedice. Deci, la lucrări «mari», sistematice. (...) nu vi se pare curios că într-o țară unde avem peste 1000 de poeți și apar sute de plachete, nu avem încă terminată o mare *Enciclopedie a României*, pe care o au mai toți vecinii noștri?! Nu mai spun care! Și că nu avem terminat nici marele *Dicționar al limbii române* al lui Hasdeu ș.a.m.d.?! Sau: că nu avem atâtea lucrări fundamentale de referință?! (...) Dar să nu mă înțelegeți greșit Și eu sunt publicist, am toată stima pentru poeți, dar trebuie reechilibrate puțin energiile românești în sensul sistematizării, documentării și aprofundării. Este vorba, în esență, despre reechilibrarea acelor energii, care, toate, au valoarea lor în ansamblul culturii române. (...) Deci, noul volum este o pledoarie pentru construcții, pentru sinteze, pentru enciclopedism, pentru lucrări solide. Chiar dacă n-au o mare strălucire stilistică și publicistică. O mare cultură, o cultură majoră, se bazează, în orice caz, pe lucrări fundamentale. Aceasta este pledoaria mea”. ■ Printre proiectele criticului s-ar afla și o antologie cu titlul *Revenirea în Europa. Idei și dezbateri românești între 1990-1995*, în curs de apariție la editura Aius din Craiova; volumul reunește 85 de texte semnate de oameni politici (Petre Roman, Ion Rațiu), politologi (Silviu Brucan) sau oameni de cultură (Andrei Cornea, Octavian Paler etc).

7 august

● Gheorghe Grigurcu comentează, în nr. 31 al „României literare”, antologia de *Versuri* a lui Mircea Ivănescu (editura Eminescu, 1996, cu o postfață de Ion Bogdan Lefter) (*Despre niște „nemaiauzite așezări ale sincerităților”, „Cronica literară”*): „Saturată de livresc (acesta e afectat a fi un punct de plecare, din aceeași dezabuzare prelungită, din aceeași lehamite ce duce la

explozia «tehnicii» consacrate), poezia lui Mircea Ivănescu îndreaptă livrescul spre existență, iar nu invers, cum se petrece de obicei. (...) Eposul e un asemenea deghizament al lirismului. Dar – fapt ce n-a fost observat – nici factorul epic nu-l satisface pe poet, fiind poate resimțit ca prea spectacular. Din care pricină narațiunea abia începută e frecvent jugulată, transferată în descriere. Tentația obiectivității își spune cuvântul. Sucind gâtul narațiunii, așa cum, potrivit unui celebru îndemn, ar suci gâtul retoricii, mopete pare mai liniștit, putând contempla fixitatea unor naturi moarte”. Într-un P.S. este salută postfața lui I.B. Lefter, care, printre altele, îi consideră pe Leonid Dimov și Mircea Cărtărescu (alături de Mircea Ivănescu), cei trei mari poeți români din a doua jumătate a secolului XX. Astfel, notează entuziasmat Gheorghe Grigurcu, s-au „volatilizat” „starurile șaizeciste”. □ Incitat, probabil de A.[driana] B.[ittel], Nicolae Manolescu se referă și la activitatea sa politică, într-un mini-interviu intitulat *Nicolae Manolescu în activitate fără plată* („Inter-vii, vara”). La întrebarea de ce aleg intelectualii Partidul Alianței Civice, criticul răspunde: „Cred că au fost atrași de o anume imagine de la început a PAC-ului, de partid al elitelor. Poate e și o chestiune de limbaj. Oamenii se grupează nu numai după cum simt, ci și după cum vorbesc. Un scriitor nu se poate duce alături de dl. Ion Iliescu, în pofida faptului că și dl. Iliescu scrie cărți”. Dar cazurile Valeriu Cristea și Eugen Simion? (observația este a Adrianei Bittel): „Bănuiesc că îl urmează tocmai fiindcă nu l-au citit, asta ca să fac credit vocației lor de critici literari”, răspunde Manolescu.

● În nr. 32 al revistei „22”, este publicat răspunsul lui Virgil Tănase la mesajul „românilor revoltați”, răspuns însoțit („Curier 22”) de unele precizări ale Gabrielei Adameșteanu, redactorul-șef al publicației; pentru schimbul de replici, v. *supra*, 31 iulie-6 august, „22”. □ Începând cu acest nr. 32 al revistei (și continuând în nr. 33-38 inclusiv, în perioada 7 august-24 septembrie), H.-R. Patapievici publică un serial intitulat *Criticilor mei*, în care își propune să răspundă unora dintre comentariile negative provocate de ultimul său volum, *Politice*, în care vede, probabil și în scop polemic, o „remarcabilă unanimitate a lecturii indispușe”: „Din păcate, în «dezbateră de idei» prilejuită de volumul meu *Politice*, denunțul indignat, moralieta ultragiată și rațiocinația țâfnoasă au constituit tristul numitor comun al soluțiilor propuse *poporului român*, cu scopul vădit de a rezolva o dată pentru totdeauna *cazul meu*”. ■ Subtitlurile celor două părți ale cronicii lui George Pruteanu (v. *supra*, „Dilema”, 3-9 mai), „Un dușman al poporului?” și „Un dușman al regimului” fixau „jaloanele lecturii indispușe”: „Lansată cu o anumită ironie perplexă, căci și dl. Pruteanu se vădea oarceum tulburat de inconcesiva «vervă neagră» a scrisorilor către Alexandru Paleologu, desemnarea mea ca «dușman al poporului» se va impune ca o cheie favorită a lecturii patriotice și, pe cale de consecință, indispușe. În special, dl. Pruteanu producea pentru prima oară și documentul esențial al lecturii indispușe (pe care, de acum înainte, îl voi numi *citatul*

ritual), și anume fraza care se referă la radiografia plaiului mioritic și care conține comparația inimii noastre colective cu un cur (*Politice*). ■ Articolul lui Cristian Tudor Popescu (*Cum să ne descotorosim de poporul român*, v. supra, 17 mai) este socotit „o capodoperă a delațiunii jurnalistice”: „Începe cu citatul ritual, care, scos din contextul lui natural, este la fel de violent ca și scena de amor labial forțat la care este supus un adolescent în *Mort à credit* de Céline (...). După șocul citatului ritual, cititorului tip al ziarului «Adevărul» i se administrează piste de înțelegere a cazului celui care a putut produce «astfel de fantasmе oribile» (citatul ritual este acum, pe nesimțite, substituit cărții în ansamblul ei): autorul, susține dl. C.T. Popescu, este un «caz patologic», «peisajul său spiritual» prezintă o «malformație», o «umflătură» care îi alterează logica și sensibilitatea (identificată fără relevanță disociativă, dar cu efect asupra cititorului semidoc, cu «acatholia» descrisă de C. Noica) (...) Finalul este amplu dilatat de o retorică unanimist-demagogică: dl. Popescu se identifică flatulent cu poporul, mă demască în lumina crudă a demisiunii mele de la datoria de a-l iubi (...)”. H.-R.P. scoate apoi în evidență „aspectele inacceptabile etic” ale articolului lui C.T.P.: „manipularea textului”, „medicalizarea și stigmatul”, altoite pe o decodare în cheie „esențialistă” a mesajului livrat. „Manipularea textului” s-a manifestat în mai multe sensuri: „(a) Orice fragment de text referitor la genitalii, procese fiziologice, secvențe sexuale etc., scos din contextul în care fragmentul respectiv este doar o parte a succesiunii narative, va produce o senzație neplăcută de violență, de ultragiu, de oroare. (...) (b) Mai mult, circumstanțele textuale care țin de *intentio auctoris* au fost complet ignorate. (...) în lunga notă de subsol cu care debutează textul primei scrisori (...) este indicat fără echivoc sensul pe care autorul a înțeles să îl dea cuprinderii lor în volum: «ca mărturie a unei epoci de grave sfâșieri naționale», în care «ravagiile mistico-sentimentale făcute în popor de cuplul Iliescu-Roman» au creat premisele regimului în care, aparent fără ieșire, ne-am împotmolit (*Politice*). (...) (c) Cel mai grav aspect al manipulării textului meu este însă de natură socială. (...) Un C.T. Popescu al Evului Mediu ar aduna poporul (...) și ar izola pasajul incriminat (...) apoi l-ar prezenta celor nepreveniți (...) *pe limba lor*, ca fiind conținutul ultim, expresia secretă a gândirii celui pe care dorește să-l dea furiei mulțimii”. ■ Pentru a ilustra acest din urmă aspect al „manipulării textului”, H.-R.P. se referă la receptarea cărții sale în rândurile publicului larg (comunicată autorului prin intermediul unor scrisori deschise, adresate unor instituții, de la ministere și Televiziunea Română la redacțiile ziarelor sau ale editurii Humanitas): „Organizația «Vatra Românească» cere Ministerelor de Interne și de Justiție să ia măsurile ce se impun împotriva mea (denunțat ca «un mare dușman al poporului român») și a Editurii Humanitas. (...) pentru o foarte distinsă doamnă sunt «bun de dus la Bălăceanca», soluție pentru care optează și un domn (Vasile Ion), care crede că sunt un «caz patologic freudian obsedat de

cur, fecale, masturbare prin WC-uri publice, în mediul [meu] favorit de fecale». (...) Dna Smaranda M., într-o scrisoare deschisă trimisă Editurii Humanitas, consideră cartea mea o «*crimă împotriva poporului român*» și un «act de ticăloasă trădare» etc. □ Pornind de la aceste exemple (la care se va adăuga cel al lui Dan Stanca), H.-R.P. consideră că lectura volumului ar fi prejudiciată și de un viciu de lectură de natura teoretică, derivat din concepția de tip esențialist, implicând „o gândire care, fie din lene, fie dintr-o devoțiune deviată, *crede în realitatea ontologică a definițiilor* date poporului român și specificului său național”. Din această perspectivă, demonstrează Patapievici în partea a treia a serialului său („22”, nr. 34, 21-28 august), „orice critică adusă acestei definiții poate fi echivalată cu un atac la ființa vie, prezentă, existând la fel de real ca oricare dintre noi, a poporului român”. La baza ei s-ar afla „*platonismul etnic*”: „Platonismul etnic constă în credința că «popoarele» există tot așa cum *există* Ideile platoniciene, adică sub forma unor entități ideale, eterne, sustrase devenirii istorice, dotate cu însușirile unei persoane individuale, ceea ce înseamnă că pot fi descrise la fel ca orice personalitate vie, psihologic inconfundabilă”. Patapievici face un istoric al acestei concepții, de la Rousseau, Herder, Kant și până la psihologia și filosofia etnică de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Eseistul face trimitere la articolul său, *Este etnicul o substanță?* (v. *supra*, 2-8 februarie, „Dilema”, inclus în volum), în care se delimitează de o astfel de perspectivă. □ În partea a patra a serialului („22”, nr. 35, 28 august-4 septembrie), H.-R.P. consideră că lectura lui Dan Stanca (în special aceea din „LA&I”, 24 iulie 1995, v. *supra*) ar demonstra „eroarea esențialismului etnicist”, dar și contradicția în care se vede pusă ideea de tradiție începând cu epoca modernă: „Legat de pasiunea pentru etnic și național a unui închinător la Tradiție, i-aș semnala dlui Stanca faptul că naționalizarea sistematică a spiritului este în mod manifest o invenție a timpurilor moderne. Or, din două una: sau lumea modernă este înscrisă în logica neagră a zeiței Kali, și atunci naționalizarea spiritului este un semn al uitării și falsificării Tradiției – fapt care trebuie condamnat și evitat, fie naționalizarea spiritului și adorarea etnicului sunt bune, dar atunci sunt bune și timpurile moderne și, împreună cu ele, uitarea progresivă a Tradiției. (...) Naționalismul este una din cele mai mari confuzii categoriale pe care le-a propus modernitatea, fiind consecința directă a secularizării aspirațiilor mistice în politica cea mai plată. (...) naționalismul nu este, cum vor închinătorii lui, patriotismul prin excelență, ci un trist exemplu de secularizare deviantă”. □ În cel de-al cincilea episod al serialului, H.-R.P. îi răspunde lui Liviu Andreescu; acesta, într-o intervenție din „22” (nr. 22, 29 mai-4 iunie 1996), contestase lipsa de receptivitate a eseistului la ideea corectitudinii politice. □ În a șasea parte a intervenției sale („22”, nr. 37, 11-17 septembrie), este publicat răspunsul la editorialul lui N. Manolescu, în chestiunea votului cenșitar: „Anii la care se referă *Politice* reprezintă în mod evident unul din momentele în care

ideea că majoritatea are întotdeauna dreptate a suferit o categorică infirmare. (...) Votul popular, în mod behement și repetat, a fost pentru sărăcie, pentru mediocritate, pentru neadevăr, pentru uitare și pentru vulgaritate. Să îți fi iubit țara și să fii român, în 1990, însemna să te lași crucificat. Cum să o salvezi? Am recurs la aroganța votului cenșitar pentru a exprima faptul că în România anului 1990, datorită chermesei populare, pașoptiștii nu ar mai fi putut face nimic. Atunci când au schimbat România la față, pașoptiștii erau o mână de oameni”. Oricum, mai scrie Patapievici, „referința mea la votul cenșitar fusese o reverie istorică neputincioasă și nu o soluție politică realistă”. □ În fine, alți critici au fost cei care s-au declarat lezați de „limbajul etnopsihologic”, aflat în oarecare contradicție cu ideile expuse în eseu *Este etnicul o substanță?* Din această categoria face parte Monica Lovinescu (obieția îi fusese făcută într-o convorbire particulară): „Domnia sa îmi semnala ceea ce a numit «inconsistența» logică a *Politicelor*: fie românii sunt așa cum îi descrii în scrisori, îmi spunea, dar atunci argumentul antisubstanțialist pe care l-ai formulat în partea analitică e nul, deoarece etnicul *poate fi descris ca o esență*, fie argumentul e valid, dar atunci toată substanța scrisorilor e pur stilistică”. „Consider obiecția importantă”, continuă eseistul, „deoarece ea asociază în chip natural limbajul etnopsihologic cu o filosofie subiacentă esențialistă”: „Sensul general al observației mele este următorul. *Esențialismul nu este vădit în limbă*. Prin urmare, asocierea din esențialism și limbajul etnopsihologic (limbaj ușor de mânuit, cu mare economie de mijloace și foarte expresiv stilistic) *nu este necesară*”. □ În fine, în ultima parte a serialului său („22”, nr. 38, 18-23 septembrie), H.-R.P. se referă la motivele pentru care a recurs la limbajul scatologic (principalul element care a provocat „șocul lecturii”): „Când, în anii 1990-1991, trăiam alături de semenii mei *înfrângerea*, iar ei jubilau, limbajul scatologic mi s-a impus, cultural vorbind, de la sine. (...) Problema era să sugerez un *rău* la care toată lumea consimte și degradarea care rezultă din confuzia aurului, ca rezultat al Operei, cu excrementialul. (...) Finalmente, am ales cuvinte din registrul excremential, deoarece excrementele reprezintă ideea cea mai radicală de *eșec* al Operei alchimice. Când în Athanor găsești, ca încununare, nu aurul sperat, ci excrementele vile, înseamnă că ratarea este radicală. Folosirea acestor cuvinte, cel puțin tradiționaliștilor, ar fi trebuit să li se pară *riguroasă*”. În fine, autorul constată că nu are nimic de „retractat”, reluând idei mai vechi (expuse în articole din anii 1993 și 1994, reluate îndeosebi în volumul *Cerul văzut prin lentilă* din 1995) despre modul în care ar trebui înțeles patriotismul: „Pentru majoritatea dintre noi, datorită sistemului educațional și a vulgatei istoriografice naționale, patriotismul reprezintă mai degrabă conformitatea cu un anumit tip de limbaj, decât identificarea unei politici de succes național. (...) Șansa României de a fi în plutonul fruntaș al țărilor recuperate de comunitatea occidentală era foarte bună în decembrie 1989; continua să fie bună în ianuarie 1990: a fost însă spulberată de

mineriade, în entuziasmul general (...). În loc să se atragă investiții străine, ceea ce ar fi fost patriotic, casta clientelară de la conducerea țării și-a împărțit în folos propriu proprietatea de stat, ceea ce a dus la sărăcie pentru cei de jos și dependență clientelară față de puterea politică, pentru cei de sus. Estimp națiunea jubila” etc. În fine, o ultimă mărturisire: „M-am adresat celor cu dinți tari, cu maxilare puternice, cu stomacuri rezistente. Mi-am permis, dată fiind materia emoțională copleșitoare reprezentată de gâlceava cu neamul meu, să filosofez cu ciocanul. Ipocriții, slăbănogii, pudibonzii au reacționat cum era de așteptat. Eu sper într-o generație mai puternică, mai lipsită de scrupulele fraudei pioase, mai vie, mai exigentă decât am reușit să fim noi, cei care *până acum* am eșuat în lupta cu răul românesc”.

8 august

- În nr. 32 din „Contemporanul”, Octavian Soviany comentează volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă* (Eminescu, 1996) (*Text și istorie*, „Cronica literară”): „Integrându-se astfel în ansamblul poeziei lui Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă* se particularizează așadar printr-un acut sentiment al istoriei. Iar sinteza dintre viziunea tragică a acesteia și obsesia lumii ca text specifică textualismului îl diferențiază pe autor de colegii săi de generație, accentuând timbrul personal al unei lirici cu rezonanțe unice în contextul liricii optzeciste”.

9 august

- Eugen Simion ține un *Jurnal de vacanță* în trei numere succesive din „Literatorul” (nr. 32, care apare la data mai sus menționată, nr. 33, 16-23 august și nr. 34, 23-30 august). În nr. 32, criticul se referă, printre altele, la programa școlară de limba și literatura română, pe care o consideră defectuoasă; exemplul pe care îl analizează este cel al manualului pentru clasa a IX-a: „Am constatat că s-a renunțat în bună parte la prezentarea monografică a scriitorilor reprezentativi în favoarea unei *istorii a formelor literare*... Și, pentru a reduce o programă (mă rog, un *curriculum*) prea încărcat, au fost eliminați unii scriitori sau au fost puși, la grămadă, într-o categorie largă din care profesorul poate să selecteze când are nevoie pentru a ilustra, de pildă, *fabula sau romanul alegoric*. Autorii *curriculumu-ului* au întocmit o listă de scriitori reprezentativi care să fie predați, în patru ani de zile, în liceul românesc. Doar cincisprezece. Lista începe cu Eminescu și se încheie cu trei scriitori contemporani (Preda, Nichita Stănescu și Sorescu). Ceilalți figurează, când figurează, în categoria largă a *scriitorilor ilustrativi* (să le spunem astfel), adică aceia care stau în spatele formelor literare... Ce-i rău în acest proiect?... Rău este faptul că, de-abia introduși în programă după 1989, mulți scriitori români dispar sub presiunea noului val european, sincronic etc. Elevul Bujie M. Ion, personajul lui Mircea Dinescu, va învăța, în consecință, la școală

despre structuralism și postmodernism în cadrul lecțiilor despre *teoria limbajului*, dar nu va învăța mai nimic despre Cantemir, cronicari, Școala Ardeleană, Heliade, Alecsandri, Kogălniceanu, Maiorescu...". ■ În cea de-a doua parte a intervenției sale, din nr. 33, criticul discută ținuta și miza „revizioniștilor”, pornind de la o convingere a lui Călinescu: „G. Călinescu crede că vanitatea criticului este mai mare și mai odioasă decât vanitatea poetului sau a prozatorului pentru că în ea intră și o nuanță patronală. Tot dând note celorlalți, criticul se socotește, de la un timp, deasupra îndoielii și nu acceptă să fie supus judecății... Lucrurile stau și nu stau așa, cel puțin în epoca noastră. Mai întâi, este așa cum zice marele critic: vanitatea celor care judecă operele literare capătă, uneori, forma patologice. Ei atacă orbește pe marii scriitori sub pretextul că-i revizuiesc moral, împart scriitorii în categorii (unii sunt elitiști și sunt, evident, buni, alții sunt populiști, nomenclaturiști și, de aceea, răi pentru că se opun faimosului proces de *revizuire*!), în fine, scriu la zece gazete și, tot distribuind dreptatea, se socotesc infailibili... Este ceva greșit, provincial în această atitudine. Ea este, în fond, departe de spiritul criticii adevărate. Criticul adevărat se apropie cu modestie de opera literară și are, dinainte, înțelegere pentru actul creației. Speranța lui este că întâmpină o operă bună, nu una proastă, pentru că un critic literar nu este și nu trebuie să fie un gropar literar, ci un constructor, un animator, în fine, un spirit pentru care adevărul există și valoarea estetică trebuie prețuită... El nu poate să-i urască pe tineri pentru că sunt mai tineri decât el și nu trebuie să-i deteste pe scriitorii bătrâni pentru că sunt bătrâni și, deci, neproductivi. Astfel de prejudecăți sunt, într-adevăr, odioase și prezența lor în presa de azi ar trebui să fie resimțită ca o rușine națională. Dar de unde! Sunt indivizi care laudă pe criticii care-l injuriează pe Arghezi și-i socotesc foarte viteji pentru că l-au negat mereu pe Nichita Stănescu. Astfel de vanități nu sunt cultivate de marile culturi și, dacă apar, ele sunt strivite de disprețul general. Numai la noi, într-o cultură în care a existat, totuși, o mare critică, asemenea cazuri patologice sunt stimulate, încurajate și răsplătite cu premii literare... Poți, într-adevăr, să demisionezi din literatură și să-ți iei câmpii... G. Călinescu se înșeală, totuși, în privința vanității scriitorului. Ea nu-i deloc mai modestă decât aceea a criticului, am chiar motive să cred că o și întrece de multe ori. Scriitorul român nu prețuiește, de regulă, decât pe criticul care îl laudă și nu oricum, ci în mod absolut” Episodul se încheie cu notații despre „câinele Florică” și „cățelul Chiriță”. ■ În cea de-a treia parte a intervenției, este schițat un profil al meseriașului român. □ Serialul lui Eugen Simion îi reține atenția lui Constantin Călin („Ateneu”, nr. 9, septembrie, „Cronica mărunță”): „De obicei, în vacanțe, Eugen Simion publică pagini de jurnal. Și tot de obicei acestea sunt citite în răspăr, ca frivolități ale unui pretins «apolitic». Cu un an sau doi în urmă, el a fost ironizat că scrie despre pisici, criticii săi uitând că și E. Lovinescu a făcut-o într-o schiță de o mare finețe a observației, antologică.

Acum a scris despre câini („Literatorul”, nr.33/1996). Până la data trimiterii la tipografie a acestei «cronici mânuite» (3 septembrie) încă n-a reacționat nimeni, însă timpul nu-i trecut. Mă număr printre cei care «gustă» jurnalele lui Eugen Simion, forma spre care, de la o vreme, înclină aproape întreg scrisul său. Adie în ele o melancolie de om superior care moralizează fără o prea mare speranță în îndreptarea oamenilor și lucrurilor. Totuși, uneori, autorul îmi pare cam reticent, evitând să spună tocmai ceea ce eu, cititorul, aștept de la dânsul. Dau un singur exemplu: în ultimul «Jurnal de vacanță» el scrie, între altele, o pagină reușită despre rapacitatea și lipsa de cuvânt a meșterilor noi. (...) odată ajuns aici, autorul ar fi fost obligat să spună o frază despre prețul scăzut, meschin, jignitor la care a ajuns munca literară în «economia de piață» (românească). Dar cu asta, Eugen Simion ar fi riscat să pară revendicativ, ceea ce bineînțeles nu vrea”. □ Din nr. 32 al „Literaturii” mai reținem și cronica lui Andrei Grigor, *Poezie și poli(crică)tică*, despre volumul lui Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă* (Editura Eminescu, București, 1996). „Liviu Ioan Stoiciu se străduiește (sau o face dintr-un bun instinct artistic, ceea ce e și mai meritoriu) să ridice evenimentul concret și (re)sentimentele ivite din el la nivelul de substanțialitate a trăirii și expresiei poetice. (...) formulele politice considerate iluzoriu drept pașaport de calitate sunt simple elemente de intruziune ce parazitează unele piese (...). Neliniști mari vorbesc într-adevăr în poezia sa și ele iau deseori, foarte convingător, formele disperării, dar condiționarea lor nu e atât exterioară cât lăuntrică. O scindare a ființei care se regăsește și se confruntă cu o altă înfățișare a sa dă o linie lirică intensă celor mai bune poeme ale acestui volum”. Este remarcat în special ultimul ciclu al volumului, *Noapte de dragoste străveche*, cu o „formul[ă] imagistică, care mi se pare a fi aceea a unui onirism pus într-o retorică narativă, cu sumare și directe comentarii de atenționare asupra sensurilor. Dacă poziția acestui ultim ciclu al volumului e conformă cu cronologia scrierii, tind să cred că Liviu Ioan Stoiciu lasă în urmă gazetăria politică versificată și revine la poezie ca la un exercițiu al spiritului pentru care, evident, talent nu-i lipsește”.

10 august

● În nr. 1942 din „Adevărul”, C. Stănescu se întreabă *Când a murit Edgar Papu?* („Accente”); pentru a răspunde, îl citează pe Nicolae Balotă, care, într-un fragment din însemnările sale autobiografice, îl compara pe critic cu N. Steinhardt: „«Este ciudat că aceștia doi sunt, în același timp, dintre toți cei ce i-am cunoscut, cei mai ferveți, mai adevărați iubitori ai României (...) nu mă gândesc la țară, ci la esența ființei românești. Mă întreb uneori de când am citit *Cartea împărtășaniei* a bunului Nicu Steinhardt, dacă viziunea sa paradisiacă asupra acestei ființe nu pornea dintr-o sursă apropiată de aceea aviziunii 'protocroniate'? Eu care nu mă pot socoti un mare (și nici măcar un mic) patriot român nu pot împărtăși aceste credințe ale bunilor mei prieteni. Dar nu

mă pot minuna îndeajuns de aceste născociri ale inimii, mai degrabă decât ale minții, într-un timp în care o autentică ființă românească era terfelită, pervertită, amenințată cu dispariția. Și, uneori, când mințile tac, nu e mai bine să-ți lași inima să vorbească?»”. Referindu-se la ultimii ani ai lui Papu, C. Stănescu observă cu tristețe că „în „această «gâlceavă de o rară bădărănie» a suferit unul dintre cei mai mari cărturari ai noștri, poate ultimul, și care a «murit» în ochii intransigentei intelectualități cu mult înainte de a se fi stins din viață, singur, părăsit și refuzat, nevoit să publice într-o foaie ignară superbe note despre «albul la români»”.

12 august

● *La discoteca „Black and White”, Nicolae Manolescu s-a lansat în cursa pentru Președinția României din partea ANL* – anunță nr. 1943 din „Adevărul”. Sloganul este: „Alegeți calea dreaptă”. Reținem și că N.M. „la alegerile parlamentare din această toamnă, și-a anunțat candidatura pentru un nou mandat de senator în județul Iași”.

14 august

● Ion Negoîtescu este sărbătorit postum (dacă ar fi trăit, criticul ar fi împlinit 75 ani) în nr. 32 al „României literare”. Un portret al criticului, văzut îndeosebi ca un bun comentator de poezie, face, în editorialul său, Nicolae Manolescu (*Negoîtescu*): „Poet el însuși, Negoîtescu a comentat cu predilecție poezia, «actualizând-o» în spiritul modernist al lui Valéry și Pilat. Critica poeziei este mereu la el una intuitivă și hedonistă, bazată pe gust, pe senzație, pe o viziune aproape carnală a limbajului. Indiferent de epoca sau de școala literară de care poeții aparțin, Negoîtescu a văzut în ei contemporaneitatea, fie și fragmentară, iluminarea modernă a unor metafore sau imagini care altora li se păreau învechite sau datate. Nimeni n-a citit poezia română ca el”. □ Volumul de memorii *Straja dragonilor* (ediție îngrijită și prefată de Ion Vartic, epilog de Ana Mureșanu, Cluj, Biblioteca Apostrof, 1994) este comentat de Alex. Ștefănescu (*Ultimul I. Negoîtescu*, „Cronica literară”), criticul referindu-se și la unele influențe proustiene sesizabile în această scriere. □ Detalii despre activitatea scriitoricească și editorială a lui Răzvan Petrescu se pot afla din interviul Adrianei Bittel (*Răzvan Petrescu și lumea lui*, „Inter-vii, vara”): prozatorul, care este și editor la ALL, încearcă să își termine o a treia carte de proză scurtă și, deși nu intenționează să treacă la roman, volumul, care „va avea legătură și cu cele două anterioare”, „are un fel de structură romanescă, prozele se leagă între ele”, iar personajele „circulă de la o proză la alta și de la o carte la alta, sunt medii care revin, există o unitate, o lume”. □ Comentând pamfletul lui Jules Monnerot, *La France intellectuelle* (1970), într-un articol intitulat *A fi sau a nu fi... intelectual* („Diagonale”), Monica Lovinescu se referă, printre altele, la simpatiile de stânga (sau de extremă

stânga) din mediul cultural francez și la presiunile exercitate de acestea: „În numele acestui anti-fascism chiar după război, când fascismul fusese învins, anulat, șters de pe fața pământului, stânga procomunistă a exercitat la Paris o micro-teroare intelectuală căreia îi pot sta martori toți esticii refugiați pe malurile Senei: la cel mai mic semn de anticomunism, se vedeau tratați drept fasciști”. □ Cinci scriitori optzeciști își reamintesc, la ceas aniversar, de unul dintre criticii care i-au sprijinit la început de drum: „Ov. S. Crohmălniceanu – 75 de ani”; scriu Ion Bogdan Lefter, *Portretul din umbră și două „fișe de dicționar”*; Mircea Nedelciu, *CROHUL – libertate și luciditate*; Ioana Pârvulescu, *Ceremonia râsului*, Mircea Cărtărescu, *La aniversară...*, Cristian Teodorescu, *Profesorul și Desantul*. ■ Deși imaginarul epocii este frământat de ideea „revizuirilor” și de cea a „colaboraționismelor”, niciunul dintre autorii care scriu în acest grupaj nu face vreo referință la activitatea criticului din anii '50. Mai mult decât atât, profilul criticului ca mentor pentru o generație este unul dintre cele mai bine articulate din întreaga cultură română. ■ Redăm, mai jos, câteva pasaje pe care le socotim elocvente. Ion Bogdan Lefter: „Ei bine, acolo, la «Junimea» anilor '80, Ovid. S. Crohmălniceanu, căruia noi îi spuneam «Domnule profesor» (și, firește – *in absentia* – «Croh») era – și îmi cântăresc bine cuvintele – *absolut colosal*: avea entuziasm tineresc, dar și o enormă răbdare înțeleaptă; știa înspăimântător de multă carte, dar fără morga insipidă a «savanților», căci era – deopotrivă – glumeț, era hâtru, râdeam mult împreună; și așa mai departe, un portret încă prea puțin cunoscut «din afară», lăsat în umbră de importantul critic și istoric literar, profesor universitar: care e – punem noi mâna în foc pentru asta – și un om atașant, de o mare generozitate și de o rară finețe sufletească...”; Ioana Pârvulescu: „Din prima seară am râs la Junimea. Și aveam să râd în fiecare marți, ceremonie și terapie care m-a făcut să rezist în cei 7 ani de navetă. Iar maestrul de ceremonii era Profesorul Crohmălniceanu. (...) Râdeam separat și împreună, pe diagonală de doi sau în cerc, sau în triumphi sau în val. Croh își scotea pipa din gură și râdea tinerește, ca unul care-a rezistat ce-a rezistat în rolul sobru ce-i dusesese distribuit, dar e prea de tot acum, nu se mai poate. Cei doi Mircea râdeau pe jumătate cufundați în ei, Nedelciu pe tonuri joase, Cărtărescu aterizând din lirism în cea mai adevărată veselie. Bogdan râdea cu toată gura, ridicând din sprâncene parcă mirat, Cristi Teodorescu și Hanibal din vârful buzelor țuguiate, Anca liniștit, Sorin Preda abia auzit. Râdeam și eu în hohote (...); Mircea Cărtărescu: „Noi ne maturizam, unii deveniserăm, din niște puști zăluși, autori cu mai multe cărți publicate, dar Croh a rămas cu totul și cu totul neschimbat în toți acești ani. Mereu entuziast, mereu gata de orice ajutor, mereu arătând aceeași pătrundere, același talent de a găsi imediat nucleul de interes al unui text. Generația mea îi datorează enorm, și, din câte știu, nimeni nu a abdicat de la dragostea pe care a arătat-o chiar de la început domnului profesor. (...) este omul care a făcut cel mai mult pentru mine. Îi datorez debutul meu în volum și

primele traduceri din prozele mele. Mi-a fost mereu un îndrumător spiritual și primul cititor al tuturor cărților mele, de sfaturile căruia am ținut serios seama. Și, mai ales, este printre foarte puținii oameni cu care m-aș vedea oricând, cu aceeași bucurie.” □ Citind articolele despre **Profesorul de libertate interioară**, Radu Cosașu încearcă, în nr. 190 din „Dilema” (30 august-5 septembrie), să își imagineze reacția unuia dintre colaboratorii revistei (după toate aparențele, este vorba de Gheorghe Grigurcu): „Cel puțin unuia dintre ei – semnatat al cronicii literare de certă ținută estetică și nu mai puțin intransigență anticomunistă în numele căreia, de 6 ani, îl demască neabătut pe «Croh» ca gropar al literaturii române – îmi place să-i văd, ca să zic așa, chipul, citind omagiile aduse profesorului lor de către scriitori în toată vigoarea talentului ca Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, Cristian Teodorescu și Mircea Nedelciu care numai ai puterii nu pot fi socotiți, ci exact dimpotrivă. (...) «Înseamnă că nu m-au citit!» poate reflecta, vanitos, noul Novicov al anticomunismului și nu e de trecut peste această necesară vanitate când există vocația – și aici există din plin! – a criticului literar. «Sau dacă m-au citit, nu i-am convins...» – îi putem da și creditul suferinței intelectuale, fraza sa, trudnic elaborată, sugerând și o asemenea capacitate. «Înseamnă că un comunist duplicitar e mai convingător decât un anticomunist intransigent!?» E o întrebare interesantă cu care nu-i nevoie să ajungi până la rabin”. ■ Cosașu se referă și la propria sa raportare la Crohmălniceanu: „În ce mă privește, «Croh» a fost și este unul din cei câțiva critici români – lângă Raicu, «Paul», Manolescu, Valeriu Cristea – care a dat scrisului meu una din rațiunile lui de a fi. Vai de prozatorul care se laudă că nu scrie pentru niciun critic!”.

● În atmosfera de presiune pre-electorală, se trag și unele semnale de alarmă. Spre exemplu, editorialul Gabrielei Adameșteanu din nr. 33 este intitulat **«22» în vizor**. O convorbire telefonică între 2 colaboratori ai revistei ar fi fost înregistrată și pusă pe robotul lui N.C. Munteanu: „Este un gest de intimidare? Este o dovadă că serviciile secrete se calcă pe picioare? Se dau în vileag una pe alta? Sau pur și simplu profesioniștii sunt tot mai neglijenți și au conectat greșit două telefoane ascultate? (...) Cine se ocupă de aceste «activități ilegale» în plină campanie electorală fierbinte? (...) Știm pe cine trebuie să fi deranjat demonstrațiile convingătoare apărute în revista noastră despre ilegalitatea unui nou mandat al actualului președinte Ion Iliescu. Presupunem cine sunt cei deranjați de tonul independent al «22»-ului. (...) «Merităm» să fim ascultați, înregistrați, sabotati. Am lucrat cât am putut în acești ani, cu gândul că vom ajunge să trăim într-o zi într-o Românie democratică, fără Ion Iliescu președinte”. □ În acest nr. 33 este publicat și un **Apel pentru susținerea Convenției Democratice Române și a lui Emil Constantinescu**, semnat de o serie de personalități din exil: Jean Cantacuzène, Ion Filotti, Alexandru Ghika, Alexandru Herlea, Radu Portocală, Pierre Rosetti, Sanda și Vlad Stolojan, Ion Vianu etc. □ Și un alt candidat la prezidențiale, Nicolae Manolescu, este

sprijinit de una dintre figurile amblematicale ale exilului, Monica Lovinescu (*Nicolae Manolescu, candidat la Președinție, Cuvântul Monicăi Lovinescu*, text datat „Paris, august 1996”): „Cred că-i putem fi recunoscători lui Nicolae Manolescu pentru hotărârea pe care a luat-o. Și el, și noi ne vom simți astfel trăitori în țara lui Maiorescu, unde gândul nu trebuie să biruie doar în cărți, ci și în mentalități; în pravila modernă și liberală ce se cere reinventată, în instituții, dar și în cotidianul cel mai concret. Nu vom «intra în Europa» – cum se spune cu o sintagmă clișeizată – dacă nu vom redeveni europeni prin legile votate și aplicate: de la o justiție care să împartă cu adevărat dreptate, până la un pământ, un oraș, o stradă dezbrăate de rușinea mizeriei. Trebuie să-i fim recunoscători lui Nicolae Manolescu deoarece, pentru a contribui la această metamorfoză necesară, a avut – contrar altora – ce sacrifica: o carieră, în plină desfășurare, de istoric și critic literar, primul printre cei de prim plan. Nicolae Manolescu e obișnuit cu acest gen de sacrificii cu care nu s-a lăudat niciodată. N-a rămas el de-a lungul comunismului simplu lector într-o universitate unde statura sa domina, doar pentru că refuza să se înscrie în Partidul Comunist?”. □ Gabriel Liiceanu publică un articol de evocare intitulat *Adaosuri la o biografie. Două opriri pe drumul lui Noica* în care se referă, printre altele, la perioada de detenție și la ultimele zile ale filosofului. Reținem un fragment: „Problema morții proprii o pune în termeni strict gospodărești, fără urmă de frison, ca simplă disfuncție nedorită, intervenită pe parcursul desăvârșirii unui proiect. «Dragul meu, aș vrea să mai înfrunt o dată, vara aceasta, la Păltiniș, tineretul țării», mi-a spus într-o doară, cu două zile înaintea morții. (...) Când mi-a spus noapte bună, către ora 9, percepându-mă, cred, pentru ultima oară, și s-a întors cu fața la perete, aerul sorbit cu nesaț și disperare nu-și mai găsea loc în plămânii blocați de edemul acut. (...) La un moment dat s-a răsucit, cu o forță neașteptată, s-a întors brusc cu fața în sus, s-a ridicat în capul oaselor, a bătut aerul de două ori cu mâinile, ca o pasăre uriașă și, înainte de a cădea pe spate, a rostit, tâșnit dintr-un ultim fulger al minții, cuvântul german *Unbedingtheit*: «necondiționare». Când a căzut pe pernă, intrase în comă. Moartea clinică a intervenit trei ore mai târziu, după miezul nopții, în 4 decembrie la ora 1 și 20 de minute”. □ Andrei Pleșu primește Premiul Academiei Brandenburgice de Științe din Berlin pentru „«opera sa în domeniul istoriei artei, filosofiei și istoriei religiilor, precum și pentru contribuția adusă la dezvoltarea culturii politice în România»”. Premiul se acordă o dată la doi ani unor personalități contemporane (*Andrei Pleșu premiat la Berlin*, semnat M.C.).

15 august

● Într-o notiță publicată (fără semnătură) în nr. 8 al revistei timișorene „Orizont” este salutată înscrierea lui Nicolae Manolescu în cursa electorală; este prezentat totodată și contextul anului 1992, în care criticul fusese nevoit să

se retragă din competiția prezidențială: „În primăvara lui 1992, mai mult fără contribuția Opoziției decât cu voia ei, apăsarea, în fine, un candidat credibil la Președinția României. Numele lui era Nicolae Manolescu. Personaj celebru încă dinainte de a intra în politică, el a reușit, în doar câteva luni, să se impună drept o figură capabilă să lupte de la egal la egal cu Ion Iliescu și ccmplexul militaro-industrial-securistico-nomenklaturistic aflat în spatele său. (...) Dar ceea ce pentru echipa iliesciană reprezenta un prilej serios de neliniște, pentru mediocritatea care domina (și, vai, încă mai domină!) la vârful Convenția Democratică, era de-a dreptul un motiv de insomnii infernale. Penibila mascaradă (regizată în culise de Corneliu Coposu) din vara lui 1992 va rămâne, multă vreme, un exemplu antologic al felului în care mediocritățile unite reușesc întotdeauna să-și impună punctul de vedere”.

16 august

● În nr. 33 din „Literatorul”, Marin Sorescu își continuă *Jurnal[ul] american* ținut în 1972, pe când se afla în Iowa City, cu o *Traducere din Edgar Allan Poe, „Annabel Lee”*. □ În cadrul rubricii „Viața cărților” din acest nr. 33 sunt analizate volumele lui Romul Munteanu, *O viață trăită, o viață visată* (Andrei Grigor, *Memoriile ca vivisectie*; criticul consideră că memoriile sunt de „o sinceritate totală, dusă până la mărturisirea celor mai jenante acte și situații”) și Lucian Vasilescu, *Ingineria poemului de dragoste* (Emil Mladin, *Provocarea poeziei*; este vorba despre „o poezie ce nu se sfiește să renunțe la volutele elegante, parfumate gros cu «odicolon»” și al cărei vers „este zvâcnet, încrâncenare în carnea literei”). □ Cu ocazia împlinirii a 75 de ani, Ovid. S. Crohmălniceanu este sărbătorit și în „Literatorul”; scriu Valeriu Cristea, *Unul dintre cei mai importanți critici români*; Traian T. Coșovei, *Onorul „desantistilor”* și Răzvan Voncu, *Nevoia de Crohmălniceanu*. ■ Valeriu Cristea are observații subtile despre felul cum citea criticul: „M-a impresionat în chip deosebit felul în care citea (materialele care urmau să intre în număr – și nu numai, firește) Ov. S. Crohmălniceanu, cu privirea parcă *lipită de text*, privire pe care și-o desprindea (descleia!) făcând un *vizibil efort*, dar fără să se supere, când era întrerupt, când cineva de pildă intra în biroul lui cu o problemă de redacție sau personală”. Observând că odinioară era atât de bun prieten cu diferiți critici de origine evreiască încât era socotit chiar „evreizant”, Valeriu Cristea se teme că lucrurile s-ar fi schimbat după 1989, și nu din vina sa: „Din păcate, nici măcar Ov. S. Crohmălniceanu (sau Lucian Raicu, dar asta e altă poveste...) nu a(u) infirmat linia de conduită de după decembrie 1989 a scriitorilor români de origine evreiască, aproape toți buni sau foarte buni, nu puțini excepționali, iar câțiva de-a dreptul extraordinari, scriitori cu care, «evreizant» cum eram, am fost în relații cât se poate de cordiale, iar cu unii chiar (și cât de!) prietenești. Cu câteva excepții remarcabile în fața cărora mă înclin (una dintre ele a fost «fricosul» Florin Mugur), scriitori români de

origine evreiască au acceptat noul jdanovism (doar întors pe dos) în cultură – ce-i drept, fără a mai contribui, ca pe vremuri, la instaurarea lui. Această adaptare în bloc masiv a constituit și constituie pentru mine un profund motiv de întristare, o mare decepție”. ■ Reținem și faptul că Valeriu Cristea și-a făcut lucrarea de licență, despre proza Hortensiei Papadat-Bengescu, sub coordonarea lui Crohmălniceanu. ■ Pentru Voncu acest critic rămâne un model: „Cred că lecțiile cele mai importante pe care le poate învăța un tânăr literator de la domnia sa sunt *despre cum să nu încremenești în proiect* (boală mai veche pe malurile Dâmboviței) și *despre cum să nu-ți pui cenușă în cap*, aceasta din urmă maladie ceva mai recentă. Exilul său caragialean, la Berlin, este cel mai exact barometru al normalității literaturii momentului”. □ Octavian Soviany scrie despre ultimul volum al lui Valeriu Cristea (*Dicționarul ca operă de creație*, „Cartea de critică”). „Domnia sa optează pentru coroborarea textului lui Creangă cu mărturia de epocă, tocmai această tulburătoare și permanentă translație între realitate și literatură constituind una din sursele de interes ale *Dicționarului*”, observă criticul, remarcând îndeosebi „articole cum ar fi cele consacrate lui David Creangă, Ciubuc Clopotarul, Isaia Teodorescu și, firește, nu în ultimul rând, Nic-a lui Ștefan a Petrei și părinților săi [care] se citesc cu interes, aducând unghiuri inedite de abordare și valorificând mărturia documentelor din puncte de vedere întotdeauna incitante, pe care, chiar dacă nu le împărtășești de fiecare dată, nu se poate să nu le iei în considerație cu toată seriozitatea”. □ Lucian Chișu comentează volumul lui Andrei Grigor, *Marin Preda – incomodul* (Porto-Franco, Galați, 1996) într-un articol intitulat *Opera și politicile literare* („Cartea de critică”). Volumul ar fi „un interesant pariu cu sine, în sensul unei colaborări emulative a criticului și prozatorului care semnează cu același nume, scriind o carte despre Marin Preda în registrul analitic al autorului *Moromeților*, pliindu-și până și propriile argumente pe gândirea (citatele) lui Preda”. Primul capitol, „Cărțile lumii în Poiana lui Iocan”, „demontează în mare măsură prejudecata întreținută cu abilitate în unele pagini de revistă asupra gradului de intelectualitate al romanțierului”; într-un alt capitol este analizată „poziția polemică a personajului feminin predist, într-o replică dată literaturii de aceeași factură” etc. Prin capitolul „În numele tatălui”, interpretarea capătă „o foarte interesantă turnură”: „De acest conflict [între Ilie și Niculae Moromete, n.n.], văzut foarte original, trebuie legată și aderarea lui Niculae la «noua religie», determinată în mod covârșitor nu de seducția la noua utopie, ci de circumstanțele favorabile surpării autorității paterne și a codului tradițional, care-l situa dependent și deci inferior față de acesta. Spre deosebire de frații săi, revoltați, de asemenea, asupra autorității tatălui, Niculae duce bătălia pe alt plan și nu-și ascunde niciodată uimirea asupra deciziei pe care Moromete a luat-o asupra deciziei pe care Moromete a luat-o asupra viitorului fiului său (vezi și *Viața ca o pradă*). O dată cu aceasta se va stinge și ceea ce s-a numit «tema povestitorului»”.

17 august

● Pentru că „marele nostru scriitor Marin Sorescu e grav bolnav”, Adrian Păunescu rostește, în nr. 984 din „Vremea”, o ***Rugăciune pentru incomparabilul Marin***: „Mi se pare intolerabil, mi se pare strigător la cer, mi se pare prea plicticos de urât, ca un alt mare artist al României să fie lăsat să se ducă dintre noi fără ca toate mințile și toate competențele medicale posibile să se adune și să găsească o soluție. Nu se poate să nu existe o soluție pentru Marin Sorescu. E prea mult să cadă și Sorescu. (...) Marele scriitor, cu o operă complexă și incomparabilă, se stinge în fiecare zi și nimeni nu se gândește cu seriozitate și angajament moral la el și la viața lui, și la opera lui, și la câtă nevoie avem de el și de opera lui. (...) Marine, iartă-mă că nu ți-am păstrat secretul, dar mai bine să știu eu în sufletul meu că se supără pe mine un Marin Sorescu viu, decât să suport complicitatea cu un Marin Sorescu învăluindu-se în misterul morții. Încă se mai poate face câte ceva pentru viața lui Marin Sorescu. Doamne, nu te grăbi să ni-l iei, conducându-te după recenziile ușoare ale operei lui. El nu te va face niciodată să râzi, el te va întrista și mai mult, Doamne al nostru, așa că lasă-ni-l nouă și dă-i sănătate și liniște credinciosului tău, de atâtea ori iconoclast și de atâtea ori divin, Marin Sorescu, din Buzești Doljului, aflat pe un pat de spital, în indiferența aproape generală, în egoismul aproape abject al timpului nostru, dominat de toate bolile și părăsit de toate leacurile”.

● În nr. 1948 din „Adevărul”, Carmen Chihaia îl are ca invitat la o „șuetă la o cafea” pe Mircea Dinescu: „***Ca să faci din nou Revoluție, ar trebui vorbit mai întâi cu PRO TV-ul***”. Reținem câteva pasaje: „Știu, mulți ne reproșează, mie și lui Caramitru, că «ce naiba ați făcut voi atunci, pe 22?! I-ați lăsat pe comuniști să ia puterea!». Eu spun că ar fi fost cam greu. Până atunci, în România erau doar câțiva disidenți: era o băbuță ca Doina Cornea, un poet nebun ca mine și mai erau vreo 2-3. Cum am fi putut să schimbăm noi fața României într-o singură zi? Au venit profesioniștii puterii. Au preluat puterea băieții din eșalonul II. Spre deosebire de Cehoslovacia, unde opoziția există, era unită și anticomunistă, spre deosebire de Polonia, unde existau sindicate libere, iar muncitorii aveau conștiința muncii și demnității lor. Or, să recunoaștem, în România, până și demnitatea de muncitor s-a cam pierdut. Vedem în fotografii cum arătau muncitorii din 1933: în costume, cu pălării și cravată la gât. Aveau conștiința clasei căreia îi aparțin: o clasă de mijloc, înstărită, cu oameni în stare să-și facă o casă, să-și mărite fetele și să-și însoare fiii. Această clasă muncitoare conștientă de forța ei a dispărut. A rămas o aripă, din care s-au desprins minerii care au venit cu ciomegele și au speriat Guvernul. Dacă în România ar fi existat o opoziție unită anticomunistă, poate ar fi existat și schimbul II care să preia puterea!”; „Ca să faci din nou o Revoluție, ar trebui vorbit mai întâi cu PRO TV-ul și cu celelalte posturi de televiziune, nu? Dar există pericolul să apară mai întâi diferite clipuri

publicitare, să vină Caramitru și să zică: stai puțin, că avem Coca-Cola. Există o tradiție în România, încă de la 1848. Celebra noastră Revoluție, când au ieșit tinerii revoluționari moldoveni în balconul unui hotel ieșean. Afară se dezlănțuise însă o mare vijelie. Văzând asta, cineva anunță: «Stimați concețteni, din cauza timpului nefavorabil, Revoluțiunea se amână pentru mâine, la aceeași oră!» Acum, Revoluția s-a amânat nu cu o zi, cu o lună, cu un an, ci cu 6 ani”.

19 august

● O *Minicălătorie cu biblioplanul* a lui Dan C. Mihăilescu în nr. 32 din „LA&I”; este prezentat, printre altele, volumul lui Alexandru Mușina, *Unde se află poezia?*, apărut la Editura Arhipelag: „Sunt articole publicate între 1981-1994 referitoare la postmodernismul occidental și preluările sale în aria bucureșteană, fie ca formă fără fond, fie viceversa, la «poezia cotidianului» și la noul «antropocentrism» (ideea cea mai dragă autorului), precum și aplicații la poezia lui Bacovia, T.S. Elliot și Ezra Pound. În cuprinsul generației '80 Alexandru Mușina s-a remarcat nu numai prin atitudinea poetică propriu-zisă, ci și prin «abaterile» de la multe din truismele teoretice specifice «lunedismului». Vorba lui: «țin să repet: înainte și dincolo de postmodernism, altele sunt probleme reale, vitale, ale literaturii noastre»”.

21 august

● Adrian Păunescu se delimitează de diferite articole contestatate apărute în propria revistă „Vremea”, în care era criticat omul politic Nicolae Manolescu. Astfel, în nr. 987 din revista mai înainte menționată, poetul are un editorial intitulat *Totuși Manolescu*, în care mărturisește că acest candidat este preferatul său din tabăra opoziției: „E cazul s-o spunem acum: anticomunismul era o soluție, în perioada în care comunismul era obligatoriu, iar partidul comunist anihila, cu brutalitate, prin instrumente specifice, orice dorință de pluripartitism. Cu cine mai luptă anticomuniștii-retardați? Nicolae Manolescu e un intelectual de rasă, e un om de idei, cu care eu pot sau nu să fiu de acord, dar asta nu înseamnă că-i contest dreptul de a le avea. Fără îndoială că domnul Manolescu este cel mai inteligent și cel mai de temut candidat al Opoziției de dreapta la Președinție. (...) În ceea ce-l privește pe Nicolae Manolescu, eu nu pot face abstracție (cum uneori a făcut Nicolae Manolescu cu mine) de marele om de cultură și de liberalul autentic, care a înțeles, mai devreme decât toți oamenii de dreapta, necesitatea de a ieși de sub tirania anticomunismului nenuanțat, tocmai când comunismul nu mai există. Odată cu intrarea domnului Manolescu în cursa prezidențială, intră în bătaie și o anumită ierarhie de valori spirituale. E drept, nu este, neapărat, o ierarhie recentă. Dar ce, domnul Manolescu e un recent? Oricât s-a chinuit el însuși să pară așa ceva, îl asigurăm că face parte din legitimitatea de fond a ultimelor trei decenii de

cultură națională. Supus revizuirilor, sub presiunea otrăvurilor de început ale omului politic Nicolae Manolescu, criticul Nicolae Manolescu a rezistat nerevizuit. Spre cinstea lui!” ■ A.P. adaugă: „Atitudinea față de candidații la președinție, când eu însumi sunt candidat la președinție, mă definește, vrând-nevrând, și pe mine, nu numai pe semnatarii articolelor. I-am rugat chiar, săptămânile trecute, pe colaboratorii mei cei mai apropiați să nu mai îngăduie, în perioada electorală, niciun fel de atacuri nesusținute de argumente, la adresa niciunui candidat la președinție, începând cu domnul Ion Iliescu.” De altfel, declară că este dispus să pună la dispoziție, tuturor candidaților, o rubrică în propria revistă, în care aceștia să își expună programul, deoarece ar fi preferabil ca bătălia politică să nu presupună și „patimi hipertrofiate”. ■ Desigur, în privința criticului Manolescu, Păunescu își menține mai vechile tristeți sau nemulțumiri: acesta „a intrat în politică, parcă uitându-și, iar, uneori, parcă disprețuindu-și vocația”; „în revista pe care o conduce a fost dinamitată, în modul cel mai cinic, scara de valori pe care Nicolae Manolescu s-a zbatut un sfert de veac s-o acrediteze. Incalificabile puștisme și năpârliri obositoare l-au cuprins și pe Nicolae Manolescu”. Apoi, „el și cei din jurul lui mi-au făcut mai mult rău decât foștii noștri adversari comuni, pe care, cu părere de rău, trebuie să spun că, nu neapărat domnul Manolescu, ci mai degrabă eu, îi luam în piept în epoca trecută, deși Nicolae Manolescu își amintește că ne întâlneam în secret, în vremuri pentru a căror existență n-am, bineînțeles, nici o vină, nefiind eu Vladimir Ilici Lenin”; „cele mai multe stupide acuzații de colaboraționism pe care le-am primit poartă girul acestui om care m-a considerat, totuși, cel mai talentat și pe care l-am considerat, totuși, cel mai talentat, în domeniile noastre de exprimare”.

● Un interviu cu Andrei Pleșu, realizat de Ioana Pârvulescu („*Binele e discret, răul e spectaculos*”) apare în nr. 33 al „României literare”. Primele trei cărți semnificative pe care le-a citit, la recomandarea lui Noica, ar fi eseul lui Blaga, *Spațiul mioritic*, jurnalul Annei Magdalena Bach (a doua soție a compozitorului) și scrierea lui Chateaubriand, *Génie du christianisme*. În plus, sunt oferite detalii de tip autobiografic (copilăria și adolescența în casa unchilor) și administrativ (episodul ministerial, directoratul „Dilemei”, activitatea NEC). □ Tot Ioana Pârvulescu, în serialul său despre premiile literare, comentează romanul câștigător în anul 1972, la secțiunea proză: *Marele singuratic* de Marin Preda (*Dragoste și declarații*, „Neconvenționale”). Lectura (atentă la plasarea operei în contextul istoric în care a apărut) are de ce să ne surprindă, acest roman, „una din cele mai limpezi nereușite ale lui Marin Preda”, fiind socotit un act de curaj: „Două povești de dragoste și o mulțime de declarații (...) se combină în *Marele singuratic* (...). Poveștile de dragoste le trăiește Niculae Moromete, devenit inginer horticol și vicios al singurătății. Prima începe bine și se termină rău, începe realist și se termină melodramatic, începe dostoevskian și se termină «pe patul morții», ca o poezie de Bolintineanu cu

vogă în secolul trecut. Este dragostea dintre Niculae Moromete și tânăra pictoriță Simina, care va muri de tuberculoză în brațele iubitului ei. A doua începe rău și se termină «bine», altfel spus începe tot realist și se termină tot melodramatic: este iubirea lui Niculae pentru partidul care aproape că îl exclusese, fără vină, desigur, dar care îl recheamă reușind să-l smulgă, în final, din singurătatea lui «vicioasă». Sfârșitul cărții este așadar replica în care Niculae își anunță prietenul și superiorul pe linie de partid că s-a hotărât «să activeze» din nou. Nu e greu de înțeles că în 1972 prima poveste prezenta un interes secundar, în timp ce a doua era citită cu aviditate, că primeia i se vedeau slăbiciunile, iar celei de-a doua doar calitățile, ineditul, îndrăzneala. Iar premiul a fost luat de cea de-a doua, împotriva căreia, prin întorsătura din ultima pagină, nici cenzura nu ar fi putut spune nimic. (...) Cu excepția finalului întristător în care, din proprie inițiativă, Niculae vrea să-și reia munca de activist comunist, chiar și povestea lui «de dragoste» față de partid este spusă pe șleau: iubirea se terminase la scurt timp după ce a început și nu părea să mai poată «reizbucni» vreodată. (...) Per ansamblu, *Marele singuratic* se situează polemic față de *Moromeții*, vol. II și arată la ce a dus colectivizarea forțată. Toate aceste trimiteri la realitatea imediată au fost pe placul cititorilor (și al juriului) și au făcut ca *Marele singuratic* să ia premiul pentru proză al anului". ■ Pe de altă parte, în opinia criticului, două ar fi elementele prin care proza lui Marin Preda (chiar și aceea din volume mai puțin reușite, precum acesta) ar fi una dintre cele mai viabile din categoria romanului obsedantului deceniu: „Romanele lui Marin Preda au o mare forță de atracție: ele se pot reciti cu destul interes încă, în timp ce aproape toate romanele politice din epocă au devenit, cu timpul, ilizibile. (...) Întâi, e vorba de interesul prozatorului pentru *spectacolul uman*, interes care depășește toate convențiile, tezele (și antitezele) romanului. (...) La acest nivel Marin Preda va reuși să surprindă mereu. Pe lângă participarea la comedia umană în care e antrenat și cititorul, cărțile lui Marin Preda sunt mai ușor de acceptat astăzi decât cele ale confrăților săi și din alt motiv: limbajul esopic (excesiv în romanele politice) e aproape evitat, lucrurile sunt spuse pe șleau". □ Și Nicolae Manolescu (*De ce am renunțat la cronica literară*) are o istorie în legătură cu articolul (negativ) pe care intenționa să îl scrie despre acest roman al lui Preda: „Nereușind să-l conving [pe noul director al revistei „Contemporanul”, n.n.] că eram în dreptul meu să fac rezerve unui roman, oricine i-ar fi autorul, l-am anunțat că-mi retrag rubrica. A doua zi l-am vizitat pe Preda la editura Cartea românească. A citit articolul cu atenție. «Ai de gând să-l publici undeva?», m-a întrebat, știind că la «Contemporanul» îmi fusese refuzat și că îmi părăsisem, după zece ani, rubrica. «Nu țin neapărat», i-am răspuns. «E bine așa, *mon cher*. Rămânem prieteni». Articolul n-a apărut în timpul vieții lui Preda. Nu mai știu dacă nu l-am publicat după 1989, împreună cu câteva «refuzate»”.

23 august

● Nr. 320 din „România Mare” titrează: *A început campania de strângere a semnăturilor pentru candidatura senatorului Corneliu Vadim Tudor la președinția României!* (semnat „Comitetul director al Partidului România Mare”). Este, de fapt, vorba de programul lui Vadim Tudor pentru guvernare, din care transcriem: „*Porunca 1. Să ascultăm de Bunul Dumnezeu nostru în toate împrejurările vieții și să desăvârșim creștinarea fiecărei generații de români (...). Porunca a 2-a. Să jurăm loialitate și credință sacră față de Patria noastră, care a sângerat prea mult de-a lungul Istoriei și a venit vremea ca suferințele ei să ia sfârșit. Porunca a 3-a. Să alegem pentru Țara și Poporul nostru nu modele hibride, care n-au dat roade nicăieri în lume, ci acea strategie de dezvoltare ce se dovedește a fi cea mai bună de urmat. (...) Porunca a 5-a. Să descătușăm izvoarele cele mai curate ale energiilor Neamului Românesc, fiindcă suntem un Popor nu numai genial, ci și mesianic, ceea ce înseamnă că avem o misiune nobilă pe pământ. (...) Porunca a 9-a. Să înfăptuim, în sfârșit, unirea Neamului Românesc între hotarele sale firești, pe cale pașnică, și să veghem la realizarea unei adevărate concordii naționale a celor 30 de milioane de români care viețuiesc sub soare, precum și înfrățire adevărată cu minoritățile care sunt loiale Statului Național Unitar Român”.*

● Începând cu nr. 189 din „Dilema” (a doua parte în nr. 190, din perioada 30 august-5 septembrie), se publică un interviu al lui Andrei Pleșu cu Adam Michnik (*De vorbă cu Adam Michnik*, interviu consemnat de Elena Ștefoi). Se discută, printre altele, de pericolele care pândesc fostele state comuniste, dar și țările europene în general; redăm în continuare fragmente din intervențiile celor doi: *Pleșu*: „(...) spui mereu că azi adevăratul pericol, mai mare chiar decât pericolul comunist, este reprezentat de ideea statului etnic pur; toate temerile tale privind viitorul sunt mai degrabă legate de o amenințare a dreptei”; *Michnik* crede că „dușmanii ideii europene” ar fi „comuniștii, fundamentalistii și naționaliștii barbari”: „După părerea mea, ideologia comunistă a murit. Dar comuniștii trăiesc, sunt activi în mass-media, în afaceri, în administrație. Comunismul însă nu mai e. Comunismul ca soluție ideologică (lupta de clasă, egalitarismul, statul totalitar, fără partide politice) – această idee a murit. (...) În noul context, cred că cel mai viu și cel mai periculos adversar este «neo-populismul», ideea de stat etnic pur, epurat de străini, uniformizat religios”. ■ Se discută în continuare despre politica de stânga (versus cea de dreapta) și de prestigiul de care se bucură în continuare cea dintâi în Occident: *Michnik*: „Ai dreptate când spui că a fi fost comunist e mai puțin compromițător decât a fi fost fascist, pentru că, chiar dacă nu există o diferență reală între Auschwitz și Gulag, avem diferența fundamentală dintre scrierile lui Marx și Gramsci, și cele ale lui Hitler și Rosenberg. Sunt lucruri total diferite. (...) Marx, ca autor al *Capitalului*, al analizei loviturii de stat din 18 Brumar, este genial încă și astăzi. Marx ca autor al manuscriselor filosofice

este cât se poate de interesant. Dar despre *Mein Kampf* nu se poate discuta. Diferența este fundamentală. Gramsci sau Rosa Luxembourg sunt încă interesați, pentru mine cel puțin. Este altceva. Hitler ca autor al lui *Mein Kampf* este un imbecil.”; *Pleșu*: „Tu știi că în scrierile lui Marx, mai ales în corespondență, găsim pagini îngrozitoare despre necesitatea terorismului, a unor acțiuni asemănătoare cu cele din 1793...”; *Michnik*: „Ai dreptate. Proiectele lui Marx conțin elemente de totalitarism, totalitarism pur și simplu. Nu sunt avocatul lui. Dar fascinația revoluției ca proiect mondial rămâne o temă cel puțin «culturală»”; *Pleșu*: „Adică Marx aparține istoriei gândirii, pe când Hitler nu. Sunt de acord. Nu știu însă dacă deosebirea aceasta îi putea consola pe prizonierii politici din Siberia, când erau torturați în numele marxism-leninismului...”. ■ În cea de-a doua parte a convorbirii (nr. 190, 30 august-5 septembrie), se discută, printre altele, despre modul de raportare la patriotism – *Pleșu*: „Dar patriotismul a fost din nou confiscat; tot soiul de gorile sentimentale se simt cuplați direct la Decebal și Ștefan cel Mare. În aceste condiții, relația mea cu România riscă să fie povestea unei iubiri ratate”; *Michnik*: „Noi, polonezii, am iubit Polonia împotriva statului polonez. (...) Dragostea mea față de Polonia, ca și pentru toate femeile frumoase, este o dragoste fără speranță, singura dragoste adevărată. Îmi iubesc țara, dar tocmai pentru că o iubesc, sunt obligat să spun în fiecare zi lucruri îngrozitoare, adevăruri inacceptabile pentru compatrioții mei”. ■ Un alt subiect vizează un așa-zis proces la comunismului. *Pleșu*: „una dintre tezele pe care eu le consider esențiale la tine este aceea că trebuie să practicăm *amnistia* și nu *amnezia* și că nu trebuie să ne organizăm modul de a fi și de a gândi din perspectiva răzbunării, a resentimentelor. La noi există ideea că mai întâi trebuie să ne reglăm conturile, și abia după aceea să evoluăm normal. Altfel, dacă nu punem lucrurile la punct, s-ar putea să construim pe minciună, pe crime nepedepsite”; *Michnik*: „În principal, fiecare revoluție are prețul ei. Revoluția violentă are prețul ei: procesul lui Ceaușescu, o parodie... Nu pot spune nicio clipă că aș fi împotriva celor care l-au ucis, pentru că au reprezentat un episod necesar al acestei revoluții. Revoluția de catifea își are și ea prețul ei: nu există responsabili ai mizeriei. Or, eu vreau să-i condamn pe cei ce sunt responsabili de mizeria mea, de dramele familiei mele și ale națiunii mele. Acesta este prețul revoluției de catifea: practic, nu există revanșă. În România, dacă înțeleg bine, situația e mult mai complexă pentru că revoluția a fost un amestec alcătuit din numeroase elemente. Voi aveți de ales mereu între logica reconcilierii și cea a justiției, dar e același lucru”. □ Revenind la nr. 189, tema acestuia este „Hyde Park preelectoral” (responsabil Andrei Manolescu). Sabina Fati încearcă să descopere ce personaje se ascund în spatele *Măști-lor prezidențiale*: Ion Iliescu ar fi „tatăl nostru”, Petre Roman, „liderul șarmant”, Emil Constantinescu, „*Monsieur Tout-le-Monde*”, Nicolae Manolescu, „un intelectual în așteptarea lui Godot”, György Frunda,

„one man show” etc. Reținem referirile la Nicolae Manolescu: „Partidul domniei sale are imaginea unui partid de intelectuali (deci de minoritari). Teoretic, nu-i nimic rău în asta, cu atât mai mult cu cât cărturarul a fost întotdeauna la români liderul de opinie al comunității, practic, însă se dovedește că PAC nu poate fi un partid-masă. Cărturarul este doar liderul spiritual. Un om care buchisește nu poate avea idei practice. Oamenii au fost obișnuși să creadă că «unde-i școală multă și prostia-i mare», de unde și sloganul mineresc «noi muncim, nu gândim»”. De aceea candidatul, care se propune drept „exponentul liberalismului”, riscă să nu se facă înțeles: „A tăia coada pisicii dintr-o dată ar fi o soluție foarte bună pentru România, dar nici electoratul și nici economia nu sunt pregătite pentru soluții radicale”. □ În polemica cu Eugen Holban în chestiunea basarabeană, Cristian Preda publică, în acest nr., o altă intervenție în care își menține argumentele; pentru întreaga dispută, v. *supra*, 26 ianuarie – 1 februarie. □ Într-un grupaj intitulat „*Cazul Eliade traversează Alpii*”, sunt publicate trei articole apărute în „Corriere della sera” (19 mai 1995) în continuarea scandalului din presa franceză în legătură cu trecutul „legionar” al lui Mircea Eliade; este vorba de cele semnate de Roberto Scagno (cel mai important traducător și exeget al lui Eliade din Italia), „*O lectură superficială, plină de prejudecăți*”, Cesare Segre, *De la Dumézil la Eliade: lungul marș al mitului în cămașă neagră* și Julien Ries, *Eliade, mitul discordiei*. Redăm în continuare câteva fragmente. Cesare Segre: „Cel mai compromis de fascism este Mircea Eliade. De la participarea în tinerețe la mișcarea criminală românească Garda de Fier, se ajunge la celebrarea totalitarismului lui Salazar și, în sfârșit, la justificarea genocidului nazist. Aici concordanța între teorie și practică este evidentă: e de ajuns să te gândești la celebrarea mistică a riturilor sângeroase și a sacrificiilor omenești într-o autentică religie a morții. Eliade a elaborat, în baza teoriilor sale asupra originilor, propria sa doctrină rasistă. Pot părea inocente celebrarea sacrului ca fundament al universului, venerarea omului primitiv cel consternat în fața unei naturi necontaminate, precum și «romanul» eternei reînnoarceri a omenirii la această situație fericită, atemporală. (...) De aici se trece la teoria antisemită: vina evreilor constă în a fi dezvoltat conceptul de istorie, care a smuls omenirea din desăvârșirea sa primordială, purtând-o prin veacuri la conceptele de democrație, de drepturi ale omului etc. (...) Se ajunge de la celebrarea păgânismului, împărtășită de altfel și de nazism, până la declarația din 1985, care asemuia cu sacrificiile omenești ale aztecilor exterminarea, cu funcție purificatoare, a milioanele de evrei și țigani din lagăre, identificați cu răul ori cu diavolul: sălbatic apocalips pe care Eliade pare să-l aprecieze.” ■ Roberto Scagno: „Profesorul Cesare Segre, care nu este un istoric al religiilor, ci un mare specialist în semiologie și în teoria literaturii, a acceptat complet virulența pamfletistică din cartea lui Dubuisson, pentru a-l ataca pe Eliade. (...) Teza lui Dubuisson, simplistă și simplificată încă și mai mult prin reluarea

sintetică într-un articol de ziar, susține că ar exista, în totalitatea operei lui Eliade, o condamnare a tot ce este modern, a întregii civilizații europene, începând cu profetismul ebraic, o nostalgie pentru o tradiție originară. (...) Interpreții mai superficiali, ca Dubuisson și ceilalți citați de Segre, mai ales Furio Jesi, au văzut în Eliade susținătorul unui tradiționalism de tip neo-păgân sacralizat, care și-ar propune să repare efectele degradării totale, nu numai a sacrului, ci a întregii societăți, progresiv secularizate. (...) Există puține scrieri ale sale cu caracter pronunțat naționalist, e vorba de articolele publicate în anii '30, ele ar trebui republicate azi și interpretate în mod calm, științific, ca făcând parte dintr-un mai larg context cultural, ca fiind legate de orientarea politică a intelectualității de frunte din România". ■ Julien Ries: „La citirea acestui amalgam am fost cutremurat (...) Segre pleacă de la o premisă certă, anume că apartenența lui Eliade, în anii tinereții, la Garda de Fier din România l-ar fi determinat pe acesta să găsească justificări genocidului nazist. Dar unde găsește Segre această justificare în textele lui Eliade? Să ne gândim la Lévi-Strauss care a scris pe larg despre atașamentul său la gândirea marxistă. Am îndrăzni oare ca, din acest motiv, să-l învinovățim de a fi justificat astfel genocidul lui Stalin? Segre îl atacă pe Eliade în chestiunea iudeo-creștinismului, a timpului și a istoriei; Eliade ar dezvolta, chipurile, o teorie antisemită (...) în *Mitul eternei reînnoiri*, Eliade arată cum istoria la evrei a devenit teofanie, ca apoi să fie valorizată în teoria mântuirii. Nu există nicio urmă de antisemitism în acele pagini (...) Doresc, prin aceste rânduri, să fac lumină în procesul ce se încearcă să i se intenteze lui Eliade, cel care a îngrijit grandioasa *Encyclopedia of Religions* (șaisprezece volume), la care au colaborat cu entuziasm cei mai valoroși istorici ai religiilor din lume. Curios este că adversarii săi își trag argumentele din domeniul ideologiei, pentru a încerca mai apoi să le confirme cu ajutorul tezelor eliadiene extrapolate contextului lor și interpretate în cod ideologic. Cu alte cuvinte, este vorba de un proces de intenții". □ Articolele din presa italiană vor fi comentate și de „Interim" în nr. 334, din 1 septembrie, al „Adevărului literar și artistic" („*Scandalul*" *Mircea Eliade*, în „Adevărul literar și artistic", nr. 334, 1 septembrie, „Revista revistelor culturale"). În opinia publicistului, afirmații precum cele expuse de Cesare Segre „nu încearcă descrierea imparțială a operei, ci conțin acuzații bazate pe un marxism scos dintr-un primitiv manual de popularizare și ele reproduc în chip surprinzător cunoscutele și vechile «demascări» de «anistorism» și «regresiune» cu care s-au îndeletnicit o bună bucată de vreme, în perioada proletcultismului, politrucii culturii române". „Fapt este că tentația «demonizării» prin lectura tezelor eliadiene în «cod ideologic» n-a ocolit nici, în general onesta, recentă lucrare a d-lui Z. Ornea, premiată de Academia Română" – mai adaugă „Interim".

● *În așteptarea unui debut*, Valeriu Cristea comentează, în nr. 34 din „Literatorul", manuscrisul volumului lui Bogdan Popescu *Vremelnicie*

pierdută (depus la Ed. Cartea Românească). La lectură, prozele i-au stârnit „o *nedumerire admirativă*”, ele putând fi plasate într-o serie ilustră a literaturii române: „De un realism (realismul începe aici cu *cuvântul*, cu modul de a vorbi al oamenilor așa-zis simpli), extrem de dens, de «plin», nu o dată feroce (latură prin care autorul ne amintește de unul dintre scriitorii săi preferați, Eugen Barbu, cel din *Groapa*), narațiunea, narațiunile («prefăcute» și ele!) se transformă tiptil în poveste, în povești (...). Proza realistă, despre oameni și întâmplări mici alunecă spre cea fantastică, exotică și de amplă viziune (potopul din cimitir, «ciorbă» noroioasă din care «Sfânta» ronțăind la cruci soarbe cu mare poftă). Numele unor Ștefan Bănulescu și Fănuș Neagu sunt de pomenit aici. Ca și cel al lui Nicolae Velea, pentru spiritul nuanțat și fin, «sucit» al autorului, care o «întoarce» mereu, amestecând lumile, supranaturalul cu fireshul și prozaicul, visul cu viața de toate zilele. (...) Proza consistentă, «puterea ursului», impresionând prin tăria neobișnuită a amănuntelor, a lui Bogdan Popescu (...) este totodată plină de subtilități, de «treceri» amețitoare: realitatea se topește în fantastic, fantasticul se dovedește doar un vis, dar visul (visat vrăjitoresc, diavolește) creează «existența» celorlalți”.

■ Unul dintre personajele cărții, copilul analfabet din Satul cu Sfinți, ar fi principalul receptor al cărții și mâna dreaptă a autorului: „Pentru acest copil, Bogdan Popescu citește, descifrează *altfel, în felul lui*, literele existenței, textul lumii de aici și de dincolo. De unde *originalitatea* acestui foarte puternic, încă de la debut, prozator”.

25 august

● În nr. 333 al „Adevărului literar și artistic”, Costache Olăreanu crede că România ar fi bântuită de *Stafia lui Făt-Frumos*, sub care se ascunde un personaj din ce în ce mai cunoscut (este vorba de H.-R. Patapievici): „O stafie cutreieră România. Trupul subțirel și prelung, paloarea feței, atât de caracteristică vizitatorilor nocturni, peste care cineva a aruncat, din joacă, dar și ca să ne sperie, o meșă hitleriană, degetele lungi, pur decorative, ca și hainele, totdeauna prea largi pentru o ființă ce pare mai degrabă un produs al închipuirii noastre – iată pe scurt descrierea acestui personaj misterios. (...) o ființă din altă lume, *ni homme ni ange*, cu ochii mari, spectrali, cu chipul speriat de târâmurii neocolindate de noi, știute doar de ea, cu o alură demodată, amestec de Tristan Tzara tânăr, desenat de Marcel Iancu, și de copil persecutat de o mătușă bigotă, combinație de premiant antipatic și de Sfânt Antoniu supus unor reînnoite tentații. (...) Am începe să calculăm nu numai distanțele temporale, dar și pe cele morale dintr-o eră și alta, am aplica legile descoperite de el la varii domenii, în comerț și la căile ferate, la analizele sociologice și la rata inflației, în geopolitică, precum și în aviație. Chiar ignoranța sau prostia ar putea fi calculate prin «coeficientul Patapievici», care ar rezulta din înmulțirea paginilor citite cu numărul de lozinci perfect însușite, împărțite la o sută”.

28 august

● Liana Cojocaru conspectează, în nr. 201 din „Cotidianul”, unele *Aberații despre România apărute în pseudoliteratura americană*. În principal, este vorba despre volumul lui Robert Kaplan, *Balkan Ghosts*, în care este prezentă, într-o manieră deformată, istoria României între 1915-1989; spre exemplu, Eminescu și Iorga ar fi „marii antisemiți ai neamului”, Carol al II-lea ar fi inițiat „marele genocid semit din România cu toate că era amantul evreiceii Elena Vulpescu”, Moldova ar fi „recunoscută pentru cruzimea ei structurală și pentru holocaustul mult mai feroce decât cel construit de Hitler în Europa”; autorul denunță și o mentalitate de Ev Mediu a românității, susținută mai ales de fervoarea religioasă. O altă scriere este cea a lui David M. Crowe, *A History of Gypsies of Eastern Europe*, 1996, din care reiese că România ar fi teritoriul predilect al discriminărilor etnice. În concluzia autoarei: „românii au declanșat cel de-Al Doilea Război Mondial după ce abia îl încheiaseră pe primul, iar ocupația lor de bază este terorismul și vampirismul. Nimeni nu suflă niciun cuvânt despre cei 450.000 de români, în care a intrat toată intelectualitatea țării și care au dispărut în gulagul comunist. Sunt morții noștri pierduți alături de evrei, maghiari, țigani sau nemți în oroarea care s-a numit comunism și pe care România a suportat-o cu durere”.

● Volumul lui Adrian Marino *Politică și cultură* (Polirom, Iași, 1996) este discutat, în nr. 34 al „României literare”, de Monica Spiridon (*Un român în Republica literelor*) și Victor Neumann (*Politică și cultură*). Cel din urmă se referă în treacăt și la cazul Noica, privit cu destulă severitate de Marino: „Naționalismului noician acceptat de dictatura ceaușistă, Adrian Marino îi acordă spațiul unui studiu destul de mare asupra căruia se cuvine să atragem atenția. El punctează o temă între cele mai revelatoare pentru înțelegerea mecanismului de funcționare a societății totalitare, a modalităților subtile în care sistemele închise au fost capabile să manipuleze opinia publică, beneficiind de aportul voit sau impus al personalităților culturale. Este subliniată – cu destul de convingătoare argumente – tragedia generală a creatorului nevoit să-și dea măsura talentului său în perioade nefavorabile exersării profesiunilor liberele”. □ Ion Simuț publică un studiu intitulat: *Miron Radu Paraschivescu – eretic sau cabotin?* („Revizuire”). Punctul de pornire al discuției îl constituie apariția *Jurnalului unui cobai*, pentru a cărei publicare integrală pledează I.S. (criticul, care a avut acces la întregul material, ne informează că s-ar fi renunțat la notațiile din perioada anilor 1936-1939 din cauza caracterului lor foarte personal, pentru care, în opinia sa, scriitorul ar fi meritat apelativul de „obsedat sexual”). În continuare, este analizat pe larg profilul ideologic al acestui scriitor, „un troțkist, dar disident confecționat”, „cabotin” și „om sfârșit”: „Printre ceilalți colegi de generație l-a singularizat însă o credință care a rămas numai în jurnal: convingerea că, dacă ar fi rămas Troțki pe scena politică, ar fi fost mai bine. Această «deviere», nedeclarată

public dar consemnată în jurnal, l-a ajutat să-și construiască un comportament de dificil și inconformist. Un blând inconformist, căci riscuri mari nu și-a asumat niciodată. El nu a fost un opozant al regimului și nici un disident propriu-zis nu a fost, căci troțkismul a rămas... în sertar. (...) Adevărata temă a primilor zece ani ai jurnalului (cel mai evidentă în partea de început, nepublicată deocamdată) este cabotinismul. (...) Scriitorul își afirmă de repetate ori conștiința propriului cabotinism, când cu amărăciune, când cu un fel de mândrie de actor ratat. Cum să înțelegem altfel alăturarea la un scurt interval de timp a două atitudini opuse: elogiul bolșevismului și detestarea «cretinismului care bate de la Răsărit»? (...) Comunist convins, fără prea multe scrupule, MRP nu a rezistat în conflictul cu alte «excitații maniacale», căci, altfel, se poate ușor bănuî ce ar fi făcut în «procesul revoluționar pe care îl trăia cu întreaga țară». În orice caz, nici inteligența, nici simțul său moral (ambele mult atrofiate) nu l-au ajutat să se trezească din beția ideologică a comunismului, ci, în mod paradoxal, criza psihică declanșată prin 1949-1950. Numai criza psihică l-a putut scoate din mlaștina în care intrase cu bună știință și entuziasm revoluționar; s-a declanșat astfel criza morală, apoi criza politică și, în sfârșit, criza estetică. MRP s-a dezmeticit numai după ce comunismul i-a tulburat mințile; și el este totuși un caz fericit”. ■ De aici mulțimea de „personaje” care se adăpostesc într-un singur trup: „Aparentul disident al cărui profil se conturează public în jurul lui 1965, deodată cu alte îndrăzneli de aceeași factură și calibru în momentul respectiv, se înscrie derutant în buimăcitorul carusel interior de «personaje» ce se succed (și uneori se ciocnesc aprig) în conștiința răvășită a lui MRP: obsedatul sexual, licheaua, farseurul, extremistul de stânga, intrigantul în viața literară, alergătorul ahtiat după glorie, principialul, păgubosul, maniacul excitat, out-sider-ul, inconformistul, partinicul, căutătorul de talente – o mulțime de roluri învrăjbindu-se într-un vacuum interior. *MRP – cabotinelul* este adevăratul personaj care rămâne de descoperit odată cu jurnalul întreg al acestei degradingolade”. ■ Nu în ultimul rând, viitorii editori ai *Jurnalului* acestui scriitor ar trebui să țină cont de recomandările făcute de Simuț în PS-ul articolului său. □ Unele comentarii legate de acest articol are Gheorghe Grigurcu, într-o replică intitulată *Efectul M.R.P.* („România literară”, nr. 40, 9-15 octombrie, „Actualitatea”). În primul rând, unele „corectări” de ordin axiologic: M. R. Paraschivescu nu e doar autorul *Cânticelor țigănești*, așa cum socotea Simuț, „poezii viabile” ar exista și în volumul *Vers liber*, după cum notabile ar fi și „barbienele” din anii ’56-’57. Pe de altă parte, ar fi „prea sumară și rigidă taxarea acestuia” de „obsedat sexual”, ca și unele precizări referitoare la simpatiile sau manifestările sale politico-ideologice: „Nu e printre cei dintâi ce merită să fie ținuti la stâlpul infamiei. Nu ne răfuim cu bolnavii și se cuvine a ține seama de gemetele căinței, emise în intimitate, chiar dacă intermitent, ale unui păcătos. (...) De asemenea considerăm că nu se poate trece ușor peste postura de mentor al

tinerilor poeți inconformiști, cu mari greutatea de publicare, în deceniul șapte, pe care și-a asumat-o în chip lăudabil (...). ■ Ca în multe alte cazuri, criticul extrapolează, pentru a ajunge la exemplele sale predilecte: „Se pune întrebarea dacă există atari valori intangibile și imuabile. Geo Bogza și Eugen Jebeleanu au suferit un neîndoios reflux axiologic. Nichita Stănescu și Marin Preda încep a fi examinați cu tot mai multă degajare (o ieșire din extazul admirativ, cultivat cu o notă de tendențiozitate oficioasă) (...). În mai gravă măsură decât la bietul M.R.P., acest aer de «agent dublu» s-a arătat la «fascinanți» precum Paul Georgescu și Alexandru Ivasiuc”. ■ Nu în ultimul rând, Grigurcu se arată relativ nemulțumit de imaginea de care se bucură Crohmălniceanu în ochii optzeciștilor (aluzii indirecte și la nr. 32 al „României literare”, 14-20 august, v. *supra*): acesta ar fi „metamorfozat într-un îndrumător fără prihană al unor scriitori optzeciști, care-l aclamă, uitând că acțiunea lui prototalitară, vastă și multiformă, a fost mult mai semnificativă decât, bunăoară, cea a «cabotinelui» autodeclarat, M.R.P. Ce să-i faci? Fiecare cu optica sa! (...) n-am putea uita trecutul său penibil, care nu pare a-l stânjeni și care, în consecință, se impune a fi analizat de alții, cu condiția ca aceștia să nu sufere de o... miopie a gratitudinii (chiar și un simțământ nobil poate fi aplicat greșit)”. □ Revenim la nr. 34 al „României literare”. S. Damian îl evocă pe tânărul Nichita Stănescu (*În absența cuvintelor*), neomițând să se refere și la unele „labilități de caracter” de mai târziu: „Trecea însă lesne fără pauze și la confesiuni, nara episoade din copilărie, descria spița amalgamată a antecesorilor, evoca primele contacte cu poezia în școală. (...) Handicapat de lipsa de rezistență fizică și de o conformație sedentară, eu nu mă socoteam apt să devin un însoțitor permanent (ca Matei Călinescu, Cezar Baltag, Nicolae Breban și alții), cu care Nichita stătea până în zori la taclale în fumul de țigară, drogați de alcool, având mințile treze ca să asculte răbdător lecturi din Nietzsche, Rilke sau Ion Barbu. El părea atunci de o candoare desăvârșită, străin de carieră, de onoruri, de prejudecățile breslei. În scurt timp, însă, molima îl va ajunge din urmă, și pe lângă glorioasa ascensiune de mare poet, va oferi și un spectacol al labilității de caracter, complăcându-se în cercuri suspecte de huligani notorii, emițând declarații penibile de conjunctură, adesea televizate (era oare vama cerută de cerberii momentului?)”

● Pornind de la ultimul volum al lui H.-R. Patapievic, *Politice*, S. Damian publică un lung serial, în opt episoade, intitulat *Omul care își ascunde umbra sau despre vina Președintelui*, începând cu nr. 35 (continuare în nr. 36-42, din perioada 5 septembrie-22 octombrie). Este, probabil, una dintre cele mai consistente intervenții din campania anti-iliesciană desfășurată de revista „22” în acest an, care nu intersează direct *Cronologia* de față. Reținem un fragment din eseul lui S. Damian, referitor la Patapievic: „Ca analist politic în ultima sa carte, de factură militantă directă, H.-R. Patapievic nu întreprinde o cercetare sistematică, prin care să acopere meticolos și ramificații adiacente, sprijinit pe

clasificări cu pretenții științifice. Premeditat, el adoptă aici o formulă de rechizitoriu exploziv, vehement, drastic, folosind doar un număr restrâns de foraje prin care nimerește tocmai segmente nevralgice, concludente în sens larg pentru întreg. În acest fel se justifică, susțin, impresia pe care o degajă textul de suită de revelații, de profeție sumbră, întărită și de tonul adesea patetic incriminatoriu. Insist asupra capitolelor din carte consacrate situației politice imediate, unde aprecierea (nu ferită uneori de accente retorice) decurge, cum am remarcat, din incizii (favorizând rapida atingere a esenței) și nu din cuprinderea detaliată. H.-R. Patapievici vede limpede unde este originea răului, surclasând tone de speculații pe tema enunțată, de la cele mai vulgare până la cele mai fanteziste. (...) Verdictul la H.-R. Patapievici sună grav, la obiect, inaugurând un soi de act de acuzare solemn și necruțător:... «mai cred că figura centrală a acestei politici este într-adevăr Ion Iliescu, actualul președinte al României și al doilea în ordine, după Nicolae Ceaușescu. Destinul României postdecembriste este, după părerea mea, o problemă de psihologie specială a lui Ion Iliescu. Aproape tot ce s-a întâmplat la noi după Decembrie 1989 poartă amprenta indelibilă a lui Ion Iliescu.» (...) Pe scurt, ghinionul României a fost că, în clipele de răscruce ale istoriei sale foarte recente, la cârmă nu s-a aflat un Havel, un Antal, nici chiar un Gyula Horn – acesta un convertit sincer, dispus să se separe neambiguu de trecut – ci, vai, nimeni altcineva decât un activist crescut în schemele de reflecție leniniste, iremediabil atașat de idealurile Revoluției, incapabil să recepționeze (poate doar cu mare întârziere și limitat) mutațiile civilizației moderne. Împins de circumstanțe într-o poziție de protagonist atototărâtor în derularea evenimentelor, el a decis dezinvolt itinerariul unui popor, preferând să-l sacrifice în folosul aspirațiilor sale secrete. (...) Pentru această întoarcere a destinului, o pacoste națională de proporții uriașe, s-a lăsat aclamat ca un Triumphator, acceptând treptat reeditarea, cu amendamente inerente, a cultului dezmățat încurajat de predecesor”. În celelalte șapte episoade, o analiză a celor șase ani în care „omul care își ascunde umbra” s-a aflat la conducerea României (nu lipsesc referirile la Revoluția din 1989, la mineriade etc.). □ Dintr-o notiță (semnată G.A.) rezultă că ***Alianța Civică va contesta candidatura lui Ion Iliescu***. Membrii A.C. s-au întâlnit pe 24 august pentru a o alege pe Ana Blandiana președintă a formațiunii pentru următoarele șase luni și pentru a iniția o serie de măsuri cu scop electoral (contestarea candidaturii lui Ion Iliescu, dar și implicarea în „procesul de alegere a candidaților CDR pentru Parlament”). □ Dan C. Mihăilescu scrie despre un volum colectiv realizat de Ionuț Costea, István Király, Doru Radosav și intitulat *Fond secret. Fond „S” Special. Contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România* (Editura Dacia) (***Delictul de lectură***, „Cronică de carte”): „Cele patru secțiuni ale cărții (I. Király, *Secretul și ipostazele lui în socialism*, D. Radosav, *Constituirea Fondului «S»*. *Repere cronologice și metodologice*, I. Costea, *Fondurile secrete de bibliotecă și contextul lor politico-*

social, D. Radosav, *Fondul «S» după decembrie 1989*) reliefează pe 170 de pagini caracteristicile în timp ale subiectului. Ele sunt urmate de aproximativ două sute de pagini de Anexa documentare de tot interesul (decrete, instrucțiuni cu circuit intern, liste de cărți și autori de trecut la «speciale»), fie că-i vorba de sutele de titluri «nedifuzabile» în 1949 sau prohibirea *Absenților* lui Buzura, de solicitarea «epurării» lui Hrușciov din bibliotecă, sau de nr. 12 din 1984 al revistei *Amfiteatru*». Criticul face și o „statistică” pentru anul 1949: în timp ce Blaga (cu volumele *Pietre pentru templul meu*, *Artă și valoare*, *Cultură și cunoștință*, *Fapta*, *Geneza metaforei și sensul culturii*) sau Caragiale (cu *Notițe și fragmente literare*, 1924) erau interziși, pe lista epurărilor nu se aflau încă „niciun titlu din Cioran și Noica, în vreme ce Eliade figurează cu toată opera”. □ În suplimentul „22 puls” care însoțește acest nr. 35 al revistei este publicat un lung fragment, intitulat *Douăsprezece ani la Europa Liberă*, din viitorul volum autobiografic al lui Gelu Ionescu, *Copacul din câmpie* (continuarea, în nr. 36, 4-11 septembrie și nr. 37, 11-17 septembrie).

29 august

● În nr. 35 din „Contemporanul”, Dorin Popa pleacă *În căutarea modelului democratic adecvat*: „În România, poate cu cele mai bune intenții și după decenii de inexistență a libertăților individuale, s-a încercat, imediat după decembrie '89, să se producă pur și simplu democrație prin crearea de instituții favorabile și prin decrete de lege. Cu o febrilitate de proaspeți convertiți, oamenii echipei de la putere din România au încercat, cu mediatizarea de rigoare, să propună, după modelul directivelor și al planurilor cincinale, modele democratice populației. Cel mai des au fost vehiculate de către presă *modelul suedez* și *modelul japonez*. Sigur că un proiect nu strică niciodată într-o întreprindere de proiectare a oricărui produs. Numai că, în cazul democrației, această inginerie de proiectare a unei societăți trebuie să pornească, în primul rând, de la condițiile de pe teren. Probabil că pentru modelul suedez e nevoie de scandinavi, iar pentru cel japonez de niponi”.

● Reținem un fragment dintr-un *Mic tratat de impuare* (jurnal din anii 1993-1996) publicat de Gheorghe Crăciun în nr. 35-36 din „Tribuna”: „A fost, este o greșală să las să se desfășoare liber dimensiunea teoretică a naturii mele. Asta mă pierde. Și nu e vorba doar de criza de timp pe care o invoc mereu. E în discuție un blocaj interior atât de violent, că nici nu-l pot gândi la adevăratele sale proporții. Am devenit un manufacturier. Pot să scriu despre orice, însă cu totul depersonalizat, ca și cum n-aș fi eu. Totul îmi scapă din mai vechea mea intimitate cu scrisul și trupul, dar mă duc înainte în noua mea postură într-un fel de veselă inconștiență. Am devenit un personaj cu agendă”.

30 august

● Z. Ornea se autopropune ca avocat în *Contenciosul resemnării mioritice* („Dilema”, nr. 190): „Întrebarea e de ce caracteristic definitoriu românească e

atitudinea fatalistă a ciobanului moldovean, și nu a celorlalți doi, care, la urma urmei, tot români sunt. Este, așadar, sufletul românesc pentru totdeauna supus fatalității și resemnării? (...) Și oare de ce (...) alte balade, tot fundamentale, precum *Toma Alimoș*, *Mihu Copilul*, în care spiritul energist-bătăios se situează în prim plan, nu pot fi tot definitorii pentru spiritualitatea românească?” Istoricul literar citează apoi din Blaga, care, în anul 1953, ar fi interpretat și într-o altă manieră celebrul mit, dându-i dreptate lui Onisifor Ghibu: „«Pentru mine, *Miorița* a fost un sublim pretext filosofic, după care am botezat spațiul specific al universului nostru abisal, inconștient, arhaic... M-a atras mai ales tragicul cosmic al morții ca formă de reîntoarcere în liniște și rost... Dar gândindu-mă astfel la această mistică baladă, parcă îmi vine să cred că, din punct de vedere istoric, este o profeție, o metaforă de eshatologie valahă: se prezice în ea *moartea satului românesc*. Cei doi ciobani haini (caini)ucid sufletul poporului nostru, căci numai sufletul e fără de apărare. Ghibu a presimțit, vom pieri de mâna noastră, ne vom ucide între noi»”.

● În cronică sa despre volumul lui Dan Laurențiu *Privirea lui Orfeu. Jurnal metafizic* („Literatură”, nr. 35), Andrei Grigor face aluzii la un prea cunoscut caz (și mediatic) al acestei epoci (este vorba de H.-R. Patapievicici): „Dacă Dan Laurențiu ar fi dat la iveală o carte de eseuri politice, cu idei la modă, o mulțime de pixuri ar fi fost înșfăcate de mâini care mai întâi s-ar fi freat de satisfacție și s-ar fi pus în mișcare zglobie, începând să scârțâie pe hârtie extaze cu ochii dați peste cap. Televiziunile, de la cea publică până la cele private, s-ar fi alertat și ar fi prezentat milionelor de telespectatori români un caz de genialitate românească rezultată și întocmită din valorificarea «prostiei» milioanele de telespectatori români și a altora care n-au avut norocul să vadă și să audă unde duce prostia (lor?). Dan Laurențiu nu este un nou Kierkegaard, pentru că, deși român, el nu filosofează despre «prostia și îndobitocirea românilor», dar mai ales pentru că este poet. Adică o ființă spirituală ieșită și mereu construită din propria ei esență și nu din «adevărurile» arrogante ieșite din trâmbețele *maselor elitare*”. Sau: „Categoric, nu e niciun necaz că prin eseistica lui Dan Laurențiu nu putem nota apariția unui «alt Kierkegaard român». E prea destul unul singur. «Mai modest», Dan Laurențiu rămâne un poet adevărat, care își știe, dar nu încetează să își caute rosturile” („*Amo, ergo sum*”, „Viața cărților”)

31 august

● În nr. 1960 din „Adevărul”, referindu-se la unele accente denigratoare din receptarea occidentală a savantului, C. Stănescu scrie despre „*Scandalul” Eliade și „detașații” culturali*: „Când în Franța, Italia și America se «joacă» – prin articole și cărți «pro» și «contra» – drama moștenirii unei mari opere românești, a o trece sub tăcere – din ignoranță sau incompetență – este descalificant. Ca întotdeauna, reprezentanții afacerilor noastre culturale din

străinătate, de la ambasadori și până la atașați culturali și consilieri de presă rămân surzi, orbi și muți la astfel de «proces» în care este implicată cultura română și sunt «judecați» exponenții ei de vârf. (...) Avem, la Paris, locul unde nu de mult s-a declanșat o nouă etapă a «scandalului» Mircea Eliade, un distins intelectual și scriitor ca ambasador. Conform «organigramei», el are în subordine un atașat cultural, un consilier de presă; n-am prins de veste, poate mă înșel, ca acești «oameni de cultură» ai noștri să fi tradus și trimis în țară întregul «dosar» francez al dispuței din jurul lui Mircea Eliade”.

[AUGUST]

● Nr. 8 din „Caiete critice” este dedicat grupului „L’Encrier” din Strasbourg (Laurent Bayart, Denis Emorine, Isabelle Poncert-Rimaud, Erik Vacquier). □ Pornind de la *Scrisori către cei de-acasă* (stabilirea și transcrierea textelor de Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu, traduceri din franceză de Tania Radu, ediție, note și indici de Dan C. Mihăilescu, Humanitas, 1996), Eugen Simion scrie despre *Imaginarul politic* cioranian („Cronici literare”). Cioran ar avea două discursuri în legătură cu propria țară, unul public (în *Schimbarea la față*) și unul privat (în scrisorile de față), iar „discursul *privat* dublează, nuanțează și, de multe ori, contrazice discursul *public* pe această temă”. Limba română ar fi cea care asigură, în cele din urmă, liantul între eseist și patria abandonată: „*Rostirea* (limba) îl împacă pe neîmpăcatul Cioran cu seminția lui... (...) această *seducătoare* limbă pe care o descoperă grație, între altele, lui Eminescu și studiilor lui Noica, încăpățânatul său prieten, acela care, abia ieșit din detenție, o ia de la capăt și începe să cotrobăie prin pivnițele cuvintelor românești pentru a scoate la suprafață înțelesuri, nuanțe, semne care uluiesc, pur și simplu, pe Cioran, amicul din tinerețe care devenise între timp un mare stilist într-o limbă reputată pentru rigiditatea ei (franceza)”. În partea a II-a a studiului, din nr. 9-10, criticul va referi, printre altele, și la această relație, deja amintită, a lui Cioran cu Noica. □ Valeriu Cristea apreciază romanul *Cantacuzina* al tânărului scriitor Tudor Dumitru Savu (*Un cavaler al iubirii la Dunărea de Jos*): „*Cantacuzina* este, probabil, una din cele mai frumoase cărți de proză scrise și apărute la noi după Revoluție. O carte despre sudul arzător și despre torida vară (...), o carte luminoasă, solară dar în același timp umbră de gravitate și de aripa tragicului. O carte prin excelență despre iubire, prihănită și neprihănită, dar totodată, în chip masiv, despre sentimentul epuizării, bătrânețe, sațiul de viață, moarte (e uimitor cum cum un scriitor încă tânăr știe să evoce *oboseala*, a omului «ca o cârpă de spălat vase», sau a nopții ce vine și se așază peste Cantacuzina «ca o ciupercă moale»). O carte «încărcată» și totuși *limpede*, complexă și totuși *simplă*, cu un curs al narațiunii bine trasat, precum cel al Dunării. O carte bogată dar ușor și plăcut de citit, reconfortantă pentru lectorul recunoscător de a nu fi – măcar o dată – supus obișnuirilor «munci». Plină de reminiscențe și extrem de personală în cadrul prozei noastre

exotice și fantastice, gen ilustrat de Tudor Dumitru Savu nu numai prin cartea de față”. □ În acest număr, avem și un moment aniversar Ov. S. Crohmălniceanu. Semnează în acest context: Eugen Simion, *La mulți ani, domnule Crohmălniceanu!*; Nicolae Iliescu, *Rodul și rodiile prieteniei*; George Cușnarencu, *Junimea lui Crohmălniceanu*; Ioan Lăcustă, *Vrăjitor cu pipa stinsă*; Răzvan Voncu, *Vocația constructivă a avangardei*; Sorin Preda, *Scrisori berlineze*; Gabriel Rusu, *Un om pentru toate dialogurile*. ■ Pentru Nicolae Iliescu, criticul de la cenaclul „Junimea” a fost și un mentor: „Ducându-ne de mână, prin pustie, cu clasa (e o figură de stil, nu era pustie, devenea, și nu era o clasă, mai degrabă o pătură), Crohul a încercat să schimbe nivelul de receptare al limbii și literaturii române. Ne-a mai împrumutat câte o carte, câte o casetă video, câte o idee, câte o povață”. ■ Reținem că, inițial, George Cușnarencu venise la cenaclu cu versuri, apoi cu o epopee de tipul *Țiganiada*. ■ Interesează îndeosebi studiul lui Răzvan Voncu, în care sunt surprinse câteva fețe (ipostaze) ale criticului: în primul rând „spiritul prospectiv”, apoi „vocația constructivă”, „permanentă raportare la un orizont comparat” și „preocupările de teorie literară”. Iată manifestările și acțiunile care vădesc „spiritul prospectiv” al lui Crohmălniceanu: „Cenaclul a fost, într-un fel, încununarea activității unui critic aflat mereu în avangardă și în contradicție cu prejudecățile literare. În 1949 i se face, în „Contemporanul”, un proces de intenție public, fiind «demascată» și acuzat de «estetism». (...) la apărarea *Moromeților* în 1955 și 1967, fiind, până la apariția criticilor generației '60 (Eugen Simion, Lucian Raicu, Valeriu Cristea), unul din puținii prieteni literari ai lui Preda. (...) În deceniul '60-'70 este, fără exagerare, pionierul recuperării clasicii, meritele sale în readucerea în literatură a modernismului interbelic fiind, iarăși, greu de cuantificat într-o singură frază. În sfârșit, în acalmia literară a anilor '80, dominați de regimul politic (în care mulți găseau succedaneu de disidență), profesorul scoate din mânecă asul numit *Junimea*”. □ Ultimul volum al lui Valeriu Cristea îl face pe Nicolae Bârna încrezător în *Șansa biografismului...* („Lecturi”): „Recent apărutul prim volum al *Dicționarului personajelor lui Creangă* de Valeriu Cristea e menit să figureze ca o piesă grea, în orice dosar teoretic al biografismului, în care va trebui inclusă nu în secțiunea documentelor teoretice, programatice sau analitice, ci la aceea a exemplelor, a «probelor», a avatarurilor fericite ale aplicării respectivei modalități de interpretare. (...) La majoritatea biografilor și «biografiștilor», viața scriitorilor e invocată pentru a lămuri opera. La unii, însă, lucrurile stau invers, sau și invers. În *DPC* (I), opera lui Creangă «lămurește» – și îmbogățește – biografia. (...) Reverberațiile operei apar potențate, iar figura omului-scriitor dobândește un relief pregnant. Opera e sustrasă cenușii unei obosite dar, vai, persistente receptări rutiniere (receptarea școlărească, pretins convențional-educativă sau doar superficial-distractivă), omul e dezbrătat de efigia plată, inofensiv-jovială, acreditată de o mitologie

măruntă și de un «folclor» rămas la stadiul exploataării unui pitoresc de suprafață”. Apoi, Bârna urmărește originalitatea interpretării lui Valeriu Cristea în raport cu nume celebre ale exegezei humuleșteanului. Astfel, ar exista un sector „contre Sainte-Călinescu”: „Observația călinesciană despre «copilul universal» (devenită, de altfel, s-o recunoaștem, un odios clișeu ca urmare a nesfârșitei ei îngânări didactice!) e respinsă fără înverșunare dar net: Valeriu Cristea caută în *Amintiri* «tocmai individualul, particularul, irepetabilul, *confesiunea*, fie ea directă sau deghizată, voluntară ori involuntară (inconștientă)», caută semnele premonitorii, afirmând convingerea că «Ion Creangă și-a 'introdus' în *Amintiri din copilărie* nu numai întreaga viață, ci și moartea și viața postumă. (...) Totul se află în *Amintiri*. Autorul nu le-a continuat pentru că de fapt le încheiasse”. „Contre Sainte-Iorga”, care observa că „toți pare a râde” în opera scriitorului, Valeriu Cristea prezintă „un Creangă marcat de tragism și frustrare, un om copleșit de boală, de persecuții, de sărăcie, un om nefericit și «marginalizat» al cărui calvar e consemnat, în filigran, în aparent jovială operă, uneori prevăzut chiar, prin anticipări tulburătoare, prin premonițiuni cu trimitere la destinul postum, al său și al celor apropiați”. □ Comentând volumul lui Ioan Flora, *Discurs asupra Struțocămilei* (Ed. Cartea Românească, 1995), Ileana Comănescu remarcă „o derivă ingenioasă de la suportul romanesc către genul liric și în translația personajului Struțocămilă din ambianța ficțională a operei precursorare în sistemul de semnificații al limbajului poetic”, procedeu „susținut cu elocvență de o gamă prodigioasă de tehnici artistice și reguli retorice”. (***Predestinarea poetului***, „Lecturi”) □ Bogdan Popescu, în schimb, este dezamăgit de volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă*, Ed. Rao, 1996 (***Nesmintita încredere***, „Lecturi”): „Volumul de povestioare ce ne-a stat până mai adineaori sub ochi se dovedește cam dezamăgitor. E drept, nu se aștepta nimeni ca această carte să rupă gura târgului, dar parcă, totuși, arată prea puțin. Nu știm în ce măsură proza de inspirație ziaristică a domnului Teodorescu va face epocă (mai ales că stilul e neutru și tern), dar dorim prozatorului să nu se mai amestece așa de tare cu ziaristul și-l asigurăm că, hrănindu-ne, ca de obicei, cu amăgiri, îi așteptăm cu nesmintită încredere următoarea carte”. □ Comentând romanul lui Adrian Ȑoiu *Coaja lucrurilor sau Dansând cu Jupuita*, CR, 1996, Daniel Cristea-Enache observă că are în față o bună scriere compozită, organizată pe trei paliere (***Arca lui Ȑoiu***): „Nivelul realist, foarte puternic, reprezintă filonul romanului. Pe lângă reala capacitate de a impresiona în sine, el are valența de a conduce lectorul, prin anabază, spre simbol. Planul simbolic, «jocul secund» din spatele cortinei, are menirea de a lumina și de a *adânci* universul mult prea «terestru» al realității. În fine, totul este relativizat datorită unei viziuni postmoderniste ce implică «îmblânzirea» realului prin ludic, precum și refugiul în limbaj”. Astfel că această scriere este, în opinia criticului, atât un roman al „*transfigurării*” realității postcomuniste, cât și „o *enciclipedie* a

postmodernismului, un tratat în care se explică pe larg, prin *ilustrare* – cu o inefabilă ironie implicită – «modul de folosire» a acestuia!» □ Într-o notiță din cadrul rubricii „Cu și fără comentarii”, Andrei Grigor oferă un portret grotesc al lui George Pruteanu: „Apare în dreptunghiul catodic, zilnic, timp de cinci minute miloase acordate de un post de televiziune, probabil la recomandarea medicului și cu sprijinul întregului serviciu de caritate al instituției. Terapia prin expunere zilnică la TV durează de mult dar semne de ameliorare nu sunt. Omul se ia în continuare în serios și se crede filolog. Cine nu cunoaște simptomatologia exhibiționismului și a semi-culturii riscă s-l creadă la fel. Atenție însă la ochii dați peste cap, la mâinile fluturate și la continua bâțâială! E ceva nesigur sub el, probabil materia din care-și realizează nebunia. Debitul verbal îi e dens și iute ceea ce înseamnă că în restul timpului nu-l ascultă nimeni. Graba de a-și rosti (citi pe monitor) «discursul» e atât de mare, încât provoacă o puternică salivație perceptibilă auditiv în bolboroseala cuvintelor și vizual în colțurile gurii. Omul nu vrea să rețină în sine niciun dram de genialitate. Gestică și modulațiile tonului sunt de arenă de circ, unde clovnul maimuțarește acrobatul, oferind o tumbă în locul unui salt periculos. Filologul de cinci minute imită, cu același efect, cărturarul de o viață. Dacă-și mișcă limba, crede că face lingvistică. Șiret (unul singur), când e convins că și alții cred asta (și, în suficiența lui, e convins destul de des) o dă pe politică. Și într-un caz și în celălalt scoate panglici pe nas.” □ În două notițe apărute în cadrul rubricii „Cu și fără comentarii”, Valeriu Cristea reacționează la unele dintre observațiile lui Traian Ștef, din cronica despre volumul Monicăi Lovinescu, *Unde scurte V*; v. supra, februarie-martie, „Familia”. La aceeași rubrică, Răzvan Voncu are ideea de a pune față în față textul lui Grigurcu despre Arghezi din nr. 6 al „Apostrofului” cu unul al lui Vitner, din anii '50, despre același poet; pentru concluzii, v. supra, iunie. Tânărul critic ironizează și unele dintre observațiile lui Alexandru George, din articolul *Opera și salvarea ei* („Luceafărul”, nr. 26); v. supra, 3 iulie.

● O recapitulare a programului publicației face, în nr. 8 al „Cuvântului”, criticul Radu G. Țeposu (*Ceața de pe ochi*). „Cuvântul de ordine al revistei noastre este *revizuirea*”, adică „revizuirea istoriei, a culturii, a mentalităților pe care le tragem după noi, împotriva bunelor noastre intenții”: „Cei care au locuit în comunism seamănă cu locuitorii din zonele poluate. Au stronțiu în oase, fără să știe asta și fără să simtă vreo slăbiciune anume. Tot astfel și noi: am trăit ani de zile cu ceața pe ochi, deși aveam sentimentul că privirea noastră taie prezentul ca un laser. Am trăit o imensă *confuzie între cultura de elită și cultura de masă, între ideologie comunistă și ideologia naționalistă*, am trăit, așadar, o *impostură intelectuală*, dictată de canoanele ideologice ale epocii. (...) Tocmai de aceea, revizuirea, recuperarea sunt imperatiivele revistei «Cuvântul». Printr-o recitare cu ochi proaspeți, fără buimăceala somnambulă a epocii comuniste, dar și fără haosul isteric din perioada imediat următoare

anului 1989, fără presiuni și comandamente ideologice, dar și fără partizanate stupide, pe care îndeobște le provoacă adversitățile politice, revista noastră ține cu tărie să-și îndeplinească o misie minimală: aceea de a oferi o *bună reflectare a istoriei și culturii române în conștiința culturală și critică de azi*. Nu e vorba de o negare a ceea ce s-a făcut până acum, ci de o dreaptă judecare a moștenirii. (...) Nu ne propunem decât să configurăm o nouă ordine culturală, bizuindu-ne pe ceea ce-a dat mai bun spiritualitatea românească de la începuturi până azi, să sfășiem faldurile ponosite de pe statui, să spulberăm falsele ierarhii, să împușcăm miturile și clișeele cu gloanțele ascuțite ale spiritului critic”. □ Alexandru George publică un articol de politologie, ***Liberalismul, ieri și azi. Oportunism și calcul*** („Strategii”; continuarea, ***Cine se teme de capitalism?***, în nr. 9, aceeași rubrică și aceeași pagină). În prima intervenție, o punere în temă, cu unele precizări și analogii neașteptate. Liberalismul ar fi doctrina-cheie pentru a împiedica o serie de „mișcări populare antimoderne și antieuropene”, la care ar instiga „o infimă minoritate de paraponisiți și de caraghioși” (aceștia ar fi „reacționarii”), cu atât mai mult cu cât „înlăuntrul țării sechelele vechiului regim sunt foarte puternice”. Urmează referiri la Ion Iliescu, care îl trimite pe eseist cu gândul la „primul domn pământean, anacronicul Grigore Ghica”. Cât despre Petre Roman, el ar fi „un echivalent la fel de inteligent și de școlit al lui Vodă Alexandru Ghica”, în timp ce Silviu Brucan ar semăna cu Dinicu Golescu. ■ Un fel de „analiză” a peisajului politic contemporan avem în partea a doua a intervenției: liberalismul ar fi încă inexistent ca doctrină politică, ideologia grupărilor oscilând între cea a pedeseriștilor și cea a țărăniștilor. ■ Este posibil ca una dintre mizele intervenției să fie o răfuială cu PAC (și cu Nicolae Manolescu), deoarece această formațiune pare a reține atenția eseistului: „La aceasta [la reprezentarea liberalismului în peisajul politic al anilor '90, n.n.] s-a adăugat și apariția unei formațiuni politice care și-a zis Partidul Alianței Civice (ineptă combinație de cuvinte) și care, crezând că partidele istorice sunt desființate de insuccesul electoral, s-a gândit să le ia locul, punându-se cu de la sine putere în fruntea Opoziției. Condusă de Nicolae Manolescu, formația s-a format curând ca un fel de takism fără Take Ionescu, racolând mai ales dascălime și intelectuali, din cei aflați în Opoziție, dar fără a avea niciunul farmecul, talentul oratoric și abilitatea marelui bărbat de stat, fondator și el al unui partid care s-a voit de «echilibru» între cele tradiționale. Rezultatul a fost nu o ordonare sub flamura noului lider (care nici nu e prea tânăr, numărând deja vreo șaizeci de primăveri), ci o mare zăbanie, mai ales în tabără liberală, care va prezenta cel mai lamentabil spectacol: al fracționării, adică exact ce dorea Puterea (...)”. □ Mircea Mihăieș comentează eseul lui Alexandru George, ***Caragiale*** (Ed. FCR, 1996), într-o cronică intitulată ***La ușa domnului Cioculescu. Un Caragiale politically correct?!*** („Literatură”). Capitolele cele mai bune din lucrare ar fi „cele în care criticul reconstituie epoca și lumea în

care a trăit marele dramaturg”, cu toate „precizările sale de ordin istoric, de mentalitate și context politic și social”. Criticului, mai mult polemist decât comentator în acest studiu, îi este adresată o întrebare: „În fața brilianței (totuși!) a lui Alexandru George, gândul care nu-ți dă pace este de ce un om atât de instruit, de talentat și de harnic lasă pe seama neaveniților ceea ce domniei sale îi e atât de la îndemână? De ce nu ne oferă, acum, la o sută de ani după, mult așteptata sinteză?” □ La rândul său, Radu G. Țeposu comentează volumul de publicistică al lui Andrei Pleșu, *Chipuri și măști ale tranziției* (Humanitas, 1996) (**Bunul simț ca paradox. Opiniile unui extremist de centru**, „Literatură”). Cu un anume regret, se observă că volumul ar pleda „pentru o tipologie non-politică”, autorul fiind „un soi de Hamlet cu acces la metafizică, inundat de mefiență și melancolie, retractil și neimplicat, căci cunoașterea ucide, de regulă, acțiunea”: „Autorul fermecătoarelor eseuri din *Chipuri și măști ale tranziției* știe bine care sunt riscurile unei cântăriri la nesfârșit a verdictului: intelectualism pasiv, neutralitate vacuă, dezimplicare. Cel mai mare risc, ce poate echivala cu un păcat în timpuri tulburi, e acela al *echidistanței vinovate*. (...) Obstinația analistului în a impune cu tot dinadinsul atitudinea echilibrată, calmă, diplomată indică și o bună doză de împăciuito- rism care face din admirabilul nostru scriitor o bună doză de extremist de centru (sic!), cum ar spune Radu Cosașu”. □ Matei Călinescu publică un amplu eseu despre Cioran, **Tragedia culturilor mici. Cum poate cineva să fie român?**, care ar reprezenta un „fragment din volumul *Enigmele identității*, în curs de pregătire Polirom”. Studiul se referă, în cea mai mare parte, la eseu- l *Schimbarea la față a României*, dar surprinde și continuitățile între opera românească și cea franceză în chestiunea identitară. De mare interes este mai ales demontarea „retoricii paradoxului” care s-ar afla la baza celebrului stil cioranian. De asemenea, criticul se referă și la modificările suportate de eseu- l amintit la reeditarea de după 1990. □ Ioan Buduca are un articol intitulat **Ce rămâne în raftul întâi? Salvarea prin cultură**, un fragment dintr-un viitor volum intitulat *Doi zei în amurg: Nietzsche și Eliade*, în curs de apariție la Ed. DU Style. În articolul publicat în revistă, Eliade este de fapt un pretext: pornind de la un eseu al acestuia, din 1953, *Destinul culturii române*, Buduca este mai degrabă interesat de problema canonului și de tema, atât de discutată în epocă, a „salvării (sau rezistenței) prin cultură” (pusă de comentator sub semnul întrebării). Mizele și realizările perioadei postbelice sunt minimalizate și relativizate, ținta predilectă fiind generația '60, dar nu numai: „Noua generație tânără de la 1965 reușește să recupereze, cu voie de la poliție, valorile apolitice ale perioadei interbelice. Va considera acest succes un adevărat triumf. Dintre valorile produse sub comunism până la 1965 are puțin de stimat. Se pune la cale mitologizarea unui talentat poet al primilor ani de comunism, sub rezerva că, dacă n-ar fi murit tânăr, ar fi putut fi Noul Poet Național [e vorba de Nicolae Labiș, *n. n.*]. Se lucrează cu ipoteza optimistă și

cu mitologizarea posibilului. Un filosof ce a făcut din oportunism stil înalt, Constantin Noica, va produce chiar și o teorie a specificului național în logica acestui posibil de sub șenilele unei dialectici sofistologice. (...) Noua generație de la 1965 n-are vocația lucidității eroice care să fi transformat sensul eliadesc al exilului (ieșirea prin cultură din tragedia istorică națională) într-o revoltă spirituală. Dacă ar fi avut-o, un poet ca Nichita Stănescu, ori un prozator ca Nicolae Breban ar fi constituit de la începuturile manifestării lor publice centrul de gravitație al unui model românesc al disidenței creatoare. N-am avut disidență creatoare în ordine spirituală. Un Soljenițin al românilor, care să întemeieze protestul politic printr-o operă de amplă sinteză a mentalităților naționale, n-a fost să fie. Românii de acasă, ca și manualele lor, l-au venerat pe Marin Preda, un prozator onorabil în epocă, dar incapabil să zboare deasupra ei pentru a se întâlni, fie și numai printr-un destin eroic, cu viitorul și cu sensul european al viitorului. I-a fost dat unui alt talent moral, lipsit de anvergură spirituală, să joace rolul eroului disident. Literatura sa cea mai bună este o memorialistică a terorii, dar nu și o percepție a istoriei în perspectiva sensului ei transcendent.” ■ În căutarea „radicalismului intelectual”, se inventariază opera (antedecembristă) lui Nicolae Breban, dar și cea (postdecembristă) a lui H.-R. Patapievici, această paralelă surprinzătoare găsim un posibil punct de reper în influența nietzscheeană: „inspirat de psihologia dostoevskiană și de profetismul nietzschean, [Breban, n.n.] reușește o radicală smulgere din tradiția ruralofilă a romanului românesc, dar inaugurează un citadinism pur estetic, simfonic în construcție, dar inautentic ca înrădăcinare istorică (...) fără să facă o priză de conștiință într-o dimensiune realmente nietzscheană a istoriei și a omului ca subiect ontologic. Este încă o dată neverosimil că abia cu Horia-Roman Patapievici lectura direct în germană a filosofiei nietzscheene luminează, la români, punctul ei nodal, acela unde Nietzsche anunță sfârșitul modului de a filosofa născut odată cu Platon și pune în deschidere profetică problema schimbării subiectului care filosofează” (sic!). ■ În concluzie, „destinul culturii române” de care vorbea Eliade nu este asigurat decât de câteva personalități: „Dacă Patapievici n-ar fi decât o singură floare a tragediei românești, am răspunde că nu, n-am deschis încă un mare port la cultura majoră a Europei. Numai că, iată, Patapievici nu e unica floare a imposibilei primăveri. Mai este Mircea Eliade însuși. Mai este Cioran. Să spunem că și Eugène Ionesco, în măsura în care el spune că vine din Caragiale. Dar vine, oare? Este, de asemenea, Nicolae Steinhardt. Teologul Dumitru Stăniloae este cel mai tradus autor român din anii regimului comunist”. □ Traian Ungureanu publică un articol intitulat *Cum e tribul, și tributul. Și eu sunt supărat, domnule Patapievici!*. Ungureanu se referă mai ales la reacțiile stârnite de ultima carte a autorului, *Politice*, socotită „cea mai importantă carte apărută după '89”, dar nu „și cea mai bună” (ar păcătui prin „trimiteri savante, termeni prețioși, dragostea pentru complicat, datorită impresiei că limba e uneori prea

simplă”). Cazul autorului și reacțiile întâmpinate de scrierea sa sunt puse sub lupă: „H.-R. Patapievici a stabilit un record. (...) Cele mai bune rezultate anterioare aparțin lui Emil Cioran și I.L. Caragiale. Cu isprava din *Politice*, Patapievici stabilește totodată și cea mai bună performanță mondială la zguduit România de la Ioan Petru Culianu încoace (e vorba de articolele acestuia publicate în «Agora»). Regimul Iliescu – după formula autorului – poate fi satisfăcut. Infractorul s-a autodemască. H.-R. Patapievici nu mai poate fi exclus din partid, dar poate fi afurisit ca trădător, imbecil și nesimțit. Câțiva scriitori, fețe bisericești și jurnaliști, au făcut începutul. Cred că ei n-au înțeles nimic și fac un mare rău țării pe care spun că o iubesc. Dacă autorul va fi transformat în *Ucigă-l toaca*, România va pierde încă o dată șansa cea mare”.

■ În opinia lui Traian Ungureanu, Patapievici ar propune, prin cartea sa, o „*cură de dezintoxicare*”: „Patapievici supără pentru că nu se referă la un grup pentru a scuti un altul. România, cu toți românii ei, nu se lasă de băut vise și nu vrea să se pună pe treabă – constată comentatorul. La urma urmei, toți suntem naționaliști. Credem, adică, fără să cercetăm, într-o istorie plină de eroi, domnitori buni, vitejie și străini ticăloși. Mai mult, trăim în istorie cu ipocrizie. Astfel, e la modă să râzi de basmele cu Vasile Roaită, e șic să denunți toate falsurile introduse în istorie de comuniști, dar e la modă și să te entuziasmezi în fața lui Mihai Vodă sau să spui «până aici» celor care vor să afle cât de sfânt a fost Ștefan cel Mare”. ■ Acest articol îi reține atenția lui Radu Băieșu („*Literatorul*”, nr. 34, 23-30 august, „*Cronica ideilor literare*”): „Descoperindu-și multiple afinități cu autorul *Politicelor*, «bine cunoscutul comentator de la BBC» hotărăște, de data asta în calitate de fost comentator sportiv, după cum amabil ne informează, că «cele mai bune rezultate anterioare aparțin lui Emil Cioran și I.L. Caragiale». Cu isprava din *Politice*, Patapievici stabilește totodată și «cea mai bună performanță mondială la zguduit România de la Ioan Petru Culianu încoace». Nu știm cu precizie care-i starea ceții pe la noi, dar pe la ei, prin Anglia, credem că s-a depășit cu mult cota de smog la hectar”.

● Din editorialul lui Alexandru Vlad *Întoarcerea scriitorului rănit, din războiul de presă...*, din nr. 8 al revistei „*Vatra*”, reținem câteva observații: „Nu trebuie să-i judecăm pe cei care se pare că au renunțat la ficțiune pentru jurnalism, poate că de fapt acum și-au găsit adevărata vocație pe care o mascaseră în ficțiune, și trebuie să fim atenți la cei care se vor întoarce la pana scriitorului pentru că vor avea, indubitabil, toate semnele unei schimbări importante”. □ Petru Poantă oferă spre publicare un „fragment din volumul în curs de apariție *Cercul literar de la Sibiu*” (*Cercul literar: conceptul de critică literară*), iar Sorin Preda un ultim interviu cu Mircea Ciobanu („*Dacă literatura română e în agonie și eu sunt tot așa*”, „*Vatra-Dialog*”). Tonul pare premonitor: „Dacă literatura română e în agonie și eu sunt tot așa. Altcumva scriu. Lucrez la un roman despre Iov, care, nu întâmplător poate, se numește

La capătul puterilor. Pentru mine a scrie e un mod incontrollabil de a fi fericit”. □ Într-o convorbire cu Ovidiu Pecican, Dumitru Țepeneag reface istoria mișcării onirice („*Onirismul a fost o piață care a fost traversată de diferiți inși, care veneau din diferite părți și se duceau în diverse locuri*”); reținem un scurt fragment: „Eu cred că onirismul era, prin Dimov și prin mine (...) o elipsă cu două focare, așa încât anticipa, fără o conștiință perfectă a lucrului, și textualismul de mai târziu, și postmodernismul. Prin Dimov, postmodernismul. Prin experiențele mele în proză anticipam textualismul. Eram un fel de precursori, fără o conștiință exactă”. □ Două volume ale lui Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui* (Ed. Cogito-Arhipelag, Oradea-Târgu-Mureș, 1996) și *Ca o imensă scenă, Transilvania...* (Editura FCR, 1996) sunt comentate de Ion Pop (*Scrisori nimănui?*), Caius Dobrescu (*Despre avantajele și neajunsurile tradiției ca voluptate*), Iulian Boldea (*Expresivitate și rigoare*), Cornel Moraru (*Spiritul transilvan*) și Al. Cistelean (*Schizoidia transilvană*). În articolul său, Caius Dobrescu încearcă să prindă formula spiritual-ideologică a criticului: „Dl. Zăciu este un *conservator* autentic: atașamentul său pentru tradiție nu se limitează la coerența unui set de valori, ci presupune și o dimensiune afectivă, nostalgică, irațională. Mai mult chiar, ca orice conservator cu anvergură spirituală, dl. Zăciu trăiește tradiția (literară și transilvană) ca pe o contradicție *vie*: pe de o parte, memoria unei Transilvanii multiculturale, de un cosmopolitism central-european (...), pe de altă parte, un fel de închidere în sine a tradiției transilvane (și românești) bazată pe un model «organicist» (de certă reminiscență blagiană) al dezvoltării literaturii”. □ În cadrul unei rubrici intitulată „Copii legalizate”, sunt publicate o serie de *Scrisori către un prieten*, trimise de Ion D. Sîrbu unui fost coleg de școală, Victor Moldovan (ulterior profesor în Târgu Mureș). Într-una dintre ele, respinge identificarea cu personajul Victor Petrini din *Cel mai iubit dintre pământeni*: „Prietenii mei care îmi cunosc bine viața *susțin că acel Petrini aș fi eu*. Petrini (nu Petrila) era fiu de muncitor, ajunge asistent universitar pe lângă cel mai mare gânditor din Cluj, apoi e arestat, soția sa ajunge ministreasă, el lucrează în mină. Până și vânătoarea de șobolani aparține biografiei mele. Cele mai de sus ar fi ale vieții mele valuri: sunt și ale lui Petrini. Diferența ar fi următoarea: Preda pune pe Petrini să filosofeze după ureche, iar eu știu filosofie – și știu din lecturi și școală – nu din auzite. Lui Preda (încă trăia) întrebându-mă ce cred despre al său roman *Cel mai iubit dintre pământeni* i-am spus (acum îmi pare rău, era pe moarte): «este istoria văzută prin niște testicule triste». Și am argumentat că: despre mină, pușcărie și filosofie nu se poate scrie din auzite, ca amator sau ca privitor prin gaura cheii”. S-ar zice că intuiția artistică a lui Preda funcționa mai bine decât hazardul care ordonează destinul lui Sîrbu: „Soția mea este o olteancă divină, e de o mie de ori mai bună și mai inteligentă decât prima mea soție care s-a recăsătorit cu un ministru. Era arădancă, dar rea, egoistă și foarte calculată. Când mi-a simțit

corabia scufundându-se, m-a părăsit, luându-mi toată biblioteca, plus iluziile mele toate”. □ Ca gest comemorativ (s-ar fi împlinit 75 de ani de la nașterea celui care a fost Ion Negoițescu), este publicat un memoriu al criticului, adresat în decembrie 1964 Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român, în vederea reîncadrării în viața literară după ieșirea din închisoare. Memoriul este însoțit de o scurtă prezentare, semnată Cornel Regman. Totodată, este reprodusă, în variantă necenzurată, evocarea **Prima întrevvedere cu E. Lovinescu** (apărută, într-o primă formă ciuntită în volumul *Engrame* (1975), cu o prezentare de Dan Damaschin. □ Gheorghe Crăciun este prezent cu un articol intitulat **Între modernism și postmodernism. Constatări și precauții** („Metamorfozele cercului”), în care vehiculează considerații de ordin general despre cele două curente. □ Paul Goma își continuă „dialogul monologat” cu însemnări despre scriitorii care s-au ferit să colaboreze („doar trei scriitori – dintre cei mari – au rezistat cu demnitate, până la urmă («*până la urmă*» însemnând moartea, înainte de a fi reabilitați): Blaga, Hortensia Papadat-Bengescu, Vasile Voiculescu”), despre falsitatea care l-ar caracteriza pe Petru Dumitriu („«Bietul Petrică (Dumitriu), cât a mai suferit el, din pricina Pactului...» auzi pe câte un culturalo-creștin – când nu poate fi vorba de «suferința lui Petrică», oricât de găsitoare de Dumnezeu, ci de suferințele provocate de el zecilor de mii de nevinovați care au vărsat lacrimi și sânge la Canalul lăudat – și legitimat de el, precum și ale celor care au fost în alte Abatoare ale Securității – dar morții care nu se mai pot apăra de imaginea dată de Petru Dumitriu prin *Drum fără pulbere?*”), despre colaborarea lui Al. Paleologu cu Securitatea („în exil, știam *asta* de mult, de vreo zece ani: întreb de ce nu mai vine la Paris de atâta vreme, Paleologu a răspuns că nu mai solicită pașaport, ca să nu mai aibă ce raporta la întoarcere... Un răspuns onest și care presupunea un imens curaj – or curajul de a fi cinstit (în public!) i s-a părut lui Țepeneag [într-o intervenție din „Contrapunct”, după apariția volumului de convorbiri al lui Paleologu, n.n.] nu doar... nepotrivit, dar vulgar...”; „Țepeneag a scris ce a scris despre gestul lui Paleologu ca cineva care nu acceptă, în primul rând, recunoașterea în public a păcatelor; în al doilea rând nu acceptă că recunoașterea în public este semn de tărie, nu de slăbiciune – necum trivialitate”) etc.

● Începând cu nr. 8, revista „Convorbiri literare” își micșorează formatul, dar își sporește nr. de pagini (de la 20 la 32). Zdzislaw Hryhorowicz (Polonia) este prezent cu un studiu comparatist despre **„Romanul-sac” polonez și Urmuz: literalul acaparat de literar**, în care scrierile lui Urmuz sunt citite în paralel cu cele de Tadeusz Micinski, Roman Jaworski, St. Igancy Witkiewicz. □ „Pe același raft”, Gellu Dorian îi așează la polul „Plus” pe Christian W. Schenk, iar la polul „Minus” pe Alexandru I. Rotaru. În special prin volumul său *Mandala*, Schenk ar „ultimul poet simbolist al României”, iar scrierile sale „vin astfel ca o replică dată prejudecății că limba română n-ar putea învinge prin poezie

dincolo de granițele ei”. □ „Cu cărțile pe masă”, Emil Iordache are ideea de a citi în paralel două scrieri destul de diferite: Cezar Ivănescu, *Pentru Marin Preda* și Adrian Marino, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română (Încrederea în rațiune și pumnul zdravăn)*. ■ „Cea mai importantă întrebare ar fi, firește, unde l-ar plasa Adrian Marino pe Marin Preda în cadrul triplei alternative pe care o schițează pentru Noica? Adică: «1) conformism integral, total, servil – atitudine extrem de răspândită; 2) refuzul oricărui conformism și compromis – eroic, extrem de rar, cu rezultatul direct: tăcerea, moartea intelectuală, ratarea; 3) conformism parțial, printr-o soluție personală, desemnată la a face doar 'ce se poate', în condițiile date, de precizat de la caz la caz». Cu evidență, Adrian Marino l-ar situa pe Marin Preda în cea de-a treia ipostază, lucru pe care și Cezar Ivănescu îl sesizează, atunci când scrie că Marin Preda gândea ca un celebru moralist francez, și anume că important nu e «să te vindeci de o boală, ci să reușești să trăiești cu ea: boală incurabilă, comunismul, și-a pus stigmatul ei, poate, în biografia și jurnalistica lui Marin Preda, dar nu l-a împiedicat să-și trăiască marea vocație și să și-o împlinească în cărțile sale pe care noi le prețuim drept capodopere”. ■ De altfel, observă autorul, și Marino ar face parte din aceeași a treia categorie: „Adrian Marino nu face figurație de martir al epocii culturale ceașiste: «epoca» i-a permis publicarea unui număr de cărți, i-a permis să se «ocupe» de «Chaiers roumains d'etudes litteraires», a putut «evada în lumea liberii» în repetate rânduri, ceea ce i-a asigurat conturarea privirii din afară asupra culturii noastre. În anumite privințe, a fost chiar un privilegiat, un scafandru plutind printre înecați, dar având la îndemână tubul prin care, măcar din când în când, putea respira o gură de aer proaspăt”. ■ În fine, reținem și comentariul lui Marino despre ultimul roman al lui Marin Preda: „«*Cel mai iubit dintre pământeni* (...) s-a bucurat de un mare răsunet, tocmai fiindcă evocă și analizează în adâncime, și cu mare curaj, drama intelectualului român care-și vede distrusă independența intelectuală, realizarea personală și puterea de creație de către sistemul comunist. Acest roman este, deocamdată, expresia cea mai convingătoare a scriitorului și intelectualului român din țară, stăpânit de o lucidă conștiință a situației sale culturale, radical deosebită de aceea a culturnicilor)”. □ În acest nr. 8 din „Convorbiri literare” se poate citi și un interviu al lui Cassian Maria Spiridon cu actrița și poeta Ioana Crăciunescu (*Literatura este ca un nisip mișcător*). □ Într-un articol intitulat „*Ultimul turnir*” („Critica poeziei”), Ioan Holban analizează antologia cu același titlu, propusă de Dorin Tudoran în 1992, sondând și „ceea ce pare «trecut»” din creația poetului: „Foarte puțin, trebuie spus de la început. Poate doar accentele expresioniste, sarcasmul și «cruzimea» care se datorează impactului prea direct al biografiei cu bibliografia, din poeme precum *Ce așteptați de la cântecul meu?*, *Un sărut în amurg* sau *Acolo*. Unde ecranul poeziei se sparge pentru a lăsa acces la o realitate aspră, e adevărat, dar care, odată cu modificarea ei, duce în uitare și

textul literar care a «reflectat-o» (...). Ceea ce rămâne e *examenul condiției umane* din această parte de lume, al ființei care viețuiește fără a avea acces la orizontul destinului; sau poate – spune poetul – destinul său e chiar nefericirea și suferința, uneori, peste marginile suportabilității”. □ Într-un comentariu despre volumul Svetlanei Paleologu-Matta, *Eminescu și abisul ontologic*, Cristian Livescu socotește că trei ar fi motivele pentru care am asista, în acești ani, la *Criza eminescologiei* („Critica criticii”; continuarea, în nr. 8, august): „Întâi, dificultățile de situare pe care le produce «dublul» gazetăresc al poetului complică foarte mult ordonarea și interpretarea materialului moștenit; căci a face abstracție de Eminescu-jurnalistul nu se poate, iar a-l integra liniilor dominant-vizionare ale poeziei, prozei și încercărilor dramatice devine un act complicat (...). În al doilea rând, nu fără legătură cu primul, «despărțirea» multor cercetători de Eminescu (...) a intervenit în urma sentinței grele pe care Ion Negoitescu a rostit-o, nu cu mult înainte de a muri, privitor la acutele naționaliste și xenofobe ale ziaristicii politice, reprezentând sorgintea capitală a «dreptei» românești, cu aventura sa legionară din prima jumătate a acestui secol. A fost de ajuns o asemenea interpretare – și intelectualul autohton se inhibă brusc, atunci când e vorba de «mișcare», «legiune» sau Nae Ionescu (...) la mai bine să-l lăsăm noi o vreme pe Eminescu în plata Domnului, cu articolele lui confederative și etniciste, monarhiste și pamfletare, care cine știe unde bat azi și pe cine pot inspira – și-or fi spus destui cercetători... (...) În fine, un al treilea motiv care nu știu în ce măsură stă în picioare (...) ar avea ca mobil cartea discutabilă a lui N. Georgescu, *A doua viață a lui Eminescu*, unde se susține ipoteza (...) că nr. 1 al poeziei noastre a fost victima unui complot masonic”. □ Nu în ultimul rând, menționăm că, de la acest nr., Emil Brumaru devine redactor asociat al revistei.

● Din nr. 8 al revistei „Timpul” reținem mai multe interviuri. Primul este cu Ioan Vieru, redactor-șef la „Contrapunct”, care crede că **„O revistă literară trebuie să fie, în primul rând, o armă politică”**. Mai exact: „În fond, noi trebuie să redefinim ce înseamnă revistă literară. O revistă literară zic eu că trebuie să fie o tribună și o armă. Dacă nu este o armă, nu e nimic. O armă culturală. Și o revistă literară trebuie să fie, în primul rând, o armă politică, să aibă un canal, o emisie politică sau o înțelegere superioară a politicului. Fără emisia asta, aceste reviste chiar că nu mai interesează pe nimeni. Multe reviste echidistante nu mai interesează pe nimeni. Tot se vorbește că nu există nicio legătură între cultură și politică: asta este cea mai marc prostie care se poate afirma. (...) ce politică face «România literară»? N-am putea vorbi de politică. Că-i condusă de Nicolac Manolescu? Chiar politica pe care o fac Manolescu și PAC nu mi se pare o politică în înțelesul chiar al politicii momentului. Este o politică de altă factură, o politică de civilitate, de ofensivă a civilității. Mie Manolescu mi se pare o tentativă de abilitare și de reabilitare a intelectualității într-o societate uneori ingrată, deseori incultă, uneori agresivă. Deci, pe acest

fond, eu pe Nicolae Manolescu nu-l văd încă om politic, îl văd pur și simplu ca pe un critic literar intrat în Parlamentul României”. Printre altele, Ioan Vieru se referă și la Adrian Păunescu: „Adrian Păunescu ar fi putut după revoluție să joace masca dizidentului fiindcă, din câte știm, căzuse în dizgrația regimului. Dar nu m-a surprins ca prin '88, în «Contemporanul», să-l văd totuși pe marginalizatul, ostracizatul Adrian Păunescu făcând o apologie care pe mine m-a îngrozit. Prima dată când m-a îngrozit Adrian Păunescu în mod real, după odele în direct la televiziune, m-a îngrozit faptul că el totuși aducea un imens omagiu comunismului pe care-l amesteca în mod iresponsabil, criminal cu vocația lui de scriitor. Atunci mi-am dat seama că el nu mai are nicio scăpare. Chiar dacă l-ar fi împușcat comuniștii, ca pe Ceaușescu, el ar fi mers la zid cântând «Internaționala». Și Păunescu totuși este un scriitor și trebuie pusă într-un fel problema fiindcă n-am întâlnit nici la ruși, de exemplu, asemenea cazuri; scriitori importanți au devenit dizidenți pe parcurs. La noi nu s-a întâmplat asta. Cazul lui Păunescu mai este interesant și din altă perspectivă: el a rămas alături de Verdeț. Este incredibil. Cum, un om care totuși scrie, care până la urmă se simte coleg totuși cu Manolescu, cu Blandiana, cu Geo Dumitrescu, cu alți scriitori, acest om a rămas lângă Verdeț, un ins care – se aude – prin anii '50 făcea colectivizare forțată cu pistolul în mână?”. □ Mai dur, în această ultimă chestiune, este Marius Tupan (redactor-șef la „Luceafărul”), care crede că „*Unii dintre scriitorii noștri sunt niște curve*”; alături de Adrian Păunescu, este numit și Eugen Barbu. □ Într-o intervenție intitulată *Patetica d-lui Patapievici*, O. Nimigean se referă la stilul eseistului: „d-l H.R. Patapievici se aruncă în dispută cu o fervoare și o sinceritate de speriat. Nu rămâne un simplu intelectual care își dă cu părerea. Scrisul domniei sale, erupând în mâinii profetice sau «răcit» până la silogism (cf. *Este etnicul o substanță?*), impulsivat de o disforie vehementă, în care s-au transferat energiile entuziasmului din 1989, posedă o rară calitate: respiră. E viu. Și, în ciuda vorbelor tari, deloc pitoresc. Dimpotrivă: grav, trezind sentimentul responsabilității și al urgenței, pe de o parte. Al «neantului valah», pe de alta. Încercarea de a locui în patrie se precizează drept temă obsedantă a *Politice*-lor. Situație cu atât mai tensionată cu cât d-l H.R. Patapievici nu-i acordă etnicului calitatea de substanță, așadar nu consimte, din «patriotism», să adere la «vulgata bunului român»”.

● Nr. 8 din revista „Contrapunct” îi este dedicat lui Dorin Tudoran. Într-o serie de „restituiri”, D. T. oferă spre publicare fragmente din *De bună voie autobiografia mea*, apărută în 1986 la editura Nord (Danemarca) (*Mai mult ca perfectul singurătății*, notații datate „Hartford, noiembrie 1985”). Sunt consemnate acțiunile de supraveghere și anchetele Securității, din anul premergător plecării din țară. □ Radu Cange realizează un interviu cu Alexandru Condeescu („... *în literatură ca și în politică există o parte de meserie ca și o parte de inefabil...*”); scriitorul oferă detalii despre funcția de

director al Muzeului Literaturii Române pe care o deține și despre unele din realizările acestei instituții (cum ar fi publicarea revistei „Manuscriptum”).

Discuția ajunge la chestiunea generațiilor literare. A.C.: „Eu nu cred în destine colective în artă, dar există evident o formă mentală comună unui moment istoric. De pildă, n-aș spune generația anilor '60, dar aș putea vorbi despre «generația de la '68», momentul de maximă deschidere al unei epoci. În schimb, nu cred în aceste generații de decenii: '70, '80 și '90. În fond, între marii poeți interbelici, existau distanțe de vârstă de 10-14 ani. Ar putea cineva să-i împartă pe Blaga, Barbu, Bacovia și Arghezi în mai multe generații? Cred că între așa-zisa generație '80 și cea din '90, din perspectiva timpului, nu vor exista diferențe, ei formând o singură generație literară din care nu știu câți vor supraviețui în timp, pentru că văd puține individualități, dincolo de conceptul general”. A.C. se pronunță și în chestiunea implicării scriitorilor în politică: „Dacă în această vocație un literat simte necesitatea implicării sale în viața politică, mi se pare normal ca el să-și urmeze acest impuls, după cum la fel de firesc mi se pare și neangajarea politică în cazul scriitorilor care nu au această înclinație. Pentru politică ca și pentru literatură trebuie să ai și talent și vocație. (...) Rămâne alegătorilor să hotărască eficiența politică a literaților. Eu rămân ce-am fost: critic literar și pentru mine un scriitor, indiferent că este un om politic, rămâne, mai ales, prin destinul său literar”. Este atinsă și problema revizuirilor: „Fiecare perioadă își are propriile ei revizuri. De altfel, orice operă își verifică rezistența în timp, tocmai străbătând astfel de revizuri în care fiecare epocă judecă, după chipul și asemănarea ei, trăsăturile scrierilor anterioare. Acesta este un proces firesc și chiar aș spune necesar. N-am încredere în perioadele care nu-și impun propria personalitate în ceea ce privește evaluările critice. Ce mă deranjează uneori este intruziunea altor criterii decât cele estetice, de valoare artistică în «revizuirile» critice. Când operezi cu criterii de ideologie sau strict biografice, nu poți ajunge mult mai departe decât comisarii politici ai anilor '50. O operă este sau nu este, aceasta-i morala; în rest, poți să fii cel mai brav membru de partid al celei mai bune guvernări cu puțință sau cel mai exemplar familist, dar, dacă opera ta plictisește, nu convinge și nu e bună de nimic, în planul literar nu exiști”. Nici problema „colaboraționismului” nu este atât de ușor de elucidat: „Chestiunea pactului cu diavolul, desigur condamnabilă în absolut, poate avea o seamă de gradații atunci când coboară printre oameni. Una este să «colaborezi» cu puterea pentru a-l salva pe Eminescu și alta pentru a-l «turna» și băga la închisoare pe Voiculescu. Să nu credeți că pledez pentru circumstanțe atenuante, dar fiecare lucru își are măsura lui și sunt necesare instrumente de cântărit de foarte mare precizie, pentru a putea ridica piatra unei judecăți absolute. Din acest punct de vedere, aproape că-l invidiez pe dl. Grigurcu pentru nenumăratele pietre pe care le aruncă în toate direcțiile ca un jucător infailibil și fără păcat”. □ Comparând situația românească actuală cu cea de

acum un secol, Liviu Ioan Stoiciu scrie despre *Inadecvarea spiritului critic românesc la realitățile postcomuniste* (textul este datat „16 mai 1996”): „Nu e cazul să insist – dar acum un secol (în anul 1886, să zicem), obsesia «reacționară» față de opțiunile Revoluției de la 1848 făcea ravagii încă... Ca și azi, pe seama Revoluției din 1989! Mandarinatul intelectual era la modă atunci (ca și azi, oho!), infestat de ideologie: scriitorimea (să rămân doar la exemplul ei) era împărțită între conservatorismul junimiștilor cultivați și liberalismul sălbatic, scriitorimea polarizată după o «epocă de decepție și reacție» (1860-1880). (...) Degeaba ne-am demonstrat, mai ales în ultima sută de ani (să rămân doar la pilda literaturii, pe mai departe) că avem fond ereditar creator mai mult decât viabil, excepțional, dacă azi am ajuns s-o luăm iar de la zero – să ne trezim, adică, în 1996, cu ce s-au trezit «pe teighea» și românii în 1886, cu maldăre de volume de literatură de consum, ne-originală! Mai rău, conștientizăm azi că ne putem transforma iar într-o literatură de asimilare doar (ca la sfârșitul secolului XIX!), provincială, marginală Europei, la câte traduceri de toată mâna se fac azi (traducerile sunt singurele valabile într-o economie de piață fără strategii spirituale de viitor, neperisabile!) – nu numai cititorul român obișnuit fiind pervertit cu ele, ci și criticul literar... Contactul cu Apusul exclusivist (după un contact la fel de exclusivist cu Răsăritul, de 45 de ani, vai!) ne va îndepărta cu totul, până la urmă, de esența «factorului» nostru creator înăscut, dacă spiritul critic românesc nu va pune piciorul în prag recepției de tip fanariot. Cu atât mai mult trebuie reînviată sincronizarea-cu-măsură a spiritului critic românesc la «modelul apusean», cu cât starea noastră sufletească suferă de maladia lipsei de voință (iubim mai ales lipsa de finalitate și ambiguitatea inferioară a compromisurilor) și de neputința de a reacționa autonom la agresiunile necreatoare autohtone, cotidiene, întreținute de o Putere neocomunistă lipsită de har, Putere a parvenirii mediocrităților. Asemenea tuturor europenilor «culți», la români «prominența imaginației în raport cu trăirea», în special, și expresivitatea specifică a sufletului românesc (...), în general, dau măsura unei individualități inconfundabile, ce trebuie să se impună ca atare – și nu prin mimetism «civilizator»... Plus că scriitorul român (creatorul pur, cu unice rădăcini simbolice în lume, rădăcini ale fatalității), are față de Apus un avantaj conjunctural nesperat la masa de scris – să-și exploateze sensibilitatea ultragiată, călcată tragic în picioare de totalitarismul diabolic, prin activismul comunist de tip sovietic și prin poliția lui politică secretă”.

● În nr. 8 din „Ateneu”, Vasile Spiridon comentează volumul recent la lui H.-R. Patapievici, *Politice (Carența identitară)*: „Iată un autoportret în câteva linii: «Întrucât mă privește, cartea mea de identitate este următoarea: sunt alb, român, creștin ortodox și heterosexual». Nu vrem să discutăm anumite aspecte ale intimității nimănui, însă nu putem să nu remarcăm extinderea tropismului imaginarului trans-sexual și asupra spiritului comunitar, exprimat într-o limbă

română care devine un «infern al tandreței»: «O nostalgie onanistă animă substratul afectiv al intelectualului român (...): el vânează întotdeauna un scaun orientat de vânturile puterii, dar, ceea ce îl singularizează, el stă cu numai o fesă în el: cealaltă bucă plutește în barca opoziției umoristice» (...); «Cu o educație pur românească nu poți face NIMIC. E ca un mădular bine crescut, dar căruia îi lipsește nervul. Și, cum impotența nu te vindecă de fantasme, românul este, dintre neputincioși, cel mai bovaric» (...); «Privit la raze X, trupul poporului român abia dacă este o umbră: el nu are cheag, radiografia plaiului mioritic este ca a fecalei; o umbră fără schelet, o inimă ca un cur, fără șira spinării» (...). Și noi credem, o dată cu eseistul, că stilul nu scuză iresponsabilitatea. Singura salvare a etniei noastre ar consta în aplicarea votului cenzitar acestui «electorat entuziast și beat de dorința de a se lăsa călcat din nou în picioare», întrucât, «în condițiile votului universal și egal dictează cei cu urina puternică» (...). Din moment ce «valorează cât o turmă: după grămadă, la semnul fierului roșu», poporului român i se vrea binele printr-un soi de terorism intelectual și, deși ni se spune că acest fapt nu încalcă principiile democrației, gândul ne duce imediat la o fabulă a lui Gr. Alexandrescu. Într-adevăr, «astăzi asistăm la o populație nevrotică a tuturor segregărilor», suspectă la un bun cunoscător al maniheismului. După ce s-a cioranizat și s-au consumat imprecățiile de factură profetică, cu tonalități vaticinare, adresate poporului *in corpore*, urmează o analiză sub sedativ a actualei societăți românești. Analistul nostru militează pentru un patriotism lucid, bazat pe pragmatism politic și aflat departe de retorica naționalistă paseistă. Îndreptarea privirii înspre trecut trebuie făcută numai pentru a conserva memoria colectivă după modelul evreiesc și pentru a respinge încercările de reabilitare intelectuală a comunismului. Acum, autorul se dovedește a fi un extremist de... centru, echidistant, dar nu indiferent, față de ororile comise de comunism și de fascism. Urmează o subtilă analiză a bolșevizării țării și a corectitudinii politice exercitate de comunismul american”. „Culegerea *Politice*, cea mai incisivă reevaluare a românismului de la *Schimbarea la față a României* încoace, nu poate fi ocolită cu ușurință, întrucât tulbură apele discursului național(ist) și democratic. Renunțarea la atrabilarea excesivă («sunt oare francezii sau englezii obsedați de specificul lor național?») ar fi un bun câștigat pentru eseist, care nu va risca astfel să devină ceea ce abhoră – un spirit fals. (...) Contrazicerile histrionice și limbajul vitriolant, care au radicalizat atitudinea crizistă din culegerea anterioară, umbresc părțile bune ale cărții” – concluzionează V.S. (parantezele rotunde aparțin comentatorului). ■ În nr. 336 (15 septembrie) din „Adevărul literar și artistic”, „Interim” socotește că este vorba de „unul din (prea) puținele comentarii pertinente, exacte, «sub sedativ», a cărții excelentului eseist H.-R. Patapievici”; în plus, „acest atent cronicar nu-și scoate «ghimpia» la vedere, păstrându-i sub «catifeaua» comentariului, care este subtil, pertinent, ironic și, culmea, ferm fără să fie și «belicos»” („Revista revistelor culturale”).

● În luna nașterii scriitorului, Miron Cordun caută, în nr. 4 din „Calende”, ***Umbra lui Marin Preda*** în realitatea postcomunistă („Ad litteram”): „Ar fi trăit la oraș?, s-ar fi retras la țară, în Siliștea lui, în lumea eternității lui? Poate că amintirea, poate că nostalgia țăranului român, a adevăratului țăran român, pe care-l moștenise și îl morometizase, l-ar fi adus într-acolo: un om ostenit pe un drum ostenit. Ar fi tras la niște amărâte de rude într-o amărâtă de casă. Ar fi luat locul tatălui său pe prispă ori ar fi stat pe banca din poartă. Cine e ăsta, mă? ar fi întrebat. Al cui e ăsta, mă?! Eee, cum trece vremea, dom’le!... Sau o lua altfel, din altă parte a grijii lui de om așezat, dar amețit de necazuri, de multele, prea multele lui nedumeriri. Ce e cu grâul ăsta de nu-l seceră nimeni? Ce e cu țăranii ăștia? De ce se îndârjesc ei atâta pe Stat, pe guvern? De ce-l ocolește guvernul pe țăran? (...) Deci, cum ar fi arătat Marin Preda la șaptezeci și patru de ani? Oricum aș lua imaginea lui de acum, oricum aș întoarce-o, el tot ca un om bătrân de la noi de la țară ar arăta. Dar decât să fi ajuns în vremile astea și să fi văzul toate astea, și să fie, ca un amărât de țăran de azi înjurat de unu’, de altu’, mai bine acolo, mai bine pe-acolo prin Siliștea celestă, pe unde Domnia Sa nu poate fi decât primarul țăran al acelei liniști atotcuprinzătoare, atotstăpânitoare și de totdeauna și pentru totdeauna. Cum și primarul neliniștii noastre este.” □ Acest nr. 4 din „Calende” cuprinde și un grupaj intitulat „Scriitorii și gazetăria actuală” (, în care au intervenții: Ioan Buduca, „***Gazetăria m-a dezvățat de multe prejudecăți intelectualiste***”; Mihail Gălățanu, „***Libidinoasă simbioză de tip «mușchi-licheni»***”; Nicolae Prelipceanu, „***Nimeni nu devine decât ceea ce este***”; Cristian Teodorescu, „***Dacă sunt scriitor, n-am nicio obligație să fiu și gazetar. Dacă sunt și gazetar, n-am voie să uit că sunt scriitor***”; Eugen Uricaru, „***La timpul potrivit***”. Redăm câteva fragmente. M.G.: „Jurnalistul îi furnizează, ca un codoș, subiecte și pretexte scriitorului. Scriitorul, satisit de aderența la real a proxenetului de jurnalist, îl tratează cu sictiri. Îl umilește. Ziaristul produce acea dulce secreție, pentru glandele scriitorului, numită scârbă. Pe de altă parte, fără această ancoră de serviciu care e jurnalistul, scriitorul ar fi complet aerian, abulic. Dar și jurnalistul își ia revanșa. Prin articolele la comandă (nu contează ce fel de comandă!), jurnalistul îi strică mâna scriitorului. I-o pervertește fără remușcări. Ei sunt precum gemenii univiterini. Siamezii. Jurnalistul ar vrea, cu orice preț, să scape de mofturile și farfastăcurile scriitorului, iar scriitorul l-ar asasina bucuros pe jurnalist. Numai că jurnalistul este, de cele mai multe ori, de la Eminescu încoace, șansa scriitorului de a supraviețui. Tocmai de asta îl și urăște scriitorul.” ■ N.P.: „În ceea ce mă privește, de când sunt silit de împrejurările vieții mele să practic gazetăria la un cotidian, nu mai sunt sigur că scriitorul din mine (dacă o fi fost vreodată unul pe-acolo) trăiește. (...) Vedeți, asta se întâmplă cu bietul om care crede că e scriitor când se apucă de gazetărie: i se schimbă, de voie de nevoie, felul de a privi lumea sau: se uită la ea prin alt ocean. Și cum, de la o vreme, rentina

(sau chiar mintea) nu se mai poate adapta rapid de la un ocean la altul trebuie să opteze. Oceanul literar e întors, prin el lumea se vede atât de mică, încât e alta, în timp ce acela al gazetăriei e normal, amplificat exagerează. Și lumea gazetarului e alta decât cea reală, de asta sunt sigur, dar o mai departe de cea a scriitorului decât de cea reală, totuși. Între realitate și aceste două îndepărtate percepții ale lumii ce să faci altceva decât să o sacrifici pe una?” ■ C.T.: „Nu sunt de acord cu cei care afirmă că gazetăria poate ajunge să strice un scriitor. Poveștile astea cu *deformarea mâinii* și prejudecata furnizată de Hemingway că ziaristica e bună pentru scriitor, cu condiția să renunți când trebuie la ea, nu sunt decât vorbe. Visul oricărui scriitor e să-și vadă de scris, dacă are de ce, firește. Scriitorii care se plâng că nu-i lasă gazetăria să-și vadă de operă sunt de înțeles, când au un program încărcat. Dar cei care nu sunt în stare să distingă între articolul de ziar și pagina scrisă cu intenții artistice nu sunt victimele gazetăriei, ci scriitori fără vocație”. ■ E.U.: „La prima ședință a Consiliului Uniunii Scriitorilor din 1990 am făcut un apel sincer și plin de naivitate către colegii mei scriitori rugându-i ca măcar în primele luni ale noului an să renunțe la «literatură în favoarea publicisticii». Era un fel destul de caraghios de a invita la «implicare» deoarece simțeam (mai mult decât aș fi înțeles) că este nevoie de o concentrare a forțelor exprimării în sensul deslușirii cât mai rapide a ceea ce aveam de făcut. Replica destul de tăioasă a celui mai stimat critic literar al momentului a fost îndeajuns pentru a-mi reprima entuziasmul contagiunii. Spunea domnia sa «dimpotrivă, este momentul să scriem literatură. Nimeni nu ne mai poate împiedica să facem literatura pe care o doream!» Drept urmare distinsul critic după câțeva vreme s-a angajat cu toate forțele sale intelectuale în politică iar singurele sale prezențe în presă sunt de natură publicistică. Aș putea spune că am avut de a face cu o formă originală de aplicare a vechiului adagiu latin «*Quod licet Jovis non licet bovis*». Exact acele luni pe care le propuneam, confrăților au fost lunile hotărâtoare pentru istoria post-revoluționară. De acolo au ieșit la iveală și noua cvasiunanimitate electorală, și noul partid-stat și ciudata alianță comunist-naționalistă, și Tratatul cu Moscova și mineriadele și «nu ne vindem țara». Toate aceste pietre de moară legate de aripile unei națiuni ce voia să se desprindă din încremenirea feudală a dictaturii. În acele luni am făcut publicistică. (...) nu cred că va mai dura prea mult prezența scriitorilor în publicistică. Atunci, la început, în 1990 era necesar. Astăzi este superfluu”. □ Tot în acest nr. 4, Marian Drăghici o interviează pe Angela Marinescu: „*Orice mare artist este un poet, conceptul de lirism aparține artei în general, nu doar poeziei*”. Reținem o mărturisire a scriitoarei: „Vezi, nu am proiecte literare. De mulți ani de zile m-a înghițit o neputință uriașă. Scriu foarte greu, sunt mereu cu privirea ațintită spre un zid pe care umbrele dansează și nu mă lasă să-mi întorc privirea. Pe de altă parte, copilul, mama, sora, iubitul care, de fapt, nu este iubitul meu. Nu este o problemă personală, ci de-a dreptul filosofică. Cartea

mea care îmi place cel mai mult este exact cartea pe care, încă, nu am scris-o. Eu am evoluat, ca să zic așa, nu am stat pe loc, câmpul conștiinței mele se lărgeste și florile incolor ale rațiunii care cresc pe el sunt din ce în ce mai multe”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● La rubrica „Revista revistelor culturale” din nr. 334 al „Adevărului literar și artistic”, „Interim” comentează articolele din presa italiană la adresa lui Mircea Eliade publicate în nr. 189 al revistei „Dilema”; pentru întreaga discuție v. *supra*, 23-29 august. □ Carmen Chihaia transcrie o discuție a lui Mircea Dinescu cu publicul tomitan: **„Dinozaurii au murit de tâmpiți: n-au mirosit că s-a schimbat temperatura”** („Paralele inegale”). La întrebarea dacă ar putea fi votat Gabriel Liiceanu, Dinescu răspunde, făcând referiri și la scurta carieră politică a lui Andrei Pleșu: „În niște articole apărute recent în presa franceză se vorbea de «filosoful și omul de afaceri Gabriel Liiceanu». Și, într-adevăr, el încearcă să facă – a și făcut! – din Editura «Humanitas» o întreprindere rentabilă și importantă pentru cultura românească. Nu știu deci cât de mare ar fi păcatul dacă, din editură, Liiceanu s-ar muta în politică. Îmi pare rău și pentru Andrei Pleșu că s-a dat la o parte. Andrei este cel mai fermecător om pe care l-am cunoscut. De o inteligență care dă peste margini. Efectiv. El s-a implicat atunci, la început, în conducerea Ministerului Culturii, unde, oricum, nu se putea face nimic! Colegii lui, intelectualii, l-au cam sictirit: «Dom’le, te-ai dat cu Roman». El s-a enervat, a zis că nu-l mai interesează și a rămas pe margine. Or, am eu această convingere, Andrei Pleșu ar fi fost strălucit ca prim-ministru. Ar fi făcut față. Poate am fi fost de mult în NATO, cu el ca prim-ministru. Contează cum discuți cu ceilalți colegi, premierii, din Occident. El sigur n-ar fi avut complexul activiștilor de azi, din MAE”. ■ Poetul se referă și la peripețiile anului 1989, când se afla sub urmărirea Securității, dar și la participarea sa la Revoluție: „Cum să regret că am anunțat tocmai eu lumea că Dictatorul a fugit?! Ceea ce era un lucru real. Începând din 17 martie ’89, eu eram arestat la domiciliu. În acea zi, de 22, văd că securiștii de la poartă s-au volatilizat. Am putut astfel ieși în stradă. Am ajuns la televiziune. Probabil că, având mintea de azi, lucrurile s-ar fi petrecut altfel. Mie mi se părea o minune tot ce se întâmpla! Și chiar era o minune: Ceaușescu – de care eram cu toții obsedați – fugise într-adevăr. Am țopăit și eu pe străzi și am plâns de fericire. Ca toată lumea. Numai că, în timp ce noi țopăiam și eram fericiți, băieții se organizau. Firește, e cam târziu să ne reproșăm acum. (...) A venit chiar generalul Chițac, după vreo jumătate de oră de la apariția lui Caramitru. L-am întrebat: «Cine ești?» «Sunt generalul Chițac», zice. Ne dădea raportul. Am fost surprinși. Dar asta ne-a făcut să ne luăm și mai în serios. «Ce vrei

mata?», îl chestionăm. «Vreau să fac un 'Apel către Armată', să fie alături de noi!» «Bun, ne-am spus, alături de un general vom fi mai credibili!» Numai cu soldați proști prin jur lumea putea crede că nu-i de-adevăratelea. «Dar fii atent, i-am cerut noi generalului, în final să anunți că Dictatorul a fugit!» El însă, când auzea de «Dictator», se schimba la față. Începe totuși să-și citească Apelul, spunând că «obiectivul a fugit!» Îi era teamă să nu se întâmple cine știe ce. (...) Stând eu, împreună cu Ion Caramitru, peste o oră în studio, începusem să-mi fac griji. Ce o să zicem țării când aparatele TV nu vor mai fi... încinse? Simțeam că o lume întreagă e cu ochii pe noi și așteaptă să spunem ceva. Era o tensiune extraordinară. Insuportabilă. Zic: «În clipele astea nu pot să scriu!» Zice: «Fă-te că scrii, totuși. Vom vedea după aia ce scriem». Or, în tot acest timp, fără ca noi să avem habar, băieții ne filmau. Probabil, ca să le rămână «documentu'». ■ Reținem și referirile la peisajul politic al acestui an: „Sigur, el [Iliescu, n.n.] a știut să capteze simpatia mulțimii. Părea de-al nostru, din popor. Dar cine era el, de fapt? Un activist mai luminat. Unul care mai venea și pe la teatru. Eu l-am văzut prima oară la o piesă de Gabriela Adameșteanu, în care juca și Caramitru. Stătea înconjurat de Ana Blandiana, Gabriel Dimisianu și alții. «Cine-i tipu?», mă interesez. «E Iliescu, cel care o să vină la cârma PCR și o să ne dea mai multă libertate». Părea un om de bine în partid. El venise, așadar, pe 22 Decembrie, cu gândul de a deveni primul-secretar al PCR. Și a sfârșit prin a fi primul președinte al României capitaliste. (...) Românilor, am observat, nu prea le plac bărbații cu bărbuță: ar trebui să-l tundem pe dl. Constantinescu mai întâi și apoi să-l alegem. Cred deci că Ion Iliescu se teme mai mult de Petre Roman decât de Emil Constantinescu. Ar fi interesant să iasă dl. Iliescu președinte, în timp ce Guvernul va fi al opoziției. (...) Vreau să spun că opoziția are mulți oameni cu un discurs mai pregnant decât al domnului Constantinescu. În afară de limbajul cam prețios, eu i-aș mai reproșa d-lui Constantinescu strategia pe care a adoptat-o. Și care, mie cel puțin, mi se pare greșită. Sunt mulți intelectuali în opoziție mai valoroși decât domnia sa, de la Doinaș la Manolescu». ■ „Nichita a fost un personaj genialoid. Și el a avut însă o biografie destul de contorsionată. Dacă vă (mai) amintiți, el a apărut odată, la televizor, în preajma unui Congres și a spus că locul scriitorului este... lângă strung. A făcut niște compromisuri spre finalul vieții lui. Dar n-a fost un poet care să scrie poeme cu hau-hau”, mai spune Dinescu în finalul discuției. □ Pornind de la unele afirmații ale lui Mircea Dinescu, Ana Blandiana reacționează în nr. 1976 din „România liberă” (24 septembrie, **Cine pe cine creditează**): „Nu mă socotesc un «intelectual de dreapta», ci pur și simplu un intelectual dator să restabilească adevărul. Deci: nu numai că n-am participat la acea premieră, dar din păcate n-am reușit nici până azi să văd spectacolul *O dimineată pierdută*; n-am fost în anturajul dlui Iliescu nici atunci, și nici altcândva; cu atât mai puțin puteam să-i transmit lui Mircea Dinescu sau altcuiva aprecieri de felul celor pe care le imaginează. De

altfel, când, fără știrea mea, am fost pusă în Consiliul FSN, la 22 decembrie 1989, nu eu îl aduceam la putere pe Ion Iliescu, ci Ion Iliescu încerca să-și acopere, prin mine și prin alți intelectuali, ascensiunea la putere. Simțind acest lucru, am refuzat postul de vicepreședinte CFSN, iar apoi am demisionat din CFSN. Alții n-au făcut-o, sprijinindu-l pe Ion Iliescu până târziu, când acesta reușise să se consolideze la putere”.

2 septembrie

● Într-un interviu acordat lui Lucian Chișu („Fețele culturii”, supliment apărut cu nr. 1276 din „Azi”), Michael Impey, profesor la Kentucky University, mărturisește: „Pentru mine, ca traducător, ca englez, *Moromeții* a reprezentat cea mai teribilă probă de foc. Noi nu avem un roman de felul acesta și deci nici un limbaj corespunzător. Ar fi trebuit să inventez limbajul unui roman care este contemporan cu o cultură destul de modernă, modernă în sens istoric, nu cultural, dar care se referea la un sistem de viață dispărut din Anglia sau din SUA, acum 150 de ani. Ar fi fost pentru mine o tentativă foarte interesantă.” („*Întotdeauna voi considera Moromeții I ca un roman extrem de reușit... Mai mult chiar, unul dintre romanele europene cele mai bune din secolul acesta*”).

4 septembrie

● Ministerul Culturii, reprezentat acum de Grigore Zanc, intră în colimatorul lui Marius Tupan (în nr. 32 din „Luceafărul”, *Un minister numit trădare*, „Acolade”): „Am fi curioși să știm în ce mod a acceptat Grigore Zanc conducerea Ministerului Culturii? Are el vreo strategie pentru a înviora cultura și a spori bugetul acesteia? Sau, ca și predecesorii săi, tremură de plăcere că, iată, destinul îl răsfață cu încă o dregătorie, și atunci obligațiile lui față de confrăți ajung la cota zero?” □ Ioan Flora este prezent cu poemul *Iepurele suedez*, dedicat „Lui Gh. Iova”. □ Mircea A. Diaconu comentează volumul lui Ion Simuț *Confesiunile unui opinioman* (Ed. Cogito, Oradea, 1996), conținând pagini de jurnal, fragmente de studii, polemici, interviuri, fragmente de corespondență (cu Paul Georgescu) (*Ion Simuț în Ithaca*, „Stop cadru”). Criticul ar fi „un ludic din stirpea clasicilor”, „nu narcisiac, nu bovaric, ci horațian”, care „pune mai presus de orice dogmă și de orice rigidă opinie bucuria citirii și a înțelegerii lumii ca pe o carte”. □ Este publicat un anunț nesemnat: *Viitoare cărți de poezie*. Suntem informați că ASPRO lansează colecția „Poezii orașului București” (manuscrisele sunt analizate de un juriu condus de Cezar Baltag, cu Dan-Silviu Boerescu secretar și avându-i ca membri pe Cornel Regman, Iosif Naghiu și Liviu Ioan Stoiciu). Din prima serie a colecției fac parte volumele: Ioan Es. Pop, *Micul Porcec*, Horia Gârbea, *Proba cu martori*, Nora Iuga, *Dactilografa de noapte și bătrânii domni*, Mihail Gălățanu, *Evangelhia după Barabas*; Lucian Vasilescu, *Sanatoriul de boli*

discrete; Angela Marinescu, *Pe pagina celui care înnebunește arde mireasma fumului de toamnă*. Pentru cea de-a doua serie, sunt luate în considerație următoarele cărți: Bogdan Ghiu, *Arta consumului*; Traian T. Coșovei, *Ioana care rupe poeme*, Aurelian Titu Dumitrescu, *Acolo unde plânsul nu atinge moartea*, Aura Christi, *Ceremonia orbirii*, Ion Stratan, „*Cântă, zeiță, mânia...*”, Constantin Abăluță, *Ploaia din capătul străzii*.

● Apare nr. 35 al „României literare”. În editorialul său, Nicolae Manolescu rememorează contextul apariției (și al sistării „în fașă”, după un prim număr rămas și acela inedit) unei noi publicații literare, „Revista nouă”, la Câmpina, în 1966; aceasta urma să fie condusă de Ștefan Bănulescu, iar printre redactori ar fi trebuit să se numere criticul însuși, Mircea Iorgulescu sau Ion Bălu. ■ Detalii despre revista fantomatică oferă și Ștefan Bănulescu, în volumul *Elegii la sfârșit de secol*. □ Alex. Ștefănescu comentează romanul lui Dan Stanca *Aripile arhanghelului Mihail* (Ed. Nemira, 1996), într-o cronică intitulată *Literatura dezgustului*. Romanul, „un zguduitor poem epic al dezgustului dus până la paroxism”, în care avem cronică trecutul apropiat prin vocea unui jurnalist care parcurge o perioadă de criză existențială, ar „întrece ca valoare tot ce s-a publicat – ca literatură nouă – după 1989” și ar merita propus pentru traducerea în Occident: „Fără să aibă exuberanța fanteziei lui Bulgakov, fantezia lui Dan Stanca este totuși prodigioasă și impune viziuni greu de uitat (cum este, de exemplu, metamorfoza unui om nou într-un șarpe, cu urme din cămașa albă printre solzi; sau cum este transformarea mânecilor pardesiului unui trecător în aripi grotești). Apoi, autorul se remarcă prin curajul artistic de a evoca în proza lui – cu dezinvoltură, ca Mircea Eliade – diferite străzi din București, creând o puternică impresie de autenticitate geografică. (...) O literatură de bună calitate și românească, susceptibilă să trezească interesul străinilor care s-au saturat, fără îndoială, să regăsească mereu în cărțile noastre atmosfera din cărțile lor”. □ În cadrul rubricii sale despre „Premiile literare”, Ioana Pârvulescu analizează *Vânătoarea regală* (distins în anul 1973) (*Vânătoarea legală*), considerând că romanul lui D.R. Popescu ar fi, din cauza pasișării modelului Faulkner, „cartea unei literaturi mici, cu complexe (cum ar spune criticul literar Mircea Martin) față de marea literatură a lumii”. ■ În fapt, în opinia comentatoarei, care propune un exercițiu de „revizuire” critică, în cazul de față ar fi vorba nu de un roman, ci mai degrabă de o culegere de nuvele, prologul și epilogul mai mult stricând echilibrul scrierii: „Atât prologul, cât și epilogul sunt un soi de «bruiaje» (de altfel foarte numeroase în această scriere) care să devieze receptarea nuvelor independente care alcătuiesc volumul. Acestea n-ar fi avut nevoie de o superioară însăilare a firelor lor, căci erau legate prin structura de adâncime (satul, rubedeniile, bârfa, nunți, înmormântări, superstiții, descântece, suferința comună) pe care sunt grefate planul polițist (crime, anchete) și cel politic/istoric (închisoare, propagandă de partid, colectivizare, arestări, război). Citite separat, nuvelele

câştigă, iar faptul că finalul e deschis e în folosul lor. Dintr-o carte cu nenumărate pagini de umplutură extrem de plictisitoare pentru cel care se ambiționează să le citească până la capăt rămân două proze: *Marea roșie* și *Vânătoarea regală*, cea de-a doua cu câteva rezerve”. ■ „*Marea roșie* mi-a plăcut foarte mult. (...) Povestirea preia parodic clișeele fantasticului negru și pe ale romanului polițist amestecând într-un dozaj bine gândit oameni și strigoi, visuri și realitate, necrofilie și teamă de moarte, nebunie și luciditate, rătăcirile unei minți bolnave și planurile bine gândite ale unei crime perfecte”. În schimb, „*Vânătoarea regală* nu mai e la fel de izbutită, în primul rând datorită mizei politice. Titlul e o păcăleală și adjectivul «regală» nu are ce căuta aici, ambiguizează cu lașitate parabola. Căci este vorba de vânătoarea de oameni din obsedantul deceniu. (...) discuțiile politice sunt penibile (vezi replicile schimbate de Horia și Moise) ca de altfel în tot restul cărții: aici se spun numai jumătate de adevăruri, se mai adaugă câte o frază pe placul cenzurii, se mai pun accentele greșit, de aceea *Vânătoarea regală* pierde în comparația cu *Marea roșie*, unde politicul e difuz. Vânătoarea greșelilor trecutului e *legală* și nu supără pe nimeni”. ■ „Cu un an înainte, un roman al lui Marin Preda luase premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor pentru că nu i se putea da premiul pentru curaj și directete. La D.R. Popescu nu mai e cazul”. □ În cadrul rubricii „Afinități electivă”, avem răspunsul lui Andrei Pleșu în privința premiilor literare. □ Semnalăm eseu lui Adolf Crivăț-Vasile, ***Lucian Blaga și creștinismul*** („Istorie literară”; este analizată relația contradictorie a lui Blaga cu ideologia „Gândirii” și reflectările spiritualității creștine în poezia și dramaturgia acestuia. Ne oprim numai asupra unei distincții a lui A.C.-V., între tipul „teologului” (ilustrat de Crainic sau Stăniloae), cel al „filosofului religios” (Mircea Eliade sau Nae Ionescu) și acela al metafizicianului (Blaga sau Noica): „*Teologul* nu face altceva decât să «administreze» o sumă de adevăruri veșnice, permițându-și să încerce cel mult o mai limpede formulare a lor sau o mai sistematică ordonare; *filosoful religios* reinterpretează personal adevărurile revelate sau presupusele consecințe filosofice ale acestora, pe când *metafizicianul* își proclamă exclusivist propriile adevăruri”. □ La rubrica aniversară, un grupaj cu titlul „Ștefan Bănuțescu – ’70”; scriu: Cristian Teodorescu, ***În sanctuar*** și Alex. Ștefănescu, ***Întâlniri cu Ștefan Bănuțescu***. Reținem un scurt pasaj din evocarea lui Cristian Teodorescu: „Se socotea un scriitor realist, în felul său. «Ce legătură să aibă Marquez cu un țăran ca mine?» mi-a răspuns cu acea modestie mai puternică decât cele mai orgolioase proteste posibile”.

● În nr. 36 și 37 din revistei „22”, Pavel Câmpeanu (*Tertium non datur*) subliniază anumite carențe ale discursului opoziției la adresa președintelui în funcție, Ion Iliescu: „În pofida afluenței de personalități literare, opoziția practică invariabil același stil strident, neconvingător și lipsit de strălucire al discursului său antiprezidențial. Nu literații fertilizează politica, ci politica pare

să îi sterilizeze pe literați./ Destinată să îl slăbească pe cel atacat, obsesia anti-Iliescu ajunge să valideze rolul central pe care acesta și-l atribuie. Hrănindu-se cu iluzia că în acest fel slăbește puterea, opoziția o secondează” etc. Intervenția lui Pavel Câmpeanu va provoca reacția Zoei Petre, *Critica Puterii și critica Opoziției. Pe marginea studiului d-lui Pavel Câmpeanu, „Tertium non datur”*, în nr. 37, 11-17 septembrie („critica Opoziției pe care d-l Pavel Câmpeanu ne-o propune are exact acel caracter ritual pe care domnia sa îl atribuie criticii pe care Opoziția ar aduce-o Puterii” etc.). Răspunsul lui Pavel Câmpeanu (*Câteva remarci la articolul d-nei Zoe Petre „Critica Puterii și critica Opoziției”*), în nr. 41, 9-15 octombrie. □ Revenim la nr. 36 al revistei „22”. În suplimentul „22 puls” care însoțește acest nr., Gabriela Adameșteanu comentează evenimentul de lansare a candidaturii lui Ion Iliescu, prin care are impresia că asistă la *Întâlnirea cu trecutul*: „După ce intrai în Palatul Copiilor, de trecut îți reaminteau în bună măsură chipurile și comportamentul pedeseriștilor invitați (ritmica uralelor, a aplauzelor, slogane de genul «din acest moment/Iliescu președinte permanent»), reprezentanți specifici ai unui electorat în continuă scădere. Trecutul reamintit aduna laolaltă congresele PCR, cu ritualitatea lor înghețată și convențiile FSN ori FDSN, în care suporterii intoleranți ai regimului Iliescu, în anii săi de miere, agresau cândva ziariștii din «cealaltă parte a presei»”.

• Într-un articol din *Academia Cațavencu*, nr. 35, *Prinde orbu', scoate-i votu'*, Mircea Dinescu ricanează: „Pensionari acriți, șomeri melancolici, luptători pe butucii industriei și pe scaieții agriculturii, care au oscilat o viață întreagă între Fărâmiță Lambru și Romica Puceanu, vor deveni mintenaș melomani înrâiți și membri ai clubului Fan Iliescu, în clipa când li se va picura puțin George Enescu în pensie și vor simți dulceața din colivă. Aidoma chipeșului Sfinx din Bucegi, cu nasul ros de vărsatul de vânt, Ion Iliescu va înfrunta prin secole ofensiva contracandidaților, admitând la o adică și mici îmbunătățiri ale sfintei noastre Constituții. Se zvonește deja că, în cinstea alegerilor din anii 2000, un paragraf special va fi consacrat lui Emil Constantinescu, plătindu-i-se astfel polițele și generozitatea: *Cine a pierdut de două ori la rând nu mai are dreptul să candideze a treia oară*”.

5 septembrie

• În nr. 36 din „Contemporanul”, Octavian Soviany comentează romanul lui Dumitru Țepeneag *Hotel Europa (Europa ca text, „Cronica literară”)*, în care, dincolo de jongleriile metatextuale, descoperă „tema gravă a istoriei”: „Departate de a fi doar un roman despre metamorfozele scripturalului este, încă în și mai mare măsură, povestea unei Europe apocaliptice, plasate sub semnul timpului crepuscular. Căci dacă în spatele naratorului bonom și ușor senil se ascunde imaginea terifiantă a demiurgului malefic, lumea pe care o străbat protagoniștii romanului pare ea însăși plăsmuită de fantezia unei ființe

demonice care are puterea drăcească de a converti totul în impostură și parodie. Atât doar că acest univers, ce poartă stigmatele disoluției și ale năruirii finale, este cât se poate de real, iar, dincolo de ceea ce ar putea să pară «onirism» sau dispoziție ludică, pulsează meditația neliniștită a scriitorului în legătură cu destinul Europei contemporane”.

6 septembrie

● În nr. 36 din „Literatorul”, Eugen Simion acrice despre *Jurnalul ca instrument al cunoașterii de sine* („Cronica literară”; continuare în nr. 37, 13-20 sept), pornind de la ediția Franz Kafka, *Journal*, traduit et présenté par Marthe Robert, Editions Bernard Grasset, 1957. □ Marin Sorescu este prezent cu câteva poeme, iar Valeriu Cristea scrie despre *Prietenii cu blană* („Varia”). □ Într-un articol intitulat *De ce scriu cronică literară*, Răzvan Voncu indică printre motive: „satisfacția întâlnirii cu o carte bună”; „un exercițiu indispensabil în vederea unei construcții de mai mare amploare, cum ar fi o carte”; dar și „abandonul, astăzi recunoscut, al marelui guru și al altor critici importanți ai deceniilor următoare” („Cum spuneam, cel mai longeviv cronicar literar a renunțat. Forfaitul său e un semn că nu mai are nimic important de spus. Cum știu tot ce-a spus până acum și cred că în foarte multe cazuri a greșit, abandonul său este un îndemn să merg mai departe. Sunt foarte multe de corectat și o întreagă actualitate de pus în ordine”). „Cred că eu și generația mea, în general, avem o datorie morală și profesională în a face critică de actualitate”: „Demolarea aberantă a marilor scriitori, confuzia dintre estetic și politic, dintre popularitate și valoare nu au adus revizuirea ierarhiei literare, cum sperau unii, ci subminarea până la dispariție a oricărei autorități. (...) Cei care ar trebui să structureze viața literară, să fie acea autoritate care ne lipsește, sunt criticii generației '80. Care, se poate constata, strălucesc prin absență. În absența lor, un Grigurcu vorbește de moralitate și pune la zid întreaga literatură română, deși a fost un odios poet stalinist, absolvent al Școlii de Literatură «Mihai Eminescu» și e, ca om, de o perfectă imoralitate. Ca el mai sunt și alții, ce-i drept, nu atât de virulenți și nici de productivi (sinistră productivitate!), dar toți vorbind în numele unei disidențe *post festum* și al unei îndoielnice purități morale. Or, singura generație literară disidentă *în totalitate* a fost generația mea, pentru binecuvântatul motiv că, născându-ne cu toții mai târziu, am lipsit din literatură în timpul comunismului! Avem, în consecință, datoria morală de a nu le mai permite grigurcilor să vorbească în numele nostru”.

7 septembrie

● Pornind de la diferite intervenții și volume ale acestuia din ultimii ani, C. Stănescu îl consideră pe Adrian Marino („Adevărul”, nr. 1966) ca fiind *Registratorul arogant*: „Pe scurt, remarc la domnia sa simptomele unui

nebănuit spirit totalitar. Dl. Adrian Marino este autorul faimoasei clasificări tripartite a culturii: la *dreapta*, la *stânga* și la *centru*. Lenin, mai modest, vorbise doar despre «cele două culturi», a proletariatului și a burgheziei. Dl. Marino este nu numai un «ne-comunist», ca mulți, ci un foarte înverșunat «anti-comunist» pentru care inteligența a devenit, brusc, incompatibilă cu «stânga». Am bănuat întotdeauna că în spatele unei înverșunări ca aceasta mai rămâne ceva de ascuns. C. Noica, autor mult citat în *Hermeneutica...* din '80, e acum aproape detestat fiindcă s-ar fi oferit să fie «antrenor de marxism». Ion D. Sîrbu este, în ochii de centru-dreapta ai savantului, un autor «minor» deoarece, conchide domnia sa, «punctul de plecare este și rămâne până la capăt comunist. Deci viciat în esență». Noutățile crude și tăioase ale acestui mare suferind al «epocii de aur», citite cu creionul roșu în mână de Adrian Marino, îl conduc la această concluzie: «Totul însă aruncat *en vrac*, nesistematic». *Stângist* și incapabil să-și «sistematizeze» suferința, Ion D. Sîrbu, pică, post-mortem, la examenul rece al savantului care citește din obligația de a citi. (...) Realitatea «crudă» este că pe când Ion D. Sîrbu scria asemenea rânduri «închis» în libertatea lui din țară, prin anii '80, dl. Adrian Marino călătorea, în interesul culturii, la Paris (*Hermeneutica...* la Gallimard) și la München, la ședințele Asociației Internaționale de Literatură Comparată ca membru, împreună cu Al. Duțu, în comitetul acestei prestigioase asociații. «Suferințe» diferite, nici vorbă, însă condamnabil e I.D. Sîrbu, fiindcă «suferă» pe stânga, iar nu la centru...” Astfel, conchide publicistul, Adrian Marino ar fi „un om nu doar incomod, ci disprețuitor și arogant, lipsit de umor, de o vanitate imensă, «macedonskiană», (...) un poligraf fantast, bântuit de sentimentul nerecunoștinței contemporanilor săi, persecutat până la crispare și chiar violență de insuficiența elogiilor”.

11 septembrie

● Un apel (*Pentru o morală a urgenței*, „Cronica literară”) lansează, în nr. 33 al „Luceafărului”, Monica Spiridon, comentând volumul Monicăi Lovinescu, *Insula Șerpilor. Unde scurte VI*, Humanitas, 1996. În consonanță cu părerile criticului și jurnalistei pariziene, peisajul literar postdecembrist este caracterizat astfel: „Pe față, funcționează embargoul asupra revizuirii radicale și a clarificărilor istorice globale. Subteran, are însă loc prelungirea tenace a reflexelor și a stereotipurilor pernicioase consacrate în era comunistă. Printre ele, impermeabilitatea la politic, prin retransarea între meterezele esteticului. De fapt, sesizează prompt Monica Lovinescu, *esteticul* degenerează în acest fel în *estetism*, steril erijat (ieri ca și azi) în instrument al rezistenței față de presiunea politică. (...) Acum, ca și atunci, alternativa sterilă *Cultură sau Politică?* funcționează din păcate cu toată vigoarea, aruncându-ne în provincialism și insularizându-ne în cultura europeană”. □ Bujor Nedelcovici publică un fragment din romanul *Provocatorul*.

● În nr. 36 al „României literare”, Eugen Uricaru este revoltat în privința acuzei de stalinism aduse Uniunii Scriitorilor (*Profesioniștii confuși*, „Actualitatea”): „Dacă stalinist înseamnă să susții material și moral reviste literare, de la «România literară» la «Luceafărul», «Secolul 20», dacă stalinist înseamnă să fii atunci când sponsorizezi Editura Cartea Românească pentru că se încăpățânează să publice literatură română contemporană, dacă ești stalinist pentru că reușești să dai ajutoare nerambursabile în valoare de milioane de lei lunar la cei aflați în necaz, dacă reușești să trimiți ajutoare bănești și cărți, reviste (totul nerambursabil și gratuit) la scriitorii români de peste Prut, dacă organizezi întâlniri cu Vargas Llosa sau Arrabal și scriitorii români pleacă gratuit în Elveția sau la Struga sau în China și te numești stalinist, dacă sărbătorești pe cei ce merită sărbătoriți, de la Gellu Naum la Pan Vizirescu, sau dai premii literare de peste 100.000.000 lei pentru că ești stalinist, atunci cred că există persoane care duc dorul stalinismului în cultură”. □ În opinia lui Gabriel Dimisianu (*Onirismul bine temperat*, „Lecturi”), *Hotel Europa* (Ed. Albatros, 1996) ar fi „primul roman de anvergură inspirat de problematica postdecembristă”, marcând, totodată, o schimbare în scrisul autorului: „Acum însă Țepeneag aduce în roma evenimente databile și localizabile (momentul 21-22 decembrie '89, procesul Ceaușeștilor și execuția, mitingul de cincizeci de zile din piața Universității, mineriadele etc.), evocă persoane cu identitate reală (lideri politici, scriitori), încorporează în narațiune documente (decupaje din presă, chiar articole proprii, corespondență), tot inițiative, așadar, care contravin onirismului canonic. Și într-adevăr, *Hotel Europa* este prima carte a lui D. Țepeneag în care onirismul nu mai face legea. Nu l-a abolit dar l-a temperat sensibil, din când în când recurgând la el ca element de potențare simbolică a unor întâmplări sau personaje”. □ Semnalăm și prezența lui Răzvan Petrescu, cu proza *Fotografii de nuntă (burlescă)*.

12 septembrie

● Începând cu nr. 37 din „Contemporanul” (continuare în nr. 38, 19 septembrie), Dorin Popa publică articolul *Camil Petrescu, publicist* („Gazetari de ieri și de azi”). Cum opera publicistică a acestui scriitor interbelic nu este publicată integral nici astăzi, reținem următoarea aproximare: „estimez că opera jurnalistică a lui Camil Petrescu, răspândită în zeci de gazete, cuprinde, cu aproximație, cam 7000 (șapte mii) de articole. Puse cap la cap, aceste articole ar însuma, probabil, peste 20 de volume măricele. Rezultă că autorul *Jocului ielelor* a scris cam două-trei (și chiar patru) articole săptămânal, vreme de 40 de ani! Este, probabil, cea mai prodigioasă activitate de gazetar, pe care nimeni n-o cunoaște, din păcate, în întregul ei”. Dintre pseudonimele utilizate de scriitor, sunt indicate următoarele: *k.m.*, *K.m.*, *K. Mill*, *I. Ciaslov*, *Bai*, *P. Mill*, *Milu and Can*, *Ghiță Pristanda*, *Radical*, *R.*, *Raul D.*, *Arcadius*, *Grămătic*, *Gramaticus*, *Ion Grămătic*, *N. Grămătic*, *Ciclop* etc.

13 septembrie

● Tema nr. 192 din „Dilema” este „Viața și opera”, inclusiv a raporturilor problematice dintre acestea în anumite contexte istorice sau ideologice (responsabil de nr. Cezar Paul-Bădescu). Într-un *Argument*, semnat „C.P-B”, scriitorul, pornind de la exemplul complicatului caz al lui Paul Georgescu, se delimitează de specularea tendențioasă a raporturilor dintre cei doi termeni, insistând pe al doilea (opera): „Sunt conștient că, în fața lui Dumnezeu, opera nu poate salva o viață decăzută (de fapt, cine știe?), dar noi nu suntem decât niște simpli cititori. Pentru noi cartea este cea care rămâne și «depune mărturie» în favoarea autorului său. Faptele se uită. De aceea, chiar și francezii, cei mai neiertători în privința lui Céline, la '50 de ani de la evenimente, au început să-și reconsidere atitudinea.” □ Dan C. Mihăilescu (*Biofobia, un semn de scleroză literară*) observă, în perioada postdecembristă, o tensiune dihotomică, de „supralicitare vs. ocultare a biograficului”: „«Nu ne interesează viața scriitorului» – iată formula reluată după 1989 din varii perspective. Apărătorii *statu quo* – ului ceaușist, amestecând anume criteriile, cred că absolvă cariile morale prin virtuțile estetice (Sadoveanu, Arghezi, Camil Petrescu, G. Călinescu ș.cl.), că amendarea biografiei politice coincide cu «demolarea artistică» și pun, în chip fatal, semnul egal între exhibarea viciului etic și comportamental al biografiei și anularea *de facto* a valorii artistice a operei. Să tăcem, spun ei, asupra coabitării argheziene cu toate polaritățile politice, asupra coabitării lui Camil cu mussolinianismul, să ne facem că nu vedem «Cronicile optimistului» ș.a.m.d. Mai departe: pentru unii, toată gândirea și opera lui Cioran dispar ca prin farmec în fața iernii lui biografice din 1940-1941. Pentru alții, Mihail Sebastian nu mai există ca eseist, romancier sau dramaturg, ci doar ca admirator fervent al lui Nae Ionescu. Unii reduc esența poeziei eminesciene la morbul demențial și ereditatea tarată. (...) Oricum ai da-o, viața omului e sucită și-nvârtită, numai expusă neutru și acceptată ca atare – nu! Fie că-i circumstanță atenuantă sau agravantă, fie că-i pretext doctrinar sau estetic, biografia se vede malformată, neglijată, anulată sau supralicitată, hulită și amputată în numele obsesiei ideologice”. □ Într-un dialog cu Cezar Paul-Bădescu, Mircea Zăciu leagă acest dublet terminologic de tema „rezistenței prin cultură” (*Dorința scriitorului român este aceea a unei notorietăți cu orice preț*): „Scriam odată, într-un articol, că noi am «rezistat» prin literatură și am abdicat tot prin literatură. Prin aceste două perspective putem să tipologizăm și scriitorii. Deci au fost scriitori care au încercat realmente o formă de rezistență prin scris. Sunt unii care spun că prin literatură am rezistat foarte bine și că astăzi putem recupera toate valorile din trecut. Ei bine, nu e chiar așa. La o observare atentă, această așa-zisă rezistență prin literatură este și ea foarte nuanțată. Au fost, în primul rând, forme de rezistență manifestă, care s-au exprimat nu atât prin scris, cât prin atitudini morale sau civice (mă gândesc, de exemplu, la Dinescu sau la

Blandiana); o seamă de alți scriitori au folosit modalitatea de a strecura în opera lor, sub formă esopică sau parabolică, diverse semnale către cititor, prin care-și manifestau o anumită aversiune față de societatea în care trăim. O altă categorie de scriitori încercau să eludeze realitatea acelor vremuri. Așa a fost cazul oniriștilor, care făceau abstracție de realitatea imediată...”. Acesta ar fi și cazul lui Radu Petrescu: „în romanele lui nu răzbate niciun fel de răbufnire, protest sau măcar rezervă față de lumea în care viețuia.” Pe de altă parte, observă Zăciu, ar exista și „categoria scriitorilor care au făcut compromisuri și aici iarăși există grade diferite”. Ar fi, astfel, „scriitori care și-au desfigurat opera prin cedări minimale la presiunea cenzurii (fie tăind anumite pasaje, fie acceptând să introducă ceva ce le era impus)”; exemplul ales este cel al lui Marin Preda: „La prima ediție a *Delirului*, scandalul a fost imens, pentru că era prima dată când se aducea în discuție figura lui Ion Antonescu. La a doua ediție, el a cedat unor presiuni ale factorilor politici și a trebuit să contracareze compromisul pe care regimul l-a înghițit, prin introducerea unei figuri care voia să-l evoce pe Ceaușescu.” O altă categorie este „a celor care au abdicat în mod spectaculos – sunt marile figuri jenante – foarte bine cunoscute, pentru că ele sunt dispuse să devină trubadurii oricărei formațiuni aflate la putere”; din fericire, erau „numai câțiva, dar ei făceau cel mai mare zgomot, fiind în prim-planul vieții literare”. Cât despre stabilirea unui verdict, Mircea Zăciu preferă să nu se pronunțe, delegând această sarcină viitorilor istorici literari: „Istoricul literar din viitor va fi un chirurg complet insensibil la factorul sentimental, el va decanta la rece ceea ce rămâne și ceea ce dispare din opera unor astfel de scriitori. Pentru noi, care am trăit epoca, este mai dificil să judecăm, pentru că în chimia acestei judecăți există și un element prin care noi nu suntem complet în afara jocului; noi nu suntem total nevinovați, și noi am avut momentele noastre de slăbiciune și cedare. E greu să ridici piatra. (...) Deci, cred că este prematur pentru criticul literar contemporan să-i judece foarte la rece pe marii lui contemporani care au comis unele greșeli”. Cu toate acestea, „există critici care nu ezită să o facă, chiar dacă și lor li se poate reproșa că au avut momente când nu au ieșit cu obrazul chiar curat sau că au semnat niște texte pe care cu drag le-ar uita astăzi”. Așadar, în concluzie: „Nu pot să spun că, de exemplu, Sadoveanu este total nevinovat sau Călinescu n-a făcut nimic în detrimentul literaturii. Nu e în spiritul adevărului. Niciun critic de astăzi nu va putea susține valoarea unui *Mitrea Cocor* și a unor opere minore de la sfârșitul vieții lui Sadoveanu, sau nimeni nu va putea luda faptul că George Călinescu a făcut niște penibile afirmații în susținerea unor non-valori din momentul respectiv (să ne gândim la elogiul lui A. Toma în Academie. Dar aceste judecăți trebuie formulate cu o anumită precauție și eliminând din ele doza de resentiment”.

● Printre filele *Jurnalului* lui Marin Sorescu se află și un *Dialog cu Mircea Eliade*, datat „Paris, 1967”, reprodus în nr. 37 al „*Literatorului*”, cu următoarele precizări: „Primul interviu cu Mircea Eliade, publicat, după război, în

România. Apariția în revista «Luceafărul» a însemnat o hărțuială de peste un an, cu scoateri din pagină și discuții lungi cu cenzura și cu «forurile». Paradoxal, dușmanii mei cei mai înverșunați nu erau atât activiștii, cât unii scriitori foarte influenți «sus», interesați ca lista neagră a «transfugilor» să fie actuală la infinit». Reținem câteva referiri ale savantului la opera sa beletristică și unele sugestii în privința reeditării operelor sale: „Trebuie să adaug că m-am considerat și mă consider încă, în primul rând, scriitor român. Nu cred că a fost an, din 1940, de când am părăsit țara și până astăzi, în care să nu fi scris măcar o sută de pagini în românește: eseuri, nuvele, romane și, acum în urmă, memorii. Evident, comparate cu producția mea literară din țară, aceste câteva mii de pagini nu impresionează. Dar cred că printre ele se găsesc, hai să le spunem, capodoperele literaturii mele. În primul rând, romanul *Noaptea de Sânziene*, apărut în traducerea lui Alain Gouillermont sub titlul *Fôret interdite* (Gallimard, 1955). E o carte ambițioasă și de mari proporții (aproape 1500 de pagini dactilografiate) în care cred că am reușit să îmbin cele două tendințe, iar, pe de altă parte, semnificațiile absconse, simbolice, ale evenimentelor istorice. De altfel, *Noaptea de Sânziene* se leagă de multe din cărțile mele de istoria religiilor și filosofie, pentru că în centrul ei se află problema Timpului. (...) Aș vrea să mai adaug doar atât: *Noaptea de Sânziene* este cel mai bine scris din toate romanele mele, e scris într-o limbă românească pe care, din păcate, o cam neglijam în tinerețe. În afară de acest roman masiv, am mai scris multe nuvele. Un volum a apărut acum câțiva ani la Madrid și altul va apărea în curând. Vreau să-ți citez doar *La țigănci*, nuvela în care adesea sunt ispitit să văd capodopera mea literară”; „Evident, aceste scrieri din tinerețe ar trebui revizuite. Aș prefera ca reeditarea operelor literare să se facă paralel cu scrierile critice și beletristice. Bunăoară, *Maitreyi* ar trebui să apară cam în același timp cu *India* și *Șantier*; *Întoarcerea din rai* și *Huliganii*, concomitent cu *Oceanografia*, și așa mai departe”.

14 septembrie

● În nr. 1972 din „Adevărul”, C. Stănescu scrie despre emisiunea lui Cătălin Țirlea, care l-a avut invitat de curând pe Mircea Dinescu (*Mircea Dinescu împotriva lui Mircea Dinescu*): „Cu o mirare, pe drept cuvânt, iritată, poetul constată că, după Revoluție, «lumea» îl știe mai cu seamă ca pe un fel de «toboșar» al vremurilor noi, or, în «vremea veche», el a scris vreo zece volume de poezie! E un fel de a spune că Mircea Dinescu se vede, a doua oară, «consacrat» de Revoluție. A fost primul care i-a anunțat victoria pe posturile naționale de radio și televiziune. O mare onoare, cu care, categoric, se intră în Istorie – dar și un mare handicap. Mitul poetului tânăr și inconformist va avea de dus, îmi permit să cred, o crâncenă bătălie cu *imaginea Vestitorului*. Iar acesta, *Vestitorul*, e azi mult mai cunoscut decât poetul, *numele* lui a coplesit, prin meritată faimă, *opera* lui, singura ce va dura”.

15 septembrie

● Liviu Antonesei îi acordă un interviu lui Constantin Coroiu în nr. 336 al „Adevărului literar și artistic”: *„Din perspectiva timpului nostru, eseurile filosofice ale lui Noica sunt o tâmpenie...”* („Paralele inegale”). Așa cum indică și titlul, aflăm motivele pentru care eseurile respective ar fi... „o tâmpenie” (opinie susținută și la serata moderată de Iosif Sava): „Sunt, într-un fel, o tâmpenie, văzute din perspectiva prezentului nostru. În anii '60 sau '70 ele reprezentau, fără îndoială, altceva în comparație cu trecutul cultural. Este foarte greu de crezut însă că poți să construiești o filosofie națională, cum pretindea el, pornind de la o simplă prepoziție: *întru*. Poți și ești liber să speculezi, dar nu să faci filosofie a culturii la modul serios. Să nu uităm că și Blaga, atunci când a făcut filosofia culturii, aplicat pe spațiul românesc, nu a putut să se limiteze la un singur criteriu, ci la o sumă de criterii ce defineau matricea stilistică, adică ceva mult mai rafinat decât ceea ce făcuseră chiar morfologii germani. Blaga introducea pe lângă spațiu, timpul, accentul axiologic, în fine cel puțin cinci factori importanți. Și încă este discutabil. Dar mite atunci când pleci de la o simplă prepoziție. Oricât de mult ar fi legată limba de o anumită concepție despre lume, de o anumită mentalitate. Și apoi, una e limba ca sistem și alta o simplă prepoziție. Referința la Heidegger, care s-a făcut, nu rezistă, pentru că filosoful german folosea, slavă domnului!, *întreaga* limbă germană și recurgea și la limba greacă. (...) Noica mi se pare mai important în altă parte, în cea de sistem filosofic personal: *Devenirea întru ființă, Logica lui Hermes...* Acolo este altceva”. „Ciudată și oarecum contra-productivă această răfuială cu Noica”, observă Coroiu. ■ Pe urmele lui Adrian Marino, și Antonesei crede că poezia (ca specie artistică) ar reprezenta „un fel de primitivism cultural”: „*Așa se explică faptul că, deși scrii și publici și dumneata poezie, ai afirmat de mai multe ori că poezia este un semn de primitivism cultural?*” Este foarte adevărat, mai ales dacă poezia pare prea importantă, dacă ea vrea să înlocuiască totul... (...) E rău că sunt neglijate proza, critica, eseul. Apoi, mai este un aspect. Este o producție enormă, o inflație și știu asta fiindcă eu însumi comentez cărți de poezie. Or, foarte puține conțin poezie adevărată. Restul e mai mult versificație, joc steril. / – *Nu neg. Dar de aici și până la a face «vinovată» poezia că nu avem dicționare, enciclopedii, alte instrumente de lucru, fără îndoială indispensabile unei culturi, e o cale lungă. De fapt, e o aberație, o confuzie a punctelor de vedere (...) ce vină au poezii că noi nu avem «intelectuali tehnici»?* / – Știu la ce te referi. La opiniile d-lui Marino. Ei, el este un spirit mai pozitivist, el face știința literaturii. În acest domeniu este performant. / – *Mergând pe linia aceasta, a culpabilizării poeziei și, implicit, a culpabilizării poezilor, o să ajungem să-i reproșăm lui Nichita Stănescu sau Ilenei Mălăncioiu că, în loc să scrie un Dicționar de idei literare, ei au făcut chiar literatură...*”.

16 septembrie

● În nr. 36 din „LA&I” este publicat (cu titlul *Cuvinte pentru ur. fotoliu academic. Marc Fumaroli face elogiul lui Eugène Ionesco*) cuvîntul de recepție la Academia Franceză, pentru ocuparea locului rămas liber după moartea lui Ionesco. Este citat, printre altele, un fragment dintr-o scrisoare adresată de Ionescu, pe 23 iunie 1940, lui Alphonse Dupront, director al Institutului Francez din București: „Dezastrul de pe urma căruia suferim atât de atroce se datorează greșelii Franței. Obosită, ea n-a fost mai prezentă în lume, n-a mai crezut în necesitatea prezenței sale și în misiunea sa. Și atunci, Fiara s-a aruncat asupra Spiritului vulnerabil. Ce se petrece în lume în ultimii douăzeci de ani nu e decât simbolul și începutul a ceea ce s-ar putea petrece dacă Franța nu va regăsi puterea de a fi prezentă. Și vina asasinării ei va cădea în seama lumii. Vrea oare această lume să-și ucidă sufletul? N-aș mai putea trăi într-o lume din care Franța sa lipsească, într-un corp golit. N-am decât o singură patrie, care e Franța, fiindcă singura patrie e cea spirituală”.

18 septembrie

● Paul Goma își anunță retragerea din campania prezidențială printr-o scrisoare trimisă unor publicații din țară. Aceasta apare, pentru prima oară, în nr. 38 al revistei „22” (Paul Goma, *Către compatrioți*, „Polemici”), fiind publicată și în nr. 9 (septembrie) ale revistelor „Convorbiri literare” și „Vatra”. Reținem câteva dintre motivele pentru care a abandonat bătaia electorală: „1. În douăsprezece luni nu am izbutit să tezaurizez decât ceva mai mult de o sutime (!) din cele 100.000 adeziuni necesare oficializării candidaturii (faceți dvs. calculul – veți afla câte...)”; „3. Scopul, de altfel al Programului: de a provoca o tresărire (de ce nu: o deșteptare) a Românilor în vederea unei dezbateri la înălțimea ce o merită, după cinci decenii de strâmbătăți, de suferințe; de a-i determina pe candidații din opoziție (chiar și pe cei din Comitetul Central al PCR) să-și structureze programele, nu pe numărul de poduri construite (dar bineînțeles că este mare nevoie de poduri – ca chiar și de șosele), ci pe problemele redresării națiunii și a omului din comunitate: integritatea teritorială, justiție față de victime (și pedepse pentru călăi), reabilitarea instituțiilor și a structurilor distruse de comunism: familie, învățământ, sănătate. De asemenea, posibilitatea pentru români de a se pronunța în libertate, în cunoștință de cauză asupra chestiunii monarhiei constituționale. Or nu s-a semnalat nici o dezbatere de idei – în sensul imaginat de mine (...)”. Totodată, Goma mărturisește că nu îl va susține pe Emil Constantinescu, „«anticomunistul» care (dimpreună cu anticomunista Zoe Petre fiica lui Condurachi – alt anticomunist notoriu!) i-a creat lui Măgureanu o catedră la Universitatea București”; ci (în ciuda aparențelor și a diatribelor din anii trecuți, dar și din această scrisoare) pe Nicolae Manolescu: „(...) imediat după Prima Mineriadă i-a luat lui Iliescu un interviu (în care i se adresa cu: «Omul

cu o mare»); l-a însoțit pe același Iliescu în vizita oficială din Coreea (de Nord?); în vremea din urmă s-a arătat favorabil unui «cartel» cu Petre Roman (găsind astfel un... «înlocuitor» al adevăratului termen: *coalțiie* – cu un complice al lui Iliescu, având și el mâinile pline de sânge). N-aș merge în slăvirea calităților lui N. Manolescu până unde a mers Monica Lovinescu: «N-a fost membru de partid», și nu doar fiindcă eu am fost din 22 august '68 până... a treia zi – ci pentru că această colosală – însușire (alt citat și tot din Monica Lovinescu) nu-l împiedicase pe criticul literar N. Manolescu de a scoate, în 1965, împreună cu proletcultistul Dumitru Micu, proletcultistul volum *Literatura română de azi. 1944-1964*; ne-membria de partid nu-l împiedicase de a scrie rușinos, scandalos de elogios despre cărți ale călăului culturii române din acel prezent: Dumitru Popescu-Dumnezeu, despre inexistentul literator dar vajnic activist: Dinu Săraru – ca să nu mai vorbim de tăcerea asurzitoare păstrată în timpul Teroarei Comuniste de «Directorul de conștiință Manolescu» (cel ne-mbruu de partid – sau chiar de aceea?!) (...) În comparație cu Constantinescu, Manolescu este un bun candidat. Nu va fi el președintele ideal, dar măcar are o inteligență normală, nu este creația ex nihilo a Blandianei și a Măgureanului, nici trista improvizație a strategiei de senectute a seniorului Coposu”. ■ Scrisoarea lui Paul Goma este publicată, în același nr. din „22”, alături de răspunsul lui Nicolae Manolescu, *Către Paul Goma* („Polemici”, text datat „București, 12 septembrie 1996”). Criticul răspunde onora dintre acuzele lansate de disident: calificarea lui Iliescu, drept „Omul cu O mare” („Preluam declarat o sugestie a d-lui C. Țoiu, care crezuse cândva, înainte de 1989, ca și alți intelectuali români, că Ion Iliescu arputea fi omul așteptat; și-l întrebam pe președinte cum își explică, șase luni după evenimentele care l-au adus la putere, dezamăgirea acelorași intelectuali”), volumul scris în colaborare cu Dumitru Micu (ar fi fost „prima încercare de a privi proza, poezia și teatrul de după 1944 în funcție nu de criterii ideologice, ci estetice, de a impune o scară de valori. Cariera câtorva proletcultiști notorii s-a încheiat o dată cu această carte”); cronicile despre Dumitru Popescu („cele două cronici pe care le-am consacrat romanelor acestuia încercau să fie exacte și erau foarte rezervate. În cronicile mele era vorba despre cărți și despre autori, fără altă discriminare decât cea estetică. Funcția politică a d-lui Popescu din acel moment nici nu intra în discuție”; ca dovadă, Ivașcu ar fi ezitat să publice cronicile, făcându-l să se răzgândească doar amenințarea criticului de a i le trimite prin poștă lui Dumitru Popescu). În chestiunea „tăcerii” (adică a non-înscrerii în fenomenul disidenței) din perioada comunistă, Manolescu declară: „Cât despre «tăcerea» mea din anii comunismului, nu eu voi fi acela care s-o comenteze. Există nenumărate moduri de a tăcea în epocile de teroare. Nu toate rușinoase. Unele, dacă mi se îngăduie oximoronul, elocvente”. „Să-mi permită d-l Goma să sugerez un motiv în plus pentru renunțarea domniei sale la candidatură: radical și intratabil cum se arată a fi dintotdeauna,

domnia sa este un excelent polemist, dar nu cred că va fi vreodată și om politic” – își încheie criticul răspunsul. □ Tot în acest nr. din revista „22”, și Zoe Petre răspunde acuzelor lansate de Paul Goma la adresa lui Emil Constantinescu (*Regula jocului*). □ La ceas aniversar, Sorin Antohi publică un articol despre Adrian Marino (*Un spirit critic în cultura română*, „Cronică de carte”), în care este prezentată, printre altele, și ultimul său volum, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (Iași, Polirom, 1996.). Antohi insistă asupra subcapitolului „Rezistența culturală – o problemă deschisă” (v. *supra*, martie, „Convorbiri literare”): „Chestiunea arbitrajului în cazuistica și metadiscursul «rezistenței prin cultură» e desigur spinoasă, așa cum reiese și dintr-un pasaj ce concentrează perspectiva cărții: «O 'rea conștiință' a (pseudo) 'colaborării' și o 'falsă conștiință' a (pseudo) 'rezistenței' caracterizează acest climat moral, una din rănilor interioare cele mai profunde și mai grave pe care ni le-a produs regimul totalitar. Cum putem s-o vindecăm? Nu există, încă, o adevărată soluție. Ambiguitatea este profundă și momentan irezolvabilă. O adevărată *coincidentia oppositorum*» (...). Sunt puțin înclinat să magnific anumite experiențe în cel mai bun caz ambigue, generatoare prin fraudă ale imaginii unei disidențe masive a cărei maximă subversiune este tocmai Opera, ea însăși discutabilă valoric și dubioasă ideologic, adesea folosită ca alibi al demisiei morale. E un subiect tipic al perioadei de imediat după 1989, discutat superficial în țară (cartea doamnei Katherine Verdery care analizează obiectiv politica culturală sub Ceaușescu a fost simptomatic de «discret» primită la noi), iar d-l Marino aduce utile și judicioase exemple: accentul pe «rezistența culturală» sub Ceaușescu, scrie autorul pe bună dreptate, nu trebuie să diminueze interesul și însemnătatea tragicei experiențe făcute de intelectualii formați înainte de 1947; cărțile semnate de Bujor Nedelcovici, Dumitru Țepeneag și Constantin Dumitrescu, «cazul» Noica etc.”.

● În nr. 37 al „României literare” apar două cronici dedicate volumelor recent apărute ale lui Mircea Dinescu. Textele din *Pamflete vesele și triste (1990-1996)* (postfață de „un grup de patrioți din Slobozia”, Ed. Seara, 1996, volum reunind tabletele din *Academia Cațavencu*) sunt socotite de Alex. Ștefănescu *Lovituri de grație date cu grație* („Cronica literară”). □ Spre deosebire de alți comentatori, Gheorghe Grigurcu nu sancționează volumul de versuri *O beție cu Marx* (Ed. Seara, 1996) (*Avangarda funcțională*, „Cronica literară”): „Din asocierea antiliteraturii cu antirealul, iau naștere tablourile sugestive la extrem ale unui real declasat, respingător, în cadrul căruia poezia (convenită) se neagă pe sine exact în măsura în care realul (propagandistic) izbutește a se recuza. (...) Într-o manieră dură, care-l amintește pe Ion Caraion, aflăm oribilități «frumoase»: Dumnezeu are mâini apolitice, de muzician, casele se miros una pe alta, ceaiul are gustul cătușei lui Mandelștam, organistul Ivan cântă la catiușe, materia căinoasă se dă la oameni, principiile au îmbătrânit, tinda

bisericii a fost redată agriculturii, anafura mucegăită trebuie îngropată cât mai adânc, porcul a molfăit copilul uitat în copaie, pompierii înșiși dau foc la case etc. Antipoezia se manifestă, după cum vedem, într-un mod funcțional, proiectându-se, cum lumina unui far, asupra antirealului totalitar și post-totalitar, spre a-i evidenția impostura”. ■ Volumul i-l reamintește pe „tânărul Maiakovski, de pe când comitea *Norul în pantaloni*”. □ Ajunsă la anul 1974, Ioana Pârvulescu reține volumul *Cetatea de aer*, scris de „*Copilul partidului*” – **Dan Deșliu în perioada de tranziție** („Neconvenționale”); scrierea ar conține aproape în totalitate poeme de dragoste (nereușite), plus câteva creații subversive, precum *Compașiune*, *Schiță de urs*, *Mister pueril*, *Al șaselea cântec*. „Copilul partidului” reușește să câștige partida, fiind în competiție cu: Emil Brumaru (*Julien Ospitalierul*), Ion Caraion (*Poeme*), Ana Blandiana (*Poezii*), Leonid Dimov (*La capăt*), Șt. Aug. Doinaș (*Papirus*). ■ Reținem „decodarea” subversivității unuia dintre poemele din volum: „*Mister pueril*, unul dintre cele mai nonconformiste poeme din carte, e dedicat lui Ben Corlaci. Cum în anul apariției următoarei antologii acesta plecase din țară, dedicația e ștearsă, iar persoana a II-a singular din primul vers («Mai știi...») nu mai are un destinatar cunoscut. Importanța poemului crescuse în timp și *Mister pueril* e așezat pe un loc mai bun, de început, din antologia din B.P.T.: se vorbește aici de Irod, de uciderea pruncilor, de monstrul Behemot, de dreptul de a închide oamenii și iluziile lor. Un frison de spaimă rupe versurile și e de mirare că cenzura a permis apariția unui poem în care finalul nu putea duce cu gândul decât la Ceaușescu: «și frig mi se făcea/la prostul gând/ că jocul poate merge-nainte/ani de-a rând/ca-n vise relele de-adevărat/din care nu te mai trezești vreodat/că magii/starioții/poporul privitor/vor înlemni cu toții/pe locurile lor». Acest cadru, în care starioții nu pot fi decât «patrioții» (cu ghilimele) este cel în care «împăratul» are toată puterea: «și singur pururi/va urma să taie/să spânzure/ să bage la pânaie/iluzii/ecouri/strigoi/Irod/un copil ca și noi» (...). Numai faima lui de «copil al partidului» l-a putut ajuta pe Deșliu să republice un asemenea poem și în 1980. Semnificativ este ultimul vers: poemul care începe cu o trimitere la copilărie se sfârșește cu o aluzie la ideea de generație. Or, întâmplător, Ben Corlaci, Dan Deșliu și Nicolae Ceaușescu erau din aceeași generație”. □ Din acest nr. al „României literare”, semnalăm și interviul Adrianei Bittel cu Ștefan Agopian, „*După zâmbituri și zisuri am plecat la «cai»*”: scriitorul se referă la reeditările de după '89 (*Tache, Manualul întâmplărilor*, Sara), la legăturile pe care le-a stabilit în perioada debutului cu oniricii și, nu în ultimul rând, anunță apariția romanului *Fric*.

19 septembrie

● În nr. 38 din „Tribuna”, Radu Mareș comentează *Noua proză politică* din volumul lui Silviu Brucan, *Stâlpii noii puteri în România*: „Trei la număr sunt ideile principale din carte: (1) depășirea tranziției ca etapă de criză n-o pot

realiza decât «clasa mijlocie» împreună cu o altă «pătură», la fel de nouă, cea a superbogătaşilor; (2) formarea celor două categorii sociale se face într-un mod incontrollabil, altfel zis «sălbatic»; (3) finalitatea acestui proces, acum în curs de convulsivă desfășurare, este integrarea euro-atlantică a României: peste circa 20 de ani va fi și la noi, în fine, bine și pace...! După cum se observă, în chestiune sunt idei de uz curent, cele ale discursului politic din ultimii ani, de unde și perceptibilul lor grad de uzură. Așa cum sunt, cartea se structurează însă pe ele, materialul demonstrației, la rândul său, fiind clasificabil în două categorii: (1) informații, prezentate *tel quel*, adică în stare brută: cifre, statistici, tabele nominale etc.; (2) tălmăcirea acestora, adică argumentarea ideilor cu datele cifrice disponibile. (...) *Stălpii...* e până la un punct jurnalism fără pretenții. Aparatul critic și, pe alocuri, vanitatea teoretizărilor induc însă o anume ambiguitate. Rezultatul e hibrid, greu de prins într-o formulă: să-i zicem eseu, termen foarte încăpător...”.

20 septembrie

● În articolul ***Sărbătoare tristă la Cernăuți*** („România liberă”, nr. 1973, 20 septembrie), N. Prelipceanu, participant alături de Ana Blandiana, Denisa Comănescu și Romulus Rusan la *Sărbătoarea limbii române*, dezvăluie unele dintre consecințele opresiunii ucrainene: lipsa școlilor în limba maternă în majoritatea satelor românești, neîngrijirea mormintelor unor Aron Pumnul sau Dimitrie Onciul, neaprobarea instalării monumentului lui Eminescu pe vechiul amplasament, aruncarea osemintelor mitropoliților trecuți la cele veșnice din incinta bisericilor etc. Însă, în sate, „n-au dispărut nici portul popular și nici tradiția” și „se mai păstrează, curată, și limba română”. Dintre publicațiile în limba română care apar la Cernăuți sunt menționate „Plai românesc”, „Zorile Bucovinei”, „Arcașul”, „Concordia” etc.

● O altă serie de ***Felurite*** („Cronica literară”) propune Eugen Simion în nr. 38 din „Literatorul”. Criticul sprijină demersul privind restituirea casei în care a locuit Lovinescu: „Micul apartament din fața Facultății de Drept este un spațiu simbolic pentru cultura română. El trebuie păstrat ca atare. Aflu din relatările presei că actualul chiriaș vrea să-l cumpere și, potrivit legii votate de Parlament, nimeni nu-l poate împiedica. Nimeni în afară de Ministerul Culturii și Primăria Capitalei”. De la Lovinescu se trece repede la „revizuirii” și la sensurile lor actuale: „Trebuie să precizez (a câta oară?) că revizuirea critică, în sensul dat de E. Lovinescu acestui act, este nu numai o necesitate în literatură, este, putem spune, chiar o fatalitate... Se schimbă epoca, se schimbă gustul estetic, literatura își modifică modelele etc... Nu cred că există un critic autentic care să se opună acestui proces. Revizionistii noștri nu vor însă acest lucru, ei vor doar o radere totală și o promovare a lor în spațiile rămase goale... O prostie, îmi îngădui să spun, o aberație ce se repetă aproape ritualic... Prosta, aberația, necinstea, agresivitatea împiedică însă o evaluare corectă a

literaturii postbelice. Ele întrețin doar o iritare generală și coboară, prin injurii grosolane, nivelul dezbaterii literare. Scriitorii veritabili ar trebui să se simtă umiliți de acest spectacol dezgustător pe care îl dau resentimentarii, grafomanii, veleitarii porniți să doboare valorile literare românești pe motiv că le «revizuiesc» moral... Le revizuiesc cu speranța că le vor lua locul... Se pare că nu învățăm nimic din istorie. Mulți au vrut să ia locul lui Blaga și Arghezi după 1947, dar cine-i mai citește azi? Poate doar cei care vor să scrie o istorie a abjecției și a imposturii în viața literară...” ■ Deși remarcă „un progres” în raportarea criticului la tema „reviziurilor”, lui Gheorghe Grigurcu (*Egiptiacul domn E. Simion*, în „Familia”, nr. 10, „Asterisc”) i se pare în continuare că aceasta ar sta în continuare sub semnul „ipocriziei”, „traducându-se, după cum prea bine se știe, printr-un refuz înverșunat de-a schimba ceva, nu doar în paginile critice pe care le-a dat publicității înainte și după 1989, ci și în întreaga noastră viață literară”: „De ce – scuzați-ne pentru franchise! – vă prefaceți mereu? De ce nu recunoașteți că vă deranjează examenul etic-estetic al compromisurilor săvârșite de unii scriitori – de acord: importanți și chiar foarte importanți – în decursul orânduirii comuniste, tocmai pentru că este implicat factorul etic, a cărui încălcare duce nu doar la înjosirea omului, ci și la degradarea operei? E cumva o reacție instinctivă? Sau o reacție de apărare cu substrat inavubil?”

23 septembrie

● În nr. 1975 din „România liberă”, Dan Stanca trage un semnal de alarmă: *Un bloc cenușiu strivește casa memorială Vasile Voiculescu*. Lângă obiectul de patrimoniu din satul Rârscoav, o strănepoată a scriitorului ar fi intenționat să construiască o fabrică de textile (iar acest „bloc”, rămas neterminat, împiedică accesul în casă).

● În nr. 113 din „Dreptatea” este publicată o scrisoare trimisă de Eugen Simion lui Gabriel Țepelea, președintele Comisiei de Cultură a Camerei Deputaților, în chestiunea a două imobile de patrimoniu: apartamentul lui Lovinescu și cel al lui Andrei Rădulescu, ultimul președinte al Academiei Române până la preluarea instituției de comuniști. Despre apartamentul lui Lovinescu, Simion expune riscurile înstrăinării acestuia: „S-ar rata, astfel, posibilitatea de a transforma această locuință – intrată deja în memoria vieții literare (aici s-au ținut între 1922-1943 ședințele cenaclului «Sburătorul») într-o casă memorială”.

25 septembrie

● În nr. 35 din „Luceafărul”, citim un pamflet la adresa lui Adrian Păunescu, scris de Marius Tupan (*Scamatorul prezidențial*, „Acolade”): „Ceea ce admirăm noi la Adrian Păunescu e consecvența: aceea de a face tumbe, de a-și da ochii peste cap și a se da peste cap – în ciuda chintalelor sale – de a înainta

în genunchi, în coate, de a spune azi ce-a mai zis și ieri, de aintra ciclic în amnezii, dacă nu cumva și asta e o strategie bârcaniană, de a-și schimba stăpânii ca pe cămăși și de a-i umple înapoi de noroi, de a se gudura și a linge mâna cuiva pe care, la primul viraj, e pregătit să-l muște” etc. □ Cu prilejul centenarului, Roxana Sorescu publică eseu *Tristan Tzara – modelatorul*; sunt descoperite influențe (mai mult sau mai puțin îndepărtate) asupra generației albatrosiste și asupra nouăzecistului Cristian Popescu, sugestii sesizabile în „toate tentativele de eliberare a poeziei de dogme încercate de grupul oniric al anilor '60” etc. □ Semnalăm și interviul Marinei Spalas cu Alexandru Ciorănescu: „*Am avut prieteni foarte mulți și buni și asta m-a salvat*”, cu referiri la studiile și memoriile sale (pornind în principal de la volumul *Amintiri fără memorie* recent apărut), la prietenii sale din exil (printre altele, cea cu Mircea Eliade) etc.

● În nr. 38 din „România literară”, Gheorghe Grigurcu scrie despre *Poezia lui Adrian Păunescu, azi* („Cronica literară”), pornind de la volumul *Front fără învingători* (Fundatia Iubirea și Editura Păunescu, 1995). Premisa este drastică: „Talent promițător la începutul catastrofalului său periplu, Adrian Păunescu nu e azi decât o impozantă întrupare a nonpoeziei. Un Vasile Militaru al lungului drum de la ziua nocturnă a lui Nicolae Ceaușescu la noaptea diurnă a lui Ion Iliescu”. Sunt date, ca exemple negative, poeme ca *Irlanda, înot, Marșul Unirii, Tehnologia potopului, Cântec pentru libertate, Nota la purtare* etc. ■ „Tranziția d-sale are loc de la limbajul liric ca atare la lirismul tendențios, iar de la acesta la ziaristica cea mai găunoasă”, socotește criticul, pentru care acest volum ar reprezenta „un proiect inclus (în mod obiectiv!) al decompoziției, al destrămării și înjosirii discursului, împins, pe căi anormale, spre originile sale obscure, spre stadiile sale revolute, dezafectate”: „Un punct de referință al lui Adrian Păunescu îl constituie – ca și pentru autorii primului val proletcultist – pașoptismul minor, aspectul de serie, industriuos, al acestuia, zumzăitor pe coarda unui civism născut-mort”. □ Este publicat avem un fragment din prefața lui James Newcomb care însoțește volumul lui Eugen Simion, *The Return of the Author* (tradus împreună cu Lidia Vianu, Northwestern University Press, Illinois). Interesează mai degrabă decodarea de tip inter-cultural al demersurilor criticului român: „Eugen Simion a publicat *Întoarcerea autorului* la București în 1981, în timpul celei mai întunecate perioade din istoria modernă a României. La vremea aceea, Nicolae Ceaușescu pusese deja în practică ceea ce învățase în călătoria lui din 1971 în Coreea de Nord, unde Kim Ir Sen îi arătase pe viu cum se poate schimba un stat autoritar cu un regim evident naționalist într-o domnie a teroarei profund totalitară, completată de cultul personalității. (...) A-l ignora pe autor cu totul i se pare inuman lui Simion; reacția lui nu ne surprinde, dat fiind că criticul român și-a trăit mare parte din viață nu departe de lagărele de concentrare și de gulaguri, instituții menite să ucidă individul. În chip esențial Simion simte

nevoia să afirme prezența umană în operă, întrucât fără partea ei umană opera nu mai are rost”. □ Mai multe nemulțumiri legate de evenimente literare sau culturale din ultima vreme exprimă, într-o „cronică a melancoliei”, Ileana Mălăncioiu (*Între lupta cu moartea și lupta cu morții*): „mediocritatea care triumfă prin negarea lui Marin Sorescu și Nichita Stănescu”; numirea lui Petru Dumitriu ca membru de onoare al FCR (ca pentru a i se oferi un „*certificat de onoare*”), dar nu și premierea unei cărți a acestui autor, și, mai ales, „răfuirea” cu „*morții de dreapta*” (Noica, Eliade, Cioran) a lui Adrian Marino (invitat recent și la emisiunea lui Iosif Sava). Autoarea insistă asupra acestui ultim aspect: „Pentru a-l demasca pe cel care a creat *Școala de la Păltiniș*, au fost răstălmăcite nu numai mărturiisrile din *Rugați-vă pentru fratele Alexandru* și din alte jurnale, ci și desprinderea de acesta a *ucenicilor* săi. (...) E de ajuns să ne oprim ceva mai cu atenție asupra frazei: «Da, ați făcut lucruri frumoase, dar pe mine m-ați urătit», spusă de Noica acelor care, după ce i-au smuls dinții din gură, îl purtau prin oraș să-l convingă de marile realizări ale socialismului, ca să înțelegem că el nu are nimic de-a face cu personajul cu același nume înfățișat milioanelor de telespectatori de dl. Adrian Marino. Nu există nicio dovadă, așa cum lasă a se înțelege Domnia sa, că despărțirea de Noica s-ar datoră vinei sale de a se fi pus în slujba autorităților comuniste; (...) cred că nu s-au desprins de *maestru* din altă pricină decât aceea că depășiseră etapa uceniciei și venise vremea să facă fiecare pe cont propriu ceea ce avea de făcut”. În plus, poeta este nemulțumită și de subtitlul scrierii lui Marino, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*: „În opinia mea, cultura română (ca orice altă cultură care se respectă) nu o poate lua mereu de la capăt, în funcție de imperativele momentului ori de dosarele de cadre ale celor care o fac. Poate mă aflu din nou în eroare, dar nu-mi pot imagina cultura română fără cele patru mari figuri ale ei, demascate recent de dl. Adrian Marino”.

● În nr. 39 din revista „22” sunt publicate, în paralel, o **Declarație ANL** și un **Comunicat CDR**. ANL: „Indiferent de unele momente mai tensionate survenite în raporturile dintre cele două formațiuni, a căror exclusivitate n-o deține Alianța Națională Liberală (să ne amintim doar declarațiile unor lideri ai Convenției Democratice Române cu ocazia creării Alianței Naționale Liberale), cooperarea tuturor forțelor din actuala Opoziție în vederea câștigării alegerilor și a formării viitorului guvern reprezintă o prioritate politică”. O dată în plus, ANL „își exprimă disponibilitatea de a colabora cu Convenția Democrată Română, în interesul democrației și în speranța unei victorii comune la 3 noiembrie 1996”. CDR: „Declarațiile fanteziste și agresive ale directorului de campanie a domnului Nicolae Manolescu nu au alt efect în afara aceluia de a acumula prezumții în favoarea ideii că ANL joacă, în 1996, rolul distructiv pe care l-au jucat alți prețiși liberali în 1992. Asociindu-se cu entuziasm campaniei concertate de denigrare a Convenției Democratice Române și a

liderului acesteia, ANL periclitează nu numai șansele sale electorale – și așa mărunte –, ci și orice dialog politic cu CDR, acum și în viitor”. □ Iulian Anghel realizează un dialog cu Sanda Galopenția: „**Pentru mine, scrisul a fost un mijloc de supraviețuire culturală**”. Interviu cuprinde, în primul rând, o evocare a lui Anton Galopenția (diplomat prezent la Conferința de Pace de la Paris, în cadrul unei delegații de expertiză, A.G. nu a putut fi înmormântat pentru că trupul lui dispăruse de la morgă). Printre subiecte, alături de referiri la cariera profesională din America sau opinii în chestiunea feminismului, Galopenția își spune părerea și în chestiunea imaginii României în străinătate: „Noi ne plângem că nu suntem cunoscuți. Dar ce știm noi despre cultura bulgară, despre cea ungară sau despre cea cehă? Spun acum un lucru pe care Anton Golopenția îl spunea în anii '30: *există o discrepanță între dorința noastră de a fi cunoscuți și ușurința cu care acceptăm și nu-i cunoaștem pe cei care ne sunt vecini*. Un prim pas care mi se pare important ar fi să cunoaștem și să fim cunoscuți în culturile care se învecinează cu noi, în care nu se pune problema major/minor, a unei diferențe de viață care să favorizeze distanțări culturale. În întâlnirea cu culturi așa-zis majore, am impresia că în momentul de față, prin unificarea europeană, care este în curs și care pe plan cultural are niște repercusiuni extrem de interesante, trăim un moment propice”. S.G. atrage atenția și asupra unei primejdii pe care o sesizează în câmpul academic sau universitar, și anume „demobilizarea la nivel de instituții”: „Într-o serie de institute de cercetare, în momentul de față își face loc ideea că, dacă în Occident nu există aceste institute, de ce să ne încărcăm noi, bugetar și cultural, cu niște «elefanți» dinăștia care ar semăna în imaginația multora cu casele neterminate din Centrul Civic. Mie mi se pare că avem norocul să fi avut în timp o cernere de energii, o filtrare de scopuri. Este o zestre. În cei '50 de ani au existat enclave în care oamenilor le-a făcut plăcere să lucreze, chiar dacă din asta nu ieșea decât un salariu mic. Ar fi păcat ca asta să se piardă”.

27 septembrie

● Nr. 9 din revista „Orizont” îi este dedicat lui Mircea Dinescu. Despre personalitatea și opera sa scriu Cornel Ungureanu (*Între Ariel și Caliban*) și Mircea Mihăieș (*Dublu concert pentru țambal și mitralieră*). Cornel Ungureanu: „Poezia junelui Dinescu, copil-minune, descins în literatură după abandonul mitului Labiș, Esenin, Rimbaud, adolescent menit să reabiliteze cântecul, formele tradiționale ale rostirii poetice, propune două serii de imagini: una, a ființei capabile de levitație, de plutire, de zbor îngeresc, cealaltă, a materialității grele, inerte și compromițătoare. Iubirea nu mai poate înnobila nimic, iată suferința și drama poetului încă adolescent. Restul materialității este din ce în ce mai amenințător, alterând structurile aeriene ale ființei; transformându-l pe Ariel în Caliban. Materia moartă devine ființă moartă: *trenurile îmbâcsite de clor* sunt personajele grotești ale acestui univers

inert. (...) Personajul care domină *O beție cu Marx* e Caliban. Lumea elementară, jungla cotidianului mizerabil se sprijină pe vocabulele rău conducătoare de lirism. Grotescul antipoeziei ține de o atitudine consecventă de contestatar: lumea e urâtă, eroul ei nu mai este Ariei, este Caliban”. În *Pamflete vesele și triste* „Dinescu este, mai degrabă, un maestru al șicanei. El urmărește cu ochi amuzat carnavalul politic, căruia îi închină vorbe de duh. El face haz de «proștii aceia», de trișorii noștri mai mult sau mai puțin simpatici”. ■ *Mircea Mihăieș*: „Anticomunist pe vremea când destui dintre pro-occidentali frenetici de astăzi se dedulceau în grațioase jocuri estetice, Mircea Dinescu împinge sfidarea până la urlet și patosul până la izbirea cu violență în pieptul realității. Nu știu – dar bănuiesc – dacă nonconformismul său nu conține și o componentă ludică. În orice caz, *O beție cu Marx* (Editura Seara, 1996) trebuie citită și ca o nouă sfidare a conformismului unei întregi clase social-politice a României. Într-un moment în care intelectualitatea subțire nu citează decât din textele clasicilor anti-comunismului, poetul are insolența să-și amintească și de componenta slavă a spiritului nostru atât de latin-oriental. (...) Mai aproape de manifest decât de poemul clasic, scrisul de astăzi al autorului e, de la un capăt la altul, un comentariu vehement al realității, al timpului care, ca la Shakespeare, «și-a ieșit din țâțâni». □ Sunt publicate „fragmente din interviul difuzat de postul de televiziune Antena 1”, interviu cu Mircea Dinescu realizat de Octavian Andronic („*Luăm prea repede culoare!*”). Poetul ricanează la ideea că ar fi un „semi-disident”: „Păi eu nu l-am semi-înjurat pe Ceaușescu! Eu chiar l-am înjurat! Iar la ușă n-am avut semi-securiști, ci am avut securitate adevărată! Deși ei spuneau că sunt milițieni. (...) Scriu o carte de proză în care o să povestesc toată aventura mea, timp de zece luni, de pe 17 martie 1989, până pe 22 decembrie la ora prânzului, când «băieții» au fugit de la poartă. Am avut dialoguri nenumărate cu «băieții» de la poartă, și trebuie să spun că, între ei, era unul, așa, mai citit. Când plecam de-acasă, doi rămâneau, ca să nu vină cineva să-mi lase ori să ia ceva materie subversivă, doi veneau ușurel cu mașina, iar un tip cu o tipă, îmbrăcată elegant, veneau, de braț, cam la un metru în urma mea. Dacă cineva intenționa să vorbească cu mine, era legitimat. Mă plimbam prin parc, făceam niște ture. Ajunsesem la o convenție: «Domnilor, eu vreau să fac vreo zece ture prin parc, pentru că nu vreau să mă nevrez: Stați pe bancă, nu fug, am doi copii la care țin, fac cele zece ture și mergem mai departe. Oricum, mă vedeți, mașina e acolo!». Tot încercând eu să dialoghez cu ăla, mi-a spus: «Domnu' Dinescu, când sunt cu colegul ăla al meu, să nu vorbim, e turnător!». Ia uite ce societate stratificată! Au și securiștii turnătorii lor! Dar despre asta, în proza mea, peste un an, doi”. În spirit de frondă la adresa tabuurilor epocii, poetul se referă și la descoperirea scrierilor lui Marx: „Marx e o veche obsesie de-a mea. Eram mirat de faptul că pe vremea lui Ceaușescu nu puteai să găsești Marx în librării. (...) Or, eu eram curios. Nu citisem Marx și mi-a căzut în mână o carte a lui Engels despre

literatură, în care își dădea cu părerea despre literatura proletcultistă. (...) Proletcultistă de pe vremea lor. Și înjura cu atâta umor poezia proletcultistă, pe mâncătorii de rahat de pe vremea lui, care mințeau încă de atunci, profitând de chestia asta frumoasă, cu *idealul*, încât mi-am zis, dom'le, îmi dau seama de ce nu-i reeditează ăștia. Păi, o carte a lui Engels în limba română. despre literatura din vremea lui, ar fi aruncat în aer toți teoreticienii literaturii comuniste. (...) eu am încercat să-l citesc [pe Marx, n.n.]. Și mi s-a părut destul de interesant. Are mari erori. Și evident n-a fost o Pythia și nu i-au ieșit pasențele. Stafia lui a murit, dar Marx trăiește. Trăiește în ciozvărte, în unii dintre noi". Același spirit de frondă și în delimitarea de unele prejudecăți ale epocii: „La noi se aruncă la coș, peste noapte totul. Nu se poate. Am văzut de curând un film, pe canalul «Arte», făcut de ruși *după*. Toți comuniștii erau răi și toți alb-gardiștii erau buni! Lucratul ăsta, numai între alb și negru, mi se pare penibil. Pe vremuri, toți comuniștii erau buni, erau eroi, mureau stiviți de alb-gardiști, acuma toți ăia au devenit buni, iar comuniștii răi! Trebuie să vină cineva din cosmos să judece, pentru că în afara câtorva – a mai multor – domni care au stat în pușcărie și au suferit cumplit pentru credințele lor politice, în România nu a existat o rezervă de îngerași pitulați prin păduri și care au stat pe burtă până să vină capitalismul! Toată lumea a încercat să se integreze în sistemul ăsta. Marea majoritate, fără să creadă în comunism, au intrat în partidul comunist. Pentru că nu puteai să devii șef de secție, ca inginer de treabă, nici ziarist tânăr la un ziar dacă nu erai membru al PCR. Marin Preda a intrat în partid după 1979, pentru că era director de editură, singurul din România care nu era membru de partid. Și trebuia să fie dat afară. Bun, a intrat. Dar nu credea în comunism. Era fiul unui țăran mijlocaș. Eu lucram la «România literară» și în afară de redactorii bătrâni, trebuia să fii membru al partidului comunist, pentru că altfel începeai să ai probleme. Te trimiteau băieții la «munca de jos». Or, la noi a funcționat, după decembrie '89, un fel de spălătorie «Nufărul». Băieții peste noapte s-au spălat de trecut. Eu sunt mai circumspect”.

27 septembrie

• Începând cu nr. 194 (de la data mai sus menționată) și continuând până la nr. 200 (8-14 noiembrie), George Pruteanu publică în „Dilema” un serial în 7 episoade în care studiază tema copilăriei în viața și opera lui G. Călinescu, îmbinând critica de tip biografic cu psihocritica sau critica tematică (***Teribilul copil bătrân G. Călinescu***). Câteva dintre intuițiile sau ideile formulate de Pruteanu: copilăria, nu ca vârstă biografică, ar fi o *forma mentis* care adăpostește geniul; complexul copilului fără părinți se sublimază în imperativul creației; apoi, criticul ar fi avut „*vocația jocului*” (așa cum rezultă din diferite mărturisiri ale discipolilor, referitoare la comportamentul acestuia), de unde și înclinația, la propriu și la figurat, pentru actorie. Tot astfel s-ar

putea explica și acea „frapantă inconstanță în umoare” sau „*versatilitatea*” (din raporturile cu Lovinescu; idee dezvoltată în episodul din nr. 198). Toate acestea conduc, în opinia lui Pruteanu, spre profilul unui „Ianus baroc” (nr. 200).

● Eugen Simion scrie despre *O istorie a literaturii basarabene* („Literatorul”, nr. 39, „Cronica literară”) propusă de Mihai Cimpoi: „El încearcă o formulă complexă de *critică culturală*, în care amestecă informația cu o eseistică în care domină conceptele criticii arhetipale și acelea deja semnalate, luate de la «trăiriști» (Noica, în primul rând). (...) El îi înregistrează cu atenție pe toți fără să îi judece sever. Simpatia sa critică merge spre Stere, Mateevici, Costenco, spre generația lui Grigore Vieru și Ion Druță și spre generația care reabilitează esteticul (generația «ochiului al treilea» – adică Nicolae Dabija, Valeriu Matei)... Sunt, aici, pagini bune de analize și, în genere, cartea este scrisă cu talent critic și, aș zice, cu un bun spirit de chibzuință...” Eugen Simion formulează și două obiecții: „1) ignoră valoarea biografiei într-o istorie culturală și 2) dă prea puține texte doveditoare în analiza critică”. □ Reținem câteva dintre cugetările făcute de Valeriu Cristea *De pe margine...*: „Este aproape imposibil să găsești astăzi la noi pe cineva *cu adevărat echidistant* față de fascism și comunism, capabil să le condamne *în egală măsură*. Toată lumea tinde să minimalizeze unul din cele două rele. Pe primul, cei mai mulți, pe al doilea – o minoritate. /(...) *Cugetare* (după o dispută pe marginea cazului unui coleg care, de bună voie și nesilit de nimeni – doar ca să câștige ceva bani în plus, probabil, sau din dorința de a promova sau parveni – s-a oferit să scrie el – și l-a scris, vreme de câțiva ani buni, cu o dexteritate suspectă – articolul de fond ultraceaușist al revistei unde lucra ca redactor). *Nimeni n-a mâncat* (pardon de expresie!) *rahat din altruism*. Constituind virtuți, altruismul, sacrificiul consimțit în favoarea altora nu mănâncă, *nu poate mânca* (pardon de expresie!) rahat! Cei care au acceptat acest fel special de mâncare, gata preparat, au făcut-o exclusiv din egoism, *numai* pentru ei, în vederea unor interese și profituri strict personale. /(...) Deviza mea din ultima vreme: să nu ies niciodată din casă fără să am asupra mea ceva de dat celor mai necăjiți dintre câinii vagabonzi”. □ Acest nr. 39 propune „În dezbatere un autor: D.R. Popescu”; scriu: Nicolae Iliescu, *Scara-Escara vremii*, Jeana Morărescu, *Proba inițiativă a șahului*, Lucian Chișu, *Modernitatea limbajului artistic*, Răzvan Voncu, *D.R. – Portret de tranziție*. Nicolae Iliescu scrie despre ultimul volum al autorului, *Paolo și Francesca și al treisprezecelea apostol* (Adevărul S.A., 1996): „În proza lui D.R. Popescu, fundalul este tipic caragialean. Adică sosul, peisajul, ieșirea în decor. Mai vin apoi frazele, mai vine și personajul central. (...) de tot noi sunt înmuierea în livresc («cărțile, bată-le vina!», exclamă hamletian «auctorul-narator») a discursului și perspectiva «din interior», aproape de jurnal intim. Întotdeauna în textul lui D.R.P. sunt mai mulți naratori. Aici e unul singur care-și notează «D’ale carnavalului». (...) Plin de toate cele de mai sus, plus alte personaje imagine și reale (Cosașu,

Cristoloveanu, Bălăiță ș.a.), ultimul roman al lui D.R. Popescu este poate una dintre cele mai bune cărți ieșite din mâna acestui vrăjitor de vorbe”. □ Este tradus, din presa daneză, un interviu-evocare realizat de Neils Levinsen, **Întoarcerea lui Petru Dumitriu. Destinul unui scriitor**. Scriitorul vorbește de trei proiecte: *Non credo* (care va fi publicat în 2014); *Terra Incognita* („o operă filosofică în care se descrie o călătorie de studiu prin Europa”), *Des Histoires de Jour et des Histoires de Nuit* (ultimele două, dacă sunt scrise, sunt încă inedite). Reținem și o schiță de portret prin analogie: „Am suferit destul – declară Petru Dumitriu. Mi-a fost distrusă toată viața. Poate că n-am devenit o lebădă, dar am ajuns încrezător în viață și în dragoste. Mă simt ca rățușca din povestirea lui Andersen, care nici nu încercase să viseze la atâta fericire”.

28 septembrie

● Nr. 39 din „Tribuna” are o temă mai specială: despre aromâni. Semnalăm intervenția lui Ion Cristofor, **Un popor, o cauză, un om** și publicarea unui studiu al lui Valeriu Papahagi, **Relațiile dintre aromâni și dacoromâni în trecut** (text îngrijit de Marian Papahagi; continuare în nr. 40-41, 5-18 octombrie, și nr. 42, 17-23 oct.). □ În acest nr. 39, Maxim Danciu îl interviuează pe Ioan Țepelea, directorul Editurii Cogito, din Oradea: „**Cred că apariția editurii Cogito în peisajul editorial românesc este una de bun augur, judecând, firește, prin ceea ce am făcut până în prezent**”. Editura are o colecție de „restituiri literare”, o alta de „critică și eseistică” și una de poezie. Aflăm, printre altele, că la Oradea există 39 de edituri, „dintre care cel puțin 15 au și o activitate consistentă, ca să nu mai vorbesc de faptul că 4-5 dintre acestea sunt și «performante»”.

29 septembrie

● Alexandru Condeescu salută, în nr. 338 din „Adevărul literar și artistic”, **Întoarcerea fiului risipitor** („Eseu”), adică revenirea la literatură a lui Mircea Dinescu, prin volumele *O beție cu Marx* și *Pamflete vesele și triste*: „Cartea sa de proze este excepțională, plină de lirismul vitriolant al imprecăției muntene, bună de pus pe rană să-i aline pe cei obidiți, să-i usture pe politicienii impostori și afaceriștii veroși; cea de versuri este, vai, o dezamăgire literaturicească, cuprinzând în puținele-i pagini o îngrămădeală de calambururi ieftine, de poante lirice căznite, de sarcasme superficial-gazetărești, de pastişe ale «modelelor» poetice (Topîrceanu, Minulescu, Cincinat, Maiakovski, Ion Gheorghe cel din *Vine iarba* și *Elegii politice*, Nichita Stănescu din *Certările sale*) care altădată se topeau sub magma irepresibilă a discursului propriu acum aglutinând fără grație banalități”.

30 septembrie

● În nr. 1299 din „Evenimentul zilei”, jurnalistul Ion Cristoiu, mare admirator al prozatorului Petru Dumitriu, se pronunță în privința vizitei acestuia în

România, și mai ales a participării sale la o emisiune televizată despre Ion Iliescu. Spre deosebire de alți comentatori, după Ion Cristoiu, nu Petru Dumitriu ar fi cel vinovat (*Politicieni, jos labele de pe valorile naționale!*): „Doamne, Dumnezeu! Să vii în România după 37 de ani pentru a face propagandă electorală unui politician, tu, Petru Dumitriu, care ai scris cele mai lucide rânduri despre Carol I, despre Carol al II-lea, despre Gheorghiu-Dej, despre toți vremelnicii de la putere, asta întrece orice închipuire! (...) N-avem dreptul, domnule Iliescu, n-avem dreptul, domnilor politicieni, să le boțim, atrăgându-le în arena bătăliilor politice meschine. Cum n-avem dreptul să ni-i facem agenți electorali nici pe Ștefan cel Mare, nici pe Avram Iancu, nici pe Eminescu! În viață sau dispărute, aceste figuri emblematică ale spiritului românesc trebuie lăsate acolo unde sunt: în șirul de icoane ale poporului român”. Ion Cristoiu reia o serie de afirmații elogioase despre opera scriitorului, expuse, într-o altă formă, într-un eseu publicat în 1993 în «Expres magazin»; astfel, Petru Dumitriu ar fi „cel mai mare prozator din istoria literaturii române, una din legendele vii ale culturii noastre”, iar toate operele sale, inclusiv cele realist-socialiste, niște „capodopere”: „*Cronica de familie* nu face nicio concesie realismului socialist. Citită azi, după prăbușirea comunismului, ea există examenului critic de la prima până la ultima literă. (...) spre deosebire de mulți confrăți, critici, scriitori sau jurnaliști îi știu pe de rost aproape și alte cărți ale lui Petru Dumitriu, tipărite fie în anii realismului socialist, fie în străinătate. Că, riscând să-l surprind chiar pe Petru Dumitriu, eu consider capodopere și *Vânătoare de lupi*, și *Noaptea din iunie*, și *Drum fără pulbere* și *Pasărea furtunii*.” Cristoiu are și unele explicații despre receptarea nu foarte entuziastă a acestui autor: „Retipărirea *Cronicii de familie* în 1993 nu s-a bucurat de primirea pe care o merita. (...) Și dacă ne gândim că mulți dintre tinerii scriitori și critici au practicat după decembrie 1989 un anticomunism primitiv, mergând până la negarea unor mari valori ale culturii române, cum ar fi Sadoveanu, Camil Petrescu, Călinescu pentru ceea ce ei au numit colaboraționism cu dictatura, înțelegem lesne de ce un Petru Dumitriu, răsfățat al regimului Dej până la fuga din țară, nu putea fi tratat decât cu strâmbături din nas. Judecata mea de valoare (...) pe care voi continua să o susțin până la moarte mi-a adus critici din partea unor jurnaliști care să încapățânează să rămână în anticomunismul rudimentar din prima parte a lui 1990”. □ Mulțumindu-i din „toată inima” pentru aprecieri, Petru Dumitriu declară, într-o scrisoare deschisă trimisă la redacție, *În replică la editorialul lui Ion Cristoiu: „Eu aprob politica președintelui Iliescu”* („Evenimentul zilei”, nr. 1300, 1 octombrie): „Din bucuria de a vedea țara și oamenii face parte și interesul meu pentru campania electorală. Dacă sănătatea mea mi-ar permite aş sări și eu în arena politică. (...) Nu vă revoltați, vă rog din suflet, văzând scriitori, și în general, artiști și intelectuali, luând parte la lupta pașnică a partidelor politice. Și noi suntem cetățeni, lupta politică e o datorie cetățenească”. ■ În continuarea scrisorii deschise primite de la prozator, sunt

publicate și explicațiile lui Eugen Mihăiescu, persoana care l-a însoțit în vizita sa în România: „Aflând că Petru Dumitriu sosise la București pentru o vizită plănuită de mai bine de o jumătate de an și amânată din motive serioase de boală, Președintele a dorit ca romancierul să se odihnească la sosire. El a fost primul surprins de apariția sa pe platoul de televiziune de la Antena 1. Dacă e cineva vinovat, acela sunt eu, care îl însoțeam pe scriitor și i-am facilitat intrarea în studio așa cum dorise el”. □ În opinia lui „Interim” (în nr. 339, 6 octombrie, din „Adevărul literar și artistic”, „Revista revistelor culturale”), Ion Cristoiu „semnează un excelent articol, o remarcabilă luare de poziție într-o chestiune culturală”: „Patetismul, destul de populist, al acestor afirmații nu trebuie să ne împiedice a recunoaște în ele un mare, nefericit adevăr: este notorie «specialitatea» propagandei din regimul trecut de a origina idealurile zilei în istoria națională și de a legitima oamenii politici prin confiscarea și anexarea simbolurilor spiritualității românești, până acolo încât Eminescu ajunsese «demn» să figureze în Programul PCR! Utilizarea numelui marilor noștri creatori în chip de *icoane făcătoare de minuni* în campania electorală a nu importă cui a fost și este o imoralitate flagrantă”. □ Într-un articol din nr. 43 al „României literare” (30 octombrie-5 noiembrie), Gabriel Dimisianu ia distanță față de *Beția superlativelor* („Actualitatea”) din intervenția lui Ion Cristoiu: „«Cel mai mare prozator din istoria literaturii noastre» scrie dl. Ion Cristoiu, pierzându-și cu totul cumpătul critic și uitând că tot din literatura noastră fac parte I.L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu și chiar și contemporanul lui Petru Dumitriu, Marin Preda. (...) Poate impresiona unele spirite prin cantitate acest scriitor, dar în niciun caz nu-i poate umbri, concura estetic, pe un Mateiu Caragiale, pe un M. Blecher, din veacul nostru, pe un C. Negruzzi, pe un Ghica, pe un Creangă, din secolul trecut, toți autori cu operă de restrânse dimensiuni dar neperisabilă, încadrată literar în rame definitive. «Cel mai mare prozator din istoria literaturii noastre?» Greu de admis! Are de așteptat dl. Petru Dumitriu lângă un Cezar Petrescu, lângă un Radu Tudoran, marii productivi și inventivi ai prozei românești medii, companie de altfel în totul onorabilă. Dar sus lângă vârfuri nu și nicidecum deasupra acestora. Cel puțin deocamdată”. În fapt, exagerează și Gabriel Dimisianu, din opera lui Dumitriu nu s-ar salva decât volumul de debut, *Euridice*, restul ar fi compromis de „tezism” sau „spirit resentimentar”: „Proza d-lui Petru Dumitriu, scrisă în țară înainte de 1960, cu excepția atât de promițătoarelor nuvele din *Euridice*, este minată de tezism și de spirit resentimentar. Cea scrisă în Occident, superioară literar, în special *Incognito*, este și ea resentimentară, în sens invers, plătind polițe morale prin intermediul unor personaje cu cheie”.

[SEPTEMBRIE]

● În nr. 9 al revistei „Cuvântul”, este omagiat, „La aniversare”, Adrian Marino. Scriu: Matei Călinescu, *Adrian Marino, un român european* și

Mircea Mihăieș, *Politologia à rebours. Geometrie și patetism* („Literatură”). În comentariul său, Matei Călinescu stabilește și un set de trăsături pe care Marino le-ar avea în comun cu „subiectul” său, Macedonski: „o neabătută orientare spre modernitate într-un climat literar și social ostil ideii de modernitate, un spirit european opus brutalului provincialism comunist, iar pe planul psihologiei individuale o combinație de orgolii, generozități și intransigențe aproape donquijotești și-un admirabil idealism profesional pe fondul unui temperament agitat, poate anxios, cu deschideri și susceptibilități neașteptate”. ■ La rândul său, Mircea Mihăieș, în articolul deja menționat, comentează ultima apariție editorială a autorului sărbătorit: *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (Polirom, Iași, 1996). Eserile care compun volumul aparțin „unui mare intelectual și unei mari conștiințe”, impresionând prin „franchețea tonului, directetea ideii și simplitatea plină de rafinament a stilului”. „Orice ambiguitate e sancționată cu fermitate și, din acest motiv, tot ce e atins de morbul ambiguității, al compromisului, al demisiei morale e sancționat de autor cu o aspră adeseori excesivă”, observă Mihăieș, referindu-se îndeosebi la cazurile Eliade și Noica, „power-play-urile volumului”, „veritabile micro-romane polițiste”, de ale căror concluzii simte însă nevoia de a se disocia: „Firește că acuzațiile aduse lui Eliade și Noica sunt excesive. Ele se cantonează în terenul minat al *colaboraționismului* de care, într-o măsură mai mare sau mai mică, s-au făcut vinovați, în opinia domnului Marino, scriitorii invocați. E vorba, desigur, de colaborarea cu regimul comunist ceaușist pe care l-a servit fiecare în felul său. Din simplă cochetărie și sete de succes, în cazul Eliade, din pactizare clară în problema naționalistă și a anexării exilului, în cazul Noica. (...) În ce mă privește, cred că o asemenea operație delicată ar trebui pornită de la rădăcini, spre a ajunge abia mai târziu la «vârfuri». Destui – ca să nu zic marea majoritate a intelectualilor români – au fost infinit mai implicați în rușinoase legături cu fiara comunistă”. □ Volumul lui Mircea Dinescu, *O beție cu Marx* (Editura Seara, București, 1996) are parte de comentariul negativ al lui Al. Cistelean (Peisaj după bătălie. *Un Dinescu post-dinescian*, „Literatură”): „Poeme de vervă amară, de scârbă întoarsă în rictus și de exasperări transformate în euforie cinică, poemele din *O beție cu Marx* sunt blocate într-un principiu jurnalistic al liricii. Mircea Dinescu e un editorialist ce pornește de la o decepție ca de la o incitare, ispitit mereu de o exorcizare a coșmarului vesel din Balcanii românești. (...) *O beție cu Marx* e volumul care îl trece și pe Mircea Dinescu printre urmașii legali și direcți ai poetului”. ■ Din topul realizat de Cistelean mai fac parte: 2. Lucian Vasilescu, *Ingenieria poemului de dragoste*, Ed. Albatros, București, 1996; 3. Lucian Scurtu, *Lucian Mărturisitorul*, Biblioteca revistei „Familia”, Oradea, 1995; 4. Ioan F. Pop, *Poemeșinimic*, Ed. Dacia, Cluj, 1996; 5. Horia Muntenus, *Gura de piatră*, Ed. Zalmoxis, Cluj-Napoca, 1996. □ Ioan Buduca scrie despre volumul lui Radu G. Țeposu, *Suferințele tânărului Blecher* (Ed.

Minerva, București, 1996) (*Vărul lui Nietzsche. Romanul persoanei*, „Literatură”), notând, printre altele: „Vărul european cel mai dulce al singurătății blecheriene este Nietzsche, observă Radu G. Țeposu. E vorba de linia nietzscheeană de gândire unde stă formulată ideea că ființa omului este perfect adaptată minciunii ontologice. (...) Jumătate nietzschean, așadar, în cealaltă jumătate stă la un pas de mistică, un pas pe care nici nu-l va face, nici măcar nu-l va intui ca virtual”. În opinia lui Buduca, ar fi vorba de „un studiu care i-ar putea face pe marii editori europeni să se intereseze, în sfârșit, și de literatura română”. □ Semnalăm și evocarea lui George Arun, *Boema și sfârșitul „visului de aur”. Din vremea lui Nicolae Labiș* („Reportaj”): referiri ample la Nicolae Labiș, dar și la Aurel Covaci și Florin Mugur. □ Radu G. Țeposu scrie despre volumul lui Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (ARC, Chișinău, 1996); cronica sa este intitulată *Biblioteca din Alexandria. Literatura în fața istoriei* („Cap de afiș”). Aprecierile sunt elogioase: e vorba de „o carte completă, documentată, o istorie în care efortul antologării, ambiția completitudinii stau alături de spiritul critic, de judecata lucidă”; autorul este văzut ca „un patetic intransigent, incapabil de iluzii deșarte”. Din topul lui Radu G. Țeposu mai fac parte: 2. Ovidiu Vuia, *Misterul morții lui Eminescu*, Ed. PACO, București, 1996; 3. N. Georgescu, *Cercul strămt. Arta de a trăi în vremea lui Eminescu*, Ed. Floare Albastră, București; 4. Pamfil Șeicaru, *Rechizitorii*, Ed. Jurnalul Literar, 1996; 5. *** *Alexandru Davila și teatrul*, ediție îngrijită de Marin Manu Bădescu, Editura Unitext, București, 1996. □ În cadrul secțiunii „Cea mai tânără generație”, Doru Branea îl prezintă pe *Adrian Oțoiu*. Cu toate acestea, există și unele remarci mai puțin favorabile referitoare la romanul său: „Din nefericire, realismul superior e, în *Coaja lucrurilor*, distorsionat, până la desfigurare uneori, de importurile textualiste. Demonul ludic înmormântează în epicureism lexical, în parodie, pastişă sau intertextualitate o parte din arhitectura romanului”. Astfel, scrierea ar avea „o notă artificioasă, de confecție”. □ În rubrica intitulată „Revizuirei”, Ioan Buduca are o intervenție intitulată *Orbul din Gulag. Cazul Alexandru Ivasiuc*. Primele romane sunt contestate prin grila estetică; ele ar dovedi că autorul „nu are intuiție psihologică, nu știe să facă o relație de antinomie ori de armonie între personaje”, plutind în abstract. În parabola *Racul*, personajele sunt „pure nominalisme ale ficțiunii”, lipsind, și aici, „dimensiunea psihologică”. ■ *Apa și Păsările* ar fi două pariuri cu sine (ambele neonorate, de altfel), deși miza lor pare a fi una imitativă: „voi scrie à la Eugen Barbu mai bine ca Eugen Barbu!”, respectiv „voi scrie à la Marin Preda mai bine ca Marin Preda!”. ■ Romanele lui Ivasiuc pe tema „obsedantului deceniu” (unele dintre ele menționate anterior) ar fi construcții vulnerabile, manipulând în sens ideologic tematica (este invocat, printre altele, motivul „activistului politic onest”, tratat fără abateri de la grila oficială); astfel, autorul ar fi prototipul „orbului din

Gulag”: „Falsificările din problematică politică astfel orientată sunt enorme. Sunt falsificări prin omisiune. Nu se vorbește nimic despre violența și manipularea originară a Revoluției (cea bolșevică, ori cea exportată de bolșevici). Fără adevăr istoric, «adevărul politic» devenea o nouă minciună, o nouă manipulare. Se vorbește despre activistul oarecare (el însuși un produs de laborator al manipulărilor), dar nu apar figurile celor care știu adevărul istoric. Nu sunt aduși în scenă liderii manipulărilor și dramele lor în contact cu puterea adevărului și cu adevărul puterii. Maculatura acestor romane nu mai are, azi, nicio valoare. Ea vorbea unor conștiințe de prizonieri despre dramele din lagăr, dar niciodată despre lagăr, niciodată despre «cum s-a ajuns aici», niciodată despre «ieșirea din lagăr». Experimentul comunist a produs acest monstruos om de laborator care, ca un fel de leu devenit pește, nu mai știa nici de viața junglei, nici de cerul înstelat de deasupra. Alexandru Ivăsiuc (mai mult decât Marin Preda, care vedea, totuși, lagărul cu un ochi în istoria dinaintea lui) este cel mai tipic reprezentant al sindromului, să-i zicem, «orbul din lagăr» în proza noastră postbelică. Orbul din lagăr este boala conștiințelor care au pactizat voluntar cu involuntara uitare a istoriei. Este o boală a conștiințelor care s-au resemnat cu toate consecințele violului prin care și-au pierdut virginitatea morală și dreptul de a fi conștiință de sine autonomă”.

● În cadrul rubricii „Vatra-Dialog” din nr. 9 al revistei, Liviu Ioan Stoiciu mărturisește, într-un interviu acordat Angelei Marinescu: „*N-am să mă las nici mort de scris – de bună-voie!*”. Poetul se referă în treacăt la motivele care l-au determinat să își dea demisia, în ianuarie 1991, din funcția de redactor-șef de la revista „Contrapunct”, delimitându-se și de unele aspecte ale optzecismului românesc (ca vârstă de creație): „Mi-am dat demisia atunci și în semn de protest pentru incompatibilitatea mea cu nepotrivirea de caracter «optzecistă». (...) Între timp apele s-au mai limpezit, pierderea săptămânalului «Contrapunct» a însemnat și îngroparea ideii morale de «optzecism» în literatura română. Pe an ce a trecut, fiecare «optzecist» a devenit șef acasă la el sau a luat-o pe drumul oportunismului (căpătând funcții acolo unde le e locul) sau al afacerilor, sau s-au dat la fund, după merite... (...) Fără orgolii inutile, azi pot afirma liniștit că am fost un fel de precursor naiv al «optzeciștilor», care am făcut legătura între poeții calofil-mimetici (în sensul bun al cuvântului) ai promoției '70 și poeții ironic-livrești ai generației '80... Natural, sunt un «optzecist» mai degrabă atipic. Eu nu cred în «poezia de cuvinte», nici în «textualism» scris de dragul textualismului, fără substanță (supralicitate, din păcate, și de poeții promoției '90). Admit (...) doar poezia «sobră», «antropologică», fără «miștocării ieftine», poezie cu priză ontologică, a sufletului, a căderii în păcat și a «mântuirii omului», o poezie care nu face pe deșteapta, explicând cum se scrie pe sine (...)”. ■ Reținem și alte afirmații ale poetului. Despre angajarea în jurnalistică: „De mult îmi propun să pun capăt acestei aventuri gazetărești păguboase de la «Cotidianul», dar buzunarele goale nu mă

lasă (la «Viața românească» salariul de bugetar e simbolic)”. Despre implicarea scriitorului în politică: „«Dacă ești făcut pentru a face politică», dacă ai stea în frunte, dacă pui onestitatea înaintea oportunităților de la un moment dat, dacă ai un trecut integru, dacă ești dezinteresat, dacă nu ești dispus să faci compromisuri în orice condiții – atunci, desigur, merită să fii satisfăcut ca politician și «din punct de vedere spiritual»... (...) Politca poate fi o artă atâta timp cât se păstrează în limitele «teoreticului» – când această artă a politicii se pune în practică, iese de obicei un dezastru (nu degeaba nazismul și comunismul, să mă refer doar la ele, au făcut ravagii în rândul conștiințelor creatoare, «dezvoltând imaginația», puse în practică (...)). Când politica își construiește eșafodajul inconștient pentru a prelua cu orice preț puterea, atunci tu, creatorul ei, trebuie să știi unde să o oprești, să nu te piardă... Ei, de altfel, cred sincer că nu merită să-ți sacrifici o vocație de scriitor adevărat cu politica...”. Despre relativa dezertare a criticii literare: „Puțini critici de talent au mai rămas pe baricade, care au rubrici permanente și scriu cu generozitate despre literatura la zi”; „La modă acum e să-ți exersezi spiritul critic scriind lamentabil (laudativ, căzut pe spate de admirație) despre articole de politici devalorizate de pe o zi pe alta, reunite într-o carte, ale unor H.-R. Iatapievici, Silviu Brucan, Andrei Pleșu, Alina Mungiu, Andrei Cornea și tot așa, la critica politică tot românul cu o leacă de carte pricepându-se, mai greu fiind cu critica poeziei...” □ Gheorghe Crăciun descoperă, în publicațiile „apolitice”, *Politica în travesti* („La periferie”): „Ciudat e însă faptul că această idee a statului deoparte și a neimplicării e afirmată de pe pozițiile confortabile ale culturii oficiale în publicații finanțate de Ministerul Culturii, în întâlniri publice sau prin canale mediatice stipendiate de guvern. Măi să fie! Îți vine să zici, întrebându-te de ce imperativul neimplicării politice nu trece și prin mințile scriitorilor și intelectualilor din zona cealaltă a culturii (alternativă, cum a numit-o Adrian Marino), implacabil grupați pe terenul formelor de opoziție la actuala Putere”. Astfel, „descoperi că orice inițiativă de altă natură (o revistă particulară, o instituție alternativă la cele moștenite și rebotezate peste noapte, o editură cu capital privat etc.) cade, vrând-nevrând, în politic, se politizează prin chiar faptul că ea reprezintă o expresie a libertății de gândire și acțiune”.

● Victor Neumann comentează, în nr. 9 al revistei „Familia”, volumul lui Adrian Marino *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (Polirom, Iași, 1996), insistând asupra modului în care este reflectată personalitatea și activitatea lui Noica din timpul regimului totalitar: „Naționalismului noician acceptat de dictatura ceaușistă, Adrian Marino îi acordă spațiul unui studiu destul de mare, asupra căruia se cuvine să atragem atenția. El punctează o temă între cele mai revelatoare pentru înțelegerea mecanismului de funcționare a societății totalitare, a modalităților subtile în care sistemele închise au fost capabile să manipuleze opinia publică, beneficiind de aportul voit sau impus al personalităților culturale. Este subliniată – cu destul de convingătoare

argumente – tragedia generală a creatorului nevoit să-și dea măsura talentului său în perioade nefavorabile exersării profesiunilor liberale” (*Diletantism sau profesionalism?*, „Cronica literară”).

● În paginile nr. 9 din revista „Convorbiri literare” este publicat, după „revista americană «Alea», nr. 4, 1995”, studiul prof. universitar american Adam Sorkin, *Mihai Ursachi: motorul nemuririi*; avem o prezentare a biografiei și a poeziei lui Ursachi, A.S. referindu-se și la activitatea poetului de după 1989: „El a devenit director al Teatrului Național din Iași, pe care l-a transformat într-o instituție înfloritoare. Pe timpul celor doi ani cât s-a aflat la conducere el, Teatrul Național a avut douăzeci de premiere românești, unele dintre piese aparținând unor importanți scriitori români aflați în exil. Pe 24 ianuarie 1992, Mihai Ursachi a fost concediat de guvernul lui Ion Iliescu, eveniment care s-a transformat în scandal public. De fapt, Ursachi a fost victima unor modificări politice din cadrul guvernului. Ion Iliescu, noul președinte al României (care se afla în fruntea Asociației Naționale a Studenților în 1961 când Ursachi a început să fie persecutat) tocmai câștigase o luptă pentru putere dusă împotriva Ministerului Culturii, filosoful Andrei Pleșu, care îl angajase pe Ursachi ca director al Teatrului Național. Mai mult, în această parte a țării, foarte conservativă, aproape neschimbată după revoluție, Ursachi s-a implicat în politica de opoziție. Greșeala sa cea mai mare, aproape imposibil de ignorat, a fost primirea la teatru cu onoruri a unui membru al familiei regale. Pe lângă toate acestea, Ursachi a permis celebrarea a ’50 de ani de la Pogromul din 1941 din Iași. Deși fără serviciu, Ursachi este totuși un fel de erou național. El continuă să trăiască în Iași, unde este președintele Alianței Civice, o coaliție a grupărilor de opoziție”. □ Cassian Maria Spiridon realizează un interviu cu Paul Goma (datat „Paris, 3 septembrie 1996”) – „*Aș vrea să-mi văd cărțile tipărite în românește, dar nu cu prețul «cumințeniei»*”; este publicată o scrisoare de retragere din campania electorală (*Către compatrioți*, datat „Paris, 1 septembrie 1996”); scrisoarea fusese publicată și în nr. 38 din revista „22”, v. *supra*, 18-23 septembrie. ■ În interviul acordat lui C.M.S., P.G. se referă la unele evenimente care l-au făcut celebru: perioada de detenție, domiciliul obligatoriu; aderarea la Charta 77 („acum, după 20 de ani mi-e și mai rușine pentru nerușinarea «colegilor de breaslă» (cu excepția lui Ion Negoitescu) ce nu au făcut ceea ce era normal să facă”; sunt numiți și „demascatorii” de atunci, „Păunescu, Piru, Băran, Eugen Barbu, Ceachir, Bușulenga, N. Dragoș, Dodu Bălan, Brad, Dan Zamfirescu și... Al. Dobrescu”). Scriitorul reafirmă necesitatea măsurilor (extreme) pe care și le-a propus pentru prezidențiale, deși, prin scrisoarea publicată în acest nr., anunță că își retrage candidatura: „Atâta timp cât România ca stat constituit nu-i va judeca pe cei vinovați de crime de sânge în acești cincizeci de ani; nu va recunoaște încălcările de teritorii străine (doar în acest secol: 1913, 1919, 1941, 1944; nu va cere iertare pentru crimele de sânge făptuite față de, în ordine cronologică: evrei, țigani,

germani și români din Basarabia și Bucovina de Nord (refugiați în ce mai rămăsese din țară – dați pe mâna Rușilor, ca «cetățeni sovietici») – nu va putea accede la stadiul de popor, deci nu va putea să ceară restituirea imediată a teritoriilor ocupate de vecini; nici intrarea în Europa. (...) Din nefericire, nu doar activiștii de partid se gândesc la «povara» reprezentată de provinciile întoarse la Patria-Mumă, ci și de-ai noștri «intelectuali din opoziția anticomunistă», în special scriitori și ardeleni. Firește, îl am în vedere pe N. Manolescu”. ■ Avem și o schiță de portret, dublată de o inventariere a nedreptăților suferite după 1989: „Iată motivul pentru care, după o prietenie de o viață, am rupt-o cu Monica Lovinescu și cu Virgil Ierunca: fiindcă au mințit atunci când l-au apărât pe directorul editurii Humanitas împotriva «calomniilor» mele – calomnia fiind: spunere-scrierea *faptei* lui Liiceanu: nedistribuirea, depozitarea, *distrugerea unei cărți* de mărturii (despre anul 1977); au luat partea, nu a victimei, ci a distrugătorului de cărți. (...) Fără intenție de laudă: am fost scriitorul român de limbă română care, timp de șapte ani (1970-1977) am cunoscut «interdicția- pe-loc»: mă aflam în România, fără drept de publicare, fără drept de a scrie despre mine – dar supus – «demascărilor», de la «Săptămâna» (Barbu, Ceachir); la «Convorbiri literare» (Dobrescu)...; din 1977 pînă în 1990 am avut timp să mă învăț cu gândul că nu voi fi publicat în limba în care scriu, decât după moarte. Așa că obstrucțiile ce au început din iunie 1990, prin chiar manevrele editorului volumului *Culoarea curcubeului* mă pot amări, îndurera, mă pot (ei, da!) uimi, dar nu opri: dacă până atunci scriam aproape tot timpul de atunci scriu tot timpul. Spunându-mi că nu un Liiceanu m-a făcut, nu el mă va desface; nici Manolescu – nici chiar Monica Lovinescu (cu atât mai puțin Gabriela Adameșteanu, colosala jurnalistă)”. ■ Goma pare a nu agreea, din motive cu totul speciale, ideea revizuirilor; stilul include atacul la persoană: „Nu-mi place: «reșezare ierarhică a valorilor». Valoarea literară (dacă este), «locul în clasament» (care clasament: de popice?) nu sunt decise de Eugen Simion nici de N. Manolescu, chiar dacă până la '89 ei au hotărât existența (sau inexistența) inginerilor sufletului – potrivit rolului lor de *activiști de partid* (chiar fără carnet de membru!) *lucrând în domeniul literaturii*. (...) Revizuirea, «reșezarea» este o treabă de funcționari, de magazioneri, de contabili. Un bun scriitor, o carte bună, chiar neinclusă în «clasamente» nu încetează de a fi ceea ce este/sunt. (...) Cât despre... includerea în manualele școlare... întrebați-mă dacă aș vrea să figurez (în manuale) alături de Petru Dumitriu, introdus și în Academie de inevitabilul cotrocenist Eugen Simion: riscând să apar ca unul căruia i se par acri strugurii aflați prea sus, voi răspunde: Nu! Și voi profita, ca să mă întreb ce caută (în Academie – știu că mă repet, dar mă repet) Doinaș? Dar Zub? Să se simtă ei ca între intelectuali cot la cot cu Domnu' Bârlă, cu Madam Zoe, cu Tovarășu' nostru Mânzat?”. □ Bogdan Suceavă este prezent cu proza *Ora Nibelungilor* (prezentare de Dan-Silviu Boerescu). □ Referindu-se, în special, la ultimul

volum publicat de eseist (*Politice*), Cristian Livescu publică articolul *Horia Roman Patapievici sau spectacolul multiplicării* („Critica criticii”), privind cu suspiciune „cazul” Patapievici, contrariat de atâtea „considerații adorative” la adresa autorului și mai ales de celebra scrisoare a lui Liiceanu, „o epistolă de o extravaganță laudativă cum rar mi-a fost dat să citesc”: „Numai că asemenea cuvinte exaltate, de o sinceritate dezarmată, ale respectatului filosof, se referă la o operă potențială, ce va să vină, riscând să devină desuete, de conveniență, dacă elogiază scrierile de până acum – câteva zeci de articole, peste care viciul ocazionalului a și început să-și pună amprenta, și un memorial, e drept, cu totul seducător, al anilor de formare. S-ar putea ca această operă să «apară», să ne dezică mărunta cleveală, într-un viitor apropiat, dar deocamdată ea ține de domeniul așteptării, al efemeridei. (...) Simple focuri de artificii cu «căpitanul Soare» și «Kierkegaard-ul bucureștean» sunt deocamdată semne de interes publicitar, care trebuie confirmate mult mai convingător, spre a nu fi repetată drama multor tineri autori extrem de talentați, în literatura, în cultura română, întâmpinați cu surle și tobe, pentru ca ulterior peste imaginea lor să plutească dezamăgirea. (...) Înțelegem că Patapievici este un «inițiat» pe cont propriu, un «citit», un erudit cu chemare enciclopedică, dar e greu de presupus că toată această energie a sa se consumă doar în folosul articlieratului politic. Miza ar fi mult prea mică! Atunci, spre ce se îndreaptă Patapievici, care este vocația sa reală?” ■ Cristian Livescu se oprește, în analiza volumului *Politice*, asupra mult discutatei scrisori către Alexandru Paleologu: „Îmi pare nespus de rău că au fost «aruncate» în lume cam în pripă, fără ca expeditorul lor să beneficieze de prestața care i se cuvine, de o recunoaștere prin reușita superioară pe care numai *opera* o poate răsplăti, așa încât cuvintele sale să aibă ecou, să sfredelească orgoliile deșarte și să îngâdureze mințile înfierbântate ani de-a rândul la cazanul neaș al patriotismului facil, împărțit ca rație obligatorie la tot tribul. Textele au fost citite, nemeritat, cu dioptriile grotescului și patimă devoratoare, lipsite fiind de protecția pe care le-ar fi conferit-o recunoașterea prealabilă a autorului. Scrisorile trebuie citite ca literatură, respectându-le năduful datării și tonul imprecăției toride, pamfletare, dar mai ales tenta «huliganică» evocată mai înainte, cu care mentalitatea interbelică se acomodase (vezi *Nu-ul* lui E. Ionescu sau eseul lui Cioran *Schimbarea la față a României*, cu care Patapievici rezonează discret), dar care în prezent frisează opinia comună”.

● Revista „Tomis” își schimbă numerotația: cea de-a noua apariție a publicației din acest an este trecută, pe prima pagină, ca fiind nr. 1. Reținem rubrica „Cărți românești în edituri” (grupaj de Dan Perșa), unde sunt chestionați principalii directori de edituri ai perioadei. Gabriel Liiceanu inventariază titlurile apărute în ultimii doi ani (1995 și 1996): editările din Noica, Eliade, Cioran; apoi publicarea unor volume Mircea Cărtărescu, Șt. Aug. Doinaș, Lucian Blaga (poezie) sau H.-R. Patapievici, Alina Mungiu, Andrei Pleșu,

Mihai Șora, Andrei Cornea (eseistică). Vlad T. Popescu (de la Nenira) se referă la autorii care au publicat în colecția „Purgatoriu”: Radu Aldulescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănulescu, Dan Stanca, Tudor Gherman, Petre Barbu, Emil Mladin, Paul Goma, Ștefan Bănulescu, Lucian Vasilescu; Ioan Petru Culianu. Geta Dimisianu (Albatros) amintește de aparițiile volumelor lui Costache Olăreanu, Dumitru Țepeneag sau Octavian Paler; de cele „aproape zece volume de memorii despre închisori” (printre care cele ale lui Ion Ioanid), dar și editarea a „paisprezece volume de poezie, ceea ce mi se pare un lucru extraordinar”. Mircea Martin (Univers) se referă la colecția „Ithaca” (dedicată prozatorilor din exil) și „Recuperări” (pentru eseștii din exil); în cea dintâi ar fi apărut volume de Paul Goma, Petru Dumitriu, Bujor Nedelcovici, Dumitru Țepeneag; în cea de-a doua, scrieri de Toma Pavel, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu. „Tot programatic, dorim să înlesnim autorilor români repuați, deja reprezentativi, întâlnirea cu editorii străini” – declară Martin. Tiberiu Avramescu (Minerva): „necazul nostru este că producția editurii a scăzut de la peste o sută de titluri anual la treizeci-cincizeci de titluri”. T.A. se referă la edițiile critice din Gib Mihăescu, Gala Galaction; la antologia *Dramaturgia românească în interviuri* sau la *Agendele* lui Lovinescu. „Aveam foarte mari dificultăți în difuzarea cărții, mai ales în recuperarea banilor. De câteva luni de zile remarc o întoarcere a cititorului către cartea bună și Târgul de Carte de la București ne-a arătat lucrul acesta. Deja setea de maculatură, de literatură de divertisment a fost satisfăcută” – mai declară Avramescu.

- Din nr. 9 al revistei „Timpul” reținem un interviu cu Ștefan Aug. Doinaș: *Asupra imaginii scriitorului. „Nu pot spune că am fost în toate privințele un erou”*, cu referiri la Cercul de la Sibiu și la cazul Ion D. Sîrbu, la intrarea sa (a lui Doinaș) în manuale (care s-ar datora lui George Ivașcu și unui inspector școlar, Constantin Chioralia), la o antologie lirică proiectată de Ion Negoîtescu în 1948, confiscată de Securitate (în care ar fi fost incluse, din motive estetice, și unele poeme de Beniuc) etc.

- Nr. 9 al revistei „Apostrof” cuprinde un consistent „Dosar I. Negoîtescu”, structurat în două părți: una, „Tânărul Negoîtescu în corespondență” (cu o *Prefață la „Doar”* de Ion Vartic și cu o prezentare a corespondenței de Cornel Regman) cuprinde scrisori, din perioada 1944-1957, către Eugen Todoran, Henri Jacquier, Monica Lovinescu (din 1947, înainte de plecarea acesteia la Paris) și Ion Agârbiceanu; a doua, „Epistolar de maturitate”, reproduce un set de patru scrisori schimbate cu Dumitru Țepeneag, în anul 1991. Discuția dintre cei doi pornește de la volumul lui Negoîtescu, *În cunoștință de cauză* (1990) și interesează în mod deosebit *Cronologia* de față. D.Ț.: „Am răsfoit cartea pe care mi-ai trimis-o. Am citit lista «contestatarilor», «opozanților» la regimul comunist din România. Din lista asta numele meu lipsește cu desăvârșire. În schimb, Deșliu e pomenit. Poetul regimului din anii '50/60, când taică-meu făcea pușcărie, iar eu nu puteam să intru la facultate. (...) dacă merita această

răscumpărare, dacă Deșliu poate fi reabilitat pentru ce-a făcut în ultimii ani, de ce unul ca mine e cu atâta seninătate uitat?” (fără dată, probabil ianuarie 1991); I.N.: „Nu vreau să mă justific, ci doar să mă explic – deci. Totuși, aș observa faptul că numele tău e citat în cartea mea (...), unde se poate citi: «onirismul literar al anilor '60 se va opune comunismului (prin reprezentanții săi interziși și persecutați ca Dumitru Țepeneag, Virgil Tănase, care trăiesc în Franța, și alți câțiva)». În ce privește însă rezistența intelectuală anticomunistă, accentul cade aproape exclusiv, în intervențiile mele de presă, asupra momentului Goma și celor ce i-au urmat, iar aceasta cu precădere iarăși aproape exclusivă asupra celor ce s-au întâmplat în țară: nu din cauză că nu aș prețui lupta din străinătate (voi, din Franța, atunci), ci eu însumi fiind, în țară, prins strâns în evenimente, m-am concentrat mereu asupra implicării mele personale, totul fiind cumva o mărturie. (...) Îți propun să scriu despre lupta ta politică. Te rog trimite-mi toate datele și informațiile în această privință” („27.02.91”); D.Ț.: „M-am întrebat de multe ori ce semnificație mai profundă poate avea zicala «Doamne, apără-mă de prieteni, că de dușmani mă apăr și singur». (...) ilustrează cazul în care un prieten, fără să-ți devină dușmani, te scapă din minte, te pierde, nu mai știe ce e cu tine, într-un cuvânt *uită cine ești*. (...) Când faci istoria rezistenței ori a opoziției la comunism nu mai ești om politic, ești istoric. Și consemnezi faptele obiective. Absența, retragerea mea n-au fost decât o suspendare a opoziției mele. N-am trecut nici măcar o secundă în tabăra cealaltă. Și oricât de furios am fost pe foștii mei prieteni (Goma, Monica, Tănase), cât timp a trăit Ceaușescu n-am mișcat nici măcar un deget împotriva lor. Nu mi-am retras niciodată adeziunea la «mișcarea Goma»” (fără dată, probabil martie 1991); „Dragă Țepe, scrisoarea ta m-a impresionat extraordinar, ea fiind, nu numai pentru mine personal, de o importanță documentară deosebită. În povestea exilului nostru și în istoria contemporană a României. Încă o dată, îți dau dreptate și te rog să ierți în mine prietenul «uitător»” (17. 03.91).

● Nr. 9 din revista „Contrapunct” îi este dedicat jurnalistului Cornel Nistorescu. Într-un interesant interviu acordat lui Ioan Vieru („***Presa românească și-a pierdut aproape în întregime independența***”), acesta se referă, printre altele, la experiența de reporter în România comunistă și la principiile care l-au ghidat în activitatea sa: „Întâi de toate să poți coexista cu tine și să-ți speli rușinea de a fi într-un anume mod, gândind și liber și cât de cât curajos și lăsând urme ale acestei duplicități. Trebuia să fii în stare să nu spui adevărul, strecurându-l totuși printre rânduri, trebuia să fii în stare să te apuci de lucru a doua zi, deși îți venea să te sinucizi sau sa-ți iei câmpii când vedeai una și trebuia să scrii altceva. Trebuia să știi să înduri, să te ferești, să muști atunci când nu se așteptau, să rezisti lașității unor colegi care mergeau la redactorul șef și-i ziceau, Nistorescu de ce nu scrie articole despre Congres și Ceaușescu? Trebuia în situații limită, când te păștea Han Tătar, să mai și lași

de la tine. (...) În plus, perioada totalitarismului a avut un oarecare efect benefic, neînsemnat, dar perceptibil asupra scrisului. Neputând scrie despre adevăr, s-a dezvoltat stilul, arta cuvântului. În reportaj au pătruns metafora și parabola, e drept că adeseori de prost gust, frontiera cu literatura a devenit ceva mai aproape sau chiar s-a risipit. S-a perfecționat aluzia, spusul printre rânduri, codificarea, preocuparea pentru universurile mici, radiografiile interesante ale derizoriului. Sigur, cu o enormă durere, cu o imensă rușine, cu o impardonabilă lașitate”. Reținem și referirile la „reporterul” Geo Bogza: „L-am divinizat pe Geo Bogza pentru că el a intuit primul posibilitățile de expresie ale reportajului, a împins limitele sale până departe, forțând literatura să îl accepte ca gen. Geo Bogza a fost un poet și un om în care lumea s-a reflectat într-un mod unic. Lumi și lucruri, oameni și locuri care nu spuneau nimănui nimic au căpătat o dimensiune universală prin conștiința acestui scriitor. O fi avut el și păcate, dar dincolo de toate, acest veac va rămâne unul mai complex, mai adânc, mai dureros și mai luminat prin tot ceea ce a scris el. Din păcate, el a inaugurat aceste geografii, le-a marcat și, cu dispariția sa, le-a închis pentru totdeauna. Cât despre mine, eu sunt doar un biet arici!” Jurnalistul deplânge decăderea reportajului după 1990, provocată și de invazia presei de senzație. □ În paginile acestui nr. sunt publicate câteva dintre reportajele „de sertar” ale lui C.N.; spre exemplu, unul, intitulat **Dezrădăcinații** (scris în 1982), urmărirea destinele și condițiile precare de trai ale țăranilor veniți la București.

● Din nr. 9 al revistei „Ateneu” reținem, între altele, un fragment din „Cronica mărunță” a lui Constantin Călin: „Sub titlul «Décisions secrètes», «Arte» a difuzat, tot în august, un film (producție 1994) despre răsturnarea lui Ceaușescu, în care sunt folosite scene din timpul procesului de la Târgoviște și al execuției. Revăzute după aproape șapte ani, ele inspiră cu totul alte sentimente decât prima dată. «Bătrânul» pare să fi avut dreptate când a vorbit de «trădare» și «lovitură de stat». De data asta mi-au atras atenția atitudinile celor ce formau «tribunalul»: jena lui Stănculescu, aerul suspect al lui Măgureanu, privirea de energumen a lui Voican, mitocănia procurorului, prestația grotescă a avocatului apărării, brutalitatea inutilă a soldaților în momentul legării mâinilor celor doi condamnați etc. Ce îndârjire grozavă atunci, ce imensă rușine azi!” □ În acest nr. în care se sărbătoresc 115 ani de la nașterea lui Bacovia, Nicolae Breban (intervievat de Ioan Dănilă) vede în „**Bacovia – un poet egal cu Eminescu**”: „Eu am încercat să-mi explic mie – mie și unor prieteni – rezistența de care se lovește Bacovia în critica română și de care s-a lovit până acum de curând. De vreo 10-20 de ani încep să apară studii care se apropie mai mult sau mai puțin de ceea ce cred eu că e statuia Bacovia în cultura română. (...) Un poet egal cu Eminescu. (...) Însă receptarea critică – pentru că de ea vorbesc – se împiedică imediat ce se află în fața unui creator care n-are o proveniență clară, n-are semnele marcate clar ale unui

model străin. Acesta a fost cazul lui Urmuz și e și cazul lui Bacovia, cazul lui Blecher, deci trei figuri de primă mărime, pe care critica a ezitat îndelung să-i certifice ca figuri majore. Bacovia e cazul cel mai tragic, pentru că, nefiind receptat de critică, el și-a făcut școala sa poetică, nu a modificat cunoștințele poetice și literare, așa cum trebuie să facă un mare scriitor de artă. Un mare scriitor nu este cel care doar versifică bine; e cel care creează o școală întreagă, nu numai poetică, ci și de gândire, cel care creează, ca în cazul lui Eminescu, reflexe la nivel național”. ■ Theodor Codreanu publică *Fenomenul Bacovia*, fragment dintr-un eseu în curs de apariție la Institutul European (Iași), iar Emanoil Marcu propune o versiune franceză a unora din poemele scriitorului aniversat. □ Vasile Spiridon descoperă *Noul om vechi* în volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă* (RAO, 1996) („Cronica literară”): „Scrierile sunt populate de: foști și actuali activiști de partid; milițieni, securiști («duhovnicul civil») și turnători; anchetatori și anchetați supuși aceluiași sistem opresiv; bișnițari, buticari și contrabandiști; pușcăriași, pușcăriabili și bodyguarzi – toți posedați de sentimentul provizoratului și al neașezării, încă neacomodați deplin cu noile obișnuințe. Personajele își caută identitatea socială, în sensul locului crezut de cuviință în noul sistem de relații, aflat și acum în stare confuză”.

● În nr. 25-32 din „Jurnalul literar”, Cornel Regman scrie despre volumul lui *Liviu Ioan Stoiciu, „Singurătatea colectivă”, Editura Eminescu, 1996* („Cronica literară”): „Prin ceea ce spun, cele mai multe poeme devin trăsăturile vizibile ale unor «stări amarnice de suflet» cu sursa în evenimentele istoriei celei mai recente (perioada pre- și post-, dar mai ales intra-revoluționară). Stările acestea sunt nu numai dramatic-contradictorii (ceea ce și justifică apelarea la oximoron), ele sunt impregnate de pulberea răscolită a realului, putând astfel servi drept document al unei deveniri sufletești care nu e doar a poetului, ci a «singurătății colective» ce-l încadrează”.

● Apare nr. 3 (67-69) din revista „Euphorion”, a cărui temă este noțiunea de „charismă”. Marin Tarangul insistă asupra sensurilor originare ale termenului, de tip spiritual, într-o consistentă intervenție intitulată *Omul dăruit cu har – predică profană*. □ La finalul eseului său, *Despre charismă*, Gheorghe Grigurcu profită de prilej pentru a arunca o serie de săgeți, spre țintele sale deja cunoscute: „Ar fi nedrept a încheia prezentele însemnări fără a-i menționa și pe acei foști opozanți a căror charismă a scăpat din pricina contradictoriei ei evoluții, de tip oportunist. Ori, spre a relua o observației de mai sus, care au de-căzut, trecând din timpul mitic în cel cronometric, din sărbătoarea lăuntrică în cotidianul pieritor. Se mai întâmplă! Dacă nu le-a fost jenă să facă ce-au făcut de ce ne-am jena a-i numi, de la Mihai Botez și Virgil Tănase la Andrei Pleșu, Augustin Buzura, Mircea Iorgulescu? Și, poate, recunoscând în comportamentul lor nuanțe mai fine ale conjuncturalismului, ce se cred ferite de ochi indiscreți, i-am putea adăuga și pe unii foarte reputați, cu mentalitate de foarte «ajunși», academicieni-senatori-universitari...”.

● În nr. 306-308 din revista „Vreamea”, serialul lui Adrian Păunescu *Povestea vieții mele* continuă cu un episod intitulat: *De ce nu voia Marin Preda să fie șef?*; pentru prezentare, v. *supra*, 29 martie-5 aprilie.

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

● Nr. 9-10 din „Caiete critice” are ca temă analiza a „Șapte istorii literare”. Acestea sunt: **Dumitru Micu**, *Scurtă istorie a literaturii române*, Ed. Iriana, Buc, 1994-1996; **Laurențiu Ulici**, *Literatura română contemporană*, Ed. Eminescu, 1995; **Dan Horia Mazilu**, *Recitind literatura română veche*, Ed. Universității din București, 1994; **Mihai Cimpoi**, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, Editura Arc, Chișinău, 1996; **Gavril Scridon**, *Istoria literaturii maghiare din România. 1918-1989*, Ed. Promedia plus, Cluj-Napoca, 1996; **Ion Simuț**, *Incursiuni în literatura actuală*, Editura Cogito, Oradea, 1994 și **Radu G. Țeposu**, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, Eminescu, 1993. □ Despre *Scurtă istorie...* a lui Dumitru Micu scrie Nicolae Bârna (*O „Istorie” prietenoasă...*); lucrarea s-ar încadra în „categoria tratatelor compacte, concise, ușor maniabile, a «panoramelor» sau «compendiilor» – unde capodopera neîntrecută rămâne sinteza lovinesciană din 1937”; ea ar oferi o perspectivă „conservatoare” în sensul bun al termenului: „În loc să scrie câte ceva, eventual neconcludent, despre cât mai mulți scriitori, a insistat asupra personalităților efectiv «emblematicе», a șefilor de «școală», a descoperirilor de formule noi sau, oricum, specifice pentru o anumită perioadă, pe scurt spus – a insistat asupra scriitorilor care au putut avea imitatori sau emuli minori. Pe aceștia din urmă – pe cei mai însemnați dintre ei –, ca și pe alții, nu lipsiți de valoare, dar relativ conformiști, neoriginali, ilustrând fără strălucire marcat personalizată curente sau formule de creație literară, dar și, probabil, pe cei pe care a considerat că nu-i cunoaște sau că nu i-a aprofundat îndeajuns, criticul i-a enumerat pur și simplu, însoțindu-i cu câte o explicație colectivă, așezându-i după pasajul în care tocmai tratase despre contemporanii și afinii lor marcați”. □ În istoria lui Ulici, lui Andrei Grigor i se pare vulnerabil însuși principiul după care este ordonată materia, respectiv criteriul promoțiilor (*Ispita Utopiei și câștigurile lucidității*): „Promoțiile în sine, ca și generațiile pe care le compun, nu reprezintă serii paradigmaticе definibile în ordine artistică. O anume articulare interioară, ca efect al conjuncturii istorice, nu ar putea fi, bineînțeles, negată, dar stimulii exteriori dau de multe ori naștere la reacții *individuale* și *grupate* diferite. Operând chiar cu exemplele autorului, altă linie de coerență nu există între, de pildă, George Bacovia și George Topîrceanu decât aceea a cuprinderii în același deceniu de debut și afirmare. Excepțiile se pot aduna într-un număr prea mare ca să mai poată confirma regula. (...) Parcă aș crede că tot modalitatea tradițională a selecției critice e mai bună, pentru că altminteri cele câteva valori, existente fără îndoială în cuprinsul șaptezecismului, riscă să fie

sufocate în noianul de veleitarisme din care se compune, la urma urmei, orice val promoțional. Pe de altă parte, mult prea generos încăpătoare fiind, metoda îngăduie înclinări subiectiv-amicale ale cumpenei evaluative prin supraponderalizarea lui Eugen Uricaru (8 pagini) sau a lui Marius Tupan (4 pagini), de pildă, și rarefierea lui Petru Popescu (două pagini și jumătate), tot de pildă”.

□ Istoria lui Dan Horia Mazilu este, după Răzvan Voncu, „o capodoperă” și totodată o lucrare de pionierat, mai întâi pentru că „vorbește, pentru prima dată în istoria literară românească, într-o manieră modernă despre literatura română veche”, fiind atentă și la „*fundalul culturologic* pe care se proiectează evoluția fenomenului literar românesc în perioada vizată” (*O istorie vie a literaturii vechi*). Reținem câteva observații despre cel de-al doilea aspect: „Enumăr, dintre chestiunile elucidate de acest fundal culturologic comparat, pe cele privitoare la scrisul românesc în limba slavonă, la relațiile dintre modelele culturale succedate în mentalul colectiv autohton (*eroul și înțeleptul*) și formulele literare în uz, în fine, pe cea privitoare la ceea ce savantul denumeste «impactul baroc»”. „A doua noutate remarcabilă” a lucrării ar fi „conexiunea dintre *istoria literaturii și istoria mentalităților*”: „Istoria mentalităților furnizează o sumedenie de informații care permit, chiar în absența dovezilor literare, reconstituirea climatului spiritual al anumitor momente rămase, în interpretarea altor istorici literari, obscure, cum ar fi secolele al XV-lea și al XVI-lea. Istoria mentalităților este foarte prompt dublată de teoria receptării, întrucât, arată savantul, profilul intelectual al unei epoci determină, în mare măsură, orizontul de așteptare, implicit textul literar, ținând cont de caracterul relativ static și de dependența față de receptor a unei literaturi a cărei normă era *imitația* (...)”.

□ Dumitru Micu salută istoria lui Mihai Cimpoi (*Literatura română din Basarabia*), socotind-o „prima lucrare ce înfățișează literatura ținuturilor din răsărit și miazănoapte integral”. Iată o parte dintre observațiile criticului: „Nu e o «istorie critică», nu urmărește «evoluția estetică» a producției literare; nu e, mai cu seamă, absolut deloc «polemică»; este o istorie multilateral instructivă. O prezentare istorică exhaustivă a literaturii în sens larg. (...) Alături de poeți, prozatori, dramaturgi, Mihai Cimpoi menționează memorialiști, reporteri, jurnaliști, autori populari, care produc literatură «involuntar». Nu, desigur, fără a situa în prim plan realizările propriu-zis literare și nu fără a opera constant situări valorice legitimate de criteriul estetic”. Este apreciată „bibliografierea periodicelor” și sunt salutate „paginile despre o seamă de autori din trecut, uitați sau ignorați” (capitolul „Generația pierdută și întoarcerea la unelte”, sau cel despre generația anilor '80, cu Nicolae Dabija, Arcadie Suceveanu, Vasile Romanciuc, Leo Butnaru, dar și optzeciști propriu-ziși, ca Vasile Gârneț, Emilian Galaicu-Păun, Dumitru Crudu etc).

□ Irina Petraș observă că lucrarea lui Gavril Scridon este mai degrabă „un dicționar de scriitori maghiari din România, o panoramă de personalități, destine, opere, nu de idei” (*Istoria literaturii maghiare din*

România): „Perspectiva istorică este sumară și cumva exterioară, marile răsturnări istorice sunt areareori privite în profunzimea consecințelor lor în plan spiritual, cultural, rolul nuanțat pe care l-au avut asupra evoluției unei literaturi este aproape trecut cu vederea, tot așa cum criteriul estetic este aplicat parțial, fragmentar, monoton ca formulare și expedit în stereotipii”. Cu toate acestea, „cantitatea de informație, bogăția datelor bio-bibliografice” este „impresionantă”. □ În opinia lui Andrei Grigor, în volumul său Ion Simuț ar face mai degrabă *Incursiuni în afara literaturii*, în special din cauza criteriului folosit: „Cartea lui Ion Simuț reprezintă prima tentativă *sistematică* de reclasificare a literaturii române contemporane prin convertirea criteriului estetic într-unul politic, configurat nu atât în realitatea politică de ieri, cât în opțiunile de azi. Nu cred că este o întâietate lăudabilă. (...) «Literatura oportunistă», «literatura subversivă», «literatura disidentă», «literatura evazionistă» sunt criterii întemeiate pe criteriul politicului și nu al esteticului. O istorie a valorilor literare contemporane nu se poate ivi de aici. Evident, reșezarea axiologică e firească, necesară și nu înspăimântă pe nimeni din cei conștienți de dinamismul fenomenului literar. Cărțile trebuie așezate altfel în rafturi, dar nu în urma unei decizii politice, ci ca urmare a unei demonstrații estetice serioase și convingătoare”. Însuși profilul autorului este, din această perspectivă, unul dual: „Poate că, moralmente, cu toate confuziile implicite, Ion Simuț este lângă Maiorescu și Lovinescu. «Științificește», fundamentarea metodologică a schiței sale istoriografice este însă gheristă, ca a întregii orientări la care se realizează”. □ Articolul Ilenei Comănescu, dedicat istoriei lui Radu G. Țeposu, rămâne abscons (*Dimensiuni ale referențialității*). Reproducem un fragment: „Radu G. Țeposu, adept declarat al necesității axiologice în elaborarea istoriei literare, operează în manieră implicită cu judecăți de valoare juste, care separă și conferă pregnanță individualității în multitudinea de nume care populează generația '80. Tehnica argumentării implică demonstrația secvențială în planul textului literar, în stil neocălinescian. Dar nu simptomele originalității interesează primordial această prezentare, cât capacitatea sintetică de furnizare și problematizare a structurilor literare specific post-moderne și a produselor care le reflectă. În acest sens, Radu G. Țeposu întreprinde un travaliu laborios deordonare și sistematizare, speculând cu eficiență relevanța fiecărei idei care poate semnifica în context”. □ În cadrul rubricii „Document”, avem un text al lui Petru Dumitriu, *Cele trei lupte cu Dihania*, care ar trebui să constituie, după spusele prozatorului, „Prefața unei viitoare ediții de *Opere* dedicată «celui dintâi Președinte al României ales de popor în alegeri libere cu contracandidați»”. □ În cronică sa dedicată scrierii lui D. Țepeneag, *Hotel Europa (Humor și transhumanță, „Comentarii”)*, Nicolae Bârna consideră că este vorba de „*primul roman important* de după 1989 care se referă la realități de după 1989”, și totodată de „un regal naratologic”. □ Semnalăm și studiul Elisabetei Lăsconi, *„Mara” și modernitatea vieneză*; iată un fragment:

„Slavici a fost deci impregnat, în perioada cea mai fecundă a modelării sale, de atmosfera vieneză, aceeași atmosferă care va configura marile spirite ale modernității: Friedrich Nietzsche, Sigmund Freud, Robert Musil. Și atunci nu trebuie să ne surprindă că punctele de interferență dintre filosofie, psihanaliză, creație romanească (criza de identitate și presiunea alterității, polarizarea ființei umane, noul cod de reguli al celor două principii masculin și feminin, confruntarea dintre legea tatălui și legea mamei) se regăsesc în romanul lui Slavici, dându-i o notă aparte”. □ Într-o notă din cadrul rubricii „Cu și fără comentarii”, V. Cr.[istea] corectează una dintre afirmațiile făcute de Alexandru George în interviul acordat „Adevărului literar și artistic” („«burghezia a construit câte o biserică aproape la fiecare colț de stradă»”): „Hotărât lucru, dl. Alexandru George este un *nostalgic*. Nu al comunismului, Doamne ferește! Nostalgia domniei sale bate ceva mai departe. Dl. Alexandru George este un *nostalgic* al celei mai drepte orânduiri cu putință, adică, firește, al capitalismului românesc interbelic și în special al burgheziei noastre, plină de cumsecădenie și foarte *bisericoasă* (...). Nu poți să nu te *crucești* văzând cu câtă seninătate și duiosie idealizează dl. Alexandru George o clasă socială foarte stimabilă, de altfel, dar al cărei Dumnezeu a fost – și a rămas – *banul*”. □ Consecințele publicării acestei notițe sunt realmente surprinzătoare și, cum am procedat și în alte cazuri (v. mai sus, 12-19 aprilie, polemica Eugen Florescu-Dorin Tudoran, sau mai jos, 4-10 decembrie, polemica Gabriel Andreescu-Cristian Tudor Popescu-Gabriela Adameșteanu), le redăm mai degrabă pentru că oferă o bună ilustrare a diferitelor tensiuni și prejudecăți care agită epoca, și nu din pricina relevanței lor intrinseci, care, cel puțin în acest caz, este aproape nulă. Astfel, în „România liberă” din 4 decembrie, un anume Vladimir Alexe publică un rechizitoriu intitulat ***Nostalgii comuniste pe banii contribuabililor! Cât timp se mai face cultură comunistă pe spinarea statului român?*** („Cultură”): „Dl. VALERIU CRISTEA este un prieten și – ca să zicem așa – adept (fan) al lui ION ILICI ILIESCU, fostul președinte al României. Același domn V. CRISTEA mai este, în plus, și un mare nostalgic al comunismului. Asta încă n-ar însemna mare lucru – cutia de gunoi a istoriei e încăpătoare – dacă dl. V. Cr. nu și-ar transfera nostalgiile sale comuniste în «reviste de cultură», finanțate de stat, adică pe banii contribuabilului român. (...) De ce? Veți înțelege imediat, stimați cititori, când veți citi stilul în care distinsul intelectual ALEXANDRU GEORGE, personalitate non-conformistă și înainte și după '89, este tras de urechi la lecția de marxism-leninism de dl. V. Cr., școlit de manualele comuniste și obsesiile acestora. (...) este pus la colț, ca în anii '50, fiindcă «idealizează» burghezia românească interbelică”. Continuarea pare desprinsă din literatura absurdului: „Un lucru e sigur: «burghezia românească interbelică» n-a avut reprezentanți la Congresul al V-lea al P.C.(d) R. Din cadrul KOMINTERN, ținut la Gorikovo (lângă Moscova, în decembrie 31), acolo unde tatăl ex-președintelui ILICI ILIESCU, tovarășul

ALEXANDRU ILIESCU, participa sub numele conspirativ IGNAT și adera la platforma BÉLA KUN (SCHLOSSER) care prevedea *dezmembrarea României în cinci regiuni* (...) Ei, kominterniștii, nu se închinau banului și nu construiau biserici la fiecare colț de stradă, ca blestemata burghezie românească. Nu! Ei, kominterniștii, transformaseră bisericile în cârciumi” etc. Astfel că „nostalgii comunismului”, printre care și Valeriu Cristea, ar trebui să-și publice impresiile „pe banii lor”, nu ai statului, asta „în timp ce cultura românească este lăsată să moară”. □ Intervine, prompt, Adrian Păunescu, în nr. 1079 din „Vremea” (7, 8 decembrie), care se întreabă ***Cine vrea să interzică reviste și scriitori?***: „Cine a cerut ca Alexandru George să fie trimis la Canal? Și cine are autoritatea să oblige pe Valeriu Cristea să juiască public de dragul burgheziei românești interbelice? De unde dreptul unui Vladimir oarecare (...) de a considera o polemică literară «nostalgie roșie»? Proiectul de suspendare a publicației «Caiete critice», publicație condusă de cel mai luminat, echilibrat și serios literat al momentului, academicianul Eugen Simion, este de această dată directă și mojicească”. În apărare, A.P. propune face un portret celui atacat în «România liberă»: „Știa să problematizeze și să extragă înțelesuri. Era un om al criteriilor și deloc băiat de gașcă. N-a fost comunist nici cât ultimul puști care primise cravată roșie. Așadar, a putut să nu exerseze nici anticomunismul letal. În toți acești ani în care vinovații au năpărlit, iar adevărații disidenți și rezistenți curajoși (de tip Eugen Simion, Fănuș Neagu, Ion Gheorghe, Ștefan Bănuțescu, D.R. Popescu, Dinu Săraru) au păstrat echilibrul lumii literare. Valeriu Cristea s-a dovedit, nu numai un mare talent, ci și un mare caracter. N-a făcut caz de suferința sa zilnică, de om sărac și onest, care și-a scris cărțile și critica literară în cele mai grele condiții, cu un salariu de mizerie, mult timp Valeriu Cristea neocupând decât o jumătate de normă, și aia dizgrațios de mica, la «România literară», dar nici n-a tolerat cameleonismul și excesul de zel, cu care niște colegi ai săi, conformiști înainte de 1990 și conformiști după, au pus mâna pe toate posturile și pârghiile vieții literare, ale vieții publicistice și ale vieții universitare, unii ocupând și viața politică. Valeriu Cristea a avut tăria și bunul simț de a nu-și modifica, nici comportamentul și nici criteriile, într-o aglomerație de revizuiți care a zăpăcit întreaga tablă a valorilor. Ce este un deviaționist? Un deviaționist este omul care stă pe loc atunci când linia partidului o ia când la stânga, când la dreapta. Din acest punct de vedere, Valeriu Cristea este un deviaționist. El n-a fost împotriva lui Ion Iliescu din rațiuni pe care le-a explicat și care sunt și plauzibile. El nu este de dreapta, din motive de conștiință. El nu este un ticălos pentru că nu poate fi un ticălos.” Indirect, A.P. îi reproșează această apariție lui Octavian Paler, directorul onorific al publicației, căruia îi amintește următoarele: „N-am suportat indicația ca Octavian Paler, dat afară samavoinic de la «România liberă» să nu mai fie publicat în «Flacăra». Până la sfârșitul mandatului meu acolo Octavian Paler și-a văzut liniștit de rubrica sa. N-am suportat interzicerea lui Sorescu. În

1982 l-am publicat în «Flacăra», l-am adus în Cenaclul «Flacăra» și l-am omagiat pe postul național de radio. Nici pe a lui Ioan Alexandru fie chiar și pentru o săptămână. Am sfidat interzicerea lui Gheorghe Zamfir. L-am programat la radio săptămânal. Cum aş suporta acum netrebnicia că publicația de conștiință literară nr. 1 a țării, «Caiete critice», și extraordinarul cavaler însingurat al literelor, Valeriu Cristea, să se afle sub amenințarea interdicției și a asasinatului moral?» □ Al doilea care intervine în apărarea lui Valeriu Cristea este C. Stănescu („*Să se oprească tipăriturile!*”, în „Adevărul”, nr. 2049, 14, 15 decembrie): „În privința opțiunilor politice ale criticului Valeriu Cristea mă abțin de la orice comentarii: e dreptul său să aleagă de partea cui vrea să fie. Fapt este că ceea ce literatura română îi datorează, cele câteva zeci de cărți care au făcut din el un critic și eseist de prim rang, nu suferă în niciun chip de vederile lui politice. Nu «simpatiile politice» ale lui Valeriu Cristea i-au împins condeii să scrie mii de pagini despre absolut toți autorii neconvenabili regimului comunist din România (între care și dl. *Octavian Paler*, directorul onorific al «României libere», cu incendiarele lui cărți de eseuri care l-au făcut indezirabil) și nu adeziunea lui la «bolșevism» se citește printre rândurile monumentalei lucrări despre rusul Dostoievski, operă unică în literatura de specialitate pe plan mondial. Acesta este scriitorul și criticul pe care autorul articolului amintit îl consideră un «denunțator» (...) Aceste interogații totalitare, născute din aceeași «matrice stilistică», sunt surori gemene cu acelea puse de Vladimir Alexe în anul de grație 1996, anul mării schimbări a regimului politic din România. «Noi în ilegalitate – spunea Nicolae Ceaușescu – aveam tipografi care refuzau să tipărească, să culeagă anumite cărți (...) trebuie să se scoată din librării tot ceea ce nu corespunde acestei orientări, să se oprească tipăriturile necorespunzătoare»: iată o *directivă* ce-și face simțită din plin *actualitatea*, sub semnătura amintită. Vom muri și vom vedea efectele acestei directive cu adânci rădăcini în mentalitatea totalitară”. □ Asupra acestui caz se pronunță și Eugen Simion, care, în nr. 51-52 (20 decembrie-3 ianuarie) din „*Literatorul*”, îi dă replica acestui publicist, într-un articol intitulat *Nostalgicii și comitagiii...*: „În detaliu, articolul din «România liberă» bate câmpii și adună pe trei coloane toate mizeriile unei imaginații publicistice bolnave și mediocre. Dl. Valeriu Cristea, care este un mare critic, autor a peste 15 cărți fundamentale, este insultat, numit «un mare nostalgic al comunismului», «fan al lui Ion Ilie Ilescu», «școlit de manualele comuniste» și un produs, sigur, al obsesiilor comuniste... De aici acerbul Vladimir Alexe trece în alt plan și, urmărind filiația «Ilici», ajunge la Congresul al V-lea al PCR, la Komintern, la Béla Kun, la «dezmembrarea României în cinci regiuni», la Ceaușescu și la dărâmarea bisericilor românești. (...) Ce mai contează faptul că dl. Valeriu Cristea n-a fost membru al PCR și că, în lunga și admirabila lui carieră critică, n-a scris niciodată articole de laudă la adresa totalitarismului? Valeriu Cristea a votat însă cu dl. Ion Iliescu

și această opțiune constituie o culpă impardonabilă. De aici decurg, logic, toate consecințele: și Kominternul, și Béla Kun, și Congresul al V-lea al PCR (care, în paranteză fie zis, s-a ținut când dl. Valeriu Cristea nici nu se născuse!) și dărâmarea bisericilor în epoca lui Nicolae Ceaușescu și ironizarea «simpaticului și imbatabilului nonconformist Alex. George»... ■ Criticul se referă în continuare la revista „Caiete critice”, pentru sistarea apariției căreia pledează V. Alexe: „Revista «Caiete critice» este singura publicație din România care, înainte de 1989, n-a menționat vreodată numele lui Nicolae Ceaușescu, iar în 1987 a fost suspendată de cenzură din pricina numărului dedicat lui Mircea Eliade. Revista a reapărut în 1990 și, de atunci, ea a publicat în chip sistematic numere închinat lui Ion Caraion, Leonid Dimov, Ion D. Sîrbu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Mircea Eliade, Cioran, Mircea Vulcănescu... Este o revistă care încearcă să rămână în afara isteriei politicianiste și apără valorile culturii române, indiferent din ce direcție vin ele. Colaboratorii noștri nu sunt aleși după culoarea lor politică, sunt selectați doar după capacitatea lor intelectuală. (...) Cât despre afirmația iresponsabilului Vladimir Alexe cum că revista huzurește din punct de vedere material («n-au dus lipsă de hârtie, nici de personal...»), sunt obligat să precizez că situația stă tocmai pe dos: revista noastră apare foarte greu, redactorii sunt plătiți din an în Paște cu salarii derizorii, iar colaboratorii, ei bine, colaboratorii noștri n-au fost remunerați de ani de zile”. □ În fine, și cel vizat, Valeriu Cristea, se vede silit să își demonstreze încă o dată buna credință, confruntat cu *Triumful adevăratei democrații și stalinismul în floare* („Caiete critice”, nr. 11-12, „Cu și fără comentarii”). „Pe ce se bazează, totuși (curiozitatea cititorilor noștri presupun că este mare) o atât de categorică, tranșantă învinuire? Cumva pe numerele pe care, numai în ultimii ani, revista «Caiete critice» le-a consacrat exilului românesc, Basarabiei și Bucovinei, lui Leonid Dimov, Nichita Stănescu (o fi bun exemplul? căci poetul a fost, nu-i așa, «colaboraționist»), E. Lovinescu, simbolologului Vasile Lovinescu, lui Lucian Blaga, Ion D. Sîrbu, Ion Caraion, Tristan Tzara? (...) Vreau să spun că învinuirea strivitoare se bazează (vorba vine!) pe o notiță de vreo zece rânduri dactilografiate, inclusă în numărul 9-10, la rubrica intitulată «Cu și fără comentarii», declară, pentru început criticul, adăugând: „Iată-mă deci în fine demascat; iată de ce sunt în stare: «de atacuri contra burgheziei românești interbelice»! Dar eu am spus și o repet bucuros: nu-mi place *nici* burghezia, nu-mi place *nici* capitalismul (atenție la *NICI!*). Departe de a fi singulară într-un context mai general (poate doar la noi, în momentul de față), poziția mea este, dimpotrivă, banală: o vastă literatură antiburgheză și anticapitalistă (scrisă nu o dată de mari adversari ai socialismului – ca de pildă Dostoievski; lectură obligatorie: *Crimă și pedeapsă*, lectură facultativă: DPD, vol. 1) mi-o susține cu toată greutatea argumentelor ei. (...) Nu-mi închipuiam că nu e voie să critici, liber, ceea ce tu crezi că trebuie criticat, mai ales acum, când democrația adevărată s-a instalat

în fine și în România, după «revoluția de catifea»”. ■ Reticorica și mizele textului lui Vladimir Alexe sunt decodate cu atenție și comparate cu acuze mai vechi, de dinainte de 1989: „articolul din «R.I.» este unul *tipic stalinist*, de la un capăt la altul, de la supratitlu și titlu la concluzie (...) *Nostalgii comuniste pe banii contribuabililor? Cât timp se va mai face cultură comunistă pe spinarea statului român?* amintește în chip uimitor de pretinsa «*mânie proletară*» (înlocuită acum cu *mânia burgheză*) în numele căreia aveau loc în anii '50 cunoscutele demascări, excluderi, epurări, condamnări. Articolul amintește totodată de violența oarbă, nesăbuită, troglodită a lui Sfarmă-Piatră (legionarul!), ca și de modul de a «polemiza» practic în «Săptămâna» lui Eugen Barbu. *Mă recunosc tot atât de puțin în «portretul» pe care autorul articolului din «R.I.» mi-l face în 1996: «mare nostalgic al comunismului», «școlit de manualele comuniste și obsesiile acestora (sic)», marxist («marxistul V. Cr.»: nu e deloc o rușine să fii marxist, dar nu sunt marxist!), dând lecții «de marxism-leninism», (iată-mă și leninist!), ahtiat să fac «comunism de presă» și practicând denunțul de presă, precum cel «contra simpaticului și imbatabilului nonconformist» (e vorba, se înțelege, de dl. Alexandru George) pe cât m-am recunoscut în cel ce mi s-a făcut, folosindu-se cu totul alte culori, în 1959 când am fost exclus din UTM și exmatriculat din facultate. (...)* Nostalgii comuniste? Poate doar în sensul că îmi amintesc cât de tânăr eram când Eugen Barbu proceda exact cum procedează astăzi emulul său fără talent de la «R.I.». Și acum, ca și cu 20 de ani în urmă, un text de-al meu este reprodus și însoțit de un comentariu arbitrar, aberant”. ■ Criticul se referă și la una dintre principalele acuze la adresa sa (aceea de a fi „prieten” cu Ion Iliescu), frecvent repetată în acești ani: „Nu am avut cinstea să fiu prieten cu domnul Ion Iliescu; cuvântul «fan» nu mi se potrivește; altfel, recunosc fără complexe că și în 1996 am votat cu domnul Ion Iliescu; aveam, în ultimă instanță, de ales între doi oameni politici; am optat pentru cel care mi s-a părut mai bun, născut iar nu făcut, mai – vorba d-lui Emil Constantinescu – *competent*. Unde e crima? Iar dacă a alege e o crimă, unde e democrația? În ce privește folosirea numelui de «Illici» o consider de multă vreme un infailibil detector de prostie. Tare prost trebuie să fii ca să crezi că poți să-l combați pe domnul Ion Iliescu în acest chip!” ■ Reținem și caracterizarea pe care i-o face lui Alexandru George: „Un critic interesant, ba chiar bizar. Din păcate, nu a reușit să depășească niciodată complexul debutului său (regretabil de) târziu și pe niciunul din criticii deja afirmați în momentul intrării sale în arena. De aici o anume, explicabilă până la un punct, înăcrare și chiar înveninare a omului și scriitorului Alexandru George”.

● Din nr. 9-10 al revistei „Steaua” reținem interviul lui Mircea Popa cu Adrian Marino, „*Simt nevoia să privesc și în alte direcții*”. Istoricul și teoreticianul literar se referă la propria sa activitate profesională, ordonată în jurul modelului Călinescu (la început prin imitare, apoi prin delimitare) și la șansele

pe care le mai poate avea critica literară: „Foarte schematic vorbind, pentru a nu mă rezuma exclusiv la orientările intelectuale, se poate vorbi de o evoluție în permanent contratimp istoric... Se poate nota, inițial, o fază «călinesciană», din care au ieșit, să spunem, între altele, *Viața și Opera lui Alexandru Macedonski*. Dar de la momentul conceperii și publicării lor au trecut peste două decenii. Între timp prin detenție, reclusiune, izolare intelectuală, reflexii personale etc., am depășit radical această etapă. N-o reneg, bineînțeles, dar constat că mă urmărește mereu această total perimată «tinichea legată de coadă». M-am «regăsit», extrem de repede, în preocupări de teoria literaturii, critica de idei, hermeneutica, literatura comparată. Domenii care n-au nimic comun cu «călinescianismul». Momentul de «ruptură», de clarificare și reorientare, îl reprezintă, cred, *Introducere în critica literară* (1968). Tot ce a urmat n-are nicio legătură cu impresionismul călinescian, cu critica de tip creator-beletristic, de literatură cu și despre literatură. Nu contest: ea a dat, mai ales în cazul *Istoriei literaturii române* de G. Călinescu, rezultate strict literare, adesea admirabile. Dar formula este irepetabilă, intransmisibilă și, teoretic vorbind, total depășită. Și conceptul propriu-zis de istorie literară a evoluat mult. Detalii, poate, cu alt prilej. Unor cronicari literari «foiletoniști» le-a stat ceasul critic cu vreo cinci-șase decenii în urmă. Azi se scrie altfel: direct, limpede, eficace. Cronica literară modernă trebuie, în primul rând, să informeze, să orienteze și să popularizeze, să facă «publicitate» în sensul bun al cuvântului. Iar pretenția «cronicarului» că el singur stabilește valoare (și încă definitiv) a unei opere literare este cu totul exorbitantă și depășită. Valoarea literară, prin definiție mobilă, este rezultatul convergenței a cel puțin cinci-șase factori distincți etc. Iar cronicarul este doar unul dintre acești factori. Contează și numărul ecourilor scrise și mediatizate, în țară și străinătate, al exemplarelor vândute, al traducerilor, locul scriitorului în manualul școlar, în istoriile literare, în lucrările de sinteză etc. Pe scurt «recepția» în ansamblul său, în întreaga sa complexitate”. Criticul nu înțelege să se victimizeze, pornind de la „dosarul” său: „Detest profund metoda constituirii «dosarelor», inclusiv «inverse». Din același motiv evit, pe cât pot, și amintirea detenției mele (1949-1957), urmată de deportarea în Bărăgan (1957-1963). Motivul esențial? Participarea la activitatea ilegală a cercului de studii a *Tineretului Universitar Național Țărănist* (T.U.N.Ț). S-au editat și difuzat șase sau șapte texte ideologice. Cred că pentru prima dată s-a «vorbit», în acea perioadă, de «doctrina creștin-democrată». Detenția și deportarea vor fi evocate pe larg doar în amintirile mele postume. Câte ceva am amintit totuși în «Memoria» și «Jurnalul literar». Perspectiva obiectivă, echilibrată, deocamdată încă ne lipsește”. ■ Marino profită de acest interviu pentru a se delimita, o dată în plus, de o serie de elemente ale specificului național, incompatibile cu tezele sale rigid „europeniste”: „În esență, cât timp mentalitatea dominantă va fi ruralistă, etnicistă, naționalistă, izolaționistă, «occidentalizarea» în adâncime nu poate fi

posibilă. Progresele sale sunt strict condiționate în primul rând de doi factori: urbanizarea și formarea unei pături mijlocii influente. «Satul» nu poate și nici nu poate avea, noțiunea «Occidentului», a «Europei». Doar un mediu cultural citadin poate asimila și cultiva aceste valori. Este necesar apoi un schimb – două de generații. Lucrurile acestea le explică foarte bine Alina Mungiu în cartea sa *Românii după '89*. Evident, «racordarea» pro-occidentală bruscă are și părțile sale, după Dv., «rele». Aș spune, mai bine, inevitabile forme fără fond, imitații mecanice, sincronisme superficiale etc. Dar «forme», în timp, își crează «fondul» corespunzător. Chiar și T. Maiorescu și-a dat seama de această realitate, singura decisivă. Este însă nevoie de timp, continuitate, securitate și prosperitate economică. Partida deci se joacă la acest nivel, într-un cadru istoric și geopolitic precis”. ■ Marino declară că nu dorește să facă parte din Academie, pentru că îl irită noțiunea de „cultură oficială”: „V-am explicat că nu am nici cea mai mică afinitate cu «cultura» oficială. Așa cum Dv. nu doriți să intrați, să spunem, într-o lamaserie tibetană, nici eu nu doresc, deloc, dar absolut deloc, să fiu coleg cu Alexandru Bârlădeanu, C. Mănescu etc. etc., ale căror «opere» sunt într-adevăr impresionante. În general, să fiu membru al unei instituții, orice s-ar spune, de tip sovietic. *Uniunea scriitorilor*, cea veche, a reprezentat pentru mine doar o tristă necesitate. Nu înseamnă că în actuala Academie nu sunt și oameni de reală valoare”. ■ În interviu, teoreticianul se referă și la donarea propriei arhive BCU Cluj; aceasta include, printre altele, „un mare sector de corespondență literară și particulară, străină și română, cu mulți critici străini”, printre care și '60 de scrisori de la Matei Călinescu; colecția revistei „Cahiers roumains d'études littéraires”, perioada 1973-1980; „întrega arhivă a Forumului Democratic Antitotalitar din România”, de sub conducerea Doinei Cornea (1990-1991). □ Iritat de diferite idei vehiculate prin presă, Viorel Cacoveanu are o intervenție *Despre postcomunismul cultural*, în care demontează diferite prejudecăți (anti)comuniste din epoca actuală: „Există o opinie, pentru unii chiar un crez ferm, după care, la noi, ar fi acum un postcomunism cultural de toată frumusețea! Și nu doar că-l avem, ci, mai mult, el e periculos și violent, distrugător și nociv cum nu se mai poate. (...) Le [opiniile, n.n.] enumerăm doar: existența Ministerului Culturii ca for dirijist, care dă bani și controlează cultura; existența a prea puține publicații literare independente, particulare, și controlarea celor subvenționate de stat; existența unor foruri culturale (academice, uniuni de creație, cea a scriitorilor fiind des citată) de sorginte tipic comunistă, creații ale vechiului regim; editurile de stat sunt dirijate (iar!), controlate (iar) și prea multe în raport cu cele particulare, obstrucționate, neîncurajate... (...) Un Minister al Culturii există peste tot în lume. La noi, fiind al statului, e al puterii, și implicit, e murdar, corupt, dirijist, ostil culturii. Să-l desființăm, să păstrăm doar un birou pentru relații internaționale, doar ca decor al unei democrații?! Dar el asigură bugetul instituțiilor de cultură așa mic și dezavuat de unii, fără de care teatrele,

muzele, filarmonicele și revistele n-ar putea trăi! Fără a judeca cu dreptate și luciditate dăm cu piatra democrației în tot ce am moștenit. Bun sau rău, trecutul, cu valorile și rebuturile lui, e al nostru și vrând-nevrând, trebuie să clădim pe el. Dăm cu piatra și uităm că țări cu o avansată democrație și economie de piață subvenționează câteva teatre, restul sunt particulare și funcționează limitat în perioada unei stagiuni! Noi avem vrei 40 de teatre și nu știu câte facultăți! Le desființăm, trimitem oamenii în șomaj, să se recalifice?! Revistele literare și editurile sunt cam în aceeași situație. Le desființăm!?!” □

Într-un amplu articol intitulat *Mereu actualul Caragiale*, Constantin Cubleşan comentează ultimele titluri din exegeza acestui clasic: Alexandru George, *Caragiale*; Henri Zalis, *Caragiale comentat...*, Marin Bucur, *Opera vieții. O biografie a lui I.L. Caragiale*, vol. II; Georgeta Ene, *Caragiale la Berlin*; Valentin F. Mihăescu, *Viciul nepedepsit*; Dan C. Mihăilescu, *I.L. Caragiale. Despre lume, artă și neamul românesc* (antologie din publicistica și corespondența caragialiană); Liviu Papadima, *Comediile lui I. L. Caragiale*. Reținem câteva observații despre Alexandru George: „Între exegeții pasionați și statornici ai lui I.L. Caragiale, fără îndoială Alexandru George face o figură aparte. Nu atât prin ceea ce *construiește*, cât prin ceea ce *demolează*, nu atât prin ceea ce *afirmă* cât prin ceea ce *neagă*. Sau, mai bine spus, nu printr-o exegeză sistematică a operei autorului *Scrisorii pierdute*, o operă încheiară, articulată într-un demers unitar (de tip monografic, bunăoară) cât prin atitudinea polemică, de punere la punct a *ereziilor* colegilor de breaslă, care caută cu tot dinadinsul un unghi nou de interpretare, de lecturare, de judecare a operei caragialiene, supralicitând sau îngustând excesiv unghiul critic sub care autorul însuși își împlinise opera”. Sau despre Marin Bucur: „Biografia pe care o consacră Marin Bucur lui I.L. Caragiale este cea mai completă de până acum, cea mai fidelă în redarea tuturor meandrelor existențiale ale marelui scriitor, a cărui individualitate a marcat atât de simptomatic epoca sa literară. E o monografie solidă, consistentă, scrisă cu o pasiune cenzurată, cu o susținere documentară impresionantă a fiecărui pas pe care autorul *Scrisorii pierdute* l-a făcut, probând astfel prin totul ceea ce-și propusese de altfel în chiar titlul cărții sale, să ilustreze viața acestuia ca pe o operă a lui, unică și inconfundabilă. Probitatea lui Marin Bucur este garanția unei întreprinderi de istorie literară întru totul monumentală”. Și Georgeta Ene: „Demonstrația pe care o face Georgeta Ene în sensul ideii că stabilirea lui Caragiale la Berlin are un substrat politic și diplomatic adânc, deschide dintr-odată perspectiva unor alte interpretări ale imaginii însăși a marelui scriitor în contextul epocii și al istoriei naționale. Cercetătoarea revede, sub acest unghi de înțelegere, toate relațiile amicale ori de familie din această perioadă, angajamentele politice, culturale, jubileul aniversar și chiar episodul morții (căruia îi face un amendament nu lipsit de interes, propunând modificarea *filmului evenimentelor*, pe care familia și cei foarte apropiați l-ar fi *cosmetizat* din tocmai dorința de a

păstra pentru scriitor imaginea unui individ *casnic* prin excelență – Georgeta Ene repune în discuție, cu deducții și argumente ce dau de gândit varianta crizei cardiace survenite... în oraș, scriitorul fiind adus acasă într-o stare irecuperabilă), cartea sa, fiind, din acest punct de vedere incitantă, nemaivorbind de faptul că detalierea interpretativă a *operei epistolare* a lui Caragiale duce la rezultatul unui fals roman, scris cu pasiune și apetit... *detectivist*, ce sporesc farmecul lecturii”.

● În nr. 9-10 ale revistei „Poesis” sunt anunțate Premiile „Poesis” ’96. La secțiunea „Debut”, câștigă Valentin Iacob (*Petrogradul într-un pahar de șampanie*, Ed. Du Style), Mircea Țuglea, pentru volumul *Proezia*, Ed. Pontica primește un premiu financiar acordat de poetul Al. Lungu; lui Grigore Șoitu, pentru *Anticulinare*, Ed. Arhipeleag i se acordă premiul „Irina Gorun”, finanțat de tatăl poetei, scriitorul Mircea Gorun, din Israel; în fine, premiul special al juriului îi revine lui Marian Drăghici, pentru *Lunetistul*, Ed. Pontica (volum despre care scrie o cronică Ioan Romeo Roșianu) □ Traian T. Coșovei realizează un interviu cu Ioan Flora, „*Colac împletit peste pupăză*”. □ Într-o secțiune intitulată „Caietele «Poesis», referiri la „Frontiera «Poesis» 96”, care a avut loc în perioada 26-28 septembrie, la Satu-Mare. Cu acest prilej, a fost decernat un premiu pentru critică lui Al. Mușina și un premiu pentru traducere de poezie lui Valeriu Stancu. □ În fine, în cadrul rubricii „Confesiuni «Poesis»”, Ioan Romeo Roșianu publică un interviu cu Romul Munteanu, „*Singura șansă a unui om care scrie e aceea de a-și descoperi sinele, de a-și găsi «centrul solar» al propriei personalități*”.

OCTOMBRIE

1 octombrie

● Moare Alexandru Andrițoiu. Nr. 10 al revistei „Familia” se deschide cu o serie de necroloage ale celui care a fost, într-o anumită perioadă, redactor-șef al publicației. Scriu Ioan Moldovan, Șt. Aug. Doinaș, Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă, Gheorghe Grigurcu. Personalitatea celui dispărut este reflectată diferit de semnatari. Balotă: „Fapta de atunci a lui Alexandru Andrițoiu nu s-a numit numai bunăvoință și prețuire a valorilor, s-a numit pur și simplu *curaj*. Pentru un asemenea curaj, nu atât cei în cauză, cât însăși cultura română a acelor ani de constrângere îi va fi în veci recunoscătoare: în același timp, «Familia» a fost – alături de «Secolul 20» – o adevărată fereastră deschisă spre cultura universală”; Gheorghe Grigurcu: „Înzestrat cu facilitatea verbului și a mobilității sociale, n-a știut să evite contactul cu impuritățile epocii, dar, din fericire, a fost călăuzit și de o stea estetică, distinctă de cea oficială, în cinci colțuri, căreia i-a făcut plecăciuni, o stea culeasă de pe chipul lui Apollo și nu o dată răsfrântă în rubinul cupei lui Dionysos. (...) Acum când, prematur, a trecut la cele veșnice, doresc a reține binele pe care mi l-a făcut înainte și a uita răul pe care mi l-a făcut pe urmă. Îl iert creștinește”.

2 octombrie

• Pornind de la o emisiune TV, *Turneul candidaților*, Marius Tupan îi face, în nr. 36 al revistei „Luceafărul”, un portret lui (Nicolae) **Manolescu** („Acolade”), prezentând, printre altele, și circumstanțele în care acesta a intrat în politică: „Imediat după buluceala din decembrie, îi ironiza pe scriitorii care alergau să intre în partide (după ce *unicul* se segmentase în zeci de felii), căci rolul scriitorului autentic nu e acela să scoată panglici de nări sau să încălzească microfoanele de tot felul. Criticul persuasiv, temut și ironic, a căpătat rapid o revistă (i se cuvenea mai de mult), și-a exprimat (ca și altădată) tranșant opiniile, a demonstrat (pentru a câta oară?) că valorile impresionează în orice regim, până într-o zi când, simțind reanimarea *foștilor* (de la eșalonul doi și trei), asistând la impertinența barzilor de curte, dar și la agresivitatea cozilor (de topor), n-a mai putut rezista. O întreagă carieră de comentator, de aproape trei decenii, a fost abandonată (sperăm vremelnic) și, membru marcant al Alianței Civice, s-a desprins de-acolo pentru a întemeia un partid. A primit atunci și din stânga și din dreapta săgeți. Niciuna nu l-a împiedicat să-și croiască drumul spre Senat”. ■ În respectiva emisiune, în disonanță cu ceilalți candidați, Manolescu s-ar fi remarcat prin „ironia fină”, „cuvântul bine ales”, „dezinvoltura, aplombul și multe altele”; pe scurt, prezența sa a fost „un regal”. În schimb, Vadim Tudor ar fi făcut figură de „demagog și șarlatan”, iar Păunescu ar fi fost „lăbărțat ca balena Goliat, miasmatic ca orice baltă putredă, tumultuos ca orice râu de munte doldora de mortăciuni, frunze uscate și mълuri pestilențiale”. □ Alexandru George se pronunță negativ despre eseu lui Mircea Mihăieș, *Cărțile crude. Jurnalul intim și sinuciderea (A scrie despre ce nu se poate, „Opinii”*; continuarea în nr. 37, 9 oct., *Tot despre jurnal...*, „Opinii”): „Nu ezit deci să spun că eseu d-lui Mihăieș este în mod vizibil un «rest» din celălalt [volum, *De veghe în oglindă*, n.n.], nu o continuare și adâncire analitică. Și tema: legătura dintre sinucidere și ținerea unui jurnal intim mi se pare iluzorie, inexistentă, oricâtă bunăvoință aş depune și oricât mi-aş investiga memoria de autor care a citit și el unele cărți. (...) Există o «psihologie» a sinucigaşului, care s-ar putea lăsa surprinsă într-un lucid jurnal intim? Mă îndoiesc, deşi tema a fost tratată în romanul epocal al lui Goethe, care este însă al *Suferinţelor tânărului Werther*, nu al sinuciderii sale... (...) Or, un jurnal poate să consemneze cel mult atmosfera generală, climatul în care trăieşte scriitorul, dar nu poate avea drept obiect actul sinuciderii, care e unul de pură negaţie, de decizie de sine, de afirmare a unei vocaţii şi unor pretenţii”. Pe de altă parte, Alexandru George (care îi atribuie lui Mihăieș un volum intitulat *Tânărul Faulkner*) pare nemulțumit că nu și-a regăsit romanele „care speculează formula jurnalului intim” în lista bibliografică consultată de autor: „Să admitem că dl. Mihăieș și-a redactat interesantul eseu (care este, dacă nu mă înșel, teza sa de doctorat) mai înainte de a-mi cunoaște scrierile; oricum, tema cărții sale era de un interes arzător pentru mine și mă silea să

scriu, să intru în dialog, cu un coleg atât de apropiat. Din păcate, între timp, eseistul de la Timișoara a devenit și comentator politic (într-o gazetă literară!) și s-a pus în situația inadmisibilă după mine de a scrie pe partitura altuia; și pe mine, pe care presupuneam că mă ignoră, m-a acoperit într-o pagină întreagă de text cu tot felul de sarcasme și ironii, ba chiar, ceea ce e inadmisibil, cu insulte, asta putând ridica bănuiala din partea mea de replică indirectă”.

■ Punând judecata lui Alexandru George pe seama mai vechii polemici din acest an, Mircea Mihăieș îi răspunde criticului, în nr. 41 (16-22 octombrie) al „României literare”, într-o intervenție intitulată **Georgicele (variantă de interpretare)** („Contrafort”). Autorul precizează, mai întâi, că nu este autorul unui volum intitulat *Tânărul Faulkner* și consideră că „teza pe care se sprijină [Alexandru George, n.n.] e una clar resentimentară: sancționarea îndrăznelii unui autor de a fi îndrăznit să nu se refere la contribuțiile (majore, nu-i așa? ale domniei sale”. În plus, critica lui Alexandru George ar fi o manifestare de „intoleranță”: „Pentru că nu admite, fundamental, ca cineva poate fi de altă părere decât domnia sa, dl. George se dedă la metode de discreditare (și intimidare: pe tot parcursul articolului sunt calificat, condescendent, drept «tânărul critic», pentru a sublinia că «năbădăile» mele sunt explicabile prin puținătatea anilor!) care nu au de-a face nici cu literatura, nici cu morala”.

● Două lecturi, după două grile diferite, ale broșurii lui Pamfil Șeicaru *Rechizitorii* (prefață de Nicolae Florescu, Editura „Jurnalul literar”, București, 1996) pot fi găsite în nr. 39 al „României literare”. Prima, indirect polemică, îi aparține lui Nicolae Manolescu (**Omul și opera**): „Sadoveanu și Arghezi sunt, cum se spune, puși la zid ca oameni, deși li se recunoaște geniul artistic. M-am gândit la efortul pe care generația mea de critici l-a făcut cu începere de la jumătatea deceniului al șaptelea de a separa opera de om; singura noastră șansă de a apăra valoarea, în condițiile în care biograficul însemna pe atunci un «dosar de cadre» împovărat. (...) Paradoxul estetismului nostru din deceniul al șaptelea constă în caracterul său politic. A putea privi valoarea ca o realitate în sine era deja o formă de a ocoli ideologicul. Primatul textului, sugerat de structuraliști, permitea dezbărarea comentariului critic de tot ceea ce îl putea periclita: referința la o biografie sau la o personalitate deseori incompatibile cu normele de viață comuniste, obligația de a lega artisticul de o filosofie (cazul Blaga) și așa mai departe. Se înțelege de ce avea caracter politic demersul nostru: el submina un sistem de conduită literară, acela oficial, și conducea la norme și la standarde pe care oficialitatea nu le putea controla”. □ A doua lectură este cea a lui Gheorghe Grigurcu; criticul descoperă astfel un posibil model pentru analiza de tip „revizionist” (**A pune degetul pe rană**, în „România literară”, nr. 39, „Cronica literară”). În opinia lui Grigurcu, două texte ale publicistului cuprinse în acest volum, *Scrisoare deschisă lui Mihail Sadoveanu* (1954) și *Arghezi. Tejgheaua cuvintelor* (1958), ar prefigura „unghiul actual de analiză etic-estetică” (în care opera ar fi văzută ca un

„corectiv moral” al unui „antierou”): „Conținând și pasaje elogioase, chiar retrospectiv-duioase, la adresa celor doi autori fundamentali, care, orice s-ar spune, avem sentimentul că vor rămâne fundamentali atâta vreme cât va ființa literatura română, *Rechizitoriile* lui Pamfil Șeicaru nu «denigrează» și nu «demolează» pe nimeni. Aceste texte aprige și inconfortabile au meritul de-a pune degetul pe râni pe care ne facem adesea a nu le vedea, ceea ce nu înseamnă că ele nu există și că nu dor. (...) Conceptul lovinescian al mutației valorilor estetice se conjugă cu cel al libertății de conștiință, aceasta din urmă dobândită după abolirea cenzurii, îngăduindu-ne, abia astăzi, a scoate la iveală factori care erau cvasiasimilați secretului de stat, a ne rosti opiniile și a ne formula judecățile așa cum credem de cuvință”. Nu lipsesc nici referirile, previzibile, la „un blocaj conservator”, reprezentat în principal de Eugen Simion, socotit aici, printr-un artificiu retoric, adevăratul „dușman al valorilor”: „Interesul personal al acestor «voluntari» e de ordinul evidenței. Spre a-l disimula cât de cât, ei perorează în numele unei tradiții chipurile ultragiutate, al unor mari valori chipurile amenințate cu «demolarea». Se lustruiesc pe ei înșiși, prefăcându-se a-i slăvi dezinteresat pe înaintași. Întrebarea este – o întrebare eliminatorie – dacă ideea de valoare estetică poate fi slujită prin jugularea discuției, prin excomunicarea spiritului critic. (...) Cine e, cu adevărat, dușmanul valorilor?” □ În rubrica sa dedicată premiilor literare, Ioana Pârvulescu a ajuns la anul 1975 și la romanul *Incognito* al lui Eugen Barbu (*Eugen Barbu & Co*, „Premiile literare”, „Neconvenționale”). Ignorând chiar dovezile (notorii) de plagiat, romanul nu rezistă timpului, iar favoritismul premierii de atunci apare ca frapant: „Dar chiar punând în paranteză problema paternității în ora dintre paginile romanului *Incognito* se constată cu ușurință la lectura de astăzi că nu merita premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor. «Zona interzisă» în care avea acces Eugen Barbu este astăzi deschisă, istoria anilor 40 prezentată de el seamănă cu aceea din manualele de istorie ale perioadei comuniste, narațiunea este forțată în paginile de senzație, confuză în cele de «filosofare», ratată penibil acolo unde se încearcă altă factură decât cea a romanului tradițional. Este cazul părții a III-a, *Un proces cu multe consecințe* unde contrapunctul și rememorarea sunt extrem de stângaci folosite, devenind inutile”. □ Într-un grupaj intitulat „Mircea Eliade – inedit”, sunt publicate o serie de *Scrisori din exil*, trimise de autor lui D. Țepeneag, în perioada anilor 1971-1976.

● În nr. 40 din revista „22”, Gabriela Adameșteanu continuă serialul său despre viitoarele alegeri electorale (*Șanse egale*; ultima parte în nr. 43, 23-29 oct.), cu notații despre Ion Iliescu. „La ora actuală, în România, președintele Ion Iliescu este contestat pentru imensa responsabilitate ce îi revine în politica falimentară, dezastruoasă, dusă în acești aproape 7 ani, în urma căreia populația s-a trezit grav sărăcită, iar țara cu șansele de integrare în structurile europene și euro-atlantice ratate”, observă Adameșteanu, notând și „un

sentiment cvasi-unanim al gravității momentului, al faptului că România a pierdut din nou trenul și riscă să mucezească într-o margine de drum, departe de lumea dinamică, efervescentă, dacă nu intervine o schimbare radicală. Un sentiment că ne aflăm în ceasul al 12-lea”. Referiri și la modul (înșelător) în care este percepută politica iliesciană în exterior (de către Alfred Moses, ambasadorul SUA în România, spre exemplu) sau la televiziunea socotită aservită puterii. □ Dan C. Mihăilescu scrie despre volumul lui Iosif Sava, *Radiografii muzicale* (Ed. Polirom) un articol intitulat ***Fanatismul moderației*** (continuare în nr. 41, 9-15 octombrie). Realizatorul emisiunii „Serate muzicale” ar reprezenta „acel tip elegant de reacționarism, adică de conservatism doctrinar, prin care *statu quo*-ul socialist, căldurica populismului autobenefic și ascunderea propriilor avânturi dictatoriale îndărătul lui *vox populi, vox Dei* dezamorsează sistematic, nu brusc, ci lent, orice apetit pentru deschiderea critică”. Se dau și câteva exemple: „Vorbește Patapievici de mârlnăria dictatorială din armată. Da, se grăbește Iosif Sava, dar «bădărănia de acest fel nu e tipică tuturor armatelor?» Vorbește Patapievici de mitocănia care a proliferat enorm la noi, de sus și până jos. Dar, oare, sare Sava, oare «mitocănismul acesta nu e caracteristic întregii lumi contemporane?» (...) Ce e cu «această permanentă ancorare a dumneavoastră în politic»?, îl canonește Iosif Sava pe Patapievici, «tot timpul faceți apel la politică, credeți în politică mai mult decât Aristotel» – marotă cotrocenistă”; „Spiritul critic i se pare întotdeauna în exces, ca semn al «iacobinismului», Octavian Paler i se pare direct un «purător de ghilotină», la capitolul «căpitanul Soare» – «n-aș vrea să insist», dorința de a tranșa între adevăr și minciună în politică și practica socială e imediat taxată de vendetism și îndemnată la *coincidentia oppositorum* (...) replica e fulgerișă când se vorbește de rău despre Sartre, amintind numaidecât de Heidegger, când e bârfit Aragon, e imediat probozit Céline ș.a.m.d.”. Dan C. Mihăilescu se delimitează și de unele din reacțiile sau opiniile invitaților (Adrian Marino): „Câtă concesivitate perfidă era în ideea lui Noica, după care se poate învăța sanskrita și la coada vacii! Câtă mizerie în mirarea lui Adrian Marino, proaspăt revenit de prin frecvențele-i «carnete europene», cum că tânărul exeget X – privat de cele mai elementare instrumente de referință – nu are știință de cea mai recentă apariție editorială-n domeniu, de la Paris! Și câtă perfidie era în *trucatul* dogmatism al lui Șerban Cioculescu, atunci când acesta semna în «Scînteia» articole de veștejire a noilor metode occidentale din critica literară, acuzând de «cosmopolitism» eforturile autohtone înnoitoare!”.

4 octombrie

● Din interviul acordat lui Heinz Norbert Jocks de Emil Cioran, publicat, cu titlul „*De foarte tânăr am trăit cu moartea*”, în nr. 40 din „Literatorul” în traducerea Doinei Antonie Constantinescu, reținem referirile în răspăr la

întâlnirile cu reprezentanții existențialismului francez, Sartre și Camus: „Iarna, cum nu se făcea foc la Paris, mă duceam în fiecare dimineață, la ora 8, la Café de Flore și foarte adesea, aproape zilnic, Sartre ședea alături de mine. Acest loc era ca un birou unde citeam, fără a simți nevoia de a vorbi cu vecinul meu, căci eu nu eram interesat de opera sa. Și apoi eu eram total necunoscut, o nulitate, în timp ce Sartre era deja o celebritate. Pe Camus nu l-am văzut decât o singură dată. El a comis o eroare grosolană. În calitate de lector la Gallimard, a citit prima mea carte, scrisă în franceză, *Tratat de descompunere*, și s-a pronunțat pentru publicarea cărții. Știți ce mi-a spus apoi? «Bine, e foarte bine ceea ce ați scris acolo, dar acum va trebui să participați la circulația ideilor». Acest lucru se spune unui debutant, care abia a început să scrie, nu unuia ca mine, care înghițise, în tinerețea sa, o bibliotecă întreagă. Din acea clipă, cazul lui era clasat pentru mine. Era prea naiv. Am plecat de lângă el, aproape fără a rosti o vorbă. El trebuia să-și dea seama că nu eram la prima carte, că publicasem deja nu știu câte cărți, în română”. □ Eugen Simion publică, sub titlul *Criza religioasă*, un fragment din *Convorbirile cu Petru Dumitriu*. □ Răzvan Voncu meditează la *Dilema literaturii angajate* („Viața cărților”), pornind de la volumul lui Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă* (RAO, 1996). În prozele reunite aici, am asista la „abandonarea optzceismului ca formulă literară”, mai exact, la „abandonarea procedeelelor textualiste, prozatorul exploatând, chiar mai mult decât era recomandat, «poetica realului» și oralitatea”. „Povestiri[le] din lumea veche” ar forma „sectorul cel mai bun al cărții, deși pe acest plan, al prozei de audiție și observare (*ciné-vérité* literar), Cristian Teodorescu se află cumva în urma lui Cătălin Țîrlea, care are mai mult umor și mai puțin cinism”; însă atunci când „încearcă să concureze articolele de ziar, ca autenticitate referențială”, „rezultatul e derizoriu”, de „infra-literatură propagandistică”. □ Fănuș Neagu este prezent cu un alt fragment din *O corabie spre Betleem*. □ Mircea Ghițulescu scrie despre teatrul lui Matei Vișniec (*Viziuni dramatice*; continuare în nr. 41, 11-18 octombrie): „Berăria și pofta de trâncăneală din *Sufletul fricii* (...) te duc cu gândul la Caragiale. Bruno al lui Vișniec pare un «Mitică» euforic și locvace, creator de scenarii periculoase, bazate pe o perfidie universală. (...) am putea spune că Vișniec radicalizează «momentele» lui Caragiale, viziune existențiale și acestea, pe vremea când nu aveam cuvinte atât de sonore la îndemână. (...) Pare că Vișniec reia specia «realistă» a *momentelor* din perspectiva suprealistă. Să nu uităm apetitul confesiv al personajelor care nu-și mai au prototipul nici în berăriile bucureștene, nici în bistrourile din Paris, ci fâșnesc din conștiința acută și din sensibilitatea exasperată a europeanului contemporan. Epurate de orice determinări realiste, fie acestea psihologice, sociale ori istorice (cu puține excepții cum ar fi suita de scenete despre «spălarea creierelor»), *momentele* lui Vișniec primesc sugestii metafizice, evitând satiricul sau caricaturalul pur. Temele sunt obsesive: senzația de

mistuire a corpului însoțită de plăcerea de nedescris de a fi devorat (*Voci în întuneric I, Dresorul*), invazia oribilă a organicului (fluturi, melci etc.), damnarea individului la solitudine cosmică (*Omul din cerc*), deprecierea ființei umane (*Omul ladă de gunoî*), halucinația morții (*Omul cu calul*), totul pe fondul unui cinism irevocabil al materiei”.

5 octombrie

● Într-un articol intitulat ***Gheara leului*** și publicat în nr. 1990 din „Adevărul” („Accente”), C. Stănescu propune o paralelă între Mihail Sadoveanu și Petru Dumitriu, judecați din punctul de vedere al compromisurilor estetice făcute: „Autorul lui *Mitrea Cocor* este, nu încapă îndoială, *un alt scriitor* decât Sadoveanu din oricare altă carte a lui. Cred că decizia lui Mihail Sadoveanu de a se «prostituă» scriind o carte atât de proastă – cum o și merita «comanda socială» căreia i se supunea – este, în felul său, mai *morală* decât ușurința cu care autorul *Cronicii de familie* și-a îngropat «talantul» în *Drum fără pulbere* și celelalte. Efortul, vădit, cu bune rezultate (!), de a se menține *la propriul său nivel* și în cărțile «*pactului cu diavolul*» îl face culpabil într-un grad mai mare. Scriind *Mitrea Cocor*, Sadoveanu a dat Cezarului o carte submediocră și penibilă, servindu-i directivei politice o *maculatură* compromițătoare, de la primul la ultimul rând. (...) Sadoveanu se poate dispensa cu ușurință de *Mitrea Cocor*, ca de un *corp străin* într-o mare operă. Petru Dumitriu nu-și poate «ucide» aceste cărți, în care scriitorul continuă să fie, chiar împotriva propriei voințe, el însuși. Opera marelui scriitor rămâne adânc înfipită în biografia omului, ca umbra unui actor prea îndrăgostit de sine însuși...”.

● Nr. 40-41 al revistei clujene „Tribuna” îi este dedicat lui Adrian Marino. Într-un dialog cu Maxim Danciu, teoreticianul se referă la unul dintre proiectele sale viitoare, prin care intenționează să dea o replică viziunii din celebrul eseu cioranian, *Schimbarea la față a României* („***Nu sunt în relații cordiale cu niciun Yogin de contrabandă, nu-mi pictez pe frunte ochiul lui Shiva și nu am cea mai mică intenție să mă mut în Shambala***”): „Adun idei și materiale pentru o sinteză ideologică de tip «critic», «liberal» și «proeuropean». Într-un sens, o replică polemică drastică la *Schimbarea la față a României* de E.M. Cioran. Oricât și-ar fi renegat autorul unele pasaje și chiar capitole întregi, cartea rămâne – de la un capăt la altul – de esență iraționalistă, totalitară, antiliberală, antidemocratică, antioccidentală. Deci, la antipodul convingerilor mele. E.M. Cioran a rămas până la sfârșit un adversar ireductibil al pașoptismului, liberalismului, civismului democratic românesc, spiritului critic raționalist. A ataca chiar și în ultimul său interviu, din 1995, pe Iuliu Maniu, care a murit în închisoare pentru principiile sale, declarate disprețuitor «abstracte» (după autor și «utopice») și nu regimul totalitar comunist, mi se pare revelator. Și chiar o impietate. (...) Cartea va fi (dacă voi avea răgazul s-o scriu) și o polemică deschisă împotriva totalitarismului și extremismului de

orice culoare (verde, brună, neagră, roșie), ca și a culturii domnată de «profeți», *guru*, «maestrii» inspirați și infailibili, «căpitani» filozofici, învățători ai neamului, «directori de conștiință» etc. În general, opusă oricărui *Führerprinzip* în cultură.” □ Despre opera și personalitatea lui Marino scriu: Ion Vlad, *Construcție hermeneutică și istorie a conceptelor*, Monica Gheț, *Fervoarea normalității* (cronică despre ultimul volum, *Politică și cultură*) și Mircea Popa, *Adrian Marino la 75 de ani. Elogiul spiritului european*. Reținem un pasaj din această ultimă intervenție: „Într-o vreme în care condeiul era unsuros până la greață, el și-a păstrat verticalitatea și demnitatea scrisului, apertura lui europeană, dinamismul ideilor, subiectul performant, tenuitatea convingerilor, suplețea despicărilor logice, vigoarea analitică. Ținându-se departe de politică, de așternutul insalubru al acesteia, care i-a hărăzit priciul de la Aiud și rezervația de la Lățești, Marino și-a făcut o credință din drumul lupului singuratic, din lupta solitară și încrâncenată cu Timpul care i-a fost furat, la fel ca Nicolae Balotă și Ion Negoitescu, a strălucit în piscurile cele mai înalte ale gândirii”. □ Tot M.[ircea] P.[opa] analizează diferite aspecte ale relației criticului cu G. Călinescu (de la articolele despre acesta, la colaborarea la diferite publicații și până la desprinderea de sub tutela mentorului) într-un articol intitulat *Sub semnul lui Călinescu*. Sunt reproduse și două scrisori primite de la G.C., din anii 1943 și 1944. În ultima, criticul face observații despre structura interioară a discipolului său și îi dă o serie de sfaturi: „Cu acest prilej, dar și înainte, mi s-a relevat nerăbdarea d-tale de a publica («generația sacrificată», «bursă în Franța» etc.) unită cu oarecari inițiative («sunt prieten cu C., C. cu O.» etc.). La care încă odată răspund: dacă urmărești o izbândă ideală, publicitatea asiduă nu aduce nicio satisfacție (Schopenhauer, Nietzsche n-au găsit editori!). Dacă urmărești un folos practic, «o carieră» (mi-ai vorbit și de un astfel de scop), atunci nu ești un om de litere. În materie literară trebuie să alegi hotărât, de la început, între izbânda materială și izbânda ideală («inactuală cum zice Nietzsche»). (..) Când te apuci să scrii critică, închină-te ca un comandant de corabie și încrede-te lui Dumnezeu. Nu știi ce stâncă te pândește”. „Caută-mă în cărți!”, îl mai sfătuiește Călinescu, trimițând, indirect, un mesaj tuturor istoricilor literari.

6 octombrie

• Viorica Rusu, C. Stănescu, Răzvan Mitroi îl interviuează pe Petru Dumitriu în nr. 339 al „Adevărului literar și artistic”: „*Îmi vine să le spun românilor: bă, ați devenit o nație de judecători*”. Prozatorul, sosit în țară exact în perioada electorală, când îl susține pe unul dintre candidații la președinție, este încântat că în România lucrurile nu au mers mai rău decât ar fi putut merge: „Nu știu cum e, dar Țara Românească a avut noroc. Întâi, a scăpat de război civil în decembrie '89. E o minune. Ce era mai normal decât Securitatea să tragă în Armată, Armata să tragă în Securitate și amândouă în civili? Ați

scăpat de război între români și români. Țasta e primul lucru. Al doilea, România are o constituție bună, căreia eu, un singur profan, îi găsesc unul sau două cusururi. Cam prea multe partide (...) Plouă cu candidați la președinție... Dacă ați avea doi sau trei...". Detaliază relațiile sale cu președintele Iliescu, a cărui candidatură o susține cu argumente originale: „Am avut onoarea să fiu primit la Paris de președintele Iliescu. I-am spus ce am pe suflet. Eu aveam pe suflet numai *Operele alese*, pentru care o remarcabilă editoare, d-na Domnița Ștefănescu, făcuse un plan extrem de inteligent și de bine argumentat. Era gata să pornească. Pe urmă ea a plecat de la Fundația Culturală Română și au venit acolo alte persoane. Au trecut doi ani, acum au trecut trei de când nu s-a mai mișcat nimic. Eu i-am spus domnului președinte: «Dacă există o posibilitate, să mă ajutați, ca să se miște. Nu vreau nimic altceva»" (...) Cred că îl aprob pe omul ăsta. Drama e că nu-i cunosc pe ceilalți candidați la Președinție. Nu cunosc nici partidele. (...) «Domnule președinte, eu nu vă lingușesc, dar când mă gândesc că sunteți ultimul într-o serie care începe cu Carol al II-lea, continuă cu Ion Antonescu, cu Mihai I, cu Gheorghiu-Dej și apoi cu Ceaușescu: pentru mine sunteți un înger»". În schimb, prozatorul precizează că prezența sa în timpul campaniei electorale ar fi „întâmplătoare”, probleme de sănătate silindu-l să amâne vizita plănuită inițial pentru primăvara 1996. ■ În altă ordine de idei, prozatorul își mărturisește și culoarea ideologică: „Eu am suferit [în receptarea din Franța, *n.n.*] că nu eram de stânga. Nu sunt de dreapta. Eu sunt... (...) și, și. Adică, sunt conservator. Îmi place să nu se schimbe nimic. Dar văd ce văd, ochii mei sunt limpezi și, când văd o chestie care merită reformată, zic să se reformeze imediat și *à fond*”. ■ Răstoarnă acuzele de colaboraționism de după 1989 (adresate mai mult altora): „Asta e o generalizare și o învinuire crâncenă. Să spui «colaboraționism». Da' ce? E totuna? Dacă Malraux a fost ministrul Culturii sub De Gaulle, era colaboraționist? El, care fusese comunist! (...) Îmi vine să le spun românilor: «Bă, ați devenit o nație de judecători». Ce-i asta? E bine? Nu e bine! (...) Asta mie nu-mi place deloc. Chestia cu judecata. Eu sunt un om iertător și, pe cât pot, generos. Față de mine însumi sunt, cred, drept”. „Colaboraționistii” de față au și unele trăsături nebănuite: „M-am dus repede să mă documentez [la Canal, *n.n.*] pentru a doua oară și am dat cu nasul de sârmă ghimpată. La prima vizită nu era. Nu erau lagărele, nu erau pușcăriși. E bine? Ce era de făcut? Eu aveam de ales. Suprimi? Cum explici? Oprești? Cum explici? (...) Cine a știut că mă rog în fiecare zi și în fiecare noapte, până în 1960? Cine m-a văzut pe mine că ședeam în ședințe, la Canal și în alte părți, și spuneam: «Doamne, iartă-mă, ce fac?» În sinea mea. Și ăia trăgeau lozinci. Și eu ziceam «ura», după ei”. ■ „Mă rog în fiecare zi aproape, pe românește, cu gura închisă. Eu, în mintea mea”. ■ Are în proiect trei cărți: *Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere*; *Cercel* (nu este vorba de Petru Cercel, ci de un tiz, scribul lui Vodă Petru și cirac pe lângă Mihai Viteazul „și el povestește acum Toledo și Parisul

din viziunea unuia în anterior și cu barbă”); pentru a treia „n-am încă itlu, dar ideea o am”. ■ În privința reeditorii propriei opere, are o atitudine „cicraniană” (nedorind republicarea unor scrieri precum *Drum fără pulbere*): „De ce să-i supun la lectura unor lucruri care pe mine mă zbârvesc, mă oripilează. De ce să-și îmbâcsească judecata? Ce, au mai fost acolo? Am fost băgat acolo de tiranie. N-au decăt să mă caute prin bibliotecile mai vechi. Eu nu am intenția unui trucaj aici. Nu mint și nu mă feresc. Și apoi, de ce să judece niște chestii pe care eu le scuip, le vomit?! Eu le-am scris și asta e nenorocirea vieții mele. De ce vor ei să se bălăcească în nenorocirea vieții mele?” □ La rândul său, în cadrul rubricii „Revista revistelor culturale”, „Interim” comenta editorialul lui Ion Cristoiu despre scopul revenirii în țară a prozatorului; pentru întreaga discuție, v. *supra*, 30 septembrie. □ Sunt publicate alte *Istorii literare și artistice 1969-1989* din Cartea Albă a Securității. Una este o convorbire a unui general de securitate cu Dumitru Țepeneag, din aprilie 1970, în legătură cu întâlnirile sale cu Dimov, socotite subversive. „Tot ce se discută într-un grup, în afara cadrului organizat, se numește activitate ilegală”- îl avertizează ofițerul de Securitate, care îi reproșează câteva afirmații făcute în timpul discuțiilor cu Dimov – „că nu sunt libertați, că cenzura trebuie desființată, că trebuie să facem și noi cum au făcut scriitorii cehi, să folosim adunarea (US, n.n.), care să aibă un manifest, că atmosfera este încălzită”. ■ Alte note sunt cele despre „activitatea obiectivului Lulu în ziua de 8 noiembrie 1971” („Lulu” ar fi Gabriel Liiceanu) și despre „discuțiile purtate în ziua de 5 noiembrie a.c. [1988, n.n] de Andrei Pleșu și soția sa, cu ziariștii francezi Pierre Blanchet și Gilles Luleau” (despre cazul Ursu, politica Gorbaciov – „După 5 ani e posibil să avem un Gorbaciov”, speră Pleșu; despre cele trei tipuri de deținuți – „recalcitrantii”, care au fost până la urmă eliminați; cei care „organizau guverne pentru când vor ieși din închisoare” și care „au sfârșit prin a cădea în ridicol”; și, în fine, a treia categorie, căreia detenția îi servea pentru „a face filosofie”). ■ Citind documente de acest tip, Andrei Pleșu are sentimentul că asistă la *Talcicul dosarelor* („Dilema”, nr. 197, 18-24 octombrie): „Cu alte cuvinte, *toată lumea* are, potențial, acces la dosarul meu și la o sumedenie de dosare adiacente. Toată lumea, numai eu nu! Aici legea devine aproximativă. Ea îngăduie *oricărui* hoțoman al fostei securități să livreze *oricărui* hoțoman din presa actuală *orice* document de arhivă despre *oricine*”. Eseistul are „o singură exigență, strict profesională”: „să mi le trimită întâi la corectat” (pentru a se evita greșelile de tipar). „În ce mă privește, mă resemnez. N-am nimic de ascuns. Nici nu țin să fiu dovedit ca disident autentic”, adaugă Pleșu.

9 octombrie

• *Vizita bătrânului tovarăș*, adică a lui Petru Dumitriu, este ironizată de Marius Tupan în nr. 37 din „Luceafărul” („Acolade”); astfel, scriitorul „aleargă de la aeroport nu la Uniunea Scriitorilor, nu la Academia Română, nu

la Ministerul Culturii, nu la vreun azil de bătrâni, nu la vreo casă de copii handicapați, ci într-un studio de televiziune, pentru a ridica, slugarnic, osanale lui Ion Iliescu, și el un tovarăș de nădejde, lustruit în strategii moscovite, aflat acum, desigur, în plină campanie electorală. Emoționat de întâlnirea – surprinzătoare! – cu înaltul bărbat al țării, scoate primul porumbel din gură: am ajuns aici prin sforăriile prietenilor! Ca și când el se metamorfozase într-un vegetativ și nu putea să reacționeze! Ba, mai mult. Vine cu o altă precizare, la fel de reconfortant – cinică: am ținut să-l sprijin pe președinte! Nu mai era nevoie de precizări, se observa cu ochiul liber!” □ Angela Marinescu este prezentă cu poemele: *Fuga postmodernă I, Fuga postmodernă II, Fuga postmodernă III, Blues, Blues, Blues*. □ Eugenia Tudor-Anton notează cu amărăciune: *Dinescu – o mare dezamăgire*. Editoarea Hortensiei Papadat-Bengescu l-a urmărit pe poet la o emisiune de pe TVR 2, iar observațiile sale se pot așeza sub semnul umorului involuntar: „Dumnealui glumește usturător, cum îi e felul, pe seama Opoziției de la noi, dar mai ales a Convenției Democratice, se leagă până și de barba candidatului Convenției și numește «păcăleli» aranjamentele și promisiunile domnului Emil Constantinescu. Doar se face a nu vedea, a nu observa «păcălelile» și demagogia găunoasă a domnului Iliescu, (...) atâta vreme cât, în șapte ani de președinție, dumnealui n-a izbutit să facă să dispară, în școlile de la sate, păduchii și râia. Și n-a ridicat un deget ca să stopeze nenorocita prăvălire a monedei naționale, așa încât leul a devenit o biată javră fără putere...” □ Reținem și un studiu al lui Mircea Martin, *Spre un postmodernism nețărnut?*, în care sunt inventariate trăsăturile curentului și, mai ales, disocierile, dar și consubstanțialitatea cu programele moderniste sau avangardiste. Spre exemplu, deși fundamentele lor (prin care și raportarea la ideea de tradiție) sunt fundamental diferite, avangarda și postmodernismul ar avea unele trăsături comune: „O asemănare de fond există însă între Avangardă și Postmodernism în ciuda a tot ceea ce le separă și ea rezidă în ceea ce aș numi *anti-clasicismul lor funciar*. Ce înseamnă asta? Poeții și pictorii avangardiști aveau sentimentul că protestul pe care își propuneau să-l transmită se atenuează și chiar se epuizează în aparență și transparența formei. Și atunci ei neagă forma însăși. Negație care nu va putea fi niciodată dusă până la capăt, rudimente formale rămânând chiar și în cele mai îndrăznețe experimente exact în măsura în care acestea erau reușite. Aici vehemența atacului avangardist întâlnește ultima – inexpungabilă – redută: convenționalismul ireductibil al oricărei opere de artă, altfel spus, clasicismul ei inerent. Fără să urmeze un asemenea traseu interior, autorii postmoderni sunt implicit anti-clasici câtă vreme nu mai mizează pe unitatea operei (garantată de centralitatea subiectului). Din acest punct de vedere, am putea spune că adevăratul sfârșit al clasicismului îl reprezintă nu Avangarda, ci postmodernismul”. • Liviu Ioan Stoiciu prezintă, în nr. 237 din „Cotidianul”, Zilele culturale „Poesis”, care au avut loc pe 27 septembrie la Satu-Mare

(*Luminează-te prin poezie și fii!*). Au fost peste 100 participanți – poeți, editori, jurnaliști; iată câțiva dintre ei: Marin Mincu, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Iova, Cornelia Maria Savu, Bogdan Ghiu, Cezar Paul-Bădescu, Dan Stanciu, Mihail Gălățanu, Cătălin Țirlea, Ioana Drăgan, Claudia Țița. Mircea Muthu, Adrian Popescu, Ion Mureșan, Dan Damaschin, Cezar Ivănescu, Lucian Vasiliu, Cassian Maria Spiridon, Cornel Moraru, Al. Cistelean, Al. Mușina, Andrei Bodiu, Viorel Marineasa, Daniel Vighi, Ioan Moldovan, Romulus Bucur etc.

• În nr. 40 al „României literare”, Alex. Ștefănescu scrie despre volumele *Simfonia destinului* (I, II, cuvânt înainte de Iosif Sava, prefață de Dorin Popa, București, Ed. Integral, 1996) și *Radiografii muzicale. 6 serate TV cu: H.-R. Patapievici, Octavian Paler, Nicolae Breban, Aurel Stroe, N.C. Munteanu, George Pruteanu (Ofensă adusă mediocrității)* („Cronica literară”). Criticul mai semnalează, fără a insista, convorbirile (de la seratele muzicale) cu Gabriel Liiceanu, Nicolae Manolescu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Adrian Păunescu, Horia-Roman Patapievici. Iată și o prezentare a amfitrionului și a manierei sale de conversație: acesta și-ar contrazice mereu invitații, jucând „rolul de avocat al diavolului, hotărât să-i determine pe interlocutori să abandoneze orice formă de convenționalism și să trateze teme inconfortabile”. □ Gheorghe Grigurcu scrie și despre *Un bard al Clujului* („Cronica literară”; e vorba de Aurel Gurghianu, cu relativ recentul său volum *Strofe prin timp*, Ed. Interferențe, Cluj, 1994. Tot Grigurcu scrie și despre *Efectul M.R.P.*, pornind de la un studiu publicat de Simuț în acest an; v. *supra*, 28 august-3 septembrie, unde ne-am referit la ambele intervenții. □ Este semnalată prezența lui *Petru Dumitriu la Uniunea Scriitorilor* (nesemnat), în 2 octombrie, după 36 ani de absență din țară; scriitorul ar fi venit cu prilejul apariției romanului *Extremul Occident* (trad. Luminița Brăileanu, prefață George Pruteanu și tabel cronologic de Geo Șerban). □ Z. Ornea comentează *O nouă carte a d-lui Adrian Marino* („Cronica edițiilor”), *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română* (Ed. Polirom, 1996). Criticul se oprește asupra modului (polemic) în care este prezentat cazul Constantin Noica (și, în general, criterioniștii): „Dl. Marino consideră în continuare (a făcut-o mai înainte într-un studiu remarcabil din revista «22») că Noica a fost, în anii '80, «un aliat obiectiv al regimului» prin naționalismul unor studii ale sale, fidele crezurilor din tinerețe. De aceea, cazul Noica este prezentat drept un «model de ambiguitate perfectă, în stare pură». Și aceasta datorită contextului politico-ideologic din țară. De aceea consideră că, de fapt, «continuarea mitului și a orientărilor sale riscă să devină acum, din nefericire, 'reacționară' și, la limită, chiar 'antidemocratică'». Mai utile decât reeditările exponenților extremei drepte din anii '30 i se pare distinsului cărturar studii despre istoria liberalismului românesc, a doctrinarismului liberal, istorii ale doctrinelor politice, o istorie a drepturilor omului”. Însă miza volumului lui Marino ar fi

alta: „Întreagă aceasta a patra secțiune a volumului d-lui Adrian Marino, intitulată *Pentru o nouă cultură română* constituie, cred, greul cărții și se citește cu mare interes. (...) Nu de genialoizi ar avea nevoie cultura română viitoare, ci de intelectuali temeinic pregătiți, gata să se supună muncii laborioase de bibliotecă și arhivă, ajutați de cadre medii bine specializate. «Improvizația continuă și superficialitatea sunt defectele curente ale culturii române actuale». Pentru că «marile construcții culturale, de orice tip, de la enciclopedia la dicționare și instrumente de lucru, la sintezele personale, dau soliditate și asigură adevărata identitate unei mari și adevărate culturi»". □ În același nr. 40 al „României literare”, Mircea Martin publică un studiu intitulat *Un postmodernism fără postmodernitate*. Criticul se referă la geneza atipică a acestui curent în spațiul național și la formele sale de manifestare: „Paradoxul românesc este că, în absența unei societăți postmoderne – și fiind încă departe de ea – avem o literatură care întrunește destule caracteristici ale postmodernismului spre a fi considerată ca atare. (...) În afara oricărui dubiu este faptul că formele culturii postmoderne în România – atâtea câte există – nu corespund în niciun fel unei societăți aflată în faza ei postindustrială, așa cum se întâmplă în Occidentul european, în Statele Unite și în Canada. (...) Spre sfârșitul anilor '60 și în deceniul următor au apărut unele tendințe care nu se mai înscriau cu aceeași convingere în curentul majoritar, propunând o poetică diferită, dacă nu chiar divergentă. Reprezentanții acestor tendințe au fost Mircea Ivănescu, Leonid Dimov în poezie, Mircea Horia Simionescu și așa-numita «școală de la Târgoviște» în proză. Un loc aparte îl ocupă în epocă și Marin Sorescu prin inițiativa sa de negare și bagatelizare a poeziei, prin poeme ale căror «poante» oscilau între sarcasm și cinism. (...) În ce mă privește consider că acest prim postmodernism este mai degrabă unul *potențial* și, în orice caz, *inconștient*. (...) Putem spune însă că, în literatura română, afirmarea postmodernismului coincide cu afirmarea generației '80. Problematizarea și impunerea lui la noi se leagă de contribuția ei artistică și teoretică (Mircea Cărtărescu, Gh. Crăciun, I.B. Lefter, Radu Țeposu, Magda Cârneci, Alex. Vlad etc). Faptul însuși că textele unor scriitori din anterioare au fost interpretate și reevaluate în ultimii ani se datorează tot efortului ei de a-și identifica precursorii. Prin caracterul *experimental* al multora dintre operele lor, prin asumarea pragmatică a acestui caracter, prin neîncrederea în semnificațiile metafizice ale viziunii lirice, prin valorizarea *marginalului* și a *colocvialului*, optzeciștii propun – cu expresia unuia dintre ei, Gheorghe Crăciun – «o altă epistemă literară». Ei descoperă și impun la noi postmodernismul, așa cum reprezentanții generației '60 redescopereau și impuneau – împotriva realismului socialist – reperele modernismului". ■ Incitantă ni se pare „decodarea” după o grilă specifică a reperelor postmodernismului: „Trăirile apocaliptice nu ne-au fost induse prin lectură și nu se leagă numai de al Doilea Război Mondial, ele sunt consecințele «holocaustului roșu» prin care

am trecut. (...) Dacă epoca postmodernă se definește – după Lyotard – prin dispariția narațiunilor legitimante, ce argument mai puternic am putea invoca decât discreditarea mitului comunist în țările comunismului real? (...) neîncrederea pe care orice postmodernism o arată față de mitul progresului venea în contradicție cu sloganul oficial al «înaintării pe cele mai înalte culme ale civilizației». Dincolo de efectul subversiv al strategiilor ludice postmoderne, de ridiculizare a «limbii de lemn» și a paternalismului oficial, ideologia postmodernă în ansamblu (însușește cum este de principiul reactualizat al pluralismului) sugera o alternativă metaliterară, antidictatorială”.

11 octombrie

• În nr. 41 (partea a doua în nr. 42-45, 7 noiembrie) din „Contemporanul” este publicată, după înregistrare, convorbirea dintre Rhea Cristina și H.-R. Patapievici din aprilie 1996 de la postul TV Sigma (*Demnitatea de a avea o părere înaltă despre noi înșine*). Reținem câteva observații ale eseistului, pornind de la spiritul național și carențele lui: „Deci, când vrem să ne valorizăm, spunem: «Noi descindem din spațiul mioritic», dar ce ne facem cu fenomenul Pitești? Fenomenul Pitești în concepția mea înseamnă următorul lucru: este revelația faptului că nu există o limită românească în practicarea răului. (...) În concepția mea, prin fenomenul Pitești, adică prin noi, românii, s-a depășit o anumită graniță în privința practicării răului. Or, părerea mea este că românii sunt datori să interiorizeze acest tip de traumă. Să spună: «Da, ea s-a petrecut pe 'teritoriul nostru', adică în ființa, în sfânta sfintelor românească s-a petrecut, și trebuie să o asumăm». Dacă vom continua să asumăm numai spațiul mioritic, adică ceea ce ne pune într-o eventuală bună lumină, și nu vom asuma lucrurile care ne pun într-o radicală lumină proastă, imaginea noastră este falsă și în fond vom fi ca Madame Bovary, care se culcă cu banalul Rodolphe, crezând că trăiește dragostea romantică”. Sunt demontate și unele prejudecăți de raportare la anumite segmente temporare (tendința fiind probabil evidentă în acea epocă): „Interbelicul nu trebuie idealizat, interbelicul nu este un pisc la care noi să ne referim pentru a face ca ei, ci a fost o etapă care, din nefericire, nu și-a putut da toate roadele, datorită nebuliei lui Carol al II-lea, care a avut ambiții autoritare, datorită nefericitei și deosebit de inabilei soluții politice la care s-a recurs în urma abdicării lui Carol, în septembrie 1940, de a fonda aberația numită statul național-legionar”. Nu în ultimul rând, reținem și judecățile despre Marx: „un autor complet neinteresant, uneori este un scriitor foarte bun, dar, *Capitalul*, să fim bine înțeleși, este ceva complet indigest cu falaciozități logice și în general foarte, foarte greu de înghițit, în orice caz de neînțeles”; „Pe de altă parte, n-aș vrea să cădem în frivolitatea de a-l învinge *prea ușor* pe Marx. Marx a fost un om desocelebit de inteligent, un om care își stăpânea bine materia, era un cunoscător bun, deși fals, așa spunând, un *esprit faux* (...) el a fost o personalitate importantă, a reușit să

influențeze un secol și jumătate de o manieră, în concepția mea, catastrofală (alții, care mai sunt oameni de stânga, pot să spună că nu)”. □ Rubrica „Aleea nouăzeciștilor” găzduiește, în nr. 41 al publicației, și o serie de *Opinii „pro” și „contra”* despre această generație (în condițiile în care suntem anunțați că ar exista un „«război rece»” cu generația precedentă, ’80). Gabriel Dimisianu crede că ar fi vorba de *Un duel intelectual*, Traian T. Coșovei de *O pace fierbinte* acolo unde Alexandru Condeescu descoperă *Retorica postdecembristă*. Lui Dimisianu i se par contestabile criteriul generaționist („Mai legitim este ca scriitorii să fie asociați după afinități stilistice sau de ideologie literară, afilierea la programul unei anume publicații etc” – se exemplifică prin cazurile Dimov și Turcea), criteriul temporar, cu 1989 ca bornă (adică „după căderea comunismului și numai de atunci. Dar acesta e un reper istoric și nu estetic”); criticul se referă și la unele forme de manifestare ale conflictului dintre optzeciști și nouăzeciști: „Cei ce vin îi contestă întotdeauna pe cei ce sunt, pe cei ce au fost, în vederea propriei afirmări pe care și-o doresc cât mai rapidă și cât mai răsunătoare. Dinspre «nouăzeciști» s-a pornit un atac (Ion Manolescu) ce-i viza nu doar pe «optzeciști», dar pe toți scriitorii dinainte, de un radicalism ce a născut îndată replici. Poate cea mai radicală, la rândul ei, a fost aceea a lui Ion Bogdan Lefter, acesta negându-le «nouăzeciștilor» orice identitate, considerându-i, culmea, tot «optzeciști», dar un val târziu și periferic. Astfel de confruntări, nedrepte, după mine, în amândouă punctele de pornire, au totuși partea lor bună, pentru că fac posibilă clarificarea pozițiilor fiecăruia. Sunt, totuși, expresia unui duel intelectual. Nu curge sânge, nu este război cald...”. ■ Traian T. Coșovei salută în special rubrica din revistă: „În vremurile astea vitrege cu literatura, orfane de la buget, când actul cultural e privit ca un moft de aceia desfăcuți la «șlițul» bugetar, când discursul politic este supraevaluat și din mulțimea șoarecilor de bibliotecă se nasc, peste noapte, dobermanii «de atitudine», gestul revistei dumneavoastră ține de normalitate. Rubrica amplă dedicată nouăzeciștilor este deopotrivă incitantă și necesară. Aduce în lumina neagră a tiparului un spirit nou, pe cale de a se constitui într-o atitudine culturală, literară, etică...” ■ Reținem și unele observații ale lui Condeescu: „Așa-zisele «generația ’80» și «generația ’90» sunt doar aspecte de timp ale aceleiași generații de creație, «generația în blugi», cum o numeam în 1978, o generație a sfârșitului de mileniu, «milenaristă» și «apocaliptică» deci, despărțită în cursul firesc al poeticii sale a «existentului» de ruptura istorică produsă de evenimentele din decembrie 1989, marcând trecerea de la o societate închisă la o societate deschisă. Această «răsturnare» e vizibilă în modificarea în adâncime a paradigmei literare a (încă) tinerilor scriitori și în scrisul celor foarte tineri. (...) se trece de la retorica unui poem închis în el însuși, centrat asupra propriilor mecanisme, atent numai la mișcările unui eu izolat, obsedat de scrierea poemului, necomunicând decât cu sine, marcat de vidul de comunicare (și interdicția ei)

cu lumea, unde gesturile disperării, ironice și autoironice, nu trec dincolo de oglinzile autoreferențiale ale textului – retorică a anilor '80, la o retorică a poemului deschis spre Celălalt. Retorica postdecembristă își asumă strigătul exasperat, existențial, către un posibil «receptor» real. Diferența între cele două «momente '80 și '90» se arată astfel a fi una de... comunicare”.

• În continuarea conflictului pe care îl are cu Gabriel Liiceanu, Dumitru Țepeneag publică, în nr. 41 din „Literatorul”, un articol intitulat *Negustorul Liiceanu și slugile sale*: „Când, împreună cu alte 19 personalități literare (...) am semnat un apel către editorul Liiceanu, habar nu aveam că urma să candideze la un post în conducerea televiziunii de stat. Deci pot să-i asigur pe cei obsedați de comploturi că nu pusesem la cale vreunul. (...) nimic nu e mai antidemocratic decât ca o singură și aceeași persoană să concentreze în mâinile sale puteri diferite și complementare. Dacă i s-ar spune oricărui occidental în deplinătatea capacităților sale intelectuale că un editor important își propune să facă parte din conducerea televiziunii publice, sunt convins că s-ar mira, s-ar indigna sau chiar ar protesta cu toată energia. Bine! au răcnit slugile negustorului, dar editorul Liiceanu nu e fitecine, el e OPOZIȚIA! În fața acestei gogomănii debitate cu aparentă sinceritate și însoțită de tot felul de invective groase și mustoase, recunosc, mă simt ușor descumpănit. Și nu pot să nu mă gândesc că toți băieții ăștia care agită ciomagul în piața presei libere n-ar fi îndrăznit pe vremea dictaturii (a celei adevărate!) nici măcar degetul mic de la picior să-l miște în semn de protest. Acum se arată curajoși și plini de moralitate. Și se răfoiesc la mine care, să fim serioși, am biografia pe care o am. (...) însuși stăpânul lor, editorul cu pretenții televizuale, pe vremea dictaturii n-a avut curajul să semneze un alt apel pe care și-au pus semnătura șapte personalități culturale, printre care și prietenul său Andrei Pleșu, un apel în favoarea prigonitului la ora aceea, poetul Dinescu. (...) În ceea ce-l privește pe moralistul dictator de opinie, eu nu cred că el vrea într-adevăr ca opoziția să vină la putere. Afacerile lui înfloresc de minune în perioada actuală în care se poate declara victimă persecutându-i fără rușine pe cei care nu i se supun”.

■ Odissea publicării acestui text este reconstituită de Cătălin Țirlea, într-o notiță intitulată *În sfârșit...*: respins de redacțiile „Adevărului”, „României libere”, „Evenimentului zilei”, „Cronicii române”, răspunsul lui Țepeneag, conceput în data de 25 aprilie, poate fi de-abia acum, la începutul lui octombrie. Mai mult, din aceeași cauză, prozatorul și-ar fi pierdut și rubrica de la „Adevărul literar și artistic”: „Conducerea redacției «Adevărului literar și artistic» îmi retrăgea dreptul de a mai semna în această revistă o rubrică pe care o susțineam de doi ani de zile, evident ca represalii pentru poziția mea în cazul Țepeneag-Liiceanu, diferită de aceea a domniilor lor. Am încercat atunci să adresz o *scrisoare deschisă* conducerii publicației, în care arătam că decizia în cauză este imorală și abuzivă. Nu a fost publicată, mai mult, nu am primit nicio explicație (nici eu, dar nici, mai cu seamă, cititorii rubricii mele!) cu

privire la această decizie”. □ Discursul lui Petru Dumitriu de la întâlnirea cu studenții Facultății de Litere este publicat în transcrierea lui Valerian Sava și Răzvan Voncu („*Nu pot spune cât bine aş putea spune*”). Mai întâi, prozatorul se prezintă: „- Domnule, ăsta nu e spurcăciunea pe care am crezut-o noi – că le-am putut părea astfel, eu nu zic nu – ăsta e un om de treabă, care s-a îmbrăcat în blană de lup, s-a făcut frate cu dracul ca să treacă puntea – ceea ce asta eram! Eu n-am fost niciodată un credincios marxist-leninist”. ■ Exilul nu îl acceptă; invitat la o emisiune de televiziune, nu mai participă, deoarece moderatorul i-a spus: „- Domnule Dumitriu, scuzați-ne, fiindcă ai dumneavoastră compatrioți nu vor să vă aibă în cercul lor. Pofțiți, vă plătim drumul îndărăt”. O excepție: „Monica Lovinescu este singura excepție, avem relații amicale. Pe ea și pe soțul ei i-am invitat recent la masă”. ■ De ce a ales „evadarea”: „Nu mai puteam să scriu. Încercam să scriu ceva care se numea *Biografii contemporane* și nu mergea. Încercam să public – nu mergea. La Partid se citeau părți – nu mergeau. Mă pierdusem, mă pierdeam”; „Relațiile mele erau încordate aici, cu totul, cu partidul, cu regimul, cu toată monstruozitatea euro-asiatică, până la Vladivostok”. ■ Despre faptul că era mai bine pregătit decât ideologii de partid, deși nu adera la ideologia comunistă: „Deci, m-am înapoiat în România, și vin rușii peste mine, și vin marxiștii să-mi explice chestii... Or, eu eram bunicul lor. N-am înghițit nimic. Tot ce era pretenție filosofică la marxiști, pentru mine era de disprețuit, era fleac. N-am luat nimic în serios din marxism, decât – de la Marx însuși – o anumită patimă în a ține partea slabilor, a năpăstuiților. Ceea ce nu-l împiedica să fie, el, cumplit, și ca sentiment, și ca mentalitate, și ca intenție. El voia revoluție, el voia să se împuște lumea și să se taie capete. Lui îi plăcea Revoluția Franceză, pe care eu – cum zicea în alt context Roller, nu, Novicov zicea așa – o «abdominez» (*râsete*)”.

13 octombrie

• Prezent la Târgul de Carte de la Frankfurt, Constantin Coroiu realizează un interviu cu Augustin Buzura, publicat în nr. 340 din „Adevărul literar și artistic” cu titlul „*Cineva scria că a fost arestat la domiciliu... Când dracu’ a fost arestat, dacă era cu mine aproape tot timpul?*” („Paralele inegale”). Două dintre subiecte sunt necesitatea de a investi în piața de carte și chestiunea „revizuirii” biografiilor după 1989; mai jos, oferim două citate elocvente: „Trebuie să investim mai mult în carte, în propaganda externă. Iată, nu mai departe Polonia, lângă care ne găsim, ocupă spații enorme, într-o prezentare extraordinară. Trebuie să depășim mentalitatea din epoca lui Ceaușescu, zgârcenia din zona culturii – care n-a fost depășită încă. Cât privește fondurile alocate culturii, suntem mult în urma acelei epoci. Atunci se investea în cultură 3%, acum doar 0,32 la sută”; „Trăim și într-o vreme a biografiilor false (...) Eu știu foarte bine cine a fost curajos și cine a fost laș. Întâmplarea a făcut să-i

cunosc cam pe toți. Au apărut după Revoluție atâția disidenți și oponenți că mă înspăimântă. Citeam cu uimire ce scris cineva despre când a fost el arestat la domiciliu. Mă întrebam și mă întreb: când dracu' a fost el arestat(ă), dacă era cu mine aproape tot timpul? Aud lucruri absolut incredibile despre diverși «eroi». Culmea e că foarte multe biografii false sunt crezute, s-au impus în conștiința publicului. Ar fi bine să stea fiecare în banca sa morală sau intelectuală. Și nu într-o alta inventată sau fictivă”. □ La rubrica „Document” este publicată stenograma unei discuții de la Uniunea Scriitorilor, de pe 12 noiembrie 1954, despre piesa *Îndrăgostiții* de Maria Banuș, care contrazicea, prin tematică, grila realismului socialist; ședința era condusă de Camil Petrescu (1954. *Numeroși „dușmani” pândesc realismul socialist...*; continuare în nr. 341, 20 octombrie). Documentul este însoțit de o precizare a Mariei Banuș, intitulată *O discuție cu Marin Preda. Din arhiva mea*. Mai mult decât opiniile lui Marin Preda despre această „foarte proastă piesă a mea”, interesează ecuația în care prozatorul așează creația sa și a lui Petru Dumitriu: „El e un mare scriitor, care nu dă totdeauna cărți mari. Eu nu sunt un mare scriitor, dar poate am să dau cărți mari”.

16 octombrie

• Iulian Boldea comentează, în nr. 38 al „Luceafărului”, volumul lui Ion Simuț, *Revizuri* (F.C.R., 1995) (*Seducția revizurii critice*, „Stop cadru”), plasându-l sub semnul „unei fascinații a zonelor mai puțin investigate ale literaturii române”: „Atras de penumbre, de clar-obscur, sau, dimpotrivă, de poncif, de calea cea mai bătătorită, ce duce spre opera unui scriitor, criticul apelează la metode variate, adecvate modelelor literare pe care le vizează”. Dintre subiectele supuse „revizurii”: „mitul biografic eminescian”, „caragialescul după Caragiale” (influența scriitorului junimist asupra literelor românești), „nihilomelancolia” bacoviană, Arghezi, Panait Istrati, „semnificația revizuirilor lovinesciene” etc. □ La „Bursa cărților” (pagină îngrijită de Alexandru Spănu) sunt consemnate următoarele apariții: Constantin Noica, *Între suflet și spirit* (publicistica 1930-1934; ed. îngrijită de Marin Diaconu), Humanitas; Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Dacia; Marcel Cornis-Pope, *The unfinished battles. Romanian Postmodernism before and after 1989*, Polirom. □ Volumul lui Mircea Dinescu, *O beție cu Marx* (Ed. Seara, 1996) are parte de o recenzie negativă din partea lui Romul Munteanu, *Poetul sub vremi* („Stop cadru”); ar fi vorba de o „poezie-pamflet”, în care sunt detectabile o serie de „stereotipii manieriste”: „Oricine analizează mecanismele verbale ale acestor enunțuri încărcate de vitalism constată că scriitorul a intrat în plasa unor stereotipii de limbaj, previzibile de mai multă vreme. Transformarea posibilului în imposibil, accentuarea pericolelor apocaliptice, convertirea banalului într-un fenomen straniu, metamorfozele paradoxale etc. indică o zonă de locuri comune, amenințate de banalizarea prin excesul de întrebuițare”.

● S-ar putea considera că, odată cu nr. 41 al „României literare” (deși au apărut și alte intervenții în alte publicații fără relevanța acestei reviste), începe procesul „revizuirii” „cazului” Petru Dumitriu. Și dacă, într-o primă fază a anilor '90, în ciuda carcasei ideologice a operei sale din anii '50 (considerabil mai mare decât cea a unor Marin Preda sau Nichita Stănescu, „revizuiți” insistent în această perioadă din perspectivă est-etică), numele lui Petru Dumitriu pare oarecum recuperat, într-o a doua fază a receptării postdecembriste situația se va schimba radical. Motivul, invocat de altfel de toți comentatorii, o constituie intervențiile lui Petru Dumitriu, în plină campanie electorală, în favoarea unuia dintre candidați, Ion Iliescu. ■ Anul 1996 devine astfel o bornă în procesul receptării acestui prozator – și până la recitiri ale operei (care, puține, apar în anii 2000) un incident electoral ține loc de judecată de valoare. Din acest punct de vedere, Petru Dumitriu devine un alt caz reprezentativ pentru „sanționările” politice ale anilor '90. Indicăm în continuare principalele intervenții (toate, cu minime excepții, acuzatoare): 30 septembrie (Ion Cristoiu, „Evenimentul zilei”), 23-29 octombrie (Mircea Mihaieș, „România literară”), 9 octombrie (Marius Tupan, „Luceafărul”), octombrie (Dorin Tudoran, „Vatra”; Ioan Vieru, „Contrapunct”), noiembrie (Paul Goma, „Convorbiri literare”, Șerban Foarță, „Orizont”), decembrie (Alexandru George, „Cuvântul”; Gheorghe Grigurcu, „Jurnalul literar”; Lazslo Alexandru, „Convorbiri literare”) etc. □ În acest nr. 41, avem intervențiile lui Toma Roman și Mihai Zamfir. Pentru Toma Roman, Petru Dumitriu ar putea fi inclus printre *Scriitorii puterii*: „D-l Petru Dumitriu este un scriitor recunoscut, cu o operă de o valoare indubitabilă. El nu este unul dintre «culturnicii» vechiului regim, recuperați de regimul d-lui Ion Iliescu. (...) Scriitorul nu poate fi învinuit de prosternarea în fața puterii nici dintr-o nostalgie. *Nostalgicii* sunt altă categorie de literați moștenită de la vechiul regim. (...) Scriitorul nu poate fi alăturat nici «*neutrilor*», adepților închiderii creatorului în «turnul de fildeș». (...) El și-a declarat pe față opțiunea pentru «înger». Aproape fără nicio justificare. Argumentul că pe d-l Iliescu îl cunoaște, că d-l Iliescu l-a invitat, este derizoriu. Cum derizorie este și comparația – autoflatantă – cu Malraux. Francezul a evoluat natural, de la un tip de angajare la altul, de la stânga la dreapta. Optând pentru d-l Iliescu și partidul său, d-l Dumitriu a evoluat în cerc. Opțiunea, ca decizie individuală, îi aparține – desigur – în totalitate și nimeni nu-l poate învinui pentru ea”. Și dacă, în opinia comentatorului, cetățeanul nu poate fi învinuit pentru „decizia” sa „individuală”, scriitorul, în schimb, va avea de suferit: „Pentru scriitor, ca apariție publică, ea are însă o valoare morală ce poate cântări greu «la judecata de apoi» a operei. Pentru că, oricât de rupt ar fi fost, în Occident, de realitățile românești, Petru Dumitriu nu putea să nu realizeze că în țară se poartă o bătălie cu trecutul. Cu trecutul încă prezent”. □ Mihai Zamfir socotește că unul dintre termenii potriviți pentru caracterizarea scriitorului ar fi cuvântul *Neșansă*

(„Mic dicționar”): „Există, din nefericire, oameni urmăriți de neșansă, după cum există alții urmăriți de noroc. Numai că, spre deosebire de noroc, neșansa este mult mai tenace: când ea se îndârjește asupra cuiva, o face de obicei pentru multă vreme. Uneori pentru toată viața”. Sunt evocate, în acest sens, diferite împrejurări biografice („neșansa” de a scrie într-o epocă totalitară, neșansa de care s-a izbit în exil etc.), printre care și prezența în campania electorală a unuia dintre cei mai contestați candidați la președinție: „Petru Dumitriu revine pentru prima oară în România după 37 de ani, în toiul unei campanii electorale desperate, și intră în jocul politic – probabil fără să-și dea seama – de partea urmașilor lui Malvolio Leonte. Acțiunea cenzurii comuniste și a nefericirii exilului a fost astfel completată de gafa scriitorului însuși. Se vede că, atunci când ești urmărit de ghinion, ești urmărit până la capăt”. ■ Fără a-l absolvi pe scriitor de „vina” opțiunii electorale, articolul lui Mihai Zamfir poate fi considerat unul dintre cele mai „ponderate” din „procesul Dumitriu 1996”. □ Reținem și răspunsul lui Z. Ornea la ancheta Ioanei Pârvulescu despre „premiile literare”: *Ultimul juriu de pe vremea lui Ceaușescu*. E vorba de un juriu prezidat de istoricul literar, care urma să desemneze premiile pentru anul 1985 (acțiunea, așadar, se petrece în 1986); unul dintre premiați ar fi trebuit să fie Mihai Sin (pentru romanul *Cădere liberă*). În fine, iată o descriere a faptelor și a „ceremoniei” de premiere: „Într-o zi președintele m-a anunțat că a fost interzisă festivitatea de premiere, dar că se puteau înmâna premiile celor aleși de juriu, cu excepția lui Mihai Sin. «Procedura» înmânării premiilor a fost de un ridicol nespus, am perceput-o drept tragică și ofensatoare. Secretara președintelui Uniunii invita (de fapt, mai potrivit ar fi să spun «convoca»), pe rând, colegii ale căror cărți fuseseră premiate. Unii, din București, au venit. Eu, ca președinte al juriului, stăteam, iarna, în frig, pe culoar. Fusesem, trebuie să o spun dinainte, singurul membru al juriului, care a fost convocat (în calitate, evident, de președinte). Când apărea premiul, intram și eu, cu el, în biroul președintelui și asistam la înmânarea premiului (diploma și banii). Ieșeam, apoi, împreună cu colegul premiat pentru a reintra odată cu venirea altui premiat”.

● În nr. 42 din revista „22”, un grupaj intitulat „Dosarele istoriei” are ca tema: „1956-Revoluția din Ungaria”; semnalăm câteva dintre intervenții: Csaba Békés și M. János Rainer, *Drumul spre revoluție*; László László, *Filmul revoluției*; Gabriela Adameșteanu, *„Teenagers” în 1956* (referiri la studenții Paul Goma, Alexandru Ivăsiuc, Horia Florian Popescu, care vor fi arestați). (În nr. următor, 43, din 23-29 octombrie, este publicat un document redactat de Imre Nagy, *Amintiri din Snagov. Discuția cu Valter Roman*). □ Nr. 42 este însoțit de suplimentul „22 puls”, care conține un interviu al lui Andrei Cornea cu Nicolae Manolescu, „candidatul ANL la alegerile prezidențiale” (*O cale normală*). Criticul își justifică astfel hotărârea: „Da, în primul rând a fost o supunere, n-am avut nicio motivație personală, dar nu e mai puțin adevărat că,

mai ales în politică, lucrurile cele mai importante nu se fac atât din impulsuri personale, cât din îndatoriri de altă natură”. ANL ar susține „singurul program net liberal”, proponându-și, printre altele, relansarea economiei, a agriculturii, creșterea salariilor. Alegătorii „sunt mai puțin atenți în cazul acesta la mesajul meu, care a fost întotdeauna liberal și mai mult la alte particularități ale mele, ca persoană, ca meserie, ca atitudine înainte de '89” – crede Manolescu. Criticul se referă și la ideologia de stânga sau la opțiunea pentru liberalism: „Întrebarea «de ce nu sunt de stânga?» nu poate ofensa, nu am prejudecata că dreapta e neapărat mai bună decât stânga, sau invers. Și totuși nu văd niciun motiv pentru care aş face politică comunistă sau social-comunistă acum (...) dacă n-am făcut până-n '89. (...) Eu țin la liberalism poate și din pricina profesiei mele, de literat, de critic literar. Lovinescu a fost, de exemplu, un liberal”. Nu în ultimul rând, criticul își exprimă o temere (sau lansează o ultimă invitație): „dacă după 3 noiembrie Convenția va prefera o alianță cu PDSR unei alianțe cu noi sau cu USD, asta va fi sinucidere politică pentru Convenție. Nu este nici cea mai mică șansă să supraviețuiască un guvern format de Convenție și PDSR”.

17-19 octombrie

• Are loc, la Oradea, a VII-a ediție a „Zilelor revistei «Familia»”. Dintre participanți îi amintim pe: Andrei Bodiu, Corin Braga, Ruxandra Cesereanu, Gabriel Chifu, Minerva Chira, Marina Constantinescu, Vasile Dan, Mihai Dragolea, Doru Mareș, Ovidiu Drimba, Ion Mureșan, Aurel Pantea, Adrian Popescu, Vasile Dem. Zamfirescu etc. ■ Cu acest prilej, sunt oferite și o serie de premii, consemnate în nr. dublu final al publicației din acest an (nr. 11-12); în continuare menționăm doar câteva: **Premiul Ovidiu Cotruș** i-a fost acordat lui Vasile Dem. Zamfirescu „pentru meritul de-a fi fost primul reper sistematic în filosofia inconștientului și pentru valoarea și constanța oferite Ideii în paginile revistei «Familia»”; **Premiul Octav Șuluțiu** lui Mihai Cimpoi, „pentru efortul de sincronizare culturală românească, prin întreaga creație de istoric și critic literar”; **Premiul Radu Enescu** lui Adrian Popescu „pentru serenitatea poeziei domniei-sale și afectuoasa apropiere de revista «Familia»” etc.

18 octombrie

• Ca reacție la publicarea de către „Adevărul literar și artistic” a unor documente din arhiva Securității care îl privesc, Andrei Pleșu are sentimentul că asistă la **Talcicul dosarelor** („Dilema”, nr. 197); pentru prezentarea documentelor și a reacției, v. *supra*, 6 octombrie. □ Tema acestui nr. 197 din „Dilema” este „Stânga și/sau sfârșitul utopiei” (responsabil Magdalena Boiangiu); semnalăm câteva intervenții: Vladimir Tismăneanu, *La Vest de*

Centru, Andrei Cornea, *Nici „stângă”, nici „dreaptă”?*, Z. Ornea, *Începuturile mișcării socialiste românești* etc. □ George Pruteanu continuă serialul său *Teribilul copil bătrân G. Călinescu*; pentru prezentarea intervenției, v. *supra*, 27 septembrie-3 octombrie.

• *„Grea și viața literară”* („Cronica literară”), observă Eugen Simion în nr. 42-45 din „Literatorul”, în urma lecturii volumului E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, II (ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, note de Alexandru George și Gabriela Omăt, Minerva, Buc, 1996). □ Este republicată, după varianta apărută în 1959 în revista „Steaua”, proza lui Petru Dumitriu *Vârsta de aur sau Dulceața vieții (Memoriile lui Toto Istrati, partea I)*. □ Într-un text intitulat *Un veleitar răzgâiat*, George Cușnarencu rescrie polemic, în spirit parodic și pamfletar, textul de răspuns al lui H.-R. Patapievici, *Criticilor mei* (v. *supra*, „22”, 7-13 august): „Cu emfaza ta de veleitar răzgâiat, de domn Goe fără pantaloni, îmi spui: Păi, domn profesor, referindu-se la volumul meu de *Politice*, proștii mi-au manipulat textul, dom’ profesor, fără rușine, după o logică incultă (...), păi prin citate rituale, domn profesor, să mă critice ei? Prin citate rituale să-mi spună că sunt caz patologic? Prin citate rituale să-mi spună ei mie că psihiatrui se vor pricepe mai bine să mă diagnosticeze? Că sunt bun pentru cămașa de forță? (...) Și când douăzeci de oameni de cultură îți spun că ești prost, nu te lua după doi-trei oameni de cultură care îți spun că ești genial, doar pentru că îți sunt prieteni. (...) Asta este partea cea mai tristă a scrisului. Adu-ți aminte de Macedonski, un poet foarte bun, talentat, cu idei și tot restul, dar care n-a fost iertat de posteritate, asta patibulară cum îți place ție să spui, pentru că a scris o strofă nesimțită despre Eminescu. Înțelegi? (...) «Dacă îl contrazici, românul se transformă într-un rudimentar bănuitor și posomorât», bla-bla-bla, tu ai scris asta, nu îți pun dușmanii incluți în cârcă afirmații inventate. Și senzația de penibil nu se șterge cu analize «subțiri» de genul: «platonismul etnic a constituit fundamentul ideilor despre românism», că oricum nu te crede nimeni. Când spui «Excelență, aici la București, suntem o mână de lucizi înecată într-un hârdău de Fecale supurând de Nestinsă Putoare», în afară de faptul că puteai dovedi mai multă imaginație, găsind pentru inițialele FSN altceva (...) degeaba încerci să dregi busuiocul bâiguind în eseuri explicative «o combinație de ingrediente luate din arhitectura cognitivă a subiectului cunoscător (Kant) și din psihologia analitică (Jung)» că nu păcălești pe nimeni. (...) dă-te filosof și du-te în Franța, în Anglia, în Germania, pe acolo, și explică-le lor cum e cu nemții care s-au «pișat» unul în capul celuilalt, în ce formă de cur au ei sufletul, spune-le francezilor de ce îți displace naționalismul lor și cum te dai în vânt după cel românesc, explică-le lor în ce limbă să vorbească, spune lor că sunt niște nenorociți țarați, că au numai anti-virtuți și alte lăbăreli din astea și pe urmă, dacă mai scapi de pe acolo neologit, mai treci pe la mine și mai discutăm”.

20 octombrie

• În nr. 341 și 342 (27 octombrie) din „Adevărului literar și artistic” se publică un amplu interviu al lui Carmen Chihaia cu George Pruteanu: **„Cauzele drepte vor avea, oricând, un bătaș în mine”**, respectiv **„Rolul de sindicat al Uniunii Scriitorilor este mereu util, dincolo de toate «stalinismele» invocate de nu știu cine...”**. În chestiunea „revizuirilor” și a „colaboraționismului”, criticul ar dori să se instituie **„apartheidul geniului”**: „Pe scurt, marea majoritate a scriitorilor din vechiul regim trebuie trecută prin ciurul judecății, libere și cinstite, de data asta. Începând prin a le arăta, chiar celor mari de tot, umilințele și lingușelile practicate, oportunistele de tip infam. Și mă gândesc inclusiv la un Sadoveanu, Vianu, Ralea, Călinescu, Arghezi. (...) Poate că, cine știe, lor, celor cu adevărat mari, ar trebui să le acordăm **apartheidul geniului**. Poate că e bine că ei au făcut acele compromisuri fiindcă, altfel, am fi avut, într-adevăr, o «Siberie culturală». În care s-ar fi manifestat numai caracude și lepre gen Novicov, Vitner, Traian Șelmaru și ceilalți proletcultiști scoși de la coada vacii și făcuți, peste noapte, profesori, directori de conștiință, sub comanda lui Leonte Răutu. *E bine, deci, zic eu, că au existat acei oameni care emanau valoare* și care, pe lângă concesiile și articolele – tribut făcute – puține, totuși, față de opera lor – au creat ceva solid și substanțial. Prin anii 1955-’56, Vianu publica în cărți studii de stilistică absolut citibile și astăzi, cu referiri din literatura germană, engleză, franceză etc. Era ca o sfidare. Studenții le puteau consulta. Călinescu își publica, prin 1955-56, studiile despre Eminescu în revista «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», găsilă în orice bibliotecă, sau monografiile despre Nicolae Filimon, Grigore Alexandrescu etc. Nu doar laude lui Stalin, A. Toma, Jdanov ș.a.m.d., care erau «biletele de trecere». Ce ne-am fi făcut apoi fără un roman ca *Bietul Ioanide* (retras din librării după trei săptămâni de la apariție)? Sunt, deci, adeptul soluției galileice, în cazul marilor scriitori, care aveau de răspândit valoare”. Criticul mai face și alte precizări: „războiul dintre conformiști și nonconformiști va mai dura. Nu-s de acord cu teza lui Eugen Simion că «nimic nu-i de revizuit», că «s-a spus totul în critica literară». Lista autorilor – și a cărților – despre care nu puteai să spui ce gândești devenise copleșitoare. Era o nebulă kafkiană. Se întâmpla apoi să scrii despre o carte sau alta, dar aflai că, între timp, autorul a plecat «afară». (...) E drept, la dl. Simion, de pildă, este și o problemă pro domo: el își apără propriile lucrări cu mult elan. Deși oricând, zic eu, se poate alege – și în cazul său – jumătatea bună, neafectată de presiunile cenzoriale sau conjuncturale”. ■ Pruteanu se referă și la „cazul” Nichita Stănescu, polemizând cu Alex. Ștefănescu: „Eu am fost un iubitor al începuturilor lui Nichita. El a riscat apoi să se pațachineze, ajungând, la sfârșit, un manierism total. Poezia sa părăsise emoția, lirismul care să-ți meargă la inimă. Eu sunt adeptul ideii că poezia n-o faci pentru pereți. O faci ca să produci omului acel fior, inclusiv fiziologic, de cutremur care să-ți facă pielea găină și să se scurgă prin tine precum curentul electric. *Katharsis*-ul. Or, în

ultimele sale poeme, Nichita ajunsese la maniera vorbitului în dodii. Alex. Ștefănescu se poate supăra pentru ce spun eu aici, dar așa stau lucrurile. Volumele din urmă ale lui Nichita sunt pentru experți, pentru cercetătorii limbajului poetic, nu pentru cititorii/iubitorii de poezie. Sigur, la Nichita găsești oricând '50 de poezii frumoase de tot. El a fost – chiar dacă o să pară o banalitate – *un poet-jalon*, un fel de răsărit de soare”. ■ Pruteanu îl apără pe Petru Dumitriu, acuzat încă o dată de „colaboraționism” (însă nu neapărat în privința activității sale din anii '50, cât din pricina faptul că l-ar susține în campanie pe Ion Iliescu): „Din informațiile pe care le am, rezultă că, prin dl. Eugen Mihăescu (o persoană foarte inteligentă de altfel), președintele Ion Iliescu l-a curtat cu succes pe Petru Dumitriu. Eu m-am exprimat în public, la Uniunea Scriitorilor, că a reușit chiar să-l îmbrobodească bine de tot, transformându-l într-un fel de agent electoral al președintelui Iliescu. (...) mie îmi spusese mai demult (și nu a negat, când i-am amintit, la Uniunea Scriitorilor) că «citesc un ziar românesc cam la șase luni!». Și atunci? De unde cunoaște el situația din țară și binefacerile președintelui Iliescu?” ■ Nu în ultimul rând, Pruteanu este dezamăgit de evoluția criticilor literari importanți în perioada postdecembristă: „E adevărat, literatura română pierde, cel puțin în această perioadă, condeie de mare greutate. I-aș dori d-lui Nicolae Manolescu – pentru care am o stimă enormă, ca mare critic literar ce este – să se întoarcă la critică. După cum, prin politica pe care o face, literatura pierde un condei credibil în persoana lui Eugen Simion, dar și în persoana lui Valeriu Cristea, care a avut unele atitudini șocante. Ca să nu folosesc un cuvânt mai dur. Dacă un intelectual de forța domniei sale a fost în stare să apere Mineriada, te întrebi pe ce lume trăiești. Slavă Domnului, Marin Sorescu s-a întors, ca un fiu risipitor cu prestigiul lui, revenind – după poziția aceea oficială – în rândul alor săi”. □ Tot despre Petru Dumitriu, mai exact despre proiectele sale literare de la sfârșitul deceniului 8 este vorba și în unele note de Securitate (datate „23 iunie 1986” și publicate în cadrul rubricii „Document” din acest nr. 341 al „Adevărului literar și artistic”): „Deținem date din care rezultă că scriitorul Petru Dumitriu, rămas ilegal în străinătate în 1960, intenționează să elaboreze o trilogie despre trecutul istoric al poporului nostru. Își motivează dorința prin faptul că *nu mai poate suporta să se afirme, de către anumite cercuri rău intenționate, că românii nu au existat ca națiune, cultură, istorie și că menirea lor a fost de vasali*. În prima carte, intitulată *Traian și Decebal*, va aborda începuturile istoriei noastre, *pentru a nu se mai spune că strămoșii noștri daci au fost un popor de pripas, ci unul cu o organizare proprie, peste care a venit o forță superioară, cea romană*. În volumul doi, *Evul Mediu Românesc*, va descrie evoluția principatelor române în contextul european. Cartea a treia, intitulată *Noi*, va cuprinde evenimente din istoria poporului român, *care au stat în centrul atenției opiniei publice mondiale, și efortul unor personalități române la progresul culturii și științei mondiale*”.

22 octombrie

• În „România liberă” sunt publicate alte documente din arhivele Securității: *Adrian Marino întreține legături cu elemente dușmănoase regimului; Marin Preda considera că numai în afara partidului comunist își putea menține independența; Scriitorii Paul Goma, Virgil Tănase, Popa Mircea și Ion Murgeanu, lezau climatul politic din rândul oamenilor de litere, Tovarășul secretar Constantin Olteanu a hotărât ca Ana Blandiana să nu mai fie publicată...; Lucian Pintilie, reluând lucrul la „De ce trag clopotele, Mitică”: „Dacă va fi ceva de modificat, vom modifica după gusturile noastre, nu după prostiile lor...”; Filmul „Glisando” a fost oprit din dispoziția secretarului C.C. al P.C.R cu probleme de propagandă; Monica Lovinescu și Virgil Ierunca îl considerau pe Octavian Paler „principalul scriitor care se opunea regimului”; Nicolae Manolescu refuza să scrie pentru numerele festive ale „României literare”.*

23 octombrie

• În nr. 42 al „României literare”, Mircea Mihăieș intervine în cazul Petru Dumitriu cu un articol intitulat „*Bă, ați devenit o nație de condamnați!*”. În opinia comentatorului, Petru Dumitriu, în opțiunile sale politice, ar fi perfect consecvent cu sine însuși: „Uluitor e că omul care, în interviurile date după 1990, părea să sufere fizic pentru răul pe care îl făcuse poporului său, revine în viața publică și o ia de la capăt, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Atașat valorilor comunismului, nu i-a scăpat decât un singur protagonist din galeria dictatorilor bolșevici: Ceaușescu. La sfârșit de mileniu, i-a fost dat acestui prozator de tristă faimă să facă legătura între primul conducător bolșevic al României, Gheorghiu-Dej, și ultimul supraviețuitor al doctrinei leniniste, Ion Iliescu.” Mihăieș încearcă să explice de ce o opțiune electorală poate deveni cap de acuzare: „Într-o lume normală, ar fi fost treaba lui Petru Dumitriu cu cine votează și pe cine sprijină politic. Dar nu într-o Românie groggy, care încearcă din răspuțeri să-și revină din pumnii în care, cincizeci de ani, a ținut-o istoria.” ■ Foarte drastic este Mihăieș în judecarea unor opere reprezentative ale lui Dumitriu: „În afara unor pasaje din *Cronică de familie*, nu cred că e nimic de reținut din miile de pagini impregnate de-un realism socialist pestilențial”. □ Ajungând la anul 1976 cu premiile literare, Ioana Pârvulescu se oprește, din lista participanților, asupra lui Ștefan Bănulescu (volumul *Scrisori provinciale*) („Cuvântul”, „Neconvenționale”). În primul rând, comentatoarea atrage atenția asupra statutului interesant al secțiunii de „publicistică”, în care fusese încadrat și volumul lui Bănulescu: „Secțiunea de publicistică e un adevărat roman concentrat al comediei premiilor literare, al manevrelor *underground*, al compromisurilor, al absurdului rezultatelor și numai din întâmplare al cărții potrivite la locul potrivit”. Astfel, observă Ioana Pârvulescu, începând cu 1965 (de când figurează în nomenclatorul premiilor),

la această secțiune sunt premiați scriitori și opere de factură diversă, de la volume de reportaje (Romulus Rusan, *Expres* 65, Mihai Stoian, *Reporter în anchetă*, Radu Cosașu, *Un august pe un bloc de gheață* etc.), la scrieri considerate atipice, precum: Nichita Stănescu, *Cartea de recitare*, Mircea Horia Simionescu, *După 1900, pe la amiază*, Petru Vintilă, *Eminescu, roman cronologic*, Marin Preda, *Viața ca o pradă*, Mihai Șora, *Sarea pământului*, Gabriel Liiceanu, *Jurnalul de la Păltiniș* etc. ■ Revenind la Bănulescu, criticul încearcă să explice afilierea (la publicistică, și nu la proză), aducând și unele date de sociologie literară (și nu numai) din acea vreme: „*Scrisorile provinciale* de Ștefan Bănulescu nu are nimic de a face cu rețeta prozei de succes de la mijlocul deceniului 8: subiect politic, dezvăluiri despre anii '50, excluderea sau reprimirea în partidul comunist, toate acestea într-un limbaj care pe jumătate ascunde și pe jumătate dezvăluie, în timp ce naratorul face cu ochiul când cititorului, când cenzorului. Editorii cunoșteau și ei rețeta succesului și recunoșteau abaterile de la ea pentru că *Scrisori provinciale* apare într-un tiraj aproape confidențial în epocă: 5300 de exemplare. Probabil că proză adevărată era considerată numai o carte care depășea acest tiraj «poetic», astfel încât premiul de proză îl iau romanele *Doctorul Poenaru* (7000 de exemplare), *Galeria cu viță sălbatică* (14.100) și *Frumoșii nebuni ai marilor orașe*: 47.000 de exemplare! Cartea lui Fănuș Neagu atârna mult mai greu la cântar decât cea a lui Bănulescu. De vină sunt defectele «Domnului Mérimée», precum și «Monsieur Costache Negruzzi», Balzac, Gogol, Anton Pann, Caragiale, Swift și încă doi-trei scriitori iubiți de Ștefan Bănulescu”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează volumul 3 din *Jurnalul lui Mircea Zăciu*; acesta este considerat „un extraordinar document despre viața intelectuală (și nu numai), scriitoricească a deceniului al nouălea al secolului nostru, ultimul al anilor dictaturii comuniste, la care se va apela, acum și peste veacuri, pentru a reconstitui fizionomia interioară a unei epoci de un dramatism știut”. □ În acest nr. al „României literare” avem și două relatări de la Târgul Internațional de Carte de la Frankfurt pe Main (desfășurat în octombrie 1996): Rodica Binder, *Tipăriturile și revoluția digitală* și Alex. Ștefănescu, *Agonie feerică*. R.B. oferă detalii despre atmosfera târgului, referindu-se, printre altele, la prezența lui Mario Vargas Llosa, câștigător al Premiului Păcii. La rândul său, Al.Ș. inventariază editurile și personalitățile românești prezente la târg: Editura Institutului European, Humanitas, RAO, All, Nemira, FCR, Univers, Vremea; și respectiv Gabriel Liiceanu, Augustin Buzura, Mircea Anghelescu, Mircea Martin, Denisa Comănescu etc. □ Se publică un fragment din volumul de interviuri al Mihaelei Cristea cu Henriette Yvonne Stahl, *Realitatea iluziei*, în curs de apariție la editura Minerva. Scriitoarea se referă mai ales la Petru Dumitriu, lămurind și chestiunea acuzelor pe care ar fi fost nevoită să le publice în „Glasul patriei” în schimbul eliberării sale din închisoare: „Articolul apărut cu semnătura mea în «Glasul

patriei» despre Petru Dumitriu și fuga lui nu știu cine l-a scris. Detaliile au fost luate din toate declarațiile mele făcute în pușcărie. Declarații pe care nu știam, zi și noapte, cum să le mai formulez, ce să mai spun. Tot ce mi se întâmpla mi se părea neînsemnat, important era numai că Petru Dumitriu trăia și putea fi recuperat vreodată. Poate tot atât de important era ca eu să nu mor în pușcărie și să-i pecetluiesc viața lui Petru cu moartea mea”. □ Comentând cartea lui Thomas Pavel, *L'art de l'éloignement. Essai sur l'imagination classique* (Gallimard, Folio Essais, 1996), Mihai Zamfir arată și în ce constă originalitatea abordării subiectului (*În cetatea clasicismului*, „Cartea străină”): „Noutatea viziunii lui Toma Pavel asupra clasicismului francez nu provine atât din inventarea unei explicații absolut noi, cât din asamblarea a ceea ce se afla difuz în diferite exegeze; aproape fiecare din treptele parcurse de privirea critică a savantului român fusese până acum semnalată, într-o lucrare sau alta, dar asamblarea lor, construcția în spirală ascendentă îi aparține pe de-a-ntregul lui Toma Pavel”. □ Semnalăm și interviul realizat de Cosana Nicolae, ***Cu profesorul Paul Cornea despre comparatism, azi...***: sunt amintite cele două direcții din literatura comparată (una optimistă, a Asociației Internaționale de Literatură Comparată, care proclamă autonomia disciplinei, o alta mai pesimistă, a înglobării literaturii comparate în culturologie), se fac referiri la Congresele AILC, la care, spre regretul celui intervievat, nu pot participa mulți români, din motive financiare. Reținem și o posibilă pistă de lucru lansată de Cornea, din comparația lui Alecsandri cu Eminescu: primul ar fi un romantic de ariergardă, al doilea unul de avangardă.

24 octombrie

• Din nr. 43 al revistei „Tribuna”, mai mult ca reflectare a unei anumite mentalități, reținem un fragment din editorialul semnat de Ion Urcan, ***La Bistrița. „Cultura” care oprește circulația***; autorul este nemulțumit de evenimentele cu iz folcloric (în cazul de față, o paradă a dansatorilor și a costumelor populare), pe care le consideră frâne în calea „propășirii” și a afilierii europene: „Tuturor ne este dragă România de lemn și de lână, România carului cu boi și a veșmintelor albe, a mămăligii cu brânză și a slăninei cu ceapă, căci de la acestea ne tragem. Dar a venit vremea ca ele să rămână simboluri liminare ale trecutului nostru, teritoriu inalienabil al strămoșilor și al tradiției. Să înceteze a fi folosite, ostentativ, ca alternativă la cultura majoră a zilelor noastre. Astăzi, roata de păun și opincile nu mai sunt cultură, ci spectacol folclorizant. E nevoie și de spectacole, dar nu cu acestea vom propăși. Pentru a propăși, avem nevoie de un alt Nichita Stănescu, de un alt Marin Preda, de alți Noica, Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, Pallady, Brâncuși, Celibidache, Enescu. Nu țin să dau nimănui lecții de progres, de europenism și de modernitate, dar nici nu pot rămâne indiferent la lecțiile de pășunism fie el internațional și cu focuri de artificii”.

• Intervențiile lui Andrei Pleșu (*Intellectualitatea luptătoare*) și Mircea Iorgulescu (*Orwellizarea României*) ilustrează tema nr. 198 din „Dilema”: „Nevoia de poveste” (responsabil Iaromira Popovici). Cei doi citesc cu sentimente împărțite *Cartea Albă a Securității*. Pleșu cu ironie: „Distorsiunea inevitabilă care rezultă de aici e că între Doina Cornea și Valentin Silvestru e doar o diferență de grad: amândoi au avut «atitudini curajoase», amândoi erau «prost văzuți». Și, în general, toți eram un fel de haiduci, mai mult sau mai puțin nervoși: Dorin Tudoran, dar și Corneliu Vadim Tudor, Dan Petrescu, dar și Adrian Păunescu, Mircea Dinescu, dar și Eugen Barbu. Ba chiar și Victor Tulbure. Sau Ion Bănuță. În definitiv, dacă ne gândim bine, nu era român care să nu înjure, periodic, partidul: când nu se aprindeau chibritele, când nu venea autobuzul, când nu mergeau gazele, când nu se găsea brânză. (...) După mine, «eroii» acestei cărți nu sunt personalitățile ei notorii, ci puzderia de «surse» anonime care livrau informații: sursa «Arabu», sursa «lonel», sau «Marian», sau «Udrea», sau «Trifu». «Personalitățile» sunt un joc de umbre: Ștefan Augustin Doinaș e «Sandu», Gabriel Liiceanu e «Lulu», Marin Sorescu e «numitul Sorescu Marin» (prescurtat «Soare»), cutare altul e «Tulceanu». Teroarea recurgea, ironic, la ficțiune: turnători cu nume inventate făceau rapoarte despre «obiective» cu nume false. Totul e străbătut de minciună, spaimă, derizoriu, nesimțire și suferință”. Mircea Iorgulescu observă că Securitatea nu dădea atenție prea mare scriitorilor înainte de 1969; de-abia Ceaușescu ar fi recurs la această „soluție”, în „încercarea de a se supraveghea și controla tot, de a se stinge în fașă orice protest, orice nemulțumire, orice gest opoziționist – mai ales acela care ar fi putut avea ecou în străinătate”. □ Prin intervenția Sabine Fati, tema numărului se mută în sfera politică, ilustrând *Basme și povești din campania prezidențabililor*: Ion Iliescu și *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de de moarte*, Petre Roman și *Prăslea cel voinic și merele de aur*, Emil Constantinescu și „cum se descurcă el cu Lupul, capra și varza” etc. Nicolae Manolescu ar putea fi protagonist în „*Hensel și Gretel pe Calea Dreaptă*”: „«Nu am avut niciun impuls personal pentru a candida», recunoaște Nicolae Manolescu, singurul prezidențabil care propune o cale neumblată în România postdecembristă. «Noi promitem o liniște izvorâtă din ordine și autoritate pe care numai un regim de dreapta le poate instaura. O ordine și o autoritate bazate pe bunăstare, nu pe mizerie sau pe corupție, rod firesc al dreptății pentru fiecare cetățean». (...) Motivația pentru liberalism se datorează profesiei sale de literat: «accentul pus pe individualism, pe persoana umană care trece înaintea colectivității și chiar a legii mi-au fost simpatice și poate pentru că m-am ocupat cu persoane, cu personalități și cu opere individuale»”. („Cursa” prezidențială continuă și în nr. 199, din 1-7 noiembrie, al publicației, tema, punctată caragialian, fiind „Eu cu cine votez?”) □ Semnalăm, din acest nr., și comentariul Ancăi Manolescu, *Călătoria împreună*

cu textul („...din polul plus”) despre volumul lui André Scrima, Timpul Rugului aprins. Maestrul spiritual în tradiția răsăriteană (Humanitas, 1996).

26 octombrie

• În nr. 1044 din revista „Vremea”, Adrian Păunescu îl felicită pe Regele Mihai cu prilejul aniversării; poetul consideră că, în fața alegerilor, fostul suveran ar fi fost abandonat, strategic, de politicienii din opoziție (**Majestate!**): „Astăzi este ziua dumneavoastră de naștere. Împliniți 75 ani. Nu se înghesuie nimeni să vă sărbătorească. România este preocupată de alegeri. De cele parlamentare și de cele prezidențiale. Cel ce a fost Regele României nu poate interesa pe piticii politicieni dâmbovițeni, în momente în care ei vor să meargă la sigur în Parlament sau la Cotroceni. Nu sunt monarhist. Majestate! Ba chiar, în vremea în care numele dumneavoastră era folosit de oportuniștii din țară pentru a ajunge ei șmecherește la Putere, v-am atacat vehement. Mi se părea că prea vă lăsați dus de ei și prea le cântați în strună. Acum, ei v-au părăsit! Le e frică de electoratul republican. Și electoratul României este majoritar republican. Și eu sunt republican Majestate. Dar dați-mi voie să vă aduc omagiul meu de republican corect și de iubitor al istoriei naționale. (...) Dacă tata v-a iubit, eu nu pot să vă urăsc, cât de republican mă simt și făgăduiesc să rămân. Trăiască România Mare, a tuturor fiilor ei, oriunde s-ar afla ei”.

28 octombrie

• Redacția ziarului „Adevărul” îi invită pe candidații la președinție să participe la o masă rotundă; discuțiile vor apărea în nr. 2009 și 2010 (29 octombrie), cu titlul **Confruntarea pe viu de la „Adevărul” – un test dur înaintea prezidențialelor**. Pe rând, fiecare candidat trebuie să răspundă la întrebările moderatorilor: se discută despre problema șomajului și a inflației, rentabilizarea activității agricole sau chestiunea corupției. □ Cum este vorba de singurele alegeri prezidențiale la care sunt înscriși în cursă și scriitori, dar și pentru suprinderea specificului politic al epocii, reproducem mai multe fragmente din editorialul lui Cristian Tudor Popescu (nr. 2009), unde fiecărui candidat i se fac o serie de **Fotografii mișcate**: „Adrian Păunescu. Apariție «proletară» – haină de piele tip «șef de șantier», bluzon bleumarin uzat. E prima dată când îl ascult în viu pe bardul de la Bârca. Surprinzătoare mi s-au părut proporțiile diletantismului său politico-economic. Mă așteptam ca poetul să rămână poet, dar nici chiar așa. Dl. senator nu numai că habar n-are cu ce se mănâncă regimurile fiscale, strategia investiției străine, impactul tehnologiilor, sisteme de creditare, relația inflație-șomaj, corupția ca termen tehnic ș.a.m.d., dar nici nu pare că-l interesează prea mult toată chinezăria asta”; „Nicolae Manolescu. Și aici o surpriză: emotivitatea criticului. Tracul și crisparea l-au marcat pe aproape tot parcursul întâlnirii. Este un contrast vizibil între zbaterele lăuntrice ale d-lui Manolescu și discursul plat, uniform, cu o nuanță

de continuă lamentație că nu i se acordă suficientă atenție. Totuși, pe fond, Nicolae Manolescu, e un politician care începe să capete consistență, făcând tot mai mult uitată imaginea literatului.”; „Gh. Funar. Indiscutabil, îi în modul cel mai serios vorbind, unul dintre marii comici ai României. Ficiesul său asimetric, impenetrabil, de Buster Keaton corcit cu Robert de Niro, îi potențează formidabil discursul. Cu o voce cuviincioasă, de egumen citind fraților călugări meniul mesei de prânz, dl. Funar face afirmații dărâmbitoare, de genul: «Președintele Iliescu va fi arestat în 9 zile», «Adversarii mei nu că n-ar fi buni, dar n-au nicio șansă», «Tratatul româno-ungar e opera unei echipe de trădători» ș.a. Sosirea sa la redacția «Adevărului» s-a făcut cu un alai de microbuze înțesate cu steaguri și megafoane din care se revărau muzici patriotice, reușind să sperie, în fine, potăile și aurolacii din Piața Presei Libere, până atunci nu prea impresionați de desfășurările SPP. Repet, omu poate fi o mare șansă pentru cinematografia română, un actor-minune pentru lebusolații domni Pintilie și Pița.”; „György Frunda. Ei, da! UDMR a știut ce alege trimițându-l pe dl. Frunda în ringul luptei pentru Cotroceni. Manierat, convingător, foarte bine documentat, coerent în argumentație, european în stil, beneficiind și de o înfățișare deosebit de agreabilă (...)”; „Petre Roman. Este un animal politic în toată regula, cu colți și gheare, atacând scurt, decis («sare la gât», zicea Adrian Păunescu), cu o remarcabilă siguranță de sine. Chiar dacă nu va câștiga acum prezidențialele, steaua sa politică este vizibil ascendentă, în măsură să acopere, pentru moment, multe găuri urât mirositoare din partidul său.”; „Dl. Iliescu va rămâne pentru totdeauna încremenit în menalitatea de lider comunist cu ștaif, care ajunge într-o funcție mare și se menține în ea prin crâncene și tăcute lupte de culise, nefiind pus în postura de prost gut de a face curte maselor pentru a fi reales. «Mă cunoașteți, știți cine sunt!», le spune cel mai adesea alegătorilor, cu rece și dezabuzată superioritate, sulîntelegând restul – «ceilalți concurează de formă, că așa e moda acum, cu lemocrația asta». Refuză cu morgă lupta politică deschisă, schimburile dure și colorate de replici, preferând să rostească la nesfârșit un același discurs, teoretic și impersonal. După părerea mea, dl. Iliescu a ajuns să se mintă pe sine. (...) Președintele e obosit. E obosit de dimensiunile minciunii pe care trebuie să o acopere. Ca om politic, Ion Iliescu *își supraviețuiește*, dar dacă va fi iarăși președintele României, fiecare lună din noul mandat va însemna olovitură în portretul său ca figură istorică”; Emil Constantinescu: „Aflat într-o stare fizică deloc de invidiat. Pe tot parcursul discuțiilor a tușit groaznic, de creleai că i se rup băierile pieptului. Palid și încercănat, a găsit, paradoxal, resurse pentru a împinge dezbaterile spre confruntări deschise, atacându-l o dată sau de două ori pe dl. Iliescu. Imaginea sa este cam la același nivel ca la începutul campaniei, fără scăderi sau urcări dramatice. De notat schimbarea de atitudine – la ieșirea din sală a declarat că vede posibilă o colaborare postelectorală nu cu PDSR, ci cu USD”.

30 octombrie

• Trilogia lui Nicolae Breban *Amfitrion* este comentată, în nr. 40 și 41 (6 noiembrie) ale revistei „Luceafărul”, de Romul Munteanu, **Nicolae Breban: „Amfitrion” sau dilemele erosului și ale puterii**). Ar fi vorba de „un roman-recherche, nu un roman-histoire”, cu personaje „poliedrice” și cultivând o „retorică a excesului”(ceea ce l-ar plasa în zona barocului) pentru a oferi „imaginea unei Kakanii socialiste în agonie”. La un moment dat, și o judecată estetică: „Cine a parcurs cele două volume plicticoase din *Amfitrion* este răsplătit de lectura *Albertei*, roman magistral, de talie europeană”. *Alberta* ar fi „cel mai bun roman al *pânzei și seducției*, pe care l-a scris până acum în întreaga sa carieră literară”, roman situat „între tipul de analiză proustiană și banchetul de idei derivat din modelul musilian”.

30 octombrie

• În nr. 43 al „României literare”, avem două puncte de vedere diferite în legătură cu recenta publicare a unor documente din arhiva fostei Securități în volumul *Cartea albă*. Astfel, Mircea Mihăieș ia distanță față de aceste restituiri (**Fenomenologia delațiunii, de la Heidegger la generalul Vlad**, „Contrafort”); ele nu ar fi nici obiective și nici credibile atâta timp cât ar prezenta punctul de vedere al „turnătorilor” și nu sunt cunoscute în integralitatea lor: „Oricât ar părea de ciudat, publicarea nerușinatelor turnătorii e continuarea și nu dezicerea de practicile Securității. Cum să fie altfel, de vreme ce punctul de vedere este exclusiv cel al delatorilor? S-ar părea că singurul drept pe care și l-au câștigat românii după 1989 e de a se face publice (și de a le acredita subtil) infamiile pe care diverși turnători și securiști le vehiculau despre ei. Cei expuși ca într-o vitrină, în toată fragilitatea lor, sunt turnații, nu turnătorii. (...) Nu vom ști niciodată cu precizie ce conțin arhivele Securității, după cum nu vom afla criteriile după care unele dosare sunt date la iveală, iar altele continuă să rămână în invizibilitatea lor plină de mister”. Mihăieș propune și un exemplu – perioada președinției lui D.R. Popescu la Uniunea Scriitorilor, văzută din două perspective (ambele de altfel subiective, după cum se va vedea): „Sub D.R. Popescu, dușmanul «socialismului feudal» din *Cartea Albă*, s-au produs cele mai rușinoase abdicări și cele mai incredibile pactizări cu securitatea și cu partidul bolșevic din ultimele decenii din istorie. *Jurnalul domnului Zăciu* abundă în exemple, după cum *Cartea albă a Securității* abundă în contraexemple!” □ Celălalt punct de vedere, favorabil publicării și punerii în circulație a documentelor, îi aparține lui Alex. Ștefănescu (**Informatorii n-au dat autografe...**): „În ceea ce mă privește cred că, indiferent de discuțiile pro și contra care vor urma, Mihai Pelin (cordonatorul lucrării, *n.n.*) și-a dus la bun sfârșit cu competență și seriozitate misiunea extrem de delicată pe care și-a asumat-o. Cred, de asemenea, că Virgil Măgureanu și Nicolae Ulieru – singurele personaje benefice pe care eu, ca simplu muritor, le disting prin ceața

groasă de care e înconjurat SRI – și-au legat numele de o întreprindere lăudabilă. O dovadă de fair-play din partea SRI o constituie menționarea, în carte, a numelor tuturor ofițerilor de Securitate care au redactat rapoarte secrete privind comportamentul unor scriitori sau artiști. Și tot o dovadă de fair-play este omiterea numelor scriitorilor-informatori, pe care NU un serviciu secret avea îndreptățirea morală să le divulge. Ele ar trebui – după opinia mea – aduse la cunoștința opiniei publice de obștea scriitoricească însăși (care ar putea cere, în acest sens, sprijinul SRI)”. □ **Revenind la Nae Ionescu** („Cronica literară”) cu prilejul apariției volumului *Problema mântuirii în „Faust” al lui Goethe* (cu o prefață de Mircea Vulcănescu, ediție îngrijită de Dora Mezdrea, Ed. Anastasia, 1996), Gheorghe Grigurcu pledează pentru o judecată dreaptă și obiectivă a acestui caz, pe care îl socotește, deocamdată, greșit înțeles și manipulat în funcție de diferite conjuncturi ideatice sau ideologice contemporane: „Să fie Nae Ionescu capul răutăților? Să nu merite altă soartă decât cea de-a fi izgonit atât de exponenții materialismului dialectic și istoric, cât și de succesorii lor liberalizanți? (...) Ni se va spune: dar militantismul lui politic de dreapta? Dar ostilitatea lui față de civilizația europeană de tip industrial? Dar opțiunea pentru statul utopic țărănesc? Dar naționalismul său cu răbufniri xenofobe? Sunt și acestea lucruri indenegabile (și deseori regretabile), dar care țin de un anume gen de personalitate, axată pe tradiționalism, emanată de așa-zicând firescul frământărilor vieții publice românești. Nu ne putem regăsi în ele, nici prin gând nu ne trece a le prelua *tale quale*, însă nici nu le putem contesta o anume organicitate istorică. Atari atitudini sunt legate de procesul de «trezire» europeană a estului, similare cu cele, de pildă, ale slavofililor din Rusia (nutriți, de altminteri, de filosofia germană). În spatele lui Nae Ionescu se află N. Iorga, Eminescu, într-un anume fel și Blaga cu al său boicot mioritic și cu elogiul satului autohton și, dacă ar fi mai consecvenți în acțiunea lor critică, contestatarii profesorului s-ar cuveni a-i denunța și pe aceștia «personaje funeste». De ce n-o fac? Pe de altă parte, Nae Ionescu e un gânditor «modern», de factură existențialistă. A-l închide pur și simplu într-o căsuță politică n-ar fi gestul cel mai potrivit(...)”. □ Ioana Pârvulescu scrie despre cărțile de poezie ale lui Dorin Tudoran premiate în 1977 (**Premiile literare. Semne de întrebare**, „Neconvenționale”): „La rândul lor, cărțile lui Dorin Tudoran premiate de Uniunea Scriitorilor acum două decenii, *Uneori plutirea* și *O zi în natură* rezistă, ambele, la lectura de astăzi. (...) *O zi în natură* cuprinde poeme puse sub semnul posibilului. Sprijinit pe POATE și pe DACĂ, universul lui Dorin Tudoran e virtual și multiform. Cititorul de astăzi îl poate descifra altfel decât cel de ieri întrucât nu concluzia ci ipoteticul este teritoriul exploatat de poet.(...) Poezia lui Dorin Tudoran se construiește pe condițional-optativ și pe conjunctiv din îndoiala că ar mai fi putut exista o variantă pe lângă cea concretizată deja și că aceasta ar fi schimbat totul. Nu se știe dacă în bine sau în rău – și de aici chinul”. □ Istoria

ediției Sadoveanu, schițată de Z. Ornea în comentariul său de la „Cronica edițiilor”, cu prilejul apariției vol. VII (ediție critică de Cornel Simionescu, note și comentarii de Cornel Simionescu și Fănuș Băileșteanu, Minerva) este elocventă pentru starea nu foarte fericită a lucrărilor de acest gen, în anii postdecembriști (dar nu numai): „Ediția critică a operei lui Sadoveanu a fost inaugurată de dl. Cornel Simionescu în 1981. Târâș-grăpiș, până în 1988 au apărut cinci volume. Al șaselea e din 1991 și acum, în 1996, a apărut al 7-lea, fiind predat și al optulea. Cum editorul anunță că ediția va avea 25 de tomuri, e evident că mai e mult până departe. Va mai apuca editorul, ajutat bine, la coimentarii – secțiunile geneza și receptarea operei – de dl. Fănuș Băileșteanu să-și încheie colosalul travaliu? Nu riscăm să ne oprim, undeva, pe traseu, și cu ediția critică Sadoveanu? Le doresc editorilor să ajungă să-și vadă efortul creator până la finalul lui. Ediția e impecabilă filologic iar variantele scrupuloase până la infinitul mic”. □ Detalii despre literatura sa și despre specificul grupării din care face parte oferă Costache Olăreanu, intervievat de Cristian Teodorescu („*Am considerat dintodeauna formula surâsului ca singura ce-mi poate oferi protecție*”).

● Pe ultima sută înainte de alegeri, Gabriela Adameșteanu publică, în nr. 44 al revistei „22”, un editorial intitulat *În fața alternanței*: „Noiembrie 1996 poate fi egal în importanță cu decembrie 1989: el poate recupera erorile grave care s-au succedat din 22 decembrie 1989. (...) Un guvern de coaliție CDR-USD-ANL-UDMR, cu președinția lui Emil Constantinescu, ar fi o surpriză internațională care ar atrage din nou atenția asupra României, la fel ca în 22 decembrie 1989. (...) Chiar dacă este foarte crud ce spun, pentru mulți dintre noi, din păcate, cu viața pe care am dus-o până în decembrie '89, cu viața pe care ne-a oferit-o regimul Iliescu, schimbarea în anul 2000 poate veni prea târziu. Prea târziu pentru cariera, prea târziu chiar pentru viața noastră. (...) Să nu-i întărim cu defetismul nostru păgubitor, care ne scoate din Europa și ne închide într-un Orient atemporal”. □ Vladimir Tismăneanu publică textul aniversar *Pasiunea adevărului: Adam Michnik la '50 de ani* (datat „Washington D.C., 21 octombrie 1996”); reținem un fragment: „Pentru generația mea, acțiunea lui consecvent antitotalitară a coincis cu deschiderea spre un umanism critic înrădăcinat în tradiția Luminilor. Pe vremea când la Paris o studențime rebelă se prosterna în fața portretelor lui Mao, Adam și prietenii săi de la Universitatea din Varșovia protestau în numele idealurilor lui Mickiewicz, ale decembriștilor ruși și ale unei nobile tradiții de luptă împotriva tiraniei. (...) A pledat pentru compasiune și iertare împotriva vendetelor și a uitării. Sunt mulți care nu-i iartă lui Michnik aceste atitudini. I-a deranjat pe potențatii comuniști și continuă să-i deranjeze pe unii dintre succesorii lor”. □ În acest nr. 44 din revista „22” apare și un text de susținere *Pentru Nicolae Manolescu* („Alegeri”), semnat și datat „Matei Călinescu, Lucian Raicu, 19 octombrie 1996”: „el ne-a convins, după decembrie 1989, că

are și o autentică vocație de om politic responsabil, cu un proiect realist, de ținută europeană, refractar tuturor exceselor, tuturor extremismelor, de dreapta sau de stânga. Nicolae Manolescu este un om de caracter și de suflet, un patriot adevărat, o minte ascuțită și echilibrată, cineva pe care românii se pot bizui”.

[OCTOMBRIE]

● Alexandru George publică, în nr. 10 al revistei „Cuvântul”, un articol intitulat *Restauratorul de statui. Revizuiți și false revizuiți* („Eseu”). Criticul propune trei reguli după care ar trebui făcute revizuirile: „1. Revizuirea trebuie să cuprindă pe absolut toți scriitorii cu un minim de cotă stabilită; 2. Operația trebuie efectuată de urgență, chiar și cu riscul de a greși; 3. Revizuirea e în drept să o facă oricine, dar e mai de așteptat să vină din partea tinerilor, la aceștia fiind obligatorie și ca o formă de a se defini cu adevărat, adică prin recunoașterea trecutului, prin aderență și respingere”. ■ Miza intervenției este demontarea „cazului patologic” pe care l-ar reprezenta receptarea lui Călinescu; în acest sens, Alexandru George ia ca punct de reper (și de contestație) diferite intervenții ale lui S. Damian (una publicată în 1990 în revista „22” și apoi inclusă în volumul *Scufița Roșie nu mai merge în pădure* din 1994; mai vechiul său eseu *G. Călinescu, romancier*, republicat acum cu titlul schimbat *La ora 12, ziua*): „Comuniștii au fabricat o diversivune Călinescu, o isterie Călinescu la care au aderat atâția oameni de bună credință, înșelați de ceea ce personalitatea marelui critic era, dar nu apărea (*sic!*) întotdeauna. (...) tot studiul [este vorba de *La ora 12, ziua*, n.n.] este conceput de un critic comunist, format în ambianța anilor '50 și grav deformat de marxism. Pentru tinerii de acest tip (cărora le-am alături pe D. Micu și Lucian Raicu) «divinul critic» era în anii '50 un fel de miracol continuu, de gigant (concurat doar de... Geo Bogza), un Everest care se înălța într-o pustă fără niciun relief. Lipsiți complet de repere culturale firești (căci pentru ei nu existau nici Mircea Eliade, nici Constantin Noica, dar nici Eugen Ionescu, ca să nu mai pomenesc de Blaga, Voiculescu sau Horia Stamatu), acești tineri marxiști întrețineau în jurul lui Călinescu extazul de toate nuanțele, sau mai exact: cel lipsit de orice nuanță. (...) Eu, deși foarte aproape de vârsta lui Raicu, de aceeași vârstă cu S. Damian și mult mai tânăr decât D. Micu, vedeam lucrurile cu totul altfel, nu mă lăsam amețit de spectaculosul călinescian, căutam să-l înțeleg și să-l admir cu luciditate” ■ Practic, singura informație care ține de literatură (și nu de biografie sau de anecdotică de natură intimă despre Călinescu) este contestarea romanului *Scrinul negru*, pe care Damian l-ar fi considerat „o capodoperă”: „istoria literară (...) a răsturnat complet de pe soclu «capodopera» presupusă, aducând-o la nivelul mai modest al unei opere fără valoare, interesantă doar pentru devierile și rătăcirile mentale ale autorului ei, o personalitate cu mari merite, ce trebuie însă

«căutate în altă direcție», așa cum conchideam eu încă de acum trei decenii în studiul meu, unul de adevărată revizuire» (Alexandru George se referă la studiul său *G. Călinescu, romancier*, 1968, având același nume, după cum se poate observa, cu cel al lui S. Damian). □ În paginile nr., este publicată și partea a doua a articolului de politologie al aceluiași Alexandru George, *Cine se teme de capitalism?*, v. *supra*, august. □ În acest nr. 9, Radu G. Țeposu comentează volumul lui Liviu Petrescu *Poetica postmodernismului* (Ed. Paralela 45, Pitești, 1996), remarcând, îndeosebi, teoria criticului despre cele trei vârste ale modernismului (*Moft sau paradigmă? Vârsta a treia a modernismului*, „Literatură”): „Liviu Petrescu vede în postmodernism o diviziune subsecventă a modernismului. Pentru exegetul clujean există trei stadii culturale ale modernismului, definibile tipologic prin substratul lor epistemologic. Cel dintâi e momentul realismului: triumfă reprezentarea realității, care se resimte de pe urma capitalismului de piață; viziunea asupra lumii implică totalitatea și coerența carteziană; literatura cultivă narațiunea omniscientă, obiectivă și impersonală, bizuindu-se pe un model *științific* al cunoașterii. E, apoi, modernismul propriu-zis, apoteotic, în care determinismul e înăbușit de o cauzalitate internă, obiectivitatea e sfârâmată de imersiunea subiectului, realitatea e discreditată de ficțiune, iar principiul totalității e tot mai des încercat de virusul fragmentarismului. (...) În fine, ultima fază a modernismului, pe care Liviu Petrescu o identifică cu postmodernismul (...). Opera de artă e invadată acum de joc (teoretizat cel mai pătrunzător de Jacques Derrida), de pluralitatea limbajelor, de viziunea dezarticulată (de tip schizofrenic), fragmentaristă. Viziunea e subiectivă, antimimetică, eminentamente *culturală*, pleziristă în sens pozitiv”. ■ Din topul lui Radu G. Țeposu mai fac parte: 2. Victor Ivanovici, *Suprarealism și „suprarealism”*, Amarcord, Timișoara, 1996; 3. Dan Botta, *Limite și alte eseuri*, Crater, București, 1996; 4. Mircea Platon, *Paseism polemic sau încercare de naționalism critic*, Agora, Iași, 1996; 5. Adrian Voica, *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Ed. Universității „Al. I. Cuza”, Iași, 1996. □ În cadrul rubricii „Mărturii”, avem o intervenție a lui Ioan Buduca, *Dincolo de frică. Reportajul unei dizidențe tardive*, referitoare la protestul împotriva interdicției de semnătură a lui Mircea Dinescu.

● Cornel Moraru, în „Editorialul” său din nr. 10 al revistei „Vatra”, se referă la *Trezirea* românilor, după alegerile prezidențiale din noiembrie (nu este vorba de un semn de premoniție, ci de faptul că aparițiile publicațiilor nu coincid cu datele de pe coperte): „Fără a supralicita rezultatul recentelor alegeri (oricum, euforia a mai trecut de atunci), victoria opoziției democratice, reconfortantă în sine, creează, pentru prima dată după alegerile din '46, premisele unei schimbări radicale de substanță, poate chiar de destin, în societatea românească de azi. Considerăm și noi, ca atâția alții, că adevărata schimbare acum e pe cale de a se produce. Ceea ce s-a întâmplat în decembrie '89 și mai

ales ceea ce a urmat după «asumarea» conducerii de către fostu putere, a regimului Iliescu, n-a fost decât un simulacru: o prelungită agonia a vechilor structuri și mentalități, odată cu încercarea de a masca, chiar de a șterge din memorie, erorile și vinovățiile trecutului, îndeosebi ale trecutului inediat. Din păcate, s-a și reușit, în bună măsură”. □ Reținem o serie de mărturisiri pe care Maria Banuș i le face lui Al. Cistelean, într-un interviu intitulat „*Ciur așa să fi fost? – mi te închipui îndoindu-te*”: „Generația mea și-a trăit tierețea sub imperativul unor mișcări social-politice extremiste. O parte a ei, toate chiar elita, s-a polarizat între fascism și comunism. (...) Cei care au sîcombat la cântecul de sirenă al extremei drepte s-au dezmeticit mai repede lin nefasta vrajă. Istoria i-a ajutat. Iluzia-coșmar a stângii comuniste s-a risipi mai greu, mai încet, cu multe convulsțiuni de conștiință”; „Ororile, bestialitățile, disprețul față de individ, masificarea, n-au fost mai mici în stalinism decât în hitlerism. Dar ori au fost mai bine ascunse opiniei publice mondiale, ori erau învăluite, pentru noi, tinerii marxiști, adepți ai materialismului dialectic și istoric, în fumul halucinogen al Necesității Istorice”; „De pildă, după ce muritorii sunt scoși de la lucru și sunt aduși (eu credeam că vin de plăcere!) la șezătorile noastre literare, ca să-mi asculte sincerele și înflăcăratele îndemnuri poetice, ei vor îngroșa rândurile luptătorilor pentru pace și, cu mai multă fermitate, vor construi o fericită țară socialistă!!”; „Întristător și straniu mi se pare faptul că nu mai figurez în cărțile de școală. (...) Cândva, într-o vreme mai «așezată», voi reveni, adică poezia – eu nu voi mai putea surăde decât de acob, de sus – în conștiința tinerilor iubitori de poezie, a studenților, a studioșilor (fac parte dintre cei ce nu cred în sfârșitul literaturii)”. □ În comentariul despre cartea de convorbiri a lui Stelian Tănase cu Alexandru Paleologu, intitulat *Poiectul de trecut*, Andrei Corbea observă unele efecte pe care le-ar avea nîncrederea optzeciștilor în schema modernă a progresului neînterupt și aiistorismul acestora în filieră postmodernă al acelorași; mai exact, ar fi vorba de o tendință de a prezenta o varianță edulcorată a epocii interbelice: „Stelian Tănase insistă admirativ asupra apartenenței lui Alexandru Paleologu la «moblimea» autohtonă, pătură socială ale cărei merite și racile rămân foarte controversate atât în istoriografia, cât și în literatura română, dar pe care tânăru format în anii «socialismului biruitor» tinde să o recomande drept depozitara prin excelență, deasupra contingentului istoric, a continuității spiritualea națiunii. (...) «Teze» care, după decembrie 1989, s-au tradus lesne în acel deuant «pas mental înapoi» (...) într-un «proiect de trecut» edulcorat și cosmăizat, și în obsesia unei Restaurații capabile să ignore cei cincizeci de ani de dictatură fascistă și comunistă”. (Comentariul lui Andrei Corbea este însoțit de precizarea „articol scris pentru revista «Liber», Paris”). □ „Țintă fixă” din acest nr. este Alexandru Vona. Discuția, dintr-un interviu al scriitorului cu Doina Jela și din jurul unei mese rotunde (la care participaseră, alături de autor, Marc Weitzmann, Daniel Simon, Horia Bădescu), se desfășoară în jurul

romanului *Ferestrele zidite* (interviul, „*Poate că Ferestrele zidite au făcut din mine un scriitor, nu eu, din ele, o carte*”, în cadrul rubricii „Vatra-Dialog”). O serie de „Ochitori” ținesc și individual romanul: Doina Jela, *Francezii – față în față cu o capodoperă românească*; Cornel Moraru, *Destinul unei cărți*, Alain Paruit, „*Ferestrele zidite*” (traducere de Mircea Zăciu), Ruxandra Ivănescu, *Sub pecetea tainei* etc. □ La ancheta despre „greco-catolicism” răspunde, printre alții, Ion Mureșan, *Orgoliul de a participa la Marea Schismă*. □ Dorin Tudoran are notații incisive despre *Prețioasele ridicole – Kosmodemianskaia și Ciufulici*, adică despre Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Răzvan Teodorescu, cărora li se adaugă și Petru Dumitriu. Le reținem pe cele despre „Kosmodemianskaia”: „După ce a a comparat fără nerușinare «epoca Ceaușescu», «epoca de aur» cu... epoca lui Pericle, după ce a scris că ascultându-l pe «Secretarul General al PCR» se simte cuprinsă de o stare de levitație, tovarășa MAN și CC Zoe Dumitrescu-Kosmodemianskaia a fost «surghiunită» de cei mai buni fii ai «revoluției române» să reprezinte, cultural, țara în Italia. Așa-i trebuie, dacă a lins picioarele Dictaturii! (...) Tov. Kosmodemianskaia ne atrage atenția că, așa cum pe nedrept a fost considerat acel ev nefavorabil culturii, tot atât de nedrept sunt condamnate deceniile de dictatură comunistă drept anti-culturale. Exemplul pe care-l aduce în sprijin tov. academician este existența și truda benedictină a părintelui Stăniloae. Așadar, lucrurile n-ar sta cum credem noi – părintele Stăniloae a fost un miracol cărturăresc pe care dictatura nu a putut să-l anihileze, limitându-se la a-l ține în umbră, – ci dimpotrivă, fără bezna deceniilor comuniste, părintele Stăniloae n-ar fi fost... posibil”. ■ Notațiile, mai puțin caustice, despre Petru Dumitriu par făcute cu inima strânsă – „Cunosc bine prețul extenuant al unei ore de exil. De aceea, ultimul lucru pe care mi l-aș dori ar fi să fiu nedrept cu fostul temut condotier de stat și de partid al anilor '50”, despre care i-au oferit „imagini mozaicate” Henriette Yvonne Stahl, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu și Marin Preda. Totuși, serialul acestuia din anii '80, de la Europa liberă, despre Dumnezeu și spiritul religios, „respira un aer de cutremurătoare neautenticitate, propriu convertiților de conivență. (...) Patetismul sintagmelor sale se dovedea inoperant. Aveam senzația neplăcută că vorbea un misticoid de două parale.” În timpul vizitei recente din România, îi face impresia unui „bătrân sleit” și neinformați: „Evident, habar nu are pe ce lume se află, n-are idee de ce s-ar putea face. Practicat, de voie ori de nevoie, aproape patru decenii, dezinteresul față de România se răzbună. Eforturile sale de a citi și înțelege realitatea românească de acum îmi amintesc de zădărnicia caznei unui crocodil care vrea să zboare”. Pe trecutul și actualul Dumitriu nu l-ar putea răscumpăra decât o viitoare capodoperă: „I-o doresc din tot sufletul. Are imensă nevoie de ea. Naratorul hagiograf al anilor de început ai Canalului tânjește după un Petru Dumitriu căruia a fost cel dintâi în a-i întoarce spatele”. □ Într-un articol intitulat

Normalitatea și imaginabilul („La periferie”), Gheorghe Crăciun descoperă trei categorii în care s-ar putea încadra proza postbelică: „una a marilor teme sociale și politice cu voie de la cabinetul ideologic al partidului (Marin Preda, Augustin Buzura, Alexandru Ivasiuc, Constantin Țoiu etc.)”, o a doua, în care vede „rezultatul unei încercări spontane, disperate de a regăsi normalitatea vieții prin explorarea temelor mici ale cotidianului (prozatorii debutanți după 1970, între care, desigur, și optzeciștii)” și „o a treia, mefientă față de capcanele realului și «obsedată» de imaginar, simbolic, parabolă, fantastic (Mircea Horia Simionescu, Nicolae Breban, Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu etc.)”. Oricum, „singurul nostru prozator din ultimele decenii cu o reală anvergură în planul imaginarului epic e Nicolae Breban”, stabilește brusc Crăciun, pentru a adăuga: „Din păcate, dostoevskianismul retoric al construcției și irepresibila înclinație a autorului spre vorbăria subțire și eseistica de cafea imprimă universului său o accentuată notă de inconsistență. Nicolae Breban e și el un prozator estic, cu o percepție fatalmente restrânsă, «ideologizată» a realului și umanului, pe care nu o poate în niciun fel compensa libertatea digresivă a ideilor și masivitatea fizică a operei”. Totuși, Breban pierde cursa, în „competiția continuă” cu optzeciștii: „Mult mai dezinvolt și mai «cosmopolit» pare astăzi Mircea Cărtărescu prin prozele sale din volumul *Visul* (1989). I se adaugă Ioan Groșan cu gogoliana nuvelă *Trenul de noapte*, și ea anterioară lui 1990. O scriere paradoxală este romanul lui Vasile Gogea, *Scene din viața lui Anselmus* (publicat în 1990, dar scris în perioada dictaturii), roman eseistic de imaginație, «ideologic» tocmai prin întoarcerea pe dos a ideologiei totalitare, cu toate mecanismele ei represive și plasarea acestei noi scheme într-un cadru anonim de viață”.

● Rubrica „Estuar” din nr. 10 al revistei „Apostrof” este dedicată lui Dumitru Țepeneag, mai exact analizei romanului său, *Hotel Europa*. Scriu Ion Vartic, „**L’Extrême-contemporain**” și romanul său și Claudiu Groza, ***Pribeag prin Europa***. Analiza lui Ion Vartic scoate în evidență o semnificație puțin surprinsă de alți comentatori, și anume dimensiunea eschatologică a scrierii: „Dar *Hotel Europa* are, de fapt, cu totul altă miză. Și aceasta e demascată prin prezența lait-motivică, de coșmar, tot mai accentuată pe parcurs, a «vulturului cu aripile desfăcute», aflat în plin zbor. Or, vulturul este, aici, una din cele «patru făpturi» emblematice, care îl anunță pe ultimul călăreț al Apocalipsei: Moartea însăși (...) întâlnirea cu limita, ajungerea la capul Finister, sfârșitul timpului”. □ Semnalăm și articolul Martei Petreu, ***O carte pentru domnul Caragiale*** („Puncte de reper”), care aduce informații mai puțin cunoscute de istorie literară (C. Rădulescu Motru ar fi scris lucrarea de popularizare *F.W. Nietzsche. Viața și filosofia sa* pentru a-l familiariza pe Caragiale cu această filosofie; scriitorul citea cu mare interes fiecare episod din serialul care apărea chiar în ziarul său, „Epoca literară”, în 1897). □ În cadrul rubricii „Estuar” este publicat un „Dosar” Radu Petrescu: trei scrisori trimise lui Mircea Muthu, în

perioada 1975-1976 și unele însemnări din laboratorul scriitorului, *[Note pentru „Matei Iliescu”]*. □ Semnalăm și un articol al lui Horia Stanca despre *Clujul de altădată*.

● În nr. 10 al revistei „Familia”, Laszlo Alexandru își reia prefața care însoțește jurnalele lui Paul Goma editate de Nemira (*Jurnal pe sărite, Jurnal de căldură mare, Jurnal de noapte lungă*) (*Singurătatea alergătorului de cursă lungă*, „Criterion”): „Țin cu deosebire să contrazic ipoteza – tendențios lansată – privind vreun *demers resentimentar* al scrisului lui Paul Goma. Este adevărat că, la prima vedere, făcând lista «victimelor» sale – toate numele cele mai ilustre ale culturii române contemporane – precum și lăsându-ne influențați de vehemența tonului folosit, am putea fi păcăliți de o asemenea taxare superficială. Dar e suficient să examinăm mai pe îndelete *motivația* – întotdeauna limpede expusă – a unei invective lansate de Goma, pentru a ne înlătura din minte falsa imagine a unui scriitor nestăpânit, impulsiv și necugetat. (...) Importante sunt aceste volume mai ales pentru sociologii literari, care își vor putea clarifica situația diverselor grupuri scriitoricești de presiune și gradul lor de complicitate/ colaborare cu puterea comunistă. Nu în ultimă instanță, se pot regăsi aici pagini picante, pentru amatorii de cancanuri și de culise ale VIP-urilor”. L.A. oferă spre publicare și o scrisoare pe care i-a adresat-o lui Goma, în care analizează, pe larg, și relațiile tensionate dintre scriitor și editorul Gabriel Liiceanu: „Părerea mea, concret, în cazul Liiceanu: am râs de m-am tăvălit, citind-o pe minunata G. Adameșteanu, în legătură cu *cinstea* pe care i-a făcut-o Liiceanu lui Goma, pentru că l-a publicat în *prestigioasa* sa editură. Ba, dimpotrivă, editura cu pricina, abia înființată în 1990, a devenit treptat prestigioasă (cam de prin '92-'93) doar datorită numelor publicate (printre care și a lui Goma...). Văd că mai pun și cei de la «22» caru-nainte la boi! Cât despre topiri, n-aveți și aveți dreptate, după cum urmează: 1) *n-aveți dreptate*, pentru că este dreptul editorului să topească volumele care nu se vând. Dăruirea sau comercializarea lor la prețuri derizorii, ar putea «strica» piața. (...) 2) *aveți dreptate*, pentru că, într-adevăr, a fost o porcărie, într-adevăr n-a ajuns niciun exemplar din *Culorile...* în provincie, într-adevăr cartea a fost cenzurată subtil și sabotată cu metodă. Mai trebuie însă, cred eu, să Țineți seama de alți doi factori: *al compensației* (tot Liiceanu v-a publicat alte două titluri) și *al oportunității* (riscul ca, atacându-l pe Liiceanu, să vă îndepărtați alți câțiva prieteni, cum s-a și întâmplat)”. „Spuneți-mi sincer, există vreun prieten cu care să nu vă fi certat până acum?” – îl mai întreabă, în scrisoare, L.A. □ Sub titlul „*Am impresia că e vorba despre o carte pe care nici românii, nici ungurii n-o vor iubi prea mult*”, este publicată „o convorbire cu Catherine Durandin despre *Istoria românilor*”, realizată de Jenő Farkas (traducere de Magdalena Indrieș).

● Cassian Maria Spiridon se alătură celor nemulțumiți de simpatiile politice ale lui Petru Dumitriu (*Întoarcere pe un drum plin de pulbere*, „Convorbiri

literare”, nr. 10, octombrie): „Noi ce putem spune, doar că, precum Saul pe drumul Damascului și Petru Dumitriu, după un drum plin de pulberea păcatului, iată s-a întors, invitat de actualul președinte («un înger»?!), în patria lui, limba română, pentru a scrie și publica «Dunăre, Dunăre, drum fără pulbere», «Cercel» și încă altele. Să credem, oare, că acestea nu vor mai fi scrise în baza cine știe cărei comenzi de stat și de partid?!”. □ Cassian Maria Spiridon o intervieuează pe Ana Blandiana: „***Când mă uit în urmă și realizez că au trecut șapte ani, îmi dau seama că a fost aproape o formă de sinucidere pentru mine ca scriitor***”. Poeta își expune motivele pentru care s-a implicat în politică, mărturisindu-și totodată regretul de a-și fi neglijat, temporar, literatura: „Pentru că în anii ăștia istoria a avut o mai mare importanță decât istoria literară; cel puțin pentru mine și, cu siguranță că, din păcate pentru mine. În anii de dinainte de '89 m-am simțit într-un mod de-a dreptul maladiv umilită de faptul că nu pot să fac nimic, că indiferent ce gesturi sau ce declarații aș fi făcut, oricum n-ar fi avut nicio importanță, în afară de faptul că puteam să pățesc sau nu pățesc ceva, nimic nu s-ar fi schimbat. (...) Asta m-a făcut să încerc să schimb ceea ce nu reușisem atunci. Cu atât mai mult cu cât lucrurile erau atât de puțin schimbate, încât rămâneau de schimbat aproape toate. (...) Acum, când mă uit în urmă și realizez că au trecut șapte ani, îmi dau seama că a fost aproape o formă de sinucidere. Mă rog, o sinucidere provizorie, dar un gest extrem de periculos pentru mine”. Mai mult decât atât: „Literatura, să vă spun, cu cât tranziția va fi mai îngrozitoare, cu atât scriitorii se vor întoarce ca la unica soluție, ca pe vremea lui Ceaușescu, la scris. Și, în acest sens, Dumnezeu literaturii ar trebui să facă s-o ducem cât mai rău, pentru că o să scriem cărți cât mai bune. Glumesc, glumesc, dar sunt convinsă că ceva adevăr există”. ■ Ana Blandiana este revoltată de faptul că în jurul numelui lui Nichita Stănescu plutește eticheta de „colaboraționism”: „Da. Cu siguranță Nichita nu era un om care să-și ia răspunderea suferinței celorlalți. Dar, la asta m-am gândit atunci când pe Universitate era scris un vers de Nichita Stănescu în timpul Pieței Universității și am fost extrem de emoționată; gândindu-mă: oare, dacă Nichita trăia, și normal ar fi fost să trăiască, ar fi fost în Piața Universității? Și, m-am gândit că probabil nu. Și asta m-a întristat extraordinar. Aș vrea să vă spun ceva, dacă Nichita ar fi făcut crime, dacă Nichita ar fi fost un turnător sau cine știe ce altceva, ar fi fost corect să discutăm despre asta. Dar Nichita, cu siguranță n-a făcut niciunul din aceste lucruri. Pur și simplu a fost un om în permanență victimă a celor care îl admirau, îl anturau și, în cele din urmă, au sfârșit prin a-l sufoca ca-ntr-un inel în acest anturaj care reprezenta tot mai puțin admiratori literari și tot mai mult supraveghetori ai săi. Nichita era o forță, pentru că era un mare poet și atunci supravegherea și manipularea lui ar fi fost cu grijă organizate. Asta-i părerea mea și din cauza asta nu cred că trebuie să vorbim prea mult despre aceasta. Nu asta este important”. ■ Opinia Anei Blandiana despre chestiunea

revizuirilor este una echilibrată: „În mod evident există o tendință de a spune că cei care erau importanți înainte, nu mai sunt importanți și acum și alții sunt importanți. Sigur că au apărut scriitori pe care nu puteai să-i vezi în mărimea lor, cum este I.D. Sîrbu și care, prin cărțile postume, și-a creat o altă statură. Nu mai vorbesc de Steinhardt a cărui capodoperă este postumă. Deci este clar că apar scriitori care intră printre cei mari, fără ca înainte să existe măcar bănuiala că ar trebui să intre. Nu-i vorba de cazuri de scriitori care nu intrau pentru faptul că erau interziși, ci pur și simplu nu se bănuia că există. Un asemenea caz este și Ion Ioanid, este clar că volumele sale de memorii, care sunt în același timp și mare literatură, ar trebui studiate la romanul-document. În același timp, este la fel de clar, în ultimele două decenii, las la o parte perioada proletcultistă, am avut o critică literară destul de serioasă și o literatură destul de serioasă, pentru ca lucrurile să fie discutate, răsdiscutate, așezate încât cred că n-or să fie extrem de mari corecturile, adică, indiferent ce vom discuta despre viața lui Nichita, Nichita, Nichita oricum rămâne o forță. După cum, indiferent de ce carieră politică ar fi făcut Buzura, romanele lui ar fi existat, au reprezentat un moment, care este un moment al romanului”. Mirată de reproșurile unora despre absența literaturii de sertar, scriitoarea face unele precizări: „Chiar eu sunt autoarea unui roman de sertar, ca să zic așa, deci am publicat în '92 o carte [pe] care am scris-o în '82 și al cărui (sic) ultim capitol l-am adăugat în '91. Deci, cum să spun, în ceea ce mă privește, mă simt uimită când aud discutându-se despre inexistența literaturii de sertar. Sigur, n-au apărut biblioteci întregi de sertare, dar au apărut memoriile scrise din închisoare, care majoritatea au fost scrise înainte” ■ Chestionată de Cassian Maria Spiridon despre motivele pentru care nu este înscrisă pe listele CDR pentru Parlament, Blandiana răspunde: „Pentru că n-am vrut. Pentru că din '89, când am apărut prima dată la televizor, prin 23-24 ianuarie, am spus un singur lucru clar, că am aflat de la televizor că fac parte din acel consiliu al frontului, pe care-l consideram un organism provizoriu până la alegeri și că rămân în el, am zis eu atunci, crezând că toți sunt de bună credință până la alegeri, dar că niciodată n-o să candidez pentru ceva și niciodată n-o să accept nicio funcție. [...] este clar că din punct de vedere al propriului meu destin am pierdut șapte ani din viață. Este clar că, dacă ar fi existat și alți oameni gata să se implice în aceste transformări necesare, mulți alții ar fi putut să facă ceea ce am făcut eu, în timp ce cărțile mele nu puteam să le scriu decât eu. Deci, ideea că pe următorii patru ani eu aș sta în parlament (pentru că dacă aș accepta să candidez, eu chiar aș sta în parlament și chiar aș lupta în Parlament), mi se pare o formă de sinucidere totală, de data asta, pentru că totuși sunt la o vârstă de maximă creativitate pe care n-am dreptul, la nesfârșit, s-o risipesc”. În fine, poeta se pronunță și în chestiunea alegerilor: „Dacă alegerile vor fi câștigate de același partid de guvernământ, cred că ne vom întoarce mai curând, pentru că va urma o mare depresiune, nu numai economică, dar și spirituală, și cred că

mulți dintre noi vom simți recursul la artă, pentru a transmite mesaje viitorului, ca unica soluție. Dacă ar câștiga Convenția Democratică sau altă formă de opoziție (...) nu o dată le-am spus colegilor mei că dacă vor ajunge la putere, nu de opoziția de atunci va trebui să le fie frică, ci de noi, cei care nu vom accepta ca aceste contracte și promisiuni să nu fie respectate”. □ Ian Holban comentează antologiile și volumele postdecembriste ale Anei Blandiana (*Poezia, ca document al memoriei colective*, „Critica poeziei”); reținem observațiile despre *Arhitectura valurilor* (volum încheiat în 1987 și rămas nepublicat, din cauza interdicției de semnătură, până în 1990) □ Mihai Ursachi semnează o pledoarie intitulată *Despre rege* („Eseu”): „Afându-se în plină campanie electorală, se pare cu ambele tabere – partidul așa-zisei democrații sociale (!) și opoziția democratică au convenit că a răsti măcar cuvântul Rege, monarhie constituțională, formă de guvernământ, ă echivala cu o blasfemie (la adresa cui?), o «diversiune electorală» (împotriva cui?), sau chiar un delict punibil. Cu pușcărie. Ca unul care am exercițiul închisorilor politice, nu găsesc de cuviință acum, precum nici altă dată, să mă tem a pronunța ceea ce dreapta judecată și bunul simț îmi spun că e adevărat. Chiar cu prețul închisorilor democrației sociale și al oprobiului comilonilor din opoziția democratică”. □ Paul Goma explică de ce, după 1989, sa erijat în rolul de contestar (*Înjurătura*): „Cine-i de vină că mulți, prea mulți buni înainte de '89 au devenit, după această dată, răi: Eugen Simion, Valeriu Cristea, Sorescu, Pleșu, Buzura, Vulpescu? Acuzându-l de *înjurare* pe cel ce observă stricarea-bunilor, acuzatorul nu face decât să se declare de acord cu schimbarea în rău a celor în chestiune – dar e atât de limpede!”. □ Cristian Livescu propune un profil *Andrei Pleșu – de la angelologie la tranziție* („Critica criticii”), cu o mențiune specială pentru eseu *Lecturi, exegeză, demascare* din volumul *Chipuri și măști ale tranziției* (Humanias, 1996), „Unde sunt, cu artă, neutralizați cei doi denigratori recenți ai lui Mirela Eliade, Isac Chiva (cu *À propos de Mircea Eliade. Un témoignage*) și Daniel Dubuisson (cu *Métaphysique et politique. L'ontologie antisémite de Mircea Eliade*), ambii incriminând texte din tinerețea gardistă a autorului *Iuliganilor*. Între mitul Eliade, mult augmentat în ultimii ani – și cu deosebire n perioada în care fusese interzis (...) și demascarea ideologică venită de la autori care îl anatemitizează și îl aruncă în fondul maculat al bibliotecilor, pentru glosele sale criptofasciste, cuvântul inadecvare iarăși nu poate fi ocolit, cîtă vreme intoleranța își face loc și în istoria literară”. □ Cristina Scarlat comentează volumul lui Eugen Simion *Mircea Eliade, un spirit al amplitudinii (Eugen Simion din nou despre Mircea Eliade. Un „spirit al amplitudinii”)*: „Cele nouăsprezece capitole ale monografiei acoperă proza lui Eliade, romane și nuvele mitice, inclusiv *Romanul adolescentului miop* și *Gaudeamus*– (apărute mulți ani după redactare), mai puțin nuvelele publicate în revistele vremii (reunite de curând – o parte din ele – în volumul *Maddalena*, ed «Jurnalul

literar», 1996). Interpretarea criticului e, ca întotdeauna, savuroasă și bine întreținută de alura aproape melodică a scriiturii, la care se adăugă un consistent bagaj informațional pe care criticul îl selectează din jurnalul, memoriile, amintirile, interviurile lui Eliade, care privesc materialul ce face subiectul volumului de față. (...) trei capitole (*O mică, grațioasă capodoperă, Un roman joycian și Romanul existențialist*) scot în evidență trăsăturile componistice și notele definitorii ale romanelor *Nuntă în cer* (1939), «micul și foarte frumosul roman erotic (...) în stil Turgheniev» (E.S.), mai puțin reușitul *Lumina ce se stinge* (1934), scris într-un ratat stil joycian, *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935), scrieri prin excelență «trăiriste» despre societatea românească din acea vreme (pusă, de fapt, sub semnul simbolului și al actului gratuit), o lume în destrămare, ruptă de valorile existenței”. □ Gheorghe Grigurcu publică penultima parte din studiul său *Însemnări despre G. Călinescu*; pentru întreaga intervenție, v. *supra*, mai.

● În nr. 10 din „Timpul”, Mihai Ursachi ilustrează fenomenul de *Inflație poetică* prin exemplul lui Nichita Stănescu; în opinia sa, poetul ar face parte dintre „ratații prin supraproducție”: „Căutând să evite catastrofa lui Labiş, Stănescu și-a construit o strategie personală de eludare a conflictului, de amânare, temporizare indefinită a confruntării dintre impostura oficială și adevărul poetic. Cu timpul și în cele din urmă, temporizarea s-a transformat în permanență, o permanență din ce în ce mai evidentă, a ambiguității și duplicității, a unui târg din ce în ce mai explicit cu regimul comunist. Fapt care, fără îndoială, a minat profund și fără de recurs personalitatea și opera acestui autor și a altora din categoria sa. Simptomul sigur al acestei fracturi interne și, probabil, al complexului intim de culpabilitate, este aruncarea, fără discernământ, a nestematului poetic în masa, în mlaștina, în clisa moale, groasă și hibridă a unei enorme supraproducții poetice. Ambiția de a fi mereu prezent pe piață, de a se vorbi mereu de tine, «gloria literară», precum și considerente chiar mai joase decât acestea făceau pe autorii de care vorbim să publice volume după volume cât chirpicii, un infinit delir textual fără cap și fără coadă. (...) Așa încât, eșecul lui Stănescu la premiul Nobel (eșec care l-a marcat profund) nu s-a datorat doar geloziei lui Ceaușescu sau intrigilor colegilor geloși din țară sau străinătate, ci mai ales faptului, de acum notoriu, că poetul devenise, volens-nolens, «poetul reprezentativ» al unui regim de opresiune politică și culturală, că devenise, de fapt, unealta detestabilă a unei dictaturi detestate. (...) La fel ca și alții din «generația» sau categoria lui, Stănescu nu era, mai ales în partea din urmă a activității sale (partea cea mai productivă cantitativ și mai deplorabilă calitativ) nu era practic deloc cenzurat, ci dimpotrivă, îndemnat și încurajat să scrie, să scrie, să publice cât mai mult. (De fapt nici nu mai scria, ci dicta unor scribi de o fidelitate îndoielnică.) Suferea de un fel de bulimie poetică, asemănătoare logoreii decompensatorii ce secondează sau succede anumite intoxicații alimentare, cum ar fi aceea cu

ciuperce otrăvitoare. O critică literară aservită regimului sau pur și simplu inconștientă alimenta din plin acest complex cu efecte nocive pentru poezia română și tragice pentru autorul în discuție”. Mai mult, plusează Ursachi, Nichita Stănescu ar fi – de la nume și până la creație – reprezentantul etalon al literaturii comuniste: „Nichita Stănescu a fost și rămâne «poetul reprezentativ» pentru întreaga epocă a comunismului în România: purtând patronimul de Nichita, cu înfățișarea tipică de rus alb, cu atributele rele și cele bune ale acelei rase fascinante, poetul fusese hărăzit cu numele de familie cel mai comun etniei țigănești din România. Această nefericita întâmplare, această îmbinare onomastică este simbolică pentru comunismul românesc: impus cu forța de către ocupantul rus, bolșevismul s-a balcanizat la noi până la țigănie, kazaciokul și «discursul marxist-leninist» fuzionând dezastruos cu tananica și lălăiala «ca la ușa cortului». Într-o atmosferă de abrutizare macabră, bufonă, grotescă, tragică în cele din urmă, dar fără șansa de a fi construit ceva durabil. «Așa au fost acei ani, așa a fost acea poezie», vor zice unii. E o constatare, iar nu o judecată de valoare. Cât despre poetul Nichita cu numele Stănescu, sau Stănescu zis Nichita, lacrima mare a cerului îl consideră”. □ Comentariul lui Ursachi îi reține atenția lui „Interim”, care, la rubrica „Revista revistelor culturale” din nr. 346 al „Adevărului literar și artistic”, notează: „În incitanta revistă «Timpul», citim una dintre cele mai *radicale* negațiuni ce s-au pronunțat până acum la adresa poetului Nichita Stănescu, incluzând aici și cunoscutele contestări ale lui Gheorghe Grigurcu, procurorul-șef al literaturii române (...). Aflăm că noul performer, Mihai Ursachi, împarte poezii epocii trecute în trei categorii: grafomanii clinici, escrocii literari și inflaționarii numiți de asemenea «ratați prin supraproducție». Printre ultimii e clasat și Nichita. Despre care aflăm a fi fost, de-a dreptul, «*poetul reprezentativ*» al unui regim de opresiune politică și culturală, că devenise, de fapt, unealta detestabilă a unei dictaturi detestate (...), el a fost cu adevărat «*poetul reprezentativ*» nu numai al categoriei lirice menționate (inflaționari, *n.n.*), dar chiar «*poetul reprezentativ*» al comunismului românesc”. ■ Comentariul este reprodus și în „Literatorul”, nr. 48-49 (29 noiembrie-13 decembrie) cu precizarea: „Toate ghilimelele dublate și sublinierile sunt ale poetului reprezentativ Mihai Ursachi” („Cronica ideilor literare”, semnat Valerian Sava).

● Într-o tabletă cu posibile mize electorale, Ana Blandiana notează următoarele în nr. 10 din revista „Contrapunct” (*Un mecanism ruginit*): „Cel mai grav lucru care s-a întâmplat în cei șapte ani a fost blocarea mecanismului politic. Faptul că echipa de la putere nu s-a schimbat în acești șapte ani face ca situația din România să fie mult mai gravă decât cea a țărilor din jurul nostru în care comuniștii au revenit la putere. În aceste țări comuniștii au părăsit puterea pe baza unor alegeri democratice și au revenit în același fel în baza principiului alternanței la putere. În România este vorba de un mecanism ruginit, un mecanism înțepenit în fond de '50 de ani pentru că ce de acum,

chiar dacă nu sunt aceleași persoane, au luat puterea în '46 după falsificarea alegerilor, neschimbându-se în mod esențial în 1989". □ Directorul publicației, Ioan Vieru, se alătură corului de voci nemulțumite de venirea lui Petru Dumitriu în țară (*Adio, Petru Dumitriu!*): „Petru Dumitru a fost fals plasat valoric înainte și după plecarea din țară. El nu are statura lui Soljenișin, a lui Dorin Tudoran sau Paul Goma, nu are nici măcar meritele de suprafață ale lui Virgil Tănase, nu se ridică la înălțimea artistică a lui Nicolae Breban sau la cea a lui Virgil Gheorghiu. Temnițele din cărțile sale sunt imaginare, ele nu au o motivație reală, reprezentând imaginea inversă a «drumului fără pulbere». Dacă lucrurile ar fi stat altfel, Petru Dumitriu s-ar fi întâlnit doar cu colegii de breaslă și cu cei care au supraviețuit închisorilor politice. Însă el s-a lasat înconjurat de funcționarii Ministerului de Externe, SPP-ului, de toți cei care au transformat țara într-o limită. Nimic nefiresc în comportamentul său, s-ar putea spune. Iată, scriitorilor români li s-a mai dat o lecție. Ea vine din partea unui domn care a slujit stalinismul. (...) Autorul *Cronicii de familie* nu s-a vrut o clipă poet utopic ci mare, cel mai mare romancier. Dacă nu s-ar fi lăsat atras în diabolicul joc – din care nu a mai ieșit – s-ar fi numărat astăzi, poate, printre cei mai importanți scriitori. Întoarcerea sa acasă ar fi anulat pentru câteva zile toate ierarhiile statului post-totalitar, ar fi deschis spre limpezire una dintre cele mai cumplite pagini din istoria noastră. Dar, Petru Dumitriu s-a întors egal cu imoralitatea sa de acum trei decenii și ceva, polemizând cu drama poporului, militând pentru ideea stalinistă de CONDUCĂTOR”.

● Constantin Călin a asistat la o întâlnire a publicului băcăuan cu George Muntean (înscris în Partidul Pensionarilor) și Nicolae Manolescu (președinte al PAC) și oferă detalii în nr. 10 din revista „Ateneu” („Cronica mărunță”): „Bucovineanul – om blajin, cumpătat, onest – și-a motivat intrarea în competiția electorală prin dorința de a introduce în debaterile actualei campanii, ca temă distinctă, dramatica situație (materială și morală) a pensionarilor. Dezinvolt, mobil, cum îl știam și nu frânt, extenuat, cum îl înfățișează un instantaneu fotografic din «Azi», directorul «României literare» a demonstrat cu exemple culese din locurile pe care le-a vizitat recent că Statul își este dușman sieși și că «acolo unde s-a făcut privatizare, treaba merge». Deosebiți ca orientare și temperament, cei doi au comună calitatea de *debateri*. Altfel spus, au idei, mizează pe inteligență și nu pe emoție. Însă mijloacele lor retorice nu sunt pentru mitinguri cu lume multă, ci pentru sălile mici, cu public omogen, competent, rezonabil, dezavantaj greu de recuperat. Pentru a ajunge la Cotroceni pe calea întâlnirilor directe cu alegătorii, ambii ar avea nevoie de un timp de zece ori mai lung decât cel avut la dispoziție. De aceea, admirându-i pentru acțiunea lor, simt o irepresibilă strângere de inimă că nu vor reuși”. □ Din cuprinsul acestui nr., semnalăm și eseul lui Constantin Trandafir *Literatura și politica*, în care este comentat romanul *Gorila* de Liviu Rebreanu.

● Nr. 33-38 din „Jurnalul literar” îi este dedicat lui Ștefan Nenițescu. Scriitorul este evocat de Virgil Nemoianu (într-un *Interviu în vorbire indirectă*) și de

Alexandru Paleologu (*Un nume încă misterios*), iar Marin Diaconu îi descrie activitatea *La „Ideea europeană”*. Este publicat un set de scrisori inedite: *Tudor Vianu, O. W. Cisek, Lucian Blaga, Marcel Iancu în corespondență cu Ștefan Nenițescu*. □ Este transcris un protest al lui Nicolae Florescu, legat de un alt incident editorial în care este implicată și Editura Humanitas. Este vorba de publicarea, într-un supliment al revistei, a unui text necunoscut al lui Cioran, *Razne*, semnat cu inițialele „Z.P”. Nicolae Florescu, descoperitorul acestor pagini rămase în presă, consideră că suportul lor editorial și faptul că sunt semnate cu pseudonim le scoate de sub incidența drepturilor de autor. Astfel, în cadrul unei rubrici intitulată „Punctul pe I”, N.F. reproduce, într-un grupaj intitulat *Domnul Liiceanu, poliția și „cremenalul”*, scrisorile și plângerile făcute de Humanitas, precum și propria sa declarația de la ancheta Inspectoratului General al Poliției (punctul central al „apărării” fiind cel pe care l-am indicat: „Toate *textele* publicate în suplimentul «Razne» sunt prin urmare texte preluate din presă și nu din cărți ale lui Cioran”; în plus, eseistul nu a precizat niciodată că ar fi scris și cu pseudonim). Sub semnătura „Aristarc”, N.F. trage și *Morala fabulei*: „e vorba, desigur, doar de o biată, blândă, balcanică și fanariotă procedură, fără nimic intelectual în ea”; „«filosoful»” ar fi „noul prezident totalitar al spiritului românesc contemporan”, care „face din ce în ce mai mult figură de vătaf, de «arendăș» al vieții editoriale românești”; pe scurt, „pretenția acestui profesionist în lichele de a ne pune țărână în cap pentru că – auziți mârșăvie, rapt editorial, piraterie – am îndrăznit să-i restituim lui Cioran un text de care însuși eseistul *Silogismelor amărăciunii* uitase” i se pare absurdă. □ Incidentul are ecouri în presa epocii. În nr. 2020 din ziarul „Adevărul” (9, 10 noiembrie), C. Stănescu se pronunță în acest litigiu, dându-i dreptate lui Nicolae Florescu (*Dl. Liiceanu pune poliția pe hoții de Cioran*, „Accente”): „Spre cinstea sa, dl. Liiceanu face figură de justițiar și în domeniul cultural. Între altele, domnia sa apără posteritatea operei lui Lucian Blaga să nu cadă pe mâini dubioase, nedemne de înălțimea acestui scriitor și filozof. (...) Urât lucru din partea «Inculpatului»: mai bine-l lăsa pe Cioran neidentificat, să zacă pe veci sub semnătura necunoscutului Z.P. Așa, aducându-l la lumină, a comis un «act de piraterie». Cine va mai fi prins de aici înainte că descoperă texte necunoscute ale unor Emil Cioran, Mircea Eliade și chiar Lucian Blaga, va trebui băgat la pușcărie și pus în camașa de forță. Sau, mai bine să i se taie mâna.” □ Intervine în discuție și Sever Voinescu, în nr. 204 (6-12 decembrie) din „Dilema” (*Humanitas versus „Jurnalul literar”*): „Deci, sub aspect legal, nimic condamnable în demersul editurii Humanitas. (...) Așa cum nu e nimic imoral în încercarea «Jurnalului literar» de a se apăra prin toate mijloacele legale care îi stau la dispoziție. (...) Descoperirea literară a d-lui Florescu este remarcabilă, întreaga prestație a «Jurnalului literar» este meritorie. Dar gestul d-lui Liiceanu (...) sub aspect juridic, e gestul firesc al unei persoane care se simte lezată în drepturile sale.

Și pentru că apară patrimoniul editurii pe care o conduce, d-lui Liiceanu i se spune «vătaf», este numit «arendăș al vieții editoriale românești», este asemuit cu Flămânzilă. Să înțelegem de aici că «Jurnalul literar» se opune eticii capitalismului?” Și în intervenția lui Nicolae Florescu, dar și a „unui apreciat ziarist” de la „Adevărul”, Gabriel Liiceanu ar fi „gratulat cu epitete jignitoare”. ■ Sub pseudonimul „Interim”, C. Stănescu răspunde în nr. 350 din „Adevărul literar și artistic” (22 decembrie): „L-am numit pe dl. Liiceanu un «justițiar»; dacă acesta este un «epitet» și, încă, «jignitor», las cititorul să decidă”.

[OCTOMBRIE-DECEMBRIE]

• Într-un grupaj intitulat *Ion D. Sîrbu – Supraviețuirea prin operă*, apărut în nr. 10-12 din revista „Ramuri”, Ștefan Aug. Doinaș salută retipărirea volumului *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* al lui Ion D. Sîrbu (*Un memorial al ororii*, „Mai-mult-ca-prezentul”); tot aici se publică *Puternicul*, „o nuvelă inedită de Ion D. Sîrbu”. □ Adrian Marino este prezent cu un studiu despre *Literatura națională*, fragment din *Biografia ideii de literatură*. □ Într-un articol intitulat *Autoportretul criticului în tranziție*, Monica Spiridon comentează două volume ale lui Ion Simuț, *Critica de tranziție* (Editura Dacia, Cluj) și *Confesiunile unui opinioman* (Cogito, Oradea). În ambele descoperă „un intelectual onest, devotat valorilor europene, încrezător în virtuțile liberalismului politic și în angajarea civică fără rezerve a scriitorului”, și, mai ales, „convins că trecutul trebuie adus într-o instanță morală severă și că producțiile sale culturale trebuie trecute urgent printr-o sită valorică fină”: „Cele mai substanțiale pagini ale criticului sunt consacrate acestei operații numite, în spirit programatic lovinescian, *revizuire*. (...) Din păcate, în contextul postdecembrist, termenul a căpătat conotații iconoclaste, când nu a fost de-a dreptul demonizat. Ion Simuț știe bine că există nume-tabu, de care nu te poți atinge fără a-ți atrage automat reputația de spirit dizolvant și nihilist, sau de demolator al valorilor nației. De o asemenea întristoare imunitate pontificală beneficiază din păcate G. Călinescu: «Divinul critic – sugerează unii – trebuie înconjurat numai de balsamul elogiilor: așa ar fi singura postură critică legitimă: encomionul – se plânge Ion Simuț. Cum esențială e în critică cunoașterea, nu vedem ce nedreptate săvârșește Alexandru George, M. Nițescu sau S. Damian privind cu luciditate aspecte ce li se par îngustimi (ale criticului sau ale prozatorului)». În ceea ce îl privește, Ion Simuț înclină în primul rând spre revizuirea axiomelor călinesciene despre Eminescu. (După semnatarea acestor rânduri, ele se numără în momentul de față printre principalele obstacole care blochează recanonizarea și înțelegerea contemporană a poetului). (...) «Trebuie să cunoști viața politico-literară a anilor '45-'48 – explică Ion Simuț – pentru a-ți da seama de mizeria morală a stângii, care ocupă fără scrupule întreaga scenă; e interesant de văzut ce au făcut și ce au scris atunci, alături de Geo Dumitrescu, alți protagoniști, ca Zaharia Stancu sau Miron Radu Paraschivescu, ca să mai adaug numai două nume. (...) Cum să nu

fii stupefiat să citești astăzi o declarație cu următorul final zdrobitor: 'aștept momentul să mă integrez convingător și deplin în frontul lumii de mâine, pentru realizarea căreia admit orice metodă și orice preț și scuz orice fărădelege trecătoare' (s.a.) Un mai mare cinism al crimei nu am întâlnit la niciun alt scriitor român!» (...) În sfârșit, comentatorul atrage atenția asupra riscurilor unei strategii care, la un anumit moment, s-a dovedit benefică pentru optzeciști: poetica de grup: «O metodă comună de creație, procedee și stereotipii identice creează impresia intersanjabilității textelor, indiferent de nume. E aceasta un neliniștitor semnal de alarmă pe care mi-am propus să-l fac auzit, în folosul literaturii și al fiecărui participant la viața lui»". ■ Monica Spiridon semnalează și „rarisimele deraieri de pe făgașul ales”: „Comentatorul alunecă grăbit pentru cazul D.R. Popescu, fără să spună ce trebuia neapărat spus: la o lectură cu adevărat revizionistă, romanele sale nu justifică decât în mică măsură cota înaltă la care au fost plasate în perioada comunistă”. Ca exemplu de „revizuire” al operei lui D.R.P. (în special *Vânătoarea regală*) este indicat articolul Ioanei Pârvulescu, nr. 35 al „României literare” (v. *supra*).

● Nr. triplu 10-11-12 din revista „Echinox” are ca temă ***Inegralismul lingvistic. Dosar Eugenio Coșeriu***. Lucian Lazăr realizează un interviu cu savantul, publicat cu titlul ***Ființă și limbaj***. □ Într-un grupaj intitulat ***Generația nouăzeci. Dicționar. Supliment***, sunt prezentate succint următoarele volume: Vasile Baghiu, *Gustul înstrăinării*, Timpul, 1994 și *Rătăcirile doamei Bovary*, Eminescu, 1996; Petre Barbu, *Dumnezeu binecuvântează Americi*, Nemira, 1995; Corin Braga, *Hidra*, Imago, 1996; Aura Christi, *Ceremonia orlirii*, Cartea Românească, 1996; Nicolae Coande, *În margine*, Ramuri, 1995; Mihai Gălățanu, *Evanghelia după Barabas*, Cartea Românească, 1996; Horia Gârbea, *Proba cu martori*, Cartea Românească, 1996, Liviu Malița, *Eu, scriitorul*; Ștefan Manasia, *Dormez-vous?*, Conphys, 1996; Adrian Oțoiu, *Coaja lucurilor sau dansând cu Jupuita*, Cartea Românească, 1996; Ioan Es. Pop, *Porrec*, Cartea Românească, 1996; Dumitru Ungureanu, *Cartea păcatelor*, Marineasa, 1996; Dumitru Ungureanu, *Prunele electrice*, Marineasa, 1996 etc. (Recezenții sunt Horea Poenar, Ruxandra Cesereanu, Victor Cubleșan, Cornel Vilcu, Dina Dehelean, Adrian Tudurachi, Alina Creangă, Laura Lazăr ș.a.

NOIEMBRIE

3 noiembrie

● Din nr. 343 al „Adevărului literar și artistic” reținem un consistent articol al lui Vasile Sporic, ***Cine se teme de Stéphane Lupasco?*** („Persistența memoriei”). Sunt oferite detalii genealogice și biografice, informații și comentarii despre sistemul filosofului și, nu în ultimul rând, despre ediția apărută în România (*Logica dinamică a contradictoriului*, prefată de Constantin Noica).

6 noiembrie

● Diferite împrejurări (o alocuțiune susținută la Universitatea din Iași, cu prilejul împlinirii a 136 de ani de la apariție) sau piedici întâlnite („în timpul recent încheiatei campanii electorale, n-am prea avut ocazia să mă întâlnesc cu studenții sau cu profesorii lor, din cauză că, urmare a ordinului ministrului, în incinta universitară nu se face politică”) sunt rememorate de Nicolae Manolescu în editorialul din nr. 44 al „României literare” (*Universitatea și politica*). „Universitatea și politica nu trebuie considerate incompatibile”, consideră N. Manolescu: „Trec peste faptul că dl. Liviu Maior, ministru și om politic, membru, cu acte în regulă, al PDSR, n-avea calitatea morală să dea un astfel de ordin, ca să relev ciudățenia de a vedea exclusă politica dintr-un mediu profesional care a produs, în istoria noastră, un mare număr de politicieni, și încă dintre cei mai celebri, de la M. Kogălniceanu și T. Maiorescu la N. Iorga și I. Petrovici. Mă înscriu din principiu contra dispoziției ministeriale pomenite, și pentru că universitatea numără printre misiunile ei, admise de științele educației, și pe aceea de a fi prezentă în viața politică a unei țări. (...) De regulă, universitatea a ținut partea democrației contra dictaturii. A oferit sprijin și azil celor persecutați. N-a lipsit din confruntările de idei care au reformat sistemele politice. A fost nucleul viu și înaintat al cetății. Universitatea și-a dorit dintotdeauna să fie autonomă față de puterea de stat, însă n-a avut niciodată cum să evite politica. (...) De unde totuși pudibonderia acelor rectori de astăzi, care, întâlnind oameni politici, roșesc feciorelnic și, înainte de bună ziua, se declară apolitici? Pot să nu fie membri ai unui partid, pot să nu fie militanți, dar apolitici n-au cum să fie, decât dacă abdică deliberat de la rolul și menirea lor în societate”. ■ Doru Branea rezonează, în nr. 10 din „Orizont” (26 octombrie), la editorialul lui Nicolae Manolescu (*Domnul Manolescu față cu Universitatea*): „Că domnul Manolescu face politică e o chestiune cu totul secundară, de care universitatea nu vrea să știe. Ea nu își permite să-și joace reputația și să rupă acordurile de neutralitate la care ține din tot sufletul. La sânul olimpianei instituției, dl. Manolescu trebuie să revină numai în chip de universitar și om de cultură, adică în postura de om serios. Numai că: avem voie să vedem în Nicolae Manolescu numai pe omul de cultură uitând de vocația sa politică? A devenit dl Manolescu o personalitate compromițătoare? (...) Universitatea nu poate să nu ia în seamă integral pe Nicolae Manolescu – sau mai larg, dimensiunea politică a omului, fie el universitar sau student – fără a se compromite. De data aceasta în sensul curent, și penibil, al cuvântului”. □ Revenim la nr. 44 al „României literare”. Gheorghe Grigurcu deplânge situația acelor intelectuali angajați civic și politic după 1990, care nu s-ar vedea încurajați să participe la discuții nici măcar de presa de opoziție (*Între adversitate și indiferență*, „Actualitatea”): „De neînțeles ni se pare însă un alt fenomen. Nici opoziția nu se arată suficient de interesată în a coopera cu intelectualii, în speță cu

scriitorii, care n-ar fi făcut decât să-i crească prestigiul. Cu excepția unor reviste precum «22», «România literară» și a câtorva mensuale din provincie, presa de opoziție e ciudat de indiferentă față de condeiele literare. Nu numai că nu se bate pentru a le obține, dar a supus pe unele dintre ele unui tratament descurajator. Oare «România liberă» n-ar putea apela la mult mai multe, într-un fel mai organizat, mai pregnant, reluând și amplificând pagina pe care a cultivat-o, înainte de 1989, Octavian Paler? Oare «Dreptatea» n-ar putea, la rândul său, reconstitui pagina, pe care, inițial și nu fără succes, au alcătuit-o, colectând zeci de semnături cunoscute, Petre Stoica, Barbu Cioculescu și subsemnatul? O adiere de nesocotire și de – îndrăznesc a spune – ingratitude, vine, vai, de unde nu ne-am fi așteptat.” □ În cadrul rubricii sale de „Neconvenționale”, Ioana Pârvulescu se referă, printre altele, la situația atipică, în raport cu premiile literare, a lui Teodor Mazilu (*Bucuria și tristețea eseului*): „Teodor Mazilu a fost premiat în 1969 pentru *Tandrețe și abjecție*. Cel mai bun volum al autorului, *Frumos e în septembrie la Veneția* (în care sunt strânse piese ca *Acești nebuni fătarnici*, *Proștii sub clar de lună*, *Don Juan moare ca toți ceilalți*, piesa care dă titlul antologiei ș.a.) nu este premiat în 1973, preferându-i-se *Chițimia* de Ion Băieșu și *Sâmbătă la Veritas* de Mircea Radu Iacoban. În mod inexplicabil, Teodor Mazilu apare, cu *Frumos e...* și pe lista premiilor din 1978 (informația am luat-o din «România literară» din 28 iunie 1979, întrucât accesul la arhivele Uniunii Scriitorilor pare a fi privilegiul altor «foruri»; eu nu am putut să-l obțin până acum!). Or, premiarea se făcea pentru cărțile apărute în anul cu pricina. Probabil că a fost premiată numai piesa pusă în scenă la Teatrul Național. Oricum, volumul lui Mazilu merita cu prisosință să fie premiat, iar autorul merită rediscutat. Piese din volumul *Frumos e în septembrie la Veneția* nu sunt dintre cele pe care timpul le subțiază. Sunt actuale așa cum actuale sunt *sottisier*-ul lui Flaubert și fiziologiile lui Negruzzi, cum actuali sunt bucureștenii de altădată ai lui Caragiale ori rinocerii lui Ionescu”. ■ La aceeași pagină, este publicat (după Analele Academiei, 1902) și „Raportul” lui D.C. Ollănescu despre *Momente*-le lui Caragiale, volum propus pentru premiul Năsturel Herescu al Academiei, în valoare de 4000 lei (premiu neacordat, de altfel, lui Caragiale). □ Ediția a II-a, revizuită și adăugită din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Toma Velici și Elena Ungureanu, prefată de Ovidiu Ghidirmic, postfață de Marin Sorescu, Ed. „Scrișul românesc”, 1996) este salutată de Z. Ornea (*Jurnalul lui Ion D. Sîrbu*, „Cronica edițiilor”); singurul ei defect ar fi tirajul: „O mie de exemplare (dintre care 100 legate, cu supercopertă) dintr-o carte care a trezit atâta interes, mi se pare nefiresc de puțin. Dar probabil că, excesiv prudenți, editura și editorii n-au voit să riște prea mult. Adaug că ediția are parte de traducerea micilor texte din diferite limbi, de un bun tabel cronologic și referințe critice, voind astfel să confere – prin aparatul critic – științificitate ediției. E un lucru de ispravă și, de

aceea, demn de toată lauda”. □ Ion Pop prezintă antologia din opera lui Fundoianu *Le voyageur n'a pas fini de voyager* (ed. Patrice Beray și Michel Carassou), conținând articole, poeme, fragmente de corespondență din perioadele română și franceză (**B. Fundoianu – călătoria continuă**).

● După primul tur de scrutin al alegerilor prezidențiale, Gabriela Adameșteanu înregistrează, într/un editorial din revista „22” (nr. 45), **Victoria normalității**: „Înțelegând gravitatea situației politice și economice în care a fost adusă țara, învingând această cultură a obedienței față de putere, învingând haosul și dezordinea premeditată pentru a facilita fraudele obișnuite, cetățenii României s-au prezentat în număr mare la vot și au hotărât schimbarea. (...) Firesc este să ne privim acum, cu încredere, fără vrăjmășie, unii pe alții, indiferent de modul cum votăm. Să ieșim, o dată pentru totdeauna, dintr-un sindrom vechi, epuizat estetic și istoric: *rușinea de a fi român*, care i-a apăsât pe mulți dintre noi în ultimele decenii. Prin votul din 3 noiembrie 1996, România iese încă o dată din excentricitatea izolaționistă, devenind *la fel* – nici mai mult, dar nici mai puțin – cu oricare dintre celelalte foste țări satelite în care alternanța deja se produsese”. □ Comentarii politice pe aceeași temă scriu și Gabriel Andreescu, **Un mic pas pentru democrație, un mare pas pentru România** sau Andrei Cornea, **Victorie cu responsabilități**. Iată care ar fi „responsabilitățile”, în opinia celui din urmă: „Oamenii așteaptă, desigur, îmbunătățiri ale nivelului de trai; dar este limpede că marea speranță stă într-o relație diferită față de cei care se vor afla la putere. Nu știm deocamdată cum va arăta noul guvern, dar știm bine deja cât de mare va fi răspunderea sa în fața țării”. □ Cu prilejul Salonului de Carte de la Oradea, Gabriela Adameșteanu realizează un interviu cu Andrei Codrescu pe teme de geo-politică (**Americanii simt (poate greșit) că ei reprezintă singura sferă de influență rămasă**).

7 noiembrie

● Din nr. 42-45 al „Contemporanului” semnalăm, între altele, un articol al lui Ionel Necula, **Cioran și utopia comunistă** („Reverberații”, cu referiri la *Schimbarea la față a României* sau la *Istorie și utopie*). □ Dan Grădinaru publică un comentariu despre **Valeriu Cristea: „Dicționarul personajelor lui Creangă”**: „Critic în descendența lui G. Ibrăileanu (idei pătrunzătoare și neașteptate, atitudine morală, talent epic), Valeriu Cristea închide triumphiul echilateral al criticii românești postbelice. Căci, alături de Nicolae Manolescu și Eugen Simion, Valeriu Cristea este, neîndoielnic, cel mai important critic al nostru de după război. Dar reputația lui Valeriu Cristea n-a atins-o niciodată pe aceea a comilitonilor săi. Nu intră, aici și acum, o explicație pentru această stare de fapt, deși, după 1989, este de tot umilitoare constatarea că ideile civice ale criticului, exprimate *à coeur ouvert*, i-au atras o grămadă de injurii și au contribuit, datorită pasiunilor politice, la marginalizarea acestuia. Nu insist”. În noul volum publicat, Cristea ar oferi „o nouă viziune asupra lui Creangă,

complementară celei călinesciene, a cărei idee de bază, de natură polemică, este următoarea: «Considerând eronată afirmația lui G. Călinescu potrivit căreia „în *Amintirile* lui Creangă nu este nimic individual, nimic cu caracter de confesiune...”, vom căuta în ele tocmai individualitatea, particularul, irepetabilul, *confesiunea*, fie ea indirectă sau deghizată, voluntară sau involuntară (inconștientă)». De aici decurge, în ceea ce privește *Amintirile*, concluzia că acestea sunt atât o operă de ficțiune, cât și o operă memorialistică (...), cu alte cuvinte e necesară o relectură a documentelor și, de ce nu?, prezentarea în cadrul unui dicționar de personaje, foarte multe atestate în carne și oase, a unor trasee biografice, cât permit cunoștințele noastre arhivistice actuale”. „Caracterizările sunt memorabile. Moș Vasile e un Polonius, Trăsnea un Sisif învins și un precursor al personajelor lui Marin Preda, (...) Moș Bodrângă are parte de un portret în contiguitatea celor gogoliene, de reprezentant al «omului mic din care scriitorii ruși au făcut eroi de tragedie», popa Buligă, pe care nu dădeam doi bani, e, nici mai mult nici mai puțin, Falstaff-ul lui Creangă” – mai notează Grădinaru.

8 noiembrie

• Octavian Paler semnează, în nr. 2015 din „România liberă” (partea a doua în nr. 2018, 12 noiembrie) un articol intitulat ***De ce sunt împotriva lui Ion Iliescu***: „Ceea ce îi reproșez eu, în primul rând, e că nu gândește și nu simte românește. (...) am în vedere, strict, felul cum judecă dramele și problemele noastre. (...) Opoziția mea față de domnia sa nu este politică. Deci, nu e facultativă. E generată de convingerea la care am ajuns, că incapacitatea sa, evidentă, de a înțelege acest moment de cumpănă națională constituie un pericol enorm, catastrofal, pentru România. (...) ne-am convins, în anii din urmă, că aproximativ cincizeci de inși fără nimic sfânt, ghidați de cineva la care patriotismul a sucombat în ideologie și ajutați de o pleavă de demagogi, parveniți și fripturiști pot să distrugă o țară. (...) Modul în care își face campania, pentru al doilea tur de scrutin, mi se pare schimonosit, dezgropat din noroaiele anilor '50, respingător și nedemn. (...) Nu-i ajunge că, de aproape șapte ani, împiedică vindecarea traumelor noastre, ducând o luptă de ariergardă pentru a apăra ce mai poate apăra din reziduurile ideologice ale tinereții? Vrea să ne demonstreze că puțin îi pasă de liniștea țării când în joc e locul pe care se va așterne, după 17 noiembrie, prețioasa sa umbră? De aceea incită acum pe muncitori împotriva reformei, da fapt? De aceea nu se dă înapoi să pescuiască, inclusiv, în apa otrăvită a urii interetnice?”.

• Spre deosebire de alte voci din presă, care se manifestă entuziast față de noul președinte ales, Emil Constantinescu, Andrei Pleșu se arată mai degrabă sceptic (***Puțină instabilitate***, în „Dilema”, nr. 200): „Nu sunt euforic și cred că ar fi foarte bine ca și câștigătorii acestei campanii să evite euforia. Nu mă aștept la miracole. Aș spune mai curând că sunt pregătit pentru toate

dezamăgirile. Dar savurez încă de pe acum șansa de a traversa, în sfârșit, un mic episod de instabilitate. Aștept cu nerăbdare să citesc, în variantă post-electorală, «Vocea României» și «România liberă». (...) Sunt hiper-curious să contemplan reversul pedeserizării, să văd, de pildă, cum va arăta o televiziune națională cederizată, cum se va comporta poliția sub ordinele partidelor istorice, ce se va întâmpla cu justiția, cu proprietarii, cu prețurile și cu popa Tatu”.

11 noiembrie

• Cristian Tudor Popescu publică, în nr. 2021 din „Adevărul”, un editorial intitulat *Ion Iliescu – rictusul bolșevic*: „Sâmbătă seara, la oră de vârf, emisiunea de clipuri electorale a TVR ne-a oferit un spectacol înspăimântător. Minute în șir am rămas încremenit, privind în sticla televizorului. Ca om care l-am votat în '90, n-am putut să scot un cuvânt multă vreme după ce clipul d-lui Iliescu se terminase. Aveam impresia acută că se produsese o falie, o alunecare, și că ne prăbușisem prin timp undeva spre începutul anilor '50. Așteptam parcă să aud de undeva huruitul tancurilor și mugetele soldaților veniți din stepa kazahă să facă ordine în România. Domnul (sper să nu se simtă jignit că-l numesc așa) Ion Iliescu vorbea mulțimii. Vorbea e un fel de a spune. Desfigurat de furie, din brunet ajuns vinețiu la față, zbiera pur și simplu, cu pumnul ridicat, amenințând. Dacă nu mă alegeți pe mine, o să vină regele, o să vină moșierii, o să vină ungurii. Vă mănâncă dreapta. Muncitori,ăștia vin să închidă combinatele, să vă lase pe drumuri. Știu că salariile sunt mici, dar, vorba Elenei Ceaușescu, încă n-a crăpat nimeni de foame. Vine și bunăstarea, uite-acuș. Chiriași, o să vi se ia casele. Țărani, o să vi se ia pământul, pe care vi l-a dat Iliescu. Acesta este cuvântul d-lui Iliescu către cetățenii României anului 1996”.

• În suplimentul „Fețele culturii” care însoțește nr. 1336 al ziarului „Azi”, Viorel Sâmpetresan încearcă să descifreze *Contradicția lui Manolescu* („Cursiv”): „Etichetat în fel și chip (chiar din momentul în care a «individualizat» PAC de Alianța Civică), profesorul senator pare să-și fi abandonat preocupările literare – acelea care-i făcuseră un nume greu de contestat –, intrând în arenă și încercând să-și clarifice și să-și motiveze demersul pe o strategie de sorginte pur liberală. Dacă nu a «șocat» prin intervenții în Senat, în schimb, atacurile la adresa sa, paradoxal, au provenit din «tagma» scriitorilor care i-au reproșat, metaforic vorbind, «sacrificarea» destinului său literar, în directă legătură cu «duplicitatea» poziției sale politice (vezi însoțirea lui Iliescu în turneul din China). Amintind în treacăt atitudinea sa vizavi de desemnarea candidatului Opoziției la prezidențialele din 1992, s-ar putea crede că, înainte de toate, ar fi vorba de o luptă la vârf a orgoliilor, de înțeles până la un anumit nivel. (...) Las analiștilor plăcerea de a diseca firul în patru și de a stabili dacă *riscul* ieșirii din Convenția Democrată a fost

premeditat sau nu. Cum nu dau crezare bârfelor de pe la «colțuri», îmi pot imagina totuși că informațiile pe care s-a bazat în evaluarea șanselor au fost, eufemistic vorbind, umflate, cu sau fără știință. Cred că miezul contradicției se află chiar aici: atitudinea unui liberal ponderat, sub umbrela celor care infiltraseră în conștiința civică sloganurile unui evident radicalism (Patriciu, Rusu etc.). Fără îndoială, prezența unui Manolescu sub fuldurile Convenției nu putea fi decât benefică”.

13 noiembrie

● Într-o cronică din nr. 45 al „României literare”, Gheorghe Grigurcu este nemulțumit că *Un critic ardelean*, respectiv Ion Simuț, nu duce „totdeauna” „până la capăt”, în recentul volum *Confesiunile unui opinioman* (Cogito, Oradea, 1996), „revizuirile pe care le proclamă”: „Oprindu-se parcă la mijlocul drumului, exegetul dovedește curioase inconsecvențe. Dacă C. Stănescu e indicat cu nesmintită tărie drept «un belfer al inchiziției anticulturale», Paul Georgescu, în schimb, e conotat, pios, ca «un mare scriitor», ca «un Settembrini pentru mine» și i se reproduc, fără niciun comentariu la perfidia ce plutește în aer, o sumă de scrisori. Nichita Stănescu apare confirmat, fără clipire, ca «unul dintre marii poeți ai secolului», iar în legătură cu D.R. Popescu sunt consemnate exclusiv «problema artistului», «tentația eseistică», «registrul speculativ», «gustul experimentului», spre a se ajunge la concluzia finală că: «*Orașul îngerilor* este romanul câtorva întrebări esențiale despre om ca ființă istorică și politică». De parcă ex-președintele Uniunii Scriitorilor ar fi domiciliat el însuși în angelic oraș...”. □ Reținem și un eseu al lui Ion Manolescu, *Literatura de mâine*, în care sunt depistate două direcții ale postmodernismului românesc, „cea predominantă și ușor accesibilă a *textualismului scriptic*” și „cea minoritară a *textualismului mediativ* sau *virtual*”. Prima, în descendența lui Donald Barthelme, ar fi „exploatătă până la epuizare” de optzeciști, conducând la „un textualism tematic”, în care „personajele trăiesc într-un univers saussurian sau Tel-Quelist și sfârșesc sufocate într-un cronotop de cerneală tipografică”. ■ A doua direcție, ilustrată și cu exemple punctuale, este cea preferată de tânărul eseist și prozator: „*Textualismul mediativ* sau *virtual* propune o deplasare a accentului narativ către mijloacele, procedeele și viziunile artei cibernetice: imagerie virtuală, universuri inter-active, ilustrație fractală etc. Sincronizându-se cu ultimele evoluții ale tehnologiei postmoderne, el oferă șansa unei relansări a romanului autohton, încă tributar tradiției moderniste și prea puțin convingător în linia postmodernistă a textualismului scriptic. Doi dintre reprezentanții noii direcții sunt Mircea Cărtărescu (în romanul *Orbitor*, din care a publicat ample fragmente în suplimentul literar al gazetei «Cotidianul») și Sebastian A. Corn (cu romanele *Andrenergic!* și *Aquarius*, ultimul apărut mai degrabă clandestin la Editura Olimp în 1995). Aștepti de seamă ai *textualismului virtual* pe care îl

descoperă în prelungirea propriei sensibilități integrative, ei manifestă afinități implicite sau explicite cu proza grotescului mediativ a lui Thomas Pynchon, cu vizionarismul fantasmatic al lui Salman Rushdie și cu *cyberpunk*-ul patronat de romancierii William Gibson și Bruce Sterling”.

● În nr. 46 al revistei „22”, sunt publicate câteva articolele pro-Emil Constantinescu. În voturile obținute de candidatul Convenției Democratice în primul tur de scrutin, Ion Vianu vede *Divina surpriză*; Sorin Alexandrescu trimite o *Scrisoare deschisă domnului Petre Roman*, rugându-l „a cere explicit și hotărât electoratului dv. și al USD să-l considere pe dl. Constantinescu pe 17 noiembrie *drept candidatul unic* al opoziției democratice și să-i acorde masiv voturile”. Tot în acest nr., Sorin Alexandrescu publică și articolul anti-iliescian *Un președinte bun la toate?*. ■ H.-R. Patapievici publică articolul *Spre lichidarea succesiunii regimului Iliescu* („Idei în libertate”): „*votul de la 3 noiembrie exprimă prima recunoaștere populară a faptului că opoziția la regimul Iliescu este moștenirea naturală a intențiilor din Decembrie '89*”. Poporul ar fi spus „«nu» schimbării economice, «nu» demontării statului socialist, «nu» ieșirii din logica unei geopolitici a Estului, «da» cadrelor fostului Partid Comunist, «da» naționalismului”. „Dacă va fi reales Iliescu, fie lucrurile vor continua ca până acum (puțin probabil, căci logica răului este escaladarea răului), fie vor degenera (cel mai probabil) într-o dictatură personală”- mai scrie Patapievici. □ În cadrul unui grupaj *Mihai Șora '80* scriu Gabriela Adameșteanu (*Chipul Europei*) și Andrei Pleșu (*Lipsa de orgoliu și generozitatea*). În opinia Gabrielei Adameșteanu, „rezistența prin cultură” ar avea, printre altele, chipul lui Șora sau Noica; apoi, Șora ar fi „un «european», dar nu dintre cei care cred că Europa trebuie adusă cu efort și încrâncenare, cu biciul, aici, ca pe un pat procustian, pe care să-l așezi pe Românul-Caliban. Un european atât de firesc, încât e jenant să mărturisești că-i dai în gând acest nume. Un european în spiritul Europei tolerante și cultivate, dar care a optat să aducă, plin de discreție, Europa aici. Un european, firește, plin de farmec”. □ În suplimentul „22 plus”, Gabriela Adameșteanu comentează volumul *La trahison roumaine* de Catherine Durandin (Editions de l'Aube, 1996), care surprinde, printre altele, și evenimentele de la Timișoara, din decembrie 1989 (*Trădarea*; continuare în suplimentul care însoțește nr. 47, 20-26 noiembrie).

● În nr. 45 din „Academia Cațavencu”, Mircea Dinescu semnează articolul *Adio, dragă Nelu*: „Un președinte borșit, care nu știe să piardă, va pierde duminică în fața unuia care nu știe să câștige, dar care are dulcea șansă de-a nu fi intrat încă în fermentație. (...) Celebrul «om bun și sărac» ce-a păstorit turme de escroci cu crima la butonieră va înțelege, în sfârșit, că rasa oamenilor buni și săraci nu se va stinge definitiv odată cu domnia sa”.

14 noiembrie

● Volumul de convorbiri al Diane Turconi cu Geo Bogza și mai ales atitudinea politică a fostului scriitor avangardist sunt comentate de Gheorghe

Grigurcu în nr. 46 din „Contemporanul” (*Geo Bogza contra Geo Bogza*, „Jurnalul lui Alceste”): „«Arta fugii» nu e, în comportarea sa, chiar o artă. Întrucât, în loc de a urma drumul unei asumări a celor petrecute și a recunoașterii, în chip de pocăință, a erorilor pe care le-a săvârșit, scriitorul preferă a-și vârî capul în nisipul uitării. (...) Ceea ce nu ne împiedică a-l socoti pe Geo Bogza, a cărui societate proximă e alcătuită din inconformiștii ambivalenți, gen Eugen Jebeleanu sau Marin Preda, drept un reprezentant caracteristic al literelor noastre contemporane. Un creator ale căru răătăcirii în jurul eului său, frizând fuga, abandonul, trans-figurarea secret alămată, n-au făcut decât a-i reliefa dramaticele, nu o dată omenesc penibilele contradicții, parte vie, exponențială, din contradicțiile epocilor prin care a trecut târându-și mantia rolului grandios scontat prin noroiul împrejurărilor meschine, numai uneori izbutind a-i înălța poalele pentru a nu se murdări”. Totodată, pe Grigurcu îl deranjează tonul lui Dan C. Mihăilescu (în nr. 20 al revistei „22”, v. *supra*, 15-21 mai) în comentarea acestui volum: „Chiar dacă Bogza a păcătuit greu și îndelung prin scrisul său oportunist, ale căru trâmbițe proslăveau biruințele comunismului, nu putem a nu-i recunoaște legitimitatea prezenței estetice, într-un moment de bilanț nu doar personal, ci și de epocă. A-l izgoni din literatură, invocând «pacostea manualului» care l-a vulgarizat, aducând ca argument amintirea elevului «intoxicat» cu *Cartea Oltului* (las’ că erau și lecturi obligatorii mai rele!) «taman la vârsta (?) *Cântecelor lui Maldoror*», nu ni se pare o atitudine propriu-zis critică”.

• În nr. 46 din „Tribuna”, Cristian Radu publică un articol bine documentat despre *Publicistica lui Vintilă Horia*.

15 noiembrie

• În plină euforie postelectorală, Andrei Pleșu face, în nr. 201 din „Dilema”, o altă confesiune în răspăr: *De ce mă tem*: „Mă tem că opoziția va lua victoria de la 3 noiembrie ca pe o încununare, ca pe o *încheiere* a bătăliei, când ea nu poate fi decât temeiul unui început. Opoziția a câștigat dreptul de a guverna. Dar trebuie să guverneze. Încununarea nu va veni decât la capătul celor patru ani de mandat”. Reținem și raportarea la Ion Iliescu: „Cândva, ne vom lua, poate, răgazul să cercetăm avatarurile lăuntrice ale acestui om, vanpirizat de propriul său trecut. Deocamdată, suntem paralizați de stupeoare și aprehensiune”.

• Despre un *Jurnal inactual*, respectiv despre Titu Maiorescu, *Jurnal și epistolar* (vol. I-IX, ediție de Georgeta Rădulescu și Domnica Filimon, Minerva, 1975-1989) scrie Eugen Simion în nr. 46 și 47 (22-29 dec.) din „Literatorul”. □ Răzvan Voncu semnează articolul „...*Scriind, scriind...*” sau *Gulliver în Țara lui Tzara* („Lecturi critice”), comentariu la volumului lui George Bălăiță *Gulliver în țara nimănui*: „În fond, *Gulliver în țara nimănui* nu e o carte de memorii și nici un jurnal, fie el și literar. E o carte de esuri libere,

în care confesiunea este prezentă cu necesitate datorită faptului că subiectele țin de ceea ce se numește «atelierul de creație» al scriitorului. (...) Carte de noapte, *Gulliver în țara nimănui* face pandant perfect cu *Lumea în două zile*, carte de dimineață și de prânz. Antipa este tot un Gulliver, un Gulliver modern, pierdut într-o lume în care nu se mai știe până unde se poate glumi. (...) E mai degrabă țara lui Tzara, conștiința alienată, iremediabil solitară a scriitorului contemporan, spectator al unei piese pe care n-o mai înțelege și știe că n-o mai înțelege”.

17 noiembrie

• Ioan Holban vorbește despre două modele culturale, „modelul Conachi” și „modelul Alecsandri”, într-un interviu acordat lui Constantin Coroiu și publicat în nr. 345 din „Adevărul literar și artistic” (*„Între retorica lui NU și triumfalismul pozitiv”*, „Paralele inegale”): „Modelul Conachi, sau, cu formula lui Adrian Marino ori a lui Mircea Iorgulescu, *complexul Conachi*, în fapt, complexul provinciei, a fost cultivat de Ion Codru-Drăgușanu, de Junimea în partea a doua a activității ei, când a devenit conservatoare, de dreapta românească interbelică, mai cu seamă, și a însemnat: suntem o țară săracă, așezată la răscrucea tuturor poftelor mai multor imperii, cu o cultură care se produce într-o limbă de mică circulație, fără acces la marea civilizație și cultură europeană. Modelul celălalt era al *europenului care locuia la Mircești fără niciun complex de inferioritate*: Alecsandri. De aici corespundea cu toți prietenii lui de la Paris și din toată Europa”. În opinia criticului, „modelul Conachi” ar reprezenta „*triumfalismul negativ*”. Reținem și că Ioan Holban, director al Teatrului Național din Iași, ar fi fost și responsabil cu campania electorală a lui Ion Iliescu în județul Iași, din platforma căruia l-ar fi atras problema integrării în Europa.

18 noiembrie

• Se sistează apariția suplimentului „LA&I”. Dan C. Mihăilescu expune motivele într-un *Cuvânt de încheiere*: „«LA&I»-ul a obosit, s-a rutinat, a devenit previzibil și monoton. De mai multă vreme nu-l mai construiesc, ci îl umplu, ceea ce, pentru mine unul, e insuportabil. (...) Am ajuns, de câteva luni, în impas: mi s-a epuizat imaginația editorială, mă înnebunește lipsa de timp: *timp de lectură, dar și pentru încheierea cărților proprii*”. De altfel, încă de la început, publicația ar fi avut un caracter de „provizorat”: „O dovadă grăitoare a fost lipsa editorialului (...), ca și absența unui program original, a oricărei declarații de intenții. Niciodată «LA&I»-ul nu a declarat net ceea ce vrea să fie – și asta tocmai fiindcă n-a știut ce vrea. Ori n-a vrut, de fapt, nimic ANUME”. □ În paginile acestui nr. este publicată și o utilă *Minibibliografie „LA&I”* (sunt consemnate: interviuri; grupaje tematice; interviuri traduse; „inedite (istorie literară)”, „traduceri”; „cronica literară” a Taniei Radu).

19 noiembrie

• După alegerea lui Emil Constantinescu, Adrian Păunescu este relativ sceptic; editorialul său din nr. 1064 al ziarului „Vremea” se intitulează ***Ar fi bine să fie bine***: „Nu am sentimentul că s-a rezolvat situația României prin alegerea domnului Emil Constantinescu și nici nu cred că se va rezolva. E firesc, e logic și onest ca un om de stânga să nu țopăie ca un maimuțoi lipsit de caracter când Dreapta pune mâna pe toată Puterea în România: *Președinție, Parlament, Guvern, Primării*. Că presa, televiziunile și posturile de radio le avea oricum! Firește, dacă ar fi fost și dacă ar fi niște temeieri pentru recunoașterea că Dreapta face o politică națională mai bună, aș avea tăria să o salut și, după puterile mele de azi să o sprijin. Dar deocamdată, nu poate fi vorba de astfel de speranțe. (...) Da, Alternanței! Da, Democrației! Da, Pluripartitismului! Dar totul în România s-a prăbușit la Dreapta și va fi greu pentru toată lumea, inclusiv pentru Dreapta. Nimeni nu mai poate da vina pe Iliescu, pe Văcăroiu, de acum încolo, pentru ceea ce nu se va face. (...) Ar fi bine să fie bine. Stânga se va vindeca de toate confuziile și de toate iluziile, în dificila, grozava perioadă care vine. În ceea ce mă privește, rămân ceea ce am apucat să fiu. E vremea marilor lepădări, cum e și vremea marilor decantări. Doamne, ocrotește-i pe Români!”.

20 noiembrie

• În nr. 43 al „Luceafărului”, Eugenia Tudor-Anton îl muștră pe Petru Dumitriu pentru recenta sa vizită „electorală” în România și pentru girul acordat lui Ion Iliescu („***Terra incognita*”?!):** „Când era tânăr și scria la comandă («socială», bineînțeles) minciuni despre nenorociții de la Canal, care au murit snopiți în bătaii și striviți de muncă și de foame, Petru Dumitriu pretexta că o făcea pentru a-și salva tatăl. Dar, azi, la atâția ani de la «evadare», de ce mai face, oare, același *exces de zel în compromis*?”. □ Roxana Sorescu scrie despre volumul lui H.-R. Patapievici *Zbor în bătaia săgeții (Descoperirea temei)*. Ar fi vorba de un jurnal „sincopat, febril”, cu observații care „te pot uimi, te pot cuceri, te pot stârni, te pot indigna, dar nu te pot lăsa indiferent”, un „amestec din *Meseria de a trăi* și *Jurnalul «Falsificatorilor de bani»* (Pavese și Gide fiind maeștri recunoscuți și venerați) și tinzând spre *Confesiunile Sfântului Augustin*”. Articolul se încheie astfel: „Ajută-l, Doamne, să-și scrie și să-și publice opera!”. □ Semnalăm și cronică lui Laurențiu Hanganu, intitulată *Viața ca eșec* („Cronică literară”), despre romanul lui Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa*, Albatros, plasat sub *Zadarnică e arta fugii*. Prozatorului i se reproșează „dialogurile dezlănate și lipsa de concentrare artistică a scenelor”. □ Asociația Scriitorilor București anunță *Trei concursuri*. Astfel, în colaborare cu editura Cartea Românească, se va iniția o colecție de proză, urmând ca în 1997 să apară 12 titluri (proză scurtă, nuvelă, microroman); manuscrisele ar trebui să aibă în jur de 80-90 de

pagini. Totodată, se anunță și continuarea proiectului „Poezii orașului București” (manuscrise de 48 pagini). În ambele cazuri, solicitanții ar trebui să fie membri ai Asociației.

● Într-un editorial din nr. 46 al „României literare” (*Electoral*), Nicolae Manolescu se referă la confruntarea televizată dintre candidații celui de-al doilea tur de scrutin pentru prezidențiale: criticul observă, spre exemplu, „teama de dialog care i-a stăpânit pe candidați” sau „relativa lipsă de civilizație a dialogului”, iar „despre cum suna limba română în gura candidaților, prefer să nu vorbesc”. □ Alex. Ștefănescu salută efortul de cercetare al Anei Selejan din volumele dedicate fenomenului realismului socialist; analizat în această cronică este cel intitulat *Literatura în totalitarism (1954)*, Sibiu, Fundația Culturală Fronde, 1996): „Ceea ce ar trebui să facă un colectiv de cercetători, finanțat de Ministerul Culturii și înarmat cu telefoane, xeroxuri și computere, face o autoare solitară din Sibiu, Ana Selejan, pe cont propriu. Este vorba de explorarea sistematică a colecțiilor de ziare și reviste și a fondului de cărți din perioada imediat postbelică, în scopul înțelegerii – și explicării – modului cum s-a produs transformarea a sute de scriitori și artiști în propagandiști ai PCR. Rezultatele de până acum ale acestui sisific efort de cercetare sunt impresionante. Ana Selejan a publicat studiile *România în timpul primului război cultural (1944-1948)*, *Literatura în totalitarism (1949-1951)* și *Literatura în totalitarism (1952-1953)*, însumând aproximativ 1000 de pagini. Recent, sub același titlu, *Literatura în totalitarism*, i-a apărut o nouă carte, de peste 300 de pagini, consacrată anului 1954”.

● În victoria lui Emil Constantinescu Emil Hurezeanu vede, într-un articol din nr. 47 al revistei „22”, *O sărbătoare rațională*, „și nu națională a României”. Evenimentul ar marca sfârșitul comunismului în România (care ar coincide, în opinia publicistului, cu perioada 1946-1996): „Regimul Iliescu a fost, cu funcționari, tehnici și strategii, o excrescență a comunismului, declarat mort clinic, dar virulent și prolific în țesături și celule. După ’50 de ani de impunere a aberației, acum, de-abia acum, la 17 noiembrie, se consumă raționalizarea istoriei României. Alegerile din 1946 erau numite libere, dar doar în noiembrie 1996 ele sunt libere”. □ „Domnule Constantinescu, vă felicit din toată inima pentru victorie și vă sunt la fel de aproape ca în 1992, ori după aceea. Dar aveți acum răspunderea nu numai a unui stat, ci și a aceluia acasă pe care ați știut aproape miraculos să ni-l redați. Deie Domnul ca, grație Dv., să-l putem și păstra”, scrie Sorin Alexandrescu („*Suntem acasă*”).

● În editorialul din nr. 46 al „Academiei Cațavencu”, Mircea Dinescu îi dă unele sfaturi noului președinte, Emil Constantinescu (*Modestia, râie prezidențială*): „Românii nu l-au căutat pe dl. Constantinescu la sfințenie, când l-au ales președinte, nici n-au adulmecat oarece mireasmă de Havel în jurul său sau damf de Lech Walesa. Aș zice, mai degrabă, că o sfântă lehamite față de mucenicul Ion, ăla de se lăuda cu leafa sa mică și cu faptul că a rămas fată

mare la școala de proxeneți de la Cotroceni, i-a îmbrâncit către Schimbare (căci ăsta-i pseudonimul lui Miluță). (...) Fie că va locui la bloc, la Cotroceni sau în vârful unui par, Emil Constantinescu nu va fi un alt soi de președinte, până când nu se va lepăda de dragostea de sine în care s-au conplăcut atât puterea, cât și dulcea noastră opoziție până acum. Căci tot trufie se cheamă înlocuirea complexului de superioritate al celor cu girofar cu noul complex de superioritate al celor dispuși să ne conducă pe marginea prăpastiei fără girofar. Oricum, luând puterea, opoziția n-a făcut altceva decât să nozolească farmecul discret al ideii de opoziție, căci mă cutremur de pe-acum la gândul că Dumitrașcu, Hrebenciuc, Văcăroiu și Cozmâncă vor fi câinii și potăle de pază, întru aplicarea corectă, pe spinarea poporului român, a noilor Directive Capitaliste Multilateral Dezvoltate”.

22 noiembrie

- În nr. 202 al „Dilemei”, Andrei Pleșu publică articolul *Schimbarea*: „O altă probă a schimbării radicale este reîmprospătarea inevitabilă a incerti «imagini a țării». Pentru prima dată după decembrie '89, jurnaliștii și politicienii occidentali vor fi constrânși să facă un exercițiu de imaginație. Articolele gata scrise despre cripto-comunism, handicapăți, îngheț politic și democrație ratată își vor pierde hazul; rețeta trebuie schimbată. (...) În sfârșit, o noutate absolută constă în faptul că, după 17 noiembrie 1996, nu ne mai putem transfera eșecurile asupra unei clase politice de «emanați», asupra comunismului rezidual și asupra ghinionului istoric”.

- Din nr. 47 din revista „Literatorul” reținem cele *Opt poeme* trimise de Marin Sorescu, aflat pe patul de spital: *Singurătate, Scară la cer, Dusul, Ascită, Măștile, Reisefieber, Spectator, Berbecul cu coarnele întoarse*.

24 noiembrie

- Costache Olăreanu adresează, în nr. 346 din „Adevărul literar și artistic”, o rugămintă președintelui Emil Constantinescu (*Iepurii lui Raphael, „Fereastră”*): „Oare nu ne e de ajuns, după atâta amar de vreme, să vedem perindându-se prin față alți și alți binefăcători ce ne-au înșelat până și cele mai nevinovate așteptări, mințindu-ne și batjocorindu-ne cu aproape aceleași vorbe și cu invocarea cam a acelorași supreme comandamente? (...) Nu: fost totul mai degrabă inversul a ceea ce au tot făgăduit, doar simulacrele unor credințe presupuse, vai!, durabile și în armonie cu cele mai încrezătoare vise ale noastre? Domnule Președinte al României, spuneți-ne, fie și într-o loară, cam de câți iepuri dispuneți Dumneavoastră?”

26 noiembrie

- Șerban Foarță se pronunță în „cazul” Petru Dumitriu în nr. 11 al revistei „Orizont” (*Un play-boy decrepit*), atătând, între altele, că se pare

supradimensionat romanul *Cronica de familie*: „Dar este astfel [un mare scriitor, n.n] autorul stufoasei *Cronici de familie*, roman nu mai puțin «pe linie» decât cam tot ce-a scris în țară, vreo zece ani, Domnia sa? Iar dacă e, de ce, atunci, nu e și Horia Lovinescu, cu *Citadela sfărâmată*, de ce nu și madam Demetrius, cu ale ei *Trei generații & Arborele genealogic*? Căci *Cronica*, tematiceste, cât și, desigur, ca mesaj, își are replica perfectă în amintitele uvraje, fie și dacă Dumitriu e o Demetrius mai cu snagă, un Lovinescu mai obez. (...) De ce nu-i, oare, *Scrinul negru* cel mai grozav roman al nostru, fie și numai pentru faptul că diegetic, dacă vreți, G. Călinescu e mai nou ca «balzacianul» Dumitriu care, în *Cronică*, ignoră un veac de tehnici romanești”.

□ Mircea Mihăieș comentează ediția adăugită a *Jurnalului de la Păltiniș*, apărută în acest an (*Eckermann & fiii*, „Nacelă”). □ Robert Șerban îl interviuează pe Marin Mincu, „laureat al premiului Herder pe anul 1996” (*Simpatii, antipatii*). Scriitorul se referă la ceilalți câștigători ai premiului, dar nu numai: „În general, la noi, aceste premii le-au luat scriitorii, unii dintre ei foarte importanți: Philippide, Arghezi, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Eugen Barbu, care este un scriitor important chiar dacă eu am scris foarte negativ despre el, ca, să zicem, ființă de carne și sânge care era execrabilă. Am spus despre el, când trăia, că era o canalie, dar nu trebuie să negăm faptul că Barbu a publicat niște cărți care au o valoare incontestabilă. Cele trei romane ale lui, *Groapa*, *Princepele* și „Săptămâna” *nebunilor* nu au fost egalate de alt prozator postbelic. Deci, dincolo de asta, ați observat că n-am numit-o pe Ana Blandiana, pe care o consider o scriitoare minoră și care a luat premiul la 40 de ani, numai pentru că n-a vrut să-l ia Bogza – acest lucru l-am aflat chiar de la juriul premiului Herder – pentru că atunci era anul internațional al femeii”. Referirile la Ana Blandiana nu se opresc aici: „Cred că Ana Blandiana este o bună politiciană. Dacă ați observat, ea a știut foarte bine să îl elimine pe Nicolae Manolescu, în 1992, din cursa pentru președinție, reușind să-l convingă în acest sens pe Corneliu Coposu, care era o personalitate reală a politicii noastre de după perioada post-decembristă”.

27 noiembrie

● La „Bursa cărților” din nr. 44 al „Luceafărului” este prezentat volumul lui Adrian Marino *Politică și cultură* (Polirom, 1996), care ar constitui „un vast și curajos proiect de redresare a culturii române” (pagină realizată de Alexandru Spănu). □ Într-un articol intitulat *Din infern la lumină* („Opinii”), Alexandru George prezintă câteva dintre problemele cu care s-a confruntat în redactarea notelor pentru *Agendele* lovinesciene (cu prilejul apariției vol. II): „Or, chestiunea aceasta a notelor este deosebit de spinoasă; la fiecare rând ești ispitit să elaborezi o mică fișă de istorie literară, deoarece altfel textul lovinescian rămâne ininteligibil; martorii împrejurărilor au dispărut, iar identificarea eroilor înșiși e o problemă de detectivism literar. Are sens să

scrii, în anexă, o întreagă istorie a literaturii, ca să lămurești cine e Scănaru, Ionescu-Perspective, Gropper-Robu, dar și Maura Prigor, Getta Cantuniari sau Mihail Iorgulescu?”. □ Radu Aldulescu este prezent cu o proză intitulată **Dimineața învingătorilor**.

● În nr. 47 din „România literară”, Alex. Ștefănescu își exprimă bucuria că Emil Constantinescu a câștigat alegerile prezidențiale (**A doua (și ultima) cădere a lui Ceaușescu**, „În loc de cronică literară”): „În noaptea de 17 spre 18 noiembrie m-am aflat, ca și alți colegi ai mei, în Piața Universității. Am scandat, împreună cu sute de mii de oameni, «Victorie!», «Cheia!», «Coposu!», «Emil!». Am cântat, fără să-mi aud vocea, pentru că era absorbită de un tumult uriaș, «Olè, olè, olè, olè./ Iliescu nu mai e!». Mi-am scos din buzunar legătura de chei și am scuturat-o, așa cum făceau toți din jur, ca pe un clopoțel magic, gândindu-mă amuzat că strania simfonie de clinchete s-ar putea să irite urechile unui meloman ca Adrian Năstase. Am plâns de bucurie și m-am îmbrățișat cu numeroși necunoscuți”. □ Un subiect asemănător are și articolul Ilenei Mălăncioiu (**Din jale se-ntrupează speranța**, „Cronica melancoliei”): „Dar, slavă Domnului, etapa în care îi privea de sus [este vorba de Ion Iliescu, n.n.] pe cei 15 contracandidați ai săi a trecut. Așa împărțiți cum eram, datorită disperării, am reușit să ne unim din nou într-un gând, ca pe vremea *înaintașului*. Votul negativ care pe măsură ce ne lega ne și dezlega a devenit, în sfârșit, altceva. Acum contracandidatul lui Ion Iliescu e chiar candidatul nostru fiindcă a reușit să ne convingă că ne-a reprezentat și pe noi râzându-i în față adversarului țării care ne-amenința că dacă nu-l vom alege pe dânsul are să fie război”. □ Sunt anunțate **Premiile Academiei Române pentru anul 1994**; astfel, la secțiunea „Filologie și literatură”, **Premiul Bogdan Petriceicu Hasdeu** a fost acordat pentru *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tom X, partea a 5-a, litera S (spongiar-swing) și pentru *Dicționarul limbii române*, serie nouă, tom XII, partea I, litera Ț; **Premiul Timotei Cipariu** pentru lucrarea *Gramatica limbii române. Morfologie gramaticală (Grammatica van het Roemeens. Grammaticale morfologie)*, autor Wim van Eeden (Olanda); **Premiul Mihai Eminescu** volumelor semnate de Valeriu Matei, *Moartea lui Zenon* și Traian T. Coșovei, *Bătrâneșile unui băiat cuminte*; **Premiul Titu Maiorescu**, lui Dan Horia Mazilu, pentru studiul *Recitind literatura română veche*; **Premiul Lucian Blaga**, Irinei Mavrodin, pentru eseu *Mâna care scrie. Spre o poetică a hazardului* și lui Carmen Vlad, pentru volumul *Sensul, dimensiune esențială a textului*; **Premiul Ion Creangă** lui Spiridon Vangheli (Republica Moldova), pentru *Guguță și prietenii săi* (proză, versuri, eseuri). □ Unul din volumele premiate de Uniunea Scriitorilor în 1981, și anume *Iubiți-vă pe tunuri* de Adrian Păunescu, este comentat de Ioana Pârvulescu în cadrul rubricii sale de „Neconvenționale” (**Premiile literare. Obuze de poezie**). „Prin *Iubiți-vă pe tunuri*, volum premiat de Uniunea Scriitorilor în 1981, poezia ajunge din nou la un nivel pașoptist

mediu, lipsindu-i însă zvâcnirile de frumusețe și inocență din versurile scrise la noi pe la jumătatea secolului trecut” – consideră autoarea, observând că „în discursul liniar al poemelor lui Adrian Păunescu găsim, surprinzător pentru o carte care se vrea convingătoare și se adresează tinerilor, o serie de locuri comune ale poemului proletcultist, stins la noi pe la jumătatea anilor '60”. Acestea ar fi: xenofobia în *Iubiți-vă pe tunuri*, *Rezumăm* sau *Câini și javre*; odele adresate oamenilor muncii (*Picnic* este „o odă dedicată oțelarilor”), sau „elogiul marilor figuri naționale” de la Tudor Vladimirescu și Avram Iancu la Mihai Eminescu. □ Gheorghe Grigurcu scrie un articol polemic pornind de la volumul lui Adrian Marino *Pentru Europa*, în care autorul, în consonanță cu modelul său modernist și dorind „„liberalismul, pluralismul, umanismul, europeismul, convergența naționalului cu universalul, raționalismul, spiritul critic””, diminua și uneori chiar contesta direcția contrară din cultura română (cea „tradiționalistă” în sens larg, cu aproape tot arsenalul ei ideatic, ilustrată printre alții de criterioniști, de la Nae Ionescu la Noica). Or, aici, Gheorghe Grigurcu se întreabă *Cum putem fi europeni* („Polemici”) exaltând doar direcția modernă și raționalistă și rămânând opaci la „revolta fondului nostru nelatin” sau minimalizându-i pe marii reprezentanți ai tradiției, cu atât mai mult cu cât și exemplele echivalente din alte culturi sunt ilustre: „Utilă până la un punct, perspectiva iluministă, dacă nu e tratată *cum grano salis*, se dovedește invalidantă. Căci ea e opacă la fața cea mai vie, mai adâncă și mai fertilă a spiritului european, la ipostaza umanității ce se raportează la absolut. De ce integrare poate fi vorba și în ce fel de Europă, dacă dăm la o parte toate acestea? (...) Putem ironiza, la rigoare, «sentimentul tragic al vieții» al lui Unamuno, «mesajul de mântuire» la care se referea Ioan Petru Culianu, «generalizările abuzive și simplificatoare», «pretinsele adevăruri definitive», emise de Cioran, «imprecizia semantică», «tonul inițiativ, nebulos, confidențial», practicate de Constantin Noica, ce s-ar opune «unor discuții filosofice, metodice, serioase», însă nu fără a risca o mai mult decât firească reacție de stupefacție. (...) Concepției pragmatice, materialiste a lui Adrian Marino îi putem subsuma și alte aserțiuni ale d-sale. Astfel satul «tradițional-ancestral», distrus aproape în întregime de regimul comunist și de colectivizarea adiacentă, e confruntat nu, așa cum ne-am fi așteptat, cu viziunea lui (vai, «filosofică», «metafizică», semnată de Blaga și de alții), ci cu situația aceleiași înjghebări de viață obștească în Apus. Așadar, condamnarea e ratificată comparativ-sociologizant: «El rămâne, în continuare, doar un mit ideologic, nostalgic și foarte conservator. În sfârșit, în întreaga Europă occidentală și tot mai mult și centrală, „țăranul” se transformă în „fermier”, iar ponderea sa socială se micșorează progresiv». (...) Devine la fel de blamabil și duhul junimist însuși? Nu știm exact, însă ni se atrage atenția, pe urmele lui Tudor Vianu, că (circumstanță agravantă?) gândirea Junimii nu alcătuiește decât o prelungire a ideologiei europene post-revoluționare – obscurantiste,

cum ar veni – a unor Burke, de Maistre, ce respingea «formele» politico-sociale introduse de momentul 1789 și diseminate în lume. Incontestabil, Adrian Marino nu-i agreează pe «filosofii-mit, filosofii-profeți, filosofii-simbol, filosofii-mistici, filosofii-guru ai culturii actuale». (...) Dar să redăm istoricul temei, așa cum e schițată de Adrian Marino. Pe când elitele noastre din epoca 1848 erau ferm și manifest europene, vocea lor s-a stins curând. Ne-am fi întors, «spiritual vorbind, mult îndărăt în timp și spațiu, într-o zonă nebuloasă, imposibil de localizat în „Europa”». Până într-atât, încât în a doua jumătate a veacului trecut (e o aluzie, clar o aluzie la Eminescu, care nu e numit) și mai ales în anii interbelici, ideologia dominantă în România a fost cea etnicistă, naționalistă, rasistă, «totdeauna antieuropeană». Dintre manifestările acestei ideologii, apare menționat articolul lui Blaga, *Revolta fondului nostru nelatin* (...). De la Eliade Rădulescu la Iorga, de la B.P. Hasdeu la Pârvan, de la Eminescu la Blaga, Arghezi, Voiculescu și până la Cioran, Mircea Eliade, Noica, N. Steinhardt, am avut parte de mari tensiuni creatoare ce au implicat și «misticismul» și «nebuloasa» și «iraționalul» și «trăirea» și «autenticitatea» și reflecția «naționalist-intuitivă» fără a fi neapărat... antieuropene, deoarece s-au manifestat în Europa, în consonanță cu tendințe și orientări din alte părți ale ei. De ce să recurgem la un europeism unilateral, sărăcit? De ce să nu îmbogățim conceptul cu tot ce ar intra, ca valoare, fără prejudecăți și scheme apriorice, în sfera sa? De ce să taxăm drept «obstacole» componentele sale firești, specifice? Ne întrebăm dacă Dostoievski, exponent de vârf al slavofiliei, cu știutele sale trăsături expansioniste, întru slava celei de-a treia Rome, nu este european, și dacă Thomas Mann, ca autor al *Conșiderațiilor unui apolitic*, acea apologie a unei Germanii conservatoare, romantice, mitologice, belicoase, pamflet masiv împotriva spiritului francez egalitar și republican, merită a fi alungat de pe bătrânul nostru continent. Și dacă autori francezi precum Chateaubriand, Barbey d'Aurevilly, Léon Bloy, Maurice Barrès, Charles Maurras, catolici, monarhiști, conservatori, antiparlamentari – «reacționari», tot unul și unul – merită a fi izgoniți din memoria estetică și spirituală a Europei. Iar pasivitatea, boicotul istoriei, mioritismul nu ni se par chiar accepții ale capitulării, pseudonime ale lașității și trădării, care s-au manifestat în altă parte!» ■ Din această direcție minimalizată de moderni, singurul care are parte de neînțelegere este Noica, acuzat și de Grigurcu (ca, de altfel, și de Marino) de pactizare subtilă cu ideologia național-comunistă: „Spre deosebire de companionii săi de generație, mentorul de la Păltiniș s-a angrenat în aparatul propagandistic comunist, și-a pus ideile antioccidentale la dispoziția acestuia, și, după cât se pare, a mers chiar mai departe, acceptând misiuni de influențare și racolare în sânul diasporei. E pentru a spune altfel, excepția ce subliniază regula”. □ Reacția nu întârzie să apară și ea aparține însuși directorului publicației în care a apărut articolul lui Grigurcu. Schimbul de replici între cei doi se adaugă astfel lungii polemici în jurul modernității și

a tradiției, care scurtcircuitează întreaga cultură română. ■ Chiar în editorialul său din acest nr., intitulat, semnificativ, *Europa*, Nicolae Manolescu alege un cuplu elocvent pentru a marca tensiunile suscitade în sfera românească de acest concept: „Neculce înfățișează la noi primul caz de depeizare: el nu poate trăi decât acasă. În vreme ce Cantemir, pe care-l întovărășise în Rusia, se simțea bine oriunde, Neculce tânjea după sărăcia și nevoile neamului său. Unul era european, înainte de a fi european, celălalt era moldovean înainte de a fi (și dacă era) european. Acest conflict, care-i are drept protagoniști pe cei doi mari scriitori ai secolului XVIII, s-a repetat de câteva ori de atunci încolo. Nu este epocă în care România să fie pe punctul de a deveni o țară europeană și în care să nu se producă reacția autohtonistă. După 1866, după 1918, după 1989, de fiecare dată când România a putut să se întoarcă în Europa, a izbucnit și ostilitatea naționaliștilor, temători că ne vindem străinilor țara. Duhul lui Neculce a fost mereu treaz, cu frica lui de străinătăți, cu meschinele lui declarații în divanul boieresc menite a-i proba «nevinovăția», cu neputința de a exista și de a crea departe de moșia prăpădită de lângă Iași. Acest duh s-a întrupat adesea în antieuropenii noștri, xenofobi, intoleranți, precar vorbitori de limbi (deși uneori având geniul celei materne), chivernisiți, fără anvergură, provinciali și speriați de reforme”. ■ Apoi, în nr. următor, 48 (4-10 decembrie), Nicolae Manolescu publică un editorial intitulat, asemenea intervenției lui Grigurcu, *Cum putem fi europeni*, suprimând însă nota retorică adiacentă. Din acest al doilea răspuns lui Nicolae Manolescu nu lipsesc accentele subiective sau unele afirmații discutabile: „Mai întâi presupoziția: n-ar trebui să identificăm Europa – obiectul viselor noastre de integrare – cu spiritul francez, raționalist și iluminist, care a triumfat în Revoluția de la 1789, după ce a oferit lumii silogismul rațiunii pure a lui Descartes. Fără a o afirma de-a dreptul, dl. Grigurcu ne îndeamnă să considerăm ca o «idee reçue» teoria, deseori repetată în literatura noastră de specialitate, că, pentru români, descoperirea Occidentului a coincis cu descoperirea Franței. Din nefericire pentru dl. Grigurcu, această teorie se bazează pe câteva incontestabile fapte istorice. Civilizația și cultura română s-au relansat, la începutul secolului XIX, prin reluarea contactului cu Franța. Europeanizarea provinciilor dunărene s-a datorat revelației Franței. Limba noastră literară s-a format atunci, luând ca model limba franceză. Poezia noastră modernă a avut drept sursă elegia romantică a lui Lamartine. (...) Consecința tentativei d-lui Grigurcu este încă și mai greu de primit: d-sa e de părere că nu putem elimina din europeismul nostru fondul tragic, adică nelatin, a cărui revoltă o proclama Blaga pe vremuri, nici «mistica» ortodoxistă, nici «trăirismul», nici celelalte componente ale gândirii de dreapta (corect, de extremă dreaptă) din epoca interbelică. Mă mir că dl. Grigurcu nu-și duce exemplele până la capăt, adică până la protocronismul din anii '70. Singurul argument al d-sale în favoarea acestor aserțiuni este că fenomenele cu pricina nu pot fi antieuropene de vreme ce s-au

petrecut în Europa! Apelând la o sugestie comparatistă, dl. Grigurcu se întreabă retoric dacă nu este european slavofilul Dostoievski. Răspunsul e simplu: nu este. Nici n-ar cum să fie, dacă îl considerăm european pe contemporanul său Turgheniev. Dacă vrem să păstrăm disputei o minimă... raționalitate, atunci nu putem pune în cărca Europei negurile asiatice sau ortodoxismul de sorginte orientală, nici pe autohtoniștii și pe iraționaliștii din anii '20-'30 (...) Aceste fenomene ori acești artiști nu sunt europeni fiindcă se opun Europei ca unitate dintr-o perspectivă locală și fărâmițată: ei sunt «regionaliști», nicidecum europeni, sunt naționaliști, izolaționiști, trăiesc departe de centrul spiritual al continentului". ■ La acest ***Editorial derutant în „România literară”*** se referă Adrian Bucurencu în nr. 2041 (10 decembrie) din ziarul „România liberă”: „Francezii îl citesc și azi cu același interes pe Dostoievski. De altfel, marele scriitor rus nici nu e european, ci universal. De data asta, vrând să ne apare de «negurile iraționalului», prof. Nicolae Manolescu se dovedește mai raționalist decât raționaliștii europeni! În acest context, cititorii se pot întreba: Eminescu este poet european sau asiatic? Dar Lucian Blaga?" ■ La editorialul semnat de Nicolae Manolescu va reacționa și Grigurcu însuși, în PS-ul care însoțește articolul său ***Cât de cioranieni au fost extremiștii*** („România literară”, nr. 51-52, 25 decembrie 1996-7 ianuarie 1997), Gheorghe Grigurcu își reafirmă pledoaria pentru lărgirea înțelegerii spiritului european: „Sunt surprins însă de impresia d-lui Manolescu că aș fi minimalizat marea influență pe care cultura franceză ar fi exercitat-o asupra culturii românești. Ar fi o nebulie. (...) Am încercat a releva altceva, și anume complexitatea modelului în chestiune, care nu poate fi limitat la linia raționalistă, carteziană, iluministă, având și un aspect religios, metafizic, irațional, mergând până la absurd. (...) Consider că, în genere, noțiunea de europeism s-ar cuveni relaxată pentru a cuprinde mai multe din trăsăturile și impulsurile creatoare reale ale continentului". □ Editorialele lui Manolescu nu sunt singurele ecouri ale intervenției lui Grigurcu. În reacția sa din nr. 49 (11-17 decembrie), apărută tot în „România literară”, Ileana Mălăncioiu are însă în vedere alte afirmații făcute de G.G. (***Sub semnul lui N-a fost să fie***, „Cronica melancoliei”), și anume pe cele referitoare la așa-zisa înregimentare a lui Noica în cadrul ideologiei comuniste: „În ce aparat propagandistic a fost angrenat Noica și pe ce se bazează d-l Gheorghe Grigurcu când face această afirmație? După opinia sa, Școala de la Păltiniș ar putea fi echivalată cu Academia Ștefan Gheorghiu. Cum e posibil ca un critic care se respectă să așeze cuvintele *după cât se pare* la începutul unei fraze în care afirmă că marele filosof ar fi avut misiunea de racolare? Faptul că lui Noica i-au fost smulși toți dinții din gură nu este destul de convingător? Ar fi trebuit să moară și el în închisoare așa cum a murit Mircea Vulcănescu numai ca să nu-i dea d-l Grigurcu nota trei la purtare și să accepte că între *Dimensiunea românească a existenței* și *Sentimentul românesc al ființei* nu este o prăpastie atât de mare

cum i se pare?” ■ Poeta revine în nr. '50 (18-24 decembrie) al aceleiași publicații, arătând că filosoful cu „nota trei la purtare” a asigurat, în bună parte, prin acțiunile sale *Supraviețuirea prin cultură* („Cronica melancoliei”). Sunt evocate unele întâmplări relevante pentru modul în care era tratat Noica de cenzură (observate pe când era redactor la „Viața românească” sau când a fost publicat *Jurnalul de la Păltiniș*); este reprodus și un fragment dintr-o scrisoare de la Noica în legătură cu volumul *Sora mea de dincolo*.

● În nr. 48 din revista „22” sunt publicate fragmente din interviul lui Farkas Jenő cu François Fejtő, difuzat de Radio Budapesta, secția de limbă română, în lunile mai și iunie 1996 (*François Fejtő și scriitorii români din exil*). Fejtő este un istoric și politolog ungur, comunist în tinerețe și exilat în Franța din 1938, prieten cu celebrii reprezentanți ai exilului românesc (Cioran, Ionesco, Elide). Avem următorul portret al lui Cioran: „Era un om foarte contradictoriu. Îi plăcea paradoxul. Butadele lui erau vestite. Era plin de vervă, paradoxal și strălucit, și întotdeauna interesant. Cioran era un partener de discuție fascinant. (...) Cioran, într-o lucrare din 1960, *Istorie și utopie*, s-a exprimat în mod diferit despre maghiari. Aceasta a fost o schimbare la care am contribuit și eu”. Ionesco ar fi fost marcat de revoluția din Ungaria (1956): „Ionescu a participat la manifestările organizate de noi. El a fost prezent, de pildă, la conferința lui Ignotus Pál, publicist și scriitor maghiar, eliberat din închisoare în timpul revoluției din 1956. Ionescu era cu trup și suflet alături de noi. Fiind profund umanist, el nu avea nimic comun cu șovinismul românesc. În trecutul lui Cioran se găsesc asemenea perioade, însă Ionescu se afla deasupra acestor resentimente”. Reținem și referirile lui Fejtő la relațiile româno-maghiare: „Președintele român Ion Iliescu s-a aflat aici, la Paris, în vizită și a ținut o conferință, la invitația unei asociații de politică externă, al cărei membru fondator sunt și eu. După ce a prezentat discursul său strălucitor despre cât este el de democrat și mai ales cu câtă grijă se ocupă de relațiile de bună vecinătate cu popoarele din jur, am cerut cuvântul și l-am felicitat pentru deosebitele sale cunoștințe de franceză, pentru felul distins și ireproșabil în care a vorbit. Mă bucur, am continuat, și de faptul că se străduiește să ajungă la înțelegere și cu statele vecine și sper că aceasta se referă și la relațiile cu Ungaria. «Dar aș vrea să vă pun o întrebare, și anume: nu credeți că pentru îmbunătățirea relațiilor cu Ungaria ar trebui să faceți un gest, pentru că, dacă îmi amintesc bine, Constituția românească are o formulă după care 'România este stat național unitar'», iar domnul președinte cunoaște mai bine ca mine că, în afară de români, în România există și alte națiuni, însă formularea din Constituție înseamnă că celelalte etnii sunt excluse din existența statală românească. La care dumnealui, cu simț de diplomat și foarte gentil, mi-a răspuns că el cunoaște și apreciază mult activitatea mea științifică, a citit cărțile mele și să-l cred că unul din obiectivele sale majore este îmbunătățirea relațiilor României cu Ungaria. (...) Cei prezenți erau diplomați, generali, funcționari din

ministere. Ei nu au luat prea în serios cele spuse de președintele român și au înțeles aluziile mele.” Iată de ce „unul din punctele forte ale românilor, aici la Paris, este faptul că vorbesc bine franceza”: „De pildă, a fost aici Petre Roman care, cu o franceză impecabilă, a prezentat mai mult ficțiuni. Din păcate, avem un număr foarte redus de maghiari care vorbesc bine franceza. (...) Românii au fost diplomați mai buni. Diplomația a fost cea mai eficace ramură industrială a românilor”. □ Dan C. Mihăilescu descoperă *Jucării pentru copii bătrâni* în *Cartea Albă a Securității. Istorii literare și artistice, 1969-1989* (ed. Presa Românească) (continuarea articolului în nr. 49, 4-10 dec., și 50, 11-17 decembrie). Volumul ar semăna cu „acel ocean de bălci al copilăriei: rotindu-l, se fac mereu alte și alte combinații cromatice și geometrice, totul se schimbă – aparent după voința ta, în fapt după cheful lor – și nimic nu e niciodată sigur, unic, limpede”; „deși totul e adevărat și documentat ca atare, rezultatul e un fals uriaș”: „Oricine cunoaște cât de cât viața literară din ultimii douăzeci de ani știe ce aberație va să zică taxarea negativă – simultan – a lui Nicolae Manolescu și Vasile Băran, a lui C.V. Tudor și Mircea Dinescu, etalarea pe același raft, în același ambalaj și la preț identic a *nemulțumirilor* lui Eugen Barbu sau Fănuș Neagu alături de *acțiunile* propriu-zise ale unor Alexandru Paleologu, Octavian Paler sau Dan Petrescu și ce amețitor de nerușinată este regizarea de simetrii între cazurile unor Eugen Barbu și Marin Preda, Dorin Tudoran și Ion Gheorghe ș.a.m.d. (...) Cutare scriitor critica regimul sau Securitatea la 1970, dar putea foarte bine, cum arătam, să-i devină colaborator în 1980. Or, aici el e cuprins doar în prima ipostază. Cutare scriitor făcea obiectul raportului T.O., ca incitând la rebeliune, dar el poate foarte bine să fie agent provocator aflat în solda altei Direcții a Securității. Pe X o Direcție l-a trimis cu misiuni de «influențare pozitivă» pe lângă Y în străinătate, fără, desigur, a anunța în prealabil toată rețeaua. Și iată-l reclamat acum de agentura în cauză ș.a.m.d.”.

28 noiembrie

● Nr. 48 din „Contemporanul” transcrie, după înregistrare, convorbirea dintre Rhea Cristina și Ștefan Augustin Doinaș („*Cea mai înaltă fericire a omului este personalitatea*”, „Invitații clubului «Ideea europeană» și ai TV Sigma”). Se discută, printre altele, despre renașterea Europei Centrale: „Ea reîncepe să existe. A fost o realitate istorică, socială, culturală și politică, de-a lungul unei întregi perioade istorice creând structuri socio-culturale cu totul specifice. O parte din zestrea pe care a lăsat-o tuturor celor care locuiesc în acest spațiu este pe cale de a fi reactivată. Ca ardelean, întrebarea aceasta mi se pare puțin ciudată. De-a lungul copilăriei mele și a formației mele ulterioare – elev la un liceu din Arad și student la Sibiu și Cluj – realitatea culturală a Europei Centrale a fost pentru mine ceva foarte palpabil”. Se trece la spiritul românesc: „În istoria noastră se amestecă realități de tip oriental (bizantine și slave),

europăno-central, mai târziu: o mentalitate numită de unii balcanică, o influență a Greciei, și în secolul 17-18 influența Romei, a Italiei (menită a pune în valoare originea noastră). Aceste realități persistă în mentalitatea noastră, iar varietatea de tipuri de români (fizionomică și culturală) care există pe teritoriul țării noastre este indiscutabilă. România, situată dintotdeauna la o răscruce a Europei (încă de pe vremea când barbarii treceau peste ținuturile noastre), este actualmente o simbioză între spiritul ardelean, puternic modelat de cultura Europei Centrale și spiritul vechiului Regat în care se resimte influența bizantină și slavă”. Doinaș nu se îndoiește de valoarea culturii române, din păcate, puțin cunoscută dincolo de granițe: „Între cele două războaie mondiale, poezii române au fost de talie europeană și mondială. După perioada sinistrală a comunismului în care valorile au fost falsificate, capacitatea creatoare a poporului român a continuat. Chiar în perioada ultimei domnii a lui Ceaușescu, care n-a fost chiar atât de sinistrală din acest punct de vedere, o mulțime de opere putând să apară și să fie recunoscute, s-a manifestat din nou geniul poetic al poporului român. Această capacitate ține de o anumită structură a limbii, care suportând influența slavă a căpătat o virtute poetică cu totul deosebită. (...) Suntem insuficient, mizerabil cunoscuți în străinătate. La noi, socialul și politicul au acoperit valorile culturale. Brâncuși este adevăratul nostru ambasador”. □ Pe „Aleea nouăzeciștilor” vine Cătălin Țirlea, cu un fragment din romanul *Anotimpuri de trecere* (prezentare de Dan-Silviu Boerescu, rubrică de Aura Christi).

● Daniel Moșoiu îl interviuează pe Dan Silviu Boerescu în nr. 48 din „Tribuna” („*Fenomenul literar cel mai interesant în acești ani mi se pare a fi lansarea capitolului de serie nouăzeciști*”, „Interviu”). Din noua generație, nouăzecistă sau „preapocaliptică” (după o formulă a lui Alexandru Condeescu, amintită și de D.S.B.), sunt numiți Daniel Bănuțescu, Horia Gârbea, Lucian Vasilescu, Mihai Gălățanu, Ioan Es. Pop. „Generația '80 și-a încheiat rolul istoric – care este absolut uriaș – în momentul în care Mircea Cărtărescu și-a publicat *Levantul*, o adevărată sinteză epică, polemică, critică a generației '80”, mai spune D.S.B.

29 noiembrie

● Moare Teohar Mhadaș. În nr. 11-12 din „Steaua”, scriu necroloage: Aurel Rău, „*Galactică treaptă*”, Ruxandra Cesereanu, *Moartea unui războinic* (un comentariu al volumului autobiografic *Pe muntele Ebal*), Vlad Pavlovici, *Mărturia completă*. Ultimul autor trece în revistă unele elemente esențiale ale biografiei celui dispărut: „La 26 de ani, Teohar Mhadaș e dat afară din slujba de referent de presă la Departamentul Naționalităților Conlocuitoare; e primul pas al căderii lui sociale. Se angajează profesor la Bistrița, însă, după doi ani, e dat afară și de acolo pentru refuzul de a se înscrie în partid. Atunci merge la Năsăud, e primit în profesorat, dar va fi eliminat un an mai târziu din aceeași

pricină. (...) Arestarea se petrece în stradă, sub o aparență de amenitate, ur ofițer poftindu-l pe cel arestat în birourile Securității, pentru a da o declarație. Urmează lunile de anchetă, bogate în nopți și zile de tortură, apoi judecata, « mascaradă ordinară », și sentința: Teohar Mihadaș e condamnat la șapte ani de detenție. De prisos a mai spune că era nevinovat”. Vlad Pavlovici se referă și la volumul autobiografic al autorului: „Cu înfățișarea experienței Canalului, *Pe muntele Ebal* își întregeste acea latură cu deosebire prețioasă istoric: e c mărturie completă. (...) Prin bogăția datelor, volumul pare transcrierea unui flux al memoriei supus cronologiei. Rezultatul este un document de rangul întâi, întreaga epocă s-ar putea reconstitui plecând de la o asemenea depoziție integrală, în care fiecă observatie se sprijină pe un adevăr controlabil. La Canal, deținuții muncesc câte douăsprezece ore pe zi, în ger ori pe soare torid restul timpului și-l petrec la corvezi, iar noaptea, făcând de planton. Mâncarea nu-i de ajuns, nici somnul, viața se scurge cu repeziciune din trupuri. Zi de zi oamenii mor de epuizare, iar câte obscure, fie smintindu-i în bătaie și sporindu-le norma, fie tăindu-le rația, băgându-i la izolare și lăsând moartea să-și desăvârșească rostul. Întreaga colonie e o rețea de agitații și provocări turnători sunt cu zecile, iar cei ce cad sub vreo delatiune ajung în brigăzile educative, unde ritmul exterminării e îndoit. Mizeria fiziologică e fără margini decăderea morală își află exemple la tot pasul, camaraderia pare a fi singurul fapt de umanitate rămas în lagăr”. □ Dumitru Chirilă îl prinde într-un ultim instantaneu pe *Teohar, între două trenuri*; criticul de teatru se referă și la volumul autobiografic *Pe muntele Ebal*, în care vede „una dintre cele mai cutremurătoare evocări ale Gulagului românesc, de un tragism copleșitor, mai ales că descria suferințele unui om care își alesese prin liberă opțiune patria și de care nu se va despărți nici după anii de pușcărie, când iarăși i se oferise șansa alegerii.” „Cu vocea sa de stentor, cu arătătorul îndreptat spre cei somând parcă divinitatea să intervină în apărarea celor năpăstuiți, denunță etnocidul la care era supusă comunitatea aromână din inima Balcanilor, acest «kurzi ai Balcanilor», cum își denumea el cosăngenii” – mai scrie Chirilă. □ Un grupaj comemorativ apare și în nr. 51-52 (19 decembrie-1 ianuarie) din revista „Tribuna”; scriu Ion Mureșan, *Teohar* și Valeriu Varvari, *Profesorul*. Reținem un fragment din necrologul semnat de cel dintâi: „Teohar a plecat. Știu cine a fost Teohar. Nu știu cine a fost Teohar. El stă între aceste două propoziții, între ele ființa lui prinde contur. (...) Teohar era chiar felul lui de povesti. El era chiar felul lui de a rosti Poezia. Când făcea asta, era cel care locuia în numele său. El nu povestea și nu rostea. Teohar oficia vorbirea. Când ridica degetul în sus și prima falangă a degetului se așeza în aer în unghi drept vorbea ca și cum ar fi tăiat negurile cu echerul. Orb să fi fost și nu ai mai fi avut îndoieli: Teohar era un zeu trac.” □ Nu în ultimul rând, semnalăm și necrologul lui Nicolae Prelipceanu („România liberă”, 5 decembrie), care aduce și unele date biografice (este stabilită data nașterii, sunt date câteva repere despre anii școlarizării și cei ai detenției etc.).

● Corneliu Vadim Tudor lansează un avertisment în nr. 334 al revistei „România Mare” (*Lichele fără frontiere*): „Inevitabilul s-a produs: într-o Țară buimacă și disperată, care nu mai opune nicio rezistență, forțele de dreapta au luat Puterea. Nu prin forță, nici prin fraudă – ci prin votul liber exprimat al celei mai dinamice și mai motivate părți a populației României. Desigur, am fi dorit să câștigăm noi alegerile, cei de la Partidul România Mare, dar n-am avut atâta forță. Timpul nostru încă nu a sosit, el va bate la ușă abia după ce se vor compromite bine de tot și forțele de dreapta, fiindcă PDSR-ul e deja terminat. (...) Timpul va lucra în favoarea mea. Adio, măi dragă Ion Iliescu! Și tu, stimate Emil Constantinescu, pregătește-te: lupta se va da între noi doi!”.

29 noiembrie

● Dosarul din nr. 203 al „Dilemei” are ca temă *Starea criticii literare – agonie sau metamorfoză?* (responsabil Delia Verdeș). În cadrul unui grupaj intitulat „*Marii legislatori*” se pronunță sunt publicate intervențiile lui Nicolae Manolescu (*De ce n-avem critică*) și Mircea Iorgulescu (*„Adieu, ma concubine!”*). Manolescu se referă la instituția criticii literare, înainte și după 1989: „Înainte de toate, instituția critică, așa de redutabilă în vremea trecută, era un reflex al înseși societății comuniste, nedemocratică și piramidală; critica era menită să facă ordine în literatură, să stabilească ierarhii, să omologheze valorile. Prestigiul imens la câtorva cronicari se baza pe acest rol al lor de controlori ai calității. (...) În condițiile actuale, puterea s-a divizat ca regatul lui Lear. Asemenea personajului shakespearean, criticul își colindă fostele domenii fantomatic, nemaigăsind adăpost nicăieri. Pluralismul a pus capăt instituției critice, a democratizat raporturile, a așezat critica pe picior de egalitate cu literatura. Din instituție, cronicarul literar a devenit un simplu comentator de cărți, un prestator de servicii (...). O altă cauză este schimbarea naturii literaturii după 1989, nu ficțiunea se află în prim-plan, ci memoriile, jurnalele, reportajele, amintirile și documentele. Valoarea acestora constă în interesul conținutului lor. Critica n-are a se amesteca. Pare uneori imoral să vorbești de valoare literară în cazul unor documente umane zguduitoare. O a treia cauză este dispariția aproape completă a hebdomadarelor sau a lunarelor de cultură. (...) Revistele culturale sunt adesea «politice» («22», «Dilema»), ceea ce nu e rău, dar ele nu mai acordă spațiu cronicii. Nici «LA&I», suplimentul azi dispărut al «Cotidianului», n-o făcea număr de număr. Cu excepția a una sau două publicații bucureștene («România literară», «Luceafărul»), cronică literară își află locul prin provincie, unde apar, cu greutate, fără tiraj și când dă Dumnezeu, reviste literare locale”. În intervenția sa, Mircea Iorgulescu observă cu regret că o bună parte a criticilor literari și-au părăsit sau restrâns activitatea. □ Într-un alt grupaj, *Voci ale „noii direcții”*, se pronunță, printre alții, Dan C. Mihăilescu (*Răposând cu bucurie*; după D.C.M., critica ar parcurge o perioadă de tranziție), Bogdan Ghiu (*Peisaj fără bătaie*; criticii

importanți ar fi „dezertat” în politică sau publicistică, „exercitându-și funcția (și menirea) critică pe obiecte extra-literare”, de unde și o perioadă a „*sanctificărilor necritice*” prin publicitate); Ioana Pârvulescu, *Nisipuri mișcătoare* (o serie de reflecții și aforisme despre critică și literatură). □ Într-un interviu cu Mircea Martin (realizat de Delia Verdeș) se conturează și „Perspectiva teoreticianului”: *Despre construcția culturii înțeleasă ca reconstrucție și deconstrucție*. Criticul propune posibile cauze ale „tradiției ateoretice” a criticii românești (învățămintele trase din eșecul lui Mihail Dragomirescu, influența exercitată de Călinescu, pentru care teoria era „o probă de frigiditate artistică”, asocierea teoriei fie cu marxismul, fie cu structuralismul), descoperind, uneori, și „o desincronizare” a acestora față de modelele europene sau americane relativ recente. □ În *Criteriul esteticului*, Z. Ornea se pronunță în chestiunea revizuirilor: „Se cer, imperios, revizuiți ale ierarhiilor de până la 1989. Sunt, desigur, necesare. Îndrăznesc a crede însă că valorile de până mai ieri, rezistente estetic, vor continua să dăinuiască în continuare. Nu criteriul politic trebuie să trebuie să opereze în actele de azi ale revizuirii, ci tot cel estetic. Și sunt sigur că operând cu acest criteriu, singurul valid, azi ca întotdeauna, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, Ralea, Nichita Stănescu, Marin Sorescu nu vor ieși cu opera împuținată ca valoare. Și că deasupra lor va sta opera literară a lui Nichifor Crainic (un plat neosămănătorist), Radu Gyr (baladist cu unele scânteii), chiar Mircea Eliade (remarcabil în unele proze fantastice). Nu aici, cred, pot fi căutate și găsite capodoperele literaturii române”. □ *Două întrebări* („1. Subscrieți la ideea că trăim o criză a criticii literare?; 2. De ce ați preferat teoria literaturii, semiotica și istoria conceptelor, criticii literare propriu-zise?”) le sunt adresate lui Sorin Alexandrescu și Ion Bogdan Lefter. După primul, nu ar fi vorba doar de o criză a criticii de interpretare, ci a criticii înseși, în condițiile postmodernismului. Ion Bogdan Lefter se referă la *Falsa „criză” (cu ghilimele) a criticii românești și criza ei profundă (fără)*. Cea dintâi ar fi „o criză de creștere instituțională”: „Ne aflăm – pur și simplu- în intervalul dintre două sisteme culturale. Cel de stat a falimentat și-și târâie cu chiu cu vai agonia. Pe de altă parte, în timp ce piața începe să fie reglată de legile cererii și ofertei, sunt abia în curs de constituire circuitele culturale alternative, care oferă în lumea occidentală șanse multiple de afirmare profesională. Inclusiv criticilor, profesioniștii lecturii”. Cât despre cea de-a doua, „ea nu se manifestă prin marginalizarea postcomunistă a vedetelor domeniului și prin scăderea audienței lor (a unora dintre ei, de fapt), ci printr-o foarte răspândită inadecvare a discursurilor specializate la noua realitate culturală și literară a anilor ’80-90”: „Pentru a investiga o asemenea materie era- este! – nevoie de scriituri critice noi, de structuri exegetice și ele dinamice, diverse, complexe, de demersuri plurale, apte să investigheze un nou model cultural din perspective multiple. La noi continuă – în schimb – să fie activă – dacă nu chiar...

dictatorială – obsesia «autonomiei esteticului», utilă multă vreme în confruntarea indirectă cu ideologia politică a regimului comunist, dar inefficientă în fața noilor provocări creative postmoderne”. □ Din cea mai tânără generație, Paul Cernat atrage atenția asupra unor idiosincrazii generaționiste ale epocii (*Underground*): „A paria în continuare pe entuziasmul ontologic al spiritului generației lui Nicolae Breban și Nichita Stănescu mi se pare nu numai perdant, ci și contraproductiv, cu toată considerația pe care, fără îndoială, o merită aceștia. Din păcate, o bună parte a criticii manifestă astăzi o antipatie suspectă pentru literatura experimentalistă, existențială și ludică a generației optzeci. Termeni precum «biografism», «jocuri textuale», «cotidian» sau «experiment» continuă să stârneasce rezerve în aprecierea respectivilor critici. Este interesant de observat că, atunci când se manifestă, considerația lor este îndreptată mai degrabă către aceia dintre scriitorii postmoderni care uzează în mai mare măsură de teme și procedee moderniste sau, «metafizice». Demn de menționat este însă faptul că antipatiile vin în egală măsură din partea criticilor foiletoniști de la stânga, dar și de la dreapta spectrului literar (și de ce să n-o recunoaștem, chiar politic) actual. E vorba pe de o parte despre «gauchismul» pretins apolitic de la «Literatorul» ca și al unor colaboratori ai «Caietelor critice». După cum se știe, unii dintre aceștia manifestă o stranie alergie la adresa oricărei puneri în discuție a biografiei mai mult sau mai puțin șifonate a anumitor «monștri sacri» care au făcut pactul cu diavolul în perioada comunistă. De aceea nici nu trebuie să ne mire prea mult mefiența lor față de ideea (lovinesciană...) a revizuirilor estetice”. Pentru critica „de dreapta”, sunt menționate „cronicile și recenziile... paracritice” ale lui Dan Stanca din „România liberă”. „În opoziție cu aceste categorii (regresive) ale mentalității critice se situează grupul de critici optzeciști și nouăzeciști de la ASPRO” – precizează tânărul critic, referindu-se îndeosebi la întâlnirile de la Cafeneaua critică.

[NOIEMBRIE]

● Într-un articol post-electoral, *Izbânda seniorului*, publicat în nr. 11 din „Cuvântul”, Tudorel Urian salută victoria Convenției Democrate, în al cărei program identifică un legat testamentar al lui Corneliu Coposu. □ Notații interesante despre romanul *Extremul Occident* al lui Petru Dumitriu face, în cronica sa, Octavian Soviany (*Istoria unui resentiment. Petru Dumitriu față cu Occidentul*, „Conspect”): „După imaginea violent demistificatoare a paradisului comunist din *Incognito* va urma așadar tabloul vitriolant al unei societăți de consum, măcinată de nihilism moral și de un accentuat sentiment al disoluției, mai mult fanstasmagorică decât reală, născută din proiecția exterioară a unei stări de frustrare. De aceea, așa cum cu justețe s-a remarcat, nota distinctivă a narațiunii lui Petru Dumitriu este patosul, o anume disponibilitate pentru enorm și halucinant generată de jocul atracțiilor și al

respingerilor. Prozatorul anticipează cu violență (la fel ca în *Cronica de familie*, unde e greu, extrem de greu de fixat linia de demarcație dintre presiunea clișeului ideologic și cea a resentimentului), arată cu degetul, flagelează sau clamează catilinare la adresa unei lumi pe care o respinge organic, din toate fibrele sale. Un fel de caragialesc «simț enorm și văz monstruos» devin astfel timbrul poate cel mai caracteristic al romanelor lui Petru Dumitriu, care sunt în cele din urmă capitole din saga unui inadaptabil ce resimte cu o acuitate ieșită din comun «teroarea istoriei»”.

● Cu prilejul noilor instalări la Cotroceni, Cassian Maria Spiridon trage un semnal de alarmă în privința bugetului culturii (*Ruginit-au gratiile?*, „Convorbiri literare”): „Ne rămâne pe suflet gustul amar al celor șapte ani de la Revoluție, când cenușăreasa bugetelor guvernamentale a rămas Cultura. Pentru fostul președinte al României și guvernul emanat de partidul său, s-a considerat întotdeauna de domeniul normalității ca din bugetul național să se acorde o cotă de 0,3%, sumă care, în anul de grație în care ne aflăm, a atins cota de 0,7%. (...) Cu aceeași măsură au fost tratate Învățământul și Sănătatea. Cultura, lăsată de izbeliște, a încăput pe mâna vechilor politrucii care au mizat pe creșterea veniturilor personale și nu pe sprijinirea proiectelor de maximă prioritate. Cartea a fost părăsită. A dispărut și acel minim, de câteva mii de exemplare dintr-o carte, cumpărat cândva de Ministerul Culturii pentru bibliotecile țării. Și cel mai tare, în această indiferență față de literatura națională, afișată obraznic, a suferit, din nenorocire, cartea românească”. □ În acest penultim nr. al „Convorbirilor literare” se poate citi, sub semnătura lui Paul Goma, unul dintre cele mai vehemente pamflete la adresa lui Petru Dumitriu din toată această perioadă (*Canalia canală*, „Paris, 11 octombrie 1996”). Goma este nemulțumit de faptul că, după 1990, Dumitriu ar fi beneficiat de o atenție nemeritată: Lucian Pintilie i-a ecranizat o proză, George Pruteanu l-a intervievat, Nicolae Manolescu i-a dedicat o cronică, revista „Apostrof” un număr special („oameni în toată firea, cu lecturi și, așa se părea, dreaptă judecată, au început a delira «pe marginea» volumelor *Euridice* și *Cronică de familie*). „De fiecare dată îmi spuneam că Ciocoiul Bolșevic nu merită atâta atenție. (...) Am avut gura spurcată: Bardul Canalului Dunăre-Marea Neagră, al lichidării partizanilor din munți a fost recuperat de CC al PCR cu sediul la Cotroceni”, „emisari calificați” fiind îndeosebi „fostul romancier Augustin Buzura” și „fostul critic și istoric literar Eugen Simion”, dar și „egali cu sine și cu «Scânțea tineretului» (Cristoiu)”. ■ Deși nu e „primul mare-intelectual-român care să-și pună poalele-n cap dinaintea impostorului” Iliescu (sunt citați Manolescu, dar și Cioran, care la începutul lui 1990 „s-a trezit vorbind vorbe”), Goma rămâne intransigent în cazul lui Dumitriu: „Adevărat: nu a dat el buzna, a așteptat să-i vină semne concrete de restaurație a comunismului: a fost primit în Academie, a intrat în manualele școlare, nu-i mai rămâne lui Eugen Simion, artizanul «întoarcerii lui Petru

Dumitriu la dragostea lui primă» decât să-i comande statuia și să i-o așeze lui Iliescu, pe balcon. (...) *El a fugit din România în 1960, nu pentru că i-ar fi fost amenințată libertatea, din contră: temându-se de liberalizarea (târzie) post-stalinistă*”. □ Cassian Maria Spiridon realizează un interviu cu Monica Lovinescu, ***Sunt sigură că nu suntem vindecați de comunism*** (datat „octombrie 1996”). Pentru început reținem unele distincții ale eseistei: nu scrierile lui Paul Goma, Virgil Ierunca, Ion Ioanid reprezintă literatura de sertar, ci acelea ale lui N. Steinhardt, Ion D. Sîrbu, „parțial” Ana Blandiana (volumul acesteia ar fi „încheiat după data despicătoare de istorie”). ■ Monica Lovinescu, adepta criteriului est-etic, se pronunță în chestiunea revizuirilor: „Revizuirea scării de valori, pe care majoritatea criticilor o găsesc necesară, întârzie însă sistematic. E drept cu unele excepții, cea mai grăitoare fiind aceea a lui Gheorghe Grigurcu. (...) După cum un proces al comunismului n-ar însemna, firește, un proces al tuturor comuniștilor ci numai al celor ce-au ordonat și executat crime, tot astfel o revizuire de acest tip n-ar consta în a scoate din literatură pe scriitori compromiși, ci doar a arăta paginile din operele lor prea pătate de acel «sânge intelectual» înfierat de Lautréamont. (...) Cum n-am avut «samizdat», cum am dus lipsă de disidenți (cazurile au fost nu numai rare dar și solitare), nu dispunem nici de acea literatură de sertar pe care ne-o închipuiam în clipele noastre de lumină. Comparația între scriitorul român și colegii săi din restul Europei colonizate și chiar din inima imperiului sovietic a fost, de-a lungul comunismului, în defavoarea românilor”. ■ Monica Lovinescu se pronunță și în controversata chestiune a comparării culpelor intelectualilor care au îmbrățișat doctrine ideologice opuse: „Moda de a dezvălui doar înclinarea spre extrema dreaptă a unor scriitori interbelici de primă însemnătate, are și un scop, sau un rezultat evident: a evita să fie puse în discuție păcatele celor care au colaborat de la extrema stângă cu comunismul. Ceea ce e primejdios din două motive. Mai întâi, noi ieșim acum dintr-o jumătate de secol de comunism, nu de fascism. Legionarii n-au stat la putere decât câteva luni de zile (de atunci, au avut parte mai mult de închisori). Consecințele în societatea românească sunt proporționale cu durata celor două ideologii. Nu înseamnă că amândouă n-au fost perverse, ci doar că numai una a avut în fața ei destul timp pentru a desfigura individul și atomiza societatea civilă. «Omul nou» care mai circula pe străzile, prin orașele și satele noastre coboară din Cernășevski (modelul lui Lenin din *Ce-i de făcut*), nu din... Eminescu. Prioritară cred că este punerea în chestiune a celor care fie au impus dogma comunistă la noi, fie s-au supus ei. Ceea ce nu înseamnă să fie trecute sub tăcere momentele din trecut în care unii scriitori interbelici s-au lăsat seduși o bucată de vreme de naționalisme mai mult sau mai puțin exacerbate. Să nu uităm însă că opiniile fiecăruia se puteau exprima într-o presă total liberă și că, neavând puterea, ideologia de extremă dreaptă nu putea fi impusă nimănui, ci doar aleasă. Faptul că Mircea Eliade a «ales-o» câteva luni de zile, iar Cioran într-o carte

(după care furia iconoclastă s-a năpustit și asupra României, și asupra sfinților și asupra lui Dumnezeu, răscumpărând cu o negare involburată, speranța – și ea nemăsurată – din *Schimbarea*), nu trebuie să ne facă să trecem sub tăcere pe responsabili cu dogma ucigătoare de cultură și din care literatura română se reface cu greu: mai întâi realismul socialist, mai apoi, ceaușismul național-socialist. Când Sadoveanu vedea «lumina» venind de la Răsărit, el deschidea o nouă eră de-a lungul căreia minciuna înfrumusețată lua locul – viran și pustiit – al literaturii. Responsabilii aceștia sunt atât de numeroși că ne-ar trebui un catalog spre a-i enumera. De câte ori rostești un nume, iese un scandal. Călinescu? Cum, să te atingi de «divin»? Vianu? N-a făcut compromisuri decât pentru a păstra catedra unde a format tineri umaniști. Ce-ar fi devenit studenții fără el? Arghezi? Crimă de lese-poezie. Ov.S. Crohmălniceanu e ridicat în slăvi de foștii săi desanțiști fără ca mai nimeni să îndrăznească a aminti vremurile când dă directive realist-socialiste în presa de partid. N. Tertulian face «carieră» la Paris întorcând fierul justițiar în rana nazistă a lui Heidegger, și nu se amintește că nu de Lukacs se ocupă el în principal în România, ci de stalinism, unul îndărătnic și opus noului curs aparent mai liberal”. ■ Eseista se referă și la recentul incident de la Iași, când nu i s-ar fi permis întâlnirea cu studenții: „Cum am fi putut însă, în fața pretenției de «apolitism» ce nu se ivise la niciuna din Universitățile ce ne invitaseră în anii precedenți (la București, Timișoara, Sibiu), să nu reacționăm? Ar fi fost prima oară când am fi acceptat, Virgil Ierunca și cu mine, să ni se dicteze ce să spunem și ce să nu spunem”. ■ Monica Lovinescu nu pare prea încântată nici de evoluția optzeciștilor: „Presupun că suntem singura literatură din lumea mare unde se numără scriitorii ca la armată: pe leat. Suferim de o intoxicație provincială și generaționistă. (...) Să mai recunoaștem că optzeciștii au în comun nu numai textualismul dar și o reacție salutară față de o proză ce începuse în romanul politic să fie curajoasă «cu voie de la poliție». Dar nu putem la nesfârșit să ne servim de criterii strict biologice, sau de cazarmă, pentru a defini tot ce a fost și se va mai ivi. (...) Credeam că vom asista la o explozie [după 1989, n.n.]. N-a fost. Ceea ce nu înseamnă însă – după cum crede unul dintre cei mai dotați prozatori optzeciști, Gheorghe Crăciun, că toată literatura română se va alinia în rândurile textualiste, dezertate de scriitorii occidentali de peste 20 de ani. Trebuie să ne hotărâm odată și să alegem între modernism (avangardă, structuralism, experimentalism, textualism) și post-modernism (regăsirea, sub alte forme și cu distanța ironiei, atât a personajului cât și a narațiunii). Între excomunicările modernismului și toleranța postmodernismului nu există punte de legătură. (...) nu cred că generația '80 va putea repeta quasi-miracolul interbelic nu pentru că n-ar cuprinde scriitori dotați. Vremurile însă cer o altă literatură”. Optzeciștilor (dar poate nu numai lor) le este indicat, ca model tematic, romanul lui Axionov *Une saga moscovite*, Monica Lovinescu mărturisind că visează la „un Război

și pace al epocii comuniste în care narațiunea de tip tradițional este întretăiată de scurte capitole oscilând între deriziune și fantasticul animalier”. ■ În fine, discutând despre moștenirea lovinesciană, eseista aruncă unele săgeți către „apolitici”: „Nu mie îmi revine desigur să analizez cauzele acestui declin de influență. Poate a contribuit și faptul că oportuniștii literari de după '89 se ascund sub pretextul «autonomiei esteticului». Să-mi fie îngăduit a spera că această lipsă de interes va fi trecătoare deoarece avem nevoie de exemplul și criteriile criticii post-maioresciene tocmai pentru a le opune clientelismului literar înveșmântat în false apolitisme”. □ La revista presei sub pseudonimul lui „Uthave” și sub titlul *Revista „Cronica” și spiritul creator ce bântuia acolo de ziua Sfintei Parascheva* („Din valurile presei”), citim următorul comentariu: „Revista «Cronica», din pricina lipsei spiritului civic, creează impresia unei improvizații ultraprovinciale. «Cronica» de acum arată la fel ca și cea de altădată; deosebirea fiind doar aceea că numerele vechi, cele dinainte de '89, par a fi mai proaspete, și, de ce nu, mai incisive. (...) Deviza după care pare a se călăuzi redactorul șef al revistei fiind: nivelează și stăpânește. Unii se întreabă cum e posibil ca un spirit atât de elevat cum este criticul Ioan Holban, care ar fi putut da o direcție nouă literaturii tinere, se mulțumește să cultive un spirit mărunț și să promoveze mediocritatea? Răspunsul ar fi că dl Ioan Holban lucrează la un proiect literar vast, care necesită o mare concentrare în timp, și pentru a duce la bun sfârșit acest proiect vast, criticul are nevoie de liniște. În plus, criticul – în calitatea sa de șef al Asociației – are în vedere și voturile membrilor din care e alcătuită filiala” etc.

● În nr. 11 din „Timpul”, Liviu Antonesei scrie despre „*Scandalul” Patapievici*: „După publicarea volumului, atacurile au sosit din toate părțile, cu o intensitate ce a depășit, bănuiesc, cele mai optimiste așteptări ale autorului. Nu cred să fi citit vreun articol în care dl. Patapievici să [nu] fi fost catalogat denigrator al poporului român, om lipsit de patriotism, infantil și exhibiționist, dacă nu chiar un fel de dușman al poporului! În alte vremuri, s-ar fi lăsat cu pușcărie ori execuție în piața publică. Cred că e prima oară când o carte și un autor au avut cinstea de a fi înjuriați pe prima pagină a «Adevărului». Dl. Cristian Tudor Popescu pare să-și fi pierdut complet umorul comentând cartea d-lui Patapievici. Situația mi se pare de-a dreptul comică. Nimic din ce spune dl. Patapievici nu este o noutate absolută. De la Drăghicescu la Motru ori Cioran, cam toate afirmațiile dure la adresa propriilor noastre defecte s-au tot spus. Ce diferă? Poate stilul, o anume cruditate a limbajului stilizat de dl. Patapievici în acele scrisori. În ce privește afirmațiile în sine, nu mi se pare deloc că Cioran ar fi fost mai blând. Comentatorii noștri, apucați de un fioros avânt patriotic, par să fi uitat un lucru elementar: acela că nu există libertate de opinie fără libertate de expresie. Că nu poți obliga un autor să scrie în stilul în care scrii tu ori în cel cu care te-a obișnuit vulgata națională. Mai mult încă, luați de val, dragii noștri comentatori nu sesizează durerea autentică, virilă ce

răzbate din imprecățiile d-lui Patapievici, nu sunt în stare să perceapă suferința ce o provoacă neputințele și eșecurile noastre colective. Ei, da! Românul, cu tot cu cele șapte inimi din pieptu-i de aramă, nu poate fi atins nici măcar cu o floare!”.

● În nr. 11 din revista cu același nume, sunt anunțate Premiile revistei „Ateneu”: Ion Pop a primit premiul special; Mircea Cărtărescu și Vasile Romanciuc au fost distinși pentru secțiunea **poezie**, Grigore Ilisei și Petru Cimpoeșu pentru **proză**, iar Al. Cistelean pentru **critică literară**. □ La „Cronica mărunță”, Constantin Călin comentează prestația candidaților la prezidențiale: „Lucru de-a dreptul penibil, cam jumătate au arătat că nu știu să lege un raționament și să vorbească corect românește. Unul, cu glas amar, a dorit țării, frizând anacronismul, «un președinte înțelept, așa cum era Mircea cel Bătrân», altul, «tânăr, puternic», însă căruia îi lipsește siguranța congenitală în folosirea limbii naționale, le-a alintat pe alegătoarele sale cu «drage telespectatoare», altul, cu o bună mască de actor, umblat prin lume, și-a expus «prioritatea principală», altul, specialist în motoare, peltic intelectual, a abuzat de cuvântul «pragmatic», altul pretins cunoscător al graiurilor celor 18 etnii minoritare din România, a citat între soluțiile de reorganizare a economiei «asociațiile familiare», altul, cu puteri magice dar sărac cu duhul, a promis că «însă totuși», printre alte treburi, ca șef al statului, se va ocupa și de politica externă etc. Surprinzător, discutând cu moderatorii, câțiva dintre prezidențiabili au folosit vocativul «domnu’», pe care Camil Petrescu îl considera caracteristic frizerilor, și nu «domnule». S-a recurs și la citatele de autoritate, dar în formulări de genul: «Iorga spunea cândva odată», «André Malraux ne învață că secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc» etc. Oricât de multă bunăvoință ai avea, din bâlbâielile și locurile comune nu poți extrage o filosofie politică. Pe acest fundal de platitudini mohorâte și suficiență ridicolă, stilistic vorbind au ieșit în evidență (deși nu le-a ajutat prea mult la vot) oamenii care au legături cu cartea: Nicolae Manolescu, Corneliu Vadim Tudor, George Munteanu, Adrian Păunescu (cu observația că la o «situație critică» se ajunge «din cauza» și nu «datorită»)." ■ Constantin Călin comentează și decizia lui Mircea Dinescu de a-și comercializa singur volumele, din cauza deficiențelor pieței de carte: „Mircea Dinescu, directorul literar al «Academiei Cațavencu», se comportă dezinvolt, reluând, cu mijloacele de azi, tradiția începută de Anton Pann, Cilibi Moise și Nicu Meș. Cine era Nicu Meș? Un «precursor», amintit de Tudor Arghezi («Literatura de tren», în «Tablete de cronicar», EPL, 1960), «care își vindea broșurile în tren, de preferință la clasa a treia». «Ca să plaseze o broșură de 10 bani, el trebuia să câștige bunăvoință pasagerului, gâdilându-l cu un discurs de snoave, totdeauna vesel și coleg cu toată lumea. Înfățișarea lui de nebun cu joben și mânuși ascundea o inteligență și, s-ar putea spune, o vocație. Hazurile-i circulau din clasa trenului a treia în toate celelalte clase și la cafenea». Chestiunea sociologică e pe cine au invitat

viitorii tonetori și ospătari: pe poetul Dinescu, pe pamfletarul Dinescu sau pe saltimbancul Dinescu? Natura «ocaziei» mă face să cred că pe ultimul, dar nu exclud că, încântați de el, ar putea să ajungă cândva și la ceilalți doi”. □ O evocare a membrilor redacției (de la Sergiu Adam la Ovidiu Genaru, George Bălăiță și Radu Cârneli) și a rolului acestora în formarea sa ca scriitor face Eugen Uricaru (*Învățăture ale „Grupului Ateneu” către fiul lor Eugen*).

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● Apare consistentul nr. dublu (11-12) al revistei „Caiete critice”, dedicat „Literaturii române postbelice”, cuprinzând o amplă anchetă despre cele mai controversate chestiuni ale perioadei postdembriște (revizuirile și limitele lor, ideea „Siberiei spiritului”, raportul biografie-operă etc.). □ Un eveniment tragic face însă ca acest număr să se deschidă cu un text al lui Marin Sorescu, din februarie 1990, postat nu atât în chip de necrolog, cât pentru faptul că răspunde, într-un mod antologic, anchetei: „Și cu toate acestea, literatura română a rezistat dictaturii. Prin ce mijloace? Aș spune prin mijloace proporționale. S-a inventat o cămașă anti-glonț în interiorul căreia s-a dezvoltat o literatură adevărată. Această pavăză a fost diferită de la scriitor la scriitor. Unii s-au folosit de parabolă, de ambiguitatea metaforei și a ironiei. Din această cauză, poezia a fost mereu în fruntea literaturii adevărate și implicit a rezistenței. Într-un fel, poezia e ca muzica: n-ai de unde s-o apuci, merge în toate direcțiile. Mai greu a fost cu proza, care și ea a reușit prin câțiva autori să-și găsească pavăza. Mă gândesc în primul rând la Marin Preda, unul din cei mai mari scriitori români, care a creat *numai* în timpul dictaturilor. La Petru Dumitriu, cel din *Cronică de familie*; la Breban, din unele romane... (...) Avem cazuri dramatice de autori care au rezistat până la un anumit punct și au cedat presiunilor. Va veni vremea unei analize atente și nepărtinitoare”. Și finalul, memorabil și premonitor: „Alții, când n-au mai putut, au plecat. Alții, când n-au mai putut, n-au mai scris. Alții, când n-au mai putut, au murit.” □ Ancheta revistei propune 6 întrebări; le redăm pe scurt: 1. Se poate vorbi, după 1945, despre România ca despre „o Siberie a spiritului”?; 2. Raportul biografie-operă: „Nu este un secret faptul că scriitorul trecut prin totalitarism(e) nu este de regulă, aproape că am spune: nu poate fi curat ca lacrima. A ne prefăce că nu-i vedem conformismul și cedările mai mari sau mai mici nu se poate. Dar nu vi se pare că nu se poate *nici* să ne blocăm într-o atitudine de denunțatori ai clasicilor noștri, să ne complacem în atmosfera isterică a unui fel de interminabilă ședință de demascare a creatorilor de valori?”; 3. Criteriul etic-estetic („Nu credeți că (prea) adesea se confundă politica (a o face e unul din drepturile oricărui cetățean liber) cu *politicizarea judecății de valoare*? Nu vi se pare primejdioasă renunțarea la cunoscutul principiu lovinescian?”); 4. „Revizuirea valorilor este un proces firesc, organic al literaturii, al conștiinței sale critice. Fenomenul la care asistăm astăzi este însă cu totul altceva: se

încearcă, de către unii, o *forțare aberantă* a acestui proces, un fel de *isalt* dat asupra ierarhiei valorilor, cu scopul, uneori declarat, de a o răsturna, demola, pulveriza – și nu doar de a o completa și corija, cum ar fi normal. Câtă literatură alienată și câtă literatură bună considerați că s-a produs în România ultimelor decenii? În ce măsură literatura exilului și literatura de sertar vor modifica ierarhia de valori existentă până în 1989?”; 5. „Ce a câștigat și ce a pierdut scriitorul român și viața literară românească după decembrie 1989?”; 6. „Considerați că este necesară (și dacă este necesară, este și posibilă?) concilierea dintre scriitorii care, ieri, erau împreună și se opuneau atât cât puteau și așa cum puteau) formelor totalitarismului în cultură, iar azi se contestă în chip brutal sau se ignoră sistematic? Credeți că mai e posibilă o refacere a comunității intelectuale pe baze democratice (între altele respect față de opinia celui alt)?”. ■ La cea dintâi întrebare, despre „Siberia spiritului”, aproape toți cei care răspund neagă o astfel de „realitate”; de aceea vom consemna, la acest punct, doar intervențiile notabile. □ **Mircea Nedelciu** declară, printre altele: „*Eu cred în cititorii care știu să citească, nu în cei care citesc precum comisarii poporului sau milițienii de la circulație*”. La întrebarea 2, despre raportul biografie – („colaborare”) – operă, răspunde: „Creatorul de valoare nu a făcut nicicând pactul cu diavolul cu inina ușoară. Chiar când scrie *Mitrea Cocor* sau *Cântare omului* sau *Însemnări æ călătorie din URSS* talentul autentic, spiritul creator, inteligența artistică produc scânteieri fantastice, ne fac cu ochiul pe deasupra capetelor pătrate ale opresorilor. Sub ochiul uimit al cititorului care știe să citească se desfășoară drame dintre cele mai palpitate, undeva pe un teren dintre mărgea din dreapta a textului literar și bicisnică biografie. E captivant de-a dreptul, dar eu cred în cititorii care știu să citească, nu în cei care citesc precum comisarii poporului sau milițienii de la circulație”. La întrebarea 3 (despre raportul etic-estetic): „Tocmai păstrarea supremației criteriului estetic dă până la urmă valoare și drept la existență oricărei relecturi din perspectivă politică a operelor și a biografiilor”. La întrebarea 4: „Revizuirile trebuie făcute tot timpul, e foarte bine să se facă: să se revizuiască, primesc! Dar cine suntem noi să credem că revizuirile noastre sunt ultimele, definitivele? Numai un prost poate să creadă așa ceva. Aceste revizuii trebuie făcute cu simpatie față de personajul-autor, cu străduința de a-i înțelege drama. Singura întrebare pe care trebuie să și-o pună criticul care descoperă «cedări morale» este aceasta: «Ce aș fi făcut eu în acea situație?» Și dacă răspunsul e că ar fi preferat să și-o pună streangul de gât, n-are decât s-o facă acum. Dacă însă alege viața și continuă scrisul, rezultatul nu poate fi decât «abandonarea» valorilor”. ■ **Dumitru Țepeneag** consideră că „*Se poate scrie și fără libertate, e adevărat, dar e mai bine cu*”. Pentru a răspunde la prima întrebare, socotește necesară precizarea unor termeni: „«Strălucită literatură» e un fel de auto-tămăiere de tip provincial. «Siberia a spiritului» e o metaforă a exasperării (mă rep!t!)”; apoi,

capodoperă: „Acea operă care rezistă revizuirilor axiologice (literare sau politice), scapă variațiunilor modei și uitării continuatorilor, aceea operă mereu prezentă până la o deveni un termen obligatoriu de comparație, numai aceea are dreptul să poarte acest titlu pompos”. Pe de altă parte: „Degeaba crezi înfruntând primejdia de-a nu fi pe placul tiranului sau al regimului dacă paginile purtând creația nu reușesc să treacă de la întunericul sertarului la lumina tiparului. (...) Deci se poate scrie și fără libertate, e adevărat, dar e mai bine cu, ar spune în concluzie celebrul Radio-Erevan”. În chestiunea raportului biografie-operă (2): „Mi-e greu să răspund la întrebarea asta, tocmai pentru că, deși trecut și eu prin totalitarism, nu sunt (nu mă simt) pătat în niciun fel. (Și nu sunt singurul!...). (...) «Căutătorii de pete», iată un fenomen firesc, vreau să zic atât de prezent în piața presei libere încât pare chiar rațional. De fapt ține mai mult sau mai puțin de ceea ce, în Statele Unite, se cheamă *political correct*. E un soi de puritanism exprimat pe plan politic și având o motivație oportunistă. La noi a înflorit după zeci de ani de minciună. Toată lumea vrea să fie *acum* de partea adevărului, a corectitudinii, a ceea ce se cade și se cuvine. (...) Și nu e nici riscant. Nu e ca *înainte*. Căci ia să vedem ce-ar fi însemnat să spui adevărul sub Ceaușescu!... Și care i-ar fi fost prețul. N-au fost mulți care l-ar fi plătit. Încă și mai puțini care chiar l-au plătit: pușcărie, exil”. Scriitorul propune o soluție... „onirică”: „(...) să propunem ștergerea cu buretele a trecutului (celorlalți?), a anilor petrecuți sub dictatură. Adică să conteze numai biografia de la '89 încoace. Asta ar fi într-adevăr sublim(are). Ca în vis... Să avem doar prezent și să fim mândri de prezentul nostru...”. Pe scurt, chestiunea raportului biografie-operă este complexă, și, în plus, poate fi confiscată de diferite tendințe: „De obicei există un proces de osmoză între om și operă, dar nu totdeauna. Iar în cazul unor clasici ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Arghezi ș.a. opera fusese scrisă deja. Bineînțeles, nimeni nu poate împiedica nici dezamăgirea mai mult sau mai puțin sinceră a *est-eticilor*, nici demagogia celor care continuă să folosească literatura ca o armă politică. Acestea sunt perturbările firești ale perioadei zise de tranziție”. La chestiunea 4, despre revizuri, Țepeneag, în măsură să se pronunțe asupra literaturii exilului în cunoștință de cauză, este mai degrabă sceptic: „Nu vă fie teamă: literatura de exil n-are cine știe ce valori de proclamat. (...) Această receptare (nu-mi place termenul de *ierarhie*, prea birocratic pentru gustul meu) e în continuă prefacere și se modifică în funcție de noile opere, cele ale generațiilor mai tinere, oricum mai numeroase și mai de luat în seamă decât cele câteva «valori» din diasporă”. La chestiunea 6, despre relațiile dintre scriitori și peisajul postdembrist, Țepeneag se referă, printre altele, la o chestiune (dilemă) personală: atât „Adevărul”, cât și „România liberă” i-ar fi respins diferite articole în care se referea la personalități politice. □ **Dumitru Micu** trasează o lungă listă a operelor publicate între 1948 și 1989, pentru a observa: „*Paradoxal e că perioada 1948-1989 e considerată un deșert spiritual tocmai*

de către unii dintre cei care s-au revelat ori s-au realizat plenar în acel interval de timp". Tot ca răspuns la prima întrebare, amintește de ce spunea Gide: „André Gide zicea că e, într-un fel, o șansă faptul de a scrie sub dictatură. Cenzura te constrânge să formulezi disimulat cu mai multă iscusință și implicit cu mai mare efect stilistic decât atunci când scrii în libertate”. La cea de a doua întrebare, răspunde: „Orice s-ar profera pe socoteala lor, Eminescu, Macedonski, Iorga, Sadoveanu, Călinescu, Arghezi, Camil Petrescu rămân personalități grandioase, scriitori de întâia mărime. Atunci când e în cauză existența lor omenească, istorică, aceasta trebuie prezentată, se înțelege de la sine, așa cum a fost. Fără ocultarea defectelor, slăbiciunilor, tăcerilor vinovate, capitulărilor în fața stăpânirii seculare nedrepte. A vedea însă în Eminescu doar pe ziaristul (de altfel genial) cu excese naționaliste, în Iorga doar pe sfetnicul regelui Carol II, în Sadoveanu doar pe vicepreședintele prezidiului Marii Adunări Naționale e o cecitate autoimpusă dementială”. Unul dintre criteriile date ca exemplu este semnificativ: „Dar dacă, în noaptea arestării lui Hristos, primul apostol al său, Petru, s-a jurat de trei ori că nu îl cunoaște, mai putem fi atât de inclemenți cu un Călinescu, pentru că și-a dat adeviziunea la un regim care, fie și cu un preț mult prea greu, înfăptuia visul său de construcție, de monumentalitate?”. La întrebarea 4, despre revizuire și valorile exilului, Dumitru Micu îi amintește, din ultima categorie, pe Constantin Virgil Gheorghiu, Vintilă Horia, Petru Dumitriu, Al. Lungu, Miron Chiropol, Gabriela Melinescu, Dumitru Țepeneag. La 6: „Posibilitatea unei concordii sincere nu o văd deocamdată”. Și o altă referință biblică: „Va fi necesar, poate, să murim cu toții, în deșert, asemenea lui Moise, pentru ca nepoții și strănepoții noștri să poată intra, în sfârșit, în «pământul făgăduinței»”. □ **Alexandru Paleologu** consideră că „*În materie de valori, nu sunt locuri limitate: cu cât mai multe, cu atât mai bine*”. Pentru a răspunde la prima întrebare, despre „Siberia spiritului” și posibilitatea creației în perioadele totalitare, eseistul evoca situația din URSS: „Bunăoară, în cei 75 de ani de leninism, stalinism și brejnevism, marea literatură rusă nu a murit. Au murit (au fost uciși) sau reduși la tăcere făuritorii ei, dar ea nu a murit. A fost ocultată dar nu a murit. Cine se mai interesează de Gladkov, chiar și de Fadeev sau alți corifei ai realismului socialist? Dar Osip Mandelștam, I. Babel, M. Bulgakov, Pasternak, Soljenițin (chiar și, în ciuda enormelor concesii – sau poate evoluții mai mult sau mai puțin sincere – Alexei Tolstoi) fac ca marea literatură rusă să existe”. În chestiunea raporturilor biografie-operă (întrebarea 2), lucrurile se pot nuanța: „În ce privește aspectele penibile sau chiar revoltătoare din biografia unor autori, cedările lor la ispite ce uneori păreau a fi irezistibile cred că, evident, nu trebuie nici ignorate, nici minimalizate, dar fenomenul este cu desăvârșire irelevant când e vorba, cum nu o dată s-a întâmplat, de nulități sau mediocrități artistice adulate și recompensate nu pentru o valoare inexistentă, ci pur și simplu pentru turpitudinea lor. Când

turpitudinea a intrat în cumpănă cu valoarea aceluiasi autor, valoarea e decisivă, turpitudinea rămâne un fapt pe care timpul îl estompează. Evident, uneori conștiința societății e grav ofensată de turpitudinea și oportunismul (sau poate doar orbirea) unor mari autori și atunci ei trec fatalmente printr-o fază mai lungă sau mai scurtă de ostracism. Dar până la urmă valoarea rămâne deasupra. Exemple: Knut Hamsun, Céline, Drieu la Rochelle etc.". La chestiunea 3, Paleologu optează pentru o împletire a criteriului estetic cu cel etic: „Supremația criteriului estetic nu trebuie să apună niciodată. Eu aş pleda, în subsidiar, și pentru o «autonomie a eticului», în sensul că și acesta are normele lui și, ca efect, valorile lui exemplare. Aceste «autonomii» se pot manifesta solidar sau nu, dar să nu pierdem nicio clipă din vedere să sunt esențial distincte". În privința „revizuirilor” (4): „Asaltul dat asupra ierarhiei valorilor, cu intenția manifestă nu de a o revizui, cum e firesc, ci de a o răsturna, ține pe de o parte de o psihologie resentimentară, care a existat totdeauna, iar pe de altă parte de radicalizarea aberantă dar nu inexplicabilă a acestei «tranziții» atât de încordate și maniheiste. Trecem printr-o ciudată criză a relațiilor și aprecierilor personale. Totul se petrece ca în secvențele sacadate și gesticulante ale filmului mut. Eu cred că ne vom reveni în fire și vom reuși poate (sper) chiar să râdem retrospectiv de noi înșine. Cred că valorile autentice nu riscă nimic de la aceste «asalturi». Dacă ele conțin și un grăunte de adevăr, numai acest grăunte va conta și va contribui, eventual, la o mai echitabilă reevaluare. Eu continui să cred că în aceste ultime decenii s-a produs, mulțumită evident și unor conjuncturi mai puțin opresive, o literatură cu adevărat bună și rezistentă". Pe de altă parte, „literatura exilului și cea de sertar nu vor modifica în mod dramatic ierarhia valorilor existente până în 1989” (referiri la jurnalele și memoriile lui Argetoianu, I.G. Duca, Ion Ioanid, Adriana Georgescu, Constantin Cesianu, Elisabeta Rizea). La chestiunea 6, a raporturilor dintre literați: „În definitiv, există simpatii și antipatii, fenomene humorale, există stimă, prețuire, obiecție, contestare, fenomene intelectuale; există și acea formă esențială a culturii și civilizației, care e politețea”. □ Ca să răspundă la întrebări, Nicolae Iliescu face „*Surfing pe valurile istoriei*”. La întrebările 1 și 2, un răspuns cu exemple sugestive: „În *Contre Sainte-Beuve* Proust a despărțit scriitorul de omul empirico-criticist. Am văzut un film cu Orson Welles și-am reținut o replică pentru care cred că s-a și făcut filmul ăla: timp de 30 de ani, în Italia Renașterii a bântuit o cumplită teroare și au ieșit Leonardo și Michelangelo. În Elveția, de 500 de ani e democrație și de acolo n-au ieșit decât ceasuri. Doamne ferește, nu trebuie făcut acum elogiul dictaturii, așa foarte bine se poate observa cum că Revoluția franceză n-a dat nimic, pe parcursul desfășurării ei; doar, colea, un calendar. Dar ea a schimbat fundamental lumea. Și cutremurul de la noi, ce opere a dat? Dar revoluția asta, din decembrie '89, ce-a făcut? Mai mult, la propriu, ce a devenit orașelul ăla de provincie din Banat? Un butic, generalizat? Afurisită și ascunsă e și arta

asta!”. La întrebările 3. și 4, o ridicare din umeri: „Ce rost mai are să vorbim despre E. Lovinescu într-o lume imundă?” La 6, despre relațiile literare și peisajul de după 1989, Nicolae Iliescu își exprimă alt dubiu: „Vorba lui Ralea, noi nu avem, nici până acum, măcar două familii care să se urască timp de un secol, acolo, să zicem”. Ar exista însă o criză a școlii, și s-ar putea medita la comparația făcută de scriitor, la sfârșitul răspunsului său: „N-avem în schimb o «cotă», o tradiție, o școală, le tot cârpim, le întrerupem și iar le cârpim. (...) Oare de ce? Să dăm vina pe comunism, pe colectivism ar fi o tâmpenie și oricum nici n-am știut prea bine ce-i ăla. Hopa! N-am știut fiindcă nici aici n-am avut profesori adevărați, într-o școală trează. Păi, pot sta Gide, Aron, Rolland, Sartre, Malraux, Éluard, Aragon, Althusser etc. alături de Vitner, Toma, Novicov, Răutu, Ivașcu, Banuș, Brucan, Rădulescu, Jebeleanu, Frunză? Niciodată! Se compară Plehanov cu Gherea? Gorki cu Al. Jar sau Camilar?”. □

În răspunsul la prima întrebare, **Dorin Tudoran** introduce o serie de nuanțe: „O «Siberie a spiritului», România nu a devenit; nicio «Kampucie spirituală» – cum sună o altă variantă a aceleiași constatări posomorâte. La nivelul întregii culturi, s-a întâmplat însă ceva tragic – această cultură nu s-a încheiat, nu dă impresia unei structuri suficient de articulate. S-au scris în această perioadă și cărți excelente, s-au pictat și pânze extraordinare, s-au compus partituri excepționale, s-au montat și spectacole fascinante, s-au făcut și câteva filme memorabile etc., dar liantul magic ce leagă asemenea acte într-o cultură n-a existat. Există amprente individuale pregnante; lipsește însă amprenta reprezentativă, exponențială – scuzat să-mi fie barbarismul”. ■ A doua întrebare, a raportului biografie-operă, îi reține îndeosebi atenția. Exemplul ilustrativ (pentru opera lui Eugen Barbu) ar fi... C.V. Tudor: „Să luăm exemplul unui scriitor plecat dintre noi – Eugen Barbu. Printre nenumăratele pete ale biografiei sale atât de tulburi se află și născocirea unei aberații... antologice de felul lui Corneliu Vadim Tudor. Adevărul este că mulți dintre noi îl resimt pe C.V. Tudor nu atât ca parte a *biografiei* lui Eugen Barbu ci, mai degrabă, ca parte a *operei* acestuia din urmă – o capodoperă. Sinistră, drept e, dar capodoperă. (...) Va veni și vremea când, în recântărirea valorii operei lui Eugen Barbu, mai tot istoricul literar va putea să facă abstracție de omul Eugen Barbu, de «creații» ca Vadim, de plagiate, delațiuni, de atâtea și atâtea orori ținând de *biografia* autorului. Ar fi bine ca vremea aceasta să vină cât mai repede (...)”. Și pentru că simte „în aceste întrebări mâna și spiritul neliniștit al admirabilului critic Valeriu Cristea”, Tudoran îi relatează recenta polemică pe care a avut-o cu Eugen Florescu (v. *supra*, 12-19 aprilie), în care acesta, printre altele, afirmă că „în 1979, Marin Preda l-a implorat să-i repartizeze scrierea... Plugușorului pentru Nicolae și Elena Ceaușescu”: „Îi mărturisesc lui Valeriu Cristea că unul din «necesarele proteste» îl așteptam chiar de la el, polemistul excepțional. De ce? Măcar pentru că într-o cumplit de tristă dimineață ne-am trezit amândoi, împinși de același impuls, printre cei

câtiva colegi răvășiți de consternare, la morgă, lângă trupul înlemnit al celui ce fusese colegul nostru Marin Preda. Tot așa, sunt sigur, Valeriu Cristea a așteptat, într-o situație sau alta, un necesar protest venind din partea mea; și el nu a venit, din păcate...”. ■ Oarecum surprinzător este răspunsul la întrebarea a treia- revizuirile literare ar fi politizate deoarece România încă se zbate în „protopolitic”: „În urma unei «lobectomii» zilnice, efectuate cu migală, ni s-a «extirpat» simțul pentru politic. Dar noi, aproape toți, trăim cu iluzia că ceea ce ni s-a extirpat se poate regenera. Și chiar foarte repede – nu-l mai aveam pe 15 noiembrie 1989 și a renăscut pe 22 decembrie 1989. Ne iluzionăm că bâlciul, cacealmaua zgomotoasă de azi este politicul de care fusesem văduviți, când de fapt operăm cu unelte improvizate, prizonieri ai unui turmentat *Protopolitic*. Judecățile de valoare vor fi invadate de o politizare neghioabă atâta vreme cât simțul nostru pentru politicul autentic nu se va regenera.” Dar „întrebarea este alta. Și trebuie să ne-o punem cu toată franchețea – cât din literatura bună este atât de bună pe cât am crezut înainte de 1989?”: „Asalturile nechibzuite asupra ierarhiei valorilor au existat și vor exista întotdeauna. La rândul lor, ierarhiile sunt excesiv de sensibile la orice efort de a le supune probei timpului. S-au obișnuit cu pedestalul, cu fotoliile de orchestră, cu toate celelalte acareturi pe care le presupune o asemenea instituție.” Nu sunt mari speranțe dinspre literatura exilului: „Încă înainte de 1989, aflat în exil, am scris că literatura exilului nu va modifica esențial ierarhia de valori existentă până în 1989. Spre supărarea altor exilați, am crezut, cred și acum, că literatura noastră de vârf s-a scris acasă. Excepțiile fericite nu contrazic regula, ci o completează. Literatura de sertar? Așa cum am spus-o tot înainte de 1989, nu poate modifica mai nimic, fiindcă la noi, la români, ea este sublimă, dar lipsește cu desăvârșire. Scriitorul român nu a produs beletristică de sertar. Memorialistică, da. E ușor de observat că, după 1989, surprizele reconfortante au venit dinspre memorialistică, nicidecum dinspre beletristică”. □ **Nicolae Breban** mărturisește tranșant: „**Toată viața am crezut și am afirmat principiul strict tiranic al ierarhiei de valori**”. Selectăm câteva pasaje, concludente, din răspunsurile la întrebările 1 (despre „Siberia spiritului”) și 4 („revizuirii”): „Eugen Ionesco a fost cel care în anii ’70, dus de un patetism excesiv – Cioran și Mircea Eliade, în aceeași perioadă, aveau o atitudine mai nuanțată, voind în mod judicios distrugerea comunismului –, declara că dincolo de cortina de fier «domnește nu arta, ci schizofrenia». Să fie oare așa? (...) Dictatura comunistă să fi fost ea oare atât de demonică, atât de bine organizată, încât să fi deteriorat, emasculat popoarele din centrul și estul Europei (...)? În emigrație, în emigrația culturală, există cel puțin două categorii de «propagandiști agresivi ai vacuumului cultural românesc», cei care au emigrat înainte și în timpul războiului și emigrația târzie, cei care au publicat sub comuniști. Dacă primii neagă orice creație culturală majoră, le putem acorda un beneficiu de dubiu, de informație superficială sau de politizare diletantă a vieții unui popor

timp de o jumătate de secol. Când însă cei din a doua categorie, cei care au publicat cărți de reală valoare în editurile comuniste, cei care au luptat ani de zile cu cenzura multiplă (...), cei care au scris critica, eseul, poezia lor cea mai valoroasă – contestă existența unei creații adevărate după al doilea război mondial, nu-i putem suspecta, vai, nici de diletantism politic, nici de snobism occidental: ci pur și simplu de ticăloșie”; „Nu pot fi, deci, decât în acord cu mine însumi, aprobând ideea «revizuirii valorice» sau «răsturnării valorilor», dar numai în spiritul enunțat mai sus, al tânărului Breban: lupta între generații. Dacă însă cineva va vrea să facă din «revizuirea valorilor sau a ierarhiei culturale» o «luptă de clasă», de grup, o luptă între emigrație și autohtoni, una între ratați, veleitari, diletanți, leneși, inși născuți fără organul culturii etc., atunci, domnii mei, cu o mișcare din umeri îi voi trimite... nu, nu la școală, căci e prea târziu, ci pur și simplu la muncă. Dacă unii tineri sau aproape tineri vor o răsturnare radicală a ierarhiei, au mai multe căi ce le stau la dispoziție: una, cea mai clasică, cea mai eficientă, e publicarea unor cărți bine structurate (de preferință nu culegere de articolașe!) propunând o nouă viziune și dacă se poate un nou limbaj. (...) Și încă ceva: toată viața am crezut și am afirmat principiul strict tiranic al ierarhiei de valori. Lumea literară românească – cu excepția unui deceniu, a unui deceniu și jumătate de proletcultism – a supravegheat acest principiu, această ordine. (...) trebuie să le reamintim simpaticilor zevzeci ce sunt predispuși la o răzmeriță culturală că ea, chiar și ea poate fi făcută doar de inși cu autoritate în domeniu, de criticii literari și nu de oricare dintre ei: ci doar de cei cu un real prestigiu, cei ce se sprijină pe operă, cei ce au arătat temeritate și curaj în afirmarea valorii sub comunism, cei pe care publicul și noi, creatorii, îi acceptăm în postura supremă a magistraturii valorice. Dacă Dan Petrescu într-un scurt pasagiu îl «desființează» pe Lucian Blaga, atât în postură de poet, cât și în cea de filosof, dacă un alt ipochimen, la fel de nonșalant, de abil intelectual, de lacom de glorie imediată îl înjură pe Nichita Stănescu – un mare poet al românilor și al limbii române din acest secol – nu ne rămâne decât să avem aceeași reacție pe care o aveam în fața ineptiilor și obrăzniciei comuniste» □ Unul dintre puținii care cred în existența unei „Siberii a spiritului” și că „Adevăratul «sertar» al literaturii române a fost exilul!” este Georges Astaloș: „România de după 1945 nu a devenit o «Siberie a spiritului», ci o filială a Siberiei. Pentru cine nu știe încă, pe vremea comunismului, justiția, aservită regimului pauperizant de la noi, a pronunțat pedepse ce însumează 1.800.000 de ani de detenție! (...) În astfel de condiții, «Siberia spiritului» nu e decât sintagma născocită de vreun elev bun, decis să participe la olimpiadele școlare. (...) *Tentația de a exista* (Cioran)/ *Regele moare* (Ionescu)/ *Logica antagonismelor* (Lupașcu)/ *Pentru o nouă poezie și o nouă muzică* (Isidor Isou)/ *Opera poetică a lui Gherasim Luca* / *Eseistica lui Eliade* etc. – iată doar câteva dintre capodoperele create de literații români într-o perioadă în care libertatea de expresie era sufocată în

România. Adică între 1948 și 1989! O altă lectură a literaturii române de după 1945 ar fi nu numai obtuză, ci de-a dreptul reacționară. (...) Nimeni nu le-a cerut scriitorilor din țară să creeze capodopere printre lamele de cuțit ale ghilotinei deformatoare a necruțătoarei cenzuri. Spre binele nostru al tuturor, capodoperele literaturii române dintre anii 1945 și 1989 s-au creat prin procură în spațiile de libertate, de respect față de om și de democrație. S-a scris prea puțin despre adevărata ierarhie a literaturii române din ultimele decenii. Prea puțin sau deloc. Nu-i nimic, se va scrie. Se va scrie chiar foarte mult, pentru că literatura română scrisă în afara frontierelor lingvistice ale originilor îi oferă analistului o incomensurabilă și extrem de diversă materie de investigat”. Cât despre literatura din țară, ea nu poate avea parte decât de o judecată excesivă: „Cu unele excepții, autorii perioadei de care ne ocupăm (1945/’89) vor fi tratați în bloc de viitoarele istorii literare”. ■ Cât despre inerenta adaptabilitate (chestiune cuprinsă în întrebarea 2, vizând relația biografie-operă), Astaloș oferă rețeta spiritului imaculat: „Evident, pentru a trece prin totalitarism și a rămâne curat ca o lacrimă trebuie, în primul rând, să nu vrei nimic. Am trăit 26 de ani în totalitarism și nu am simțit nevoia să închei vreun contract cu diavolul. Deci, se poate”. ■ Întrebarea 4, cu „revizuirea” „clasicilor”, ar suscita unele precizări terminologice: „Dar pe care clasici i-ar putea denunța adepții delațiunii? Pe Caragiale, pe Eminescu, pe Maiorescu...? Un pic de răbdare și mai ales de decență: clasicii anilor 1945-1989 n-au fost încă hirotonisiți de istorie. (...) Dar cum megalomania narcisică de extracție paranoică este apanajul delatorului revoltat, nu ne miră nici faptul că unii se iau drept clasici înainte de termen și nici mirabila idee de a demasca niște «clasici» neconfirmăți încă de istorie, ci proclamați aiurea de câțiva condeiași în lipsă de subiecte exotice”. □ **Costache Olăreanu** crede că ***În materie de literatură, criteriul estetic rămâne singurul criteriu «politic» serios.*** La întrebarea 2 (relația biografie-operă, compromis) se pronunță pentru „uitare” (nu „iertare”): „«Vocea» mea s-ar pronunța pentru *uitare*, dar nu pentru *iertare*. Uităm când îl citim pe Sadoveanu (cel mare, din *Zodia Cancerului* sau din *Hanul Ancuței*), dar nu-l putem ierta pentru neonestitatea și lașitatea lui. Știa doar ce se întâmplă și nu a mișcat un deget”. ■ Unele opinii despre revizui (4): „Mecanismul revizuirilor are doi timpi: unul *conjunctural* și unul *postum*. Cel conjunctural, la îndemâna oricui, e posterior și supus presiunilor extraestetice de tot felul. Cel postum depinde de perenitatea operei, dar și de gustul epocii. Cine și-ar fi închipuit, acum ’50 sau ’60 de ani, că Bacovia, de pildă, va avea o posteritate atât de glorioasă? Nu sunt deloc sigur că literatura pe care noi am socotit-o «bună» în perioada comunismului va supraviețui în anii ce vin. Posibil ca operele foarte bine scrise și «inactuale», adică eliptice oarecum de istoria imediată (gen Bănulescu sau Radu Petrescu) să aibă șanse. Sau, poate, cele ce reprezintă documente umane autentice, în care destinul unui om (unui scriitor) este redat fără opreliști. Literatura bună de sertar ca și cea a exilului

nu va modifica substanțial ierarhiile, doar le va completa”. □ În cunoștință de cauză, **Mihai Ungheanu** se pronunță în chestiunea „revizuirii” lui Marin Preda („*Totul a mai fost*”): „Judecată politic în 1975, cartea lui Marin Preda [*Delirul*, n.n.] a fost judecată politic și după revoluție, în temeiul unui proces de intenție. Scriitorul voia să ducă romanul până la procesul și execuția lui Antonescu. După scandalul stârnit în jurul cărții, Marin Preda a refuzat să-l ducă mai departe, deoarece se simțea violentat în propriile intenții. Discuția în jurul celei de a doua ediții din *Delirul*, dusă mai ales în jurul revizuirii și adăugirii cărții, nu a precizat nici ce a revizuit nici ce a adăugat autorul. Marin Preda nu a revizuit nimic în *Delirul*, ci a adăugat două inserturi. Deci, ceea ce era de reținut, scriitorul nu și-a modificat textul inițial, n-a dat înapoi, exceptând o scenă priapică, fără caracter politic, cele două adaosuri nu modifică centrul de greutate și de opinie al romanului, care rămân aceleași. Discuția postdecembristă în jurul *Delirului* este un exemplu de falsă problemă sau de discuție politică pe teren literar, cu rezultate impure. Importantă rămâne judecata literară a cărții. *Delirul* face parte dintre cărțile de a doua linie ale scriitorului, așa cum se întâmplă și cu proza lui Liviu Rebreanu sau Eugen Barbu, la care vom găsi romane de primă importanță și altele care se situează sub valoarea acestora. Dar important rămâne să-l citim pe Marin Preda cel din *Moromeții II*, roman mult mai revelator și mai important decât a părut criticii în anul apariției. Pentru a nu mai vorbi de *Intrusul*, carte a cărei exegeză e încă departe de a-i epuiza sensurile și valorile”. □ După **Fănuș Neagu**, „*Trebuie să fii nebun și în orice caz submediocru ca să-ți închipui că scriitorii de după al doilea război mondial pot fi scoși din istorie*”: „Cei ce au trădat literatura sunt foarte puțini și nu-mi închipui că acuzatorii de azi ai marilor clasici și ai distinșilor autori contemporani obligați la compromisuri de cenzura comunistă ar fi ales, în cazul că i-ar fi luat cineva în seamă, celula, ocna, zidul împușcătilor. Nu-i văd bântuiți de vocația martirilor. Cum, de altfel, nici pe mine nu mă văd. Lumea, prin peștișorii de duzină, s-a umplut de greieri fără scripcă, de lăutari mugind cu glas de boul bălții împotriva celor ce știu și fac să strălucească cuvântul. Acest seceriș negru se duce cu o coasă roșie. Uneori și verde. Trebuie loviți peste bot junii secerători, fiindcă locul șarpelui nu e pe fruntea troiței”. La întrebarea 3 răspunde succint: „Politizarea judecăților de valoare e o demență”. Fănuș Neagu nu crede în literatura exilului: „Arătați-mi o carte de poezii cutremurătoare sau un roman epocal scris de strămutații peste hotare. Promit să le învăț pe de rost și să le spun dinaintea icoanelor celor trei mese de peste zi. Prefer untura de pește care mi-a năucit multe din zilele copilăriei”. □ **Octavian Paler** își așează intervenția sub semnul obiectivității: „*Cum ar zice Pascal: orice eroare provine dintr-o excludere*”. Eseistul crede că perioada 1944-1989 a fost o „Siberie” spirituală (întrebarea 1), doar că noțiunea de „Siberia” ar trebui înțeleasă altfel: „Cât privește ideea că, după 1945, România a devenit o «Siberie a spiritului», eu n-o găsesc din cale afară

de forțată, deși nu mă socot un spirit «radical». Siberia nu e un ținut vid. Acolo trăiesc oameni care visează, iubesc, se luptă cu frigul. Nu asta s-a întâmplat cu noi? (...) prin simpla ei încăpățănare de a exista, literatura bună, autentică, a jucat un rol subversiv în niște ani în care poliția încerca să controleze și gândurile. (...) Cu excepțiile cunoscute, împotrivirile au preferat o etică a refuzului, în locul formării unei elite a revoltei. Dar, cu limitele și slăbiciunile lor, accentuate de duritatea represiunii (dacă teroarea n-ar fi fost, în România, mai rea decât în Polonia sau în Cehoslovacia, poate ar fi existat și la noi un regizor care să se ducă în Valea Jiului sau la Brașov cu aparatul de filmat, cum a făcut Wajda, mergând la Gdansk, iar Goma n-ar fi fost lăsat singur, când a aderat la «Carta 77»), eu cred că literatura și artele au încercat să întrețină flacăra speranței. A existat o rezistență prin cultură care nu trebuie nici supralvalorizată, nici bagatelizată, disprețuită”. ■ Cât despre „colaborare” (chestiune atinsă de cea de a doua întrebare), lucrurile ar fi stat sub semnul balcanismului: „Nuanțând, azi, judecățile, trebuie să spunem că niciunul dintre creatorii importanți de la noi n-a mers până acolo unde au mers Céline, Drieu la Rochelle și Brasillach. Adică până la un fanatism sumbru. La noi, colaboraționismul a fost un pact cu diavolul de dragul gloriei, banilor sau funcțiilor înalte, ceea ce reprezintă, pe de o parte, o scuză, iar, pe de alta, o circumstanță agravantă, căci nu se poate invoca justificarea convingerilor”. ■ În privința judecării raporturilor viață/operă, ar trebui evitate poziționările radicale: „Nu înțeleg nici plăcerea de a «demasca», de a demitiza cu orice preț, de a reține numai faptul că Sadoveanu a refuzat să grațieze niște țărani condamnați la moarte, nici ambiția de a «eroiza» cu orice preț, de a escamota legitimitatea unor regrete, cu argumentul că «nu asta contează». Observ că unii contestă furibund. Alții apără furibund. Uitându-mă, când spre unii, când spre alții, îmi spun că valorile autentice n-au nevoie de un respect necondiționat (...) și, totodată, că, într-o bibliotecă, nu se intră cu târnăcopul oricâte furii ar inflama nevoia de justiție. Corect mi se pare să admirăm opera, când e admirabilă, și să regretăm păcatele omului, fără să lăsăm impresia că am fi în stare să dăm lecții de credință și călugărilor. Cam așa judec eu. În fond, e vorba de tragedii, în ruptura dintre operă și biografie, ceea ce presupune suferință, tristețe, nu voluptate demolatoare. Ceea ce m-a deranjat în discursurile lui Savonarola n-a fost pasiunea, ci modul grosolan în care era expusă” □ Criteriul etic (întrebarea 3) nu ar trebui ignorat, dar nici absolutizat: „Nu cred că trebuie absolutizat criteriul etic, transformat în ghilotină, dar nici nu cred că ar trebui ignorat. Am trăit într-o vreme de imoralitate istorică, e nevoie să ne servim de morală pentru a o judeca și pentru a ne judeca. Înseamnă asta abolirea criteriului estetic? N-aș zice. Dacă judecata de valoare, în critică, e *politizată*, avem de-a face, desigur, cu o confuzie de planuri. Cum, dacă politica se amestecă în selecții, în preferințe, în favoruri sau în refuzuri, consecințele nu pot fi decât proaste”. ■ Cât despre recitirea literaturii

postbelice (întrebarea 4), mai cumplită decât subiectivismele contemporanilor este „lipsa de milă” a timpului: „Deocamdată, aş zice că trebuie lăsate subiectivismele să se lupte între ele. Poate că de aici va rezulta ceva, măcar, acceptabil. Dacă nu, va face dreptate timpul, cu capriciile şi lipsa lui de milă”. La întrebarea 6, privind solidaritatea dintre scriitori după 1989, Păler mărturiseşte: „Când trec, rar, pe la Uniunea Scriitorilor şi mă abat prin fosta sală unde se ţineau, cândva, şedinţele de consiliu, devin melancolic. Oglinzile par oxidate de tăcere, după ce au fost martore atâtor tensiuni extraordinare. Solidaritatea noastră din acea vreme e unul din lucrurile cele mai frumoase pe care le-am trăit. Dar sunt sceptic în ceea ce priveşte şansele de a o vedea renăscând. Mă tem că ulciorul va rămâne spart”. □ **Adrian Popescu** recomandă *„O pedagogie a iubirii”*. La întrebarea 4, despre „revizuirii” şi tabloul în mişcare al literaturii (prin opera exilului, literatura de sertar etc.), poetul crede că acestea din urmă pot aduce completări, nu înlocuiri sau eliminări: „Tabloul se cere completat cu aducerea mai în faţă a unui I. D. Sîrbu, N. Steinhardt, V. Nemoianu şi Matei Călinescu (recuperări de fapt) şi cu recunoaşterea unor cărţi memorialistice precum cele semnate de Lena Constante, Ion Ioanid, de documente ale teroarei redactate de neprofesionişti, ca Ioan Gavrilă, Elisabeta Rizea etc. Romanul lui Blaga şi cel al Anei Blandiana, jurnalul lui Mircea Zăciu şi mai ales comentariile critice ale Monicăi Lovinescu şi ale lui Virgil Ierunca mi se par, alături de *Jurnalul fericirii* (amintit deja), principalele surprize ale celor şapte ani din urmă. Ele completează, nu demolează, corijează, nu pulverizează. Literatura exilului şi literatura de sertar dau plusul de demnitate artei înţeleasă ca efort comun şi dureros de spiritualizare. (...) Acordă poate o mai mare importanţă Ilenei Mălăncioiu (preţuită şi înainte), dar nu modifică poziţia unui Cezar Baltag. Recunoaşte exigenţele şi opera unui Gheorghe Grigurcu şi relieful ideii unui eseist de talia lui Andrei Pleşu, normele morale şi luciditatea promovate de Gabriel Liiceanu, dar nu neagă demersul lui Marian Papahagi, Ion Vartic, Mircea Martin, Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu, ce continuă (ca şi înainte de decembrie) să fie nume de probitate intelectuală”. □ **Cătălin Țirlea** se miră: *„De unde şi până unde ideea că scriitorul trebuie să fie neapărat şi un model moral?”*. Prozatorul este împotriva unei „revizuirii” politico-literare, găsind însă şi unele explicaţii pentru această anomalie: „Am spus-o în mai multe rânduri, dar cred că nu este suficient oricât de des am repeta-o, că la noi revizuirea valorilor culturale este, de fapt, un proces strict politic, şi nu unul estetic, cum ar fi normal şi ar trebui să se întâmple. Există, la români, o prejudecată care se îteşte cu virulenţă o dată la patruzeci de ani aproximativ şi conform căreia scriitorul trebuie să fie în mod necesar şi un model moral pentru societate. Mă îndoiesc de justetea acestei teorii, dar două explicaţii îi găsesc: mai întâi pentru că foarte rar am avut, de-a lungul istoriei noastre moderne, statură morală autentice acolo unde ar fi fost nevoie ca ele să apară,

anume în rândul clasei politice; în al doilea rând, pentru că scriitorul român, profitând de poziția sa publică datorată meseriei, cu greu a rezistat tentației de a intra în contact cu politica, atunci când nu a exersat-o în mod direct”. □ De pe o poziție radicală, **Paul Goma** le spune „caietcritnicilor”: „**Literatura română contemporană are nevoie să fie reevaluată, recântărită. Exact în spiritul în care scrie, de peste șase ani, Gheorghe Grigurcu**”. „Revizuirile” ar fi necesare, chiar dacă ele ar fi nedorite de unii critici (sunt menționați Eugen Simion, Valeriu Cristea și Nicolae Manolescu): „Dar bineînțeles că sunt de acord: literatura română contemporană are nevoie să fie reevaluată, recântărită. *Exact în spiritul în care scrie, de peste șase ani, Gheorghe Grigurcu* – dar pe care domniile voastre, dragi caietcritnici (sau literatormioți) îl acuzați de «demolare», de lèse majesté, de profanare a lui G. Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Preda, Sorescu, Vieru... Dacă există cineva care nu îl respectă pe interlocutor (cum? – în primul rând citindu-l – și citându-l – corect), apoi aceia sunt domniile voastre, în frunte cu Eugen Simion și Valeriu Cristea (ce șmecher acest Manolescu! după ce, în primele numere libere ale «României literare», susținea apolitismul, supremația criteriului estetic, polemizând, cu cine?, cu... Eugen Simion, s-a apucat de politică, pentru a-și procura un alibi: el «nu are timp» să se revizuiască...)”. ■ Totuși, în privința „scriitorilor morți” poziția „caietcritnicilor” ar fi „onorabilă”; nu însă și în privința „canaliei canale” (alias Petru Dumitriu, încă în viață): „Înțeleg neliniștea caietcritnicilor: ei se tem că literatura română are să rămână fără șefi de clasă, fără comandanți de detașament (de pionieri), fără tovarăși-de-sus, care să repartizeze fiecărui literat locul meritat... (...) E întristător să constăți: în cazurile G. Călinescu, Nichita Stănescu, Marin Preda, caietcritnicii apără onoarea «agresaților» (...) în numele valorii estetice – dar oare ce fel de onoare și în numele cărei valori îl repune Eugen Simion pe Dumitriu în locul... părăsit în 1960 (nu cum pretinde Canalia canală, ca să-și prezerve libertatea, ci pentru că se temea de... destalinizare!)? Onorabilă este poziția caietcritnică față de scriitorii morți, care nu se pot apăra – dar față de această stafie drumfărăpulberie? Tot pe Lovinescu au să-l invoce ca să justifice spălarea de căcat și de sânge a ultimului dintre monarhofilii iliescologi, Petru Dumitriu?” □ **Gabriel Dimisianu** consideră că „*O «Siberie a spiritului» fără îndoială că a existat în România, nu în toți acești '50 de ani, de bună seamă...*” mai exact, în anii '50: „Știu, mi se va aminti de *Moromeții*, de *Bietul Ioanide*, de *Cronică de familie*, cărți apărute în acel interval (...) ca despre opere care atestă continuitatea, în acel răstimp, a spiritului creator românesc. Dar sunt numai câteva aceste opere, și chiar și ele, citite azi, vădesc, într-o măsură sau alta, preluări ale poncifelor realismului socialist. *Moromeții* mai puțin decât celelalte două, dar chiar și ea le cultivă, în profilarea unor personaje schematice, ca Bălosu sau Țugurlan. Că literatura română anterioară lui 1989 ar fi «căzut total» nu cred însă în niciun caz”. Criticul explică ce înțelege prin „revizuiți”, exemplificând cu opera lui

Augustin Buzura: „La noi însă, azi, este vorba și de altceva. Este vorba de faptul că ieșim dintr-o lungă perioadă în care literatura, artele nu au evoluat «normal», ci sub constrângeri și injoncțiuni politico-ideologice strivitoare, chiar dacă în scurte intervale chingile mai slăbeau. Deci e cazul a vedea nu numai ce «mutații estetice» s-au petrecut între timp dar și felul (și măsura) în care literatura s-a putut salva (a putut supraviețui) ca *literatură*, în împrejurările *anormale* în care a fost obligată să se manifeste. Cât rezistă și cât nu din ce s-a «produs» în ultimele decenii e imposibil de spus în câteva fraze. Ar trebui scrise cărți. Eu cred că, în ciuda vrăjmășiei vremurilor, s-a produs multă literatură bună și uneori literatură mare în România postbelică, chiar dacă azi spirite radicale neagă (contestă) totul sau aproape totul. Un front de atac al acestor negări este deschis către acele opere subtextual antitotalitare, împănate de aluzii politice nedepistate (sau tolerate tacit) de vechea cenzură și care au făcut, înainte de '89, marele succes al unor autori astăzi expuși perimării. În prezent, ni se argumentează, acele aluzii («pile») strecurate nu mai spun nimic sau aproape nimic cititorului iar scrierile care le conțin și-au pierdut acele semnificații și acea rezonanță care le-au propulsat, cândva, în prim-planul atenției publicului și, în mare măsură, și al criticii. Lucrurile stau într-adevăr astfel, în multe cazuri, dar nu în toate la care se fac trimiteri. Să iau exemplul lui Augustin Buzura, considerat azi de unii drept un autor de opere datate, tocmai pentru că subversivitatea care le-a făcut odinioară faima acum este neinteresantă. Eu cred însă că proza lui Buzura nu poate fi redusă la dimensiunea subversivității politice, cred că valoarea ei stă în multe alte aspecte: în tensiunea morală imprimată receptării socialului, în psihologii, în reprezentările atât de personalizate despre raporturile umane. Este un autor rezistent, unul din prozatorii însemnați ai epocii postbelice, chiar dacă, admit, nu prin toate cărțile sale”. □ Nu în anii dictaturii ar fi existat „Siberia culturală”, ci după '90, consideră **George Cușnarencu**, descurajat în fața fenomenului decăderii literaturii („*Literatura, cândva prințesă, se vinde acum prin ganguri sau E posibilă o Nouă «Dacie Literară»?*”): „Dar faptul că exista o critică valoroasă care nu susținea decât producția culturală de valoare, eu cred că asta era ceva, ceva care, azi, pare definitiv pierdut. Luați colecțiile revistelor culturale și comparați-le cu cele de azi. Faptul că revistele culturale s-au politizat nu poate decât să însemne o pierdere. La fel, o pierdere iremediabilă este și aceea a *gustului literar*, pe care critica literară îl forma în publicul dornic de cultură, fie că era vorba de literatură, teatru, film. Asta înseamnă că nu era vorba despre niciun deșert cultural, ci dimpotrivă. Mie mi se pare că deșertul de-abia acum începe, în ciuda aparenței de abundență liberală. Valoarea s-a transformat în marfă, creația literară a luat locul legumelor și al cărnii, al aspiratoarelor, televizoarelor și prăjitoarelor de pâine. Literatura, cândva prințesă, acum se vinde prin ganguri”. ■ În aceste condiții, ar fi necesară o nouă „Dacie literară”: „Primejdios mi se pare faptul că nu a

existat (și nu văd cum se vor schimba lucrurile, deși se vorbește la toate microfoanele electorale despre forța culturii noastre) *o strategie limpede în acest sens, strategia unei NOI DACII LITERARE, care este necesară atunci când lucrurile o iau razna, într-un liberalism fără frontiere.* (...) Să lăsăm traduceri din iluștri necunoscuți, care ne invadează «democratic» cultura și în locul cinicului slogan «Băieți, nu mai scrieți», că nu mai interesează pe nimeni, să renască o strategie producătoare de valori originale, redescoperindu-se, ca o mereu proaspătă Americă, sloganul «Băieți, scrieți, numai scrieți!»". □ **Răzvan Petrescu** observă cu tristețe: „*Din păcate, din nefericire, se pare că nu e posibilă formarea unei consecuții între ce creează și ce face-n timpul liber artistul ticălos*”. Reținem imaginea scriitorului-„înotător”, „necompromis”, din răspunsul la prima întrebare: „În sfârșit, cu toate că poate părea ciudat, eu cred în existența măcar a *unui* scriitor necompromis, în înotul lui greoi prin apa totalitarismului. Ud da, dar necompromis și neconformist, de pildă își poate schimba oricând stilul de înot, de la liber la fluture, de la cel în linie dreaptă la cel în zigzag, ori se scufundă când te aștepti mai puțin reapărând nu înainte, ci înapoi (...) omul cu litera n-are tuburi de oxigen însă are niște plămâni colosali, și asta în vreme ce foarte mulți din jur înghit apă din plin, apa în care se revarsă canalele colectoare ale marelui oraș”. ■ La întrebarea 5, vizând statutul scriitorului după 1989, răspunsul este mai degrabă sceptic: „Să încep cu ce a pierdut scriitorul, după decembrie '89. Timpul. Unii chiar viața. Câștigul este însă enorm. Timpul. Uneori viața. Dacă unii scriitori și-au pierdut disperarea, au câștigat în schimb la loto. Au putut merge la Paris. S-au putut face ziariști. Politologi. Deputați. Angroșiști. Și-au putut cumpăra televizoare color Samsung. Case. Vorbesesc în special de cei care arată că n-au avut niciodată, nici înainte de '89, 23 august, Cristos, era noastră, o motivație plauzibilă pentru a scrie”. „Jurnalistica” este seducătoare, dar are și riscurile ei: „Jurnalistica, practică de mulți scriitori în ultimii ani, e atât de surzătoare, atât de blondă, încât pare literatură, mai ales dezbrăcată. Oricum, îți dă senzația că poți poseda realitatea imediat, pe loc, în spatele gării, fără riscuri și-ntr-o zguduire lipsită de precedent. Rămâi doar cu senzația, deoarece n-ai cum poseda acest soi de sirenă veninoasă, orice-ai face, oricât te-ai învârti în jurul ei, scapă, alunecă, se duce”. □ **Răzvan Voncu** se pronunță și el: „*Cred că procentul capodoperelor lumii produse sub dictaturi este sensibil egal cu cel al capodoperelor produse în epoci de libertate*”. La întrebarea 1 (despre Siberia spirituală) se referă, printre altele, și la unii dintre promotorii formulei: „În cazul celor care au slujit cu credință realismul socialist și chiar ocupantul sovietic (...), iar acum fac pe «procurorii literari», nu e vorba decât de o continuare programatică. Într-unul din numerele anterioare ale «Caietelor critice» am demonstrat, pe două coloane, dependența directă a «ideilor» lui Grigurcu despre Arghezi de o faimoasă lucrare revizionistă din anii '50, *Pasiunea lui Pavel Korceaghin*, de Ion Vitner. În cazul grupului de la Paris

(Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma), intervine o judecată identică structural, în care doar «semnul» este schimbat, la care se adaugă o serie de frustrări și resentimente, unele de acceptat, altele nu, cele mai importante fiind provocate de lipsa de talent”. Alte exemple în răspunsul la întrebarea 2 (compromis, legătura biografie/operă): „Niciunul din acești falși biografiști (în realitate, demolatori sadea) nu atinge vreunul din obiectivele *noului biografism*, care a cucerit universitățile americane și europene deopotrivă cum ar fi *figura spirituală* a scriitorului, ori *proiectarea lui în rama epocii*. Sincer să fiu, aș vrea ca un asemenea demolator să reușească să ne dea un alt Nichita, mefistofelic, răzbunător, creator demonic, satanist din spița, rară, a lui Byron, și ca portretul să fie plauzibil. (...) Din păcate, toate acestea sunt foarte departe de judecățile tulburi ale demolatorilor. Pe Grigurcu îl interesează să repete papagalicește că poetul a fost nomenclaturist, pe ieșeanul Mihai Ursachi îl deranjează că Nichita era... țigan (aberație de care și un critic fascist s-ar fi ferit), iar Alexandru George, a cărui sensibilitate estetică e, deocamdată, contemporană cu Ilarie Chendi și D. Tomescu, dorește ca poetul Nichita Stănescu să fie sancționat postum pentru că a uzurpat... locul ce se cuvenea (!) Cercului de la Sibiu!...” ■ Vinovați sunt nu numai detractorii, ci și directorii de reviste (Voncu se referă îndeosebi la Nicolae Manolescu): „Demolarea clasicilor nu ar fi posibilă dacă directorii unor publicații (în special «România literară», dar și «Contemporanul», «Apostrof», «Calende», alte publicații provinciale minore și, sporadic, și «Luceafărul»), nu ar găzdui, cu suspectă generozitate, articolele demolatorilor. Luând cazul concret al «României literare», de pildă, continui să nu înțeleg cum directorul Nicolae Manolescu gândește cu totul altfel decât profesorul universitar Nicolae Manolescu. Niciunul din studenții săi nu ar promova fără să-i cunoască pe Maiorescu și Lovinescu, și, totuși, Grigurcu, «inocent» în materie, este nu tolerat sau găzduit din respect al democrației literare, ci *încurajat*: are rubrică săptămânală și, mai recent, am văzut că, în această lipsă cronică de spațiu, dispune chiar de două (!) pagini de revistă”. ■ Din literatura de sertar, Voncu numește 2 revelații: jurnalul lui Steinhardt și opera lui I. D. Sîrbu. □ La cea de-a patra întrebare (despre revizuire), **Bogdan Ghiu** răspunde: „Imbecilii și ignarii trebuie puși, cu aroganță chiar, la punct. Dar noi ne retragem, ne «ghetoizăm», copiem modelul primitiv al câmpului politic, structurat eminentemente militărește (cf. Carl Schmitt). Chiar ne-politizați formal, ne politizăm structural. În ceea ce privește revizuirile, nu cred că se poate vorbi de un fenomen general. Trebuie să judecăm, prin urmare, de la caz la caz. (...) Opoziția pertinentă nu este aceea dintre «literatura alienată» și «literatura bună». *Câmpul literar, în ansamblul său* a fost cel alienant structurat și poziționat. Câtă *posibilitate pentru valoare* a menajat el, însă, *în interiorul său*? Aceasta e întrebarea. Cât «eroism» și câtă *normalitate* a presupus el? Câtă *confuzie* a întreținut? Să nu de-contextualizăm și să nu dez-istoricizăm prea ușor, prea repede. Să nu

muzeificăm. Să nu «clasicizăm» (inclusiv problemele, interogațiile)”. □ **Radu Cossașu** scrie: „*Onoarea – iată problema cea mai serioasă a unui scriitor, liber sau în lanțuri*”. La cea dintâi întrebare (despre „Siberia spirituală”), răspunde: „Nu înțeleg de ce vă lăsați provocați de atâtea locuri comune: ce-i aceea «Siberia spiritului»? Ați citit vreodată proză siberiană? Dar cântecele acelor locuri, le-ați auzit? Sunt o nebunie! (...) Iertați-mi «elitismul», dar de câte ori aud de problema asta, văd deținuții aceia – chiar din Siberia! – care joacă, în lanțuri, *Hamlet*, cred că știți de cartea aceea; îi socotesc pe acei deținuți o elită care creează în condiții improprii (desigur, nimeni nu-i nebun să și le dorească, dar asta e altceva...)”. La a doua întrebare (raportul biografie-operă), se răspunde printr-o parabolă: „«Două greșeli nu trebuie comise. Aceea care consistă în a crede că un mare om n-are niciodată slăbiciuni. Și aceea care consistă în a conchide că slăbiciunile îl fac să nu mai fie mare». Vi se pare că acest rabin era lipsit de exigență politică față de Céline? Sau față de Cioran? De Călinescu? De Sadoveanu? Dimpotrivă.” ■ La a patra chestiune (revizuirile) răspunde: „Aici cred că D-voastră poltizați excesiv. Dacă apreciați fenomenul ca firesc – de ce vedeți, imediat și abrupt, «cu totul altceva»? Simțiți corect și ideologizați enorm («aberație», «asalt»). A sta de veghe – cât e «corijare normală», cât e demolare, pulverizare – îmi evocă tipul de vigilență partinică de dinainte de '89, preluat și «după», de fel de fel de societăți moralo-politice care-l extindeau până la un nesomn general în apărarea unor monumentale abstracții, golate de viață și de contradicțiile ei. (...) Posteritatea e un malaxor care lucrează tot timpul, fără să-i pese de insomniile noastre – strict subiective, acesta e hazul lor”. □ **Mircea Horia Simionescu** are următoarea opinie: „*Găsesc utile și oportune precizările, analizele, judecățile «căutătorilor de pete» în biografiile clasicilor noștri*”. Reproducem un pasaj din răspunsul la întrebarea 2 (raportul biografie-operă): „E vremea să pronunțăm răspicat adevărul și nu văd ce ne-ar reține să scutim de analize complete un domeniu atât de accidentat ca acela al istoriei literare, locuit de oameni cu nume răsunătoare, supuși – și ei – legilor morale, care prezidează orice categorie socială, profesiune, activitate. (...) Încercările de cântărire și sancționare a faptelor ce colorează o biografie a unui mare scriitor (admirabile analize ne-au oferit Alexandru George și Gh. Grigurcu) nu lezează prestigiul operei acestuia ci, cel mult, îi scad cu o treaptă soclul pe care idolatria unor amatori l-au ridicat la o înălțime inaccesibilă privirii critice. Dezvăluirile sunt incontestabil binevenite, instrumente necesare cunoașterii mai profunde a mecanismelor neînchipuit de diverse și complicate ce concură la alcătuirea, la împlinirea operei”. □ Pentru **Tudor Dumitru Savu** nu contează decât opera: „*În ce mă privește, visez o istorie a literaturii fără niciun amănunt din viața autorului*”. „Revizuirile” postdembriste ar fi făcute pe criterii pur ideologice, după modelul celor din anii '50: „Dacă suntem atenți vedem că furia demolatoare nu i-a ocolit pe Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Cioculescu,

Preda, Nichita Stănescu, D.R. Popescu, E. Barbu – și lista «epurărilor» de tip ideologic e mult mai lungă. Toată literatura română contemporană! Ca s-o înlocuim cu ce? Cu croniche de ziar sau de radio? Cu «opere» care nu au nicio consistență? Se lucrează ca în anii cincizeci, cu *liste* și cu criterii pur ideologice. Capodoperele însă, operele valabile nu țin seama de «criteriile» neodemolatorilor”. □ **Elisabeta Lăsconi** („*Balanța decembristă*”) se referă, prin altele, și la recuperările din literatura interbelică (în răspunsul la întrebarea 4): „Recuperarea nu a lăsat deoparte romanele unor prozatori interbelici ce din varii motive n-au mai fost reeditate: *Rusoaica* de Gib Mihăescu, *De două mii de ani* de Mihail Sebastian, *Carlton* de Cezar Petrescu, *Tudor Ceaur Alcaz* de Ionel Teodoreanu. S-ar adăuga aici recuperarea operei lui Paul Goma sau a lui Petru Popescu (...)”. Autoarea mizează considerabil pe poezia lui Radu Gyr: „Cât despre Radu Gyr, nu mă îndoiesc că poezia lui va fi o mare revelație, căci tensiunea liricii, singularizarea sa ca destin, forța unei personalități covârșitoare îl apropie de cei doi mari poeți ai modernității românești: Lucian Blaga și Tudor Arghezi”. Cât despre literatura postbelică, Lăsconi se referă la recuperarea, după 1989, a unor autori ca Petru Dumitriu sau Dorin Tudoran și a unei întregi literaturi: cea basarabeană. □ **Mircea Anghelescu** este nemulțumit de felul în care sunt formulate întrebările: „*Sociologii și logicienii vă pot confirma că acest mod de a pune întrebări este incorect*”. Câteva exemple: „«Nu credeți că funcționează...?» ziceți dvs. în întrebare, sugerându-mi deja că ar trebui să cred că funcționează ceea ce ziceți dvs. «Nu cumva capodopera apare când vrea ea?» etc. (...) «Nu este un secret faptul că scriitorul trecut prin totalitarisme nu este..., nu poate fi curat ca lacrima». Dar dacă există excepții? Dacă există un N. Steinhardt, un N.G. Cantacuzino, o Alice Voinescu și încă alții care au trecut, pe cât știm, și au rămas curați ca lacrima? Aceste premise pe care ni le oferiți axiomatic ar putea fi prezentate sub forma unor ipoteze a celui care întreabă («eu cred că nu există...»), la care interlocutorul să fie invitat să răspundă («dar dv. ce credeți?»), nu însă pe tonul acesta peremptoriu și categoric”. ■ În opinia istoricului literar, recuperările de după 1989 (literatura de exil, cea de sertar) (întrebarea 4) nu au cum să nu reconfigureze harta literaturii române.: „Cum să nu reazeze ierarhiile introducerea unor scriitori ca Vintilă Horia, C. V. Gheorghiu, Horia Stamatu, Petru Dumitriu, I. Caraion, Negoțescu și pleiada de mari critici care s-au stabilit în străinătate în ultima jumătate de secol, de la B. Munteanu și Al. Ciorănescu la Toma Pavel și Matei Călinescu, sau cărți care n-ar fi putut fi niciodată tiprite ca cele ale lui L. Blaga, N. Balotă, Alex. Vona, Dinu Zarifopol, Oana Orlea, I. Ioanid și atâția alții?” □ **Florin Sicoie** precizează: „*Resping de la bun început judecățile extreme*”. În opinia sa, „biografia sub comunism” va ține loc, în viitor, de judecată estetică (întrebarea 2): „În definitiv, ceea ce unii numesc astăzi «pete» nu putea fi comentat neîngrădit înainte de 1989, și este drept ca toate datele obiective să iasă la

lumină. Judecata finală va aparține, fără îndoială, generațiilor viitoare. Unor scriitori importanți compromisurile făcute cu regimul comunist le va mina opera sau, în cel mai bun caz, o vor împinge, cel puțin pentru o vreme, într-un con de umbră. Unele «repere morale» de până în 1989 se vor dovedi a nu fi fost nici «repere», nici «morale». Altor scriitori de prim rang suferințele îndurate în perioada comunistă, de-abia acum înțelese pe deplin, le vor accentua aura. Relieful și așa mișcător al literaturii române va suferi influența unui nou factor, *biografia sub comunism*.” □ **Livius Ciocârlie** crede că „*Deși mai degrabă victime, n-am rămas imuni la impulsul totalitar. Din vorbele noastre răzbate încă un supărător «tu să taci!»*”. Pentru a invalida noțiunea „Siberiei spirituale” (1), criticul inventariază capodoperele literaturii postbelice: „Capodoperele sunt de căutat fie într-o literatură de preocupare socială plasată în altă epocă (*Moromeții*), fie în una ce și-a pus alt fel de probleme: în zona esteticului (Radu Petrescu), a imaginarului (Ștefan Bănulescu), a ontologicului (Nicolae Breban). Bineînțeles, prin natura artei lor poezii au fost avantajați. Nu văd cu ce i-a stânjenit comunismul – în scrisul lor – pe Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Virgil Mazilescu”. ■ Criticul nu își pune mari speranțe în viabilitatea romanului „obsedantului deceniu”: „Interesant, nu neapărat mare scriitor, este un Kundera. Așa ceva noi nu prea am avut. O spun fiindcă romanul obsedantului deceniu, care ar părea să ocupe această poziție, a fost prea grav afectat de ambiguitățile știute, asupra cărora nu mai insist”. □ Plasată într-o altă generație, **Ioana Drăgan** crede că „*Tinerii nu au cu cine și cu ce să se reconcilieze, întrucât ei nu au avut acces la disputele anterioare intrării lor în arenă*”. Sintagma „Siberia spiritului” o irită: „M-a enervat nu atât esența acestor tipuri de mesaje în care nu cred, cât mai ales vârsta înaintată a celor ce le proferau la portavoce. Mi s-a părut umilitor ca oameni aparținând generației părinților și bunicilor mei să-și renege cea mai însemnată perioadă din viață, din ciudă parcă pentru timpurile mai bune în care am intrat cu toții. Și dacă România a fost o «Siberie a spiritului» mai bine de o jumătate de secol, câtă responsabilitate pentru noi, tineri care aveam în 1990 douăzeci de ani! Cât va trebui noi să construim, să suplinim, să înlocuim!” Despre revizuire: „Nu cred că ceea ce am învățat înainte de '89 că ar fi valoros în literatura română a suferit vreo modificare, prin adăugarea a ceea ce este valoros din literatura de sertar ori din exil. Ceea ce a fost bun într-adevăr și a fost omologat unanim s-a înbogățit prin lărgirea orizontului în același spațiu al valorii. Cu ce a avut de suferit *Cel mai iubit dintre pământeni* – o capodoperă-prin descoperirea tardivă, de exemplu, a *Jurnalului fericirii*?” □ **Andrei Grigor** observă: „*Dacă în perioada postcomunistă principiul estetic apune înseamnă că n-am depășit încă faza comunistă*”. În opinia sa, „«Siberia spiritului» este invenția cuiva care-și contrazice astfel propria prestație cronicărească desfășurată radiofonic pe parcursul multora dintre anii intervalului în discuție (e drept că, deseori, cu alt gen de instrumente decât cele menite a identifica

valoarea estetică). E ceva foarte curios aici: chiar această «Siberie a spiritului» a constituit teritoriul pe care l-au bântuit (spiritual!) și din care și-au înfruptat ființa literară atât criticii din «țările calde» – autori ai formulei – cât și criticii «siberieni» propriu-ziși, care au îmbrățișat cu stupid entuziasm sentința, ignorând cu voioșie că astfel se autoaneantizează”. Criticul este împotriva utilizării criteriului etic în locul celui estetic (întrebarea 3): „Paradox: în planul argumentelor, se face critică literară cu metode și criterii novicoviste. Critica literară nu poate fi nici *pro* nici *anti* vreun *ism* ideologic. Este pur și simplu”.

■ La întrebarea 4, Grigor se referă la completările pe care le primește literatura română din partea exilului și a scrierilor de sertar: „Literatura exilului vine cu câteva oferte serioase de completare a ierarhiei valorilor (Petru Dumitriu, Vintilă Horia, Virgil Tănase) și cu altele care nu se pot completa nici pe ele însele (Paul Goma). Literatura de sertar autentică e puțină (Nicolae Steinhardt, I.D. Sîrbu). În literatura de sertar scrisă după 1990 și datată anterior ca etichetă disidențială (de sertar) nu cred”. □ **Nicolae Bârna** („*Despre limitele urbanității*”) demonstrează falsitatea unora dintre „revizuirii” prin comentarea cazului lui Nichita Stănescu: „Cu totul necinstită e contestarea unor opere pe temeuri extraliterare, prezentată ca revizuire estetică. Un exemplu de asemenea procedare a fost oferit, în ultima vreme, de contestarea importanței operei lui Nichita Stănescu sub cuvânt că poetul ar fi fost supraevaluat, mitificat etc. din inițiativa puterii cebașiste, care, se pretinde, s-a «împodobit» cu opera lui ca să-și dobândească o legitimitate ca încurajatoare a artei etc. Că puterea totalitară s-a «împodobit» și «legitimată» cu opera unor mari creatori e indubitabil: în fond, și Eminescu a fost «recuperat» de dictatură. Că unii autori, esteticește precari, au fost supraevaluați de oficialitate, e iarăși notoriu. A-l așeza, implicit, azi, pe Nichita Stănescu («măgulit» de putere pentru că era, în mod evident, valoros) alături de un A. Toma (într-adevăr supraevaluat de putere, deși cvasi-nul estetic, pentru că era zelos în «slujirea» politicii ei în materie de literatură propagandistică) e ridicol și întristător totodată”. □ Pentru **Daniel Cristea-Enache**, literatura română postbelică a fost un „*Peisaj selenar cu turnuri de fildeş*”. Tânăru critic inventariază trei categorii de „justițieri”. „În primul rând, toți aceia pe care îi deranjează (sau chiar îi chinuie) supremația criteriului estetic. Neizbutind să se impună prin propria lor valoare, ei încearcă să altereze tocmai acest concept de «valoare», extrăgându-l din sfera esteticului și împingându-l spre morală, politică, ideologie. Confuzia celor două planuri nu este întâmplătoare, ci intenționată – căci ea reprezintă unica șansă a acestor autori aflați la periferia literaturii, care vor să accedă spre centru”. Prototipul ar fi criticul Gheorghe Grigurcu, „scriitor de altfel stimabil, însă efectiv *complexat* de geniul altor scriitori români (mai ales de cel al lui Nichita Stănescu)”: „Întrucât niciodată, dar absolut niciodată, dl. Gheorghe Grigurcu nu va putea fi considerat un poet mai mare decât Nichita, efortul său sistematic este menit să-l deposeze pe autorul *Necuvintelor*

tocmai de aura lui estetică, urmărind și batjocorind toate ezitățile *omului* Nichita Hristea Stănescu (...) (Și apoi, la urma urmei, chiar crede sincer dl. Gheorghe Grigurcu în faptul că o mutare a discuției în planul eticii, al moralității biografiei, ar fi de natură să-l înalțe într-o mai mare măsură?)”.

■ „*A doua categorie* de justițieri e formată din toți acei autori din exil (în frunte cu d-na Monica Lovinescu, fiica ilustrului critic, partizan al autonomiei esteticului) care îi acuză pe marii scriitori români de «colaboraționism» (...) Ei se află în postura unor chibiți care stau pe margine, la adăpost de orice risc (cu unele excepții) și te îndeamnă – *pe riscul tău* – să faci praf un sistem politic care are toți șeptarii în mână și care a fost lăsat să te prindă în menghină”.

■ În fine, „*A treia categorie* de contestatari ai marilor valori de la noi o formează unii din acei scriitori tineri și foarte tineri (de la optzecism «în sus»...) care, crezând în mod sincer că apariția lor în literatură reprezintă un semn de progres pentru prăfuita literatură română – ca sincronizare perfectă cu alte literaturi, mai trans-oceanice – nu conștientizează (derutați fiind, probabil, de sensul elementului de compunere *post* «după» din cadrul termenului *postmodernism*) detaliul semnificativ că numai *opera* contează, nu și cortegiul de atitudini și reacții teoretice. (...) Oricum, e de semnalat faptul că acești (nu așa de tineri!) optzeciști – pe care, personal, îi iubesc și îi înțeleg *în termenii lor* – practică o contestare *intraestetică*, reeditând, cu mai puțină anvergură, *Nu-ul* ionescian”. De aici derivă și „fundalul și dedesubturile «revizuirii» literaturii române postbelice”: „*Sfidarea evidenței* este la loc de cinste. Și în judecata asupra trecutului, și în cea asupra prezentului, întâi se pun ochelarii de cal, iar apoi se pornește la treabă. După principiul *politically correct*, o nulitate ca George Pruteanu devine o mare celebritate, pe când o celebritate ca Marin Sorescu devine «un scriitor de trei parale» (ar fi comic dacă n-ar fi tragic!). În momentul în care judecata noastră va fi una strict axiologică, climatul literar va ieși din «zona crepusculară» în care se află astăzi, devenind ceea ce trebuie să fie: climatul fertil, fecund, în care G. Pruteanu e la locul lui (adică jos), iar Marin Sorescu e la locul lui (adică sus)!”

□ Contrabalansarea criteriului etic cu cel estetic duce, în opinia lui **Bogdan Popescu**, la „*O balanță falsă*”. Autorii acestei Cronologii au surpriza de a afla că prozatorul, fără să știe, se gândește și la ei: „Mă întreb cu îngrijorare, privind spre viitor, dacă demersul de azi al «Caiete-lor critice» nu va isca zâmbete pe chipul vreunui cercetător. Parcă-l văd, peste zeci ori chiar sute de ani, îndepărtând colbul de pe o revistă străveche, aflătoare în rafturile Bibliotecii Academiei, punându-și în pipă tutun cultivat pe Marte și zâmbind nițelul superior: «Ia te uită ce naive preocupățiuni mai aveau și literații de la sfârșitul secolului XX! Cum adică să renunțe cineva la principiul autonomiei esteticului, atât de iubit de strămoșul Lovinescu?» Apoi adaugă închizând numărul 11-12 al revistei «Caiete critice»: «Ce vremuri or fi fost pe atunci, domnule!?!»”.

□ O „Siberie a spiritului” nu a existat nici în cinematografia românească, observă **Călin**

Căliman („Poetul rămâne, denunțătorii trec”): „Unul: mari curente sau școli cinematografice au apărut în epoci social-politice tulburi sau chiar ostile libertății de creație: neorealismul în Italia postbelică, un cineast ca Bunuel în Spania lui Franco, noul val cehoslovac înaintea «primăverii de la Praga» (pentru a lua doar câteva exemple, la întâmplare). Al doilea: în cinematograful românesc, ultimii ani ai dictaturii au fost însoțiți de adevărate filme-prohod, și ajunge, cred, să numesc niște titluri: *Sfârșitul nopții*, *La capătul liniei*, *Dreptate în lanțuri*, *Noiembrie*, *ultimul bal* (în lunile premergătoare Congresului al XIV-lea din noiembrie!). Asta după ce Mircea Daneliuc făcuse unul dintre cele mai bune filme ale sale, *Croaziera*, filmul unei corăbii care se scufundă pentru că are un comandant inept, stupid și incapabil...” □ Ca un fel de concluzie a anchetei, **Valeriu Cristea** declară: „*A apăra literatura din vremea comunismului nu înseamnă a apăra comunismul, ci literatura*”. Criticul pare nemulțumit de diferitele nuanțări, delimitări, precizări din răspunsurile la întrebarea 1 („Siberia spirituală”): „Într-o primă concluzie, a celor spuse până acum, să notăm faptul curios că în momentul de față există la noi scriitori autentici cărora le este *teamă* (eterna teamă de cenzură, de cenzura unor curente de opinie abil provocate și întreținute sau a unor simple – dar cu relații complexe – persoane, altfel cât se poate de simpatice și drăguțe) să accepte, cu toată gura, că în deceniile cu pricina în România s-a făcut și o literatură autentică. (...) Am reacționat, în urmă cu 15-20 de ani, la un mod nociv de *exagerare* a meritelor noastre. Nu ezit să reacționez astăzi la un mod nu mai puțin nociv de *minimalizare* a lor”. Cât despre legăturile biografiei cu opera, sau despre recitirile scriitorilor „pătați”, Valeriu Cristea recomandă obiectivitatea și luciditatea: „Sunt categoric pentru spunerea lucrurilor pe nume, atât în cazul lui Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, cât și în cel al lui Nae Ionescu, Mircea Eliade, Cioran. Sunt însă la fel de categoric împotriva răscolirii la nesfârșit a temeliei biografice, în speranța că poate astfel soclul și statuia se vor prăbuși. Împotriva întoarcerii forțate, ca sub arest, a autorului nu în opera, ci în viața sa, nu întotdeauna exemplară, a condamnării lui *triumfale*. Să înregistrezi «pete» e una, să vezi numai «pete» e cu totul altceva, boală curată, maladie psihică și mintală. Sau (și) sarcină de partid, politizare nerușinată a istoriei și istotiei literare”. Cu toate acestea: „Nu voi putea înțelege niciodată cum oameni inteligenți și culti, precum A.E. Baconsky sau Nina Cassian, au scris ceea ce au scris în acei ani”. La întrebarea 3 (raporturile etic-estetic) „aș rezuma așa: «Lovinescu contra Lovinescu». Cu mult înainte de 1989, d-na Monica Lovinescu a contribuit din plin – într-un izbitor paralelism cu eforturile «forurilor» de la București – la compromiterea criteriului estetic lovinescian. Niciodată asumat prioritar de către domnia sa – care avea cu totul alte sarcini – în judecarea literaturii. Văzută ca simplu pretext (bizara similitudine mai sus evocată continuă) pentru a-și impune, fiecare, propria politică. În ultimii ani, câțiva critici, încercând să mai dreagă lucrurile, au inventat un fel de

struțocămilă etico-estetică. Evident neviabilă. Celor care se declară apărători ai principiului estetic le dorim consecvență. Să a firme *valoarea* lui Crainic, dar și a lui Beniuc, dar și a lui Druță, ultimul prea puțin comentat la noi din considerente extra-literare”. ■ Literatura de sertar a scos la lumină și o revelație: opera lui Ion D. Sîrbu. ■ La punctele 5-6, despre statutul scriitorului după 1989 și despre eventuala reconciliere a oamenilor de litere, Valeriu Cristea se declară sceptic. Răspunsul său interesează în mod deosebit, criticul jucând rolul unui fel de „șap ispășitor” în această perioadă: „După mine, mai mult a pierdut decât a câștigat. Și-a pierdut colegii, prietenii. Începutul lui 1990 îmi evocă dimineața tristă de după un bal mascat. A mai pierdut și atât de necesara autocenzură. Totala libertate de exprimare? De ea au profitat mai ales ziaristii, mai puțin scriitorii ca scriitori, în orice caz nu aceia care au scris întotdeauna aproape numai ceea ce au vrut ei să scrie. Lucrând la volumul II al *Dicționarului personajelor lui Dostoievski* nu m-am simțit cu mult mai liber decât eram pe când lucram la primul volum al *Dicționarului*. (...) Democrația noastră suflă în pânzele celor obraznici. Timizii și modeștii pierd întotdeauna într-o competiție liberă, prea liberă pentru a împiedica amestecarea valorilor cu non-valorile agresive prin definiție. (...) Cu o singură categorie de oameni nu mă voi împăca *niciodată*: cu aceia care, *cunoscându-mă bine* (au avut și timp din belșug să mă cunoască!), m-au calomniat, au lăsat – sau au pus – pe alții să mă calomnieze ori, văzând limpede ce se petrece (o încercare pur și simplu de asasinat – moral, profesional și, de ce nu, chiar fizic) au tăcut mîlc, n-au scos o vorbă în apărarea mea. De aceștia, chiar și după *înviere*, mă voi ține deoparte”.

□ **Eugen Simion** descrie discuțiile literare postrevoluționare astfel: „***O interminabilă păruială de mahala din care nimeni nu mai înțelege nimic***”. Chiar în timpurile cele mai rele ale „Siberiei spirituale” s-au creat opere importante: „*Moromeții*, *Bietul Ioanide*, *Nicoară Potcoavă*, *Desculț* (în partea lui substanțială), *Cronica de familie*, *Groapa*, *Glasul* (remarcabila confesiune imaginară a lui Iulian Vesper), un număr din *Biografiile contemporane* (între ele *Proprietatea și posesiunea*) ale lui Petru Dumitriu, *Scrinul negru* (mai puțin romanul actualității), *Lupta cu inerția*... sunt câteva din cărțile bune și chiar capodoperele acestei epoci tragice”. Important este modul cum sunt judecate aceste opere, biografiile și, până la urmă, acea epocă: „Nu trebuie persiflată, nu trebuie să-i ignorăm, repet, fondul tragic. Atâtea talente s-au irosit, atâtea maculatură propagandistică a otrăvit mintea publicului și i-a pervertit gustul, în fine, atâtea scriitori eminenți s-au luptat cu cenzura și au fost nevoiți să-i cedeze!... Un coșmar bine reglat «de sus» și bine întreținut «de jos», de la bază (vestitele – între altele – demascări rituale de la Uniunea Scriitorilor; scriitorii bine plasați în organizația de partid rădeau tot ce se poate rade în materie de literatură evazionistă, intimistă, apolitică etc.) Dar, încă o dată, în acest coșmar au trăit și scriitori care și-au apărât talentul și au reușit să publice cărți pe care le citim și azi cu plăcere...” ■ În privința raporturilor

biografie-operă și despre „procesul comunismului”: „Ar trebui recitit eseuul lui Jaspers din 1946 despre cele *patru culpe* ale poporului german în vremea nazismului pentru a înțelege în ce măsură și cât este vinovat individul care trece printr-un regim totalitar... Acesta-i un proces grav și n-ar trebui lăsat pe seama pamfletarilor, oportuniștilor, fripturiștilor. Ei n-au odihnă și n-au, evident, niciun Dumnezeu. Efectul este că, după o vreme, totul devine confuz și irespirabil. Este ceea ce se întâmplă, azi, în presa noastră culturală. Un șir interminabil de «demasări», incriminări, injurii aduse, de-a valma, scriitorilor. Îndeosebi marilor scriitori. Nu știu cu exactitate, dar, după toate aparențele, Preda și Nichita Stănescu sunt în fruntea listei. Ei sunt contestați, moralmente, și în ultima vreme au început să fie contestați și estetic. (...) «Procesul compromisurilor» în literatura română nu-l pot face decât oamenii care n-au trăit, ei înșiși, în sfera compromisului sau, oricum, n-au făcut compromisuri majore. Și reprezintă ceva în literatură, au o credibilitate morală... Din nefericire pentru literatura română această temă gravă a încăput pe mâna a fel de fel de resentimentari, scriitori de mâna a zecea care au început să-i atace bezmetic pe marii scriitori. Praful s-a ales de «procesul comunismului»... O interminabilă păruială de mahala din care nimeni nu mai înțelege nimic... Ca să nu mi se reproșeze în mod prostesc, cum s-a făcut de atâtea ori, că apăr «nomenclaturismul» în literatură, precizez că analiza atitudinii morale a omului și a operei sale este absolut necesară și câtă vreme n-o vom face ca lumea (adică în spiritul adevărului și în respectul valorii estetice) nu vom putea ieși din marasmul publicistic de azi”. ■ Politizarea câmpului literar se poate manifesta foarte concret: „Dacă nu joc în același partid cu redactorii de la «Orizont», dispar numaidecât din orizontul lor de receptare. Plecând de la «România literară», mi-am pierdut, de a doua zi, talentul și onestitatea. Brusc, așa, ca apariția unei gripe asiatice. Dl. Virgil Podoabă, pentru care cu zece ani în urmă m-am dus special la Oradea pentru a-l sprijini, a uitat că exist în literatura română sau mă injuriază în «Vatra» sa culturală. «Viața românească», revista condusă de colegul meu de generație, Cezar Baltag, a devenit peste noapte elitistă și occidentalistă și exclude numele meu și al altor scriitori români din orice bibliografie. Nu mai contează că, timp de 30 de ani, am apărut cât am putut literatura autentică și că în cele aproape 3.000 de pagini câte însumează cele patru volume din *Scriitori români de azi* nu fac decât să apăr cu dinții bătrânul criteriu estetic... Contează doar că, azi, nu joc valsul politic la modă...” ■ Despre criteriul etic: „Să rămânem la principiul *autonomiei esteticului* pentru care au luptat Maiorescu și Lovinescu. Fără el, judecata critică nu-i posibilă. Apare, fatal, confuzia de valori împotriva căreia, iarăși, a luptat toată viața E. Lovinescu. Nu cred că acest principiu s-a perimat. Omul de cultură poate, desigur, să facă politică activă dacă simte că are vocație în acest sens și, mai ales, dacă are timp s-o facă. Dar să nu confunde planurile, să nu amestece criteriile. Dacă este critic literar, el n-are voie,

oricum, să politizeze judecata de valoare”. ■ Despre revizui (4): „Revizuirea este, după mine, de două feluri: 1) în sens lovinescian (revizuirea în timp, autorevizuirea critică, situarea operei în perspectiva istoriei literaturii etc.) și 2) revizuirea morală după epocile de mare criză istorică. Prima este necesară și fatală, și orice critic adevărat o face. O face și literatura pe măsură ce apare o nouă sensibilitate estetică și apare o nouă generație critică. A doua este cu mult mai profundă. Cazul epocii noastre este elocvent. După '50 de ani de totalitarism de stânga este firesc să recitim cărțile și să vedem ce rămâne din ele. Este, de asemenea, firesc, să analizăm și comportamentul moral al creatorului în vremuri așa de rele... Nu-i nimic de ocultat în această privință. Să ascundem faptul că M. Sadoveanu a scris *Mitrea Cocor* și că acest roman este regretabil din toate punctele de vedere? Că un alt mare scriitor, G. Călinescu, a lăudat pe A. Toma în Aula Academiei? Că M. Beniuc, productiv ca o uzină de detergenți, a scris zece mii de poeme encomiastice și doar o sută de poeme bune? Că tinerii poeți din anii '60 au idealizat și ei «Comuna de aur» și că au publicat poeme de care azi, în mod sigur, se rușinează? Ar fi să negăm evidența... Trebuie scris corect, obiectiv, în spiritul adevărului, ceea ce înseamnă cu *înțelegere* și cu respect pentru talentul încercat, apăsător, asfixiat de barbariile istoriei...”. Pe de altă parte: „Niciodată dl. Paul Goma n-o să poată lua locul lui Preda, cum crede dl. Ion Simuț, și în vecii vecilor dl. Gh. Grigurcu n-o să-i elimine din literatură, cum dorește cu atâta ardoare, pe Nichita Stănescu, G. Călinescu, Arghezi, Sadoveanu, Preda... Și, oricât ar persevera dl. S. Damian, n-o să reușească, sper, să revizuiască după gustul lui literatura română postbelică. Ceea ce nu înseamnă că n-are dreptul să încerce. Eu, unul, nu-l împiedic în niciun fel. Dar am dreptul să întâmpin cu scepticism revizuirile sale...”. „Literatura scrisă în exil nu răstoarnă, cred, ierarhiile literare existente. Oricum, nu prea mult. Le completează, este adevărat. În ce privește literatura de sertar, ea mi se pare elocventă doar în domeniul memorialistic. Ceea ce nu-i de neglijat”.

● După alegeri, când „viața breslei scriitoricești pare să se fi răcorit brusc, de parcă o pastilă neutralizatoare ar fi fost aruncată în recipientul în fierbere de la începutul anului 1990”, Alexandru Vlad publică în „Vatra” (nr. 11-12) editorialul *Cafeaua păcii*: „Până acum toate evenimentele care avuseseră loc în acești aproape șapte ani și care polarizaseră toată societatea, sau mai degrabă a căror abordare politică polariza societatea, se repercutau spectaculos și radical în lumea divizată după opțiunile politice ale scriitorilor, deși nu e sigur că era vorba de opțiuni cu adevărat politice – doctrinare sau eventual ideologice – ci mai degrabă niște partizanate. Incompatibilități anterioare, personale sau de grup, interese de moment, accesul la onoruri oficiale și altele asemenea au deschis o adevărată bătălie a spiritelor, în care nu întotdeauna limbajul și argumentele folosite relevau adevărata miză”. □ Pentru rubrica „Vatra-Dialog”, Sorin Preda realizează un interviu cu Ion Bogdan Lefter:

„Provocarea unui reformism radical”. Pornind de la recenta sa experiență de la filiala din România a postului de radio „Europa liberă”, Ion Bogdan Lefter nu are nimic împotriva implicării scriitorului în alte activități „impure” (cum ar fi și viața civică), situate oarecum în conformitate cu înscrierea într-o vârstă postmodernă: „În legătură cu meseria noastră mai circulă încă în spațiul românesc o prejudecată puristă derivată din teoriile moderniste ale autonomiei esteticului: aceea că literatura și – prin extensie – artele sunt corupte, detur-nate, degradate dacă se lasă antrenate în amestecuri cu non-literarul și non-artisticul. Pe cale de consecință, scriitorii și artiștii care lucrează în zone conexe esteticului pur (acesta din urmă – oricum greu de definit, nu-i așa?!) «abdică» și «își pierd timpul». Însă există și modele nonpuriste ale creativității. Înainte de modernism și după modernism, discursurile artistice s-au impurificat voluptos. Și mulți mari scriitori dintotdeauna (îmi vine să zic că mai toți marii scriitori) s-au «risipit» în genuri varii și în ocupații varii”. Criticul se referă apoi la generația proprie și la peisajul în care ar fi silită să evolueze: „Generația noastră a oferit și continuă să ofere micii noastre culturi marginale provocarea unui reformism radical, a unei mize pe dinamica simultan locală și transnațională a realităților acestui sfârșit de mileniu. Am – mărturisesc – un sentiment dublu când mă gândesc la soarta acestui ambițios proiect intelectual și creativ, mi se pare că gata, «partida e câștigată» și tot ce e cu adevărat viu în viața culturală a acestor ani intră în arcul cuprinzător al postmodernității noastre incipiente; dar simt și reacția viguroasă de conservare a bătrânelor mentalități incapabile să înțeleagă ce se întâmplă – sau care înțeleg dar fac tot ce pot pentru a împiedica inevitabilul. Vom reuși să înfrângem lentoarea acestei broaște țestoase?” ■ O bună parte a discuției se desfășoară în jurul ASPRO: „Au trecut doi ani și ASPRO a devenit în cultura română de astăzi o realitate peste care nu se poate trece. ASPRO există, e căutată, e remarcată. ASPRO își spune cuvântul, organizează dialoguri și reuniuni publice de tot felul, dă premii și are – în genere – o activă prezență «mediatică». E un tip nou de asociație scriitoricească, de dimensiuni mici sau medii, orientată pragmatic, către proiecte concrete și cu ambiția de a contribui la marea reformă de structură de care cultura noastră are nevoie pentru a-și putea promova valorile. E un nou model instituțional în context românesc. De unde și unele dificultăți, așa-zicând «obiective» de acceptare, pe care le-am întâmpinat.” În schimb, referirile la Uniunea Scriitorilor sunt următoarele: „Asemeni coloșilor industriali, învechiți, «neperformanți», Uniunea a fost menținută în viață fără să fie în niciun fel «restructurată» și «re tehnologizată». Și s-a perpetuat aroganța greoaie a foștilor deținători de monopol, la început disprețuitori și mai apoi din ce în ce mai iritați de diversificarea pieței libere, a inițiativelor și a instituțiilor care le promovează. Pendulând între derută și agresivitate, între poza țănoșă și caraghioslăc, Uniunea s-a refugiat în forma ei actuală în acțiuni protocolare, pompieristice, cu participări cât mai numeroase

și – dacă se poate – cât mai sonore, cu protocol cât mai costisitor, acoperit din sponsorizări binevoitoare, strategia fiind aceea de a demonstra deopotrivă utilitatea și prosperitatea unei instituții vechi într-o lume nouă. Ce se ascunde dincolo de o asemenea fațadă? Se ascunde mizerabilul statut al scriitorilor români de azi, lipsiți de drepturi cetățenești elementare și de protecția socială de care se bucură restul populației. (...) Un sindicat puternic ar fi trebuit să devină Uniunea noastră după 1989, un sindicat care să ne protejeze și să influențeze activ reforma legislativă în conformitate cu interesele noastre profesionale. Nimic din așa ceva, deocamdată.” ■ În opinia lui Lefter, piața literară și culturală ar fi una de tranziție între două modele economice și administrative antitetice: „În această zonă, a valorilor simbolice, s-a produs cel mai rapid dispariția monopolului de stat, centralizat, înlocuit aproape peste noapte de pluralismul capitalurilor particulare. O bună parte a elitelor noastre artistice nu s-a adaptat la regulile și la ritmurile pieței libere, concurențiale și a căzut – în schimb – într-un defetism acuzator la adresa consumismului cultural și într-o uimitoare atitudine nostalgică față de «vremurile bune» ale regimului comunist. Fiindcă pe-atunci, până în 1989, pe banii statului, chit că și cu puținică cenzură, vedetele profesiunilor creative își publicau mai ușor cărțile sau cataloagele de expoziție, după care savurau puzderia de cronici laudative și de cununițe cu lauri de care aveau iute și degrabă parte. Competiția produselor culturale a devenit astăzi mult mai dură. Foștii senatori de drept nu pricep ce se întâmplă. Mediocritățile cu ștaif nu-și mai pot face auzite glasurile. Orgoliile mari și mici rămân nesatisfacute. Concluzia?: «moare cultura română»”. □ În cadrul rubricii „Eveniment editorial”, sunt comentate volumele Monicăi Lovinescu *Unde scurte, V-VI*; scriu: Iulian Boldea, *Memorie și adevăr* și Ion Pop, *Un „catalog de obsesii”*. În opinia lui Ion Pop, prin aceste volume s-ar contura „o cronică dintre cele mai vii a literaturii și culturii române din ultimele vreo trei decenii”, peste care „niciun cercetător al accidentatei istorii a literaturii noastre din această perioadă nu va trece”. Criticul reține, din această „prețioas[ă] arhivă vie”, câteva dintre notațiile Monicăi Lovinescu, tot atâtea „sarcini decisive, de extremă urgență”: „«În fața cameleonitei, cu toții dispunem de o armă decisivă: memoria. Să n-o lăsăm să ruginească»” (este vorba de pretențiile lui Eugen Barbu de a fi fost victimă a Securității); intelectualii „«să vegheze de unde știu ei, de la cabinetele ministeriale până la redacțiile revistelor, de la biroul lor și până în stradă, la recucerirea amintirii, la reînvățarea alfabetului vertical, la curățirea limbajului, la practicile democrației, la respectarea dialogului, la reinventarea discuției»”; „«Dacă o bună parte din intelectualitatea română a ieșit din Bibliotecă pentru a se instala în Cetate, nu înseamnă, credem noi, niciun fel de trădare. Biblioteca știe să aștepte, nu e grăbită ca Istoria»”; ar trebui făcută „«despărțirea de caragialism»”, pentru a lua „«O pauză în deriziune. O pauză în zeflema. O pauză în moft. Atât cât să luăm măsura exactă a lucrurilor și a posibilităților noastre

de a făuri o opoziție credibilă. Pe măsura sacrificiului celor care, în decembrie 1989, și-au dat viața pentru o libertate reală». Reținem și următoarea radiografie a românității: „pendulăm între *Miorița* (compelxul nostru de superioritate) și «Moftul român» (complexul de inferioritate)”. □ „Țintă fixă” a acestui nr. este Gelu Ionescu. Al. Cistelean îl intervieuează pe larg (*60 de ani de melancolie. „Reevaluarea va fi foarte drastică”, „Vatra-Dialog”). Criticul se pronunță în chestiunea revizuirilor: „Ce poate rămâne de pe urma unor scriitori precum: Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Titus Popovici, Dinu Săraru, Aurel Baranga sau Paul Everac – exemplele s-ar putea înmulți până la a umple câteva pagini, din nenorocire? Nimic, poate că într-o viitoare istorie a literaturii să li se consacre nu mai mult de o frază sau un paragraf. (...) Dar să luăm și cazul Geo Bogza: ce să reținem din ceea ce a scris el după '47, uitând, dacă vrem, de entuziasmele sale impresii de călătorie în defuncta URSS? Cartea *Oltului* și-a stricat-o singur – și va trebui să nu ținem seama de ultima ei redactare, mult inferioară primeia. Rubrica sa de la «Contemporanul» și «România literară» strânsă în volume precum *Paznic de far?* Sărăcuțe și conjuncturale notițe, ridicol ilustrate cu ploi tremurați (...) un fel de «mârâieli» care sigur ca nu-i aduceau grațiile puterii ceaușiste – dar nici acte de mare curaj nu pot fi numite. (...) Sunt convins – dar poate greșesc, cine nu riscă a fi în eroare când face imprudența de a vorbi despre viitor? – că reevaluarea va fi foarte drastică – și că cei care vor veni nu vor avea nici măcar înțelegerea sau menajamentele pe care le mai putem avea noi azi, știind că un scriitor sau altul, în viața literară, a fost de partea cea bună – și nu în tagma partidului și securității. Criteriul? Firește, cel al valorii operei, valoare estetică și ideologică – aceasta, implicită sau explicită.” ■ În această privință, Gelu Ionescu se delimitează de poziția lui Nicolae Manolescu (v. *supra*, 19 mai, interviul din „Adevărul literar și artistic” și 26 iunie-2 iulie, editorialul din „România literară”): „Sunt într-un dezacord aproape total cu N. Manolescu, din câteva puncte de vedere. Ca să rămân la termenii săi, a fost oare literatura română o «oglină necruțătoare» când, din câte îmi amintesc, nu prea știu cărți «necruțătoare» scrise și publicate în țară înainte de '89 nici despre închisori, despre Canal, despre colectivizarea forțată și sângeroasă a agriculturii, nici despre tragedia industrializării, despre frigul și foamea «anilor lumină», nici despre crimele de la Pitești, despre teroarea securității (...) Nu cred de loc, dar absolut de loc, că adevărurile mari și teribile ale anilor dictaturii comuniste au fost scrise și publicate «pe față», dar știu bine că aceste adevăruri au fost atinse și strecurate în multe cărți și că meritul autorilor lor de a spune măcar părți din adevăr și de a nu minți, conform cerințelor oficiale, e incontestabil – și nimeni nu li-l va lua. (...) Nimeni nu poate cere altcuiva să fie erou, nimeni nu poate cere cuiva să riște a nu avea din ce trăi sau a înfunda pușcări. Nimeni nu are dreptul acesta. De aceea excepțiile, precum Paul Goma, Bujor Nedelcovici și alți câțiva, sunt notabile, importante, deși, cum spuneam, nu este de loc sigur*

că reevaluarea de mâine va ține seama de curajul lor mai de mult decât de valoarea literaturii lor. Și noi nu vom mai fi pentru a ne aminti ce au reprezentat pentru noi aceste bucăți de adevăr din cărțile lui Preda, Buzura sau Toiu.” ■ Gelu Ionescu se pronunță și în mult discutata chestiune a „colaboraționismelor” de dreapta sau de stânga: „Pentru mulți, între care chiar Monica Lovinescu și Matei Călinescu, «legionarismul» unor texte ale lui Eliade, Noica sau Cioran a fost o surpriză. (...) Încă o dată, foarte bine că s-a vorbit – nu suficient, cred – despre toate acestea, că s-a putut observa amploarea unei orientări de proporții către extrema dreaptă, spre care s-au îndreptat mulți intelectuali români importanți, unii din ei rămași la aceleași convingeri până la sfârșitul vieții, alții ascunzându-și trecutul, alții dezavuându-l, ca Cioran, de pildă. Cartea lui Z. Ornea despre anii '30 este un admirabil început de cercetare a epocii. Nu văd însă de ce colaborarea cu comunismul a unor personalități marcante ale culturii și literaturii noastre rămâne aproape nediscutată. Numai pentru că generațiile de peste '50 de ani o știu, o cunosc și chiar nu mai vor să-și amintească de ea? Pentru că intelectualii, scriitorii au un nedeclarat și, de cei mai mulți, nerecunoscut complex de vinovăție: acela că au tăcut, sau că nu au spus lucrurilor pe nume, ci numai pe jumătate; sau că au fost, din slăbiciune, membri de partid; sau că le-a fost, pur și simplu, frică? Secretă culpabilitate pentru că nu au fost solitari cu puținii dizidenți sau protestatari, precum Paul Goma, Dorin Tudoran, D. Țepeneag sau Mircea Dinescu – vorbesc acum numai de scriitori? Pentru că au tăcut când a fost ucis Babu Ursu? Și mă întreb: de ce atâta lipsă de curaj în a asuma nu crime, ci convingeri eronate sau slăbiciuni, căci tot omul le are? De ce atât de puțini au vorbit despre trecutul lor, precum au făcut-o Octavian Paler sau Al. Paleologu sau S. Damian sau Ion Ianoși? De ce atât de rari sunt cei care își declară suferința de a fi trăit în duplicitate, chiar atunci când au făcut și multe lucruri importante, valoroase? E acesta răspunsul pentru care nu se scrie nimic sau aproape – una din excepții este Alexandru George – despre colaborarea conjuncturală – căci de convingeri nu poate fi vorba – a unor mari personalități cu dictatura comunistă? De pildă despre publicistica desgustător-propagandistică a lui G. Călinescu – neobligat de nimeni să o scrie, neconstrâns de nimic (decât, probabil, de orgoliul de a fi în Academie și în semi-grațiile regimului?). Alternativa, în 1950, nu a fost pentru toți intelectualii de frunte ai țării: închisoare sau pactizare publică cu puterea. Alternativa a fost pentru mulți dispariția din cultură, interdicția de nume, amenințarea cu foamea. Cu siguranță că era foarte grea și că puțini au rezistat – și, nefiind Dumnezeu, nu avem dreptul de a condamna pe nimeni – dar avem dreptul de a ne întreba despre ei, așa cum ar trebui să ne întrebăm și despre noi. (...) Putem deci să ne întrebăm și să lăsăm faptele să vorbească, așa cum sunt, neuitând nici că, în schimbul acestor compromisuri, unii au făcut mult «bine» culturii țării și noilor generații, dar și că ei au constituit un exemplu

moral nociv pentru noi toți, chiar cei care am profitat de prezența și cvasi-puterea lor «oficială»”. □ Este publicat un fragment din *Copacul din câmpie*; iar despre opera criticului scriu: Iulian Boldea, *Analiză și interpretare* (despre *Romanul lecturii*, 1976); Andrei Bodiu, *Nonconformismul ca formă de existență*; Al. Cistelean, *Proto-ionescianismul* (ultimele două, despre *Anatomia unei negații*) etc. □ În *continuarea unor dezvoltări* începute în nr. anterior, Alexandru George adaugă: „Există măcar două opere care se bucură de un mare prestigiu nemeritat și care acționează nefast, deși sunt nule ca valoare artistică (ceea ce nu e cazul cu *Scrisoarea a III-a* (sic!) de Eminescu) și eu le citez mereu în această calitate: romanul *Scrinul negru* de G. Călinescu și *Cel mai iubit dintre pământeni* de Marin Preda”. „Eșecul” lui Marin Preda i-ar fi servit ca stimulent pentru propriile scrieri: „Poate că dorința de a dezvoltă situația unui tânăr intelectual în anii terorii staliniste și mai apoi în cea de «dezgheț» din anii următori mi-a fost întărită tocmai de grava insuficiență a încercării lui Preda, larg difuzată și copleșită de laude, mai ales pentru problemele de «conștiință» și de «curaj», descoperite de unii în acest roman eșuat”. Romanele sale ar avea, așadar, și un sens reactiv, „împotriva erorii (foarte vinovate) a lui Preda, dar și împotriva unei viziuni simplificatoare și inadecvate”. Cât despre intervențiile sale în chestiunea „revizionismului”, criticul le justifică astfel: „am respins din capul locului aiurismul în disciplina noastră și am încercat prin ea să introduc oricum un quantum de raționalitate în actul judecării și formulării unei sentințe, mai aproape de stilul de tribunal decât de cel liric, metaforizant, care a bântuit în critica noastră ca una dintre cele mai nefaste moșteniri călinesciene (eu mulțumindu-mă cu calificativul, de mândrie, pe care mi l-a dat Valeriu Cristea, «cel mai plat critic al literaturii (cred) actuale»)”. □ Angela Marinescu îl interviuează pe Dan-Silviu Boerescu („*Democrația este o ficțiune*”; D.-S.B. consideră însă că „*generația este o ficțiune mercantilă a criticilor*” ar fi dorit un titlu „mai șocant” pentru acest interviu). Reținem asocierile: „Aldulescu este – am mai spus-o – un Panait Istrati cu superioară vocație artistică, Daniel Bănulescu – un Ion Creangă răspopit a doua oară, Andrei Bodiu – un Adrian Maniu la fel de timid, dar cu mai multă școală textualistă, Boerescu – un Lefter (Elena Ștefoi a lansat acest zvon), aproape la fel de intolerant, însă mai deschis spre palinodii senzuale, (...) Horia Gârbea – un Vișniec de dinainte de Vișniec, născut din doi bărbați cu brațe tari și cu voința oțelită (Flaubert și Conan Doyle, ca Traian și Decebal) (...), Marius Oprea – un Odobescu jubilând în arhivele Securității, Iustin Panța – o Adela Greceanu avant la lettre, Răzvan Petrescu – un Mircea Horia Simionescu care n-a debutat la 40 de ani, ci mult mai devreme, Ioan Es. Pop – un Radu Gyr înțărcat cu palincă, Cristian Popescu – orice, numai Cărtărescu nu, Simona Popescu – o Hortensia Papadat-Bengescu mai vioaie, Răzvan Popescu – un Pamfil Șeicaru de la BBC; Cătălin Țirlea – un Caragiale (I.L.) cum nu-i place lui Alex. Ștefănescu”.

● Mihaela Ursa subliniază, în nr. 11-12 al revistei „Familia”, ***Două modele ale optzecismului românesc*** („Criterion”): *tel quel*-ismul francez, într-o primă fază, „avangardistă” și, mai apoi, postmodernismul pe filieră americană. „Între aceste două modele, proza optzecistă va înregistra o tot mai acută orientare spre ipostaza nou-umanistă a postmodernismului, abandonând, în cele mai multe cazuri, experimentalismul neinteresat de mutațiile de sensibilitate, în favoarea unei formule care fie că recuperează nostalgic o naivitate a vârstei de aur a scrisului, fie că vizează reinvestirea subiectivă a acestuia, «corpul» real al subiectului creator”, adaugă Ursa la finalul intervenției sale.

● În nr. 11-12 din „Steaua”, cu prilejul împlinirii a 47 de ani de la apariția revistei, Aurel Rău își propune ***A vorbi despre un profil***. □ Comentând volumul lui Laurențiu Ulici *Literatura română contemporană*, Florin Mihăilescu se referă la ***Dilemele lecturii critice***, și anume „aceea dintre lectura integrativă și cea izolantă, iar apoi aceea dintre lectura istorică și cea sincronică, spre a împrumuta o disociere mai veche a lui E. Lovinescu”: „Criticul de actualitate citește îndeobște opera în intratextualitatea ei, în vreme ce un istoric literar e obligat să o recepteze în contextualitatea sau chiar, adeseori, în intertextualitatea ei. (...) Articolele au toate ca punct de plecare cronici de actualitate, pe care autorul le-a revăzut firește și le-a completat, fără a le putea însă restructura în totalitate spre a le dota cu mai multă atmosferă ambientală și cu mai multă respirație istorică. Textele panoramei rămân în consecință o suită de medalioane, organizate categorial, «pe căprării», ar zice cineva într-o pastă verbală mai groasă, medalioane scrise cu un condei incontestabil alert și mai cu seamă pertinent. (...) Tot astfel lectura lui e mai mult traductivă (decât neapărat productivă), lectură-traducere a textului, preocupată adică mai curând de transparența și mai puțin de transcendența lui. E oarecum deosebirea lui Zumthor dintre lectură și interpretare, pe care și Ulici o citează de câteva ori”. □ Corin Braga se desparte de aceia care consideră că viziunea lui Petru Dumitriu despre aristocrația românească ar fi una manevrată ideologic; dimpotrivă, în opinia acestui critic, tabloul oferit ar fi unul eminamente insidios (***Cronica aristocrației***, „Reeditări-Reevaluări”): „În conglomeratul scrierilor din acești ani, capodopera (*Cronică de familie*) coabitează în simbioză netulburală cu sublitteratura (*Cronică de la câmpie, Drum fără pulbere*). Este ciudat cum ele reușesc să rămână totuși separate ermetic, ca două lichide dc esențe diferite în suspensie. *Cronică de familie* este corodată într-o măsură surprinzătoare de mică de înfiorătorul dogmatism ce sufocă *Cronică de la câmpie* sau *Pasărea furtunii*. (...) Romanul lui Petru Dumitriu nu este cronică mării și prăbușirii unei familii, pentru că aceasta nu decade prin subțiere a sângelui și tarare etică. Imoralitatea Cozienilor nu este degenerescentă, în ciuda unor cazuri de completă descompunere, ci este în slujba unui libido tonic, a unei voințe de viață de coloratură schopenhaueriană, dacă nu chiar darwiniană. Familia nu se surpă din interior, ci este distrusă fizic

de noul regim. Naufragiul unei întregi clase, în ciuda unor șarje ironice din partea autorului, nu este privit din perspectiva cinic-derizorie a lui Călinescu din *Scrinul negru*, ci printr-o lentilă care capătă uneori culori tragice. Mecanismele și logica internă a creației nu au putut fi deturnate de mesajul ideologic mai mult sau mai puțin discret suprainprimat epilogului. Acordul final, cu reverberație profundă, al *Cronicii de familie*, nu este unul triumfal, de glorie a comunismului, ci unul cathartic în sens aristotelic, provocând spaimă și milă pentru lumea pe care noul regim a distrus-o”. □ Virgil Mihaiu comentează volumul lui Mircea Dinescu *O beție cu Marx (Neînfrânt avânt poetic-polemic)*; reținem mărturisirea lui Dinescu însuși: „Fusei, carevasăzică, și eu un dobitoc ambiguu pe scara evoluției disidenței românești, cu prea puțin păr pe piept ca să fiu considerat o gorilă de categorie grea și cu prea multe opinteli în verticalitate ca să fiu luat drept om. Surprinzându-mă eu însumi în postura de traficant, cu 33 de semi-poezii în traistă – unele străinate – mă dădui, iacătă, singur pe mâna poliției, ca să nu mai vină alții să mă părăscă și să mă arate cu degetul că beau cu Marx după ce i-am împușcat stafia”.

● În nr. 11-12 din „Poesis”, George Vulturescu publică prima parte a unui serial despre volumele apărute în seria *Poezii orașului București* (I): 1. Angela Marinescu, *Cocoșul s-a ascuns în tăietură*; 2. Ioan Es. Pop, *Porcec*, 3. Lucian Vasilescu, *Sanatoriul de boli discrete*.

DECEMBRIE

4 decembrie

● În nr. 45 din „Luceafărul”, Romul Munteanu propune o serie de *Reflexo-reverii struțocămilești* („Cronica literară”), pornind de la volumul lui Ioan Flora: „De fapt, Ioan Flora cultivă un gen de postmodernism târziu, alcătuit după un rețetar personal, fundamentat pe impactul dintre cărți, cuvinte, idei, prelungite toate într-o altă cutie de rezonanță, reprezentată de spiritul altei epoci. Autorul acestui *Discurs asupra struțocămilei* nu are obsesia poeziei alegorice a cuvântului, deși nu o evită, nu se retrage într-un limbaj aparent perimat, pentru a da culoare unei alte modernități, așa cum procedează M. Cărtărescu în *Levantul* (1990), pornind de la pretextul *Țiganiadei*. Dar alegoriile ieroglifice ale lui scriitorului Ioan Flora au o bătaie lungă, într-o postmodernitate românească târzie. Ele sunt ficțiuni asupra imposibilului, reflecții despre putere, meditații privitoare la devenirea omului din copilărie spre moarte, gânduri despre adevăr și toleranță, machete ale poeziei în curs de a se face, sofisme elocvente despre sensurile dreptății în lume etc.” □ Ion Stratan este prezent cu o serie de poeme din ciclul *Cimitirul de mașini noi*. □ Horia Gârbea publică piesa *Cine l-a ucis pe Marx*. □ Semnalăm și interviul Roxanei Sorescu: *Cu Eva Behring despre literatura exilului românesc*;

printre subiecte: relația exil-expatriere; exilul ca temă literară; exilatul și factorul-limbă; etapele principale ale exilului românesc (anii 1945; anii '60; 1971) etc.

- Ca reacție la unele observații făcute de Valeriu Cristea în nr. 9-10 din „Caiete critice”, în „România liberă” din 4 decembrie, un anume Vladimir Alexe publică un rechizitoriu intitulat *Nostalgii comuniste pe banii contribuabililor! Cât timp se mai face cultură comunistă pe spinarea statului român?* („Cultură”); pentru această surprinzătoare dispută, v. *supra*, septembrie-octombrie, „Caiete critice”.

- În nr. 48 al „României literare”, Gabriel Dimisianu pledează pentru o depolitizare a spiritului critic, confiscat fie de Putere, fie de opoziție, cu atât mai mult cu cât recentele alegeri prezidențiale au inversat cele două compartimente (*Spiritul critic între Putere și Opoziție*, „Actualitatea”): „Eu cred că spiritul critic are a proceda în societatea noastră fără să discrimineze între Opoziție și Putere, ba chiar să lase în uitare aceste noțiuni de care, oricum, se face la noi prea mult caz. Indiferent în ce zonă ar acționa, spiritul critic se cuvine să recurgă, pentru oricine și pentru orice fapte, la aceleași măsuri de judecată, la aceleași criterii și în sensul impunerii cu orice preț a adevărului. Adevărul nu este partizan, nu «ține» cu Opoziția sau cu Puterea, și dacă poate fi neconvenabil unuia sau altuia, pentru toată societatea nu poate fi decât benefic”. □ În izbânda lui Emil Constantinescu, Gheorghe Grigurcu vede *Strălucirea speranței*: „Hidra totalitară, devenită, prin vicleană metamorfoză, una criptototalitară, se retrage în penumbra letală a înfrângerii, de unde e de prevăzut că nu va mai reveni niciodată”. Pe de altă parte, Gh. G. își imaginează și ce „decepție se află acum în sufletele crispate ale «apoliticilor» și defetiștilor, ale tuturor zelatorilor celui de-al «treilea pol», care și-au închipuit că l-au prins de picior pe Dumnezeu cotrocenist”. □ Z. Ornea salută și *Al doilea volum din jurnalul „Sburătorului”* („Cronica edițiilor”; este vorba de E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, note de Alexandru George și Gabriela Omăt, Editura Minerva, 1996). Este apreciată în mod deosebit calitatea secțiunii de note și comentarii care însoțesc notațiile nu o dată eliptice ale criticului interbelic: „Însemnările, pentru a fi înțelese, au nevoie de clarificare prin adnotări migăloase într-o secțiune corpolentă a aparatului critic. Mărturisesc că am citit și acest volum, consultând, aproape avid, adnotările din aparatul critic care mi-au clarificat, chiar mie, care cunosc bine epoca și ambianța «Sburătorului», multe chestiuni care, altfel, rămâneau obscure”. □ Referiri la „textualism”, la propria stare de sănătate, la romanul *Zodia scafandruului* sau la generația '80 aflăm dintr-un material intitulat *Cristian Teodorescu în dialog cu Mircea Nedelciu*. „Textualismul”, spre exemplu, e „un reper printre altele, preluat critic, uneori parodiat. În fond, literatura se hrănește din literatură. Virgiliu l-a citit pe Homer, Dante pe amândoi și tot așa. Cu textualismul am

avut mai întâi o relație de studiu, în facultate. Pe urmă, după ce publicasem câteva cărți și mai apăruseră și alți prozatori optzeciști ne-am trezit cu textualismul ca etichetă. Ni se aplica uneori ca acuză de cosmopolitism. (...) Reiau: pentru mine textualismul a fost un reper printre altele, nici măcar în primele trei ca importanță”. ■ La solicitarea autorului intervievat, se publică, în nr. '50 al aceleiași publicații (din 18-24 decembrie), și răspunsul la una dintre întrebările adresate de Cristian Teodorescu, referitoare la ASPRO și US, în care Nedelciu se delimita complet de politica ultimei instituții: „Nu știu de care «ale sale» își vede Uniunea Scriitorilor pentru că principala problemă a profesiei, reorganizarea Fondului literar în societate de gestiune colectivă a dreptului de autor nu s-a rezolvat, nici măcar nu a fost atacată în mod serios ca problemă. În schimb noi, cei care am aderat în '94 la ASPRO, am fost puși în situația de excluși din Uniunea Scriitorilor din ambiția stupidă a unor colegi. Continuăm să ne apărăm în justiție de acest abuz, dar între timp suntem blocați, nu putem prelua noi inițiativa organizării drepturilor profesionale. Sper ca justiția să-și spună cuvântul cât mai curând”. ■ La rândul său, redacția revistei (aflată sub tutela US) precizează că nu ar fi publicat încă din nr. 48 și răspunsul la această întrebare „pentru a-l cruța pe intervievat de inevitabila precizare că afirmațiile domniei sale sunt riguros inexacte”. În comunicatul redacțional se mai precizează următoarele: „Niciun membru ASPRO nu a fost pus în «situația de exclus» din Uniunea Scriitorilor, numeroși membri ASPRO au primit premii ale Uniunii Scriitorilor (care, conform statutului, nu se acordă decât membrilor Uniunii Scriitorilor) și au avut în continuare acces la casele de odihnă și creație ale Uniunii Scriitorilor”.

● În nr. 49 din revista „22”, Florin Gabrea se întreabă – **Și cu Paul Goma cum rămâne?** („Accente”): „Ce-ar putea face pentru Paul Goma Uniunea Scriitorilor – cu un președinte, Laurențiu Ulici, intrat de curând în Parlament –, care a găsit răgazul, înțelegerea și oportunitatea primirii «genialului» Petru Dumitriu, venit în plină campanie prezidențială cu opțiunea gata pregătită? Ce-ar putea face revista «România literară», de unde Paul Goma «a cam fost dat afară» în 1973? Ce-ar putea face Președinția Republicii, nouă, reformată (politic, nu religios) și «mult mai umană» (...) Ce-ar putea face Fundația Culturală Română, care coordonează activitatea câtorva centre culturale românești, bine plasate în teritoriul european. Ce-ar putea face Ministerul Culturii sau ce-ar putea face Primăria Capitalei? Nu știu și nici nu am intenția să sugerez. Știu doar că nu poate fi vorba de o deplină normalitate, aceea în care Paul Goma nu poate striga, aici [în Piața Universității, după alegeri, *n.n.*], alături de noi, «Am învins!» și, mai ales, «Suntem acasă!». □ Gabriela Adameșteanu scrie, tot în acest nr. 49, „pe marginea polemicii dintre Gabriel Andreescu, Cristian Tudor Popescu și Octavian Paler”: **O trăsătură ne-europeană: aroganța elitei.** (Este vorba despre o polemică inițiată de Gabriel Andreescu în nr. 48 din revista „22”, din 27 noiembrie-3 decembrie,

publicistul afirmând că C.T.P. ar fi un „mercenar (...) care nu ar trebui primit în nicio asociație a jurnaliștilor din România”, iar „Adevărul”, „urmașul «Scânteii»”) ■ Polemica este elocventă și pentru tensiunea care începe să se reinstaleze între „tabere” publicistice diferite. ■ După toate aparențele (intervenția este, în bună parte, și aluzivă), de aroganță ar suferi atât Gabriel Andreescu, cât și H.-R. Patapievici (care se îndoia de capacitatea de reacție politică a poporului român): „Mult discutatele scrisori adresate de tânărul universitar H.-R. Patapievici ambasadorului Al. Paleologu sunt proba unei asemenea stări de spirit, depășită, în parte, după opinia mea, chiar în momentul publicării lor. Rezultatul alegerilor din toamna lui 1996 a mirat nu doar cancelariile și ambasadele străine, ci și elita autohtonă, ce va descoperi că, pe neștiute și neajutați de nimeni, mulți dintre «ei», dintre oamenii sortiți, după părerea sa, hibernării politice și informative, exilați pe viață într-o gubernie îndepărtată a dezinformării trecuseră de mult granița și se apropiaseră de «noi». (...) Pe reziduurile de mentalitate ale unui alt timp istoric (cel feudal), pe remanențele unui comportament revolut peste tot în lumea occidentală de azi, se așază complexul de superioritate al cărturarului român: noi suntem cei «iluminați», într-o mare joasă de întuneric, în care lumina nu ajunge niciodată. (...) Lumea elitei se dispune în cercuri concentrice, așezate la etaje diferite, structurate pe afinități și ascultând de aceleași legi ale excluderii ca și cele descoperite de Marcel Proust”. Ar fi vorba, astfel, de „o aroganță de sorginte veche, o atitudine non-europeană la această oră. Întâmplător sau nu, acest elitism arogant l-am descifrat în nenumărate situații la unii dintre cei ce desfășoară europenismul ca larg drapel”. „Ușurința cu care se dau altora lecții, ușurința cu care se autoconstruiesc platformele de superioritate m-au uimit deseori. Mi-am reprimat de multe ori, de teama de a nu greși cumva, gestul de a interveni” – mai mărturisește G. Ad. ■ În continuare, îl corectează pe Gabriel Andreescu: „Nu sunt de acord să spun că «Adevărul» este urmașul «Scânteii». Ar fi ca și când aș utiliza fișetul de cadre de tristă amintire: mulți dintre cei ce lucrează acum la «Adevărul» sunt oameni noi, alții s-au schimbat, interior, de atunci, și asta contează”; „Cristian Tudor Popescu este un bun jurnalist, după opinia mea, un pamfletar redutabil, care uneori o nimerește bine, iar alteori «o dă în bară». Greșește mai ales când utilizează cuvinte ce și-ar avea locul în literatură, în conformitate cu «estetica urâtului», dar nu în presă. Greșește dacă, fiind scriitor, ia ca model polemiștii redutabili ai literaturii române, gen Arghezi, pentru că acum este altă epocă și cuvintele se cuvin cântărite. Excesele sale lingvistice îl dezavantajează în primul rând pe el, pentru că cei ce-l citește îl califică după ele. Cuvântul «mercenar» este nedrept cu referire la Cristian Tudor Popescu”. De altfel, „modul lipsit de respect în care este tratat un partener de discuție” ar fi evident și în schimbul de replici cu Paler: „Este cu atât mai paradoxal acest fapt cu cât el este făcut în numele «europenismului» de către un lider al societății civile și al drepturilor omului”. □ La

acuzele lui Andreescu, C.T. Popescu reacționase în editorialul din nr. 2038 (30 noiembrie, 1 decembrie) din „Adevărul” (*Înfrângerea unei idei*): „Pretextul revărsărilor pestilențiale ale lui G. Andreescu sunt cele scrise în ziarul «Adevărul» în legătură cu A. Severin ca ministru de Externe. Cu un subiect politic, deci. Nu cu revista «22». Niciodată în ziarul «Adevărul» revista «22» nu a fost insultată sau calomniată, deși, în multe puncte, profilurile celor două publicații diferă net. Niciodată în ziarul «Adevărul» nu s-a afirmat că redacția gazetei «22», este plină de bursuci, adică de inși care au beneficiat de nenumărate burse în Occident și când se întorc de acolo au niște datorii de plătit. Noi n-am spus niciodată că «europenii» ăștia «de nicăieri», potrivit unei expresii bine găsite de Octavian Paler, sunt echivalentul actual al internaționaliştilor cominternişti din anii '40 și '50 sau al sioniştilor, care tot atunci băntuiau România. Deși revista este sponsorizată masiv de Fundația Soros, noi n-am spus că adevăratul redactor-șef al «22»-ului își are biroul la Budapesta. N-o facem nici acum. Din acest moment însă, sumarul revistei «22» nu va mai apărea în «Adevărul» și nici sumarul «Adevărului literar și artistic» în revista «22». Este, după părerea mea, o pierdere pentru ambele săptămânale de opinie culturală și politică. (...) Pe vremea când, gazetă de opoziție, erau amenințați cu scoaterea din sediu, s-or fi gândit negustorește că nu strică o mână de ajutor din partea ălor de la «Adevărul»; acum, că sunt la Putere, lasă să țâșnească din ei, cu delicii, veninul agresivității proaste și fudule pe care atâta vreme l-au strâns sub fălci...” □ Gabriela Adameșteanu îi răspunde lui C.T.P. în nr. '50 (10-16 decembrie) din „22” (*Escaladarea voinei*, „Polemici”), aducând precizări mai ales în chestiunea finanțării revistei de către Fundația Soros: „Revista «22» nu este «subvenționată masiv de Fundația Soros»). Procentul subvenției Soros în ansamblul cheltuielilor revistei «22» pe anul 1996 este de 8,9% (cu nimic mai mare, de pildă, decât cel al «României literare»). (...) Tot o stereotipie simplificatoare, foarte frecventă în primii ani ai regimului Iliescu, a considerat că o eventuală subvenție primită de la Fundația Soros implică o «aservire ideologică» (directivele unei puteri străine diabolizate, cu sediul la Budapesta)”. G.A. se delimitează și de stilul polemic al lui C.T.P. (ilustrat prin referirile mai vechi ale jurnalistului la H.-R. Patapievici, v. *supra*, 17 mai): „Desigur, când au apărut scrisorile lui H.-R. Patapievici adresate lui Al. Paleologu, Cristian Tudor Popescu putea să nu fie un admirator. Putea chiar să fie revoltat de conținutul ori stilul lor: dreptul său de cititor, de comentator. Ceea ce te duce însă cu gândul la modul cum erau tratați autorii neaflați «pe linie» în anii '50 a fost suita de epitete cu care Cristian Tudor Popescu l-a incriminat pe autorul *Politicelor*”. □ În același nr. '50 în care apare răspunsul Gabrielei Adameșteanu către C.T.P., este publicată și reacția lui Gabriel Andreescu (*Indignare, înțelepciune?*; continuare în nr. 52) la intervenția acesteia din nr. precedent (49). Andreescu este nemulțumit de modul în care este prezentat C.T.P.: „este o gravă eroare să oferi circumstanțe atenuante de

genul: bun pamfletar, autor apreciat de *science-fiction* etc. unui ziarist care a transformat pagina publică în scenă a furiilor sale private”. Astfel, Adameșteanu „se solidarizează implicit cu jurnalistica practică la «Adevărul»”, comportamentul său arătând „cum funcționează solidaritatea unei grupări profesionale bovarice – poeți, romancieri, foști critici de artă etc. – având încă o prezență dominantă în mass-media și ale cărei pretenții nu mai au cum face față, firesc, tuturor solicitărilor presei moderne”. Maniera în care ar fi polemizat cu Paler ar fi fost cauzată de faptul „că d-l Paler și-a permis să dea curs tentației de a mă umili”. Totuși, chiar în această reacție, Paler este descris astfel: „Paler este un scriitor căruia i-au reușit câteva pasaje extraordinare, memorând (ori transfigurând) emoțiile copilăriei. Câteva titluri, formulări, mai multe metafore. În afara acestora, literatura lui *nu contează*. (...) Am ascultat și alți intelectuali, a căror competență critică o apreciez: «Paler scriitor? Proza lui nu are personaje»; «Un scriitor mediocru, care se și crede mare»; «Un autor kitsch, rețetele lui se predau pe vremuri, învățându-i pe elevii de liceu să facă compunerii»”. (...) Dar nimic nu mi s-a părut, în contextul discuției, mai dăunător vieții noastre publice decât plasarea lui Octavian Paler între modelele noastre de moralitate. Am citit autori cunoscuți ori abonați ai revistei «22» care îl tratează pe directorul de onoare al «României libere» drept «exemplu etic». Mă întreb: ce capacitate de discriminare are o societate în care un om de profilul d-lui Paler este dat ca exemplu de moralitate? Nu am auzit de vreun gestapovist primind onoruri în Germania ori Austria. Octavian Paler a făcut carieră în plin stalinism, ajungând să devină membru al CC al PCR (poziție pentru care trebuia să fi slujit regimul, nu glumă). A privi cu toleranță o ființă omenească ce a trecut prin purgatoriul erorii este una, a o accepta drept referință de comportament reprezintă o confuzie ce mi se pare stupefiantă. Transformarea unor criminali în sfinți se întâmplă, uneori, în istorie”. Andreescu mai adaugă câteva rânduri și prelungitei polemici: „*Renunțarea la identitate nu s-a pus ca atare, în contextul discuției despre naționalism, nicio clipă*. Românii din România au de făcut opțiuni, așa cum se întâmplă în orice societate. Aplicăm pedeapsa capitală ori nu? Incriminăm homosexualitatea ori ajungem să acceptăm chiar căsătoriile între homosexuali? (...) Am susținut doar că mai multă cunoaștere, mai multă experiență semnificativă vom descoperi privind spre societatea occidentală. (...) Cine a spus că nu trebuie să ne mai placă Mihai Eminescu, Blaga ori Nichita Stănescu?”.

5 decembrie

● În nr. 49 din „Contemporanul” (datat greșit 21 noiembrie) este reproducă convorbirea dintre Rhea Cristina, Ana Blandiana și Romulus Rusan difuzată de TV Sigma („*Nu e suficient să ai talente, trebuie să ai și caractere*”). Se discută, printre altele, de implicarea intelectualilor în viața politică și civică; în opinia Anei Blandiana, epoca marilor angajamente de după 1990 se apropie de

final, o dată cu o preconizată normalizare a spațiului civic: „Pentru un timp scurt intelectualii țin locul unei clase politice, după aceea cei care devin oameni politici încetează de a mai fi scriitori, încetează să-și mai exercite profesia de dinainte și devin oameni politici, cei care nu vor să renunțe la vocația sau la profesiunea lor se întorc la ea pentru că între timp se creează o clasă politică. De fapt, chiar acum suntem într-un moment în care încet, încet, începe să apară o clasă de politicieni pur și simplu. Probabil că după alegerile din acest an o să înceapă să se vadă cum cei care au stat în politică doar din spirit de sacrificiu sau poate unii din curiozitate, se vor întoarce la uneltele lor și se va stabili o clasă politică ce nu știu dacă va fi mai bună sau mai rea decât au fost acești înlocuitori, în orice caz, *a fost o politică cu înlocuitori*”. În opinia scriitoarei, împărțirea de tip maniheist a peisajului politic ar avea și unele avantaje; aluziile sunt la adresa lui Andrei Pleșu: „Totul este împărțit într-un mod de-a dreptul maniheist în niște tabere și practic nimeni nu poate să-și permită, dacă este cinstit și sincer cu cine însuși, să locuiască pe baricada care desparte taberele. După cum nu cred nici că există personaje sincere cu ele însele care să aibă dilema «pentru cine să opteze», pentru că totul este foarte clar, cine se află într-o parte, cine se află în cealaltă parte”.

6 decembrie

● Într-un articol din nr. 204 al revistei „Dilema”, Mircea Iorgulescu descoperă o serie de *Atavisme* în presa post-electorală: „Un literat foarte onorabil, desigur sincer entuziasmat de rezultatul alegerilor prezidențiale, îl numește pe Emil Constantinescu, într-un patetic articol, «conducătorul țării». Conducătorul?! Memoria stiloului, probabil. Aș vrea să cred că noul președinte se va simți ofensat de această sinistră titulatură, în cazul că-i va ajunge sub ochi. Deși nu de lectura nenumăratelor «adeziuni» și «mesaje» lingușitoare va fi având el vreme acum. Dar această destrăbălare encomiastică, dusă uneori până la recuperarea (involuntară, sper) a searbădului limbaj omagial ceaușist, neliniștește”. Sau: „Până în decembrie '89, dl X, jurnalist «extern» de vreo treizeci de ani, îl numea constant pe Ceaușescu «Domnul Ceaușescu». Era, pretindea el, o obligație protocolară și deopotrivă o garanție de obiectivitate. Ambele au dispărut ca prin farmec după decembrie '89, când obiectivul jurnalist «extern» s-a radicalizat, renunțând la «Domnul Ceaușescu» și scriind, curajos, «n.ceașescu». A insistat apoi, vreme de aproape șapte ani, să demonstreze că «Domnul Iliescu» a înzestrat România cu o democrație viabilă. Până în noaptea de 17 spre 18 noiembrie. Atunci a luat foc, s-a rostogolit ca o bulă incandescentă, a explodat și a vestit lumii că în sfârșit România a devenit democratică. Și că el este, de secole care au durat vreo patru ani juma', un «emilconstantinescian» jurat, dar n-a avut condiții să se deconspire. Trebuia să fie *obiectiv*. La foaia obscură unde e un fel de șef a decretat de altfel menținerea cenzurii. Căci până la 17 noiembrie cenzurase tot ce era măcar bănuat a fi critic la adresa Domnului Iliescu; azi, desigur, desigur, i. iliescu”.

8 decembrie

● Marin Sorescu trece în neființă. □ După toate aparențele, primul necrolog îi aparține lui Adrian Păunescu (*El a democratizat limbajul poeziei române*, în „Vremea”, nr. 1080, 9 decembrie): „Duminică, 8 decembrie 1996, în jurul orei 7 dimineața, a murit, în București, la Spitalul Elias, unul dintre cei mai valoroși scriitori pe care i-a cunoscut limba română: *Marin Sorescu*. (...) Începe, așadar, postumitatea unei valori spirituale românești, care se-așează, după părerea mea, în constelația Bacovia, Blaga, Arghezi, Nichita Stănescu. *Cultura română e în doliu. E întuneric, e umed și e frig în cultura română. S-a stins o mare lumină*. A murit poetul care a democratizat limbajul liricii românești, a îmbogățit dramaturgia națională, a făcut ca numele țării să circule, cu strălucire, pe acolo pe unde a mers, remorcat de propria sa creație, numele neasemuitului oltean, din Bulzeștii Doljului (...) marele nostru scriitor, Marin Sorescu. Dumnezeu să-l ierte și să primească duhul său incomparabil!” □ Pe pagina 1 a nr. 46 din „Luceafărul” (11 decembrie), este publicată fotografia celui dispărut, alături de versul „Cred că m-am îmbolnăvit de moarte într-o zi când m-am născut”. □ În mod tragic, nr. '50 (13-20 decembrie) din „Literatorul” este al doilea nr. din acest an dedicat integral lui Marin Sorescu (celălalt, 8-9, cu prilejul aniversării a '60 de ani). Pe prima pagină, este publicat manuscrisul unei *Elegii* scrise de poetul dispărut la moartea mamei sale. ■ Din necrologul semnat de Fănuș Neagu, *Martirul unui drum*, reținem versurile scrise de poet în ultimele zile: „La căpătâiul bolnavului/Doar căpătâiul./Și-a ridicat capul de pe el/Și de parcă acum l-ar vedea/Îl întreabă, cu voce stinsă:- Ai venit și tu să stai cu mine./Căpătâiule?/- Da./Trebuie să fie cineva lângă tine/În ceasurile astea/ Fiindcă ești tare bolnav”. ■ Eugen Simion consideră că „despre omul Sorescu și despre trecerea lui prin agitata lume românească ar trebui, poate, să vorbim mai mult în aceste zile triste” (*Încet și pe tăcute*): „În ultimii ani, el a fost contestat, minimalizat cu o perseverență care depășește limitele unei normale adversități literare. O colegă de generație îi cerea moartea, la un post de radio franco-român prin 1990-1991... pe motiv că Sorescu s-a dat cu *Puterea*. Am auzit-o cu urechile mele, din întâmplare, și m-am îngrozit. O perorație absurdă și nedemnă din care țâșnea brutal o ură apocaliptică îndreptată împotriva unui poet care nu avea altă vină decât aceea de a gândi altfel decât femeia-comisar... Când Marin Sorescu a acceptat să fie Ministrul Culturii, în ideea că poate să facă bine culturii române într-o tranziție tulbură și săracă, adversarii poetului au socotit că este vorba de o mare trădare intelectuală... Și ce-a urmat se știe. O lichidare totală a omului și a operei”. „Acum, când Marin Sorescu nu mai este, mulți dintre cei care îl negau ieri cu toată convingerea mizeriei lor morale și-au amintit că Sorescu are talent și s-ar putea să aibă chiar și o parte de geniu... Drama scriitorului român...”, mai notează Simion. ■ Sunt publicate *Ultimele* poeme scrise de Sorescu. Reținem *Ultima poezie* („dictată doamnei Virginia, în seara zilei de 7 decembrie

1996”): „Mi-am amintit/Toți câinii noștri/Când să moară/De bătrânețe/Stăteau ascunși pe sub magazie/Pe sub pătul/Le duceai mâncare, apă/Deschideau încet pleoapele/Se uitau, înălțau ochii/Și spre tine/Și-i închideau la loc/Și nu mai puteau da nici măcar din coadă/Să-ți mulțumească.//Cumplită e intrarea asta /La strungă/Și pentru om și pentru animal”. □ Valeriu Cristea evocă **Mesele de lucru ale scriitorului**: „Un vechi clișeu legat de activitatea scriitorului ne evocă *masa lui de lucru*. Original și în această privință, Marin Sorescu avea nu una, ci mai multe mese de lucru, amenajate în cele câteva camere ale locuinței sale de pe relativ liniștită stradă Grigore Alexandrescu. Pe una îl aștepta o piesă sau o traducere, pe alta jurnalul, poeziilor fiindu-le rezervată desigur masa cea mare de lucru... Ca un șahist genial, Marin Sorescu dădea mereu un strălucit simultan. «Juca» la mai multe mese deodată...”. Valeriu Cristea se referă și la campaniile împotriva scriitorului, înainte și după 1989: „nomenclaturist al lui Dumnezeu (căci și El, în primul rând El are nomenclatura Lui, de aur, ierarhii superbe și veșnice), Marin Sorescu nu a fost lăsat să lucreze în liniște. Nici înainte de 1989 (când *transcendentul* a devenit – numai la noi se putea întâmpla așa ceva! – *afacere*, faimoasa afacere transcendentă), nici – mai ales – după, când «democrația» intelectualilor autoprocamați eliști (ca și cum ei, și nu Marin Sorescu ar fi reprezentat elita!), care a funcționat, și funcționează, catastrofal, potrivit principiului «cine nu e cu noi e împotriva noastră» a decis *să-i declare război*. Dezlănțuind o campanie de presă împotriva lui. Campanie înțepită furibund în momentul în care a acceptat să fie ministru. Ministru al Culturii, nu al Agriculturii! Faptul că un mare scriitor român, cel mai cunoscut în străinătate, a devenit ministru al Culturii li s-a părut multora, în chip absurd, o absurditate!” ■ **A murit fratele meu**, consideră Grigore Vieru: „Nu am frați, am o singură soră. Unul din foarte puținii și adevărații mei frați, de la București, era Marin Sorescu, și el a murit”. ■ În cadrul unui grupaj „In memoriam” sunt publicate mesaje de condoleanțe semnate de Augustin Buzura, Romul Munteanu, Dumitru Micu, Mihai Ispirescu, George Cușnarencu, Traian T. Coșovei, Nicolae Iliescu („ne dăm seama că suntem mai singuri, mai muritori, sigur. Mai singuri cu un substantiv, SORESCU, substantiv care, iată, a rămas doar în dicționare. Nu-i vorbă că în toate dicționarele limbii române și era, mai de mult, logodit cu bucuria obsesiei ieșirea de-a bușilea, de sub cuvânt. Dar era și-n viață, colea, lângă noi, substantivul, la propriu”), Marian Barbu, Dan Mănuță, Lucian Chișu („A «dialogat» cu moartea apărându-și nu trupul, ci creația. Până în ultima clipă de luciditate a dictat versuri. Ne-au rămas, de pe patul spitalului, peste ’60 de poezii. *Ultimele...* însoțite de următoarea dedicație: «Tuturor celor care suferă»”), Ion Brad, Dim. Păcurariu, Ioan Lăcustă, Andrei Grigor; D.R. Popescu, Mircea Ghițulescu, Cătălin Țirlea, Răzvan Voncu („Din zborul său, opera lui Marin Sorescu îi atinge o clipă, cu aripa iertării, și pe cei care, de prin ’80 încoace, s-au căznit să-l prăbușească în moarte cu o zi mai devreme și au

reuşit. Eu îi consider pe toţi aceştia vinovaţi de asasinarea morală a lui Marin Sorescu şi mă rog ca bunul Dumnezeu să-i ierte, deşi au ştiut ce fac”), Daniel Cristea-Enache („Din pălăria lui a ieşit o literatură excepţională; din mantaua lui – un regiment întreg de copii teribili, «ludici» şi inteligenţi: postmodernişti. Cu un stil inimitabil, a revoluţionat literatura română şi a făcut ţândări complexul provincialismului nostru cultural”), Al. Hanţă etc. ■ În nr. 51-52 din „Literatorul” (20 decembrie-3 ianuarie), este reprodus, după „Cronica română”, un mesaj de rămas bun transmis din Paris de Petru Dumitriu: „Cei mai mari prozatori şi poeţi români ai secolului douăzeci au făcut literatură pe teme ţărăneşti, inspiraţi de experienţa omenească şi de simţirea, sensibilitatea ţăranului român. (...) Ce face el [Marin Sorescu, n.n.] din limba română vorbită pe la el acasă, fără s-o caricaturizeze, e o minune. E o limbă frumoasă, expresivă, cu adâncime, cu haz, cu străfulgerări, demnă de a sta alături de ardelenasca lui Rebreanu (şi înainte de el, Slavici), de moldovenasca lui Sadoveanu, de munteneasca lui Preda”. □ În nr. 205 din revista „Dilema” (13-19 decembrie), George Pruteanu scrie un necrolog intitulat **Eclipsă totală de Sorescu**: „Poezia sa, care era accesibilă sau, în orice caz, dădea iluzia accesibilităţii, a deschis gustul unor mase largi de oameni ai muncii atât pentru citit poezie, cât şi pentru produs poezie. Era foarte mult Sorescu pe cap de locuitor pe atunci. Cred că doar Nichita a mai fost atât de imitat şi proliferat”. Reţinem şi pastişa unui „«slogan» liric sorescian”: „Marin Sorescu n-a existat/A existat doar o Oltenie oată,/în care oamenii spuneau una/ca să se înţeleagă două, sau nouă, sau nouăzeci/şi nouă”. □ În nr. 349 din „Adevărul literar şi artistic” (15 decembrie), Emil Manu constată, cu tristeţe, că **Marin Sorescu s-a dus „să moară puţin”** („Remember”); în acest nr. sunt publicate şi două poeme de Marin Sorescu, **Învierea lui Lazăr (variantă)** şi **Rădăcina grâului**. □ **Ne mor poeţii**, notează şi Nicolae Manolescu în „Editorial”-ul său din nr. 50 (18-24 decembrie) al „României literare”. Criticul este unul printre primii care comentează, în acest necrolog, ultimele creaţii ale lui Sorescu (reunite postum în volumul *Puntea*), reţinând în special poemul *Scară la cer*: „pe patul de spital, Marin Sorescu dictează câteva poeme, publicate, opt, în «Literatorul», în numărul apărut cu o săptămână înaintea morţii autorului lor, şi reproduse de noi în numărul de faţă la pagina 13, impresionante prin stoicism şi seninătate. Curajul cu care şi-a acceptat moartea este uimitor pentru un om de la care ne-am fi aşteptat să se joace cu ea ca Ivan Turbincă, s-o păcălească şi s-o amâne. Am citit de câteva ori *Scară la cer* până să înţeleg ce era şocant în această poezie, atât de sorescină, în definitiv: poetul îşi priveşte în ochi propria moarte. De data aceasta, cel care moare este chiar el, nu mai încapă loc de glumă, nu mai e timp pentru nicio deghizare şi pentru niciun rol: *Un fir de păianjen/Atârnă de tavan,/Exact deasupra patului meu.// În fiecare zi observ/Cum se lasă tot mai jos,/Mi se trimite şi/ Scara la cer – zic,/Mi se aruncă de sus.//Deşi am slăbit îngrozitor de mult/Sunt doar fantoma*

celui care am fost/Mă gândesc că trupul meu/Este totuși prea greu/Pentru scara asta delicată.//—Suflete, ia-o tu înainte./Păș!Păș!’. Și un cuvânt de despărțire: „Moartea lui Marin Sorescu mă aruncă în perplexitate. Și *mă doare*”. ■ În același nr. '50 din „România literară”, scriu despre Marin Sorescu: Gabriel Dimisianu, *Inconformistul*, Constanța Buzea, *Roua plural*, Mihai Zamfir, *Poet*, Alex. Ștefănescu, *Îmbrățișarea de rămas bun*. Ca și cu alte ocazii, Gabriel Dimisianu regretă că, odată cu aventura ministerială, a fost minimalizată și importanța marelui poet postbelic: „Atâta vreme însă cât atacurile nu au ținut, prin extindere ilicită, spre opera literară a lui Sorescu, spre scriitor, cum din păcate, totuși, s-a întâmplat. Chiar oameni care exprimaseră repetat, de-a lungul anilor, adeziuni inechivoce față de scrisul sorescian, chiar comentatori literari care oricând jură pe supremația criteriului estetic s-au revizuit rapid în ce-l privește pe Sorescu, expediindu-i acum opera în zona facilului, a minorului. Autor de muzică ușoară în poezie, au spus despre el, născocitor de glume cu olteni, Topârceanu de azi, și altele asemenea. (...) În poezie, Marin Sorescu a dinamitat poncifele lirismului statuar și imnic, inițial parodiindu-le, iar mai apoi introducând în discursul poetic «proza», jargonul străzii, oralismele, jocurile de cuvinte, maliția și automaliția, tehnicile farsei. El face legătura între spiritul frondeur și antifilistin postavangardist (Geo Dumitrescu, Tonegaru, Caraion) și postmodernismul optzecismului deconstructiv, îndatorat, în poezie, lui Marin Sorescu, oricât s-ar feri să o recunoască exponenții bolnavi de trufie ai acestuia”. □ Alex. Ștefănescu se disociază de „politica” ministrului Sorescu, neuitând să evoce și o ultimă întâlnire cu poetul: „Relațiile între mine și poet erau reci, ca urmare a faptului că în repetate rânduri criticasem, în scris, susținerea lui Ion Iliescu de către scriitori ca Eugen Simion, Valeriu Cristea, Fănuș Neagu și... Marin Sorescu (și acum consider, de altfel, condamabilă această alianță). Știam că Marin Sorescu nu-mi mai răspunde la salut. Totuși, ca de fiecare dată, l-am salutat și, spre surprinderea mea, ex-ministrul culturii mi-a răspuns afectuos și s-a oprit din drum, ca să stea de vorbă cu mine. Cu un patetism despre care credeam că îi este străin, mi-a spus: — Este păcat ca noi, scriitorii, să ne războim între noi. Avem numai de pierdut. Totdeauna vom fi dezarmați în fața celor care dețin puterea. Ei nu vor decât să ne folosească. Și profită de faptul că avem un fel de-a fi naiv, copilăros. Este foarte important să fim uniți. Spunând aceste cuvinte, m-a îmbrățișat”. □ Fost redactor-șef al publicației, Marin Sorescu este comemorat și în nr. 10-12 din „Ramuri”, unde este publicat un grupaj *In memoriam*; scriu necroloage Gabriel Chifu, *Pentru el, în acest decembrie trist începe nemoartea*, Marius Ghica, *Marin Sorescu a trecut în eternitate* și Romulus Diaconescu, *Vârful de lance al unei generații*. Reținem câteva pasaje din prima și ultima intervenție. G.C.: „Am crezut enorm în omul Marin Sorescu și am fost extraordinar de apropiat de el. În absolut, îi sunt recunoscător. Apoi, parcă din senin, drumurile noastre s-au despărțit. S-au

despărțit cu o violență pe care o regret nespun. Dar, dincolo de asperitățile, de incidentele biografice, am fost dintotdeauna și am rămas un cititor pasionat al lui Marin Sorescu, un admirator al operei sale. (...) opera lui Marin Sorescu reprezintă, neîndoielnic, una dintre sintezele cele mai originale și mai pregnante ale sufletului românesc din literatura acestei jumătăți de secol. (...) Profund românească, adunând foarte vechi seve oltenești (...) literatura lui se deschide uimitor spre lume, conține în miezul ei acel *spirit al vremii*, care o face grăitoare în orice limbă. Există un sunet, o *pecete* Marin Sorescu”. R.D.: „Am lucrat cu Marin Sorescu aproape cincisprezece ani la revista «Ramuri». Perioadă în care pot să spun că am avut șansa de a sta în preajma unui creator de excepție. Omul era de o modestie dezarmantă. Exceptând orgoliul de mare creator pe care, de fapt, nu-l afișa decât în rare prilejuri. Doar atunci când era scos din sărite de spiritele gregare ale vremii. Spontaneitatea scrisului, am spus-o, era doar aparentă. Fiecare pagină era o adevărată «naștere». (...) Trăia cu o nemaipomenită luciditate rândul citit și comentat și, m-am întrebat deseori, dacă acest sentiment acut al adevărului nu l-a măcinat. Precum picătura chinezească”. □ În mod excepțional, Eugen Simion își ia încă o dată rămas-bun de la cel dispărut în nr. 11-12 din „Caiete critice”. **Despărțirea de Marin Sorescu** („Cronica literară”) este, pentru critic, un prilej de a rememora metamorfoza peisajului literar de după 1989 și, totodată, de a saluta creația poetului, prin comentarea volumului *La liliaci V.* Marin Sorescu, citim printre rândurile criticului, a fost și o victimă a climatului de după 1990: „M-am întrebat deseori în ultimii șapte ani de ce atâta înverșunare împotriva unui scriitor care, în epoca totalitarismului, s-a purtat exemplar și a creat o operă importantă făcând foarte puține compromisuri?! Și n-am găsit alt răspuns decât acela că toate invidiile, ambițiile nesatisfăcute, frustrările de toate felurile s-au politizat după 1989 și normala concurență dintre scriitori s-a transformat într-o luptă acerbă pentru promovare în literatură. Altfel nu se explică de ce scriitorii cei mai importanți de după război (Preda, Nichita Stănescu, Sorescu) au devenit, tocmai ei, ținta atacurilor venite de regulă din partea unor scriitori modești estetic și chiar mai puțin decât atât... O explicație. Alta, poate mai importantă decât cea dinainte, este de natură morală... O morală, veți vedea de îndată, specială, menită să acopere un complex de culpabilitate... Iată în ce fel: mulți gazetari și scriitori care au slujit ceaușismul s-au simțit în chip firesc amenințați după decembrie 1989 și, după un moment de derută, au înțeles că singura lor șansă este să schimbe și macazul și să se transforme din presupuse victime în procurori potențiali. S-au înscris în partidele de opoziție și, cu o feroare proprie noilor convertiți, s-au repezit asupra religiei pe care o slujiseră până atunci tot cu feroare și tot gălăgios... Am asistat la început amuzat la acest spectacol al trecerilor și petrecerilor oportuniste, apoi am observat că tema devine gravă și spectacolul bate spre grotesc... Ideea de toleranță a devenit numaidecât suspectă și «șovăielnicii» au început să fie

vânați... Marin Sorescu, Fănuș Neagu, Valeriu Cristea, eu și alții, mai tineri și mai vârstnici, am devenit peste noapte nostalgici ai totalitarismului și criptocomuniști primejdioși, deși nici unul dintre cei citați mai înainte nu fusese răsfățat de regimul comunist și nu arătase în vreun fel oarecare obediență față de ideologia totalitară... Aș zice că dimpotrivă, Marin Sorescu cel puțin a fost unul dintre stâlpii rezistenței în literatura română și asta nu o săptămână sau o lună când zidurile începuseră să se năruiască în Europa de Est, ci decenii în șir... Și nu numai prin atitudinea lui morală ci, mai ales, prin opera sa poetică și dramatică, deloc supusă normelor ideologice...". ■ Trecând la analiza vol. V din *La liliaci*, E.S. observă că, aici, „trimiterea la istorie este mai directă”; un poem ca *Amprentă pe nas* „prezintă fără vicleșuguri retorice tragedia colectivă a țaranilor siliți să se înscrie în colhoz”; într-un alt poem, inspirat din basmul *Tinerețe fără bătrânețe*, avem o „vagă sugestie de catastrofă istorică”, „poetul postmodern” folosindu-se „de faptele banale din existența țărănească pentru a reconstitui liric o mitologie pierdută și o istorie amenințată din toate părțile”. În acest volum, Sorescu reușește o performanță, creează „un poem (...) care leapădă, rând pe rând, ca fugarul din basmul românesc, veșmintele poeziei tradiționale. Dar, curios, el păstrează sensurile tradiției spirituale și le reformulează în niște fabule lirice în care tragicul, miraculosul țărănesc, grotescul, metafizicul și ironicul trăiesc împreună. De la Arghezi încoace, niciun alt poet român n-a mai reușit această performanță...” ■ În acest nr. 11-12 din „Caiete critice” sunt publicate și două desene de Marin Sorescu. □ Dumitru Chirilă crede că *Marin s-a dus doar să vadă cum stă cu posteritatea* („Familia”, nr. 11-12); reținem un portret al scriitorului: „Celor care nu l-au cunoscut personal le vine greu să creadă că acest autor atât de original și imprevizibil, atât de spiritual și ofensiv în tot ce așteama pe hârtie, era «în civil» un om de-a dreptul sfios, liniștit, cu o conversație potolită. Între vorbăreț și taciturn parcă balanța înclina spre atributul din urmă. Nu ținea cu niciun preț să epateze, refuza să fie un «spiritual» de salon sau de bodegă, nu-și trata interlocutorii de la înălțimea celebrității. Din contră, făcea eforturi să atenueze magnetismul pe care persoana sa îl exercita, crea un spațiu de înțelegere și egalitarism intelectual în care toată lumea se simțea importantă și necesară”. Criticul dramatic se referă, în treacăt, și la cenzurarea piesei *Casa evantai*. □ În nr. 12 din „Convorbiri literare”, Adam Puslojic scrie despre *Marin Sorescu sau starea de necesitate* (text datat „Belgrad, 9 decembrie 1996, București, 10 decembrie 1996”): „Începe «starea de necesitate»! De ce te-ai supărat, frate? De ce te-ai întors acasă singur? Când, cum și cu ce te-am supărat noi, apropiații tăi, din casă și din lume? De ce te-ai întors, acum, cu spatele la noi, îngrijorat și întristat, atât de liniștit, pur și simplu – rotund? De ce te-ai supărat bătrâne, atât de mult pe noi, pe lumea noastră întreagă și te-ai întors, acum, fulgerător, cu capul spre perete, spre cer, vorbind doar cu Unul și cu lumina timpului din spatele Lui? (...) *Marineee!* Strig ca un nebun. Nu-mi

răspunde nimeni pe lume”. □ În fine, Aurel Rău notează, în nr. 11-12 din revista „Steaua” (**Marin**): „Premiul mare, Nobel, ce-l merita, nu i-l dă peninsula scandinavică, ci iată luna decembrie, prin frig, cu un loc în eternul calendarului literaturii române, singura în fond, acum când toate nu mai au importanță, pe care, într-un egoism de care se vorbea, o slujea, o iubea”.

● În nr. 348 și 349 (ultimul din 15 decembrie) ale „Adevărului literar și artistic”, Saviana Stănescu prezintă colecția **Poezii orașului București**, lansată de Asociația Scriitorilor din București, în care au fost publicate următoarele volume: Angela Marinescu, *Cocoșul s-a ascuns în tăietură*, Nora Iuga, *Dactilografa de noapte*, Horia Gârbea, *Proba cu martori*, Mihail Gălățanu, *Evanghelia lui Barabas*, Lucian Vasilescu, *Sanatoriul de boli discrete*, Ioan Es. Pop, *Porcec*; Bogdan Ghiu, *Arta consumului*, Aura Christi, *Ceremonia orbirii*, Ion Stratan, „*Cântă, Zeiță, mânia...*”, Traian T. Coșovei, *Ioana care rupe poeme*, Aurelian Titu Dumitrescu, *Deșertăciunea șterge fața morții*, Vasile Petre Fati, *Fotografie cu un câine lup*. ■ Tot în două nr. din revistă (348 și 350, 22 decembrie), Felicia Antip comentează volumul lui Ted Jones, *Eros, Magic and the Murder of Professor Culianu*, Northern University Press Evanston, 1996 (**Eros, magie și asasinarea profesorului Culianu. O ecuație cu prea multe necunoscute**, „E lung Pământul, ba e lat”). În opinia autoarei, ar fi vorba de „o carte scrisă de cineva ținut de mână, împiedicat să spună tot ce știe”: „Sunt sugerate mai multe piste, este evocată chiar o posibilă combinație între ele, dar doza de fantasmagorie este prea excesivă, sugestiile neverosimile se amestecă prea necontrolat cu faptele de viață reală pentru a nu suspecta o intenție de balmăjire, de încetoșare a crâmpieiilor de adevăr care au ajuns totuși la cunoștința autorului”.

11 decembrie

● În nr. 49 al „României literare”, în cadrul rubricii „Document”, este publicat un text intitulat **Corneliu Vadim Tudor – așteptând în boxa acuzaților**; este vorba de un material încredintat redacției de către actorul Ștefan Radof. În acesta se comunică faptul că la Parchetul general ar fi fost definitivat un dosar „Lista rușinii”, referitor „la faptele senatorului Corneliu Vadim Tudor, acuzat de calomnierea unor personalități ale vieții culturale și politice”. Plângerile sunt semnate, printre alții, de oameni politici și de intelectuali, printre care Corneliu Coposu, Nicolae Manolescu, Dinu Patriciu, Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Ion Cristoiu, Traian Băsescu, Petre Mihai-Băcanu, Gelu Voican-Voiculescu etc. Nu ar fi fost încă sesizate nici Parlamentul, nici Ministerul Justiției.

12 decembrie

● În nr. '50 din „Contemporanul”, este publicat un interviu al lui Dorin Popa cu Lucian Vasiliu (scriitorul, mai în ales în calitate de director al Muzeului

Literaturii Române din Iași): „*Mergem constant și ne spovedim în spațiul cultural înălțat de Kogălniceanu*”. Unele dintre obiectivele sau realizările instituției: restaurarea casei Alecsandri de la Mircești, obținerea caselor N. Gane din Iași și Negruzzi, din comuna Trifești (jud. Iași), editarea revistei „Dacia literară” și reînțemeierea societății culturale „Junimea '90”; efectuarea de reparații la casele Sadoveanu, Otilia Cazimir, G. Topîrceanu și la bojdeuca Ion Creangă etc. ■ Se discută însă și despre starea literelor contemporane. „N-aș vrea să cădem în păcatul anilor '50, când intelectualii noștri interbelici (învățători, preoți sau universitari) erau «judecați» sumar, de improvizați «confrați»... În ordinea aceasta de «cazuri» (cu diferite conotații) s-ar înscrie nu numai Sadoveanu, G. Călinescu sau T. Arghezi, Mihai Ralea, Nicolae Labiș sau G. Lesnea, ci și, să zicem, Radu Gyr sau Nichifor Crainic, la alte dimensiuni, sau... Monica Lovinescu și Virgil Ierunca...”, afirmă Vasiliu. Reținem și că publicația „Dacia literară” s-a bucurat, în 1990, de susținerea unor personalități ca Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Ștefan Aug. Doinaș.

● În nr. '50 din „Tribuna” este publicat un interviu al lui Farkas Jenő cu Nicolae Balotă: *Cu noi se sfârșește epoca modernă* (continuare în nr. 51-52, 19 decembrie-1 ianuarie). Criticul oferă o serie de amănunte biografice (referiri la familie, studii, experiența arestării și întâlnirea cu Steinhardt etc.), se discută despre existența unei identități transilvănene, dar și despre relațiile lui Cioran cu elementul religios.

13 decembrie

● La împlinirea a 13 ani de la moartea lui Nichita Stănescu, Muzeul Literaturii Române organizează o discuție despre impactul pe care poezia celui comemorat a avut-o asupra generației '90 (cf. „România liberă”, 16 decembrie 1996, *Poetul ca desăvârșire a omului*).

● Nr. 205 din „Dilema” are ca temă *Prejudecăți, false evidențe, idei primite de-a gata* (responsabil Magdalena Boiangiu). ■ Z. Ornea, *Lumea e plină de prejudecăți*: „O prejudecată, cu o anume circulație din 1990 încoace, este aceea că ultimele decenii de după 1947 au fost sterpe cu totul pe plan spiritual. Dl Virgil Ierunca, pentru care am o infinită stimă, a afirmat chiar că întreaga această perioadă ar fi reprezentat o Siberie a spiritului. (...) Chiar în anii cincizeci, mult întunecați, s-au creat cel puțin trei romane (*Cronică de familie*, *Moromeții* vol. I, *Bietul Ioanide*) care, în orice selecție riguroasă a romanului românesc, stau, rezistente estetic, în primul eșalon, oricât de restrâns ar fi propus. Apoi, de prin anii șaizeci până târziu în 1989, ce mare literatură s-a creat, atunci, la noi! (...) Din nervurile acestei prejudecăți s-a ivit alta. A fost pentru prima oară formulată tot de Virgil Ierunca în cartea D-sale *Românește*, apărută la Paris în anii cincizeci și care n-ar fi trebuit reeditată, în 1990, în țară. Acolo, în acea carte, se polemiza, pe baricade, cu colaboraționiștii regimului comunist (Sadoveanu, Călinescu, Vianu, Ralea, Camil Petrescu, apoi Arghezi).

Iar în dreptul lui Călinescu și Vianu am întâlnit., chiar, sudalma «prostituție». Cum să accept o astfel de defăimare? Fără îndoială, colaborationismul acestor mari valori e o realitate și ea trebuie relevată critic ca atare. (...) Dar totul făcut cu măsură și mereu judecat fenomenul în contextul aceluia nefericit deceniu. N-ar trebui ignorată nici latura pozitivă, nu mă sfiesc a o spune, a acestui colaborationism, într-o vreme când cineva, cu prestigiu, trebuia să se sacrifice pentru a salva ceea ce se mai putea salva pe plan cultural. Cunosce bine această latură ignorată în cazul lui Ralea, Vianu și Călinescu. De ce am ignora-o, când zbaterea lor a fost efectiv dramatică? Cum să accept catalogarea drept «prostitute» a îndrumătorilor de cunoștințe ai generației mele: azi sexagenare? Pentru noi, atunci, Călinescu, Vianu, Ralea erau idoli noștri necontestați. Le citeam articolele (cum așteptam, hămesit, «cronica optimistului», a lui Călinescu, vinerea, în «Contemporanul?»), le audiam conferințele, îi ascultam reculeșii cursurile (lui Vianu și Ralea), îi frecventam acasă (eu am avut privilegiul de a-i fi aproape lui Ralea și, prin el, uneori lui Vianu), umblam năuci după această busolă care ne indica, clar, orizontul. (...) Cum pot, deci, să accept, pentru ele, sudalma de prostitute? Prostitute, idoli generației noastre? Și dacă ar fi refuzat, și aceștia, compromisul, înfundând pușcăriile, unde s-ar fi stins, era – pentru noi, și pentru cultura română în genere –, mai bine? Cine ne-ar fi călăuzit, atunci, în pâcla tuturor necuviințelor? Cei ce se năpustesc, astăzi, împotriva «compromisilor» de atunci, neostenind să tot lanseze imprecășii demolatoare (care i-au prins în laț și pe Geo Bogza, Eugen Jebeleanu și chiar pe Nichita Stănescu), sunt triste figuri inchizitoriale. Ei – sunt, de fapt, foarte puțini și mereu aceeași – uită totul, chiar erorile tinereții lor (unele chiar din anii maturității) și, urcați pe tribuna inchizitoriului, rostesc, fără a ține seama de context, condamnări. Și nici nu fac prozeliti. Glosează, răgușiți, pe motivele aceleiași prejudecăți, absolvind, cu totul, de realitatea compromisului pe cei care, în anii treizeci, au colaborat cu extrema dreaptă. De ce aceștia, colaborationiștii extremei drepte, trebuie absolviți și ceilalți, colaborationiștii extremei stângi, necruțați acuzați? Unde e dreapta judecată și dreapta măsură?”.

14 decembrie

● Conform unui comunicat transmis prin Mediafax, *Eugen Simion consideră că Adrian Marino și Nicolae Manolescu merită cu prisosință să devină academicieni* („Adevărul”, nr. 2049): „Simion a precizat că cei doi «merită cu prisosință acest lucru». Vicepreședintele Academiei a adăugat, însă, că Adrian Marino nu a răspuns favorabil unei interpelări recente în acest sens făcute de Gabriel Țepelea. Cât despre Nicolae Manolescu, acesta – a arătat Simion – deține președinția Partidului Alianței Civice, ceea ce contravine statutului Academiei. În opinia sa, alte personalități ale lumii literare românești cu șanse de a deveni membri ai Academiei sunt criticul Mircea Zăciu și scriitorii Nicolae Breban și Dumitru Radu Popescu”.

16 decembrie

● Scriitorii Nichita Danilov (cu volumul de versuri *Mirele orb*), Livius Ciocârlie (cu eseul autobiografic *Viața în paranteze*) și Laurențiu Ulici (vol. I din *Literatura română contemporană*) sunt premianți pe anul 1995 ai Fundației „Soros” (cf. „România liberă”, 16 decembrie).

17 decembrie

● Într-o scrisoare trimisă revistei „22” (și publicată în nr. 51, „Curier «22»”), László Alexandru este revoltat de „apărarea” lui Cristian Tudor Popescu (și de ostilitatea la adresa disidenților) și are următoarea propunere: „Ce-ar fi să publicați în «22» scrisoarea deschisă pe care Paul Goma i-a adresat-o Gabrielei Adameșteanu, la 2 oct. 1996, și care la Cluj circulă deja în samizdat? Nu pot să cred că îl cenzurați pe Paul Goma numai pentru că nu vă convine portretul pe care vi-l face”. G.A. îi răspunde tot în acest nr: „Cât privește portretele pe care mi le face Paul Goma poate vor interesa istoria literară, dar nu cred că interesează revista «22». Ultimul text primit de la Paul Goma repetă aceleași acuze la adresa lui Emil Constantinescu și Nicolae Manolescu, astfel încât n-am considerat utilă publicarea lui, cu atât mai mult cu cât eram în campanie electorală. □ Andrei Oișteanu face unele „reflecții pe marginea cărții lui Ted Anton, *Eros, Magic and the Murder of Professor Culianu*, Northwestern University Press, Evanston, Illinois, 1996” (*Un altfel de Culianu*, „Actualitate culturală”, continuare în nr. 52, 24-30 decembrie): „Ted Anton a urmărit traseul existențial al savantului, în paralel cu cel cultural, remarcând permeabilitatea hotarului dintre spațiul biografic și cel bibliografic. El a încercat, de asemenea, să dea un sens previziunilor și premonițiilor unui om cu o sensibilitate extra-senzorială deosebită, nenumăratelor coincidențe stranii și semnelor camuflate la tot pasul. Abia acest Culianu mi se pare mai autentic, mai interesant, mai viu și, în orice caz, mai uman decât o solemnă statuie de marmură rece. (...) Ted Anton acreditează ipoteza unui asasinat politic, produs fie de membri ai mișcării (neo)legionare, fie ai serviciilor secrete românești, fie, în fine, prin colaborarea celor două organizații. Curtat inițial și de securiști și de legionari, Culianu a fost, de fapt, urât și de unii și de alții”. „*Cred că noile autorități ale României (și mai ales directorul SRI) au obligația legală și morală să dea un răspuns oficial și public în «cazul Culianu»*”.

18 decembrie

● În nr. 47 al „Luceafărului”, Alexandru George scrie despre volumul lui Ion Negoitescu *Scriitori contemporani (În așteptare)*: „În toată publicistica sa extrem de diversă și destul de abundentă (...) nu există nicio pagină de istorie, de raportare a autorului examinat la contextul epocii, niciodată el nu e așezat în și nu e privit în perspectiva devenirii literaturii. (...) Scrierea unei istorii presupune nu subtilitatea și gustul amănuntului de mare artă, ci un

temperament viril, apt mai mult să hotărâneasce decât să intre în rezonanță subiectivă cu vreun artist sau altul. În afară de deficiențele semnalate, autorul noii *Istории* era handicapat de oroarea lui față de realism, care reprezintă totuși o coordonată majoră a unei literaturi născute aproape simultan cu acest curent (1850), iar spiritul «pur» estetic îi făcea odioasă coordonata politică, o adevărată vocație dintotdeauna a literaturii de care se ocupa și pe care o marchează definitoriu”. ■ „Acesta este omul care a trăit cu închipuirea că trebuie să scrie o istorie literară, când el era fundamental un poet” – mai observă Alexandru George, indicând și o posibilă cauză (existența și presiunea modelului călinescian): „Fusesse amăgit de modelul Călinescu, și acesta inapt să facă reconstituiri istorice, să așeze pe câte un autor în contextul unei epoci, să conceapă literatura în desfășurarea ei. Geniul artistic al lui Călinescu (la el acasă când e vorba de caracterizări frapante, de portretistică mai ales caricaturală și de repovestiri de cărți în stil șarjat și ironic) a acționat nefast asupra unei întregi posterități. (...) autorul ei a mai împins disciplina sa (dacă e s-o numim așa) într-o înfundătură periculoasă (...) anume proiectul unei istorii literare ca «știință inefabilă» și «sinteză epică». Ce va fi fiind această «știință inefabilă» nu prea am putut înțelege, dar partea secundă a sintagmei călinesciene ar putea fi consecința unei concepții (și aceasta salutată cu urale de posteritatea mai recentă, dar nepusă în practică) unei istorii «inventate», imaginate de autorul ei, în care practic vorbind operele în materialitatea lor și (zic eu) în realitatea lor valorică nu ar conta decât puțin sau chiar deloc”.

● În nr. 50 al „României literare”, volumul lui Traian T. Coșovei *Ioana care rupe poeme* (București, Asociația Scriitorilor din București și ed. Cartea Românească, colecția „Poezii orașului București”, 1996) este comentat de Alex. Ștefănescu (*Exuberanța de altădată*, „Cronica literară”): „Recenta sa carte *Ioana care rupe poeme* ni-l înfățișează gândindu-se cu nostalgie la exuberanța de altădată și încercând din când în când, cu un avânt precaut, să o reediteze. Atitudinea poetului este aceea a unui *om cu amintiri*. Citindu-i versurile suntem tentați să ni-l imaginăm aplecat asupra unui album cu fotografii din tinerețe”. Este remarcat îndeosebi poemul *Și totuși*, „în care imaginea însăși a femeii iubite se eliberează de prezent, ca o plantă de ierbar de seva telurică”. □ În serialul său din cadrul rubricii „Neconvenționale”, Ioana Pârvulescu comentează *Jurnalul de la Păltiniș*, premiat în anul 1983 la secțiunea „Publicistică și reportaj”. Pe autoare o interesează și *Povestea Păltinișului*, dar și povestea premierii cărții: „Obstacolul principal la lectura din 1983 a *Jurnalului de la Păltiniș* era apropierea prea mare de modelul propus, abia încheiat, dacă nu cumva încă în formare. Opțiunea juriului US se dovedește remarcabilă – de altfel anul 1983 e unul fast – chiar dacă secțiunea la care a fost premiată cartea, «publicistică și reportaj», e total nepotrivită. Este evident astăzi că Noica și-a ales bine discipolii, că modelul de formare care a fost Păltinișul a funcționat, chiar dacă nu exact așa cum și-ar fi dorit el”.

19 decembrie

● În nr. 12 din revista „Orizont” sunt publicate două scrisori ale lui Ion D. Sîrbu către Alexandru Paleologu. Într-una dintre ele, datată „Craiova, 21 iunie 1981”, scriitorul îl anunță că îi trimite prin Marius Ghica manuscrisul romanului *Adio, Europa*, pe care îl consideră „un fel de Candide sau Sveik al zilelor noastre”: „Amestecul de filosofie cu epica (boala mea nemțească) poate să plictisească, textul ar trebui transcris încă odată, curățat și scurtat. Știu! Da... dar... habar nu am dacă acest mare text al meu are vreo valoare. Fiindcă absolut nimeni, din afara casei mele, nu l-a citit. Nici eu nu știu, nu sunt în stare să-mi dau seama dacă am scris un mare roman al zilelor noastre sau o dobitocie prețioasă și ridicolă”. □ În cadrul rubricii „Biblioraft”, Cornel Ungureanu („*Mările calde ale vieții*”) și Mircea Mihăieș (*Poștalionul în flăcări*) comentează *Epistolarul*, volum de scrisori ieșit din magma *Jurnalului de la Păltiniș*. C.U. este încântat de postfața lui Andrei Pleșu: „Cred că Andrei Pleșu este un mare prozator. Nu numai prin demnitatea stilistică, nu numai prin densificarea paginii, nu numai prin iradiația sintagmelor, ci și – ci mai ales – ci prin inteligența, forța, bucurai cu care reabilitează *secundarul*. (...) *Între filosofie și înțelepciune. Însemnări despre C. Noica* este cea mai spectaculoasă «reabilitare» a filosofului, văzut din unghiul de vedere a prezenței sale. A vieții sale zilnice”. În opinia lui M.M., „acum, la retipărire, e încă mai vizibilă structura de *poemation eroi-comic* dobândită – nu știu cât de conștient – de către *Epistolar*”. „E drept, văd acum accentele altfel distribuite decât le vedeam la prima lectură”, scrie M.M.: „Nu mai descopăr, așa cum credeam sub valul de reproșuri indus de majoritatea corespondenților, în Gabriel Liiceanu, personajul antipatic, ambițiosul, carieristul și toate celelalte epitete pe care, cu grație, i le aruncă în obraz prietenii. Nu mi se mai par, în aceeași ordine de idei, atât de radicale obiecțiunile lui Alexandru Paleologu, și nici atât de tehnice cele ale lui Sorin Vieru. După cum unele din rândurile lui Andrei Pleșu, în care mă iluzionam să intuiesc doar pitorescul și grația, pot fi citite la fel de bine ca pledoaria unui avocat care își apără clientul nu numai de dragul adevărului, ci și pentru că refuză să accepte că întreprinderea în care s-a lansat poate fi perdantă”. □ Un supliment al revistei are ca temă tema *Viena la o mie de ani*, incluzând fragmente din eseu lui Michael Pollak *Viena 1900 – o identitate rănită* (traducere de Camelia Fetița) și articole de Doru Branea (*Masca mortuară a împăratului Franz Kafka*), Tinu Pârvulescu (*Doktor Freud, profesor Wittgenstein și asumarea monstrului*), Rodica Binder (*Viena, altfel*) etc.

● Tudor Vlad reafirmă, în nr. 51-52 din „Tribuna”, obiectivele publicației și diferite dificultăți editoriale (*Identitate culturală*): „Descoperirea unor talente autentice, afirmarea valorilor, prezentarea unor componente ale spiritualității transilvane în contextul general românesc, publicarea românilor din afara granițelor țării și legătura necesară cu Universitatea clujeană au constituit

reper pe care am încercat să le respectăm. (...) Banii sunt greu de găsit: sponsorii își aleg activități mai spectaculoase, iar un tiraj de trei-patru mii de exemplare nu este atractiv pentru cei ce vor să-și plaseze publicitatea. Uniunea Scriitorilor a făcut ce a putut, Ministerul Culturii a dat – în salturi – subvențiile, revistele au mai apărut din când în când sub forma unor numere duble sau triple, și am ajuns și la limanul noului an”.

20 decembrie

● În nr. 51-52 din „Literatorul” este publicată, între altele, o proză a lui Petru Dumitriu, *Vârsta de Aur sau dulceața vieții. Memoriile lui Toto Istrati, partea I*. □ *Scurtă istorie a literaturii române* de Dumitru Micu este comentată în acest nr. de: Lucian Chișu, *Un alt fel de luptă literară*, Andrei Grigor, *O istorie fără complexe*, Răzvan Voncu, *Între Călinescu și Vianu*, Ioan Mihaș, *Forța obiectivității*. Andrei Grigor apreciază faptul că literatura postbelică a fost judecată, în cadrul *Istoriei*, strict după grila estetică: „Modul de a rămâne în apropierea imediată a faptului literar și de a-l aprehenda dintr-un unghi cu deschidere aproape exclusiv estetică își arată deplina funcționalitate în capitolul dedicat poeziei postbelice (proza, critica și dramaturgia urmând să facă obiectul volumului al patrulea). Niciunul dintre criteriile extraliterare cu care se făleşte o orientare literară aflată în ofensivă în ultimii ani – morală, politică, spirit partidar – nu dereglează mersul rotund al procesului de înregistrare și o interpretare profesionistă a fenomenului literar, contextualizat doar atât cât să i se înțeleagă conținutul și contururile specifice în epoca dată. În împrejurările de acum, faptul dobândește valoare de exemplaritate și, chiar dacă perioada în discuție nu e tratată extensiv, ci pare mai degrabă compendiată, *Istoria...* lui Micu fixează cu fermitate reperele cele mai adecvate între care trebuie să se desfășoare dinamica oricărei interpretări ce ar viza-o”. ■ Răzvan Voncu: „Prin ambiția completitudinii și plăcerea identificării de noi teritorii ale esteticului, ca și prin amintita unitate a viziunii istorice, lucrarea se plasează în descendența *Istoriei* călinesciene. Prin obiectivarea judecăților de valoare, însă, ca și prin limpezimea persuasivă a unui stil critic de un superior didacticism, ea se apropie de modelul Tudor Vianu. Cele două axe structurale definesc *figura* criticului Dumitru Micu, care este, inversând o figură a sa, cea a unui Apollo permanent ispitit și iremediabil contaminat de Dionysos”.

22 decembrie

● În contextul diferendului dintre ziarul „Adevărul” și revista „22” (v. *supra*, 4 decembrie), Mircea Handoca oferă spre (re)publicare, în nr. 350 din „Adevărul literar și artistic”, un text intitulat *Mircea Eliade – fascist, legionar, antisemit?* („Dreptul la replică”). Articolul ar fi trebuit să apară în „22”, în anul 1992, ca reacție la eseu lui Norman Manea *Felix culpa* (nr. 6, 7, 8 din

februarie 1992) – „Bineînțeles că «revista de dialog social» nu mi-a publicat «intervenția» și nici nu mi-a oferit nicio explicație” –, Mircea Handoca trimițându-l ulterior redacției „Jurnalului literar”, care l-a inclus în nr. 13-14 și 15-18/1992.

24 decembrie

● În revista „22”, Dan C. Mihăilescu semnează un articol despre cele două versiuni ale eseului lui Cioran *Demiurgul cel rău* (traduse de Emanoil Marcu și, respectiv, de Irina Bădescu) (*Răul demiurg la puterea a doua*, „Cronică de carte”): „La Emanoil Marcu predomină exactitatea (uneori până la calchiere, dar asta nu din moft gramaticesc, ci tocmai prin forța lucrurilor), tonul e viril, calculat la rece și impetuos în rostirea paradoxurilor. La Irina Bădescu, tonalitatea frazei cioraniene «preferă» adesea tușele ușor arhaizante, iar suculența aluzivă împlânzește multe contexte pretabile, altminteri, la variantele specifice lucidității colțuroase. (...) Emanoil Marcu traduce «*prédestinés*» prin «*predestinați*», iar Irina Bădescu prin «*sortiți*». «*Démon*» este «*demon*» la E.M. și «*diavol*» la I.B. «*Timide*» rămâne «*timid*» la E.M., dar se dulce învechește în «*sfios*» la I.B. La fel se întâmplă cu «*indigene*», rămas «*indigen*» la E.M., dar trecut în «*autohton*» la I.B.”.

25 decembrie

● În nr. 51-52 din „România literară”, Gh. Grigurcu se întreabă *Cât de cioranieni au fost extremiștii*. Cântărind „compromisurile” făcute de intelectualii aflați (fie și temporar) în slujba unei ideologii, de stânga sau de dreapta, observă că mai greu ar atârna balanța în primul caz: „E o mare distanță între «divagația», «nebulia», «dramul de convulsie» consumate de Cioran și adeziunea cinică, în virtutea unor învederate profituri materiale și de carieră, a unor Sadoveanu, Arghezi, Jebeleanu, Preda etc. Și se cascadează o prăpastie între cultura «noii spiritualități» și jalnica sub-cultură a sistemului comunist, a proletcultului. Cea dintâi, în pofida tangențelor sale legionare, cuprinde nume ca Nae Ionescu, Emil Cioran, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, fiind un produs al libertății depline, al unui climat creator intens, nedepinzând niciodată, precum producția «realist-socialistă», de un stat dirijist și de platele lui finalități propagandistice”. Cu atât mai mult un gânditor precum Cioran ar trebui să beneficieze de circumstanțe atenuante: „El n-a fost nici în anii tineri un om politic propriu-zis, ci mai curând un spirit speculativ, un idealist în stare de ebuliție, cuprins de «obsesii», de «nebulie», de «delir» întru idee, un «profet în pustiu». (...) Dragostea sa de patrie («voiam cu orice preț să m-agăț de ea») îl duce la un soi de «ură», la revolta împotriva «neantului nostru» etnic, la furia împotriva cimitirelor pe care strămoșii le-ar fi umplut cu «ineficacitatea» și cu «abdicările» lor. Religiozitatea sa organică («sunt foarte sensibil la problemele

ridicate de religie. Cel care n-a apucat niciodată pe calea religiei e o ființă pustie») duce la o țăfnoasă recuzare a credinței, precum, psihanalitic vorbind, o tipică «revoltă împotriva tatălui». Dezgustul său de istorie trece mai întâi printr-o cufundare «scandaloasă» în fluxul temporalității”. □ În acest ultim nr. dublu, revista inițiază și o anchetă despre *Anul cultural 1996* la care sunt invitați să răspundă Ștefan Agopian, Vasile Andru, Annie și Pascal Bentoiu, Ioan Buduca, Augustin Buzura, Ion Caramitru, Mircea Cărtărescu, Alexandru Dabija, Ioan Flora, Nora Iuga, Vasile Kazar, Angela Marinescu, Sanda Manu, Mircea Martin, Costache Olăreanu, Andrei Pleșu, Nicolae Prelipeanu, George Pruteanu, Alex. Leo Șerban. Buzura a apreciat *Danaidele* montate de Purcărete; Cărtărescu se referă la lucrul la romanul *Orbitor* – „cartea asta care mă depășește în atâtea feluri” – și este încântat de „efervescenta extraordinară a editurilor noastre de vârf (Humanitas, Univers, Nemira, RAO)”; Ioan Flora, care pregătește volumul *Medeea și mașinile ei de război*, se referă la câteva apariții editoriale ale anului (*Versuri* de Mircea Ivănescu și *Ferdymurke* de Gombrowicz); și Nora Iuga, ca și Ioan Flora, apreciază colecția „Poezii orașului București”. Chiar și schimbarea politică din noiembrie este încadrată în categoria evenimentelor pe care le vizează ancheta; la ea se referă Annie și Pascal Bentoiu, Ion Caramitru, Nora Iuga, Vasile Kazar, Mircea Martin, Andrei Pleșu. ■ Referitor la aceleași alegeri, Mircea Horia Simionescu a avut o serie de vise; povestește unul dintre ele în interviul „*Aveam o mitralieră și trăgeam în stafiile trecutului cu o sete demențială*”: „Într-un miez de noapte, o scurtă secvență a visului m-a arătat înarmat cu o pușcă mitralieră și cu câteva grenade la centiron. Trăgeam în stafiile trecutului cu o sete demențială. Mâna încinsă mi-a fost blocată de un necunoscut cu aer de mărunț funcționar care, prezentându-se cibernetician, filosof și sfânt, mi-a pus înaintea o carte deschisă, un manuscris cu caligrafie albastră – un albastru aidoma celui al pozelor lucioase înfățișând Ieslea și vizitatorii nopții de Crăciun. Am înțeles că pagina cuprinde răspunsul la întrebările ce mă chinaseră. M-am trezit înainte de a putea să citesc un singur rând”.

31 decembrie

● În editorialul său din „România liberă” (nr. 2057) Octavian Paler mărturisește că este derutat de dorința Doinei Cornea, care impunea „un armistițiu al presei cu actuala putere, de cel puțin un an”, pentru a contribui astfel la încurajarea noii puteri: „Nu numai că înțeleg această stare de spirit, dar mă simt și solidar cu ea, sufletește. (...) Unde încep, atunci, diferențele de opinie? E utilă o clarificare, din câte văd. Câștigătorii alegerilor ne-au asigurat că vor să reprezinte nu doar o nouă Putere, ci și un alt mod decât cel de până acum de a concepe puterea. Or, dacă la nivelul reușitelor e normal să avem răbdare, să nu ne grăbim cu pretențiile, la nivelul mentalităților nu cred că trebuie să ni se recomande să înlocuim judecățile critice cu rugăciuni. (...) Ca

să nu mai spun că împărțirea adevărilor în adevăruri «convenabile» și adevăruri «neconvenabile», adevăruri care pot fi rostite și adevăruri «de evitat», face parte dintr-o «tradiție» ce ar trebui, grabnic, uitată”.

[DECEMBRIE]

● *In memoriam. Iarna literaturii române* – citim în nr. 12 al revistei „Cuvântul”. Dintre cei trecuți în neființă, sunt amintiți Teohar Mhadaș, Vasile Petre Fati, Valentin Silvestru și, nu în ultimul rând, Marin Sorescu. □ Venirea lui Petru Dumitriu în țară este comentată de Alexandru George (*Cazul Petru Dumitriu. În perfectă consecvență*). Autorul *Cronicii de familie* ar fi ar fi „unul dintre cele mai caracteristice exemplare ale lichelismului scriitoricesc din toate timpurile”: „A venit abia în '96 și s-a dus direct și prostește la cel de al III-lea (după Dej și Ceaușescu), Iliescu, compromițându-și abia acum definitiv situația în țara în care totuși va lăsa un nume în literatură. Ultimul act al acestei comedii grețose a dovedit încă o dată prostia eroului; el a fost larg și mult defavorabil comentat, după ce oarecari remușcări se lăsaseră surprinse în cărțile de mărturii cu Eugen Simion și George Pruteanu. (...) La acest paradis și-a închipuit că se întoarce Petru Dumitriu când a auzit că e invitat de Ion Iliescu; a crezut că au revenit prin miracol vremurile dintâi, blagoslovite, ale lui Stalin și ale agentului său Gheorghiu-Dej. S-a înșelat, cum din prostie a mai făcut-o. Trebuie să-l înțelegem; la modul său etic, a fost un gest de perfectă consecvență”. ■ Mărci ale „lichelismului” sunt găsite și în diferite mărturisiri ale autorului, comparat și cu alți colegi de generație: „Că omul «murea de foame», că avea cutare lipsă de kilograme, se poate; dar altfel au procedat în situații similare oameni excluși din societatea «nouă» ca Dinu Pillat sau Pavel Chihaia, Ion Caraion sau Constant Tonegaru. Nimeni nu-i pretindea unui tânăr intelectual de atunci, întrucâtva afirmat, să aleagă «între Aiud sau Academie»; era vorba de a evita măcar nenorocirea sau trădarea, ceea ce în cazul oamenilor de caracter a însemnat supraviețuirea. Alții, ca Petru Dumitriu (dar și Valentin Lipatti, Al. Balaci, Mihnea Gheorghiu etc.) au preferat integrarea în regim (nu eufemistica «colaborare») și avantajele ce au urmat, deopotrivă cu unele neplăceri: erau și ei «criticați» din când în când, erau dislocați, pierdeau pe moment unele favoruri. Adică se prăbușeau de la etajul XII la X, și se laudă acum cu asta, fără să precizeze însă că mulți camarazi ai lor, de leat și de literatură, se aflau la subsol, uneori la calorifere, alteori în temnițele mai din adânc”. □ Într-o cronică intitulată *Matematica eșecurilor. Cartea mizantropului* („Literatură”), Mircea Mihăieș comentează volumul al treilea din *Jurnal*-ul lui Mircea Zăciu (Albatros, București, 1996), un „puternic document al exilului interior”, dar și o radiografie a „ultimilor ani ai comunismului în România”: „«Olimpianul» pe care-l descoperisem în cărțile sale (și, parțial, în primele două volume ale *Jurnalului*) își relevă o nesfârșită capacitate de a identifica, de a-și asuma, ba chiar de a-și provoca

suferința. Această a treia secvență a *Jurnalului* este, în principalele sale articulații, o veritabilă *carte a mizantropului*". Din topul său mai fac parte: 2. Romul Munteanu, *O viață trăită, o viață visată*, Globus, București, 1996; 3. Ion Cristoiu, *Lumea văzută de un român rupt în fund*, Editura Presa Românească, București, 1996; 4. Dumitru Popescu, *Elefanții de porțelan*, Editura Match-București, București, 1996; 5. Victor Dimitriu, *Urcuș pe cascade înghețate*, Albatros, București, 1996. □ Pentru Radu G. Țeposu, care comentează volumul *Metamorfozele textului* (Editura Ardealul, Târgu Mureș, 1996), Iulian Boldea ar fi „mai degrabă un urmaș al lui Pompiliu Constantinescu decât al lui Nicolae Manolescu”, „un slujbaş al producției editoriale, un captiv al ofertei aleatoare” și, mai ales, *Un rentier al hazardului. Tânăr, deștept și talentat*. Din topul lui Țeposu mai fac parte: 2. Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996; 3. Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1996; 4. Cornelia Ștefănescu, *G. Călinescu sau „seriozitatea glumei estetice”*, Editura Jurnalul Literar, București, 1996; 5. Ana Selejan, *Literatura în totalitarism. Anul 1954*, Ed. Fundația Culturală „Fronța”, Sibiu, 1996. □ În opinia lui Tudorel Urian (*Literatură de sertar. Demiurgul clandestin*, „Literatură”), romanul lui Alexandru George *Oameni și umbre...* (Editura Albatros, București, 1996) ar fi o „formidabilă frescă a societății românești și germane” din anii Primului Război Mondial și totodată un metaroman, constituind și „expresia dramatică a unei imense singurătăți”. □ Într-o cronică intitulată *Exorcistul postmodern. Angel radios*, Al. Cistelean comentează volumul Angelei Marinescu *Cocoșul s-a ascuns în tăietură* (Asociația Scriitorilor București & CR, București, 1996): „Angela Marinescu n-a fost, din capul locului, o sfioasă care să-și ascundă senzualitatea în spatele unui limbaj pudibond. Dacă n-a cultivat, la modul provocator, vorbirea fără perdea, a fost, în schimb, o animatoare a celei pe șleau, tranșante și fără protocol. Instituția poetică a frunzei de viță e una din primele victime ale principiului paroxistic, împins până în atrocitatea autoscopiei, cu care ea transformă confesiunea în agonie și defularea în jupuire, detabuizând nu numai fără milă, dar și fără jenă mitologia și taina ființei și recurgând la limbajul cinic al fișei clinice. (...) Simbolurile falice – și nu mai puțin cele ale sacrificiului himenal – abundă în poemele Angelei Marinescu, dar acest limbaj sexualizat când voluntar, când sub presiunea obsesiei, nu e decât transcrierea crudă a unei drame, a unei traume existențiale care mănuieste catastrofic frustrarea și care percepe însăși iluminarea în registru fiziologic”. Din topul criticului mai fac parte: 2. Bogdan Ghiu, *Arta consumului*, ASB&CR, 1996; 3. Traian T. Coșovei, *Ioana care rupe poeme*, ASB&CR 1996; 4. Mihai Gălățanu, *Evanghelia după Barabas*, ASB&CR; 5. Nora Iuga, *Dactilografa de noapte*, ASB&CR, 1996; 6. Nicolae Ioana, *O zi liberă*, Vitruviu, 1996. □ În acest nr. de final de an sunt comunicate și *Superlativele anului 1996*. Emil

Constantinescu este desemnat „Omul anului 1996”. La **Poezie**, s-a remarcat Mircea Dinescu; pe celelalte poziții fiind clasati: 2. Dan Damaschin, *Cartea expierilor*, Ed. Didactică și Pedagogică; 3. Angela Marinescu, *Cocoșul s-a ascuns în tăietură*, ASB&CR; 4. Alexandru Lungu, *Auzeliști*, Semn; 5. Liviu Ioan Stoiciu, *Singurătatea colectivă*, Eminescu; 6. Nicolae Popa, *Lunaticul nopții*, Cartier; 7. Bogdan Ghiu, *Arta consumului*, ASB&CR; 8. Traian T. Coșovei, *Ioana care rupe poeme*, ASB&CR; 9. Mihai Gălățanu, *Evangelhia după Barabs*, ASB&CR; 10. Octavian Soviany, *Cântecele desăvârșirii interioare*, Albatros; 11. Ioan Flora, *Discurs asupra struțocămilei*, CR; 12. Nora Iuga, *Dactilografa de noapte*, ASB&CR. La **Proză**, câștigător este Alexandru George, *Oameni și umbre*, Albatros; din top mai fac parte: 2. Dumitru Țepeneag, *Hotel Europa*, Albatros.; 3. Daniel Vighi, *Valahia de mucava*, Amarcord; 4. Géza Szávai, *Promenadă cu femei și țapi*, Pont Publishers; 5. Adrian Oțoiu, *Coaja lucrurilor*, Cartea Românească; 6. Nichita Danilov, *Nevasta lui Hans*, Moldova; 7. Ioan Mihai Cochinescu, *Visul de iarnă al Isabellei*, RAO; 8. Cristian Teodorescu, *Povestiri din lumea nouă*, RAO; 9. Cornel George Popa, *Dobitocul de Țintar*, Cartea Românească; 10. Alexandru Ciorănescu, *Care Daniel?*, Cartea Românească; 11. Petre Barbu, *Dumnezeu binecuvântează America*, Cartea Românească; 12. Damian Necula, *Sărbătoare continuă*, RAO. ■ La **Exegeză literară**, iese câștigător Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, Paralela 45; din top fac parte: 2. Eugen Negrici, *Poezia medievală în limba română*, Vlad&Vlad; 3. Radu G. Țeposu, *Suferințele tânărului Blecher*, Minerva; 4. Monica Lovinescu, *Insula Șerpilor*, Humanitas; 5. Gabriel Liiceanu, *Itinerariile unei vieți: Emil Cioran. Apocalipsa după Cioran*, Humanitas; 6. Alexandru George, *Caragiale*, FCR; 7. Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Dacia; 8. Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ARC; 9. Victor Ivanovici, *Suprarealism și „suprarealism”*, Amarcord; 10. Mircea Zăciu, *Scrisori nimănui*, Cogito și Arhipelag; 11. Haig Acterian, *Molière*, Ararat; 12. Iulian Boldea, *Metamorfozele textului*, Ardealul. ■ La **Publicistică**, „superlativul” este căpătat de Andrei Pleșu, cu volumul *Chipuri și măști ale tranziției*; în top intră, pe celelalte locuri: 2. Mircea Zăciu, *Jurnal III*, Albatros; 3. Livius Ciocârlie, *Viața în paranteze*, Amarcord; 4. Alexandru Paleologu, *Stelian Tănase, Sfidaarea memoriei*, DU Style; 5. Gabriel Andreescu, *Naționaliști și antinaționaliști*, Polirom; 6. Sanda Stolojan, *Nori peste balcoane*, Humanitas; 7. Mircea Dinescu, *Pamflete vesele și triste*, Seara; 8. Octavian Paler, *Aventuri solitare*, Albatros; 9. Corneliu Coposu, *Confesiuni*, Anastasia; 10. Ion Simuț, *Confesiunile unui opinioman*, Cogito; 11. Gabriela Adameșteanu, *Obsesia politicii*, Clavis; 12. I.D. Sîrbu, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*, Scrisul Românesc. ■ În fine, la **Ideologie**, câștigă Adrian Marino, cu *Politică și cultură*, Polirom; în top mai figurează: 2. Horia-Roman Patapievic, *Politice*, Humanitas; 3. Emil Hurezeanu, *Între câine și lup*, Apostrof; 4. Vladimir

Tismăneanu, Mircea Mihăieș, *Balul mascat*, Polirom; 5. Gabriel Liiceanu, *Apel către lichele*, Humanitas; 6. Stelian Tănase, *Revoluția ca eșec*, Polirom; 7. Ștefan Augustin Doinaș, *Mai mult ca prezentul*, Aius; 8. Ilie Șerbănescu, *Manifestul Partidului Imobilist*, ALL; 9. Bogdan Ficeac, *Tehnici de manipulare*, Nemira; 10. Vasile Muscă, *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D.D. Roșca*, Apostrof; 11. Leon Donici, *Revoluția rusă*, FCR; 12. Silviu Brucan, *Stălpii noii puteri în România*, Nemira. □ Comentând volumul de convorbiri realizat de Mihaela Cristea cu Henriette Yvonne Stahl, *Despre realitatea iluziei* (Minerva, 1996), Ioan Buduca îi schițează un portret negativ lui Petru Dumitriu (*Roțile blindate. Caviar și șampanie*, „Accente”): „Este limpede, acum, că Petru Dumitriu era chiorul din țara orbilor. Un talent mimetic-balzacian, la o sută de ani după Balzac, într-o literatură care n-a avut propria ei tradiție romanească. Rușii aveau. Polonezii aveau. Noi a trebuit să ne mulțumim, o vreme, cu surogatul numit Petru Dumitriu, pe care unii, mai slabi de înger, chiar și azi îl consideră mare scriitor. Mare scriitor n-a fost Petru Dumitriu nici trei ore într-o zi de marți. E o legendă, atâta tot. (...) De mirare nu e decât că mai pot exista și azi critici literari îndrăgostiți de modelul Petru Dumitriu, anacronic din punct de vedere literar, imoral din punct de vedere politic. Rolul Henriettei a fost preluat azi de Academia Română, care a hotărât să-l considere pe autorul *Drumului fără pulbere* un clasic în viață”.

● Cassian Maria Spiridon scrie, în nr. 12 din „Convorbiri literare”, despre *Cartea Albă a Securității* pe care o consideră *Cartea albă a diversiei*: „Victimele și călăii locuiesc confortabil pe același palier și sunt, în viziunea «autorilor», la fel de periculoși pentru puterea comunistă, cum ar fi demolatorii de biserici la un loc cu luptătorii împotriva acestui vandalism”. □ Sunt oferite și unele detalii despre *Viața ASPRO*: pe 5 octombrie a avut loc la Brașov adunarea generală a asociației; s-a discutat chestiunea resurselor financiare și s-a ales un nou consiliu director (președinte: Ion Bogdan Lefter; membri ai Consiliului de conducere: Andrei Bodiu, Magda Cârneci, Ion Mihai Cochinescu, Gheorghe Izbășescu, Alexandru Mușina, Emil Paraschivoiu, Alexandru Pintescu, Dan Stanciu, Ion Vădan, George Vulturescu). Pe 9 noiembrie a avut loc prima ședință a Consiliului; cu acest prilej s-au ales două consilii, unul de Strategie Culturală (condus de Magda Cârneci, și alcătuit din Andrei Bodiu, Gheorghe Izbășescu, Alexandru Pintescu, Dan Stanciu) și un altul de Administrare a Resurselor și Trezoreriei (condus de Emil Paraschivoiu, cu Ion Mihai Cochinescu, Alexandru Mușina, George Vulturescu, Ion Vădan ca membri). Se discută despre premiile ASPRO 1996. Reținem și că pe data de 23 noiembrie 1996 urma să aibă loc un colocviu cu titlul „Experimentul în literatura română. Anii '60-90”. □ Gheorghe Grigurcu inițiază o polemică de tip mai special: *M. Nițescu d'outre tombe*. Avem următorul portret al acestui critic dispărut înainte de 1990: „Pe M. Nițescu l-am cunoscut în anii '70, la redacția «Vieții românești». Bărbat la o vârstă mijlocie, de tip meridional,

smead, ușor încărunțit și tras la față, cu un fular mereu înfășurat în jurul gâtului ca și cum ar avea frisoane, reedita fobia de microbi a lui G. Ibrăileanu. Știam că e un *poitrineaire* și evitam a-i întinde mâna. Dar nu aceasta era latura cea mai dezagreabilă a persoanei. M. Nițescu avea o comportare hirsută, incredulă, cu nuanțe agresive chiar față de cei de care ar fi trebuit să se simtă mai apropiat, inclusiv colegii de redacție. Irascibil și intratabil, se considera, pesemne, unicul depozitar al adevărului, nedorind a împărți acest privilegiu cu nimeni”. Ca și în alte dăți, Grigurcu furnizează și un amănunt anecdotice: Cornel Regman îl poreclise Nițelea, după numele de fată al soției lui Mihai Beniuc. ■ Deși intervenția lui Grigurcu apare în cadrul rubricii „Polemos”, criticul este de acord, în general, cu verdictele lui Nițescu: „Câți nu sar ca arși când se vorbește despre colaboraționismul lui G. Călinescu? Și totuși se poate stabili, în virtutea cercetării lui M. Nițescu, un strict paralelism atât de puțin onorabil, între opiniile Divinului și cele ale ideologului șef al statului comunist, Leonte Răutu (...) Admiratorilor de ultimă oră, optzeciști, ai lui Ov. S. Crohmălniceanu e bine a li se reaminti trecutul virulent, de căpetenie realist-socialistă, al maestrului lor, pe care nu l-a întrecut nimeni în calomnierea marilor noastre valori literare și în jugularea producției tinerilor care i-au precedat pe credulii (?) optzeciști”. ■ Dar nu cu toate: „ne mâhnesc unele aprecieri vădit nedrepte ce se dispensează de elementara logică: «Fără îndoială că dacă Eugen Simion ar fi debutat în anii de expansiune a dogmatismului proletcultist, el ar fi scris la fel ca C. Regman sau D. Micu». Deci o acuză în virtutea neîntâmplatului!” ■ În comentariul său, criticul nu se referă și la citările lui Nițescu din versurile sale pe linie ideologică din „Familia” anilor ’50. □ Cristina Scarlat realizează un dialog cu Cornel Ungureanu – *Mircea Eliade este cel mai important dintre cei care, în exil, reconstruiesc utopia* (datat „decembrie 1996”): „Aruncat pe piață în cantități industriale, în ediții improvizate, Eliade a devenit un Gică Petrescu al oricărei petreceri zice-se intelectuale. (...) La polul opus au apărut vânătorii de succese de mare calibru, oameni care știu că înjurătura se citește, aduce succes, locuri de muncă, bani. (...) L-am citit pe Eliade (proză, operă științifică, texte politice) nu ca suporter de-al lui, ci ca intelectual. Îmi place să cred că de o asemenea lectură are nevoie Mircea Eliade: de o lectură înțelegătoare, capabilă să-l așeze în context. Fiindcă, la drept vorbind, nu înțelegem mare lucru din Eliade dacă nu ne ocupăm serios de deceniul al treilea al României Mari. Și de deceniul al patrulea”. □ Mircea Horia Simionescu este prezent, în paginile acestui nr. 12 din „Convorbiri literare”, cu proza *Fărădelegea vaselor comunicante*. □ Alex. Ștefănescu are o intervenție intitulată *Tudor Arghezi ca simulant* („Cu â din a”), în care prezintă avatarurile creației argheziene postbelice: „Nu și-a inventat alt fel de a scrie. Dar a început să exhibe acele particularități ale scrisului său care conveneau regimului și să nu le mai cultive pe cele care iritau. De exemplu, el a avut întotdeauna, spontan, în afara oricărei ideologii, o antipatie de plebeu față de clasele de sus. Această veche aversiune și-a

reactivat-o, iar apoi și-a valorificat-o la maximum, prezentând-o ca o dușmănie programatică față de «exploatare». Și invers: îndelunga și notoria lui atracție pentru problemele religioase și-a reprimat-o până la a o face insesizabilă. (...) Ciclul de poeme 1907, de pildă, este și nu este arghezian. Arghezianismul și-a pierdut ceva esențial: gratuitatea. Chiar și în secvențele cele mai elevate se simte – și aceasta strică totul – intenția de a propaga ura de clasă, în conformitate cu ideologia oficială. Ciclul *Cântare omului* nu are mai multă autenticitate, deși i s-au adus mari elogii (...) Încă din momentul în care l-a proiectat, poetul putea să fie sigur de succes. În primul rând, avea să placă oficialității însăși ideea de a face apologia *omului*, întrucât proslăvirea – bineînțeles, demagogică – a omului era la ordinea zilei. În al doilea rând, avea să fie apreciat caracterul *monumental* al întregii compoziții, regimul având, ne aducem aminte, o manie a monumentului. În aceste condiții, a mai rămas puțin loc pentru arghezianism. Vastul ansamblu poetic are ceva iremediabil greoi, mohorât, inexpressiv, *Cântarea omului* este o Casa Poporului în spațiul literaturii. (...) Foarte frumoase sunt poemele de dragoste scrise la bătrânețe. Ele trădează o resemnare tragică. De fapt dragostea se amestecă în aceste poeme până la indistinție cu moartea”. ■ *De ce-aș fi trist?* ar fi „cel mai tulburător poem” din această serie. □ Constantin Dram comentează volumul lui Răzvan Petrescu, *Eclipsa* (ALLFA, 1996) (*Provocarea povestirii*, „Critica prozei”). □ Pornind de la antologia de *Poezii* apărută la editura Vitruviu, Ioan Holban scrie despre *Poezii pe care le-a scris magistrul Ursachi pe când se credea Pelican* („Critica poeziei”). Printre altele, criticul vorbește și despre o „legendă” Mihai Ursachi, asemănătoare legendei Nichita Stănescu: „Semnificativ mai cu seamă pentru relațiile cu puterea ale lumii literaturii în timpul «revoluției culturale» și ilustrând tipul *boemului* în «echipa» constituită în anii '60, destinul lui Mihai Ursachi este *exemplar* pentru soarta scriitorului în regimuri totalitare: debutul i-a fost amânat de anii de închisoare până la sfârșitul deceniului șapte (debut în revista «Cronica», în 1968, apoi, cu volumul *Inel cu enigmă*, în 1970) și atunci faptul a coincis cu «dezghețul» relațiilor dintre putere și câmpul cultural. (...) După ce visele de libertate au început să se risipească repede (bătea un vânt năprasnic dinspre tezele maoiste ale revoluției culturale de la începutul deceniului opt), Mihai Ursachi a rămas pentru tinerii poeți aspiranți la gloria literară un model și un simbol al felului cum poetul poate fi liber într-o societate ce se îndrepta în cadență spre dictatură; astfel, nu opera sa a influențat pe acești poeți spre finalul deceniului opt, când se pregăteau să debuteze în volum, ci viața și legendă ei, *boema*. «Marii artiști creează dogme», spune undeva Nichita Stănescu; există, putem spune, o *dogmă Ursachi* care înseamnă un fel de a scrie și un fel de a fi: primul este modelul literar al anilor '70, al doilea a influențat categoric relația scriitorului cu puterea în anii '80: în ambele momente, deși cu totul altfel percepută, placa turnantă a fost *libertatea*”. □ Comentându-i volumul dedicat maestrului, Cristian Livescu scrie despre *Ioan Petru Culianu, ucenicul*

neascultător („Critica criticii”): „Personaj prin excelență apodemic, Culianu a ridicat un colț al vălului și vreau să greșesc spunând că prin actul său de curaj, prin aventura ontologică pe care și-a asumat-o, și-a pus în joc propriul destin. Spre deosebire de Adriana Berger, trimisă specială în anturajul cărturarului, spre a face ordine și a trage cu ochiul, eventual, prin hârtiile lui Eliade (ca «asistentă» sau «secretară» ciudată, în 1984, ea clasa și rânduia corespondența și manuscrisele «mistagogului», pentru a fi donate la Regenstien Library University of Chicago – cf. Sorin Antohi, «*Culianu și Eliade, vestigiile unei inițieri*», postfață la monografia de la Nemira, 1995), I. P. Culianu și-a luat în serios rolul de iscoditor, câteodată romantic, alteori incomod, niciodată răutăcios, cum unii se grăbesc să insinueze, spre a-i fi de folos în posteritate. Din păcate, postura de paznic al imaginii mirceaeliadești corecte (cine știe?) a fost de durată infimă, după care numărul detractorilor săi cu nume anonime iarăși a continuat să crească. Ciudată coincidență!” □ Și Laszlo Alexandru trimite o **Scrisoare deschisă domnului Petru Dumitriu** (datată „luni, 18 noiembrie 1996”). Ținând cont de „dubioasa dv. activitate literară din anii ’50”, expeditorul este nedumerit de receptarea operei acestui scriitor după 1990 (sunt menționate intervențiile lui Manolescu, Simion, filmul lui Pintilie, comentariile din „Apostrof”), și, îndeosebi, de articolele lui Pruteanu, care ar conduce în topul „tupeului critic”: „admiră estetic rebuturi literare staliniste, dar candidează politic, pentru Parlament, alături de victimele stalinismului (...) E ca și cum am spune despre un cadavru: «da, sârmanul de el, s-a stins din viață, dar ia priviți ce splendidă cravată cu buline are!»». De când un critic este chemat să judece intențiile unui autor, iar nu rezultatele sale efective?” ■ Scrisoarea cuprinde și o lungă listă de reproșuri: „Va trebui să rețineți că e mai important ca rușinea față de propriul trecut să fie nu proclamată ipocrit în agora, ci disecată cinstit, în adâncul inimii. Spre învățătură de minte. Și va trebui să înțelegeți în sfârșit că rușinea și nerușinea sunt stări sufletești care se exclud reciproc. Atâta vreme cât repetați prin fapte, la bătrânețe, incandescența proletcultistă a penibilei dv. tinereți, nu puteți solicita clemența și înțelegerea cuiva și, oricum, nu a tinerilor de azi. (...) Nu s-a văzut în cultura noastră de după ’89 o mai vehementă autocritică. Zelos ați fost în cântarea comuniștilor, tot astfel ați rămas și în discursurile dv. autoflagelatoare. Dar, spre deosebire de alți scriitori autocritici, ca Octavian Paler sau Alexandru Paleologu, care și-au demonstrat prin fapte schimbarea de opțiune, Petru Dumitriu a rămas, până în toamna lui 1996, pe planul cuvintelor patetice și al regretelor tardive. Nu știu dacă era o tactică deliberată sau un rezultat întâmplător, dar este evident faptul că ați blocat astfel orice discurs culpabilizator în ce vă privește, întrecându-i pe toți în critica figurii odioase a stalinismului Petru Dumitriu”. ■ Nu în ultimul rând, Laszlo Alexandru consideră că gestul lui Dumitriu ar fi similar celui al lui Valeriu Cristea, din 1992.

● Din nr. 12 al revistei „Tomis” reținem interviul lui Dan Perșa cu Mircea Ivănescu: „**Viața mea nu s-a desfășurat pe un paralelism, pe o relație cu**

realitatea, și de aceea... am avut o adolescență întârziată". M.I. se referă în special la activitatea sa de traducător, de profesionalismul căreia ne putem da seama și din câteva detalii oferite în această convorbire. Spre exemplu, traducerea lui Kafka (sprijinită și printr-o bursă Soros) ar fi făcut-o în conformitate cu manuscrisele (când acestea au scăpat nedistruse), nu cu editările (parțiale) ale lui Max Brod. Poetul mai visează la o ediție din Ezra Pound și se declară speriat de o eventuală traducere a romanului *Finnegans Wake*.

● În nr. 12 din „Timpul”, Viorel Ilișoi realizează un interviu cu Eugen Simion: **Intellectualitatea nu mai reprezintă azi o forță**. Criticul se referă, printre altele, la criteriile intrării în Academie (mai exact, la modul în care criteriul politic funcționează ca un criteriu de excludere): „Este o măsură pe care am găsit-o la intrarea mea în Academie, regulamentul acesta funcționa în acel moment. Eu cred că este corect, este just, pentru că apără Academia de imixtiuni politice. *O formă de autoapărare a Academiei de elementul politic determinată de ceea ce s-a întâmplat înainte de decembrie 1989?* Tocmai. Alegerea lui Ceaușescu și a Elenei Ceaușescu și a altor oameni strict politici a reprezentat o catastrofă pentru prestigiul Academiei. Ca să nu se mai întâmple vreodată acest lucru, eu cred că este bine ca această prevedere a regulamentului să funcționeze. Unii nu înțeleg acest lucru. De pildă domnul Iosif Sava, care tot timpul întreabă – așa, cu o inocență bineînțeles trucasă – de ce Academia nu-l alege pe nu-știu-cine sau pe nu-știu-cine. Și cu toate că i-am explicat de o mie de ori, el tot întreabă. De unde am ajuns la concluzia că trebuie psihanalizat. Înseamnă că are o fantasmă care-l bântuie și-l preocupă, de fapt, pe sine personal. (...) totdeauna sunt prezentat ca și cum eu aș fi cel care-i împiedică pe scriitori să facă politică. Nu i-am împiedicat. Asupra a două lucruri am vrut să atrag atenția, dar trebuie să recunosc că n-am avut niciun succes: în primul rând ca revistele literare să nu se politizeze, fiindcă acolo unde intervine politica criteriul estetic se retrage rușinat, și în al doilea rând vreau să amintesc scriitorului român că în timp ce el se ocupă de altceva, opera lui șomează. Sau, cum spunea maestrul Corneliu Baba, artistul care iese în stradă să nu uite că în acest timp culorile lui se usucă pe paletă. Această idee, care nu este decât una de bun simț, dacă vreți, este interpretată într-un mod absolut aberant. Chiar oameni foarte inteligenți ca domnul Ștefan Augustin Doinaș cred că este aici o atitudine apolitică pernicioasă. Nu este o atitudine apolitică, este, dacă vreți, judecata unui critic literar care a citit destul, care a văzut multe destine ratându-se, oameni care și-au ratat opera fără să salveze întotdeauna viața. Rezumând această idee care știu că este foarte incendiară, aș spune că scriitorul să facă politică, dacă vrea, dacă are vocație și pasiune pentru asta, dacă are știință pentru așa ceva, dar să nu uite niciodată că făcând politică foarte greu își va putea realiza capodopera”. Criticul consideră că un intelectual poate face în mai multe feluri politică (și nu numai prin

încadrarea într-un partid): „Există infinite posibilități pentru un intelectual de a se exprima într-o problemă socială, în problemele cetății, cum se zice, nu numai aceea de a deveni activist al unui partid. Nu. Ideile mele pot fi politice la un moment dat, opțiunile mele pot fi politice sau, dacă e cazul, apăr o cauză: cauza Basarabiei, să zicem, cauza clasei țărănești, cauza culturii care se află în mare suferință la ora actuală – asta poate fi și un demers politic”. Nu în ultimul rând, E.S. se pronunță și în chestiunea revizuirilor: „Pentru că timp de cincizeci de ani cultura a trăit într-un regim de tip totalitar, pentru că a existat un unic sistem ideologic și politica a dirijat cultura, pentru că s-au întâmplat toate aceste lucruri, sigur că trebuie să regândim această cultură și să recitim și să rejudecăm această chestiune. Numai că «revizionistii» judecă puțin cam bizar. Adică ei îi înjură pe toți marii scriitori de la Arghezi la Sadoveanu și până la Nichita Stănescu, unii încearcă scoaterea lor din manualele școlare vorbind de gravele compromisuri morale pe care le-au făcut acești scriitori. Și se opresc aici. Este cazul domnului Grigurcu, care de cinci-șase ani a devenit un fel de procuror general al literaturii române și nu face decât să insulte aceste valori. Acest tip de revizuire este, după părerea mea, cu totul inutil, este o gazetărie ieftină care nu știu dacă impresionează pe cineva – pe mine, în orice caz, nu. Nu. Dacă gândim așa problema revizuirii valorilor, o gândim strâmb și vor veni alții după noi să îndrepte ceea ce noi am strâmbat. Eu sunt pentru revizuirea valorilor, ca să zic așa, dar să discutăm cu cărțile pe față toate compromisurile pe care le-au făcut scriitorii, să aducem dovezile necesare, să nu uităm în același timp că acela care a făcut un compromis poate că a scris o capodoperă și să spunem și acest lucru. În ce-l privește pe Sadoveanu, despre opera lui de după război noi ne-am putut exprima. Dacă aveți curiozitatea, vă rog să deschideți volumul al doilea al cărții mele *Scriitori români de azi./Pe care ați fi vrut să-l intitulați «Amurgul zeilor»*. / Exact. Și veți vedea la capitolul Sadoveanu ce scriu despre operele lamentabile publicate de marele scriitor după al doilea război mondial”.

● Nr. 12 din revista „Apostrof”, apărut sub format caiet, este alcătuit, în întregime, dintr-un dosar (îngrijit de Ion Vartic) Ion D. Sîrbu, *Scrisori către bunul Dumnezeu și alte texte*. Nr. (volumul) se deschide cu o *Privire asupra Cercului literar de la Sibiu* de Ion Vartic, continuă cu un *Jurnal clujean* al scriitorului, din anii 1952-1953 și cu publicarea unui corpus important de corespondență (cu Eta și Nicolae Boeriu, Elisabeta Pop, Liviu Rusu, Tinca, Liana și Cristina Rusu, Horia Stanca). Sunt reproduse și o serie de aforisme *Despre proști și prostie*. Totodată, Ion Vartic oferă spre publicare și o scrisoare de la Sîrbu, în care acesta din urmă, la solicitarea sa, își reconstituia biografia. Volumul mai include două texte ale scriitorului recuperat: un articol din 1944 și o precizare din 1957 în chestiunea cronicii despre piesa lui Al. Mirodan, *Ziariștii*, care a stârnit în epocă o discuție despre „dogmatism”.

● În nr. 39-46 din „Jurnalul literar”, Mircea Handoca publică un studiu intitulat *Mircea Eliade despre Arghezi*, în care sunt cercetate raporturile savantului cu marele poet: referiri la articolul lui M.E. din 1927, în care acesta era relativ rezervat față de volumul recent apărut al lui T.A.; la o scrisoare din arhiva Eliade (reprodusă în paginile acestui nr.), din 11 aprilie 1974, reprezentând un referat despre versiunea în engleză a *Florilor de mucigai*, realizată de Michael Impy și Brian Swann. □ Este publicat un interviu al lui Octavian Vuia cu Gabriel Marcel: *„Aparțin unei generații care azi este sacrificată”*. □ Gheorghe Grigurcu sancționează prezența lui Petru Dumitriu în campania electorală a lui Ion Iliescu, într-o schiță de portret intitulată *Petru Dumitriu în trei timpi*; cei „trei timpi” sunt perioada anilor '50, anii evadării în Occident și momentul 1996: „Sunteți, la ora actuală, pentru un candidat așezat cu un picior în trecutul comunist, așa cum ieri erați pentru candidații aflați cu ambele picioare în comunism. Sunteți azi partizanul lui Ion Iliescu și amicul domnilor Eugen Simion și Marin Sorescu, așa cum odinioară erați partizanul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, al domnului Ion Gheorghe Maurer, care era «drăguț», «amabil» cu dv., și al lui Leonte Răutu, și amicul unor Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu și compania. Vă întoarceți de unde ați plecat? *L'éternel retour*? Dar ați plecat, de fapt, cândva, undeva?” ■ Reținem și referirile la *Cronica de familie*: „În ce ne privește, am prefera recuperarea acestei fresce repulsiv-atractive, în culorile sumbre ale căreia se pot desluși resursele balcanismului nostru endemic: sarcastic, scâlâmb, crud, subtil, nerușinat, ingenios, perfid, ager, pestilențial, feeric etc., o recuperare ce, neapărat, să includă examenul critic care să scoată în relief elementele reale ce-o compun, nu totdeauna măgulitoare pentru autor, care a acceptat servituți exterioare vocației sale ori, cel puțin, a răspuns «comenzii», printr-o unilateralitate decepționantă, printr-o manipulare de sine”. □ Pavel Chihaia oferă informații despre *Realizările Cercului literar „Apoziția”*, care se desfășura la München în perioada 1969-1996, al cărui animator era Ion Dumitru și la care participau George Ciorănescu, Horia Stamatu, Paul Celan, Vintilă Horia ș.a.

● În „Contrapunct” (nr. 12), Cornel Nistorescu publică un articol intitulat *Ofensiva lichelelor*: „Victoria opozițivilor în România a stârnit un entuziasm pe care niciodată alegerile nu l-au mai provocat în istoria României. În miez de noapte, zeci de mii de oameni, în toată țara, au ieșit pe străzi, cu sticle de șampanie, cu steaguri (...) pentru a sărbători victoria, de fapt renașterea speranței. Și printre ei, în București, oameni tăcuți, cu o anume teamă de a se bucura. Îi vedeai trăgând cu coada ochiului, în stânga și în dreapta. Era ușor de identificat o anume teamă de a nu fi revunoscuiți. Priveau de sus și rece la copiii care se bucurau isteric, aproape fără să-și dea seama la ce se bucură. Tinerii trăiau un carnaval de dragul carnavalului, urlau ca înjunghiați, cu ochii ieșiți din orbite, îmbrățișau și sărutau lipicios pe cine le ieșea înaintea. Cete de mahalagii roteau deasupra capului butelcile cu vin roșu și atunci în aer

damful distilierii biologice solicitate la maximum. (...) Pe unii îi țin minte, le văzusem figurile la 29 ianuarie, când privirile lor nu vomau decât ură și dispreț, pe alții îi știam personal. Mă avertizaseră de mai multe ori că ar trebui să fiu arestat (...) după insistența cu care își etalau extazul, trebuia să înțelegi că victoria le aparține și lor, chiar într-o mare măsură. (...) Asaltul lichelelor începuse cu succes. Urmase imediat ofensiva inconștienților. Îmi era limpede ca bună ziua. Începea un alt mare moment din aceeași istorie a românilor”. □ Reținem și interviul lui Radu Cange cu Alexandru Ecovoiu: „**Nu sunt în concurență cu nimeni**”. Prozatorul se bucură de succesul înregistrat de *Saludos* și se gândește la alte proiecte literare (viitorul roman *Stațiunea*). Chestiunea talentului literar, dar și a revizuirilor, sunt luminate indirect printr-o mărturisire de felul acesteia: „Și cel mai mărunț poet are un vers genial; poate, cândva, îi va ieși un poem; orice prozator, în principiu, poate – la un moment dat – să uimească lumea. Am un respect aproape religios față de cei care scriu. Cum să nu mă înțeleg cu ei? De la o oarecare distanță, e drept: sunt un ins mai rezervat”.

[DATĂ NEPRECIZATĂ]

● În nr. 2 din „Paralela 45”, în cadrul secțiunii „Discuții publice”, avem o anchetă despre „Modelul optzecist în cultura română”, realizată de Gheorghe Crăciun și Călin Vlasie. Este căutat „specificul fenomenului optzecist românesc”, rolul său politic și viabilitatea actuală a creațiilor scriitorilor afiliați. În răspunsul său, Ștefan Borbély consideră că „**Generația nu poate continua împărțind necritic fervoarea de dinainte de '89**”. Eseistul se pronunță mai degrabă sceptic în chestiunea implicării politice a optzeciștilor: „Formulată astfel, întrebarea dumneavoastră sugerează o ambivalență subtilă. Dacă «spiritul anilor '80 (...) a pregătit și a grăbit căderea regimurilor și ideologiilor totalitare în Europa Centrală și de Est», nu înseamnă cătuși de puțin că optzecismul românesc s-a implicat decisiv în această chestiune. Obiectiv, nu avea cum s-o facă. Generație de marginalizați social prin premeditare, optzeciștii români au trăit pe trenuri, în navete istovitoare, au vândut flori pentru a-și putea cumpăra cărțile pe care le doreau, practicându-și de regulă vocația din poziții minore, handicapante. (...) Prin urmare, dacă ar fi să analizez specificul optzecismului românesc, l-aș situa la nivelul unei inteligente tactici a expectativei, și nu al unui al implicării directe.” Trăsăturile optzecismului ar fi: postmodernismul (implicit absența autohtonismului și a naționalismului), pragmatismul (textualismul ar fi, în acest sens, o marcă distinctivă a surprinderii mai acute a realității) și unele valențe „tactic-axiologic” (cum optzeciștii ocupau poziții secundare și incomodau politic, trebuiau să se legitimeze prin valoare). În opinia eseistului, impunerea lui H.-R. Patapievici este o tentativă a grupului de la Păltiniș „de a «sări» peste generația '80, căreia nu i se acordă decât cel mult rolul de accesoriu marginal al unui scenariu crepuscular ce anunță o «resurrecție»”. □ Reținem și răspunsul lui Caius

Dobrescu („*Fenomenul optzecist ca fenomen de contracultură*”), indecis în chestiunea rolului politic al generației: „Realitatea este că acțiunea literaturii asupra politicului este necuantificabilă, se sustrage unei posibilități rezonabile de apreciere. Deci nu vom putea ști cu certitudine nici în ce măsură spiritul anilor '80 a contribuit la căderea regimurilor totalitare. Într-un fel, acest spirit însuși, simplul fapt că a apărut și s-a dezvoltat, era o consecință a crizei sistemului, a derivei totalitarismului, un simptom, cu alte cuvinte, al decadenței comunismului. Tot așa cum putem presupune că spiritul optzecist este și un simptom al adaptării la sistem. Nu al *pactizării*, să fim atenți! Al unei complexe, ingenioase existențe duse în paralel cu sistemul, care însă era și o formă de instalare în «durata lungă», de acceptare prin ignorare. Faptul că această luptă pentru menținerea statutului de outsider se ducea cu mijloacele literaturii și speculației intelectuale poate da un plus de interes și prestigiu acestui comportament, dar diferă el, oare, esențial, de acela al multor altor indivizi sau «categorii socio-profesionale» care, în moduri poate mai puțin strălucitoare sub aspectul imaginației, dar nu neapărat mai puțin eficiente, urmăreau același program al autoexcluderii din «societatea socialistă» și, eventual, al recompunerii unor nuclee sociale «private», în afara acesteia?” În opinia sa, ar fi vorba mai ales de o „contracultură”, reactivă la cultura oficială, cu câteva tendințe marcate astfel: „Generația '80 a parcurs mai multe faze distincte. Există, mai întâi, un prim strat, al, cum le-am numit, *utopiilor psihedelice*: atitudinea critică susținută de viziunea unei lumi de simplitate, puritate și inocență. Există apoi un al doilea moment, când conștiința critică se extinde și asupra acestor utopii «bune»: este momentul unei radicalități teoretice și creative care duce direct la critica utopiei în sine (Mircea Nedelciu, Alexandru Mușina, Liviu Antonesei și, *last but not least*, Sorin Antohi), la o critică radicală a limbajului (Gheorghe Iova, Emil Paraschivoiu. Gheorghe Crăciun, Aurel Pantea. Bogdan Ghiu) sau la o cerebralizare a imaginarului menită să detecteze și controleze resorturile cele mai adânci și mai profunde ale manipulării la care propriul nostru subconștient ne supune (Marta Petreu, Ion Bogdan Lefter, Călin Vlăsie). Un al treilea moment este cel al *utopiilor personale*, încercând să refacă lumea pe cont propriu, în jurul unei individualități «exhibate» (Alexandru Mușina, Liviu Ioan Stoiciu, senzualismul «decadent» al lui Ioan Mureșan sau Florin Iaru, Mitteleuropa foarte personală a lui Viorel Marineasa). În sfârșit, există un al patrulea moment, în care, în cunoștință de cauză, de data aceasta, având, adică, o idee clară despre un program postmodern occidental care își propune să împace ordinea cu dezordinea, tradiția cu propriii ei asasini avangardiști, nevoia unui sens fundamental cu infinitatea lumilor posibile, câțiva scriitori încearcă să propună forme ale unei noi sensibilități (aici aș vorbi de «Levantul» lui Mircea Cărtărescu și de «Haosmos»-ul Magdei Câmeci, de teoriile despre ironie ale lui Ioan Buduca)”. Nu în ultimul rând, reținem și precizările, mai degrabă sceptice, despre viitorul generației: „Generația '80 își merită oarecum eticheta: ea riscă în mare măsură să devină pierzătoare. Asta

pentru că nu urmărește o strategie: este când înăuntrul când în afara jocului. Nu se poate desprinde de momentul când folosea metoda «tutelei», acceptând, uneori într-un mod absolut calculat, proiecția unui critic literar care făcea parte din «jumătatea bună» a establishmentului literar. Dar nici nu suportă să joace acest joc până la capăt, fiindcă respectul ei pentru personalitățile respective devine tot mai mic iar pentru sine însăși, tot mai mare. Pe de altă parte, nici strategia dizidenței radicale nu a prins, nici înainte de '89 și nici acum. Pentru că nu poți fi radical în reviste scoase de inspectorate care au în spate Ministerul Culturii, nici în reviste girate moral, (financiar, nu se mai pune problema), de Uniunea Scriitorilor. Nu vreau să spun că nu poți face reviste foarte bune, elegante, consistente, și că asta nu ar fi un câștig pentru cultura română și pentru cauza educației democratice. Dar nu poți fi *radical*, fiindcă abia atunci ai fi ipocrit și condamabil. Iar majoritatea publicațiilor în care se desfășoară viața intelectuală a Generației '80 au condiția arătată". □ În cadrul rubricii „Poesis”, Ioan Flora publică *Dintr-un poem uitat în trenul accelerat 138, pe ruta Tg.-Jiu – București*, iar la „Proză scurtă”, Simona Popescu figurează cu *Exuvii. Prolog*. □ Rubrica „Sertare deschise”, *Generația '80 în epistolar* cuprinde și câteva scrisori adresate lui Gheorghe Crăciun de Ioan Flora sau Gheorghe Iova. □ Călin Vlasie trece prin „Baia cu acizi” *Mitul unei epoci*, respectiv pe Nichita Stănescu: „Nichita Stănescu este un mit al generației '60. A «tutelat» o masă însemnată și primitivă de intelectuali formați în plină glorie proletcultistă, când numele unor mari poeți ca Blaga, Bacovia, Tudor Arghezi, Vasile Voiculescu, Ion Vinea, Emil Botta, Ion Caraion, Leonid Dimov erau marginalizați sau chiar interziși. Bună parte din gloria lui Nichita Stănescu se datorează împrejurării istorice care a făcut din tinerii stegari ai anilor realismului socialist «dezghețatorii» literaturii române după retragerea trupelor sovietice din România. Nici unui șaizecist notoriu după 1965 nu i-a căzut mâna cu care scrisese poeme antiburgheze și prostaliniste între 1953-1965. Duplicitatea morală a acestei generații literarofage s-a răsfrânt și în destinul lui Nichita Stănescu din plin. Când marii intelectuali ai României tăceau (pentru că nu puteau vorbi) șaizecistii scriau poeme suave anistorice și amorale. Inteligent, Nichita a inventat «necuvintele», o subtilă filosofie poetică a neimplicării, a pactului cu Puterea diavolească. De aceea se face că niciun poet (și scriitor) notabil șaizecist nu a fost interzis, nicidecum arestat, ci doar coafat regulamentar de cenzura comunistă. De aceea nu este deloc întâmplătoare simpatia lui Nichita Stănescu din ultimii ani ai vieții pentru manifestările neoproletcultiste. Dacă ar fi trăit, el ar fi fost acum pe aceeași baricadă cu Eugen Simion, cu toți actualii adepți ai «apolitismului» în artă și literatură, pe aceeași baricadă a duplicității sofisticate și lustruite cu titluri academice, parlamentare, guvernamentale”. □ Din acest nr., semnalăm un consistent studiu al lui Gheorghe Crăciun, *Experimentele unui deceniu (1980-1990)*, dedicat literaturii optzeciste, cu o bibliografie (pentru fiecare an din cei 11) a celor mai importante texte literare și teoretice.

INDEX DE NUME

A

- Abăluță, Constantin, 42, 45, 106,
248, 274, 276, 300, 410
- Abramov, Fyodor Aleksandrovich,
149
- Acterian, Arșavir, 170, 204, 222, 258,
358
- Acterian, Haig, 299, 590
- Acterian, Jeni, 18
- Adam, Anavi, 330
- Adam, Ioan, 10
- Adam, Sergiu, 45, 535
- Adamek, Diana, 337
- Adameșteanu, Gabriela, 5, 11, 24, 36,
105, 117, 125, 135, 166, 172, 177,
185, 186, 195, 200, 227, 258, 264,
269, 289, 314, 341, 361, 370, 412,
449, 460, 476, 489, 507, 511, 568,
571, 582, 590
- Adorno, Th. W., 303
- Agârbiceanu, Ion, 256, 442
- Agopian, Ștefan, 193, 423, 587
- Ahmatova, Anna, 139
- Aitmatov, Cinghiz, 149
- Albu, Florența, 24, 162, 221, 241,
267, 292, 296
- Aldulescu, Radu, 442, 518, 564
- Alecsandri, Vasile, 80, 302, 366, 483,
513, 580
- Alexandrescu, Gr., 404, 479, 574
- Alexandrescu, Sorin, 25, 138, 186,
287, 289, 290, 292, 324, 325, 330,
511, 515, 528
- Alexandru, Doina, 107
- Alexandru, Ioan, 73, 84, 101, 140,
451
- Alexandru, Ion, 56
- Alexandru, Radu F., 276, 300
- Alexe, Vladimir, 149, 451-453, 567
- Alexiu, Lucian, 85, 287, 300
- Al-George, Sergiu, 358
- Althusser, Louis, 540
- Alui Gheorghe, Adrian, 45, 163
- Anastasiu, Călin, 5, 105, 125, 356
- Andreescu, Cezar, 344
- Andreescu, Gabriel, 5, 140, 215, 242,
251, 256, 280, 324, 336, 342, 449,
507, 568, 569, 570, 571, 590
- Andrei, Ștefan, 79
- Andriescu, Al. A., 276
- Andrițoiu, Alexandru, 34, 457
- Andronic, Octavian, 429
- Andru, Vasile, 296, 587
- Anghel, Iulian, 37, 222, 277, 289,
428
- Anghel, Nicolae, 258
- Anghel, Paul, 172, 175
- Anghelescu, Mircea, 214, 289, 335,
336, 482, 552
- Anghelescu, Sanda, 280
- Antip, Felicia, 579
- Antohi, Sorin, 5, 105, 125, 135, 200,
422, 594, 599
- Anton, Ted, 79, 130, 142, 195, 217,
221, 259, 274, 311, 428, 467, 482,
514, 534, 582

Antonescu, Ion, 57, 118, 156, 228,
304, 417, 465, 544
Antonesei, Liviu, , 5, 14, 112, 201,
266, 303, 419, 533, 599
Apollinaire, Guillaume, 152, 207
Apostolescu, Sanda, 98
Apunake, pseudonim Grigore Cugler,
208
Arachelian, Vartan, 107
Aragon, Louis, 12, 38, 137, 152, 461,
540
Arcade, L.M. , 354
Arcu, Constantin, 200
Ardelean, Florin, 206, 301
Argetoianu, Constantin, 539
Arghezi, Barutu T., 63, 155
Arghezi, Mitzura, 155
Arghezi, Tudor, 11, 36, 39, 54, 65,
67, 73, 87, 102, 105, 120, 145,
149, 150, 155, 156, 159, 163, 192,
217, 256, 269, 280, 304, 305, 311,
316, 326, 329, 344, 366, 392, 402,
416, 425, 459, 474, 479, 517, 520,
528, 532, 534, 537, 538, 549, 551,
552, 556, 559, 569, 573, 578, 580,
586, 592, 596, 597, 600
Aristotel, 253, 461
Armeanu, Oana, 197
Aron, Raymond, 285, 326, 424, 540
Arrabal, Fernando, 23, 415
Arun, George, 436
Asachi, Gheorghe, 141
Ash, Timothy Garton, 131
Astafiev, Viktor, 149
Astaloş, George, 208, 542, 543
Athanasias, Alexandru, 249
Augustin (Sfântul), 514
Avram Iancu, 433, 519
Avramescu, Mihai-Marcel, 215
Avramescu, Tiberiu, 442
Axionov, Vasili, 532
Azap, Gheorghe, 330

B

Babel, Isaac Emmanuilovici, 97, 538
Babeţi, Adriana, 85, 232
Babiuc, Victor, 138
Bach, Anna Magdalena, 376
Bach, Johann Sebastian, 323
Bachelard, Gaston, 56
Baciu, Horaşu, 200
Baconsky, Teodor, 41, 138
Baconsky. A. E., 73, 102, 167, 227,
336, 556
Bacovia, George, 25, 55, 71, 88, 91,
126, 150, 217, 241, 329, 375, 402,
444, 446, 543, 573, 600
Badea, Gh., 302
Badosa, Enrique, 65
Bagdasar, N. , 72
Baghiu, Vasile, 23, 200, 504
Bahtin, Mihail, 139
Balaci, Alexandru, 94, 588
Balmuş, P., 296
Balotă, Nicolae, 33, 43, 62, 169, 197,
267, 335, 367, 457, 464, 552, 580
Baltag, Cezar, 9, 16, 27, 40, 97, 102,
214, 274, 276, 292, 329, 336, 385,
409, 546
Balzac, Honore de, 10, 68, 168, 353,
482, 591
Banciu, Paul Eugen, 330
Banuş, Maria, 16, 34, 47, 56, 102,
212, 224, 241, 260, 357, 474, 492,
540
Baranga, Aurel, 87, 562
Barbu, Daniel, 264, 299
Barbu, Eugen, 8, 9, 14, 24, 55, 68,
93, 105, 119, 140, 149, 157, 162,
172, 175, 186, 259, 268, 321, 329,
337, 382, 401, 402, 436, 439, 453,
460, 484, 517, 524, 540, 544, 552,
561
Barbu, Ion, 21, 45, 71, 155, 163, 262,
385

- Barbu, Marian, 210, 574
 Barbu, Petre, 41, 199, 350, 442, 504, 590
 Barrès, Maurrice, 190, 208, 520
 Barth, John, 80, 171
 Barthelme, Donald, 171, 510
 Barthes, Roland, 151
 Baudelaire, Charles, 31, 41, 48, 145, 224
 Baudrillard, Jean
 Bayart, Laurent, 389
 Băcanu, Petre Mihai, 104, 117, 579
 Bădescu, Cezar Paul, 122, 316, 317, 330, 416, 468
 Bădescu, Horia, 339, 492
 Bădescu, Ilie, 33
 Bădescu, Irina, 42, 586
 Bădescu, Marin Manu, 436
 Bădică, Ion, 352
 Bădiliță, Cristian, 335
 Băieșu, Ion, 506
 Băieșu, Radu, 189, 396
 Băileșteanu, Fănuș, 489
 Bălaj, Teofil, 95
 Bălan, Ion Dodu, 258, 439
 Bălașa, Sabin, 300
 Bălăceanu-Stolnici, Constantin, 241
 Bălăiță, George, 97, 187, 188, 292, 357, 432, 512, 535
 Bălănescu, Stelian, 106
 Bălănuță, Leopoldina, 98
 Bălu, Ion, 204, 266, 353, 410
 Băncilă, Vasile, 72
 Bănulescu, Daniel, 199, 442, 525, 564
 Bănulescu, Ștefan, 133, 143, 177, 178, 244, 274, 292, 382, 410, 411, 442, 450, 481, 482, 494, 543, 553
 Bănuță, Ion, 484
 Băran, Vasile, 95, 175, 439, 524
 Băsescu, Traian, 579
 Bârlădeanu, Alexandru, 455
 Bârna, Nicolae, 24, 26, 57, 205, 206, 307, 390, 391, 446, 448, 554
 Bârna, Vlaicu, 155, 330
 Beckett, Samuel, 42, 83, 241, 315
 Bedrosian, Magdalena, 57, 88, 120, 142, 292, 299
 Béhar, Henry, 205
 Behring, Eva, 566
 Békés Csaba, 476
 Beldeanu, Ion, 45
 Beligan, Radu, 94
 Belimace, Doru, 116
 Bellu, Petre, 67, 72, 198
 Benda, Julien, 101, 131
 Bengescu, H.P. , 9, 83, 195, 259, 373, 398, 434, 467, 564
 Beniuc, Mihai, 48, 56, 102, 108, 202, 442, 557, 592
 Bentoiiu, Annie, 587
 Bentoiiu, Pascal, 587
 Beray, Patrice, 507
 Berberova, Nina, 199
 Bercea, Radu, 214
 Bergson, Henri, 242
 Berindei, Dan, 73
 Berindei, Mihnea, 138
 Berlogea, Ileana, 98
 Bernea, Horia, 17
 Besançon, Alain, 101
 Betea, Lavinia, 168
 Biberi, Ion, 134, 264
 Binder, Rodica, 482, 584
 Bittel, Adriana, 173, 296, 361, 368, 423
 Bîrsan, Adriana, 344
 Blaga (Bugnariu), Dorli, 182
 Blaga, Lucian, 6, 11, 21, 25, 26, 39, 45, 72, 94, 105, 108, 123, 149, 150, 152, 169, 170, 177, 180-183, 194, 195, 209, 215, 217, 223, 224, 276, 282, 292, 297, 312, 327, 329, 331, 337, 338, 346, 376, 387, 388,

- 398, 402, 411, 419, 425, 441, 452,
459, 488, 490, 502, 518-522, 542,
546, 552, 571, 573, 591, 600
- Blaier, Andrei, 300
- Blanchet, Pierre, 466
- Blanchot, Maurice, 279
- Blandiana, Ana, 16, 18, 102, 104,
116, 138, 142, 161, 162, 177, 186,
187, 219, 222, 242, 256, 281, 299,
320, 342, 344, 386, 401, 408, 417,
423, 424, 468, 481, 496, 500, 517,
531, 546, 571, 580
- Blecher, M. , 187, 344, 434, 435,
445, 590
- Blok, Alexandr, 199
- Bloy, Léon, 334, 520
- Bobe, T. O., 122
- Bodiu, Andrei, 69, 121, 150, 200,
258, 330, 468, 477, 564, 591
- Bodnăraș, Emil, 255
- Boerescu, Dan-Silviu, 49, 88, 90,
102, 163, 171, 185, 199, 201, 237,
274, 287, 292, 296, 303, 323, 357,
409, 440, 525, 564
- Boeriu, Eta, 176, 596
- Bogdan, Radu, 172, 266
- Bogza, Geo, 67, 72, 129, 135, 148,
159, 177, 184, 186, 229, 256, 272,
305, 344, 353, 385, 444, 490, 493,
511, 517, 562, 581
- Böhme, Jakob, 274
- Boiangiu, Magdalena, 477, 580
- Boisseau, Pierre-Yves, 246
- Boldea, Iulian, 109, 275, 345, 397,
474, 561, 589
- Boldur, Ana, 259
- Bolintineanu, Dimitrie, 376
- Bollon, Patrice, 315
- Bonnefoy, Claude, 266
- Borbély, Ștefan, 13, 66, 122, 238,
276, 287, 598
- Bordeianu, Leo, 151
- Borges, Jorge Luis, 315, 351
- Bostan, Grigore, 346
- Bot, Ioana, 43, 64, 95
- Botez, Mihai, 138, 186, 192, 445
- Botta, Dan, 21, 115, 491
- Botta, Emil, 56, 204, 600
- Boué, Simone, 20
- Boz, Lucian, 267, 304
- Brad, Ion, 439, 574
- Braga, Corin, 66, 239, 313, 343, 477,
504, 565
- Brahms, Johannes, 160
- Branca, Doru, 127, 200, 232, 436,
505, 584
- Braque, Georges, 152
- Brasillach, Robert, 334, 545
- Brădățan, Costică, 225
- Brăileanu, Luminița, 468
- Brătianu, Vintilă V. , 297
- Brâncuși, Constantin, 38, 168, 483
- Breazu, Ion, 21, 123
- Breban, Nicolae, 14, 24, 40, 43, 54,
68, 72, 83, 141, 142, 157, 158,
163, 169, 191, 195, 206, 209, 214,
241, 242, 281, 292, 299, 307, 349,
385, 395, 444, 468, 487, 494, 501,
529, 535, 581
- Brediceanu, Mihai, 40
- Breton, André, 152, 190, 207
- Brezianu, Barbu, 205, 297
- Brik, Lili, 139
- Broch, Hermann, 168
- Brucan, Silviu, 103, 138, 258, 360,
393, 423, 438, 540, 591
- Brumaru, Emil, 24, 45, 69, 72, 128,
150, 163, 226, 400, 423
- Buciu, Marian Victor, 66, 299
- Bucur, Marin, 456
- Bucur, Romulus, 42, 66, 83, 121,
150, 151, 197, 201, 226, 468
- Bucurencu, Adrian, 522
- Budai-Deleanu, Ion, 318

Buduca, Ioan, 40, 54, 58, 105, 148,
162, 169, 191, 253, 257, 275, 296,
342, 394, 405, 435, 491, 587, 591,
599

Bukovski, Vladimir, 104

Bulgakov, Mihail, 139, 211, 410, 538

Bunaru, Eugen, 201

Buñuel, Luis, 556

Buonarroti, Michelangelo, 539

Burke, Edmund, 520

Busuioceanu, Al., 264

Butnaru, Leo, 75, 296, 312, 447

Buzea, Constanța, 576

Buzerea, Ion, 66

Buzincu, Aurel, 83, 197

Buzura, Augustin, 32, 73, 83, 99,
113, 120, 133, 142, 177, 187, 242,
283, 292, 321, 347, 387, 445, 473,
482, 494, 497, 530, 548, 563, 574,
587

C

Cacoveanu, Viorel, 63, 455

Caillois, Roger, 315

Cajal, Nicolae, 142, 241

Calaïs, Alexandru, 41

Caligula, 267

Camilar, Eusebiu, 540

Camus, Albert, 31, 99, 114, 462

Cange, Radu, 401, 598

Cangeopol, Liviu, 303, 325

Cantacuzène, Jean, 370

Cantacuzino, Cristina, 352

Cantacuzino, Zoe, 90

Cantemir, Dimitrie, 62, 199, 213,
260, 366, 521

Caragiale, Ion Luca, 6, 24, 33, 77, 85,
91, 96, 103, 115, 126, 127, 193,
204, 251, 278, 84, 286, 298, 319,
330, 387, 393, 395, 396, 434, 456,
457, 462, 474, 482, 494, 506, 543,
564, 590

Caragiale, Mateiu, 112, 434

Caraion, Ion, 54, 67, 72, 101, 142,
170, 199, 205, 228, 296, 305, 319,
327, 339, 349, 353, 357, 422, 452,
552, 576, 588, 600

Caramitru, Ion, 356, 374, 407, 587

Carandino, N., 176, 192

Caranica, Nicu, 116

Carassou, Michel, 507

Caravia, Paul, 193

Carol I, 433

Carol al II-lea, 269, 304, 383, 433,
465, 470

Cassian, Nina, 16, 34, 45, 53, 86,
102, 109, 153, 163, 260, 302, 357,
399, 439, 468, 495, 530, 556, 591

Cazan, Manuela, 344

Cazimir, Otilia, 41, 580

Căliman, Călin, 98, 143, 206, 307, 556

Căliman, Valeria, 272

Călin, Constantin, 366, 444, 501,
534, 555

Călin, Vera, 319

Călinescu, Al., 86, 177, 178, 335

Călinescu, G., 11, 15, 19, 21, 36-39,
68, 73, 83, 87, 102, 105, 124, 133,
134, 141, 154, 159, 167, 210, 225,
227, 235, 256, 257, 259, 260-264,
268, 269, 291, 292, 296, 302, 311,
326, 338, 348, 366, 416, 417, 430,
433, 453, 454, 464, 478, 479, 490,
491, 499, 503, 508, 517, 528, 532,
538, 547, 551, 556, 559, 563, 566,
580, 581, 583, 585, 589, 592

Călinescu, Matei, 25-27, 47-50, 56,
63, 69, 108, 111, 138, 159, 186,
210, 282, 303, 304, 307

Călugăru, Ion, 72

Cărtărescu, Mircea, 80, 103, 122,
124, 126, 130, 142, 150, 239, 298,
317, 361, 369, 441, 469, 494, 510,
525, 534, 564, 566, 587, 599

- Câmpeanu, Pavel, 411, 412
 Câmpeanu, Radu, 326
 Căndeia, Virgil, 215
 Cărligeanu, Evelina, 352
 Cârneli, Magda, 5, 105, 212, 289, 317, 469, 591, 599
 Cârneli, Radu, 535
 Cârsteian, Svetlana, 122
 Ceacir, Dan, 439
 Ceașescu, Elena, 509, 540, 595
 Ceașescu, Gheorghe, 104
 Ceașescu, Nicolae, 13, 26, 28, 34, 53, 55, 79, 86, 100, 113, 114, 144, 146, 153, 159, 174-176, 186, 196, 207, 242, 247, 248, 250, 253, 276, 277, 282, 283, 286, 297, 325, 340, 344, 357, 379, 386, 401, 407, 417, 422, 423, 426, 429, 443, 444, 451, 452, 465, 473, 476, 481, 484, 493, 496, 499, 518, 525, 537, 572, 588, 595
 Ceașescu, Nicu, 253, 254
 Ceașescu, Zoe, 440
 Cehov, Anton Pavlovici, 41
 Celac, Mariana, 105, 125
 Celan, Paul, 54, 212, 597
 Celibidache, Sergiu, 483
 Céline (Louis-Ferdinand Destouches), 38, 55, 334, 362, 416, 461, 539
 Cernătescu, Radu, 163, 274
 Cernica, Niadi, 200
 Cervantes, Miguel de, 82, 172
 Cesereanu, Ruxandra, 148, 151, 351, 477, 504, 525
 Cesianu, Constantin, 539
 Cessole, Bruno de, 315
 Chagall, Marc, 187
 Char, René, 351
 Chateaubriand, François-René de, 151, 376, 520
 Chelaru, Gabriel, 278
 Chendi, Ilarie, 550
 Chifu, Gabriel, 477, 576
 Chihăia, Carmen, 233, 374, 407
 Chihăia, Pavel, 153, 201, 352, 588, 597
 Chimet, Iordan, 153
 Chioaru, Dumitru, 305
 Chioralia, Constantin, 442
 Chiper, Tita, 29, 119, 254
 Chira, Minerva, 477
 Chiriac, Teo, 151
 Chirilă, Dumitru, 526, 578
 Chiriță, Constantin, 248, 366
 Chiropol, Miron, 538
 Chișu, Lucian, 6, 55, 72, 84, 133, 142, 243, 278, 285, 373, 409, 431, 574, 585
 Chițac, Mihai, 407
 Chiva, Isac, 498
 Christi, Aura, 27, 102, 151, 241, 296, 314, 357, 410, 504, 525, 579
 Ciachir, Dan, 258
 Cimpoeșu, Petru, 344, 534
 Cimpoi, Mihai, 65, 75, 162, 221, 257, 280, 296, 335, 350, 431, 436, 446, 477, 590
 Ciobanu, Mircea, 73, 162, 192, 197, 210, 338, 396
 Ciobanu, Vasile, 53
 Ciobanu, Vitalie, 296
 Ciocan, Iulian, 296
 Ciocârlie, Corina, 330
 Ciocârlie, Livius, 85, 86, 87, 92, 106, 150, 233, 248, 303, 323, 553, 582, 590
 Cioculescu, Barbu, 292, 506, 551
 Cioculescu, Simona, 21, 227, 276
 Cioculescu, Șerban, 72, 113, 142, 316, 352, 393, 461
 Ciopraga, Constantin, 97, 152, 224, 266, 291
 Cioran, Aurel, 156

- Cioran, Emil, 20-23, 27, 31, 41, 61,
63, 72, 95, 98, 115, 126, 129, 138,
142, 156, 157, 168, 170, 199, 206,
216, 237, 246, 267, 297, 304, 305,
315, 319, 320, 323, 330, 334, 336-
338, 348, 349, 358, 387, 389, 394-
396, 416, 427, 441, 452, 461, 463,
483, 502, 519, 520, 523, 530, 531,
533, 541, 542, 551, 556, 563, 580,
586, 590
- Ciorănescu, Alexandru, 107, 289,
318, 426, 552, 590, 597
- Ciorbea, Victor, 104
- Cioroianu, Adrian, 255
- Cisek, Oscar Walter, 502
- Cistelecan, Al., 15, 42, 69, 106, 108,
110, 126, 148, 199, 257, 297, 343,
345, 397, 435, 468, 492, 534, 562,
589
- Ciulei, Liviu, 290
- Ciurunga, Aurel, 9
- Coande, Nicolae, 200, 276, 300, 504
- Cocea, Dina, 255
- Cochinescu, Ioan Mihai, 57, 590, 591
- Cocora, Ion, 217
- Codoban, Aurel, 167
- Codreanu, Corneliu Zelea, 78, 116
- Codreanu, Theodor, 445
- Codrescu, Andrei, 290, 507
- Codru-Drăgușanu, I., 513
- Codruț, Mariana, 151, 316
- Cofan, Alunița, 56
- Coja, Ion, 142
- Cojocaru, Liana, 383
- Colfescu, Silvia, 352
- Coman, Mihai, 118
- Comarnescu, Petru, 13, 72
- Comănescu, Denisa, 102, 424, 482
- Comănescu, Ileana, 391, 448
- Combe, Dominique, 205
- Condeescu, Alexandru, 77, 88, 91,
189, 219, 401, 432, 471, 525
- Condurache, Val, 47, 110, 113, 128,
153, 205, 267, 348
- Condurachi, Emil, 420
- Constante, Lena, 21, 149, 167, 255,
546
- Constantin, Ilie, 13, 55, 108, 109
- Constantinescu, Doina Antonie, 461
- Constantinescu, Emil, 104, 115, 125,
138, 185, 186, 314, 370, 379, 408,
412, 420, 422, 453, 467, 484, 486,
489, 508, 511, 514, 515, 516, 518,
527, 567, 572, 582, 590
- Constantinescu, Marina, 477
- Constantinescu, Pimen, 6
- Constantinescu, Pompiliu, 24, 192,
589
- Constantinescu, Romanița, 58
- Constantinescu, Virgiliu N., 241
- Constantiniu, Florin, 118, 254, 358
- Constantiniu, Laurențiu T., 280
- Conte, Rosa del, 64, 108
- Coposu, Corneliu, 107, 138, 185,
214, 250, 372, 421, 517, 518, 529,
579, 590
- Corbea, Andrei, 492
- Corbu, Daniel, 185
- Corcheș, Victor, 157, 224
- Cordoș, Sanda, 71, 149, 206
- Cordun, Miron, 405
- Corlaci, Ben, 274, 423
- Corn, Sebastian A., 81, 199, 335, 510
- Cornea, Andrei, 5, 7, 105, 107, 118,
130, 186, 221, 345, 356, 360, 438,
442, 476, 478, 507
- Cornea, Doina, 5, 21, 103, 113, 215,
219, 270, 374, 455, 484, 587
- Cornea, Paul, 47, 247, 289, 483
- Cornis-Pope, Marcel, 474
- Cornișteanu, Mircea, 98
- Coroiu, Constantin, 14, 32, 224, 245,
419, 473, 513
- Cosașu, Radu, 198, 236, 255, 370,
394, 431, 482, 551

- Costea, Ionuț, 386
 Costenco, Nicolae, 431
 Costin, Calistrat, 152
 Costin, Jacques, 274
 Costin, Miron, 167, 213, 265
 Coșbuc, George, 66
 Coșeriu, Eugen, 504
 Coșovei, Traian T., 76, 95, 113, 219, 294, 349, 372, 410, 457, 471, 518, 574, 579, 583, 589
 Cotruș, Aron, 285, 326, 327
 Cotruș, Ovidiu, 33, 195, 224, 294, 457, 477
 Covaci, Aurel, 436
 Cozmâncă, Octav, 516
 Crainic, Nichifor, 46, 62, 227, 294, 296, 411, 528, 557, 580
 Crăciun, Alexandra, 55
 Crăciun, Gheorghe, 57, 67, 69, 70, 71, 122, 188, 259, 284, 291, 344, 345, 387, 398, 438, 469, 494, 532, 598, 599, 600
 Crăciunescu, Ioana, 399
 Crăsnaru, Daniela, 102
 Creangă, Alina, 504
 Creangă, David, 373
 Creangă, Ion, 6, 21, 42, 64, 77, 79, 96, 114, 193, 194, 278, 279, 292, 373, 390, 391, 434, 507, 508, 518, 564, 580
 Creangă, Mihai, 118
 Creția, Petru, 74, 84, 242
 Crețu, Ion, 346
 Cristea, Dan, 22, 92, 110, 122, 129, 135, 163, 270, 274, 282, 287, 300, 319, 391
 Cristea, Mihaela, 482, 591
 Cristea, Radu Călin, 58, 69
 Cristea, Stan V., 185
 Cristea, Valeriu, 7, 18, 22, 47, 54, 55, 93, 96, 110, 113, 114, 121, 123, 142-146, 158-161, 165, 172, 173, 176, 205, 217, 229, 36, 242, 248, 272, 278, 279, 282, 292, 293, 303, 305, 306, 320, 352, 357, 361, 390, 391, 392, 413, 431, 450, 451, 452, 480, 498, 507, 540, 541, 547, 556, 557, 564, 567, 574, 576, 578, 594
 Cristea-Enache, Daniel, 97, 143, 308, 391, 554, 575
 Cristofor, Ion, 13, 130, 432
 Cristoiu, Ion, 52, 356, 432, 466, 475, 530, 579, 589
 Criș, Mariana, 337
 Crivăț-Vasile, Adolf, 411
 Crohmălniceanu, Ov. S., 16, 49, 101, 108, 142, 205, 224, 369, 372, 385, 390, 532, 592, 597
 Crowe, David M., 383
 Crudu, Dumitru, 15, 70, 122, 151, 201, 447
 Cubleșan, Constantin, 64, 168, 214, 351, 456
 Cubleșan, Victor, 504
 Culianu, Ioan Petru, 21, 43, 138, 186, 196, 206, 214, 237, 396, 442, 519, 579, 582, 593
 Cunesco, Sergiu, 115
 Curticăpeanu, Doina, 114
 Curticeanu, Mircea, 21, 123
 Curtius, Ernst Robert, 303
 Cușnarencu, George, 57, 98, 133, 142, 168, 188, 199, 272, 294, 390, 478, 548, 574
 Cuțitaru, Codrin Liviu, 111
 Cuza, A.C., 78, 491
 Czego Zoltan, 223
- ## D
- D'Aquino, Toma, 122, 220, 221, 273
 D'Aurevilly, Barbey, 520
 Da Vinci, Leonardo, 308
 Dabija, Nicolae, 6, 296, 431, 447, 587
 Daian, Paul, 310

- Damaschin, Dan, 258, 343, 398, 468, 590
- Damian, S., 12, 37, 38, 101, 198, 210, 253, 257, 253, 329, 385, 490, 491, 503, 559, 553
- Dan, Vasile, 66, 77
- Danciu, Ioan Maxim, 432, 463
- Danieliuc, Mircea, 556
- Danielopol, Dumitru, 321, 342
- Danilov, Nichita, 45, 123, 151, 162, 163, 184, 582, 590
- Dante, Alighieri, 8, 68, 148, 205, 274, 567
- Darie, Alexandru, 40
- Dascălu, Crișu Bogdan, 232, 330
- Datcu, Iordan, 19
- Davidescu, N., 33
- Davidoglu, M., 87
- Davila, Alexandru, 436
- Dănilă, Ioan, 444
- De Chirico, Giorgio, 152
- De Quincey, Thomas, 127
- Decebal, 379, 480, 564
- Deciu, Andreea, 34, 58, 83, 221
- Dehelean, Dina, 504
- Deleuze, Gilles, 239
- Derain, André, 152
- Derrida, Jacques, 83, 156, 491
- Descartes, René, 521
- Deșliu, Dan, 21, 47, 102, 161, 177, 217, 270, 423, 442
- Diaconescu, Ion, 12, 156, 157, 316
- Diaconescu, Romulus, 209, 576
- Diaconu, Marin, 63, 203, 474, 502
- Diaconu, Mircea A., 64, 103, 184, 246, 337, 409
- Diaconu, Mircea, 5, 105, 289
- Diaconu, Petre, 352
- Dick, Phillip K., 82
- Dima, Simona Grazia, 243
- Dimisianu, Gabriel, 12, 16, 17, 24, 25, 32, 34-36, 39, 53, 55, 87, 92, 110., 111, 118, 126, 136, 137, 145, 165., 166, 169, 170, 176, 177, 179, 180., 194, 195, 212, 217-219, 221, 227., 281, 282, 287, 289, 294, 296, 329., 347, 352, 408, 415, 434, 471, 547., 567, 576
- Dimisianu, Georgeta, 219, 442
- Dimitrii, Daniel, 16, 287
- Dimitrii, Eugen, 64
- Dimitrii, Victor, 589
- Dimov., Leonid, 45, 51, 69, 72, 106, 150, 163, 226, 236, 336, 361, 397, 423, 452, 466, 469, 471, 553, 600
- Dimov., Mariana, 163
- Dincă, Paul, 185
- Dinescu, Mircea, 21, 53, 95, 100, 113, 177, 179, 180, 201, 215, 217-219, 264, 270, 344, 356, 357, 365, 374, 407, 408, 412, 416, 418, 422, 428, 429, 432, 435, 467, 468, 472, 474, 484, 491, 511, 515, 524, 534, 535, 563, 566, 580, 590
- Djuvara, Neagu, 29, 118
- Dobreanu, Dan Emanoil, 246
- Dobrescu, Alexandru, 439
- Dobrescu, Caius, 67, 71, 81, 82, 88, 89, 122, 130, 150, 151, 199, 200, 226, 246, 258, 397, 440, 442, 599
- Dobrinescu, Valeriu Florin, 321
- Dobrogeanu-Gherea, C., 540
- Dohi, Alexandru, 200
- Doinaș, Ștefan Aug., 5, 16, 56, 100, 138, 142, 177, 192, 209, 210, 282, 325, 327, 423, 441, 442, 457, 484, 503, 524, 580, 591
- Domokos Géza, 178
- Donici, Leon, 591
- Dorian, Gellu, 45, 46, 50, 106, 201, 398
- Dostoievski, Feodor Mihail, 5, 93, 111, 163, 221, 292, 451, 520, 557
- Doyle, Conan, 564

- Draghinescu, Rodica, 42, 91, 343
 Dragnea, Gabriela, 97
 Dragolea, Mihai, 201, 258, 345, 477
 Dragomir, Ion, 120, 201, 235
 Dragomirescu, Mihail, 64, 528
 Dram, Constantin, 47, 593
 Drăgan, Ioana, 174, 190, 357, 468, 553
 Drăghici, Marian, 343, 406, 457
 Drăguțescu, Eugen, 203
 Drimba, Ovidiu, 477
 Droit, Roger-Pol, 121
 Drosinis, Gheorghios, 302
 Druță, Ion, 431, 557
 Du Bellay, Joachim, 97
 Dubuisson, Daniel, 335, 354, 380, 498
 Duca, I.G., 539
 Duda, Gabriela, 172
 Dugneanu, Paul, 88
 Dumézil, Georges, 380
 Dumistrăchel, Valeria, 322
 Dumitrașcu, Aurel, 516
 Dumitrescu, Aurelian Titu, 410, 579
 Dumitrescu, Bogdan, 58
 Dumitrescu, Constantin, 422
 Dumitrescu, Geo, 56, 67, 93, 133, 142, 154, 169, 185, 227, 228, 237, 241, 327, 401, 503, 576
 Dumitrescu, Mircia, 246
 Dumitrescu, Vladimir, 321
 Dumitrescu-Bușulenga, Zoe, 94
 Dumitriu, Anton, 142, 311
 Dumitriu, Dana, 176
 Dumitriu, Daniel, 128
 Dumitriu, Petru, 8, 9, 47, 49, 68, 72, 142, 167, 197, 202, 203, 259, 292, 296, 297, 49, 353, 398, 427, 432, 433, 434, 440, 442, 448, 462-464, 466, 468, 473, 474-476, 478, 480-483, 493, 495, 496, 501, 514, 516, 517, 529, 530, 531, 535, 538, 547, 552, 554, 557, 565, 568, 575, 585, 588, 591, 94, 597
 Dunăreanu, Ovidiu, 352
 Dupront, Alphonse, 420
 Durandin, Catherine, 17, 65, 495, 511
 Durell, Lawrence, 202
 Duțu, Alexandru, 414
- ## E
- Eagleton, Terry, 171
 Eco, Umberto, 280, 354
 Ecovoiu, Alexandru, 122, 274, 276, 300, 598
 Eeden, Wim van, 518
 Eftimiu, Victor, 94, 316
 Eliade, Irina, 266
 Eliade, Mircea, 23, 26, 27, 61, 62, 66, 72, 79, 98, 115, 138, 147, 167, 169, 195, 196, 203, 214, 221, 223, 259, 260, 267, 274, 276, 300, 312, 315, 334, 335, 337, 347, 348, 349, 354, 358, 360, 380, 381, 387, 388, 389, 394, 395, 407, 410, 411, 417, 426, 427, 465, 441, 452, 460, 483, 490, 498, 499, 502, 520, 528, 531, 541, 542, 556, 563, 585, 586, 592, 594, 597
 Elliot, T.S., 375
 Éluard, Paul (pseudonimul lui Eugène Emile Paul Grindel), 540
 Eminescu, Gheorghe, 41
 Eminescu, Mihai, 6, 14, 16, 19, 23, 29, 33, 38, 43, 45, 64, 74, 77, 78, 93, 104, 124, 125, 145, 152, 154, 168, 203, 211, 212, 223, 253, 257, 258, 260, 284, 292, 296, 302, 304, 308, 314, 337, 338, 365, 383, 389, 400, 402, 405, 413, 424, 433, 434, 436, 444, 445, 478, 479, 482, 483, 488, 503, 518, 519, 520, 522, 531, 538, 543, 554, 564, 571
 Emorine, Denis, 389

Ende, Michael, 82
 Ene, Georgeta, 456, 457
 Ene, Gheorghe, 70, 71, 122
 Enescu, George, 23, 412, 483
 Enescu, Theodor, 129, 358, 389
 Engels, Friedrich, 429
 Eschil, 8, 119
 Esenin, Serghei, 56, 428
 Esinencu, Nicolae, 9
 Everac, Paul, 87, 562

F

Faca, Costache, 141
 Fadeev, Alexandr Alexandrovici, 139, 538
 Faifer, Florin, 50, 128
 Fanache, V., 126, 169, 204
 Fati, Sabina, 114, 379, 484
 Fati, Vasile Petre, 579, 588
 Fauchereau, Serge, 142, 169, 180, 183, 190, 206, 215
 Faulkner, William, 83, 111, 410, 458
 Fawles, John, 111
 Fărcășanu, Mihail (M. Villara), 95
 Fântâneru, Constantin, 24
 Federman, Raymond, 114
 Fejtő, François, 523
 Felea, Victor, 156
 Fetița, Camelia, 584
 Fey László, 271
 Ficeac, Bogdan, 591
 Filimon, Domnica, 512
 Filimon, Nicolae, 479
 Filipescu, Radu, 105, 125, 215
 Filotti, Ion, 370
 Finkelkraut, Alain, 246
 Fischer-Galați, Stephen, 290
 Fitzgerald, F. Scott, 315
 Flaubert, Gustave, 506, 564
 Flora, Ioan, 102, 199, 246, 292, 391, 409, 457, 566, 587, 590, 600
 Florașiu, Anton Sebastian, 130

Florescu, Eugen, 174-176, 189, 248, 449, 540
 Florescu, Nicolae, 203, 354, 459, 502, 503
 Florian, Filip, 42
 Florian, Gheorghe, 358
 Florian, Mircea, 311
 Foarță, Șerban, 45, 226, 475, 516
 Fogg, Karen, 241
 Fotino, Margareta, 63
 Fotino, Nicolae, 255
 Foucault, Michel, 239, 336
 Franco, Francisco, 308, 373, 556
 Franz Iosif, 30, 309, 413, 584
 Frățilă, Augustin, 57, 257, 276, 300
 Freud, Sigmund, 66, 449, 584
 Frost, Robert, 97
 Frunda György, 379, 486
 Frunțașu, Iulian, 298
 Fruntelată, Dan Nicolae, 276, 300
 Frunză, Eugen, 47, 102, 329, 540
 Fulga, Laurențiu, 140
 Fumaroli, Marc, 420
 Funar, Gheorghe, 100, 104, 271, 328, 486
 Fundoianu, B. (Fondane, Benjamin), 311, 507
 Furet, François, 86

G

Gabrea, Florin, 568
 Gafița, Gabriel, 102, 200, 316, 339
 Gafton, Marcel, 264
 Gainsbourg, Serge
 Galaction, G., 256, 442
 Galaicu-Păun, Emilian, 122, 276, 296, 343, 447
 Galan, V. Em., 329
 Gálfalvi Zsolt, 117
 Galopenția, Anton, 428
 Galopenția, Sanda, 39, 56, 200, 289, 428

- Gane, N., 580
 Gavril, Gabriela, 344, 446
 Gavrilă, Ioan, 546
 Gălățanu, Mihail, 91, 219, 220, 405, 409, 468, 504, 525, 579, 589, 590
 Gârbea, Horia, 91, 303, 323, 349, 409, 504, 525, 564, 566, 579
 Gârneață, Ion, 116
 Gârneț, Vasile, 447
 Genaru, Ovidiu, 535
 Genette, Gérard, 200
 Genghis-Han, 30
 George, Alexandru, 8, 9, 69, 85, 101, 107, 108, 115, 116, 118, 139, 198, 201, 256, 259, 264, 278, 280, 285, 286, 300, 308, 310-312, 319, 320, 325-329, 336, 337, 358, 392, 393, 394, 449, 450, 453, 456, 458, 459, 475, 478, 490, 491, 503, 517, 550, 551, 536, 564, 588, 589, 590
 Georgescu, Adriana, 539
 Georgescu, Mircea, 107
 Georgescu, N., 6, 284, 400, 436
 Georgescu, Paul, 16, 67, 108, 126, 211, 212, 262, 385, 409, 416, 510, 597
 Georgescu, Romulus D., 114
 Georgescu, Vlad, 264
 Geremek, Bronislaw, 324
 Géza Szávai, 84, 200, 590
 Gheorghe, Gabriel, 41
 Gheorghe, Ion, 56, 101, 168, 248, 321, 432, 450, 525, 597
 Gheorghiu, Constantin Virgil, 552
 Gheorghiu, Laura, 330
 Gheorghiu, Mihai Dinu, 303
 Gheorghiu, Mihnea, 43, 260, 588
 Gheorghiu, Virgil, 501, 538
 Gheorghiu-Dej, Gheorghe, 35, 127, 193, 214, 257, 264, 433, 465, 481, 588, 597
 Gherghinescu Vanea, Domnița, 276
 Gherguț, Sorin, 332
 Gherman, Sabin, 126
 Gherman, Tudor, 442
 Gheț, Monica, 223, 464
 Ghibu, Onisifor, 224, 388
 Ghica, Alexandru, 393
 Ghica, Gheorghe M., 90
 Ghica, Grigore, 393
 Ghica, Marius, 300, 576, 584
 Ghidirmic, Ovidiu, 506
 Ghika, Alexandru, 370
 Ghilia, Al. I., 329
 Ghițulescu, Mircea, 462, 574
 Ghiu, Bogdan, 296, 336, 410, 468, 527, 550, 579, 589, 599
 Gide, André, 90, 151, 174, 313, 514, 538
 Giraudoux, Jean, 119
 Giugariu, Mihai, 352
 Giuliani, Alfredo, 65
 Gladkov, Feodor, 538
 Glodeanu, Gheorghe, 188, 300, 323
 Godel, Vahé, 55
 Goethe, Johann Wolfgang von, 8, 20, 131, 225, 261, 297, 312, 458, 488
 Goga, Octavian, 145, 326
 Gogea, Vasile, 201, 494
 Gogol, Nikolai, 265, 299, 482
 Golescu, Dinicu, 393
 Goma, Paul, 14, 25, 42, 80, 101, 104, 138, 142, 152, 162, 170, 176, 185, 195, 204, 206, 215, 219, 234, 242, 248, 270, 292, 314, 316, 325, 331, 336, 340, 344, 347, 398, 420, 439, 442, 443, 475, 476, 481, 495, 498, 501, 530, 545, 562, 568, 582
 Gombrowicz, Witold, 163, 587
 Goncourt, Jules, 208
 Gorbaciov, Mihail, 219, 230, 466
 Gorki, Maxim, 540
 Gorun, Mircea, 457
 Gouillermont, Alain, 418

- Goya, Francisco de, 261
 Gramsci, Antonio, 378
 Grass, Günter, 309
 Grădinaru, Dan, 142, 507
 Grăsoiu, Liviu, 221
 Greceanu, Adela, 564
 Green, Julian, 114
 Grigor, Andrei, 55, 98, 133, 142, 192, 205, 217, 244, 278, 285, 308, 316, 367, 372, 388, 392, 446, 553, 574, 585
 Grigore, Dan, 300
 Grigorescu, Al., 341
 Grigurcu, Gheorghe, 15, 19, 27, 33, 40, 42, 43, 65, 69, 72, 75, 79, 87, 110, 123, 129, 145, 154, 157, 165, 172, 176, 201, 203, 210, 226, 230, 236, 241, 243, 248, 260, 267, 282, 296, 304, 308, 313, 320, 327, 338, 349, 356, 360, 370, 384, 392, 402, 413, 422, 425, 426, 445, 457, 459, 468, 475, 488, 499, 500, 505, 510, 512, 519, 531, 546, 567, 586, 591, 596, 597
 Grosu, Jean, 276
 Grosu, Valeria, 296
 Groșan, Ioan, 345, 494
 Groza, Claudiu, 494
 Groza, Petru, 230
 Gruia, Stelian, 107
 Guattari, Félix, 239
 Guénou, René, 215
 Gulea, Stere, 5, 105
 Gulian, Emil, 291
 Gumă, Nicolae, 41
 Gurgianu, Aurel, 468
 Gusti, Dimitrie, 258, 347
 Guy Marica, Viorica, 223
- H**
- Hagi, Grigore, 329
 Hamsun, Knut, 539
 Hanganu, Laurențiu, 514
 Handoca, Mircea, 221, 585, 597
 Hanță, Al., 278, 575
 Hasdeu, B.P., 62, 250, 260, 360, 518
 Havel, Vaclav, 100, 101, 118, 131, 175, 344, 386, 515
 Hăulică, Dan, 17
 Heaney, Seamus, 98
 Heidegger, Martin, 419, 461, 487, 532
 Heine, Heinrich, 225
 Heisenberg, Werner, 311
 Heitmann, Klaus, 11, 75, 294
 Heliade-Rădulescu, Ion, 80
 Hemingway, Ernest, 217, 406
 Herder, Johann Gottfried von, 22, 78, 106, 157, 363, 517
 Herlea, Alexandru, 370
 Herseni, Traian, 115
 Hitler, Adolf, 54, 139, 229, 378, 383
 Hoandră, Octavian, 345
 Hocke, Gustav René, 303
 Holban, Anton, 9, 221, 259
 Holban, Eugen, 30, 31, 380
 Holban, Ioan, 45, 428, 462, 219, 264, 347, 399, 498, 513, 533, 593
 Homer, 56, 567
 Horasangian, Bedros, 95, 122, 145, 173, 201
 Horia, Vintilă, 115, 188, 321, 349, 512, 538, 552, 554, 597
 Horn, Gyula, 386
 Horomnea, Dragomir, 120
 Hossu-Longin Lucia, 320
 Hrebenciuc, Viorel, 117, 516
 Hrimiuc-Toporaș, Gheorghe, 21
 Hrușcirov, Nikita Sergheevici, 387
 Hryhorowicz, Zdzislaw, 398
 Hurezeanu, Emil, 138, 195, 266, 325, 345, 515, 590
 Hurt, John, 102
 Husak, Gustav, 118

I

- Iacob, Mihai, 58
 Iacob, Valentin, 343, 457
 Iacovan, Mircea Radu, 10, 506
 Iancu, Avram, 433, 519
 Iancu, Marcel, 382, 502
 Ianoși, Ion, 49, 62, 75, 129, 136, 138, 185, 254, 272, 307, 311
 Iaru, Florin, 59, 95, 150, 169, 201, 599
 Ibrăileanu, G., 64, 162, 285, 507, 592
 Ierunca, Virgil, 22, 24, 25, 40, 62, 67, 86, 101, 109, 121, 129, 138, 162, 185, 197, 207, 225, 227, 241, 242, 264, 271, 298, 313, 325, 349, 440, 481, 531, 546, 580
 Ifrim, Marin, 103
 Igișoreanu, Iosif, 6
 Ignat, Mihai, 122
 Ignatović, Srba, 84
 Ilașcu, Ilie, 5
 Iliescu, Ion, 16, 43, 100, 104, 105, 126, 146, 161, 172, 186, 205, 207, 216, 221, 225, 226, 231, 233, 242, 250, 253, 281, 282, 305, 314, 320, 328, 336, 341, 361, 362, 370, 372, 376, 379, 386, 393, 396, 408, 409, 412, 420, 421, 426, 433, 439, 451, 453, 460, 465, 467, 475, 480, 481, 484, 486, 489, 492, 508, 509, 511-515, 518, 523, 527, 530, 31, 570, 572, 576, 588, 597
 Iliescu, Nicolae, 57, 84, 98, 142, 168, 188, 224, 272, 278, 279, 390, 431, 539, 540, 574
 Ilieșu, Petru, 298, 330
 Ilisei, Grigore, 45, 534
 Impey, Michael, 289, 409
 Indrieș, Magdalena, 495
 Ingres, Jean Auguste Dominique, 152
 Ioachim, Paul, 292
 Ioan, Damaschin (sfânt), 258
 Ioana, Nicolae, 589
 Ioanid, Ileana, 252, 307
 Ioanid, Ion, 149, 442, 497, 531, 539, 546
 Ionel, Nicolae, 45
 Ionesco, Marie-France, 25
 Ionescu, Anca, 63, 358
 Ionescu, Eugen (Ionesco, Eugène), 23, 27, 36, 61, 96, 142, 168, 223, 262, 266, 349, 441, 483, 490
 Ionescu, Gelu, 195, 237, 282, 286, 387, 562, 563
 Ionescu, Nae, 8, 61, 63, 72, 115, 116, 241, 257, 258, 260, 299, 312, 337, 338, 354, 400, 411, 416, 420, 488, 506, 518, 519, 523, 542, 556, 586
 Ionescu, Petru, 114
 Ionescu, Take, 326, 393
 Ionescu-Quintus, Mircea, 192
 Iordache, Emil, 45, 265, 358, 399
 Iorga, Nicolae, 19, 62, 153, 159, 213, 257, 260, 304, 326, 383, 391, 488, 505, 520, 534, 538
 Iorgulescu, Mircea, 17, 69, 85, 100, 115, 118, 170, 177-180, 193-195, 217, 218, 221, 324, 347, 352, 357, 410, 445, 484, 513, 518, 527, 572
 Iova, Gheorghe, 57, 82, 409, 468, 599
 Iovian, Ion Tudor, 148
 Irimia, Mihaela, 171, 330
 Irimie, Negoită, 155
 Isanos, Magda, 291
 Isbășescu, Gheorghe, 330
 Ispirescu, Mihai, 98, 574
 Istrate, Ion, 257
 Istrati, Panait, 133, 137, 474, 478, 564, 585
 Iuga, Nora, 309, 310, 409, 579, 587, 590
 Iureș, Ștefan, 102, 329
 Ivanciuc, Cornel, 78

Ivanovici, Victor, 491, 590
 Ivasiuc, Alexandru, 43, 141, 165,
 276, 321, 385, 436, 476, 494
 Ivașcu, Elvira, 346
 Ivașcu, George, 17, 159, 195, 261,
 262, 294, 421, 442, 540
 Ivănescu, Cezar, 16, 45, 73, 303, 399,
 468
 Ivănescu, Mircea, 41, 45, 69, 72, 150,
 184, 226, 276, 305, 60, 361, 469,
 553, 587, 594
 Ivăncescu, Ruxandra, 493

J

Jacquier, Henri, 442
 Jakes, Milos, 118
 Jar, Al. , 35, 540
 Jarry, Alfred, 152
 Jaworski, Roman, 398
 Jdanov, A. A., 16, 139, 211, 479
 Jebeleanu, Eugen, 34, 56, 72, 84,
 187, 316, 329, 385, 493, 512, 540,
 562, 581, 586
 Jela, Doina, 492
 Jenő, Farkas, 355, 495, 523, 580
 Jesi, Furio, 381
 Jocks, Heinz-Norbert, 461
 Jones, Ted, 579
 Jora, Mihail, 94
 Joyce, James, 164, 166, 174, 189,
 273
 Jung, Carl Gustav, 66, 164, 478
 Juvara, Ion, 342

K

Kafka, Franz, 309, 413, 584, 595
 Kant, Immanuel, 280, 363, 478
 Kaplan, Robert, 383
 Karnoouh, Claude, 167, 334
 Kavafis, Constantin, 199
 Kazar, Vasile, 291, 587
 Keaton, Buster, 486

Keller, Gottfried, 302
 Kernbach, Victor, 257
 Kierkegaard, Søren, 237, 308, 388,
 441
 Kim Ir Sen, 426
 Király, István, 386
 Kleininger, Thomas, 5, 125
 Koestler, Arthur, 140, 228
 Kogălniceanu, Mihail, 141, 366, 505,
 580
 Kun, Béla, 451
 Kundera, Milan, 80, 244, 276, 553

L

La Harpe, Jean-François de, 141
 Labiș, Nicolae, 47, 65, 217, 394, 436,
 580
 Lacan, Jacques, 240
 Lamartine, Alphonse de, 521
 Landau, Lev, 311
 Lari, Leonida, 75
 Larian, Sonia, 176
 Laszlo Alexandru, 10, 114, 207, 214,
 495, 594
 László, László, 271, 476, 582
 Lașcu, Horațiu Ioan, 46
 Laurențiu, Dan, 16, 248, 276, 300,
 303, 388
 Lazăr, Laura, 504
 Lazăr, Lucian, 504
 Lazăr, Virgil, 360
 Lăcustă, Ioan, 57, 126, 142, 307, 390,
 574
 Lăncrănjan, Ion, 111, 175, 185
 Lăsconi, Elisabeta, 308, 448, 552
 Lăzărescu, Sandu, 358
 Lefter, Ion Bogdan, 58, 69, 82, 123,
 212, 238, 271, 287, 313, 360, 369,
 469, 471, 528, 559, 591, 599
 Lenin, Vladimir Ilici, 18, 72, 113,
 128, 264, 271, 376, 414, 531
 Leon, Virgil, 148, 591

- Leonte, Liviu, 12, 13, 45
 Leopardi, Giacomo, 141
 Lesnea, G., 580
 Leu, Corneliu, 299, 321
 Lévinas, Emmanuel, 129
 Levinsen, Neils, 432
 Lévi-Strauss, Claude, 381
 Liiceanu, Gabriel, 5, 18, 24, 31, 41,
 76, 84, 103, 116, 119, 125, 129,
 138, 147, 151, 157, 162, 169, 177,
 183, 186, 194, 196, 197, 201, 205,
 207, 215, 217, 221, 222, 225, 226,
 237, 246, 249, 264, 282, 291, 297,
 307, 320, 341, 347, 371, 389, 407,
 440, 441, 466, 468, 472, 482, 484,
 495, 502, 546, 584, 590
 Lipatti, Valentin, 256, 588
 Lisle, Leconte de, 208
 Liszt, Franz, 211
 Liță, Ionela, 318
 Liu, Nicolae, 64
 Livescu, Cristian, 45, 145, 201, 253,
 264, 287, 302, 347, 400, 441, 498,
 593
 Llosa, Mario Vargas, 111, 415, 482
 Lovinescu, E., 15, 16, 21, 64, 75, 83,
 142, 147, 150, 163, 261, 268, 285,
 287, 303, 304, 315, 316, 325, 347,
 357, 366, 398, 424, 425, 431, 442,
 448, 452, 477, 478, 517, 540, 550,
 556, 558, 565, 567
 Lovinescu, Horia, 517
 Lovinescu, Monica, 6, 16, 17, 21, 22,
 25, 27, 40, 41, 104, 113, 114, 138,
 139, 156, 159, 160, 185, 207, 225,
 270, 271, 273, 282, 298, 320, 321,
 25, 330, 334, 347, 357, 358, 364,
 368, 371, 392, 414, 421, 440, 442,
 473, 478, 481, 531, 532, 546, 547,
 550, 555, 561, 563, 567, 580, 590
 Lovinescu, Vasile, 142, 215, 452
 Lowry, Malcom, 202
 Luca, Gherasim, 6, 24, 53, 86, 91,
 112, 157, 184, 189, 214, 303, 542
 Lukács, György, 303
 Luleau, Gilles, 466
 Lungu, Alexandru, 327, 457, 538,
 590
 Lungu, Dan, 153, 299
 Lungu, Eugen, 150
 Lupan, Radu, 292
 Lupescu, Elena, 202
 Lupescu, Silviu, 86
 Lupu, Nicolae, 342
 Luxembourg, Rosa, 379
- M**
- Macedonski, Al., 126, 435, 454, 478,
 538
 Madgearu, Virgil, 213
 Magheru, Darie, 41
 Maiakovski, Vladimir, 56, 139, 423,
 432
 Maior, Liviu, 505
 Maiorescu, T., 20, 31, 47, 74, 77, 81,
 156, 159, 160, 211, 234, 243, 261,
 275, 366, 371, 448, 455, 505, 512,
 543, 550, 558
 Maiorescu, Toma George, 102, 329
 Maistre, Joseph de, 315, 520
 Makarenko, Anton Semyonovich, 86
 Malaxa, Nicolae, 304
 Malița, Liviu, 504
 Malraux, André, 38, 465, 475, 534,
 540
 Manasia, Ștefan, 504
 Mandelștam. Osip, 139, 422, 538
 Manea, Norman, 260, 351, 355, 357,
 585
 Manilici, Călin, 64
 Maniu, Adrian, 90, 564
 Maniu, Iuliu, 9, 228, 229, 463
 Mann, Thomas, 164, 520
 Manoilescu, Mihail, 115

- Manolescu, Anca, 215, 484
 Manolescu, Andrei, 114, 379
 Manolescu, Florin, 69, 276
 Manolescu, Ion, 79, 80-83, 197, 221, 471, 510
 Manolescu, Nicolae, 10, 17, 23, 24, 27, 33, 35, 36, 40, 47, 50, 52, 69, 70, 81, 83, 92, 110, 111, 114, 115, 138, 158, 159, 212, 229, 233, 236, 237, 247, 248, 253, 270, 275, 279, 280, 282, 285, 293, 294, 300, 312, 320, 324, 326, 328, 342, 345, 352, 356, 361, 368, 370-372, 375-377, 379, 380, 393, 401, 410, 420, 421, 427, 458, 459, 468, 476, 480, 481, 484-486, 489, 490, 01, 505, 507, 515, 517, 521, 522, 524, 527, 530, 534, 547, 550, 532, 575, 579, 581, 582, 589
 Manu, Emil, 54, 55, 57, 77, 192, 319, 339, 575
 Manu, Sanda, 587
 Mao Zedong, 489
 Marcel, Gabriel, 206, 597
 Marcu, Emanoil, 445, 586
 Marcu, Valentin, 118
 Marcus, Solomon, 280
 Mareș, Doru, 163, 477
 Mareș, Radu, 291, 323, 423
 Marga, Andrei, 130
 Marin, Mariana, 21, 150, 317
 Marin, Vasile, 116
 Marineasa, Viorel, 66, 121, 129, 200, 201, 258, 298, 321, 343, 468, 504, 599
 Marinescu, Angela, 149, 258, 406, 410, 437, 467, 564, 566, 579, 587, 589, 590
 Marinescu, Aurel Sergiu, 107, 299
 Marinescu, Șerban, 244
 Marinescu, Virgil, 104
 Marino, Adrian, 4, 43, 47, 60, 61, 84, 86, 121, 122, 130, 152, 154, 158, 159, 169, 201, 227, 261, 267, 282, 299, 321, 345, 360, 383, 399, 413, 414, 419, 422, 427, 434, 438, 453, 461, 463, 464, 468, 469, 481, 503, 513, 517, 519, 520, 581, 590
 Marlowe, Christopher, 211
 Marmontel, Jean-François, 141
 Márquez, Gabriel García, 111, 411
 Martin, Angela, 296
 Martin, Mircea, 5, 16, 69, 91, 108, 138, 186, 282, 288, 289, 336, 410, 442, 467, 469, 482, 528, 546, 587
 Martinescu, Pericle, 264
 Marx, Karl, 18, 128, 223, 378, 422, 429, 432, 435, 470, 473, 474, 566
 Matcovschi, Dumitru, 296
 Mateevici, Alexei, 431
 Matei, Valeriu, 431, 518
 Maupassant, Guy de, 221
 Maurer, Ion Gheorghe, 168, 255, 321, 597
 Mauron, Charles, 126
 Maurras, Charles, 520
 Mavrodin, Irina, 199, 205, 343, 518
 Maxim, I., 101, 432, 463
 Mazilescu, Virgil, 69, 94, 150, 309, 553
 Mazilu, Dan Horia, 142, 258, 446, 447, 518
 Mazilu, Teodor, 126, 506
 Măgureanu, Virgil, 297, 420, 444, 487
 Mălăncioiu, Ileana, 5, 16, 24, 43, 88, 91, 113, 120, 138, 180, 186, 203, 338, 353, 419, 427, 518, 546
 Mănescu, C., 455
 Mănucă, Dan, 21, 47, 105, 167, 266, 289, 574
 Mărculescu, Sorin, 73
 Mărgărit, G., 261

Mânăscuț, Ioan, 9
 Melinescu, Gabriela, 65, 538
 Méricée. Prosper, 482
 Mesaroș, Titus, 98
 Meș, Nicu, 534
 Mezdrea, Dora, 488
 Mezincescu, Simina, 358
 Michaux, Henri, 145, 315
 Michnik, Adam, 132, 256, 378, 489
 Micinski, Tadeusz, 398
 Miciurin, Ivan Vladimirovici, 274
 Mickiewicz, Adam, 489
 Micu, Dumitru, 97, 154, 259, 294,
 421, 446, 490, 537, 574, 585, 592
 Mihadaș, Teohar, 96, 208, 299, 525,
 588
 Mihai Băcanu, Petre, 104, 117, 579
 Mihai I, Regele României, 465
 Mihai Viteazul, 465
 Mihaiu, Virgil, 63, 566
 Mihăescu, Eugen, 480
 Mihăescu, Gib I., 221, 259, 276, 442,
 552
 Mihăescu, Valentin F., 456
 Mihăiescu, E., 434
 Mihăieș, Mircea, 22, 40, 85, 100,
 106, 122, 147, 176, 200, 205, 257,
 267, 274, 276, 291, 298, 300, 314,
 327, 336, 342, 393, 428, 435, 458,
 475, 481, 487, 517, 584, 588
 Mihăilă, Gheorghe, 57
 Mihăilă, Ileana, 237
 Mihăilescu, Ana, 90
 Mihăilescu, Dan C., 10, 21, 24, 39,
 93-95, 110, 129, 138, 140, 170,
 172, 173, 185, 193, 222, 229, 230,
 246, 252, 253, 291, 316, 333, 341,
 375, 86, 389, 416, 456, 461, 512,
 513, 524, 527, 586
 Mihăilescu, Florin, 6, 154, 162, 208,
 303, 349, 350, 565
 Mihuț, Ioan, 585
 Milea, Ioan, 148
 Militaru, Vasile, 426
 Miller, Henry, 202
 Miloș, Alexandru Cristian, 118, 148
 Mincu, Marin, 22, 65, 66, 78, 98,
 106, 157, 209, 264, 280, 352, 354,
 468, 517
 Mincu, Ștefania, 354
 Minulescu, Ion, 44, 432
 Mircea cel Bătrân, 534
 Mirodan, Alexandru, 596
 Miron, Paul, 56, 67, 94, 109, 167,
 184, 213, 262, 383, 405, 503, 538
 Mitroi, Răzvan, 464
 Mitucă, Ion, 358
 Mladin, Emil, 343, 372, 442
 Mocanu, Nicolae, 6
 Mocaviciuc, Vasile, 200
 Mocuța, Gheorghe, 66
 Mohora, Tudor, 104
 Moise, Clibi, 411, 534, 538
 Molcuț, Zina, 209
 Moldovan, Ioan, 69, 457, 468
 Moldovan, Victor, 397
 Molière (Jean-Baptiste Poquelin),
 299, 590
 Monciu-Sudinski, Al., 264
 Monnerot, Jules, 368
 Montaigne, Michel de, 92
 Morar, Vasile, 209
 Morariu, Modest, 101, 157
 Moraru, Cornel, 42, 110, 150, 258,
 287, 345, 397, 468, 491, 493
 Moraru, Cristian, 58, 264
 Moraru, Nicolae, 48, 87, 183, 263
 Morărescu, Jeana, 431
 Moses, Alfred, 461
 Moșoiu, Daniel, 525
 Motoc, Nicolae, 352
 Moța, Ion, 116
 Mungiu, Alina, 345, 356, 438, 441,
 455

Muntean, George, 501
 Munteanu, Ana Maria, 112
 Munteanu, Aurel Dragoș, 177, 178,
 217
 Munteanu, Basil, 264, 552
 Munteanu, George, 335, 534
 Munteanu, Marian, 78
 Munteanu, Neculai Constantin, 370,
 468
 Munteanu, Romul, 7, 98, 127, 133,
 174, 372, 457, 474, 487, 566, 574,
 589
 Munteanu, Val, 277
 Muntenus, Horia, 435
 Mureșan, Ion, 95, 150, 201, 224, 315,
 468, 477, 493, 526
 Mureșanu, Ana, 368
 Murgeanu, Ion, 481
 Muscă, Vasile, 591
 Musil, Robert, 41, 131, 164, 168, 449
 Mussolini, Benito, 72
 Mușat (Matei), Carmen, 69, 101, 198,
 274
 Mușina, Alexandru, 69, 82, 150, 201,
 258, 330, 375, 457, 468, 591
 Mușlea, Ioan, 223, 351
 Muthu, Mircea, 468, 494

N

Nadeau, Maurice, 190, 202, 205, 208
 Naghiu, Iosif, 6, 98, 162, 409
 Nagy, Imre, 476
 Nandra, Ilie Radu, 291
 Nandriș-Cudla, Anița, 149
 Nasta, Dan Ion, 24, 65, 264
 Naum, Gellu, 16, 45, 150, 185, 276,
 415
 Năstase, Adrian, 117, 328, 518
 Neagoe, Peter, 203
 Neagu, Fănuș, 73, 84, 142, 143, 157,
 188, 217, 286, 382, 450, 462,
 482, 489, 494, 524, 544, 573,
 576, 578

Neagu, Nicolae, 41, 292
 Nechit, Irina, 151, 343
 Necula, Damian, 343, 590
 Necula, Ionel, 507
 Neculce, Ion, 521
 Nedelciu, Mircea, 32, 70, 81, 88, 142,
 168, 200, 369, 536, 567, 599
 Nedelcovici, Bujor, 152, 414, 422,
 442, 562
 Negoîtescu, Ion, 5, 9, 25, 55, 62, 64,
 70, 78, 93, 101, 124, 262, 270,
 282, 292, 352, 355, 368, 398,
 400, 439, 442, 464, 552, 582
 Negrici, Eugen, 34, 84, 86, 96, 104,
 106, 110, 124, 192, 212, 223,
 285, 287, 299, 335, 590
 Negrișanu, Geta, 253
 Negrițoiu, Mișu, 241
 Negruzzi, Costache, 167, 434, 482,
 506, 580
 Nekrasov, Nicolai, 175
 Nemoianu, Virgil, 22, 68, 158, 212,
 289, 293, 324, 333, 343, 351,
 442, 501, 546
 Nenițescu, Ștefan, 501
 Nero, 128
 Nestorescu, Andrei, 90
 Neumann, Victor, 22, 85, 119, 127,
 383, 438
 Newcomb, James, 426
 Nicolae, Cosana, 483
 Nicolaescu, Sergiu, 300
 Nicolau, Radu, 277
 Nicolau, Valentin, 88, 89, 199
 Niculescu, Emil, 103
 Niculescu, Nicolae, 321
 Niculescu, Remus, 353
 Nietzsche, Friedrich, 19, 92, 147,
 163, 221, 242, 315, 385, 394,
 436, 449, 464, 494
 Nimigean, O., 81, 111, 401
 Niro, Robert de, 486

Nistea, Victor, 106
 Nistorescu, Cornel, 443, 597
 Nițescu, M., 264, 591
 Noica, Constantin, 20, 22, 61, 62, 72,
 94, 113, 115, 131, 138, 187, 201,
 203, 204, 231, 262, 281, 282,
 296-298, 311, 319, 320, 325,
 337, 358, 360, 362, 371, 376,
 383, 387, 389, 395, 399, 411,
 414, 419, 422, 427, 431, 435,
 438, 441, 461, 468, 474, 483,
 490, 504, 511, 519, 520, 522,
 583, 584, 586
 Noica, Iacob, 358
 Noica, Nicolae, 104
 Novac, Constantin, 352
 Novicov, M., 154, 370, 473, 479, 540
 Nușfelean, Olimpiu, 323

O

Octavian, Tudor, 95, 114, 200, 201
 Odobescu, Alexandru, 564
 Oișteanu, Andrei, 289, 582
 Olăreanu, Costache, 32, 41, 69, 77,
 141, 169, 187, 272, 292, 300, 382,
 442, 489, 516, 543, 587
 Ollănescu, D.C., 506
 Olteanu, Constantin, 481
 Olteanu, Ioanichie, 108, 352
 Omăt, Gabriela, 287, 314, 478, 567
 Onciul, Dimitrie, 424
 Onicescu, Octav, 115
 Onuț, Gheorghe, 69
 Oprea, Marius, 200, 254, 264
 Oprea, Nicolae, 201
 Oprescu, Dan, 336
 Orban, Traian, 104
 Orlea, Oana, 149, 552
 Ormesson, Jean d', 42
 Ornea, Z., 11, 17, 29, 57, 60, 104, 111,
 121, 123, 129, 138, 154, 169, 197,
 212, 254, 274, 276, 336, 381, 387,

468, 476, 478, 482, 489, 506, 528,
 563, 567, 580
 Oțoiu, Adrian, 273

P

Pacepa, Ion Mihai, 293
 Paciurea, Dimitrie, 261
 Padina, Viore, 1501
 Pál, Ignotus, 523
 Palade, Rodica, 105, 118, 135, 281
 Paleologu, Alexandru, 5, 92, 93, 107,
 138, 162, 177, 187, 196, 204, 217,
 232, 242, 249, 255, 262, 267, 275,
 294, 297, 301, 303, 305, 320, 330,
 336, 338, 344, 353, 358, 361, 398,
 400, 441, 492, 502, 524, 538, 563,
 569, 579, 584, 590, 594
 Paleologu-Matta, Svetlana, 400
 Paler, Octavian, 8, 13, 17, 37, 100,
 118, 127, 177, 190, 196, 217, 242,
 256, 271, 277, 310, 313, 320, 323,
 336, 342, 344, 351, 360, 442, 450,
 461, 468, 481, 506, 508, 524, 544,
 563, 568, 579, 587, 590, 594
 Pallady, Theodor, 483
 Paltin, Daniel, 252
 Panaite, N., 45
 Panaitescu, P.P., 115
 Pană, Sașa, 67, 185, 206, 266
 Pann, Anton, 145, 217, 482, 534
 Pantea, Aurel, 95, 201, 204, 332, 353,
 477, 599
 Panța, Iustin, 274, 276, 564
 Papacostea, Șerban, 227
 Papadat-Bengescu, Hortensia, 9, 83,
 195, 259, 373, 398, 434, 467, 564
 Papadima, Ovidiu, 456
 Papahagi, Marian, 16, 84, 110, 177,
 178, 432, 546
 Papahagi, Valeriu, 432
 Papini, Giovanni, 263
 Papu, Edgar, 47, 142, 284, 367

- Papuc, Liviu, 46
- Paraschivescu, Miron Radu, 56, 67, 94, 109, 184, 262, 383, 503
- Paraschivoiu, Viorel, 148, 591, 599
- Pardău, Platon, 321
- Parenti, Claudio, 65
- Parhon, I. C., 16
- Paruit, Alain, 109, 147, 493
- Pascal, Blaise, 544, 587
- Pasternak, Boris, 139, 145, 175, 538
- Pasti, Vladimir, 40
- Pastior, Oskar, 98
- Pașcu, Ioan Mircea, 241
- Patapievici, H.-R. , 7, 16, 20, 21, 40, 76, 86, 105, 122, 147, 161, 173, 183, 199, 216, 224, 225, 230, 237, 246, 249, 255, 257, 264, 269, 270, 275, 280, 294, 301, 305, 307, 330, 334, 342, 345, 348, 356, 361, 382, 385, 388, 395, 401, 403, 438, 441, 461, 468, 470, 478, 511, 514, 533, 569, 590, 598
- Patriciu, Dinu, 510, 579
- Pauker, Ana, 214, 228, 306
- Paul-Bădescu, Cezar, 122, 316, 416, 468
- Pavel, Dan, 345, 356
- Pavel, Dora, 62, 267
- Pavel, Toma, 206, 442, 483, 552
- Pavelescu, Cincinat, 432
- Pavese, Cesare, 514
- Pavlovici, Vlad, 525
- Paz, Octavio, 98
- Păcurariu, Dim., 574
- Pătrășcanu, Lucrețiu, 157, 214, 228, 254
- Pătrulescu, Tatiana, 108
- Pătulea, Dinu, 293
- Păun, Paul, 184, 204
- Păunescu, Adrian, 28, 34, 56, 73, 79, 84, 100, 104, 118, 122, 134, 135, 138, 140, 148, 149, 169, 172, 174, 189, 223, 253, 283, 302, 328, 374, 375, 401, 425, 426, 439, 446, 450, 458, 468, 484, 485, 514, 518, 534, 573
- Pârvan, Vasile, 260, 520
- Pârvulescu, Ioana, 55, 81, 185, 211, 221, 226, 248, 276, 286, 287, 333, 269, 376, 410, 423, 460, 476, 481, 488, 504, 506, 518, 528, 583
- Pârvulescu, Tinu, 584
- Pecican, Ovidiu, 188, 397
- Pelin, Mihai, 487
- Penciulescu, Radu, 6
- Pepine, Horațiu, 104, 231
- Perahim, Jules, 187
- Péret, Benjamin, 208
- Perian, Gheorghe, 258, 589
- Perjovschi, Dan, 40
- Perpessicius, 64, 74
- Perse, Saint-John, 145, 315
- Perșa, Dan, 201, 352, 441, 594
- Petcu, Costel, 299, 350
- Petrarca, Francesco, 141, 261
- Petraș, Irina, 43, 63, 130, 193, 447
- Petre, Zoe, 412, 420, 422
- Petrescu, Camil, 47, 49, 62, 73, 102, 259, 305, 311, 326, 354, 415, 416, 433, 434, 474, 534, 537, 538, 580
- Petrescu, Cezar, 198, 434, 552
- Petrescu, Constantin Titel, 228
- Petrescu, Dan, 21, 113, 303, 484, 524, 542
- Petrescu, Ioana Em., 13, 43, 64, 546
- Petrescu, Liviu, 71, 142, 156, 351, 491, 546, 590
- Petrescu, Radu, 69, 72, 92, 226, 267, 292, 417, 494, 543, 553
- Petrescu, Răzvan, 276, 285, 300, 368, 415, 549, 564, 593
- Petreu, Marta, 151, 169, 264, 317, 494, 599
- Petrică, Ion, 163

- Petrișor, Marcel, 299
 Petroniu, Deliu, 22
 Petrovici, Ion, 505
 Petru cel Mare, 103
 Petru Cercel, 465
 Pettazzoni, Raffaele, 335
 Philippide, Al., 56, 517
 Picabia, Francis, 152
 Picasso, Pablo, 172
 Pillat, Cornelia, 37, 342, 358
 Pillat, Dinu, 37, 197, 217, 325, 358, 368, 588
 Pintilie, Lucian, 140, 305, 481, 486, 530, 594
 Pippidi, Andrei, 118
 Piru, Alexandru, 205, 261, 439
 Pituț, Gheorghe, 248, 285
 Pița, Dan, 486
 Pițu, Luca, 53, 86, 112, 157
 Platon, Mircea, 491
 Plaut, Fred, 66
 Plehanov, Gheorghe Valentinovici, 540
 Pleșu, Andrei, 12, 20, 76, 83, 87, 131, 138, 170, 177, 186, 195, 215, 217, 233, 262, 279, 297, 324, 341, 344, 371, 376, 378, 394, 407, 411, 438, 441, 445, 466, 472, 477, 484, 498, 508, 511, 512, 516, 546, 572, 584, 587, 590
 Ploeanu (Mincu), Ștefania, 65
 Poantă, Petru, 396
 Podoabă, Virgil, 42, 69, 126, 330, 558
 Poe, Edgar Allan, 14, 48, 372
 Poenar, Horea, 504
 Poggi, Luigi, 290
 Poghiric, Cicerone, 335
 Polihroniade, M., 115
 Pollak, Michael, 584
 Poncert-Rimaud, Isabelle, 389
 Pop, Ioan Es., 91, 122, 338, 409, 504, 525, 564, 566, 579
 Pop, Ion, 42, 62, 409, 4149, 150, 152, 169, 172, 184, 189, 204, 238, 287, 299, 341, 397, 507, 534, 561
 Pop, Ioan Aurel, 341
 Pop, Ioan F., 435
 Popa, Cornel George, 590
 Popa, Dorin, 12, 70, 355, 387, 415, 468, 579
 Popa, Grigore, 297
 Popa, Mircea, 63, 75, 105, 106, 152, 167, 267, 304, 350, 453, 464, 481
 Popa, Nicolae, 9, 148, 151, 274, 276, 296, 590
 Popa, Sebastian-Vlad, 143
 Popescu, Adrian, 63, 169, 208, 257, 267, 299, 468, 477, 546
 Popescu, Bogdan, 143, 146, 381, 382, 391, 555
 Popescu, Cristian, 4, 88, 90, 91, 92, 123, 220, 238, 317, 426, 564
 Popescu, Cristian Tudor, 14, 20, 35, 37, 39, 88, 91, 92, 170, 180, 183
 Popescu, Dumitru, 43, 49, 94, 148, 165, 172, 174, 175, 294, 421, 589
 Popescu, Dumitru Radu, 10, 15, 17, 22, 58, 94, 96, 97, 107, 111, 149, 157, 172, 188, 285, 292, 321, 357, 410, 411, 431, 432, 450, 487, 504, 552, 574, 581
 Popescu, Florentin, 192
 Popescu, George, 65
 Popescu, Horia Florian, 476
 Popescu, Ionuț, 118
 Popescu, Petru, 16, 447, 552
 Popescu, Răsvan, 564
 Popescu, Simona, 82, 150, 200, 564, 600
 Popescu, Vlad T., 442
 Popescu-Doreanu, N., 261
 Popovici, Alexandru A., 138, 140
 Popovici, Iaromina, 197, 484
 Popovici, Titus, 140, 562

Popper, Jacob, 263
 Portocală, Radu, 121, 370
 Porumbacu, Veronica, 47
 Pound, Ezra, 38, 375, 595
 Preda, Cristian, 29, 30, 105, 125, 271, 380
 Preda, Marin, 8, 9, 13, 14, 42, 43, 50, 57, 67, 68, 72, 77, 80, 83, 90, 102, 111, 116, 119, 120, 121, 126, 140, 142, 149, 157, 163, 164, 165, 166, 175, 176, 187, 195, 199, 201, 226, 243, 244, 245, 259, 268, 269, 272, 292, 293, 296, 308, 316, 321, 336, 339, 346, 357, 365, 373, 376, 377, 385, 395, 397, 399, 405, 411, 417, 430, 434, 436, 437, 446, 452, 474, 475, 481, 482, 483, 493, 494, 508, 512, 524, 535, 540, 541, 544, 547, 552, 558, 559, 563, 564, 575, 577, 586
 Preda, Sorin, 84, 369, 390, 396, 559
 Prelipceanu, Nicolae, 104, 189, 192, 336, 358, 405, 424, 468, 526, 587
 Pricop, Constantin, 29
 Protopopescu, Al., 352
 Protopopescu, Dragoș, 24
 Proust, Marcel, 83, 151, 164, 174, 539, 569
 Pruteanu, George, 10, 31, 85, 115, 116, 119, 198, 216, 224, 242, 253, 292, 361, 392, 430, 468, 478, 479, 530, 555, 575, 587, 588, 594
 Pumnul, Aron, 175, 424
 Purcaru, Ilie, 95
 Purcărete, Silviu, 31, 291, 587
 Puslojić, Adam, 246
 Pynchon, Thomas, 80, 171, 511

R

Rachieru, Adrian Dinu, 31, 41, 285
 Radian, Nicolae, 358

Radof, Ștefan, 579
 Radosav, Doru, 386
 Radu, Cristian, 512
 Radu, Tania, 21, 90, 129, 193, 273, 389
 Raicu, Lucian, 69, 151, 176, 282, 293, 329, 351, 352, 370, 372, 390, 489, 490
 Rainer, M. János, 476
 Ralea, Mihail, 94, 162, 208, 212, 221, 228, 256, 311, 338, 479, 528, 540, 580
 Ranetti, Constantin, 358
 Rasputin, Valentin, 149
 Rațiu, Ion, 12, 138, 234, 360
 Rădulescu, Bogdan George, 199
 Rădulescu, Carmen Ligia, 274
 Rădulescu, Georgeta, 512
 Rădulescu, Mihai Sorin, 297, 310
 Rădulescu, Răzvan, 122, 330, 332
 Rădulescu, Tatiana, 274
 Rădulescu-Botică, Florin, 241
 Rădulescu-Motru, Constantin, 494
 Rădulescu-Zoner, Șerban, 104
 Răileanu, Constantin, 358
 Răileanu, Petre, 17, 189, 202, 208
 Rău, Aurel, 45, 63, 96, 156, 193, 316, 365, 525, 565, 579
 Răutu, Leonte, 67, 102, 108, 183, 479, 540, 592, 597
 Râpeanu, Valeriu, 94
 Rebengiuc, Victor, 5
 Rebreanu, Liviu, 19, 21, 43, 47, 64, 96, 111, 126, 165, 434, 501, 544, 575
 Regman, Cornel, 21, 40, 42, 47, 102, 108, 162, 176, 282, 287, 352, 354, 398, 409, 442, 445, 592
 Renard, Jules, 114
 Rennie, Bryan S., 354
 Reverdy, Pierre, 152
 Rhea, Cristina, 470, 524, 571

- Ricardou, Jean, 359
 Ricketts, Mac Linscott, 354
 Ricoeur, Paul, 335
 Ries, Julien, 335, 380
 Rilke, Rainer Maria, 385
 Rimbaud, Arthur, 10, 152, 428
 Rizea, Elisabeta, 149, 321, 539
 Robbe-Grillet, Alain, 274
 Robciuc, Vasile, 152, 207
 Robert, Marthe, 413
 Robescu, Marius, 24
 Rochelle, Drieu la, 539, 545
 Rocquet, Claude-Henry, 335
 Roll, Ștefan, 184
 Rolland, Romain, 137, 229, 540
 Roller, Mihail, 141, 473
 Roman, Petre, 104, 105, 115, 176,
 239, 360, 379, 393, 408, 421, 484,
 486, 511, 524
 Roman, Toma, 475
 Roman, Valter, 476
 Romanciuc, Vasile, 75, 447, 534
 Romanescu, Ioanid, 128
 Rosenberg, Alfred, 378
 Rosetti, Alexandru, 19, 21, 94, 256,
 259
 Rosetti, Pierre, 370
 Roșca, D. D., 591
 Roșca, Lionel, 66
 Roșca, Sorin, 352
 Roșianu, Ioan Romeo, 310, 457
 Roșu, Ion, 27
 Rotaru, Alexandru I., 398
 Rotaru, Mariela, 65, 66
 Rotiroti, Giovanni, 66
 Rousseau, Jean-Jacques, 363
 Roznoveanu, Mirela, 352
 Ruba, Radu Sergiu, 122
 Ruja, Alexandru, 232, 285, 287
 Rusan, Romulus, 104, 222, 424, 482,
 571
 Rushdie, Salman, 80, 511
 Rusu, Cristina, 596
 Rusu, Gabriel, 390
 Rusu, Liana Marta, 223
 Rusu, Liviu, 223, 596
 Rusu, Viorica, 32, 127, 199, 219, 464
- S**
- Sadova, Marieta, 358
 Sadoveanu, Mihail, 16, 36, 39, 73,
 87, 96, 102, 120, 126, 144, 149,
 159, 163, 165, 167, 187, 225, 235,
 256, 265, 269, 285, 311, 326, 338,
 416, 433, 459, 463, 479, 489, 528,
 532, 537, 575, 580, 586, 596
 Sahia, Alexandru, 187
 Saka, Serafim, 9, 296
 Salazar, António de Oliveira, 380
 Samuels, Andrew, 66
 Sartre, Jean-Paul, 12, 14, 198, 461,
 462, 540
 Sasu, Aurel, 6, 32, 63
 Saulea, Toader, 42
 Sava, Iosif, 75, 106, 147, 158, 159,
 221, 225, 226, 233, 281, 309, 323,
 419, 427, 461, 468, 595
 Sava, Valerian, 88, 264, 305, 473,
 500
 Savu, Cornelia Maria, 468
 Savu, Tudor Dumitru, 57, 58, 147,
 188, 389, 390, 551
 Săraru, Dinu, 116, 135, 321, 421,
 450, 562
 Sâmpetean, Viorel, 220, 509
 Scagno, Roberto, 380
 Scanio, Roberto, 289
 Scarlat, Cristina, 498, 592
 Scarlat, Grigore, 43, 44, 343
 Schenk, Christian W., 130, 398
 Schenk, Christian W., 130, 398
 Schiller, Friedrich von, 225
 Schmitt, Carl, 550
 Schopenhauer, Arthur, 464

- Schumann, Robert, 211
 Schwartz, Gheorghe, 66
 Scridon, Gavril, 446
 Scrima, André, 485
 Scurtu, Lucian, 435
 Sebastian, Mihail
 Segre, Cesare, 380
 Selejan, Ana, 107, 119, 142, 515, 589
 Serre, Odille, 71
 Sfârlea, Alexandru, 83, 197
 Shakespeare, William, 68, 82, 429
 Shorter, Bani
 Sibii, Dorel, 66
 Sicoie, Florin, 25, 169, 552
 Silber, Bellu, 67, 72
 Silvestru, Valentin, 55, 292, 484, 588
 Sima, Horia, 78
 Simion, Eugen, 10, 18, 25, 31, 40, 47, 54, 67, 73, 76, 87, 96, 110, 119, 123, 131, 141, 153, 158, 163, 167, 168, 172, 173, 176, 177, 189, 190, 198, 205, 214, 217, 218, 224, 236, 241, 243, 248, 277, 282, 292, 300, 305, 315, 325, 327, 334, 359, 361, 365, 389, 413, 424, 425, 426, 431, 440, 450, 460, 462, 478, 479, 498, 507, 512, 530, 547, 573, 581, 588, 592, 595, 597, 600
 Simionescu, Cornel, 489
 Simionescu, Cristian, 106
 Simionescu, Mircea Horia, 363, 69, 86, 92, 142, 292, 300, 2469, 482, 494, 551, 564, 587, 592
 Simoes, Manuel, 65
 Simpson, Louis, 190
 Simuț, Ion, 43, 46, 58, 126, 292, 299, 323, 350, 356, 383, 409, 446, 468, 474, 503, 510, 559, 590
 Sin, Mihai, 476
 Sion, George, 141
 Sipoș, George, 83, 197
 Sîrbu, Ion D., 22, 72, 76, 95, 101, 114, 142, 176, 201, 223, 226, 292, 322, 350, 397, 414, 442, 452, 497, 503, 506, 531, 546, 584, 590, 596
 Slavici, Ioan, 79, 168, 449, 575
 Soare, căpitan, 11, 20, 183, 441, 461, 484
 Solacolu, Ion, 106
 Soljenițin, Alexandr Isaievici, 103, 138, 175, 395, 538
 Solomon, Petre, 98, 280, 308
 Soloviov, Vladimir, 199
 Sontag, Susan, 63
 Sora, Simona, 523
 Sorescu, Marin, 6, 31, 34, 44, 56, 63, 64, 73, 92, 93, 96-98, 101, 102, 105, 110, 112, 123, 126, 131, 133, 142, 144, 145, 151, 173, 189, 190, 226, 227, 236, 243, 248, 267, 272, 278, 285, 292, 304, 317, 325, 334, 357, 372, 374, 413, 417, 427, 469, 480, 484, 506, 516, 517, 528, 35, 555, 573-578, 588, 597
 Sorescu, Roxana, 274, 335, 426, 514
 Sorkin, Adam J., 317, 439
 Sorohan, Elvira, 47, 154
 Soupault, Philippe, 152, 208
 Soviany, Octavian, 19, 41, 106, 204, 292, 343, 349, 353, 365, 373, 412, 529, 590
 Spalas, Maria, 426
 Spânu, Alexandru, 274, 474, 517
 Spengler, Oswald, 319
 Spijavca, Elena, 321
 Spineto, Natale, 335
 Spiridon, Cassian Maria, 45, 53, 86, 109, 153, 163, 260, 302, 399, 439, 468, 495, 496, 497, 530, 531, 591
 Spiridon, Monica, 5, 22, 65, 335, 383, 414, 503, 504, 589
 Spiridon, Vasile, 152, 253, 301, 403, 445
 Sporici, Vasile, 504
 Stahl, Henri H., 260
 Stahl, Henriette Yvonne, 482, 493, 591

- Stalin, Iosif Vissarionovici, 15, 16, 30, 35, 38, 40, 60, 72, 128, 187, 229, 251, 257, 264, 271, 302, 381, 479, 588
 Stamati, Costachi, 141, 335
 Stamat, Horia, 24, 115, 200, 490, 552, 597
 Stan, Valeriu, 104, 185
 Stanca, Dan, 7, 142, 172, 173, 220, 225, 231, 232, 321, 363, 410, 456, 442, 429
 Stanca, Horia, 495, 596
 Stanciu, Dan, 468, 591
 Stancu, Costel, 102, 330
 Stancu, Valeriu, 457
 Stancu, Zaharia, 56, 68, 120, 140, 169, 230, 259, 503
 Stanomir, Ioan, 87
 Starobinski, Jean, 62
 Stănescu, C., 19, 20, 117, 120, 121, 177, 219, 233, 246, 294, 325, 388, 413, 418, 451, 463, 464, 502, 503, 510
 Stănescu, Gabriel, 260
 Stănescu, Mihai, 21, 300
 Stănescu, Nichita, 26-28, 42, 44, 56, 65, 66, 73, 80, 83, 91, 101, 102, 105, 150, 151, 211, 212, 217, 226, 247, 272, 292, 293, 326-328, 329, 332, 344, 365, 366-368, 385, 395, 419, 427, 432, 452, 475, 479, 482, 483, 496, 499, 500, 510, 517, 528, 529, 542, 547, 550, 552, 554, 558, 559, 571, 573, 577, 580, 581, 593, 596, 600
 Stănescu, Saviana, 20, 88, 190, 199, 219, 268, 273, 310, 318, 579
 Stăniloae, Dumitru, 264, 395, 411, 493
 Stefanko, Ondrej, 66
 Steiner, George, 97
 Steinhardt, N., 61, 121, 142, 149, 177, 199, 219, 264, 297, 357, 358, 367, 395, 497, 520, 531, 546, 580
 Stelaru, Dimitrie, 56, 157, 224
 Stere, C., 5, 9, 105, 162, 265, 431
 Sterling, Bruce, 511
 Sterne, Lawrence, 82
 Stoenescu, Alex Mihai, 122, 220, 273
 Stoian, Mihai, 482
 Stoica, Petre, 16, 45, 63, 73, 127, 506
 Stoican, Mariana, 98
 Stoiciu, Liviu Ioan, 21, 126, 150, 185, 201, 264, 273, 293, 296, 298, 300, 312, 322, 353, 365, 367, 403, 409, 437, 445, 467, 590, 599
 Stolojan, Sanda, 590
 Stolojan, Vlad, 370
 Stoppard, Tom, 189
 Stratan, Ion, 6, 11, 18, 51, 55, 162, 337, 410, 566, 579
 Strauss, Richard, 311
 Streinu, Vladimir, 113, 358
 Streinul, Mircea, 37
 Strelisker, Beatrice, 358
 Stroe, Aurel, 468
 Stroe, Xenia, 41
 Suceavă, Bogdan, 163, 440
 Suceveanu, Arcadie, 75, 150, 296, 447
 Surdu, Victor, 200
 Swift, Jonathan, 482
 Szávai, Géza, 84, 200, 590
- §
- Șandor, Doreș, 107
 Șeicaru, Pamfil, 285, 436, 459, 564
 Șelmaru, Traian, 479
 Șeptilici, Ara, 81
 Șerban, Alex. Leo, 29, 305, 587
 Șerban, Geo, 221, 266, 273, 468
 Șerban, Robert, 298, 314, 330, 332, 517
 Șerbănescu, Eugen, 358
 Șerbănescu, Ilie, 591
 Șerbănescu, Mircea, 232

- Șerbănescu, Tia, 225
 Șestov Lev (Chestov Léon), 139, 199
 Șincăi, Ana, 117, 125, 289
 Șlapac, Florin, 188, 352
 Șoitu, Grigore, 50, 298, 457
 Șolohov, Mihail, 139
 Șora, Mariana, 20, 195, 224
 Șora, Mihai, 5, 37, 38, 66, 71, 105, 117, 118, 125, 192, 210, 277, 287, 354, 442, 482, 511, 523
 Șostakovici, Dmitri, 311
 Ștef, Traian, 113, 169, 206, 350, 392
 Ștefan cel Mare, 296, 379, 396, 433
 Ștefanache, Corneliu, 153, 264
 Ștefanachi, Aurel, 45
 Ștefănescu, Alex., 10, 11, 23-28, 34, 47, 49, 52, 86, 93, 103, 110, 123, 129, 144-146, 153, 166, 172, 185, 188, 197, 211, 221, 227, 241, 275, 286, 287, 299, 300, 313, 320, 337, 338, 342, 343, 352, 368, 410, 411, 422, 468, 479, 518, 564, 576, 583, 592
 Ștefănescu, Cornelia, 203, 589
 Ștefănescu, Domnița, 465
 Ștefoi, Elena, 118, 378, 564
 Șuluțiu, Octav, 24, 477
- T**
- Tabarcea, Cezar, 34
 Talașman, Alex, 280
 Tarangul, Marin, 445
 Tarde, Gabriel, 147
 Tarlapan, Emil, 9
 Tartler, Grete, 264, 341
 Tănase, Maria, 204
 Tănase, Nicuță, 102
 Tănase, Stelian, 21, 70, 92, 93, 107, 122, 148, 182, 254, 305, 325, 345, 348, 356, 492, 590, 591
 Tănase, Virgil, 50, 245, 278, 305, 338-341, 361, 443, 445, 481, 492, 501, 554
 Tănăsescu, Florian, 254
 Tcaciuc, Ștefan, 178
 Teodoreanu, Al. O. (Păstorel), 39, 358
 Teodoreanu, Ionel, 198, 552
 Teodorescu, Cristian, 211, 258, 281, 341, 369, 370, 391, 405, 411, 445, 462, 489, 567, 568, 590
 Teodorescu, Donca, 103
 Teodorescu, Isaia, 373
 Teodorescu, Răzvan, 493
 Teodorescu, Virgil, 67, 329
 Tertulian, N., 532
 Theodorescu, Răzvan, 241
 Thom, Françoise, 101
 Timar, Adrian, 69
 Timofeev, L. I., 154
 Tismăneanu, Vladimir, 127, 138, 186, 193, 200, 255, 267, 291, 299, 324, 345, 356, 477, 489, 591
 Titel, Sorin, 41, 51, 168, 228, 274, 308
 Titu, Alexandra, 6, 20, 31, 77, 153, 159, 211, 234, 261, 410, 512, 518, 579
 Todoran, Eugen, 209, 442
 Tohăneanu, G.I., 330
 Tolcea, Marcel, 150
 Tolkien, J.R.R., 82
 Tolstoi, Alexei, 538
 Toma, A., 34, 47-49, 84, 102, 120, 260, 261, 417, 479, 554, 559
 Toma, Sorin, 341
 Tomescu, D., 550
 Tomozei, Gheorghe, 96, 217
 Tomuș, Mircea, 180, 215
 Tonegaru, Constant, 56, 93, 327, 576, 588
 Topîrceanu, George, 44, 65, 142, 432, 446, 580
 Tournier, Michel, 42

Traian, 76, 95, 104, 113, 169, 206,
219, 253, 294, 297, 349, 350, 372,
392, 395, 410, 457, 471, 479, 518,
564, 574, 579, 583, 589

Trandafir, Constantin, 112, 154, 501

Tuchilă, Costin, 133

Tudor, Corneliu Vadim, 172, 186,
189, 276, 378, 484, 527, 534, 540,
579

Tudor-Anton, Eugenia, 467, 504

Tudoran, Dorin, 94, 138, 142, 174,
175, 176, 189, 200, 234, 248, 264,
299, 325, 344, 399, 401, 449, 475,
484, 488, 493, 501, 524, 540, 552,
563

Tudoran, Radu, 434

Tudurachi, Adrian, 504

Tulbure, V., 102, 329, 484

Tupan, Marius, 9, 32, 84, 102, 116,
134, 183, 274, 276, 296, 300, 401,
409, 425, 447, 458, 466, 475

Turcea, Daniel, 24, 94, 309, 471

Turconi, Diana, 129, 135, 188, 229,
272, 305, 511

Turgheniev, Ivan, 499, 522

Turtureanu, Nicolae

Tzara, Tristan, 23, 28, 149, 152, 172,
184, 189, 204, 205, 207, 243, 266,
382, 426, 452, 512

T

Țepelea, Gabriel, 345, 425, 581

Țepeneag, Dumitru, 25, 43, 51, 142,
168, 169, 177, 180, 183, 189, 191,
194, 197, 206, 248, 321, 343, 349,
359, 397, 412, 415, 422, 442, 448,
460, 466, 472, 494, 514, 536, 590

Țeposu, Radu G., 41, 54, 58, 91, 107,
126, 162, 297, 344, 350, 392, 435,
446, 469, 491, 589

Țicudean, Mircea, 69

Țincu, Bucur, 20

Țion, Adrian, 75, 188

Țița, Claudia, 468

Țirlea, Cătălin, 6, 57, 88, 91, 120,
170, 177, 180, 183, 197, 305, 418,
462, 468, 472, 525, 546, 564, 574

Țoiu, Constantin, 17, 22, 113, 197,
494

Țone, Nicolae, 266

Țopa, Sorana, 195

Țopa, Tudor, 69

Trost, D., 189

Troțki, Lev Davidovici, 128, 383

Țuculescu, Radu, 6, 122

Țuglea, Mircea, 457

Țugui, Haralambie, 291

Țugui, Pavel, 21, 202, 203, 347

Țurcanu, Andrei

Țurcanu, Radu

Țurlea, Stelian

Țuțea, Petre, 115, 297

U

Ulici, Laurențiu, 9, 14, 16, 22, 67, 91,
96, 109, 162, 169, 220, 270, 296,
336, 446, 565, 568, 582

Ulieru, Nicolae, 297, 487

Unamuno, Miguel de, 519

Ungheanu, Mihai, 20, 33, 175, 276,
300, 544

Ungureanu, Cornel, 16, 85, 128, 195,
232, 274, 276, 285, 287, 300, 312,
349, 428, 584, 592

Ungureanu, Dumitru, 504

Ungureanu, Elena, 506

Ungureanu, Mihai Răzvan, 138

Ungureanu, Traian, 253, 395, 396

Urcan, Ion, 483

Urian, Tudorel, 40, 107, 199, 258,
299, 343, 529, 589

Uricariu, Doina, 54, 187

Uricaru, Eugen, 405, 415, 447, 535

Urmuz (pseudonimul lui Demetru
Demetrescu-Buzău), 217, 266, 398,
445

Ursa, Mihaela, 224, 565

Ursache, Petru, 153
 Ursachi, Mihai, 16, 163, 219, 258,
 302, 317, 347, 439, 498, 499, 550,
 593
 Ursu, Andrei, 466
 Ursu, Gheorghe, 215
 Ursu, Liliana, 317
 Uscătescu, George, 63
 Utan, Tiberiu, 357

V

Vacquier, Erik, 389
 Valea, Lucian, 545
 Valéry, Paul, 315, 368
 Vallejo, Antonio Buero, 6
 Vangheli, Spiridon, 518
 Varlaam, 167
 Vartic, Ion, 41, 62, 110, 139, 169,
 267, 368, 442, 494, 546, 596
 Vartic, Mariana, 32
 Varvari, Valeriu, 526
 Vasile, Geo, 274
 Vasile, Radu, 115, 241
 Vasile, Vasile
 Vasilache, Vasile, 296
 Vasilescu, Lucian, 90, 372, 409, 435,
 442, 525, 566, 579
 Vasilescu, Mircea, 336
 Vasiliu, Lucian, 45, 128, 153, 296,
 468, 579
 Vatamaniuc, D., 64
 Văcărescu, Elena, 72
 Vâlcu, Cornel, 504
 Velea, Nicolae, 166, 382
 Velici, Toma, 506
 Verdery, Katherine, 422
 Verdeș, Delia, 114, 317, 527, 528
 Verdeț, Ilie, 401
 Verlaine, Paul, 10
 Verzea, Ernest, 119
 Vesper, Iulian, 557
 Vezeanu, Ion, 315

Vianu, Ion, 22, 37, 138, 222, 307,
 342, 370, 511, 532
 Vianu, Lidia, 63, 426
 Vianu, Tudor, 39, 68, 94, 207, 209,
 303, 502, 519, 580, 581, 585
 Vidrașcu, Emanoil, 358
 Vieru, Grigore, 73, 6, 431, 575
 Vieru, Ioan, 51, 106, 157, 309, 400,
 401, 443, 475, 501, 547
 Vieru, Nicolae, 75
 Vieru, Sorin, 584
 Vighi, Daniel, 257, 258, 321, 350,
 468, 590
 Villon, François, 10, 206, 242
 Vinea, Ion, 189, 202, 600
 Vinițchi, Stela, 264
 Vintilă, Petru, 115, 188, 297, 321,
 349, 482, 512, 538, 597
 Vișniec, Matei, 9, 151, 241, 337, 462,
 564
 Vitner, Ion, 10, 48, 87, 108, 183, 184,
 261, 304, 392, 479, 540
 Vizirescu, Pan M., 46, 415
 Vlad, Alexandru, 122, 169, 201, 345,
 346, 350, 396, 559
 Vlad, Aurelian, 358
 Vlad, Carmen, 518
 Vlad, Ion, 464
 Vlad, Mircea, 226
 Vlad, Tudor, 336, 584
 Vlad, Vasile, 24, 94
 Vlasie, Călin, 66, 122, 130, 150, 316,
 331, 598
 Vlăsceanu, Lazăr, 166
 Voica, Adrian, 491
 Voican, Gelu Voiculescu, 328, 444,
 579
 Voiculescu, Vasile, 11, 94, 103, 149,
 292, 327, 398, 402, 425, 490, 520,
 579, 600
 Voinescu, Alice, 348, 552
 Voinescu, Radu, 225

Voinescu, Sever, 285, 502
 Volkoff, Vladimir, 127
 Vona, Alexandru, 492, 552
 Voncu, Răzvan, 56, 84, 97, 116, 146,
 174, 217, 243, 278, 284, 293, 304,
 308, 311, 372, 390, 413, 431, 447,
 462, 473, 512, 549, 574, 585
 Voronca, Colomba, 206, 208, 238
 Vosganian, Varujan, 115
 Vrancea, Ileana, 21, 78
 Vuarnet, Jean-Noël, 315
 Vuia, Ovidiu, 436, 597
 Vuillemin, Alain, 289
 Vulcan, Iosif, 223, 295
 Vulcănescu, Mircea, 57, 63, 71, 115,
 223, 260, 320, 452, 488, 522, 586
 Vulpescu, Elena, 383
 Vulpescu, Romulus, 320, 352, 353,
 498
 Vultur, Smaranda, 85
 Vulturescu, George, 95, 170, 201,
 343, 566, 591

W

Wagner, Richard, 19, 147, 160, 211
 Wajda, Andrzej, 545
 Wald, Henri, 178, 257
 Weitzmann, Marc, 492

Welles, Orson, 539
 Whitmann, Walt, 145
 Witkiewicz, St. Igancy, 398
 Woolf, Virginia, 174

Z

Zaciu, Mircea, 40, 43, 69, 110, 113,
 142, 170, 177, 200, 248, 273, 287,
 397, 416, 482, 487, 493, 546, 581,
 588
 Zafiu, Rodica, 289
 Zalis, Henri, 456
 Zamfir, Gheorghe, 451
 Zamfir, Mihai, 24, 109, 119, 149,
 264, 265, 289, 336, 475, 483, 576
 Zamfirescu, Dan, 439
 Zamfirescu, Vasile Dem., 477
 Zanc, Grigore, 409
 Zarifopol, Dinu, 552
 Zarifopol, Paul, 313
 Zeca, Daniela, 56
 Ziamu, Eugenia, 292
 Zilber, Belu, 255, 322
 Zinoviev, Grigori, 175
 Zoscenko, Mihail, 139
 Zub, Alexandru, 5, 112, 299, 440
 Zumthor, Paul, 565

Cronologia vieții literare românești [Perioada postcomunistă] oferă cititorului spectacolul amețitor al atomizării lumii literare românești. Metafora pregnantă a perioadei (...) mi se pare cea a Turnului Babel, de vreme ce limbajul unic – sau, măcar, atent premeditat – al societății totalitare se fărâmițează într-o serie nesfârșită de idiomuri intelectuale.

În ciuda disfuncțiilor ei legate de cenzură și de autocenzură, viața literară românească din 1965 până în 1990 a fost relativ stabilă, ba chiar favorabilă creației. De aceea s-a și vorbit de o anumită „normalitate” a câmpului literar și de un sistem de consacrare valabil, care a reușit să impună și să stimuleze scriitori de primă mână. (...)

Democrația a produs, în schimb, o atomizare – cât se poate de normală – a lumii literare. Dintr-odată, imaginea alb-negru a societății românești a devenit un caleidoscop de nuanțe, în care repartizarea antinomică a rolurilor a devenit imposibilă. Din ființe abstracte, scriitorii români de după 1990 au devenit persoane concrete, cu opțiuni ideologice diferite, cu umori și adversități refulate, afișate acum la vedere, ba chiar cu diferențe de program literar păstrate în anticameră pentru a nu periclita frontul comun împotriva ideologiei. Toate aceste diferențe au creat (...) o atmosferă încărcată, de cocktail Molotov, în care fiecare autor părea să se afle în conflict deschis cu toată lumea.

Alex GOLDIȘ,
în „Cultura”, nr. 530, 9 septembrie 2015

ISBN 973-167-289-3

